

UNIVERSIDAD DE SEVILLA
FACULTAD DE

FRANC. SANCTII,

BROCENSIS,

In Inclyta Salmanticensi Academia Primarii Rhetorices et Græcæ Linguæ Doctoris,

MINERVA,

SEU

DE CAUSIS LINGUÆ LATINÆ

COMMENTARIUS,

Cui inserta sunt, uncis inclusa, quæ addidit

GASP. SCIOPPIUS;

Et subjectæ suis paginis Notæ

JAC. PERIZONII.

Editio septima, prioribus emendatior; et accessione correctionum ipsius *Sanctii*, Diatribesque *L. Kusteri* de verbo *Cerno* auctior.

LUGDUNI,

Apud PIESTRE ET DELAMOLLIERE.

M. DCC. LXXXIX.

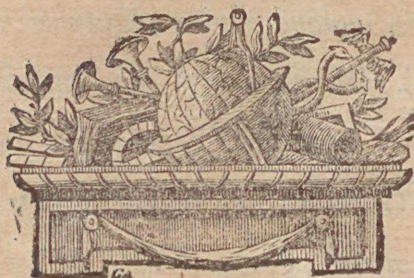
LECTORI BENEVOLO

S. D.

BIBLIOPOLÆ.

QUUM Sanctianæ Minervæ, *eruditis* JAC. PERIZONII *adnotationibus instructæ, exempla deficerent, faciendum censuimus, ut nova frequentarentur editione; cujus quidem præcipua dos erit, quod et prioribus multo sit correctior et auctior: accesserunt enim, ante his in oris nunquam visæ*, Correctiones Capitum L. III. 8. et 9. *ab ipso* FRANC. SANCTIO *olim deproperatæ. Missæ fuerunt a Viro Generoso, et de literis humanioribus præclare merito*, GREGORIO MAJANSIO, *ex ultima Hispania ad illustrem* OTHONEM FRIDERICUM Comitem de LYNDEN, *admirabili nexu priscam generis nobilitatem et elegantium disciplinarum culturam atque in eruditos favorem cum maxime in Belgica nostra*

egregie copulantem. Adstruximus præterea L. KUSTERI *Diatriben de* Verbo Cerno, *accuratissime a* JAC. PERIZONIO *examinatam et confutatam, ut desiderantibus censendi copia in promptu foret. Atque hæc hactenus: Tu vale, Lector, nostrisque conatibus fave.*

GENEROSISSIMO

ATQUE

EXCELLENTISSIMO

VIRO

SICCONI a GOSLINGA,

Franequerani agri Præfecto, Academiæ Frisiorum Curatori, et cum maxime illustrium Frisiæ Ordinum Delegato Novemviro, nuper a fœderata septem populorum Rep. æstivis superioris belli consilio et auctoritate gubernandis sæpius adhibito, novissime ad pacem pangendam ultrajectum plena cum potestate misso, jamque ad potentissimum Galliæ totius Regem Legato extraordinario, etc. etc.

S. P. D.

JAC. PERIZONIUS.

Inscripsi ante Hos Viginti et Sex jam annos Nomini Tuo primum, VIR ILLUSTRISSIME, Sanctianam hanc Minervam, meis Notis et Animadversionibus passim explicitam, quando Tibi ex Academiis etiamdum recenti, et ex peregrinatione per Britanniam et Galliam mox institura tantum quod reduci, gratulabar prima Honorum

initia, quæ ultro ad Te in ipso ætatis ineuntis flore ipsa detulerat Frisia, quam Patriam habes, dum amplum illud et decorum sane adspiciendarum curandarumque publicarum Rationum munus Tibi mandarat, quoddam quasi Honorum Tibi ab se destinatorum, et sustinendæ deinceps abs Te dignitatis, rudimentum. Præsagiebam jam tunc liquido plane augurio, longe majora, Tuis Natalibus, et maxime Tuis animi Dotibus, ut debita, ita certo eventura quondam ab ipsa vestra Rep. quæ suæ quoque de Te exspectationis atque opinionis veluti argumentum quoddam et pignus, primum hunc Honoris in Te collati gradum esse voluerat. Iteratis dein hujus *Minervæ* editionibus, maxima jam Fortunæ & Dignitatis Tuæ incrementa faustissimis sum ominibus ac votis prosecutus. Nunc novissime illa prodit in publicum, multis sane et novis Notarum accessionibus locupletata. Ita vero aucta jam et exculta, ut nunquam videatur per ætatis ingravescentis causam meas iterum subitura manus, mirifice se denuo Tibi, VIR EXCELLENTISSIME, offerre gestit, qui et

ipse in illud jam Auctoritatis Dignitatisque Fastigium ascendisti, ut nihil habeas in fœderata hac Rep. amplius, quo enitaris. Gratulatur videlicet non Tibi tantum, sed et sibi, quod pari quasi fato et passu in hanc speciem ac molem, una cum Gloriæ et Fortunæ tuæ ornamentis, excreverit simul. Ego certe voluptatem nunc percipio sane ingentem ex eo, quod quæ olim opinione mea augurabar de adolescentis tunc Dignitatis Tuæ incrementis; ea in hoc Tuæ ætatis robore videam luculentissimo eventu probata. Neque tamen ea in solis posita Honoribus duco, qui in Te deinceps collati sunt complures et amplissimi, verum in iis ita publico bono gerendis, ut omnium merearis, et jam dudum habueris, laudem, ut præcipuam Tibi apud populares tuos auctoritatem, præclaram etiam apud universam Fœderatorum Remp. existimationem et gloriam abunde jam comparaveris; ut non tantum Patriæ Tuæ, ejusque publicis ac privatis rationibus singulari semper consulas studio, sed eidem etiam ornamento sis et decori apud Socios, quod inprimis commemorent

et laudibus efferant nominatim, quotiescunque Frisiacæ Nobilitatis incidit mentio: ut admirentur denique et prædicent palam in te omnes generosum illud Honesti et Decori studium, egregiamque Animi Liberalitatem, non illam, quæ in splendido, sed damnoso, luxu, aut inconsulta profusione, cui ratio non constat, quæ nihil minus, quam *Liberalitas* est dicenda, consistere vulgo creditur, sed eam, quæ, non intenta suis unice rationibus, bene de publico, bene de quibusvis, Patriæ et Bonarum Artium studiosis, mereri contendit, quæ non addicta vulgarium factionum partibus, quas Magni vere Animi, ut infra se positas, despicere solent, ipsam Virtutem et præclaras mentis atque ingenii dotes fovet, colit, ornat, in quocunque eas repererit Homine. Hæc demum genuina est Liberalitas, qua Te maxime delectari scio, ut omnes solent altæ et erectæ indolis Viri. His artibus vera comparatur Dignitas, cujus summum tenes cum maxime gradum titulo simul ac re ipsa, dum non modo iterum in Amplissimo Delegatorum Ordinum Collegio Frisiorum Remp.

secunda prorsus fama, et constanti omnium applausu, administras: sed et a communi Sociorum, arctissimo et æterno, ut augurari vel certe precari fas est, Fœderis nexu in Unum ferme Populum coalescentium, Concilio ad gravissima quæque et luculentissima cum paucis aliis parilis ferme Loci et Dignitatis Viris gerenda maximo publico bono fuisti identidem admotus. Quid enim gravius Viro, Nobilissimo quidem, sed qui domi solitus est communem curare Patriam, in castris quoque Reip. personam agere, atque ipsa consilio suo gubernare arma, quæ tibi Provincia superiore in Bello sæpius est Frisiæ tuæ nomine demandata. Quid rursus magis arduum et simul magis gloriosum, quam post res militiæ et foris præclare administratas, tantum tamque diutinum præliorum atque obsidionum strepitum, per totam pene Europam diffusum, ad suavissima blandæ Pacis otia revocare, et omnia ex terribili illo tumultu placidam in quietem redigere, quod Tibi itidem, ea gratia Ultrajectum misso *plena* ut dicitur, cum auctoritate, curandum, prudentissimi

delegarunt Patriæ Patres. Quid jam superesse Tibi poterat ad summum splendoris et amplitudinis gradum? nisi unum hoc, ut pace tandem facta ad Potentissimum Galliæ totius Regem, Amicitiæ quoque instaurandæ, vel potius confirmandæ causa, extra ordinem Legatus proficiscereris. Neque vero aliter censuerunt Nobilissimi Reip. nostræ Proceres, quippe qui Te Frisiæ habenas in præcipuo istic Delegatorum Ordinum Concilio tractantem, jamque rebus Patriæ tuæ intentum atque incumbentem unice, sæpius tamen coram et per literas serio sollicitatum, ut illustrem hanc Legationem una cum Excellentissimo Viro, WILHELMO BUSIO, capesseres, tandem expugnarunt, et Frisiæ tuæ ad tempus extorserunt. Nolebas scilicet ejus commoda Tuæ ipsius posthabere Gloriæ, sed neque sustinebas tantis Fœderatæ Reip. desideriis pertinacius Te tuamque negare operam, quo minus debitum omnium judicio colophonem rebus præclare adeo abs Te domi forisque jam gestis imponeres. Ita ergo in Galliam nunc contendes, multo honorum prætexto jam illustris,

ubi tanquam in splendidissimo Orbis terrarum theatro, ut copiosam denuo, Tuam animi Magnitudinem ac Virtutem exserendi, atque Exteris æque ac Civibus Tuis approbandi reperies materiam, ita uteris ea, sat scio, ac frueris quam studiosissime, unde et maximus prioribus Tuis in publicam rem meritis accedet cumulus. Hæc autem omnia voluptatis meæ, ut dixi, præcipuam nunc faciunt partem, quum rebus ipsis comperior, haud vanum me olim de futura tunc Dignitatis tuæ Amplitudine fuisse Vatem. Quapropter sicuti tunc per occasionem edendæ primum hujus *Minervæ* faustis sum ominibus Tuæ Laudis initia prosecutus, ita nunc, quum illa novissime meis cum animadversionibus ex Amstelædamensi jam prodit officina, de corroborata jam prorsus et florentissima tua Auctoritate ac Honorum Splendore lætus ac lubens Tibi ac Reip. nostræ gratulor, majoremque in modum simul Te rogo, ut Grammaticam hanc Sanctianæ et Meæ quoque curæ *Minervam*, sicuti olim comiter accepisti, ita nunc in hoc Dignitatis Tuæ fastigio ne respuas aut repudies. Ausus

est quondam, (ut cum alios, tum maxime Ælium Antonium Nebrissensem taceam, qui suam *Artem* Isabellæ Hispanorum Reginæ dedicavit) Eximius ille Gerh. Joh. Vossius suos *de Arte Grammatica* Commentarios mittere ad Serenissimum Britanniæ Principem, Caroli Primi Filium natu maximum. Quod si Regiam in Aulam et Familiam, aditum sibi patefacere, ac penetrare potuerunt ejus generis et argumenti opera, nihil est, quod sequius quidquam mihi augurer de tua Humanitate simul et egregio illo liberalium disciplinarum Amore, quo minus hanc *Minervam*, publice satis bene acceptam dudum, Tu quoque facilis admittas. Deum Opt. Max. supplex veneror, ut salvus et incolumis in Galliam pervenias, atque inde mox, exstinctis penitus omnibus Belli reliquiis, et confirmata prorsus in posteritatem seram Pace ac Voluntate mutua, in Patriam maxima cum gloria, et secunda omnium existimatione revertaris, utque Vitæ Tibi usum et fructum Ille proroget in tempus quam longissimum, atque ita ipse diu non Frisiacæ modo, sed et

Fœderatorum omnium Reip. consilio curaque Tua adsis ac præsis. Vale, et annum, quem perendina die inibimus, multosque alios deinceps, feliciter decurre et exige.

Lugduni in Batavis, ad III. Kal. Januarias CIƆ IƆ CCXIIII.

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

FRANCISCUS Sanctius, patria Brocensis, natione Hispanus, Professor seu *Doctor* exeunte sæculo XVI. fuit *Rhetorices Græcæque Linguæ* in Academia Salmanticensi *Primarius*; ut ipse se describit in Præfatione, quam huic *Minervæ* præfixit, et quam Ego ex Salmanticensi Editione, vitiose licet istic expressam, hic iterum exhibui, ab aliis prætermissam. Varia etiam scripsit, quæ in *Bibliotheca Scriptorum Hispaniæ* videas ordine exposita: Sed quibus miror *Origines* Sanctii, ab ipso in hac *Minerva* IV. 16. pag. 841. laudatas, non adnumerari, nisi si credendum sit, cœptas eas et paratas forsan, at nunquam editas. Inter illa vero etiam Libellum *Paradoxon*, memoratum hic quoque III. 3. pag. 298. Antverpiæ typis Plantinianis anno 1582. in publicum emisit, quem tamen ferme integrum in hanc *Minervam* deinde collatum reperio Ipsa enim demum an. 1587. non Madriti, ut in primæ, quæ Amstelædami fuit facta, editionis præfatione traditur, sed Salmanticæ prodiit, et magno cum applausu ab omnibus statim est excepta. Mox etiam in exteras perlata regiones, et tandem ab

Duce Alcalæo, Hispanici Regis Legato, Romam deportata, in Gasp. Scioppii pervenit manus, qui eam multis ornatam laudibus, notulisque suis auctam, Patavino iterum prælo subjecit. Hujus Editionis exemplar Marq. Gudius, Vir Clarissimus, ex Italia ad Amstelædamensem detulit Bibliopolam, cujus in officina illud denuo excusum an. 1664. in dias Batavæ quoque lucis auras exiit. Quum vero a Doctissimis quibusque Viris hic locorum, et merito quidem suo, commendaretur omnibus, qui Linguæ Latinæ rationes investigare, ejusque clariorem intellectum et facultatem sibi comparare vellent, sic evenit, ut brevi *Minerva* hæc librariis in Tabernis iterum desideraretur, utque Bibliopola Franequeranus tandem anno 1687. in officinam remittere eam decerneret, et mecum sedulo ageret, ut, si quid haberem, quod ad eam quacunque accessione locupletandam pertineret, suæ, quam parabat, editioni adderem. Non abhorrebam ab hac cura, siquidem in mundo mihi esse arbitrabar, quæ ad illustrandam, vel etiam castigandam alicubi, facere videbantur. Etenim Eruditissimorum Virorum, quos adolescens audivi, auctoritate excitatus, magna olim diligentia libellum evolveram, et pro modulo judicii, quod illa ferebat ætas, maximo probaveram opere; quo lubentius istas suscipiebam partes: et ita *Minervam* hanc Sanctii, copiosis animadversionibus ac disputationibus a me instructam, tunc primum

edidi eo cum successu, ut idem Bibliopola mox an. 1693. me ignaro, et ex Frisiaca in Batavam jam Academiam profecto, secundam illius fecerit editionem, ejusque exemplaribus iterum brevi divenditis, obnixe me rogaverit, ut tertium edendam ipse jam recognoscerem. Quod tamen negotium aliis tunc districtus occupationibus aliquantisper distuli, tanto magis, quoniam multa habebam, quæ adderem prioribus Notis, aut, ut soleo mea ipse, ubi opus est, vineta lubens cædere, substituerem. Serius ergo, sed mea magis quam Librarii culpa, prodiit illa Tertia, et demum exeunte jam anno 1702. Idem de hac nova fateri me ipsa veri vis cogit. Nam quum jam ante quatuor annos denuo paucissima superessent hujus opusculi exemplaria, de nova ejus editione agere mecum cœpit Amstelædamensis, Franequerano fatis suis defuncto, Bibliopola; verum et tunc, ut ferme fit in laboriosa hac statione, et quia *Originibus* insuper *Babylonicis* atque *Ægyptiis* conscribendis atque edendis eram occupatus, rejicere ejus desideria opportunius in tempus debui, inprimis quum comperissem jam, Virum Doctissimum, Georg. Henricum Ursinum, publicatis dudum *Institutionibus Latinæ Linguæ* meas in Sanctium observationes ad examen revocasse, multa in iis suo firmasse assensu, alia rejecisse, quæ idcirco disertius mihi videbantur et liquidius probanda. Sed valde doleo Virum Clarissimum

simum non vidisse tunc Tertiam meam editionem. Multa enim istic reperisset castigata, alia omissa, quæ non satis certa aut plane verisimilia erant, complura denique addita, aut clarius demonstrata. Sed videre eam non potuerat, quum istæ *Institutiones* plus anno ante in publicam exiissent jam lucem. Ego vero illas aliquot annis, post demum quum invenissem Amstelædami solo libri indice, et Auctoris nomine, inductus, argumenti ceteroquin ignarus plane, mihi comparavi. Ceterum fuit sane Ursinus iste Vir Doctissimus, et diligenter excussit Grammaticorum, ac Recentiorum maxime, J. C. Scaligeri, Aug. Saturnii, Franc. Sanctii, Gasp. Scioppii, Gerh. Joh. Vossii, aliorumque opera. Indolis porro videtur fuisse, quantum ex scriptis ejus colligere mihi licet, (nam ipsum nunquam vidi) liberæ, candidæ, apertæ, simplicis, quod postremum a me non vitio, sed laudi, ducitur. Verum quum cura hæc in infinitas sit sparsa particulas, easque minutas valde, nihil sane mirum, non æque semper intentum ac limatum rebus singulis adhibuisse judicium, quod certe sæpiuscule in eo desideravi. Unde et factum, ut non modo in ipsis Grammatici argumenti controversiis, sed et in factis Historicis, temere quid sæpe affirmaverit, quod tamen plane aliter se habebat. Veluti, quando Me dicit Præceptorem habuisse Virum sane Magnum, Joh. Frid. Gronovium, sed quem Ego nunquam docen-

tem vidi aut audivi, mortuum quippe, quum Ultrajecti agerem, in disciplinam tunc Viri Egregii, Joh. Georgii Grævii, a Patre meo traditus: quum Andream Borrichium V. C. sæpius appellat Olai Borrichii Filium, quod certe non fuit; quum Vallam dicit Popularem Sanctii, quorum tamen ille Italus, immo Romanus, fuit, hic Hispanus. Similia sunt alia, quæ certe pronam ad affirmandum res non satis consideratas indolem declarant. Huc refero vel maxime, quod Vossium notat Sect. V. cap. 7. ut cui *aliud agenti exciderit*, (Analog. III. 17.) sicuti antiquissima *Futura Activa*, *quæ per* Esse *vel* Fuisse *circumloquimur*, *eadem voce VARIATA jungi cujusvis Generis ac Numeri nominibus*, *ita* idem in *Participiis* Futuri infiniti *Passivis*, *longe usitatius fieri*. Et addit, *adferre eum istic exempla tantum de Futuris infinitivi passivi non Variatis*. Debuisset utique ex eo collegisse, si maxime ita apud Vossium legeretur, id ex Typographi errore ortum, non excidisse Viro Summo, quum exempla contrarium liquido doceant, et ipse Vossius alibi non *emendaverit* illud, ut ait Ursinus, sed quod hic, etiam ibi tradiderit At vero quî jam illud exciderit ipsi Ursino, valde miror, quum utique non in posteriore modo, sed etiam in priore Vossianæ Analogiæ editione, ab ipso Vossio curata, legatur d. l. diserte *INVARIATA*, ut sensus et nexus rerum requirebat, et Ursinus volebat. Sed et de-

prehendisse in Viro Clarissimo videor, quod in compluribus reperitur Senibus, ut quod ab ineunte ætate didicerunt ac dein docuerunt ipsi jam alios, difficillime id postea dimittant. Certe in plerisque, in quibus pro recepta sententia et Veteribus Grammaticis disputavi, licet aliter paulo, quam antea fieri solebat, contra Sanctium, reperi mihi prorsus suffragantem, at in quibus dissentio ab iis, refragantem, etiam quando nullis id rationibus vel in speciem refellere posset. Verum hæc non impediunt, quo minus opera ejus, quam rei Grammaticæ navavit, fuerit utilissima, et ipse pro Viro valde Docto haberi vel sic debeat. Nec enim ejus unquam fui sententiæ aut animi, ut discrepantes a nobis, si eleganter et modeste id faciant, durius idcirco excipiendos, et omnem eorum operam continuo damnandam prorsus, censeam, quæ iniquissima multorum est agendi ratio. Tu vero miraberis forsan, Lector, quod tantum studii et temporis impendere quidem his rebus voluerim, quod aliis publici magis saporis, et secundæ magis famæ, devovere potuissem. Nam quid vilius et abjectius nunc inter eos etiam, qui se doctos putant, habetur, quam *Grammatici* nomen? Unde et solent istius generis homines, pro opprobrio eos, quos contemni volunt, *Grammaticos* appellare, licet ipsi Grammaticam interpretandi rationem in Sacris quoque libris vel maxime exigant, et vetustiores, quos *Patres* vulgo di-

cimus, æque ac recentiores Interpretes, qui eam neglexerint, acriter increpent. Sed vere *inelegantes*, ut mitissime cum Gronovio Patre, in lib. de Pec. Veteri, loquar, sunt *homines, qui hoc nomine in contumeliam utuntur.* Nec enim utilius quidquam præstari potest omnibus scientiis ex antiquitate repetendis, quam earum Linguarum, quibus conscriptæ sunt olim, Grammaticam rationem et usum declarare, quod unicum est et certissimum Vetustos Auctores interpretandi fundamentum. Nec absurde idcirco, si politice rem consideremus, Tridentini Theologi, ut Scripturam S. suis arbitriis et decretis penitus subjicerent, Grammaticos ab ea interpretanda excludendos censebant, quum viderent, eos, si admitterentur, longe aliter illam expondituros plerumque, quam ipsi vellent, qui desiderabant, non verum verborum sensum, sed unice suis dogmatibus accommodatum. Quocirca quum non auderent palam ipsam Sacrorum Codicum auctoritatem rejicere et exstinguere, rectam tamen eorum interpretationem, Grammatica ratione faciendam, volebant abolitam, ne, ut ipsi dicebant, Grammatici, aut quiqui ea methodo Scripturam explicabant, facile confutarent Theologos, solis Decretis ac Versionibus in Ecclesia receptis subnixos. Tantum illis metus incutiebat Grammatica interpretandi ratio: tantam ea vim habet ad veram Veterum Scriptorum sententiam investigandam et

declarandam, falsamque refellendam funditus. Neque ergo abs re aut a Professione nostra alienum existimavi, hanc Latinæ Grammaticæ liquido, quantum potest, constituendæ provinciam in me suscipere, quum insuper ante me complures jam Viri, sanequam Egregii, et omnis Eruditionis laude cumulatissimi, eam sibi quoque cepissent; quos inter familiam suo jure ducunt, ut ex Veteribus ipse C. Julius Cæsar, qui prima Romanæ Monarchiæ jecit fundamenta, et M. Terentius Varro, reip. gerendæ itidem admotus, qui pariter *de Analogia* Linguæ Latinæ scripserunt; ita ex Recentioribus Laurentius Valla, Jul. Cæsar Scaliger, hic ipse Sanctius, tum Gasp. Scioppius, et præclarum illud consummatæ in hoc genere eruditionis et stupendæ industriæ exemplar, Gerh. Joh. Vossius; denique Anonymus Gallico sermone Scriptor *Novæ Methodi* Græcæ Latinæque Linguæ facilius feliciusque addiscendæ. Horum multorumque insuper aliorum, quos sciens prætereo, vestigia legere, et exemplum sequi, quid aliud mihi, quam decorum esse queat? Sed nec e re nostra existimabam, invalescere illam opinationem, qua, qui singularium rerum locorumque Observationes, Animadversiones, sæpe et Emendationes, ut vocant, Criticas, sibi inter legendum antiquos Auctores natas, edere et publicare malunt, quam repetita toties jam omnibus in disciplinis Systemata, nunquam aliis,

eandem licet studiorum sectam amplexis, placita, aut placitura, qua illi, inquam, traducuntur ideo per ora hominum, et proscribuntur, tanquam ab omni systematica doctrina alieni, vel quod eam fastidiant, vel potius, quia vix credibile est, quenquam in docendis artibus et disciplinis eam ex animi sui sententia prorsus aversari et repudiare, quod angusto eam pectore capere nequeant, atque ita sua sibi jubeant habere, vulpeculæ in modum, quæ suis quod percipere non valebat viribus, verbis elevabat. Neque tamen nos Systema aliquod heic damus, ne pro eo obtrudere me censeas hanc operam; sed damus tamen perpetuas pene observationes ad Librum, quo ipse ejus Auctor suam Grammatices Latinæ Epitomen, Minervæ huic idcirco nostris in Edd. additam, uberius explicuit, caussas Linguæ investigavit, et omnia multis rationibus confirmare studuit. Atque adeo Systematica, maximam certe partem, sint oportet, quæ hic ab ipso illo Auctore, quæque ad eum in Notis disputantur, Grammaticam rerum locutionumque naturam et causas indagantia. Rectius forte fecissem, si ex meis ipse Annotationibus, qualescunque illæ sint, unum aliquod construxissem corpus, a quo supervacua omnia et aliena abessent. Sed aliter res rationesque meæ tulerunt. Nam cum primum ad dandam hanc Minervæ Sanctianæ operam invitarer, non licuit sane per varias occupationes

integram et per omnes suas partes simul eam explorare, priusquam manus commentando jam admoverem: neque arbitrabar tunc, toties me ab ejus Auctore, singulis sub examen maturioris jam judicii revocatis, in alia omnia abiturum. Præterea sic semper existimavi, consultius esse literis et studiis omnibus, quæ jam copia potius, et multitudine librorum, quam inopia laborant, si bene a prioribus edolata iterum incudi reddantur, et adspersis hinc inde animadversionibus expoliantur, quam si nova ejusdem argumenti opera identidem in publicum protrudantur, quæ plerumque, quicquid habent adfabre factum aut dictum, alienæ seu priorum debent dolabræ, sed quorum hac ratione memoriam prorsus, contra quam oportebat, intercipiunt. Verum, ut fit, quum in rem præsentem venissem, et singula per partes suas considerarem, usu ipso deprehendi, nimium quantum in plerisque ab antiquioribus Grammaticis secessisse Sanctium, rejiciendo, quæ jam inveterata usu, et satis commode olim inventa mihi quidem videbantur: immo sæpe Eum insolenter nimis illos exagitare, quippe quos sine exceptione *Carnifices* ait *Linguæ Latinæ*, IV. 15. *caligare in omnibus*, IV. 16. init. adeo stupidos, ut Ablativi Absoluti *altioris sint considerationis, quam quo Grammaticorum ingenium possit ascendere*, II. 7. idque facere etiam, ubi ipse tamen errat satis manifeste, illi autem erroris sunt immunes, in quo incle-

menter adeo increpantur: Veluti, de Superlativis et Voce *Proximus*, II. 11. de Passivorum constructione III. 4. init. de Gerundiis in DI et DO, III. 8. immo nominatim etiam et acriter invehi in Aug. Saturnium de Impersonalibus, quæ ipse temere prorsus explodit, III. 1. sed maxime in Laur. Vallam III. 10. init. III. 12. init. et alibi passim, etiam in præfatione, etiam ubi ipse, non consideratis diligenter satis Vallæ verbis, quæ carpit, turpiter se dedit. Vide sis II. 10. et confer Vallæ de Reciproc. caput VII. et VIII. Ex hoc enim Capite Sanctius illum, qui dixerat alibi (Elegantiarum I. 13.) Comparativum ad Duo semper referri, quod verum esse ostendimus refutare annititur suis ipsius verbis, eo quod dicto Capite scribat Valla, *Posterior, quæ eadem quarta est causa*, quasi ille τὸ *posterior* istic de re quarti loci seu ordinis adhibuisset, et ita Comparativum ipse retulisset ad plura quam *Duo*; quum Valla quatuor istas erroris in Reciprocorum usu causas dividat in duas unius, et duas alterius generis, harumque *Priorem*, quam et *Tertiam* vocat, exponat Capite VII. at *Posteriorem* scil. harum duarum, *quæ eadem Quarta est*, scil. omnium Causarum, cap. VIII. Adde his etiam, quæ notavi ad IV. 7. et maxime quæ ad IV. 15. Vellem sane, prudentius in his et modestius egisset Sanctius, nec ita studiose ac temere multa abjecisset, quæ ad discernendas explicandasque constructiones Verborum,

Neutrorum, *Impersonalium*, etc. bene in Artem Grammaticam ab ipsis jam Veteribus erant inducta. Quod tamen non ita accipi velim, ac si vitio id illi vel cuiquam vertam, quod non mordicus tenuerit superiorum præcepta, seu quod ea ad Genium et Usum Linguæ Latinæ cum cura exegerit, aliasque, quam illi dederant, rationes causasque locutionum exquisiverit, et invenerit. Qui hoc ingenio sunt, præclare illi plerumque studiis et disciplinis, quas pertractant, mea quoque sententia, consulunt. Neque vero conveniret, me insimulare alium ejus culpæ, cujus ipse me adfinem, si qua ea esset, fateri deberem, aut si id gravarer, præsentibus documentis argui possem. Nam multa sine dubio nove, uti nunc sunt, et forsan etiam paradoxe, disputata hic a me et tradita reperies, sed quæ pleraque putem probata, ut vix hæsitationi locus superesse unus queat. De *Participiis*, ut veris Nominibus, atque ideo *Accusativum* Casum per se neutiquam regentibus in Lingua Latina, si quis refragetur, minime id mihi mirum, aut præter omnem exspectationem accidet, quum in vernaculis Linguis aliter sane se res habere videatur, h. e. Active illa, æque ac ipsa Verba, istic adhibeantur, et facile crediderim, ipsos Græcæ Latinæque antiquos Scriptores, non animadversa constructionis Participiorum cum Accusativo prorsus frequentissimæ natura, sicuti id eos sæpe et alias non fecisse variis

exemplis clarissime, ni fallor, docui, non aliter ergo illos existimasse, quam ab istis Participiis proxime hunc casum flagitari; atque idcirco et ipse eam σύνταξιν magis magisque illo animi sensu frequentasse. At nos hic primigeniam singularum constructionum naturam, et sic frequentati deinceps Usus, licet sæpe in Abusum degenerantis, originem ex Linguæ genio primisque initiis eruere pro virili, et protrahere studuimus, sicuti id vere nostri esse muneris, susceptis hisce partibus, judicabamus. Ea vero gratia rationem ipsam, usu vetustissimorum, Plauti, Terentii, Lucretii, Aliorumque, subnixam maxime adhibuimus, nostraque Adversaria seu scrinia nostro modo et jure compilavimus. Ceterum effugere in his studui, quantum potest, omnem ταυτολογίαν, et supervacuam verborum copiam, idque adeo, ut etiam, quando, ut a Sanctio dissentirem, aut ejus quacunque de re sententiam refutarem, visum fuit faciendum, vix unquam tamen omnia æque Auctorum loca ab eo secundum istam sententiam male explicita, vel simul ad partes una dissertatione vocaverim, vel per singulas paginas aliter exponenda monuerim, sed reliquerim potius pleraque Lectorum arbitrio, qui mea istic cum Sanctianis comparare sustinuerint. Verum ita, quamvis sæpe sic satis prolixæ evaserint Animadversiones nostræ, vereor tamen, ne nimis aliquando in verbis, et variis ratio-

nibus accumulandis, brevitati studuerim, et sic dum brevis esse laboro, obscurior alicubi sim factus. Quod tamen si quando evenit, evenit certe præter meam voluntatem et opinionem, ut qui ipse aliis in scribendo nihil antiquius aut studiosius commendare soleam, quam ut primam dent operam perspicuitati. Atque ideo neque in his sperem aut rear, quenquam attentum satis Lectorem facile usquam prorsus adhæsurum. Vale, Benevole Lector, et novam hanc Minervæ Sanctianæ meis cum Notis editionem superioribus longe locupletiorem, ac alicubi emendatiorem, benigne accipe.

AD

V. C.

JACOBUM PERIZONIUM,

Humaniorum literarum Professorem,

Cum Sanctii Minervam, notis et Animadversionibus auctam, Franequeræ primum ederet.

JUNO, Minerva, Venus, quarum regit altera terras,
Altera mortales non sinit esse rudes;
Tertia divinis humana calescere flammis
Pectora, natura corda movente, jubet.
Arbitrium peterent quando æmula Numina formæ;
Debuerat judex justior esse Paris.
Magne PERIZONI, *quo Franica nostra superbit,*
Franica Doctorem non habitura parem,
Æquior hanc litem sententia vestra diremit,
Et victrix meritæ est palma tributa Deæ.
Arbitrii jurisque tui Natura reliquit,
Quam Tibi Divarum demeruisse velis.

At bene posthabitis, quarum Venus arbitra, formis;
Et quas innumeras altera jactat opes,
Judice Te, nostræ cessit victoria Divæ,
Et superat binas una Minerva Deas.
Hanc colis, Hanc ornas, Hæc Te cultore renascens;
Altius Augustum tollit in astra caput.
Redditus est Latiæ tandem, Te vindice, linguæ,
Quem prope delerant barbara secla, nitor.
Reddita majestas, modo deplorata, Minervæ est;
Quam vix monstrarat Sanctius esse Deam.
Sermonis Veneres Tibi se debere fatentur,
Et puræ antiqui divitiæ eloquii.
Nec tantum victrix plaudit Tibi Diva, sed ipsa
Judicio accedunt Numina victa tuo.
Sublatisque odiis, olim alta mente repostis,
Jungunt, Te, faciles, conciliante, manus.
Promittuntque Tibi vel dant tot munera Divæ,
Quot data Priamidæ, pactave, fama negat.
Inferior tantum poterat tua caussa videri,
Numina quod judex viderit ipsa Paris:
Hoc oculis etiam, vel plus, tua numina vestris,
Si quid habet veri nostra Camœna, dabunt.
Tres ergo ut spectes humano in corpore Divas,
Et referas meritis præmia digna tuis,
Dii faciant, jungenda Tibi sit femina, dote,
Ingenio, forma, Juno, Minerva, Venus.

CORNELIUS van ECK
J. U. D. et Professor, tunc Franequeranus, nunc Ultrajectinus.

INCLYTÆ SALMANTICENSI

ACADEMIÆ,

Matri Piissimæ,

FRANCISCUS SANCTIUS BROCENSIS,

Primarius Rhetorices Græcæque Linguæ Doctor,

Gaudere et bene rem gerere.

INGRATI animi nota quî possem liberari, Mater Academia, omnium quot sunt, quotque fuerunt, Præstantissima, si ego hîc altus et educatus, ac per annos quadraginta tuis artibus et disciplinis exornatus, tibi nutricationis præmium non persolvissem? Sed quænam præmia tantæ altrici solvisse queam? Exigua sane, si digna tanta majestate munera velim offerre. At vero, quod possumus, libenter offerimus: Ea porro, nec me animus fallit, offerimus, quibus nullus alius aut majora aut necessaria magis obtulit. Dolui etenim semper, et non sine lacrymis sæpe sum testatus, quum tu semper in cæteris disciplinis magistros habueris præstantissimos, Grammaticam, quæ omnium aliarum fundamentum est, ita depositam jacuisse, ut nulla

medicina sublevari potuisse videretur. Et quum pestis Barbariei pene totum orbem occupaverit, tu sola hac nota inureris, et innocens apud exteros accusaris: quasi ullam possimus Academiam repetire, ubi vera, puræque Latinitatis indagatrix, Grammatica doceatur. Quotus enim quisque est Grammatices Præceptor, qui Laurentium Vallam, et eum sequutos non laudet, veneretur, exosculetur? Hinc licebit conjectari, quales fuisse oporteat rivulos, qui ex tam cænoso turbidoque fonte defluxerunt. Nunc tu, Mater, huic tanto malo facile mederi poteris, si e cathedris tuis primariis, Laurentio deturbato, Minervam, quæ tibi offertur, patiaris pro illo pueris explicari. Hæc veræ Latinitatis normam tradit. Hac duce puer potuerit Poëtarum et Oratorum virentia prata secure perambulare: hinc Dialecticæ, quæ itidem perturbata est, vera principia expiscari. Nunc igitur hoc præcipue, ô Mater, est inter tua, quoniam inter omnes Princeps appellaris, ut literarum omnium fundamenta firma et verissima, te prima instituente, jaciantur. Nihil omnino hic novi afferimus: stulti vulgi ride sermonem: sed antiquitatem, quæ Barbarorum (Mammotretos dico, Catholicones, et Pastranas) sævitia jacuerat, sublevamus, et in gradum reponimus. Hi enim quum contra Ciceronem et reliquos Latinos acerrimum bellavissent bellum, bonas literas longe lateque pessum de-

derunt. Jacebant itaque bonæ literæ, quum abhinc annis centum Antonius Nebrissensis hos rebelles conatus est castigare. Sed adeo malum hoc radices egerat altas, ut innumeris monstris debellatis multo plura debellanda remanserint. Quod si ille iterum aut sæpius rediret, non dubito (quæ erat illius solertia) quin omnia facillime composuisset. Ars enim (ut præclare disserit D. Thomas) mutari debet, quoties intellectui melius aliquid occurrit. Itaque quod ille non potuit tunc perficere, mihi forsitan perficiendum delegavit. Qui pote? inquis. Quia dum ille in patria mea Brocis, ubi *Dictionarium* et *Artem* adornabat, febricitans decumberet domi Marcelli Nebrissensis, Filii, Cruce Alcantarensis ordinis insigniti, subinde suspirans, (ut Patrem meum sæpe dicere audivi) conquerebatur, *Artem* sibi et *Dictionarium* imperfecta relinqui. Quid si illud interim Virgilianum occinebat?

Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor,
Qui face Barbatos, ferroque sequare Perotos.

Ego certe, quasi ille hoc mihi munus injunxisset, simul ut tibi, Matri Venerandæ, aliquo modo gratificarer, totis viribus in hanc operam incubui, ut Grammaticam addiscentibus via brevior, planior, et fidelissima sterneretur. Hanc methodum ante annos aliquot non sine præclaris experimentis divulgatam huic operi subjunxi. Quia Minerva tota in hoc est, ut

regulas illas tum veras, tum facillimas, esse perdoceat. Invidiam vero, quum semper contemnere potius, quam deprecari studuerim, neque placare contendo, neque cupio. Imo vero illi nunc bellum indico facioque. Qua invita et renuente, Lector attentus et diligens hîc tum Veterum tum Recentiorum supra tria millia errorum expiscabitur. Sunt hic innumera sublata, quæ frustra erant: prava multa correcta: plurima adducta necessaria: ac demum quæ collapsa, et propriis sedibus erant expulsa, restituuntur. Vale.

APPROBATIO.

Regii Senatus Supremi jussu Minervam Francisci Sanctii Brocensis, quæ Latini Sermonis causas verissime et eruditissime persequitur, diligenter perlegi, et dignissimam judico, quæ in lucem quamprimum prodeat. Est enim opus, unde hujus ætatis Grammatici, (si tandem aliquando serio sapere velint) vera, brevia, claraque præcepta discere possunt. Madriti in Gymnasio, ubi Latina Lingua publice docetur. Pridie Kalend. Junii 1585.

El Licenciado Luys de la
Cruz Vasco.

FRANCISCI SANCTII MINERVA,

Sive de Proprietate Sermonis Latini,

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

ARGUMENTUM.

Minervæ munera. Causæ Latini sermonis investigandæ. Nomina rebus imposita consilio, non casu. Prima Linguæ verba significabant naturam rerum. Aliarum Linguarum verba habent aliquam rationem. Ratio a Linguis minime excludenda.

MINERVAM narrat Homerus, Poëtarum princeps, inter bellantium turmas Diomedi apparuisse, oculorumque caliginem, ut bellantes Deos ab hominibus posset discernere, discussisse. Quod figmentum Plato in *Alcibiade secundo*, pag. 150. Tom. II. nihil aliud interpretatur quam Rationem ipsam, quæ discussa caligine, qua quisque tenetur, animum fæcibus purgat, ut mala bonave possit propius contemplari. Quin et ipse Plato in *Cratylo*, pag. 406. 407. Tom. I. quum *Pallados* etymon scrutatur, ἀπὸ τοῦ πάλλειν καὶ πάλλεσθαι, id est, ab agitatione et saltatione, quod sese, vel aliud quippiam, a terra in altum tollat, dictam existimavit: Idem eodem loco Ἀθηνᾶν, quam nos *Minervam* dicimus (1), Mentem

(1) *Mentem agitationemque, etc.*] Nempe Platoni Ἀθηνᾶ, quasi ἁ θεονόα, *mens divina*, vel ἠθονόη, *cogitatio morum*, dicta, et inde nomen hoc suum, sed in concinniorem dein sonum deflexum,

agitationemque esse declarat. Hæc tam præclara Minervæ munera, ut ad Homerum revertamur, non cuivis revelantur, sed Diomedi tantum, qui Διὸς μῆδος, id est, *Jovis cura* sive *consilium*, aut *deliberatio*, dici potest. Bonarum enim artium scientia (2) humani ingenii inventum non est, sed ex Jovis cerebro, unde nata Minerva dicitur, in humanum usum delapsa divinitus. Itaque nisi te totum inquisitioni tradideris, nisi artis tuæ, quam tractas, causas rationesque probe fueris perscrutatus, crede te alienis oculis videre, alienisque auribus audire. At invasit multos perversa quædam opinio, seu barbaries potius, in Grammatica et sermone Latino nullas esse causas, nullamque penitus inquirendam esse rationem: quo figmento nihil quicquam vidi ineptius, nihilque potest excogitari putidius. An homo rationis particeps quicquam aget, dicet, machinabitur, sine consilio et ratione? Audi Philosophos, qui nihil fieri sine causa obnixe testantur; audi Platonem ipsum, qui nomina et verba natura constare affirmat, qui sermonem esse a natura, non ab arte, contendit. Scio Aristoteleos aliter sentire; sed nemo diffitebitur, nomina esse velut instrumenta rerum et notam; instrumentum autem cujuslibet artis ita illi arti accommodatur, ut ad alia omnia ineptum esse videatur; sic terebro terebramus, et serra scindimus lignum, at lapides cuneis discindimus, et cunei gravissimis malleis adiguntur. Qui igitur primi nomina rebus imposuere, credibile est illos adhibito consilio id fecisse, et id crediderim

accepisse videtur. At sine dubio Ἀθηνᾶ nihil aliud, si originem vocis spectes, notavit, quam propriam Urbis, quæ Ἀθῆναι dicebatur, Deam. Hinc ergo Æliano V. H. XII. 28. Urbis illa Πόλις τῶν Ἀθηνῶν appellatur, et passim apud Homerum ipsa Dea conjunctim dicitur Πάλλας Ἀθήνη, h. e. *Pallas Atheniensis*. Nimirum et Urbs et Dea nomen habent a Terra *Attica*, dicta olim Ἀκτικὴ ab Ἀκτὴ, littus, quo ipso nomine tota etiam regio designatur. Vide me ad Ælian. V. H. VI. I. 14.

(2) *Humani ingenii inventum non est, etc.*] Revera est, sed non ita, ut omnes homines ex natura sua eam teneant, verum ut ratione, tum sedula investigatione, denique experientia ipsa eam invenerint primi, ac reliqui dein discendo comparatam habeant.

Aristotelem intellexisse, quum dixit, ad placitum nomina significare (3). Nam qui nomina casu facta contendunt, audacissimi sunt, nimirum illi, qui universi mundi seriem et fabricam fortuito ac temere ortam persuadere conabantur. Nomina certe et verba, rerum naturam significare cum Platone assererem libentissime, si hoc ille tantum de primæva omnium linguarum asseverasset: ut in Genesi cap. 2. legimus: *Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, et universis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, ut videret, quid vocaret ea: omne enim, quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus; appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, et universa volatilia cœli, et omnes bestias terræ.* Vides in illo primo sermone, quicunque ille fuit, nomina et etymologias rerum ab ipsa natura fuisse depromptas. Sed ut hoc in cæteris idiomatis asseverare non possum, ita mihi facile persuaserim, in omni idiomate cujuslibet nomenclaturæ reddi posse rationem: quæ si in multis est obscura, non tamen propterea non investiganda. Multa latuerunt Philosophos, quæ Plato eruit in lucem; multa post eum invenit Aristoteles; multa ignoravit ille, quæ nunc sunt passim obvia: latet enim veritas: sed nihil pretiosius veritate. Sed dices, quî potest fieri, ut vera sit nominis etymologia, si una eademque res variis nominibus per orbem terrarum appellatur? Dico ejusdem rei diversas esse causas, quarum illi hanc, nos aliam contemplamur: sic Græci *ανεμον*, Latini *ventum* appellavere; illi ab spirando (4), hi a *veniendo*.

(3) *Nam qui nomina casu, etc.*] Sine dubio verum est, quod Auctor mox ait, *cujuslibet nomenclaturæ in omni idiomate reddi posse rationem* aliquam, licet nobis nunc plerumque ignotam. Sed tamen illa ipsa ratio sæpe sita est in casu et fortuito arbitrio hominum vulgarium, neque igitur naturam rerum, quæ vocabulis significantur, nec aliquod prudentium Consilium in imponendo rebus suo nomine, declarat aut præfert, sed commune Vulgi aut Civitatis placitum tacite et paulatim ortum. Plura vide infra *lib.* IV. ad initium Capitis XIV. *de Homonymis.*

(4) *Hi a veniendo*] Mallem a *Vehendo*, ut ita notet proprie flatum vehementiorem, *vehentem* et propellentem res, quas assequitur. Certe Germanos facile quis crediderit formasse ex eo suum

Fenestram ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι deduxit Latinus, *ventana* a nostris dicitur, Lusitanis *janella*, quasi parva janua. Præterea multa traxit Latinus a Græcis, quorum Græci reddent rationem: ridendi enim sunt, qui in suo idiomate alieni nominis rationem scrutantur (5); ut qui *petram*, quod pedibus teratur, aut pedem terat; et *lapidem* a labando, sive a pede lædendo deducunt; quum utrumque sit a Græcis πέτρα καὶ λᾶς. Non igitur

wehen, pro quo Belgæ *weyen*, vel, ut nunc scribimus, *waeyen*; Unde *wind* vel *wend*, quasi *Wehende*. Sed forsan horum æque ac *Venti* origo non ex Latino sermone, sed Græco petenda est, ut fecit Angelus Caninius et primitus quidem ab eodem vocabulo, unde ἄνεμος deducitur, h. e. ab ἄω, *spiro*. Hinc etiam Particip. ἀεὶς, ἀέντος, et dein ἀήτης et ἀήτη, *spiritus*, *ventus*. Hesiod. Ἐργ. V. 645.

Εἰκ' ἄνεμοί γε κακὰς ἀπέχωσιν ἀήτας.

Si venti abstinuerunt noxios flatus. Et v. 675. νότοιο δεινὰς ἀήτας. *Noti graves flatus*. Atque ita *Maleventum*, pro quo postea dixerunt εὐφημίας gratia *Beneventum*, formarunt Latini ex Græco Μαλόεις; μαλόεντος. Vide Salmasium ad Solinum, p. 64. b. Forsan ab eadem origine repetendus etiam *Venter*, ut in quo laxius sumpto fit, vel certe sentitur maxime, respiratio. Nam quæ ab ἐν et ἔντερον, unde ceteroqui speciose prorsus Viri Docti derivant *ventrem*, acceperunt Latini, in iis τὸ E mutatur in I. Ἐν, *In*, ἐντὸς, *Intus*, ἔντερα, *intestina*: nisi si quæ vel integra, vel serius, in Linguam Latinam sunt recepta, veluti *dysenteria*, *exenterare*. In quibus ipsis nullum tamen reperitur vestigium *Ventris* ab ἔντερον formati. Nam si hoc *Ventris* nomen esset proprie idem, quod ἔντερον, et ex eo formatum, dixissent Latini etiam *eventrare* pro *exenterare*. Ceterum in hoc etymo *venti*, et forsan *ventris*, præciditur per Apocopen litera A, ut sæpe fit in derivationibus. Vide Vossium de *permutatione Literarum*. Et ita prius fuisset *Aventus*, litera V, ut solet, inter duas vocales interposita, unde forsan *Aventinus* mons, quasi vento expositus, nisi ab *Avente* fluvio, ut vult Varro apud Servium, vel ab *Avibus*, aut *Avere*, quis malit eum derivare, quia istic auspiciis operam dabant Nam quod ab Aventino Rege deducitur hoc Nomen, id vero fabulosum mihi certe videtur.

(5) *Ut qui petram*, *etc.*] Apprime his conveniunt, quæ ex Varrone A. Gellius adfert *Noct. Att.* l. 18. *In quo*, ait Varro, *L. Ælius noster literis ornatissimus memoria nostra erravit aliquoties. Nam aliquot verborum antiquorum Græcorum, proinde atque essent propria nostra, reddidit causas falsas. Non enim* Leporem *dicimus*, *ut ait*, *quod est levipes*, *sed quod est vocabulum antiquum Græcum. Multa enim vetera illorum ignorantur*, *quod pro iis*, *aliis nunc vocabulis utantur*: *et illorum esse plerique ignorent* Græcum, *quod nunc nominant* Ἕλληνα: puteum, *quod vocant* φρέαρ: leporem, quod λαγωὸν *dicunt*. Ridiculus hic est Phil. ille Carolus, qui *hec loco existimatum esse* queritur, *leporem* ἀπὸ τοῦ λαγωοῦ *potius*, *quam a levitate pedum nomen invenisse*: eaque occasione invehitur in *hæresin literatorum quorundam*, *qui opinantur Latina pleraque vocabula*

dubium est, quin rerum omnium, etiam vocum, reddenda sit ratio: quam si ignoraverimus rogati, fateamur potius nos nescire, quam nullam esse constanter affirmemus. Scio Cæsarem Scaligerum de Causis Linguæ Latinæ cap. 67, etc. aliter sentire; sed hæc vera ratio est. Hæc tam multa invitus congessi contra morosos quosdam, qui, quum in Grammatica rationem explodant, testimonia tantum Doctorum efflagitant. An non legerunt Quinctilianum, lib. I. cap. 6. init. qui *sermonem constare ratione, vetustate, autoritate, consuetudine*, scripsit. Ille igitur non Rationem excludit, sed in præcipuis enumerat; quasi vero Laurentius, et alii Grammatici, suarum etiam ineptiarum non statim conentur adhibere rationes, quales quales ipsæ sint (6). Usus porro sine ratione non movetur; alioqui

Græcis accepta referenda. Atqui hoc ipsum voluit utique Varro, et verissimum est, sicuti contra ineptissimum est, quod tuetur Carolus, *leporem* a *levitate pedum* dictum: sed et inscitum prorsus, quod hoc loco vel Varronem, vel quemcunque alium, *leporem* ἀπὸ τοῦ λαγωῦ derivare ait, quum is nihil aliud dicat, quam hanc causam esse, quare *leporis* etymon non quæsiverit Ælius in Græca lingua, quod Græci non amplius uterentur antiquo illo vocabulo, unde suum sumserunt Latini, sed pro eo tunc jam λαγωὸν dicerent. Antiquum autem illud, quo priores Græci, et maxime Æoles, sunt usi, λέποριν fuisse tradit lib. III. *de Re Rust.*

(6) *Usus porro, etc.*] Sæpe tamen Usus ab Analogia et omni Ratione recedere deprehenditur, quoniam antiquissimis temporibus Romani Grammaticam rationem suæ linguæ ignorabant: Usus autem sæpe forte fortuna, et ex inconsiderata vulgi libidine oriebatur, atque ita Rationi prævalebat. Quando Comici dicunt *Nemo homo*, a ratione illud certe est alienum, siquidem in τῷ *Nemo* jam expressum est τὸ *Homo*. Sic quum *deorsum* dici credatur brevius pro *devorsum*, parum accurate CL. Quadrigarius apud Gellium IX. 1. *Deorsum versum mitti* ait. Denique cum quis *gratulari* amico dicitur de re, quæ ei prospere evenerit, non alia est ejus locutionis et syntaxeos ratio ac significatio, quam, pro amico et propter amicum gratias agere Diis. Non ergo huic rationi attendunt, sed usui, qui ipsos *Deos gratulantes* inducunt. Veluti Phædr. *fab.* 69. dum *Herculem cælo receptum persalutasse* memorat *gratulantes Deos.* Auctor *Biblioth. Univers.* Joh. Clericus, qui Anno 1687. Quo primum meis cum Notis hæc *Sanctii Minerva* prodiit, eam quoque recensuit, tria hæc exempla usus ab analogia deflectentis commemorat, sed postremum in controversiam vocat hac ratione, quod *gratulari amico* nihil aliud notet, quam *dicere amico, gratum seu jucundum sibi esse, quod ipsi evenerit*; eam autem significationem non probat, sed ait suo more tantum, *nihil eam habere, quod non sit plane consonum analogiæ et rationi.* At vero quum Analogia significationis nihil sit

abusus, non usus, dicendus erit: auctoritas vero ab usu sumpsit incrementum; nam si ab usu recedat, auctoritas nulla est: unde Cicero Cœlium et M. Antonium reprehendit, qui suo arbitratu, non ex usu, loquerentur: *Nihil autem potest esse diuturnum*, ut inquit Curtius lib. IV. *cui non subest ratio.* Reliquum

aliud, quam similitudo quædam inter significationem secundariam et primitivam, ex qua illa, recta et commoda quadam translatione, sit orta, sequitur Analogiam hanc constitui non posse, nisi prius eruta et probata sit primitiva vocis significatio. Atque ideo debuisset ille probasse, *Gratulari* primitus et proprie notare, *dicere aliquid sibi gratum esse*, et porro ostendisse, ex hac significatione deduci posse justa analogia omnes dein alias ejusdem Verbi. Quod quum non fecerit, concidat necesse est omnis illius oppositio. Adde jam, falsum etiam esse, quod ita simpliciter affirmat. Siquidem *Gratari* et *Gratulari* proprie notat *grates agere*, ut jam ostendit dudum Vir Summus in arte critica, Joh. Fred. Gronovius *Observat. II.* 19. qui etiam inde repetit omnes alias hujus Verbi significationes. Atque ita, præter loca antiquissimorum Scriptorum ex Nonio et aliunde ab illo istic allata, etiam Scipio Afric. prior apud Gellium *Noct. Att.* IV. 18. *Eamus Jovi O. M. gratulatum.* Hinc *Gratulationes*: Cicero *Verr.* V. *Quod in precibus ac gratulationibus non solum id* (simulacrum Herculis) *venerari, sed et osculari solent*, h. e. quando aliquid rogabant Herculem, vel ei gratias agebant. Sed et κατ᾽ ἐξοχὴν ea Vox notat Sacra, quibus gratiæ publicæ Diis agebantur ob rem bene gestam. Cicero *Famil.* XI. 18. *Gratulationem tuo nomine ad omnia Deorum templa fecimus Catil.* IV. 10. *Ceteris bene gestæ, mihi uni conservatæ Reip. gratulationem decre-*

vistis, scil. Diis faciendam. Hæc ergo primitiva est Verbi significatio. Et hinc jam reliquæ deduci debent, ac possunt commodissime. Sic enim absolute *Gratulari* apud Sueton. *Tiber.* 60. *Gratulanti inter pœnam, quod non et locustam obtulisset*, h. e. Diis gratias agenti. Et sic passim. Hinc jam *gratulari sibi*, Cic. *Famil.* III. 11. et IV. 11. est, non *dicere sibi gratum hoc sibi esse*, sed *gratias agere Diis suo ipsius nomine.* Et *gratulari Amico*, gratias agere diis *Amici nomine.* Dicet quis forsan, quando *gratulamur alteri*, tunc tamen revera dicimus ei, nobis gratam et jucundam accidere ipsius bonam fortunam: at vero recidit quidem eo sensus locutionis, quæ et causa istius abusus apud Phædrum, sed non proprie et directe illud notat, quæ probe, in indaganda significationis analogia, sunt distinguenda. Sic ex. gr. nemo est, qui non intelligat ex Usu Linguæ sensum τῶν *Refert, id mea minime refert, magni refert*; at paucissimi, qui eorum rationem et veram ac proximam significationem norint. Nec enim proxime id significant, quo breviter ea interpretari solemus, licet is tamen sit sensus. Vide me infra ad III. 5. *de Verbis Substantivis.* Ceterum de Usu in Abusum degenerante per causam non animadversæ Analogiæ, sæpius et pluribus egi infra. Vide *Indicem* in V. *Usus.* Recte tamen Sanctius omnium rationem etiam in Lingua, præsertim Latina, censuit indagandam, id quod et præclare præstitit.

est igitur, ut omnium rerum ratio primum adhibeatur, tum deinde, si fieri poterit, accedant testimonia, ut res ex optima fiat illustrior. Quæ causa fuit, ut has nostras vigilias, *Minerva*, seu *de causis Linguæ Latinæ*, inscriberemus; quia cujuslibet quæstionis causas et vera principia eruere conamur; improbantes cum Cicerone II. de Nat. Deorum, Pythagoricum illud, *Ipse dixit.* At *de Linguæ Latinæ causis* jam scripserat Cæsar Scaliger; quem quia in multis sequor, nonnunquam tamen ab eo dissentiens, titulum non abjiciendum putavi. Et Augustinus Saturnius suas acutissimas dissertationes in Grammatica *Mercurium* vocavit; quem quia minus aliquando probamus, Minervam illi fidum monitorem adhibemus.

CAP. II.

Grammaticorum sine ratione nullam esse auctoritatem. Grammaticam non dividi in Historicen et Methodicen: illam non esse partem Grammaticæ. Quis sit perfectus Grammaticus? Nec dividi Grammaticam in Orthographiam, Prosodiam, Etymologiam, Syntaxin. Hanc esse Finem Grammaticæ. Grammaticæ definitio. Artes sermonem perficientes. Partes orationis enumerantur. Pronomen, et Interjectio excluduntur.

QUONIAM res, de qua agimus, ratione primum, deinde testimoniis et usu, est comprobanda, nemo mirari debet, si magnos interdum viros non sequamur; nam quantacunque auctoritate mihi Grammaticus polleat, nisi ratione propositisque exemplis, quod dixerit, confirmaverit, nullam in re præsertim grammatica fidem faciet. *Grammatici* enim, ut inquit Seneca Epist. 95. *sermonis Latini custodes sunt*, non auctores (1). Neque sexcentorum Grammaticorum aucto-

(1) *Neque sexcentorum, etc.*] Prorsus assentior Doctiss. Sanctio, non auctoritate Grammaticorum, sed ratione et usu, seu propositis exemplis, probandam esse Latinam dictionem. Scien-

ritas mihi persuadebit, (Vide infra lib. III. cap. 3. in verbo *Vapulo.*) ut *vapulo a præceptore, exsulo a Prætore*, et, *ego amo Deum*, et alia hujusmodi, Latine dicantur. Unde illud verissimum est, quod Paulus tradit Leg. 1. de Reg. jur. *Regula est, quæ rem quæ est, breviter enarrat; non ut ex regula jus sumatur, sed ex jure, quod est, regula fiat.* Quare extirpanda est consuetudo, quæ legem habeat reclamantem, quæ potius corruptela vocanda est, ut passim tradunt Juris consulti: neque enim, quæ barbaries admisit, fovenda sunt, sed quæ pervertit, vindicanda. Quare jam nemo mihi turbam Grammaticorum aliter præcipientium opponat: nam tantum cuique creden-

dum tamen est et illud, multo facilius eam probari, et certius affirmari, quam negari et rejici. Vel hæ ipsæ locutiones, quas Sanctius sibi nunquam neque à sexcentis Grammaticis persuasum iri affirmat, si non earum ipsarum, certe similium tamen, Usu, et deinde Ratione, adseri satis superque queant. Etenim si quis dicat, *Vapulo a Præceptore, Exsulo a Prætore*, in utraque locutione Rationem, quæ eadem utrobique, in priore (Vide infra III. 3. in voce *Vapulo*, et ibi Scioppium) etiam Usum habebit sibi adstipulantem, in posteriore vero Ratio tantum non potuit, ut eam Usus admitteret, quia durissima est, cujusmodi locutiones Usus aversatur. Ceteroquin enim *ab aliquo vapulare*, seu *exsulare*, idem est, ac si dicas, *opera alicujus vapulare et exsulare*, seu *a parte alicujus*, (sicuti Auctor ipse lib. III. c. 4. *A* exponit) proficisci id, quod τοῖς *vapulare* et *exsulare* significatur. Et quid quæso discriminis, quod ad Rationem, inter ista, et hæc, Livii I. 1. *Æneam ab simili clade domo profugum.* Cicer. *Famil. IX. 16. Levior est plaga ab amico, quam a debitore.* Quidni eodem modo, *levius est vapulare ab amico, etc.*? Somn. *Scip. c. 8. Nec unquam ab alio renascetur.* Sall. *Jug.* 17. *Nisi qui ferro, aut a bestiis interiere.* Quibus paria, quæ Auctor et Scioppius d. l. congesserunt: *Quis nolit ab isto ense mori; Infesto ne vir ab hoste cadat: Caput a Sole dolet, etc.* Nihil ergo causæ, quare τὸ *Vapulare ab aliquo*, cum et Ratio et Usus id ferat, ita plane repudiet Sanctius. Sed neque idoneam video rationem, quamobrem rejiciat prorsus, tanquam minime Latinum, *Ego amo Deum*, quum et significatio et syntaxis verborum, quod ad Rationem et Usum, phrasin illam approbare utique videatur. Sicuti enim Dii vel Deus passim a Latinis Scriptoribus *amare* dicitur *homines*, ut vel ex jurisjurandi formula, *ita me Deus amet*, perspicuum est: quidni eodem modo homo vicissim recte dicatur *amare Deum*, æque ac parentes suos, et ipsas virtutes, quæ in hominibus sunt quasi quædam imagines Dei? Cicero certe *Famil.* IX. 22. *Amo verecundiam*, ait, et I. 7. *Quam magnitudinem, animi tui semper sum admiratus, semper amavi.* IX. 16. *Amavi amorem tuum.* Quid ergo? An ratio Sanctii petenda erit ex iis, quæ tra-

dum est, quantum ratione comprobaverit. Cicero ad Attic. lib. VII. epist. 3. etiam aliquando circa Grammaticam ab Attico reprehensus, primum ratione, deinde antiquorum testimoniis, se defendit. Non igitur mirandum est; si Quinctiliano lib. I. cap. 4. et 9. non assentiar, qui Grammaticam in *Historicen*, et *Methodicen* divisit, quam divisionem deinceps Grammatici mordicus tenuerunt: Verum interest Philosophi, placitis humanis anteponere rationem. Eam (2) opinor vocavit *Historicen*, quæ omne Scriptorum genus excutit; quæ nec citra Musicen potest esse perfecta, nec si rationem syderum ignoret; quæ neque sit ignara Philosophiæ, cui Eloquentia quoque non desit. Omnes igitur disciplinas huic Grammaticæ subjicit. Ubinam gentium ea Grammatica est? Quis eam conscripsit?

dit *lib.* IV. cap. 3. *de Ellipsi*, in *Regulis generalibus.* Nempe *in Primis* (ait istic) *et Secundis Personis rustice, nisi discretionis, aut alia impellente causa, apponitur suppositum*, et proinde *rectius subdicetur.* Non itaque rejiceret τὸ *Amare Deum*, sed τὸ *Ego amo Deum.* Verumtamen neque hæc locutio rejicula ipsi simpliciter esse potest, sed tum demum, si nulla adsit τοῦ *Ego* exprimendi causa, quod proinde et hic, si ita sensisset, declarare debuisset, ut posset intelligi. Nam quamplurimæ ceteroqui dantur causæ, quibus recte τὸ *Ego* adhibeas cum suis verbis. Non possum itaque mihi persuadere, id Auctorem nostrum hic respexisse, aut voluisse, et tanto quidem minus, quia infra *lib.* III. *cap.* 1. circa finem diserte rejicit non tantum illud, *Ego amo Deum*, sed et hoc, *Deus amatur a me.* Videtur ergo prorsus totam repudiare phrasin, quasi τὸ *Amare* quid notet, quod infra majestatem Dei sit, nec Hominis ad Deum relationi conveniat. Sed tamen quum illud Verbum in Lingua Latina non brutum modo affectum et cum libidine conjunctum, sed et purum ac honestum significet, quo magni facimus et veneramur alios, nihil video rationis, quare non *Homo* quoque recte dicatur *amare Deum*, æque ac *Deus hominem*: et *Pater Filium* æque ac *Filius Patrem*, immo et *Canis Dominum* apud Ciceron. de *Nat. Deor.* II. 63. qui et *Pro Flacco* cap. 38. *nimiam pietatem et summum Amorem in Patriam* conjunctim tanquam Synonyma memorat. Sed et quum recte dicamus *amare virtutes aliorum hominum*, quidni et *virtutes Dei?* Eas autem *amare* est idem, quod *amare* ipsum *Deum.* Certe in S. Script. passim Homo jubetur *amare*, ἀγαπᾷν et φιλεῖν, *Deum*, æque ac *Dominum nostrum Jesum Christum.* Vide, et omnino, quæ attuli infra III. 2. 7. ubi phrasin hanc *Amo Deum* ex Plauto et Seneca disertissime probavi.

(2) *Opinor.*] Nescio, quare *Opinor* dicat, quum diserte Quinctilianus I. 9. *Historicen* vocet eam, quæ in *enarratione Auctorum* consistit et Sanctius sequentia hujus periodi de hac Grammatices parte ex illius cap. 4. descripserit.

Unde hanc reginam artium petemus? Vulgi errorem sequutus est Quinctilianus; dicebantur enim quondam Grammatici vulgo, qui primis rudimentis pueros instituebant, et eis poëtas enarrabant: quo in munere subeundo adhibebant, præter Grammaticam, variarum artium cognitionem: neque tamen vulgus intelligebat doctorem illum Musicæ, Astrologiæ, Philosophiæ esse peritum. Mihi perfectus absolutusque Grammaticus est ille, qui in Ciceronis vel Virgilii libris intelligit, quæ dictio sit Nomen, quæ Verbum, et cetera, quæ ad solam Grammaticam spectant (3), etiamsi sensum verborum non intelligat: est enim oratorum et poëtarum lectio variis artibus referta, quas si magister iste callet, jam non grammaticus dicendus est, sed dum explanat Astrologiam, astrologus; dum Historiam, historicus; dum præcepta Eloquentiæ, rhetor. Verbi causa, *Omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis.* Hic Grammaticus explicabit grammaticam, doctrinam vero nonnisi Mathematicus. Quem deinde Grammaticum dabis, qui se expediat ab illo Davidico, Psal. 67. *Rex virtutum dilecti dilecti, et speciei domus dividere spolia. Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, et posteriora dorsi ejus in pallore auri* (4). Sed quid in refellendo Quincti-

(3) *Etiamsi sensum, etc*] Debuisset, ni fallor, dixisse, *Etiamsi sensus Grammatici veritatem aut rationem non perspiciat.* Nam sensus simplex seu Grammaticus cognoscitur ex ratione et constructione Grammatica; at ejus veritas ex aliis scientiis.

(4) *Sed quid in refellendo, etc.*] Frustra sane opera ponitur in refellendo Quinctiliano, cui neutiquam peculiaris fuit hæc sententia, quæ *Grammaticen* extendit ad facultatem Scriptores omne genus excutiendi et interpretandi. Secutus enim est inveteratum jam apud Græcos Latinosque usum, cum in vocabuli significatione, tum in munere Grammaticis assignando. Ipse Cicero lib. I. *de Oratore*, singularum artium munia percensens; *In Grammaticis*, ait, *Poëtarum pertractatio, Historiarum cognitio, verborum interpretatio, pronunciandi quidam sonus.* Idem lib. I. *de Divin. Grammaticos Poëtarum interpretes* appellat. Et hinc Imp. Tiberius, qui maxime curabat notitiam Historiæ fabularis, *Grammaticos*, dicitur a Sueton. cap. 70. *ejusmodi fere quæstionibus, quæ mater Hecubæ, quid Sirenes cantaverint, experiri*, satis sane inepte, *solitus.* Immo adeo hæc vera, ut quæ sola *Grammaticum* ex sententia Sanctii absolvunt, olim fere a Grammaticis fuerint sejuncta, nec tam ad eos pertinuerint, quam ad illos; quos

liano frustra operam consumimus, quum ipse se suo gladio confodiat? Queritur enim in principio libri secundi cap. 1. *Grammaticos alienas sedes occupasse*: deinde subdit ibidem: *Nos suum cuique professioni modum demus. Et Grammatica* (*quam in Latinum transferentes, Literaturam vocaverunt*) *fines suos norit: præsertim tantum ab hac appellationis suæ paupertate, intra quam primi illi constitere, provecta.* Hanc Quinctiliani sententiam valde probo: et cum doctissimis viris hoc teneo, *Artium usum conjunctum esse oportere; artes vero ipsos separatim tradendas.*

Alii vero dividunt Grammaticam in literam, syllabam, dictionem, et orationem; sive, quod idem est,

Græci Γραμματιστὰς, Latini *Literatores* vocabant. V. Sueton. de *ill. Gramm. cap.* 4. Atque hinc in Historia Augusta passim dicitur quis in pueritia usus primum hoc vel illo *litteratore*, aliis vero deinceps *Grammaticis*; immo in jure Civili *Grammaticis* æque ac aliis Professoribus indulta fuit immunitas, non item illis, qui primis literis pueros imbuunt, qua de re Vowerius *Polymath. cap.* 4. Verum quidem, vocabulum *Grammatices* a primis illis literis formatum, et antiquissimis temporibus illas quoque ad Grammaticorum curam vel maxime pertinuisse, immo inde Grammatices studia cœpisse; et forte etiam istic quondam desiisse. Sed neque id ignoravit Quinctilianus, ut qui diserte tradit II. 1. Grammaticen *ab illa appellationis suæ paupertate, intra quam primi constiterunt, tantum* suo tempore *provectam*, ut ea omnia complectatur, quæ lib. I. c. 4. exposuit, quæque hoc loco, ubi *suum cuique professioni modum* vult *dare*, tamen illis relinquit, conquestus tantum, quod ea quoque invadant, quæ proprie et solorum debebant esse Rhetorum, scil. prosopopœias, et suasorias declamationes. Hoc est, quod dicit illos *alienas sedes occupasse*, quodque eos intra *suum professionis modum* continere se jubet. Neutiquam vero istis verbis a priore sententia recedit, aut *suo se gladio confodit*, quod ait Sanctius. Sed et ex hoc usu, quo Grammaticis jam ante tempora Quinctiliani tribuebatur utrumque, et *rationem loquendi docere*, et *enarrare Auctores*, orta est distinctio hæc Grammatices in *Methodicen*, quæ prius respicit munus, et *Historicen*, quæ posterius, ut ipse Quinctil. tradit. I. 9. Si tamen vera volumus, ista significatio vocis *Grammatici*, et hoc munus *enarrandi* quoslibet *auctores*, non est proprium Grammatico, sed postea ad eum accessit: atque adeo illa Μεθοδικὴ, etiam sola, constituit et absolvit *Grammaticum* proprie dictum, altera vero, Ἱστορικὴ, ornat eum, et distinguit ab jejuno *Grammatista*; quæ tamen *distinctio* semel recepta ita invaluit dein, ut tempore Quinctiliani, publico loquendi usu, *Grammaticus* non diceretur, nisi qui istam Ἱστορικὴν quoque profiteretur, æque ac τὰ γράμματα, et *literæ*, notabant tunc etiam Eruditionem variam. Vide et Vossium *de Arte Grammat. lib.* I. Capp. 1. 5. et 6.

in orthographiam, prosodiam, etymologiam, et syntaxin. Sed (5) Oratio sive Syntaxis est Finis Grammaticæ; ergo non Pars illius; nam, ut, inquit Cicero, lib. V. de Finibus: *Aliud est pars, aliud artis finis: quia nulla ars in se versatur.* Sic enim aliud est grammatica, aliud grammaticæ finis, et scopus, seu, quod Græce dicitur ὑποκείμενον. Tum deinde litera pars est syllabæ, syllaba dictionis, et dictiones ipsæ partes orationis; non igitur partes grammaticæ: et cujuscunque rei pars alius rei esse non potest. Nos autem omissa Grammaticæ divisione (quoniam nulla satis commoda occurrebat) sic sumus exorsi: *Grammatica est ars recte loquendi.* Cum *Artem* dico, disciplinam intelligo; est enim Disciplina scientia acquisita in discente. Addidi deinde, *Cujus finis est congruens oratio.* Hæc oratio constat ex vocibus vel dictionibus; voces rursus ex syllabis; syllabæ ex literis; et quia ultra non progredimur dividendo, vocamus Literam *individui soni comprehensionem.* Dividimus igitur Orationem in voces seu dictiones, et has vocamus *Partes orationis:* in quibus tanta est inconstantia Grammaticorum, ut nihil certi nobis adhuc potuerint constituere. Varro duas ponit, deinde ex sententia Dionis tres: unam, quæ adsignificat casus; alteram, quæ tempora; tertiam, quæ neutrum. *De his*, inquit 7. Linguæ Lat. pag. 86. *Aristoteles duas partes orationis esse dicit, Vocabula, et Verba, ut homo et equus, Et, legit et currit.* Et eodem libro pag. 93. *Quod ad partes singulas orationis, deinceps dicam, quarum vis, quoniam sunt divisiones plures, nunc ponam potissimum, in quæ dividitur. Oratio secunda, ut natura, in quatuor partes: unam, quæ habet casus: alteram, quæ habet tempora: tertiam, quæ habet neutrum: et quartam, in qua est utrumque.* Sed is

(5) *Oratio sive Syntaxis est Finis Grammaticæ, etc.*] Diversa hæc sunt. Oratio quippe conficitur Syntaxi Grammatica: atque adeo illa est *Finis*, at Syntaxis *Pars Grammaticæ.* Hæc enim inter res, quas tradit, etiam Syntaxin nos docet, et, ut ipse Auctor mox pag. seq. loquitur, *Solœcismos et Barbarismos expellit ab oratione.* Nulla certe alia est Ars, quæ nos doceat Nominum et Verborum Concordiam, et Constructionem, hoc est, Syntaxin.

postea dividit primam in provocabula, ut *quis* : in vocabula, ut *scutum* : in nomina, ut *Romulus* : in pronomina, ut *hic* : et statim subdit ; *Duo media dicuntur nomina ; prima, et extrema, articuli* : hactenus Varro. Quinctilianus Lib. I. cap. 4. ostendit ab Aristarcho (quem frequenter sequitur Varro) octo partes esse factas ; sed idem Quinctilianus ad undecim usque progressum fuisse ostendit, et has recenset : *Nomen*, *Appellationem*, *Articulum*, *Pronomen*, *Verbum*, *Participium*, *Adverbium*, *Conjunctionem*, *Præpositionem* (6), *Asseverationem*, *Attrectationem*. Servius item undecim agnoscit. Nebrissensis cum octo primum constituisset, addidit in constructione *Gerundia*, ut ipse vocat, et *Supina* ; quod et ab aliis accepisse testatur. Hic ego vestram fidem compello, Defensores errorum, qui omnia conturbari a me dicitis ; quid sentitis ? quid statuendum inter tot veterum et recentiorum tenebras judicatis ? Audite igitur Minervam. Creavit Deus hominem rationis participem, cui, quia sociabilem esse voluit, magno pro munere dedit sermonem. Sermoni autem perficiendo tres opifices adhibuit. Prima est *Grammatica*, quæ ab oratione Solœcismos et Barbarismos expellit. Secunda *Dialectica*, quæ in sermonis veritate versatur. Tertia *Rhetorica*, quæ ornatum sermonis tantum exquirit. Cum igitur Oratio sit Finis Grammatici, excutiamus, ex quibus hæc oratio possit constitui, ita ut nihil sit, quod per orationem non possimus enunciare. Sunt autem hæc tria, *nomen*, *verbum*, *particulæ*. Nam apud Hebræos tres sunt partes orationis, nomen, verbum, et dictio consignificans. Arabes quoque has tantum tres orationis partes habent : *Pheal*, verbum ; *Ismi*, nomen ; *Herph*, dictionem : quas tres partes orationis omnes Linguæ Orientales habent. Rabbinus ille, qui contra Cosdram regem Persarum disputat,

(6) *Asseverationem, etc.*] Asseverationis exemplum, adfert Quinctilianus *Heu*, sicuti Attrectationis *Fasciatim*, sed adjicit, *sibi ea non approbari*. Non video etiam, quare *Heu* adscribatur Asseverationi. An voluit *Eu*, vel *Euge*, vulgo, atque ideo et Comicis, in approbando ac applaudendo vel sibi, vel aliis, usitata ?

omnes linguas ab Hebraica originem duxisse contendit; et Græcam et Latinam olim tantum tres orationis partes habuisse. Idem sentit Plutarchus in *Quæstion. Platonicis* : et D. Augustinus in *Categoriis* ex Aristotelis sententia tres partes orationis constituit. Quorum sententiam ut verissimam approbantes, perspicuitatis tamen gratia ex Platone sic disputamus. Inquit enim ille Lib. *de Ente.*

Quidquid enuntiatur, aut est permanens, ut Arbor, Durum; aut fluens, ut Currit, Dormit. Res permanentes sive constantes vocamus, quarum natura diu perstat: harum notam Nomen *dixere. Fluentes dicimus, quarum natura est, esse tamdiu, quamdiu fiunt. Harum nota* Verbum *est. Rursus verbis et nominibus deerat modus, per quem causarum ratio explicaretur. Hic in Nominibus dicitur* Præpositio : *ut*, versatur in tenebris propter ignorantiam. *In Verbis est* Adverbium : *Nam si qualitatem innuas, dices;* bene currit: *si tempus;* hodie legam. *Postremo orationes ipsæ inter se indigebant ligaturis; quare* Conjunctio *fuit excogitata.* Hæc Plato. *Participium* autem Nomen est, (vide infra c. 15.) sed habet a Verbo temporis adsignificationem, et constructionem. Diogenes Laërtius in *vita Zenonis* has quinque enumerat partes; *Nomen*, *Appellationem*, *Verbum*, *Conjunctionem*, *Articulum.* Nomen, ut Socrates; Appellationem, ut Consul. Præterea quum res omnes constent ex materia et forma, oratio itidem constabit; nam *in Verbis*, ut inquit Fabius lib. I. c. 4. *vis est sermonis, ut in Nominibus, materia; quia alterum est, quod loquimur: alterum, de quo loquimur.*

Interjectionem non esse partem orationis, sic ostendo: Quod naturale est, idem est apud omnes: sed gemitus et signa lætitiæ idem sunt apud omnes : sunt igitur naturales. Si vero naturales, non sunt partes orationis: Nam eæ partes, secundum Aristotelem, *ex instituto, non natura*, debent constare. Interjectionem Græci Adverbiis adnumerant (7), sed falso. Nam neque

(7) *Sed falso.*] Non ita absurde, aut falso. Nam pleraque, quæ Interjectionibus adscribuntur, non tam sua natura, quam ex

voces Latinæ aut Græcæ sunt, etiam si Latinis aut Græcis literis scribantur; sed signa tristitiæ, aut lætitiæ, qualia in avibus, aut quadrupedibus; quibus tamen nec vocem, nec orationem, concedimus. Vide Adagium, *Ne my quidem;* et *Ne gry quidem.* Valla lib. II. cap. 11. Interjectionem a partibus orationis rejicit. Itaque Interjectionem a partibus orationis excludimus, tantum abest, ut eam primam et præcipuam cum Cæsare Scaligero constituamus.

Pronomina itidem non dubiis rationibus a Partibus orationis rejiciemus. Primum omnium, si Pronomen differret a Nomine, ejus natura per definitionem posset ostendi. At vero nulla est definitio Pronominis; neque potest vera et propria investigari: nullum igitur Pronomen est. Quid, quod definitio nominis non excludit pronomina? Nam quum dicis, Nomen declinari per casus, nec significare cum tempore, cur non apponas pro exemplo, Ut, *Ego*, *Tu*? Adde quod Aristoteles acturus de oratione, Nominis et Verbi tantum meminit. Igitur ex illius sententia, *Ego disputo* (8),

instituto, ad designandos varios rerum modos et animorum motus, veluti admirationem, comminationem, exhortationem, etc. adhibentur, et idcirco in variis linguis diversæ sunt, ut aliæ item particulæ. Minus itaque recte a Partibus Orationis penitus excluduntur. Vide et Vossium de *Analogia* IV. 28. Sed Vir Clariss. Georg. Henr. Ursinus in *Institut. Gramm.* Sect. VII. cap. 11. p. 1104. miratur *me probare Græcorum sententiam, qui Interjectionem Adverbiis annumerant.* At Ego eam Adverbiis non ita absolute annumero, sed melius iis adscribi a Græcis dico, quam a Partibus Orationis prorsus excludi, ut facit Sanctius. Sed et ad nullam illa Orationis partem propius utique accedit, quam ad Adverbium: Nam et hoc solum per se in exclamando absolvit sensum, æque ac Interjectio. Certe *Eu* et *Euge*, quæ Interjectionibus abscribuntur, vera sunt Adverbia apud Græcos, et notant *bene*. Et sic iidem in acclamando καλῶς, ut Latini *bene*, *recte*, adhibent. Porro autem, si *En* et *Ecce* Interjectiones quoque sunt, quod non puto, qui pro Adverbiis demonstrandi ea habeo, tum vero etiam cum aliis illæ partibus Orationis non construuntur modo, ut *ecce autem*, *ecce tibi*; Vide Tursellinum *de Particulis cap.* 54. sed et componuntur, ut *ellum*, *ellam*, *eccum*, *eccos*; pro *en illum*, *ecce eum*, *etc.* Hoc vero magis convenit in Adverbia, quam in Interjectiones quæ non sint Partes Orationis, quod tamen certe sunt tales voculæ, quæ cum aliis Orationis Partibus construuntur et componuntur.

(8) *Non esset oratio*] Si scil. *Ego* esset aliud quid, quam Nomen. Sed et reliqua Pronomina, veluti

non esset oratio. At (ut inquit D. Augustinus Lib. *de Magist.*) *Nomen pro pronomine usurpare solemus.* Et ita Aristotelei intelligunt, quum in voce *Nominis* pronomina etiam includi fatentur.

Sed et quum puero traduntur præcepta de concordia nominum inter se, non indigemus nova doctrina ad hanc concordiam explicandam: nam quemadmodum dicimus, *Liber bonus, et doctus;* sic *liber meus, tuus, suus.* Præterea, quomodo possunt poni *pro nomine,* si illis significamus res non habentes nomina, aut ea

Hic, Ille, Meus, nihil differre censet Sanctius ab Adjectivis, quia eadem est utrorumque concordia cum Substantivis Denique etiam perperam dici *Pronomina* quasi *pro Nomine* posita, quum multis Nominibus fuerint antiquiora. Verum in hoc postremo haud magna inest ratio. *Pronomina* enim a Priscis dicta sunt post inventam jam Orationem, quia in usu loquendi, brevitatis gratia, pro ipsis Nominibus Substantivis poni solent, ne eadem Nomina sæpius, quod ingratum auribus accidit, repetere cogamur: et quia pleraque nihil Rei per se notant, sed Rem Substantivis designatam tantum commonstrant. Nolim tamen Sanctio refragari in eo, quod Pronomina et Nomina censet easdem fere Orationis esse partes. Sed repugnat ei acriter Vir Doctissimus G. H. Ursinus *Gramm. Instit. Sect.* IV. *cap.* 1. *pag.* 362, etc. omnes illius rationes ordine refellere annixus: atque ideo lubens arripit, quæ in proximis seq. contra Sanctium Ego tradidi. Fateor vero, multa in hisce Sanctii, quæ Ursinus istic quoque profert, non magnam habere vim. Sed tamen non video sane multum differentiæ inter Naturam et Usum Nominis ac Pronominis. Ipse Ursinus, *pag.* 381, monet utique, quod verissimum est, *Ego, Tu, Sui, naturam referre Substantivorum; reliqua Adjectivorum.* Natura hæc usu ipso et constructione perpetua confirmatur. Neque vero satis capio, quod Vir Doctiss. in hac locutione, *Hannibal peto pacem,* censet *deesse Ego,* sed ut *vicarium,* non ut *primarium; Hannibal* autem *principale esse Verbi, peto, Suppositum.* Atqui certum arbitror Verbum hoc proxime et directe cohærere cum τῷ *Ego;* quod intelligitur, neutiquam cum τῷ *Hannibal,* quippe quod directe cum Verbo primæ personæ jungi nequit. Sensus enim est, Ego, qui sum ille Hannibal, peto pacem. Sic posset dici *Consul peto pacem, Pater rogo filium,* h. e. Ego, qui sum Consul, qui sum Pater. Res patet ex locis, quæ Sanctius attulit, *de te queror hospita Phyllis,* h. e. Ego, quæ sum Phyllis, hospita nuper tua, vel per appositionem, Ego, illa Phyllis. *Audi Tu Populus Albanus,* h. e. Tu, qui es Populus Albanus Satis ex his apparet, *Ego* vel *Tu* primarium esse in ratione Grammatica Nominativum Verbi, quod sequitur. Neque vero Nomina, quæ illis junguntur, induunt idcirco vim primæ personæ, ut censet Ursinus. In eundem tamen lapidem impingit quoque Vossius de *Anal.* IV 2. extr. dum putat *Ille, Ipse,* esse omnis personæ, primæ æque ac tertiæ, quia dicat

quorum

quorum nomen ignoramus? Imo res omnes, antequam nomen haberent, vocabantur *Hoc* vel *Illud*. Unde et cœlum ipsum, teste Platone in *Timæo*, vocatum est ab antiquis, *Hoc*: quia essetne Deus, an res creata, illis in incerto erat. Itaque vetustiora sunt Pronomina hæc (9), quam ipsa Nomina, quomodo igitur *Pronomina* appellabuntur? Quid quod individua substantia (ut physice dicamus) melius et peculiarius explicatur per tria hæc pronomina (10), quam per nomina propria, cum enim dico *Ego*, neminem alium poteris intelligere. At cum dico, *Franciscus*, etiam in alium potest transmitti intellectus: unde *Franciscus* potius pro *Ego* ponitur, quam contra. Multo plus errarunt, qui loco nominis proprii pronomen posse poni docuerunt: nam hoc modo *Magister*, *Rex*, *Dux*, *Gubernator* essent pronomina: quia pro Pompejo, aut Cicerone ponuntur; Sic *Poëta* pro Virgilio, *Orator*

Virgilius *Ille Ego*, et Alii *Ego ipse*. Ast ita omnia Adjectiva forent itidem omnis personæ, quum Virgilius *Ecl.* I. dicat quoque, *Stultus Ego putavi*, etc. *Tu lentus doces*, etc. Et sic *Alter Ego*, ac similia passim occurunt. Sic Genitivi *Mei*, *Tui*, *Sui*; junguntur non tantum Adjectivis, sed et Substantivis per Appositionem, ac Participiis varii generis. Ovidius Heroid. in Ep. A contii v. 74. *Copia placandæ sit modo parva tui*; ubi tamen Viri Doctissimi reponunt *placandi*. Et sic passim *purgandi sui*, etc. Vide infra II. 13, pag. 10. et III. 8 15. Quocirca statuendum hinc potius, τὸ *Ego*, etc. habere naturam et vim Substantivi, atque ideo Adjectiva ei et Pronomina recte jungi. Ceterum quas differentias Pronominis a Nomine commentus est Ursinus, ejus sunt generis, ut etiam in Nomina, maxime Adjectiva, conveniant, a quibus tamen propria differentia potissimum debuissent distingui. Mihi vero videntur Pronomina vi suæ significationis Demonstrare rem; at Adjectiva Describere, sed ratio Grammatica utrorumque esse eadem. Dicuntur autem *Pronomina*, quia talem habent significationem, ut pro Nomine, quod paulo ante expressum est, ne illud sæpius repetatur, poni possint et soleant ad eandem rem, quæ Nomine ipso notatur, demonstrandam.

(9) *Quam ipsa Nomina*] Ne erres, non omnia Nomina, sed quædam tantum, quæ quia nondum erant inventa, vel quia ignorabantur, designabantur ideo res ipsæ per *Hoc* δεικτικῶς, quod proinde antiquius erat multis Nominibus, quorum loco adhibebatur. Ceteroqui Nomina natura sua sunt vetustiora Pronominibus, nec dici potest *Hoc*, nisi intelligatur, et ordine naturalis syntaxeos præcedat, *Negotium*.

(10) *Quam per Nomina propria.*] Verum id quidem est, quando illa desierunt esse vere propria singulorum, seu amisere naturam proprietatis. At vero, quando vere unius sunt, et necdum

prô Cicerone, et hujusmodi sexcenta. Tum etiam adjectiva a proprio nomine ducta, ut Cæsariani, aut Pompejani milites, essent pronomina, quia Cæsaris vel Pompeïi milites intelliguntur; ut (apud Virg. Æn. 10.) *Evandrius ensis*, pro Evandri. Errarunt item et illi, qui Pronomen vocem esse Nominis vicariam definierunt: nam in iis sermonibus, *Annibal peto pacem*, *hospita Phyllis queror*, deest *ego*, non ut vicarium, sed ut primarium. Item illo Livii lib. 1. *Audi tu populus Albanus*, *tu* specialius et prius est, quam *populus Albanus*. Alii ut eludant argumentum, dicunt, pronomina personam certam significare, quo apparet non esse nomina. Imo propterea magis essent nomina, quia melius et proprius res ipsa significarent. Sed quid sit persona, illi omnino ignorarunt, nos inferius (Cap. 12. de Verbo) aperiemus. *Nomen*, ait Donatus, *est pars orationis cum casu, corpus aut rem proprie communiterve significans.* Hæc definitio comprehendit omnia pronomina. Rursus idem: *Pronomen est pars orationis, quæ pro nomine posita tantundem pene significat, personamque interdum recipit.* Sed hæc definitio ridicula est, et in multis peccat. Probus grammaticus enumerat Pronomina unum et viginti; Priscianus et alii, quindecim: Donatus quærit, quid inter Pronomina et Articulos intersit: Varro de lingua Latina bis mentionem fecit de pronomine, quum de nomine *hic*, *hæc*, *hoc*, loqueretur, quod et *Articulum* vocat. Quinctilianus, Lib. I. cap. 5. pronomina vocat, *quantus*, *qualis*. Quare desinant isti mirari, cur huic doctrinæ non assentiamur, quum et

cum ullo alio communicata, æque, immo melius et peculiarius, per illa, quam per tria pronomina, significatur individua substantia. Etenim quum audis hæc verba, *Ego feci*, non statim intelligis, quis fecerit, priusquam scias, quis id dicat. At si audias, *Numa fecit*, et nullus sit alius, qui eo nomine appelletur, tu autem non ignores, quis eo designetur, ut nec in altera locutione ignorare debes, quid per τὸ *Ego* notetur, confestim intelligis quam optime, quæ sit illa individua substantia, quæ fecerit. Hoc vero ubi per nomina propria intelligere nequis, illa non amplius sunt, quod appellantur. Quapropter nulla est vis in hoc quidem argumento Sanctii, licet id sequatur etiam Vossius de *Anal.* IV. 1.

ipsa secum non consentiat. Et ut semel, quod sentio, dicam: *Ego, tu, sui, Pronomina* vel *prima nomina* rectius vocarentur, quum sint aliorum duces, et sui juris; non enim aliorum norma declinantur, quod Regum proprium est, nisi velis grammaticorum commentis accedere, qui etiam, si Musis placet (11), pronominum declinationes obtrudunt: nam cætera omnia nomina ab his gubernantur, et eis sublatis reliqua omnia muta et manca reperientur.

CAP. III.

De Accentu, Figura, Specie.

ANTEQUAM ad singulas partes orationis explicandas accedamus, præmittenda sunt breviter, quæ accidunt omni voci: hæc sunt Accentus, Figura, et Species.

Accentus, sive Tenores, quos Græci τόνους καὶ προσῳδίας vocarunt, tres fuerunt apud antiquos, ut testatur his verbis Cicero in Oratore cap. 17. *Mira est quædam natura vocis: cujus quidem e tribus omnino sonis, inflexo, acuto, gravi, tanta fit, et tum suavis*

(11) *Pronominum declin, etc.*] Vult dicere, *Me* ex. gr. non esse declinatum ab *Ego*, quod volunt Grammatici. Ipse enim Pronomina irregularia esse ait, nec ad Declinationum regulas revocanda. Vide eum infra *cap.* 8. Non potest tamen Pronominibus plane omnis declinatio negari. Nam declinatio est, quando dicimus *Tu*, *Tis*, qui Genitivus est obsoletus (vide Voss. *de Anal.* IV 4.) *Tibi*, *Te*: *Quis*, *Cujus*, *Cui*, *Quem*, *Quo*, *etc.* Irregularis ea est, fateor, seu Anomala, sed Talia etiam in Nominibus et Verbis occurrunt. Quid dicemus de Verbo Substantivo, *Sum*, *Eram*, *Fui*, *Esse*? Quid de tot Nominibus, quorum Obliqui non respondent suis Nominativis, et pluribus insuper modis variant? Maxime anomalum est τὸ *Ego*, ut a quo nihil videtur esse declinatum. Sed si, ut volunt Caninius et Vossius, descendit ab Syriaco *Eno*, litera N in G mutata, cujus tamen mutationis ante alias literas, quam G et K, exempla desidero, (nam quod ajunt *Ignobilis*, *Ignarus*, dici pro *Innobilis*, *Innorus*; turpiter errant, quum N in iis et similibus tantum elidatur, ac simplicia ex sua origine sint *Gnobilis*, *Gnarus*) si tamen inde descendit, dici forsan posset ab eadem radice oriri ἐμοῦ, ἐμοί, ἐμέ, et μου, μοι, με, ac Latina *mis*, *mihi*, *me*, litera N in M transeunte.

varietas perfecta in cantibus. Quinctilianus hanc (1) observationem accentuum difficilem esse dicit. Et Servius antiquus grammaticus in Donatum, *Gravem accentum in usu non esse* contendit. Ego quoque credo circumflexum periisse, et solum acutum, vel quasi

(1) *Observationem accentuum difficilem, etc.*] Accentuum ratio breviter sic se habuit. Syllaba duarum vel plurium ultima nunquam apud Romanos acuebatur, ut diserte tradunt Quinctilianus I. 5 et Mart. Capella lib. III. At penultima, quæ in pronunciando erat tractim producenda, quasi duas haberet vocales, dicebatur pronunciari sono Inflexo vel Circumflexo, cujus nota fuit litera V. Inversa. Ceteroqui quæcunque syllaba penultima, sive antepenultima, simpliciter in pronunciando paulum intendebatur, illa dicebatur acui, et Acutum habere accentum, cujus nota fuit lineola ab sinistra parte, unde scribimus, sese erigens versus dextram. Reliquæ syllabæ, quæ remissius pronuntiabantur, credebantur habere Gravem accentum, quasi in guttur subsidentem, et proinde ejus nota fuit lineola ab sinistra parte sese demittens versus dextram. Notis quidem istis veteres non multum reperiuntur usi, sed tamen sonos ipsos, prout vel intendebantur, vel remittebantur, istis appellationibus distinxerunt jam antiquis temporibus, ut ex Ciceronis locis, quæ attulit Sanctius, patet: postea vero eos Grammatici etiam notis illis seu lineolis, quas memoravi, insigniverunt Vide Mart. Cappellam *lib.* III. *Capite, de Fastigio*, h. e. Accentu. Sciendum autem, Pronunciationem factam olim secundum hosce *Accentus*, et simul secundum *Vocalium* vel *Productionem*, apice itidem, quæ erat lineola transversa, declaratam a multis, teste Quinctiliano I. 7. vel *Correptionem*. Hæc enim reddebant sonum vel duplicis vocalis, vel simplicis, nec quantitati metricæ syllabarum semper congruebant. Unde syllabæ ejusdem quantitatis, aliæ producebantur in pronunciando, aliæ corripiebantur. Veluti, *Ungo prima litera breviter dicitur*, at *Unctito prima litera longa promimus*, ait Gellius IX. 6. addens itidem, *Dictito correpte dici*, licet *Dico* producatur. Similiter ab ipso Cicerone traditum ait Idem II. 17. *Præpositiones IN et CON verbis aut vocabulis præpositas produci atque protendi, quum literæ sequuntur S vel F, in aliis autem omnibus correpte pronunciari.* Dicit autem Cicero istic, *si consulas Veritatem, reprehensum id iri*, at *si ad aures referas, probatum; orationem autem voluptati aurium debere morigerari.* Orta ergo fuit hæc Pronunciatio non a *Veritate*, h. e. non ab ratione metrica, aut Prosodica analogia, sed unice a *voluptate aurium*, quæ nihil certæ rationis habet, et alia est aliis temporibus, aliisque hominibus. Quæ et causa est, quare alii aliter easdem sæpe pronunciarint syllabas, ut ex eodem Gellio IV. 7. et 17. VI. 15. VII. 7. IX. 6, etc. discimus. Sed et ideo nihil mirum est, Pronunciationem illam, quæ haud dubie mutata est sæpe, interiisse nunc penitus, præsertim quum, sicuti Notæ Accentuum, sic et Apices Vocalium, non ita invaluerint in Latini sermonis scriptura, sed in scholis tantum Grammaticorum obhæserint. Sed et accidebat aliquando, ut syllabæ penultimæ natura breves in vocabulis plurium syllabarum accentu ta-

acutum remansisse. Quare vero magis acutus, quam cæteri, permanserit, ex eodem Ciceronis libro causa poterit elici. *Natura*, inquit cap. 18. *quasi modularetur hominum orationem, in omni verbo posuit acutam vocem, neque una plus, neque a postrema syllaba*

men acuto pronunciarentur. Sic Festus particulam *Adeo secunda acutæ efferri vetusta quadam loquendi consuetudine* ait, ut distingueretur a Verbo *Adeo*. Verum tunc particula isthæc pronunciabatur, quasi duæ essent voculæ, ex quibus composita est. Reperias quoque illud in Vocativis in I exeuntibus, *Virgili*, *Mercuri*, etc. Sed hæc est veluti Exceptio quædam ab Regula, quam mox ex Quinctiliano proferemus, et quam etiam ipse Priscianus agnoscit, qui lib. VII. agens de Vocativis Secundæ Declinationis, diserte ait, *debuerunt hujusmodi Vocativi, id est, qui in I desinentes penultimam correptam habent, antepenultimam acuere.* Hoc autem addit *minime licere* in hisce, in quibus *penultimam*, ait, *acuimus*. Rationem ejus pronunciationis hanc dein reddit, quod hi Vocativi per *Abscissionem ultimæ syllabæ* sint formati, quum Antiquiores dixissent *Mercurie*, *Virgilie*. Abscissionem autem non mutare *Accentum perfecti Vocativi*, qui est *Mercurie*, atque adeo *servari* in his *Accentum integrum* secundæ syllabæ. At quomodo jam pronunciabatur? Nimirum medio sono inter *Mercŭri*, et *Mercūri*, ut leniter quidem intenderetur vel elevaretur in pronunciando secunda syllaba, sed breviter id fieret. Potest hoc intelligi: ut et illud, quod particulæ, *que*, *ve*, *ne*, transferre dicuntur accentum in ultimas syllabas vocum, quibus junguntur, etiamsi breves illæ sint. *Proprium* enim earum particularum est, ut ait Mart. Capella, d. l. *acuere partes extremas vocum, quibus adjunguntur*. Pronunciabatur ergo ex. g. *suavéque*, *lignáve*, non *suavēque*, *lignāve*, multo minus *suavêque*, *lignâve*. Particulis autem his tribus adde Capellæ ex MSto meo quartam *ce*, et ex eodem emendatius totum hunc locum sic lege: *Mutant accentus adjunctis vocibus* que, ve, ne, ce, *quum tamen complexiva conjunctio est* que; ve, *quum expletiva*. Pessime et sine ullo sensu editur *conjunctione Que*. Ceterum quod Vossius, præeuntibus licet Grammaticis quibusdam, in *Arte Grammat.* II. 10. putat Veteres in pronunciando in *Ex adversum et Aliquando simul et tertiam a fine acuisse, et sequentem produxisse*. id vero qui factum fuerit, haud satis capio, quum utique nulla vox in duas simul syllabas recipiat tenum, sicuti id et ratio pronunciandi, atque ipsa auctoritas Veterum, nos docet. Quo pertinet, quod et Cicero in *Oratore* c. 18. et Quinctil. I. 5. *in omni voce utique acutam esse* ajunt. *sed nunquam plus una.* Adde Mart Capellam d. l. eumque ibi sic distingue et lege, *Omnis vox Latina, etc. habeat unum sonum, aut acutum aut circumflexum: Duos autem acutos aut inflexos habere nunquam potest, graves vero sæpe.* scil. habere duos potest Latina vox. Sequitur dein Nova periodus, incipiens ab *Acutum.* Mox etiam pro *Syllaba antepenultima* lege *Syllaba autem penultima.* Quod vero una Vox plures graves accentus habere potest, id oritur ex eo, quod omnes syllabæ præter eam, quæ acuitur aut circumflectitur, gravem dicuntur habere accentum, quia earum

citra tertiam : quo magis naturam ducem ad aurium voluptatem sequatur industria. Vide Quinctilian. lib. I. cap. 5. et Erasmum in lib. *de pronunciatione;* qui tamen mihi in omnibus placere non possunt.

tonu deprimitur. Porro *productio et correptio in pronunciando* proprie est vocalium, non autem syllabarum aut quantitatis metricæ, ut ex Gellio II. 17. et IV. 17. liquet. Denique quando acuitur antepenultima, tunc semper penultima habet correptam vocalem Quintil. d. l. *Trium media longa, aut acuta aut flexa erit; eodem loco brevis utique gravem habebit sonum, ideoque positam ante se, id est, ab ultima tertiam, acuet.* Gellius VII. 7. *Syllaba natura longior non ferme patitur acui priorem in vocabulis syllabarum plurium quam duarum.* Sequitur ergo in *Aliquando*, *Ex adversum*, etc. si recte acuitur antepenultima, istic esse tonum, et sequentem syllabam ac vocalem, ut natura brevem, corripiendam fore, seu breviter quomodocunque pronunciandam: Sæpe quidem vocalis natura, et accentus, et quantitas metrica simul concurrunt in unam syllabam, vel potius accentus, et illa quantitas, sæpe accommodant sese naturæ vocalium. Sed aliter se res habuisse videtur, quando in trisyllabis media vocalis est natura brevis, at syllaba positione facta est longa, cujus longitudinis in vulgari pronunciatione non semper habita tunc videtur ratio, non magis, quam in vernaculis habetur linguis, ubi itidem syllabæ tales in pronunciando sæpissime corripiuntur. Sed id ipsum videtur tempore Prisciani, et æqualium Grammaticorum, denuo mutatum, siquidem illi omnem rationem accentus seu toni in pronunciando retulerunt ad quantitatem metricam syllabæ penultimæ. Quod et Antiquiores Romanos fecisse, nullus dubito. Certe ex Quinctiliani verbis modo allatis id liquere satis videtur. Verum prout Pronunciatio, ut ex Gellio probavimus, fuit varia olim, et sæpius tractu temporis mutata, sic videntur sane Grammatici quidam sæculo secundo et tertio Cæsarum ab illa recta et antiqua pronunciatione in quibusdam descivisse, sed male, et ideo eos rursus reliquit Priscianus, aliique æquales. Neque vero video, (licet satis norim, quod ingerunt identidem Vossius et alii, inter Accentus et Quantitates Vocalium in pronunciando esse distinguendum) quomodo audiri potuerit in quotidiani sermonis pronuntiatione, quæ celerior esse solet, acutus ille et elevatus sonus in antepenultimis τῶν *Aliquando* et *Exadversum*, si penultimæ tractim et producte pronunciarentur. Fateor tamen in pronunciatione veterum, prout ea nobis traditur a Gellio aliisque, occurrere etiam nonnulla, quæ ex eorum scriptis liquido satis percipi nunc nequeant. Veluti quando ille IX. 6. Τὸ E in *Edo* ait *breviter dici*, h. e. ut paulo ante loquitur, *ita pronunciari, ut corripiatur*, at in *Esito*, *promi* (h. e. pronunciari) *longum*, quum utique E in *Edo* et *Edere* vix possit ita diversum pronunciari, ut modo corripi, modo produci audiatur, nisi productio illa statuatur naturalem sonum τοῦ E flectere in Græcum H. Quin si maxime discrimen aliquod pronunciationis fovere possimus, quod pernegare nolim, inter *Edo* ac *Esito*, similiter inter *Legit* Præsens et *Legit* Præteritum, proferendo illic E simplex breviter et celeriter, hic quasi du-

Figura dicta est a fingendo, et (2) *fingere* est exprimere imitatione rem veram. Ita vocamus *figuras* in tabulis et signis: hinc ducta est similitudo in re literaria, quando ex duabus vel pluribus vocibus effingimus unam. Ego Figuram in voce Simplici proprie non invenio: propterea in hac parte hoc mihi nomen non satis arridet: nam antequam Compositio inventa esset, Simplicia nullius fuisse Figuræ certum est; sed fortasse per relationem, ut vocant Dialectici, recte dicemus, quicquid non sit Compositæ Figuræ, Simplicis debere appellari. *Simplices voces*, inquit Fabius lib. I. cap. 5. *prima positione, id est, natura sua, constant; compositæ Aut præpositionibus subjunguntur*, *ut* innocens *interdum repugnantibus inter se duabus*, *quale est*, imperterritus: *alioqui possunt aliquando continuari duæ, ut* incompositus, reconditus, *et quo Cicero utitur*, subabsurdum: *Aut e duobus quasi corporibus coalescunt, ut* maleficus: *nam ex tribus*

plex lento tractu, at quam molestum et difficile foret certe nunc nobis, diversitatem pronunciandi facere in primis syllabis verborum *Legebam* et *Legissem*, ut et *Legerem* et *Legerim*, *Dabit* et *Stabit*, denique *Edo*, *Edere* cibum, et *Edo*, *Edere* librum. Certe talia hæc sunt, quæ melius forsan ex continuo pronunciandi auditu et usu cognosci olim potuerunt, quam a nobis nunc ex Grammaticorum præceptis percipi. Vide et Sanctium infra IV. 14.

(2) *Fingere est exprimere, etc.*] Ipsa hæc sunt verba, quibus Jul. C. Scaliger in *lib. de Caus.* L. L. τὸ *fingere* exposuit, existimans videlicet idem esse, et ejusdem originis *fingere* et *pingere*. Sequitur eum Sanctius, et inde ortum, quod *Figuræ* vocem in simplici vocabulo non agnoscat, nec admittat. Sed pace utriusque dixerim, aliud est *fingere*, et æque Simplici ac Composito convenire potest *Figuræ* vox. Etenim *fingi* dicitur proprie omnis res, quæ figendo, seu affigendo alterum alteri, cogitur et constringitur in spissum et in certam formam, non solum alterius imitatione expressam, sed etiam plane novam. Et hinc aves quando nidos suos struunt, apes quum favos, homines cum ex argilla vel luto vasa fictilia et statuas cujusque rei conficiunt, proprie *fingere* ea dicuntur, quia omnia hæc opera primis temporibus facta sunt affigendo et addendo materiam materiæ, eamque in formam quandam redigendo. Hinc porro *vasa fictilia* cujuscunque formæ, et *figuli*, qui ea conficiunt, denique Prometheus, qui homines, eorumque singula membra, ex luto finxisse primus traditur, *Auctor vulgi fictilis* vocatur apud Phædr. *fab.* 72. Immo *fingere* et *pingere* diversæ prorsus fuerunt artes, unde Alexander M. *ab Apelle pingi*, sed *a Lysippo fingi* volebat, teste Cicer. *Famil.* V. 12. et Nero simul

nostræ utique linguæ non concesserim : quamvis Căpsis *Cicero dicat compositum esse ex* cape si vis ; *et inveniantur qui* Lupercalia *æque tres partes orationis esse contendant, quasi* luere per caprum : *nam* solitaurilia, *jam persuasum est, esse* ex sue, ove et tauro : *et sane ita se habet Sacrum : quale apud Homerum quoque est : Sed hæc non tam ex tribus, quam ex particulis trium coëunt. Cæterum etiam ex præpositione et duobus vocabulis dure videtur struxisse Pacuvius* : Nerei repandirostrum, incurvicervicum, pecus. *Junguntur autem ex duobus Latinis integris, ut* superfui, subterfugi : (*quamquam ex integris an composita sint quæritur*) *aut ex integro et corrupto, ut* malevolus : *aut ex corrupto, et integro, ut* noctivagus : *aut ex duobus corrruptis, ut* pedisequus : *aut ex nostro et peregrino, ut* biclinium : *aut contra, ut* epitogium, *et* Anticato : *aut ex duobus peregrinis*,

pingendi fingendique non mediocre habuisse studium dicitur Sueton. c. 53. Sed et crediderim ferme, *τὸ fingere ἀπὸ τοῦ figere* esse formatum, vel potius utrumque vocabulum fuisse olim unum idemque, et tunc *τὸ Figere* ad illa, quæ utroque nunc verbo significantur, adhibitum, unde etiam a *Figere* dixerunt nonnulli *Fictus*, æque ac a *Fingere*. Vide Gronovium Patrem *Observ.* I. 19. *extr.* Postea vero ad significationem operum fictilium ab aliis rebus, quæ item figendo fiunt, distinguendam, prolatum esse quasi novum vocabulum *τὸ Fingere*, interposita, ut solet, ante G litera N. Id quod inde etiam confirmatur, quod pleraque vocabula ex eo et hac ejus significatione olim derivata non agnoscant hanc literam, Veluti *figura*, *figulus*, *figmentum*, *effigies*. Neque mira cuiquam accidere debet illa unius vocis in duas distinctio, quum et in aliis similiter evenerit, veluti in *quæso* et *quæro*, *ansa* et *ara*, de quibus vide infra lib. IV. Cap. *de Analogia significationum* ad vocem *Vertex* :. Obstare tamen id unum hic nobis videtur, quod I in *Fingo* fuerit brevis, ut liquet ex derivatis, *Figulus*, *Figura*, *Effigies*, quum in *Figo* sit longa. Atque ideo dubitem, an potius a *σφίγγω* illud sit derivatum, ut *Fallo* a *σφάλλω*, *Funda* a *σφενδόνη*. Est autem *σφίγγω* proprie *cogo in densum et spissum, contineo.* Hinc Philo *de Mundo*, designans Deum, Creatorem Mundi, *συνάγων πάντα τὰ μέρη, καὶ σφίγγων*, *omnes partes contrahens, et in solidum ac firmum cogens, colligans.* Ita vero etiam illi, quid *fingunt*, tenuem ac liquidam fere materiam in spissum et solidum cogunt et compingunt. Ceterum ex paulo ante disputatis satis liquere jam potest, *Figuram* proprie significare quamcunque formam fingendo factam, et proinde non minus Simplicem vocabuli formam posse denotare, quam Compositam, aut aliunde effictam. Et quidni in ipsis vocabulis duæ vel tres statuantur Figuræ, cum et in oratione tot

ut epirhedium. *Nam cum sit præpositio ἐπὶ Græca*, rheda *Gallicum*, *neque Græcus tamen neque Gallus utitur composito. Romani suum ex alieno utroque fecerunt. Frequenter autem præpositiones quoque copulatio ista corrumpit* : *Inde*, abstulit, aufugit, amisit : *cum præpositio sit* ab *sola*; *et*, coit, *cum sit præpositio* con. *Sic*, ignavi et erecti. Hactenus Fabius. Illud addendum fuit, ubicunque rectus sit, flectetur, obliquus non flectetur, ut *omnipotens*. Neque excipies cum Prisciano hoc nomen *alteruter*; nam *alter* factum est ex *alterus*, et (3) *alterutrius* ex *alteri utrius*, more antiquo.

Species dicitur ab *specio* antiquo; dicitur et *forma*, atque etiam figura; unde hæc nomina confuse aliquando a Grammaticis sunt imposita. Sed dicamus *Speciem* more Logico dici; illi enim vocant *species* partes generi subjectas : sic in re literaria flexiones illæ, quæ ducuntur ab uno capite, dicentur *species*; ut a *lego*, *legens*, *lectio*, *lector*. Hanc flexionem seu derivationem Varro non uno in loco *Declinationem* vocat; sed latius extendit nomenclaturam, quam cæteri grammatici opinantur. Varronis verba sunt lib. 5. Linguæ Latinæ. *Declinantium genera sunt quatuor* : *unum nominandi*, *ut ab* equo equile : *alterum casuale*, *ut ab* equo equum : *tertium augendi*, *ut ab* albo albius : *quartum minuendi*, *ut a* cista cistula. Hæc ille. Pos-

a Rhetoribus ponatur. Audi Auct. ad Herenn. IV. 8. *Sunt tria genera, quæ nos Figuras appellamus, in quibus omnis oratio non vitiosa consumitur. Unam gravem, alteram mediocrem, tertiam extenuatam, vocamus.*

(3) *Alterutrius.*] Dicitur tamen et *alterius utrius*, et sic porro. Festus in *Rapi solet* : *quo utroque mors propinqua alterius utrius captari putatur.* Ubi male substitutum volunt in margine *alterutrius.* Nam et Cic. *Famil.* VI. 1. *Si mihi alterum utrum de exitu rerum promittendum esset.* Et Coelius VIII. 8. *alteram utram ad conditionem descendere.* Unde Priscianus *Lib.* VI. *init.* utroque modo declinat *alteruter*, addens, *utramque declinationem in usu fuisse Veterum.* Neque opus fuit, ut *lib.* VIII. p. 831. quem locum respicit Sanctius, ad *Vetustissimos* relegaret hanc declinationem, quum, ut liquet, Ciceronis etiam tempore fuerit adhuc in usu. Et forte contractior illa ex hacce, ut videtur voluisse Sanctius, per elisionem est orta, ceteroqui recte *excepta* a Prisciano, quia servat τὸ *alter* sine flexione per omnes casus, et utrumque numerum.

semus hic verborum Species numerare, ut *cursito*, *sorbillo*, *calesco*, sed quas ego ad Grammaticam nihil pertinere arbitror, cum illorum discrimen a sola significatione pendeat.

CAP. IV.

De Numero. Dualis Numerus inutilis.

POSTQUAM ea, quæ dictioni accidunt, enumeravimus, quomodo ipsæ voces inter se dividantur, explicemus. Omnes fere grammatici hanc divisionem per Declinationes distinxere, ut partim dicerent *declinari*, partim non item. Sed *declinatio* posterius quid est, et ex Numero, Casu, Tempore, et Genere constat: nam de quolibet nomine prius rogamus Speciem, Figuram, Numerum, et Genus, quam Declinationem. Quid quod in rectis, si proprie loqui velis, nulla est Declinatio, sed in obliquis. Adde quod etiam adverbia flecti, seu declinari, possunt, teste Varrone, Ut *cras*, *crastinus*. Contra vero Numerus prior est omnibus iis; quia cæteras partes per numeros explicamus; ut prima persona, primus casus, prima declinatio, prima conjugatio, etc. Itaque Numerus accidit tribus partibus, nomini, verbo, et participio.

Numerus alius Singularis, alius Pluralis; neque plures numeri fuerunt necessarii: nihil enim tertium est inter unum et plura; quoniam unum et plura ex uno frequentato facta sunt. Neque rationi consonum est, aliquos Græcorum (ut Iones) recepisse Numerum Dualem, quem Æoles non receperunt, quos Latini in multis fuere imitati; et Latinos, qui contendebant esse numerum dualem, satis exagitat Quinctilianus lib. I. cap. 5. (1) Non tamen ibo inficias,

(1) *Non tamen ibo inficias, etc.*] Prævivit Sanctio Donatus in *Artis ed. Sec. Numeri sunt duo, singularis, ut hic sapiens, pluralis, ut sapientes. Est et dualis numerus, qui singulariter enunciari non potest, ut hi ambo, hi duo.* Verum quidem hoc, quod ad significationem, at minime quod ad rationem Grammaticam, de qua hic agitur, et ad quam, ut infra initio cap. 7. traditur, *significatio non pertinet.* Latini prorsus non agnoscunt in sua lingua Dualem numerum, sicuti neque Æoles, a quibus potissimum

duo nomina esse apud Latinos in duali numero *ambo*, et *duo*. Sed a Græcis hæc acceperunt, et tamen cum verbo plurali conjungunt, ut *ambo currunt*. Sed jam ad singulas vocis partes accedamus.

CAP. V.

De Nomine. Est Vox Numeri Casualis cum Genere. Donatus male Nomen definit.

NOMEN dici a Græco ὄνομα omnes sentire videntur, mihi autem a *nosco novi*, *notum*, *novimen*, *nomen*: ut a *moveo*, *movi*, *motum*, *movimen*, *momen* (1). Est enim imago quædam *Nomen*, qua quid noscitur. Hæc Scaliger. Porro (2) Nominis finitio

suam illi acceperunt linguam, atque idcirco illa ipsa vocabula *ambo* et *duo* a Græcis quidem habent cum terminatione Dualis apud Eos Numeri, sed tamen declinant et flectunt in casus Pluralis apud se Formæ, et construuntur cum plurali non suæ modo linguæ, sed et Græcæ, quæ Dualem ceteroquin habet. Manifestum id ex Gellio Noct. Att. I. 16. *sicuti una* χιλιάς, *et duæ* χιλιάδε. Quod si *Duo* in arte Grammatica Latinorum Dualis haberetur numeri, debuisset utique necessario additum sibi habere etiam Dualem illius Græci vocabuli, qui est χιλιάδε, non autem Pluralem, seu *Plurativum*, ut ibidem Gellius, et alibi sæpius, hunc Numerum appellat. Non magis ergo propter *Duo* et *Ambo* peculiaris est et Novus in Grammatica L. Latinæ fingendus Numerus, quam propter *Tres*, *Quatuor*, etc.

(1) *Est enim imago quædam, etc.*] Immo est signum potius, quo lecto vel audito cognoscitur res illa, quæ eo designatur, et ab aliis ejusdem generis distinguitur. Vide Me in *Origg. Babylonicis* cap. XI. pag. 195. Origo vocis dubitatur utrum repetenda sit a Præsenti *Nosco*, an a supino *Notum*. Prius tuetur contra Becmannum Gronovius Pater *Observ.* IV. 22. Posterius contra hunc asserit G. Henr. Ursinus *Gramm. Instit.* in *Addendis* ad pag. 79 sed frivolis plane rationibus, quum nullum plane proferat manifestæ derivationis a Supinis exemplum. Nam *putamen*, *stamen*, *munimen*, quæ a Supinis derivanda affirmat, nullam utique Supini speciem magis præbent, quam Præsentis. Ab hoc autem multa ejus formæ originem trahere certum est; sic ab *Ago*, *agimen*, *agmen*, unde *examen*, *Tego tegimen*, *tegmen*, unde *subtegmen*. Sic a *Fulcio fulcimen*, *fulcimentum*, *fulmentum*, *Farcio farcimen*, *sedeo sedimentum*, *Rego regimen*, etc. Non tamen *Nomen* deduxerim proxime a *Nosco*, quasi *noscimen*, quod Gronovius facit, sed ab antiquo, seu Græco, *Gnoo* vel *Noo*, unde *Novi*, et ipsum *Nosco*, sicuti a *Gnao Nascor*. *Natus*, etc.

(2) *Porro Nominis finitio est, etc.*] Excidisse hic ex Edd. *Particulam*, certissimum est ex ipsa

est per Vocem Numeri casualis cum Genere; quæ definitio propria est et perfecta : *vox* enim, seu dictio, seu pars orationis, genus proximum est, et *casus* est specialis differentia.

Auctor ille περὶ ἑρμηνείας, qui circumfertur, indignus perfecto Aristotelis nomine, Nomen definit, *vocem significantem ad placitum sine tempore, cujus nulla pars significet separata.* An nomina significent natura, an fortuito, magna quæstio est, et tota physica, nihil ad grammaticos : aliqua tamen (3) attigimus *cap.* 1. Cæterum hæc pseudo-Aristotelea definitio, aut potius descriptio, etiam conjunctiones et adverbia comprehendit : ut mittam interim pessimam esse definitionem, ubi negatio reperitur. Neque necesse fuit addere, *sine tempore*, ut differat a participio. Participium enim omnino nomen est, sed habet præterea aliquid a Verbo, ut Rex Philippus (*scil. Hispaniæ*) est etiam dux, et Comes. Sed hæc latius, quam de Participiis agemus. Alii dixerunt : *Nomen est, quod corpus aut rem proprie, communiterve, significat.* Quasi corpus non esset res; aut quasi hæc definitio ipsorum pronominibus non conveniret. Sed de iis nugis hactenus : nunquam enim finis esset, si singula vellemus persequi.

CAP. VI.

De Casibus. Rectus Casus. Casuum Nomina antiquissima. Causa et Origo Sex Casuum Ablativus *non recte dicitur. Græci Sextô* (sed vide Notam Quartam) *non carent.*

PRIMA et specialis Nominis differentia, teste Scaligero, *Casus* est. De cujus natura, ordine,

Grammatica, quam huic Minervæ subjecit Sanctius, et cujus Definitionum in hac Minerva rationes reddit. Repone ergo, *Nominis finitio est per vocem Participem Numeri Casualis cum Genere.* Nam in illa Grammatica Sanctius dixit, *Nomen est Vox Particeps Numeri, etc.* Sed et *Verbum* eodem modo definit in illa et in hac Min. cap. 12. *Verbum est Vox Particeps Numeri Personalis cum Tempore.*

(3) *Attigimus cap.* 1.] Vide etiam, quæ notavimus intra lib. IV. ad initium Capitis 14.

atque nomine deinceps est dicendum. Ac primum solet quæri, cur Rectus dicatur *Casus*; si *Casus* dicuntur a cadendo, quia cadant a Recto; Hoc late disputat Scaliger, tandemque huc tendit, Obliquos dici *Casus*, quia cadant a recto; Rectum autem ipsum, voce largius communicata, *Casum* etiam appellari. Disputat insuper Scaliger, non recte casibus nomina indita ab officio, ut *Nominativus*, *Genitivus*, etc. Sed hæc nomina probat, *Primus*, *Secundus*, *Tertius*, usque ad *Sextum*. Ego ut Scaligero non possum non assentiri, ita etiam antiquissimorum vocabula non audeo convellere. Video M. Varronem (qui ad Ciceronem scripsit) iis uti nominibus, quibus nunc utimur: « (similiterque Asconium in 3. Verrin. *Nominativum* » *casum*; et in 2. Verrin (1). *Ablativum* dicere: » quin etiam Varro lib. 1. de Analogia, rationem casuum iis verbis conatur ostendere: *Sunt declinati casus, ut is, qui de altero diceret, distinguere posset, quum vocaret, quum daret, quum accusaret. Sic alia quædam discrimina, quæ nos et Græcos ad declinandum dixerunt.* Idem Varro eodem lib. et secundo, *Vocativum non esse Rectum, quamvis Recto similis sit.* Donatus nominativum et vocativum *rectos* appellat, non recte. Priscianus late ordinem casuum ostendit, et singulorum reddit rationem, quare ita vocentur; simulque confutat lib. 5. extr. eos (2), qui Septimum

(1) *Ablativum dicere.*] Adde Sueton. *Aug. c.* 87. *Domos Genitivo casu singulari, pro domus*, Gell. IV. 16. ubi promiscue *Genitivum* et *Patrium casum*, *Dativum* et *Dandi Casum*, secundum et tertium vocitat. Quinctil. I. 4. *Cum dico*, Hasta percussi, *non utor Ablativi natura, nec si idem Græce dicam, Dativi.*

(2) *Qui septimum casum.*] Sic appellabant Ablativum, quando ad instrumentum vel modum, quo res gesta, denotandum adhibebatur, nec ita manifeste regebatur a præpositione. Servius ad Virgil. Ecl. II. *Mollia luteola pingit vaccinia calthâ: nisi luteola*, inquit, *Septimus sit casus, non stat versus.* Et ad Æn. I. vs. 79. *pulchra faciat te prole parentem: Quod nos per Genitivum singularem dicimus, antiqui per Septimum dicebant, ut hoc loco, parentem pulchra prole, id est, pulchræ prolis.* Neque hoc satis recte. Nam *pulchra prole* non refertur unice ad *parentem*, sed ad totam sententiam, *faciat te parentem.* At quomodo? Scilicet edendo pulchram prolem, vel pulchra prole edenda. Recte autem Priscianus *Septimum Casum* rejicit, quod et Vossius facit *de Anal.* I. 45.

casum sunt commenti, in quibus est Quinctilianus lib. I. c. 4. In omni porro nomine natura sex partes constituit. Primum ipsam nomenclaturam, cui merito datus est Rectus, qui vere Nomen est; reliqui enim, ut censet Aristoteles, non sunt Nomina, sed Casus Nominis. Deinde quid generet, aut possideat. Tertio cui fini, vel operi destinetur. Quarto in quem finem tendat actio. Quinto vocandi officium. Postremo modum, in quo causas et instrumentum collocamus. Hic est Sextus casus (3), qui pessime vocatur *Ablativus*: quum sit in illo comparatio; ut *doctior Cicerone*: et modus; ut *lento gradu*: et causa efficiens; ut *amore patris*: et materia; ut *lapide quadrato*: et instrumentum; ut *lapide ictus*. Et vero si Quinctilianus adverteret, Sextum casum omnino a præpositione pendere (quod in constructione infra II, 8. ostendemus) et pro natura præpositionis significationem mutare, nunquam in dubium verteret, an Septimi casus vis apud Latinos reperiretur (4). Sed quoniam hæc

(3) *Qui pessime vocatur Ablativus.*] Nihilo pejus, quam alii casus receptis appellationibus sunt insigniti, quum et in illis varii usus possint notari, et sæpe contrarii istis appellationibus, veluti in *Dativo*, et *Accusativo*, qui æque eripienti ac danti, æque defendenti atque accusanti junguntur. Denominationes hæ casuum factæ a potissimo Usu. Hic autem in *Ablativo*, quod regitur a præpositionibus, quæ, unde quid sumitur et proficiscitur, maximam partem significant, Priscianus *lib.* 5. p. 671. *Multas alias quoque* et *diversas unusquisque casus habet significationes, sed a notioribus et frequentioribus acceperunt nominationem.*

(4) *Sed quoniam hæc casuum etc.*] Falsa et inanis est omnis hæc disputatio, quæ sequitur, de Sexto Græcorum casu. Nam primo, quæ de *partitione naturali casuum*, et *Sexti in omni idiomate necessitate*, traduntur, inepta adeo sunt, ut ipsa experientia refutentur. Neque Latini Sextum adhibuere ad *modum*, *instrumentum*, *causam*, *pretium*, *materiam*, *locum*, per se denotandum, sed in omni significatione Præpositionibus, quæ non requirunt Quartum, junxerunt, sive expressis sive intellectis. Græci vero Præpositionum et Sexti casus usum penes Latinos, divisum habent in Secundum et Tertium, aliquando et Quartum. Immo quoniam Sanctius heic Tertium Græcorum, præcipuum, vel potius solum, dispertiri vult in Latinorum duos, Tertium et imprimis Sextum, quasi cui ille ex Græcis casibus maxime respondeat, sicuti revera facit, affirmare tamen vix vereor, huic Sexto, si spectemus usum et Syntaxin, Genitivum seu Secundum Græcorum æque convenire, quippe qui longe pluribus apud istos nectitur Præpositionibus, quam Da-

casuum partitio naturalis est, in omni item idiomate tot casus reperiri, fuerit necesse. Quare contra universum Grammaticorum cœtum Græcos sexto casu non carere contendo. Primo enim in omni idiomate dati-

tivus, et maximam partem illis, unde formatæ sunt Latinæ, Ablativum requirentes. Nihil magis proprium Ablativo, quam Absoluti, ut dicitur, constructio. Eam vero ipsam etiam Genitivo dederunt Græci. Incassum porro quæritur, *si Græci Sextum non haberent, unde Latini eum formassent in Græcis vocabulis*, quum utique, si Græca hæc vocabula in suæ linguæ formam et constructionem transferebant, debuerint iis dare istos casus, qui in sua lingua erant usitati, et proinde etiam illum; qui in ea destinatus erat præpositionibus seu expressis, seu suppressis. Neque vero *ineptius cogitatu est, præpositiones* ἐ, σὺν etc. *in lingua Græca jungi*, non Ablativo, sed *Dativo*, quam alias jungi istic etiam Genitivo, neque generationem tamen, neque possessionem significantes, veluti ἀντὶ, διὰ, μετὰ, περὶ, πρὸ, etc. Sed maxime suam sententiam confirmari credit Sanctius eo quod *Græcorum Tertius casus sæpe numero cum Latinorum Adjectivis in Sexto casu. vel eorum Præpositionibus Sextum requirentibus*, construitur, tanquam si istis proinde in locis sine controversia sit idem, qui Latinorum Sextus, seu revera jam sit Sextus Græcorum. Hic vero sciendum, Latinos ipsos Sextum postremo loco (unde Priscianus lib. V. p. 672. *Ablativus proprius est Romanorum*, et dein, *quia Novus videtur a Latinis inventus, vetustati reliquorum casuum concessit*. h. e. etiam post Vocativum est rejectus.) formasse ex Tertio tum suo, tum Græcorum: et antiquissimis temporibus, quando propius multo accedebant ad linguam Græcorum. Sextum non habuisse, sed ad ejus usum adhibuisse, item ut Græcos, Tertium, qui proinde tunc apud Latinos æque, ac apud Græcos, a Præpositionibus quoque regebatur: postea vero tractu temporis; et consuetudine diversi usus, prout Tertius ille a præpositione regebatur, vel non regebatur, ex Uno casu factos Duos; iudem ut ex tertia Latinorum Litera C duæ similiter factæ sunt, C et G; et ut in his ipsis Casibus ex uno Sexto deinceps Veteres Grammatici duos fingere voluerunt, Sextum et Septimum, prout vel recipere præpositiones vel recusare ipsis videbatur. Atque hac de causa etiam nunc in plurali numero omnium declinationum apud Latinos conveniunt plane Tertius et Sextus. Id quod etiam in singularibus quondam eodem se modo habuit. Nam in prima Declinatione dictum olim MENSAI: et hinc dein formatum in Dativo MENSÆ, in Ablativo MENSA, A longa, utpote orta ex diphthongo AI, cum ceteroquin in Nominibus terminalis A semper sit brevis. In secunda prorsus etiam nunc convenit uterque casus. In tertia quoque olim nulla fuit inter eos distinctio, licet terminatio esset incertior per promiscuum usum literarum E et I. Sic olim dictum *Sibei*, *sibe*, *sibi*, *Tibe*, *Tibi*, ut ex inscriptionibus inter eruditos constat. V. et Quinctil. I. 7. de τῷ *sibe*. Similiter Festus *Me pro mihi dixisse antiquos* refert, quamvis exempla, quæ affert, aliter exponi queant, frustra tuente ea Luca Fruterio *Verissim*. I. 16. Rectius probatur, quod voluit Fes-

vus acquisitioni tantum deservit: per illum igitur, pretium, materiam, locum, et multa alia, non significabimus. Deinde si Græcis non esset Sextus casus, unde Latini *Penelope*, *Parasceve*, *Grammatice*, in

tus, ex Plauto *Bacchid.* III. 6. 36. *et me ires consultum male*, manifeste pro *mihi*. Fuit ergo olim Dativi et Ablativi, ut unius ejusdemque casus, una quoque eademque forma et pronunciatio etiam in Tertia Declinatione. Et proinde istic terminatio hodierni Ablativi manifeste etiam Dativo tribuitur in antiquissimo Plauti Epitaphio, quod est apud Gell. Noct. Att. I. 24. *Postquam est morte datus Plautus, comœdia luget. Morte* pro *morti*. Adde alia ex Vossio *de Analog.* II. 16. Contra Ablativis sæpe apud Plautum datur forma Dativi, *Pseud.* I. 2. 64. *Carnaria tria grandia tergoribus oneri*; ubi *oneri* ponitur pro *onere*. *Men.* III. 2. 14. *Loquitur satur de me et de parti mea*, ubi vide Taubm. sed et denuo Vossium d. l. cap. 12. ac Sanctium nostrum II. 7. plura alia adferentes. Postea vero usu distingui cœpit Una forma Tertii casus, in Duas, pristinam Tertii et novam Sexti, atque Illi tunc assignata est veluti propria, ut et erat antiquior Græcisque convenientior, terminatio I. Huic vero in nonnullis I. in aliis plerisque E. Jam vero in quartæ Declinationis Dativo non modo *fructui*, sed et *fructu* dixisse priscos multis exemplis probat Gellius IV. 16. Immo C. *Cæsarem in Analogicis libris omnia istiusmodi sine I litera dicenda censuisse* tradit. Similiter in quinta olim promiscue modo *Diei* per diphthongum ex Græca forma, modo *Die* per *E* longum dixere. Plautus *Mercat.* I. 1. 4. *amatores, qui aut nocti, aut Die, aut Soli, aut Lunæ miserias narrant suas.* Ex his omnibus patet jam, ni fallor, manifeste, Sextum Latinorum fuisse primitus eundem Tertio, qui tunc, ut apud Græcos, Præpositiones quoque recepit. Postea vero hunc usum, seu hanc constructionem cum Præpositionibus, a reliquo istius casus usu distingui cœptum, et in quarundam Declinationum singulari numero paulatim etiam discretum terminatione, atque ita tandem duos videri Casus ex uno factos, seu novum et peculiarem casum ex Dativo ortum reliquis tandem additum: ut adeo nihil mirum sit, Latinos, si quando Græca vocabula suis tum Ablativis Adjectivorum, tum Præpositionibus Ablativum requirentibus, jungere debebant, ea posuisse in Dativo, ut ex quo ipsorum Ablativus originem suam revera ducebat, et cui apud Græcos, quin etiam olim apud se, usus Ablativi erat inclusus, et qui ideo recte conjungi poterat Latinorum non Tertio modo, sed et Sexto casui, quod ipsum exemplis a Sanctio allatis probatur, et probari solum debebat. Quæ hic notata et disputata vides contra Sextum Græcorum casum, typis in prima mea Sanctianæ Minervæ editione jam descripta erant, cum inciderem demum in Gallicam illam *Novam Methodum Linguæ Græcæ*; in qua *lib.* VIII. c. 2. deprehendi magno conatu id agi, ut Sextus ille casus Græcis quoque adferatur, itidem ut Latinis. Rationes itaque ejus præcipuas, nostræ sententiæ adversas, paulo pressius et intentius examinabimus. Et primo, quod ait de admirabili consensu inter linguam Græcam et Latinam hac quoque in re futuro, si utrique sex casus tribuantur; fateor equi

sexto

sexto casu dicerent, ut Juvenalis, *Penelope melius, melius torquetis Arachne.* An quicquam ineptius excogitatum fuit, quam præpositiones Græcas invenire,

dem, magnam et esse, et statui debere, inter illas linguas plerisque in rebus convenientiam, cum Latina vere ex Græca sit orta. Sed ista convenientia non est quærenda in istis Latinæ linguæ temporibus, quibus jam longius recessit a sua origine, verum in iis, quibus propius ad eam accessit. Non itaque ex hujus linguæ posteriore usu addendus est Græcæ Sextus casus, non magis quam Septimus, quem tandem quoque Grammatici Latinorum sunt commenti: sed potius oftendendum, primis temporibus Latinam itidem ut Græcam, non habuisse nisi quinque casus, id quod, ni fallor, clarissime ostendi. Plane sicuti tertia litera Alphabeti apud Hebræos, Græcos, et Latinos olim revera eadem fuit; sed postea apud Latinos Una illa litera cœpit primum diversis pronunciari modis, dein vero etiam nota quadam in duplicem illam pronunciationem distingui, et sic tandem in duas diversas dividi literas Alphabeti Latini, tertiam et septimam, et ita quidem, ut recentior pronunciatio pristinum in Alphabeto locum et pristinam figuram C retineret, vetustior novum locum, et novam figuram G, acciperet. Hic ergo ut convenientia oftendatur inter utramque linguam, recurrendum est ad illa tempora, quibus nondum in usu fuit litera septima, seu quibus litera tertia septimæ vim et sonum adhuc habuit, sicuti patet ex Inscr. Duiliana, ubi *Macistratos, Exfociont, Pucnando, Cartacinienses, etc.* occurrunt. Similiter itaque quod ad Casus, lingua Latina tunc maxime convenit cum Græca, quando Sextum casum nondum habuit, et quando uterque et Tertii et Sexti casus usus hæsit in uno Tertio; itidem ut apud Græcos. Sed sicuti recessit in tertia litera a Græcis, formando ex una illa duas, sic item in Tertio casu, eum distinguendo tandem, pro duplici ejus apud Græcos et primitus etiam apud se usu, in duos diversos casus, peculiari Terminatione, sed exiguæ differentiæ, in quorundam tantummodo Singularibus, discretos. Absque eo enim si esset, seu nisi evenisset qualiscunque differentia Terminationis pro diverso Tertii casus usu, mansisset in utroque illo usu apud Latinos æque ac Græcos unus idemque casus: sicuti forte etiam nunc mansisse censendus est, dicendumque tantummodo, unum illum casum pro duplici suo usu, quem utrumque primitus habuit, levi tantum discrepantia fuisse, non semper, ne plerumque, sed aliquando, distinctum. De quo utcunque sit, hoc certum, ex levi illa Terminationis differentia, quæ in quibusdam vocabulis invaluit, factum esse, ut apud Latinos pro diversis habeatur casibus, qui olim unus idemque fuerat, sicuti est, semperque fuit, apud Græcos. Sed dicit Auctor *Methodi*, diversitatem Terminationum non facere differentiam Casuum, quia sic Neutra non haberent nisi tres casus in Singulari et Plurali, et Græcorum Dualis tantum duos. Verum eadem ratione negaverit Generis Grammatici numerum esse constitutum ex triplici Terminatione Adjectivorum, quia illa Triplex Terminatio rarissime occurrit, nec nisi in Nominativis et Accusativis quorundam Adjectivorum, et longe sæpius duplex tantummodo, immo et unica Terminatio. Aliter et rectius ea certe de

quæ Dativo jungerentur ? Sed quod maxime fidem potest facere, Ciceronis multa sunt, in quibus, Græcis nominibus adjectiva Latina in sexto casu, vel etiam

re sentiunt omnes Grammatici, quin et ipse Sanctius, quem in his ille sequitur, *Cap. seq. Si non essent*, inquit, *nomina Adjectiva, nemo quæreret Genus Grammaticum, neque si nomina Adjectiva unam tantum haberent Terminationem.* Sicuti ergo in confesso est, ex triplici Terminatione, quæ reperitur in quibusdam casibus nominum Adjectivorum, quæque singulæ peculiarem usum habent, et peculiari tantum Generi Substantivorum jungi possunt, ortum esse triplex Genus in arte Grammatica : et sicuti sufficit reperiri in quibusdam tantum casibus illam triplicem terminationem, ad constituendum illud triplex Genus : et sicuti denique non recte inferretur, quia Genitivus τοῦ *Doctus, Docta, Doctum* habet tantummodo duplicem terminationem, *Docti* et *Doctæ*, eum proinde non habere triplex Genus, seu usum et constructionem triplicis Generis ; cum potius inde colligendum esset, Masculinum et Neutrum in eo casu convenire, in unam Terminationem : Sic prorsus ex eo, quod reperitur Nomen apud Græcos flexum in quinque summum diversas Terminationes, quæ singulæ peculiarem etiam usum et constructionem habent, recte statuitur et affirmatur numerus Casuum totidem, quot reperiuntur istiusmodi Terminationes : et sufficit in quibusdam eas reperiri. Neque ex eo, quod non reperiuntur in omni Nomine, aut in omni Nominis Genere vel Numero, inferendum, vel non habere illa Nomina tot Casus, vel Casuum doctrinam et numerum non esse constituendum ex numero diversarum Terminationum, in quas nomen plerumque flectitur, quod male censet Auctor *Methodi*, ut ita probet, plures etiam dari Casus, quam reperiantur in ullo Nomine Terminationes, seu unam eandemque Dativi terminationem duas tamen apud eosdem constituere casus. Certe apud Græcos quinque tantum reperiuntur Terminationes diversæ, quæ singulæ peculiarem habent usum, et proinde, nostra quidem sententia, etiam quinque tantum sunt Casus; quorum Primus quasi ducit orationem et præmittitur Verbo. Secundus pendet ab Altero Nomine Substantivo. Tertius accedit omni Orationi et constructioni. Quartus regitur a verbo Activo. Quintus adhibetur ad vocandum. Præpositionibus Græci nullum peculiarem tribuerunt Casum, qui inde *Præpositionis Casus* appellandus esset, ut rectius appellatum iri Latinorum Ablativum censent Sanctius et Auctor *Methodi* : Sed Præpositiones distribuerunt potius in tres præcipuos obliquos casus, Genitivum, Dativum, Accusativum. Jam vero, quæ quæso est tandem illa rei *natura*, quæ me subigat, necessario, ut volunt, in omni lingua *sex Casus* statuere, vel potius Dativum adimere Præpositionibus, et eandem Terminationem Dativi, prout adjungitur vel aliis Orationis partibus, vel solis Præpositionibus, pro diversis habere Casibus, magis quam illas Accusativi vel Genitivi ? Atqui *Dativi unicus usus est*, inquiunt, *ut notetur, cui fini et operi quid destinetur.* Ego vero similiter Accusativum assevero proprie notare id, in quod tendit actio. Et tamen recipit ille omnium consensu Præpositiones, quidni ergo et Dativus ? Nulla itaque ratione justa moti sunt viri Doctissimi,

Latinæ præpositiones, quæ sextum casum regant, junctæ reperiuntur. Ad Atticum: lib. 2. Epist. 13. *qua τοποθεσία, quasve historias de Ἀμαλθείᾳ habes.*

cum tanto studio Græcis asserere voluerunt Ablativum, sed solo præjudicio ex Lingua Latina petito. Ea vero est quidem, ut dixi, ex Græca orta, nonnulla tamen etiam immutavit, vel ex suo addidit; et proinde etiamsi Latini tandem formaverint casum Sextum, quem a Græcis non acceperant, non tamen idcirco addendus is est Græcorum quoque Nominibus, non magis, quam septima Latinorum litera, quem itidem Græci non habent, Græcorum Alphabeto. Sed et Latini Genitivis non præmittunt Præpositiones: An ergo et iis Græcorum Genitivos spoliabimus? Immo vero ipse Sanctius econtrario, licet perperam, etiam antiquis Latinorum Genitivis eas ideo tribuit. Vide infra II. 3. Quid ergo causæ ipsi, quare non et Dativis ex ejus sententia præmitti queant Præpositiones, tum a Græcis, tum olim etiam a Latinis, quando nondum fuit ex uno eo casu duplex factus, seu nondum uni Dativo pro diverso ejus usu duplex terminatio data? Certe olim fuisse. Hunc etiam Latinis Unum Casum unius Terminationis, licet duplicis usus, æque ac Accusativum, et apud Græcos etiam Genitivum, abunde jam paulo ante probavimus, quibus adde, quæ ipse Sanctius infra *lib.* II, c. 7. de promiscua Ablativi tertiæ declinationis Terminatione in E et I disputat. Inde enim patebit, etiam Ablativum terminationem habuisse olim in I, æque ac Dativum Latinorum et Græcorum. Sed et Ea Terminatio etiam deinceps quasi propria mansit quibusdam locutionibus Nominum Propriorum, *sum Carthagini*, etc. et similiter *sum ruri*; quarum tamen nulla alia est constructio, quam Elliptica præpositionis cum Ablativo, pro, *Sum in Carthagini*, *sum in ruri*. Pro his enim dicitur etiam *Carthagine* et *rure*. Vide infra Sanctium d. l. II. 7. extr. Et eodem plane modo se res habet in illis, quæ Adverbialiter videntur posita, sed quæ veri sunt Ablativi. Talia sunt *vesperi* et *vespere*, quæ satis sunt nota. Sic *tempori* et *tempore*, pro quibus dicitur etiam *in tempore* eodem plane sensu. Sall. Jug. 56. *in tempore se cum exercitu adfore* pro, tempori, seu tempestive. Vide et Donatum ad Terent. Andr. IV, 4, 19. Denique sic *Luci*, Plaut. Amphit. I, 1, 11. *Nonne idem hoc luci me mittere potuit.* Et Casin. 14, 4, 7. *Ut veniamus loci.* Ne vero dubites esse Ablativum, reperies etiam cum Præpositione, Pl. Stich. 11, 3, 40. *Cum luci simul me ad portum misisti.* Lucret. IV, 236. *in luci quæ poterit res Accid re ad speciem.* De Dativo et Ablativo quartæ et quintæ Declinationis, quæ notavi, iis addi velim, vel animadverti potius; licet prisci etiam in Dativo dixerint *Fructu*, *Die*, tamen antiquiorem et origini Græcæ propiorem esse formam *fructui*, *diei*, ut quæ ex Græcorum jota adscripto vel subscripto orta, plane ut *mensai* in prima declinatione olim fuit in usu: sed sicuti in Ablativis Latini deinceps omiserunt I, sic et prisci aliquando fecerunt etiam in dativo, qui et ipsi vicissim Ablativum quoque ista Dativi forma aliquando enunciarunt. Varro lib. I, de re rust. *A quo, quod indigent potui, poma dicta esse possunt.* Vide Nonium cap. IX, n. 20, ubi hic locus, et alius ex Sisenna, adfertur. Atque adeo inter Dativum et Ablativum in

Ibidem lib. 4. *In* πολιτείᾳ. Lib. 10. epist. 8. ζηλοτυπίᾳ *mea.* Lib. 16. epist. 8. *Nunquam in majore* ἀπορίᾳ *fui.* Ibidem, *prudentia cum* εὐμενείᾳ. Ibidem epist. 14.

hac quoque parte nullam fuisse olim discrepantiam, diversamque dein unius Dativi pronunciationem, dum modo apponebatur I, modo demebatur, in diversum tandem casum apud Latinos abiisse, ex his quoque liquet. Adeo vero hæc manifesta et clara arbitror, ut auctoritatibus veterum Grammaticorum nec adstrui desiderent, nec refutari queant. Possemus ceteroquin illis Grammaticis, quos ex H. Stephani, et P. Rami, vel potius Prisciani, auctoritate memorat Auctor *Methodi*, alios opponere, quos laudatos videsis apud Vossium de *Analog.* I, 45, nostræ sententiæ faventem. Sed et neutiquam nobis adversatur Priscianus, neque id dicit, quod voluit vir Doctissimus, sed plane contrarium. Nempe *Ablativum esse Romanorum proprium, novum, et a Latinis inventum.* Addit tantum, *Latinos videri eum a vetustissimis Græcorum Grammaticis accepisse, qui Sextum Casum* (non *Ablativum*, ut perperam ait *Auct. Med.* conficiens ex eo, *Græcis ergo Grammaticis etiam Nomen* Ablativi *fuisse usitatum*) *dixerint* οὐρανόθεν, et similia, *quæ Ablativi vim possideant, quia etiam Præpositionem assumant, ut* ἐξ οὐρανόθεν. Sed etiam est ineptia horum Grammaticorum, fingentium inter Græcos Sexti casus vim quandam, quæ aliorum in Latio nobis obtrudentium Septimum et Octavum. Illa οὐρανόθεν, etc. sunt Adverbia locum, unde quid venit aut proficiscitur, denotantia, quibus aliquando per pleonasmum præpositio ἐξ, quæ idem ferme notat, a Poëtis præmittitur. Quinctiliani quoque auctoritas non magis potest valere pro Sanctio et Auctore *Methodi* ad dandum Græcis Sextum casum, quam contra eos ad Septimum Latinis addendum, quem ipsi tamen rejiciunt contra illius auctoritatem; et summo quidem jure, sed non majore, quam quo nos explodimus Sextum Græcorum. Nam certe neutiquam magis ei credendum in alienæ linguæ rationibus, quam in suæ. Sed neque ille tamen quidquam decernit: jubet tantum, *quærere Grammaticum, sitne apud Græcos*, non, Sextus casus, sed, *Vis quædam Sexti casus.* Exempla, quæ Auctor *Methodi* ex Græcis adfert, aliter construi et exponi possunt ac debent. Posterius ex Thucydide IV. 93. τῷ δὲ Ἱπποκράτει ὄντι περὶ τὸ Δήλιον, ὡς αὐτῷ ἠγγέλθη, manifeste Pleonasmum præfert Græcis frequentem, non Ablativum absolutum. Sic Actor. III. 17. ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτούς. et XXIII. 27. τὸν ἄνδρα τοῦτον, etc. ἐξειλόμην αὐτόν. Ælianus *Var. Hist.* IV. 7. de impiis, etiamsi jam sepulti sint, eos tamen ἐκ τῆς τελευταίας τιμῆς καὶ ἐκεῖθεν ἐκπίπτειν ait. In priore itidem ex Thucyd. I. 73. τὰ Ἀεὶ προβαλλομένοις jungi cum τῷ, Ἀνάγκη, et construi possunt, ἀνάγκη ἡμῖν ἀεὶ προβαλλομένοις λέγειν. h. e. *necesse est, nos, qui semper ea proferimus, apud Vos quoque illa dicere, licet minus grata vobis futura.* Etenim quam plurimis sane modis Dativus adjungitur Verbis et Nominibus, inprimis apud Græcos. Sed si maxime eadem esset in illo loco Dativi constructio et sensus, qui est Ablativi absoluti apud Latinos; quid tum? An idcirco ex illo rariore Dativi in hunc modum usu, conficiemus statim, etiam Græcis esse verum quendam Ablativum, quum utique ceteroquin apud Eos Ablativis absolutis Latinorum perpetuo res-

ἐν πολιτικῷ *genere*. Lib. 3. ad Q. Fratrem epist. 1. ἀποδυτηρίῳ *nihil alsius*. Lib. 16. Famil. *Non enim sejunctus est a philologia*, et *quotidiana* συζητήσει. Itaque ἐν χερσὶν, *in manibus* : σὺν θεῷ, *cum Deo* (5), cave credas esse septimum casum.

Cap. VII.

De Genere Nominum : Generis apud Græcos magna incertitudo : Arborum nomina Masculina : Neutrum non est Genus : Commune Genus nullum est : Epicœnum Genus. Adjectiva nomina non habent Genus. Propria Genus non habent. Adjectiva non conjunguntur cum Nominibus Propriis.

NIHIL esse in re Grammatica incertius *Genere*, recte asseruit Vergara in sua Græca Grammatica; unde non est mirandum, si *Genus Masculinum* esse diximus, *cujus nota est hic*; *Femininum*, *hæc*; *Neutrum*, *hoc* : in quo M. Varronem sumus sequuti; qui secundo de Analogia sic ait : *Sic itaque ea virilia dicimus, non quæ virum significant, sed quibus præponimus, hic et hi : et sic muliebria, in quibus dicere possimus, hæc et hæ*. Eadem est etiam Diomedis doctrina. Et vero ex sententia Varronis qui dicunt nomina virorum esse masculina, ad significationem confugiunt : sed significatio ex illius sententia non pertinet ad Grammaticam; *quoniam*, inquit, *Grammaticæ propositum non est singularum vocum significationes explicare, sed usum*. Alii dicunt *Mas-*

pondeat Genitivus, quem nemo tamen propterea pro Ablativo habet? immo an non potius ex his omnibus colligemus, Ablativi casum Romanis esse proprium, Græcis ignotum, sed vim et constructionem ejus reperiri tamen apud Græcos, partim in eorum Genitivo, partim in Dativo. Sed satis de hisce non ita magni momenti rebus, excutiendis tamen hic, et explicandis paulo uberius, quoniam tanto studio in contrarium nituntur hodie plerique Grammaticorum.

(5) *Cave credas esse septimum casum*] Voluit haud dubie Auctor, certe debuit ex sua sententia, *Tertium* dixisse. Exhibet tamen illud etiam Salmanticensis editio, ab ipso Auctore profecta, ut et Patavina.

culinum nomen esse, cui addi potest adjectivum masculinum, Recte quidem : sed ego quæro, quæ sint hæc nomina; nam prius me cogis scrutari omnia nomina, eorumque significationes, quam quæ sint nomina masculina, quæ feminina, perdiscere. Deinde circa Græca nomina in *os*, quibus passim utuntur Latini, tanta est apud Græcos confusio, ut nescias masculina, an feminina, an potius ambigua omnia sint dicenda. Sed quis Græcos ad normam rediget, cum Aristoteles dicat (1) de *leæna*, ὁ λέων, et, οἱ ὄρνιθες τίκτουσι, id est, *hi aves pariunt?* quod aptius verteretur Hispane, *los leones paren*. Homerus dixit τὸν αἶγα, id est, *hunc capram*, τοὺς οἶας, id est, *hos oves*. Jam Ὄνος *asinus*, ἄρκτος *ursus*, ἔλαφος *servus*, tum masculina, tum feminina reperiuntur. Apud Græcos multa etiam nomina arborum (vide infra in Ellipsi V. *Arbor*, et Voss. de Anal. I. 13.) reperies masculina; quos imitatus Ennius dixit, *Rectosque cupressos*. Et Martialis, *Palladius lotus*. Plin. I. 16. *Arbores, quos Tubulos vocant*. Idem lib. 24. c. 8. cum de Platanis loquitur; *folia eorum tenerrima*. « (Vitruvius lib. 2. cap. 9. » *Larix non est notus nisi his, qui sunt circa ripam* » *Padi*.) » Hinc in sacris Bibliis legimus; *Præpara tibi buxos multos*. Idem : *Quasi Libanus non incisus vaporavi habitationem meam*. Itaque Pinaster, Oleaster, Pyraster, masculina sunt juxta terminationem. « (Lucret. 6. *Oleaster nectare tinctus*.) » Sed si dicas, *magna Oleaster*, deest *arbor*, ut in Ellipsi dicetur. Ut tandem aliquid certum de Genere statua-

(1) *De leæna*, ὁ λέων.] Et de *mula*, ὁ θῆλυς ὀρεύς. *Lib. VI. Hist. Anim. cap.* 24. *init.* Sic Ælianus *Hist. Anim.* I. 2. de pisce Femina, ὁ ἰχθύς, et bis ὁ θῆλυς. Similiter τὴν ἔλαφον dicit *Var. Hist.* XIII. 35. intelligens *Cervam*: ubi Mer vide et Kuhnium; Sed et promiscue *Equas* τοὺς et τὰς ἵππους non Ælianus modo IX. 32. verum etiam Herodotus, VI. 103. Et Latini olim, æque varii et incerti in Genere Vocabulis assignando, ut docet nos Festus in v. *Masculino*, *Hic et Hæc Lupus* dixerunt. Similiter Ovidius Arte Am. 1, 296 et 302, modo in Feminino pro Vacca, modo in Masculino pro Tauro adhibet Vocem *Bovis*. Sed hæc ad Epicœna pertinent, de quibus mox Noster, et Vossius de Analogia I. 16.

mus (2), Genera duo esse dicimus, quæ sola novit ratio naturæ; nam quia per mares et fœminas propagarentur genera, *genus* dictum fuit: et lingua Chaldæa, Hebræa, Syra, Punica, Hispana, Gallica, Italica et aliæ plures, duo tantum agnoscunt genera. *Neutrum* vero *genus*, genus vere non est, sed per utriusque negationem, ut Græci expressius declarant, οὐδέτερον: nec enim ex duobus compositum est, ut dicebant imperiti, sed utrumque excludit: Hoc Genus Græci acceperunt, unde Latini sunt mutuati.

Commune genus vocabant grammatici, quod ita ex æquo conveniret mari et fœminæ, ut si solum pone-

(2) *Genera duo esse dicimus*] Genus in arte Grammatica, usu certe, significat non tam sexum, quem duplicem modo natura novit, quam diversas variarum terminationum classes, quarum earundem quæque vocabula in convenientia Adjectivi et Substantivi, non item diversarum classium, jungi inter se queant. Quæ classes proinde in diversis linguis diversæ numero et sunt, et esse possunt. Nullum tamen dubium, quin hæc Generis Grammatici, istarumve classium differentiæ, doctrina originem primam duxerit ab illis vocabulis, quibus animantia significantur. Hæc enim quia in duplicem naturam ac sexum discreta sunt omnia, idcirco etiam illa vocabula, vel certe nonnulla eorum, prout modo ad masculos, modo ad feminas istorum maxime animantium, quæ vulgo erant nota, designandos adhibebantur, duplicem accepere terminationem, ut diceretur *Iisch Vir*, *Iischa*, *Vira*, unde *Virago*; *Melech*, *Rex*, βασιλεύς; *Malcha*, *Regina*, βασίλισσα. Porro jam, quia Adjectiva omnibus omnino Substantivis etiam utriusque sexus, jungi possunt, et junguntur; ut esset convenientia quædam terminationum inter ea, quæ sic jungerentur, visum fuit, etiam illam terminationum varietatem Adjectivis dare, ut diceretur *Thob*, *Thoba*, *Bonus*, *Bona*, et proinde *Iischa Thoba*, *femina bona*. Ea vero varietas cum jam data esset, quia Adjectiva junguntur non modo vocabulis, quibus animantia notantur, sed et aliis quibuscunque, visum deinceps fuit pene necessario, omnia Substantiva cujuscunque significationis dividere in duas quasi classes, in quot Natura dispertita est genus Animantium, easque denominationibus a sexu petitis, *Masculina* scil. et *Feminina*, insignire, remque ita ordinare, ut earum prior reciperet tantum Adjectiva prioris quoque terminationis seu Masculinæ, altera posterioris et Femininæ Hanc arbitror fuisse rationem et originem Generis Grammatici in linguis primis seu Orientalibus, quæ duo tantum *Genera*, certe *Neutrum* nullum, agnoscunt. Græci postea auxerunt hunc numerum istarum classium, qui in prioribus linguis respondebat numero sexuum: ita tamen, ut simul significarent per appellationes istarum classium, olim in sua quoque lingua, vel certe in iis, unde sua est derivata, fuisse duas tantum, easque diversitatem sexuum præcipue respexisse, vel originem suam ei debere; dum nempe et

retur, de utro fiat sermo, non possis distinguere; qualia sunt, *homo*, *sacerdos*, *agricola*, *vates*, *sus*, *bos*. Quæ ratio futilis est et manca; sic enim necesse semper foret, ut adjectiva illis nominibus copularentur, ut distinctio fieret. Deinde etiam contra Philosophicam rationem aliqua nomina ex æquo duo vel plura significarent, quod est contra Platonem in *Cratylo*, et contra Aristotelem, qui *Homonyma*; quæ imperiti vocant *æquivoca*, duo quidem significare contendit, sed unum proprie, cætera per similitudinem quandam: quam male autem hoc intellexerint, qui se Aristoteleos profitentur, (3) alibi docuimus. Asserimus igitur nulla esse nomina communia duobus, nullaque esse ambigua ex his, quibus aliqua animalia significamus: error enim fuit Grammaticorum inter ambigua genera, *Talpa*, *dama*, *panthera*, *bubo*, inserere. Fatemur quidem multa esse nomina *Epicœna*, quæ mares et feminas significent, sed non ex æquo:

ipsi istas classes appellarunt Γένη, *Genera*, earumque duas priores a sexuum discrimine γένος ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν, *masculinum et femininum*, tertiam vero οὐδέτερον, *neutrum*: ipsa illa appellatione quodammodo declarantes, hanc serius accessisse illis prioribus, primitus solis existentibus, et sic usum suæ linguæ in eo recessisse a prima rei origine. Græcos imitati sunt per omnia Latini. Germanorum quoque lingua triplex genus recipere videtur. Dicunt enim, *der mann*, *die fraw*, *das kind*, et sic in Adjectivis, *ein reicher mann*, *eine reiche fraw*, *ein reiches kind*. Belgica dialectus, properata loquendi ratione, recidit terminationes adjectivorum, quia duriusculæ sunt, utpote in consonantem exeuntes. Supersunt tamen etiamnum in Pronominibus, seu Articulis, *Hy*, *Zy*, *Het*, ut apud Germanos *Er*, *Sie*, *Es*.

(3) *Alibi docuimus.*] Vide infra *lib.* IV. *cap.* 14. *init.* Ceterum hæc disputatio non valde apposita videtur huic loco, siquidem nihil impedit, quominus unum vocabulum, ex gr. *Homo*, significet ex æquo utrumque, marem et feminam, non quidem una in locutione, sed in diversis, atque adeo modo marem, modo feminam. Atque hinc revera, *si solum ponitur* tale vocabulum, sciri nequit, *de masculo an de femina fiat sermo.* Nec tamen ideo Sanctius illud tanquam futile prorsus rejicere debuerat. Etenim invenitur ex. gr. in tenebris Homo infans, idque alteri significatur. Hic vero id unum audiens, distinguere nequit, utrum puer, an puella sit inventa. Scit tamen inventum Infantum, non aliud quid. Quapropter significat hoc certe vocabulum, *Homo*, Genus Logicum, cujus species sunt *Mas* et *Femina*, quæ proinde ex æquo significari possunt ea voce, sicuti Genus ex æquo complectitur suas species. In ratione tamen Grammatica Masculini est Generis *Homo*.

nam *homo*, *latro*, *miles*, *comes*, *sacerdos*, *vates*, *milvus*, *corvus*, *elephantus*, mascula prius intelligimus, " (4) (quasi adjectum esset nomen Mas : ut » Plautus Pœn. *Tunc contrectare audes, quod mares » homines amant?*) » Deinde si de feminis velis facere sermonem, *sacerdotem feminam*, vel *elephantem feminam*, dices. Rursus, *Balæna*, *Dama*, *Aquila*, feminino genere intelliguntur; significabis tamen mares, *si Aquilam marem*, vel *Balænam marem*, dices, ut in Ellipsi latius in *Femina.* Mitto hic ridiculos illos, qui Epicœna ad aves tantum et quadrupedes retulere; satis enim constat illos non intellexisse, quid vox *Epicœnum* apud Græcos significaret; unde pessime *promiscuum* Latine verterunt. Verbum hoc Græcum unico Latino verti non potest, significat enim sexum communem, in quo alterum excellat, quasi dicas, *Supercommune.* Hoc Cæs. Scaliger de causis ling. Latin. cap. 79. minime intellexit, unde ut Græcos sugillet, melius Latinos dixisse de hac re contendit. Sed ejus verba subscribam; ut totum negotium melius intelligatur : *At illud*, inquit, *ferendum non fuit; quum animalia quædam suis generibus non notarent. Hanc negligentiam Græci vocarunt Genus* ἐπίκοινον *pessime : nam* κοινὸν *id, quod duo comprehenderet genera, nominabant : hoc autem alterutrum tantum quam recipiat, non potuit habere præpositionem* ἐπὶ: *addit enim quantitatem Mathematicis, ut* ἐπίτριτον *Nostri melius, Promiscuum.* Hæc ille. (5) Rectius

(4) *Quasi adjectum esset Mas.*] Non id voluit Sanctius, nec velle debuit. Sed isthæc vocabula vere esse masculina per se, seu per causam suæ terminationis; si vero adhibeantur in genere feminino, tunc per Ellipsin intelligendum esse, quasi iis appositum foret nomen *Femina.* Sicuti *Aquila* etc. e contrario sine ulla Ellipsi sit femininum, sed si de Mare adhibeas, tunc etiam intelligi per Ellipsin τὸ *Mas*, cui respondeat terminatio Masculina Adjectivi.

(5) *Rectius aliquanto Quinctilianus*, etc.] Hic tamen isto loco etiam *Promiscua* Latine appellat τὰ ἐπίκοινα, dum ait, *Nec statim diligentem putabo, qui Promiscua, quæ et Epicœna dicuntur, ostenderit, in quibus sexus uterque per alterum apparet. Epicœna* autem dicta, quoniam utrumque sexum una non modo terminatione, sed et uno genere Grammatico, exprimere valent, ut dicatur *hic passer* etiam de femina, *hæc aquila* etiam de masculo. V. Voss. de *Anal.* I. 16. in *Adden-*

aliquanto Quinctilianus, lib. 1. cap. 4. *Epicœna*, inquit, *esse*, *in quibus sexus uterque per alterum apparet.* Advertendum tamen, *genus Epicœnum* ad grammaticum nihil spectare, sed ad Rhetorem, sive linguæ peritum; nam rogatus puer, cujus generis sit *Aquila*, si dicat esse *Epicœnum*, nihil certi attulit, nisi dicat esse *Epicœnum femininum.*

Ibid. Naturam Epicœnorum non perspexit Sanctius noster, dum distinguere non valuit inter aliarum rerum *Communia*, vel *Dubia*, et Animantium; *Epicœna*. Hæc enim caussa, quod *ridiculos* pronunciet (Vide et infra *lib.* IV. in *Ellipsi*, voce *Femina*) temere nimis *illos*, *qui Epicœna ad aves tantum et quadrupedes*, haud dubie etiam pisces, et insecta, *retulerint*, et quod ipse perperam iis quoque attribuat (ut facit etiam Ursinus Grammatic. Institut. Sect. III. cap. 22.) humanæ actionis et officii nomina, quæ revera *Communia* sunt pleraque, et in utroque Genere ad utrumque separatim sexum declarandum usurpantur. Nec enim dicitur solo masculino etiam de femina, *hic sacerdos*, ut *hic passer.* Vossius tamen etiam *Mancipium*, *scortum*, et Græcum τέκνον Epicœnis adscribit, quia eodem Genere de utroque dicantur sexu. Sed in quo Me certe neutiquam sibi habet assentientem. Non enim proprie hæc notant ipsos homines diversi sexus, sed quandam eorum qualitatem, quæ in utrumque sexum potest cadere. Ut multa verba et facta utrique sexui possunt esse communia, ita quidni etiam vocabula, factum aliquod, fortunam, aut qualemcunque descriptionem, declarantia, utrumque sexum, uno Genere designent? In servitutem incidisse potest et Vir et Femina, uterque ergo et est tunc, et dici potest, *mancipium.* Huc refero etiam Pluralia Masculini Generis, sub quibus etiam Feminæ comprehenduntur, Veluti *Liberi.* Immo sic etiam *Filios* et *Fratres* dixisse Veteres ostendi infra *lib.* IV. *cap.* 10. de *Syllepsi Generis*, licet intelligerent Filium et Filiam, Fratrem et Sororem. Sed in his pluralibus uterque Sexus communiter designatur potiori Genere, ut sæpe fit etiam in Adjectivis. Vide ipsum Sanctium infra d. l. Vera autem *Epicœna* illorum maxime fuerunt Animalium, quorum sexus discretio vulgo non erat nota. Idcirco enim illa Animalia utriusque sexus promiscue, dum ignorabatur, cujus sexus essent singula, uno Grammatico Genere apud Græcos et Latinos designabantur: Reliquorum vero Animantium vocabula sunt *Communia* utriusque Generis Gramatici sub una terminatione, veluti, *hic Bos* et *hæc Bos*, *hic Canis* et *hæc Canis.* Atque ita etiam olim dixerunt *hic Puer* et *hæc Puer*, a Græco ὁ καὶ ἡ παῖς, unde Aeoles formarunt πόϊς, et Latini, suum *Puer.* Utrorumque discrimen manifestum habemus apud Aristotelem *Hist. Animal.* VI. 24. ubi in una *Sectione* 352. dicit ἵπποι θήλειαι et ὁ θῆλυς ὀρεύς: ex quo patet, Vocem ἵππος esse nomen commune utriusque Generis, at ὁ Ὀρεύς, *Mulus*, esse Epicœnum, uno quippe Masculino Genere etiam Feminam notans. Sic Ael. *Hist. Anim.* I. 2. de pisce Scaro femina, non modo ait τὸν ἰχθὺν ζῶντα, τὸν ἁλωκότα σκάρον, sed et bis τὸν θῆλυν, manifesto indicio, Nomen illud piscis, quod est ὁ σκάρος, esse verò Epicœnum, seu

(6) Communia igitur nomina, quæ intelliguntur à grammaticis, nulla sunt: nam, ut diximus, ineptus esset sermo *vidi vatem*, *vidi sacerdotem*, sine adjectivis, si nomina ex æquo significarent utrumque sexum. Si igitur animal nullum est in rerum natura, quod sexus ambos æque potentes habeat, frustra crit nomen, quod nominet rem, quæ non sit. Nec mihi quisquam objiciat Hermaphroditos, seu Androgynos: nam in iis Hermaphroditis alter semper sexus excellit. Imo ratio

Unius Grammatici Generis, non Commune duorum Generum. Veteres tamen etiam Communia utriusque Generis Nomina Animantium *Epicœna* aliquando dixerunt, ut ostendam paulo post. Recte autem illud forsan Sanctius, quod *Genus Epicœnum* ex Grammatica exturbat. *Nomina* sunt *Epicœna* h. e. unico suo Genere utrique Sexui Κοινὰ, atque ita Ἐπίκοινα h. e. *magis communia* præ aliis *Communibus*, quæ suum, quod ex terminatione habere debent, et maxime habent, Genus non communicant cum utroque sexu, ut *Epicœna*, sed diversum seu duplex Genus ab utroque illo sexu accipiunt. *Aquila* ergo, si quis roget, non dici potest, nisi καταχρηστικῶς, esse *Generis Epicœni*, sed, esse *Nomen Epicœnum Generis* autem *Feminini*, quod tamen tribuatur promiscue utrique Aquilarum Sexui. *Epicœnorum* exempla vide supra ad init. Capitis.

(6) *Communia igitur nomina etc. nulla sunt.*] Immo sunt, et ad eundem lapidem impingit Sanctius, dum non distinguit inter *Nomen Commune*, seu *Duplicis Generis*, et *Genus Commune*, quod dici utcunque posset de Epicœnis, ut in quibus unus Genus Grammaticum utrique Sexui est Commune; non item de his, quæ duplici in Genere promiscue adhibentur. Ceterum sicuti Lingua Latina recepit Epicœna hæc vocabula, quæ uno Genere, et una constructione, utrumque sexum declarare queunt, quidni similiter ejusmodi habeat vocabula, quæ in constructione utrique Generi se accomodent, prout vel ad masculum, vel ad feminam significandam adhibentur, ut dicatur, *Hic sacerdos*, *hæc sacerdos*, *hic Dux*, *hæc Dux*. Veluti Florus IV. 11. *Prima Dux fugæ Regina.* Ubi τὸ *Prima* sine ἐλλείψει ulla referri ad τὸ *Dux*, certum esse nobis potest ex his Ciceronis locis: *de Senect.* c. 2. *Quod naturam optimam ducem sequimur*, et de Amic. c. 5. *Qui assequuntur naturam, optimam recte vivendi ducem.* In quibus manifesta est, ac proximæ et directæ constructionis, convenientia illa Adjectivi et Substantivi, per quam solam utique Generis doctrina cognoscitur, et propter quam solam in arte Grammatica illud requiritur. V. et infra p. 54. Nulla ergo causa, quamobrem refugiamus, et hoc Nomen *Dux*, et alia nonnulla, dicere, non quidem cum Grammaticis, *Communis* esse *generis*, sed potius, *Duplicis*, vel esse *Communia Utriusque, masculini et feminini, Generis*, ut quæ construuntur per se et directe, modo tanquam masculina, modo tanquam feminina. At in eo, quod hic malui Nomina, non tam *Communis*, quam *Duplicis esse Generis*, vel ipsa potius *Communia Utriusque Generis*, dicere, *plane nodum in scirpo me quærere*, pronunciat Vir Clariss. G. H. Ursinus *Instit. Gramm.*

est à me, qui Epicœna nomina constituo, *in quibus*, ut dixit rectè Quinctilianus, *sexus uterque per alterum apparet*. Sed in Epicœnis distinguendis antiqui solebant addere, pro rei natura, *mas*, aut *femina*; ut *Aquilæ mares*, *piscis femina*. Aliquando tamen hoc signo supersedebant, ita ut nomen masculinum viderentur efferre feminine, aut contra: ut si dicas, *vidi mu-*

Sect. III. cap. 21. p. 226. Fateor id me mirari, quum res sit manifestissima, si spectemus, quid proprie et vere *Commune* fit. Nihil enim aliud hoc est, quam res simplex, cujus plures participant, aut cujus jus, usus, sensus, etc. ad plures pervenit. Quando Cicero. *Famil.* II. 10. *Amanum montem sibi cum Bibulo esse communem* ait, nihil aliud significat, quam sibi et Bibulo jus esse agendi in uno illo monte. Mons ergo ipse *Communis* erat *utriusque Proconsulis*, at neutiquam dici potest, Montem eum fuisse *Communis Proconsulis*, quod nullum habet sensum. Sic ergo et Nomina, quæ in Utroque Genere, Masculino et Feminino, adhibentur, rectius utique dicuntur *Communia Utriusque Generis*, (sicuti fecit et ipse Sanctius IV, 4. voce *Femina*, ipso initio, licet et istic male ea rejiciat penitus.) vel esse *Duplicis Generis*, at minus recte, esse *Communis Generis*, quum utrumque Genus singulatim et pariter in is hæc Nomina, tanquam *Communia* sibi, conveniat. Neque tamen id a me hic agebatur, ut recepta appellatio prorsus jam rejiceretur, sed ut ostenderem, Nomina quidem ipsa *Communia*, quæ Sanctius *nulla esse* dicebat, longe rectius vocari, quam *Generis Communis* dici, quod vulgo faciunt Grammatici, quorum errores passim Vossius (Vide Eum omnino de Anal. I. 15.) et ipse Ursinus exagitant. Ceterum, ut ad Sanctium revertamur, Nomina illa Communia non tamen *utrumque sexum ex æquo* simul singulis locis *significant*, sed modo hunc, modo illum, prout diversimode construuntur, et potiorem, h. e. Masculinum, is simpliciter dicatur ex. gr. *Vidi Sacerdotem*, *Habeo Ducem*. Neque video, quod discriminis sit in re ipsa, sive directe *Hic dux*, *Hæc dux*, sive per Ellipsin perpetuam *Hic masculus dux*, *Hæc femina dux*, dictum olim tradas, nisi quod hoc operosius ac difficilius, magisque idoneum fit turbandis mentibus discentium, illud clarius et expeditius. Usu certe res ipsa eodem recidit, et per istam Ellipsin, quæ tamen hic minime est necessaria, Substantiva æque cum Adjectivis alterius Generis construi utique ex Auctoris nostri sententia queunt, ac si essent et ipsa ejus plane Generis. Denique nulla prorsus causa est, quare Substantiva sub una terminatione recipere non queant duplex Genus, æque ac in Adjectivis una item terminatio omni Generi accommodatur. Communibus autem adscribunt nonnulli Vocem *Juvenis*. Negant id Vossius *de Anal.* I. 15. et Auctor *Methodi L. L. sect.* 1. *cap.* 1. *Notarum*, et Ursinus *Sect.* III. cap. 22. pag. 244. affirmantes *semper id esse Masculinum*, ac negantes licitum dicere de Femina, *Egregia juvenis*. Sed tamen errasse eos liquet ex Munkeri Notis ad Hyginum *Fab.* 182. Suetonius etiam in *Augusto cap.* 31. *juvenes utriusque Sexus* dixit.

rem fœtam, cum *mus* perspicue sit masculinum. Quod ut facilius et explicatius probemus, Quinctilianum ipsum audiamus lib. 9. cap. 3. *Fiunt*, inquit, *et circa Genus figuræ in nominibus; nam et* oculis capti Talpæ, *et* timidi Damæ *dicuntur a Virgilio : sed subest ratio, quia sexus uterque altero significatur; tam enim mares esse Talpas Damasque, quam feminas certum est.* Hæc Fabius. Virgilius in illo loco figura Ellipsi usus est, quum dixit Eclog. 8. *Cum canibus timidi venient ad pocula Damæ :* et Georg. 1. *Atque oculis capti fodere cubilia talpæ;* (7) respexit enim non ad vocem, sed ad significationem maris; quia Talpa, et Dama Epicœna sunt : et quoties à terminationis genere deflectimus, figura est, vel Syllepsis, si aliud concipimus, quam proferimus, vel Ellipsis, si deest aliquod nomen generale, cum quo adjectivum debeat

(7) *Respexit enim non ad Vocem*, etc.] Aliter Ego censeam. Nam, quidquid tandem obstrepant Sanctius, Vossius, immo ipse Quinctilianus, Virgilius hoc voces Animalium, *Damæ* et *Talpæ*, consideravit, ut *Communes* utriusque Generis, atque ideo, ex sententia Servii, probante Vossio, tantum ad vitandum ὁμοιοτέλευτον dixit potius *timidi*, quam *timidæ Damæ* : quod et fecit Georg. III. 538. in medio versu conjungens *timidi Damæ*, quia hoc longe concinnius etiam istic sonat, quam *timidæ Damæ*. Neutiquam tamen id fecisset, ut opinor, utique tam levi de causa, nisi putasset Utroque Genere recte eas voces adhiberi. Sanctius tradit intelligi *Mares*, quod hic alienissimum. Nam ita sequeretur ex sententia Virgilii, tantum *Mares Damas* venturos ad pocula cum Canibus, non item Feminas, et tantum *mares Talpas* esse oculis captos, quum manifestum sit loqui Virgilium de toto Genere istorum animantium sine discrimine sexus. At Plinius *Vespertilionis* vocem, quæ Masculina ceteroquin est et Epicœna, Feminino genere usurpavit Nat. Hist. x. 61. *Eadem sola volucrum lacte nutrit, ubera admovens, et geminos volitat amplexa infantes.* Nempe sumpsit hoc sibi, quia nimis manifeste de actionibus tantum Feminæ loquebatur. Quinctilianus pro Epicœnis hæc Communia quoque habuit : Sed ille omnia Animantium vocabula, quibus uterque sexus sub una tantum Terminatione designatur, *Epicœna* putat, sive uno Genere nobis occurrant apud Scriptores, ut *hic Passer*, sive utroque, ut *hic et hæc Bos* : prævalere autem id Genus, quod præfert aut indicat Terminatio. Atque ita intelligendum, quod ait *Epicœna* esse, *in quibus sexus uterque per alterum apparet*, vel *significatur*. Nempe *Talpa* sub una illa terminatione, quæ Genus Femininum, atque adeo et Sexum hunc, proprie et primum præfert, utrumque tamen Sexum significat, sive semper dicatur *hæc Talpa*, sive modo *hic Talpa*, modo *hæc Talpa*. Quia vero usitatius dicitur *hæc Talpa*, idque postu-

concordare. Syllepsios exempla aliqua subjiciam, reliqua require in *Syllepsi*. Terentius : *Mea Glycerium, quid agis ?* Glycerium juxta terminationem neutrum est, ut sunt omnia nomina diminuta in *on* apud Græcos; ut τὸ γλυκέριον, *suavium*; τὸ ἀνθρώπιον, *homunculus*; τὸ ἀνθρωπάριον, *homuncio*, τὸ γραΐδιον, *vetula*. Id quod etiam Quinctilianus significavit, quum inquit lib. 1. cap. 4. *Aut quæ feminina positione mares; aut neutrali, feminas significant, qualia sunt Muræna, et Glycerium.* Idem paulo post, quasi se exponens, inquit; *In eadem specie sunt nomina feminina, quibus mares utuntur; et neutralia, quibus feminæ.* Sed hoc antea Varro docuerat lib. 2. Analog. *Ut calcei*, inquit, *muliebres sint, an viriles, dicimus ad similitudinem figuræ, quum tamen sciamus, nonnunquam et mulierem habere calceos viriles, et virum muliebres : si dici virum Perpennam, et Marcum Leccam, muliebri forma.* Quasi dicat : Perpenna, Lecca, Antonius Musa, et Joannes Maria, cognomina sunt fœminina; tamen ideo habentur masculina, quia maribus adhærent, et de maribus dicuntur. Prisciani etiam hæc sunt verba Lib. 5. de genere. *In E*

lare videtur terminatio, *ideo per figuram* dictum ait à Virgilio *oculis capti Talpæ. Figura* enim ipsi nihil aliud est, quam *novata quædam forma dicendi*, et à consuetudine vulgata deflectens. Vide *lib.* IX. *cap.* 1. et 3. Sed hanc figuram loquendi præter et contra receptam consuetudinem, *ratione* defendi posse addit, quia *Talpa*, etc. sit vocabulum *Epicœnum*, quæ vocabula sub una terminatione alterutrius Generis vel Sexus, utrumque tamen Sexum significent, et ideo etiam utroque Sexuum Genere adhibita occurrant. Videntur autem plures olim in hac fuisse sententia, atque ideo Epicœna etiam appellasse *Promiscua*, non per modum *Versionis*, ut Sanctius loquitur, sed respicientes usum vocabulorum, quæ sub una terminatione, sæpe etiam uno Genere, utrumvis sexum *promiscue* designant. Ea tamen ipsa distinguebant, ut facit diserte et Quinctil. I. 4. à *Communibus* proprie dictis, quæ non Animantium erant, sed aliarum rerum vocabula. Rectius tamen Alii *Epicœna* ita a *Communibus* distinguunt, *ut vel Masculina sint, vel Feminina tantum, quæ Una voce et Uno Articulo Utriusque Naturæ Animalia soleant significare*, Verba hæc sunt Prisciani *lib.* V. *init.* Similiter Diomedes lib. I. de Epicœno, *quod aut specie Masculini generis declinatur, et simul significat etiam Femininum Genus, ut Hic Passer; aut declinatur specie Feminini generis, ac etiam Masculinum Genus significat, et sic sub uno Genere utrumque intelligitur, ut Hæc Aquila.*

quoque productum inveniuntur feminina, sed Græca duntaxat, ut Taygete, Euterpe; et in um *figurate, ut Glycerium mea, Dorcion, et Philotium.* Figurate, inquit Priscianus, quod et sentit Linacer. Itaque Latine dicitur: *Hæc mulier est novus miles, bonus comes, ignavus agricola*: ut dicimus; *hic homo est fera bellua, et taurus, maxima victima; et aurum est dux bonus; et vinum optimus index; et hoc animal est testis bonus.* (8) Sed quum dixit Cicero, *naturam bonam ducem*; et Valer. Maximus lib. 2. cap. 5 et 6. *Antiquorum simplicitas certissima index*: Et de Massilia loquens, *Severitatis custos acerrima*, figura est Syllepsis: quemadmodum et in illo Plauti, quum de femina dicitur: *Qui hic commercaris cives homines liberos*: et Terentius de Ancilla: *Quum ejus tam negliguntur internuntii.* (At Vide ad pag. 49.) Et in sacris, in historia Abrahæ sæpe iteratur, *Mortuum meum*, quum de Sara fiat sermo. De Ellipsi quære exempla in voce *Femina, Fabula, Urbs, Navis, Herba.* Desinant igitur jam obstrepere Grammatistæ cum nomine *Homo* (quos vel Calepinus inscitiæ arguit) ex illo Ciceronis; *Quoniam homo nata erat*: nam *homo* ibi nullum habet adjectivum; ut *tua filia nata*

(8) *Sed quum dixit Cicero.*] At vide quæ disputavi paulo ante de Communibus pag. 50. Eo enim referenda hæc sunt, *Dux, Index, Custos*, neutiquam ad Syllepsin, aut Ellipsin. Syllepsis quidem per Ellipsin foret expedienda. At quæ hic Ellipsis? quid intelligitur? quando ex. gr. *simplicitas* illa dicitur *certissima index continentiæ*: quid immo intelligi potest, quod separet *certissima* a Voce *Index*? Quid multa? Sicuti Genus Substantivi ex Adjectivis ei junctis cognoscitur potissimum, ut mox pag. 56. ipse docet Sanctius, sic Adjectivum *Certissima*, quod hic ad nihil aliud referri potest, declarat liquido Vocem *Index* hic poni in Genere Feminino, atque adeo esse eam vere Nomen Commune. Ursinum valde miror, qui pag. 245. *Index* in Epicœna confert. Si ita, tum vero Valerius dicere debuisset, prout Epicœna ejusdem semper sunt Generis, nec illud mutant, Simplicitatem illam fuisse *indicem certissimum.* Plane id ipse Ursinus neutiquam vult dici *bonam Principem, Hominem miseram, Furem magnam*, quia *Princeps, Homo, Fur*, licet de Feminis quoque dicantur, tamen sint tantum Masculini generis, itidem ut *Index* ex ejus sententia esse debet. Neutiquam tamen affirmaverim Ego, Plautum, quando de Feminis dixit, *Fures estis ambæ*, si Epitheton voluisset addere, dicturum potius *Magni fures estis ambæ*, quam *Magnæ.*

erat homo, sic potuisset dicere, *nata erat animal*; ut Terentius in Phormione dixit, *Virum me natam vellem.* « (Livius lib. 28. (9) *Porcus natus erat* » *femina*; Et Ovid. 2. Amor. 5. *O mihi perpetuum* » *nata puella malum.* qui etiam de Cæneo loquens : » *Femina natus erat.* An ergo stolidum Grammati- » corum pecus contendet, *Feminam* esse masculini » generis? quod similiter de *muliere* facere eos opor- » tet; cum Plautus dicat, *Amphitruo factus est* » *mulier.* Pari modo *Puer* erit eis femina, cum sit » apud Justinum lib. 1. *Semiramis puer credita est.*) »

Adjectiva nomina non habent Genus, sed terminationes, et (ut Grammatice dicam) personas ad Genus; ita ut terminatio in *us* adaptetur masculinis; in *a*, femininis; in *um*, neutris. Itaque Genus est in Substantivis tantum, et invento Genere, quærimus terminationem in Adjectivis : et ita, si non essent nomina Adjectiva, nemo quæreret Genus Grammaticum; neque si nomina adjectiva unam tantum haberent Terminationem. Ut *parens*, *conjux*, *infans*, *adolescens*, *juvenis*, *senex*, *pauper*, *dives*, et hujusmodi alia. Sed mirandum non est, Adjectiva nomina in singulari, aut plurali, propter rariorem usum aliqua terminatione deficere, præcipue neutrali; ut in nomine *Alma*, quod quum sit adjectivum, tamen raro in masculino, nunquam in neutro reperitur. Sic *nova nupta*, quum *nuptus* sit participium. Unde Plautus Casina; *Novum nuptum cum novo marito* : sid apud Græcos πότνια, id est, *veneranda.* Sic *victrix*, et *ultrix*; quæ merito vocantur ab Scaligero adjectiva, etiam in singulari : nam in plurali dubium non est; ut *arma victricia*; *ultricia tela.* Et apud Lucanum; *victrici dextra.* Priscianus ideo dixit, *hæc nomina facere ablativum in* e, *vel* i, *quia sint Adjectiva.* Denique nominum vis et natura est intuenda, etiam si usus non totam nominis naturam assumat; nec enim, quia sola femina possit

(9) *Porcus natus erat femina.*] Verba Livii aliter se habent : *Porcus biceps, et agnus mas, idemque femina, natus erat*, lib. XXVIII. c. 11. Vide et infra Sanctium IV, 4 in V. *Femina.*

esse

esse prægnans, dicendum est cum imperitis, prægnans esse generis feminini tantum : nam *prægnans Jovis cerebrum* legimus; *et fœtum ejusdem femur* dicimus; Et, *scandit fatalis machina muros, fœta armis*; et *gravidum equum Trojanum.*

Sed jam, ut sentio, exspectas à me, ut hæc nomina, quæ exempli causa adduxi, probem esse adjectiva. Primum omnium, Adjectivum necesse et sit omne nomen, unde duci potest comparatio; ut *senior, junior, adolescentior;* quia qualitas nominibus significatur adjectivis, non substantivis. *Parens* à *pario* fit, inquit Festus, *et verum participium* est; nam *parere* apud antiquos de homine etiam dicebatur, sicut τίκτω apud Græcos. Homerus, ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεὺς, id est; *quem immortalis peperit Jupiter.* « [Cicero 2. Tusc. Deianiram ait *Oenei partu edi-* » *tam*, quod pater Oeneus eam peperit, id est, » genuerit.] » In Pandectis *parere* de hominibus etiam dicitur; quomodo Nonius Marcellus (10) citat Cæcilium poëtam. *Conjux* est, quicquid est sub eodem jugo : reliqua ad hunc locum pete ab Ellipsi, in voce *Vir*, vel *Femina*, et *Puer*, et *Homo.* Restat illud, quod à nemine animadversum esse video, (11) Nomina propria hominum, urbium, fluviorum, mon-

(10) *Citat Cæcilium Poëtam.*] Vide Nonium cap. VI. n. 94. ubi ait, *Parere etiam Viros dici posse Cæcilius auctor est*, ac profert dein ipsa Cæcilii verba.

(11) *Nomina propria etc.*] Non absurde quidem disputantur sequentia, sed tamen exemplis demonstrari potest contrarium, scil. etiam Nomina Propria Adjectivis directe et per se sine ἐλλείψει, ulla jungi, et proinde Genus Grammaticum revera habere, quod utrumque negat Sanctius. Ne longe abeamus, nec repetamus exempla Arborum, in initio hujus Capitis ab ipso Sanctio allata : nomina propria Urbium, quæ masculino in genere ponuntur et construuntur, nullam utique patiuntur ἔλλειψιν, veluti quum dicitur *Narbo Martius*, *Sulmo aquosus* : Livius XXIV. 2. *Ut receptus Croto Brutiorum esset*, Hæc enim ut Adjectiva et Substantiva directe conjungi, manifestius adhuc ex eo est, quod nulla prorsus nomina urbium masculino genere constructa occurant, nisi quorum terminatio est masculina. Ex quo proinde apparet, ista etiam Nomina recipere Genus suæ Terminationi conveniens, et in constructione eorum cum Adjectivis haberi rationem non alicujus ἐλλείψεως, sed Terminationis, et quod ex ea oritur, Generis. Nam si Ellipsis quædam statui posset in illis masculinæ terminationis et cons-

tium, cætera hujusmodi, Genus Grammaticum habere non posse; nam, ut sæpe monuimus, si non essent Adjectiva nomina, Genus apud Grammaticos locum non haberet: si enim dicas; *Revereor patrem: Ne lædas hominem: Exclude canem;* non refert, cujus generis sit, interrogare, nisi addendum sit adjectivum. Hinc jam patebit, Genus in illis nominibus non esse quærendum, quæ Adjectivis conjungi non possunt: qualia sunt, *Ego*, *Tu*, *Sui*. (At vide, quæ disputavimus in contrarium supra 1, 2, 7. extr.) et hominum, et Deorum nomina propria: ut *Ego sum Hispanus*, scilicet, *homo:* vide in Ellipsi *Homo. Magna Tarentum*, scilicet, *urbs:* vide Ellipsin, *Urbs*, *Arbor*, *Fluvius*, *Mensis*, etc.

Causa nunc est aperienda, quare nomina Propria nolint Adjectivis conjungi. Quod proprium et singulare est, sic a rebus cæteris separatur, ut nulli alii videatur posse conferri et comparari. Porro si comparari non potest, non admittit qualitatem aut quantitatem: non

tructionis urbibus, occurreret eadem illa aliquando etiam in femininæ vel neutrius terminationis urbibus, et dici posset per eandem Ellipsin æque, *Roma vel Brundisium receptus*, ac *Croto*, quod nusquam tamen fit, et alienum foret ab omni ratione Grammatica. Similiter Nomina Urbium Neutrius formæ etiam Adjectiva et Participia ejusdem Generis sibi habent juncta. Livius II, 65. *Antium paucos circumsessum dies deditur.* Et III, 1. *Antio capto*; non *capta.* At ibidem mox, sed per Appositionem, *Antium, propinquam, oportunam, et maritimam Urbem, coloniam deduci posse.* Liquet hinc si occurreret *Antium capta*, fore illud expediendum per talis *Appositionis* Ellipsin; at quando dicitur *Antium captum*, *receptus Croto*, accipienda ea esse, ut per disertam Adjectivi et Substantivi Concordiam dicta. Sed et, quidni propria Nomina reciperent Adjectivum descriptionis, immo et distinctionis? Nam non omnia Adjectiva præferunt distinctionem. Quum dicitur *Narbo Marcius*, non significatur eo, esse et aliam istius nominis urbem, à qua isthoc Epitheto hæc distinguatur: sed simplici descriptione, eam, cum potuisset ab alio, fuisse à Marcio conditam. Sed tamen et Distinctionis Epitheta quidni conveniant nominibus Propriis, quando plures sunt, quibus unum illud nomen Proprium convenit? Sic utique *Alba Longa* Ascanii fuit dicta, non respectu omnium aliarum urbium, sed tantum aliarum *Albarum*, seu aliarum urbium, quæ item appellabantur *Alba*. Immo et in Propriis nominibus civium Romanorum Prænomen et nomen Gentilitium sunt vere Substantiva et Adjectiva. Veluti: *M. Tullius* significat illum *Marcum*, qui est ex gente *Tullia*, cum plures essent alii Marci in aliis gentibus

enim dicitur, *urbs parva*, nisi comparatione alius urbis. Si igitur velis conjungere cum Roma hoc nomen *Magna*, significas esse aliam Romam parvam, quod intelligi non potest. Dices igitur, *Roma est magna*, subaudi, *urbs*. Sic *Petrus est albus*, subaudi, *homo*, nam albus est, non quatenus Petrus, sed quatenus homo est. Scio Pseudosophistas nostri temporis aliter hæc disputare: sed ex ipso Aristotele discant se delirare, nos recte sentire: nam in prima Philosophia lib. 5. cap. 9. *Singularia*, inquit, *non suscipiunt determinationem, quia de pluribus non affirmantur*: et lib. 7. cap. 4. et ibidem cap. 15. sic ait: *Singu-*

Est autem *Tullius* vere Adjectivum, et proinde dicitur *Tullius*, *Tullia*, *Tullium*. Verissima hæc sunt, et tamen Cl. Ursinus *Grammat. Instit. Sect.* VIII. seu Tom. II. p. 16. superiora quidem, quæ de Nominibus Propriis hic disputavi, probat, at postrema, quod nollem, rejicit. Fatetur ipse Nomina Gentilitia, *Tullius*, *Julius*, etc. esse Adjectiva, sed tamen cum Prænominibus juncta putat pro Substantivis accipienda, et per Appositionem explicanda, una hac ratione, quod *finis Prænominum sit distinguere homines ejusdem Gentis*, atque adeo *Gentilitium sit natura prius*, *cui postea Prænomen per modum Appositionis adjiciatur*. At ratio hæc et falsa est, et nulla. Falsa, quia Prænomina sunt vere antiquiora Nominibus Gentilitiis, quæ inventa demum sunt, quando jam in Latio complures exoriebantur ejusdem Nominis Homines, quod antea unum modo erat singulis, ut apud Græcos, tum Hebræos, aliosque Populos, etiam Nostros Majores, sed quod Nomen tunc demum *Prænomen* cœpit dici, quum illud alterum addi jam cœpisset, quo ergo antiquius longe et *natura prius* fuit. Nulla porro est, quia, licet homo, qui nascitur in Gente Tullia, *Tullius* statim sit, et antequam *Marci* prænomen habeat, non inde tamen sequitur, vocem *Tullius* mutare suam naturam, quando dicitur *Marcus Tullius*, aut aliud quidpiam hæc significare, quam *Marcus ille, qui est Gentis Tulliæ*. Plane sicuti quando plures sunt ejusdem Nominis, ac Ego distinctionis gratia dico, *Zeno Eleates*, *Zeno Citticus*, *Dio Syracusanus*, *Dio Pruseus*, etc. certum est hæc ab Urbium Nominibus derivata vocabula esse plane Adjectiva, quæ ad Nomina illa Hominum tanquam ad sua substantiva directe referantur. Et tamen illi Homines prius fuerunt *Eleatæ*, *Syracusani*, etc. quam *Zenonis* aut *Dionis* nomine præditi. Immo si Pindarum dicam *Poëtam Thebanum*, certum est, prius fuisse Thebanum, quam Poëtam, et tamen concordia est illa Adjectivi et Substantivi. Multa sunt similia. Quocirca quum plures Romæ essent *Marci*, idcirco, ut apud Plautum in Trin. plures *Lesbonici* in una platea debebant describi, ut is, qui quærebatur, ostendi posset, ita et ex *Marcis* illis, ut cognoscerentur singuli, unus *Tulliæ*, alter *Juniæ*, etc. Gentium nominibus quoque designabantur.

larium non est demonstratio, neque definitio, ac proinde neque scientia. Ἀεὶ γὰρ ἐστι πᾶς ὅρος καθόλου, id est, *semper enim est omnis definitio universalis.* Hebræi præterea notant, nomina Propria ideo non recipere articulos, quia satis per se nota sunt. Nec te moveat, quod *Athenas doctas* dicimus; *vestros Metellos; nostros Cicerones;* nam nulla pluralia verè dici possunt Propria: (12) nam Athenæ olim fuere multæ athenaides, hoc est, olivæ, vel oliveta, quæ postea in unam urbem coaluerunt. Sic *Parisii*, multi paesi. Sic *Burgi*, multi Pyrgi, id est, turres. Sic

(12) *Nam Athenæ, etc.*] Nihili hæc sunt, licet temere satis ea admittat Ursinus *Sect.* III. *cap.* 10. p. 96. probans ceteroqui cap. 22. p. 229. et maxime *Sect.* VIII. *pag.* 15 et 16. quæ contra Sanctium paulo ante disputavi de Genere Nominum Propriorum, et adjectivo illis absque Ellipsi addito. *Athenæ* autem dictæ olim haud dubie ab Ἀκτὴ, *littus* unde terra Ἀκτικὴ, sed dein faciliore pronunciatione Ἀττικὴ. Prius illud et antiquius occurrit in antiquissima inscriptione Arundeliani marmoris, ubi dicitur Regio a Cecrope appellata Cecropia, τὸ πρότερον καλουμένη Ἀκτικὴ ἀπὸ Ἀκταίου τοῦ Αὐτόχθονος, *prius appellata Actica ab Actæo Indigena.* Liquet hinc antiqua regionis appellatio, licet falsa detur ratio, quum Ἀκτικὴ illa olim etiam Ἀκτὴ fuerit dicta, quod ex Syncello, qui sua ex antiquioribus haurire solet Scriptoribus, discimus. Is ergo pag. 48. Ogygium Diluvium ait accidisse ἐν Ἀκτῇ, τῇ νῦν Ἀττικῇ. Et pag. 50. Cecropem regnavisse τῆς τότε μὲν Ἀκτῆς, νῦν δὲ Ἀττικῆς, h. e. in regione, *quæ tunc quidem Acte* dicebatur, *nunc vero Attica* dicitur. Hinc ergo ipsa Urbs tandem, quum plures ejus terræ pagi aut oppidula in unam coaluissent πόλιν, *civitatem*, vocata est Ἀθῆναι pro Ἀκτῆναι. Vide etiam, quæ notavi ad Aeliani Var. Hist. VI. 1. 14. Sed quæcunque fuerit ipsius Nominis origo, est utique proprium Urbis et Civitatis Nomen, cujus Grammaticum Genus ex Adjectivis cognoscimus clarissime, quippe quæ suam terminationem æque illi accommodant, ac Nominibus Appellativis. Propria autem quidni etiam pluralia esse possint? cum non tantum Singuli homines proprium habeant nomen, sed et plures simul unius Familiæ nomen, ut *Metelli*, immo totius Civitatis, ut *Athenarum*, unde *Athenienses*, *Thebarum*, unde *Thebani*, *Vejorum*, unde *Vejentes*, quæ sunt utique Propria Civium cujusque Urbis Nomina. Sed et Propria ipsarum Urbium et hominum quoque singulorum Nomina non desinunt esse Propria, licet exsistant tandem plures, qui pariter illud Nomen habeant. Quando autem plures existunt ejusdem Nominis, tum recte illud in Plurali adhibetur, ut apud Plautum in Trinummo IV. 2. 74. *At enim multi Lesbonici sunt hic, nisi nomen Patris dices, non monstrare possum.* Nullum aliud erat illi, qui quærebatur, Proprium Nomen, quam *Lesbonicus*, et tamen plures erant ejusdem Nominis, atque ideo recte in Plurali *multi* dicuntur esse *Lesbonici*. Quin et sæpe Proprium Nomen non

patria mea *Brocæ*, quo nomine antiquitus dicebantur mapalia. Nec nomina Deorum propria dici debent, quum pro re, cui præsunt, inveniuntur: ut *dubio Marte: dura Tellus: ardens Vesta.*

CAP. VIII.

De Declinatione.

QUID sit Declinatio apud Grammaticos, melius jam usu intelligitur, quam definitione explicatur. *Declinatio*, inquiunt, *est casuum variatio.* Nos nullam posuimus definitionem, contenti dixisse, ex differentiis nominis oriri declinationem. Varo I. de Analogia innumeras formas (1) *declinandi* proponit; ut a Terentio, Terentii: ab equo, equito: ab homine, homunculus: à capite, capitulum: ab homine, homines: à prudentia, prudens: ab ingenio, ingeniosus: à pugnando et currendo, pugiles et cursores. Hæc carptim ex Varrone: sed rursus Varro: *Vocabulorum*, inquit, *ut Homo, et Equus, Declinationum genera sunt quatuor: unum nominandi, ut ab* equo, equile: *alterum casuale, ut ab* equo, equum: *tertium augendi, ut ab* albo, albius; *quartum minuendi, ut à* cista,

in Singulari modo, sed et in Plurali, additum sibi habet Adjectivum distinctionis gratia. Sic *Locri*, Urbes in Græcia et Italia sic dictæ in Plurali et Masculino, Epithetis eodem Genere et Numero additis, ab se invicem distinguuntur, æque ac in Singulari *Hippo Regius*, et *Hippo Diarrhytus*, in Africa, et passim *Syrtis Major* et *Minor*, ac in plurali *Syrtes.* Certe Græci et Latini olim a Nomine vere Proprio Pluralem Numerum adeo non abhorrere censuerunt, ut multis Urbibus dederint Proprium vere nomen, sed Numeri tantum Pluralis, quod etiam construunt ideo cum Adjectivis et Verbis pluralibus, in sensu, non illo, quem forte in origine sua habuit id Nomen, sed quo Unam et Certam Urbem proprie designavit.

(1) *Declinandi.*] Antiquissimi Scriptores *Declinandi* et *Inclinandi* verba in sensu cujuscunque derivationis adhibuerunt, non tantum, quando Casus Oblique nominum a recto, sed et quando personæ et tempora in Verbis ab ipso Themate deducuntur: immo, et, quando Nomina a verbis, Adverbia a Nominibus formentur. Gellius Noct. Att. II. 25. *Analogiam* dicit esse *similium similem Declinationem*, *Anomaliam* vero *inæqualitatem declinationum*, et exempla dein ex Varrone omnium Generum, quæ modo me-

cistula. Et declinationum ordinem alium ponit Varro, alium alii; et fortasse commodiorem, quam quo utimur. Sed in re levi noluimus esse morosi; Prisciani rationem omnes fere sequimur, qui à vocali genitivi ordinem declinationum exequitur. Pronominum verò declinationes constituere ineptum Grammaticorum est commentum: [Vide supra c. 2.] Sunt enim irregularia, quæ isti vocant Pronomina; neque ad declinationum regulas fuerunt revocanda; neque quicquam ad analogiam faciunt, quemadmodum reliqua paradigmata.

CAP. IX.

Nulla esse nomina Heteroclita, aut Heterogenea. Nomina, quæ promiscue in US et UM desinunt.

IN anomalis reliquis ridiculi sunt Grammatici, qui Centauros et Hermaphroditos effingunt; nullum enim nomen est, quod in plurali degeneret à singulari, aut in genere, aut in declinatione. *Cælum* plurali caret apud Latine loquentes, qui unicum cœlum statuebant. Planetarum circulos aut orbes vocat Cicero: sed si necesse sit *cælos* in plurali dicere, non propterea genus mutatur, quia *hic cælus* dicebant antiqui. *Cælum hoc*, inquit Charisius, *quum sit neutrum, etiam masculine Veteres dixerunt: ut Ennius; Quem Cælus genuit.* Idem quoque *cælos profundos.* Cicero lib. 9. Familiar. *quæsiturum putabat, an esset unum cælum, an innumerabilia.* Idem sentiendum de *locus* et *jocus*: nam quo alio argumento credam aliquando

moravi, profert. Similiter III. 12. de voce *Bibosus* agens, nullum aliud esse ait, *quod simili inclinatu dicatur; non enim simili esse Vinosus* etc. *quoniam à Vocabulis*, (h. e. Nominibus) *non a Verbis, inclinata sint.* Sed et IV. 9. Nigidii Figuli verba exhibet, in quibus *inclinamentum* reperimus, certam Nominis Adjectivi formam significans. Festus quoque, *Osi sunt ab Odio declinasse Antiquos*, ait Diomedes lib. I. *Partes Orationis* dicit esse *Octo*, quarum *Quatuor*, in quibus est *Verbum, sint Declinabiles.* Sed tamen jam illius et Charisii ac Prisciani tempore *Declinatio* κατ' ἐξοχὴν notabat flexionem Nominis in suos Casus, ut nunc plerumque accipitur.

fuisse in *um*, nisi quod in plurali etiam desinant in *a*? Jam quis est tam hebes, qui non intelligat aliud esse *epulum* in singulari, aliud *epulæ* in plurali? Nos non diffitemur esse nomina, quæ altero numero, aut certis casibus careant; sed permixtionem aut generum, aut numerorum, non concedimus. Præclare mihi videtur sentire Joannes Pastrana, quum præcipit, omnia nomina in *us*, non significantia vere marem aut feminam, posse etiam terminari in *ùm*; ut *baculus*, *baculum*; *puteus*, *puteum*. Ego animi gratia aliqua collegi ex Varrone, Charisio, Festo, Nonio, quæ in utraque terminatione inveniantur; tu, si erit otium, alia diligentius exquires. Absinthius, acinus, angiportus, anfractus, Avernus, baculus, bacillus, baltheus, buxus, callus, calcaneus, candelabrus, capillus, carbasus, carrus, caseus, cibus, clivus, cælus, collus, corius, clypeus, crocus, crystallus, cubitus, culeus, dorsus, eventus, us. fascinus, fenus, fimus, forus, fretus, gelus, vel gelu, genus, vel genu, intubus, jocus, locus, lectus, lucrus, lupinus, lutus, medimnus, modius, nasus, palatus, us, et i, patibulus, hoc pelagus, peccatus, us, (1) peditus, pileus, pileolus, porrus, punctus, puteus, prætextus, us. rastrus, reticulus, rictus, us. sagus, sensus, us. sexus, us. scutus, sibilus, sparus, stylus, stimulus, supparus, Tartarus, tergus, tignus, vallus, vultus, uterus, hoc vulgus: et plurima Græca, quæ in *Os* simul et *On* desinunt, ut Crystallos, Gargaros, Dyndimos, Tympanos, Barbitos, Tartaros, Pergamos. « [(2) Ita cingulus Ciceroni, cingulum Virgilio pla-
» cuit.] »

(1) *Peditus.*] Vitiosum hoc opinor. Nam quid est *Peditus* aut *Peditum*? Nusquam id occurrere putem. Credo voluisse Sanctium *Pedatus*. Nam *Pedatu* reperimus apud Plautum in *Cistel.* at *Pedato* ex Catonis *Origg.* apud Nonium *Cap.* 1. §. 325. Alia et longe plura hujus varietatis exempla habet Vossius de Anal. II. 20. et Ursinus *To.* I. *Sect.* III. c. 20. sed maxime *Cap.* 24. *pag.* 212. etc.

(2) *Ita Cingulus, etc.*] Multa alia à Vossio collecta vide in *Lib. de Analogia*, I. 36. sed et sequentium Variationum plura exempla, *cap.* 35. et *lib.* II. *cap.* 20. et Ursinum To. I. Sect. III. cap. 23. pag. 283.

(3) Sunt et aliter redundantia, ut hic, vel hæc *penus*, i, et *penus*, us, hoc *penum*, i, *penus*, *oris*, *penu*, u. *Jugerum*, *jugeri*; *juger*, is. *Plebs*, is, *plebes*, ei, *adipes*, *adeps*, *sepes*, *seps*, *trabes*, *trabs*. *Delicium*, ii, *delicia*, æ, *Margaritum*, *hæc margarita*. *Cavillum*, *hæc cavilla*. *Mendum*, *hæc menda*. *Balneum*, *balineum*, *hæc balnea*. *Cingulum*, *hæc cingula*. *Labruscum*, *hæc labrusca*. *Tapetum*, *tapes*, *etis*: *tapete*, *is*. *Gausapum*, *hoc gausape*. indecl. *Prænestis*, *hoc Præneste* indecl. *Soractes*, *hoc Soracte* indecl. *Tonitrus*, *tonitrum*, *hoc tonitru*. *Gelus*, *hoc*

(3) *Sunt et aliter, etc.*] Huc forsan pertinet etiam illud Terentii *Adelph.* V. 3. 55. *Cum primo lucu ibo hinc.* Ubi Donatus: *Veteres dicebant Lucum pro Luce, pro Sole ponentes.* Et dein, *Veteres Masculino Genere dicebant Lucem.* Posterius hoc ex Veteribus probat Georg. Fabricius ad h. l. in quo ipso ex Veteri MSto profert *cum primo luci*, quod et Bembus probat ac præfert. Sed et Plautus *Aulul.* IV. 10. 18. *Luce claro*, et Cistell. II. 1. 49. *Cum primo luci cras nisi ambo occidero.* Ceterum eadem declinatione, qua *Lucu*, licet diverso Genere, dixerunt Veteres quoque *Noctu multa*, *Noctu concubia.* Vide Macrobium *Saturn.* I. 4. Sed et sine dubio eadem est ratio τοῦ *Diu*, et *Interdiu*, quæ itidem videntur Ablativi à *Dius* pro *Dies*. Hinc antiquissimi dixerunt etiam *Interdius* pro *Interdiu*. Vide Plautum Asin. III. 3. 9. *Ut largus est opera nocturna: Nunc est negotiosus interdius.* Aulul. I. 1. 33. *Pervigilat noctes totas, tum autem interdius. Quasi claudus sutor domi sedet totos dies.* et Mostell. II. 2. 14. *Sed quid hoc? occlusa janua est interdius.* Ubi hoc tanquam Adverbium adhibetur, licet revera sit Nominativus, æque ac *Perdius et Pernox* apud Gellium II, 1. Negat hoc quidem Gronovius Pater ad Livium XXXIX, 14. Sed quid obstat, quo minus vere Nominativi fuerint *Dius* et *Interdius*, et Ablativi *Diu* et *Interdiu*, atque illi Nominativi pro Adverbio fuerint adhibiti, æque ac *Nox*. Plaut. Asin. III, 3, 7. *Nox, si voles, manebo*, h. e. noctu, per noctem. Rud. II. 4, 4. *accipiam hospitio, si nox venis.* Sed et diserte Gellius in deperdito Libro VIII. cap. 1. docuit XV Viros in XII Tabulis *Nox* dixisse pro *Noctu*. Similiter *Nudius* esse Nominativum ex Epithetis *tertius*, *quartus*, etc. est manifestissimum, et tamen ut Adverbium aliis locutionibus jungitur. Dicitur autem contracte quasi *Novidius*, seu *Novus dius*, eodem modo, quo *Nuper*, quasi *Noviper*. Solet porro *Novus* etiam de præterito adhiberi tempore, ut vel ex hoc ipso *Nuper* liquet, et ex *Novissimus* ac *Novissime*. Sallust. Catil. 33. *sæpe ac novissime memoriâ nostra.* Jug. 19. *Fines Carthaginiensium, quos novissime habuerant.* Certe hæc derivatio longe mihi videtur verisimilior, quam quæ est Viror. Doctissimorum, Vossii in Etymol. v. *Dies*, et Gronovii d. l. Volunt Hi *Nudius tertius* dici contracte pro *Nunc dies tertius*, vel *Nunc diust* (pro *dies est*) *tertius*, eaque cum sæpissime conjungerentur, cohæsisse, et in unam coaluisse vocem. At rarius solet in Lingua Lat. N ante consonas elidi, sed

gelu. Genus, *hoc genu*, *hoc rete*, *hic retis.* (4) *Emblema*, *emblematum.* Sic *toreuma* et similia. *Quies*, *etis*, *quies*, *ei*, sic *requies.* Alia sub uno fine, secundæ vel quartæ: *Acus*, *Arcus*, *Cornus*, *Laurus*, *Pinus*, *Specus*, *Quercus*, *Ficus*, *Lacus*, *Colus*, *Domus*,

addi potius solet et interponi: deinde non tantum dicitur *Nudius tertius*, sed et *Nudius quartus*, *quintus*, *sextus*. V. Plaut. Mostell. IV, 2, 41 et Trin. III, 2. 101. Immo et *Nudius tertius decimus* apud Ciceron. Philipp. V. 1. Hæc autem declarant non unam vocem ex diversis frequenti usu coalitam, sed certam Nominativi Substantivi cum variis Adjectivis in eodem casu constructionem, verum adverbii in modum adhibitam.

(4) *Emblema*, *Emblematum.*] Illud Græcæ, hoc Latinæ est formæ, cujus casus plurales frequentiori in usu fuere apud antiquissimos, ut dicerent etiam *emblematorum*, *emblematis*. Nonius Marc. peculiare caput scripsit *de mutata declinatione*, (debuisset potius appellasse *de varia declinatione*) in quo reperias *Poëmatorum non bonorum* ex Afranio, et *Neque scriptum in Poëmatis* ex Plauto. Disertius et uberius hanc formam asseruit Charisius *lib.* I. cujus verba tum Manutius ad Cicer. *Famil.* XVI. 21. ubi et is eodem modo ait, *in exscribendis hypomnematis*: tum Vossius *de Anal.* II. 14. retulere; idcirco hic ea repetere nihil attinet. Hic vero addendum, illam Græcæ linguæ formam à Latinis non modo in istam Secundæ, ut dicitur, Declinationis terminationem aliquando translatam, sed et in aliam Primæ. Sic enim à τὸ σχῆμα dixerunt etiam *schema*, *mæ*. Sueton. *Tiber.* c. 43. *Ne cui in opera edenda exemplar imperatæ schemæ deesset.* Ubi Vide Torrent. qui plura adfert ejus generis. Præterea frequens hoc fuit Latinis, ut in vocabulis ex Græca lingua sumptis formam seu declinationem imprimis variarent. Sic promiscue *hebdomas*, et *hebdomada* passim, sic *Croton*, et *Crotona* Frontin. III. 6. 4. *Salamis*, et *Salamina* Justin. II. 7. *Ptolemaïs*, et *Ptolemaida*. Sulpic. Sev. lib. II. aliaque innumera usurpaverunt veteres. V. Th. Munkerum in *Dissert.* Hygino præmissa, alia et quam plurima exempla adferentem. Immo vero mutaverunt aliquando simul declinationem, numerum, et genus. Veluti urbs Lydiæ τὰ Θυάτειρα Græcis, unde Apocal. c. 1. ἄγγελος τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας. At apud Liv. XXXVII. 44. *Legati ab Thyatria venerunt.* Sic et Τιγρανόκερτα πόλις Ἀρμενίας, οὐδετέρως, ait Stephanus, h. e. *Tigranocerta urbs Armeniæ*, *neutro genere*, plurali scilicet. At Frontin. II. 1. 14. et II. 2. 4. *in Armenia majore apud Tygranocertam.* Sed et ipsi Græci hoc modo in suis nominibus variasse reperiuntur. Ita enim in sacra quoque Scriptura iisdem in locis simul ἡ Λύστρα et τὰ Λύστρα occurrunt. Actor XIV. 6. κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις Λυκαονίας, Λύστραν καὶ Δέρβην. Mox v. 8. καί τις ἀνὴρ ἐν Λύστροις. Sic XIV. v. 1. κατήντησε εἰς Δέρβην καὶ Λύστραν, at v. 2. ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις. Nihil ergo mirum, si in eorum vocabulis similia sibi permiserunt Latini, qui tamen etiam in suis eadem sunt ausi. Etenim oppidum illud, quod portus vicem Romanis præbuit, dictum fuit *Ostia*, *æ*, et *Ostia*, *orum*, de quo vide Gronovium Patrem ad Livium, IX. 19.

Fastus, *Jussus*, *Prætextus*, *Eventus*. Alia sunt primæ vel quintæ, ut *Avaritia*, *Avarities* : sic *barbaries*, *blandities*, *durities*, *materies*, *maceries*, *malities*, *mundities*, *nigrities*, *notities*, *nequities*, *pigrities*, *segnities*, *scabrities*, *spurcities*. Sunt et adjectiva redundantia, ut *Inermis*, *inermus* : sic *enervus*, *hilarus*, *imbecillus*, *effrenis*, *exanimis*, *acclivis*, *insomnis*, *gracilus*, *bijugus*, *quadrijugus* : *violens*, *violentus* : *opulens*, *opulentus* : et multa in *er*, ut *hic October*, *hic* et *hæc Octobris*, et *hoc Octobre*. Sic *acer*, *alacer*, *celer*, *celeber*, *campester*, *equester*, *pedester*, *paluster*, *saluber*, *silvester*, *volucer*, *September*, etc.

CAP. X.

De Nominibus Diminutis.

OMNIA nominis accidentia erant jam explicata ; nisi alia *Declinationum* genera restarent, quæ alio nomine derivata vocantur, quarum plura sunt genera: Sed nos ea tantum persequimur, quæ à grammaticis ignorantur ; ea sunt *Diminuta*, *Possessiva*, *Comparata*, *Superlata*. Nunc de *Diminutis*, et *Comparatorum* derivatione ; reliqua in constructione prosequemur. *Diminutio*, inquit Fabius lib. 1. cap. 6. *Genus tantum detegit* : quasi dicat ; quoties dubitaveris de Genere, (nam Declinationem non ostendunt diminuta) recurras licet ad Diminuta : nam *funis* masculinum esse, *funiculus* ostendit. Cum hæc regula verissima sit, nugis tamen armatus Laurentius Valla, illam evertere lib. 1. cap. 5. conatur : adducit enim multa Diminuta, quæ ab origine videantur in genere discordare. Illum ego suis exemplis jugulabo, et omnia insuper Diminuta sui primigenii significationem conservare ostendam, *Pes*, *dis*, pro vestigio, et pro capitis vermiculo capitur ; ab utroque significatu fit *pediculus* ; nam *pedunculus*, et *pediolus* barbara sunt. *Pedis* in recto declinat Nonius. A *Cuccus* fit *cucculus*, à *Cicera*, *cicercula*, non à *Cicer*, ut ille somniat. Ab *auris*,

pro ipsa cartilagine, teste Cicerone et Cæsare, *auricula*. (1) *Acicula* in usu non est, quam ille ab *acu* deducit. A *terebro*, *terebellum*; ut à *terebra*, *terebella*. Sæpe tamen auctores formare solent diminuta per quandam similitudinem, ut *avunculus*, quasi parvus avus, auctore Festo, et Paulo Jurisconsulto: ita *murenula* pro monili picturato, et *musculus* pro parte corporis, quæ etiam *piscis* dicitur. Hispane *Murezillo*, quasi parvus mus; inde *Morcillo*. *Geniculum* pro nodo in herbis. *Jugulum* pro osse in pectore in modum *jugi*. *Cuniculus* quasi parvus *cuneus*, quia terram perforat. (2) *Ranunculus* non est parva *rana*; sed quod His-

(1) *Acicula in usu, etc.*] Memorat tamen illud, tanquam si in usu esset, Priscianus. Et sane ἀναλόγως deducitur ab *acu*, non repugnante nec forma, nec genere, nec significatione. At de *Aculeo* quid dicemus? quod æque Grammaticorum Veterum, Prisciani et Probi, auctoritas derivari jubet per diminutionem ab *Acus*. Colligendum ergo hinc, etiam τὸ *acus* inter exempla variatæ declinationis, de quibus *sup. cap.* referendum, et dixisse veteres *hic acus*, *i*, et *hæc acus*, *us*. At Vossius *de Analogia* II. 29. Aliter hunc nodum secat, non solvit; nam rationem nullam addit, dum simpliciter *Aculeus* ait *Denominativum est, non Diminutivum*. Neque tamem *seq. cap.* inter *Denominativa* hanc formam, sed illo ipso in Capite inter *Diminutorum* terminationes, memorat. An voluit *Aculeum* esse aliquid Acui simile? Sed revera est Diminutivum. Nam ita et *Equuleus* proprie parvus est equus, seu pullus Equi. Obsequens *cap.* 83. *Equuleus cum quinque pedibus natus*. Et Cicero sæpius. Sic Hinnuleus, Cervi, Horat. Od. I. 23. et Scrib. Largus Comp. 13. Sic ergo et *Aculeus* parva est acus, quam apes et similia habent insecta.

(2) *Ranunculus non est parva rana.*] Immo vero est. Cic. *Famil.* VII. 18. *Ulubris honoris mei causa vim maximam ranunculorum se commosse constabat.* Festus in *Cyprio*: *Paludem demonstrat, in qua nascuntur pisces, similes ranunculis.* Confitendum itaque forsan cum Vossio de Analog. II. 29. recedere et hoc et pauca alia Diminutiva à genere sui primitivi. Sicuti etiam facere videtur *tabernaculum*, si à *taberna* descendit, et parvam tabernam, ut erant castrenses respectu urbanarum, significat. Sic *conventiculum* à conventu, *senaculum* à senatu quasi *senaticulum*. Sed tamen quia hujus formæ vocabula pleraque omnia a Verbis, non à Nominibus, formantur, Veluti, *piaculum*, *gubernaculum*, *spectaculum*, *curriculum*, *vehiculum*, *jaculum*, *speculum*, *ferculum*, etc. nihil argumenti ex iis contra generalem hanc regulam Diminutivorum ab aliis Nominibus descendentium elici potest. Propter quam regulam, et quia in *ranunculus* repugnat huic diminutioni ab *rana* etiam forma, dicendum forsan, ranas appellatas à veteribus etiam *ranones*: eam certe formam primitivi requirere videtur *ranunculus*. At τὸ *anguilla*, quo minus ab *anguis* primitus deducatur, nihil obstat: Nec significatio, non magis, quam in *Catulus*, quod ab uno animali per diminutionem

pane dicimus *ranaquajo*; nam à rana, ranula fit: neque *anguilla*, ab anguis, sed *anguiculus*. Nec etiam accedo Sosipatro Charisio, (3) qui à glande deducit *glandulam*, et à pane *pastillum*, et pistrillam à *pistrino*; nam *pistrina* fit a pistrilla. « (Terent. Adel. 4. » A. 4. Scen. 2. *Apud ipsum lacum est pistrilla.* Ubi » Donat. *Veteres absolute dicebant* Pistrinam, *ut* » Sutrinam, Medicinam, *ad* Tabernam *referentes;* » *nam* Pistrino Pistrilla *non convenit. Et simulata* » *diminutiva diversa sunt a genere nominum primæ* » *positionis*, ut Rana ranunculus, Scutum scutella, » Canis canicula. Hæc donatus, qui *simulata*, non » vera *Diminutiva* vocat, quæ à primitivorum genere » differunt.) » Vulgo habentur diminuta *paxillus*,

formatum, pluribus tamen tribuitur: Nec Genus, siquidem etiam feminine usurpatur *Anguis*: Nec *ἀναλογία* formationis, nam ut *lapilius* à lapis, sic *anguilla* ab anguis. Sed Priscianus *lib. 3. extr.* Denominativis illud, non Diminutivis adscripsit; quod et Varro fecisse videtur, dum appellatam tradit, *quod angui similis sit*. Caninius à Græco *ἔγχελυς* deducit, referente, sed nihil affirmante, Vossio. Ego vero nullus dubito, *anguilla* esse originis Latinæ ab *anguis*, ut modo ostendi. Sed et ut ab *ovibus* et *suibus* dicitur *ovilla* et *suilla* per diminutionem pro *ovina* et *suina* caro: sic ab *anguis* est *anguineus*, et *anguinus*, *a*, *um*, et hinc jam eadem ratione esse utique potest *anguilla* in genere feminino, scil. bestiola. Plane sicuti statim *pistrilla* recte deducitur a *pistrina*. Hoc enim prorsus voluit Sanctius, non ut *pistrina fieret a pistrilla*, quemadmodum perperam editur. Est autem et hoc Adjectivæ naturæ, et intelligitur *taberna*, ut ex Donati verbis patet.

(3) *Qui a Glande, etc.*] Voluit Sanctius *a Glandio*. Nam tum demum discrepantis Generis in Diminutione hoc erit exemplum. Sed et diserte ita Sosipater Charisius, ex quo exempla hæc profert, ut ea refutet. Vide Edit. Putschii *pag.* 24. Denique quare a *glande* formari nollet *glandulam*, nulla profecto dari posset causa, nisi forte, quod recesserit aliquantum a *glandulis* prima significatione. Atqui et *glandem* recepisse illam *glandulæ*, non modo ex diminuto hoc patet, sed et ex denominativo *glandium*. Et quidni olim significaverit etiam res in carne suilla similes aliqua ex parte glandibus, cum et in re militari globulos iisdem similes denotet. Sall. Jug. 57. *Pars eminus glande aut lapidibus pugnare.* Liv. XXXVIII. 29. *ne flexa habena volutetur in jactu glans.* Paulo ante hanc glandem vocaverat *saxa globosa*. *Pastillus* vero etiam Festus ut *diminutivum*, a *pane* deducit, et interpretatur esse *formam panis parvi*. Et assentiri videtur Vossius. Sed profecto et hoc est adjectivi generis, formatum à *pastinus*, h. e. pascendo aptus, unde dicitur et *pastillus* et *pastillum*. In priore intelligitur panis vel globus, in posteriore libum. De pistrilla jam egimus in superiori animadversione. *Scutella* autem non derivatur à *scutum*, ut vult

taxillus, *axilla*; sed magno cum errore, teste Cicerone de Perfect. orat. nam *paxillus* integrum est, *palus* conscissum. (4) Sic *talus* à taxillo, et *ala* ab axilla, *velum* à vexillo Nomina quæ à verbis ducuntur,

Donatus et Alii, sed vel à *scuta*, quod Veteres etiam dixisse ex Lucilio probat Priscianus, *lib.* 3. *extr.* vel potius propter quantitatem primæ syllabæ, quæ brevis est, à *scutra*, quod notat discum, lancem, ex Græco χύτρα. Vide omnino Salmasium ad Vopiscum *Carino cap.* 20. Hinc *scutella*, ut *mitella* à mitra, *capella* à capra, etc. Porro *Canis* utriusque fuit Generis, atque ideo recte inde, et salva Diminutorum regula, deducitur Femininum *Canicula*. Vide Vossium Analog. II. 29. pag. 382. 383.

(4) *Sic talus a taxillo.*] Sicuti *palus* contracte dicitur pro *paxillus*, et hoc est à *pago*, ut dicebant antiquissimi pro *pango*, non à Græco πάσσαλος, ut vult Vossius in *Mala*: sic *tallus* ex *taxillus* contractum est, et hoc à *tago*, pro quo posteriores *tango* dixerunt. Similiter *ala* ab *axilla*, hoc autem ab *ago*, unde *axit*, quod *pro egerit antiquos dixisse* tradit Festus in *Axitiosi*. Ex quo patet etiam *axillæ* vocabulum perperam à Vossio deduci vel ex Græco, vel ex Hebræo sermone. Nam alis *agunt*, h. e. movent, propellunt, corpus suum volucres. Eadem porro analogia habemus à *veho vexi*, *vexillum* et denique *velum*, immo et, ut ego quidem arbritror, à *figo*, *fixi*, *fixillum*, contracte *filum*, quippe quo conseritur et configitur vestimentum: unde *exfilatum* Festo est idem quod *exsertum*. Immo à *figo*, *fixi*, habemus etiam *fibula* et *fixula*, quod posterius olim pro *fibula* fuit usurpatum teste Festo. Quidni ergo et *fixulum*, unde proxime *fixillum*, et ita dein *filum*? Indubiam hanc puto *fili* originem, sed quam non animadverterunt Veteres Recentioresque, quorum illi ab *hilum* vel *pilus*, hi à Gr. πιλόω h. e. *denso*, derivarunt. Et similiter erraverunt iidem, mea quidem sententia, dum *Paulus* vel à παῦρον, vel a φαῦλον, vel à *parum*, vel à *parvus* deduxerunt, et inde porro *pauxillus*: cum hoc fuerit antiquius, et proinde Plauto frequentatum, originemque dederit τῷ *Paulus*, eadem superioribus ratione, sicuti eam acceperat a *paucus*. Denique eodem modo putem etiam prænomen *Aulus* dictum brevius pro *Auxillus*, bene ominata significatione ab *augeo*, *auxi*; certe *aula*, pro quo posteriores maluere *olla*, venit ab *auxilla*. Hoc enim antiquis in usu fuisse ex Festo et Glossis Pythoei patet, sed male tanquam diminutum τῷ *olla* explicatur, quum haud dubie sit ab *augendo*, quod cibo, et ita satietate, augeat homines. Adde his omnibus tandem *mala*, quod ex *maxilla*, et hoc a *Mando* recte formavit Jul. C. Scaliger, et *tela* quod pro *texilla*, ut hoc à *texo*, dictum, nullus dubitem. Imo et à *quasillus*, *quasillum*, *qualus*, *qualum*, et ita pene censeam etiam a *pusillus* descendere *pullus*, vel, ut olim, quando formata sunt vocabula, et quando non geminarunt literas, dixere, *pulus*, quod præcipue usurpatur de pusillis equuleis, aviculis, et stolonibus arborum. Nolim tamen prorsus repugnare ei, qui τὸ *pullus*, derivare malit à Græco, πῶλος. Sunt et, qui a *puellus* deducunt, scil. eadem contractione, qua etiam pro *pueri* reperiuntur Veteres aliquando dixisse *puri*. Neque sane absurde et illud. Ut adeo incertus hæ-

diminuta dici non debent, ut *spectaculum*, *umbraculum*. Sic *novacula*, à novando: (5) *macula* à maculando: (6) *baculus* et *baculum* a batuendo, à quibus *bacillus*, et *bacillum*. Sic *curriculum*, *amicu-*

ream de hujus quidem vocabuli vera origine, quæ varia potest. Ceterum ea ratione, qua *qualus* à *quasillus* deducebam, *pilum* quoque et *pila* à *pisillum* et *pisilla* formata sunt, et hæc ab antiquo *Pisere*, pro quo postea dixerunt *Pinsere*. Nam *Pila* erat proprie Vas, in quo pinsebatur et tundebatur frumentum, *Pilum* vero ipsum instrumentum erat, quo tundebatur. Plinius *Nat. Hist.* XVIII. 10. *Etruriam* ait *pisere spicam farris tosti pilo præferrato*. Et ibidem, *Triticum sole siccatum pilo repetere*. Festus in v. *Muries*, *Sal in pila tunsum*. Plinius XIX. 8. *Semine paululum in pila pulsato*. Ubi vide Harduinum, et adde Vossii Etymologicum. Hæc porro omnia Diminutorum habent formam, sed quæ vel à Verbis sunt formata, vel à primitivis nominibus, quæ dudum interierunt.

(5) *Macula a maculando.*] Imo vero *maculare* dictum à *macula*, quod videri possit Hebraicæ originis. Nam ea in lingua מעל significat *peccavit*. Solet autem ע in C transire: sic à עורב *Corvus*, à עור *Corium*. Est autem *macula* labes et vitium quacunque in re, etiam in animo. Hinc Terent. *Adelph.* avaritiam primo *vitium* commune senum, dein *maculam* vocat. Id autem malim, quam cum Vossio de *Analogia* II. 29. derivare *maculam* à מחל quod ait esse *maculavit*, sed quod potius est *miscuit*, præterquam quod litera ח in C mutari non soleat. Sed tamen, ut dicam, quod sentio, putem descendere hanc vocem potius à Gr. μιαίνω, pro quo vetustissimi dixere μιάω, sicuti βάω pro βαίνω, φάω pro φαίνω, χάω pro χαίνω, etc. Significat autem illud *maculo*, idque omni modo, veluti quando quid colore inficitur, sordibus conspurcatur, vitiis et flagitiis contaminatur. Inde vero, elisa litera I, habemus *macula*, eadem prorsus ratione, qua mox à βαίνω seu βάω *baculus* tandem, à φαίνω seu φάω *facula* deducemus.

(6) *Baculus et baculum a batuendo.*] Si illa esset hujus vocabuli origo, ejus, credo equidem, major fuisset habita ratio in prosodia, et proinde primam haberet productam. Quapropter quum secus se res habeat, putem potius peregrinæ esse originis, derivandumque à βάω, *gradior*, *incedo*, unde et βάκτρον, quod *scipionem* significat, quo in incedendo utimur et adjuvantur, h. e. *baculum*; quæ vox proinde ejusdem videtur esse originis. Quid vero? si eadem ratione hinc porro deducamus *vacillo*, quasi ita dictum, ut notet incedere cum baculo, baculo uti, niti, et juvari, ut solent, qui per se minus firmo gressu incedunt. Sed tamen malim Ego τὸ *Vacillo* derivare a *Vaco*, quia minus stabile est, et ideo vacillat, quod pondere justo vacat, veluti Naves Vacuæ. Certe posterius hoc prætulerim, licet prius illud auctoritate Nonii *Cap.* I. §. 48. nitatur: Vide et Vossii Etymol. Ceterum Analogia *Baculi* sic derivati ex similibus manifesta. Sic enim et à φάω *Facula*, non quidem proximam, sed tamen primam, originem ducit. *Poculum* ab antiquo πίω *bibo*: *Diluculum* a *diluo*, Nam simplex *luo*

lum, *conventiculum*, *vehiculum*, *ridiculus*, Charisius (7) *curriculus* à parvo curru deducit, *curriculum* autem à verbo pro spatio ad currendum, aut ipso currendi officio. Nomina in *aster* male vocat Valla diminuta per quandam similitudinem; mihi significant (8) incrementum cum quadam irrisione; nam quod Hispani dicunt, Scordazo, Truhanazo, Pinazo, Calvazo, Latinè dicitur, *Surdaster*, *parasitaster*, *pinaster*, *recalvaster*. Neque obstat, quod Terentius dixit; *Parasitaster parvulus*: nam alterum ætatis est, alterum officii. Fallitur item Valla, cum credit diminutis non posse addi diminutionem; Cicero enim Præf. Paradox. dixit, *minutis interrogatiunculis*. Terent. Andr. 2. 2. 32. (9) *pisciculos minutos*. Plinius,

certam originem dat, ut *lumini*, sic et *luci*, unde deinceps *luculentus* oritur. Immo vero hinc jam patet quoque vera etymologia vocis *Suculæ*, pro stellis hyadibus, quæ adeo quæsita, et adeo non reperta est à priscis et recentioribus. Neque enim, ut erravere ipsi, tum Cicero lib. 2. *de Nat. D.* tum ejus libertus Tiro Tullius apud Gell. XIII. 9. imperitiæ arguentes in eo Latinos suos, à *suibus*, neque etiam ab *hyadibus* primo quasi *syades*, et dein *suculæ*, ut Gellius, nec denique à *succo*, ut Servius et alii, (V. Martin. in *Hyades*) formatum est olim hocce vocabulum, sed ab illo ipso ὕω, quod est *pluo*, unde et ὑάδες Græcis, quia pluviam portendebant, aspiratione Verbi, quod sæpissime fit, (Vide Gell. d. I) mutata in S. Ita ergo ab ὕω *Suculæ*, quasi *suiculæ* analogice formatur; ut *Curriculum* a *Curro*, *Vehiculum* a *Veho*. Ita ergo ab ὕω *Suculæ* analogice formatur, ut *Peculum* a πάω, *Baculum* a βάω, *Curriculum*, etc.

(7) *Curriculus à parvo curru.*] Sic et Festus, qui ait, *Curriculus diminutivum est a curru*. Hinc *curriculo bijugi* apud Suetonium in *Calig.* 19.

(8) *Incrementum cum quadam irrisione.*] Immo potius *imitamentum cum irrisione aut diminutione quadam, vel etiam sine iis.* Nam quem *parasitastrum* dicis, eum significas imitari quidem velle parasitos, sed tamen artis parasiticæ numeros non absolvere, nec haberi posse pro perfecto parasito. Sic *surdaster* significat hominem non prorsus aut cum incremento surdum, sed surdo quasi affinem et proximum. Accedit quod hæc forma ejusdem videtur indolis, originis, et significationis, cujus Græca sunt verba, Ἀττικίζειν, et similia, quæ certe imitationem potissimum notant. Atque ita quo sensu Græci dixerunt Λεσβιάζειν, Latini dicerent *Lesbiaster*. Vide et Vossium de *Anal.* II. 29. et Cæs. Scaligerum de *Causis* L. L. *cap.* 95.

(9) *Pisciculos minutos*] Adde Plaut. Cap. V. 3. *Quadrimulum parvulum*. Curcul. IV. 2. *Puella parvola*. Pseud. II. 4. *libellus pauxillulus*. Ter. Eun. I. 2. 28. *parvulam puellam*.

ossicula parva. Cas. *naviculam parvam.* Valer. Max. 8, 8. ext. 1. *Cum parvulis filiolis ludens.* Cicero de Natura Deorum : *Itaque cum pisciculi parvi in concham innataverint.* Martial. *Ne munuscula parva, nec minora.*

CAP. XI.

De formatione Comparativorum et Superlativorum. Nomina substantiva non habent gradus comparationis. Verba itidem non comparantur, ut neque Particulæ.

S*Ubstantia*, inquit Aristoteles, *non recipit magis et minus.* Idem agens de Qualitate, *Suscipiunt* (inquit) *Qualia magis et minus.* Ex his verbis colligimus, Comparativa non posse trahi à nominibus Substantivis : unde falluntur, qui hæc nomina *senex*, *juvenis*, *adolescens*, *infans*, Substantiva credunt, cum sint omnino Adjectiva. Nec obstat, quod Plautus à *Pœnus* fecit *Pœnior* : (1) non enim ibi substantiam, sed calliditatem voluit significare ; quasi dicat, *callidor* : Pœni enim habiti sunt callidissimi. Sic qui dixit *Neronior* à *Nerone*, crudelitatem significavit. Nec à verbis possunt creari Comparativa ; quia verbum est veluti forma orationis, nec recipit comparationem,

(1) *Non enim ibi substantiam, etc.*] Verum quidem, habitos Pœnos pro callidissimis et fallacibus, unde *Punica fides* proverbio notata : sed tamen *Pœnior* apud Plaut. *Poen* V. 2. 31. proxime et directe substantiam Pœni, vel qualitatem veram Pœni, calliditatem vero non, nisi tacite et per ambages forsan, significat, siquidem rogatus simpliciter, an sciret Punice, respondet, *nullus me est hodie Pœnus Pœnior*, h. e. qui magis habeat omnia requisita ad constituendum Pœnum, qui rectius appellari possit Pœnus, non tam propter calliditatem ingenii, quam peritiam linguæ. Præterea ex aliis etiam substantivis, aut substantive sumptis, formati aliquando, sed plerumque per jocum, et mutata aliquantulum, vel flexa in Comparationem, significatione, Comparativi et Superlativi. Vide exempla apud Vechnerum *Hellenolex.* I. 5. et Vossium *de Anal.* II. 22. Immo etiam ex ipsis Superlativis, veluti *proximior*, *postremissimus.* Vide Voss. *ibid. cap.* 26. Quidni ergo et a *Pœnus*, Punicum hominem denotante, inprimis quum *Pœnus* et *Pœnior* revera sint Adjectiva, sub quibus intelligitur Homo, æque ac sub *Græcus* et *Latinus* ?

Nisi

nisi addito adverbio : ut, *currit*, *magis currit*. Nescio igitur, quid moverit aliquos, ut à *potior*, et *detero*, Verbis, formaverint *potior*, *potissimus*, et *deterrimus*, cum ad manum essent *potis* et *deter*, Nomina. Nec à particulis possunt creari; ut ab *extra*, *exterior*; (2) *ab ultra*, *ulterior*. An obscura sunt no-

(2) *Ab ultra ulterior.*] Observanda sunt etiam Superlativa horum vocabulorum seu Nominum, quorum nonnulla duplicem habent terminationem, REMUS et UMUS, seu, ut postea dixere, IMUS, omnia vero habent hanc postremam. Nam ab *exterus*, *exterior*, est *extremus* et *extimus*. Festus. *Extimum extremum significat, ita ut intimo sit contrarium.* Plautus *Trucul.* in fragmentis, *Extimus sum factus à vobis.* Gell. III. 10. *Poli axem extimum tangunt.* Cic. *Somn. Scip.* c. 4. *Extimus circulus.* Sic porro dicitur *intimus*, *ultimus*, *citimus*, *infimus*, *supremus* et *summus* contracte pro *supumus*. Sic denique *postremus*, et *postumus*. Ultimum hocce non intellexere multi tum veterum, tum recentiorum. Scilicet imponebatur hoc nomen sæpe infantibus, ut Proprium; hi autem dicebantur *Primi*, *Quincti*, *Sexti*, *Decimi*, *Postumi*, respectu non matrum, sed patrum, à quibus isto ordine erant geniti. Jam vero, Quia vix quisquam vivus, et vitam longius producere sperans, filium recens natum appellare certa ratione poterat *Postumum*, h. e. postremum, quum sicuti hoc anno istum, ita sequenti alium posset suscipere; atque adeo Quia illud nomen ista de causa vix unquam ulli imponebatur, et vix imponi poterat, nisi ei, qui post mortem patris sui editus esset, quippe jam Postremus sine controversia istius hominis filius; hinc ortum, ut Grammatici, etiam Veteres, putarint, hoc vocabulum proprie significare eum, qui post mortem patris, seu *post humatum* patrem, esset natus: quin immo ex his vocabulis illud compositum tradiderint, et ita tandem etiam cum aspiratione scripserint. At vero refelluntur hi, quod ad orthographiam, uno jam consensu omnium eruditorum, tum scriptura antiquissimorum codicum, sed maxime marmorum et nummorum, in quibus omnibus sine H scribitur, non hæc tantum Vox, sed et Gentis *Postumiæ* Nomen inde formatum. Quod vero ad etymon et significationem, refutantur ipsa forma, quæ manifesto est Superlativi, ut ex aliis omnibus modo memoratis patet. Nam profecto quum hujus generis vocabula omnia habeant eam Superlativi formam, et ceteroqui solum *posterus*, si *postumus* non sit ejus Superlativum, eam non haberet, quid caussæ, quare hanc, illis plane convenientem, illis tamen accensere nolis; imprimis, quum et apud Tertullianum, Sidonium, aliosque, *postumus* pro ultimo clarissime ponatur, et in Glossis Isidori sic exponatur. Nec morari quem debet, quod hoc vocabulum maxime per V scribitur *Postumus*, cum reliqua ejus formæ tandem I receperint. Nam, ut taceam, etiam reliquorum nonnulla in vetustissimis codd. per V scripta occurrere, ut *Citumus*, etc. nec nisi sero, seu tempore demum Imperatorum, cœptum dici et scribi *Citimus*, *intimus*; sciendum est, hoc vocabulum, quia ex promiscuo in proprii Nominis usum pene prorsus fuit translatum, tanto magis, quod promiscuo usui aliud ejusdem sig-

mina, nomina, unde hæc melius formentur? An obscura sunt *superus* et *inferus*; ut *mare superum*, *mare inferum*? *Citer ager* dixit Cato; *exter honos* Statius; *extera regna* Virgilius; *exteras nationes* passim legas; *super inferque vicinus* Cato. (3) *sæpus* aliquando fuit in usu; unde Cato dixit, teste Prisciano, *sæpissimam discordiam*. " [Itaque *Sæpius*] non est Adverbium à " *Sæpe*, sed Nomen neutrum, et Græco more dici-

nificationis et gradus, scil. *Postremus*, relinqueretur: et porro, quia Propria Nomina non tam facile subeunt illas pronunciandi et scribendi mutationes, quibus obnoxia sunt Appellativa; illud ergo vocabulum idcirco constantius retinuisse antiquam scripturam, quam reliqua ejusdem formæ, quæ in promiscuo Appellativorum manebant usu. Ne temere hoc affirmare videar, cogitari velim, similiter plane se rem habere in voce *Quintus*, quæ in Appellativo usu sine C litera scribitur, at cum Proprium est Nomen, cum ea, cum qua et antiquitus scripta fuit, utpote derivata à *quinque*, posteriore Q mutata in C. In Proprii vero Nominis usu vere retentam esse hanc literam, scriptumque *Quinctus*, probant gentium *Quinctiæ* et *Quinctiliæ* nomina, quæ in antiquissimis lapidibus et nummis sic scripta semper occurrunt, tum etiam nomen proprium mensis *Quinctilis*. Ergo sicuti hæc vox, quando Proprii nominis usum obtinet, diutius et rectius servavit tum ipsa, tum quæ ab ea descendunt, priscam scripturam, eademque, cum appellativa est, eam mutavit; sic profecto nihil mirandum est, τὸ *Postumus* quoque eam præferre integram, adulteratis licet aliquantum appellativis, quæ ejusdem formæ sunt. Ad eandem hanc formam pertinent etiam *dextimus* et *sinistimus*, quomodo *antiquos dixisse* testatur Festus. Vossius *de Anal.* II. 25, contra sententiam Prisciani Positivis hæc adscribi *omnino* vult; sed nulla profecto ratione, præsertim quum nulli alii in usu sint Superlativi à *Dexter* et *Sinister*. Licet negari nequeat esse etiam ejus fere formæ positivos, ut, *Legitimus*, *Finitimus*, etc. Sed hæc tamen diversæ revera sunt formæ, et desinunt in *Timus*, quum illa desinant in *Imus*, et T habeant ab suo primitivo vel positivo. Si quis dicat, quod ait Cl. Ursinus To. 1. p. 344. formam quidem esse Superlativi, sed usum ad positivi significationem illa traduxisse, minime refragabor, præsertim quum etiam *Dexterior* et *Sinisterior*, manifeste, certe æque ac illa *Dextimus* et *Sinistimus*, in Positivi significationem usu traducta videantur. Sic apud Sueton. Tiber. 6. *Sinisteriori funali equo*, et *dexteriore vehi*: Claud. 7. *dexteriore humero*, Domit. 17. *Sinisteriore brachio*, nihil aliud notant, quam simpliciter dextro et sinistro. Nemo tamen propterea Positivis ea adscribet, aut negabit, Grammatice esse Comparativa. Rectius ibidem de voce *postumus* disputat Vossius, quod et facit Maximus JCtorum, Jac. Cujacius, non aliena hæc existimans, quæ in *Observ.* suis, III. 4. doceret juris civilis studiosis.

(3) *Sæpus aliquando fuit.*] Quidni potius *Sæpis*, unde Neutra *Sæpe* et *sæpius*? Certe Ego ita malim; Et sic forsan *Propis*, unde *Prope*, et *Propter* pro *Propiter*, sicut *Fortiter* et similia. Hoc ta-

» tur per Ellipsin præpositionis κὴ, sicut cetera, quæ » vulgo Adverbia comparativa dicuntur, *Melius*, » *Pejus*, *Deterius*, *Citius*, *Celerius*, etc. quorum » usus est Positivorum similis; *Dulce ridet*, *Turbidum lætatur*, *Insanum irascitur.*] *Propus* antiquum fuit, unde *propior.* Varro 7. de lingua Lat. sic ait [pag. 99. sed ita, ut verba hæc uncis inclusa inde absint.] *alias ut duo prima absint; ut*, [*optum*, *optius*] *optimum : alias ut primum, et tertium; ut*, [*melum*] *melius*, [*melissimum.*] Nec verum est, quod aiunt, non posse duci Comparativa à nominibus habentibus vocalem ante *is*, vel *us*; nam à *tenuis*, *tenuior*, et *tenuissimus* trita sunt. Cicero in Bruto; *Assiduissime autem mecum fuit Dionysius.* Suetonius in Galba; *assiduissimi usus.* Varro 2. Rustic. *Ita sunt assiduiores.* Et paulo post; *eosque assiduiores faciunt*, Plin. lib. 18. *Milites strenuissimi ex agricolis gignuntur.* Tacitus lib. 20. *Bellum strenuissimi cujusque periculo geri.* Plin. lib. 7. Epist. *Exiguissima legata.* » [Ovid. » epist. Hyperm. *De fratrum populo pars exiguissima restat.* [Lucretius lib. 4. *Nam nihil egregius, quam res est cernere apertas. Piissimus* reprehendit Cicero Philip. 3 Sed satis est Antonium eo fuisse usum. Utitur et hoc nomine Curtius lib. 9. « [*Noxiis-* » *simum animal* dicit Seneca de Clement. lib. 1. » in fine.] Citat pæterea Priscianus ex Catone *arduius iter*, et *arduissimo aditu* : ex Pacuvio, *egregiissima forma* : ex Juvenali Satyr. 4 *egregius cœnat* : ex Catone, (4) *industriorem exercitum*; ex eodem Catone, *vitam noxiorem*, et *perpetuius*, et *perpetuissimo curriculo* : ex Lucilio, *villicus paulo strenuior.*

men posterius non ita constanter affirmaverim, quia *Propinquus* et *Longinquus* eodem modo videntur formata a *Propum* et *Longum.* Nisi quis censeat, N interpositum in his esse, ut ferme solet, atque adeo dictum primitus a *Prope* et *Longe*, *Propiquus* et *Longiquus.* Ad quod exemplum certe ab *Ante* ortum est *Antiquus*, a *Post Posticus*, plane ut à Verbis, ab *Amo Amicus*, a *Pudeo Pudicus.*

(4) *Industriorem exercitum*] Sic Plaut. Mostell. I. 2. 71. *Que neque industrior de juventute erat.* Sed plura hujus generis vide apud Voss. de Anal. II. 27.

» [Plaut. Epid. *Si deterior strenuiori suas pugnat* » *prædicat.* »] Notanda etiam sunt, (5) *Maturrimus* apud Tacitum, et *maturissimus* apud Ciceronem et Columellam : *ipsissimus*, et *oculissimus*, et *patruissimus* apud Plautum. Superlativa in *limus* plura ponunt alii ; ego (6) tria tantum reperio, *simillimus*, *facillimus*, *humillimus* : Seneca utitur, *imbecillimus*, et (7) *imbecillissimus*, epist. 86. Neutrum probo.

CAP. XII.

Verbi definitio. Accidentia : Quid sit Persona in verbis : Agentes aut Patientes Personæ nullæ sunt ; Exploduntur Impersonalia Grammaticorum. Infiniti natura ostenditur.

(1) *VErbum est vox particeps numeri personalis cum tempore.* Hæc definitio vera est et perfecta, reliquæ omnes Grammaticorum ineptæ. Neque etiam Aristoteles, seu quisquis ille fuit, qui περὶ ἑρμηνείας scripsit, apte distinxit, quid esset Verbum, quum ait ; *Verbum est vox significativa ad placitum*, etc. Neque enim hæc descriptio attingit causas, sed effecta, et adjuncta ; atque adeo inserit negationem, quod in

(5) *Maturrimus.*] Sic a *creber* non modo *creberrimus*, sed et *crebrissimus*, Gell. II. 30. *Fluctus, qui flante Aquilone maximi et crebrissimi excitantur* : a *celer* tum *celerrimus*, tum etiam *celerissimus*. Ennius in ann. *celerissimus rumor.*

(6) *Tria tantum.*] Alii vere plura. Vide Clariss. Ursinum. *To.* 1. *Sect.* III. *pag.* 342.

(7) *Imbecillissimus.*] Sic *amabilissimus* Cic. *de Amic.* cap. 14.

(1) *Verbum est vox.*] Mallem, *Verbum est vox, significans actionem, vel passionem, vel existentiam, varia per numeros, personas, et tempora, terminatione.* Ceterum de definitionibus hujusmodi subtiliter disputant, non Sanctius modo, sed et alii Grammatici, et ita, ut nunquam de iis in concordiam coeant. Anxia mihi hæc videtur et obscura diligentia, certe nullius fere usus, quum de re ipsa satis constet. Vide Vossium de *Anal.* I. cap. 2. et 3. ac Ursinum *Sect.* V. *cap.* 1. *pag.* 400. etc. Neque video quicquam discriminis, sive Verba *Actionem* vel *Passionem*, sive *Agere* vel *Pati*, dicantur significare, quod illi tamen statuunt. A Nominibus, quæ itidem Actionem vel passionem notent, ut hæc ipsa Vocabula *Actio* et *Passio*, satis distinguuntur Verba, aliis differentiis in definitione expressis, quæ in Nomina non conveniunt. Et tamen hæc ipsa Nomina, quæ, et quia, Actionem, etc. notant, Verbalia potissimum vulgo dicuntur, ut adeo ad definitionem verborum, Actionis vel Passionis significatio vel maxime pertinere videatur.

definitione ferri non potest. Sed his omissis, de iis, quæ accidunt verbo, disputemus: ea verò sunt, *Accentus*, *figura*, *species*, *numerus*, *persona*, *tempus*, *conjugatio*. At de quatuor primis jam dictum est, de reliquis tunc erit dicendum. *Personam* vocarunt Grammatici, quod Græcis est πρόσωπον: (2) aptius

(2) *Aptius verterent faciem.*] Nullus tamen dubitem, quin eodem sensu et significatu Grammatici Græci πρόσωπον dixerint, quo Latini *personam*, quum etiam in vulgari usu utraque vox ejusdem sit significationis, h. e. significet primitus larvam, quæ histrionum ori et vultui applicabatur, eumque referebat hominem, cujus illi personam sustinerent suis in fabulis. Verum quidem, quod terminationum verbalium differentiæ recte possint *facies*, seu *species*, seu *figuræ*, seu etiam *genera*, appellari, sed non modo hæ, quæ constant diversitate *Personarum*, sed et illæ, quæ *Temporum* ac *Modorum*, immo et in Nominibus, quæ *Generum* et *Casuum*. Verum sicuti Veteres in nominibus varias terminationum differentias, prout variis ex caussis oriebantur, appellarunt *Genera*, vel *Casus*, sic in Verbis similes eodem jure vocarunt *Personas*, vel *Tempora*, vel *Modos*. *Personæ* autem respondent quodammodo *Generibus*, at *Tempora*, et *Modi* maxime, *Casibus*. Nam quemadmodum in *Generibus* duo sunt præcipua *masculinum* et *femininum*, pro diversitate sexuum duplici, unde *Generis* doctrina originem traxit: sic in *Personis* duæ item sunt præcipuæ, pro natura sermonis, qui ab uno proficiscitur, et dirigitur ad alterum; Ejus nempe, qui loquitur, et Ejus, ad quem oratio tendit. Accedit *Generibus* tertium, quia quam plurima sunt vocabula, quæ nihil ad sexum animantium pertinent: similiter et duabus *Personis* tertia est addita, quoniam in fabulis seu colloquiis sermo plerumque fit etiam de aliis, quam inter quos instituitur. Immo sicuti tertium *Genus* a Grammaticis appellatur *Neutrum*, sic et tertiæ *personæ* verba dicta etiam sunt *Nullius* (Vide Voss. *de Anal.* I. 4.) quia *intellectus Nominativi istic est infinitus*, ut ait Priscianus, sed et sæpe indefinitus. Porro *Genera* in Nominibus requirunt convenientiam Substantivi et ad Adjectivi, quæ declaratur per *Hic*, *Hæc*, *Hoc*, sic *Personæ* convenientiam Verborum et Nominum, quæ declaratur per *Ego*, *Tu*, *Ille*. Nam uti nequis dicere *Vir docta*, sic neque *Ego amas*. Denique diversa Nominum *Genera* recipiunt diversas ab se invicem terminationes per *Casus* in Singulari et Plurali: similiter diversæ Verborum *Personæ* eandem terminationum diversitatem recipiunt per *Tempora* et *Modos* in utroque item Numero. Quapropter sicuti tres terminationum differentiæ in Nominibus, maxime Adjectivis, conspicuæ, *Genera* appellantur, non vulgari illa significatione, ut diversæ terminationum species, sed peculiari a sexuum discrimine olim petita, sic eodem jure et ratione tres illæ in Verbis differentiæ terminationum appellatæ sunt πρόσωπα et *Personæ*, a duabus colloquentium personis, quarum altera est loquens, altera audiens et sermonem accipiens. Hinc etiam *ex persona* sua vel alterius loqui dicitur Scriptor, prout suo nomine, vel alterius, quid tradit. Sic Suetonius in *Cæsare cap.*

verterent *Faciem*, aut *Vultum*: nam proprie terminationes illæ verbales dicuntur *Facies*: (3) Nomina enim personam non habent, sed sunt alicujus personæ verbalis. Et vero recte enuntiant Grammatici: *Omnis nominativus est tertiæ personæ, præterquam* ego, *quod est primæ*: *et* tu, *quod est secundæ*. Sed longè falluntur in eo, quod credunt, Petrum, Joannem, esse *personas*; et quod pejus est, vocant *agentes* et *patientes personas*, suppositum et oppositum personæ verbalis; (4) quasi Latine diceretur,

55. quum oratio Cæsaris in diversis exemplaribus diversum haber et Titulum, *Pro Metello*, et, *Quam scripsit Metello*, posteriorem refutat hoc argumento, quod in ea Oratione *ex persona Cæsaris sermo sit, Metellum seque adversus communium obtrectatorum criminationes purgantis*. Itaque *Ego* in illa Oratione est *Persona Cæsaris*, *Nos* est *Persona Cæsaris et Metelli*. Quapropter sicuti *Generum* differentia revera inest in Substantivis, sed maxime conspicitur per varietatem terminationum in Adjectivis, sic et *Personarum* differentia revera esse videtur potius penes Nomina et Pronomina, licet terminationes earum ratione discrepantes apparcant maxime in Verbis.

(3) *Nomina enim personam, etc.*] Sic loqui debet Auctor, quia *Personarum* appellationem in re Grammatica non aliter accipit, quam variam Terminationum verbalium Speciem seu Faciem. At vero si rem recte consideres, ipsis Nominibus et Pronominibus vel maxime, immo unice, inest ipsa *Persona*, et verba se habent in *Personarum* ratione ad Nomina plane, sicuti Adjectiva in ratione *Generum* ad Substantiva, quibus solis Auctor *cap.* 7. et recte, *Genus* adscribit, exclusis Adjectivis. Et proinde, quum dicimus, *Petrus videt parietem*, mea quidem sententia, *Petrus* est *Persona tertia*, seu designat personam ejus, qui argumentum est sermonis, atque adeo Tertius inter Loquentem et Audientem. *Videt* vero proprie non est *Persona*, sed terminatio verbalis ad *Personam tertiam* accommodata, sicuti *Forte* est terminatio Adjectivi ad *Genus Neutrum* seu *Tertium* conformata. Hinc jam *impersonalia* dicebantur ab ipsis Veteribus, que formam quidem tertiæ in Verbis personæ habent, sed nullam ante se Personam Nominis expressam. Ceterum sicuti *Generis* mentio et differentia in arte Grammatica propter terminationum in Adjectivis diversitatem jam est necessaria, et absque ea non requireretur; et porro sicut illæ Adjectivorum terminationes recte dicuntur istius *Generis*, cujus formam præ se ferunt, et cui jungi queunt; sic plane *Personarum* discriminis ratio, et appellatio in eadem arte propter solam terminationum in Verbis diversitatem requiritur, sed et illæ ipsæ Verbales Terminationes recte illius *Personæ*, cui conveniunt, dicuntur.

(4) *Quasi Latine diceretur, etc.*] Sic tamen Suet. *Ner.* 1. *Modo continuantes unumquodque prænomen per ternas personas, modo alternantes per singulas*. Ubi manifestissime *ternæ* et *singulæ personæ* pro tot hominibus gentis Domitiæ ponuntur. Sic forte et Cic. *Famil.* V. 12. *si uno in argumento, unaque in persona, mens tua tota*

hic sunt quatuor personæ, ubi sunt quatuor homines. Quum enim dicimus, *Petrus videt parietem*, Petrus aut paries non *personæ*, sed *videt* est persona, id est, *facies*, cujus suppositum est *Petrus*, appositum *paries*. Et cur voces *agentem personam*, quæ sæpe in recto patiatur etiam in activa voce, ut *Petrus accipit plagas*, *dolet*, *patitur vulnera*. Quid? quod verba ab hac Facie, seu Persona, dicuntur *Personalia* aut *Impersonalia*? hæc enim Facies solis verbis convenit. Qua in re supine falluntur Grammatici, qui quum verba *Personalia* esse dicant, quæ *personas*, *tempora*, *et numeros habeant*; *Impersonale* nescierunt definire, quum illud omnino deberet esse, *quod numeris*, *personis*, *et temporibus careret*: quale est, *amare*, et *amari*; quod propterea verè dicitur *Infinitum*, quod neque numeros, ne personas, (5) neque tempora finiat, nec determinet; quæ omnia in verbis finitis, ut *amabo*, *docebis*, præscripta inveniuntur. Nam quæ insania exagitat Grammaticos, quum dicunt, *Impersonalia esse*, *quæ haberent tantum tertias personas*; *ut accidit*, *curritur*? Sed hoc multis modis falsum est; *nam si in tertiis personis*, inquit Cæsar Scaliger lib. 5. cap. 100. *verbum tantum inveniatur*, *id satis est ad verborum naturam constituendam*: *neque enim deest hoc verbis iis*, *sed res*, *quæ ipsis sunt applicandæ*. *Fac terram de se*

versabitur. Scioppius de *Stylo Histor*. *pag*. 119. posterioris tantum ævi scriptoribus hanc *Personæ* significationem tribuit, probatque ex his Senecæ verbis in *Apocoloc*. *In personam*, *non in rem dicere*. Sed profecto, si hic simpliciter *hominem* significat, ut vult, significat etiam in Cicer. *Famil*. VI. 6. *Nunquam nisi honorificentissime Pompeium appellat* Cæsar; *at in ejus personam multa fecit asperius*, h. e. in ipsum hominem, quum viveret. Sic XII. 16. *Turpitudo personæ ejus*, *in quem liberius invehimur*, *nos vindicabit*. Nolim tamen ita absolute et directe pro ipso Homine separatim, seu absque ulla relatione ad personam, quam in Rep. aut Communi vita is sustinet; Vocabulum hoc adhibere ex usu vernaculi sermonis, in quo revera longe alius est ejus usus, quam in Latino, ut notarunt non Scioppius tantum, sed et Julius Scaliger de *Causis* L. L. *cap*. 73. tum Nizolius, Rob. Stephanus, Vossius, Borrichius, Cellarius, Val. Accinctus.

(5) *Neque Tempora*, *etc*.] At Vide, quæ disputamus infra ad *Caput* XIV.

loqui, *invenies illico primam passivi personam*, aror ab ingratis. *Sic nihil impedimento est, quominus verbum* Pluit, *primam personam habere dicamus, si modo loquatur Deus.* Hæc ille. Sic *decet* aut *decent* semper in tertiis personis inveniuntur; quia res, quæ decet et ornat aliam, in tertiam verbi personam fertur; neque enim ego possum decere alium, sed coma vel vestis decet illum: quod Hispani dicunt, *Estale bien.* Si tamen ego aliquo modo orno regem, et condecoro, cur non dicam, *ego regem deceo?* quemadmodum de Sacerdote quodam Apollinis appositissime dixit Statius 10. Thebaid. *Si non dedecui tua jussa, tulique prementem.* Plato in Dialogo *de Ente* aperte docet, *sine nomine et verbo nullam constare orationem.* Si igitur ex nomine et verbo debet constare oratio, ut postea docebimus, perperam docent Grammatici, verba impersonalia sine supposito inveniri, ut *miseret*, *licet*, *curritur*, *egetur*. Sed longe falluntur, qui suppositum, aut in verbo latere, aut ibidem in oratione esse, non viderunt. Nos *Impersonalia* non rejicimus, sed ea esse, quæ vulgus Grammaticorum obtrudit, pernegamus. Nam si Personale verbum est, quod personas, et numeros, ac tempora finit et determinat, ut *amabam*, *legissem*; Impersonale erit, quod omnibus iis caret, ut *amare*, *legisse*: juxta illud Aristotelis, *Contrariorum eadem est disciplina*: in iis enim neque personas, nec numeros, neque tempora poteris assignare. At objicit Grammaticus, in *convenit*, *licet*, *curritur*, non esse tertias personas, sed aliquid simile tertiis personis. Sed quid mirum, si Grammaticus cæcutit, quum Quinctilianum habeat ignorantiæ suæ auctorem: inquit enim lib. 1. cap. 4. *Jam, itur in antiquam silvam, nonne propriæ cujusdam rationis est? Nam quod initium ejus inveaias?* (6) *cui simile*, Fletur, *accipimus*:

(6) *Cui simile, etc.*] Verba hæc Quinctiliani, ut recte intelligi queant, putem aliter distinguenda quam fit et hic, et in ejus edd. Nempe, *cui simile*, Fletur. *Accipimus aliter, ut*, Panditur, etc. Voluit Auctor, oppositis inter se Personali locutione et Impersonali, clarius probare et confirmare, quod modo dixerat,

aliter ; ut Panditur interea domus omnipotentis Olympi : *aliter ; ut* Totis usque adeo turbatur agris. Hæc ille, qui si legisset Aristotelem et Platonem, sæpe testantes, sine nomine et verbo non posse constare affirmationem vel negationem, in hac salebra non hæsisset : nam *itur iter ;* et *fletur fletus ;* et *turbatur turbatio ;* id est fit turba, quid differunt a *panditur domus* ? Sed de hoc latius in principio *Ellipseos*, et lib. 3. cap. 1. Sed rursus insurgunt Grammatici, asserentes, *decet, convenit*, et similia, dici posse Infinita ; quia nec numeros, nec tempora, finiant et terminent : nam absolute dicitur, *Decet nos, decet te, me, illos.* Imperite sane illi, qui ex accusativo transitionis judicent verbi naturam, quasi non eadem sit ratio in omnibus verbis ; ut, *somnus capit me, te, illos ; Virtus oblectat vos, me, te, illos.* Sic, *cantare decet nos, me, te, illos*, id est, cantus. At quid dicent de temporibus ? negabuntne, *decet, decebat, decebit ; curritur, currebatur, curretur ;* esse diversa tempora ? Illos igitur omittamus, et vera Impersonalia, cum Consentio Romano, credamus esse, *amare, amavisse, amari :* nam quemadmodum, *amo, amavi*, certæ personæ, numeri, et temporis esse cernuntur, unde vere vocantur *Personalia* et *Finita ;* sic in *amari* et *amare*, neque personas, neque numeros, nec tempora possis definire ; unde merito *impersonalia* et *infinita* nuncupantur. Postremo illas differre dicuntur, quæ natura differunt ; sed *amat, decet, amatur, curritur*, natura non differunt ; quia personas, tempora ac numeros, et nominativum pro supposito habent : sunt igitur *Personalia. Amare* vero, et *amari*, et *amavisse*, neque personas, neque tempora, neque numeros invenias ; et accusativum pro supposito habent, qui casus nominativo

esse hanc *propriæ cujusdam rationis* : et Impersonalem non habere *initium*, h. e. non habere vel Primam Verbi personam, *Eor, Fleor* : vel Nominativum, unde naturaliter *initium* ducitur omnis locutionis, veluti, *Itur, Fletur*, *Usque adeo turbatur totis agris* : at Personalem habere, veluti, *Panditur domus*, quod multum differt ab illis *Itur, Fletur*, etc. quæ per se sola sensum idoneum efficiunt, ut mox ostendemus.

maxime adversatur. Hæc igitur procul dubio (7) mera dici debent *Impersonalia*.

(7) *Mera dici debent Impersonalia.*] Putem ego rectius dici *Infinita*, quam *Impersonalia*, quia ipsorum persona, ut dicitur, et numerus nulla quidem terminationum differentia definitur, ipsa vero personæ non sunt plane nullius, sed revera omnis sub una illa terminatione. Nam dicimus, *scio me, te, illum amare* in omnibus personis. Accusativus enim ante Infinita præbet per omnia vicem Nominativi et Personæ ante Finita: atque adeo sicuti Adjectiva quædam dicuntur Omnis Generis, sic omnis Personæ sunt Infinita. Certe argumentum, quo nititur Sanctius in id, ut *Impersonalium* appellationem neget illis Constructionibus, quibus eam tribuerunt Veteres Grammatici, et transferat ad sua infinita, illud vero æque validum est contra hæc Infinita, quæ utique Tempora habent, veluti, *Amare*, *Amavisse*, *Amasse* vel *Amaturum esse*, ut ostendimus contra Sanctium clarissime ad Caput 14. Si ergo *Personalia* sunt quæ *Personas*, *tempora*, *et numeros* habent, et ideo *Impersonalia iis omnibus carere debent*, ut ait identidem, tum certe Infinita non sunt *Impersonalia*, quia non carent *Temporibus*. Fateor etiam Grammaticorum *Impersonalia* non carere *temporibus*: Dicitur enim constructione Impersonali, *Fletur*, *Flebatur*, *Flebitur*, etc. Quid ergo? Vitiosa est illa *Personalium* et *Impersonalium* definitio, à qua *Temporum* mentio abesse debebat, quippe quo respectu nulla est differentia inter *Personalia*, *Impersonalia*, et *Infinita*. Omne discrimen inter *Personalia* et *Impersonalia* collocandum erat in *Persona* seu supposito, et *Numero*, quo utroque Infinita non magis carent, quam Finita Personalia, quum, sicuti hæc Nominativum, ita illa Accusativum pro Supposito suo habeant vel requirant, idque per omnes Personas et Numeros Suppositi. At vero illa Grammaticorum Impersonalia, *Itur*, *Curritur*, *Fletur*, etc. quæ nullum omnino habere certum Suppositum seu Personam, et directe atque unice ipsam Verbi actionem notare videtur, ut nullam ergo recipiunt varietatem terminationis Personalis; sic neque Numeralis. Nec enim dicitur constructione Impersonali, *Euntur*, *Curruntur*, *Flentur*. Vide omnino, quæ notavi infra III. 1. 4. et 8. 2. Quapropter *Impersonalium* appellationem reliquerim ego sane plerisque Verbis, vel potius certis eorum Constructionibus, quas ipsi Veteres ita appellaverunt, (vide Voss. *de Anal.* III. 1.) quoniam Usus distinxit quodammodo à ceteris Verbis illas eorum Verborum constructiones, quasi *propriæ cujusdam rationis*, ut ait Quinctilianus I. 4. et absque *Initio*, h. e. vel prima Persona verbali, vel Nominativo. Vide super Notam. Tantum monerem tirones, *Impersonalia* dici, non quod nullius sint personæ Verbalis, sed quod videantur sine Supposito seu Nominativo, in quo ipsa inest persona, consistere; tum quod in multis duas priores personas, seu personales terminationes, vix recipiat usus, quia vix admittit significatio; denique non omnia esse vere Impersonalia, quæ vulgo feruntur, veluti *Decet*, *Libet*, *Licet*, etc. quippe quæ Nominativum habent sæpe expressum, sæpe in infinito latentem. Vide me infra ad *Lib.* III. *Cap.* 2. nota 1. ubi agi-

mus de Neutris, et *cap.* 3. ad *ambulare viam*, et *cap.* 8. n. 2. Inde enim patebit clarius, recte appellata à Grammaticis *Impersonalia*, h. e. impersonalis constructionis, verba, si quidem usus vulgi, penes quem est arbitrium et norma loquendi, et qui non sequitur in his Platonem aut Aristotelem, ita hæc sæpe adhibuit, eaque in constructione, ut vix ullus Nominativus possit intelligi, et proinde sine ulla relatione ad aliquam Nominis personam dicantur, illa præsertim, quæ a Neutris orta passivam habent formam; sed simpliciter actionem, quæ fit, significent. Vide ad li. III. cap. 8. Ceterum Ursinus Sect. V. capite 17. p. 806. *optat, ut acrius aliquanto mentis aciem intendissem huic Controversiæ, nec ita perfunctorie in ea essem versatus.* Scilicet non satisfecerunt Viro Doctissimo, nec Veteres, nec Recentiores, et ideo ipse expediendæ tandem rei viam tentat, sed revera multis et miris se implicat difficultatibus. Etenim *Impersonalia* censet *non inde dici, quia illis certæ personæ Nominativus præponi non possit aut debeat, sed quia duabus primis et primariis personis usitate destituantur.* At vero posteriore hac ratione, non *Impersonalia*, sed *Defectiva*, ut censuit jam Frischlinus, male hic à Vossio rejectus, dici deberent, ut dici solent Verba, quæ non habent omnes Modos, Tempora, Numeros, et Personas: quin ipse Urs. Cap. 16. ad eam classem refert idcirco etiam hæc *Impersonalia*. Ea vero si inde ita recte dicerentur, debuissent etiam illa Verba, quæ plerisque destituuntur Temporibus, *Intemporalia* dici, quod tamen neutiquam fuit factum. Sed neque Nomina, cum Substantiva, tum Adjectiva, quæ variis destituuntur Casibus aut Comparationis Gradibus, idcirco appellantur unquam vocabulo, quod *Casus* illis, aut *Comparationis Gradus* neget, quæ tamen natura est vocabuli *Impersonalium*. Prior autem ratio, quam rejicit, si non unice, certe potissimum, vera est, immo verissima. Ipsi Veteres simpliciter *persona destitui* aiunt Impersonalia; tali autem persona, quæ *addi* possit aut debeat aliunde, h. e. ipso Supposito actionis. Certe Priscianus lib. VIII. p. 812. *Impersonale actum quidem perfectum significat per omnes modos, persona vero sola deficit, quæ si ADDATUR, perfecti vice verbi fungitur.* Manifestum personam, a qua *Impersonalia* dicuntur, esse, ex illius sententia, non in ipsis Verbis, sed aliunde *addi* posse, qua *addita* perfecti Verbi vim illa sustineant. Diomedes quoque pag. 328. *Impersonalem verborum significationem ita dictam ait, quod sine persona pronominis intelligi non possit.* Male quidem ille ita sentit, et exponit hæc per pronomen, *Me*, *Te*, *Illum*; sed tamen etiam inde liquet, verbis non inesse personam, a qua nomen acceperunt *Impersonalia*. Miror vero Ursinum, qui Personas proprie non inesse Verbis, sed ipsis Nominibus vel Pronominibus, Verba autem habere tantum terminationes diversas ad diversam personam Nominum accommodatas, sicuti ostendi ad sup. Caput, Nota 2. qui, inquam, illud admittit, eoque nomine me laudat, (Vide To. I. p. 36. *extr.* et p. 532. *init.*) non perspicere tamen, quod inde sequitur clarissime, Impersonalia ergo esse proprie illa Verba, quæ construuntur vel adhibentur ita, ut videantur nullam respicere personam, seu a nullo pendere supposito personæ: ut sunt Passiva Neutrorum certe, *Statur*, *Curritur*, etc. de quibus adeo hoc verum est, ut ipse Ursinus pag. 829. de iis scribat, *si vel cogitatione modo Nominativum iis aliquem addideris, con-*

tinuo ex Impersonalibus Personalia feceris Passiva. At de Activis, fateor, res est valde incerta, quia pleraque etiam Nominativum ante se admittunt, et omnia fere reguntur a Nominativo Elliptico, vel ab locutione Infinita, vel ab integra oratione, quæ Nominativi vicem, et personam rei sustinent. Vide Sanctium III. 1. Nam quod Viri Doctissimi, ipse Vossius d. l. et Ursinus p. 308. in his locutionibus, *pœnitet me facti*, *pudet me Fratris*, etc. nescio quam hypallagen fingunt, seu Accusativum istic *præstare munia* Nominativi tradunt, ineptissimum est, quum phrasis hæc regatur a suppresso Nominativo, *Negotium*, *Respectus*, aut simili, ut probavimus liquido ad II. 3. Ast in Passivis aliter se res habet. Difficulter enim ibi invenias Nominativum, qui commode satis intelligi possit, aut personam, ad quam illa locutio referatur, et ideo ea *simpliciter* et absolute *actionem* Verbi ipsam, *quæ fit*, *significari* dixi hic et infra III, 1, 4. Hoc vero indecorum in modum captat Ursinus pag. 827. jubetque dici *passionem*; quasi voluerim Ego, Impersonalibus Passivis inesse significationem Activam, quod nunquam cogitavi; quum id voluerim tantum, designari hac Impersonali locutione simpliciter rem ipsam actionis, aut, si malis, significationis, Verbi, non tam Activi, quam totius, sine relatione ulla ad aliquam personam: veluti, quum dico *Curritur*, idem hoc esse, ac si dicerem *Fit Cursus*, vel τὸ *Currere*, *Caletur*, ac si dicerem *Est calor*, seu τὸ *Calere nunc invaluit*, vel, ut malit Ursinus, *Sentitur calor.* Rejecit illud quidem et Vossius, sed male, ac præiverunt nobis; Charisius p. 224. ac Diomedes p. 393. Grammatici veteres, qui ea forma *non demonstrari, qui faciat* aliquid, *sed, quid fiat*, tradunt. Sed ex hinc haud dubie Valerius Probus, Grammat. Instit. lib. 1. p. 1418. passiva hæc *Infinitæ declinationis* dicit, quia non finiunt aut definiunt, neque suppositum ipsum, quod ametur, quod curratur, neque agentem, qui amet aut qui currat, sed quia simplicem rei actionem, quæ fiat, tantum declarant. Verum ut hæc absolvamus, dicendum quod res est, et ex quo non observato omnis hallucinatio oritur; Non tam ipsa Verba esse *Impersonalia*, sed eorum constructionem sic proprie appellandam. Etenim, *Stare*, *Currere*, *Vivere*, etc. neutiquam sunt verba *Impersonalia*, sed *Statur*, *Curritur*, *Vivitur*, etc. construuntur *Impersonaliter.* Hinc Gellius Noct. Att. XV. 13. *Veritum*, *sicut Puditum et Pigitum*, *non Personaliter dictum* ait. Sic Varro lib. IX. de L. L. p. 132. *Declinatus* Verborum, h. e. Formationes et Constructiones, memorat, *qui tempora habeant sine personis.* Nec aliter Diomedes lib. I. pag. 391. *Impersonalis Verborum Declinatio Personæ Tertiæ formam habet.* Videmus hinc, illos, qui accuratius locuti sunt, non Verbis ipsis, sed eorum Declinationibus et Constructionibus, illam *Impersonalium* appellationem tribuere. Et sic sublata erit omnis hæsitatio, in qua implicitus hæret Ursinus, qui p. 807. *conveniens* negat, *unum idemque Verbum in eadem significatione modo Personale statui, quum nominativum expresse sibi præpositum habet, modo Impersonale, cum suppressus is est.* Et p. 814. *non videre* se ait, *qui verbum, Liquere, cum una sit ejus notio, modo Personale haberi debeat, modo Impersonale.* Et tamen in Passivis non modo idem Verbum, sed et candem Verbi personam, veluti *Amatur*, modo pro Personali, modo pro Impersonali habet. Vide pag. 820. et 829. Unde tan-

CAP. XIII.

Modus excluditur à Verbis : enumerantur verbi Finiti Tempora. Imperandi tempus semper est Futurum.

MODUS in verbis, quæ *Species* vocatur à Varrone, (1) non attingit verbi naturam; ideo verborum attributum non est; sed explicatur frequentius per

dem eo delabitur, ut pag. 821. *Activa hoc solo nomine* censeat esse *Impersonalia*, *quia primis duabus personis careant*, *Passiva* autem *strictius sibi hoc nomen vendicare*. Rectius longe dixisset, nulla Verba esse Impersonalia; sed tantum quasdam eorum Constructiones, maxime Passivas; Activas autem minus proprie ita dici, nisi forte excipienda sint Verba *Pluit*, *Ningit*, et similia, quum reliqua sint revera Personalia, ita ut pro supposito habeant Infinitam, aut aliam integram Orationem, vel Nominativum per Ellipsin suppressum; sed relinquere nos hanc Appellationem quibusdam Verbis, Tironum, et facilioris distinctionis gratia, et propter alias rationes paulo ante expositas.

(1) *Non attingit verbi naturam.*] Multa sane præclara docuit, et primus observavit Sanctius in hacce *Minerva*, in primis in Constructionis ratione. Sed tamen in ipso artis in Systemate, dum nimio novandi et mutandi omnia studio fuit ductus, modum aliquando excessit, abjiciendo temere, quæ dudum jam fuere recepta, et suum in arte Grammatica habent usum. Judicio sint vel hi ipsi *Modi*, quos *non attingere verbi naturam*, nec verborum *esse attributum*, ait, et proinde *a Verbis excludit*. Atqui eodem plane modo se habent *Modi* in Verbis, quo *Casus* in Nominibus. Utrique consistunt in diversis terminationibus pro diversitate constructionis. Utrique ab illa Terminationum diversa forma nomen suum accepere, ut illi dicantur Terminationum varii *Casus*, hi *Modi*. Denique utrorumque terminationes singulares appellantur a potissimo earum usu, non unico, veluti *Nominativus*, *Genitivus*, etc. tum *Indicativus*, etc. Neque vero *Modorum* in Verbis appellatio ad significationem refertur, ut per quos significetur, quo modo quidque, quod singulis verbis denotatur, factum sit, quod sane, ut vult et incassum monet Sanctius, per adverbia, vel etiam per sextum casum Nominum, explicari debet; sed ad rationum variarum terminationum diverso modo diversis elocutionibus et constructionibus aptandarum refertur. Ceterum excessere sane et Grammatici priores modum, dum immodice, certe ultra quam debebant, h. e. ultra terminationum diversitatem, auxere *Modorum* numerum. Recte tamen constituti sunt hi tres in verbis Finitis, *Indicativus*, *Imperativus*, et *Subjunctivus*, terminationibus quippe variis distincti. *Imperativum*, per se patet, ita dictum, quia potissimum quidem imperantis orationi convenit. Usurpatur tamen et in rogando et flagitando. *Indicativus* adhibetur ad indicandam simpliciter rem ipsam; et proinde in absoluta oratione, seu in com-

casum sextum, ut *mea sponte, tuo jussu feci:* non raro per adverbia; ut *male currit, bene loquitur.* Et cum Aristoteles de Modis, seu Modalibus, disputat, *Contingenter, necessario, per accidens currit*, sæpe

mate cujusque periodi priore, secundum naturalem constructionis ordinem, vel etiam in simplici unius commatis periodo, itidem ut imperativus, reperitur passim adhibitus. At *Subjunctivus* ita dictus est, quia ejus terminationes solum in commate, quod priori in construendo subjungitur, locum habent. Nam quod Priscianus *lib.* XVIII. *pag.* 1141. ait, *Subjunctivum* dici, *vel quod subjungitur Conjunctioni, vel quod alteri verbo omnimodo subjungitur, vel quod subjungit sibi alterum verbum*, in iis solo secunda ratio est vera. Nam ceteroquin etiam Indicativus Conjunctiones, *dum, quum, quando, quamquam, si*, etc. sibi præmissas habet, et vel maxime sibi subjungit alterum verbum. At Subjunctivi proprium est, *omni modo* et semper *subjungi Verbo* alterius commatis, etiam Participio, licet prius illud verbum sæpe absit, per Ellipsin suppressum, sicuti abest in illis exemplis, quæ Auctor mox adfert, et quæ *cujus Modi sint*, rogat. Nam in Livii verbis, *Tum vero ego nequicquam Capitolium servaverim*, non est absoluta oratio, sed Subjunctiva, et Elliptica, hoc modo explenda: *Tum vero res ita erit, ut ego neq. Cap. serv.* Sic supple Virgiliana, *Nec res ita est, ut vos arguerim, Teucri.* Et *Res ita erat*, vel *licebat, ut tu dictis maneres*: vel potius, *fuit, quod maneres dictis*, plane ut Liv. I. 28. *Si unquam antea fuit, quod diis gratias ageretis, hesternum id fuit prælium.* Similiter *fuerat, quod me vocasses*, vel etiam, *est ita, ut velim, ut me vocasses*, ut sit Optativæ locutionis. Eam vero hoc modo expleri posse patet vel ex uno Terensii loco, *Adelph.* IV. 1. 2. *Utinam quidem ita se defatigarit, velim*, h. e. *est, quod velim, utinam* (seu *uti*) *ita se defatigarit.* Ex his vero liquet ad Optativas etiam locutiones adhiberi Terminationes illius Modi, qui a præcipuo ejus Usu *Subjunctivus* dicitur: atque adeo, quum istæ Locutiones nullam apud Latinos habeant, ut habent apud Græcos, propriam sibi Terminationem, sed semper adhibeant per ambages quasdam circumlocutionis, sed Ellipticæ, Subjunctivi Terminationem, recte ergo ex Latinæ Linguæ Grammatica ejicitur *Optativus Modus*, quippe cui nullus est istic proprius Terminationum modus, cujusque omnis usus adscribitur Subjunctivo; plane ut Græcis negatur Ablativus Casus, apud Latinos demum exortus, quia propriam apud illos nullam is habet terminationem, ejusque usus reperitur istic divisus in Genitivum et Dativum, ab alio tamen et præcipuo sibi usu, æque ac Accusativus, ita nominatos. Ceterum contra ea, quæ de Natura et Usu *Subjunctivi* Modi dixi, et maxime contra Elliptica ejus Supplementa, quæ Scioppius et Ego fecimus, multis per decem integras fere paginas disputat Ursinus *Sect.* V. p. 563, etc. Quid faciam? si pari verborum copia respondere vellem, plures etiam paginæ mihi forent explendæ. Et tamen pleraque nullius sunt momenti, utilitatis, immo controversiæ. Nec enim id agitur a nobis, ut sola nostra Supplementa admittantur, quasi aliis verbis suppleri non debeant Ellepticæ Subjunctivi Modi locutiones. Certe Ego id volui tantum ostendere, talibus verbis posse eas sup-

dicit. Viderat hoc Cæsar Scaliger lib. 5. cap. 121. quum dixit, *Modus in verbis non fuit necessarius.* Sed quod bene sensit, male tenuit, secutus Grammaticorum turbam, qui adeo varii sunt in iis modis pleri, ac sensum earum declarari. Perinde mihi est, sive ad eas supplendas adhibeat quis, *Res ita est*, sive *Opto*, *Oportet*, *Licet*, etc. modo de sensu locutionis et ratione constructionis nobis constet. Unum vero inter nos controversum puto, et alicujus simul in constituenda re Grammatica atque hujus Modi natura momenti, utrum Subjunctivi Modi verba, tanquam absolutæ constructionis, et absque Ellipsi, possint aliquando ac debeant accipi, æque ac Indicativi verba. Ex. gr. ut *Hoc Ithacus velit*, æque absolute et absque Ellipsi sit dictum et à nobis accipiendum, ac illud, *Hoc Ithacus vult.* Affirmat id Ursinus, ast Ego negaverim, qui omnium Artium principia quam simplicissima simul et quam expeditissima statuti debere conseo. Jam vero certum puto, Modos, Indicativum et Subjunctivum, non fuisse a Latinis plane confusos, nec debere a nobis confundi, in eundem usum; sed fuisse in diversum plerumque, quasi ex natura sua, distinctos; seu Indicativum adhibitum ad directas et absolutas locutiones, Subjunctivum vero ad connexas prioribus, et, ut ita dicam, subjunctas. Hæc nisi vera sint, et linguæ ipsius congruant Naturæ, tum vero recte Auctor Methodi et maxime Scioppius, *Veteres Verbis Indicativi et Subjunctivi Modi sine discrimine usos* tradiderunt: sed quo *nihil stultius ab Scioppio scriptum* judicat Boeclerus in *Chrestom. Terent.* et ex eo repetit ipse Ursinus *p.* 543. Sed res manifesta in contrarium, ex distincto Modorum usu in plenioribus Periodis. Dein ex eo, quod etiam in Subjunctivo vel Præsens vel imperfectum ponitur plerumque, prout vel Præsens vel Præteritum Indicativi potissimum præcessit: inde enim annon liquet, aliunde pendere Subjunctivi usum? Valde autem miror, hoc non agnosci liquido ab illis, qui ipsius Indicativi Imperfectum tempus, quod vere absolutum, pro non absoluto habeant, seu *semper aliud verbum post vel ante se requirere, quo sensus absolvatur*, censent. Vide Ursinum *pag.* 536. et mox Sanctium. At vero falsissimum est illud, vel certe nihil hoc pertinet ad rationem aut constructionem Grammaticam. Ea enim æque absolute dicitur *Legebam heri*, ac *lego nunc.* Nempe Tempus Præsens declaratur absolute per *Lego*, jam plane Præteritum per *Legi*, Futurum per *Legam*, at Tempus certi et præteriti facti, quo durante aliud quid accidit, per *Legebam*, Tempus vero facti jam plane, sed paulo ante præteriti, quam aliud quid accideret, per *Legeram.* Ut adeo tria priora Tempora sint latius sumpta et minus definita, at duo posteriora ad certum temporis præteriti momentum referantur. Quando ergo dicitur, *Legebam Epistolam, quum tu advenires*, posterius hoc comma non refertur ad *Legebam*, sed ad *Tunc*, quod intelligitur; atque adeo æque illud est absoluti sensus, ac in Futuro, *Legam, quum jusseris.* Quum ergo imperfectum Indicativi, in quo vere absolutus inest sensus, aliud tamen verbum semper requiere perperam censeat Ursinus, mirum est, illum in Subjunctivo id non videre et agnoscere, quum Subjunctivus nulla alia re differat ab Indicativo, quam quod ex natura sua abso-

constituendis, ut nihil prorsus certi nobis constituerint. Alii vocant *modos*, alii *divisiones*, alii *qualitates*, alii *status*. Deinde alii sex modos, alii octo, alii quinque; quidam etiam quatuor tantum, infini-

lutis hujus aut alterius Modi locutionibus, sed non semper expressis, per particulas quasdam itidem non semper expressas, addatur vel subjungatur. Sed abhorret Vir Doctus a frequenti adeo Ellipsi, et maxime ab longis ejus supplementis. Ego vero id valde miror in Grammatico, quum tota fere lingua Latina sit Elliptica, h. e. vix ulla proferatur major sententia absque aliqua Ellipsi, et passim occurrant, quæ longis valde supplementis explicari debeant, si a vera et certa vocabulorum significatione sensum totius locutionis repetere velimus. Quando Terentius in *Phorm.* ait, *parvi retulit non suscepisse*, non possumus rectius et brevius id explere, quam hoc modo, *Eum non suscepisse olim filiam, retulit se ad illius negotia parvi momenti.* Omnia hæc nihil aliud significant, quam *parum profuit.* Si quis nunc rogitet, quis ita loquitur, fatebor lubens, neminem ita nunc reperiri locutum. Et tamen ipse Ursinus *Sect.* VIII. pag. 194. et p. 200. supplementum hoc Ellipticæ istius phraseos probare debuit. Similiter quando apud Terent. Andr. II. 6. Simoni roganti, *Quid Davus narrat?* respondet Davus, *æque quidquam nunc quidem*, eo ipso nihil aliud aut plus dicit, quam, *Nihil*, ut liquet ex responso Simonis, *Nihilne? hem*, et ipsius Davi, *Nihil prorsus.* Unde vero extorquebimus jam *Nihil* in verbis Davi primis, in quibus nulla negationis species vel minima inest? Nempe ipsa vis responsi non ex illis verbis, sed ex longa Ellipsi est petenda, quasi dictum esset a Davo, *Nunc quidem æque quicquam narro, ac narro tunc, quando nihil narro.* Prætereo alia innumera similium Ellipseon exempla. Quidni ergo et in subjunctivis admittimus Ellipsin, licet longe peti et illa sæpe debeat. Quin ipse Ursinus *pag.* 569, 570, 571. in plerisque Subjunctivi locutionibus eam ultro agnoscit, quidni ergo et in paucis reliquis, ut eadem Modi istius natura et ratio ubique servetur. Quid ait Vir Doctus *pag.* 568. *in multis Elipsin, quæ forte primitus fuit, melior cultus ususque posterior quodammodo abolevit*, id vero est indecorum in modum confundere Naturam et Usum locutionum. Natura earum, de qua potissimum hic agitur, cognosci debet et indagari ex eo maxime, quod *primitus fuit.* Usus *posterior* per Ellipsin plerumque omisit, quod ex reliquis intelligi satis poterat, atque adeo *abolevit*, et elegantiori brevitate limavit longas illas locutiones. At de eo nulla est controversia, et largiar insuper lubens; si hoc quoque postulet, multos Veterum adhibuisse Ellipticas locutiones, *parvi retulit, amatum iri*, et similes, magis ex usu, quam cum scientia aut intellectu ipsius Ellipseos, quæve ejus supplendæ sit ratio. Vide me ipsum infra ad *lib. III. cap.* 3. ad Voces *Æstuo* et *Ambulare Viam*, et passim alibi. Excipit *pag.* 563. inprimis locum Horatii, *Epist.* II. 1. *Quum tot sustineas et tanta negocia solus, etc. in publica commoda peccem, Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.* Hunc ille nullo modo suppleri posse aut debere putat, sed mirifica prorsus ratione, scilicet quia subjungitur in eo hic Modus conjunctioni *Quum*. Atqui semper subjungitur aliis modis fere per Con-

tivo rejecto, tenuerunt. Sunt, qui addant *deprecativum*; ut *Musa mihi causas memora*. Sunt, qui *potentialem*; ut *non eam?* Alii *permissivum*; ut *profundat, pereat, perdat*. Alii *promissivum*; ut *dabo*,

junctiones, unde et nonnulli, sed male, dictum tradiderunt *Subjunctivum*, quod *Conjonctionibus subjungatur*. Sed rogat dein, *an quæ vulgo priora habentur commata, velim natura esse posteriora*. Nescio quæ vulgo haberi priora putet, hoc scio, sæpe præmitti, quæ naturâ sunt vere posteriora, et ita factum in isto Horatii loco, cujus hic est ordo constructionis, *peccem in publica commoda, si merer longo*, etc. ejus autem rei hæc est ratio jam præmissa, licet natura sua in Constructionis ordine postponi debeat, *quum tot sustineas, etc.* Sic si dicam, *quum id feceris, non mirandum est, Te eum offendisse*, naturalis utique totius sententiæ ordo erit, *non mirandum est, Te eum offendisse, quum id feceris*. Ellipsis itaque in Horatiano loco statuenda ante *Peccem*, eaque explenda hoc modo vel sensu, *Res ita est*, vel *res ita se habet, ut peccem*, vel denique, si quis ab illo supplemento adeo abhorreat, *Necesse est, ut peccem*. Quid vero in his durius est, quam in aliis ipsius Ursini, quum in illo Virgilii, *at Tu dictis, Albane, maneres*, intelligi jubet, *oportebat, fas erat, ut*, etc. in hocce, *O quam te memorem virgo*, supplet *convenit ut*. Sic ergo et in illis quæ *pag.* 571. nobis opponit, *Hoc Ithacus velit*, vel, quod passim dicitur, *Velim*, Ellipsin statuo, *Res ita est, ut velim*; vel *Est, cur Ithacus hoc velit*. Quando ait Terentius, *Si attigisses, ferres infortunium*, sensus est, *res ita se tibi habuit, ut ferres infort. si attig.* Quum Cicero, *plura scripsissem, nisi Tui festinarent*, suppleo, *Erat cur plura scr. Sic* τὸ *non negaverim* suppleri potest per *Res ita est*, vel *esse potest, ut non negaverim*: *Omnium doctissimus, quos ego viderim*, per *quos, ita factum est, ut ego viderim*, plane ut ipse Ursinus, *fac, faxo*, etc. ante Subjunctivos sæpe, et recte, intelligi fatetur p. 564. Ex his jam facile perspicitur, quo modo aut sensu suppleri quoque possint, quæ *p.* 566. memorat. *Ferreus essem, nisi te amarem*, h. e. *res ita se jamdudum habuit, ut ferr. essem*. Eodem modo interpretor, *plura scriberem nisi*, etc. h. e. *erat, cur plura scriberem*. At hæc, *si paululum cessassem, domi non offendissem; ita jam ornarat fugam*: possent ita connecti, *ornarat jam fugam ita, ut domi non offendissem, si*, etc. vel, si separanda omnino sunt, tum sensus erit, *res ita erat, ut domi*, etc. atque ita prius illud comma per Ellipsin omissum explicatur per sequentia, *ita jam ornarat fugam*, quæ clarissime videntur probare supplementi illius veritatem. Quando Cicero ait, *Tu quid faceres tali in re*, manifestum est intelligi; *Dic mihi, cedo*. Quando Plinius, *nec facile dixerim*, explendum id puto, *nec res ita est, ut fac dix.* Inprimis vero rejicit Vir Doctus *pag.* 567. quæ Ego in locis ab Sanctio allatis supplementa supra adhibui, nec ferre ulla ratione potest illud, *res ita est, ut velim, ut me vocasses*, locumque Terentii, ex quo phrasin hanc probatam volui, aliter ex Donato distinguit. Ego vero istic Faerni distinctionem sequor potius quam Donati, quæ mihi prorsus frigere videtur. Nec ignotum est, ab Donati sententia secedere in alia omnia sæpissime Doctissimos interpretes, quod et nobis licere puto. Quin ipse Ursinus agnoscit *pag.* 508. et

faciam. Varronis verba sunt ex lib. 9. pag. 132. *Tertia* (species declinationis in verbis) *rogandi; ut* scribone? legone? scribisne? legisne? *Quarta respondendi; ut* fingo, pingo, fingis, pingis. *Quinta optandi; ut,* dicerem, facerem. Vides confusionem Grammaticorum, qui in *Modis* explicandis nullum modum tenuerunt. Ego certe si Modos statuissem, quædam tempora aliter ordinassem. Nam *amabam*, et *amaveram*, quis non videt ita imperfecta esse tempora, (2) ut Subjunctivi voces esse omnino fateare? Nam si dicas; *Cicero scribebat carmina;* et *Cicero scripserat;* suspensum habes auditoris animum, donec

in extremo *pag.* 569. ante *utinam* recte intelligi, atque adeo præmitti quoque, τὸ *Velim*, quia *Utinam* ex UT sit factum, addita scilicet particula *nam*, quæ et aliis voculis addi solet, ut ostendimus infra ad *lib.* III. *cap.* 13. Hæc si vera sunt, ut sunt, nulla tunc est hæsitatio, quare non recte secundum naturam linguæ ita distinguatur Terentii locus, ut a me factum, et similiter suppleatur illud Virgilii, *est cur velim, ut me vocasses.* Sed de ipsis Supplementis nolim cum quoquam litigare, quum varia possint dari, et alterum altero melius. Quando dicitur *ego illud non facerem, ille hoc faceret,* diversa in diversis locis ex sensu adferri possunt ad supplendam Ellipsin; Eam vero inesse omnino istic locutionibus; satis liquet ex Terentii *Andr.* III. 2. 46. *Num censes, faceret, nisi sciret* etc. Hinc sæpe, etiam nullo commate præcedente, præmittitur Subjunctivis Vocula UT. Terent. *Andr.* III. 5. 12. *Tibi ego ut credam?* Phorm. II. 1. 74. *Egon' illam cum illo ut patiar nuptam?* Manifestum desiderari in his aliquod comma, unde pendeat, *ut credam*, *ut patiar.* At eadem res foret, si maxime abesset τὸ UT. Veluti ibidem v. 30. *Egon' illi non succenseam* h. e. an res ita est, ut Ego illi non succenseam? Nam sæpe etiam illud *Est* præmittitur in his ante UT, *Adelph.* III. 5. 4. *Si est, facturus ut sit officium suum.* Hec. III. 5. 51. *Si est, reducere ut velit uxorem.* Et IV. 1. 43. *Roga etc. Si est, ut dicat velle, Redde: Sin est autem, ut nolit, recte Ego consului meæ.* Sæpe etiam præmittitur *Fac.* Adelph. III. 6. 1. *Bono animo, fac, sis, Sostrata, et istam, Fac, consolere.* Ovid. Arte Am. 1. v. 385. et 389. *Fac. Domina potiare prius, comes illa sequatur*, scil. Ancilla, Et dein; *Aut non tentaris, aut perfice*, ubi manifeste id est explendum, *Aut fac, ut non tenteris, aut perfice.* Adde his ipsum Sanctium infra IV, 5. ad Verba *Esto vel fac et Oro, Maneo.* Liquet hinc ratio supplendi Ellipses, et sic in reliquis se res habet. Supplementa ipsa incerta sunt, et varia esse possunt, at certum haberi debet, naturam Subjunctivi eam esse, ut subjungatur per suas particulas conjunctionum aliis Modis, etiam Participiis, utque ii, si non fuerint expressi, per Ellipsin intelligi, et ad eam explendam revocari in ratione Constructionis indaganda debeant, quod unum fuisse controversum, et jam satis a me probatum puto.

(2) *Ut subjunctivi voces, etc.*] Ineptum sane hoc est. Nam Subjunctivi esse nequit, quod in

verbum aliud adjungas, quo sensus absolvatur. Has igitur tenebras abjiciamus, quæ tenera puerorum ingenia mire offuscant: et ut pauca pro exemplo adducam: cujusmodi erit Livii lib. 6. c. 14. *Tunc vero ego nequicquam Capitolium arcemque servaverim, si civem in servitutem duci videam.* Virgil. *Nec vos arguerim, Teucri.* Terent. *Denique hercle aufugerim potius, quam.* Virgil. *At tu dictis, Albane, maneres.* Idem, *Eadem me ad fata vocasses.* Et si ego admonerem aliquem, dicens, *cave cadas*, et responderet ille, (3) *cadam*, cujusmodi diceres esse tempus illud?

Tempora finiti verbi natura tria sunt; sed differentias undecim facimus: duas præsentis; ut *amo*, *amem*: duas infecti; ut *amabam*, *amarem*: duas perfecti; ut *amavi*, *amaverim*: duas plusquam perfecti; ut *amaveram*, *amavissem*: tres futuri; ut *amabo*, *amavero*, *ama* vel *amato*. Illud tamen acriter advertendum, (4) omnia tempora secunda pro futuro posse poni: quod sigillatim conabor ostendere. *Amem*,

Constructione nihil ante se agnoscit, unde pendeat; sed primitivi revera illud est Ordinis seu Modi, licet aliquid desideret amplius ad absolvendum sensum, quod plerumque est tantum designatio temporis. Quod vero ita adjungitur, id demum foret, et est sæpe, Subjunctivi. Veluti, *Cicero scribebat epistolam, quum ille intervenirer.* Sed de his temporibus, Imperfecto et Plusquam perfecto Indicativi in superiore Nota pag. 91. jam egi. Mallem vero dixisset Sanctius, Futurum Indicativi secundæ personæ habere aliquando usum et vim Optativi, aut Imperativi. Cic. *Famil.* VII. 20. *Sed valebis, meaque negotia videbis, meque exspectabis.* IX. 22. *Tu me diliges et valebis.* Terent. *Heaut.* III. 1. 54. *Sic me Dii amabunt, ut tuarum miseritum est fortunarum.* Et. IV. 5. 1. *Ita me Dii amabunt, ut nunc Menedemi vicem miseret me.* Sed in his intelligitur, *Sicut spero, et opto.* At Sensus est plane idem, ac si diceretur, *Ita me Dii ament.*

(3) *Cadam, cujusmodi, etc.*] Dicerem esse vel Futurum Modi Absoluti seu Indicativi; vel Præsens Subjunctivi, quod quidem supplementum hocce requirat, *Esto ita, ut cadam*, vel *Res ita erit, ut cadam.* De cujusmodi supplementorum Ellipsi vide Mariangelum in *Auctario Epist.* 5.

(4) *Omnia tempora secunda.*] Intelligit tempora Subjunctivi Modi, quorum usus, quia est Subjunctivus priori commati, et quia optando, tum finem ac conditionem exponendo, maxime inservit, ad rem quidem Futuram, cujus rei pleræque sunt illius Modi locutiones, aliquando adhibetur, sed tamen etiam in illa re futura Præsentis et Præteriti temporis distinctionem servat, ut patet ex eo, quod Subjunctiva sola per se Futurum tempus nunquam denotant. Nec enim pro, *Ego donabo tibi hunc librum*, simpliciter poteris dicere *Ego donem, etc.*

doceam, et similia, juncta particula *quum*, præsentis habent significationem. Horat. *Quum tot sustineas, et tanta negotia solus.* In reliquis fere semper futuri. Terent. *Purgem me? laterem lavem.* Atque adeo cum particula, *quum*, aliquando futurum est. Virgil. *Quum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.* Optando duplex futurum significatur: propinquius; ut Martial. *Tabescas utinam Sabelle belle.* Idem, *Pereat*,

Quapropter etiamsi sæpe inserviant enunciandæ rei futuræ, non tamen propter ea magis ipsa Futuri sunt Temporis in ratione Grammatica, quam τὸ *Sum* in *sum facturus*: Ubi futurum rei latet in τῷ *facturus*, non in τῷ *sum*, quod etiam in illa locutione manet Præsentis Temporis, æque ac *Dicitur* in his Planci apud Cic. *Famil.* X. 23. *Et adhuc vivit, et dicitur victurus.* Ergo in his Virgilii, *Quum faciam vitula pro frugibus, ipse venito*, si modo τὸ *faciam* revera est Subjunctivum, et non potius Futurum indicativi, quod putem: sed tamen, si maxime ita sit, futurum rei non latet in τῷ *faciam*, sed in verbo *erit*, per Ellipsin suppresso, quasi dictum esset, *Quum erit, ut faciam*, vel etiam simpliciter in τῷ *Quum*. Nam hoc ipsum æque in Indicativo, et quidem Præsenti Grammaticis tempore, possis efferre, *Quum facio vitula pro frugibus, ipse venito.* Atque ita *facio* non tamen esset Futuri temporis, sed tempus, quo præsens jam erit illud *facere*, designaretur tantum per particulam *Quum*. Quid? quod per Præsens Absoluti seu Indicativi Modi simpliciter aliquando designatur Futurum? Plaut. *Casin.* II. 6. 53 *Compressant palma, an porrecta ferio?* respondente altero, *age, ut vis.* Sic. II. 8. 69. *jamne abeo?* resp. *volo.* Bacchid. IV. 6. 6. *Quam mox navigo Ephesum?* Cistel. II. 3. 86. *Ibo domum, atque ad parentes suos reduco Sicyonium.* Ratio autem harum locutionum est, quod Præsentis temporis momentum habetur pro extremo Præteriti, et primo initio Futuri, ut adeo tempus, quo actioni futuræ jam quasi præparamur, etiam ipsi futuræ actioni adscribatur. Veluti quum ait Obsequens *c.* 76. *Proficiscens, quum immolaret*, h. e. profecturus, et jam profectioni se accingens. Et Joannes *Evang.* XIII. 11. ᾔδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν, h. e. *qui proditurus erat ipsum*, jamque id agebat, ut eum proderet, et dederet inimicis. Certe in Futuro deinde effertur v. 21 εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Sic ibid. v. 27. ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον, *quod facis, fac cito*, h. e. quod facturus es, vel potius, quod jam incipis facere, et cujus faciendi consilium jam cepisti. Et sic in Præterito etiam tempore se res habet, quod, et cujus perseveratio, aliquando etiam Præsenti Grammaticorum denotari videtur. Plaut. *Sticho* IV. 1. 23. *Quam dudum in portum venis?* *Cas.* II. 3. 9. *postquam amo Casinam.* *Epid.* III. 4. 63 *plus jam sum libera quinquennium.* *Men.* V. 9. 76. *Hunc censebat te esse, quum vocat te ad prandium.* Cic. *Famil.* IV. 13. *Quærenti mihi jamdiu, quid ad te scriberem.* Simile est, quod Auctor *cap. seq.* ex Cicerone ad Atticum adfert, *Cupio, et jampridem cupio, Ægyptum visere.* Sic et quum Terent. in *Adel.* III. 3. 26. ait, *Et clamo sæpe*, Præsens illud *clamo* refertur ad diversos Præteriti temporis actus. Vide et infra *cap.* XV. Nihil ita-

qui crastina curat : remotius ; ut Cicero, *Utinam aliquando dolor populi Romani pariat, quod jamdiu parturit.* Idem Attico, *De qua utinam aliquando tecum loquar.* Particula, *si*, futurum denotat. Terent. *Si sumas in illis exercendis, plus agas.* Idem ; *Quod si omnes omnia sua consilia conferant, atque huic malo salutem quærant, auxilii nihil afferant.*

que mirum, si Præsens Tempus etiam in Subjunctivo ad Futurum, sed et in Infinito ad Futurum et Præteritum denotandum videatur adhiberi. De Infinito agemus *cap. seq.* De Subjunctivo clarissima sunt exempla hæc, Livi XLV. 24. *Vos judicate, sit Rhodus in terris, an funditus deleatur*, h. e. utrum erit, seu utrum velitis, ut sit, etc. Sall. Catil. cap. 52. *Ubi socordiæ te tradideris, nequicquam Deos implores*, idem est, ac si dixisset, implorabis, vel nequicquam erit, si tunc implores. Sic cap. 58. *Quem neque gloria, neque pericula excitant, nequicquam horiere.* Nep. Eum. cap. 8. *Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat, neque rem ullam nisi tempus interesse judicet.* Liv. Præfat. *Si in tanta Scriptorum turba meum nomen in obscuro sit, nobilitate eorum, qui nomini meo efficient, me consoler.* Plaut. *Bacchid.* IV. 1. 4. *Percunctarier, utrum aurum reddat, anne eat secum simul.* Cic. *Famil.* XVI. 5. *Nunc quidem non dubito, quin te neque navigationi, neque viæ committas.* Intelligi tamen in his plerisque potest, ut et in allatis a Sanctio, *res ita est*, vel *erit*, *ut*, atque adeo ipsum Futurum ita non inesse proprie Subjunctivo, sed in Ellipsi latere suppressum videtur. Fateor tamen in quibusdam locutionibus Subjunctivum magis propendere in Futuri temporis significationem, quam in iisdem Indicativum. Aliud enim est, *Credet : siquidem ut illud dicis*, aliud, *siquidem tu illud dicas.* Ista enim locutione conditio et ratio rei jam præteritæ, seu quæ hoc ipso momento fit, et fieri perseverat, Hac rei adhuc futuræ vel adhuc faciendæ, significatur. Sed tamen et illud accidit forsan, non per naturam Subjunctivi, sed per causam Ellipseos, quæ in Indicativo nulla, in Subjunctivo solennis et ordinaria, atque adeo hic quoque statui potest, quasi scriptum sit, *siquidem erit, ut tu id dicas.* At miratur Ursinus *pag.* 581. me Præsens Subjunctivum spoliare Futuri significatione, quam tamen concesserim Præsenti Indicativo. Ego vero huic non aliter concessi illam Futuri significationem, quam ut a Præsenti tempore eam deducerem. Neque Subjunctivum ea plane spolio, immo simile Indicativo in hac temporis significandi parte, judico. Verum ad vitandam confusionem, ostendo, etiam in Subjunctivo distinguenda Tempora, quod ratio Grammatica postulat, idque fieri per Ellipsin Subjunctivis frequentissimam commode satis posse. Nihil tamen repugno, si quis in locis Ciceronis, Plauti, et similibus *percontarier utrum reddat non dubito, quin te non committas*, Præsens illud, ut in Indicativo, absque Ellipsi pro Futuro, *redditurus sit, commissurus sit*, positum accipiat. Porro Ursinus ista, *judicate, utrum Rhodus sit, percontarier utrum reddat*, commodius censet ita capienda et explananda, *utrum Rhodus esse debeat, utrum reddere velit.* At vero πάντων ψεῦδος est Viri Optimi, quod non distinguit sensum, qui

Amarem, *docerem*, (5) passim in futuro reperiuntur: quare uno Terentii loco contentus ero, quod multorum vicem supplet, in Adelph. *Seni animam primum extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus: tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis? sublimem medium arriperem, et capite primum in terram statuerem, ut cerebro dispergat viam; adolescenti ipsi eriperem oculos, post hæc præcipitem darem: ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem*, et *prosternerem*. Si denique optamus, semper futurum innuimus; ut, *Utinam hoc contingeret.*

(6) *Amaverim*, *docuerim*, sæpe in futuro leges. Terent. And. *ea lege, atque omine, ut, si te inde exemerim, ego pro te molam.* Idem Adelph. *Ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuo in mala hæreat.* Idem, *Ubi, si quid paululum te fugerit, ego perierim.* Livius lib. 7. *Jussu tuo imperator extra ordinem nunquam pugnaverim, non si certam victoriam*

sæpe ex ipsa oritur Ellipsi, et Rationem Grammaticam locutionum, quam unam hic quærimus. Quin ipse mox pag. 582. tradit, *quamvis Præsens Subjunctivi ex usu in Futurum aliquando extrahatur, in ratione tamen Grammatica Præsens non esse idcirco definit.* Si verum hoc est, ut est, tum vero non video, quare superiora mihi opponat, qui nihil aliud utique volo. Nam quin Tempus hoc in allatis a me locis in Futurum quoque sit extrahendum, nullum est dubium; id tantum quæritur, quæ ejus expositionis ratio sit Grammatica in Temporis Præsentis Verbo.

(5) *Passim in Futuro:*] Sed tamen et in Præterito. Sueton. *Tib.* 62. *Scriptaque abolita, quamvis probarentur aliquot ante annos.* Sall. *Jug.* 59. *Neque diutius Numidæ resistere quivissent, ni pedites magnam cladem in congressu facerent.* Plaut. *Rud.* II. 7. 32. *Si invitare nos paulisper pergeret, ibidem obdormissemus.* Cic. *Famil.* VI. 10. *Antea misissem literas, si genus scribendi invenirem.* Intellige, *si res ita fuisset, ut invenirem.* In significatione Futuri clarior multo est locus Ciceronis *Famil.* XV. 4. *Quumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet.* Sed expone, *quum res ita esset, ut certo concitaretur.* Notat hoc Tempus etiam officium, seu id quod fieri deberet. Cicero *Famil.* II. 16. *Quid enim fuit in istis, præter querelam temporum, quæ non animum meum magis sollicitum haberent, quam tuum*, h. e. habere deberent.

(6) *Amaverim*, *docuerim*, *sæpe in Futuro*, *etc.*] Convenit sane ea forma in omnibus præter Primam Singularem Personis cum illa *Futuri exacti*, quomodo appellantur exeuntia in RO, ut *amavero*, *docuero*, diversa ab Indicativi Futuris, quæ rem simpliciter futuram notant, quum ista

videam. Tacitus in Agricola; *Ego facilius crediderim naturam margaritis deesse.* Columella; *Non affirmaverim.* Sallust. *De iis haud facile compertum narraverim.* Apud poëtas sæpius: Virgil. lib. 3. *Nec vos arguerim, Teucri.* Tibull. lib. 3. *Nec tibi crediderim votis contraria vota.* Propert. lib. 3. *Sic ego non ullos jam norim in amore tumultus, Nec veniat sine te*

rem factam in futuro signent, et ideo a Forma Præt. Perfecti deriventur. Aliud enim est, *quum cænabo*, aliud, *quum cænavero.* Vide Vossium *de Anal.* III. 15. Atque illa de causa sæpissime confunduntur hæc cum præteritis Perfectis Subjunctivi, ut quæ et ipsa simul ad rem futuram pro usu Subjunctivæ constructionis adhibeantur, et rem factam, utpote Præterita, significent; plane ut Priscianus lib. 8. de Græcorum Præt. Perfecto Imperativi observat, simul præteritum et Futurum notare. *Apud Græcos*, inquit, *etiam præteriti temporis sunt Imperativa, quamvis ipsa quoque ad Futuri temporis sensum pertineant, ut,* ἀνεῳχθήτω πύλη *aperta sit porta. Videtur enim imperare, ut in Futuro tempore sit Præteritum.* Similiter se res habet in hisce locutionibus, *si te inde exemerim*, etc. quod idem est, ac si dixisset, *si per me inde eris exemptus.* In qua certe locutione utrumque tempus ostendi, tam Præteritum, quam Futurum, censuere JCti Doctissimi, Q. Scævola, Brutus, et Manilius, ad verba legis Atiniæ, *quod subreptum erit, ejus rei æterna auctoritas esto.* Vide Gellium XVII. 7. Cl. Ursinus p. 587. malit *Usum hunc subjunctivæ constructionis, qui ad rem futuram adhibetur, ex se et suapte vi, ut ceteris temporibus, sic Præteritis perfectis convenire*, immo *hoc tempus absolute positum aliquando mutata quasi colonia plane ad Indicativum transisse videri* censet, ut in eo, *pace tua dixerim*, quod interpretatur, *velo dixisse.* Id vero quid est, nisi miris modis confundere omnia, et spectare tantum Sensum locutionum ex illo usu, at ejus Rationem non indagare nec intelligere? Etenim Subjunctivum tradit ipse in eo potissimum *differre ab Indicativo*, quod *de rebus incertis* maxime adhibeatur. Ad hæc incerta refert quoque *Futura*, quæ hic *ex se et suapte vi* notari eo putat. At vero in futuris rebus requiruntur sæpe etiam Verba, quæ notent facta tunc jam præterita. Ex. gr. *Ego cras, postquam prandium sumpseris, veniam.* In his tota res, quæ dicitur, est quidem futura etiamdum, ad Verbum nullum est futuri temporis, nisi *Veniam.* Nam *sumpseris* nihil notat per se, nisi tunc jam præteritum, nihil ergo quod Futurum illic tantum inest in Re ipsa. Atque adeo ejusdem in re Grammatica temporis et significationis est, cujus *Sumpsisti*, quod utique dicere eodem sensu potuissem, et quod tamen nemo *ex se et suapte vi* Futurum notare autumabit, licet de re futura adhibeatur. Aliud enim est adhiberi de et in re futura, aliud per se notare futurum tempus. Æque putidum est, quod hoc Tempus *plane ad Indicativum transire* aliquando ait. Sed oriuntur hæc et similia ex eo, quod nescio quo præjudicio agitatur Vir Doctissimus contra Ellipses, quas tamen vel sic agnoscere debet. Etenim, *quod pace tua dixerim*, vere est et plane Subjunctivi Modi, sed Elliptice, pro, *quod rogo*, vel *volo*, *ut pace tua dixerim.* Sic passim pro, *quid faciam?* occurrit plenius paulo, *quid vis, faciam?* Ter. *Eun.*

nox vigilanda mihi. Cicero Phil. 2. *Citius dixerim jactasse se aliquos.* Idem lib. 9. epist. *Videor sperare debere, si te viderim.* Idem in Lucullo, *Illud vero non censuerim, ut ejus auctoritate moveatur.* Terent. Hecyra; *Denique Hercule aufugerim potius, quam redeam.* Gellius lib. 18. cap. 2. *Postrema, inquit, quæstionum omnium hæc fuit,* Scripserim, venerim, legerim, *cujus temporis verba sint, præteriti, futuri, an utriusque.*

5. 8. 23. et *Heaut.* 4. 8. 5. *quid igitur vis, tibi dicam? Heaut.* 4. 6. 14. *quid, vis, dicam? Hec.* 3. 4. 22. At quum dicitur, *Non speraverim, non negaverim illud* intellige, *non est negotium, propter quod sper.* vel *negaverim illud.* Sic pro eo, quod passim breviter dicitur, *dic, quid me velis*, plenius ait Ter. *Andr.* 1. 1. 18. *dic, quid est, quod me velis. Heaut.* 4. 2. 5. *Nihil est, quod de argento sperem.* Sed quid dicam de Futuro Exacto *amavero*, quod Vir Doctissimus omni conatu et studio penitus ferme excludit Subjunctivo, et ad Indicativum refert *pag.* 546. et seqq. atque in eo præter suum morem secedit prorsus ab recepta et vulgari sententia. Et tamen rectum videtur ac naturæ Verbi conveniens, ut sicuti indicativus, sic et subjunctivus, suum Præsens, Præteritum, et Futurum habeat, quum cetera omnia eadem Tempora pariter hi Modi habeant. Accedit quod manifeste Futurum illud controversum a Præterito Perfecto Subjunctivi derivetur, et ita ut in omnibus reliquis Personis, præter Primam singularem, eandem prorsus habeat formam, sed et ipsa verba eadem, quæ illud Perfectum. At vero neutiquam probabile est, Indicativi Modi et Usus Tempus formatum fuisse a subjunctivo. Sed utitur Vir Doctiss. auctoritate Varronis, qui *lib.* 8. *de L. Lat.* Tempora dividens in *Infecta et Perfecta*, eorum exempla sumit omnia, præter hoc Unum, ex Indicativo; Nempe Infecta sunt, *Discebam, disco, discam*, Perfecta, *didiceram, didici, didicero.* Videtur ergo ex sententia Ursini illud *didicero* ejusdem esse Modi, cujus reliqua omnia. At voluit Varro tantum de Temporibus agere, et ostendere tria esse in Infecto, et tria in Perfecto. Sumsit autem exempla ex Primo potissimum Modo, verum quum ille non haberet, nisi quinque Tempora, seu non haberet Futurum Perfecti, arripuit illud ex Secundo seu subjunctivo Modo. Nec tamen inde sequitur, esse ergo illud Indicativi quoque Modi, quum de Modis non agat Varro, et illud Tempus communiter ab aliis ad Subjunctivum referatur. Certe Veteres quique Grammatici, Charisius, Diomedes, Priscianus, etc. diserte illud Subjunctivo tribuunt. Probare porro studet Ursinus suam sententiam ex eo, quod *desideretur exemplum hujus Temporis in prima Persona cum UT vel expresso vel intellecto constructi.* Nam in reliquis Personis res est incerta, quum eædem sint etiam Præteriti perfecti; omnia autem Subjunctiva tempora, non quidem Futurum per se notent, sed tamen ad rem futuram sæpissime adhibeantur, ut adeo ex sensu parum distingui queat inter Præsens, Perfectum, et Futurum subjunctivi, atque ideo, ubi talis Constructio oc-

(7) *Amavissem*, *docuissem*, etiam ipsa in Futuro usurpantur. Cæsar 1. Gallico: *Nonnulli etiam Cæsari nuntiabant, quum castra moveri, aut signa ferri jussisset, non fore dicto audientes milites.* Cicero. 2. Offic. de Mario: *Si se consulem fecissent, brevi tempore aut vivum aut mortuum Jugurtham se in potestatem populi R. redacturum*: et sub finem lib. *At ille ubi ingressus est, confestim gladium dis-*

currit cum reliquis hujus Futuri personis, tuto eam ad Præt. Perfectum semper rejiciat Ursinus. At vero iniquum est, totum tempus loco seu Modo suo movere, quia in promptu non sint loca, in quibus occurrat constructio illa cum unica illius Temporis persona, Difficile immo foret, talia quoque ostendere exempla in variis seu pluribus Personis Plusquam-perfecti, et tamen neque ipse illud Subjunctivo propterea excludet. Accedit quod frequentissima sit Ellipsis illius voculæ ante Tempora reliqua, atque adeo etiam ante hoc Futurum, Subjunctivi. Certe quando Cicero ait, *Age restitere Peripateticis, qui, etc. Sustinuero Epicureos, Diodoro quid faciam Stoico?* non possunt hæc aliter accipi, quam ut per Ellipsin dicta, et cum incerto eventu: quod Subjunctivis ipse Ursinus *pag.* 576. 577. proprium adeo esse contendit, ut *incertis de rebus eum sermo est, vix locum esse nisi Subjunctivo posse* censeat cum Corrado. Sensus autem est Verborum Ciceronis, *age*, *esto*, *ut restitero*, etc. Et ita passim, *videro*, *dixero*, et similia, immo in reliquis etiam Personis, *Videris*, *Viderit*, *Viderint*, haud dubie sunt explicanda, quando absolute posita occurrunt. Denique pro Indicativo Ursinus haberi illud postulat etiam ideo, quia cum Futuro Indic. per simplicem copulam aliquando conjungitur. At nullam esse hanc rationem vel ex iis liquet, quæ ipse *pag.* 578. ex Auctore Methodi adfert, et in quibus itidem per copulam Verba Indicativi et Subjunctivi Modi junguntur, Veluti *Eloquere, quid Tibi Est, et quid meam Velis operam: Quia Tibi aurum reddidi, et quia Te non defraudaverim.* Si manent hæc tamen Subjuuctiva, etiamsi cum Indicativo per copulam conjungantur, quidni et Futurum exactum per eandem rationem manebit Subjunctivum? Modestius egit Vossius *de Anal.* III. 13. qui ad utrumque Modum referri vult hoc Futurum. Sed neque id approbaverim, quum sic latissima Confusioni in indaganda Linguæ natura et Grammatica ratione aperiatur fenestra. Quando reperitur ita positum, ut sensu possit absoluto et directo exponi, id vero per usitatissimam Ellipsin, æque ac in Præt. Perfecto, abunde expediri potest. Sæpissime autem occurrunt Subjunctiva per hanc Ellipsin juvanda, quæ videntur ceteroqui, quod ad sensum, absolute, seu prorsus eodem sensu, quo Indicativa, fuisse posita, sed quæ ideo per se non habent Indicativi vim et constructionem: non magis, quam Secunda Persona Futuri Indicativi, et Præsentis Subjunctivi, quia in *imperandi* usu et sensu sæpe reperitur adhibita, idcirco *Imperativi* esse modi a quoquam statuitur.

(7) *Amavissem, etc.*] Hæc forma etiam in istis Sanctii

trinxit, juravit se illum statim interfecturum, nisi jusjurandum sibi dedisset, se patrem missum esse facturum. Horat. *Dispeream, ni submosses omnes.* Cicero ad Trebatium: *Rescripsi quam gratum mihi esset futurum, si quam plurimum in te studii, officii, liberalitatis contulisset.* Virgil. *Verum anceps fuerat belli fortuna, fuisset.*

In futuro tertio, *Imperativum* vocant, (8) hæ voces, *ama*, et *amato*, non differunt: nam vulgo putant, *ama*, præsentis esse, et *amato*, futuri remotissimi; quasi vero possimus, nisi de futuro, imperare. Lucanus de longissimo tempore dixit; *Totum sub*

exemplis longe præcipuam Præteriti vim et significationem habet præ Futuro, et indicat aliquid fore, sed non nisi postquam præterierit jam tempus factæ ejus rei, quæ verbis ipsis notatur: atque adeo res futura, quæ aliis verbis inest et significatur, in eadem periodo retro respicit ad significationem Præteriti Perfecti, quæ huic formæ inest. Sic ergo, *si se Consulem fecissent*, idem est, ac si diceretur, postquam se Consulem fecissent, tum demum illud fore. *Si* enim hic idem pene notat, quod *postquam*, nisi quod insuper designet incertam adhuc rei, quam factam volumus, conditionem, ut adeo, quicquid futuri in tota hac inest locutione, oriatur ex vocula *si*, et ex altero commate, quod aperte rem futuram promittit, modo alia res prius sit facta.

(8) *Hæ voces, etc.*] Plures sunt Imperativi voces, per duas personas, Secundam et Tertiam, Utriusque Numeri, de quibus, ut et His ipsis, Vide Vossium *de Anal.* III. 14. et Ursinum *Sect.* V. *cap.* 7. pag. 556, etc. qui et ipsi rejiciunt distinctionem Præsentis et Futuri in Imperativo, suamque sententiam ex variis Auctorum locis satis superque probasse sibi videntur. Sed tamen quum duplex illa terminatio Secundæ personæ constanter in Singulari pariter et Plurali, in Activo itidem et Passivo, reperiatur, accesserim fere Mario Corrado, de Ling. Lat. lib. 7. p. 244. et aliis, qui priorem formam, *Ama*, ad præsens futurum seu statim faciendum, posteriorem *Amato* ad remotius et postea futurum referunt, sed ita, ut hæc distinctio agnoscatur tantum, si causam duplicis istius terminationis quærimus, at non, si usum spectamus, qui postea eas etiam promiscue prorsus adhibuit. Virgilius tamen in Eclogis revera videtur distinxisse, quum ait, *Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Iola: Quum faciam vitulâ pro frugibus, ipse venito.* Ubi certe *Est* Indicativi Præsens cum *Mitte*, at Futurum Ind. *Faciam* cum *Venito*, jungitur. Non alienior ergo est hæc distinctio ab hisce Imperativi formis, ac illa, quam ipse Ursinus pag. 560. tradit, posteriori scil. forma exprimi potissimum permissionem, quod utique est non modo remotius aliquid, sed et incertum Futurum, ut *si voles, lavato: si placuerit, faciote: Phormionem, qui volet, lacessito.*

Latias leges cum miseris orbem, In te verte manus: et Propertius utramque vocem in eodem sensu conjunxit; *Aut si es dura, nega; sin es non dura, venito.* Virgil. *Et potum pastas age, Tityre, et inter agendum Occursare capro (cornu ferit ille) caveto.* Idem Georg. *Nudus ara, sere nudus:* et subdit; *Primus humum fodito. Laudato ingentia rura, exiguum colito.* Ridiculum igitur fuerit dicere, Ama, *ama tu luego:* Amato, *ama tu despues.*

CAP. XIV.

Infinitum verum impersonale. Modus *Infinitivus nullus est. Tempora personalia explicantur.* Esse, *et* Fore *omnium temporum, ut* Amare, *et* Amavisse: venturum fore.

INFINITUM verbum est, (1) quod personas, modos, et tempora non finit, « (sive quod personis, nume-» ris, et temporibus non definitur; aut quod certam » et definitam personam, certum numerum, et cer-

(1) *Quod personas, modos et tempora non finit.*] Gravissima occurrunt passim in hoc opere Errata, seu μνημονικὰ ipsius Auctoris, seu typographica. Certe et hoc loco nullus dubitem, licet omnia eadem præferant Salmanticensis et Patavina editio, voluisse tamen Sanctium, *Personas, Numeros, et tempora*, sicuti supra *cap.* 12. de Infinito locutus est. Accedit, quod mox *de Personis et Numeris jam dixisse se* dicat, et tantum superesse *quæstionem de temporibus*, nulla *Modorum*, qui et alieni ab hoc loco, facta mentione. Sed et Scioppius hæc breviter exponens recte non *Modos*, sed *Numeros* nominat, quasi et Auctor ita scripsisset. Ceterum ego Infinita *Omnis Personæ et Numeri* dicenda potius putem, quam *Nullius*, quia cum omnis personæ et numeri nominibus construuntur, nullamque Terminationum istis de causis habent differentiam: æque ac Adjectiva quædam, veluti *Felix*, etc. quæ nullam itidem habent respectu Generum, nec tamen idcirco Genera illis magis negantur, quam aliis. *Nullius* autem Personæ aut Generis Vocabula sunt, quæ nihil ejus rei habent, neque in terminatione sua, neque in Usu aut Constructione Grammatica. Id tamen verum: dicta hæc ideo *Infinita*, et *Indefinita*, et *Perpetua*, quia nulla Terminationum diversitate definiuntur in unum certum Numerum aut Personam, sed sub una ac perpetua Terminatione Variis seu Omnibus Nominum ac Pronominum Personis et Numeris junguntur. At vero cum *Temporum* respectu in varias discreta

» tum tempus non habet ; ut *amare*, *amari*, *ama-*
» *visse*.) » Ac de personis et Numeris jam diximus : de Temporibus major est quæstio ; de quibus antequam disputem, apponam Consentii Romani præclara verba, cui hanc pulchram doctrinam de veris Impersonalibus me fateor debere. *Qualitas*, inquit, *verbo-*

sint terminationes, nulla est satis justa causa, Infinitis negandi *Temporum* discrimen. Confunduntur aliquando ? At idem accidere etiam Subjunctivis et Indicativis *sup. cap.* ostendimus, rationemque dedimus ejus rei, maxime de Præsenti Indicativi, quod imprimis, et æque ac Infinitum Præsens, in usum præteritæ vel futuræ rei sæpe confertur, nec tamen propterea Nullius est certi *Temporis* in ratione Grammatica. Fateor equidem, aliquanto magis promiscuum videri et confusum apud Auctores in Infinito earum terminationum, quibus *Tempora* distingui solent, usum. Sed ratio est, quia sæpe Infinitum, non tanquam Verbum, sed tanquam Nomen verbale (Vide infra III. 6.) usurpatur a Scriptoribus sine ullo respectu temporis cujuscunque, maxime in locutionibus, ubi ulla potest esse ambiguitas, nec ulla temporis ratio habetur aut requiritur. Quod eodem modo se habet in Participiis, quibus tamen omnes fere tribuunt Temporis quoque ad significationem, sive distinctionem in varia Tempora. At vero ubi jam diversa Tempora per Infinitum in una periodo exprimi necesse est, illa quoque per varias Infiniti terminationes, æque ac Finiti, diligenter distinxere veteres, sicuti hoc ipso capite ipse Sanctius agnoscere cogitur. Præterea nihil foret mirum, si quæ Auctorum loca in his quoque parum Grammatica proferri queant, quum sæpe Usus recesserit ab Analogia, ut supra ad *cap.* I. pag. 7. ostendimus, et vel maxime ex Infiniti Futuri (*Amaturum esse*, etc.) circumlocutionibus patet. Has enim omni Generi et Numero in Nominibus applicuisse aliquando Usus ille deprehenditur, tanquam æque invariabiles et indeclinabiles, ac *amare* et *amavisse*. Veluti, *Credo inimicos meos hoc dicturum* et, *non putant hoc eam facturum*. Vide omnino Gell. I. 7. Vossium de Anal. III. 16. et infra Nostrum, ac Me, III. 11. Gellius quidem hasce locutiones solœcismi excusare tentat auctoritate plurimorum exemplorum ; at Scioppius infra d. l. figurata interpretatione, tanquam si diceretur, *Credo inimicos meos esse negotium hoc dicturum*. Sed sine dubio origo quidem locutionis hinc repetenda, at usus dein hanc formam et phrasin adhibuit etiam ita, ut satis appareat, non attendisse semper Scriptores ad hanc ejus originem et analogiam. Veluti apud Gellium d. l. *Hostium copias ibi occupatas futurum*. Manifestum enim ex eo, *futurum* seu *futurum esse* poni hic absolute et simpliciter pro *fore* : manifestum etiam, illud Scioppianum supplementum plane hinc esse alienum. Nam secundum id dicendum fuisset *occupatum futurum*, non *occupatas*, quod nullo modo ad illam accommodari constructionem potest. Quapropter videntur sane prisci illi repertas hasce locutiones in paradigmate sibi in pueritia proposito simpliciter habuisse pro Futuro Infiniti, et proinde sicut Præsens

rum, aut finita est, aut infinita: finita est, quæ notat certam personam, certum numerum, certum tempus; ut, lego, scribo. *Infinita est, in qua hæc universa confusa;* ut, legere: *legere enim et ego, et tu, et ille potest; item legere et unus, et plures dicuntur; item legere etiam possum hodie, et heri potui, et cras potero. Quoniam ergo hæc neque personam, neque numerum, neque certum tempus*

et Perfectum Infiniti omni constructioni convenit, similiter et eas sine ulla variatione diversæ constructioni applicuisse. Unde ille Gellii amicus, qui locutionem hanc tuetur, et Solœcismi purgat, apud Gellium d. l. *Verba indefinita* hæc vocat, *neque Numeris, neque Generibus præservientia, sed libera undique et impromiscua, et ab omni Generum necessitate absoluta,* Et quæ *omnia isthæc* (Numeros et Genera) *una eademque terminatione complectantur.* Ex quibus patet, solo eum usu probare hanc locutionem, quasi ex paradigmate receptam, et æque ac reliqua Infinita, nulli variationi respectu *Generis* aut *Numeri* obnoxiam, atque adeo nihil participii retinentem. Nullam ergo neque ille, *multa* licet *lectione exercitus, cui pleraque omnia veterum literarum quæsita meditataque erant,* analogiæ in ea tuenda rationem indagavit, aut habuit, sed simpliciter, æque ac Scriptores nonnulli, formulæ huic, in paradigmate expressæ, indeclinabilis et invariabilis infiniti naturam tribuit. Secuti autem sunt illos Veteres aliquando etiam posteriores, atque ipse Cicero, ut ex Gellio liquet. Sed tamen secus faciendum. Hi facile dein animadverterunt, atque etiam fecerunt, quum jam ars Grammatica, et Syntaxeos ratio, magis esset illustrata. Habuit autem Infinitum olim tres proprias, sed inter se diversas terminationes pro ratione Temporis triplicis, Præsentis, Præteriti, et Futuri, *amare, amavisse,* et *amassere.* Postremam hanc in usu fuisse Veteribus satis probavit Vossius *Analog.* III. 17. Ei vero deinceps suffecta circumlocutio, et ipsa quidem primo per Ellipsin, dein tanquam nulli prorsus variationi obnoxia, ut diximus, postea tamen rectius ei accommodata, quam Genus et Numerus requirebat. Diversæ illæ triplicis Temporis terminationes formatæ sunt omnes a Subjunctivi diversis temporibus, *amare* ab *amarem, amavisse* ab *amavissem, amassere* antiquum ab *amasso* item antiquo. Rem ita se habere manifestum est ex eo, quod eadem prorsus est formatio secundi Subjunctivi, et primi illius Infiniti, etiam quum ab analogia recedunt, veluti a *Volo, vellem, velle;* a *Fero, ferrem, ferre;* a *Fuo, forem, fore;* a *Sum, essem, esse,* a *Nosco, noscerem, noscere,* et *nossem, nosse.* Patet hinc duplex error Vossii, prior, quod *Anal.* III. 16. *Fore* proprie *Præsentis, non Futuri esse temporis,* Augustino Saturnio, alia tamen, et inepta satis, ratione id suspicanti, negat, cum eodem utique modo formetur ac reliqua ab Imperfecto Subjunctivi, ablato tantum M: ac proinde in ratione Grammatica, quum ejusdem sit originis et formationis, eandem, quam reliqua infinita, habere naturam et tem-

definiunt, *et ubique natura simplici eodem modo respondent*, *infinita dicuntur*. Hæc ille; qui, præterquam quod egregie naturam infiniti seu impersonalis verbi demonstrat, refellit eorum errorem, (2) qui *Modum infinitivum* vocarunt, quum sit merum verbum. Eadem fere Aulus Gellius libro primo, cap. 7. *Qui modus dicendi*, inquit, *neque in modos*, *neque in personas*, *neque in genera*, *neque in tempora distrahitur*, *sed omnia isthæc una eademque*

pus debeat. Quod autem maxime ad futuram rem significandam vulgo adhibetur, illud non ex Grammatico hujus vocis Tempore, sed ex ipsius Verbi significatione, quæ est, *nasci*, *fieri*, oritur. Quæ et in illo *Forem* apparet plerumque; licet hoc ipsum etiam in Præsentis ac Præteriti Temporis sensu revera et diserte satis aliquando adhibeatur. Veluti Phædrus *Præfat. Libri* III. *ut dixit Sinon*, *Ad Regem quum Dardaniæ perductus foret*. Et fab. 49. *Qui quum de puero multa mentitus foret*, *Adjecit*, *etc.* ubi manifeste pro *esset*, vel *fuisset*, ponitur. Sallust. Catil. 31. *sicuti* (l. *sicubi*, ut in Jug. c. 60.) *jurgio lacessitus fuit*. Liv. XXVII. 41. *Exercitu*, *cui detum foret omne*, *quod roboris fuerit*. Alter error est, quod ibidem asserit, Primam infiniti formam neutiquam continere significationem præteriti Imperfecti, sed id facere Secundam modo; quum tamen Prima, ut ostendimus, sit orta ab ipso Imperfecto verbi Finiti, sed Subjunctivi, et præterea plerumque, certe in omnibus pene exemplis a Sanctio hic allatis de Prima illa in significatione Præteriti, si traducatur in locutionem Finitam, per Imperfectum efferri possit et debeat. Veluti, *de cælo tactas memini prædicere quercus*, h. e. memini, quum id prædicerent, vel, ejus temporis, quo id prædicebant. Et sic in ceteris, ubi aliquid Præteriti hæc forma Infinita videtur significare. Isthoc autem pacto evaditur etiam illud, quod ex hoc usu Primæ formæ in sensu Præteriti concludi ad rejiciendam in ea plane omnem significationem et distinctionem Temporum voluit Sanctius. Quæ sententia tanto magis est rejicula, quod hæc Infiniti forma per se, et sola, vix unquam ad Præteritum Perfectum denotandum adhibetur: Nec enim ex. gr. *Scio te illud habere*, et similia, temere occurrent simpliciter in significatione præteriti Perf. usurpata, quam præfert hæc locutio, *Scio te illud habuisse*. Accedit vel maxime, quod et hæc et reliquæ Infiniti formæ deriventur proximæ ab iisdem Finiti Verbi Temporibus, quorum istæ quoque esse vulgo creduntur, et quorum usui ideo potissimum inserviunt. Æque ac in lingua Græca, ubi eadem sunt Tempora, eædemque characteristicæ singulorum Temporum, in Infinito, quæ in Finito. Veluti liquet ex Indicativi omnium Temporum tertia Persona, a qua, Infinita istic pleraque videntur formata, Præsentis τύπτει, τύπτειν Perfecti, τέτυφε, τετυφέναι, Futuri; τύψει, τύψειν, etc.

(2) *Qui Modum Infinitum vocarunt.*] Sic tamen et ipse Gellius in seqq. verbis, sed quæ plane aliter se habent, quam heic

declinatione complectitur. Vidit etiam hæc Accursius in l. 5. *Stipulationum.* §. *stipulatio*, verbo, *daturum.* D. de *verbor. oblig.* *Quia verba*, inquit, *infiniti modi etiam ad futurum respiciunt, et ideo dicuntur infinita, quia omne tempus respiciunt: recte enim dicitur, volui legere, volo legere, volam legere.* Hæc ille recte, nisi *modum* vocasset *infinitum.* (3) Nunc accipe testimonia de præterito in tuo illo Præsenti infinitivi: Cicero; *Eo die nos quoque multa verba fecimus, maximeque visi sumus senatum commovere.* Catull. ad Manlium; *Quale ferunt Graji, Peneum propter amœnum Siccari emulsa pingue palude solum.* Mart. lib. 6. *Lusus erat sacræ connubia fallere tædæ; Lusus et immeritos exsecuisse mares.* Ibidem; *Vix*

citantur. Nempe, illa, *occisurum, facturum esse, indefinito Modo dixerunt, qui Modus neque in Numeros, neque in personas, neque in genera, neque in tempora distrahitur.* Vides hic *Modum* appellari diserte, et in citando Gellio eundem hic errorem commissum, qui supra, *Modos* pro *Numeros* exhibendo. Tum scito, Phil. Rubenium in *Electis*, II. 17. delere hæc verba, *neque in tempora*, in quibus solis consistit, quod ex Gellio probatum volebat Sanctius, de non statuenda Infiniti in Tempora distinctione. *Modum* tamen neque Ego tribuerim Infinito, quippe quod in nullas utique terminationum differentias per causam Modorum distrahitur, at a Finiti Modis quibuscunque seu Verbis distinguitur, non eo, quod alterius sit Modi, sed hoc ipso, quod sit Verbum Infinitum. *Modi* proprii sunt illis Verbis, quæ eorum nomine et causa varias suscipiunt terminationes, h. e. Verbis Finitis: Infinita e contrario nullam habent Modorum varietatem, atque adeo nulla sunt Verba Infiniti Modi, sed simpliciter et directe Verba Infinita.

(3) *Nunc accipe, etc.*] In compluribus sequentium exemplorum, ipso Infinito nihil Præteriti, certe non Perfecti, significatur. *Visi sumus Senatum commovere*, hic illud *commovere* præsentem rem significat, sed quæ præsens fuit tempore præterito, quod exprimitur non τῷ *commovere*, sed τῷ *visi sumus.* Sic *vidimus aliquoties te pulcherrime ferre fortunam*: vidimus denotat præteritum, *ferre* præsens. Et sic alia nonnulla, in quibus proinde non unum tempus, sed duplex, præsens et præteritum, conjunctim significatur, sicuti in illis, *subreptum erit, subrepturus fuit*, præteritum et futurum: Vide notata ad caput superius. In reliquis vero Sanctii exemplis Infinitum potest optime transferri in Imperfectum Finiti: sicuti ostendimus paulo ante in *memini prædicare.* At in verbis Horatii *Fertur Prometheus addere*, etc. videretur sane Præsens *addere* directe positum pro *addidisse.* Sed Sanctius negligenter prorsus istic omisit verbum, *Coactus*, in quo tota vis Præteriti Perfecti hæret: Vide locum, qui est in *Oda* XVI. *Libri Primi.*

tangente vagos ferro resecare capillos Doctus; et hirsutas excoluisse genas. Ovid. Her. Epist. 2. *Sæpe fui mendax pro te mihi, sæpe putavi Alba procellosos vela referre notos.* Cicero lib. 4. epist. *Vidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem adipisci: fac aliquando intelligamus, adversam quoque te æque ferre posse.* Exemplum hoc de præterito est, et futuro. Virgil. *De cœlo tactas memini prædicere quercus.* Horat. *Memini quæ plagosum mihi parvo Orbilium dictare.* Plaut. Epidico; *Non meministi me inaurem ad te adferre natali die?* Terent. *Forma bona memini me videre.* At dicent aliqui, verbum *memini* non posse jungi præterito: sed non sunt audiendi; quos satis arguit Persius, dum ait, *Nec in bicipite somniasse Parnasso memini:* « [et Cicero; *Meministi me ita distribuisse causam; ego memini summos in civitate nostra fuisse viros:*] » Sed ad institutum. Horat. *Dictus et Amphion, Thebanæ conditor arcis, Saxa movere sono testudinis, et prece blanda Ducere, quo vellet.* Idem; *Ploravere suis non respondere favorem Speratum meritis.* Cæsar; *Cognita Cæsar causa, reperit a Suevis auxilia missa esse.* Cicero pro Archia; *Ex hoc esse hunc numero, quem Patres nostri viderunt divinum hominem Africanum.* Horat. *Fertur Prometheus addere principi limo particulam; et insani leonis vim stomacho apposuisse nostro.* Idem. 3. Carm. *Arbiter pugnæ posuisse nudo sub pede palmam Fertur, et leni recreare vento sparsum odoratis humerum capillis.* L. unica. D. si tabul. test. nullæ extab. *Licet*, inquit, *postea interierim, competet bonorum possessio; quia verum fuit tabulas extare*, pro extitisse.

(4) Exempla de futuro. Cicero Attic. Lib. 1. *Cætera spero prolixa esse.* Ibidem lib. 7. *Spero etiam in præ-*

(4) *Exempla de futuro.*] Adde his: Plaut. *Asin.* II. 4. 36. *Aiebat reddere, quam extemplo sibi redditum esset.* Aulul. I. 2. 30. *Nam nostræ qui est magister curiæ, Dividere argenti dixit nummos in viros.* Curcul. I. 3. 25. *Tu Veneri pervigilare te vovisti;* V. 1. 7. *Nego me dicere.* Cistell. II. 3. 41. *Instare usque adeo, donec se*

sentia,

sentia, *pacem nos habere*. Idem. Fam. lib. 10. ep. 24. *Nec ille intermisit affirmare*, *sine mora venire*. *liberari intelligerent*; *omnia ei peragere promiserunt*. Idem; *Mihi scito in dies majori cura esse dignitatem tuam*. Idem; *Hi quum se a tanto squalore unius morte* Idem 1. Tuscul. *Magnæ me*, inquit Socrates, *spes tenet*, *Judices*, *bene mihi evenire*, *quod mittar ad mortem*. Virgil. Æneid. lib. 6. *Neque credere quivi*, *Hunc tantum tibi me discessu ferre dolorem*. Livius; *Sciantque*, *et ita posteris tradant*, *nullas opes huma-*

adjurat anus jam mihi monstrare, *sed se ajebat quandam mulierem suam benevolentem convenire etiam prius*. Mostell. V. 2. 11. TR. *promitte*, *ego Ibo pro te*, *si tibi non libet*. TH. *Verbero*, *etiam irrides?* TR. *quian' me pro te Ire ad cœnam autumo?* TH. *Non enim Ibis*. Terent. And. II. 2. 5. *Sed si tu negaris ducere*, *ibi culpam in te transferet*. II 4. 8. *si dices ducere*. Eun. III. 3. 14. *Credo ei placere hoc*: *sperat se a me avellere*, scil. hoc prædium. Ovid. *Metam*. XIV. 250. *Ire negabamus*, *vel tecta ignota subire*. VII. 740. *Dum census dare me promitto*. Heroid. III. 57. *Quin etiam fama est quum crastina fulserit Eos*, *Te dare nubiferis linea vela notis*, pro *daturum esse*. Cic. *Famil*. III. 6. *Qui brevi tempore sibi succedi putarent*. X. 24. *Ex quo tempore ipse mihi professus est*, *se venire*. Lib. II. 9. *Nisi*, *quanta vi civitates libertatem expetant*, *tanta regna reges defendant*, *æquari summa infimis*. Sic enim ibi distinguendum. XLIV. 27. *Nunciaret quinque millium opera tantum uti Regem*. Florus. IV. 2. *Nisi dictis staretur*, *non se remittere exercitum*. Locutionum autem harum, seu Præsentis in significatione Futuri, usum etiam in verbis Finitis esse frequentem, et nihil præjudicare Grammaticæ Temporum distinctioni, superiori capite, reddita ratione, ostendimus. Quod vero Noster mox Perfecti Temporis formas etiam pro Futuro accipit, id alienissimum est. Nam primo, multo minus Futuræ est significationis, *ne quis hoc fecisse velit*, quam, *ne quis hoc facere velit*. Infinitivus autem junctus verbo *Volo* notat simpliciter ipsam cujuscunque rei actionem, quæ Futuri Temporis forma non exprimitur. Nam quis unquam dixit aut scripsit, *Volo hoc facturum esse*, sive *me*, sive *te*, sive *illum*? Si quid futuri in hac inest locutione, id hæret in ipso Verbo *Volo*, quod suam certæ actionis voluntatem extendit a præsenti Temporis momento usque in illud, quo ea actio tandem fit, aut desiderata res sibi obvenit: atque adeo Infiniti in his eadem ratio est, ac Nominis substantivi in hac locutione, qua Tibi roganti, *quid vis?* respondeo, *Volo tuam amicitiam*. Deinde sola hac Perfecti Temporis forma videtur aliqua certe Temporis distinctio plerumque notari. Nam *Volo te emisse* notat, non, Volo te velle et incipere emptionem, aut eam facere jam re ipsa, sed, te eam mihi factam et absolutam præstare. Ceteroqui, si promiscue pro Præsenti ponitur, tunc notat ipsam rem, seu ipsum illud *emere* sine ulla relatione ad certum tempus.

nas armis Romanis resistere posse. Plin. *Adjicit miracula, quæ indicasse conveniat.* Cæsar. 6. Gal. *Si amplius obsidum velit, dare pollicentur.* Valer. Maximus lib. 6. cap. 5. *Juraverunt in squalore se esse, quoad imperator ipsorum reus esset futurus.* Cato de re rust. cap. 5. *Ne quid emisse velit insciente domino, neu quid dominum celavisse velit.* Et infra; *Chaldæorum ne quem consuluisse velit.* Horat. 2. Serm. *Ne quis humasse velit Ajacem, Atrida, vetas cur?* Persius; *Verum, nec nocte paratum Plorabit, qui me volet incurvasse querela.* Cicero pro Muræn. *Omnes verebamur nimis iracundam futuram fuisse victoriam.* Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3. *sed abunde erit ex iis duo exempla retulisse.* Lucan. lib. 2. *Liceat scripsisse, Catonis Marcia.* Virgil. 6. Æn. *Magno si pectore posset Excussisse Deum.* Mart. lib. 1. epigr. 108. *Condere victuras tentem per sæcula chartas, Et nomen flammis eripuisse meum.* Terent. Adelph. Act. 3. sc. 2. *Ante ædeis non fecisse, erit melius, hic convicium:* id est, præstabit, non facere ante ædes turbam, aut vociferationem. Idem Phorm. *Cras mane argentum mihi miles se dare dixit.* « [Et Hecyr. *Interdico, ne extulisse extra ædes* » *puerum velis.* Propert. *Tu minitare oculos subjecta* » *exurere flamma.*] »

Non leviter advertendum præcipiunt Grammatici, (5) nullum verbum in infinitivo habere proprium futurum, nam *lecturum esse*, vel *fuisse*, non proprium

(5) *Nullum verbum in Infinitivo, etc.*] Habuere olim in SSERE exeuntia Futura, ut *amassere.* Sed et postea *τὸ amaturum esse*, etc. licet per circumlocutionem dicta, tamen etiam ut propria Infiniti futura sunt usurpata, ut patet ex eo, quod olim contra Analogiam constructionis, Accusativis etiam pluralis Numeri, uti et feminini Generis, fuere juncta, uti supra ostendimus, sine ulla variatione, tanquam vere indeclinabilia, more veris Infinitis proprio, *Fore* autem rectissime observat Sanctius non esse a *sum* sed a *suo.* Est autem Præsentis temporis in ratione Grammatica, ut idem jam probavimus contra Vossium; licet ejus significatio, quæ nihil ad Grammaticam, per se inclinet in Futurum. Est enim idem quod *fieri*; quia vero, quod jam fit, id brevi post, ut speratur, erit factum, et exsistet, ideo; quod *fore* dicimus, id significamus brevi post in rerum natura exstiturum et futurum.

futurum dicunt, sed per circumloquutionem: solum enim dicunt Verbum Substantivum habere futurum, *fore*. Sed hoc falsum est. Primum enim, *fore* non est à *sum*, sed à *fuo*: deinde *fore* significat omnia tempora; ut, *amare*, *esse*, *legere*. Ac de verbo *esse* jam aliqua de præterito et futuro retulimus exempla; restat, ut de *fore* in Præterito et Præsenti proferamus, quoniam de Futuro lis non est. Cæsar I. Gal. *Commissum cum equitatu prælium fore videbat.* Cicero I. de Invent. *Ex qua conficitur, ut certas animo res teneat auditor, quibus dictis peroratum fore intelligat.* Cicero, ut citatur, in Valerium; *Marius quum a Senatu ex urbe repulsus esset, ea, quæ in eum falso conflata fuerant, diluere voluit. Quid ita? quia se sine scelere fore intelligebat.* Et rursus; *Quanto robore animi is semper extiterit, qui vitam sibi integram fore intelligit, difficile dictu est.* Laurentius Valla contendit duo Futura jungi non posse; ut si dicas, *Fore venturum* et *faciendum fore*. In quo dupliciter fallitur; nam neque *fore*, futurum est, nec *venturum*, aut *faciendum*, certum aliquod tempus præfiniunt, ut mox dicetur (6) *capite proximo*; imo vero duo Futura multo melius cohærebunt, quam futurum cum præterito, aut præsenti: quinimo (7) si *amaturus* esset veri futuri, nunquam dicere possemus, *Amaturus fui*; sed semper, *amaturus ero*; pessimeque locutus esset Cicero: *Non dubito, quin te legente has literas, confecta jam res futura sit.* Sed agamus testimoniis contra Laurentium: [vide et Alexandrum ab Alex. I. 8.] Plautus Casina: *Lepide dissimulant fore hoc futurum.* Cicero Attico; *Deinde addis, si quid secus, te ad me*

(6) *Capite proximo.*] Ubi tamen et Notas nostras velim videas.

(7) *Si amaturus esset veri, etc.*] Et est veri Futuri, et recte dicitur *amaturus fui*, *eram*. Cic. *famil.* V. 10. *Supplicium, quo usurus eram in eum, tibi remitto.* Quin aliud utique est, *amaturus fui*, *amaturus sum*, aut *ero*, aliud *amans fui*, *amans sum*, aut *ero*. Sed et supra ostendimus: sæpe in una locutione duplex exprimi tempus, quod et fit in *amaturus fui*. Vide et ad Caput sequens, ubi hanc ipsam locutionem, *Dicturus fui*, expositam dedi.

fore venturum. Idem pro Milone; *Nihil horum vos visuros fore.* Liv. lib. 47. *Aut sub pellibus habendos milites fore.* Idem. lib. 6. *Eo quoque mittendos fore legatos.* Idem. lib. 8. *Non id Corneliæ magis familiæ, quam urbi Romanæ fore erubescendum.* Sed ut ad rem; non negaverim de Infiniti temporibus, cogi nos aliquando propter inopiam temporum, et distinctionis causa, sic distinguere tempora, ut *Amare*, *esse*, *legere*, sint omnino præsentis; et *Amavisse*, *fuisse*, *legisse*, præteriti; et *fore* futuri. Id contingit fere in verbis famæ, aut linguæ: ut, *ajunt*, *ferunt*, *fertur*, *dicunt*, *dicitur*, *affirmo*, *scribo*, et similia: ut, *affirmat non solum venire regem, sed venisse jam: dico esse periculum, atque etiam fore: dixit se dedisse pecunias, et dare, et daturum.* Cicero lib. 7. epistolarum; *Scripsit ad me Cæsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certe fore.* Idem lib. 3. *Sequitur illud, ut te existimare velim mihi magnæ curæ fore, atque esse jam*, etc. Idem libro 3. de Oratore, in ultima pagina, *Quem quidem ego confido omnibus istis laudibus excellentem fore*; et Crassus; *Fore dicis? Esse jam dico, et tunc judicavi*, etc. Idem libro 13. epistolarum. *Sperare tamen videor, Cæsari collegæ nostro fore curæ, et esse, ut habeamus aliquam Rempub.* Ibidem. ep. 28. *Tua sponte amicum Lacedæmoniis, et esse, et fore.* Idem pro Balbo in calce; *Tum etiam illud cogitatore, sic vivere, ac vixisse Cornelium, ut*, etc. Idem lib. 10. Epistol. *Quam et esse jam, et futuram amplissimam intelligo.* Cæsar 3. Civil. *Pompeji summam esse, ac fuisse semper volontatem, ut componerentur.* Catull. *Tibi hæc fuisse, et esse cognitissima*, scilicet, *cit.* (8) In

(8) *In iis omnibus mihi videntur, etc.*] Non tamen sunt distincta et diversa verba, sed unius verbi distincta et diversa tempora; hæc, *venire* et *venisse*; *dedisse*, *dare*, et *daturum esse*; *vivere* et *vixisse*; quæ etiam in memoratis exemplis apparent. Neque ergo unius Infiniti diversæ terminationes idem notant ratione Temporum in arte Grammatica, licet aliquando; ubi nullum est ambiguitatis et obscuritatis periculum, promiscue usurpari videantur, plane sicuti mox in allatis ex Cicerone verbis ipsum

iis omnibus mihi videntur distincta esse verba : ut si dicas ; *laudare*, et *extollere ; currere*, et *ridere ;* sic *esse*, et *fore* : nam *fore* non est a *sum* ; nec *fuisse ;* sed a verbo *fuo*, quod semper magis inclinat ad futurum tempus sua natura : et hoc magis meam opinionem confirmat, tempora infinita indiscreta esse, nisi aliquid accedat, quo discernantur ; nam *Me amare*, intelligis esse singularem ; *Nos amare*, pluralem. Sic Cicero ad Atticum distinxit duo præsentia personalia ; quasi unum esset præteritum, alterum præsens, dum inquit ; *Cupio, et jam pridem cupio, Alexandriam reliquamque Ægyptum visere.* Sed quid si respondeam, esse aliquas orationes, quæ quum eisdem verbis enuntientur, sensu tamen distinguantur ? Ut si dicas : *Vir bonus nulla lacessitus injuria ab amicitia recedit. Vir malus nulla lacessitus injuria ab amicitia recedit.* Hic significat *discedere*, illic *non discedere.* Sic in exemplis citatis (9) sunt aliqua, quæ distinguant ea duo tempora, quæ absque illis promiscue poterant apponi : ut illud ; *Magnæ curæ fore, atque esse jam.* In reliquum infiniti verbi tempora confusa sunt, et a verbo personali temporis significationem mutuantur ;

Finitum *Cupio* promiscue de præsenti, et præterito seu cœpto jamdudum, tempore usurpatur. Quapropter quum tamen id ipsum in ratione Grammatica perseveret esse et haberi Præsentis proprie Temporis, nulla etiam causa est, quin idem statuatur de ejus infinito *Cupere*, licet et hoc aliquando promiscue adhibeatur.

(9) *Sunt aliqua, quæ distinguant, etc.*] At cum liquida temporum distinctione opus est, et cum Scriptores etiam revera distincta ea voluerunt, quæ causa, cur in ea distinctione, Præsentis, tum præteriti Perfecti, ac Futuri, magis propria sit terminatio una quam altera, eaque in distinctionis necessitate nunquam illæ occurrant confusæ ? quæ causa, inquam, nisi quod in arte Grammatica ipsæ per se et in se habeant distinctionem temporum, cui semper attendant scriptores, quum opus est tempora distingui. Ut taceam nisi Infinitum etiam haberet sua tempora, non tam constantem fore in omnibus verbis triplicem ejus formam, cujus nulla potest esse ratio et usus, quam necessitas triplicis temporis, Præsentis, Præteriti, et Futuri, per eas denotandi. Adde quod clarissima utique est temporum distinctio in Infinitis in Græca lingua, cui Latina suam originem debet : ut et quod Latini in maxime emphatica temporis designatione, eodem modo utantur Infinito ac Finito : veluti, quum dicebant *vixit*, *fuit*, pro mortuus est. Unde Plaut. *Bacchid.* I. 2. 43. *Vixisse nimio satius est jam, quam vivere.*

ut, *cupio legere*, seu, *legisse*, præsentis est; *cupivi legere*, seu *legisse*, præteriti; *cupiam legere*, seu *legisse*, futuri. In Passiva vero, *Amari*, *legi*, *audiri*, sine discrimine omnibus deserviunt; ut, *voluit diligi*; *vult diligi*; *cupiet diligi*. De *Amatum iri*, vel *ire*, postea lib. 3. cap. 11. dicemus.

CAP. XV.

Singula Participia omnia tempora adsignificare.

(1) PArticipia non dicuntur, quod partem capiant a verbo, partem a nomine; sed quod a verbo

(1) *Participia non dicuntur, quod, etc.*] *Participium* dicitur a *Particeps*, ut *Principium* a *Princeps*: Esse autem videtur Nomen Adjectivum, quippe quum Genera, Casus, et Gradus, seu omnia, quæ Nominibus Adjectivis accidunt, habeat; Verbo autem est particeps alicujus rei, seu partem quandam capit a Verbo. At quam partem? Nullam profecto aliam, quam adsignificationem Temporis: quam male, ut seqq. notis docebimus, ille videtur negare Sanctius. Miratur autem in Me Ursinus *Sect.* VI. *init.* quod *tam strenue hoc suum Accidens Participiis contra Sanctium asseruerim*, et tamen *incaute prorsus sequar illum in eo, quod Participia sint Nomina Adjectiva.* Ipse vero, *si Nomina sine Tempore, Participia cum Tempore significant, diversæ ea sint naturæ, necesse* putat. At idem hoc est, ac si quis contenderet, Substantiva tantum esse *Nomina*, ut sunt prima et præcipua; et diceret, *Nomina* non comparantur, *Adjectiva* comparantur, Ergo Adj. non sunt *Nomina*. Si tamen vel sic Duplicis Classis dantur Nomina, quidni et Triplicis esse possint? Scilicet illa, quæ non comparantur, nec Tempus adsignificant, tum quæ comparantur quidem, sed Tempus non adsignificant; denique quæ utrumque faciunt. Certe omnia, quæ de Nomine Adjectivo affirmantur, habet Participium. Ipse Ursinus *Sect.* VI. *cap.* 3. quinque *Accidentia* ab Nominibus sumpta, *Casus*, *Declinationem*, *Genus*, *Motionem*, et *Comparationem*, Participio tribuit; at ab Verbo solum *Tempus*. Quid inde sequitur, nisi esse Nomen, quod præter *Casus*, *Declinationem*, et *Genus*, habet etiam *Motionem*, et *Comparationem*, ut habet Nomen Adjectivum; sed quod insuper unius rei est particeps Verbo. Hæc ipsa autem res, h. e. adsignificatio Temporis, ne quis præcipuam putet, sæpissime reperitur neglecta, immo plane extincta, adeo ut ipse Ursinus tradat, p. 850. quædam *primitus fuisse Participia, posterius ordine suo plane deserto omnino ad Nomina transiisse*. Talia sunt, *Sapiens*, *Diligens*, *Potens*, *Adolescens*, *Doctus*, *Cautus*, *Aptus*, *Rectus*, *Promptus*, etc. Unde et Grammatici ea vocarunt Nomina *Verbalia*. Quo pertinet locus Quinctiliani I. 4. *Nam et quædam Participia an Verbi appellationes sint, dubitari potest, quia aliud alio loco valent, ut Lectus et Sapiens.* Summus Criticus, Adr.

partem capiant, quum sint omnio adjectiva nomina, et verbalia.

Turnebus non videtur, hunc locum satis intellexisse. Nam legi vult, *an verba sint, dub. potest.* Deceptum putem verbo *dubitari*, quod accepit in sensum negantem, quum Veteres sequente *An* adhibuerint illud sensu affirmante, æque ac *Haud scio an, Nescio an.* Sic Corn. Nepos Thrasyb. cap. 1. *dubito, an hunc primum omnium ponam*, eo sensu, quo dicitur vulgo, dubito annon debeam hunc ponere primum. Vide me infra III. 3. 47. Sic alibi, et hic apud Quinctilianum, qui talia, ut *Lectus* et *Sapiens*, censet videri et aliquando potius esse *Appellationes Verbi*, h. e. Nomina Verbalia, quam vera Participia, quæ ille, ut plerique Grammatici, a Nominibus distinguit. Accedit aliud argumentum pro nostra sententia, quod Participia sæpe componantur sola, et secus, quam ipsa Verba, et tanquam nihil amplius pertinentia ad illa Verba, unde oriuntur. Veluti *Insperans, Insciens, Imprudens, Ineptus, Indoctus, Impotens, Illæsus, Impunitus, Intolerandus*: Sic *Illectus*, pro, non lectus. Ovid. Arte 1. 469. *Si non accipiet scriptum, illectumque remittet, Lecturam spera.* Sequentibus exemplis bis compositorum adde, *Indefensus* ex Livio XXVI. 5. *Irreligatus* ex Ovid. Art. 1. 530. immo aliquando bis componantur, ut *Imperterritus, Incompositus, Inconditus*: denique si maxime Verba eodem modo sint composita, reperias tamen significationem utrorumque compositorum plane diversam, immo contrariam. *Indictum* est idem, quod non dictum, *Me Indicente hæc non fiunt*, h. e. non dicente, at *Indicere* est denunciare, imperare. Sic *infectum* pro non factum; quum *Inficere* longe aliud quid notet. *Illæsus* pro non læso, at *Illidere*, compositum ex *lædere*, alterius est significationis, quam *Illæsus*. Quin ab his ipsis Verbis alia item Participia ipsorum significationi consona formantur, veluti *indictum bellum, Injecta lana, Illisus scopulo.* Quid porro opus statuere in iisdem plane vocabulis tantam Naturæ diversitatem, ut eadem, quum Tempus adsignificant, non sint Nomina, at sint, quum id non adsignificant? Quanto rectius traditur, esse Nomina, sed quæ etiam Tempus sæpe, non tamen semper, adsignificant, ut Adjectiva sunt Nomina, sed quæ etiam comparantur? Certe Latini pro Nominibus illa videntur habuisse; De Græcis aliquantulum dubitem, quia istic magis inhærent suo Verbo, et in omnia Activa, Passiva, et Media Tempora, analogica ex ipso Verbo et ejus Temporibus derivatione, formantur, adeo ut etiam Augmentum Præteriti retineant, et Characteristicas omnium Temporum Verbi Finiti literas. Sed vel sic Stoici ea *Verbalia*, seu *Verborum Nomina*, nec male, dixerunt. Male autem facit Sanctius etiam mea sententia, quod Participiis plane adimit omnem Temporum distinctionem, dum ea Temporum *omnium esse* ait, h. e. proprie Nullius Certi. Ipse, quia *partem a verbo capere* dicit, et pro ratione addit, quod *sint omnino Adjectiva Nomina et Verbalia*, videtur velle, partem istam consistere unice in Significatione actionis passionisve, et secundum hanc Constructione. At vero utrumque æquali modo etiam aliis accidit, immo omnibus pene Nominibus Verbali-

bus, Substantivis et Adjectivis. Etenim *vitabundus* et similia actionem significare videntur, et construuntur plane, ut Activa Verba; *Amabilis*, etc. passionem maxime notant. Sic in Substantivis *Lector*, et *Lectio*, activa sunt, et reperiuntur, posterior certe forma, etiam cum Accusativis juncta. Ergo et hæc omnia, partem istam a Verbo itidem capientia, deberent quoque esse *Participia*, quod utique non sunt. Ceterum, ut dicam quod sentio, omnes hi Accusativi, qui utique a Nominibus regi nequeunt, ut recte in plerisque observavit Sanctius et Scioppius, idcirco neque ab hisce veris Nominibus, sive Participiis, seu Verbalibus aliis, regi queunt, sed videntur potius regi a Præpositione per Ellipsin suppressa, eàque, quæ Græcis in hoc sensu, et in hac constructione, est frequentissima, et olim etiam, certe tunc magis, quam deinceps, fuit Latinis: ut patet ex innumeris locutionibus olim frequentatis, (Vide infra lib. III. cap. 3. et cap. 8. ut et lib. IV. de *Hellenismo*, et *Ellipsi Præp.* &c.) ex quibus residuas habemus, tum eam, quæ duos Accusativos jungit uni Verbo, quorum alter hoc modo omnino est interpretandus, ut docuit ipse Sanctius II. 6. tum eam, quæ Accusativum addit Passivis, immo etiam illis Verbis, quæ *Deponentia* appellantur, et quæ vere Passiva olim fuerunt, licet nobis nunc propria eorum et passiva significatio non ita plane semper perspiciatur; denique et eam, quæ Accusativos junxit variis Nominibus, veluti, *Gnarus hanc rem cetera indoctus*, etc. Sed frequentissimam et pene solennem fuisse olim etiam Latinis hanc constructionem, patere vel maxime arbitror ex eo, quod de hisce tum Participiis, tum omnibus Verbalibus Nominibus, monui, non alia ratione istis quoque jungi Accusativum. Hoc, utpote paradoxum, tanto accuratius erit nobis probandum. Et primum quidem memoria repetendum, Accusativum non regi proxime a Nominibus: tum ista omnia, quæ *Participia* dicuntur, vera esse Nomina, ut quæ omnia Nominibus Accidentia habent, nihil vero a Verbis, nisi unum id, quod Sanctius iis in hoc capite negat, h. e. adsignificationem Temporis, sibi assumunt. Debuerunt ergo etiam ut Nomina construi, et revera ita construuntur. Nam dicis æque, *Amans uxoris*, et *Amans uxorem*, et utriusque locutionis eadem videtur esse Grammatica ratio, quæ est in *Gnarus hujus rei*, et *Gnarus hanc rem*. Nam *Amans uxoris, gnarus rei, studiosus patriæ*, etc. quum dicis, in omnibus hisce intelligendum est *in negotio, in causa uxoris*, etc. aut simile quid. Jam quæ hujus locutionis est ratio, eadem est et alterius, *amans uxorem, gnarus hanc rem, alias res impense improbus*: hæc enim requirunt supplementum *quod ad*, κατὰ, vel plenius, *in caussa, in negotio, quod ad uxorem, hanc rem, alias res, attinet.* Sed dices, longe tamen frequentius hisce Participiis, ut et Gerundiis, Supinis, jungi Accusativum, quam aliis Nominibus, ut adeo Verbalis esse et directa videatur in Participiis constructio. At ego facile crediderim, Veteres ipsos non attendisse plerosque ad hujus Constructionis rationem, utpote Grammatica arte sero constituta: et proinde, quia antiquissimis temporibus, quando lingua Latina propius accessit ad Græcam, frequentissimus fuit ejus Constructionis usus, eam in hisce Participiis præcipue, et longe magis quam in aliis Nominibus, esse retentam a posterioribus,

quia revera tunc existimaverint forsan saltem nonnulli, regi hunc Accusativum proxime ab ipsis Participiis, utpote actionem significantibus, non vero a præpositione suppressa: unde et factum, ut apud illos occurrant nobis aliquando locutiones, quæ ex vera origine aut ratione Grammatica talium Constructionum minus commode expleri ac explicari queant. Id quod de illis non est magnopere mirandum, quum et nos in vernaculis linguis hodie magis earum usum, quam rationem, cognoscamus et sequamur: et Veteres illi, immo ipse Cicero, a Scioppio et aliis sæpe ac merito rationis Grammaticæ ignari arguantur. Atque hinc etiam est, quod usus vulgaris quodammodo distinxit Participii Præsentis significationem ratione Constructionis, seu, prout vel Genitivo vel Accusativo jungitur. Nam *patiens inediæ* quum dicunt Veteres, videntur significare eum, qui æquo animo sæpius patitur, vel facile potest pati: at *patiens inediam*, qui uno actu aut tempore volens nolens patitur. Vide et infra III. 10. 2. Quin reperiuntur aliquando Participia, itidem ut alia Adjectiva, prorsus constructa tanquam Substantiva. Nam sicuti dicitur *Amicus meus*, et *Amicus illius*, ita ut intelligatur conjunctim *Homo Amicus*, tanquam unum Substantivum, quod alios recipere possit Adjectivos, aut Genitivos regere; (Vide Mariangelum *Auctor. Ep.* III. p. m. 16.) sic apud Plaut. *Cistell.* II. 3. 43. *Sed illæc se quandam ajebat mulierem suam benevolentem convenire prius*, ubi *suam* manifeste refertur non tam ad *mulierem* quam ad *benevolentem*, tanquam Substantivum, quod cum Voce *mulierem*, forte repetenda denuo per Ellipsin, coaluit. *Trin.* V. 2. 23. *Megaronides hoc communis meus et tuus benevolens commentus est. Captiv.* V. 1. 15. *Ut beneficium benemerenti nostro merito numeres.* Vide et infra ad II. 13. Nota 13. Præterea dominatur in his etiam Casus, qui facere potuit, ut in Participiis magis retentus sit ille cum Ellipsi Accusativus, quam in aliis Nominibus; certe fecit, ut et iste Accusativus, qui a Grammaticis perperam peculiari vocabulo appellatur *Supinum*, retinuerit constantissime illam Accusativi alterius constructionem, de qua hic agimus, et quam reliqui Casus ejusdem Nominis, etiam alterum Supinum in V. desinens, quorum tamen per se eadem est natura, non retinuerunt. Similiter in Gerundiis solum illud in DI exiens construitur cum aliis Genitivis, at reliqua minime, cujus rei certa ratio reddi nulla potest. Vide me ad III. 8. 2. Quin ipsa Participia in NS exeuntia Genitivum et Accusativum promiscue ferme sibi adsciscunt, at in Comparativo et Superlativo nunquam Accusativum, sed solum Genitivum, quod itidem ex usu, per casum quendam magis, quam per certam rationem, invalescente videtur ortum. Dices denuo, Actionem tamen æque significari Participiis ac ipis Verbis, et proinde respectu significationis τὸ *Amans*, æque ac *Amo*, requirere Accusativum, in quo significatio actionis terminetur. Sed sic etiam Nomina Substantiva a verbis descendentia, quæ pleraque Actionem æque notant, requirerent eundem semper Accusativum, veluti *Lectio*, *Lector*, *Obsidium*, etc. At vero in quibus horum prisca illa locutio aliquando reperitur adhibita, in iis tamen in desuetudinem dein abiit, atque ita posteriores, dum pro Accusativo maluerunt Genitivum usurpare, indicasse videntur, neglectum istum casum non fuisse Nominum inter se constructioni pro-

prium ; ne tum quidem, si maxime eorum Prius, quod est Nomen Verbale, et quod alterum regere videbatur, Actionem significaret. Æqualis enim est significatio actionis in *Lectio*, *Lector*, et *Legens*. Et tamen sicuti priora non requirunt Accusativum, nec amplius recipiunt, sic et posterius eo carere sane potest, et revera sæpe etiam caret: licet in omnibus æque tamen intelligatur per se id ipsum, in quo terminatur actio, h. e. id quod legitur: et aliquando etiam exprimatur, sed modo in Genitivo, modo per Ellipsin longioris circumlocutionis in Accusativo. Verumtamen existimant Viri Docti, Sanctius, Scioppius, Vossius, Ursinus, aliique, non modo Participia, sed etiam ipsa Verbalia nomina recipere et regere per se et proxime casum sui verbi, seu Accusativum, (nam de Dativo non opus, ut dicamus, quum ille æque Nominibus quibuscunque, ac Verbis, jungi queat) veluti quum dicitur *vitabundus castra ; quid tibi hanc rem curatio est ; eo spectatum ludos*, etc. Ego vero, in his quæ sit Constructionis ratio, putem clarissime patere ex iis, quæ dicuntur *Gerundia*, sed quæ revera sunt Participia Passiva, diversorum Casuum, neutrius Generis. Ea enim per omnes casus æque eandem Accusativi recipere constructionem, docent singulatim quam plurimis exemplis Sanctius infra III. 8. et Voss. *Anal.* III. 10. atque adeo non esse peculiaria vocabula, sive *Gerunda*, sive *Gerundia* ; sed veros casus Participii passivi cum Accusativo constructi, recte censuit Scioppius *Parad. Liter. Ep.* 2. Et idem sensisse, neque ex sola diversitate constructionis eosdem eorundem Vocabulorum casus pro diversis habuisse vocabulis debuissent tum Sanctius d. l. tum Vossius de Anal. III. 9. et Ursinus Sect. V. cap. 8. licet ex antiquitate sibi illam magis peculiarem, sed olim frequentiorem et communem cum aliis, constructionem retinuerint ; et quasi usuceperint. At vero si ita se res habet, tum utique nihil prorsus Actionis significare possunt isti casus, quum revera sint passivæ formæ, et significationem passivam habeant ; et proinde neutiquam porro regere per se possunt accusativum, qui tamen illis æque jungitur ac omnibus Participiis et Verbalibus Nominibus, quæ Actionem denotant : probabili sane indicio, eum ergo Accusativum non pendere a significatione, quæ in utrisque illis, Participiis scil. Activis, et Gerundis, plane contraria est ; sed ab Ellipsi, quæ similis utrobique esse potest, et est. Sanctius infra d. l. existimat, tantum esse Gerundia in *Di* et *Do* exeuntia, si expressum habeant accusativum, ceteroquin et hæc et omnes voces in *Dus*, *di*, *do*, *dum* exeuntes, passionem significare asseverat. Inepte prorsus, nulla quippe diversitatis illius ratione. Longius tamen excedit Vossius Anal. III. 9. qui Gerunda, nomina esse Verbalia statuit, descendentia proxime ab ipso verbo, æque ac Participia ; neutiquam vero esse Participia, neque a Participio activo vel passivo formata ; idque tribus firmat maxime argumentis, sed quæ mihi parum valida videntur. Primum est, quod Græci dicunt, non Participio, sed peculiari vocabulo, λεκτέον, *cui respondeat Latinorum gerundium, Dicendum*. At vero aliter apud Græcos, aliter apud Latinos se res habere potest ; Habent Græci quam plurimas Temporis Aoristi, et Futuri, formas, Latinis ignotas : habent multa alia, quæ Latini non receperunt. Ceterum apud hos aliter

tes concipi nequit, quam ut τὸ *Dicendum* sit Neutrum τοῦ *dicendus*, quomodocunque illud a Græcis enuncietur. Secundum, *quod Participia in ablativo producantur, Gerundia* vero in O terminata eam *literam habeant communem æque ac Verba.* At vero eadem ratione probet, quædam Adverbia in O exeuntia, quorum reliqua omnia, quia sunt revera Ablativi casus Nominum, ultimam habent item communem, vel etiam correptam, veluti *sero, postremo, profecto, cito* et ipsum *quomodo*, quod utique est manifestæ convenientiæ Adjectivi et Substantivi in ablativo. Vide et infra de hisce *lib.* IV. *cap.* 4. de *Ellipsi* ad Vocem *Judicio*, sicuti de quantitate metrica Gerundii in DO Priscianum *lib.* VIII. pag. 823. Præterea Gerundia in *do* non tam a Virgilio, aut optimis Poëtis, corripiuntur, quam ab aliis, quum jam *Gerundiorum* appellatio in Grammaticam esset inducta, eaque peculiaria haberentur Vocabula, vel etiam *Modi* verborum, qua ratione paulatim in metro aliquid esse mutatum, nihil est mirum. Tertium est, et quidem *validum sane*, ut arbitratur, quod *Participia sint unius significationis, vel activæ, vel passivæ, Gerundia vero utramque gerant.* Ego vero, ut taceam etiam participia præsentis activi, et præteriti passivi, habere aliquando significationem utramque, Vide Diomedem *lib.* I. de Participio, et Me infra in hoc Capite de Præterito Passivo ad *Amatus*; sed et ipsum Vossium *Anal.* IV. 10. cujus Præsentibus Activis addas licet *Gignentia* pro iis, quæ gignuntur et nascuntur e terra. Sall. *Jug.* 79. *per loca æqualia et nuda gignentium.* et cap. 93. *ilex aucta in altitudinem, quo cuncta gignentium natura fert.* Certe ita hæc exponunt Turnebus *Adversar.* III. 15. et Schottus *Observ.* III. 40. Nisi tamen quis malit, *Gignentia* dici herbas et arbores, quia ab natura sua semper gignunt aliquid, veluti fructus, vel saltem semina, unde alia iterum nascuntur. Verum hæc ut taceam, nego et pernego, Gerundia ista aliam habere significationem quam passivam, quamque habent eorum masculina et feminina, unde illa descendere postulat ipsa ratio. Nam unde ceteroquin esse possent hæc Neutrius Generis vocabula, per omnes casus declinata? At his opponit se vehementer Ursinus *Sect.* V. *pag.* 619. 620. hoc uno argumento, quod multa sint Gerundia Verborum Neutrorum, quæ Verba, ut non habent Passivam formam, sic neque Participium habeant Passivum in *Dus*: At hoc tamen multa habent, Vide ipsum *Sect.* VI. cap. 5. *pag.* 856. Ergo, pergit, talia per naturam suam non posse a Masculinis et Femininis istius Participii esse formata. Veluti *standum est, standi*, etc. quia non dicatur *Standus, standa*, neutiquam ergo inde derivari. Quapropter eo delabitur tandem, ut tradat, Gerundia si sint; ab Activis verbis descendentia, derivari proxime a Particip. in *Dus*, at si ab Neutris descendant, aliunde derivari, ab *ipso* scil. *Verbo*, vel, ut in Addendis ait, a *Participio Activo Præsenti*; veluti *Stans.* Quidquamne absurdius dici potest, quam ut Vocabula ejusdem formæ Grammaticæ, naturæ, usus, constructionis, diversæ credantur formationis seu derivationis Grammaticæ. Eat ergo Vir Doctus, et tradat pariter, Impersonalia *Amatur*, et *Statur*, non esse ejusdem formationis Grammaticæ, quia sicuti dicitur, *Amor, Amaris*, sic non dicitur itidem, *Stor, Staris.* Nemo tamen ipsi credet, opinor, diversæ idcirco illa, *Statur* et *Amatur*, rationis esse originis

Grammaticæ, plane ut hoc respectu nihil diversi est inter impersonalia *Amandum est* et *Standum est*, ac *Amandi* et *Standi*. Quin immo futile adeo est hoc Viri argumentum, ut ipse id in casu prorsus simili alibi rejiciat. Etenim Sect. V. cap. 9. p. 657. docet, *cœnatus*, *pransus*, *potus*, esse Participia Passiva, addens, *neque officit*, *quod*, *cœnor*, *prandeor*, *puteor*, *nusquam reperiantur: idem quippe fatum et alia Participia sunt experta. Et sufficit ita dici posse.* Sed et quando agit *Sect.* VI. *cap.* 4. p. 863. 864. 865. de Participio Præt. Passivo et Futuro Activo, formata ea censet a Supinis in U, quod tamen falsissimum arbitror. At quando Vossius de *Anal.* IV. 10. id rejicit, *hac una*, ut ille ait, *motus ratione*, *quia Deponentia careant posteriori Supino*, *eo quod illud habeat significationem passivam*: nec tamen careant istis participiis, *active significantibus*, quid respondet? Nempe *derivata non semper naturam sui primigenii servare*, atque adeo isthæc participia *analogice secundum suam conjugationem formari*, veluti ab *largior*, licet *largita* non reperiatur, dici tamen *largitus* et *largiturus*, æque ac ab *auditu*, *auditus* et *auditurus*: immo complura esse ab Neutris Verbis talia Participia, nulla licet eorum quoque Supina in U exstent, ut a *placeo*, *placitus* et *placiturus*, quum *placitu* nusquam reperiatur. Addit tandem, sibi itaque *tutam viam non videri deserendam*, *ut isthæc scil. proxime sint a Supinis in. U*. Quare ergo Gerundia *Standum*, *Standi*, etc. non æque censet analogice formari a suo Masculino, licet illud in Verbis Neutris non reperiatur, quum ultro largiatur Gerundia Activorum inde formari, et utrorumque idem plane sit usus, eademque constructio, quando absolute adhibentur. Sed tota Viri doctrina de Gerundiis mera est et absona rerum Grammaticarum confusio, ex hoc solo orta, quod longiora Ellipseos supplementa fastidiose nimis rejicit, ut ostendemus infra ad *Libri* III. *Caput* 8. Jam vero si Gerundia vere sunt Casus Participii Passivi, tum necessario eandem, quam illud, h. e. Passivam, vel saltem Neutralem, habere significationem debent. Neque vero credendum est, mutari naturam vocabuli, etsi addatur ei accusativus, ut quis etiam aliis passivis jungitur sæpissime. Quapropter idem est natura sua vocabulum, sive dicam, tempus est *legendi*, sive *legendi libri*, sive *legendi librorum*, sive *legendi librum*. Et miror, Vossium ita d. l. (de Anal. III. 9. disputasse, quum in *lib. de Constructione cap.* 53. Gerundia fateatur esse nomina Adjectiva, in quibus Substantivum aliquod necessario intelligatur, et, quod ad rationem constructionis, accedat Scioppio, qui *Parad. Ep.* 2. censet semper intelligi in iis ipsum Infinitum Verbi, atque adeo Accusativum non regi a Gerundiis, ut dicuntur, sed ab illo Infinito, quod Substantivi vicem expleat. Veluti quum dicitur, *ardet desiderio discendi literas*, *literas* regitur, ex ejus et Scioppii sententia, ab intellecto infinito *discere*, quod simul exhibet vicem Substantivi respectu *Discendi*. Ego vero putem, in his intelligi potius idem Substantivum, quod in aliis Adjectivis neutrius Generis, h. e. *negotium*, (Vide infra ad III. 8. Nota 1.) et Accusativum regi hic eodem modo, quo regitur, quando aliis passivis reperitur adjunctus, h. e. per præpositionem supressam, κατὰ, *secundum*, *quod ad*. Ita Sall. Hist. III. *Inulti terga cædebantur*. Plaut. *Trin.* II. 4. 26. *Quas sponsiones pronuper tu exactus es*, Ovidius Metamor. VII. 772. *Poscor et ipse meum consensu Lælapa magno.* In his enim et similibus, qualia multa collegit ipse Vossius de *Construct. cap.* 41. Accusativos neutiquam regi a verbo,

sed a suppressa præpositione, quæ Græcæ κατα respondeat, agnoscit. Similiter ergo se res habet in Gerundiis. Sed alia adhuc afferam, quæ item huc referenda videntur. Plaut. in *prol. Amphitr. versu* 33. *Justam rem et facilem esse oratum a vobis volo.* Et Pompejus apud Cicer. *ad Attic.* VIII. 18. *Cohortes ad me missum facias.* Ubi *oratum*, et *missum*, non sunt omnis Generis, nec mutanda in femininum, ut quidem in Plauto prius illud volunt Interpretes, et Vossius *Anal.* III. 16. posterius nonnulli Editores ac librarii. Sequitur tamen illos Ursinus, et censet pag. 599. To. I. poni isthæc Neutra Participii Passivi per omne Genus, et cum omni Genere construi, æque ac *Amaturum esse*, etc. Futuri Infiniti. Sed quam dabunt illi rationem, quare ad hujusmodi locutiones Neutra sola Participiorum reperiantur adhibita, nulla Masculina aut Feminina, nisi quia Neutra Elliptice potissimum ponuntur, et intelligatur tunc sub iis plerumque *Negotium*, ut adeo ab illa Ellipsi origo istarum constructionum omnino sit repetenda. Accedit, quod et Neutra Participiorum Passivorum sola prorsus, et tantum in Singulari Numero, ad Gerundiorum adhibeantur Constructiones; eæ autem ortæ sint ab Activorum Passivis, sub quibus itidem intelligebatur *Negotium*, licet deinde usu ipso paulatim etiam ad Neutrorum Passiva fuerint translatæ, sub quibus tamen *Negotium* vix poterat intelligi. Si quis ergo jam cum Vossio, Ursino, etc. malit hæc personaliter construere et directe, *volo justam rem et facilem esse oratam a vobis*, facile id patior, modo ex natura et origine hujus constructionis agnoscatur intelligi *negotium*, ut plenum sit *esse negotium oratum a vobis.* Malui autem Ego, sed ut contendere de ea re cum quoquam nolim, hæc accipere, ut solent accipi Participia Passiva Neutra et Gerundia, ut sensus sit *volo oratum esse a vobis negotium, quod ad justam rem et facilem attinet*, h. e. negotium justæ et facilis rei. Similiter *missum facias cohortes ad me*, pro *missum esse ad me negotium, quod ad cohortes*, h. e. negotium cohortium. Frequentissimam autem esse hanc, licet longiorem, Ellipsin, *Negotium quod ad*, patet ex frequenti usu vocularum *quod ad*, quarum non alia esse potest ratio in constructione. Considera sis Plaut. Aulul. IV. 10. 40. *Ego te de alia rescivisse censui, quod ad me attinet.* Illud *quod* quo referri potest, nisi ad suppressum *negotii*? Sic pene Cicer. Famil. XVI. 4. *Sumtu ne parcas ulla in re, quod ad valetudinem tuam opus sit.* Possent illi simpliciter etiam dixisse, *quod ad me, quod ad valitudinem tuam.* Terentius *Phorm.* III. 1. 14. *De ejus consilio sese velle facere, quod ad hanc rem attinet*: scil. *omnia istius negotii, quod*, etc. Immo vero, ubicunque τὸ *Quod* initium est orationis, semper intelligitur, *in*, vel *de negotio illo, secundum quod negotium*, etc. Cicero *Famil.* VI. 18. *De negotio tuo, quod sponsor es pro Pompejo, non desinam cum Balbo communicare.* Terent. Heaut. III. 1. 86. *Quod sensisti illos me incipere fallere, id ut maturent facere*, h. e. de negotio, vel id negotium, secundum quod sensisti illos, etc. Hecyr. III. 4. 23. *Quod constitui me hodie conventurum eum, dic me non posse*, scil. convenire eum secundum id negotium, secundum quod constitui, etc. Phædr. Fab. 35. *Quod vides fodere terram aprum, quercum vult evertere.* Plaut. Cap. III. 4. 54. *Filium tuum quod redimere se ait, id neutiquam mihi placet.* Sic Epidico I. 2. 28. *Empta est ancilla, quod tute ad me literas missiculabas*, h. e. negotium, propter quod negotium tute, etc. III. 4. 20. *Animum advorte, ut, quod ego ad te venio, intelligas.* Sic quando *quod* rationem rei significat, seu pro

quia ponitur, intelligendum est semper *propter negotium*, *secundum quod* Phædr. Fab. 49. *Ut adjuvaret jurisjurandi fidem*, *Quod ipsos error implicuisset criminis.* Plautus Mil. Glor. v. 22. *Juro me nociturum nemini, quod ego hic vapulo.* Et præmisso *propterea* Terent. Andr. I. 1. 11. *feci, etc. propterea quod serviebas liberaliter.* Quasi dictum esset, propter ea negotia negotii istius, secundum quod serv. etc. Sic Liv. I. 32. *Quod Latini adversus pop. R. fecerunt, deliquerunt, quod populus R. bellum jussit esse, senatusque consensit, ob eam rem bellum indico.* Longioris etiam est circuitionis, quando *quod* in initio periodi vel in transitu faciendo ponitur ante *si*, ut passim fit, sed et ante *Nisi*, *Etsi*, *Ubi*, *Utinam*, *Quum.* Quibus in locis plerumque superioris periodi sententia, quasi per Appositionem Ellipticam vocis *Negotium*, *secundum quod*, repetitur et sequentibus nectitur. Sæpe tamen etiam ex usu vel abusu potius et neglectu rei Grammaticæ, τὸ *Quod* ita ponitur, ut nihil habere videatur, quo respiciat, atque adeo abundet prorsus. Exempla locutionum ejusmodi plura vide apud Grosippum, seu Mariangelum Auctario Ep. VI. p. m. 53. 54. 60. 61. Gronovium Patrem ad Livium XXVII. 7. denique et me infra IV. 5. ad Verb. *Respondeo.* Jam vero *negotium ad me*, vel *ad illam rem*, pro *meum*, vel *illius rei*, merus est Græcismus. Passim istic τὸ κατ' ἐμὲ scil. πρᾶγμα, h. e. *quod ad me*, *in negotio*, *quod ad me attinet.* Sic Theoph. Instit. de *Divisione rerum*, et alibi, *res singulorum* vocat τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα. Ael. *Var. Hist.* II. 42. ἡ κατὰ Πλάτωνα ἀρετὴ, *Virtus Platonis*, III. 36. ὁ κατ' Ἀριστοτέλην κίνδυνος, *periculum Aristotelis*, I. 34. τοῖς λοιποῖς τοῖς κατὰ γένος, *reliquis gentilibus.* Sic in S. Scriptura sæpe; Act. Ap. XVIII. 15. Εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ τοῦ Νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, *de Lege vestra.* Ephes. I. 15. ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν, *fidem vestram.* Act. XXV. 14. *exposuit* illi τὰ κατὰ τὸν Παῦλον, *res Pauli.* Rejicit hanc supplendi rationem, et phrasin *negotium rei*, aut *negotium quod ad hanc rem*, Ursinus To. 1. p. 599. et 600. ac To. 2. p. 386. et 394. nihil fere refellens, sed clamitans tantum, an *Negotium Prætorum* est idem quod *Prætores*, an *Negotium quod ad Legatos attinet*, est idem, quod *Legati*? At vero, si nondum satis id hic probavi, videas tum velim, quæ et infra IV. 4. in Ellipsi ad vocem *Negotium* annotavimus. Sed et quid discriminis est inter *Negotium Prætorum*, et *Quid hominis Tu es*, *Quid mulieris uxorem habes*? in quibus *Negotium* certissime intelligitur. Quid? quomodo explebit quis aliter, quam bis per *Negotium negotii*, isthæc Plauti, *Quid hujus veri sit*, h. e. quid negotium hujus negotii sit negotium veri negotii. At quam absona, clamabunt, hæc est repetitio *negotii*, quis unquam ita locutus? Nemo, dixerim; nam Latini jam ab initio cum omni Lingua etiam Ellipses a Græcis acceperunt, qui suum χρῆμα vel πρᾶγμα sub Adjectivis Neutris semper fere per Ellipsin omiserunt. Notum est illud Homeri, Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. Dein respondeo ex ipso Vossio de Constr. 53. qui objicienti, *at non ita loquimur*, reponit, *Quid tum? Non de sermonis consuetudine agimus, sed de causa sermonis*, h. e. ratione et origine. Sed tamen quia illud *Negotium* multum negotii nobis in Gerundiis Verborum Neutralium facessit, ostendimus infra ad III. 8. Nota 2. in fine, posse nos in iis, at non in Activorum Gerundiis, abstinere illo *Negotii* aut alterius Substantivi supplemento, æque ac Nominativo in Impersonalibus, quum hæ locutiones Gerundiorum sint plane Impersonales, seu ab Impersonali Verborum constructione ortæ. Ceterum ex superiori-

bus intelligi jam sic satis potest, quæ sit in hisce passivis, quando Accusativos sibi habent junctos, ratio constructionis, quæ eadem esse debet in Gerundiis, ut quæ item passiva sunt; veluti in hoc Virgiliano, *pacem Trojano ab Rege petendum*, quod Sanctius III. 8. male mutat in *petendam*, eodem modo, quo apud Plautum non nulli *oratum* in *oratam* deformaverant. Explicandum potius erat, ut illud Lucretii: *Multa novis rebus præsertim quum sit agendum*; in quo ille ipse *optime deesse posse* censet κατὰ, quod proinde et in illo Virgilii, et in omnibus talibus Gerundiis, deest. Vide plura ejus locutionis exempla in Gifanii Lucretiano Indice in voce *Gerundiis*. Gerundia autem quæ dicuntur, etiam si Accusativum penes se habeant, vera esse passiva, ut sæpe dixi, patet etiam ex eo, quod casum agentis habent eundem, quem cetera Passiva, h. e. Dativum vel Ablativum. Cic. *de Senect.* c. 2. *Tanquam viam longam confeceris, quam nobis quoque ingrediendum sit.* Plaut. *Trin.* IV. 2. 27. *Opinor, advenienti mihi hac noctu agitandum est vigilias.* In his *Mihi* et *Nobis* indicio sunt, æque has esse passivas locutiones, ac verbo finito si dicerem, *mihi agitantur vigiliæ.* Sic et Lucretius IV. 778. *Multaque in his rebus quæruntur, multaque Nobis Clarandum est, plane si res exponere avemus.* Et V. 45. *At nisi purgatum est pectus, quæ prælia Nobis Atque pericula tunc ingratis insinuandum!* h. e. in quæ prælia et pericula Nos debemus tunc nos immitere. Utroque enim in loco manifeste per τὸ *Nobis* designatur Agens. Sed Ursinus To. 2. p. 387. Ablativum cum A vel Ab requirit, et Dativum eludit, quia mea ipsius sententia Dativus omni orationi possit jungi. At hoc postremum nihil pertinet ad hanc questionem quæ in eo versatur, an Latini in Verbis Passivis Agentem expresserint Dativo vel Ablativo, et an in his quoque Gerundiorum exemplis Agens Dativo significetur. Posterius est manifestum: Prius vero adeo certum, ut ipse Ursinus p. 327. Doctiss. Cellarium reprehendat, qui hæc *rarissima nec facile imitanda* in prosa, dixerit, subjiciatque dein hæc Verba, *illud saltem, rem Agentem in talibus, ubi Dativus, pro Ablativo cum A, Verbo Passivo jungitur denotari, indubium est.* Quocirca quum hic quoque Agens manifeste exprimatur Dativo, recta inde ratione colligitur, Gerundia igitur esse in arte Grammatica naturæ et constructionis Passivæ potius, quam Activæ. De Ablativo miror eum desiderare probationem, quum ipse pag. seq. et To. 1. p. 623. id ex Cicerone probet: sed et To. 2. p. 417. Participia in DUS, non modo Ablativum cum A vel AB, sed et Dativum, ac *sæpius* quidem, habere sibi junctum, more Passivorum, doceat. Quum ergo Dativus eodem modo et sensu, Agentem notans, jungatur Participiis Passivis in DUS et DUM, ac Gerundiis in DUM, viderit Vir Doctus, qua specie aut fide eludere voluerit meum hoc manifestum adeo argumentum. Jam vero quum hisce pro natura et origine sua Passionem vero significantibus vocabulis adeo tamen frequenter additus sit Accusativus, ut putarint plerique omnes, Actionem aliquam iis significari, et ex Activorum Verborum constructione Accusativum istum proxime ab iis regi, qui tamen regitur usitatissima Ellipsi a suppressa præpositione; non absurdum igitur est habendum, licet forte paradoxum, quod censui, eodem modo se rem habere in Nominibus Verbalibus; etiam in ipsis Participiis, ut quæ item Accusativum per se et proxime regere nequeant, quia vera sunt Nomina, nec naturam Nominum exuere queunt in constitutione, sicuti exuerent, si per se regerent Accusativum. Præ-

(2) *Amans* omnium temporum esse potest, teste Justino Martyre in Admonitione ad Gentes. *Quandoquidem*, inquit, *hæc syllaba ὤν, id est, ens*, vel *existens, non unum duntaxat, sed tria innuit tempora, præteritum, præsens, atque futurum: sic enim Plato ὤν, ad futurum retulit tempus*, etc. Cicero, 10. epist.

terea patet inde, in istiusmodi Constructionis ratione indaganda non esse habendam rationem significationis Activæ, quæ sit in istis Nominibus, quum æque illa Constructio reperiatur in Passivæ significationis vocabulis: immo vero, quod omnino hic observandum, Constructio non pendeat a significatione vocabulorum, sed a natura eorum Grammatica, ad quam significatio nihil pertinet; licet ipsi Scriptores, quum jam maximam partem in desuetudinem abiisset Elliptica illa Constructio Accusativi cum Nominibus, eam retinuerit, tunc tamen potissimum, quando inerat Nominibus significatio quædam Actionis, quod forte naturam ejus Constructionis ignorantes ipsi existimarint, quidam certe, significationis istic rationem esse habitam et habendam. Plane sicuti, ut ex *seq. cap.* patet, nonnulla Adverbia, quæ significatione conveniebant cum quibusdam præpositionibus, ita frequenter Accusativo, tanquam si essent et ipsa veræ Præpositiones, et eum casum regerent, juncta reperiuntur, ut pene putem ipsorum Veterum nonnullos intercedentem Ellipsin non perspexisse. Nos vero hic quærimus, non quid existimatum aut factum sit a quibusdam, sed quid existimari aut fieri debuerit pro natura artis Grammaticæ. Verum tamen omnia hæc de Participiis, utrum per se, æque ac ipsa Verba, regant Accusativum, nec ne, ita disputavi, ut nolim cum quoquam ea de re contendere, inprimis, quum non multum intersit, quomodocunque hæc accipiantur, si usus sit certus et constans, ut est, et quum in aliis Linguis, etiam Græca, et nostris vernaculis, Participia fere Verborum suorum constructionem sequantur, ut jam in Præfatione nuperrimæ editionis palam monui. Sed tamen aliam esse in his Linguæ Latinæ Analogiam puto, cujus, in indaganda constructionis vi et natura, præcipua est habenda ratio, et ad quam usus, nisi in abusum degeneraverit, revocari debet. Ejus autem certas esse Leges oportet; quas inter vel præcipuam esse reor, quæ rectionem casuum constituit. Non putem igitur Analogiæ istius legibus convenire, ut Accusativus, æque ac Genitivus, ab Nomine regatur. Accedit, quod frequentissimus, et antiquissimis maxime temporibus, fuerit Accusativi per Ellipsin Nominibus, cum Substantivis tum Adjectivis, et Verbis, etiam Neutris ac Passivis, juncti usus. Si quis tamen usum posterioris temporis tantum spectet, et ideo Ellipsin inde excludere, ac Participia Activa ab istis legibus excipere, vel omnia Participia pro mixto quodam ac medio inter Verbum et Nomen vocabulorum genere habere malit, facile patiar. At Gerundia, quæ ita dicuntur, quin æque ac omnia Passiva, Accusativum sibi per Ellipsin adsciscant, nullus dubito.

(2) *Amans omnium Temporum, etc.*] At revera Participia apud Latinos, æque ac apud Græcos, singula proprium habere Tempus, quod adsignificent, ubi tem-

Et

Et absui proficiscens in Græciam. Cæsar I. Civil. *Quos ab urbe discedens Pompejus erat adhortatus*, id est, quum discederet. Terent. *Sed postquam amans accessit, pretium pollicens*, id est, accessit et pollicitus fuit. Idem; *Ultro ad eam venies, indicans te amare*, id est, venies, et indicabis. Cicero Cœlio; *De provincia decedens questorem Cœlium præposui provinciæ*, id est, quum decedere vellem. Plautus;

poris distinctio requiritur, docet clarissime Vossius in *Addendis* ad *Anal.* IV. 10. Accedit et Varro, qui *lib.* IX. de L. L. quatuor constituit genera vocabulorum, inque iis *tertium genus*, *quod Casus et Tempora habet, ut docens, faciens*; inque eo suffragantes sibi habet omnes veteres Grammaticos. Vide Priscian. *lib.* XI. pag. 911. 912. Sed et liquet illud ex appellatione *Participiorum*, quæ ita dicta, quod Nomina sint, sed Verbi quasi partem aliquam capiant, quæ non alia esse potest, quam adsignificatio Temporis. Adde, quæ *sup. capite*, Verbis infinitis quoque Temporum distinctionem asserens contra Sanctium, monui. Horum autem Participiorum magis promiscuus aliquando est usus, tum quia Nomina sunt, et sæpe adhibentur sine ullo temporis respectu aut designatione, quando scil. ejus distinctio nulla requiritur: tum etiam, quia non ita manserunt in usu propria singulorum Temporum Participia in utraque activa et passiva declinatione, et proinde quæ manserunt, aliquando alterius, quod deficere cœperat, vicem explere debuerunt. Nam trium Temporum Participia, olim certe, in activa Forma vere fuisse putem, *Amans*, *Amatus*, *Amaturus*. Verum, quum hæc forma, *Amátus*, licet olim æque Activa, ac Passiva, tamen paulatim in Verbis plane Activis ad Passivam significationem ferme in perpetuum et unice fuisset translata, tunc Præsens illud *Amans* cœpit etiam adhiberi aliquando in usu et sensu Præteriti, qualis est sensus in Aoristis Græcis Tale illud Plinii, VIII. 52. *Apri inter se dimicant, indurantes attritu arborum costas*, h. e. ut recte explicat Sanctius, post quam induravere. Vide omnino Vossium *Anal.* IV. 14. Sed et animadvertendum est, uno in commate sæpe diversa notari tempora, atque adeo Præsens vere Participium posse accedere omnibus omnino Periodis, in quibus etiam de præterita et futura re agitur, quia in præterita illa re, quum gesta est, præsens fuit, et in futura item præsens erit, id, quod Participio enunciatur, ita ut plerumque etiam per Præsens vel Imperfectum Indicativi aut Subjunctivi possit efferri. Recurrendum denique ad illud etiam, quod jam supra dixi; Præsens haberi pro extremo Præteriti Temporis puncto, et primo Futuri: Veluti apud Livium XXIV. 36. *Ea pugna deficientes a Romanis cohibuit Siculos*, h. e. qui jam incipiebant deficere, et in eo jam erant, ut re ipsa deficerent. Vide et supra I. 13. 4. p. 97. Contra *advenientes* dicuntur non illi tantum, qui in itinere sunt, sed et qui jam pervenerunt in locum, ad quem tendebant; et speciem *advenientis* adhuc retinent. Eo usque enim se extendit *adveniendi* significatio. Vide loca paulo post a Sanctio allata.

Amphitruo cum uxore modo ex hostibus Adveniens voluptatem capit, id est, postquam advenit: nam in itinere voluptatem cum uxore non capiebat. « [Idem » Pœn. *Patruo advenienti cœna curetur volo*, *id* » *est*, ei qui jam advenit. » Terent. *Offendi adveniens*, *quicum volebam*, *collocatam filiam*, id est, postquam adveni, non in itinere. Plaut. Most. *Pater hic me offendet miserum adveniens ebrium*, id est, quum advenerit: Ibidem; *Satin' habes*, *si advenientem patrem faciam tuum*, *non modo ne introeat*, *verum ut fugiat.* « [Et Men. A. 2. Sce. 3. *Herus* » *emit me dicto audientem*, *non imperantem sibi*, » id est, qui futurus esset dicto audiens.] » Horat. *Veniens in ævum*, id est, in futurum. Plin. *Inde eductum è custodia bibere jussit*, *illico spirantem*, id est, qui statim spiravit. Idem; *Tum apri inter se dimicant indurantes attritu arborum costas*, id est, postquam induravere: nam dimicantes non indurant. Plaut. Bacchid. *Credo hercle adveniens nomen commutabit mihi*, id est, quum advenerit. Cicero Balbo; *Non dubito quin te legente has literas confecta jam res futura sit.* Virgil. *Turnum fugientem hæc terra videbit?* « [id est, cum fugiat. Livius; *Annibal* » *exercitum in tectis Capuæ habuit adversus omnia* » *humana mala sæpe ac diu durantem*, *bonis inexper-* » *tum*, *atque insuetum*, id est, durare solitum. Idem; » *Ea res deficientes a Romanis cohibuit Siculos*, id » est, qui defecturi erant. Virgil. *Romanos*, *volven-* » *tibus annis*, *Hinc fore ductores pollicitus*, pro, » annis venturis.] »

Est, ubi hoc participium conatum quendam significat: Æneid. 6. *Agnovit pavitantem*, *et dira tegentem supplicia*: id est, qui conabatur tegere, nec tegere poterat truncis manibus. Idem 9. *Nec nos via fallet euntes*, id est, si ire conemur, aut quum ibimus. Æneid. 2. *Et terruit Auster euntes*, id est, ire conantes. « [Cicero; *Nec hoc scribunt vitupe-* » *rantes*, *sed potius ad laudem*, id est, animo, » consilio, aut conatu vituperandi non scribunt, sed » potius laudandi. Idem 3. de Finib. *Quod si face-*

» *rem te erudiens, jure reprehenderer*, id est, erudire
» volens.] »

(3) *Amaturus*, si omnia tempora non adsignificaret, omnibus temporibus non adjungeretur : quare a verbo personali omnia participia deducunt suam significationem ; ut, *profecturo tibi dedi litteras, profecturo tibi dabo litteras.* Item ; *venturo Cæsare Roma trepidat ; venturo Cæsare trepidavit ; Venturo Cæsare trepidabit.* Et sic per omnia tempora. Itaque hoc participium junctum præsenti, aut futuro, fere servat futuri significationem ; ut, *facturus sum, facturus ero :* cum aliis temporibus variat. Curtius lib. 4. cap. 9. *Mazeus, qui, si transeuntibus flumen supervenisset, haud dubie oppressurus fuit incompositos in ripa.* Cicero pro Milon. *Vos visuros fuisse.* Idem 4. epistol. *Eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse, quam incertis in rebus fuisset.* Idem 1. de divin. *An tu censes ullam anum tam deliram futuram fuisse, ut somniis crederet.* Idem in Anton. *aliam sententiam se dicturum fuisse.* Seneca epistol. 19. *Ingeniosus ille vir fuit, magnum eloquentiæ Romanæ daturus exemplum, nisi enervasset felicitas*, id est, qui dedisset. Plinius lib. 3. epist. *Librum, quo nuper*

(3) *Amaturus, si omnia, etc.*] Ineptissima hæc est ratio. Nam et sic adhibere queam triplici modo verba etiam personalia, ut *Laudavit proficiscentem filium*, et *profectum jam filium*, et *profecturum filium.* Et *Trepidavit Roma venturo Cæsare, veniente Cæsare, et quum jam venisset Cæsar.* Manifesta utique in his diversitas quædam temporis, neque illa inest in unico Verbo personali, sed in variis Participiis. An ergo recte concludam, unum illud personale verbum, non unum proprie Tempus, sed omnia adsignificare, quia omnibus Temporibus Participio declaratis adjungitur ? Scilicet, ut jam sæpe dixi, eodem commate sæpe duplex tempus significatur, alterum verbo finito, alterum infinito, vel participio. Immo vero aliquando etiam triplex, veluti, *se dicturum fuisse ait.* Aliud etiam est, *Sum dicturus*, aliud, *Fui dicturus* : in qua locutione utrâque Futurum denotatur unice Participio : at priore locutione dicitur consilium illud faciendæ Futuræ rei in me esse præsens ; posteriore, illud jam præteriisse, atque adeo rem ipsam tunc non amplius esse Futuram, sed fuisse antea, nisi impedimentum aliquod obvenisset. Consilium ergo meum est Præsens vel Præteritum, at Res facienda consideratur, ut vere, vel in hoc Præsenti, vel in Præterito jam tempore, Futura. Vide et Voss. in *Add. Anal.* IV. 10.

optimo Principi gratias egi, misi exiginti tibi, missurus etiam si non exegisses, id est, quem misissem. Cicero, 4. Philip. *Non sine exitio nostro futurum Antonii reditum fuisse.* Idem 5. de Finibus; *Ne manum quidem versuras fuisse.* Nugatur igitur Valla, quum dicit lib. 1. cap. 26. duo futura jungi non posse. Martial. *Mergite me fluctus, quum rediturus ero.* Cicer. in Rhetor. *Demonstraturi erimus.* 1. de Oratore; *Erit acturus.* Ovid. *Tu procul absenti cura futurus eris.* Idem Metam. *Si quis forte Deum doliturus eris.* Prop. *Et si quid doliturus eris sine testibus illis.*

(4) *Amatus* non solius præteriti est, sed omnium: at vero quia omnia verba in *or* carent præteritis,

(4) *Amatus non solius præteriti, etc.*] Immo vero, quando tempus aliqnod adsignificat, est Præteriti, et manet, etiamsi jungatur τῷ *sum*, vel *eram*, vel *fui*, vel *ero*: cui postremo recte et proprio sensu jungi potest. Etenim si mandanti, quod Priscianum adtulisse diximus *supra cap.* 13. ἀνοιχθήτω ἡ πύλη, respondeat quis, *aperta erit porta, quum redieris*, non significat is, fore, ut aperiatur porta eo ipso demum tempore, quo redierit, sed in et ante id tempus fore jam apertam. Vide et infra III. 10. 2. Aliquando tamen futurum quid intelligitur hac Participii Forma, licet ipsa tamen significet non nisi Præteritum in illo Futuro, ut apud Livium V. 36. *ne penes ipsos culpa esset cladis forte Gallico bello acceptæ*, h. e. si forte clades in Gallico bello, quod imminebat, sit accepta. Designatur enim conditio rei futuræ, sed adhuc incertæ, et quæ tamen facta jam esse debeat, antequam culpa ejus et causa investigetur vel accusetur. Ceterum Forma hæc æque fuit olim Verbi Activi ac Passivi, licet in singulis verbis jam non sit utroque in usu. In quibusdam nunc est solum Activæ seu Neutrius significationis, in quibusdam Utriusque. Certe in *Deponentibus*, quæ dicuntur, hanc formam esse significationis Activæ, nemo ignorat, sed et in plerisque esse etiam Passivæ singillatim ostendit Vossius Anal. IV. 11. et diserte tradit Priscianus lib. XI. pag. 927. At Ursinus *Sect.* VI. p. 881. hæc a Communibus Verbis arcessenda ait, seu a Verbis, quæ sub terminatione Passiva utramque habuisse significationem reperiantur. Agnosco equidem lubens talia dari Verba: sed tamen non debebat Ursinus hoc argumento magnopere uti, quum ipse *Sect.* V. *pag.* 436. ubi de hisce Verbis erit, agnoscere ultro debuerit, *Participia Præteriti temporis, et Tempora, quæ inde nascuntur, esse usitatoria* duplicem in sensum, quam sint ipsa Verba, ut adeo multa in hanc classem relata sint Verba, quæ non ipsa, sed quorum Participia sola, utramque habent significationem. Porro pleraque Neutra hanc formam recipiunt, et quidem ejusdem significationis, cujus ipsa sunt Verba. Plaut. Pseud. prol. *Maios fugi-*

Grammatici inculcarunt pueris hoc participium pro præterito perfecto; unde creditum est esse præteritum passivum: sed revera, *sum amatus*, præsentis est; *eram amatus*, imperfecti; *fui amatus*, præteriti, *ero amatus*, futuri: nam si semper præteriti esset,

tastis, *Quirites*, *successis Bonis*, h. e. non, ut vult Taubmannus, per bona, quæ bene successerint Quiritibus, sed Bonos, ait tantum, successisse Malis hominibus, qui fugati erant. Sic *juratus*, *rebellatus*, etc. cujusmodi quamplurima collegit pro solita sibi industria Vossius Anal. IV. 13. Cavillatur hic Ursinus, quando ait, me debuisse non *pleraque*, sed *multa*, dixisse: quum utique hæc duo ejusdem sint significationis, ut vel ex unius Suetonii quamplurimis locis constat. Et sufficit argumento meo, *Multa* talium Participiorum ab Neutris reperiri, quod manifesto est indicio, illa ergo habere eandem significationem, quæ ipsa Verba in O exeuntia, licet omnium Partic. ea significatio in Auctoribus, qui supersunt, nobis nunc non occurrat. Adde his etiam illa, quæ Grammatici dicunt ex Participiis in Nominum naturam transiisse, veluti, *Cautus*, qui sibi cavere solet, *Circumspectus*, *Desperatus*, *Conspirati*, *Effusus*, *Profusus*, *Tacitus*, *Consideratus*, *Consultus*, *Promptus*, etc. Omnia hæc habent Activam significationem, quasi essent ab verbis in O formata. Sed minus bona fide agit Ursinus, quando ex Participiis a Vossio allatis excipit *non pauca*, ut ait, *quæ non neutram, sed passivam notionem sustineant*: excipit autem duodecim, et inter illa refert *Juratus*, quod ipse dein p. 892. exponit, *qui juravit*, et inter Participia *neutralis significationis* numerat. Tum *Potus*, quod Vossius docuerat, etiam ex Compositis, et Activum et Passivum esse, et cujus Activam seu Neutralem significationem, quæ una hic quæritur, satis probat Terent. *Hec.* I. 2. 63. *Cum Virgine Adolescens cubuerit plus potus.* Sed et τὸ *Obitus* pro eo positum, qui obiit, Vossius non ex Appulejo tantum, sed et ex Lævio, antiquissimo Poëta, eruit. Non debuisset ergo hæc Ursinus inter excipienda mihi objicere, sed ex iis potius probabilitatem meæ agnoscere sententiæ, tanto magis, quoniam ipse dein pag. 891. et plura quam Vossius, et quidem XXX. numero, Participia Neutralium illo sensu profert. Denique *Rebellatus* hic a me *productum* ait p. 893. *Sed sine auctore*, verum quem ipse in Addendis agnovit dein esse Valer. Max. IX. 10. 1. prout editus est et emendatus a Vorstio, quem istic videas velim. Porro autem quædam Neutrorum sunt, quæ aliam Præteriti, etiam Finiti et Activi, formam nullam habent, ut *audeo*, *gaudeo*, *mœreo*, etc. ut adeo Participium hoc cum Verbo Substantivo illius vicem in Sensu Activo vel Neutro suppleat. Immo etiam, quando Præteritum formæ Activæ reperitur, invaluisse tamen hoc Participium supra illud aliquando cognoscitur. Sic a *Mereo* et compositis habemus non modo *Merui*, sed et *Meritus sum*. Similiter a *Confido* legimus quidem apud Livium XLIV. 13. *Confiderunt*, sed longe frequentius est in illo Activi Perfecti sensu *Confisi sunt*. Et Priscianus ait lib. VIII. p. 818. *antiquissimos* dixisse etiam *ausi* et *gavisi*.

Latine non diceretur, *amatus ero.* At Cicero dixit lib. 11. Fam. *Ego si cum Antonio loquutus fuero.* Idem lib. 13. *quos spero brevi tempore societate victoriæ tecum copulatos fore.* Idem lib. 2. *quibus officiis Atticum adstrinxeris, iisdem me tibi obligatum*

in Perfecto Activo, sed *quibus deinde non utantur.* Denique ipsa illa extra controversiam Activa verba hanc formam Participii in eadem significatione itidem admiserunt. Veluti *punitus*, apud Cicer. de Inv. II. 27. *Communicatus* Liv. IV. 24. *Mulctatus* Suet. Aug. 21. *Dissimulata Deam*, Ovid. Fast. VI. 507. Disertius Idem in Arte 1. 690. *Turpe, nisi hoc matris precibus tribuisset, Achilles Veste virum longa dissimulatus erat. Concepta alvus*, apud Festum in V. *Egeria. Deploratus* Sall. *Jug.* 104. ubi vide Rivium. Sed et hæc rejicit Ursinus, et in loco Sallustii legi jubet *Deprecatus*, quod et nonnulli ediderunt. At in Festo ex mera conjectura cum Cl. Ducerio vulgatam exturbat lectionem, legique *conceptum alvo egerere*, pro *conceptum alvum ego.* In Livio quoque contra omnes Codd. pro *Communicati non sint*, admittit conjecturam, *communicari non siverint*, quam ipse sensus et ratio plane respuit. Nec enim istic dicitur, quid illi non siverint ab aliis fieri, sed quid ipsi non fecerint. Ergo ista quidem rejiciendi violentia nimium declarat Ursini studium abeundi in contrarium. Tu vero adde illis, quæ attuli, exempla ab Lipsio ad Tacit. Ann. I. 5. et a Salmasio ad Solinum pag. 53. b. prolata. Quid vero de loco Ovidii Metam. IX. 299. dicemus? *subsedit in illa Ante foras ara, dextroque est poplite lævum Pressa genu.* Certe Victor Giselinus exp. *Pressa est*, Synecdochice pro *Pressit.* Sed et si aliter exponas, multis erit utendum ambagibus: nempe, illa est pressa suo ipsius poplite, et quidem κατὰ lævum genu. Similiter huc possis referre illud Terentii Hec. V. 1. 11. *Nam jam ea ætate sum, ut non sit peccato mihi ignosci æquum*, h. e. mihi, si peccavi. Ubi vide Notas Gujeti. Alibi, fateor, non legitur eo sensu *peccatus*, sed neque *mulctatus*, et reliqua, quæ ex antiquitate obsoleta remanserunt; pleraque tantum ἅπαξ λεγόμενα. Porro sunt et alia unius formæ vocabula, duplicem tamen, tum Activam, tum Passivam, habentia significationem, veluti Adjectiva in BILIS exeuntia. De quorum passiva significatione nullum est dubium. De activa hæc exempli loco habe. *Immemorabilis*, quæ nihil memorat, Plaut. Cist. II. 2. 2. *Orator impetrabilis.* V. 2. 40. *Vincibilis causa.* Ter. Phorm. I. 4. 49. *Placabilius est, nosmet id indicare.* Ibid. V. 7. 68. *Venerabilis in Deos*, Valer. Max. I. 1. 15. *Penetrabile talum*, et similia passim apud Poëtas. Iniquum foret postulare, ut de omnibus hoc ostendatur. Nec enim omnis omnium Vocabulorum usus in reliquis vetustæ Antiquitatis nobis occurrit. Satis est, ostendisse illam formam utraque significatione sæpe præditam. Eodem ergo modo et in hac Participii forma se rem haberem putem, atque adeo eam, quia verum est Nomen, promiscue usurpasse Veteres, modo in actione, modo in passione notanda. Quin immo existimem pene, fuisse eam primitus vel maxime Activam, tum quia descendere videtur a præterito ac-

fore. Livius, *Paratos fore*. Curtius lib. 4. *Hoc quoque acceptum fore Jovi vates respondit*. Virg. Æneid. 3. *Desertas quærere terras Auguriis agimur divum*, id est, deserendas. Idem Æneid. 1. de Cycnis; *Aut capere aut captas jam despectare videntur*, id est,

tivo, veluti *amatus* ab *amavi*, quasi *amavitus*, et sic in ceteris; tum quia et ipsa manifestam dat originem, nulli passivo, sed activo vero Participio, *amaturus*, ut et Verbalibus Nominibus, tum rei, tum personæ, actionem tantummodo significantibus, ut *Lectio*, *Lector*. Conjunxi hæc duo quasi in unum argumentum, quia prius illud per se solum non magni est ponderis, at tanto validius putem posterius. Sed Ursinus omnia hæc rejicit æqualiter, et hoc posterius *nihilo validius* priore pronunciat. Verum nihil ille in contrarium profert, præter inania verba. Debuisset exemplum produxisse ullum Activi a Passivo derivati, quod est contra Naturam Latinæ Grammaticæ. Neque vero a Supinis Participia, sed ab His Supina sunt deducenda, quippe quæ sunt Casus Nominum a Participiis ortorum. De Nominibus Verbalibus satis quoque speciosa est mea ratio. De his tamen unum, quod ille non animadvertit, mihi, ut verum fatear, dubitationem quandam parit. Scilicet quod in Lingua Græca omnia ejusmodi Verbalia a Præterito Passivo indicativi manifeste formentur. Quod si ita se habet, nihil tum causæ superesse videtur, quo minus a Passivis quoque in Latina Lingua derivari queant hæc Nomina. At longe alia ratio est Participii Activi, quod suam formam et significationem a Passivo ut accipiat, ab omni abhorret verisimilitudine. Denique conveniens videtur, ut, sicut in verbo Infinito forma Activa habuit tria olim Tempora tuis terminationibus distincta, *amare*, *amavisse*, *amassere*, sic et in Participiis itidem tria habeat, *amans*, *amatus*, *amaturus*. Postremo multa etiam sunt hujus generis Participia, quorum verba Passiva nulla sunt, nec dari possunt. Unde Vossius *Anal.* IV. 13. ea ab Impersonalibus passivis Præsentis Temporis deducere conatus est; licet ipse fateri cogatur, etiam horum nonnulla prorsus nullo esse in usu. Talia sunt *occasus*, *obsoletus*: *redundatus*, *gavisus*, etc. quorum nulla Passiva, nec Personalia nec Impersonalia invenias, quum Verborum ipsa significatio respuat passivam formam. Quæ ratio ergo ab Impersonalibus, cum quibus insuper, utpote Præsentibus, nihil commune est Participiis Præteritis et Personalibus, deducendi ea, et non potius ab activis Præteritis? Multis hæc quoque verbis exagitat Ursinus, et tamen nihil dicit. Incusat me, quod hic dicam, quorundam hujus generis Participiorum *Passiva nulla esse*, *nec dari posse*, et eorum *ipsam significationem respuere Passivam formam*. Nonne ergo verum est? An dici potest, *Ego gaudeor*, *Tu gauderis*, *Ille gaudetur*? An ipsa significatio Verbi has locutiones non respuit? Sed ipse alibi ad *Lib.* III. *cap.* 2. dixi, *ab omnibus verbis*, *quæ Neutra dicuntur*, *formari posse Tertiam Personam Passivæ formæ*. Quidni? quum hæc locutio Impersonalis dicatur, et ipsam actionem simpliciter notet. Et tamen ea ipsa impersonalia in illis,

capiendas. Ibidem; (5) *Submersasque obrue puppes*; id est, submergendas. « [et Georg. I. *Quam quibus* » *in patriam ventosa per æquora vectis Pontus, et* » *ostriferi fauces tentantur Abydi.* Ubi Servius: *Vic-* » *tis, his qui vehuntur, quia Latina locutio non* » *habet præsens participium passivæ significationis.* » Prop. *Quandocunque igitur nostros mors claudet* » *ocellos, Accipe quæ serves funeris acta mei*, pro » agenda.] » Lucanus lib. I. *Cæsosque duces, et funera Regum*; id est, cædendos. Terent. Andria; *Utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit*, id est, fiat. « [Idem; *Cave quicquam admiratus sis,* » *qua causa id fiat*, pro, admireris.] » Lucanus 2. *Victis bona spes partibus esto*; id est, vincendis. « [Catull. *Brixia Veronæ mater amata meæ*; id est, » quæ amaris à Verona.] » Causam vero quare hoc participium magis videatur perfecti, et præteriti esse

quæ memoravi, *Occasus*, etc. verum est utique, quod non facile inveniantur. Ipse autem mavult in his decurrere ad quandam ἀνωμαλίαν vel credere isthæc Participia esse olim a Verbis Deponentibus, quæ exolerint postea, formata. Quod quid est aliud, quam dicere, potius et fingere quidlibet, quam alterius in sententiam concedere velle. Neque vero opus, ut novam Participiorum istorum appellationem comminiscamur, sicuti fecit idem Ursinus in *Observ. Philol. cap.* 12. *diligenter observandum* censens, *inobservatum adhuc ipsi Vossio, hæc participia vero nomine dici debere Deponentia, ut quæ vere passivam significationem deposuerint.* Nam quid opus est fingere depositam ab iis Passivam significationem, quam nunquam habuerunt, aut habuisse probantur. Agitur enim de Participiis, *Occasus*, etc. quorum Verba formæ passivæ nullo sunt in usu, sive Activo sive Passivo sensu. At mihi sufficit, quod manifeste adeo multa horum participiorum Activæ tantum sint significationis, ut ipse Ursinus Passivam ea penitus deposuisse suspicetur.

(5) *Submersasque obrue, etc.*] Proxime superiora, *desertas* et *captas*, proprie, et ut vere Præterita, esse explicanda, ex inspectis locis abunde patebit. Idem certum est de hoc ipso, licet peculiaris sit locutionis. Nam *Submersas obrue puppes*, idem est, ac si diceretur, perfice cæptam jam submersionem, et porro obrue prorsus puppes jam cœptas subsidere et submergi, ne denuo emergant. Sic Cic. *Famil.* XIV. 1. *Ne puerum perditum perdamus*, h. e. ne ulterius perdamus eum, qui jam sic satis nostra calamitate periit. Male Schottus in *Nodis Cicer.* III. 1. hunc locum tanquam male habitum emendare nititur. Sic *pro Cluent.* c. 26. *Præcipitantem igitur impellamus, et perditum prosternamus.* ad Heren. IV. 51. *Noli extinguere extinctos.* Petron. *Genua perseverantis amplector, ne morientes vellet occidere, et merito, inquam, excandesceres, si posses*

temporis, videtur assignare Priscianus, inquiens lib. 8. *Itaque præteriti quoque perfecti vim habet verbum*, Est, *quod ostenditur, quando participiis præteriti junctum officio fungitur præteriti perfecti, per passivorum declinationem, vel similium passivis.* Hæc ille. Mihi tamen alia videtur potior ratio; solet enim contingere sæpissime, ut narrando præsentibus utamur pro præterito. Terent. Andria; *ubi te non invenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum, circumspi-*

proditum ostendere, h. e. si, postquam eum prodidisti, et quærentibus indicavisti eum hic esse, posses etiam ostendere, ubi jam esset, quoniam, qui hic modo erat, inter turbam aufugit. Plaut. *Capt.* II. 3. 51. *atque hunc inventum inveni*, h. e. ejus filium, quem jam scimus scientia latius sumpta, ubi locorum sit, atque adeo, qui ex parte jam est inventus, porro operam da, ut coram invenias, et inde patri suo reducas. Nulla itaque in istis locutionibus significatio est Futuri; sed quam, saltem aliqua ex parte, forsan reperires in his, in quibus eo ipso, quod dicitur aliquid nunquam vel non temere factum, significatur simul non solere, vel non debere fieri. Veluti quum Gell. II. 6. *Illaudatus* exponit *esse quasi illaudabilis, qui neque mentione aut memoria ulla dignus, neque unquam nominandus est.* Atque ita Sall. *orat.* 1. ad Cæsarem, *sacro et inspoliato fano.* Et in *Jug.* cap. 2. ubi corporis et animi bona opponit, illa ait *omnia orta occidere, et aucta senescere; animum incorruptum, æternum, agere atque habere cuncta, neque ipsum haberi.* Et maxime cap. 91. *Genus hominum mobile, infidum, neque beneficio, neque metu coercitum*, q. d. *haud temere unquam coercitum*, et proinde neque facile deinceps coercendum. Non intellexere hoc Librarii et Editores nonnulli, qui idcirco de suo addiderunt *ante*; sed quam vocem abesse deprehendi ipse a duobus MStis, altero Daventriensi, quem Pater meus quondam istius urbis Bibliothecæ comparavit, altero Viri Amplissimi, et vere Optimi, quum viveret, Theoph. Hogersii. Idem de præcipuis suis testatur Gruterus, sed qui male item reponi voluit *coercendum.* Retinenda lectio præstantissimorum codicum, et exponenda, sicut a me factum. Nam et Græcis eadem locutio eodem sensu est usitatissima. Ael. *Var. Hist.* XIII. 2. ἔτισεν οὖν ὁ Μακαρεὺς οὐ μεμπτὴν τὴν δίκην, h. e. *nunquam a quoquam* deinceps *reprehensam.* Ant. Liber. *fab.* 30. ἄφατος ἔρως, *nunquam dictus* vel auditus, et idcirco *infandus amor.* Epict. *Enchir.* cap. 2. τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα ἀπαρεμπόδιστα, τὰ δ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτά. Ακώλυτα et κωλυτὰ sunt vel *nunquam*, vel *sæpe* ab aliis *inhibita*, atque adeo quæ vel *non facile*, vel etiam *facile inhiberi queant.* Innuunt hæc aliquo modo futurum, sed tamen proprie et primitus præteritum notant, seu eo quod vel factum sæpius, vel nunquam factum, tacite quasi significant, etiam deinceps vel faciendum vel non faciendum. Sed quia hæc consequentia aliquanto validior est in negativis, idcirco et in iis longe frequentior est hæc locutio.

cio, nusquam. Ibidem; *Funus interim procedit; sequimur, ad sepulchrum venimus, in ignem posita est, fletur.* Idem Phormio; *Persuasit homini, factum est, ventum est, vincimur.* Idem; *Ignotum est, tacitum est, creditum est.* (6) Hæc omnia præsentis temporis esse ostendunt alia præsentia. Sic illud Valerii Max. *Postquam in patriam revertitur.* Cicero ad Lucejum; *Qui tunc denique sibi avelli spiculum jubet, posteaquam illi percunctanti dictum est, clypeum esse salvum;* et illud tritum, *Hic situs est Phaëton.* sed jam omnes abutuntur hoc participio de præterito cum verbo Est: sed cum aliis verbis (7) nullius esse temporis ostenditur; ut, *jussus feci, jussus facio, jussus non faciam.* Cicero ad Treb. *Quum ille tardior tibi erit visus, perferto.* Ibidem; *Gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultro venies, eique pollicitus fueris.* Juvenal. *Converso pollice quemlibet occidunt*, id est, quum convertunt. Cæsar 1. Gall. *Nam etsi sine ullo periculo legionis delecte commissum cum equitatu prælium fore videbat*, id est, committendum, vel quod possit committi. Plinius lib. 2. *Lacus ad margines plenus, neque exhaustis aquis minuitur, nec infusis augetur.* Idem; *Anisum strangulationes vulvæ, si manducetur, sedat:* Et mox; *Portulaca alias manducata refrigerat intestina*, potuisset in utraque parte uti participio, vel verbo.

(6) *Hæc omnia præsentis temporis esse, etc.*] Præsentis est solum *Est*, at Præteriti, *Factum*, *Ventum*. At quare in superioribus non dicitur, *Fletum est*, *Victi sumus*, *etc.*? Nempe in narranda re præterita diversis hisce locutionibus, Præsens adhiberi videtur a Terentio in re longioris moræ, at Præteritum in re, quæ uno actu perpetrata, seu breviter confecta est. Veluti, *in ignem posita est*, *Ventum est*. At *Fletur*, *Vincimur* scil. causam utrinque dicendo, longioris erant moræ. Præterea Præsens Tempus, ut revera exsistit, ita et adhibetur sæpissime, tum in re jam Præterita, tum in Futura. Ipsum autem utrobique manet Præsentis significationis, ut jam sæpe diximus.

(7) *Nullius esse temporis, etc.*] At vero annon diversi est sensus, *obsecutus tibi venio*, et *obsecuturus tibi venio*? In quo autem diversitas illa est sita, nisi in solo Tempore adsignificando? Certum itaque, *jussus* in omnibus istis locutionibus Præteriti esse temporis, sicuti et præteritum notat. Sed et sic reliqua hic allata.

(8) *Amandus* non semper esse futuri subindicat Valla: *Nescio*, inquit, *an dicendum sit Gerundium esse participium præsentis temporis, more Græcorum.* Et infra; *Unde indicatur Gerundium esse participium præsentis.* Idem sentit Thomas Linacer. Clarius Do-

(8) *Amandus non semper esse futuri.*] Magna est de hac forma, et esse potest, controversia. Aug. Saturnius et Em. Alvarus negant esse Participium, hoc est, negant adsignificare ullum Tempus. Reliqui affirmant Futuri esse Temporis, nisi quod Sanctius more suo nullius certi Temporis, sed omnium, esse tradat. Ego vero nullus dubito, utcumque id jam paradoxum forsan alicui videbitur, proprie et primitus fuisse Præsentis Temporis. Ut ita statuam, facit primo Analogia derivationis. Manifeste enim deducitur a Particip. activo Præsenti, *amandus* ab *amans*. Si hæsitas, considera sis participia in IENS exeuntia, veluti *capiens*, *audiens*. Habes hinc eodem plane modo *capiendus*, *audiendus*. Immo ab ipso *Iens*, sicuti in obliquis casibus est *Euntis*, etc. sic et *Eundus*. Admittit hanc derivationem Ursinus, qui in *Gramm. Instit. Sect.* VI. p. 873. meæ sententiæ acriter ceteroqui se opponit, et ideo hoc quoque argumentum rejicit, quia et alia dentur tempora a diversis plane temporibus formata, ut *Amavi* ab *Amas*, *Amaturus* vel a Supino *Amatu*, vel a Præterito *Amatus*. Prius plane est frivolum. Nec enim *Amavi* a secunda persona præsentis proprie derivatur, sed ab ipso Themate, terminatione O mutata in AVI. At posterius habet hoc commune cum aliis Futuris, quæ apud Latinos a præteritis fere derivantur. Certe ita *Amavero* ab *Amaverim*, *Amasso*, antiquum et obsoletum ab *Amassim*. Sic ergo et *Amaturus* ab *Amatus* recte formes. Imperativa, quæ itidem Futura censet, et tamen a præsenti Indicativi formata, præsentis potissimum sunt Temporis; licet res, quæ imperatur in præsenti, sit etiamdum futura. Distinguendum enim omnino inter Rem futuram, quæ nihil ad Grammaticam pertinet, et Tempus verbi Grammaticum. Recte ergo et illa a præsenti Indicativi derivantur; neque vero Exempla isthæc idoneam nobis rationem præbent quo minus *Amandus* passivum probabiliter saltem statuatur ejusdem fuisse Temporis, cujus est *Amans* activum, a quo manifeste derivatur. Porro plerumque participium hoc adsignificat simpliciter præsens Tempus, at rarissime ita simpliciter Futurum, sed sæpius id, quod fieri debet. Prætermittam nunc *Oriundus* h. e. originem habens ex certa Urbe; *jusjurandum* h. e. jus, quod juratur, vel jurando sancitur: *Actio repetundarum* scil. pecuniarum, h. e. quæ repetuntur. Manifeste hæc tamen notant præsens tempus. Neque aliter illa, quæ sequuntur, Plaut. Epid. III. 2. 32. *Pugnis memorandis meis eradicabam aures hominum*, h. e. dum memorabam. *Persa* I. 1. *Ita sui miser, quærendo argento mutuo.* Cic. *Famil.* II. 10. *Non eram minor ex contemnenda provincia, quam ex conservata.* XIII. 10. *Videor mihi in ipsa causa, exponenda satis de probitate ejus dixisse.* *Offic.* III. 5. *Si nihil existimat contra naturam fieri hominibus violandis.* Nept. *Pelop.* c. 4. *Hæc liberandarum Thebarum laus propria est Pelopidæ.* Liv. I. 18. *Sicuti Romulus augurato Urbe condenda regnum adeptus est.* Quod per imperfectum exponi debet,

natus illud Terentii; *Vix sum apud me, ita animus commotus est metu, spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono: mirando*, inquit, *id est, quum miror; et est participium.* Ego autem assero omnium temporum esse posse; ut, *legendis carminibus fuit*

Nam sicuti præsens Infiniti etiam imperfectum includit, ut jam supra probavimus, sic idem facit Participii præsens, quod et ab Imperfecto Indicativi est formatum ab, *Amabam Amans*, *Faciebam Faciens*, *Audiebam Audiens.* Hinc jam *Amandus*, *Faciendus*, *Audiendus.* Sic porro Idem Livius I. 44. *Locus, quem in condendis Urbibus quondam Etrusci consecrabant.* c. 55. *Inter initia condendi hujus operis movisse numen traditur Deos.* Ex his etiam patet sensus verborum Livii in præfat. *Quæ ante conditam condendamve urbem traduntur*, etc. Manifesta hic est distinctio Temporum, et quidem Præteriti, ac Præsentis, ut recte exposuit Nannius *Miscell.* V. 2. et Sanctius in extr. hujus capitis. Nihil proinde opus emendatione, quam idem Sanctius tamen tentat, nec causæ quicquam, ut contra Nannium assentiamur Ursino, qui *Observ. Philol. cap.* 12. tradit, *melius ex propria et communi illa Participiorum in DUS significatione exponi*, Ante condendam urbem *antequam condi deberet, ut adeo remotius tempus significet, quam alterum illud*, Ante conditam urbem. At vero propriam et vulgarem maxime horum Participiorum significationem esse Præsentis Temporis, ex allatis jam locis e innumeris aliis, (Vide hic Sanctium, et Voss. *Anal.* IV. 14. et Th. Linac. de *Emendat. struc. Latin. Serm.* lib. I.) tum ex omni Gerundiorum, quæ semper præsens Tempus notant, usu, satis superque constare nobis debet. Futurum vero, ut dixi, rarissime hoc forma simpliciter significatur. Quæ Vossius *Anal.* IV. 11. duo sola loca, et ex Gellio quidem, adfert, non satis clare id probant. Certe non prius. Nam quod ait Gell. III. 10. *ad homines nascendos vim numeri septenarii pertinere*, pene idem est, ac si diceretur, ad homines in nascendi negotio consideratos, seu in nascendo, per omne illud hominis in utero formandi tempus, constitutos. *Non capere se id* ait Ursinus. Sed hoc ex eo haud dubie oritur, quod non videt Verbum *Nasci*, quod origine sua est Passivum: ut ostendi infra ad III. 2. nota 2. extr. a me hic sumi, non de partu proprie, quo fœtus editur in lucem, ut plerumque sumitur, sed de tota ejus formatione in utero, et gestatione usque ad partum. Quod illud ita hic in Gellio sit accipiendum, liquet utique clarissimum in modum ex ratione, quam addit, et quam non extendit ultra *septem* hebdomadas a conceptione, intra quas *totus homo in utero absolvatur.* Et ita fere apud Festum de fructibus, qui proferri incipiunt, *Nascitur, cum fabæ granum se Nascendi gratia aperit.* Ponitur immo hoc Verbum etiam pro Crescere de jam natis, ut apud Petronium *cap.* 4. *Eloquentiam induunt pueris adhuc nascentibus.* Quando magis ergo de fœtu in utero adhuc formando et crescente exponi hic poterit, si de pueris in virilem ætatem adolescentibus adhibetur hoc verbum? Neque aliter Horat. lib. II. *Sat.* 4. *Lubrica nascentes implent conchylia Lunæ*, h. e. crescentes, quæ proinde tum diu *nasci* dicuntur, quamdiu nondum plenæ evaserent. Præsentis ergo tem-

poëta; legendis carminibus erit poëta. Virgil. *Volvenda dies en attulit ultro*, id est, quæ volvitur. Lucret. *Plumbea vero glans etiam longo cursu volvenda liquescit.* Terent. *Quod in opere faciendo operæ consumis tuæ.* Cicero de Senectute; *His enim ipsis legendis in memoriam redeo mortuorum.* Idem 2. de

poris sensu *nascendos homines* dixit Gellius, et sic eodem plane modo III. 10. *adolescendi corporis humani summum modum septem pedes esse* ait, h. e. corpus hum. adolescere in tot summum pedes. Plane ut Varro de L. L. *lib.* 5 *Seculum longissimum spatium senescendorum hominum* dicit. Neque alter a Vossio prolatus Gellii locus XVIII. 6. *Matronam dictam esse a Matris nòmine, non adepto jam, sed cum spe et omine mox Adipiscendi*, liquido satis probat Futuri significationem. Nam ibi τὸ *Adipiscendi* nòtat simpliciter actionem, quæ sperabatur, atque adeo erat Futura quidem forsan re ipsa, at Præsens in spe, quæ plerumque respicit quidem futurum, sed cogitatione sua et desiderio rem habet præsentem: et ita hujus sive Participii sive Gerundii eadem est ratio respectu Temporis, quæ est Infiniti præsentis, quando jungitur Verbis *Volo*, *Promitto*, *Nego*, etc. Vide *caput superius*: Vel, quæ est Nominum Verbalium. Certe quod ad significationem etiam Temporis, nullum est discrimen inter *spem adipiscendi*, et *spem adeptionis.* Sed Temporis adsignificationem omnino agnoscat, non valde ei refragabor, præsertim quum eo sensu sæpius tandem posteriores hanc formam adhibuerint. Sulpic. Sev. *Cum polliceretur, nec vas oleo esse minuendum*, h. e. minutum iri. Et, *si id fecissent, Dei præsidio tuendos.* Adde Priscianum *lib.* XI. qui *amandus* vertit ὁ φιληθησόμενος, *docendus*, ὁ διδαχθησόμενος, etc. Sed nos usum investigamus temporis, quo Latinitas constituta est, et dein floruit: quo ipso tamen non negaverim aliquot loca occurrere cum manifesta Futuri significatione in hac forma, sed pauca. Sic enim Cæsar B. Civ. I. 72. *Movebatur etiam misericordia civium, quos interficiendos videbat*, h. e. interfectum iri, interficiendos fore, vel debere necessario interfici, si scil. id fieret, quod flagitabant milites. Potuisset etiam dixisse, *quos interfici videbat*, pro, interfectum iri. Certe quando hæc Participia etiam Futuri in significatione reperiuntur olim posita, quum tamen raro id fiat, credi possit, non alia id fieri ratione, quam qua Præsens in Verbo tum Finito, tum Infinito, sæpius, ut probavimus supra *cap.* 13. et 14. ad Futurum itidem denotandum adhibetur. Quapropter, utut hæc forma utrumque, et Præsens, quod certe frequentissime facit, et Futurum aliquando etiam significet, tamen quia, quod vel inprimis hic observandum arbitror, etiam in ipso verbo Finito et Infinito, quod proprie est Præsens, Tempus aliquando notat futurum, Futurum vero nunquam notat præsens, nullum idcirco nobis debet esse dubium, quin et hæc forma revera sit ex duobus controversis Temporibus vel maxime et proprie Præsentis Temporis, æque ac *amo*, *amore*, et *amari*, quæ item aliquando futurum notant. Adde quod sicut in Activo tres sunt formæ Infiniti, et totidem Participii, ut ostendimus supra, sic et hac

Divinitatione; *Neque vero superstitione tollenda religio tollitur.* Idem 4. Epistolarum; *Gratiam nos quoque inire ab eo defendenda pace arbitrabamur.* Juvenal. *Provida Pompejo dederat Campania febres optandas*, id est, quas optare debuerat. " [Lucil-
" lius; *Lippus edenda acri assidue ceparius cepa;*] "

ratione in Passivo erit conveniens, ut, quia solum est Præsens Infiniti proprium, *amari*, Participium quoque habeat saltem suum proprium et verum Præsens, *Amandus*. Nihil fere habet Ursinus, quo suam tueatur sententiam, licet longum texat de his sermonem, nisi id unum, quod raro hæc Forma reperiatur in Nominativo, quin officium vel necessitatem notet. In illo autem *casu*, *tanquam themate ipso*, *propriam vim vocum declinabilium quærendam esse*: atque adeo *primam et propriam horum Participiorum significationem* censet *esse eam*, *quæ in hoc casu FERE sola reperitur*. Si *Fere sola*, ergo Non sola. Et sane passim *oriundus et jusjorandum* occurrunt, quæ Præsentis aut imperfecti Temporis habent adsignificationem, certe Futuri nihil adsignificant. Sic *Volvendus*, ex Ennio apud Varronem L. L. *lib. 6. Clamor ad cœlum volvendus per æthera vagit.* Et in Femin. apud Virgilium et Lucretium *Volvenda Dies*, *Glans* h. e. quæ volvitur. Deinde complura utique sunt nomina in obliquis casibus satis usitata, at nominativum habentia nullum. Quod si ita se habet, tum vero nihil argumenti est in eo, quod certa quædam significatio in Nominativo forsan minus frequenter reperiatur, ad eam prorsus etiam reliquis Casibus negandam. In quibus adeo certe frequens est illa Præsentis Temporis adsignificatio, ut Ursinus, quum nihil ferme Futuri in iis inveniret, maluerit omnia permiscere, et eandem Formam modo pro Participiis, modo pro meris Nominibus accipere, prout Tempus Futurum adsignificent, vel non adsignificent; aut Temporis ab aliis demum Verbis, quæ adduntur, adsignificationem repetere, quod plane putidum est, et sæpius a me jam refutatum. Quando Virgilius ait *Aen.* IX. *6. Turne, quod optanti Divûm promittere nemo Auderet, volvenda dies, en, attulit ultro*, in his non *accipit* τὸ *Volvenda suum Tempus* a Præterito *Attulit*, sed manet Præsentis Temporis, sive *Attulit*, sive *Adfert*, sibi adjunctum habeat. Vide de aliis Participiis supra. Ceterum quemadmodum in superiori Nota 5. *pag.* 139. 140. docui, per præteritum ipsum, seu per id, quod jam factum est, aliquando designari, quid deinceps fieri debeat, vel futurum sit; sic et per hoc ipsum Præsens, quia quod revera jam fit, creditur etiam debere fieri, seu quia, quod debet omnino fieri, pene pro eo, quasi jam fiat, et cœptum fit, habetur, quodque cœpit fieri, etiam porro futurum creditur, hinc per illud ipsum, inquam, Præsens sæpe designatur officium et necessitas rei faciendæ, adeo ut nonnulli non esse Participium, sed Nomen tantummodo, officium et necessitatem designans, statuerint. Sic Cic. Famil. VII. 3. *Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in insidias incidendum, aut in victoris manus deveniendum, aut ad Jubam confugiendum.* Offic. I. 21. *Iis, qui habent a natura adjumen-*

ubi, *edenda* significat (9) præteritum : ceparius est lippus, comesa assidue acri cepa : quam ipsam sententiam sic Nævius extulit; *Cui cepe edendo oculus alter profluit.* Cic. *Sed res multis querelis de Repub. interponendis transacta est.* Plin. in Epist. *Abstinui a causis agendis.* Livius in prolongo obscure dixit; *Ante conditam, condendamve urbem.* Quidam explicant; *ante condendam*, id est, paulo antequam conderetur. Mihi videtur, in ipsa ædificatione : aut fortasse legendum; *Ante conditam, condendove urbem.* Quæ vero hic solent addere grammatici de Gerundio adjectivo, et de Gerundivis, mera deliramenta sunt. Vide reliqua lib. 3. cap. 8.

CAP. XVI.

De natura et numero Præpositionum. Prope *Adverbium est, non Præpositio.* Proprius *Nomen est, non Præpositio.* Proxime *Adverbium.* Pridie, Postridie, Procul, Usque, Versus, *non sunt Præpositiones.* [*Ut nec* Propter, Juxta, Secundum, Adversus, Secus, *in Notis.*]

PRÆPOSITIO, etiamsi si postponatur, non desinit vocari *Præpositio*; ut Cæsar Scaliger videtur innuere : Nam si grammaticum ordinem spectes, semper præponi debet; ut *transtra per*, expone *per transtra* : etiam in illis, *mecum*, *tecum*, *secum*.

Porro ex receptis a grammaticis præpositionibus rejeci *Circiter*, *prope*, *propius*, *proxime*, *pridie*,

ta rerum gerendarum, adipiscendi sunt Magistratus, et gerenda resp. Vide et Voss. *Anal.* IV. 11. Sed et in eundem sensum Nomina quoque Verbalia aliquando adhibentur : ut apud Terentium *Andr.* II. 3. 26. *Puerum ne resciscat mihi esse ex illa, cautio est.* Adelph. III. 3. 67. *Hi* (pisces) *mihi ne corrumpantur, cautio est.* Hec. IV. 4. 28. *Nulla tibi hic consultatio est* : h. e. cavendum mihi; non deliberandum tibi, quin statim arripias quod offertur.

(9) *Præteritum.*] Immo Præsens : *Edenda* enim cepa notat, dum edit assidue cepam.

postridie, procul, secus, usque, (1) *versus, versum.*

(1) *Versus, Versum.*] Addi his forsan et aliæ possent, certe deberent *propter, juxta, secundum, adversus.* Etenim *Propter* habet ipsam adverbii formam, et dicitur contracte pro *propiter*, a *propus* vel *propis*, unde et *prope*. Sic a *firmus*, *firme* et *firmiter*, a *durus*, *dure* et *duriter*, a *fortis*, *forte* et *fortiter*, a *suavis*, *suave* et *suaviter*, a *Circa*, *Circiter*, etc. Construitur quidem plerumque, tanquam si esset Præpositio, sed id fit per Ellipsin veræ præpositionis *ad*, vel *ob*. Sallust. *Catil.* 59. *Ipse propter Aquilam adsistit*, h. e. propter ad Aquilam. Et sic plane pleraque, quæ hoc capite memorantur, explenda. Quando Plautus in Rud. prologo v. 34. ait, *ibi habitant Dæmones in agro atque villa proxima propter mare*, pleonasmus est per αὔξησιν quandam, qua non tantum dicitur habitare propter ad mare, sed etiam in villa proxima ad mare. Neque aliter τὸ *Prope*, unde illud *Propter* descendit, et quod item, ut Præpositionem, sæpe Accusativo junxerunt Veteres, explicatur. Sed manifeste Adverbium est τὸ *Propter*, apud Terent. in Adelph. IV. 2. 37. *Ibi angiportum propter est*, h. e. ibi in propinquo est angip. Sic Tacitus *Annal.* IV. 54. *Cum propter discumberet.* Et Phædrus *fab.* 37. *propter volans.* Similiter *Juxta*, et *Juxtim*, non Præpositiones sunt, sed Adverbia, derivata a *jugo*, *juxi*, pro quo posteriores *jungo*, *junxi*, dixerunt; quæ proinde significant *prope*, tum *post*, et *æquari modo*, Mela I. 19. *Æstus hiememque juxta ferens.* Sall. *Jug.* 85. *Me vosque in omnibus juxta geram.* Cap. 95. *Literis Græcis et Latinis juxta eruditus.* Tac. *An.* I. 6. *Juxta periculosum, ficta seu vera promeret.* Hinc sæpe etiam sequitur *ac*, vel *atque*. Liv. I. 54. *Absentium bona juxta atque damnatorum divisa sunt.* Sall. *Jug.* 45. *juxta ac si hostes adessent, vallo fossaque munire castra.* Immo et præpositio *cum*. Plaut. *Pseud.* IV. 7. 62. *juxta cum ignarissimis scio.* Persa V. 3. 75. *juxta tecum æque scio.* Sall. *Catil.* 58. *juxta mecum omnes intelligitis.* Aliquando omittitur etiam τὸ *Cum*, vel potius construitur τὸ *Juxta* cum Dativo; et notat tum *Similiter*, *Æqualiter*. Liv. XXV. 19. *Rem parvam et juxta magnis difficilem*; h. e. æque ac res magnæ. *Secundum* ejusdem est generis et naturæ, cujus *primum*, *multum*, *plurimum*, etc. h. e. non modo non est Præpositio, sed neque Adverbium. Quid ergo? Est Nomen adjectivum, neutrius Generis, cujusmodi quamplurima usurpantur ἐλλειπτικῶς, ut si essent Adverbia: hoc vero etiam duplici plerumque Ellipsi, ut si esset etiam Præpositio. *Plerumque* dico, quia occurrit etiam ut Adverbium, cum significatione *sequendi*, unde ortum est. Plaut. Amphit. II. 1. 1. Am. *Age, i tu secundum.* SO. *Sequor, subsequor te.* Mil. Glor. IV. 8. 39. *Nos secundum ferre per urbem hæc omnia*: h. e. ut patiamur illos præcedere, et sic nos subsequamur. Denique *Adversus*, *Adversum*, et *Exadversus* revera sunt Adverbia, cum præpositionibus composita, si simplex *Versus* vere est, ut est, adverbium: quod et sunt illa, quæ cum aliis Præpositionibus et τοῦ *Versus* occurrunt composita; ut, *Prorsus* et *Prorsum*; *Rursus* et *Rursum*, denique et *Sursum.* Si vero accusandi casum illa penes se habent, eo significatur, istic, æque ac in Simplice *Versus*, esse Ellipsin, et quidem repetendæ præpositionis *ad*, quæ in compositione

Circiter

Circiter Kalendas, circiter meridiem, octavam cir-

apparet; plane sicuti Præpositio, quæ in Verbis comparet, cum sequitur illius Casus, solet vel reperi, vel per Ellipsin supprimi. Miror certe Ursinum, qui Verba etiam Neutra regere Accusativum censet, vi Præpositionis cum illis compositæ, sine ulla Ellipsi, quod ergo non tradat et hic, τῶ *Adversus* æque esse Adverbium ac *Versus*, at quando additum sibi habeat Accusativum; regere Eum, non sua Adverbii, sed Præpositionis secum compositæ, vi: idque potius, quam ut *Versus* dicat esse Adverbium, *Adversus* vero Præpositionem, tantum propter Accusativum, qui sæpe etiam τῷ *Versus* adjungitur. Hæc autem vocula *Adversus* reperitur non modo cum Accusativo, sed et cum Dativo, conjuncta; certo pene indicio, neutrum horum casuum proxime ab ea regi. Nam sicuti Nep. Hann. c. 4. *Scipio apud Trebiam adversus eum venit:* sic Plaut. *Casin.* II. 8. 29. *Cum ei adversum veneram*, et *Trin.* III. 2. 98. *Qui ei adversus venerit.* Sed et sine casu ullo Sallust. *orat.* 1. ad Cæs. *Quoniam neque adversus, neque a tergo, aut lateribus tuta sis.* Ceterum his quoque se opponit acriter Ursinus *Sect.* VII. pag. 1047. 1048. sed talibus rationibus, ut ex se ipso aliis in locis, refutari abunde queat, et res recidat tandem in unam de nomine controversiam, utrum illæ *Præpositiones dici meruerint usu:* utque adeo harum me disputationem plane tandem tædeat, tanquam prorsus inutilium. Dicit *sibi Ellipses, quæ præter necessitatem statuuntur; neque unquam supplentur, esse suspectas.* Nescio quid *necessitatem* vocet. Ostendi quatuor illa, *Propter*, *Juxta*, *Secundum*, et *Adversus*, origine sua et natura esse potius Adverbia, et construi etiam, ut adverbia; Agnoscit utrumque Ursinus, sed *induisse* ait *Præpositionis naturam*: scilicet quia etiam quasi Præpositiones proxime cum Accusativo junguntur. At quæ est Necessitas, idcirco eas voculas habere etiam, et potissimum, pro præpositionibus, quum tam frequens in Lingua Latina sit Ellipseos usus? Sumamus duo hæc, *Propter*, et *Adversus*: Quum passim non Adverbia tantum, *Prope*, *Proxime*, sed et Adjectiva *Proprior*, *Proximus*, cum Accusativo construantur, et necessario per Ellipsin explicentur, quæ ratio est, quare non et vocabulum *Propter* inde derivatum, quod formam et speciem omnem habet Adverbii, eodem modo constructum; eodem etiam modo explicetur: Immo quæ ratio quare *Propter* a *Prope* Adverbio derivatum, minus haberi debeat pro Adverbio, quam *Circiter* habetur, quod tamen eodem modo, sed a *Circa*, quæ Præpositio esse creditur, derivatum est, et fere ubique, æque ac *Propter*, cum Accusativo construitur? Similiter si *Versus* est et manet Adverbium, licet sæpissime Accusativo præmittatur tanquam Præpositio, quidni et inde Compositum *Adversus*? Verum, ait, in hisce *Propter* et *Adversus* nusquam occurrit nobis suppleta Ellipsis Præpositionis *Ad*, quæ aliquando reperitur suppleta in *Versus*, *Prope*, *Proxime*, *Circiter*, etc. Sed quid? si respondeam ipsius Verbis ex *Observ. Philol. cap.* XII. p. 231. *Non si nostris temporibus verba* (supplementa) *hæc non exstent, necessario hinc consequi, nec apud Vetustiores illos, quorum paucissima ad nos pervenere, ea exstitisse.* Deinde vero innumeræ prorsus reperiuntur utique et

admittuntur ab omnibus Ellipses, quarum tamen supplementa nusquam invenies. Censet ipse, ubi de Adverbiis agit, *falso omnino Adverbiis accenseri*, *Mane*, *Pessum*, *Rite*, *Admodum*, *Nequaquam*, *Obiter*, etc. quia Nomina certorum Casuum illa sint: sed et, *tolerabilius* quidem *haberi pro Adverbiis*, *Actutum*, *Parum*, *Sæpe*, *Nimirum*, *Nequiquam*, *Cur*, *Quin*, etc. ea tamen *non magis vera esse Adverbia*, quam *Facile*, *Nimium*, etc. immo addit, *nec diversam literaturam*, seu obsoletam declinationem, *nec Syncopen vel Apocopen* in quibusdam eorum, *naturam vocum immutare proprie posse*, quo minus maneant, quod natura sint, Nomina. Sed tamen non possunt illa ut Nomina explicari, nisi insolita seu paradoxa pene statuatur Ellipsis, cujus certe supplementum nusquam reperiatur. Nam ubi occurrit *Mane tempus*, *ne quaquam ratione*, *Actutum negotium*, *Ne quiquam* vel *quoquam modo*? Quanto hisce jam lenius et probabilius est, *Propter Aquilam* accipere positum eadem Ellipsi, qua dicitur *Prope Aquilam*, *Proxime Aquilam*, unde τὸ *Propter*, et quidem solita Adverbiis forma, derivatur: *Adversus Urbem*, eadem Ellipsi, qua *Versus Urbem*? Accedit quod illa, quæ Adverbiorum ordine Ursinus movit, inque Nominum classem retulit, vix alio in Casu aut Constructione usquam occurrant, ut adeo, eandem semper formam retinentia, *Adverbiorum naturam* quoque videantur induisse, magis certe, quam *Propter*, etc. Præpositionum. Quod si nunc morosior quispiam Ursinus Ursino ingereret, Nomina isthæc sine ulla majore Necessitate per varias Ellipses explenti, *sibi Ellipses, quæ præter Necessitatem statuuntur, nec unquam supplentur, esse suspectas*, qua, quæso, ratione tueretur suam de illis Adverbiis sententiam, ut non simul meam de his Præpositionibus firmet contra eandem objectionem? Deinde ait, *non ex prima facie aut origine de vocum genuina sede temere judicandum*. At qua alia ratione tot ille voces Adverbiorum classe excludit? Hoccine ergo uti argumento illi licet, aliis non licet? An non miraris, Lector, tam contrariam agendi rationem in simili plane casu? Ego vero vix dubito, haud aliam esse ejus causam, quam quod Vir Doctus quatuor illas voculas suos inter Auditores semper pro Præpositionibus habuerit, idque nunc demum mutare, indecorum sibi duxerit. Quod ad me, facile patior, illas *dici* quoque *Præpositiones*, mallem tamen dici, eas construi usu ipso proxime cum Accusativo, tanquam Præpositiones. Neque enim ex usu et constructione sola vocum, judicandum de earum natura, sed vel maxime ex Analogia derivationum. Ipse in Adverbiis non vult naturam vocum mutari ex usu, neque ex Syncope usu confirmata: et in *Observ. Philol. cap.* XI. recte autumat, *distinguendum diligenter inter significationem, et significandi modum*, h. e. rationem. Hæc ex Analogia, illa ex Usu cognoscitur. Ceterum *Propter*, quando causam (Vide mox Nota 4.) notat; veluti *Feci hoc propter Te*, expleverim illud propter ob Te, vel quod ad Te, h. e. maxime, proxime tua causa, *Secundum Deum* notat ad secundum locum post Deum. Durior etiam, fateor, in aliis constructionibus hujus voculæ est Ellipsis, quia duplex statui debet, et quia usu ipso paulatim longius a prima origine et analogia abiit vocis significatio, ideoque nulla expletæ istius Ellipseos exempla occurrunt. Sed hoc non mutat naturam vocabulorum. Quando dicitur

citer horam, non probant *circiter* esse (2) præpositionem; nam deest, *ad*, vel *in*. Cicero Attico lib. 10. *Verum hæc in Arpinati ad sextum circiter Idus Majas non defleamus. Prope*, adverbium est, quasi *pro pedibus*: accipitur pro *fere*, aut *proxime*; et fuit aliquando nomen *Propius, a, um*. At dices, sæpe legimus; *Prope montes constitere; Prope ripam Anienis*; et, *Prope metum res fuerat; Prope seditionem*

Plus millies id audivi, certissimum est; expleri id debere hoc aut simili modo, *audivi, id usque ad negotium plus, quam est millies audire*. At ubi hoc ita expressum reperitur? Et tamen vel sic τὸ *Plus* est et manet Adjectivum. Si quis tamen τὸ *Secundum* malit ita accipere, ut exuerit paulatim usu ipso Adjectivi naturam, et induerit illam Præpositionis, per me id licet. In reliquis, *Juxta* et *Adversus*, nulla objicitur nobis hæsitatio, quæ aliquam habeat speciem. Adde his *Clam*, et *Clanculum*, quæ miror etiam pro Præpositionibus haberi. Diserte tamen Ursinus To. 1. p. 1071. contra Priscianum contendit esse Præpositiones, et To. 2. p. 434. *Clanculum plane Præpositionem* esse affirmat. Rationem si quæras, unica hæc est, quia apud Terentium in Adelph. I. 1. cum Accusativo reperitur constructum, *clanculum Patres*, licet plus centies alibi, ut adverbium, absolute positum, occurrat, et licet sicut *commodum, commodo, postmodum, postmodo*, sic et *clanculum, clanculò* dicatur ipso teste To. 1. p. 993. At eadem ratione etiam *Intus, Cominus*, etc. deberent esse Præpositiones, quia Plautus dicit *intus domum*, Propertius, *agrestes cominus ire sues*. Et tamen non sunt, neque ex ipsius sententia To. 1. pag. 988. Quæ vero istius discriminis causa? Nulla, nisi arbitrium merum. Dicet forsan, nusquam nunc reperiri præpositionem aliam, qua suppleri possit Ellipsis, inter *clam* vel *clanculum*, et Casus, qui regi ab his creduntur, interjectam. At ubi hoc monstrabit factum in τοῖς *intus, cominus, pridie, postridie?* Et tamen hæc posteriora, licet cum Accusativis, *Nonas, Idus*, etc. construantur passim, absque *Ante* vel *Post*, quibus suppleri illa constructio debeat, *Præpositionibus sine dubio neutiquam accensenda* tradit To. 1. p. 1062. Priscianus vero *lib.* XIV. multa etiam alia ex Præpositionum in Adverbiorum ordinem refert. Veluti *extra, infra, contra, citra, supra*, et hæc quidem non male forsan. Naturam autem utrorumque hanc esse ait apud Græcos, quod *Adverbia quidem derivativa possint esse, at Præpositiones positivæ, id est, primitivæ, sint omnes*. Deinde quod Adverbia sint, quæ *certam aliquam habent significationem etiam per se posita, quod Præpositiones habere nolint per se prolatæ*; ut et, quæ *componi non possunt, cum omnes Præpositiones apud Græcos et componi et apponi soleant*. Similia vero Adverbia Græci habent, vel potius Nomina, quæ casibus certis præmissa, videntur construi tanquam Præpositiones, licet id minime sint. Sic ἰθὺ τοῦ ἅδου. Ael. *Var. Hist.* IX. 18. *rectà ad inferos*. Et [illegible], *coram omnibus*, Isæus orat. 3. ubi pessime vertitur.

(2) *Præpositionem.*] Construi-

ventum est. Sed in his omnibus (3) deest *ad*, ut jam dicemus. Qui? quod jungitur (4) ablativis cum *Ab*; ut Cicero; *Prope a Sicilia.* Plin. *tam prope a muris habemus hostem.* Idem: *Prope ab origine.* Cicero; *Prope ab domo detineri. Propius*, non solum non est Præpositio, sed nec Adverbium quidem, nam *Melius*, *Pejus*, *Propius*, Nomina sunt adjectiva, ut diximus, cum de accusativo egimus, et in κατὰ. Quare quum legis; *propius urbem; propius mortem abest;* deest, *ad.* Cicero de Finib. *Sed ut ad ea propius, Cato, accedam.* Idem 1. Natur. deorum; *Ad similitudinem enim Deo propius accedebat humana virtus.* Idem in Partitionibus; *Accedere propius ad sensum alicujus.* Dicimus etiam; *propius ab aliquo loco stare. Stellæ aliæ propius a terris, aliæ remotius ab eisdem principiis.* Hæc Cicero de Natur. deorum; ubi nescio, cur Grammatici non annumerent præpositionibus illud *remotius*, ut *propius*; quum nulla discriminis ratio inter hæc duo inveniri queat. Cur non etiam dicas, *propius* esse præpositionem dativi: ut in illo Virgilii; *propiusque periclo it metus.* Et 3. Georg. *Propius stabulis.* Et 3. Georg. *Et faciem tauro propior.* » [Et Livii lib. 4. « *Hoc propius vero est.* »] *Proxime*, adverbium semper est: neque obstat illud Cicer. *Habere exercitum quam proxime hostem;* nec Varronis, *Proxime januam;* nec Livii, *Proxime morem:* nam idem Cicero dixit; *Proxime accedere ad verum.* Et idem cum ablativo; *Proxime a Lacyde solo retenta est.* Livius lib. 1. *Is*

tur etiam cum ablativo. Sulpicius ad Cicer. *Famil.* IV. 15. *Circiter hora decima noctis.* Inepte autem Vossius *Anal.* IV. 22. *circiter* dictum putat, quasi *circa*, vel *circum iter*, quum usitatissima hæc sit forma et terminatio Adverbiorum aliunde derivatorum, sicuti modo ostendimus in *propter*.

(3) *Deest ad.*] Nep. *Phoc.* c. 2. *Cum prope ad annum octogesimum secunda pervenisset fortuna.*

(4) *Ablativis cum Ab.*] Et cum *In.* Liv. I. 14. *In ipsis prope portis bellum ortum*, h. e. ferme. Quo ipso sensu etiam Liv. III. 2. *Legati prope violati sunt.* Et I. 23. *Civili simillimum bello, prope inter parentes natosque.* Quum ita in hac voce augeatur significatio, nihil mirum, etiam in *Propter* causam ad finalem notandam id factum, salva tamen utriusque natura.

ducit exercitum quam proxime ad hostem potest. Ubi legitur in Sallustio, *Proxime Carthaginem Numidia appellatur*, Fronto legit, *Proxima Carthagini Numidia*: Et infra, *Proxime Hispaniam*, Fronto legit, *Proximi Hispaniæ.* Cicero pro Milone; *Proxime ad deos accessit Clodius*: Lambinus legit, *proxime deos.* Vide in Thesauro, *Quum proxime*, et *Prope ab.* Sed quid in his moramur, si (5) nomen ipsum *Proximus* invenitur cum accusativo? An dices esse præpositionem, *Proximus, a, um?* Plaut. Poen. *Proximus te sum.* Cicero Attic. lib. 1. *Proximus Pompejum sedebam.* Alii legunt; *Proximus Pompejo*: sed illa lectio verior. Itaque dicimus Latine; *Proximus Pompejo*, *Pompejum*, *ad Pompejum*, *a Pompejo*, *post Pompejum.* Ovid. *Proximus ad dominam, nullo prohibente, sedeto.* « [Potest etiam in *Proximus*, subaudiri *Secundum*, *Propter.* Plautus Rud. » prolong. *In agro atque villa proxima propter mare.* » Idem Capt. act. 2. sc. 1. *Secundum patrem tu es* » *pater proximus.*] » *Pridie Nonas*, *Pridie Kalendas*, non indicant, *Pridie* esse accusativi præpositionem, quum legamus apud Ciceronem; *usque ad Pridie Kalendas*: et apud Plin. *ad pridie Idus Septembres.* Sed in Kalendas, et Idus, et Nonas, deest *ante*, ut sit; *pridie ante Nonas*: ubi (6) pridie ablativus est die; quasi dicas, *primo die*, vel *priori die ante Nonas.* « (Justinus lib. 2. *Pridie constitutam diem*;

(5) *Nomen ipsum proximus, etc.*] Sic. Gall. *Jug.* 49. *Dextro latere, quod proximum hostes erat.* Gell. III. 2. *Dies qui proximus eam noctem illucescit.* Pl. Poen. V. 3. 1. *qui te proximus est.* Livius VIII. 32. *qui proximi forte tribunal steterant.* Ubi vide Gronovium Patrem. Sed et ita *Propior.* Sall. eod. cap. *propior montem.*

(6) *Pridie ablativus est, etc.*] Immo *pridie* et *postridie* dicuntur conjunctim, eadem utrumque ratione, qua *die crastini*, *die perendini*, *die septimi.* Pl. Persa II. 3. 8. Vide et omnino infra IV, 4. 118. et IV, 12, 11. Neque aliter se res habet in *Quotidie.* Non ergo illud *pridie* ex duobus constat Nominibus ablativi Casus, quorum alterum sit *pri*, h. e. primo, a *pris*, alterum *die*, ut etiam sentit Georg. H. Ursinus *Observ.* cap. 8. Sed ex Genitivo *Pris*, elisa litera S, et Ablativo. At Vir Doctus in *Instit. Gramm. Sect.* VII. p. 921. mavult confugere ad metaplasmum declinationis, ut scilicet *posteri*, *quoti*, etc. fuerint itidem Ablativi, quasi a *potesteris*, *quotis*, pro

„ ubi palam est subaudiri *Ante*.) „ *Postridie ludos Apolinares*, dixit Cicero. Et Sueton. *Postridie nundinas*, deest, *post*. Cicero Terentiæ: *Quid causæ autem fuerit postridie intellexi, quam a vobis discessi*; id est, postquam, posteaquam. (7) *Procul urbem*, dixit Curtius; et Livius, *Locus procul muros satis æquus agendis vineis fuit*. Nescio an alibi re-

posterus, *quotus*. *Supplementum* autem Sanctii, quod est *Solis*, *si non respuant*, *certe non admittunt*, ait, phrases *pridie* et *postridie ludorum*. Ego vero sic eas suppleo, *Die pris Solis ante tempus*, vel *diem*, *ludorum*. *Die posteri Solis post diem ludorum*. Durius adhuc est, *Postridie ejus diei* apud Cæsarem B. Gall. I. 23. h. e. die posteri Solis post tempus ejus diei: nisi malimus hoc abusui adscribere orto ex similium cum Genitivo constructionum usu. Solent autem in hisce τ' *Ante* et *Post* ita omitti per Ellipsin, ut liquet ex die designando per Kalendas, Nonas, et Idus. Illud vero de Metaplasmo nullam meretur responsionem. Ceterum *Pris* antiquum est, unde *prior*, *primus*, et *pristinus*, quod notat idem quod *prior* Cæs. B. Gall. IV. 14. *Milites nostri pristini diei perfidia incitati*. Ubi Vide Notas. Derivatur autem *Pris* a Gr. πρὶ seu πρίν.

(7) *Procul urbem*.] *Procul* manifeste est Adverbium, et dicitur, ut *simul* a *similis*, *facul* a *facilis*, sic illud a *procilis*, quod a *procello*, h. e. porro moveo, pello, derivat Vossius in *Etymol*. Ego vero derivem illud potius ab antiquo. *Procio*, h. e. promoveo, provoco. Unde *Procitum* in Supino, et *Procitate*, apud Festum: immo et *Procus*, et *Procax*, h. e. qui petit et elicit quid ab alio. Certe Analogia Derivationis id postulat. Nam ita a *facio Facilis*, a *doceo Docilis*, ab *ago Agilis*, etc. Ceterum hisce derivationibus adversari videtur, quod Viri Docti, etiam in Lexicis, *procul* tradunt poni quoque pro *prope*, secuti in eo Servium, quia ad Virg. *Eclog*. VI. 16. *Serta procul tantum capiti delapsa jacebant*, notat, *Procul*, *modo Prope*, *i. e. juxta*. *Nam ideo intulit*, *Tantum capiti delapsa*, *ut ostenderet non longius provolutam coronam*. Et sic Idem Virg. Aen. VI. 10. *At pius Aeneas arces*, *quibus altus Apollo Præsidet*, *horrendæque procul secreta Sibyllæ*, *Antrum immane*, *petit*. Nec enim longe, sed prope aberat hoc antum a Templo Apollinis. Sic qui tam prope abest, ut alterius sermonem privatum cum alio habitum audire possit, dicitur tamen *procul* esse. Ter. Hec IV. 3. 1. *Quem cum istoc sermonem habueris*, *procul hinc stans accepi*. Similiter in Eun. III. 4. 10. At verum est quidem, *Procul* dici etiam de spatio non ita longo; sed tamen semper notat separationem ac remotionem ex suo loco in alium, quæ separatio seu propulsio, sive in breve spatium, sive in longum, semper fit procul; immo ipsa illa brevitas spatii, pro rei, de qua agitur, natura, considerari et dici potest longa. Sic quando Terentius *Eun*. II. 3. 43. ait; *continuo accurrit ad me*, *quam longe quidem*. Et III. 5. 61. *ubi paratum est convivium? Apud libertum Discum*, *Perlonge est*: utrobique breve intelligitur spatium, sed quod istis in rebus erat, aut videbatur, satis longum.

periatur *procul*, cum accusativo, sæpissime cum ablativo; ut, *procul mari Oceano*, *procul dubio*. « [apud » Lucret. *procul ambitione*, *procul discordibus armis*.] » Exempla non adscribam cum præpositione, quia sunt innumera, et cuilibet in promptu, « (8) [ut verisi- » mile sit Curtium scripsisse, *Procul urbe*; Liviam, » *Procul numero*.] » *Secus decursus aquarum*, Latinis inauditum est: (9) semper autem adverbium esse censeo; ut, *Recte, an secus facias, nihil ad nos*. Plaut. *Quid diximus tibi secus, quam velles?* Citat Erasmus ex Plinio; *secus fluvios*, lib. 24. Sed in correctis legitur, *secundum fluvios*. « [Charisius » lib. 1. *Secus adverbium significat Aliter: unde » nascitur Secius*, ἀλλοιοτέρως. *Ceterum id quod » vulgus usurpat, Secus illum sedi, hoc est, secun- » dum illum; et fatuum, et sordidum est*. Plebem » quidem Romanam sic loqui solitam, ex illo appa-

(8) *Ut verisimile sit.*] Hæc videntur a Scioppio, licet ita quoque edant Patavini, statim subjecta superioribus exemplis de Ablativo, cujusmodi plura refert Rivius ad Sallust. *Jug.* cap. 89. In eadem porro sententia de hisce locis Curtii et Livii, usuque vocis *procul*, est Vossius *Anal.* IV. 22. Mox in hisce Scioppianis repone *muro* pro *numero*, quod tamen Ed. Patavina quoque exhibet.

(9) *Semper autem adverbium, etc.*] Recte, sicut et alia ejusdem terminationis, veluti, *Intus*, *Subtus*, *Versus*, *Rursus*. Adhibetur tamen aliquando, ut præposito, constructum cum Accusativo, ut ostendit Vossius *Anal.* IV. 22. Nec tamen ideo, ut Idem sentit, est vera Præpositio, quum diserte Charisius *Adverbium esse* affirmet, et constructionem illam *fatuam ac sordidam* pronunciet, atque ipse Vossius *rectius ea abstinere* censeat, *utcunque semel atque iterum EXCIDERIT Bonis Scriptoribus*: e contrario plus millies etiam apud optimos Scriptores occurrat ut Adverbium, modo absolute positum, modo ad sequens *Ac*, *Atque*, aut similes particulas, relatum: sed et hinc Composita *Extrinsecus*, etc. manifesta sint Adverbia. Adde, quod etiam comparetur, ut alia quædam Adverbia; nam a *secus* habemus *Secius*, ut a *diu Diutius*, *penitus Penitius*, *prope Propius*, &c. Quando ergo constructum fuit cum Accusativo, factum id per Ellipsin veræ præpositionis *ad*, plane ut *Juxta* et *Secundum*. Ergo *secus viam* est concise dictum, pro, *secus ad viam*. Similiter *secus decursus aquarum*, quod est ex Psalmo 1. Vulgatæ Versionis. Ursinum, qui *Sect.* VII. p. 1049. neque hoc admittit, et satis inepte requirit locum, ubi *Secus ad* reperiatur conjunctum, quum ipsa illa constructio τοῦ *Secus* cum Accusativo vix bis vel ter in universum in locis integris et indubiis occurrat, suis præjudiciis relinquo: maxime quum et ipse alibi (pag. 347.) Adverbium esse pronun-

» ret, quod affert Quinctilianus; *Cæcus conductus* » *est secus viam stare.*] » *Usque* nihil aliud significat, quam continue, aut perseveranter; Terent. *Andr.* 2. 1. 3. *Animus usque antehac attentus;* qua in parte Donatus valde laborat, et nihil explicat. Quum legis; *usque Romam;* et *usque Roma*, deest semper præpositio. Catull. *hunc ad usque locum:* quod ita frequens est, ut probatione non indigeat. *Romam versus*, et similia, præpositiones non sunt; neque *versum;* (10) quod probant *adversus*, et *adversum.* Cicer. lib. 4. epist. 12. *In Italiam versus navigaturus erat.* « [Plaut. Epid. *Cœpi versum ad illas* » *accedere.* Livius lib. 7. *Romano corvus in galea* » *consedit in hostem versus.*] »

CAP. XVII.

De Adverbiorum natura, et differentia. Præcipue Verbis junguntur. Adverbiorum divisio per terminationes et significationes. Interjectiones.

ADverbium est dictum, quasi *ad verbum*, quod sit quasi verborum adjectivum, et modus; ut, *bene currit.* Adjungitur tamen et aliis partibus; ut, *bene doctus, valde mane, semper Deus, semper lenitas.* Formas ejus adnumerare ad Gramaticum non pertinet:

ciet. Derivatur autem τὸ *secus* vulgo à Gr. ἑκάς, *procul*, idque auctoritate quorundam Veterum, et Casauboni ad Sueton. *Tib.* 2. Sed refutat id Festus, et sine dubio verius deducitur a Verbo *Sequor*, unde et *Secundus*, h. e. Proximus, et dein, Alius a Primo. *Usque*, quod sequitur, formatum est a Græco, ἔστε, vel ἕωστε; *usquedum, donec.* Atque adeo neque illud Præpositionibus accenseri potest. Plaut. Poen. III. 1. 31. *ubi bibas, edas de alieno, quantum velis usque affatim*, h. e. usque ad tantum, quantum velis.

(10) *Quod probant adversus; etc.*] Sentio et ipse *versus* et *versum*, non esse præpositiones, sed tamen non probari illud ex compositione voculæ *adversus.* Nam et præpositiones cum præpositionibus possunt esse compositæ, veluti *Inante*, et alia. Vide Vossium *de Anal.* IV. 23. Construitur autem τὸ *Versus*, æque ac *Prope*, cum Præpositionibus non modo Accusativum regentibus, sed et Ablativum. Livius XXV, 25. *Tumulus est in extrema parte Urbis Versus a mari.*

pertineret tamen, si fines adverbiorum recenserentur; ut quum alia finiuntur in IM, ut *punctim*, *cæsim*, *membratim*; alia in US, *subtus*, *intus*; alia in O, *cito*, *profecto*; in AS, ut *alias*, *cras*; *in* I, *ubi*, *ibi* : *in* E, *bene*, *pulchre*, *sane*; in ER, *duriter*, *fortiter*; et sic deinceps. Significationes vero adverbiorum enumerare (1) magis Philosophi est, quam Grammatici; quia Grammatici munus non est, teste Varrone, vocum significationes indagare, sed earum usum. Propterea nos in Arte hæc prætermisimus: sed ne hic aliquis forte ea desideret, utcumque dicentur.

Affirmandi sunt, *Certe*, *næ*, *quidni*, *quidem.*

Negandi, seu prohibendi, *Non*, [*Ne*,] *haud*, *minime*, *nequaquam*, [*neutiquam.*]

Loci, *Hic*, *intus*, *foris*, de quibus copiose in Arte.

Temporis, *Diu*, *cras*, *nuper*, *dudum.*

Quantitatis, *Valde*, *nimis*, *satis*, *perquam*, *impense.*

Qualitatis, *Bene*, *pulchre*, *eleganter*, *nimis.*

Comparandi, *Magis*; nam cætera, ut *melius doctius*, Accusativi sunt, in quibus deest κατὰ, ut sæpe monuimus, et in Ellipsi late.

Congregandi, *Una*, *pariter*, *simul*, *conjunctim.*

Demonstrandi, *En*, *ecce*, quamvis hæc potius sint soni inarticulati.

Vocandi, *O*, *Heus* : sed soni potius, quam partes orationis.

Dubitandi, seu Eventus, *forte*, *fortasse*, *forsitan*; quamvis hic sint tres dictiones, *Fors sit an.*

Remittendi, *Vix sensim* : Hortandi, *Eia*, *age*, *agite*, *agedum*, [*quin.*]

Interrogandi, *Cur*, *quare*, etsi hoc sit *Qua de re*, « [*Ubi*, *unde*, *qua*, *quorsum*, *quo*, *quando*, » *quoties.*] »

(1) *Magis Philosophi.*] Immo *Philologi.* Sed sic haud dubie voluit Sanctius, quamvis et in Salmanticensi ac Patavina Edd. legatur *philosophi.*

Jurantis, *Hercle*, *Medius fidius*, *Ædepol*, *Æcastor*; nisi malis nomina appellare.

Ordinis, *Deinde*, *deinceps*. At vero *Primum*, *primo*; *Secundum*, *secundo*, (2) nomina sunt ubique.

Numerandi, *Semel*, *bis*, *deinde*, *deinceps*, *centies*, etc.

Græci, quas nos vocamus Interjectiones, inter Adverbia connumerant. Mihi sunt Soni Inarticulati et Naturales; ideo inter partes orationis non adnumeravi. Hæc sunt hujusmodi, *Apage*! *phy*! *væ*! *papæ*! *vah*! *o*! *oh*! *ei*, *hei*, *eu*, *heu*. *At at*, *au*, *st*, *pro*, *proh*, *hahahe*, *euge*. Adverbiis etiam adnumerantur illa, quæ modo expunxi ex Præpositionum numero juxta Grammaticorum enumerationem.

CAP. XVIII.

De Conjunctione. Etiam Disjunctiva conjungit. Verum, Quare, Quapropter, Quod, *non sunt Conjunctiones.*

CONJUNCTIO non jungit similes casus, ut inepte traditur, (1) sed tantum jungit sententias: nam

(2) *Nomina sunt ubique.*] Hujus generis etiam alia sunt hic notata. Veluti *Alias*, de quo Grosip. *Parad. Ep.* I. qui tamen male fecit in *Jud. de stilo Hist.* quod tam acerbe invehitur in Viros doctos, qui *alias* pro *alioquin* usurpaverint, ut, quod eo sensu vix de plebe literatioribus sit dignum, et tantummodo significet, vel alio tempore, vel alio loco. Fateor equidem, potissimum de tempore usurpari voculam, et tunc intelligi *horas*. Sed et intelligi simpliciter *res* quascunque, patet ex Plauti *Epid.* IV. 1. 39. *Ille eam rem sobrie accuravit, ut alias res est impense improbus*: potuisset simpliciter *alias* vel *alioqui* dixisse. Atque adeo patet inde, duo hæc etiam promiscue usurpari posse, idque pluribus exemplis probatum vide apud Virum longe Eruditissimum, Joh. G. Grævium ad Sueton. *Tib.* c. 71. et Ursinum To. 1. p. 978. Similiter Nominibus accensenda sunt, *Una*, quod est Ablativi casus, generis feminini, tum *forte*, *quare*, *qua*, *quo*: Etiam Verbis, *age*, *agite*, *agedum*, et mox ex Interjectionibus, seu, ut Sanctius ait, Sonis inarticulatis, *Apage*, quod est imperativæ formæ ab Ἀπάγω. Adde his, quæ Cl. Ursinus disputat *Sect.* VII. *cap.* 1. De Interjectionum autem natura contra Sanctium vide Me supra 1, 2, 6.

(1) *Sed tantum jungit sententias.*] Res manifesta ex mul-

quum dicis; *Emi equum centum aureis, et pluris;* syntaxis est, ego emi equum centum aureis, et ego emi equum pretio pluris æris. *Petrus, et Paulus disputant*, id est, Petrus disputat, et Paulus disputat. Conjunctionum officia distinguere, veluti diximus de Adverbio, Grammatici munus non est: nam si ad Grammaticam spectes, omnes sunt Conjunctiones, etiamsi videantur disjungere; nam qui minus conjungit, *dormit, aut vigilat*, quam *dormit, et vigilat*? In sensu multum differt, in grammatica nihil. Eas tamen explicationis majoris causa in classes distribuamus.

Capulantes absolute, *Et, que, nec, neque, ac, atque, quoque, etiam, item, itemque.*

Copulantes ex conditione, *Quum, tum, si, sin, nisi.*

Disjungentes, *Aut, vel, ve, sive, seu, an, nec ne, utrum*: sed hoc Nomen est.

Adversantes, *At, sed, porro, tamen, tametsi, etsi, licet, quanquam, quamvis, autem.*

Rationes illativæ, sive colligentes, quas ratio præ-

tis Auctorum locis; in quibus diversi plane casus per conjunctionem connectuntur. Sallustius *Jug.* 7. *Ubi videt neque per vim, neque insidiis, opprimi posse hominem.* cap. 23. *aut per vim, aut dolis.* lib. 1. *Histor.* in Orat. Philippi, *quos perfidem aut perjurio violasti*, ut recte ex MStis restituit Ciacconius. Tacitus *Histor.* I. 55. *Non tamen quisquam in modum concionis, aut suggestu, locutus.* Florus III. 23. *sed quantum, lateque*, (pro, et quam late) *fax illius motus exarsu?* Sallust. *Jug.* 5. *cujus in Africa magnum, atque late imperium valuit.* Sic integræ sententiæ diversarum constructionum, Livius I. 46. *Criminandi Servii occasionem sibi datam ratus est, et ipse juvenis ardentis animi, et domi uxore Tullia inquietum animum stimulante.* Sall. *Jug.* 25. *Hi quod in invidia res erat, simul et a Numidis obsecrati, triduo navim ascendere.* Actor. Apost. XXII. ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι, καὶ προσευχομένου μου, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, *accidit mihi, ut essem in ecstasi, quum reversus essem, et quum precarer Deum.* Et diversi plane Nominativi, etiam per Ellipsin omissi, Livius XLV. 20. *Omnibus honoribus et præsens est cultus, et proficiscentem prosecuti sunt*, scil. Romani cap. 28. *Ubi et alia quidem spectanda visa*, scil. sunt ab Aem. Paulo, *et Jovem veluti præsentem intuens, motus animo est* scil. Paulus ipse. Sallust. *Jug.* 101. *Cum peditibus, quos Volux adduxerat, neque in priore pugna adfuerant*, pro et qui non, etc. cap. 79. *Carthaginienses eo in loco Philænis Fratribus aras consecravere, aliique illis domi honores instituti.*

cedit, *Ergo*, *igitur*, *ideo*, *itaque*, *quocirca*, *proinde*, *quare*, *quapropter*, sed (2) hæc duo Nomina potius, *Qua de re*, *Propter quæ*.

Causales, quando causa sequitur, *Nam*, *namque*, *enim*, *enimvero*, *etenim*, *quia*, *quoniam*, *siquidem*, *quippe*, *utpote*, *propterea quod*. *Quod*, non, ut putant grammatici, Conjunctio est, sed semper est Nomen relativum, ubi intelligitur præpositio.

Declarantes, *ut*, *uti*, *velut*, *veluti*, *sicut*, *sicuti*, *ceu*, *tanquam*.

Sed Grammatico satis est, ut dixi, si tres has Partes posteriores vocet Particulas indeclinabiles, et

quod male mutavit Popma. Alia vide in Notis meis ad Æliani *Var. Hist.* XIII. 40. et infra III. 14. 1. Non tamen adeo *inepte tradi*, dixerim cum Sanctio, Vossio, etc. *Conjunctionem jungere* etiam *similes Casus*, aut Voces singulas. Quando duo Nomina referuntur ad Unum Verbum, aut ab uno pariter pendent, quid opus est, ea distrahere in duas sententias et constructiones, ut duplex videatur actio, quæ simplex et una est? Certe enim duplex videretur emptio diversorum equorum, si diceres, *Emi equum centum aureis, et emi equum pretio pluris æris*, ut exponit Sanctius verba unius emptionis, *emi equum centum aureis et pluris* scil. auri pretio. Sic si dicas, *Emi librum X. drachmis et IV. obolis*, in eo non duplex est sententia, sed unica, et copula nihil jungit, nisi similes casus et voces, quæ pariter unum conficiunt pretium, quo liber unus est emptus. Sic recte dixeris, *Saulus et Paulus sunt iidem*, at si hæc distrahas, *Saulus est idem, et Paulus est idem*, prius membrum nullum habebit sensum, quia nihil eo continetur, et præcessit nihil, quo referatur τὸ *Idem*, quod utique relationem quandam comparationis ad rem aliam et specie tantum diversam requirit. Ursinus To. 1. p. 1010. *parum recte vulgo dicere* ait, *Conjunctione vocabula quoque singula conjungi*. at To. 2. p. 453. 454. disputat contra Sanctium, affirmantem non *casus similes*, *sed orationes conjunctionibus conjungi*. Quæ non video, qui prioribus congruant. Pergit dein contra Vossium, Scioppium, et Me, notare *Similitudinem conjunctorum non ita stricte capiendam*, *quasi in omnibus voces consentire debeant*, *Sufficere aliqua in parte inter se similes esse*. Ea vero quid sibi velint nescio, quum certe Ego id (*debere*) nusquam monuerim, nec unquam voluerim.

(2) *Hæc duo Nomina potius*, *etc.*] Nomina etiam sunt *Ergo*, quod est Græcum ἔργῳ, sicuti alibi Sanctius et Scioppius ostenderunt, et Nos pluribus. Vide infra III. 14. et maxime IV. 14. *Ideo*, quod constat duobus Nominibus, (Vide Me infra ad III. 14.) sicuti *Quocirca* Nomine et Adverbio, *Quamvis* Nomine, et Verbo, *Quanquam* geminato Nomine, seu Pronomine. Sed et *Licet* inter Adversantes collocatum, liquido est Verbum.

functus erit officio perfecti Grammatici. Atque hæc de natura sex Partium orationis, nunc ad illarum Constructiones accedamus.

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

De Constructione Nominum. Constructio est Duplex. Concordia Triplex.

CONSTRUCTIONEM diximus dividi in Concordiam, et rectionem: item, Concordiam triplicem esse, Adjectivi et Substantivi; Nominis et Verbi; Relativi et Antecedentis. Substantivum et Adjectivum numero et casu tantum consentiunt, non genere; nam Adjectiva Genus non habent, [vide lib. 1. c. 7. p. 55. 56.] sed certas terminationes ad Genera, propter quas Substantivorum Genus indagamus. Itaque postquam scieris, cujus generis sit *paries*, tunc necessario dices, *paries albus*; quia *albus* est terminatio ad genera masculina: restat deinde ut accedat concordia numeri, et casus. Quod si objicias: *Paries alba* in numero et casu concordant, nec tamen est perfecta Concordia. Respondeo: Concordiam perfectam esse, sed a te peccatum esse in regula, quæ ante Concordiam est, quæ jubet, terminationem in *us* deberi necessario masculinis. Eadem ratio est in Concordia Nominis, et Verbi; diximus enim hanc Concordiam ex solo Numero constare. Tu objicis; *ego docet*, est numeri Concordia; non tamen congruit omnino oratio. Peccatum item a te est in regula, quæ docet, omnem nominativum esse tertiæ personæ, præter, *ego*, et *tu*, etc. Quia igitur ignorasti, *ego*, esse primæ personæ verbalis, non adaptasti concordiam, quæ post regulam sequebatur.

CAP. II.

Concordia Nominis et Verbi. Nominativus a nulla parte regitur. Duo Nominativi simul in eadem oratione.

EX Nomine et Verbo, tanquam ex materia et forma, quæ brevissima sit, constituitur oratio: id docet Plato in *Sophista*, et Aristoteles lib. 2. περὶ ἑρμηνείας. Porro Nomen cum Verbo in solo Numero convenit, ut diximus, non in Persona, ut docent Grammatici: nam ea, quæ conveniunt, debent in aliquo tertio, quod sit ambobus commune, convenire: (1) Sed nomina non habent Personas, id est facies illas, quas sola Verba retinent. Non ergo in persona, casu, genere, Nomina cum Verbis conveniunt; sed quum sint omnia, exceptis duobus, tertiæ personæ verbalis, semper in illam tertiam personam ferentur: opus tamen est Concordia, quia duplex illa persona est, singularis, et pluralis: itaque qui dixit; *ego disputât*, erravit in Regula: qui dixit; *ego disputamus*, erravit in Concordia; illud enim necessitatis fuit, hoc concordiæ. Rectus præterea nunquam regitur: nam in hac oratione, *Cato scribit*, *Cato* non regitur a verbo; (2) nec *scribit* a *Cato*: sed Concordia est Nominis et Verbi, et *Cato*

(1) *Sed nomina non habent personas.*] At vide, quæ contra hanc sententiam notavi supra ad Lib. 1. cap. 12. Nota 2 et 3.

(2) *Nec scribit a Cato.*] Quum dico, *Cato scribit*, est hæc quidem Concordia Nominis et Verbi, et ea quidem tum in Numero, tum in Persona, ac personali terminatione, uti patet ex iis quæ docui *supra d. l.* Sed et *Rectio* recte possit appellari. Nam illud in constructione *regere* videtur, quod in naturali vocabulorum ordine præcedit, et flagitat sibi jungi aliud vocabulum certa terminatione. Quum ergo dico, *Cato scribit librum*, sicuti τὸ *scribit*, quia flagitat ex omnibus terminationibus vocabuli *liber* proprie illam, quæ est *librum*, eam idcirco *regere* dicitur, sic et *Cato* flagitat, et proinde *regit* revera, ex omnibus lex terminationibus vocabuli *scribo* eam, quæ est tertiæ personæ singularis Numeri. Sed tamen quia Grammatici solent hæc distinguere, sequamur sane eos potius, quam ut de appellatione sola litigemus.

suppositum est; non persona agens aut patiens, ut somniant Grammatici. Nec ullo alio modo reperitur Nominativus in Latino sermone: nam in illis; *O vir fortis, atque amicus*; *En primus*; *ecce homo*, vel *ecce hominem*, quærendum Verbum est, ut docemus in *Ellipsi Verborum*. Duplex Nominativus non uno modo videtur reperiri in eadem oratione; ut *Ego Annibal peto pacem*: sed deest, *Ens*, vel, *qui sum Annibal*, Vide *Ens*, in *Ellipsi*. Omne præterea Verbum utrinque Nominativum videtur habere; ut *legis invitus*, *doceo libens*; sed hic quoque deest *Ens*. In Verbis quibusdam passivis fit reciprocatio; ut *vocor Sanctus*; *Diceris poëta*. Sed hoc est ab activo, *Dicunt te poëtam*.

CAP. III.

Genitivus significat possessorem: neque Græce, nec Latine a Verbo regi potest. Grecæ Constructiones Genitivorum. In præsentiarum *qua ratione dicatur. Urbs Toleti Latine dicitur. Duo genitivi ab uno eodemque nomine reguntur.*

GENITIVUS perpetuo significat possessorem, sive active, sive passive capiatur; ut *amor patriæ*, (1) *vulnus Achillis*; unde fit, ut a verbo regi non possit; nam possessor et res possessa nomina *relata* sunt, ut vocant Dialectici, quum alterum sine altero nequeat intelligi, *possidere* verba significabunt, at

(1) *Vulnus Achillis.*] h. e. ab Achille profectum. Est enim exemplum hoc Genitivi Active sumpti, sicuti prius est Passive sumpti. Sic Cicero active, *Famil.* V. 8. *Quædam pestes hominum, aliena laude dolentium.* VIII. 8. *Illa Cn. Pompeij sunt animadversa.* Lucianus de *Morte Peregr.* ταῦτα μὲν ῥᾴδια, καὶ παντὸς ἂν εἴη, h. e. *hæc quidem facilia sunt, et ab omni homine fieri possunt.* Sed prorsus simile huic nostro est illud Virgilii, et *Vulnere tardus Ulyxi*, de quo Vide Gellium 9. 12. ubi etiam de Genitivo Passive sumpto agitur. Cujus generis quoque sunt illa Taciti *An.* XI. 8. *Defectores patris sui*, pro, à patre suo. Sueton. *Claud.* 29. *In concubitu dilecti adolescentuli confossus.* Aelian. Var. Hist. V. 21. ὑπὲρ τῶν τολμημάτων τῶν παίδων, *propter facinus in pueros.* Vide et Me in Add. ad Ael. II. 25. 5. et hic in extr. hujus Capitis pag. 177.

possessionem nunquam. Hæc quum ignorarent Grammatici, varias species statuerunt Verborum, quæ Genitivum regerent: quæ peccata sigillatim discutienda sunt.

In verbis pretii et æstimationis, si sit genitivus, a nomine, non a verbo regitur; ut *magni emi*, deest *pretio*: integrum enim erat, *emi hoc magni æris prætio*. Et quum dico, *Nihili*, vel *Pluris te facio*, (2) deest *æstimationis*, vel *pretii*. Vide *Pretium* in Ellipsi, et *Aeris*. « [*Magni fit a multis*, subaud. » *Homo*: Id est, fit homo magni pretii, faciunt eum » hominem magni pretii.] »

In verbis accusandi, et absolvendi manifeste patet genitivi natura; nam deest Ablativus *Crimine*; et ut (3) Barbare dicitur, *Accuso te crimine*, ita Latine dicitur, *Accuso te furti*. Vide *Crimen* in Ellipsi.

(2) *Deest æstimationis.*] Immo vero deest, *rem æstimationis*, vel *pretii*, vel etiam *momenti*, *Pluris* Nep. *Alcib.* 8. *Videt se nullius momenti futurum.* Plaut. Cap. III. 1. 17. *Neque ridiculos jam teruncii faciunt*, intellige *rem*: quod rectius hic intelligi puto, quam, quod cum Scioppio profert Ursinus Tom. 2. p. 205. *Hominem.* Nam certe usitatius erit et concinnius quod ad sensum, si phrasin, *Ego te non facio flocci*, suppleveris, *Ego te non facio rem flocci*, potius quam *Hominem flocci.* Immo non aliter expleri aut explicari potest, quod Plautus ait in Rud. Prol. v. 47. *is Leno, ut se æquum est, flocci non fecit fidem*, h. e. fidem non fecit rem flocci. Et Pers. II. 2. 42. *Nihili facio scire*, h. e. scire illud est apud me res nihili, seu facio illud rem nihili. Cicero Famil. III. 10. *Quod si tanti facies, quanti Ego faciendum esse judicavi*, pro, quod si facies rem tanti pretii, etc. Atque ita passim. Sed non est tanti hæc res, ut in controversiam abeat. Porro Plautus *Pseud.* III. 2. 20. *Me nemo potest minoris numma, ut surgam, subire*, h. e. pecunia, vel re, pretii minoris nummo. Terent. Heautont. IV. 5. 40. *equidem isuc æqui bonique facio*, h. e. facio illud rem æqui et boni negotii. Adelph. II. 1. 9. *Tu quod te posterius purges, etc. hujus non faciam*, h. e. non faciam illud rem hujus negotii aut pretii. Sic passim *Flocci pendere*, *Magni refert*, etc.

(3) *Barbare dicitur, etc.*] Non ita barbare. Sic enim Tac. *Ann.* VI, 29. *qui a male administratæ provinciæ, aliorumque criminum, urgebatur*, h. e. accusabatur. Adde Ursinum *Instit. Sect.* VIII. *Cap.* 9. p. 210. 211. Sed et sicuti *accusare* et *arguere facinoris* recte dicimus, sic quidni et *criminis*? Nam licet Sanctius infra IV. 4. in v. *Crimine*, distinguat inter *Crimen* et *Scelus*, et hoc *generale nomen* non esse contendat, ut est *Criminis* vox, et licet Ursinus d. l. hoc arripiat, quasi recte factum; certum est tamen Vocabula *Facinoris* et *Sceleris* æque esse Generalia, et æque de quibusvis majoribus Criminibus singularibus adhiberi, ac ipsam *Criminis*

Miseret,

Miseret, *Misereor*, *tædet*, *pertædet*, *pudet*, *piget*, *pœnitet*, genitivum regere videntur; sed non ita est. Audiamus Priscianum: *Hoc*, inquit, *sciendum*, *Impersonalia*, *quæ accusativo simul casui et genitivo copulantur*, ut, Pudet me tui, *similiter* Pœnitet, Tædet, Miseret, *Accusativo quidem significant personam*, *in qua fit passio*; *Genitivo vero illam*, *ex qua fit actus*. *Neque est mira hujuscemodi ordinatio*, *quum in casus resolvitur*: *est enim* Pudet me tui, *Pudor habet me tui*: Tædet me tui, *Tædium habet me tui*: Pœnitet me tui, *Pœnitentia habet me tui*. Hæc Priscianus præclare, ni vocasset hæc verba *Impersonalia*, quæ vere activa sunt, et genitivum *Agentis*, qui regitur a nomine; quod in verbis latet; ut *pudor peccati pudet me*; et (4) *miseratio pauperis miseret me*, id est, me tenet. Vide in Ellipsi, *No-*

Vocem. Certe ita Plaut. *Pseud.* II. 4. 56. *Malorum facinorum sæpissime*, scil. *argutus est*. Cic. *Fam.* VI. 6. *Nefariorum scelerum condemnati*. XIV. 14. *Piso sceleris condemnat generum suum*. Potest autem in his omnibus intelligi *causa* vel *nomine*, ut *Damnatus nomine conjurationis* apud Ciceronem, vel *judicio*, ut *judicio capitis arcessere aliquem*. Cic. de Offic. II. 14. Vide et infra in Ellipsi dicto loco, ad Vocem *Crimine*, et ad Vocem *Causa*

(4) *Miseratio pauperis miseret me.*] Regi hic Genitivus videtur aliquando a vocabulo *vicem*. Terentius Heaut. IV. 5. 1. *Menedemi vicem miseret me*, *tantum devenisse ad eum mali*? Ubi posterius comma habendum pro Nominativo. Vide et infra ad III. 3. et IV. 3. init. *Vicem* autem ponitur pro *propter vicem*, ut apud Livium XXVIII. 19. *Solliciti vicem Imperatoris Milites*. Sic Plautus *Epid.* IV. 1. 1. *si quid est homini miseriarum*, *quod miserescat miser ex animo*, *id ego experior*. Cicero *de Invent.* II. 13. *Utrum id facinus sit*, *quod pænitere fuerit necesse*, in quibus *quod* ponitur pro *propter quod*. Vide et Vossium de Construct. cap. 13. extr. At ubi absolute sine addita ulla Nominativi specie occurrit, ut *Miseret me tui*, *Pudet me Filii*, tum vero intelligi videtur *negotium*, *factum*, *status*, *fortuna*, *respectus*. Atque ita tunc Genitivo significatur, ut ait Priscianus, *persona*, *ex qua fit actus*, sed ita ut alius subintelligatur Nominativus, quam quem ille vult intelligi. Sic ergo Ter. *Phorm.* I. 3. 20. *Nostri nosmet pænitet*, h. e. fortuna, vel negotium nostri status, vel mali, vel absolute *Nostri*, ut, *Mei*, *Tui*, etc. Sic *Miseret me tui*, possis explere, negotium tui mali miseret me, vel respectus tui miseret me. Certe *respectus* vel *cogitatio* aut simile quid deesse videtur in locutionibus personæ, etiam in diverso paululum sensu. Sic Terent. *Adel.* III. 4. 27. *Fratris me quidem pudet pigetque*, h. e. respectus Fratris male rem gerentis. At quando Filius ad Patrem dicit *ibid.* IV. 5. 49. *Et me tui pudet*, sensus est, respectus tui tam boni Patris. Belgice hæc distinguimus, *ita schaeme my Over* ...,

minativus cognatus: et lib. 3. cap. 1. « [Lucretius » tamen Nominativum alienum verbo, *Miseret*, sup- » ponit lib. 3. (5) *Ipse sui miseret*, pro Misere- » tur, quod est, miser fit ex animo, seu cruciatur » miseria sui.] »

Ubi partitio significatur, Genitivus ab alio nomine subintellecto pendet; ut *Quis vestrum? Omnium primus*, *Romanorum fortior*, *Græcorum doctissimus*. Vide Ellipsin *Ex numero* lib. 4. cap. 3. ut et lib. 2. cap. 10. 11.

Desine querelarum, *Abstine irarum*, *Integer vitæ*, *Lassus viarum*; (6) Græca sunt, in quibus deest

en, Dooz u. At quando in Genitivo non persona, sed res exprimitur, tum manifeste intelligitur *negotium*, vel etiam, si quis malit, *respectus*, *cogitatio*. Certe nihil discriminis est, quod ad sensum, et constructionem Ellipsi manifesta adjutam, inter illa, *Non te hæc pudent?* Ter. Ad. IV. 7. 36. Et, *Non te horum pudet*, scil. negotium vel cogitatio? Phorm. II. 3. 45. Ut et inter, *quem neque pudet quidquam*, scil. factum, *Adel.* I. 2. 4. Et, *apud alium ipsius facti pudet*, scil. negotium, Heaut. III. 3. 35. Et ita jam Livius II. 5. *Miserebat homines non pœnæ magis, quam sceleris* scil. negotium vel respectus. At apud Terent. Phorm. V. 7. 78. *neque hujus sis veritus feminæ primariæ*, supple vel *causa*, ἕνεκα vel *respectu*, aut *respectum*. Vide et Vossium de Construct. cap. 27.

(5) *Ipsi sui miseret.*] Male hoc accepisse videtur Scioppius, licet sensum satis bene expresserit. Etenim ratio Grammatica locutionis hæc est, *Ipse miseret se ob factum vel fortunam sui*. Idem vero est *Miserere se* et *Misereri*. Hinc Plautus Captiv. III. 5. 107. *Neminis misereri certum est, quia mei miseret neminem*, h. e. certum est propter neminis negotium miserere me ipsum, quia mei negotium miseret neminem. Ceterum ut Personaliter hic construitur *Miseret*, sic et reliqua passim reperiuntur constructa. Nam sic, *Ita nunc pudeo*, Plautus Casin. V. 2. 3. *Nullus est, qui peccavit, quin pudeat*, Aulul. IV. 10. 6. *Piget me parum pudere te*, Trinum. III. 2. 35. *Perhorrescat necesse est, et pudeat tacitus, et pœniteat*, Gellius. V. 1. Sed vide et ipsum Sanctium infra *lib.* III. *cap.* I. et *cap.* 3. ad V. *Pudet*, et *Pœnitet*.

(6) *Græca sunt, in quibus, etc.*] Græcissant sane, sed non ita, ut Genitivus Græco more a præpositione suppressa regatur, sed potius, per aliam et Latinis usitatam Ellipsin, ab alio casu. Ergo *desine querelarum*, intellige *negotium*, vel *in negotio*. *Lassus viarum*, supple *de causa*. Vide omnino Vossium de Construction. cap. 30. 33. Sed et ita passim Veteres. *Pecuniæ liberales erant.* Sall. Catil. 7. *Pecuniæ suæ parcus, publicæ avarus.* Tac. Hist. I. 49. *Severitatis et munificentiæ summus* Ann. I. 46. *Modicus voluptatum* II. 73. *Expertus industriæ* Sueton. Vesp. 4. Et cum Substantivis, vel absolute. Cicero de *Senect. cap.* 2. *Ipse mirari soleo cum ceterarum rerum tuam excellentem sapientiam, tum* etc. Adde quæ novati infra *Hoc Cap.* ad *pag.* 154.

præpositio ἐκ, quæ genitivum apud illos regit. Et quum dicis, *impleo granarium frumenti*, si Latine loqueris, significas te implere granarium, quod sit frumento dicatum; ut si dicas, *impleo pateram Regis*. « [Ita Plaut. Stich. act. 3. sc. 1. *Cadum vini vete-* » *ris tibi propino.* Et Truc. act. 5. sc. 1. *Utrem ut* » *habeat veteris vini*, pro cadum, vel utrem (7) vino » destinatum.] » Sed Poëtæ aliquando Græcos imitantur: unde Virg. *Implentur veteris Bacchi*; Græci dicunt, πληρῶ τὸ ἄγγος οἴνου, id est, *impleo pateram de vino*; vel, si verbum verbo reddas, *de vini*. Nec tibi mira videatur hujusmodi constructio; nam antiqui Latini, verbum ex verbo reddentes, (8) Genitivo addebant præpositionem. Vitruv. lib. 1. c. 2.

(7) *Vino destinatum.*] Immo, et *Vino plenum*. Sic Sueton. Ner. 47. *Tyxis veneni*. Cic. Parad. III. 1. *Auri navim evertat, an paleæ, nihil interest*, h. e. onustam auro, vel palea. Matth. XXVI. 7. ἀλάβαστρον μύρου βαρυτίμου, *vas unguenti pretiosi*. Et Lucian. dial. Meretr. p. 751. ἀλάβαστρον μύρου ἐκ Φοινίκης. Simile his ferme est illud Terentii Heaut. IV. 7. 10. *Hæc talenta dotis apposcunt duo*. h. e. duo talenta, quibus constet dos. Qui locus potius, quam ille Apuleji, conferendus erat a Vossio *de Construct.* cap. 7. cum Plauto *Persa* III. 2. 66. *Dabuntur dotis tibi sexcenti logi*. Sic idem in Trinum. v. 2. 34. *Spondeo, et mille auri Philippum dotis*. Sed et alii sic quoque loquuntur, veluti Corn. Nepos in *Alcib. cap.* 9. *Ex quo quinquaginta talenta vectigalis accipiebat.* in *Timoth. Cap.* I. *Mille et Ducenta talenta prædæ in publicum detulit.* In hisce non ponitur *regens Substantivum in Casu recti*; h. e. in Genitivo, *nec rectum in casu regentis*, seu, non ponitur *dotis sexcenti logi*, pro *dos sexcentorum logorum*, ut volunt Vossius et Ursinus, sed summæ hæ referuntur ad dotem, vectigal, prædam, tanquam quibus continentur, et quasi possidentur; quibus tribuuntur, et sese vel rationem suam ac originem debent. Sic plane Cic. *Famil.* V. 20. *Non est id rationum*, h. e. non pertinet hoc ad rationes, non referendum hoc in rationes.

(8) *Genitivo addebant præpositionem.*] Indignum profecto Sanctio, qui adeo prope perspexit indolem linguæ, et frequentissimum in ea Ellipseos usum, existimasse hosce Genitivos regi proxime a præpositionibus sine intercedente Ellipsi alterius casus. Nec longe tamen abscedit Ursinus *To.* 2. *pag.* 55; ubi *Latinos hoc genus structuræ simpliciter in Linguam suam transtulisse* censet, quum *multa Latini Græcis debeant et magna sit utriusque linguæ etiam hic convenientia*: Et *pag.* 234. Constructionem Verborum cum Genitivis *simpliciter ex Græco sermone traductum ab Auctoribus Latinis, suæ nempe Græcæque linguæ causarum ignaris æque atque incuriosis, quæ sententia non tam improbabilis est, quam videtur Perizonio*. Utrobique tamen addit, *AUT, si Latina Latine supplendi ratio magis arridet*, intelligendum tunc *in negotio* vel simile quid, quæ mea erat sententia, et quæ sine dubio naturæ rei

Quantitas autem est modulorum ex ipsius operis sumptio; ibid. cap. 4. *Aquatiles autem piscium naturæ, quod temperatæ sunt a calido plurimumque ex aëris et terreni sunt compositæ*: ibidem cap. 5. *Quum ergo iis rationibus erit salubritatis in mœnium collocandorum explicatio*: et lib. 3. cap. 2. *Præterea si ex imbrium aquæ vis occupaverit*: et lib. 9. cap. ult. *Descriptioque ex duodecim cœlestium signorum sit*

est convenientior, quum indaganda sit Linguæ Analogia ex ejusdem potissimum Linguæ rationibus: Neque vero adeo ignari aut incuriosi suæ Linguæ fuerunt præcipui optimæ ætatis Auctores Latini, apud quos sæpius talia reperiuntur, ut simpliciter Græcas constructiones, Latinis prorsus inusitatas, Latinis tamen verbis expresserint. Conveniat hoc in Hyginum, in antiquum Irenæi Interpretem, et similes; neutiquam convenit in classicos Auctores. Certe in his Præpositionibus Genitivo junctis, non simpliciter Græcam constructionis formam, verbum ex verbo reddentes, tenuisse Latinos, patet utique manifeste ex eo, quod et præpositio IN cum Genitivo in his Vitruvii exemplis occurrit. Atqui neque apud Græcos Ἐν Genitivum admittit, sed solum Dativum; et proinde, si quando Genitivum penes se habet, sine ulla hæsitatione etiam apud illos per Ellipsin explicari debet. Veluti apud Ael. Var. Hist. III. 45. Philippo dicitur oraculum datum ἐν Βοιωτοῖς ἐν Τροφωνίου, h. e. *in Bœotia in Trophonti* æde. Et IV. 15. de Alcibiade, ἐν φαρναβάζου γενόμενος, h. e. apud Pharnabazum, seu proprie, *in Pharnabazi* aula agens. Similiter ergo apud Latinos se res habet. Neque solum hujusmodi Ellipsis occurrit apud Vitruvium, licet is præcipue, ut sæpe alii Auctores alias phrases præ ceteris frequentant, ea videatur delectatus, (si modo loca hæc ita, ut a Sanctio hic exhibentur, legenda sint: nam in nostris et ultimis edd. pleraque aliter eduntur) sed et apud Alios, ut videre est in Vossio *de Construct. cap.* 7. extr. Adde illis Gellium I. 25. *Induciis in mensium aliquot factis* scil. spatium, vel tempus, nisi tamen et istic delenda sit vocula *in*, quod pene putem. Sed tamen eandem Ellipsin deprehendes in Græca Inscriptione apud Jac. Sponium Itiner. To. 2. p. 233. Ed. Amstel. γενῆθην. ἐις ὀλίγων. ἐτῶν. ἐναρίθμιος. scil. χρόνον. Hinc porro etiam petenda ratio locutionis illius antiquæ, *In præsentiarum*, non tanquam si Genitivus regeretur ab IN, ut perperam vult Sanctius, sed a suppresso *tempore*, usitata in similibus Ellipsi. Quod cum ita sit, non debuisset Scioppius in *Jud. de Stylo Hist.* p. 59. tanta confidentia illam locutionem tanquam prorsus lutulentam rejicere, et Viris Doctis hujus seculi vitio vertere, Catoni, Fannio, Nepoti, Tacito, Apulejo, Minucio, et aliis olim usurpatam Neque satis etiam causæ, quare Vir Doctissimus, et mihi, quum viveret, amicissimus, Christoph. Cellarius, in *proleg. ad Curas poster. de Barbar.* ei *analogiam reclamare* tradat, ac propterea *de bonitate ejus dubitet.* Nec tamen Ego illam in optima Linguæ Lat. ætate frequentatam, atque adeo nobis sine hæsitatione imitandam, aut crebro adhibendam putem, sed tantum: Latinitatis finibus

figurata: Hæc testimonia Vitruvii aliqui conati sunt emendare, nescientes ad Græcam formam esse dicta; sed in antiquis manuscriptis ita, ut citavi, leguntur: hinc illud antiquum, *in præsentiarum*. Nec hæc, ut imitere, afferuntur, sed ut intelligas, quoties genitivus videtur adhærere verbis, vel etiam adjectivis nominibus, esse Græcam phrasim, eamque figuratam. Hinc illud Horatii; *Desine mollium tandem querelarum*: Idem, *Abstineto*, dixit, *irarum*, *calidæque*

ejiciendam penitus, atque usu ipso et analogiæ rationibus plane destitutam, et eo usque de *bonitate* ejus dubitandum, non arbitrer. Non possum enim mihi persuadere, in tot Auctorum loca simul phrasin hanc culpa librariorum irrepsisse. Quocirca quum videam jam ab antiquissimis Auctoribus, Catone et Fannio, adhibitam, ac dein, sæculo certe Cæsarum secundo, et deinceps, a Tacito, Apulejo, Ulpiano, Minutio Felice, Cypriano, etc. sæpius usitatam, haud censeam ergo MStis codicibus Cornelii Nepotis, ex præjudicio in eam phrasin concepto, fidem temere abrogandam, aut ipsam ex Nepote excludendam, quod neque Cellarius facit. At si illa hunc quoque vindicare sibi potest, magnum sane habet Auctorem, Virum quippe Tullianæ ætatis, et sermonis elegantissimi. Sed desiderat Clariss. Cellarius probari sibi *tempus præsentiæ* aut *præsentiarum*, Latinis unquam dictum. Vidi etiam nuper Dissertationem sive Godefr. Hechtii, sive Joh. Georg. Schulzii, de hac ipsa phrasi in Academia Wittenbergensi publice an. 1609. propositam, cujus Auctor etiam ipsam vocem *præsentiarum* in plurali commonstrari sibi postulat. Posterius hoc amolitur pro me Cl. Ursinus *Instit. Tom.* I. p. 923. et *præsentias* exponit præsentes res, sicuti Cicero dixerit *forditudines* pro fortibus factis. Esse itaque *in præsentiarum* idem quod *in Præsentium rerum tempore*. Et sane complura sunt Nomina rarius et vix usitata in plurali, quorum tamen exemplum unum aut alterum etiam ex optimis Auctoribus proferri potest. Sic *Avaritiæ*, *Culpæ*, *Gloriæ*, *Quietes*, *Soboles*, apud ipsum reperiuntur Ciceronem. Vide alia complura apud Ursinum To. I. p. 106. Sed et occurrit passim *in præsentia*: at qua præsentia? Potest enim intelligi *Hominis*, vel *Rei* sed ex sensu manifestum est intelligi *Temporis*. Terent. Heaut. V. 2. 9. *Suavia in præsentia quæ essent habere prima, neque consulere in longitudinem*, Adel. II. 2. 14. *Nunquam adeo astutus fui, Quin quicquid possem, mallem auferre potius in presentia*. Tac. Agric. 39. *Optimum in præsentia statuit seponere odium*. Idem sæpissime *Præsentia* in plurali pro statu rerum præsentis temporis, vel præsentibus negotiis istius temporis posuit, et futuris vel veteribus opposuit. Quidni ergo analogice quoque dicatur *præsentiæ* vel *præsentiarum tempus*? Sed tamen de supplemento Ellipseos cum nemine contenderim. Modo locutio ipsa habeatur Elliptica, per me licet, ut alia et commodior ejus explendæ via tentetur. At *nihil huic simile*, ajunt, *in tota invenitur lingua*. Sit ita: Nihil tamen hoc impedit, quo minus usu fuerit recepta in latinum sermonem, maxime quum Analogiæ per Ellipsin expediri queat.

rixæ : quod Homericum est; Ἀλλ' ἄγε ἔριδος; id est, *desine contentionis*. Virg. *Nec veterum memini, lætorve malorum* : idem, *Justitiæne prius mirer, belline laborum?* Plautus Rudent. *Ut me jam omnium laborum levas* : idem Sticho; *Hæc res vitæ meæ, soror, saturant* : idem Cistellaria; *Paternum servum sui participat consilii*. Ovid. *Successorumque Minervæ*

Plurima enim sunt, quorum simile nihil usquam reperimus, et quorum Analogia est insuper nulla, vel certe impeditissima. *Macte* omnem habet speciem Vocativi, et tamen eadem forma ad aliorum quoque casuum Constructionem adhiberi illud, certum est. Quid huic habemus simile, aut quod aliud ejus formæ vocabulum hoc modo adhibitum tota in Lingua? Sic *Mane*, et multa similia, quorum ratio significationis, et Syntaxeos, atque explendæ Ellipseos, ex ipsis Veteribus demonstrari nequit, notissimi tamen sunt usus. Ast hujus ipsius prorsus simile habemus apud Petronium, qui bis *cap.* 58. et 74. dixit *de præsentiarum*, eodem sensu, forma, et Ellipsi, qua *in præsentiarum*. Sed neutrum imitabuntur facile, nisi qui rationibus inepte delectantur. Porro similia istis Genitivi cum Præpositione Constructionibus Ellipticis sunt etiam illa, quæ Genitivum item jungunt variis præpositionibus, intellecta voce, *æde* vel *ædibus*, ut dicatur, *ad Opis*, *ad Castoris*, εἰς ᾅδου, εἰς πανδοκείου, *in Veneris*, *a Vestæ*, quæ passim apud Græcos et Latinos eadem Ellipsin occurrunt. Quapropter statuenda semper Ellipsis alterius Nominis Substantivi, quoties Genitivus jungitur vel Verbis, vel Nominibus Adjectivis, vel etiam particulis quibuscunque. Veluti Adverbiis, Plaut. Rud. IV. 4. 144. *Credo ego illic inesse auri et argenti largiter*, intellige *negotium*. Neque aliter Græci. Vide me ad Aelianum V. 18. 5. in Addendis. Existimat tamen Ursinus. To. 2. p. 437. ex Græcismo explicandam harum locutionum constructionem, atque adeo in isto Plauti loco Genitivos *argenti et auri* regi proxime a τῷ *largiter*, quia et Græci dicant, ἅ ἐς γχίνς. At quid opus, ad insolita, et analogicis Linguæ legibus prorsus adversa decurrere, quando usitatissima Ellipsi et commodissima locutione rem expedire satis superque possumus. Latine prorsus commode satis dicemus, *credo ego negotium auri et argenti illic inesse largiter*, æque ac, *aurum et argentum illic inesse largiter*. Quin ipse Ursinus pag. proxima superiore loca adfert ex Terentio, Cicerone, Sallustio, quibus Accusativus et Adverbium copiæ vel inopiæ simul Verbis junguntur, veluti *Parentes*, h. e. subjectos, *abunde habemus*, pro quo usitatius, sed eodem sensu, dicitur. *Parentium abunde habemus*, h. e. negotium parentium. Quidni eodem igitur modo dixerit Plautus *habere negotium auri et argenti largiter*? Sæpe autem Genitivum expressum regi a suppressa voce *Negotium*, adeo usitatum est, ut ipse Ursinus id pag. 426. agnoscat. Sed et sic in exclamatione, Plaut. *Mostel.* III. 3. 9. *Dii Immortales, mercimonii lepidi*! scil. *est res*. Catull. *car.* 9. *O mihi nuntii beati*! h. e. res hæc est mihi res beati nuncii. Quibus conveniunt plane locutiones usitatissimæ, quas Auctor ipse in *verbis memoriæ* mox profert, *Venit in mentem illius diei*, *cum in animo haberem navigandi*.

indoluit. Horat. *Et nobi miror purgatum te illius.* Tacit. *Veteres oratores* (9) *Grammaticæ, Musicæ, et Geometriæ imbuebantur.* Vide Ἔκ in Hellenismo, et in Ellipsi *Causa.*

Deest etiam in genitivis Græcorum sæpissime adverbium ἕνεκα, id est, causa, vel gratia. Vide *Causa* in Ellipsi.

In verbis memoriæ, si genitivis utimur, aut est eadem phrasis Græca, aut nomen verbi supplendum est; ut *memini tuorum consiliorum*, supple, *mentionem; venit in mentem illius diei*, sup. *mentio* vel *recordatio.* Ubi errant, qui dicunt esse antiptosin, ut *illius diei* dicant esse, pro, *ille dies:* quos merito ridet Valla lib. 1. cap. 5. Cic. *Quum in animo haberem navigandi*, supple, propositum, teste eodem Valla; et Linacro lib. 6. Vide in Ellipsi, *Mentio.*

Potiri rerum. Vide in Ellipsi *Imperium*: contra Valla lib. 3. cap. 34.

(10) *Natus Romæ, Ægypti educatus*, et similia, deest *Urbs*, vel *locus*, vel *provincia*, Vide *Urbs.*

(11) *Non est tui muneris; non est moris; Regis est gubernare.* Vide *Officium*, vel *Negotium.*

(12) *Satagit rerum suarum*, dixit Terent. Heaut. unde Grammatici putant *satago* regere genitivum,

(9) *Grammaticæ, Musicæ, et Geometriæ.*] At omnes, quos vidi, vidi autem præcipuos, Lipsius, Pichena, Freinshemius, J. F. Gronovius, Ryckius, ediderunt *Grammatica, Musica* et *Geometria.*

(10) *Natus Romæ.*] Sic et in Appellativis. Plaut. Bacchid. II. 2. 27. *Proximæ viciniæ habitat.* Mil. Glor. II. 3. 2. *Me vidisse hic proximæ viciniæ*, scil. in loco.

(11) *Non est tui muneris.*] Cic. Famil. V. 20. *Non est id rationum*, h. e. non est negotium, quod in rationes inferri debeat. Sic ibid. *Reliquum est de HS. centum millibus, non mei errati, sed tui.* Plautus Merc. IV. 5. 12. *Pol haud censebam istarum esse operarum Patrem*, h. e. istis operis esse deditum, vel occupatum. Hic tamen intelligitur *Hominem*, quasi dictum esset, *Patrem non esse hominem istar. oper.*

(12) *Satagit rerum suarum.*] Genitivus hic regitur, nec a verbo *Satagit*, nec a vocula *Sat*, ut velle videtur Sanctius, sed ab Ellipsi *in negotio* vel *nomine.* Nam *Satagere* per se et simpliciter significat affligi, laborare. Plaut. Merc. II. 1. 4. *Ego hac nocte in somnis egi satis, et fui homo exercitus.* Gell. III. 8. *Cum Pyrrhus unam atque alteram pugnam prospere pugnasset, satisque agerent Romani.* Additur et præpositio DE. Gell. IX. 11. *Consulibus de vi ac*

quum sit *agere satis rerum suarum.* Plaut. Bacch. IV. 3. *Nunc agitas tute sat tuarum rerum.*

Pendeo animi; Discrucior animi; Desipio mentis; Felix animi; Impotens lætitiæ; Integer vitæ; Sceleris purus; Lassus maris, et viarum, militiæque, (13) Græca omnino sunt, et figurata. Vide *Mens* in Ellipsi, et Hellenismum.

Eo ad Minervæ, subaudi *Ædem*; *Tullius Ciceronis*, supple filius; *Catonis Marcia*, subaudi uxor; *Castra aberant bidui*, subaudi itinere vel via; *Hujus vidi Byrrhiam*, subaudi servum; *Secundarum, tertiarumque Pamphilus*, supple, actor. Vide Ellipsin.

Sunt qui dicant, non posse dici, *Urbs Toleti, Arbor mori, Flumen Tagi*; quia nomen generale cum speciali in eodem casu debeat collocari; ut *Urbem Romam, Flumen Tagus, Arbor Morus*: quod ut non negaverim, ita et illud affirmandum est. Nam si dicimus, *Urbs Spartana*, inquit Scaliger, cur non dicimus, *urbs Spartæ*? Sed quod attinet ad Nomina Urbium, vide *Urbs* in Ellipsi. De cæteris (14) accipe testimonia: Virgil. *Demessum florem violæ, et hyacinthi*, dixit Horat. in Epodo; *Aut*

multitudine hostium satis agentibus. Plerumque tamen Genitivus. Gell. I. 17. de Socrate, *Irarum et molestiarum muliebrium per diem perque noctem satagebat.* Intellige vel *de causa*, vel *in negotio.* Ita vero cum aliis etiam Verbis ac Nominibus jungitur eodem fere sensu Genitivus. Plaut. Asin. II. 4. 53. *Cui omnium rerum ipsus semper credit.* V. 2. 5. *Si me mendacem hujus rei inveneris.* Terent. Adelph. IV. 6. 61. *Nolim te ceterarum rerum socordem eodem modo.* Gell. VI. 15. *qua est omnium rerum verecunda mediocritate*, h. e. in negotio omnium rerum. Cœl. Famil. VIII. 14. *Neque mearum, quid consilii capiam, reperio.* Cic. de Off. I. 8. *Nulla sancta societas nec fides regni est.* Tac. Ann. VI. 4. *Præcipuus olim circumveniendi Sabini, et tunc luendæ pænæ primus.* Cujus generis sunt frequentia illi, *Vetus militiæ, Modicus voluptatum, severitatis et munificentiæ summus*, etc. Vide et alia supra nota 6. Similes et ejusdem analogiæ sunt Adjectivorum quorundam constructiones cum Gerundiis in DI. Ovid. Heroid. 1. 8. *Neve revertendi liber abesse velis*, h. e. liber in negotio revertendi.

(13) *Græca omnino sunt, etc.*] Latina tamen ellipsis, et similis ei quæ modo explicita, et cui fere similis est et illa, quæ in Accusativo Adjectivis et Passivis juncto reperitur. Vide et supra notam 6.

(14) *Accipe testimonia.*] Adde his Sall. Jug. 92. *Flumen Mu-*

herba lapathi prata amantis. Plin. *Herba pulegii.* Cicero pro Flacco; *Qui arborem fici nunquam vidisset.* Virgil. *Flumen Hymelæ.* Sueton. Caligula: *Sed quum ad visendum nemus, flumenque Clitumni, Mevaniam processisset.* Horat. *Denique quatenus exscindi vitium iræ, cætera item nequeunt.* Plin. *Arbor palmæ:* idem, *Arbor mori.* Columella lib. 6. *In scrobem fici arbusculum deponito:* ibidem, *Tunc arborem fici detrunca.* Cicero 5. epist. *Ne vitium arrogantiæ subsequatur:* idem pro Murena; *Aliis ego te virtutibus, gravitatis, justitiæ, fidei, cæteris omnibus, consulatu et omni honore semper dignissimum judicavi.* Quem locum, hujus regulæ ignoratione, conatur emendare Lambinus. Falso item citatur a Grammaticis; *In mensem Januarii:* Hoc enim Latine non dicitur, cum *Januarius* adjectivum sit. Vide *Mensis* in Ellipsi.

Duos genitivos ab uno eodemque nomine pendere (15) aliquando animadverti. Cicero in Pisonem: *Jamne sentis, bellua, quæ sit hominum querela frontis tuæ?* Idem ad Plancum; *Consul es designatus maxima orbitate Reip. virorum talium.* Idem pro Cornelio

luchæ. cap. 90. *Oppidum Laris.* Sulp. Sev. *Opp. Sareptæ.* Idem. *septuaginta arboribus palmarum repertis.* Sueton. Aug. 94. *Arborem palmæ repertam.* Sic *malum servitutis* apud Sulpic. Sev. *Mala discordiæ, et bona concordiæ.* Sall. or. 1. ad Cæs. Quamobrem quum in Senecæ Herc. Oet. v. 447. omnes codd. habeant, ut testatur Doctiss. ejus Interpres Observ. I. 6. *Leve esse credis pellicis nuptæ malum?* nulla satis justa fuit causa, cur contra eos reponeret *pellicem.* Sensus est, an credis nupræ leve esse malum, malum pellicis? plane ut, quod ex Horatio attulit Sanctius, *vitium iræ*, et ex Cicerone, *vitium arrogantiæ.* Neque obstat, quod conjunguntur *pellicis nuptæ*, quæ tamen diversæ prorsus sunt constructionis. Nam talia sæpe ita jungi, multis docuit idem *Observ.* IV. 9. ad illud Ciceronis: *Bonis semissibus magna est copia.*

(15) *Aliquando animadverti.*] Sic passim apud optimos Auctores Duo Genitivi. Cæsar B. Gall. II. 17. *Eorum dierum consuetudine itineris nostri exercitus perspecta.* Et III. 8. *Hujus Civitatis est longe amplissima auctoritas omnis oræ maritimæ regionum earum.* Ubi tres jam Genitivi, sed quorum tertius a Secundo regitur. Ceterum Duorum alter plerumque est quasi activus, alter Passivus. Cic. Famil. II. 13. *Illius* (Appii) *administratio provinciæ.* IX. 8. *Superiorum temporum fortuna Reip.* de Offic. I. 14. *Cæsaris translatio pecuniarum.* Cap. 16. *Quæ naturæ sint principia communitatis,*

Balbo; *Habetis summorum hominum interpretationem juris ac fœderum.* Cæsar. 1. Civili; *Omnium temporum injurias inimicorum in se commemorat*, ibid. *cujus rei magnam partem laudis ac æstimationis ad Libonem perventurum.* Valer. Max. de Cyro; *Cujus ortus ad imperium totius Asiæ spectantis, maternus avus Astyages duos prænuntios somni frustra discutere tentavit.* Cicer. 1. Catil. *Exhaurietur ex urbe tuorum comitum magna et perniciosa sentina Reip.* Auctor ad Herennium: *Memoria est firma animi, rerum et verborum dispositionis perceptio.* Sed frequentius alter genitivorum (16) in possessivum convertitur, ut, *Mea doctrina præceptoris*; et, *Fructibus Siculis Agrippæ.*

CAP. IV.

Dativus nunquam regitur, nec ab activo, nec a passivo; et ubique adquisitionem significat. Nunquam est rei agentis. [Sed vide infra ad lib. III. cap. 4. Nota 1.] *Verba* Decet, Celo, Oportet, Lateo, Præstolor, Maneo, Deficio, Adjuvo, Refert, Interest, Præstat, Precor, Misereor, Aufero, Eripio, Jubeo, *cum Dativo constructa. Duo Dativi in una periodo.*

DORMIO *tibi; Tibi servio; do tibi pecunias; tibi emitur liber;* nihil differunt, si dativi na-

Nep. Epam. 5. *Quod sibi Agamemnonis belli gloriam videretur consecutus.* Pelop. 2. *Quorum imperii majestas.* Plaut. Pseud. I. 1. 3. *Duorum ego laberi hominum parsissem lubens, Mei, te rogandi, Tui, respondendi mihi.* Florus. III. 5. 6. *inexplebilis honorum Marii fames.* Liv. XXXIV. 26. *Omnium Principum Græciæ eadem sententia erat inde potissimum ordiendi belli.* Ubi vide Virum summum, Gronovium Patrem similia adferentem. Vide et supra me ad initium hujus Capitis. Sæpe etiam plures Genitivi concurrunt, sed alter ex altero pendentes. Liv. præf. *Meipsum consuluisse memoriæ rerum gestarum principis terrarum populi.* I. 38. *Fratris hic filius erat Regis.* Sall. Jug. 30. *Odio potentiæ nobilitatis.* Cic. Famil. VI. 20. *De curatione munerum regionum cum Oppio sum locutus.* Justinus V. 9. *Milites in auxilium Patriæ communis Eloquentiæ misit.* Cap. 10. *Mittunt legatos, qui portionem prædæ communis belli periculique peterent.* Et IX. 2. *Impensæ obsidionis portionem petens.*

(16) *In possessivum.*] Sic

turam spectes : ubique enim significatur acquisitio ; ut, *surripuit mihi nummos ; et lac subdicitur agnis* : nam dativus ultimum finem significat ; quare jam compositæ et structæ orationi potest accedere. Domus constat ex materia, ut lapidibus et lignis, producitur ab artifice, quæ causa efficiens est, habet formam, qua distinguitur a rebus aliis : quum igitur constructa, et perfecta est, tunc quærimus, cui negotio vel domino sit accommodanda : sic Dativus constructæ atque perfectæ orationi per modum acquisitionis supervenit. Nulla igitur erit oratio, cui per modum acquisitionis Dativus adjungi non possit : ut, (1) *tibi doceo ; tibi soli amas ;* « [*tibi deserit Hesperus Oetam ;*
» *Omnis jam pueris pater, et matercula, pallent ;*
» *Sed ne forte tuo careat mihi funus amore.*] » Cur enim in his orationibus ; *Filius mihi peccat, non omnibus dormio ;* fateris esse acquisitionem : et in illis ; *Do tibi pecunias, non fratri*, a verbo dicis regi dativum ? Intelligendum igitur, nullam esse orationem, aut verbum ullum, cui dativus non possit accommodari ; dum tamen hoc intelligatur, aliud esse, *Amo me* ; aliud, *Amo mihi* : aliud, *doceo vos*, aliud, *doceo vobis.* Unde jam mirari desinamus hujusmodi phrases cum dativo. Terent. Adelph. *Ut vobis decet.* Cornelius Fronto de exemplis eloquutionum, citat Sallustium in 1. histor. *Locum editiorem, quam victoribus decebat*, capit. Plaut. Amphitryon. *Nostro generi non decet.* (Hispane, *Para quien nosotros somos.*) « [Ibidem ; *Capiam ornatum, qui potis decet*,
» id est, capiam coronam, tanquam homo potus,
» sive ebrius.] » Idem Asinaria ; *Ut me, teque maxime, atque ingenio nostro decuit*, vides hic dativum, et

Cato apud Gellium VII. 3. *Ne in servitute nostra essent.* Vide infra ad cap. XIII. nota 7.

(1) *Tibi doceo.*] Non tamen feret, non Usus tantum, sed neque Analogia istam locutionem, pro *Te doceo* : sicut neque recte dixeris isto sensu, *Ego cædo*, vel *verbero tibi*, *Ego video tibi*, et similia. At alio sensu recte ita loquaris : Veluti, *Ego doceo vobis istos pueros*, *Ego verbero hunc hominem tibi*, h. e. tuum in usum, aut commodum, aut tuam ad voluntatem. Et ita mox Auctor aliud esse fatetur, *Doceo vos*, et, *Doceo vobis.*

accusativum, (2) sed diversa significatione. Cic. de Oratore; *Quandoquidem id deceat prudentiæ tuæ.* Terent. Adelph. *Imo Hercle ita nobis decet*; ibid. *Ut vobis decet*, Græce, ὑμῖν πρέπει. Gellius lib. 8. *Adolescens præfatur clarius, quam ætati ejus decebat*: idem lib. 7. *Fœminis solis vestem longe lateque diffusam indecere existimaverunt.* Tacit. *decere nobis terram.* Terent. (3) *Si hoc fratri celetur.* Plaut. Amphitryon. *Homini servo suos domitos habere oportet oculos et manus.* « [Cicero post reditum; *Ubi* » *nobis hæc auctoritas tanta tamdiu latuit?* Varro 8. » de ling. Lat. *Similia non solum a facie dici, sed* » *etiam ab aliqua conjuncta vi, quæ et oculis, et* » *auribus, latere soleat.* Plaut. Trin. *Quid ille mihi* » *latitabat.*] » Cicero 1. Catilinar. *Nihil agis, nihil moliris, quod mihi latere valeat in tempore.* Quod non intelligens Lambinus conatur emendare. Lucanus lib. 1. *Tu mihi causa lates.* Cicero 1. Catilinar. *Ut tibi ad forum Aurelium præstolarentur armati.* Virgilius; *Hæc eadem matrique tuæ generique manebunt*; idem; *et tibi pœna manet.* Cicero 11. Philipp. *Cujus quidem tibi fatum, sicut Cajo Curioni, manet.* « [Ita est in veteribus libris. Virgil. *O mihi tam* » *longæ maneat pars ultima vitæ.*] » Catullus; *Scelesta tene, quæ tibi manet vita?* Cæsar 2. Gall. *Quum tela nostris deficerent.* Gellius lib. 11. cap. 29. *Ut messem hanc nobis adjuvent.* Plaut. Truc. Act. 2. Sc. 4. *Cui rei, te assimulare, retulit.* Plautus Bacchid.

(2) *Sed diversa significatione.*] Eadem est significatio sive hoc Verbum cum Dativo, sive cum Accusativo construas. Nam si dicas *decet tibi*, h. e. est tibi ornamento et decori, at *decet te*, idem est, quod, ornat et decorat te, quæ utique eodem recidunt. At mox hac pag. ex Gellio adfertur locus, ubi Accusativus et Dativus diversa significatione uni verbo reperitur junctus, scil. *Ut messem hanc nobis adjuvent.*

(3) *Si hoc fratri celetur.*] Apud Terentium in hoc loco, qui est in *Phorm.* V. 4. 6. τὸ *Fratri* nec legitur, nec intelligitur. Verba, *Ego nullo possum remedio me evolvere ex his turbis, Quin, si hoc celetur, in metu; sin patefit, in probo siem.* Locus ergo hic afferri non debuerat, id quod jam monuit Ursinus *Gramm. Inst. To.* 2. p. 246. qui et alium rectius profert ex Alvaro, nempe Corn. Nepotis in *Alcib. cap.* 5. *Id Alcibiadi diutius celari non potuit.*

Quum nihilo pluris ea res referat sibi. Idem Pseudolo: *Nam quanti refert,* (4) *ei nec recte dicere, qui nihil recte facit.* Horatius lib. I. satyra 1. *vel dic, quid referat intra Naturæ fineis viventi jugera centum An mille aret.* Plinius lib. 18. *Acino plurimum refert, si contingat crescente luna vindemiare.* Tertull. *interest homini, Deo cedere.* Sed mihi vide-

(4) *Ei nec recte dicere, etc.*] Exemplum hoc est alienum ab hoc loco. Nam primum in optimis edd. legitur, *te nec recte dicere.* Dein si maxime *ei* legendum foret, nihil id pertineret ad *refert*, sed construendum foret, *dicere ei qui*, etc. Nam de lenone sermo est. Locus est in Pseud. IV. 6. 23. Sed et locus ille ex *Bacchid.* qui est III. 4. 20. aliter legitur in ultimis eod. etiam Douzæ, Taubmanni, et Gronovii, nempe, *Tum quum mea illud nihilo pluris referet.* At MSti habent tantum, *Tum quum mihi nihilo pl. referet*, quæ verba non explent carminis metrum, atque ideo, ut corruptelæ manifesta, variis subinde modis tentata sunt ab Editoribus. Angelius Florentiæ an. 1522. edidit, quod secus est Sanctius, *Tum quum nihilo pluris ea res referet sibi.* Eadem ita exhibuit dein Cælius Sec. Curio Basileæ, nisi quod ultimum illud *Sibi* neglexit et rejecit. Alii dein, omisso etiam *ea res*, mutarunt insuper τὸ *mihi* in *mea illud.* Mihi videtur sensus verborum primum indagandus, et dein lectio constituenda. Agitur ergo hic de utilitate Bacchidis, seu fructu, quem illa percipiet ex suo facto apud Mnesilochum, Amatorem suum, qui hæc loquitur. Verba sunt ex MSS. *Igitur mihi inani atque inopi subblandibitur. Tum quum mihi nihilo pluris referet, Quam si ad sepulcrum mortuo dicat jocum.* Sensus est apertus: Tum igitur Bacchis mihi inani atque inopi blanditias dicet, quando nihilo plus illis juvabitur, quam si dicat jocum mortuo. Manifestum inde, nihil hic dici ejus, quod juvet Mnesilochum, atque adeo phrasin hanc, *mihi referet*, si notet aliquid Mnesilocho utile, esse ab hoc loco alienam, id quod satis perspexerunt, qui expungentes *mihi* addiderunt *Sibi.* Sed neque constructionem hanc eo sensu patitur Genitivus *pluris.* Nam dicitur quidem *refert id mihi aliquid*, pro prodest id mihi: quod occurrit apud Horatium in loco, qui sequitur. Et ita cum Dativo rei apud Plaut. *Trucul.* II. 4. 40. *Quoi rei, id te assimulare, retulit?* h. e. *quam ad rem* illud *retulit*, aut profuit, ut loquitur in *Epidico* II. 2. 91. et alibi. Sed tamen in hac Constructione nullum locum habet Genitivus ille. Dicendum enim foret, *quum nihilo plus ea pluris.* Quid ergo? si τὸ *ea res* ex MSS. hauserunt priscæ Edd. crederem illud *mihi* ex duabus prioribus syllabis (*mihi*) sequentis vocabuli esse ortum, ac legerem, *Tum quum nihilo pluris sua refert*, h. e. quum mihi illud, quod faciet Bacchis, non referet se ad sua (Bacchidis) negotia, eaque momenti nihilo pluris, quam si dicat, etc. Vide usum τοῦ *Mihi*, sive emphaticum, sive abundantem, in seq. Nota, et considera inprimis illis, *Mihi quidem illam laudas? Mihi quidem Scipio vivit, vivetque semper. Annon tibi hoc maximum est? An ille mihi liber, cui mulier imperat?* ubi

tur hic deesse literula, et legendum, *hominis*: ut in illo Plinii cap. 1. *nec interest hominis*. Terent. Eunucho; *Homini homo quid præstat*? Plaut. Asinaria. *Pergin' precari pessimo*? Seneca de vita beata; *Huic succurro, huic misereor*: idem Controvers. *Misereri debent omnes mei*: et; *ego misereor tibi, puella*. Unde in sacris; *Miserere mihi Domine*; et, *miserere nobis*. Plautus Aulular. *Nihil equidem tibi abstuli*: resp. *At quod tibi abstuleras, cedo*. Ambiguitas est in dativo; nam primo loco, *tibi*, id est, *a te*; in secundo (5) manifesta est acquisitio. Catul. *Eripite hanc pestem, perniciemque mihi*. Doctiores quidam

Mihi nihil aliud notat, quam *apud me*. Locus Plinii, qui est lib. XVIII. cap. 31. aliter itidem editur ab Harduino. Nempe *Acinos plurimos fert, si contiguat*, etc. Sed quid *vindemia* facere potest ad multitudinem acinorum, subito augendam! Legendum forsan *Annos*. Verum quum priores edd. Sanctii lectionem ostentent, eaque commodam satis sensum recipiat, eam retinuerim, vel ex vet. cod. Pintiani legerim *Acinos plures refert*, scil. in annum sequentem.

(5) *Manifesta est acquisitio.*] Hinc sæpe Emphasis magna in illo Dativo. Plaut. Cap. IV. 2. 86. *Esurire mihi videre.* resp. *Mihi quidem esurio, non tibi.* Aulul. III. 2. 19. *Utinam mea mihi modo auferam.* IV. 2. 16. *Verum ego mihi bibam.* IV. 10. 38. *Tametsi fur mihi es.* Bacchid. I. 1. 31. *Mihi cesso, cum sto.* Terent. Heaut. III. 1. 10. *Hic mihi quanto nunc plus sapit, quam egomet mihi?* IV. 6. 16. *Scin' ubi nunc sit tibi tua Bacchis?* et IV. 7. 1. *Ubi Clitipho nunc est? Eccum hic Tibi.* Eun. V. 8. 23. *Mihi illam laudas?* h. e. apud me. Cic. Famil. VI. 15. *Tibi gratulor, mihi gaudeo.* II. 11. *Quicquid erit, tibi erit.* ep. 18. *si quid offendet, sibi totum, nihil ibi offenderit.* de Amic. cap. 3. *Factus est iterum Consul, sibi suo tempore, Reip. pene sero.* cap. 27. *Mihi quidem Scipio vivit, vivetque semper.* Suet. Tib. 1. *Agrum accepit clientibus, locum ad sepulturam Sibi, a populo.* Obseq. cap. 104. *Matri Ideæ se præcidit.* Tac. Histor. II. 26. *tanquam Fratri apud Othonem militanti proditionem ageret.* Plin. Paneg. *Nemo jam parens filio, nisi fragilitatis humanæ vices, horret.* Vide et ad Ælian. V. H. II. 20. 5. Sed et sæpe eleganter prorsus abundat. Plaut. Aul. III. 3. 22. *Quæ mihi potest interbibere fontem Corinthiensem.* Terent. Eun. V. 4. 37. *qua audacia tantum facinus audet? PY. quid ita tantum? PA. annon tibi hoc maximum est?* Cic. Fam. VII. 1. *Tu mihi istam imbecillitatem valetudinis tuæ sustenta.* Parad. III. 2. *An ille mihi liber, cui mulier imperat?* Catil. II. 2. *Tongillum mihi eduxit.* Sall. Catil. 52. *Hic mihi quisquam misericordiam nominat?* Liv. præfat. *Ad illa mihi quisque acriter intendat animum.* Sic Græci. Ælian. V. H. IX. 4. μάτις ἡμῖν διαβαλλέτω τ [illegible]. Vide et Notas meas ad Eundem XII. 25.

negant posse dici, *jubeo tibi;* qui si hæc intelligerent, Cornelio Tacito assentirentur, (6) quum dixit lib. 13. cap. 15. *Uni Britannico jussu, exurgeret.* « [Livius lib. 42. cap. 28. *Cui primo tempore ma-* » *gistratus creare jussum erat.* Cicero lib. 9. ad Attic. » epist. 13. *Hæ literæ Dolabellæ mihi jubent ad* » *pristinas cogitationes reverti.* Ascon. in 3. Verr. » *Defensionem de Sylla exclusit, ne liceret ille di-* » *cere, Sylla mihi jussit.* Curtius lib. 7. 1. *Armigero* » *lanceam ei dare jussit.*] »

Væ victis, Hei mihi, etiam sunt dativi acquisitionis, et particula *væ* est suppositum verbi subintel-

(6) *Quum dixit, etc.*] Sic et IV. 72. *Tributum eis Drusus jusserat modicum,* et XII: 40. *Quibus (Equitibus) jusserat, ut instantibus cominus resisterent, refugós non sequerentur.* Sall. Jug. 48. *Postquam ei provinciam Numidiam populus jussit.* Cæs. B. Liv. III. 98. *militibusque suis jussit, ne qui eorum violarentur.* Liv. XLII. 43. *queis Legati, nullo in præsentia responso dato, Chalcidem se sequi jusserunt.* Corrigit quidem, et hunc locum, quamvis in eo Dativus utique referri etiam possit ad τῷ *dato,* et alterum disertiorem Capitis 28. a Scioppio hic allatum, Gronovius Pater, tanquam si solœca fit ea locutio. Sed tamen quam tot exemplis a Sanctio, Scioppio, me denique, allatis probata jam sit, immo et ab illo ipso ad Liv. XXVII. 24. non putem eam temere proscribendam, omniaque isthæc loca conjecturis sollicitanda. Sic neque in Silio Ital. XII. 600. *Cœlicolis raptim excitis defendere tecta Dardana, et in septem discurrere jusserat arces,* legendum cum Eodem *Observ.* I. 17. censeam, *Cœlicolas excitos:* quum, si maxime solœca esset locutio, *jubeo tibi hoc facere,* vel si tamen nulla eum locum foret mutandi causa, quippe quum *Cœlicolis excitis,* possint esse Ablativi. Construitur hoc Verbum etiam cum Accusativo. Plaut. Sticho II. 3. 71. *Jube famulos, rem divinam mihi apparent.* Suet. Vesp. 23. *Nunciantes legatos, decretam sibi statuam, jussit, continuo ponerent.* Festus: *Admissivæ aves, quæ consulentem juberent,* ubi sine causa malunt nonnulli *juvarent.* Ita enim etiam apud Livium I. 12. Romulus ad Jovem, *jussus tuis avibus, prima fundamenta jeci.* Liquet vero ex his, male ergo etiam Vossium *de Construct.* cap. 36. posteriorem hanc phrasin, ut minime Latinam, rejicere. Nisi tamen in his exemplis, in Festo quidem malimus intelligere Infinitum, scil. *facere id, de quo consulebat:* Plane uti expediendum censeo locum Ciceronis Famil. XIII. 26. *Literas ad Te a M. Lepido Consule, non quæ te aliquid juberent, (neque enim id tuæ dignitatis esse arbitrabamur) sed quodammodo quasi commendatitias, sumpsimus.* Nam istic omnino videtur intelligendum *facere,* ut plenum sit, *quæ te aliquid facere juberent.* In Prioribus vero Accusativum malimus exponere, ut in illo Plauti, *Velim illud corvum, ut ad me veniat,* de quo infra ad cap. seq. circa finem.

lecti : Syntaxis est, *Vœ victis est, Hei mihi erit.* Vide Ellipsin verborum.

Sum ruri, Natus Carthagini, dativos esse somniant grammatici, quum sint sexti casus, ut dicimus in Cap. 7. de sexto casu.

Vehementer errant grammatici, quum dativum in passiva voce esse rei agentis inculcant : ut, *Deus amatur mihi*, id est, a me ; quem errorem suo loco, quum de passivis agemus, (7) exagitabimus lib. 3. cap. 4.

Duo Dativi sæpe simul reperiuntur ; sed neuter a verbo regitur, imo uterque suo modo significat acquisitionem ; ut, *Hoc erit tibi curæ ; Datur tibi hoc vitio.* Plaut. *Nucleum amisi, reliquit mihi pignori putamina.* « [Lucret. 6. *multa volant quæ sint* » *vitalia nobis, Et contra quæ sint morbo, mor-* » *tique.*] »

CAP. V.

Accusativus multis modis a præpositione pendet : Eo in Romam, in rus. *Exclamatio postulat verbum. Exploditur grammaticorum Synecdoche. Duo accusativi ab eodem verbo non reguntur.*

ACCUSATIVUS (nisi sit infiniti verbi suppositum ; ut, *me amari* : aut Activorum oppositum ; ut, *amo literas*) semper a præpositione pendet : ut, *vixit annos centum ; latus pedes viginti ; eo Romam ; niger oculos.*

Tempus continuum et mensuram præcipiunt debere collocari in accusativo sine præpositione : ut, *studui decem annos ; pendet libras triginta.* Hoc falsum est ; virtute enim præpositionis subintellectæ ponitur ille accusativus, et non ex vi temporis : dicimus enim, *commoda mihi librum in decem menses*, aut *intra quinque dies.* Dicemus item, *Vixit annos centum*, et *per annos centum* ; et, *ante annos centum*, et

(7) *Exagitabimus lib. 3. cap. 4.*] Sed Vide, quæ nos istic ad initium Capitis notavimus.

centum

centum annis. Denique ratione præpositionis subintellectæ aut appositæ, uteris accusativo vel ablativo. Cicero sæpissime dicit; *aliquot per annos; per eos dies; per decem menses*. Liv. *Obsidio vix in paucos dies tolerabilis*. Horat. *Quod et in hunc annum vivat, et plures*. Plinius lib. 5. *Atqui tertium ante diem scitote decerptum Carthagine*. Sueton. *Sed in reliquum anni tempus curia abstinuit*. In illis, *pridie Compitalia, pridie ludos*, Erasmus et alii docti fatentur deesse præpositionem *Ante*.

Quinctilianus lib. 1. cap. 5. solœcismum (1) putat esse, si quis dicat; *Venio de Susis in Alexandriam*: sed decipitur, decepitque gregem Grammaticorum. Nam ausim sancte dejerare, nescire me, plurane testimonia invenerim cum præpositione, an secus: inclinat tamen animus, ut plura cum præpositione legerim; e quibus aliqua proponam, nam omnia esset infinitum. Ac primo hanc meam opinionem satis confirmant Græci oratores, qui fere semper nominibus locorum addunt præpositiones: Poëtæ vero suo jure utuntur, qui nunc apponunt, nunc detrahunt. Augustus Cæsar, teste Suetonio cap. 86. semper dictionibus præpositiones addebat; quia genus dicendi apertum amabat, et ambiguitatem fugiebat. Sed nostri Grammatici adverbialiter dici putarunt, *eo Romam, venio Roma*. O crassam ignorantiam! Anne quum Græci dicunt, γλαῦκας εἰς Ἀθῆνας; Latini, *Noctuas Athenas*; Græcis accusativus erit, Latinis Adverbium? Similiter (2) πλεύσειν εἰς Ἀντικύρας, id est, *naviget Anticyras*: et sexcenta hujusmodi. Sed si essent adverbia, quomodo acciperent " [cum præ" positiones, tum] " adjectiva fœminina? Ovid. *Atque aliquis doctas jam nunc eat*, inquit, *Athenas*. " [Propert. *Magnum iter ad doctas proficisci cogor*

(1) *Putat esse*] Immo vero, quosdam ait, qui plurimos statuant solœcismos, hanc quoque locutionem eo referre, at alios eam a solœcismo separare, et *pleonasmum* vocare: ipse rem quasi in medio relinquit.

(2) Πλεύσειν.] Videtur voluisse, ut respondeant Latinis Græca, πλεύσειν.

Athenas.] » Sed quia isti rationibus parvam habent fidem, testimoniis agamus. « [Plaut. Most. *Ego ire » in Piræeum volo.*] » Cicero libro sexto; *In Pyræea cum venissem*; idem libro septimo: *E navi egressum in Pyræeum*: idem ibidem multa disputat de *Pyræeo* et præpositione *In*, quæ ipse non observat, ut idem satis indicat ad Atticum libro tertio; *Quod a Vibone subito discessimus*: idem; *nisi eum ab Epheso ante aliquando profectum*: idem; *Nec me in Arpinum hoc tempore abdam*: ibidem; *Is ad Messanam venturum esse dicebatur*: idem; *de illius ab Alexandria discessu*; et lib. 8. *a Brundusio absum propius*; ibid. *ne citius ad Brundusium, quam opus sit, accesserit*; ibid. *Dum certum nobis ab Essernia de eo quod audieram referretur.* idem Familiar. *Tertio die abs te ad Ariciam accesseramus*: ibid. *ab Epidauro navi advectus; et ab Athenis proficisci*: ibid. *ipse iter ad Mutinam dirigerem*: ibid. *Fugisse a Mutina videretur*: ibid. *exclusis enim ab Antiochia*: ibid. *Nunciatum esse quatridui iter a Laodicea abfuisse*: idem; *Antonii reditus a Brundusio*: « [Idem » 13. Attic. *Epistolas missas a Corintho*: et 15. » Attic. 23. *Venisse eum ad Bajas audiebam*:] » Idem 3. Verrina; *Hoc illi navigio ad omnes populi Romani hostes usque ab Dianio, quod in Hispania est, ad Sinopem, quæ in Ponto est, navigaverunt*: Idem de Senectute; *Miles profectus sum ad Capuam, quintoque anno post ad Tarentum Quæstor.* Ubi notat Erasmus, propriis nominibus additam præpositionem. Sed notant Grammatistæ contra nostram hanc doctrinam, aliud esse *eo Romam*, aliud, *eo ad Romam*: nam *eo Romam*, significari ajunt ipsam urbem; *eo ad Romam*, (3) loca propinqua Romæ. Delirat igitur Livius, qui lib. 5. sæpe dicit, *Vejos*, et *ad*

(3) *Loca propinqua Romæ.*] Non quæritur, quid præpositio significet, sed an jungi queat nominibus propriis Urbium. Id quod satis superque ex his exemplis patet, et longe pluribus demonstrari posset, si esset opus: ut et, a Nominibus Regionum abesse aliquando Præpositiones. Vide, quæ notavimus infra ad Lib. IV. cap. 6. Nota 1. 2. et 3.

Vejos eodem sensu : et in hoc loco de Senectute ; *profectus sum ad Tarentum quæstor*, non designat loca circa Tarentum. Cæsar 3. Civili ; *Prius Cassius ad Messanam navibus advolavit, quam Pomponius de adventu ejus cognosceret* : « [Ibid. *Cum classe ad* » *Brundusium venit* : et 1. Gall. *Cæsar in Galliam* » *contendit, et ad Genuam pervenit.*] » Si ex Tito Livio testimonia vellem congerere, nunquam finis esset. Curtius lib. 4. *Jam pervenerat ad Arbelam, vicum nobilem sua clade facturus.* « [Plaut. Pœn. » *Is ex Anactorio huc commigravit in Calydonem* :] » idem Epidico ; *quando hinc iturus est ipse in Seleuciam* : idem Menæchmis ; *Germinus, qui Syracusis habet, hodie in Epidamnum migravit* : idem Bacch. *Nam ut in Ephesum hinc abii, ex Epheso huc ad sodalem litteras misi* : ibid. *Ibo in Piræum, visam ecquæ advenerit in portum ex Epheso navis* : Idem Pseudolo ; *Illam in Sicyonem ex urbe abduxit modo* : Ibid. *ex Sicyone huc pervenisti* : « [Idem Trinum. » *A patre ex Seleucia venit. Ubi ipse erat? In Se-* » *leucia.*] » Terent. Eunuch. *Heri aliquot adolescentuli coiimus in Piræum* Propertius lib. 3. *Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas.* Martial. *Tybur in Herculeum migravit nigra Lycoris.* His adde multa proverbia ; ut, *Naviges in Massiliam* ; et *e Massilia venisti.*

Addunt ineptiæ suæ, nomina provinciarum non posse poni sine præpositione : Poëticum enim esse, *Italiam veni.* Hæc refelluntur in *Ellipsi Præpositionum. Rus*, et *domus*, admittunt præpositionem in utroque numero. Vide *Ellipsin Præpositionum.* « [Ser- » vius in illud Virgilii, *Italiam, Laviniaque venit* » *Litora, Ars quidem*, inquit, *hoc exigit, ut Pro-* » *vinciarum nominibus Præpositionem addamus,* » *Civitatum nunquam ; hoc tamen plerumque perverso* » *ordine legitur : sciendum enim usurpatum ab auc-* » *toribus, ut vel addant, vel detrahant præpositio-* » *nem.* Hæc ille ; quibus aperte fert, inertem istam » Grammaticorum artem ab usu bonorum auctorum » dissidere.] »

O curas hominum! En quatuor aras; Ecce hominem; deest Verbum aliquod. Vide *Ellipsin Verborum* in *Audio*, vel *Narro*, vel *Aspicio.* « [Catull. » epigr. 9. *O mihi nuncii beati!* Græcorum imitatio» ne, quasi dicam, (4) O quam beati nuncii rem mihi » narras!] »

(5) *Fractus membra; cætera Grajus: albus dentes*, ad ineptissimam quandam Synecdochen referunt Grammatici, quum Græca sint, et ad Ellipsin referantur: deest enim κατὰ, ut in *Ellipsi præpositionum.*

(4) *O quam beati nuncii!*] Vel potius, ô, beati nuncii mihi res hæc est. Vide supra ad cap. 3. Notâ 8. in extr.

(5) *Fructus membra.*] Huc refer etiam illud Ovidii Heroid. VI. 3. *Hoc tamen ipso Debueram scripto certior esse tuo*, pro *quod ad hoc*: nam manifeste est Accusativus, qui aliter cum τοῖς *certior esse* jungi nequit; tum vel maxime istas locutiones, quæ Accusativum verbis habent junctum, sed pro quo usitatius in sequenti commate Nominativus ejusdem vocabuli exprimitur. Cæsar. B. Gall. I. 39. *Rem frumentariam, ut satis commode supportari posset, timebant.* Terent. Eun. I. 2. 86. *Istam nunc times, Ne illum talem præripiat tibi*, pro, nunc times, ne ista illum, etc. Cicero Famil. IV. 1. *rem vides, quomodo se habeat.* Quod minus recte, ut puto, mutatur a Viris Eruditissimis. VIII. 10. *Nosti Marcellum, quam tardus sit.* Plane, ut Lucas actis Apost. XVI. 3. ᾔδεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὅτι Ἕλλην ὑπῆρχεν. Ælianus Varia Hist. VIII. 10. Α[illegible] Ἡράκλειτον, ὅτι [illegible] ἐκάλει. Hæginus fab. 34. *Ille moriens quum sciret sagittas hydræ Lernææ felle tinctas, quantum vim haberent veneni.* Iterum Terent. Eun. V. 8. 5. *scin' me, in quibus sim gaudiis.* Adelph. V. 4. 20. *Illum, ut vivat, optant.* Hæc prol. 2. v. 4. *Novas qui exactas feci, ut inveterascerent.* Et frequentissime Plautus Amph. *Nescio me, qui sim.* Bacch. *Rescisces illum, quanto in periculo sit.* Asin. *Faciam te, ut scias.* Aulul. *Velim illum corvum, ut ad me veniat*, etc. Supple in his omnibus, *quod ad*, vel plenius, *in negotio, quod ad rem frumentariam attinet*, etc. Similia vide infra ad Cap. 9. Nota 1. et apud ipsum Sanctium IV. 12. p. 730. Sed vel maxime confirmatur hæc Ellipsis ex accusativo Absoluto in initio Periodi, cujus non alia est ratio. Cicero Famil. I. 8. *Cetera, quæ ad Te pertinebunt, quum etiam plus contenderimus, quam possumus, minus tamen faciemus, quam debemus.* h. e. quod ad cetera, quæ, etc. in iis, quum, etc. Florus III. 21. extr. *Nam Sulmonem vetus oppidum atque amicum, etc. ut obsides jure belli, etc. duci jubentur, sic damnatam civitatem jussit Sylla deleri.* Quæ male tentat Salmasius, et urunt ac secant Alii, quum etiam absque hac Constructione exponi per Appositionem possit Vulgata istic lectio. Refert huc quoque Davisius locum Cic. Tuscul. II. 15. *Militiam vero (nostram dico, non Spartiatarum, quorum procedit mora ad tibiam, etc.) nostri Exercitus unde nomen habeant vides.* Putat enim primam vocem poni pro *quod ad militiam attinet*, et rejicit ideo conjecturam Gro-

Duos accusativos diversæ rei verbum regere non potest; quia efficiens unum duas simul res efficere æque non potest: nec enim dices, *Ama patrem litteras*, sed *amo patrem* et *amo litteras:* neque Philosophi concedent, duo prædicata de uno subjecto dici. At rancidi Grammatici dicunt, hanc esse constructionem vehementissimam: habent enim illi tres constructiones, *vehementes*, *vehementiores*, *et vehementissimas*. Sed eos vehementissime insanire dicamus, et nostrum propositum urgeamus. Illi (6) pauca verba constituerunt, quæ duos accusativos regerent; ut, *doceo*, *moneo*, *posco:* sed inter hæc aliqua, quæ nunquam duos accusativos agnoverunt; qualia sunt, (7) *Dedoceo*, *Postulo*, *Peto*, *Induo*, *Exuo*, *Cingo*, *Calceo*, *Excalceo*. At, inquiunt, satis est, si hæc verba in passiva cum accusativo reperiantur; ut, *Accingitur ensem*; *Induitur loricam*; *Postulatur*

novii Patris, legentis *Militiæ*. At mihi vulgatum illud valde videtur durum, et corruptum, quia sequitur statim, *nostram dico*, etc. Conjectura autem ista et optimi est sensus, et frequentissimæ locutionis. Nam quid frequentius, quam ita absolute adhiberi *militiæ*, et opponi τῷ *domi*, æque ac τὸ *belli*, quæ omnia ejusdem sunt constructionis. Certius vero inde explices Lucam Evang. 21, 6. ταῦτα, ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι, ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ. h. e. *quod ad illa, quæ videtis, venient dies*, etc. Confer Ælianum Var. Histor. III. 5. et XII. 39. atque adde, quæ notavi infra ad *Minervam* hanc IV. 11. extr.

(5) *Pauca verba.*] Sæpe duo Accusativi, alter personæ, alter rei, reperiuntur uni verbo juncti. Terent. Phorm. V. 7. 21. *ferme eadem omnia, Quæ tute dudum coram me incusaveras*. Plaut. Men. IV. 3. *Consulam hanc rem amicos*. Trin. I. 2. *Si id me non accusas*. Amphitr. I. 2. 229. *Mirum est, qui illi collibitum sit, sic me insimulare falsum facinus tam malum*. Asin. II. 2. *Argentum intervortam et adventorem et Sauream*. Curcul. V. 2. *quem* (annulum) *parasitus te elusit*. Varro apud Nonium *æs defraudasse coponem*. Adde Sanctium infra IV. 13. Immo et Tertius, tempus notans, duobus additus reperitur. Plaut. Marc. I. 1. 46. *Objurgare pater hæc me noctes et dies*. Ex his tamen unus tantum regitur a Verbo, ceteri per Ellipsin, quasi dictum esset, pater objurgavit me propter hæc per noctes et dies; Vel, objurgans me, hæc dixit et ingessit mihi. Vide de posteriore hac ratione infra III. 3. ad vocem *Aestuo*.

(7) *Dedoceo*] Atqui primum hoc verbum *agnoscit* revera *Duos* aliquando *Accusativos*. Cic. de Fin. I. 6. *si a Polyæno, familiari suo, Geometriam discere maluisset, quam illam etiam ipsum dedocere*. Statius Theb. II. 409. *moneo, regnorum gaudia temnet Dedoceas*. Quæ loca Ursinus To. 2. p. 277. jam attulit. Sed et quod sequitur, *Postulo*, etiam cum Accusativo Per-

pecunias : O debilem rationem! Cur igitur isto pacto non addis tuæ quartæ speciei innumera alia verba, quæ hos accusativos accipere in passiva possunt? ut, *Dido vultum sermone movetur* : et *Dido expleri mentem nequit* : et, *Carpitur attonitos sensus.* Sed hæc latius in *Ellipsi præpositionum* Græcarum disputabuntur.

CAP. VI.

[*Vocativus nunquam regitur. Duo Vocativi. Vocativus cum Nominativo conjunctus. Defenditur Plinius a calumnia Laurentii.*

VOCATIVUS (1) non est secundæ personæ, ut ajunt Grammatici, sed res aliqua, cum qua sermonem communicamus : nam ut artifex, perfecto opere, vocat homines spectatum ; sic qui composuit orationem, auditorem vocat auditum : unde non potest hic casus regi, quia tota composita oratio ad Vocativum dirigitur. Si dicas, regi ab adverbio *ô*, quia hæc particula sæpe conjungitur vocativo ; concedam sæpe conjungi, at non semper : immo vero alicubi nec apponitur, nec apponi potest ; ut in Hispanico idiomate aperte ostenditur : nam quum quis servos suos inclamat : *mozos*, *pages*, *criados*, illi

sonæ, præter Acc. Rei, qui usitatissimus est, reperitur constructus. Certe Suetonius Calig. 18. *Commisit et subitos* (Circenses ludos) *quum e Gelotiana apparatum Circi prospicientem pauci ex proximis mænianis postulassent*, quid quæso, nisi ludos illos, quos subitos commisit. Quod vero Idem Ursinus *pag.* 281. Sanctium nostrum putat contraria sibi invicem dicere, dum hic inter pauca Verba a Grammaticis memorata, esse *aliqua* tradit, *quæ nunquam duos accusativos agnoverunt*, at infra IV. 13. *nullum omnino* ait *esse verbum. quod hujusmodi Accusativum cum τῷ non possit habere, atque adeo posse omnia activa duos accusativos habere, ad passiva et neutra unum*, in eo errat ipse, siquidem Sanctius posteriore loco dicit, Verba talia admittere et habere POSSE duos Accusativos, at priore agit de iis, quæ facto ipso constructa reperiuntur cum duobus Accusativis.

(1) *Non est secundæ personæ.*] Immo vero est. Hoc enim Secundæ in arte grammatica dici debet, quod designat eum, cum quo loquens sermonem communicat, seu quem alloquitur. Vide quæ disputavi I. 12. 2. pag. 80. Vocativus autem semper dirigitur ad eum, quem alloquimur. Est itaque vocabulum secundæ personæ, seu secundam personam notans.

respondent *Señor*; ibi non potest suppleri ó. Quid quod sæpe invenias ô sine vocativo? Virgil. *O ubi campi, Sperchiusque? O qui me gelidis in montibus Aemi Sistat.* Sed particula ô, nihil aliud est, quam signum lætitiæ, vel doloris, vel exclamationis. Et vero vocativum a verbo non regi aperte indicat Vox Passiva, quum hujusmodi orationem vertis; *Petre, doce illum; ille, Petre, doceatur a te.* Indicat quoque Nomen Adjectivum, quum post verbum imperandi additur; ut, *discipule esto bonus*, Mart. *Esto Nævole solicitus*: Idem apertius; *Esto tu Cæsar amicus.* Ovid. 1. Tristium; *Vade sed incultus.* Denique Adverbia, nisi pro nomine sumantur, casum regere non possunt, ut docet lib. 9. de caus. ling. Lat. Cæsar Scaliger.

Nunc exoritur quæstio, sitne dicendum, *veni puer dicende doctus*, an, *dicende docte.* Utriusque loquutionis accipe testimonia. Per vocativum loquutus est Horatius; *Age dic latinum Barbite carmen, Lesbio primum modulate civi*: Idem; *Invicte mortalis, Dea nate puer Thetide.* Ovid. 2. Trist. *O princeps parce viribus use tuis.* Propert. *Lectule deliciis facte beate meis.* Martial lib. 4. *Libelle inversa pueris arande charta.* Ovid. 3. Amorum; *Amnis arundinibus limosas obsite ripas; Siste parumper aquas.* Tibullus lib. 4. *Jam nimium Messala mei studiose quiescas, Non tempestivæ sæpe propinque viæ.* Virgil. Æneid. 10. *O dolor atque decus magnum rediture parenti.* Persius; *Stemmate quod Tusco ramum milesime ducis, Censoremque tuum vel quod trabeate salutas.* Quo in loco nugantur interpretes cum sua Antiptosi; Idem, *Audaci quicumque afflate Cratino.* Tibullus ad Bacchum; *Huc venias hodierne, tibi dum thuris honorem.* Albinovanus in Mæcenatis obitum; *Impiger Alcide multo defuncte labore, Te memorant curas sic posuisse tuas.* Ausonius: *Distentas interne vias mirere domorum.* Exempla de Vocativo et Recto; Statius 7. Theb. *Haud vetito nudus jaciture sepulcro.* Propertius lib. 2. *Tu criminis autor, Nutritus duro Romule lacte lupæ*: idem lib. 3. el. 3. *Nudus ab*

inferna stulte vehere rate. Ovid. Epist. *Surge age Belide de tot modo fratribus unus.* Virgil. *Nate, meæ vires, mea magna potentia solus.* Martial. lib. 6. *Nile jussus cedere Brumæ Mitte tuas messes.* Idem lib. 7. *Secretusque tua mule lavaris aqua.* Virgil. 10. Æneid. *Dardania stratus dextra miserande jaceres.* Plinius autem lib. 7. c. 30. salutans Ciceronem, utrumque casum miscuit, his verbis: *Salve primus omnium parens patriæ appellate; Primus in toga triumphum linguæque lauream merite.* Quod imperitissime carpit Laurentius Valla lib. 3. cap. 22. nam etsi (2) contra leges Grammaticorum videtur dictum, Græce tamen defendi poterat. Sic enim illi loquuntur, teste Budeo in commentariis: Synesius ad Aurelianum, ὦ μεγαλοπρεπέστατε, μόνος, ἢ μετὰ ὀλίγων σὺ μόνος, δίκαιος καλούμενε, id est, *O eximie, solus, vel inter paucos tu solus, justus vocande.* Sed Valla in illo loco non putat Latine dici, *Tace te, imperitus homo,* sed *imperite*, quod non dixisset, si in hæc, quæ retulimus, testimonia incidisset. Dicimus itaque recte; *Defende me amice mi*; et *defende me amicus meus*; sed diverso sensu, et Syntaxi: nam in hoc posteriore sunt veluti duæ Orationes, et deest *ens*, vel *qui es*. Vide *Ens* in Ellipsi. Unde falluntur, qui in sacris

(2) *Contra Leges Grammaticorum.* V. Immo vel maxime secundum Leges Grammaticorum, secundum quas in Nominativo poni debeat illud Adjectivum, quod non est proximum Epitheton Substantivi, sed quod in constructione jungitur Verbo vel Participio, tantum ad denotandum aliquem rei modum. Malim dicere in prosa, *Lectule deliciis meis facte beatus*, quam uti Propertius, *facte beate.* Contra malim etiam dicere, *Romule nutrite lacte lupæ*, quam ut Idem, *nutritus.* Sic a Plinio recte dictum, *Salve Cicero appellate*, quia hoc dependet proxime a Substantivo. At quod deinde de naturali constructionis ordine sequitur; id, quia accedit ad modum significandum, quo *appellatus est primus Parens Patriæ*, rectius in hujusmodi directa oratione ponitur in Nominativo. Sed et alii Casus post Verbum Substantivum, sæpe iidem sunt illis, qui præcesserunt, sæpe diversi, maxime apud Græcos. Ael. Var. Hist. IX. 9. ἔμελεν αὐτῷ εἶναι καλῷ. Cap. 10. νοσηρὸν χωρίον λεγόμενον εἶναι τῆς Ἀκαδημίας. Ibid. ὑπὲρ τοῦ Μακεδονικώτατος γενέσθαι. Florus III. 12. 6: *Ac nescio an satius fuerit Populo Romano, Sicilia et Africa contento fuisse, aut his etiam ipsis carere dominanti in Italia sua.* Nihil itaque mirum, idem in Vocativo accidere post Verbum vel Participium, ut modo repetatur, modo in alium mutetur casum.

litteris putant nomen *Deus* facere vocativum *Deus*, quum legunt, *Deus, Deus meus respice in me;* quum rectus sit, et legamus apud Prudentium *Dee* in vocativo.

CAP. VII.

Sextus casus male dicitur Ablativus : *rectius vocatur* Casus Præpositionis : *nam in universum a præpositione pendet. Ablativus absolutus rejicitur.* Se Consule orabat Cicero, *Latinum. Sextus casus tertiæ in* e, *vel* i.

SEXTUS casus (1) proprium nomen non habet; neque enim semper significat *ablationem*, ut inde *ablativus* dicatur. Priscianus *comparativum* casum nominat; quia in sola comparatione, ut ipse putat, a præpositione non regitur, sed ex comparativi natura. Nos *sextum casum* appellemus, aut *casum præpositionis;* quia semper a præpositione regitur, ut sigillatim exponemus.

In comparatione, ut *doctior omnibus*, deest *Præ*, vide Ellipsin.

In illis formis : *Ditior opinione; Calceus major pede:* (2) potius videtur deesse *Pro*, quam *Præ*; nam solet addi sæpe *Pro*, aut, *Quam pro;* ut sit Syn-

(1) *Proprium nomen non habet.*] At vide, quæ notavi ad *Lib.* I. *cap.* 6. *pag.* 34.

(2) *Potius videtur deesse Pro, quam Præ.*] Ego vero putem rectius intelligi in his quoque locutionibus *præ*. Nam *ditior præ opinione hominum.* significat supra opinionem, æque, ac si dicerem, *ditior est Mævius præ Sempronio.* Vide et infra ad IV. 6. 12. et 7. 10. A si dicas, *ditior pro opinione hominum*, longe aliud dixeris, scilicet, eum, de quo loqueris, ditiorem esse aliis quibusdam, prout fert opinio hominum. Confirmatur hoc, aliquo modo, ex Suet. Oth. cap. 7. *Nec quicquam prius pro potestate subscripsit.* Ubi *pro*, licet proxime sequatur comparativum, neutiquam tamen est præpositio comparationis, sed aliud quid notat. Immo vero, si etiam τὸ *quam* addatur, tamen vel sic quoque in comparatione *præ* intelligi putem, vel ex eo, quod Vetustissimi dixere frequenter conjunctim *præquam*, *ut videre est apud Plautum et* Mostel. V. 2. 25. *Minoris omnia facio, præquam quibus modis me ludificatus est*, q. d. integre, *facio omnia rem minoris momenti, præ ea re, juxta quam rem sunt modi, quibus*, etc. Ita hæc explicanda et supplenda colligo ex alio loco, ubi occurrit *præquod*. Sticho II. 3. 38. *Omnes res relictas habeo, præquod tu velis*, pro, *præ eo quod*,

taxis, *Major est calceus pro pede*, vel *quam pro pede*. Liv. lib. 25. *Major quam pro numero hominum editur pugna.* Vide Ellipsin præpositionum.

De instrumenti, pretii, modi, et verborum copiæ et inopiæ, præpositionibus, vide Ellipsin.

In ablativo, quem falso *absolutum* vocant, valde sunt allucinati Grammatici: sed illis danda venia est; hoc enim altioris est considerationis, quam quo possit ingenium Grammaticorum ascendere. Vide Ellipsin Præpositionum.

Præcipiunt Grammatici in hoc ablativo, quem vocant *absolutum*, cavendum esse, ne duæ illæ orationes sint ejusdem suppositi: negant enim dici Latine, *Se Consule orabat Cicero.* Sed ratio stat contra: nam si subintelligitur semper præpositio, cur non dicam, *sub me præceptore discam*, ut dicitur; *Paulo præceptore discam*? Ovidius de Narcisso; (3) *Lacrymas quoque sæpe notavi, me lacrymante, tuas*; et

etc. Vide et infra III. 14. 7. Aliud est *pro quam*, quod reperias apud Lucretium II. 1136. *Nec satis est, pro quam largos exæstuas æstus, Unde queat tantum suboriri ac suppeditare, Quantum opus est*, h. e. nec satis est materiæ, unde queat tantum suboriri, quantum opus est, pro ea ratione aut mensura, ad quam exæstuat largos æstus. At vero *Calceus major est pro pede*, vix ullum recipit commodum satis sensum. Ast, *major quam pro pede* recte dixeris hoc sensu, major est præ ea ratione, ad quam esse debebat pro magnitudine pedis, h. e. prout magnitudo pedis postulat.

(3) *Lacrymas quoque sæpe, etc.*] Locus hic Ovidii *Metam* III 459. non probat, ad quod probandum adfertur. Idem enim est, ac si diceretur, *vidi Te quoque lacrymari*, *Me lacrymante*, ubi utique duæ orationes sibi invicem proxime, diversi sunt suppositi, altera Narcissi ipsius, altera ejus Imaginis. Ejus generis sunt sunt nonnulla etiam in seqq. Veluti illud Lucani ex lib. 6. tum Plauti ex *Bacchid.* atque ex *Aulul.* etc. in quibus suppositum alterum et diversum inest in Accusativo, qui infinito verbo præmittitur, ut liquet ex eo, si locutionem infinitam redigamus in Finitam, veluti, *Magnus non vicit, Me adhuc arma tenente*: in quo videmus diversa plane Supposita, contra quam Sanctius censet, qui male in iis locis conjungit, quæ non sunt conjungenda. Sic in illo Plinii VII. 2. connectenda sunt, non, *Ctesias scribit se prodente*, quod ineptissimum foret, sed, *fuisse eorum supra 120. millia, se prodente*, h. e. tum, quum ipse hæc memoriæ proderet. Similiter se res habet in iis, quæ ex Ciceronis Epistolis, tum Plauto et Terentio, sunt allata. Rectius ergo distinguenda sunt talia, et ita, ut ipse fecit p. seq. in illo Horatii, *Laudator temporis, etc.* At cetera pleraque satis apposita, veluti quæ hic proxime sequuntur, ut adeo revera tamen probatum satis sit a Sanctio, quod probatum volebat.

lib. 2. Amorum; *Me duce ad hunc voti finem, me duce ad hunc voti finem, me milite, veni:* idem 2. Fastor. *Hic castas duce se jubet esse maritas.* Lucan. lib. 5. *Et lætos fecit se Consule fastos:* idem lib. 6. *Seque arma tenente, ac nondum stricto, Magnum vicisse, negavit.* Claudianus; *Illicitas Consul pœnas se Consule solvet.* Plaut. Bacchidib. *Nec equidem illam me vivo corrumpi sinam:* [idem Truc. *Ostendit se mihi infidelem nunquam, se viva, fore:*] idem Aulularia: *In meis ædibus me absente neminem volo intromitti:* idem Milite; *Si ego me sciente paterer vicino meo eam fieri injuriam:* ibidem; *Te vidente vides:* idem Mostell. *Priusquam te me vivo unquam sinam aut egere aut mendicare.* Terent. Heaut. *Qui se vidente amicam patiatur suam.* Sedigitus in Censura comicorum; *Eum me judice errorem dissolvam tibi.* Quinctil. lib. 8. *Hibericus herbas se solo nequidquam intelligente dicebat:* idem declamatione 4. *Te volente misisti.* Curtius lib. 4. *Quibus occultatis, Sidona devecti sunt.* Suetonius Tiberio 31. *Iterum censente, ut Trebianis legatam pecuniam transferre concederetur, obtinere non potuit.* Plinius lib. 10. cap. 9. *Absumique etiam se inspectante patitur:* idem lib. 8. *Prodente se auctor est M. Varro:* idem lib. 7. cap. 2. *Horum supra centum viginti millia fuisse se prodente Ctesias scribit.* Cicero in Bruto; *Se audiente locuples auctor scribit Thucydides.* Idem 3. Philipp. *Nobis vigilantibus, et multum in posterum providentibus, populo Rom. consentiente, erimus profecto liberi brevi tempore:* idem lib. 15. Famil. *Non potes effugere hujus culpæ pœnam, te Patrono:* ibidem lib. 1. *Tenebam memoria nobis consulibus,* etc. Ibidem; *Denique memineram nobis privatis,* etc. Ibidem in Pisonem; *quæ ornamenta etiam in Sexto Clodio te Consule esse voluisti.* Seneca de vita beata; *Populo spectante fieri credam, quidquid me conscio faciam:* Idem 3. epistolarum; *Acerbum uri, quanto acerbius, si id te faciente patiaris.* Laurentius Valla lib. 3. cap. 64. illud Horatii in Arte tanquam nove dictum admiratur; *Laudator temporis*

acti se puero. Tu sic dispunge, et separa; *Acti se puero*, non *laudator se puero.*

Ablativus tertiæ declinationis in E, vel in I, (4) antiquitus desinebat, de quo sic Consentius Romanus; *Sed consuetudo et auctoritas variat, et intra hoc pugnat, ut plerique in hac parte dubium dixerint ablativum.* Hæc ille. Nos id probemus primum exemplis substantivorum adductis, deinde adjectivorum. Varro lib. 1. cap. 3. Rustic. *Fenestras habere oportet ex ea parti, unde commodissime perflari possit*: et lib. 3. cap. 3. *In secunda parti*: et infra; *in tertia parti*, Plaut. Menæch. *Satur nunc loquitur de me, et de parti mea.* Lucret. lib. 6. *Ille ex æstifera parti venit amnis ab Austro*: et lib. 4. *Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum.* Cato cap. 37. *Ex segeti vellito ebulum.* « [Catull. *Suscitat a cano vulturium* » *capiti.*] » Persius; *Nonne pudet capiti non posse pericula cano Pellere*: idem; *Vos, ô patricius sanguis, quos vivere fas est Occipiti cæco*: idem Satyr. 2. *et acri bile tumet.* Virgilius in Sileno, *Serta procul tantum capiti delapsa jacebant*; idem 9. Æneid. *Discussæque jubæ capiti*: et lib. 7. *Cum dentibus albis Indutus capiti*: idem Eclog. 1. *et ingratæ premeretur caseus, ubi non unquam*, etc. (5) sic enim dispungendus locus. Cic. 4. de Rep. citante Nonio: *Orbi terrarum comprehensos.* Varro; *Clauditur Oceano, Libyco mare, flumine Nilo.* Elegans jocus est Plauti in Milite, IV. 7. *de mare* et *amare*: *Nam si absti-*

(4) *Antiquitus desinebat.*] Immo antiquitus erat idem cum Dativo. Vide quæ disputavi ea de re supra 1. 6. 4. pag. 36. et 40. De utraque vero terminatione Ablativi in Adjectivis et Substantivis vide et Voss. Anal. lib. II. cap. 11. et 12.

(5) *Sic enim dispungendus locus.*] Nihil hic videbam, nec intelligebam, quid sibi vellet Sanctius ista *dispungendi* admonitione, aut toto hoc loco. Sed ex Salmanticensi editione didici, distinxisse eum ante *Urbi*, posito istic commate, quod editiones, Patavina et Batavica, omiserant, licet ex eo unice penderet intelligentia Sanctianæ Criseos, et allegati loci ratio. Nam in vulgata distinctione post *Urbi*, vox ea certissime est casus Dativi, at in hac Sanctiana erit Ablativi. Verba enim sunt, *Urbi non unquam gravis ære domum mihi dextra redibat.* Reposui itaque comma, ubi oportebat ex mente Sanctii. Sed tamen vulgatam distinctionem longe præfero.

nuissem amare, tanquam hoc uterer. Ausonius de Occasione; *Heus tu occipiti calvo es.* Et lib. ff. 28. l. ult. de hæred. instituendis; *licet modus institutioni contineretur*; et l. fi. ff. de hæred. inst. *Contenta esse doti*: et l. 1. §. prævaricatorem ff. ad Turpil. *Muneri defungi.* Sæpe in Digestis legimus hos ablativos, *petitioni*, *ferruminationi*, *affinitati*, *promissioni*, *conditioni*: et l. 27. D. de Eviction. *Noxale*, pro *noxali.* « [Plaut. Asin. *Tanquam si claudus sim,* » *cum fusti est ambulandum.*] » Tacit. *Fusti caput ejus afflixit.* Apulej. lib. 4. *Paratus non fusti tantum, sed machæra percussus occumbere.* Lucret. lib. 2. *Nam sæpe in colli tondentes pabula læta*: idem lib. 5. *Terrarum qui in orbi*, etc. Gell. lib. 1. c. 3. *Hac fini ames*: ibid. *qua fini*: et lib. 7. cap. 3. *ea fini.* Cato cap. 113. *ansarum infirmarum fini.* Jam de nominibus neutris, in E, AL, AR, hæc sunt Prisciani verba: *Vetustissimi solebant hujuscemodi nominum ablativum etiam in E proferre.* Hæc ille, et citat antiquos. Ego addo Ovid. in Ibin; *et summum Libyco de mare carpat aquam*: et 5. Trist. eleg. 2. *Exiguum pleno de mare demat aquæ.* Lucret. lib. 1. *E mare primum homines.* Catull. *Cum veniret a mare novissimo.* Quid dicam de nominibus adjectivis? Ovid. in epist. *Hument incultæ fonte perenne genæ*: et Fastor. 3. *Amne perenne latens Anna perenna vocor*; et 6. Fast. *Extaque de porca cruda bimestre tenet*: idem in epist. Paridis, *Fore ut a cæleste sagitta figar*: idem 15. Metam. *Specie cœleste resumpta*: « [idem 4. Trist. *Esse Chimæ-* » *ram, Atruce qua flammis separat angue leam.* » Catull. *Sed Troja absente, Troja infelice sepul-* » *tum.*] » Lucanus lib. 7. *Erepto natale feret.* Horatius; *Cærite cera digni*: idem 1. Carm. *Cum Tyburte via.* Varro 2. Rust. cap. 3. *Collo breve, gurgulione longiore.* Suet. Vesp. *Convivabat assidue, ac sæpius recta, ac dapsile, ut macellarios adjuvaret.* Præterea *vigil* et *pugil*, confessione omnium, faciunt E, vel I; at sunt adjectiva. Et si

imber facit E, vel I, (6) cur composita non facient similiter, quæ omnia sunt adjectiva; ut *September*, *October* etc. Nomina quoque in *as* gentilia olim (teste Charisio, et Prisciano) erant in *atis*, et *ate*; ut *Arpinatis*, et *Arpinate*: sed in E, et I, mittunt ablativum; quamvis sint, qui negent per E; quos refellit Cicero pro Cluent. *Fratres gemini fuerunt ex municipio Aletrinate*: idem 5. Tuscul. *Nisi ab homine Arpinate didicisset.* Livius lib. 5. *In Capenate agro*: idem lib. 10. *Ex agro Sentinate.* Valer. Maxim. lib. 6. *Ex illo Mario tam humili Arpinate*, Mart. *Meamque lactis Sarsinate de silva.* Sunt et alia apud Plinium, et cæteros. Sosipater Charisius ex Cæsare, Plinio, et Varrone: *Si de persona loquamur, in E fiet ablativus: si vero de re alia, in I: ut*, ab homine breve, *et* ab itinere brevi: *quare* ab ædile *semper dicendum, quia semper de homine dicitur.* Hæc ille. Priscianus etiam ex eodem Charisio asserit; *Si nomen sit proprium ex adjectivo, nunquam per I efferri; ut*, a Juvenale, a Martiale, a Prudente, a Clemente: *si de negotio loquaris, per I tantum; ut*, in re clementi. Ego vera illos præcepisse puto, sed melius est, ut jam dicamus usu esse factum, ut promiscue adjectiva omnia mittant in E, vel I, ablativum. Et tam multis colligitur errasse Grammaticos, dum præcipiunt, nomina oppidorum, ubi aliquid fit, si sint tertiæ declinationis, poni in dativo; ut, *natus Carthagini*, *Sicyoni habitat*, et *ruri vitam agit.* Ego assero, melius dici, *rure vivit*, *Carthagine natus*; sed si

(6) *Cur Composita, etc.*] Neutiquam Composita sunt *September*, *October*, etc. multo minus formata ab *Imber*, sed derivata a *Septem*, *Octo*, etc. addita tantum syllaba *Ber.* Sic a *Colo* habemus *Celeber*, a *Salus*, *Saluber.* Sed et res manifesta ex eo, quod quia dicitur *Octo*, ideo etiam *October*, non *Octember* dicitur, at *September*, *November*, *December*, quia formata sunt a *Septem*, *Novem*, *Decem.* Vide et Vossium Anal. II. 11. Similiter paulo ante in loco Suetoni Vesp. 19. *dapsile* putat Sanctius, sed itidem minus recte, esse Ablativum, quum sit Adverbium, ut *Facile.* Certe Pomponius apud Nonium coniunxit *dapsile ac delucide*, atque ideo Hic etiam inter Adverbia diserte retulit τὸ *Dapsile.*

illa reperiantur, dativos non esse, sed ablativos. « [Horat. *Quinque dies tibi pollicitus me rure futu-* » *rum.* Plaut. Casin. *Uxorum ubi rus abduxero, rure* » *incubabo usque in præfectura mea :* idem; *Ego ajo* » *hoc fieri in Græcia, et Carthagini :*] » Idem Mostell. *Veniunt ruri rustici.* Terent. Phor. *Opus ruri faciendum.* Justinus lib. 1. *Ruri iter ingressus :* *A pluri* nunc dicimus, Charisius magis probat *a plure*, his verbis; *Ab hoc vetere, majore, plure, non veteri, majori, plüri.* Quid? quod ipse Valla hoc etiam aliqua ex parte vidit lib. 4. cap. 10. *Reperiuntur, luci, pro luce, et vesperi pro vespere, et ruri pro rure.* Hæc ille Plaut. Cistell. *Postea autem cum primo luci.* Sic dicimus, *tempori venito :* et Cato dixit, *Satisne tempori opera sient confecta ;* et, *si tempori facies.* Charisius *à rure* vel *ruri* probat. « [*Carthagini* porro esse *Carthagine :* patet ex hoc Vir- » gilii; *Tyria Carthagine qui nunc expectat.* Et Corn. » Nepos; *Ut Romæ Consules, sic Carthagine quo-* » *tannis bini reges creabantur.* Cic. 16. Attic. epist. 4. » *Sextum fuisse Carthagine :* et 8. Attic. 4. (7) *Sul-* » *mone C. Atticum aperuisse Antonio portas.*] »

CAP. VIII.

Plura adjectiva uni substantivo eleganter jungi.

DICIMUS, inquit Valla, *Hic robustus messor, ista robusta mulier : neque dicimus, antiquus robustus messor, antiqua robusta mulier.* Hæc ille. At vero ratio ipsa præscribit, uni substantiæ simul multa cohærere posse accidentia : nam ut libenter fateor, Catonem non posse simul esse frigidum et calidum, ita libenter concedam, simul frigidum, crassum, ac album esse. Cicero pro lege Manilia; *Mithridates magnis adventitiis multarum nationum copiis adjuvabatur :* ibidem; *Quum ita clausa erant nobis omnia maria, ut neque privatam rem maritimam,*

(7) *Sulmone.*] Sic et Plautus Cistell. I. 2. *Pater ei vivit Sicyone.*

neque publicam gerere jam possemus : idem 2. de Oratore; *Hæc perpetua contra Scævolam Curiana defensio tota redundabit hilaritate* : idem 5. paradoxo; *Quem nutum locupletis orbi senis non observat?* idem 2. Tuscul. *Sic ad malam domesticam disciplinam, vitamque umbratilem et delicatam quum accesserunt etiam Poëtæ*, etc. idem 1. Philip. *Non igitur provocatio ista lege datur, sed duæ maxime salutares leges quæstionesque tolluntur* : ibid. *Carissimus tuus parvus filius in Capitolium a te missus pacis obses fuit* : ibid. *Ut omittam res avi tui prosperas, acerbissimum ejus diem supremum malim, quam L. Cinnæ dominationem:* Idem Phil. 5. *Periculosissimum civile bellum* : idem. *bellum acerbissimum civile sit restitutum :* idem 8. epistol. (1) *Etiam externos multos claros viros nominarem* : ibid. *Quasi devincti magnis meis veteribus officiis* : Idem de Oratore; *Assidua scriptura :* Idem Verrina 2. *Creperejus ex acerrima illa equestri familia et disciplina* : idem 2. de divin. *Unde superstitiosa primum evasit vox fera :* idem Attic. lib. 7. *Belle nobis flavit ab Epiro lenissimus Auster mitis :* idem 7. Famil. *Nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam.* Terent. *Tum ut malevoli veteris poëtæ maledictis respondeat* : Lucan. *Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno.* Martial. lib. 12. *Ne mendica ferat barbati prandia nudi Pera rogat.* Suet. Neron. *In vetere gentili stemmate.* Valer. Maxim. lib. 1. cap. 6. *Puerum infantem semestrem* : idem lib. 4. *Aurea Delphica mensa* : idem lib. 9. cap. 3. *Nonne multo alieno sanguine profuso, ad ultimum et suum erogavit.*

(1) *Etiam externos multos, etc.*] Occurrunt hæc verba lib. VI. ep. 6. Similia porro sunt, III. 4. *Mea omnia summa in te Officia.* VII. 23. *Priusqaam tuas legi has proximas literas.* De Amic. cap. 7. *Agrigentinum doctum quendam virum.* Ter. Heaut. II. 3. 48. *Nulla mala re expolitam muliebri.* Plautus Trucul. IV. 2. 61. *Timeo, ne malefacta antiqua mea sint inventa omnia.* Livius I. 14. *Denso obsito virgulto*, Cap. 54. *Invisam superbiam regiam*, Cap. 55. *Quadringenta ea sola talenta fuisse.* Et sic passim. Sed et exemplorum abunde, tum hic, tum in proximo superiore et inferiore Capite collegit ipse Auctor ad res suas probandas.

Sueton.

Sueton. Cæsare; *In summo publico luctu.* Curtius lib. 3. *Quum captivis mulieribus nobilibus*: ibid. *Captiva nobilis mulier* Cæsar. 1. Gall. *quem locum duplici altissimo muro munierant.* Livius lib. 1. *Insignique eum veste, et Curuli regia sella adornavit*: idem lib. 38. *Hic speciosus ultimus dies Scipioni illuxit.* Terentius Phorm. *Introiit ater alienus canis*: Idem Eunucho; *Labore alieno magno partam gloriam sæpe in se transmovet.* Sic enim legendus est locus, non *magnam* idem Adelph. *Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium sequutus sum.* Varro lib. de re rust. *Quid rationes dominicas pecuarias conferre nequicquam recte potest*: idem lib. 3. *Quam severi boni viri laudabant.* Plin. lib. 1. cap. 2. *est lamina cerea tenui aurata.* Seneca in Medea, *Candida thyrsigeri proles generosa Lyæi.* Sed poëtarum longum esset persequi testimonia. Passim etiam occurrit, ubi suppresso substantivo, plura leguntur adjectiva: ut; *inclyti Romani*, supple, *homines*: *integrum Aprilem te expectavi*, sub. *mensem*: *Superos omnes et inferos testatur*, sub. *Deos*; *Miseri mortales*; sub. *homines*; *splendidus Oriens*, subaudi *Sol*: *immensi molares*, subaudi, *Lapides.* Virgil. *Cæ tum lanigeras mactabat rite bidentes*, supple, *oves.* Tibull. lib. 2. Eleg. 2. *Fictilia antiquus primum sibi fecit agrestis*, (2) supple, *vasa.*

Cap. IX.

De Relativorum Constructione et Ellipsi, ut et de relatione, quam habent inter se Hic, Ille.

Rogabit aliquis, cur in arte Grammatica non proposuerimus pueris aliud esse Relativum substantiæ, aliud accidentis; rogabo ego illos, cur velint

(2) *Supple vasa.*] Hæc duo verba, a Patavinis primum addita, absunt a Salmanticensi editione. Et recte: Aliena enim sunt a mente Sanctii, qui locum hunc adtulit, ut ostenderet, sæpe plura exprimi adjectiva, suppresso substantivo. Ergo addi potius debuerat, *Supple homo*, quod refertur ad *antiquus agrestis.*

artes confundere, et facere ut ne intelligendo nihil intelligant. Hæc et alia multa sustuli, quæ ad Grammaticum, etiam perfectissimum, nihil attinent: satis est enim Grammatico scire, *Tantus quantus*, *Talis*, *qualis*, *Tot*, *quot*, esse nomina adjectiva, nullamque habere relationem, nisi dialecticam; ut *pater*, *filius*, *discipulus*, *magister*. Diximus itaque, Relativum collocari inter duos casus nominis unius; ut *vidi hominem*, *qui homo disputat*. Hunc loquendi modum taxat D. Hieronymus in Ruffinum: sed multa sunt testimonia, quæ nostram regulam confirment. Cicero Verr. 3. *Ego tibi illam Aciliam legem restituo, qua lege multi simul accusati*: ibid. *Ex ea die, ad hanc diem quæ fecisti, in judicium voco*; ibid. *Favonius qui legem nosset, qua in lege numerus tantum columnarum traditur*; er 4. Verr. *Edictum enim hominis cognoscite, quo edicto omnia judicia redegerit in suam potestatem*: ibid. *Cephalidi mensis est certus: quo mense sacerdotem maximum creari oporteat*: idem pro Milone; *Ante fundum Clodii, quo in fundo*: idem pro Roscio Amer. *Qui de ea re posset dicere aliquid, in qua re nulla subesset suspicio*: idem I. Verrina; *Emptum est ex S. C. frumentum a Siculis, Prætore Verre, pro quo frumento pecunia omnis soluta non est*: ibidem; *Quum illius diei mihi venit in mentem, quo die citato reo mihi dicendum sit*. Nunc legitur, *illius temporis*; sed Prædianus, *illius diei* agnoscit. Idem 2. Agraria; *sequitur enim caput, quo capite non permittit*: idem ad Attic. lib. 3. *Is causam habet, quam causam ad te defert*: ibidem lib. 8. *Litteras abs te M. Calenus ad me attulit, in quibus litteris scribis*: idem ad Volumnium: *Eutrapelia litterarum fecit, ut intelligerem tuas esse, quibus in litteris* et Ad Herenn. lib. I. *Oratoris officium est, de iis rebus posse dicere, quæ res ad usum civilem*, etc. ibidem; *firma similitudine ejus rei, qua de re agitur: ad eam rem, qua de re judicatum est*: ibid. *Expositio est, quum res, quibus de rebus dicturi sumus, exponimus breviter*: ibidem libro 2. *Deinde ea res similis sit rei*

ei, de qua re agitur, aut dissimilis : ibid. *Oporteatne de ea re judicium fieri, quæ res in judicio non venit* : ibidem lib. 3. *Et quæ similes sententias habebunt, quibus sententiis*, ibid. *Imagines igitur nos in eo genere constituere oportebit, quod genus in memoria manere diutissime potest.* Cæsar. 1. Gall. *Erant omnino duo itinera, quibus itineribus domo exire possent* : ibid. *Omnibus rebus ad profectionem comparatis, diem dicunt, qua die ad ripas Rhodani omnes conveniant; is dies erat ad 5. Kalend Aprilis* : idem ; *Ultra eum locum, quo in loco Germani consederant* : idem 6. Gallic. *Post diem septimum sese reversurum confirmat, quem ad diem ei legioni*, etc. Et paulo post ; *Diesque appetebat septimus, quem ad diem exirent*, etc. Suetonius Julio ; *Desedit apud Nicomedem, non sine rumore prostatæ regi pudicitiæ, quem rumorem auxit* : idem Augusto ; *Dubium eventu meliore, an voluntate, quam voluntatem quum identidem præ se ferret.* Terent. prol. Hecyr *Eodem ut jure uti senem liceat, quo jure sum usus adolescentior* : ibid. *Ita eam oppressit calamitas ; eam calamitatem vestra intelligentia sedabit.* Plaut. Sticho ; *Est causa, qua causa mecum ire veritus est* : idem Aulul. *Id quod in rem tuam optumum esse arbitror, te id admonitum advento.* Plin. *Mareotim lacum, qui lacus antea Arapotes nominabatur.* Autor de viris illustribus ; *Ubi post multos annos arcula cum libris a Terentio quodam exarata, qui libri, quia leves quasdam sacrorum causas continebant.* Livius lib. 39. *Neque harum rerum ullam rem in se, aut alios admiserant.* Sallust. Catill. *Tunc lex Porcia aliæque leges paratæ sunt, quibus legibus exilium damnatis permissum est.* « [Vitruvius lib. 8. cap. 3. *In Thessalia fons est profluens, ex quo fonte pecus nullum gustat, ad quem fontem proxime est arbor florens purpureo colore.*] »

Solet in relativo deesse primus casus, aliquando secundus, nonnunquam ambo simul. Exempla primi modi : Terent. Hecyra ; *Quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt* : idem Heaut. *Unde*

habes? resp. *quam Bacchis secum adduxit adolescentulam*: id est, ab ea adolescentula, quam adolescentulam. (1) Plautus Aulul. *Nemini credo, qui dives large blandus est pauperi*; id est, nemini diviti credo, qui dives. Horat. *Qui fit Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem, Seu ratio dederit, Seu fors objecerit, illa Contentus vivat?* Ordo est, ut nemo contentus vivat illa sorte, quam sortem. Cicer. *Quum quisque norit artem, in hoc se exerceat.* Quinctil. *Vereor, ne quos porrexerim cibos, venena fiant.* Terent. Andria; *Populo ut placerent, quas fecisset fabulas*; ibid. *Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.* In quibus locis meras nugas et antiptoses machinantur isti, quum dicendum sit, Hæ nuptiæ non sunt veræ, quas has nuptias credis esse veras. Virgil. 2. Æneid. *Quod te per Superos, et conscia numina veri, per, si qua est intemerata fides, oro*; id est, per fidem, si qua est: idem 6. Æneid. *Per sidera juro, Per superos, et si qua fides tellure sub ima est*: idem Æneid. 12. *Turne, per has ego te lacry-*

(1) *Plautus Aulul.*] Expressiora sunt Amph. IV. 1. 1. *Naucratem quem convenire volui, in navi non erat.* Aulul. IV. 4. 2. 8. *Quis illic est, qui Alter hic intus tecum erat.* Curcul. III. 49. *Sed istum quem quæris, ego sum.* Mostell. V. 1. 5. *Ostium quod in angiportu est horti, patefeci fores.* h. e. *pat. fores ostii, quod ostium*, etc. Pseud. I. 4. 11. *Viginti minæ quæ nusquam nunc sunt gentium, inveniam tamen.* Ter. Eun. III. 3. 18. *Nisi si illa forte, quæ olim periit parvula soror, hanc se intendit esse.* IV. 3. 11. *Eunuchum quem dedisti nobis, quantas dedit turbas.* Ovid. Metam. XIV. v. 350. *Cecidere manu, quas legerat herbas.* Cic. de Offic. III. 13. *Hæc est illa, quæ videtur utilium fieri cum honesto sæpe dissensio.* Petron. cap. 134. *Hunc adolescentem quem vides, malo astro natus est.* Seneca Hercule Oet. v. 410. *Hunc quem per urbes ire præclarum vides, Qui regna, etc. Levis est.* Gell. V. 14. *Nam quas venabatur feras, membra opimiora mihi suggerebat.* In his nonnulla, quæ Accusativum habent præmissum, inprimis cum pronomine *Istum*, *Hunc*, possint etiam explicari, sicuti illæ locutiones, de quibus egimus Cap 5. p. 189. et infra IV. 11. extr. Atque ita in illo Plauti ex Curcul. sensus foret, *quod ad istum, quem quæris, ego is sum.* Et in Petronio, *quod ad hunc Adol. etc.* Similiter in Seneca. Durum enim est et insolitum dictu, si repetatur Pronomen. *Ego sum iste, quem Istum quæris. Malo astro natus est hic Adolescens, quem Hunc Adol. vides. Levis est Hic præclarus, quem Hunc præl.* Et sic in Terentio, quam durum est, quod sentit et explet Sanctius, *quas has nuptias credis esse veras*, et vel sic alio ordine explenda hæc forent, scil. *quas veras nuptias credis esse has nuptias.* Ego verò malim in hoc quidem

mas, per, si quis Amatæ tangit honos: et 10. Æneid. *Unum hoc per (si qua est victis venia hostibus) oro.* Hinc intelliges, falli illos, qui præcipiunt, si relativum præcedat, trahere ad se antecedens: quasi relativum possit præcedere, non apposito, ad quod referendum est.

Exempla secundi modi passim sunt obvia: ut, *vidi hominem qui dormiebat.*

Uterque casus sic desideratur: Terentius Adelph. *Minime miror, qui insanire incipiunt ex injuria*: id est, minime miror (2) eos homines, qui homines. Horat. *Sunt quos curriculo pulverem Olympicum Collegisse juvat*, id est, sunt aliqui homines, quos homines juvat, etc. Obscurius hæc Livius lib. 34. *Cautum erat, quo ne plus auri et argenti facti, quo ne plus signati argenti et æris, domi haberemus*; id est, Cautum erat de modo, vel numero, quo numero ne plus auri haberemus: [aut « *Quo*, sicut » *Qui*, pro *Quomodo* positum est, vel *Ut*; (3) Cau» tum est, ut ne plus auri haberemus.] » Cicero

loco *Quas* interpretari *quales*, ut sensus sit: *quas* seu *quales credis esse has nuptias.* Fateor tamen illa duritie exponendam fere et supplendam hanc Ellipsin, quando post Relativum *qui* vel *quæ* sequitur Verbum primæ vel secundæ personæ, ut in illo Ovidii, quod mox adfert Sanctius, *Nec de plebe Deo, sed qui cœlestia magna Sceptra Manu teneo*, h. e. me Deo, qui ego Deus teneo. Nam id quidem durum itidem est, sed tamen suppleri aliter nequit. Sæpe etiam integra Constructio omittitur istius primi casus, ad quem refertur hoc pronomen. Vide in proximis Notis, et pag. 210.

(2) *Eos homines, qui homines.*] Sall. Jug. 4. *Atque ego credo fore, qui tam utili labori meo nomen inertiæ imponant, certe, quibus maxima industria videtur, salutare plebem*, h. e. fore homines, qui homines, etc. imponant, certe eos fore illos homines, quibus hominibus videtur, etc. cap. 108. *Magis Punica fide, quam ob quæ prædicabat*, h. e. ob ea negotia, quæ præd. Ubi vide Rivium. Florus III. 10. *Et quamvis toto orbe divisa, tamen, qui vinceret, habuit Britannia.* h. e. habuit Hominem, qui Homo se vinceret. Gell. Noct. V. 13. *Unusquisque commentus paratusque ibat, quod quæreret*, h. e. paratus ad id, quod quær. Sic et Ælianus Var. Hist. IX. 4. *μετήγαγε δὲ τὸ ἔγκλημα ἐπὶ τὸ μειράκιον, ἐν οἷς ὁ ἐκάλει τόλμαν αὐτοῦ καὶ ἀμαθίαν.* Ubi, quum Doctissimi interpretes adhæsissent, plura ejus generis notavi. Omissum autem istic est per Ellipsin, *ἐν τούτοις ἅπασι*, vel *ὅλοις*.

(3) *Cautum est: ut ne plus, etc.*] Is quidem est sensus, qui tandem exoritur, sed hic indagamus rationem constructionis. Ea vero hæc est manifeste, *cautum est de modo, quo modo ne plus, etc.*

Mario lib. 7. *Sed eo vidisti multum, quod præfinisti, quo ne pluris emerem.* Hæc Tranquillus planius protulit in Julio; *Cautum est de numero gladiatorum, quo ne majorem cuiquam habere Romæ liceret*: Ibid. *Ex omni provinciarum copia Gallias potissimum elegit, cujus emolumento et opportunitate idonea sit materia triumphorum*; id est, (4) Gallias elegit, provinciam, cujus provinciæ. Ovid. 2. Meta-

(4) *Gallias elegit, provinciam, cujus provinciæ.*] Hoc modo pleraque etiam sequentis paragraphi pag. 209. 210. exponenda. Veluti: inter *alia prodigia etiam imbrem pluit carne, quem imbrem etc.* Sic *Philenorum aræ, locus, quem locum, etc. Remigravit Romam die, quem diem, etc.* Idem certe Nomen, quod in posterioribus exprimitur, in prioribus omissum esse, patet ex Livio I. *Et in quem primum egressi sunt locum, Troja vocatur.* Ubi manifestum deesse *locus.* Porro istis similia sunt illa Plauti Epid. I. 1. 86. *Neque, ego nunc quomodo me expeditum ex impedito faciam, Consilium placet.* Ubi vide Gronov. et ad Liv. II. 20. Sall. Jug. cap. 16. *Decretum fit, uti decem Legati dividerent regnum, cujus legationis princeps fuit L. Opimius*, cap. 17. *Africa habet ab ortu solis declivem latitudinem, quem locum Catabathmon incolæ appellant.* cap. 36. *Ante comitia, quod tempus haud longe aberat* cap. 75. *Ex flumine, quam proximam esse aquam oppido diximus.* Nepos Datam. cap. 4. *Aspis Cataoniam tenebat, quæ gens jacet supra Ciliciam*, Cim. c. 3. *Testarum suffragiis, quod illi ὀστρακισμὸν vocant, ejectus est.* Hygin. fab. 275. *Thebas heptapylas, quæ septem portas habuisse dicitur.* Ubi sine justa ratione Munkerus voluit *dicuntur*, Lucas Act. Apost. XV. 17. πάντα τὰ ἔθνη, ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου. Et XXVI. 17. ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς νῦν σε ἀποστέλλω. Duriora etiam his sunt sequentia, in quibus palam itidem mutatur Genus et Numerus. Cic. Famil. XVI. 27. *Incredibile est, quæ ego illos scio fecisse.* de Senect. cap. 3. *Sæpe interfui querelis meorum æqualium, quæ C. Salinator, quæ Sp. Albinus, deplorare solebant.* Sall. Jug. 13. *Ut ex maxima invidia in gratiam et favorem nobilitatis Jugurtha veniret, quorum pars spe, alii præmio inducti.* cap. 41. *Otio atque abundantia earum rerum, quæ prima mortales dicunt.* cap. 100. *Vigilias ipse circumire, non tam diffidentia futuri, quæ imperavisset.* Qui locus perperam tribus diversis doctissimorum hominum notis et conjecturis sollicitatur. Ellipseos ratio eadem est, quæ in illis locutionibus, *tempus est legendi librorum.* Supple ergo, *futuri negotii eorum, quæ imperavisset.* Vide infra III. 8. 2. extr. Et similis pene Ellipsis in illo Plauti, quod ipse Gronovius Observ. III. 2. attulit et recte explicuit, ac defendit contra Salmasium, Bacchid. IV. 1. *Quæ imperavisti, imperatum bene bonis, factum illico est*, h. e. negotium omnium istorum, quæ imperavisti, imperatum est bene bonis, et factum illico, q. d. dictum factum, sicuti imperatum, sic et factum. Similia quædam superioribus a me allatis istic congessisse deprehendo Virum Doctissimum. Salustiano simillimum etiam est, quod occurrit In Inscr. apud Sponium Itiner. To. I. p. 417. *Benefici. ergo. quæ. sibi. benigne. fecit*, h. e. beneficii istorum nego-

morph. *Præsidie tuta Deo, nemorum secreta subibis, Nec de plebe Deo, sed qui cælestia magna Sceptra manu teneo*, i. e. me Deo, qui Deus ego teneo. Sallust. Catil. *Sed antea item conjuravere pauci contra Remp. in quibus Catilina fuit, de qua, quam verissime potero, dicam*; id est conjuravere conjurationem, de qua conjuratione dicam. Cicero 1. Philip. *Ut natum te esse cives tui gaudeant, sine quo nec beatus nec clarus esse quisquam potest*; id est gaudeant gaudium, sine quo gaudio.

Aliquando tota oratio præcedens per aliud nomen explicatur, et est Syllepsis, quia concipimus totam orationem esse pro priore casu; aut deesse potius casum priorum : Livius I. 3. *Inter alia prodigia etiam carne pluit, quem imbrem ingens numerus avium intervolitando rapuisse fertur.* Sallust. Jugurth. *Deinde Philænorum aræ, quem locum Ægyptum versus finem Imperii habuerunt Carthaginenses.* « [Corn. Nepos in vita Attic. *Tranquillatis rebus* » *Romanis remigravit Romam, L. Cotta et L. Tor-* » *quato consulibus, quem diem sic universa Athe-* » *niensium prosecuta est, ut lacrymis desiderii futuri* » *dolorem indicaret.* Quem locum frustra viri docti » mutare conantur.] » Similiter enim locutus est Cicero : *Plancus me retinet, sperat posse fieri, ut mecum in Italiam decedat; quem ego diem si videro*, etc. Idem Attico; *Quin etiam feci, (quod profecto ante me nemo) ut ipse per litteras me consolarer; quem librum ad te mittam.* Virgil. *Arcumque manu celeresque sagittas corripuit, fidus quæ tela gerebat Achates*; Idem; *Interea socios inhumataque corpora terræ Mandemus, qui solus honos Acheronte sub imo est.* Hujus generis sunt Parentheses illæ (5) (*quæ tua est pietas*) (*quæ vestra libido est*)

tiorum, quæ, etc. Adde his tandem Gellium Noct. III ~. Ubi quasi digito demonstrat memoratam a me Ellipsin : *Mittit adversum illos peditatum equitatumque, quos in exercitu viros habuit strenuissimos.* Pone abesse *viros*, sicuti abesse poterat, et cognosce nunc ex eo, quod adest, etiamsi abesset, in priori commate intelligendum fuisse *virorum.*

(5) *Quæ tua est pietas.*] Frequentissima est hæc locutio Ciceroni et aliis, hoc modo expe-

Quinctil. *Pædagogi aut sint eruditi plane, (quam primam esse curam velim) aut se non esse eruditos sciant.* Hinc nomen *negotium* subintellectum in relativo neutrali explicat etiam præcedentem orationem. Terent. Eun. *Qui habet salem, quod in te est;* id est, quod negotium. Cicer. *Perdifficilis Brute quæstio est (quod tu minime ignoras) de Natura Deorum.* Plautus Aulul. *De alia re te rescivisse arbitrabar, quod ad me attinet.* Terent. Adelph. *Et quod fortunatum isti putant, uxorem nunquam habui.* Sallust. Catil. *Interea servitia repudiabat, cujus initio ad eum magnæ copiæ concurrebant:* id est, cujus

dienda. Nempe, quum dicit Cicero ad Marium VII. 2 *Si mihi permisisses, qui meus amor in te est, confecissem cum coheredibus*, idem est, ac si dixisset, confecissem pro eo amore, qui (h. e. qualis, vel quantus) amor est meus in te amor. Vide istic, ut et ad IV. V. Manutium tacitus Hist. 2. 37. *Neque Paulinum, qua prudentia fuit, sperasse.* Simile est, quod apud Sallust. legimus, et turbavit Gruterum ac Ciacconium, Jug. cap. 31. *Nam illis, quantum importunitatis habent, parum est, impune male fecisse*, h. e. parum illis est pro tanto importunitatis negotio quantum, etc Sed sæpe etiam aliis in locutionibus omittitur omne illud, ad quod rel tivum referri debet. Augustus apud Sueton. Claud. 4. *In præsentia quibus de rebus me consulis, curare cum ludis Martialibus triclinium Sacerdotum, non displicet nobis*, h. e. secundum id, quod attinet ad eas res, de quibus in præsentia me, etc. Apud Liv. I. 32. in illa formula consulendi Senatus de bello, *Quarum rerum condixit pater patratus populi Romani patri patrato Latinorum, etc. dic, quid censes?* Intellige, de iis rebus, quarum rerum nomine condixit, etc. Tacit. Hist. I. 14. *Ea pars morum ejus, quo suspectior sollicitis, adoptanti placebat*, intellige, eo magis placebat. Sed nonnullo potius paulo intricatiora hic expediamus. Tac. An. II. 52. *Legionem, et quod sub signis sociorum, in unum conductos, ad hostem duxit.* Integrum foret, *legionem, et id negotium sociorum, quod neg. soc. sub signis erat, eos omnes homines* (per appositionem) *conductos*, etc. Livius III. 14. *Juniores, id maxime, quod Cæsonis sodalium fuerat, auxere iras in plebem.* Ubi abesse poterat : *Id*, sed quia adest, ex eo discimus intelligi *negotium*, et constructionem esse; *juniores, idque maxime negotium juniorum, quod negotium juniorum erat negotium sodalium Cæsonis, hi omnes auxere.* Plaut. Curcul. II. 3. 48. *Sed quo te misi, nihilo sum certior*, h. e. nihilo sum certior in eo negotio, quod curari a te volebam in eo loco, quo loco te misi, vel si malis brevius, in eo negotio, de quo negotio te misi. Prius tamen supplementum confirmari videtur ex eodem Plauto IV. 5. 1. *Hera quo me misit ad Patrem, non est domi*, pro, *Pater non est in loco domi, quo loco ad Patrem Hera me misit:* ut et ex Sallust. Jug. 104. *Marius postquam infecto negotio, quo intenderat, Cirtham redit*, h. e. inf. neg. eo loci, quo, etc. Quin immo illud ipsum *postquam* hoc modo expediendum, ut suppleas, *post* istam

negotii. Et in plurali; Cicero 2. epist. *Cum Pompejo complures dies, nullis aliis nisi de Rep. sermonibus, versatus sum; quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt*: idem; *Eadem mente comprehendimus colorem, saporem, odorem, sonum, quæ nunquam animus cognoscet.* Et in sacris; *Lunam, et stellas, quæ tu fundasti.* Quo etiam in genere falluntur, qui pueris inculcant, genus neutrum (6) concipere fœmininum; ut, *triste lupus stabulis*: nam deest πρᾶγμα, id est, *negotium.* Atque hæc juxta Latinorum veram præceptionem sunt disputata. Græci vero circa hæc licentius evagantur, qui postquam unum casum regunt, alium huic sine rectione annectunt, dummodo aliquid cum illo habeat societatis: ut, *utor libris, quibus habeo.* Vide *Hellenismum.*

temporis horam, ad *quam* Marius rediit. Vera me dicere, patebit ex duobus Cornelii Nep. locis inter se collatis. Arist. III. 3 ait, *decessit fere post annum quartum, quam Themistocles Athenis erat expulsus*, h. e. *post annum quartum* ejus horæ, vel ab ea hora, ad (...) *quam* Themistocles, etc. Vel etiam, ad annum quartum post eam horam, ad quam Them. Nam ita locutus videtur Cic. de Senect. cap. 14. *Qui sex annos ante quam ego natus sum, fabulam docuit*, h. e. ad sex annos ante eam horam, ad quam ego, etc. At priore modo Suet. Tiber. 60. *in paucis diebus, quam Capreas attigit*, scil. illius horæ, vel, ab illa hora ad quam attigi. Sic Curtius IV. 4. 19. *Tyrus septimo mense, quam oppugnari cœpta erat, capta est.* Vide et Sanctium infra IV 7. ad vocem *Post*, et Me istic. Alter Nepotis locus est in Cim. cap. 3. *Post annum quintum, quo expulsus erat*, h. e. post an. qu. ab illo tempore, quo, etc. Vel post annum quintum illius temporis, quo, Nam ita Sueton. Galba 17. *intra sextum adoptionis diem.* Ubi pro tempore adoptionis habetur omne illud tempus, quod ab adoptione cœpit. Aliud vero est, licet eodem recidat, quando ait Terent. I. 1. 77. *In diebus paucis, quibus hæc acta sunt, Chrysis moritur.* Cicero Famil. V. 20. *triginta diebus quibus rationes retulissem, deferri beneficia necesse est.* Cæsar. B. G. III. 2. 3. *oppidum paucis diebus, quibus eo ventum erat, expugnatum*, et B. Civ. II. 6. *diebus XL. quibus venit in conspectum.* Suet. Cæs. 35. *Pharnacem intra quintum, quam adjuerat, diem, quatuor, quibus in conspectum venit, horis, una profligavit acie.* Adde, quæ infra ad IV. 6. in Ellipsi Præpos. *In*, notavimus. Sensus autem est idem, qui in superioribus: scil. intra tot dies et horas ab illo tempore, quo primum venit in consp. sed diversa est constructionis ratio: Nempe, in tot diebus, in quibus ipsis diebus, etc. h. e. in quarum dierum initio, etc. ita ut ille dies, qua res gesta, prima sit illarum dierum.

(6) *Concipere fœmininum.*] Videtur voluisse, *concipere etiam masculinum aut fœmininum.* Nam *masculinum* etiam sub neutro intelligi secundum illos, liquet ex sequenti exemplo, *Triste lupus.* Sed et res satis est nota.

Hic et *Ille* sic differunt, ut ait Laurentius, *duobus positis*, Hic, *refert propinquius*, Ille *remotius*; ut, Corydon et Thyrsis ducebant greges, hic oves, ille capellas. Sed (quod ignoravit Valla) regula hæc non est latinitatis, sed ad vitandam ambiguitatem; quum vero nulla potest contingere ambiguitas, parum refert, utro modo loquaris: ut, *Vidi Hectorem et Achillem, hunc Trojanum, illum Græcum.* (7) Cicero pro Rosc. *Quid est, quod negligenter scribamus adversaria? quid est, quod diligenter conficiamus tabulas? qua de causa? quia hæc sunt menstrua; illæ sunt æternæ:* Idem 4. de Finib. in princip. *Quum duæ sint artes, quibus perfecta ratio et oratio compleatur, una inveniendi, altera disserendi; hanc*

(7) *Cicero pro Rosc.*] Sic Idem Famil. VII. 2. *Postremo oderam multo pejus hunc, quam illum ipsum Clodium. Illum enim* (Clodium) *oppugnaram, hunc* (Bursam) *defenderam. Et ille* (Clodius) *quum omnis Resp. in meo capite discrimen esset aditura, magnum quiddam spectavit, hic* (Bursa) *Simiolus animi causa me delegerat, etc.* Tacitus Hist. II. 77. *Acriore disciplina victi, quam victores agunt. Hos* (victos) *ira et ultionis cupiditas accendit, illi* (victores) *per fastidium hebescunt.* Plura vide apud Gronovium Patrem, Observ. III. 16. Notabilis etiam, et inprimis, est locus Sallust. Jug. 18. *Medi autem et Armenii accessere Libyas. Nam hi propius mare Africum agitabant: Gætuli sub sole magis haud procul ab ardoribus; hique mature oppida habuere.* Loco inspecto et paulo altius repetito patebit, quod recte jam monuit istic Glareanus, prius *hi* referendum ad *Libyas*; posterius non ad proximos *Gætulos*, nec ad *Libyas*, sed ad *Medos et Armenios*, de quibus etiam præcipue hoc loco agitur, sicuti paulo ante de *Persis* actum erat, ut qui una cum istis in Africam venerint, sed qui juxta Gætulos habitarint te more Nomadum in tuguriis, quam Medi et Armenii apud Libyas habitarent. Sed et sic Cæsar B. Gall. I. 1. quum divisisset Galliam in Belgas, Aquitanos, et Celtas seu Gallos, subjicit continuo, *Hi omnes lingua, etc. differunt. Gallos ab Aquitanis Garumna fl., a Belgis Matrona et Sequana dividit. Horum omnium fortissimi sunt Belgæ:* cujus rei rationem satis longam dein memoret, et per eam causam transit ad Helvetios, qui itidem *reliquos Gallos virtute præcedant, quot fere quotidianis præliis cum Germanis contendent, quum aut suis finibus eos prohibent, aut ipsi in eorum finibus bellum gerunt. Eorum una pars, quam Gallos obtinere dictum est, initium capit. a fl. Rhodano, etc.* Quæritur, quo ultimum hoc *Eorum* sit referendum, aut quid sub eo intelligitur, Davisius refert ad *fines*, et miratur, hoc ab interpretibus non fuisse animadversum. At *fines*, qui proximo loco memorantur, sunt Germanici, non Gallici. Et ideo alii Interpretes, *redire* Cæsarem ajunt *eo, unde digressus erat*; non ergo quærunt illi in proximis id, ad quod referatur hoc Pronomen, sed di-

posterioremet Stoici, et Peripatetici, priorem illi egregie tradiderunt, hi omnino ne attigerunt quidem. Virgil. *Urbem, quam dicunt Romam, Melibœe, putavi Stultus ego huic nostræ similem, quo sæpe solemus Pastores ovium teneros depellere fœtus. Verum hæc*, etc. Valerius Maxim. libro 2. cap. 7. *Scipio Africanus gravius in Romanos, quam Latinos transfugas animadvertit; hos enim tanquam patriæ fugitivos crucibus affixit, illos tanquam perfidos socios securi percussit:* Ibidem, *Quorum nescio utrum majus dedecus fuerit, quod patria spei, an quod hostis metus nihil in iis reposuerit: hæc pro se, ille ne adversus se dimicarent, parvi pendendo:* Idem lib. 5. cap. 4. de Scipione et Coriolano: *Ille enim metu patriam pulsavit, hic verecundia.* Atque ita sæpe apud Valer. Maxim.

Cap. X.

De Comparativorum constructione. Comparatum Nomen quid sit. Nullum regit casum. In Comparativorum Ablativis deest Præ. *Prior de pluribus etiam dicitur. Comparativus non regit genitivum: nunquam pro Positivo ponitur* Quam *non postulat semper casum similem præcedenti.*

Circa Comparativorum constructionem, nugis armati pugnant Grammatici. Multa confinxit Priscianus, Scaliger multa frustra philosophatur; egregie tamen ineptus est Valla, cujus studium fuit Latinam linguam compedibus constringere. Hic reliquos Grammaticorum dedit præcipites: ex Prisciani tamen lib. 3. in princ. sic de Comparativis præcipimus.

serte censent dici hic *Eorum una pars*, ut supra, *Horum omnium fortissimi sunt Belgæ*. Vide Rhellicanum et Ciacconium. Hos autem Ego quidem longe prætulerim Davisio; satis proclivi ad miranda aliena in sequiorem partem. Nam revera per τὸ *Eorum* redditur et respicitur ad id, quod ante dictum erat, *Hi omnes*, *Horum omnium*. Pronomina autem referri aliquando ad satis remota nomina, ex allato Sallustii loco manifestum est, qui idcirco cum hocce Cæsaris conferri debet.

(1) Comparatum nomen est, quod unum, vel plura sui, vel alieni generis superans, dissolvitur in positivum et adverbium *magis*, ut, *Cicero fuit eloquentior fratre; uberior Demosthene; Romanis facundior, cæteris oratoribus prudentior; Græcis, et Romanis, omnibus suavior; quo nemo vel Græcorum, vel Latinorum doctior.* Duo tamen hic sunt consideranda; quæ non solum Grammaticos, sed peritos etiam latuerunt. Primum est; Comparativa nullum casum regere; unde sunt illa, quæ Grammaticos conturbant: *Similior sum patri, quam matri: Litteris, quam moribus instructior: nulli omnium*

(1) *Comparatum nomen est, etc.*] Vossius de Anal I. 23. explodit hanc definitionem, et aliam cum J. C. Scaligero hoc modo formare mavult: *Comparativus est species dictionis excessum significans, ad alterum relatum.* Vix video, quid intersit, aut præstet. Nam quod ait, *Titus est nemine popularium inhumanior*, per *magis* non posse exponi, falsum est. Decepit haud dubie Virum, quod non animadvertit, in illa expositione negationem, quæ latet in τῷ *Nemine* esse seorsim accipiendam, hoc modo *Titus non est magis inhumanus homine ullo popularium.* Sic Auctor ad Herenn. IV. 10. *Negat se accedere posse, nec ædificare etiam nunc audere.* Ubi in posterioribus repetenda ex τῷ *Negat* vis verbi *dicit*, quasi scriptum esset, Dicit se accedere non posse, et dicit se etiam nunc non audere ædificare. Vide et infra ad III. 7. extr. et IV. 7 Porro quæ de vocula *magis* disputat, tanquam si et illa ipsa sit Comparativa, et proinde debeat et ipsa significare iterum *magis* supra suum Positivum, quo nihil ineptius dici aut cogitari queat, ea vero ego insulsa et falsa quam maxime arbitror. Nam Grammatici non volunt in expositione Comparativi adhibendam semper et necessario illam proprie voculam *magis*, sed quamcunque, ejus quæ sit significationis. Sed et, quod *non negaturos* ait Grammaticos, id vero ego pernego, τὸ *Magis* esse comparativi gradus in arte Grammatica, quum sit vel Adverbium comparativæ solum significationis, cujus sunt et præpositiones, *præ*, *ante*, et *supra*, vel potius origine sua Adjectivum positivi gradus. Dicitur enim *magis et mage*, plane ut *potis* et *pote*, unde Comp. *major* et Superl. *maximus*, per contractionem pro *magior* et *magissimus*. Nec obstat valde huic origini vel naturæ, quod usus has voculas adhibuerit tandem plane tanquam Adverbia extra rationem Generis et numeri, quum idem acciderit τοῖς *potis* et *pote*. Plautus Amph. II. 2. 61. *Qui istuc potis est fieri.* Et in plurali, Pœn I. 2. 17. *Duæ potis sunt plus satis negotii dare.* Teren. Adel. IV. 1. 5. *Ita fiat, et istoc si quid potis est rectius.* Vide et Sanctium infra IV. 17. et me istic, sed et Vossium de Anal. II. 21. Quin et alia exstiterunt olim, quæ per omne Genus tunc fuerunt adhibita, veluti *Prior* et *Posterior*, de quibus vide Vossium de Anal. II. 21. Quapropter quum dicunt Grammatici, Comparativum *dissolvi in positivum et magis*, idem est, ac si dixissent, explicari per magis, seu ejus significatio-

claritate inferior : Major quam pro [illegible] *sonus celerius opinione hominum.* Curt. lib. 5. *majorem quam pro flatu sonum edebat.* Alterum est ; In comparativorum ablativis deesse *Præ.* vide *Ellipsin.* Nunc vero contra Vallam et eum sequutos , comparativa inter plura sui generis habere locum luce clarius ostendam : Plinius de tribus Pyramidibus , *Tertia ,* inquit , *major prædictis , sed multo spectatior.* Salust. de tribus filiis ; *Te Jugurtha , qui ætate , et sapientia prior es.* Val. Max. de tribus Tyrannis ; *Tertium te importuniorem superioribus habere cœpimus.* Apul. l. 9. *Et tribus junior.* Apud Horat. se comparat Hypermnestra reliquis sororibus l. 3. Oda 11. *Ego , inquit , mollior illis.* Plinius l. 36. c. 7. de generibus marmorum ; *Viride cunctis hilarius :* idem l. 36. c. 9. de quadam navi ; *omnibus , quæ unquam in mari visæ sunt , mirabiliorem.* « [Varro » 2. rei rust. c. 5. *Boves Epirotici non solum me-* » *liores* (2) *totius Græciæ , sed etiam Italiæ ;* pro » quo alii dicerent , Optimi totius Græciæ.] » Valer. Max. l. 4. c. 3. *Fabricius Luscinus honoribus et auctoritate , omni civi temporibus suis major , censu par unicuique pauperrimo :* Idem lib. 5. cap. 3. *Ne-*

nem , positivo suo additam , et hoc utique est , *significare excessum sui positivi ,* quod mavult Vossius. Ceterum τὸ *plura* , quod in Sanctiana occurrit definitione , pro *uno* tamen in explicanda comparatione est accipiendum ; sicuti mox ostendemus.

(2) *Totius Græciæ.*] Neutiquam tamen hic est casus, in quem proxime tendit Comparatio , ut nec casus Partitionis , sed casus , qui pendet seu regitur ab Ablativo , una cum præpositione comparationis, omissa per Ellipsin. Et proinde si dicas , Boves Epirotici sunt meliores totius Græciæ , est quidem , quod ad sensum , idem , ac si diceres , *optimi totius Græciæ ,* non item quod ad rationem Grammaticam , secundum quam exponendum est , *meliores præ aliis bobus totius Græciæ.* Atque ita et Sanctius ipsum hunc locum interpretatur infra IV. 3. Similiter se res habet in his Lentuli verbis ex Cicer. Ep. Famil. XII. 15. quæ mox Auctor adfert : *quarum* (navium) *minor nulla erat duum millium amphorarum.* Intelligi, *navibus tot amphorarum.* Plane ut et in Plin. VII. 30. *Omnium triumphorum lauream adeptus majorem ,* ubi omissum *laureis.* Aliter vero accipienda verba Curtii X. 4. *In quis duo majora omnium navigia submersa sunt.* Hic enim , si modo locus est integer , genitivus occurrit partitionis , sed qui non pendet proxime a τῷ *majora* , sed a τῷ *duo navigia* , quasi dictum sit , *duo navigia omnium navigiorum* , quæ duo erant generis majoris , prout classis illa habuit ma-

(1) Comparatum nomen est, quod unum, vel plura sui, vel alieni generis superans, dissolvitur in positivum et adverbium *magis*, ut, *Cicero fuit eloquentior fratre; uberior Demosthene; Romanis facundior, cæteris oratoribus prudentior; Græcis, et Romanis, omnibus suavior; quo nemo vel Græcorum, vel Latinorum doctior.* Duo tamen hic sunt consideranda; quæ non solum Grammaticos, sed peritos etiam latuerunt. Primum est; Comparativa nullum casum regere; unde sunt illa, quæ Grammaticos conturbant: *Similior sum patri, quam matri: Litteris, quam moribus instructior: nulli omnium*

(1) *Comparatum nomen est, etc.*] Vossius de Anal I. 23. explodit hanc definitionem, et aliam cum J. C. Scaligero hoc modo formare mavult: *Comparativus est species dictionis excessum significans, ad alterum relatum.* Vix video, quid intersit, aut præstet. Nam quod ait, *Titus est nemine popularium inhumanior*, per *magis* non posse exponi, falsum est. Decepit haud dubie Virum, quod non animadvertit, in illa expositione negationem, quæ latet in τῷ *Nemine* esse seorsim accipiendam, hoc modo *Titus non est magis inhumanus homine ullo popularium.* Sic Auctor ad Herenn. IV. 10. *Negat se accedere posse, nec ædificare etiam nunc audere.* Ubi in posterioribus repetenda ex τῷ *Negat* vis verbi *dicit*, quasi scriptum esset, Dicit se accedere non posse, et dicit se etiam nunc non audere ædificare. Vide et infra ad III. 7. extr. et IV. 7 Porro quæ de vocula *magis* disputat, tanquam si et illa ipsa sit Comparativa, et proinde debeat et ipsa significare iterum *magis* supra suum Positivum, quo nihil insulsius dici aut cogitari queat, ea vero ego insulsa et falsa quam maxime arbitror. Nam Grammatici non volunt in expositione Comparativi adhibendam semper et necessario illam proprie voculam *magis*, sed quamcunque, ejus quæ sit significationis. Sed et, quod *non negaturos* ait Grammaticos, id vero ego pernego, τὸ *Magis* esse comparativi gradus in arte Grammatica, quum fit vel Adverbium comparativæ solum significationis, cujus sunt et præpositiones, *præ*, *ante*, et *supra*, vel potius origine sua Adjectivum positivi gradus. Dicitur enim *magis et mage*, plane ut *potis* et *pote*, unde Comp. *major* et Superl. *maximus*, per contractionem pro *magior* et *magissimus*. Nec obstat valde huic origini vel naturæ, quod usus has voculas adhibuerit tandem plane tanquam Adverbia extra rationem Generis et numeri, quum idem acciderit τοῖς *potis* et *pote*. Plautus Amph. II. 2. 61. *Qui istuc potis est fieri.* Et in plurali, Pœn I. 2. 17. *Duæ potis sunt plus satis negotii dare.* Teren. Adel. IV. 1. 5. *Ita fiat, et istoc si quid potis est rectius.* Vide et Sanctium infra IV. 17. et me istic, sed et Vossium de Anal. II. 21. Quin et alia exstiterunt olim, quæ per omne Genus tunc fuerunt adhibita, veluti *Prior* et *Posterior*, de quibus vide Vossium de Anal. II. 21. Quapropter quum dicunt Grammatici, Comparativum *dissolvi in positivum et magis*, idem est, ac si dixissent, explicari per magis, seu ejus significatio-

claritate inferior : *Major quam pro* [illegible] *sonus celerius opinione hominum*. Curt. lib. 5. *majorem quam pro flatu sonum edebat*. Alterum est ; In comparativorum ablativis deesse *Præ*. vide *Ellipsin* Nunc vero contra Vallam et eum sequutos, comparativa inter plura sui generis habere locum luce clarius ostendam : Plinius de tribus Pyramidibus, *Tertia*, inquit, *major prædictis*, *sed multo spectatior*. Sallust. de tribus filiis ; *Te Jugurtha*, *qui ætate*, *et sapientia prior es*. Val. Max. de tribus Tyrannis ; *Tertium te importuniorem superioribus habere cœpimus*. Apul. l. 9. *Et tribus junior*. Apud Horat. se comparat Hypermnestra reliquis sororibus l. 3. Oda 11. *Ego*, inquit, *mollior illis*. Plinius l. 36. c. 7. de generibus marmorum ; *Viride cunctis hilarius* : idem l. 36. c. 9. de quadam navi ; *omnibus*, *quæ unquam in mari visæ sunt*, *mirabiliorem*. « [Varro
» 2. rei rust. c. 5. *Boves Epirotici non solum me-*
» *liores* (2) *totius Græciæ*, *sed etiam Italiæ* ; pro
» quo alii dicerent, Optimi totius Græciæ.] » Valer. Max. I. 4. c. 3. *Fabricius Luscinus honoribus et auctoritate*, *omni civi temporibus suis major*, *censu par unicuique pauperrimo* : Idem lib. 5. cap. 3. *Ne-*

nem, positivo suo additam, et hoc utique est, *significare excessum* sui positivi, quod mavult Vossius. Ceterum *to plura*, quod in Sanctiana occurrit definitione, pro *uno* tamen in explicanda comparatione est accipiendum ; sicuti mox ostendemus.

(2) *Totius Græciæ*.] Neutiquam tamen hic est casus, in quem proxime tendit Comparatio, ut nec casus Partitionis, sed casus, qui pendet seu regitur ab Ablativo, una cum præpositione comparationis, omissa per Ellipsin. Et proinde si dicas, Boves Epirotici sunt meliores totius Græciæ, est quidem, quod ad sensum, idem, ac si diceres, *optimi totius Græciæ*, non item quod ad rationem Grammaticam, secundum quam exponendum est, *meliores præ aliis bobus totius Græciæ*. Atque ita et Sanctius ipsum hunc locum interpretatur infra IV. 3. Similiter se res habet et in iis Lentuli verbis ex Cicer. Ep. Famil. XII. 15. quæ mox Auctor adfert. *quarum* (navium) *minor nulla erat duum millium amphorarum*. Intelligi, *navibus tot amphorarum*. Plane ut et in Plin. VII. 30. *Omnium triumphorum lauream adeptus majorem*, ubi omissam *Laurea*. Aliter vero accipienda verba Curtii X. 4. *In* [illegible] *duo majora omnium navigia submersa sunt*. Hic enim, si modo locus est integer, genitivus occurrit partitionis, sed qui non pendet proxime a *τῷ majora*, sed a *τῷ duo navigia*, quasi dictum sit, *duo navigia omnium navigiorum*, quæ duo erant generis majoris, prout classis illa habuit ma-

minem Lycurgo aut majorem aut utiliorem Lacedæmon genuit. Columella lib. 6. *Nonnunquam etiam in olea unus ramus ceteris aliquanto lætior est.* Plinius Junior, *Dies alibi, hic nox nigrior, et densior omnibus noctibus.* Curtius lib. 6. *Mare Caspium dulcius ceteris.* Apulejus lib. 2. Floridorum, *Fuit Hippias e numero Sophistarum, prior omnibus.* Lactant. *Omnes Sibyllæ unum Deum prædicant, maxime tamen Erythræa, quæ celebrior inter ceteros habetur.* Quem locum imprudentissime damnat Valla I. 13. quum ipse, qui alios audacter carpit, audeat dicere; *Hic vero ipse Sanctius gravissime errat.* Vide quæ diximus hoc de loco in Præfatione: cap. 8. de reciprocatione, *Posterior, quæ et quarta*

joris et minoris generis navigia. Quam *interpretationem* quare *satis contortam* dicat Ursinus Instit. Gramm. To. 2. p. 64. causæ satis non video, maxime, quum ipse eam post longas ambages tandem sequatur prorsus, *supplendo et exponendo, duo navigia ex numero navigiorum omnium reliquis majora?* Nam quid hæc differunt a meis? Certe sub *majora* me quoque intelligere *ceteris* vel *reliquis*, satis liquet ex iis, quæ in seqq. adtuli, et quod abesse per rationem Grammaticam locutionis istius potuisse censui vocem *majora*, ut quæ non pertineat ad Genitivum *omnium*, sed per se cum subintellecto suo Comparationis casu consistat. Aliquid tamen in eo Curtii loco hæret ambiguitatis, quæ quia alienior est ab ejus stylo, ego sane accederem Freinshemio, et aliis, qui censent errore librariorum factam transpositionem vocis *omnium*, eamque adjungendam τ *oculis*, quando sensus et constructio ipsa est expeditissima. Verba a Salmasio ad Solinum pag. 901. allata, non designatis tamen locis, ex Tertulliano, Apulejo, Spartiano, ex quibus *rem certam esse*, Genitivum cum Comparativis construi etiam pro Ablativo, censet Ursinus, illa vero incertæ sunt probationis, et sequiorum insuper Auctorum: Ab istis enim non petitur ratio Linguæ, præsertim quando antiquorum et meliorum consuetudini repetiuntur contrarii. Sed et in Spartiano (locus est in Caracalla cap. 2.) editur, *Patre superbior fuit.* Notat quidem Salmasius istic, Codicem suum habere *Patris*, sed quod corruptum videtur per causam primæ literæ sequentis vocabuli huic quoque perperam additæ. Locum Tertulliani, qui est in Apolog. cap. 40. minus recte accepit Vir Eximius, et dein ex memoria vel adversariis exhibuit, prout ipse eum explicuerat. Nec enim occurrit in eo *partem orbis*, sed verba sunt, *Memorat et Plato majorem Asiæ et Africæ terram Atlantico mari ereptam*: eodem fere sensu, quo mox subjicit, *vis undarum Lucaniam Italiæ abscissam in Siciliæ nomen relegavit.* Manifestum arbitror, *Asiæ et Africæ* vel esse Dativos, vel, si Genitivi sint, regi a voce *terram*, ut adeo neutiquam ille locus probet, ad quod pro-

est causa. Sed ego te, licet immerentem, defendam, Valla. Cic. 1. de Natura Deorum; *Mundum rotundum esse velint, quod ea forma ullam neget esse pulchriorem Plato:* ibid. *Elephanto belluarum nulla prudentior:* ibid. *Quæ figura, quæ species humana potest esse pulchrior?* et paulo potest; *Forma quoque esse pulcherrima debeat, nec esse humana ullam pulchriorem:* et infra, *Num etiam est una omnium facies? nam si plures, aliam esse alia pulchriorem necesse est:* ibid. *Itaque in illis selectis, brevibusque sententiis hæc prior sententia est:* idem de Oratore, *Cumque illo nemo nec integrior esset in civitate, neque sanctior:* idem Officiorum 1. *Sed omnium societatum nulla præstantior, nulla firmior, quam,*

bandum adhibetur, et inde liqueat, quam male faciant, qui sola auctorum verba citant, ut inspici et examinari nequeant. Apuleji verba ex Metaph. IX. p. 168. *nec tamen sui molliorem provocaverat*, corrupta sunt haud dubie, partim quia oportuno destituuntur sensu, quum ille, ad quem hæc referri debent, alterum certe non *provocaverit*, partim quia a MSto Colvii prorsus absunt. Ceterum ut ad Genitivum illum partitionis redeamus, recte is etiam Comparativis additur, sed et Positivis, æque ac Superlativis, neutiquam vero ab iis regitur. Manifestum id utique ex illis locis, in quibus præter Genitivum etiam usitatus comparationis casus occurrit. Veluti in istis Melæ, quæ Auctor Protulit; *Eorum, qui in nostrum mare decidunt, tantum Nilo minor.* Et, *Sylvarum Hercynia, ut major aliis, ita et notior.* Potuisset sane in posteriori etiam omitti τo *aliis.* Id vero si factum fuisset, per Ellipsin tunc tamen fuisse intelligendum tale quid, ex eo, quod adest nunc, videmus. Et sic abest ille casus in Cic. de Offic. II. 9. *Harum duarum justicia plus pollet*, scil. *alterâ.* Sic illud Plauti in Capt. *Regum Rex regalior*, h. e. vel, *Rex Regum* (ut *Urbs Urbium*) *regalior* Ceteris, vel, in numero *Regum*, *regalior* ceteris *Rex.* In quo Genitivi non alia est ratio, quam in illo Suetonii Claud. cap. 28. *Libertorum præcipue suspexit Posiden*, h. e. ex libertis. Vide et cap. seq. num. 2. et Sanctium nostrum infra IV. 3. ad Ellipsin *Ex numero*, ut et Voss. de Construct. cap. 10. et 15. Porro autem habet comparativus revera quidem locum inter plura sui generis, sed tamen comparatio ipsa inter duo tantum instituitur, h. e. si quando quid comparatur *pluribus*, vel *omnibus aliis*, tunc hæc simul juncta pro *uno* sunt accipienda. Itaque quum ait Ovidius, *Tanto formosis formosior omnibus illa est*, comparatio instituitur inter duas quasi partes omnium, quantum est, formosarum, quæ sunt, una illa, et post eam reliquæ omnes simul sumptæ. Ut adeo minime *ridicula*, ut ait Sanctius mox pag. 220. 221. sit illa sive defensio Vallæ, sive expositio locutionis, quando ajunt Despauterius et Ascensius, in

etc. Idem lib. 1. de Natura Deorum; *Quis omnium doctior, quis acutior, quis in rebus vel inveniendis, vel judicandis acrior Aristotele?* Idem 2. Officior. *Rerum autem omnium nec aptius est quicquam ad opes tuendas, ac tenendas, quam diligi.* Idem; citante Nonio; *Omnium autem rerum ex quibus aliquid adquiritur.* Idem epist. 5. libro 9. *Nemo est illorum omnium mihi te jucundior.* Lentul. in epistolis Ciceronis; *Idcirco naves onerarias, quarum minor nulla erat duum millium amphorarum.* Curt. lib. 9. *In oculis duo majora omnium navigia submersa sunt.* Sed hæc duo testimonia reprehendunt imperiti. Plin. *Animalium fortiora, quibus sanguis crassior.* Curtius libro 6. *Cleander priores eorum intromitti jubet.* Gell. lib. 14. cap. 7. *Qui eorum prior aliis esset.* Pompon. Mela de Danubio; *Eorum qui in nostrum mare decidunt, tantum Nilo minor*: idem. lib. 3. cap. 3. *Sylvarum Hercinia ut major aliis, ita et notior.* Cornel. Nepos in Thrasybulo; *Neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit.* Sed quando semel cœpimus, addamus et poëtarum testimonia. Hom. Iliad. 3. Ζεῦ Πάτερ, ὄτις σεῖο θεῶν ὀλοώτερος ἄλλος, id est, *Jupiter pater, non (est) Deorum aliquis te perniciosior,* Virg. 8. Æneid. *Sed cunctis altior ibat Anchises.* Ovid. 3. Metam. *Nam doctior illis Ismenis Crocale*: idem 13. *Omnibus inferior, quas sustinet arduus Æther*: idem in Leandro; *Tanto formosis formosior omnibus illa est*: idem 1. Metamorph. *Sanctius his animal, mentisque capacius altæ*: ibidem de Zonis; *Quinta est ardentior illis*: ibid. *Non illo melior quisquam, vel amantior æqui, Vir fuit, aut illa reverentior ulla Dearum*: idem 2. Metamorph. *Quanto*

eo, *Cicero est doctior Italis*, deesse, *reliquis* vel *ceteris*, vel *omnibus*. Etenim ita aiserte uti que Curtius, *Mare Caspium dulcius ceteris.* Ac Gellius, *Qui eorum prior aliis esset.* Sed et multa hic memorantur exempla locutionum, quæ extra controversiam hanc sunt; veluti, *Neminem Lycurgo majorem genuit Lacedæmon. Quæ species humanâ potest esse pulchrior. Quo ego me majorem non vidisse censeo.* Et similia multa, quæ nemo in dubium potuit vocare.

splendidior

splendidior quam cætera sidera fulget Lucifer, Et quanto quam lucifer aurea Phœbe: Tanto virginibus præstantior omnibus Herse. Horatius 4. Carm. *Cæteris major, tibi miles impar.* Plaut. Captivis; *Non ego nunc parasitus sum, sed regum rex regalior*: idem Sticho, *Verum ex multis nequiorem nullum, quam hic est*: ibid. *Conspicatus sum interim cercurum, quo ego me majorem non vidisse censeo*: Idem Casina; *Te sene omnium senum neminem esse ignaviorem.* Papin. Statius libro 3. Theb. *Cunctisque prior Cadmeïus Heros*; idem lib. 6. *Prior omnibus Idas prosilit.* Martial. lib. 11. *Hic totus volo rideat libellus, et sit nequior omnibus libellis.* Ex his tam multis hæc velim colligas, Primum Comparativum inter plura sui generis habere locum; atque adeo cum genitivo plurali inter plura sui vel alieni generis; deinde errasse Priscianum, Diomedem, Donatum, Servium, et Laurentium, qui comparativum, *Prior*, de duobus dici tantum præceperunt: errasse etiam Laurentium, et eum sequutos, quum inculcant, (3) comparativum inter duo tantum regere genitivum pluralem: nam hoc monstri simile est, si dicas genitivum illum, qui sit partitionis, regi a comparativo: quum enim dicis; *Oculorum dexter est acutior*, deest, *sinistro*, vel, *quam sinister.* Itaque comparatio non fertur in genitivum; imo vero deest, *ex numero*: ut in Ellipsi. Istorum error convincitur, quum inter duo comparativum habet præpositionem *De*, vel *Ex.* Cæsar 1. Civil. *Sed ex propositis consiliis duobus, explicitius videbatur ad Ilerdam reverti.* Postremo ridiculam esse defensionem Despauterii et Ascensii,

(3) *Comparativum inter duo tantum regere Genitivum.*] h. e. posse tantum adhiberi Comparativum cum Genitivo partitionis, si eo Genitivo duæ tantum res notentur, non vero, si plures. Et proinde recte dici, *formosior virginum illarum hæc est*, de duabus, non vero de tribus, pluribusve. Et sane frequentioris est illud usus, sed tamen nec alterius deesse exempla, tum rationem Grammaticam utriusque esse eamdem, ex modo a me, tu et a Sanctio et Vossio, disputatis constare potest. Nolim tamen temere ita loqui, prout nonnulla mox Sanctius ex Vulgata versione Scripturæ S. adfert.

quum defendunt Vallam, dicentes, in hujusmodi sermone, *Cicero est doctior Italis*, deesse, *reliquis*, vel *cæteris*. At Valla non diceret, *medius digitus est cæteris major*; nam reprehendit Lactantium de Sibyllis dicentem; *Quæ celebrior, et nobilior inter cæteras habetur*: Nec diceret Valla ad illud Ovidii, *Quinta est ardentior illis*, desse, *cæteris*. [At Vide Vallam I. 13. ubi ait, *Malim dicere per Comparativum, sed in Ablativo*, Majus ceteris.]

Ex his igitur liquido constat non esse reprehendendas phrases illas in sacris litteris; *Major discipulorum, minor fratrum*: et illud Pauli ad Corinth. 1. cap. 3. *Nunc manent fides, spes, charitas, tria hæc; major autem horum est Charitas*. Hic ego non video, præcipue si Græca consulas, quomodo melius hoc potuerit enuntiari; nam Græci non fere aliter loquuntur: Matthæi cap. 13. de grano sinapis, ὃ μικρότερον μέν ἐςι πάντων σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον τῶν λαχάνων ἐςί: id est, *Quod minus est omnibus seminibus, quando autem excreverit, majus est omnibus oleribus*. Eadem verba repetuntur Marci cap. 4. Sapient. 7. *Omnibus mobilibus mobilior est sapientia*: Item Sapient. cap. 10. *ut scirent omnium potentiorem esse sapientiam*. Daniel cap. 9. *Quod esset honorabilior hominum*. Anacreon χαλεπώτερον δὲ πάντων, id est, *quod omnium difficilius*: et vulgatum illud, quod adducit Suidas; πάντων δὲ ἀνθρώπων σοφώτερος Σωκράτης, id est, *omnium hominum sapientior Socrates*. Celebris ad nostram doctrinam locus est apud Hor. l. 3. Od. 6. *Ætas parentum pejor avis tulit nos nequiores, mox daturos progeniem vitiosiorem*. Vides (4) tria ex ordine comparativa, non, ut Grammatici docent, post comparativum addendum superlativum. Martialis item lib. 5. Epig. 2. *Creta dedit magnum, majus dedit Africa nomen, Nobilius Germania*. Cicero 6. Paradox. *Filiam quis*

(4) *Tria ex ordine comparativa.*] Sed in omnibus comparatio vera est inter duas partes, veluti, parentes pejores fuerunt avis: non sumus nequiores Parentibus: progenies nostra erit vitiosior nobis.

habet? pecunia opus est, duas? majore; plures? majore etiam.

Illud insuper non fuit omittendum, quod Scaliger et alii docti contra Quinctilianum viderunt, (5) comparativum nunquam sumi pro positivo, sed debere intelligi casum comparationis: ut, *sum paulo infirmior*, supple, *solito*, vel *quam antea*: *Ocyus huc venite omnes*: supple, *dicto*; ut, *et dicto citius tumida æquora placat.* Neque vero assentior Varroni (si modo Varronis sunt, quæ citant Servius, et Lau-

(5) *Comparativum nunquam sumi pro positivo.*] Quinctiliani verba sunt IX. 3. *Utimur vulgo et Comparativis pro Absolutis, ut quum se quis infirmiorem esse dixerit.* Quibus deceptus fuit Valla, ut affirmaverit Eleg. I. 12. contra Priscianum, Comparativo nunquam imminui significationem Positivi. Vossius quoque Anal. II. 23. *ocius*, *complures*, aliaque nonnulla simpliciter pro Positivis accipi posse asserit. Sed recte tamen in lib. de Construct. cap. 16. *ocius* exponit per Ellipsin τῷ *dicto*. *Complures* vero eodem modo sumitur, quemadmodum *majores* in familiis, *seniores*, *juniores* in Civitatibus, vel collegiis, *majora navigia* in classe. Eadem enim horum omnium ratio, ut intelligatur, *in numero*, vel *præ aliis*, *ejusdem generis*. Posses etiam in τῷ *Complures* intelligere *præter consuetudinem*. Nepos Hannib. 12. *Plures præter consuetudinem armatos apparere.* Terent. Phorm. IV. 3. 6. in eodem commate jungit *multa compluria*: *Multa advenienti, ut fit, nova hic compluria*, scil. narrata sunt. Ubi manifeste posterius auget quasi corrigendo id, quod prius erat dictum. Male ergo etiam Sinnius Capito apud Gellium V. 21. *Pluria sive Plura absolutum esse sive Simplex*, (h. e. positivum) *non Comparativum*, tradidit. Et debile prorsus istius sententiæ *adjumentum est*, *quod compluries quum dicimus, non comparative dicamus: at eo autem, quod est Compluria, adverbium sit factum Compluries.* Etenim *Compluries* idem notat, quod *sæpius*, *sæpiuscule*, quorum significatio nihil impedit, quo minus alterum sit vere Comparativum, alterum Comparativæ originis. Magis autem illos, qui Comparativos etiam pro positivis poni ajunt, juvaret forte, quod occurrit aliquando *Magis* cum illis Comparativis, quæ proinde tunc nihil amplius significare possunt, quam Positiva. Nam quid est *magis locupletior* aliud, quam *magis locuples*? Sed hoc eodem modo accipiendum, quo omnia, quæ habent Pleonasmum significationis, ut *rursus reverti*, *rursus denuo*, *præmittere prius*, *prædicere prius*, *subrufus aliquantum*, *nimis demiror*, *Insanum valde deamat*, *propere ocius*, *itera mihi iterum*. In his, quæ Plautina sunt omnia, non mutatur significatio vocabulorum, sed augetur insuper. Et sic se res habet etiam in Comparativis incremento quodam auctis; veluti quum ait idem Plautus: *Nulla res magis plus negotiis habent*, *Magis modum in majorem*, *Amplius plus*, *Magis majores nugas egerit.* Vide omnino infra IV. 9.

rentius lib. 1. cap. 12.) *Juvenior*, inquit, et *senior comparativi sunt* (6) *per diminutionem; Senior, non satis Senex, junior non satis juvenis, vel intra juvenem; sicut Pauperior, intra pauperem.* Simile quiddam ex Varrone citat Censorinus de die natali cap. 14. *Usque ad sexagesimum annum Seniores vocitatos, quod tunc primum senescere corpus incipiat; inde usque ad finem vitæ unius cujusque quintum gradum factum, in quo qui esset, Senex appellaretur, quod ea ætate corpus senio laboret.* Gellius lib. 10. cap. 38. eadem fere videtur sentire, quibus oppono Quinctil. lib. 3. cap. 1. de Isocrate scribentem, *Eo jam seniore* (*octavum enim et octagesimum implevit annum*) Ovid. 2. Trist. *Sospite sic te sit natus quoque sospes, et olim Imperium regat hic cum seniore senex*, id est filius senex, cum patre seniore. Mart. lib. 6. in principio; *Cui pater æternas post sæcula tradat habenas, Quique regat orbem cum seniore senex.* Virgil. lib. 5. *Assueti sylvis comites senioris Acestæ*: idem, *Ævi maturus Acestes*: et 2. Æneid. de Priamo; *Senior*: idem

(6) *Per diminutionem.*] Intelligendum hoc de effectu significationis, quo adeo verum id est, ut etiam a Comparativis deducantur diminutiva, veluti *duriusculus*, *longiusculus*, *putidiusculus*. Atque ita, si dicam ex. gr. *Tristior erat*, minus revera significo, quam si dixissem absolute, *Tristis erat.* Ratio est in promptu, quoniam hæc locutio plena est, et simpliciter affirmat tristitiam hominis, illa vero Ellipsin habet relativam ad aliud, quæ Ellipsis, non vero Comparativa vocabuli forma, minuit significationem. Nam cum isto modo loquor, idem est, ac si dicerem integre, *paulo tristior est, quam solebat esse*, vel, *quam antea fuit*, Gell IV. 1. *quispiam Grammaticæ rei doctior*, h. e. non ita prorsus et absolute doctus, sed tamen aliquantum doctior vulgo. Diserte Terentius addidit *paulo.* Heaut. II. 1. 8. *Ubi addidit plus paulo.* Et Eunucho II. 3. 23. *Si qua est habitior paulo.* At Plautus absolute, Epidico I. 1. 7. *Videre corpulentior atque habitior*, h. e. paulo habitior, quam ante fuisti. Sic Plancus apud Cic. Famil. X. 8. *Si cui forte videor diutius tenuisse suspensam spem reip.* h. e. paulo diutius, quam exspectabatur. Sic ergo et *Seniores*, apud Censorinum et Gellium, dicuntur per Ellipticam relationem ad reliquos Civitatis Romanæ Viros, qui *Juniores* illis erant. Plane ut apud Livium III. 14. *Seniores et Juniores Patrum.* Vide et Voss. de Construct. cap. 19. Nihil tamen hæc obstant, quo minus *Senior* notet etiam Seniorem Sene, quod frustra a Sanctio his opponitur.

de Charonte lib. 6. *Jam senior, sed cruda Deo viridisque senectus*, id est, magis quam senex, hoc est, aliquantum sene senior. Plinius de apibus lib. 11. cap. 10. *Seniores intus operantur.* Cicero de Senectute; *Tum etiam Cato loquutus, quo erat nemo fere senior temporibus illis, nemo prudentior. Facio te certiorem*, non est facio te certum., sed Romanæ urbanitatis causa, ne viderentur docere alios dicebant, *Faciam te certiorem*, scilicet, quam tu es: *Sic majores nostri;* sic *plures horas*, scilicet, quam unam. *Plus eo*, dixit Terentius.

Particula *Quam* non semper petit similem casum præcedenti, ut imperiti docent: nec enim dices; *Utor Cicerone doctiore quam Sallustio; habeo vestem Titii melioris quam Sempronii*: sed (7) addes aliud verbum; ut; *dedi pecunias Titio fideliori, quam Sempronius est.* Cicero ad Quint. *Dixitque aperte se munitiorem ad custodiendam vitam suam fore, quam Africanus fuisset.* « [Terent. Adelph. act. 4. sc. 5. » *Quo vir multo melior es, quam ego sum*] » Liv. lib. 26. *Ut gloriari possis, multo fortiorem, quam ipse es, virum abs te occisum*, Valer. Max. lib. 3. cap. 2. *Ut gloriari possis, fortiorem aliquando virum, quam ipse es, tuo jussu esse interemptum.* Cicero lib. 1. de invent. *Si vicinus tuus meliorem equum habet, quam tuus est*: idem ad Pompejum; *Ubi tibi multo majori, quam Africanus fuit, me non multo minorem, quam (8) Lælius, facile et in Rep. et in amicitia adjunctum esse patiare.* Plaut. Curc.

(7) *Addes aliud verbum.*] Quod, si quando omittitur, intelligendum. Neque vero unum modo verbum, sed sæpe integrum comma. Tac. An. III. 54. *Corruptus animus haud levioribus remediis restinguendus est, quam libidinibus ardescit.* Supple, quam sunt istæ libidines, quibus libidinibus ardescit, vel adhuc plenius, levioribus remediis præ ea re, ad quam sunt istæ libidines, quibus libid. etc. Sic Sall. Jug. 63. *In potestatibus eo modo agitabat, ut ampliore, quam gerebat, dignus haberetur.* h. e. ampliore, quam erat potestas ea, quam ger. cap. 86. *Aliquanto majore numero, quam decretum erat, in Africam profectus*, h. e. quam erat is numerus, quo numero eum proficisci decretum erat.

(8) *Lælius.*] Scil. *fuit*, quod ex superioribus potest repeti. Sed omnes Codd. habent *Læ-*

Meliorem, quam ego sum, suppono tibi: « [idem » Casin. *Lepidiorem uxorem nemo, quam ego habeo » hanc, habet.*] » Cicer. *Nihil tibi concedo, quo studiosior ejus sis, quam ego sum.* Itaque Rectus Rectum petit, cum *quam* expresso vel subintellecto Verbo; ut, *Cicero doctior est, quam Sallustius.* Aliquando particula *quam*, præcedente Accusativo petit Accusativum. Terent. *Ego callidiorem hominem, quam Parmenonem, vidi neminem;* ubi aliud verbum, *vidi*, supplendum est: non enim ex vi et natura particulæ *quam*, accipimus similem casum præcedenti, si verbum subintellectum illum non regat. « [Similis » ratio est particulæ *atque* post comparativum; ut ex » hoc Plauti loco discimus Cas. act. 5. sc. 1. *nec fal- » laciam astutiorem ullus fecit poëta, atque ut hæc » est fabrefacta a nobis.*] »

CAP. XI.

Superlativa neque casum regunt, neque magis comparant, quam Positiva etiam junguntur Genitivo Plurali.

PERVERSA Grammaticorum opinio ita late pervagata est, ut jam fere nullis machinis labefactari queat: jam enim persuasum est omnibus (1) tres esse gradus in comparatione, *Doctus, doctior, Doc-*

lium, testibus Gebhardo et Grævio, quod ideo præferendum, sed longiore expediendum Ellipsi, quasi dictum esset, *quam Lælium fuisse scimus.* Simile est illud Suetonii Tib. 34. *dimidiatum aprum affirmans omnia eadem habere, quæ totum.* h. e. quæ totum habere constet. Et Claud. 40. *Nihil habere se vociferatus est, quare eos demereatur: si quem alium, et se liberum esse:* pro *si quem alium liberum esse putent, et se*, etc.

(1) *Tres esse gradus*, etc.] Cum de usu rerum constat, inane est, receptis dudum appellationibus litem movere, quæ in Systemate linguarum, quarum norma et usus loquendi est in potestate inconstantissimi vulgi, et proinde sæpe numero varius et incertus, non solent, nec possunt semper, ita accurate et per omnia rebus ipsis respondere. At hæ *Graduum* appellationes a Grammaticis sunt profectæ, æque ac aliarum rerum, scil. *Casuum*, *Generum*, etc. Difficile autem fuit et illis, Vocabula invenire,

tissimus; quod in præsentia, si attentis animis excipiamus, facili negotio dissolvemus. Sola nomina comparativa comparant: nam in illis, *Gratæ mihi fuerunt litteræ tuæ*, et *Gratissimæ mihi fuerunt litteræ tuæ*, nulla est comparatio, sed quædam amplificatio qualitatis in *superlativo*, ut vocant; nam hoc nullum aliud pejus nomen potuit inveniri. Sed nos hoc nomine utemur, ut tantum intelligamur, siquidem ita fert Barbarorum usus. Hispane dicimus, non per comparationem, sed per incrementum, *Es hombre doc-*

quæ omnem earum rerum naturam complecterentur et declararent. Ut alibi, ita et in hisce accidere debuit, a potissima parte ut fierent denominationes. Appellaverunt ergo Grammatici *Gradus Comparationis*, quoniam illi inter se comparati, vel juxta se positi, alius alium exsuperat, ut si dicam, *Titius est doctus*, *Mævius doctior*, scil. Titio, ut *Sempronius doctissimus* scil. eorum, quos modo nominavi, quibus proinde ille doctior, et cum quibus eum sic quasi comparo. Proprie autem primus, si per se solus consideretur, nec reliquos Gradus admittat, non est *Gradus*, nedum *Comparationis*, quia tantum *Ponit* et affirmat rei descriptionem, sine ullo istius descriptionis Gradu aut Comparatione. Quæ et causa est, quare *Positivus* satis recte dicatur, vel etiam *Absolutus* et *Simplex*, ut fit apud Gellium Noct. Att. V. 21. Quod autem talia sint Adjectiva, quorum Gradus præter Positivum nulli sint, aut possint per causam suæ significationis esse in usu, liquido ostendit Doctiss. Ursinus Instit. Sect. III. c. 28. *Comparatio* itaque aut *Gradus* tunc nullus statui potest, sed potest, si plures in eodem Adjectivo reperiantur significationis aut descriptionis Gradus, qui si cum Positivis conjungantur, tribuunt etiam illi speciem quandam Gradus, et Comparationis vim. Nam, ut cœpi probare, quum dico simpliciter, *Titius est doctus*, nullum dico Gradum aut comparationem, at si dico, *Titius est doctus, sed Mævius est doctior*, tum vero significo Titium esse minus doctum, quam Mævius est. Tertius vero, quia supra alios, sive plures sive omnes, excessum quendam notat, notat simul comparationem quoque aliquam, quæ in illo supra alios excessu inest. Hinc ergo, quod adfert Auctor, *Gratissimæ mihi fuerunt literæ tuæ*, intelligendum in eo, inter et ante omnes alias res, vel literas. Quocirca revera etiam *Comparationem fieri* tertio gradu censet Vossius Anal. II. 23. Et sane si, ut ipse Sanctius fatetur num. III. per Superlativum fit comparatio tunc, quando accedunt præpositiones non modo *Ante*, et *Præter*, sed et *Inter*, quæ ratio est, quare non item fiat comparatio accedente Genitivo partitionis? in quo, ut ipse passim inculcat, intelligitur *Ex numero*, cujus utique eadem est vis, quæ est τ *Inter*. Sed inferent, hunc graduum ordinem, seu tertii gradus significationem aliquam Comparationis supra omnes, destrui eo, quod interdum secundus plus significet ipso tertio. Vide

risimo; es muy hermoso; es hermosisimo. Nullam igitur in his nominibus esse comparationem, argumentis convincam necessariis.

I. Grammatici ipsi fatentur, Superlativum idem significare, quod positivum cum adverbio *valde*; ego dicerem, cum adverbio *maxime*; ut *doctissimus*, id est *valde doctus*: seu *maxime doctus*: ubi ego nullam comparationem video. At dices, in Superlato absolute posito hoc facile potest concedi; dubium est, si genitivus pluralis accedat: tunc

infra num. XI. et Voss. d. I. Ego vero vix putem, Comparativum unquam per se plus significare Superlativo. Nam in hujusmodi locutionibus, in quibus id videtur, sæpe est aliquid, quod accedit ad ὀξύμωρον, quo contraria duo simul præter exspectationem affirmantur, sicuti in illo Cœlii Ep. I. *Ea palam secreto narrantur inter paucos.* Cui simile fere est, quando quem dico *doctiorem*, *quam qui sit doctissimus.* Sed forsan dicendum potius, inesse in eo et in reliquis pene omnibus negationem ejus, quod modo dictum fuerat. Etenim si tu Titium *doctissimum* vocites, ego vero Mævium *doctiorem* esse reponam, eo neutiquam significo, *doctior* esse amplius quid, quam *doctissimus*, sed nego, Titium esse omnium *doctissimum*. Quocirca quum dicit Cicero, *Ego miserior sum, quam tu, quæ es miserrima*, in eo inesse videtur negatio seu potius. Exceptio sui ipsius ex eo, quod de Terentia affirmarat, tanquam omnium aliorum Hominum miserrima, sed præter Ciceronem; qui etiam ipsa *fit miserior*, vel immodica quædam locutionis ὑπερβολή, sicuti innumeræ sunt tales in Oratoribus et Poëtis, vel denique *miserrima* notat istic simpliciter valde miseram. Nam certe neutiquam negaverim, Superlativum sæpe etiam absolute sine ulla prorsus Comparatione illo sensu poni, siquidem id usu affatim obtinuit, et maxime in encomiorum epithetis; verba autem usu valent. Quin immo, ut vere loquar, Superlativum proprie non significat (Vide et infra ad num. IX.) disertam comparationem unius cum altero, seu unius exsuperantis in eo genere, de quo agitur, alterum, quippe quæ fit inter duo tantum, seu inter *par* aliquod, unde etiam *comparare* deducitur; sed notat excellentiam plerumque et excessum, ut modo dixi, super omnia alia, (Vide et infra num. XII. et aliquando simpliciter aliquam modo exagerationem positivæ significationis. Ut quum ait Nepos Ages. 8. *Ut eorum ornatus non modo in his Regem neminem significaret, sed hominis non beatissimi suspicionem præberet.* Manifeste hic per *beatissimum* non significatur excessus beatitatis ultimus, qualis creditur esse in Regibus; sed modicus plane, et aliquantulum vulgarem hominum fortunam excedens; atque adeo eodem prorsus modo sumitur, quo in negationibus dici solet *non valde beatus*, cui locutioni proinde accurate aliquando respondere Superlativum hinc patet. Porro etiam hæc causa est, quare tertius gradus vocetur *Superlativus*, h. e. qui inten-

enim non videtur ullo modo excludi posse comparatio.

II. Accedat igitur secunda ratio. Hæc comparatio, quam tu existimas, (2) fit etiam ante per positiva, etiam cum genitivo plurali; Ut *sancte deorum; Sanctissime deorum* Plinius lib. 13. *Inter omnes potentissimus odor.* quo sensu dixit Livius lib. 36. *Inter cæteras pugna fuit insignis*, Virgil. 4. Æneid. *Sequimur te sancte deorum, quisquis es.* Et sæpe apud Homer. Δῖα θεάων, id est, *diva Dearum.* Unde Ennius; *Dia Dearum;* idem; *Respondet Juno Saturnia sancta dearum.* Sic dicimus; *Una sororum, Unus Gallorum*, vel *ex Gallis*, *Primus sapientum, medius digitorum*, *octavus sapientum*, dixit Horatius. Ovidius Metamorph. *Mite Deûm numen Bacchus.* Liv. *Macedonum fere omnibus, et quibusdam Hadrianorum, ut manerent, permisit.*

sionem primi gradus significationi *superinfert*, modo ita, ut superaddat, quantum potest, h. e. summum supra alios in ea significatione excessum, modo ut eam modice, sed tamen valide etiam, intendat, ut fit in absoluto Superlativi usu. Plane uti *superlatio Veritatis* Ciceroni et Auctori ad Herenn. notat orationem, quæ veritatem aliquantum auget vel minuit, h. e. veritatem seu affirmativam, seu negativam, supra ipsius veri modum intendit. Liquet ex his, non adeo alienum aut absonum esse hoc *Superlativi* nomen, ut *nullum aliud pejus inveniri potuerit*, quod ait hic loci Sanctius Secundus vero Gradus [illegible] dicitur *Comparativus*, quoniam propria illi est proprie dicta comparatio, qua semper comparatur quid cum uno alio, seu, si quidem cum pluribus, cum iis tamen tunc simul junctis, et pro uno habitis; et idcirco ei præter Genitivum partitionis adjungitur etiam casus vel expressus vel intellectus, qui a præpositione regitur, et in quem fertur directe ipsa Comparatio. Atque ita diverso respectu possunt aliquo modo tres illi gradus appellari *comparationis*, sed tamen secundus maxime, immo proprie, est *Comparativus*.

(2) *Fit etiam apte, etc.*] Nullum est hocce argumentum, ad probandum, nullam esse in constructione Superlativi cum Genitivo comparationem, quia eodem modo etiam Positiva construantur. Nam eadem Positiva construuntur etiam ut Comparativa cum Præpos. *Præ*, ut apud Cicer. *Tu beatus præ nobis.* Vide infra IV. 6. Nec tamen inde conficiet, ut opinor, Sanctius, nullam ergo fieri ista Comparativi gradus constructione Comparationem, quod hic illo argumento affirmat de Superlativis. Adde, quod neque Positiva sint prorsus aliena ab aliqua Comparatione facienda, ut paulo ante ostendimus, et vel ex his ipsis Constructionibus cum Genitivo Plurali, et cum Præp. *Præ*, liquet.

Plin. *Lanarum nigræ nullum colorem bibunt.* In omnibus iis deest, *ex numero*, ut in ipsis Superlativis. Vide *Ellipsin.* Græci sæpissime utuntur genitivo plurali cum positivis, in quibus credo deesse περὶ. Apollonius lib. primo Argonaut. περὶ γὰρ βαθυλήιος ἄλλων Νήσων : id est, *præ aliis fertilis insulis.* Hesiodus in Ergis; Ιαπετιονίδη πάντων περὶ μήδεα εἰδὼς, id est, *Japetide ex omnibus consilia sciens.* Aratus de Ariete; περὶ γὰρ πολέων εὐάστερός ἐστι; id est, *præ multis enim fulgidus est.* Apollonius rursus superlativo jungit περὶ, l. 2. de Phineo; ὃς περὶ δὴ πάντων ὀϊζυρώτατα πήματα ἀνέτλη; id est, *qui præ omnibus miseriam passus gravissimam.* Frequentius addunt Græci ἐκ; Aristoph. Equitib. φίλτατε ἐκ τῶν ἄλλων θεῶν : id est, *Amice ex omnibus diis.* Lucianus de Sectis; ἀρίστους ἐξ ἁπάντων προειπὼν, id est, *Optimos omnium significans.*

III. Non possum tibi negare, per superlativum fieri comparationem, si accedant præpositiones, (3) *Ante*, *Propter*, vel *Inter*; ut in illo Virgil. *Petit ante alios pulcherrimus omnes Turnus.* « [Nepos » in vita Attici; *Et unus ante alios fuit carissi-» mus*] » Sueton. Vitell. *Famosissima super cæteras cœna fuit ei data.* Sed (4) vis comparationis non est in Nomine, sed in Præpositione. Vide plura in *Ellipsi.*

IV. Deinde si Superlativum compararet, necessario haberet casum comparationis, ad quem fieret comparatio : (5) sed hoc non fit; nam genitivus ille par-

(3) *Ante, propter.*) Sic quidem *et* in edit. Patavina et Salmanticensi. Sed tamen haud dubie voluit Sanctius *Præter*, quod significat etiam *præ* vel *supra*, unde et comparationibus adhibetur. Sueton. Galb. cap. 9. *Crucem multo præter ceteras altiorem.* Nepos Hann. 12. *Plures præter consuetudinem armatos apparere.*

(4) *Vis Comparationis, etc.*] At vide, quæ diximus infra ad IV. 6.

(5) *Sed hoc non fit.*) Immo fit. Nam Genitivus iste non tantum est partitionis, sed et Superlationis, in qua consistit omnis Grammatica unius cum uno vel pluribus aliis Comparatio; certe non minus spectat ad Superlativi, quam ablativus ad comparativi naturam, qui cum eo nectitur per Ellipsin præpos. *Præ*, sicuti Genitivus iste cum Superlativo, per Ellipsin *Ex numero*, vel potius *In numero* : Cæsar B. Gall. V. 3.

titionis est, non comparationis; et ita absolute ponuntur semper superlativa; siquidem nullus casus adjunctus ad eorum naturam spectat. Vide Ellipsin *Ex numero.*

V. Quid quod eadem hæc vis partitionis fit per comparativa, et alia nomina. Superlativa igitur, sicut et alia, ponuntur semper absolute. (6) Cicer. *Nemo est illorum omnium mihi te jucundior.* Plin. *Belluarum Elephanto nulla prudentior:* et cætera, quæ diximus in *Comparativis.*

VI. Si superlativa compararent, id etiam negando facerent, aut interrogando; sed id non fit: non enim dices; *Romanorum nemo Cicerone*, vel *quam Cicero fuit doctissimus*, sed *doctior.* Cicero pro Ligario; *Nulla de virtutibus tuis plurimis, neque gratior, nec admirabilior misericordia est.* Idem contingit interrogando; ut, (7) *Quis Romanorum fuit Cicerone uberior, vel elegantior?*

VII. Jam *Fortissimus Græcorum; Fortissimus ex Græcis; Fortissimus ex numero Græcorum; Fortissimus inter Græcos*, idem significare fatentur omnes. Cur igitur tibi concedam, in primo esse comparationem, (8) in cæteris partitionem?

Hæc civitas longe plurimum totius Galliæ peditatu valet, supple, *plurimum in* vel *ex numero Civitatum tot. Galliæ.* Hanc vero Ellipsin si quis dicat cum aliis etiam gradibus reperiri, sciat etiam illam proprie dictis Comparativis usitatam itidem cum aliis reperiri.

(6) *Cicer. Nemo, etc.*] In his certe vis illa partitionis non fit per Comparativa, sed per voces *Nemo*, et *Nulla*, cum quibus Genitivus ille jungitur. Comparatio autem fit inter unumquemque omnium Hominum et illum, ad quem scribit Cicero, ut et inter unamquamque belluarum et Elephantum.

(7) *Quis Romanorum, etc.*] Recte tamen dicitur, *Quis Romanorum fuit doctissimus?* h. e. quis inter et supra omnes Romanos fuit maxime doctus. Sed et in negando quidni recte dicerem? *Plures fuerunt Græcorum fortissimi, ad Trojanorum præter Hectorem nemo alius fuit fortissimus*, h. e. qui supra alios fortes Trojanos fortitudinis gloria emineret.

(8) *In cæteris partitionem.*] Immo omnibus hisce notatur superlatio quædam, in qua, ut dixi, etiam vis quædam Comparationis latet: vel potius, in qua tota ratio Grammaticæ Comparationis hæret. Unde ipse Sanctius Num. XI. fatetur, *in Comparativis* quoque *excessum* esse, h. e. iis notari aliquem excessum supra alium, seu superlationem quandam.

VIII. Si in superlatis esset comparatio, vitiose et ambigue scripsisset Cicero ad Trebat. *Sic habeto, non tibi majori curæ esse, ut iste tuus discessus fructuosissimus tibi sit, quam mihi*: non enim scire possemus, quo referri deberet particula, *Quam*, ad *fructuosissimus* ne, an ad *majori*. At vero hic una est comparatio, non duæ, et ordo est; *sic habeto, non tibi majori esse curæ, quam mihi, ut iste tuus discessus sit tibi fructuosissimus*; id est, maxime fructuosus, (9) ut superlatum semper absolutum maneat.

IX. Si superlatum significaret (10) ultimum excessum, quod Grammatici asserunt, non haberet numerum pluralem, quia unus semper in eodem genere tantum deberet excellere; sed Cicero dixit; *Duos Scipiones fortissimos et optimos viros*; et *duas opulentissimas urbes, Carthaginem et Numantiam.* Carthago igitur est opulentior Numantia, et Numan-

(9) *Ut superlatum, etc.*] In ea locutione et multis aliis sit sane absolutum, sed non in omnibus, nec proinde *Semper*, id est. Et tamen etiam in illa et similibus Superlatio quædam inest, cum relatione Elliptica *istius discessus* ad alios discessus.

(10) *Ultimum excessum.* Facile concesserim Sanctio, Superlativo proprie non significari *Comparationem* simplicem et vulgarem, licet Comparatio Grammatica, quæ unice consistit in excessu unius supra alios, eo vel maxime notetur, magis certe quam Positivo, qui non adeo per se, quam per additos alios Gradus, aut per Constructionem cum præpos. *Præ*, ad Comparationem ejus generis faciendam quoque adhibetur. Sed quod Sanctius vult, Superlativo neque *ultimum* unquam notari *excessum*, id vero neutiquam agnosco. Quando ipse *Doctissimus* mavult exponere per *maxime Doctus*, quam eum Grammaticis per *valde Doctus*, nullam video discrepantiam, nisi quod hoc modo non tam aperte vis illa *ultimi excessus* exprimi videatur, quam isto. Cum Cicero ait Famil. XIII. 3. *Tam gratum id mihi erit, quam quod gratissimum*, nonne eo significatur infinitus, seu quantus esse potest, excessus supra Positivum? Non semper tamen *ultimum* plane excessum notat, ne populariter quidem, nedum Mathematice. Ostendimus enim jam supra, *non beatissimum* poni ita pro *non valde beato*, in cujusmodi locutionibus Superlativus iste modice intendit Positivi significationem, sed in quendam tamen rei excessum, quo ille Homo superet multos alios. Similiter se res habet, quando dicitur quis *doctior, quam, qui est doctissimus, miserior, quam illa, quæ est miserrima*. Nam in his quoque superlativi *valde doctum, valde miseram*, notare videntur. Neque vero excessum quum notat ultimum, eum statim aut unice notat, quem res capere queat, sed eum, qui est ultimus respectu aliorum hominum aut rerum,

tia est opulentior Carthagine, quod ridiculum est. At si dicas, hæc eadem ratio erit in Comparatis nominibus, nihil ages; omnes enim mecum concedunt, in comparativis excessum esse, sed non ultimum excessum, quod de Superlativis Grammatici asseruerunt. Eadem ratione Superlata non possent jungi nominibus distributivis; ut, *Doctissimus quisque, omnes doctissimi;* quod et Valla negavit, dicens, nomen, *omnis*, non posse jungi superlativis. At Cicero dixit; *Observor a familiarissimis Cæsaris omnibus;* idem; *non omnia minutissima consectabitur.*

X. (11) Si superlativa significarent ultimum excessum, inter duo locum non haberent; sed locum inter duo habere contra Grammaticorum turbam ostenda-

cum quibus comparatio fit. Ratio autem, quam in contrarium hoc numero allegat Sanctius, est ineptissima, quum sæpe plures pariter sint et esse queant in eodem extremo rei gradu, vel si maxime non sint revera, aliis tamen videantur esse; homines vero loquantur, et usu linguæ formarit phrases, secundum hominum opinionem veritati accuratæ sæpe contrariam. Debet autem distingui accurata rerum veritas, et verborum de rebus usus, qui quoniam est penes vulgum, et homines affectibus, unde oriuntur immodicæ exaggerationes, obnoxios, sæpe veritati parum respondet. Quæ de Carthagine et Numantia scribit, non sunt exponenda, ut ille vult, sed ita, ut Carthago simul et Numantia dicantur opulentiores aliis Urbibus.

(11) *Si Superlativa, etc.*] Speciosor hæc ratio, sed tamen habemus et hic, quod respondeamus. Nec enim sequitur: Superlatum habet etiam inter duo locum, ergo non significat etiam ultimum excessum supra plures alios. Nam in lingua certe vernacula adeo ultimum excessum notat, ut non possit usurpari nisi cum articulo demonstrativo, quasi unum aliquem in ultimo excessus gradu reliquos omnes superantem designante: et tamen etiam in ea de duobus usurpatur, sicuti et in Græca fit lingua, quemadmodum ostendi publice in Dissertatione de Augustea Descriptione apud Lucam memorata. Nihil ergo obstat, quo minus et in Latina lingua, licet aliquando adhibeatur ad notandum excessum manifestum unius supra unum alterum, tamen aliquando etiam ultimum excessum unius supra reliquos omnes notet. Dico *aliquando*, quia mea certe sententia, non semper ultimi quasi puncti excessum significat, sicuti accipere hæc verba videtur Sanctius, sed aliquando etiam modicum, id quod declaravi abunde paulo ante et ad initium hujus capitis. Confirmatur vero id etiam ex eo, quod a Superlativis hisce alii etiam gradus porro formentur, veluti *proximior, postremissimus*, ἐσχατώτατος, etc. Id quod certo indicio est, non semper ultimum prorsus excessum, cui nihil superaddi possit, eis notari. De sequentis numeri observatione egimus ad initium capitis.

mus. Terent. Adelph. de duobus fratribus, inquit Demea; *Id mea minime refert, qui sum natu maximus.* Pomponius Mela de duobus Euxini angulis, lib. 1. cap. 21. *Angustissimum Ponti facit angulum.* Cicero 2. de Invent. *Quanquam præstat honestas incolumitati, tamen utri potissimum consulendum sit, deliberetur:* idem ad Marium: *Quum dubitaret in Italia ne maneret, an ad bellum tenderet*, sic intulit, *quo tempore vidisti me profecto ita conturbatum, ut non explicarem, quid esset optimum factu:* idem lib. 11. epist. 10. *Sed neque Cæsari imperari potest, neque Cæsar suo exercitui, quod utrumque pessimum est.* Livius lib. 1. *Numitori, qui erat stirpis maximus, regnum legat.*

XI. Præcipiunt Grammatici comparativum, si præcedat superlatum, plus significare; ut *Cato doctissimus est, sed Cicero doctior.* Ego assero in universum, comparatum semper comparare, Superlatum minime, quocunque loco ponatur; ut, *doctior est Cato, quam qui doctissimus.* Plautus Trinummo; *Verum meliora sunt, quam quæ deterrima.* Cicero ad Terentiam; *Ego sum miserior, quam tu, quæ es miserrima.* Denique ubicunque sit comparatum, majorem vim habet, quam superlatum; imo omnis comparatio semper fit in comparativo, aut per illas, quas diximus, præpositiones. « [Itaque cum a *pris* » obsoleto formentur *Prior* et *Primus*; apud Ciceronem tamen *prior* plus est quam *Primus*; sic » enim loquitur; *Etsi utrique primas, priores tamen* » *deferunt Lælio.* Apud Livium quoque *Pejus* plus » significat *pessimo*, lib. 3. *Orare, ne pessimum facinus pejore exemplo admitterent.*] »

XII. Non tamen dissimulabo, esse aliquas phrases apud Latinos, quæ videantur agere partes Grammaticorum, qui præcipiunt, tres esse gradus; ut, *Doctus, Doctior, Doctissimus*, quod ego semper negavi: nam si superlativum ponatur in tertio gradu, (12) non propterea (ut dixi) significat comparatio-

(12) *Non propterea significat comparationem.*] Sane significat excessum aliquem supra alios, atque ita etiam aliquam compara-

nem, sed idem significabit, ac si solum poneretur, " [aut si comparandi particula *Præ* esset expressa.] " Quod acriter est advertendum, ne parum perspicaces Grammatici iis testimoniis ad suam comprobandam inscitiam abutantur; quod planum fiet, si in quatuor, vel quinque, fiat comparatio: nam in septem Nili ostiis, si dicas, *primum magnum est, secundum majus, tertium maximum*, quonam, rogo, pacto reliqua numerabis? nisi dixeris; *Primum magnum est, secundum majus, tertium majus, quartum majus, quintum adhuc majus*, etc. Potuisses primo loco dicere; *Primum maximum est.* Sic igitur intelligendus est Cicero pro Ligario; *Alii errorem appellant, alii timorem; qui durius, spem, cupiditatem, odium, pertinaciam; qui gravissime, temeritatem*: idem lib. 4. epist. 13. *Sed tu hoc melius, vel optime omnium*: idem lib. 11. epist. 1. *Si melior casus fuerit, revertemur Romam; si mediocris, in exilio vivemus: si pessimus, ad novissima auxilia descendemus.* Hic incepit a comparativo, (13) ascendens ad positivum, et superlativum. Plautus Captivis act. 3. *Miser homo est, qui ipse sibi, quod edat, quærit, et id ægre invenit; sed ille est miserior, qui et ægre quærit, et nihil invenit; ille miserrimus est, qui quum esse cupit, quod edat, non habet. Miserrimus*; id est, omnino miser, vel maxime miser, " [vel *præ omnibus miser.*] " Ita et Plin. l. 18. c. 6. *Malum patremfamilias, quisquis interdiu faceret, quod noctu posset, nisi in tempestate cœli; pejorem, qui pro-*

tionem talis excessus inter alios, si de aliis alii adhibeantur gradus. Quin in seqq. ubique exemplis Superlativus ultimo semper loco occurrit: Quorsum illud? nisi quia in plerisque ultimum excessum notat, ultra significationem non modo Positivi, sed et Comparativi. Quando Cicero ait, *sed hoc Tu melius, vel optime omnium*, quid aliud istic notatur Comparativo, quam Comparationem illius cum solo Cicerone, vel excessum ea in re supra unum Ciceronem; Superlativo autem eandem plane vel comparationem, vel excessum, sed supra alios *omnes*? Significat ergo Superlativus istic talem prorsus Comparationem, qualem comparativus, nisi quod illa sit ultimi excessus supra omnes, hæc excessus simplicis supra unum. Et sic in reliquis hujus numeri exemplis se res habet.

(13) *Ascendens ad Positivum etc.*] Immo descendens ad deteriora per Positivum et Superlativum, sed aliorum nominum, quæ deterius quid bono vel *meliore casu* notant.

festis diebus ageret, quod feriatis deberet; pessimum; qui sereno die sub tecto potius operetur, quam in agro. Corn. Celsus lib. 2. cap. 18. *Gravior his ex lacu aqua, gravissima ex palude.* Sed si locum integrum legas, videbis alium superlativum, ante comparativum. Terent. act. 5. sc. 8. Adelph. *Quid si majus aliquid te oret?* Mic. *Quasi hoc non sit maximum.* Helena Paridi apud Ovidium; *Lude, sed occulte; major, non maxima, nobis est data libertas, quod Menelaus abest:* id est, non est nobis maxima libertas, sed major, quam antea. In omnibus his potuisses incipere a superlativo.

XIII. Nomen *Proximus* superlatum esse nemo, ut opinor, negabit; at Cicero et alii, quum aliquid enumerant, (14) in secundis locis ponunt, non in tertiis, aut quartis; unde tota tua doctrina de superlatis, atque adeo nomen ipsum *Superlativorum* evanescit et prosternitur. Cicero 1. Offic. *Prima societas in conjugio est, proxima in liberis; deinde una domus*, etc. ibid. *Sed si contentio quædam, et comparatio fiat, quibus plurimum tribuendum sit officii, principes sint patria et parentes, proximi liberi, totaque domus:* Idem 2. Invent. *Summa necessitudo honestatis, huic proxima incolumitatis, tertia et levissima commoditatis:* idem 1. Offic. *Maximam vim natura habet, fortuna proximam.* Plin. lib. 12. c. 13. *Asarum optimum in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illyrico.*

XIV. Elegantissimus est locus Pomponii Melæ lib. 1. cap. 8. *Fons media nocte fervet, mox et paulatim tepescens, fit luce frigidus; tum ut sol surgit, ita frigidior, subinde per meridiem maxime riget: sumit deinde tepores iterum, et prima nocte calidus; atque ut illa procedit, ita calidior, rursusque, quum est*

(14) *In secundis ponunt.*] Hoc vero est absurdissimum, et tamen Sanctius pæana hic canit, quasi triumphata Grammaticorum doctrina de Superlatis. Quæso quo alio ordine poneretur *proximus*? An tertius vel quartus est propior, aut magis proximus primo, quam secundus est? Refutare hæc qui pluribus velit, nihilo magis agat, quam si lucernam Soli accendat.

media,

media, *perfervet*. Vides in tertio loco verbum positum pro comparativo, ubi Grammatici superlativum collocandum putant; quod et ego quoque sic collocarem, (15) sed sine comparatione ulla, et absolute. Ut de eodem fonte Plinius libro 2. cap. 103. *circa meridiem maxime frigidus*, *mox paulatim tepescens*, *ad noctis media fervore et amaritudine infestatur.*

Nunc aliquas Vallæ rationes convellamus; nam omnes persequi esset importunum. Non putat ille locum esse superlativo, ubi sit diversum genus; ut, *Cicero fuit Græcorum et Latinorum disertissimus.* (16) Sed longe fallitur, nec in hac parte quid

(15) *Sed sine comparatione ulla.*] At quando dicitur, *maxime riget*, annon est Comparatio Superlationis, super reliqua diei et noctis momenta, quibus minus riget?

(16) *Sed longe fallitur.*] Si tamen naturam spectemus Comparativi et Superlativi, ex usu Linguæ cognitam, manifestum erit, non adeo in hisce lapsum esse Vallam. Etenim Comparativi Comparatio seu exsuperatio potissimum respicit eum vel etiam eos, qui extra ipsum sunt, et a quibus quasi oppositis sibi ipse distinguitur, seu Comparativum ex analogia et Linguæ usu refertur ad unum aliquod sibi oppositum, quod tamen ex pluribus simul sumptis sæpe est conflatum, Superlativum vero ad plura sui generis singula. Hinc, ut recte Valla monet, *Utrum*, quod de Duobus dici solet, Comparativo tribuitur, *Quid*, quod de Pluribus, Superlativo, Veluti apud Ciceronem, *Quærere*, *Utrum potius*, *aut*, *Quid potissimum dicamus*: apud Quinctilianum, *Ex duobus Uter dignior*, *ex Pluribus Quis dignissimus*. Requirit autem in Superlatione suum *Genus*, non *diversum*, aut *alienum*, non tantum Valla, sed et Priscianus lib. III. ex quo ille hoc reperiit. Et recte requiritur id, modo recte intelligatur. Volunt enim Grammatici recte dici ex. gr. *Homo est animalium prudentissimus*, at minus recte, *Homo est Simiorum prudentissimus*, sed recte denuo, *est Simiis prudentior*. Hinc jam quando dicitur quis *omnibus Gallis Doctior*, videtur potissimum tunc designari homo non Gallus. Quod si ipse Gallus sit, dicendum tunc potius *Reliquis*, quam *Omnibus*. Si tamen Hoc vel Huic simile quid alicubi occurrat, ut fit, sed apud Poëtas potissimum, intelligi tunc videtur illud ipsum *reliquis* vel *aliis*. Nam quin recte dicatur de Gallo, *ille est reliquis omnibus Gallis doctior*, nullum est dubium. Quando Valerius Max. IV. 3. 6. dicit Fabricium *omni cive fuisse majorem*, huc non pertinet. Nam comparatio ibi fit inter Fabricium et unumquemque alium Civem singulatim. Superlativi autem superlatio quum respiciat ferme alios ejusdem classis, ordinis, generis, homines aut res, non ergo ita fallitur Valla, quando censuit minus recte dici, *Cicero fuit Græcorum doctissimus*, quum Cicero utique non fuerit homo Græcus. Nec juvant quidquam, quæ contra illum hic afferuntur a Sanctio, Auctorum loca, quæ vel prorsus aliena sunt, vel per Ellipsin certissimam explicanda. Aliena sunt, veluti [illegible] et similia. Nam non exclu-

sit genus intelligit, quum reprehendat illud Macrobii; *Age Servi, non solum adolescentum, qui tibi æquævi sunt, sed senum quoque omnium doctissime*; quasi vox, *doctissime*, non sit genus juvenum, et senum. Sed quid attinet genus inculcare, quum hic sit partitio, ut sæpe diximus? Cur igitur eadem opera non reprehendis Ciceronem pro domo sua, dum inquit; *Hoc ministro omnium non bipedum solum, sed etiam quadrupedum impurissimo, Remp. perdidisti*: et in Bruto; *Phalereus successit iis senibus adolescens, eruditissimus ille quidem horum omnium*; idem; *Dii isti Segulio male faciant homini nequis-*

ditur ille *Optimus* ex genere *malorum*, sed vel maxime includitur in illud genus, dum dicitur, *non est Bonus*, sed, quia inter Malos quoque datur magis et minus, ideo ille, qui erat paulo minus Malus quam reliqui, dicitur recte Homo *Optimus malorum* Hominum. At per Ellipsin explicari debent illa, quæ majorem paulo habent Speciem, et ideo a Saturnio, Vossio, Ursino quoque urgentur contra Vallam: qui et revera errat, quando Auctorum loca reprehendit identidem, quasi minus Linguæ Latinæ essent consentanea, quum explicare ea deberet, atque ita in suam retrahere sententiam, quod facile potuisset. Sed non attendit satis ad latitudinem *Sui Generis*, atque ita in *alienum* seu *diversum genus* male separavit, quæ *unius* latioris erant *generis*. Hinc ergo est, quod illud in Macrobio reprehendat, ubi *Servius* dicitur, *non solum Adolescentum qui ipsi sunt æquævi, sed Senum quoque omnium doctissimus*. Nec enim vidit debere hic addi tantum illud, quod per manifestam Ellipsin est suppressum, et supprimi solet, quodque sub Adjectivis *Adolescentum* et *Senum* intelligitur, h. e. addi *Hominum*, et sic omnia fore plana. Nam si diceretur, *Doctissimus omnium Hominum*, sive illi Adolescentes sint, sive Senes. Sic apud Ciceronem, *Ministro omnium, non bipedum solum, sed etiam quadrupedum impurissimo*, adde *Animantium*, quod manifeste intelligitur, ut liquet ex illa distinctione *bipedum* et *quadrupedum*, in quam separantur omnia ferme animantia, sub quibus etiam Homines continentur. Confer locum Plinii, *Velocissimus omnium animalium, non solum marinorum, est Delphinus*. Potuisset dixisse, ut Cicero, *non marinorum solum, sed etiam terrestrium*, in quibus intelligendum tunc fore *animalium*, ex verbis Plinii, ut nunc se habent, manifestum; quod proinde itidem in Ciceronis verbis est intelligendum. Porro Phalereus laudatur, ut *eruditissimus horum omnium*, quos scilicet memoravit antea Cicero, et inter quos refert hunc ipsum quoque Phalereum. Segulius dicitur *Homo nequissimus omnium, qui sunt, qui fuerunt*, etc. At vero intelligi hic *Hominum*, et nihil duri aut insoliti superesse, tam manifestum est, ut verbis non sit opus. Vis ergo Superlativi tendit unice in Substantivum nomen sui generis, cujus constructionis natura non mutatur, etiamsi illud Substantivum porro dividatur in varias sui generis species. Atque ideo, cui neutiquam dicerem, Cicero est *Græcorum doctissimus*, sine

simo *omnium qui, sunt, qui fuerunt qui futuri sunt.* Plinius in epistola; *Regulus omnium bipedum nequissimus.* Plinius lib. 9. *Velocissimus omnium animalium, non solum marinorum, est Delphinus*: id est, maxime velox. Cicero 1. de Oratore. *Juris peritorum eloquentissimus, et eloquentium juris peritissimus* Catull. *Phaselus navium celerrimus*: idem; *Disertissimo Romuli nepotum, quot sunt, quotque fuere, Marce Tulli, quotque post aliis erunt in annis.* Martialis lib. 12. *Non est, crede mihi, bonus, quid ergo? Ut verum loquar, Optimus malorum*: ibidem; *ultimus bonorum.* Idem Valla

hæsitatione tamen dixerim, *Cicero fuit omnium Oratorum, tam Græcorum, quam Romanorum, disertissimus*, quum et ipse Cicero fuerit Orator, et constructio absolvatur hisce, *disertissimus omnium Oratorum*, qui varii esse potuerunt. Locum Plinii XXXIII. 1. ubi Legati Romanorum ad exteras Gentes, dicuntur *Exterorum honoratissimi*, recte jam exposuit Vossius de Construct. cap. 7. Adhæserunt ad has locutiones etiam Tan. Faber, et Schefferus ad Ælian. V. H. VII. 14. ubi de Epaminonda dicitur, καὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Ἑλλήνων πρῶτος ἐγένετο. Nam volunt, quia Epaminondas minime fuit Romanus, sed Thebanus, legi ergo Θηβαίων, contra omnium Codd. fidem pro Ῥωμαίων, quod *ridiculum et non ferendum* pronunciat Faber, sed male, ut ex dictis jam liquet. Proximi præcepti ab Valla profecti, et a Sanctio hic refutati, eadem fere est ratio. Certe dixerim lubentius, *Hæc est pulcherrima illarum sororum*, quam *suarum*, quia *sorores suæ* in hac locutione quasi distinctæ ab ea considerantur, quum in priore ipsa quoque in numerum omnium sororum includatur. Inanissima sunt quæ Sanctius hic Vallæ opponit, *Medius horum digitorum longissimus, Zeno istorum acutissimus, Demetrius horum ipsorum politissimus*, quum medius digitus sit utique unus horum digitorum, Zeno fuerit istorum Epicureorum acutissimus, inter quos et ipse erat, Demetrius fuerit horum a Cicerone memoratorum una cum ipso, politissimus. Sed tamen occurrunt etiam apud Auctores, quæ nos sententiæ dubios reddere queant. Nam plane ita, ut vult Sanctius, construuntur Superlativi etiam cum Genitivis *ceterorum*, *aliorum*, etc: quæ tamen illam distinctionem et exclusionem quandam manifeste videntur significare. Sic Tacitus Agric. 34. superstites Britannos vocat *Ceterorum Britannorum fugacissimos.* Et Macrobius Saturn. VII. 8. *Ægyptum regionum aliarum calidissimam.* Hæc et similia loca si reprehendisset Valla, minus mirarer, quum revera aliquid in iis improprii et insoliti hæreat, quod in genuinam significationem ac receptum usum Superlativi incurrit. Ferri tamen nunc debent istæ locutiones talium exemplorum auctoritate, licet haud dubie ab incuria ipsorum Auctorum sint profectæ, non satis animadvertentium, quid discriminis sit inter *Ceterorum Britannorum*, et *Omnium Brit. fugacissimi.* Certe imitari illas nolim, nec imitandas putem. In tertio, quod in Valla notat Sanctius, hæret verus error Vallæ, recte hic a Nostro refutatus.

præcipit, ne dicamus; *hæc est pulcherrima suarum sororum*, sed *pulcherrima sororum*; quia sororum ipsa una est, suarum sororum non est: egregia vero ratio, et tali viro digna: eodem ergo argumento dicere non possemus: *horum digitorum*, aut *omnium digitorum medius est longissimus*. Erravit igitur Cicero 3. Tuscul. cap. 17. *Zeno istorum acutissimus*: idem de Orat. 2. 23. *Demetrius horum ipsorum politissimus*, et multa quæ supra citavimus. Illud multo putidius; non potest (inquit) locus esse superlativo citra tertium gradum: nam si inter plura vascula æqualia unum sit magis capax, non recte dicas; *hoc est omnium maximum*. Quasi Latine non optime dicatur: *Pessime tecum actum est*; *mecum vero male*; *durius cum sociis nostris*: vel sic; *Salus homini pretiosissima est*, *vita dulcior*, *pecunia optabilis*. Si intelligeret Laurentius, nullam hic esse comparationem, quum dicimus, *omnium maximum*, sed partitionem, has argutias mitteret. Attende contra Vallam Livii verba libro 7. *Inde Barbari dissipati vertunt impetus in suos, fusique per campos* (*quod editissimum inter æquales tumulos occurrebat oculis*) *arcem Albanam petunt*. Non attenderat item Valla, quod superius adduximus, superlata inter duas res habere locum. Acutius disputabat amicus quondam meus, ex loco Ciceronis sic colligens, hoc nomen *summus* superlatum est, sed *summum* vocat Cicero, *quo nihil sit superius*: significat igitur ultimum excessum, simulque comparationem. Locus autem sic se habet in secunda Tusculana; *Summum dico, quo nihil est superius; breve, quo nihil est brevius*: et infra; *Summum autem dico, etiam si decem atomis est major alius*. Hæc Cicero. Sed hic locus nil oberit nostræ doctrinæ; nam (17) si velim negare, *Sum-*

(17) *Si velim negare, summum esse superlatum*, etc.] Non id video: nam revera est Superlatum, æque ac *citimus*, *ultimus*, *infimus*, *postumus*, etc. Dicitur autem *Summus* contracte pro *supimus*, P, quia sequitur M, mutata in eandem literam, ut et fit, quando *Sub* cum Verbis ab ea litera M incipientibus componitur.

mum esse superlatum, commode id facere possem, sed sit sane superlatum, nonne sequitur statim, *breve voco, quo nihil est brevius*? Potuisset etiam dicere, *Magnum voco, quo nihil est majus, et nigrum, quo nihil est nigrius*. Sed illo in loco ridet Cicero Epicurum, de *summo* et *brevi* disputantem. Summa sit nostræ disputationis, comparata et superlata nullum penitus casum regere, nam si fuerit ablativus, ut, *Doctior Catone; Celerius opinione*, deest *Præ*. Si fuerit Genitivus, ut *Pedum dexter est velocior, Omnium horum major est charitas; sororum formosior*, vel *sororum formosissima*, deest, *Ex numero*, ut sæpe jam ostendimus; partitio enim est, non comparatio.

CAP. XII.

De Usu Reciprocorum, contra Vallam, Budæum; et Quinctilianum, qui perperam reprehendit Ciceronem. Obscuritas, vel Ambiguitas, in sermone signum est stultitiæ. Regula de Usu Reciprocorum.

IN LABYRINTHO reiprocationis diligentiorem Theseum optarem, qui filum duceret, quam fuit Valla, qui magno conatu magnas, ut solet, nugas dicit, non parcens interim gravissimis Scriptoribus. Quid hic sit tenendum, aut fugiendum, accipe; Stultum est ea scribere aliquem, aut loqui, quæ ne peritissimi quidem intelligant: quare Amphibolia maxime vitanda est; in Reciprocis vero continget vel maxima, nisi regulis adhæreas, quibus poteris supersedere, dum ambiguitas non potest contingere, aut sensus est apertus. Quare ubi est prima vel secunda persona, regulà nulla erit; ut, *cepi columbam in nido suo*, vel *ejus*, vel *ipsius: ille tibi irascitur, quia sibi nocuisti*, vel *ei nocuisti*. Hoc Valla nescivit, quia damnat illud, Ovidii; *Respice Laërten, ut jam sua lumina condas*: et corrigit illud in Sallustium; *Nolite hunc judicare ex operibus suis*. Budæus etiam hoc non animadver-

tit, quum multa contra Vallam congerit in commentariis. Cicero 2. Verr. *Intelligit, me ita paratum in judicium venire, ut non modo in auribus vestris, sed in oculis omnium sua furta atque flagitia defixurus sim*: et 3. Verr. *Suis eum certis propriisque criminibus accusabo*: idem 4. Attic. *Debemus patrem familias domi suæ occidere nolle.* Ovidius; *Ecce rogant teneræ, sibi dem præcepta, puellæ.* Plautus Milit. III. 2. 45. *Excruciabit me herus, domum si venerit, quum hæc scibit, quia sibi non dixerim.* Sen. ad Albinam matrem; *Puer ad tuum formetur arbitrium; (1) multum sibi dabis, etiam si nil de-*

(1) *Multum sibi dabis.*] Duriusculum quidem hoc, sed tamen sic fere et Plautus Pœn. V. 2. 123. *Suam rem sibi salvam sistam, Si illo advenerit.* Trin. I. 2. 119. *Nunc si ille huc salvus revenit, reddam suum sibi.* Cic. Fam. IX. 15. *Gratias mihi agunt, quod se mea sententia Reges appellaverim.* De Invent. I. 23. *Hoc igitur vitendum, ne, cujus genus posuerit, ejus secum aliquam, sicut diversam, partem ponas in eadem partitione,* Ovid. Fast. III. 200. *Consus tibi cetera dicet. Illo facta die, quum sua sacra canes.* Ubi nullam esse necessitatem emendandi *canet*, ex aliis et similibus utique locis patet. Sed et in tertia persona non minus dura occurrunt; Plaut. Mil. II. 2. 31. *Ut vincat eum, qui vidit se, ne viderit.* Nepos Lysandro cap. 3. *Itaque decemviralem suam potestatem sui ab illo constitutam sustulerunt.* Attico 10. *Ut non solum ei, sed et omnibus suis* (h. e. ejus) *amicis esset inimicus.* Florus II. 6. 26. *Adversus hostem tam callidum, non virtute tantum, sed suis etiam pugnare consiliis oportebat.* Frequentiora sunt et minus dura, aut ambigua, si quando in eodem commate, vel nominatim, vel demonstrativo pronomine, designatur is, ad quem reciprocum referri debet. Plaut. Amph. I. 1. 39. *Stabilivit regnum suum regi Creonti.* Verba antiquæ rogationis, qua arrogatio fieri solebat, apud Gell. V. 19. *Velitis jubeatis Quirites, Uti L. Valerius L. Titio tam jure legeque filius sibi siet.* Ovid. Pont. I. 4. 2. *Qui miser est, ulli si suus esse potest.* Cic. de Inv. I. 14. *Si dicat. Orestes ejusmodi animum matris suæ fuisse, ut ab ea potissimum liberi sui pœnas petere debuerint.* Lib. III. 18. *De captivis ut quisque liber aut servus esset, suæ fortunæ a quoque sumptum supplicium*, h. e. conveniens singulorum fortunæ XXV. 38. *Ne tamen subita res et nocturnus terror, et jam non suæ fortunæ consilium perturbaret*, scil. milites. XXII. 39. *Ne suam occasionem hosti des.* Emenda ex his Liv. XXII. 12. *Increpans quidem victos tandem Martios animos Romanorum.* Optimi codd. *tandem quos Martios animos Romanis.* Valla sustulit τὸ *quos.* Gronovius conjectat, *tandem quoque Martios animis Romanos.* Propius vero et priscæ scripturæ est, si unica mutata litera simpliciter legas, *victos tandem suos Martios animos Romanis.* Similiter XLII. 50. *Sicubi Populus Romanus sua fortuna labet.* Gronov. *Sicubi Populi R. Fortuna labet*; deleto *sua.* At lege omnino, *Sicubi Populo R. sua*

deris præter exemplum. Plin. *Vinea si macruerit, sarmenta sua comburito.* Nec vero solum in primis et secundis personis sic loquuntur gravissimi viri, sed etiam in tertiis, quoties contigerit, ut dubius sermo esse non possit. Virgil. Æneid. 4. *Tunc breviter Barcen nutricem affata Sichæi: Namque suam patria antiqua cinis ater habebat.* Hoc Valla quibusdam argutiis emendare conatur, dicitque emendaturum Virgilium, si vixisset. Cur non etiam carpit illud Æneid. 6. *At pius Æneas ingenti mole sepulchrum Constituit, suaque arma viro, remumque, tubamque?* Cur etiam solœcismi non damnat Valerium Max. lib.

fortuna labet. Sic et in Curt. III. 2. 17. *Erat Dario mite ac tractabile ingenium, nisi suam naturam plerumque fortuna corrumperet.* Scabri aliquid inesse huic loco declarant variæ eruditorum conjecturæ, et quod a multis MSS. abest vox *suam*, teste Freinshemio. Sunt tamen, qui exponant *suam naturam*, cui *adjuncta est*, *quamque possedit in homine felici fortuna*, at alibi, *fortunam* accipiunt pro *fortunatis*, quia *homines rebus secundis utentes*, *per fortunam mutant plerumque naturam suam in pejus.* Alii per *Suam naturam* intelligunt *fortunæ obnoxiam*, *quæ totam sese illi permisit.* Omnia sunt satis dura, et longe petita. Quapropter vix dubitem scripsisse Curtium, *nisi sua naturam plerumque fortuna corr.* Sensu oportunissimo, qui est, nisi Hominis cujusque naturam, etiam per se bonam, corrumperet plerumque sua istius naturæ et hominis fortuna. Recte enim *sua fortuna* ad *naturam* refertur. Sic in Sanctianis exemplis. *Quum Eum cives Sui accusarent. Desinant insidiari domi suæ Consuli.* h. e. in ædibus Consulis. *Sepulcrum imponit suaque arma viro.* His adde illa, *Trahit sua quemque voluptas. Stabilivit regnum suum Creonti. Ulciscentur illum mores sui. Sua riserunt sæcula Mœoniden. Suus Rex Reginæ placet. Mater quod suasit sua, adolescens mulier fecit.* Plane hæc similia sunt nostræ emendationis locutioni, *naturam hominis plerumque corrumpit sua fortuna*, quæ liquidissimi est sensus, quum duri sit et perplexi, *naturam suam plerumque corrumpit fortuna.* Sæpe etiam in proxime præcedenti commate designatur is, ad quem reciprocum sequenti commate referendum. Gell. I. 8. *Ad Laidem Demosthenes clanculum adit, et ut sibi sui copiam faceret, petit. Sui* refertur ad illam, quæ designatur Nominativo τῷ *faceret*, *sibi* ad illum, qui designatur Nominativo τῷ *petit* in præcedenti commate. Et sic curari Florus debet manifesta emendatione I. 12. 5. *Falisci quum obsiderentur, mira visa est fides Imperatoris, quod ludimagistrum urbis proditorem, cum iis, quos adduxerat, pueris, vinctum sibi ultro remisisset.* Hæsitant in his, et varie ea tentant eruditi interpretes. Putem sine hæsitatione legendum *Faliscis*, quo facto omnia erunt expedita. Sed hoc jam præcepisse Freinshemium in ultima sui Flori editione, postea deprehendi, qui antea prioribus ejus edd. fueram usus. Sic in tota fere oratione obliqua reciprocum refertur ad eum, cui hæc oratio tribuitur. Vide Cæsarem B. Gall. I. 20. *Quibus opibus non solum ad minuendam*

2. cap. 7. de Metello? *neque singulas partes apprehendit, sed totam continuo in statum suum redegit.* Ubi *suum*, non ad Metellum, sed ad disciplinam militarem retulit: idem 3. cap. 7. *Ad speculanda acta sua venisset:* et lib. 4. cap. 1. de Africano; *Eodem robore mentis causam Annibalis in senatu protexit, quum eum cives sui missis legatis accusarent:* et lib. 4. cap. 3. *Alexander Diogenem gradu suo divitiis pellere tentat. Suo*, id est, Diogenis. Quinctus Curtius lib. 3. *Alexander*, inquit, *urbem destitutam a suis intrat.* Cæsar 1. Gallico. *Biduo post Ariovistus legatos ad Cæsarem mittit, velle se agere cum eo, aut si id minus vellet, e suis legatis aliquem ad se mitteret:* idem 1. Civili; *Pompejus enim rescripserat, sese rem in summum periculum deducturum non esse, neque suo consilio aut voluntate Domitium se in oppidum Corfinium contulisse:* ibidem; *Cæsar interpellat, se non maleficii causa ex provincia egressum; sed uti se a contumeliis inimicorum defenderet, ut tribunos plebis ea re e civitate expulsos ad suam dignitatem restitueret, ut se et populum Romanum in libertatem vindicaret:* sequitur statim; *Lentulus, ut in oppidum reverti liceat, petit, quod de sua salute impetraverit, fore etiam reliquis ad suam spem solatio.* Cicero libro 11. Attico; *Quumque ex eo de me percontaretur, eum sibi ita dixisse*

gratiam, sed et ad perniciem, suam. (Divitiaci verba facientis) *uteretur* Dumnorix. Sæpe etiam in uno orationis contextu reciprocum ad diversos refertur. Liv. XLV. 13. in oratione Masgabæ, qui Masinissæ filius, ad Senatum Romanum nomine patris, *Sumere itaque eosdem*, (Romanos) *non se rogare, æquum esse, neque emere ea ex fructibus agri ab se dati, quæ ibi proveniunt.* Posterius *se* refertur manifeste ad Romanos, quos non oporteat emere aliquid ex rebus, quas ipsi dederint; prius ad Masinissam, cujus nomine instituitur oratio. Quo pene modo etiam apud Sallust. Jug. 20. reciprocum respicit simul eum, ad quem instituitur oratio, et qui loquitur. *Monere Bomilcar Nabdalsam, ne præmia Metelli in pestem suam converteret: Jugurthæ exitium adesse, ceterum suane, an Metelli virtute periret, id modo agitari.* Per *Suane* intellige vel solum Nabdalsam, vel potius utrumque simul, Nabd. et Bomilcarem. Sic et Ariovistus apud Cæsarem B. G. I. 36. *Neminem secum sine sua pernicie contendisse.* Ubi *secum* respicit ipsum Ariovistum, *Sua* vero Neminem.

narrabat, se mihi esse inimicissimum, volumenque sibi ostendisse orationis, quam apud Cæsarem contra me esset habiturus, multa a se dicta contra ejus amentiam. Hic scribit Cicero Attico, Terentium scripsisse de amentia Q. Ciceronis. Voces *sibi*, referunt Terentium, voces *Se*, prima referunt Quintum, secunda Terentium. Cæcina ad Ciceronem lib. 6. *Hoc si Cæsar non cogitat, omnibus rebus felix est; si scit, et persuasus est, quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, quum ignorit omnibus, qui multa deos venerati sunt contra ejus salutem.* (2) *Suam*, subaudi scribentis, *ejus*, subaudi Cæsaris. Cicero 3. de Natura Deorum; *Minerva dicitur patrem interemisse, virginitatem suam violare conantem*: idem pro Milone; *Vos ex M. Favonio audistis, Clodium sibi dixisse, et audistis vivo Clodio, periturum Milonem triduo*: idem in Catil. *Desinant insidiari domi suæ Consuli.* Sallust. Catil. *Cornelius et Vargunteius constituerant Ciceronem domi suæ imparatum confodere.* « [Plaut. Mil. *Si » quid faciendum est mulieri malitiose, ea sibi im» mortalis memoria est meminisse*; pro, ad ea re» cordanda immortalis illi est memoria.] » Plinius libro 2. de Luna; *Defectus autem suos et Solis, eorum magnitudinem umbræque indices existere*: idem libro 27. cap. 8. de quadam herba; *Curatum ea scio, omnibus fere ossibus confractis, putatorem, circumdata universo corpori, aquam suam inspergentibus.* Lucanus libro 5. circa finem; *Fida comes Magni vadit duce sola relicto, Pompejumque fugit: quæ nox sibi proxima venit, Insomnis.* Sensus est; Nox proxima fuit sibi, id est Corneliæ, sine somno. Quem locum male pensitavit Budæus [*at vide Budæum* p. m. 28.] in commentariis, sicut et alios multos contra Vallam ibidem scribens. Neque Quinctilianus recte contendit, Ciceronem incidisse in amphibo-

(2) *Suam, Subaudi Scribentis.*] Immo vero et hic subaudi *Cæsaris*, æque ac in *Ejus*. Sed et ita demum huc pertinet hic locus.

liam; Fabii verba sunt libro 7. cap. 9. *In quod genus incidit Cicero, loquens de C. Fannii Soceri instituto, quem quia cooptatus in augurum collegium non erat admodum diligebat; præsertim quum ille Q. Scævolam sibi minorem natu generum prætulisset: nam id* (sibi) *et ad Socerum referri, et ad Fannium potest.* Hæc Fabius oscitanter nimis: nam qui recte totum Ciceronis locum excutiat, videbit aperte sermonem fieri præcipue de Fannio, et Fannius est prius et præcipuum suppositum. Locus integer sic habet in Bruto; *Alter autem Q. Fannius Marci F. Caji Lælii gener, et moribus et ipso genere dicendi durior. Is Soceri instituto, quem quia cooptatus in Augurum collegium non erat, non admodum diligebat, præsertim quum ille Q. Scævolam sibi minorem natu Generum prætulisset; cui tamen Lælius se excusans, non Genero minori dixit se illud, sed majori Filiæ detulisse: hic tamen instituto Lælii Panætium audiverat.* Hæc disputavi verbosius, ut intelligas, magnos interdum viros in rebus parvis cæcutire. Regula igitur sit, quam sequi omnino debemus; (3) quoties ambiguus poterit esse sermo, reciprocum ad primum et præcipuum suppositum recurrat; ut si dicas; *Dios se aparta de los hombres por sus pecados*; *Los hombres se apartan de Dios por sus pecados*; *Deus discedit ab hominibus propter eorum peccata; homines, discedunt a Deo propter peccata sua.* Unde rursus non probo illud Quinctiliani cap. citato; *Pluribus*, inquit, *verbis emendandum, ubi est id, quod*,

(3) *Quoties ambiguus, etc.*] Si ergo nihil ambigui sit in sensu, sæpe pro Reciproco adhibetur aliud Pronomen. Cæsar. B. G. II. 3. *Rhemi Legatos miserunt, qui dicerent, etc. . . . . . tantumque esse eorum omnium furorem, ut ne Suessiones quidem, Fratres Consanguineosque Suos, qui eodem jure, iisdem legibus, utantur, unum imperium, unumque magistratum cum Ipsis habeant, deterrere potuerint, quin cum his consentirent*. Pro *cum ipsis* dicendum erat *Secum*: nam referendum hoc ad eos, qui verba faciunt, itidem ut paulo ante *Suos*. Sed tamen quia de nullis aliis potest intelligi, et ideo nihil in eo est ambigui, licet mox sequatur *His* de aliis dictum, Reciproco hic abstinuit Cæsar. Sic III. 1. *Galba, secundis aliquot præliis factis, missis ad Eum undique legatis, et pace facta, constituit, etc.* pro, *ad se.* Vide et Ursinum To. 2. p. 141.

quo referatur, dubium est, et ipsum est ambiguum; Hæres meus dare illi damnas esto omnia sua. Hæc ille. Sed satis emendabitur ambiguitas, si supradicta regula observetur. « [Vellejus *l.* 1. *Alexander a Ly-» sippo impetravit, ut eorum equitum, qui apud Gra-» nicum ciciderunt, faceret statuas, et ipsius quoque » iis interponeret.* Ubi dixit *ipsius*, non *suam*, vi-» tandæ causa ambiguitatis, si enim dixisset *suam*, » futurum erat ambiguum, de Alexandri, an de Ly-» sippi, statua loqueretur. »

CAP. XIII.

De Possessivis contra omnes fere. Possessiva nomina idem significant, quod Genitivus. Genitivi significatio. De Genitivis Mei, Tui, Sui.

LONGA est apud Grammaticos de Possessivis nominibus controversia; nemo tamen hactenus quid rectum in illis sit demonstravit. Nos igitur contra Laurentium, qui in principio secundi libri longam de iis texit disputationem, disseramus.

Possessivum idem significat, quod genitivus, unde creatur; ut, *Paterna domus*, et *paternæ possessiones*, id est, *patris*. Hujus regulæ nullam exceptionem esse patiar; nihil enim frigidius, quam illud, quod hic Laurentius adfert, *meus*, *tuus*, *suus*, non deduci a *mei*, *tui*, *sui*, primitivis, sed ab antiquis genitivis *mis*, *tis*, *sis*, quod figmentum fictis valde Grammaticis placuit. Ego non negaverim, apud Ennium et Antiquos reperiri, *mis*, *tis*, *sis*, sed in ablativo, pro *meis*, *tuis*, *suis*, ut *sos* pro suos, *sas*, pro suas, *sum* pro suum; ut, *postquam lumina sis oculis bonus Ancu' reliquit.* Vide Festum in voce *Sos.* « [Ennius 2. Annal. *Cura ingens mis cum » concordibus æquiparare.* Ubi *mis* perperam (1) Pris-

(1) *Priscianus pro Genitivo.*] Vide Eum Lib, XIII. cap. 2. Si tamen hi quoque sint Genitivi, ut esse revera videntur, (Vide Vossium de Anal. IV. 4.) crediderim contractos

» cianus pro genitivo accipit. Plaut. Mil. act. 4.
» sc. 2. *Ait illam cruciari miseram, quia tis egeat,*
» *quia te careat;* ubi *tis* valet *tuis*, subaudi, forma
» et factis; sicut ibidem; *Ego hic adstabo cum hac*
» *forma et factis sic frustra;* et act. 1. sc. 7. *Vir-*
» *tute, et forma, et factis invictissimis.*] » Res igitur sic se habet; (2) Omnis genitivus significat active, aut passive; idem significabit semper possessivum; ut, *vulnus Achillis*, vel *Achilleum*, active et passive accipi potest. Eodem etiam pacto *mei*, *tui*, *sui*; et *meus*, *tuus*, *suus*, active et passive significabunt, ut mox apparebit: prius enim aperiam causam, quare aliquando non sit nobis concessum primitivorum genitivis uti. Regula est; *mei*, *tui*, *sui*, primitiva, substantivorum genitivis, etiam subintellectis, non junguntur. Latine dices; *Hic liber est mei præceptoris;* sed illud *mei*, adjectivum est: item *Præceptori meo conducit castigare, tui autem est docere;* illud *tui*, non potest esse a *tu;* nam hæc primitiva fugimus in omni possessione, ne cum adjectivis subsit ambiguitas, quam Latinæ aures vehementer reformidant. Latine itaque dicitur; *Mei præceptoris interest docere;* sed ita tamen, ut illud *mei* omnino sit a *meus*. Ridiculum autem est, quod ajunt isti, propterea non dici, *Mei est legere*, quia *mei*, *tui*, *sui*, solum passive significent: (3) id falsum esse subjecta exempla demonstrabunt. Cicero ad Curionem; *Eam autem*

ex obsoletis Genitivis, *meis*, *tuis*, *suis*, sicut a Fructus olim fuit *Fructuis*, et contracte dein *Fructus.* Ratio, quam Priscianus attulit, inepta est. Dixisse enim Græcos ait non tantum ἐμοῦ, σοῦ, οὗ, sed et Dorice ἐμοῦς, σοῦς, οὗς. Ex ους autem Græco Latinos formare *is*, ut ex Δημοσθένους, *Demosthenis.* Etenim magna est discrepantia inter simplicem, et sine accentu, terminationem ους, et inter eam, quæ est circumflexa, Veluti Ἠχοῦς, Λητοῦς, Ἰοῦς, quæ a Latinis neutiquam in *is* convertuntur, sicut illa in Simplex ους exeuntia solent.

(2) *Omnis genitivus significat active aut passive.*] Exemplis id declaravimus supra ad pag. 177. in quibus uterque active et passive significans Genitivus conjungebatur. Vide et Gell. IX. 12. ubi docet *metum hostium recte dici, et quum timent hostes, et quum timentur. Injuriam itidem dici, tam illorum, qui patiuntur, quam qui faciunt*, etc.

(3) *Id falsum esse subjecta exempla demonstrabunt.*] Immo

tui unius studio me assequi posse confido: idem libro sexto ad Ampium; *Vincebatur enim fortuna ipsa debilitate gratiæ nostræ, tui charitate, et meo perpetuo erga te amore*; id est, quia me amas, et te amo. Hoc testimonium quum Valla non intellexisset, fœdissime deturpat. Cicero pro Marcello; *Quis non intelligat, tua salute contineri suam, et ex unius vita pendere omnium*: idem Attico lib. 9. *Nihil malo, quam me mei similem esse, et illos sui*: idem Catilina; *Uterque pro sui dignitate, et pro rerum magnitudine*; idem libro 2. Finib. *Ut et sui et Metrodori memoria colatur*: idem in Universitate; *Ita se ipse consumptione et senio alebat sui*: ibid.

vero pleraque omnia, quæ sequuntur, exempla probant contrarium, h. e. passive solum, non active, significant, vel ipsam notant possessionem. Posterius certe significat apud Cic. Fam. VI. 12. *tui charitate*, h. e. charitate, qua Tu aliis charus es, et quæ in Te est, nam Sanctius male hoc exponit, *quia me amas*. Sed neque recte Ursinus, qui in eundem fere lapidem impingens, miratur To. 2. p. 161. quare hanc phrasin, *ab aliis affectum significantibus divulsam, ad possessionis significationem retulerim*. At mihi hæc ratio fuit, quod *carus* et *caritas* magis notet gratiam, qua quis alteri est in pretio, quam activum quendam amois affectum. Unde passim Homines dicuntur *aliis cari*; Immo illud *cari esse* cum Passivis Verbis ideò conjungitur, tanquam plane itidem passivum. Cicero de Offic. II. 8. *In has clades incidimus, dum metui, quam cari esse et diligi, maluimus*. Accedit quod in priore Ciceronis loco, ut diversa conjunguntur *Charitas* et *Amor*. Verba enim sunt, *Vincebatur fortuna ipsa debilitatæ gratiæ nostræ tui Charitate, et meo perpetuo erga te Amore*: In quibus mera et insulsa inesset tautologia, nisi *charitas* aliud quid notaret, quam activum Amoris affectum. Notat ergo gratiam et existimationem in qua quis est apud alios. Sic Idem Famil. X. 6. *Me autem impulit tui charitas, ut vellem*, etc. XI. 8. *Admirabilis est quædam tui nominis charitas*; et XII. 16. *Cui nos et charitate* (h. e. pretio, in quo apud nos est) *et Amore, tuum officium præstabimus*. Quum ergo passivum quid significet, et ab *Amore* distinguatur hæc vox, recte eam, ni valde fallor, ad possessionis quandam speciem retuli, æque ac *Pretium sui*. Sic porro possessionem notant, *Pro sui dignitate*, *Nulla pars manet Nostri*. *Et pressa est gravitate sui*, etc. Hæc nempe omnia aliquo modo sunt possessionis. At passive significant manifesto *genitorem sui*, *accusatorem mei*, *vindictam tui*, *conspectum tui*, *æstimatione sui*, etc. Seneca Herc. Oet. 557 *perbibat flammas mei*. Sueton. Vesp. 22. *quasi amore sui deperiret*, scil. mulier quædam, h. e. amore Vespasiani, ubi utique amabatur Vespasianus. Ovid. Heroid. III. 139. *Aut si versus*

Imitantes effectorem et genitorem sui : « [Plaut. Cist. » *Suarum opum nos volunt esse indigentes.* (4) *Sui-* » *que omnium rerum nos indigere*, pro omnium re- » rum suarum.] » Valerius Max. lib. I. *Lento enim gradu ad vindictam sui Divina procedit ira* : idem lib. I. cap. 6. *Priusquam exoptatum civium oculis conspectum tui offerres* : idem lib. 3. cap. 7. *Quid aliud est, quam sævientem fortunam in adjutorium*

amor tuus est in tædia Nostri, Quam sine te cogis vivere, coge mori. Utque facis, coges : abiit corpusque colorque : Sustinet hoc animæ spes tamen una Tui. Cicero de Harusp. Resp. cap. 3. *Nihil enim contra me fecit odio Mei, sed odio severitatis, odio dignitatis, odio Reip.* Et sic, ut neget id Sanctius, maxime tamen ille genitivus in passiva significatione usurpatur ; sed tamen cum et possessorem significet, nulla causa est, quominus et actorem, qui est actionis suæ quasi possessor, designare queat. Tale est illud Ciceronis Fam. II. 6. *Eam tui unius studio me assequi posse confido*, et Plaut. in Pseud. I. I. *Duorum hominum labori parsissem lubens, mei et tui.* Sed hæc loca Vir Magnus ad Plautum, licet hujus quidem locum tueatur Gellius XX. 6. suspecta habet, haud scio, utrum propter significationem activam, an vero simpliciter, quod ex ejus sententia dici nequeat *Labor mei*, pro *meus*, *labor nostri utriusque*, pro quo malit *noster* ; *Studium tui unius*, pro quo reponit *tuum*, *majores vestrum*, pro *vestri*. Sed tamen sic passim quoque loquuntur Veteres, ut videre est apud Vossium de Construct. Cap. 57. Cicero sæpè etiam adhibet hunc Genitivum in Plurali, in quo eadem est constructionis ratio. *Voluntati vestrum omnium parui, communis patria omnium nostrum, in me omnium vestrum ora et oculos conjectos*, immo *contentio vestrum*, plane utique ut *labor mei*. Sallustianum illud in Catil. *majores vestrum*, genuinum esse, nec hodiernorum codicum scripturæ debuisse concedere, firmissimum et indubium Gellii dicto jam loco testimonium probat, et proinde nos in Animadversionibus historicis cap. X. Sallustio asseruimus et restituimus. Sed et ne de ipsa phrasi dubites, en similem plane apud Plautum Mænech. V. 9. 97. *Vestrum patri filii quot eratis.* Sueton. Cæs. 30. *neque populi expectationem, quam de adventu sui fecerat, privatis opibus explere posset.* Sed et congruenter Ciceronianis illis *Unius tui studio*, idem Cic. in Vatin. c. 3. *Civitatis salutem cum unius mei salute esse conjunctam.* Et pro Marcel. cap. 7. *Ex unius tui vita pendere omnium.* Sed quæ, sic citata a Sanctio vel Budeo, in nostris edd. ita leguntur, ut exhibeant *mea*, *tua*, pro *mei*, *tui*, dubitem an recte.

(4) *Suique omnium rerum nos indigere.*] Male hic locus explicatur, et incassum huc adfertur a Scioppio. Sensus est ; volunt indigere nos sui, in omnibus rebus. *Omnium rerum* per Ellipsin dicitur pro *in negotio omnium rerum*. Cui similia loca, eorumque explicitam rationem, vide in iis, quæ notavi supra ad pag. 175.

sui convertere : et paulo post ; *Fiducia est, quæ æstimatione sui certo pondere examinat.* Plin. lib. 22. in proœmio : *Complesse poterant miraculum sui, natura atque tellus.* Seneca in Troade, act. 2. *Nullaque pars manet nostri :* idem Hercule Oetæo act. 3. *Et partem mei ferat omne saxum.* Cicero Attic. lib. 11. epist. 8. *Quintus misit filium, non solum sui deprecatorem, sed etiam accusatorem mei.* Ovid. 1. Metam. *Et pressa est gravitate sui :* ibid. lib. ultimo ; *Parte tamen meliore mei :* et in carmine obscœno : *Quod partem madidam mei videtis.* Terentius Adelph. *Tetigine tui quidquam :* (5) ibid. *Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat :* idem Heauton. *Tot mea unius soliciti sunt causa.* Ubi Muretus ex antiquis exemplaribus restituit, *Mei unius.* Varro 3. Rust. cap. de villa ; *Et quum hæc sit communis universi populi, illa solius tui.* Budæus in commentariis citat Ciceronem in Vatinium sic ; *Quid ergo præstantius mihi potuit accidere, quam omnes hos cives meos judicare, civitatis salutem eum unius mei salute esse conjunctam ;* Sic citat Budæus ; nunc legitur, *cum mea unius salute.* Plautus Aulular. *Neque tui me quidquam invenisti penes :* idem Pseudolo.

Si ex te tacente fieri possem certior Hero,
Quæ miseriæ te tam misere macerent,
Duorum labori ego hominum parsissem libens,
Mei, te rogandi, et tui, respondendi mihi.

Hæc Plauti verba expendit Gellius lib. 20. cap. 6. et insuper ait ; *Itaque si dicere velis,* Patrem mei, *pro* Patrem meum, *quo Græci modo τὸν πατέρα μοῦ dicunt, inusitate quidem, sed recte profecto, eaque ratione*

(5) *Ibid. Qui se, etc.*] Locus hic est alienus plane. Nam apud Terent. Adel. III. 2. 35. additur *patris.* Nempe *Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris.* Observavit hoc Ursinus quoque To. 2. p. 159. et addidit illud Terentii, *Tetigine tui quidquam ?* et Plauti, *Neque tui me quidquam invenisti penes,* quæ loca itidem plane sunt aliena, quum in iis *Tui* sit non Pronomen, sed Adjectivum, ab Neutro *Tuum.*

dices, *qua Plautus dixit*, labori mei, pro *labore meo*. Hæc ille; qui tamen si legeret illud Ciceronis, *Genitorem sui*, et *Effectorem sui*, et illud Maronis; *Et nunc magna mei sub terras ibit imago*: et illud Macrobii lib. 2. cap. 1. in somnio; *Deinde tonus per naturam sui in duo dividi sibi æqua non poterit*, (6) fortasse non diceret inusitate dici, *patrem mei*. In iis omnibus, quæ citavi, testimoniis, si aliqua tibi videantur significare passionem, non valde repugnabo; dum illud teneam, loco illorum poni posse possessiva; ut *Effectorem sui*, *Effectorem suum*.

Rursus nunc contendam, *meus*, *tuus*, *suus*, posse accipi passive, et loco illorum posse succedere, *mei*, *tui*, *sui*. Cicero lib. 5. epist. *Ego quæ tua causa feci*; potuisset dicere, *tui*, « [exemplo Plauti Mostel. » *Urbem exsul linquat hinc actus causa tui*:] » idem Cic. Philippica 10. *An vero hoc pro nihilo putas, in quo quidem pro amicitia tua jure dolere soleo*, etc. (7) *Pro amicitia tua*, inquit Budæus in commentar. *pro eo dixit, quod est*, pro amore quo te prosequor,

(6) *Fortasse non diceret*, etc.] Immo vero vel sic diceret. Nam ubi ita absolute positum occurrit *Pater mei?* Aliud est, *recte posse* dici, aliud, *usitate* dici. Facilius etiam reperies hunc Genitivum cum Nomine Actionem notante, ut *Genitor*, quam cum alio. Lubentius quoque dixerim cum Plauto per quandam appositionem et divisionem, *parsissem labori duorum Hominum*, *Mei* in Te rogando, et *Tui* in respondendo, quam absolute, *labore tui* (pro, tuo) *magnam peperisti gloriam*. At in sensu mere passivo, veluti *studium Tui*, *desiderium Tui*, etc. recte simul et usitate hic Genitivus adhibetur. Rarior est, maxime in prosa, in sensu plane Possessivo, vel Activo, *imago mei*, *adventus sui*; etc. nisi accedat *unius*, aut simile quid.

(7) *Pro amicitia tua*.] Sic quidem et Sallust. Jug. 14. *Qui omnes familiæ nostræ ob vestram amicitiam infesti sunt*. Et Cic. Famil. III. 10. *Ut tuis inimicitiis suscipiendis oblivisceretur patroni*, Dubitem tamen, an hæc prorsus passive sint interpretanda. Certe *Amicitia mea*, *vestra*, etc. notat amicitiam, quæ tibi mecum, aut mihi vobiscum mutua est, quæ inter nos utrinque est constituta, quæ Tu mihi, Ego tibi sum amicus. Parum etiam recte Sanctius illud Terentii *Nunquam odio tuo me vinces*, passive exponit. Namque istic *odium tuum*, significat molestiam tuam, quæ a Te proficiscitur, et qua alterum obtundis. Rectius passive accepit, quod itidem ex Terentio protulit. *Nam neque negligentia tua, neque id odio fecit tuo*. Sed et expressiora ac cer-

prosequor, hoc est, *quo tu à me diligeris?* « [quo-» modo Horat. *Cæsar qui cogere posset, si peteret* » *per amicitiam patris, atque suam, non proficeret* » *quicquam:*] » idem 2. Catil. *Invidiæ meæ levandæ causa*; id est, quam alii de me habent: idem 1. Catil. *Patria te nihil judicat, nisi de patricidio suo, cogitare.* Terent. Eunuch. *In ea utilitatem ego faciam ut cognoscas meam.* Hic passive. Rursus Cic. ad Tironem; (8) *Utilitatibus tuis possum carere*, active, vide Muret. 2. Catil. Terent. Phorm. *Nam neque negligentia tua, neque id odio fecit tuo.* Laurentius dixisset *tui*: idem Heaut. *Et lachrymis opplet os totum sibi, ut facile scires desiderio id fieri tuo*: idem Phorm. *Nunquam odio tuo me vinces.* Itaque *nostra querela est*, et quam habemus, et quæ de nobis habetur. Martial. lib. 5. *Jam precor oblitus nostræ Vulcane querelæ parce.* Valerius Maxim. lib. 9. cap. 2. *Nam quum animadverteret*, (9) *quantum suo odio patria teneretur, timori remedium scelere petivit*: idem 6. cap. 2. *Vidi eodem habitu, et quiritatu tuo*, id est, in querela tui. « [Livius lib. 3. *Multi* » *exsulum cæde sua fœdavere templum.*] » Sed hujusmodi plura quilibet passim leget. Causa igitur qua vetamur dicere, *Hic liber mei, et mei interest legere*, non passio est, sed ut vitemus ambiguitatem, quam facile vitamus, si genitivis primitivorum alios genitivos substantivorum non addiderimus: neque enim eodem sensu dicam, *Miserere mei præceptoris*, nam

tiora sunt reliqua, quæ Auctor hic attulit, quibus adde illud Catonis apud Gellium VII. 3. *Ne in servitude nostra essent.* Sall. Jug. 4. *Quæ sane fuerint nostræ injuriæ* h. e. nobis factæ. Cic. Famil. X. 24. *Omnes gratas amicitias tua observantia, indulgentia, assiduitate, vincam*, quo in loco male *tui* edi jubet, idque postulare Latini sermonis consuetudinem affirmat, Stephanus in suo Pseudocic. p. 207. Cœl. VIII. 1. *Tuæ memoriæ dare operam.* Nep, Lys. 4. *Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.*

(8) *Utilitatibus tuis.*] Dicitur hoc eodem modo et sensu, quo superius, in quo et ipso *utilitatem meam* potius active, vel possessive, accipiam, h. e. utilitatem, quæ a me proficiscitur, vel in me Tibi sita est.

(9) *Quantum suo odio, etc.*] Editur nunc apud Val. Max. *quantum suo odio*, et in seq. exemplo abest a nostris Edd. illud *tuo*, et recte. Certe inepta est illa interpretatio *in querela tui*, quam Sanctius adfert.

illud *mei* est primitivi, hoc vero derivativi. Si vero ambiguitas in causa est, quominus hos genitivos non recipiamus, ubi ea non possit contingere, recte eis utemur. Quare quum illis addideris (10) genitivos adjectivorum, non errabis; ut, *liber est mei solius. Tui unius;* vel *Tua unius interest legere.* Cicero Lentulo; *Quocumque tempore mihi potestas præsentis tui fuerit.* Terent. Heaut. *Atque inopis nunc te miserescat mei.* Cic. *Tui unius studio*: idem; *Ex tui unius vita*, et quæ citavimus ex Varrone; *Hæc sit communis universi populi, illa solius tui.* « [Aberit etiam ambiguitas, si additus » substantivi genitivus, alium porro genitivum re- » gat; ut, *Miserere mei, patris tot liberorum:* id » est, miserere mei, qui tot liberorum pater sum.] » Sed ut dixi, *Mei*, *Tui*, *Sui*, *Nostri*, *Vestri*, primitiva fugiuntur merito propter solam ambiguitatem, non propter passionem. At dices; ostende nobis hanc amphiboliam, præcipue in *nostri*, et *vestri*. Ostendam paucis his orationibus; *Meus populus legibus gubernatur, solius tui semper fuit sine lege vivere; Noster præceptor est doctus; vestri autem semper fuit male docere.* Imo etiam si istis primitivis addas (11) substantiva, quæ genitivis non apte jungantur, ambo recte ponentur in genitivo; ut si dicas, *Miserere mei peccatoris*: nam hic non contingit amphibolia, quæ contingit in hac forma; *Miserere mei patris*: hic enim nescias, an *mei* sit a *meus*, an ab *ego*. Quare tutius consilium fuerit, (12) iis genitivis primitivorum abstinere, quod si feceris, latine recte

(10) *Genitivos adjectivorum.*] Et maxime participiorum passivorum. Cic. Fam. III. 6. *Non dubiam spem mei conveniendi mihi afferebas.* Epist. 10. *Purgandi mei necessarium videtur esse tempus.* V. 21. *Te summa cupiditate affectum videndi mei*, etc. Vide et supra I. 2. p. 19. et infra III. 8. circa finem.

(11) *Substantiva quæ genitivis, etc.*] Vel etiam quæ feminini sunt generis. Veluti Ennius apud Nonium in *Miserete*: *Miserete mei anuis.*

(12) *Iis Genitivis Primitivorum abstinere.*] Scilicet in tali ambiguitatis periculo. Ceteroquin enim Veteres iis usi satis crebro, etiam τοῖς *Nostri* et *Vestri.* Sic Adherbal de suæ familiæ hominibus apud Sallust. Jug. 14. *An*

dicis: *Mei præceptoris*, vel *mei regis*, vel *vestri magistri interest imperare*; quia illud *mei* et *vestri* semper est ab adjectivo *meus*, et *vester*. Et certe nulla alia de causa dicimus, *Cujus*, vel *Cuja interest*; *Cujus*, vel *Cujum est pecus*, nisi quia non contingit amphibologia.

Restat modo evertenda Vallæ opinio circa hanc eandem doctrinam; Verba illius sunt lib. 2. cap. 1. *Videmus licere dicere*, Meam unius operam, Tuum solius studium; *non tamen dicemus*; Meum Laurentii studium; tuum Prisciani prædium, sed *Meum studium, qui sum Laurentius*; *Prædium tuum, qui es Priscianus*. Hæc ille. Ego, si quid addendum esset in his formis, libentius dicerem; *Non mea Pompeji, sed tua Cæsaris interest*, quam, *mea, qui sum Pompejus*; et *tua, qui Cæsar es*: nostra enim regula est; (13) Si possessivis addatur aliud nomen etiam

quisquam nostri misereri potest, qui aliquando vobis hostis fuit? Et lib. I. Hist. in Orat. Philippi de Lepido, *Proditor nostri, istis infidus*. *Nostri*, h. e. Senatorum. Vide et Gellium Noct. Att. XX. 6. et superiora hujus Capitis.

(13) *Si possessivis addatur.*] Pleraque, quæ sequuntur, longe alienissima sunt ad evertendam Vallæ sententiam, veluti *Literis tuis primorum mensium*, etc. Non enim quæritur, an talia dici queant, sed an, *Tuis Trebatii literis*. Similiter, *Quantum meum studium extiterit dignitatis tuæ*, si huic pertineret, debuisset dici, *Quantum meum Ciceronis studium*. Et sic, ut dixi, pleraque sunt satis aliena. Quod quum verum sit, (nec enim dixi *omnia* esse ejus generis) miror, Ursinum To. 2. p. 148. tradere, me hic Censorem agere *justo severiorem*. Patebit res ex hac nota, + quam præmisi singulis exemplis, quæ aliena duxi. At manifeste contra Vallam est, præter nonnulla Sanctii, quod ait Plautus Menæch. V. 2. 8. *Tuum Apollinis imperium demutat.* Intelligitur autem in eo, non tam genitivus *tui*, quasi diceretur *tuum imperium tui, Apollinis*: ut voluere Scaliger ad Catullum, et Vossius de Construct. cap. 57. sed potius, ut Gronovius Pater ad Plautum Pseud. I. 1. 3. *Tuum imperium, quod est Apollinis.* Hoc quoque rejicit Ursinus pag. 150. 151. atque id ait esse *interpretari* illa, *non integrare*. Ipse autem vult *tuum* poni pro *tui*, atque hoc *tui* recipi ex sensu, quasi dictum esset plene, *tui, Apollinis, imperium*. Quod an sit *integrare*, seu supplere, et rationem locutionis Grammaticam atque Ellipticam dare, Lectori judicandum relinquo. Ego certe vel Gronovio accesserim, ut dixi, sed ita, ut per Appositionem quandam ista explicem; quo certe modo expediendum est illud Ciceronis pro Sextio, *quod meam legem contemnat hominis inimici*, h. e. meam legem, legem ho-

proprium, illud in genitivo potest poni; ut, † *Opes Siculas Verris;* † *Villa Tusculana Ciceronis;* † *in paterna domo Neronis.* † Cicero ad Trebatium libro 7. *Litteris tuis primorum mensium vehementer commovebar.* At dices, in cæteris possessivis verum hoc esse, sed *meus*, *tuus*, *suus*, aliter se habere: imo vero ego in universum de omnibus possessivis idem præcipio. † Cicero 1. Tuscul. *Theodori quidem nihil*

minis inimici: vel Genitivum regi censeam simul a Substantivo et Adjectivo conjunctis, uti sæpe fit. Sic Terent. Phorm. I. 1. 5. *Herilem Filium ejus* (servi) *duxisse audio uxorem.* Ubi Genitivus neutiquam regitur a solo *Filium*, sed ab utroque *Her. Fil.* Et ita cum Adjectivo, in Eun. V. 5. 40. *Edico vobis, nostrum esse illum Herilem Filium.* Sic porro, *verisimile factum*, *Amicus homo Petri*, etc. Sed et Genitivorum cum Participiis, ut *Amans*, etc. constructorum eadem est ratio. Vide supra ad I. 15. Est ergo *tuum Apollinis imperium*, vel per Appositionem et repetitionem vocis *imperium*, explicadum, quasi dictum esset, *tuum imperium*, *imperium Apollinis;* vel, quia *Meus*, *Tuus*, *Suus*, *Noster*, *Vester*, plerumque notant emphatice idem, quod, Proprius Mei, Tui, etc. idcirco eadem debet haberi ratio constructionis illorum cum Genitivo, quæ est τῶ *Proprius* et *Communis* in simili Constructione. Nempe Hæ voces et Illæ construuntur æque vel cum Genitivo vel cum Dativo. De hoc nullum est dubium in voce *Proprius*, sed et sic *Meus*, etc. Plaut. Truc. V. 2. 30. *Mea mihi pecunia male accipiar.* Bacchid. IV. 9. 71. *Tuus tibi servus tuo arbitratu serviat.* Asin. I. 1. 57. *Suum sibi emere aliquem beneficiis.* Prol. Capt. 5. *Suo sibi Patri.* Jam vero *Proprius* et *Communis* cum Genitivo construunt Terent. Hec. I. 2. 42. *Et hæc, communia omnium quæ sunt Patrum, dicere*, Corn. Nepos Lysand. 1. *qui se illius fore proprium, fide confirmaret.* Cicero Famil. VII. 30. *Cujus cum proprium te esse scribis mancipio et nexu, meum autem usu et fructu, contentus eo sum. Id enim cujusque proprium est, quo utitur et fruitur:* de Offic. I. 1. *Quod est Oratoris proprium.* Sic passim alibi. Genitivus autem ille regitur ex analogia Grammatica a Substantivo, sed cum quo coalescit Adjectivum *Proprius*, suamque significationis vim, unde nexus significationis Genitivi pendet, communicat. Veluti *Proprium negotium cujusque*, *Proprius Homo Lysandri*, pro quo posset etiam dici *Suus Lysandri Homo*, eadem Constructionis ratione. Aliquando tamen Genitivus quoque regitur unice a Substantivo, cui tunc jungitur Adjectivum *Proprius*, vel. *Meus*, *Tuus*, etc. Sic *Officium Oratoris Proprium, Ossa defunctæ mea*, *Factum Consulis meum. Salus periclitantis mea.* Certe qua ratione dicitur *Proprium cujusque* et *Propr. cuique* eadem dicitur *suum cujusque* et *Suum cuique*, qua *Proprium factum Thrasybuli*, *Propria libertas Romanorum*, eadem dici potest *Meum Thrasybuli factum*, *Nostra libertas*, vel *Sua Lib. Romanorum.* Hinc conjungitur a Cic. Famil. V. 14. *Consuetudinem tuam solius ac propriam.* Ea ergo ratione recte quoque potest dici *Tuum imperium Apollinis.*

interest, humine, an sublime putrescam. (14) Deest, *mea*, propter *putrescam*; ut sit, *Mea Theodori.* Quod si non credis, audi Valerium Maxim. libro 6. cap. 2. de eodem Theodoro; *Mea quidem nihil interest, humine, an sublime putrescam.* Cicero 2. Philip. *Ille nunquam concionatus est nudus, tuum hominis simplicis pectus vidimus.* Valla diceret; *Tuum pectus, qui es homo simplex.* Cicero 5. Verr. *Ne tua quidem recentia proximi Prætoris vestigia presequi poterat*, idem pro Sextio; *Quem non tam admiror, quod meam legem contemnat hominis inimici*: + idem ad Crassum; *Quantum meum studium extiterit dignitatis tuæ*: † idem ad Lentulum; *Nam nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tuæ.* Livius; *Quod meum factum dictumve Consulis gravius, quam Tribuni, audistis*: idem libro 7. de Valerio Corvino; *Quum desiluisset ex equo; Nostrum*, inquit, *peditum illud; milites, est opus*; id est, nostrum opus, qui sumus pedites: idem libro 8. *Ut nostro duorum jam hinc eventu cernatur.* Cato ad Ciceron. *Tuam virtutem domi togati, armati foris.* Cic. L. Paulo Cons. *me consulem tuum studium adolescentis perspexisse.* Plin. lib. 8. epistol. *Post judicium tuum viri eruditissimi, gravissimi, ac super ista verissimi.* Seneca in Hippolyto; *Quis meas miseræ Deus, aut quis juvare Dædalus flammas queat.* Et illud Boëtii, quod reprehendit Valla; *Solantur mæsti nunc mea fata senis.* Cæcilianus apud Marcellum; *Mea hominis quid referat.* + Virgil. in Ciri. (15) *Perque tuum memoris haustum mihi pectus*

(14) *Deest, Mea, propter putrescam.*] Atque in omnibus optimis edd. legitur *putrescat.* Ut adeo hic locus, ex quo probari vult istius generis locutiones, *Mea Theodori nihil interest*, alienus sit, nec quidquam ejus probet. Vide et Ursinum To. 2. pag. 195.

(15) *Perque tuum memoris, etc.*] Versus est in Ciri 274. atque editur, *Perque tuum memori haustum mihi pectus alumnæ*, elisione neglecta propter sequentem aspirationem. Ita vero constructio erit, per tuum pectus haustum mihi, memori alumnæ, in Dativo. Sequentem quoque versum Virgilii vix putem huc pertinere, et explicem, *Ipse pater superum*, h. e. Jupiter, *jam signat suo honore.* Certe, ut huc pertineret, dicendum fuisset *Suo Patris*, vel *Matris*, honore.

alumnæ: † idem 6. Æneid. *Et Pater ipse suo Superum jam signat honore*; id est, suo Deorum honore, † et Æneid. 12. *Postquam arma Dei ad Vulcania ventum est.* Apul. lib. 8. *Quæ res circumstantium ab emptione mea; utpote ferocissimi, deterruit animos.* Ovid. 1. Amorum; *Ut mea defunctæ molliter esse cubent.* † Terentius Hecyra; *Ut ne cui mea longinquitas ætatis obstet*: idem; *Nam herilem filium ejus duxisse audio uxorem*: † idem; *Paternum amicum me assimulabo virginis.* Et in sacris 3. Reg. 3. *Tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis*: et illud quod damnat Valla ad Corinth. *Salutatio mea manu Pauli.* † Qua etiam forma dixit Ausonius ad Theonem epist. 4. *Anticipesque tuum Samii Lucumonis acumen*: id est, tuum acumen Lucomonis, (16) ut recte annotat Josephus Scalig. l. 2. c. 12. in Auson. ubi hanc phrasin a Grammaticorum tenebris in lucem vindicat. Idem in Catullum 46. 18. *ita autem construendum, quasi dixisset; tuum pectus monstri*; tum citat quædam ex superioribus, deinde addit; *Quæ omnia dicta sunt per Ellipsin Tui. In Græcis minus laboraremus* τὴς σπουδὴν σου μειρακίου; *ita hic* pectus monstri; *id est, pectus tuum, qui monstrum es.* Sed vide locum Scaligeri. Ex aliis possessivis junctis cum genitivo nominis proprii et appellativi possem innumera exempla colligere; ut, † *Imperatorius vultus Marii*; † *Catuli Cumana villa*; † *Calvi Licinii hipponacteum præconium*; † *Fraternum nomen populi Romani*; † *in æde Jovis Mariana*; † *Fructibus Agrippæ Siculis*; † *Litora fraterna Erycis*; † *Nocturna Orgia Bacchi*; † *Augusti paternus animus*, et alia hujusmodi innumera. Elegantius itaque credo dici; *Meum præceptoris officium*, quam, Meum officium, qui sum præceptor: non tamen dissimulabo dixisse Terent. *Mea, qui sum natu maximus*, et Ciceronem

(16) *Ut recte annotat, etc.*] At rectius Donza noster Plaut. quæst. II. 22. tum Gronovius Pater ad Plautum Pseudolo I. 1. 4. et Ursinus To. 2. p. 147. legunt, *Anticipesque tuo Samii Lucumonis acumen.* Sic nihil et iste locus huc pertinet.

pro Sylla; *Vestra, qui dixistis, hoc maxime interest.* Sed Cicero hæc aliter dixisse non potuit, non enim hic participio erat locus.

LIBER TERTIUS.

Cap. I.

De Constructione Verborum, ejus species, Concordia et Rectio. Exploduntur Impersonalia Grammaticorum, Priscianus defenditur contra Saturnium.

In Verborum constructione duo consideranda sunt; Concordia, et Rectio. *Concordia* est mutua complexio nominis et verbi, quando nomen in debitam verbi personam seu domicilium recipitur, quæ conjunctio ostendit verbum esse Personale. *Rectio* est, quum verbum ostendit vires et effectum in rem aliquam, unde verbum ostenditur Activum, vel Passivum. Dicamus igitur de Personalium Concordia primum, deinde de activorum, et passivorum Rectione.

Veteres (inquit Fabius lib. 1. cap. de Gramm.) *verba modo, et nomina, et conjunctiones tradiderunt; videlicet quod in verbis vim sermonis, in nominibus materiam; quia alterum est, quod loquimur, alterum, de quo loquimur; in conjunctionibus autem complexum eorum esse judicarunt.* Hæc Fabius. Si igitur oratio, quemadmodum cæteræ res natura constantes, forma et materia constat, sine nomine et verbo nullus unquam sermo efformabitur; quod elegantissime ostendit Plato in dialogo de Ente (p. m. 261. extr.) in hæc verba; *Hosp. Duo sunt genera declarationum earum quæ in voce fiunt, ad rerum naturam significandam. Th. Quo pacto? Hosp. unum quidem* Ονόματα, *id est,* Nomina; *alterum*

Ῥήματα, *id est*, verba, vocatur. *Th. dic Utrumque. Hosp. Declarationem, qua actiones significantur,* Verbum *dicimus. Th. sic est. Hosp. signum autem vocis Agentibus ipsis impositum*, Numera. *Th. Prorsus. Hosp. ex solis Nominibus continue prolatis oratio nunquam efficitur, neque rursus ex Verbis absque Nominibus pronuntiatis. Th. quomodo? Hosp. Ut*, ambulat, currit, dormit, *et alia Verba, quæcumque Actiones significant, quamvis omnia ea ordine verba continenter quis protulerit, nunquam efficiet orationem. Th. quomodo vero? Hosp. Rursusque, quum dicitur*, leo, cervus, equus, *cæteraque Nomina, quæ ipsos Agentes significant, efferuntur, nondum hac continuatione efficitur oratio; nullum enim in hoc vel illo modo negotium aut otium, neque naturam vere vel ficte significant prolata* [verte potius: *actionem aut quietem, neque essentiam entis vel non entis significant*, etc.] *priusquam ipsis Nominibus Verba misceantur: quando autem adaptantur, statim fit sermo, et prima horum complexio, licet brevissima, est Oratio. Th. Quomodo vero ista dicis? Hosp. Quum aliquis dicit*, Homo discit, *nonne hanc orationem et primam et prorsus exiguam esse ais? Th. Recte.* Hæc, et alia latius Plato. Idem affirmat Aristoteles in principio secundi περὶ ἑρμηνείας. Ex his elicimus, etiam Verbum per se sumptum nihil aliud esse, quam vocem quandam nihil prorsus significantem, nisi suppositum accedat: eaque causa movit Platonem et Aristotelem, ut quum de Verbo agerent, in tertiis personis tantum exempla proponerent; Ut, *sanatur, ægrotat, currit, dormit.* Si enim *ægroto*, et *curro* dixissent, orationis, non verbi, exemplum adduxissent. Ubicunque igitur fuerit in oratione verbum aliquod, nisi suppositum intelligas, aut aliunde quæras, sensus nullus apparebit, (1) unde ridicula sunt Grammaticorum *Impersonalia*, quæ totum Platonis et

(1) *Unde ridicula sunt, etc.*] At vide, quæ disputativus jam supra ad Lib. I. cap. 12. extr.

Aristotelis dogma evertunt. Evertamus et nos sigillatim eorum Impersonalia exemplis adducendis.

Accidit, *contingit*, *evenit*, *liquet*, « [*licet*,] et cæt. cur dicantur Impersonalia non video ; quandoquidem nunquam supposito carebunt. An obscurum est, (2) Infinitum, vel totam orationem, sumi pro supposito ? « [*Res* quoque, *Casus*, vel *Eventus* ple- » rumque subaudiri posse ?] » Sed accipe clara supposita. Ovid. 1. Metam. *Mox ubi creverunt, naturaque mitior illis Contigit* : idem 2. Metam. *Nec contigit ullum Vox mea mortalem.* Ut igitur dicimus, *accidit ægritudo*, *calamitas*, *morbus*, ita dicimus, *accidit ut ille veniret.* Cic. pro Milone ; *Qui dies quam crebro accĩdat, experti debemus scire.* Tacit. *En accido ad tua genua. Contingo*, idem fere est, quod *Tango.* Horat. *Nam neque divitibus contingunt gaudia solis.* Ovid. *Contigerat nostras infamia temporis* aures. *Evenire*, idem quod *Venire.* « [adeoque in *Evenit* (3) subauditur *Eventus.* Plaut. » Rud. act. 2. sc. 1. *Cibum captamus e mari ; sin even-* » *tus non venit, neque quicquam captum est piscium,* » *dormimus incœnati.*] » Sed hæc probationis non egent.

« [*Licet* semper vel nominativum, vel verbum in- » finitum, vel totam orationem, habet pro suppo- » sito. Cic. *Peccare nemini licet ; Civi Romano li-* » *cet esse Gaditanum ; non mihi idem licet, quod* » *iis, qui nobili genere nati sunt ; Hic pugnes li-* » *cet, non repugnabo.* Terent. *Licet vivere*, pro quo » recte quoque dicitur, *Licet ut vivas*, *Licet te vi-* » *vere*, *Licet tibi vivere*, id est, vivere te, est li- » citum, et tibi est licitum : *id enim licere dici-*

(2) *Infinitum vel totam orationem.*] Corn. Nepos Pausan. cap. 5. *Dicitur eo tempore matrem Pausaniæ vixisse.* Gell. Noct. II. 4 *Videtur eum signficare velle.* IV. 11. *Videtur causam erroris fuisse.* Pomp. de Or. Jur. §. 2. *Ipsum Romulum traditur populum R. divisisse in xxx. curias.* Vide et Nostrum infra III. 7.

(3) *Sabauditur Eventus.*] Quare magis, quam in *Accidit*, *contigit* ? Nam recte dicitur quoque *Contigit*, *Accidit*, *hisce consiliis talis eventus.* Nec tamen propterea in his subauditur *Eventus*, sed pro Nominativo est Infinitum, vel tota Oratio. Sic vero et in verbo *Evenit* se res habet.

» *mus*, *quod cuique conceditur*, ait Cicero.] »

In verbis, quæ falso dicuntur naturæ, ut, *pluit*, *fulminat*, *lucescit*, placet Linacro et doctis, intelligi suppositum cognatæ significationis; quæ causa est, ut fere nunquam nisi in tertiis personis reperiantur sed nihil erit impedimento, quominus verbum, *pluit*, primam personam habere dicatur, si modo loquatur Deus. Integra ergo est oratio, *pluit pluvia*, *fulget fulgur*, *lucescit lux*. Licebit tamen pro proprio recto suppresso (4) aliud exprimere; Ut, *Deus pluit*, et *pluunt lapides*. Plaut. Mostell. *Malum quum impluit cæteris, non impluat mihi.* Martial. lib. 4. *Qua vicina pluit Vipsanis porta columnis.* Tibull. lib. 1. *Multus ut in terras deplueritque lapis.* Statius; *Saxa pluunt.* Plinius lib. 2. cap. 56. *Effigies, quæ plue-*

(4) *Aliud exprimere.*] Scil. Nomen, seu Suppositum. Sed et licebit addere Accusativum. Sic Plautus Mostel. I. 3. 8. *Quum tempestatem mihi in pectus perpluit Amor.* Verum hæc et similia in tali Constructione non sunt Impersonalia, ut neque, si dicam ex. gr. *Licetne hic ambulare?* Etenim personalis est hæc locutio, dum tertiæ personæ vicem explet infinitivus, ut sæpe facit, atque idem est sensus, et ratio constructionis, ac si dixissem, *an permittitur mihi ambulatio in hoc loco?* Sed sciendum, quod jam declaravimus supra ad I. 12. extr. non tam Verba debere dici *Impersonalia*, quam quasdam Verborum Terminationes aut Constructiones. Etenim Verba vix ulla sunt, quæ non admittant aliquando Nominativum, h. e. non sint aliquando Personalia: at quædam sunt locutiones certis Terminationibus, quibus simpliciter et unice generalis rei actio denotatur, sine ulla cogitatione Suppositi aut Personæ, seu, ut ait Priscianus lib. XVIII. p. m. 1133. *quæ ad ipsas res verborum unice referuntur.* Veluti, *Pluit*, cujus tamen Nominativus, *Cælum*, vel *Deus*, per Ellipsin videtur suppressus, sed maxime Passiva, *Curritur*, *Statur*, etc. Horum enim significatio non finitur in ullam Personam, aut Suppositum, sed tantum Rem ipsam verbi simpliciter notat, id quod huic Tertiæ, et tantum Singulari, Terminationi est proprium. Nam ne in Plurali quidem Tertia talis significationis locutionem habet Lingua Latina, ut recte monuit Diomedes lib. I. de Orat. pag. 391. et 393. Alia enim videtur Constructionis forma, si dicam, *Pluunt lapides*, Alia, *Pluit Lapidibus*, apud Livium I. 31. vel, *Nam rus ut ibat forte, ut multum pluverat*, apud Plautum Prol. Men. v. 63. De Passivis vero, quæ prorsus impersonaliter construuntur, vide me jam supra d. l. et infra ad Caput sequens, et ad III. 8. In vernaculis quoque Linguis talis actio propriis denotatur locutionibus, Veluti *het regent*, *het vvaeyt*, *men loopt*, et reciproca locutione, quæ usum habet Passivæ, *het loopt sich hier vvel*, etc.

rat, *spongiarum fere similis fuit.* Virgil. [Georg. IV. 81.] *non densior aëre grando*, *nec de concussa, tantum pluit ilice glandis* : idem ; *Magnus dum Cæsar ad altum Fulminat Euphratem* : idem ; *Porta tonat Cœli.* Plinius in proœmio ; *Quanto tu patris ore laudes tonas.* Cicero ; *Jove tonante*, *et fulgurante.* Terentius ; *Lucescit hoc jam :* sic enim dispungendus locus ; Nam *Hoc* antiqui cœlum appellabant. Plautus Amphit. *Eamus*, *Amphitruo*, *lucescit hoc jam* ; idem Curcul. *Nam hoc quidem haud multo post luce lucebit.* « [Nepos in Pelop. *Vesperascente cœlo Thebas possunt pervenire.* Plaut. Amph. *Nunc te*, *nox*, *mitto*, » *ut cedas diei*, *ut mortalibus illucescat luce clara*, » *et candida* ; (5) Subaudi *Cœlum* : Idem Capt. » *Atra pix te agitet*, *tuoque capiti illuceat.*] Cicero » pro Milone ; *Ei elucescet aliquando ille dies.*

Miseret, *tædet*, *piget*, *pudet*, *pœnitet*, nominativum habent cognatum, ut lib. 2. cap. 8. in Genitivi constructione diximus ; sed hunc non exprimunt, utpote certissimum, alios tamen admittunt. «] Plaut. » Stich. actu I. sc. I. *Me quidem hæc conditio nunc* » *non pœtinet.* Justin. XI. 3. *Athenienses sicut primi* » *defecerant*, *ita primi* (6) *pœnitere cœperunt* ; » subaudi *se*, quasi esset, pœna affecerunt.] Te» rent. Adelph. *Quem neque pudet quidquam*, *neque metuit quemquam.* Ovid. ad Pisonem ; *nec pudeat Phœbea Chelys*, *si creditur illis Pulsari manibus*, *quibus et contenditur arcus* » [et 3. Artis, v. » 770. *Præcipue nostrum est*, *quod pudet*, *inquit*, » *opus* ; id est, quod pudore afficit.] Martialis ; *Nulli*, *Thai*, *negas*, *sed si te non pudet istud*, *Hoc saltem pudeat*, *Thai*, *negare nihil.* Plaut. Pseud.

(5) *Subaudi Cœlum.*] Immo vero *Dies*, de quo agitur istic loci. Et sic mox in Verbis Ciceronis.

(6) *Pœnitere.*] Cic. de Invent. II. 13. *Utrum id facinus sit*, *quod pœnitere fuerit necesse.* Sueton. Claud. 43. *Signa quædam pœnitentis de matrimonio Agrippinæ dedit.* Vitell. 15. *Nec multo post pœnitens facti*, h. e. pœnitens se ob negotium istius facti. Sall. Histor. I. *pœnitens consilii.* Idem in fragm. *Non pœniturus.* Vide et supra ad II. 3. p. 168. et 169. et infra ad Cap. 3. in Verbo *Pœnitet*, et *Pudet.*

Quod pudet, facilius fertur, quam illud, quod piget: idem Mercat. *Nihil Charine te quidquam pudet.* Lucanus; *Semper metuit, quem sæva pudebunt supplicia.* Terent. Phor. *Quod te obsecro, ne plus minusve faxit, quod nos postea pigeat*: idem Adelph. *Non te hæc pudent?* Seneca lib. 1. de ira; *Ira ea tædet, quæ invasit*, id est, detestatur et odio habet. Gell. lib. 1. *Verbis ejus defatigati pertæduissent.* Cic. *Plura me ad te scribere pudet;* ubi infinitum pro supposito est « [quasi dixisset, scriptio » plurimum pudet me.] » Plaut. Sticho; *Idne pudet te?* idem Casma: *Ita nunc pudeo, atque ita nunc paveo*: Valer. Flacc. lib. 2. de Vulcano; *Adclinem scopulo inveniunt, miserentque, foventque.* « [Lu» cr. l. 3. *Vivus enim sibi cum proponit quisque » futurum, Corpus uti volucres lacerent in morte, » feræque, ipse sui miseret;* ubi subaudimus *Se*, ut » sensus sit, ipse se miserum facit miseria sui. (At » vide Notas supra p. 168.) Cicero, *Tædet id ip» sum, vehementerque pœnitet;* id est, tædio est, tæ» dio me afficit.] »

Delectat, *Juvat*, *Decet*, *Oportet*, *Libet*, Personalia, et vere Activa sunt, sive in tertiis, sive in aliis personis. An quum dicis, *multos castra juvant*, et *hostem ferire juvat*, illic *juvant* est personale, hic impersonale? Ridiculum. Cicero pro Balbo; *Est enim aliquid, quod non oporteat, etiamsi liceat; quidquid vero non licet, certe non oportet.* Terent. *Adhuc, Archillis, quæ adsolent, quæque oportent, signa ad salutem esse, omnia huic esse video*: idem; *Hæc facta ab illo oportebant, Syre.* Lucanus lib. 3. *Non robore picto Ornatas decuit fulgens tutela carinas.* Cic. 1. Officior. *Nec velle experiri, quam se aliena deceant; id enim maxime quemque decet, quod est cujusque maxime suum.* Plaut. Sticho, *Secundas fortunas decent superbiæ*: idem Pseud. *Ubi lepos, jocus, risus, vinum, ebrietas decent.* Martialis in Spectaculis, de leone occiso; *Herculeas potuit qui decuisse manus.* Finge leonem loqui, apte diceret; *Ego deceo manus Herculeas.* Statius lib. 10. The-

baid. elegantissime usus est prima persona, quum sacerdos quidam sic Apollinem alloquitur; *Si non decui tua jussa, tulique prementem.* Columella lib. 5. cap. 12. *Mulieres quidem si lactis copia premuntur, cytisum aridum in aqua macerari oportet.* Plaut. Mostell. *Nam quod tibi lubet, idem mihi libet.*

Curritur, *Statur*, *Ambulatur*, vere personalia sunt, et vere passiva; ut, *Trepidabatur a Cæsare*, deest *trepidatio*: nam sine nomine et verbo non fit oratio. *Nomen* voco rectum ipsum cum Aristotele. Vidit hoc Priscianus lib. 18. pag. 1133. sic disputans; *Sed si quis et hæc omnia impersonalia velit inspicere penitus, ad ipsas res verborum referentur, et sunt tertiæ personæ, etiamsi primæ et secundæ deficiant; unde Participia inveniuntur*, curritur, cursus, *et* decurso spatio. Idem paulo post pag. 1134. *Teste sapientissimo domino Apollonio, et Doctore meo Theoctisto, quod in institutione artis grammaticæ docet, possunt habere intellectum nominativum ipsius rei, quæ in verbo intelligitur: Nam quum dico* curritur, cursus *intelligitur; et* sedetur, cessio: *Et* ambulatur, ambulatio; evenit eventus, *Sic et similia. Quæ res in omnibus verbis etiam absolutis necesse est ut intelligatur, Ut*, Vivo vitam; *et* Ambulo ambulationem; *et* sedeo sessionem; *et* Curro cursum. Hæc aurea Prisciani verba si Grammatici intellexissent, non tot tenebris hactenus essent offuscati. Apollonii verba si quis requirat, hæc sunt ex 3. lib. de Syntaxi. Μέλει Σωκράτει, ὅπερ ἐπινοῶ καὶ αὐτὸ ἀναδέχεσθαι νουμένην εὐθεῖαν, τῆς κατὰ τοῦ παρυφισαμένου πράγματος ἐν τῷ Μέλει.

Contra Priscianum stulte admodum et proterve debacchatur Augustinus Saturnius lib. 3. cap, 11. in suo sophistico *Mercurio*, quem nostra *Minerra* supplantabit. Illius verba sunt; *Nec satis habes, Prisciane, quod ipse te levitatis infamas, nisi etiam Apollonium, et Theoctistum præceptorem tuum, una tecum traducas? Dii te eradicent, Prisciane, cum tua ista doctrina; sic enim primum tollis omnia impersonalia passivæ terminationis; nam quibus verbis*

nominativus ejusmodi intelligitur, ea manifesta sunt personalia: deinde sic omnibus passivam tribuis significationem. Verum enim vero ratio tamen isthæc tua, si vera, ea per totam verbi naturam ac declinationem subintelligatur oportet; neque enim major ratio Præsentis, quam cæterorum Temporum. Itaque qui nominativus verbo præsentis temporis per te intelligitur, idem vel per totam reliquam ejusdem verbi naturam ac declinationem subintelligatur necesse est. Quare quum Tacitus ait, procursum ab hoste; *Et Cicero;* non est ab isto perseveratum; *et Plinius Cæcilius;* a quibusdam reclamatum est; *Et Livius,* migrandum est a parentibus, *hic ego te, hic te appello, Prisciane, dic obsecro, tuus iste nominativus an hujusmodi verbis præteriti perfecti temporis recte intelligi potest? nullum enim excipis, nec tempus, nec impersonale. Age, periculum faciamus.* Procursum est procursus; *Divi boni, quid hoc portenti est?* Perseveratum est perseveratio; proclamatum est proclamatio; migratum est migratio; sessum est sessio; ambulatum est ambulatio; peroratum est peroratio. *O mentis inops, qui intellectus iste tuus, quæ dicendi ratio, vel potius quæ insania!* Hæc ille futilis *Mercurius;* nunc *Minervam* audiamus.

Dii te eradicent, Augustine, cum tuis istis cavillis. Sic enim tollit Priscianus omnia impersonalia passivæ terminationis. Fateor libentissime; quis enim sanus non tolleret? nam quibus verbis nominativus ejusmodi intelligitur, ea manifeste sunt personalia, ut tu verissime asseris. Deinde sic omnibus passivam tribuit significationem. Fateor id quoque: nam quæ dementia est dicere; *Curritur, todos corren,* « [*tutti* » *corrono;*] » *Pugnatur, todos pelean,* « [*tutti com-* » *battono;*] » *Vivitur, todos viven,* [*tutti vivono;*] quum potius dicendum sit, *correse, pelease, vivese,* » (*si corre, si combatte, si vive;* Germanice, *Man lauft, man streitet, man lebet;*) ut *Hac melius itur in agrum, Por aqui se va mejor al campo,* « [*per* » *di qua meglio si va al campo.*] » Præterea qui magis tibi venit in mentem, hæc verba significare

actionem, quam cætera passiva; ut, *amatur*, *legitur*: Nam si, *curritur ab omnibus*, significat *omnes currunt*: tum *veritas amatur ab omnibus*, significat, *Omnes amant veritatem*; et *cædimur ab hostibus*, *hostes cædunt nos*. Decepit te Grammaticorum turba, quæ plane sensu communi caret. Tertium, quod Prisciano objicis, hoc est; si in *curritur* et *ambulatur* intelligitur *cursus* et *ambulatio*, in *cursum est* et *ambulatum est* intelligeretur *cursus* et *ambulatio*. O mentis inops, quæ te vexat dementia? Hic tecum fustibus agendum erat, non ratione. An nescis omnia verba in *or* carere præteritis? Quæ te impulit dementia, ut *procursum est*, *perseveratum est*, esse præteritum Verbi diceres? Participia sunt, Augustine, et quum participium dico, (7) nomen adjectivum dico: dicimus enim, *decursus est campus*, *decursa est ætas*, *decursum est spatium*. Tum deinde, quotiescunque participium, seu adjectivum, sine substantivo ponitur in neutrali terminatione, pro substantivo desiderat vel totam orationem; ut, *Nuntiatum est regem venire*; vel infinitum sui verbi; ut, *pugnatum est*, subintellige *pugnare*; vel denique deest *negotium*; ut, *lectum est*, subaudi *negotium*. Et quum dicimus in activa *vivo*, *curro dormio*, melius intelligitur infinitum, quod vere nomen verbale est, ut Priscianus docet, quam aliud nomen, propiusque adhæret verbo suum infinitum, quam nomen ipsum verbale; ut, *vivo vivere*, quam *vivo vitam*; et *curro currere*, quam *curro cursum*; atque ita in passiva; *Curritur*, *currere*, et *cursum est currere*. Et hæc Prisciani fuit doctrina, quam tu nullo modo es assequutus. A Prisciano stat Linacer lib. 6. quum agit de Ellipsi. *Appellativum*, inquit, *aliquod ejusdem significationis*, *cum absolutorum cæterorumque neutrorum passivis iis*, *quæ nos genus vocamus tertium passivorum*, *subaudiri*, *Apollonio ac Prisciano*

(7) *Nomen Adjectivum dico.*] Sed quod tamen tempus adsignificat. Et proinde *procursum est* revera significat præteritum verbi *procurrere* in passivo. Vide quæ disputavi supra ad Lib. I. cap. 15. in init.

placere video; ut cum videtur sessio; *quum curritur*, cursus. *Quod si quem tantorum virorum auctoritas movet, non video, cur is verba hujusmodi impersonalia statuat, potius quam personalia per defectum nominativi, qui videlicet certus est, et propterea non apponitur: nam qui ab hoc ejusdem significationis nominativo diversus est, is, utpote incertus plane, proferendus est.* Ovidius; *Jam tertia vivitur ætas.* Martial. *Tota mihi dormitur hyems.* Horat. *Magna, minorve foro si res certabitur unquam.* Hactenus ille: nunc ad Activorum disputationem transeamus.

CAP. II.

Omnia verba « [non substantiam, sed accidens significantia] » esse Activa, aut Passiva. Rejiciuntur Neutra, et Communia, et commentitiæ Grammaticorum species.

GRAMMATICI nescio quo errore inducti, verba omnia in quinque genera diviserunt, Activum, Passivum, Neutrum, Commune, Deponens. *Nobis autem*, inquit Cæsar Scaliger, *satis sit, universum verborum ambitum in duo dividere, quæ actionem et passionem significent; quemadmodum horum utrumque ad unum, quippe ad ipsum* EST, *quod est utriusque radix et fundamentum.* Hanc Scaligeri rationem sic confirmare possumus; Philosophia, id est, recta et incorrupta judicandi ratio, nullum concedit medium inter Agere et Pati: omnis namque motus aut actio est, aut passio; imo, si rem penitus inspicias, actio et passio nihil differunt, nisi ratione quadam, [*annon*, relatione quadam?] sicut *Acclive*, et *declive*. Id quod docet Aristotel. 3. Physic. cap. 3. (1) Quare

(1) *Quare quod in rerum Natura non, etc.*] Vult dari in rerum naturâ nihil medium inter Actionem et Passionem, quum omnis motus sit aut Actio aut Passio: atque ideo Verba Neutra, quæ nec Actionem nec Passionem notet, non existere, quum Res talis non existat. Nolo equidem de his Philosophorum scitis eorumque vero sensu nunc disputare, ostendam mox discrimen satis magnum esse inter Actiones, alteram transeuntem ad et in Patientem, alteram non transeuntem, sed perma-

quod

quod in rerum natura non est, ne nomen quidem habebit. *Nil enim agens*, inquit Cicero 2. Acad. *ne cogitari quidem potest quale sit:* idem secundo De natura Deor. *Mihi*, inquit, *qui nihil agit, esse omnino non videtur.* (2) Quid igitur agent verba

nentem in Agente. Actio autem transiens dedit appellationem verbo plane Activo apud Grammaticos, quod idcirco habet etiam semper passivum sibi respondens. At neque *Activa* tali modo, neque *Passiva*, sunt, quæ Actionem in se permanentem notant, nec passivam formam Verbi Personalis in Usu Linguæ habent, et ideo *Neutra* a Grammaticis dicuntur. Qualia sunt *currere*, *ire*, *cadere*, etc. sed maxime ea, quæ nullo in motu consistunt nec animi nec corporis, verum in quiete; Atque ideo ipsum illud *Quiescere*, tum *sedere*, *jacere*, *valere*, et similia verba, medium quid revera notant inter veram Actionem et Passionem, sed et propriam idcirco, non Activam, ipso Usu Linguæ habent constructionem. Sed tamen quia duplex est tantum terminatio Verborum in O et OR, idcirco Grammatici omnia in O exeuntia, sive sint Transeuntis, sive Permanentis, Actionis, appellarunt quoque *Activa*, et ita accipienda sunt Prisciani verba, quæ Sanctius mox adfert, in quibus ille etiam *Neutra* seu *Absoluta* comprehendit. Sed de his uberius agimus in proximis seqq. Ceterum quod Auctor nihil dari significationis Neutrius, h. e. nec Activæ in Passivum transeuntis, nec Passivæ ab Activo profectæ, probare nititur ex locis Ciceronis, id vero alienissimum est et ineptissimum. Prior locus occurrit Academ. IV. 12. Ubi Cicero distinguit inter animal et inanimum: *Inter Inanimum et Animal hoc maxime interest, quod Inanimum nihil agit, Animal agit aliquid: nihil enim agens ne cogitari quidem potest.* Quibus in verbis nemo non videt, posteriora referri non ad naturam Actionis, sed ad *Animal*, quod esse nequit, quin aliquid agat. Alter reperitur de Nat. Deor. II. 16. ubi verba illa de *Deo* unice dicuntur ad probandam ejus providentiam ex eo, quod exsistit, quia si nihil agat, neque esse aut exsistere videatur. Ea vero nihil pertinent ad Grammaticam hanc controversiam. In Superioribus locus ille Scaligeri exhibetur mutilus: nam in medio omissum est integrum comma, unde repetendum erat verbum, quod requiritur ad supplendum sequentium sensum. Nempe, *significent: atque eo cetera omnia, tanquam ad signa, recipere, quemadmodum horum utrumque ad unum*, etc. intellige ex proximo commate *recipere*, h. e. referre.

(2) *Quid igitur agent verba Neutra, etc.*] Idem saltem, quod Nomina Neutra, quæ utique nec Masculini, nec Feminini sunt Generis, quum tamen item in rerum natura aliud Genus non sit. Distinctionis causa inventæ sunt hæ verborum appellationes in arte Grammatica, quia quoddam discrimen occurrebat in natura significationis eorum, et ita proprie et κατ' ἐξοχὴν verba *Activa* sunt dicta, quibus significatur actio unius transiens in aliud, et quæ idcirco Accusativum requirunt, quo, ut ait ipse Vossius, qui ceteroqui Sanctium in hisce sequitur, de Construct. cap. 2[illegible].

Neutra, si nec activa, nec passiva sunt? nam si agit, aliquid agit; si vivit, aliquid vivit: cur enim concedas rem agentem in verbis, quæ *neutra* vocas, si tollis quid agant? An nescis omnem causam efficientem debere necessario effectum producere? Deinde etiam effectum non posse consistere sine causa?

actionis objectum vel effectu notatur. Neutra ergo sunt ex sententia Grammaticorum, quibus nec Actio unius transiens in alterum, nec Passio unius profecta ab alio designatur, et quæ usu vulgari accusativum sibi additum non habent, quia eorum actio proxime accedit ad habitum animi vel corporis, certe per se ipsa sine ullo extra se objecto aut effecto absolvitur: unde et *Absoluta* vocantur. Et ego sane, ut vere dicam, minime ineptam arbitror, in indaganda significatione et natura verborum, distinctionem illam *actionis permanentis et transeuntis*, quam hoc capite ita prorsus rejicit Auctor. Etenim aliud longe est *sedere*, *jacere*, *dormire*, *calere*, *etc.* aliud *verberare*, *amare*, *docere*, *legere*, etc. Illorum enim actio, quia non exseritur in alium, nihil ideo extra se producit, sed ab et in uno eodemque homine fit et absolvitur; nullum ergo requirit patientem, et proinde *permanens* in agente concipi debet, et recte etiam ita dici potest: eum e contrario istorum actio semper tendat in objectum suum vel effectum, quæ sunt extra ipsum agentem, præterquam in reciprocis actionibus, atque idcirco *transiens* non incommode appelletur. Ut adeo alia sit illorum actionis vel significationis natura, alia horum: et illorum quidem vel non appellanda sit Actio, si actio concipi non debet, nisi quæ transeat ab se in aliud aut aliquid passionis sive in ipso agente, sive extra eum, producat: vel in arte saltem Grammatica statui debeat Actio sine relato effectæ Passionis, quicquid ex philosophia in contrarium disputat Sanctius. Certe ipse etiam Usus in Lingua Latina apertissime istiusmodi diversas actiones, verbis hanc in rem de industria formatis, distinxit. Nam exhibet ea nobis diversa ejusdem plane originis et significationis Verba, nisi quod altera sint prorsus Activa, altera effectum istius actionis, quietem, et rem in se permanentem, notent, atque adeo vere sint Neutra. Et ideo utraque diversis conjugationibus quoque distinguuntur, Veluti *Sedare*, *Placare*, *Rigare*, *Fugare*, *Cavare*, *Clarare*, *Albare*, *Pendere*, *Jacere*, a *Pendo*; *Jacio*, quæ Activa sunt at eorum effectum notantia, et Neutra, sunt, *Sedere*, *Placere*, *Rigere*, *Fugere*, *Cavere*, *Clarere*, *Albere*, *Pendere* a *Pendeo*, *Jacere* a *Jaceo*. Sed et postquam eadem Lingua habuit jam verba Neutra *calendi*, *stupendi*, *patendi*, etc. formavit tamen etiam inde plane Activa, *calefacere*, *stupefacere*, *patefacere*, etc. Quorsum? nisi ut ab actione illorum, quæ est in se permanens, alia et diversa actio, quæ est transiens ab se in aliud, vel rediens ad se ipsum, distingueretur his verbis proprie eam in rem formatis. Et hæc causa, quare idem Usus linguarum quibusdam verbis semper fere addat Accusativum ab iis rectum, vel quod Accusativi vicem obtinet, aliis nunquam: seu, ut Sanctius diceret, quibusdam adjungat Accusativum alie-

Quanto rectius Aristoteles, qui libro primo de generatione et interitu asserit, *in omni actione alterum esse quod agat, alterum quod patiatur.* A Philosophis, inquis, ista sumis; metuebam ne a lenonibus diceres; quasi ulla sit ars, quæ possit esse a ratione aliená. Itaque verba Neutra neque ulla sunt, neque

num et varium, quo patiens designatur, in aliis intelligi velit cognatum, qui nihil significat. Ceterum quod aliquando reperitur Cognatus ille Accusativus verbis additus, id vero per se nihil me movet ad naturam talium verborum habendam pro vere Activa, quæ proinde semper requirat Accusativum, ut vult Sanctius. Nám iste quidem casus non magis directe et proxime regitur semper â Verbo, quam cognatus Ablativus; seu Ille æque, ac Hic, sæpissime pendet a præpositione, et significat aliquando simpliciter Modum rei, aliquando Emphaticam intensionem. Modum significari patet ex eo, quod plerumque reperitur cum Epitheto, quo manifeste modus rei designatur: is vero ut designari queat, requiritur utique cognatum verbi Nomen Substantivum, cui addi possit illud Modum significans Epitheton. Quum sine Epitheto occurrit, plerumque majorem tantummodo Emphasin declarat, æque ac in Lingua Orientali, מות תמות *moriendo morieris*: in lingua Græca, *νίκην νικᾶν*, Æl. Var. Hist. VIII. 15. *ἰδὼν εἶδον*, Actor. VIII. 34. In Latina, *parce parcus* apud Plaut. Aulul. quod male mutat Meursius in Mantissa cap. 4. Similiter Aulul. II. 8. 23. *nisi ego intro huc propere propero currere.* pro quo Idem dixit II. 2. 4. *Nunc domum properare propero.* Et sic *memoriâ meminisse, vitâ vivere, mori morte.* Sed eodem plane sensu et modo dicitur etiam *mori mortem*, ut scilicet Accusativus regatur a suppressa sua præposione, quæ est *κατά*, æque ac Ablativus a sua. Vide et Cap. seq. ad Verbum *Æstuo*, et lib. IV. cap. 3. et 4. ubi *mortem*, et *morte occumbere*, promiscue dictum fuisse probatur. Quapropter sine ulla ferme hæsitatione admitterem ego in Linguam Latinam Verba *Neutra* seu *Absoluta*, nullum Accusativum vel expressum vel intellectum desiderantia, siquidem Natura et usus plerarumque saltem linguarum distinxisse videtur significationes Verborum in significationes actionis, vel *transeuntis* in objectum, vel *permanentis* in se ipsa: cujus posterioris significationis verba ideo etiam in Lingua Latina sine Accusativis enunciantur, et semper enunciari possunt, quippe quum Accusativus ille cognatus si maxime addatur, nihil faciat ad variandam significationem rei, propter quam tamen inventa sunt singula vocabula, et ipsæ Linguæ. Speciem tamen quandam habet, quod adfert Sanctius cap. seq. init. contra hanc sententiam: reperiri scilicet Neutrorum quoque Passiva, maxime Impersonalia; quæ ut ipsa non videntur ei construi posse sine Ellipsi Nominativi, sic ergo et istam Accusativi licet non necessarii, confirmare videntur Ellipsin in Activa forma. Sed neque in eo magnam inesse argumenti vim, vel hinc liquet, quod et a *Sum*, quod utique verbum est Substantivum, et proinde vere *Neutrum* ac *Abso-*

natura esse possunt, quoniam illorum nulla potest demonstrari definitio. Sed si Philosophos spernis, audi etiam Grammaticos antiquos. Priscianus Lib. 8. cap. de Verbo. *Verbum est pars orationis cum temporibus, sine casu, agendi vel patiendi significativum. Hæc*, inquit, *definitione, omnia tam Finita,*

lutum, formari potest *Estur*, sicuti patet ex composito *Potestur*, *poteratur*, quorum exempla vide apud Vossium de Anal. III. 36. Sed et ipsa vox, *Estur*, sed pro editur, occurrit apud Plautum loco mox proferendo. Jam sicuti hoc non evincit, τὸ *Sum* esse verbum Activum, si nec *caletur*, *statur*, etc. evincunt *Caleo*, *Sto*, etc. vere esse Activa, quæ Accusativum requirant, quum Veteres videantur sæpe illa impersonalia passiva formavisse, ut non ita attenderint constructioni seu rationi Grammaticæ, quæ Nominativum ante Verba Finita requirit, quam significationi ipsius Actionis. Atque idcirco, inprimis si responderent ad interrogationem factam per Verbum passivum, concinnius sibi visi sunt ejusdem formæ verbum adhibere, etiamsi illud ceteroqui, nec ejus significatio, haberet aut admitteret Passivum. Ut adeo Terentius in Eun. II. 3. ad *Quid agitur?* maluerit eodem modo respondere, *Statur*, pro, *ego sto*, seu *agitur statio*. Plautus Persa. I. 1. 17. ad eandem interrogationem respondet, *Vivitur*, pro *ego vivo*, pro quo etiam dixisse potuisset *Estur*, pro *Ego sum*. Sic ibid. II. 5. 8. *Quid agitur, Sagaristrio, ut valetur?* h. e. quo pacto vales? Et sic porro alii, pro, *homines calent*, dixerunt *caletur*, licet ceteroquin horum et similium passiva non magis sint in usu, nec concipi queant, quam τὸ *Sum*. Aliquando etiam Infinita Passiva conjunguntur diversorum Verborum, Neutrorum et Activorum, sensu fere Impersonali. Livius XXVI. 8. *Fabius Max. abscedi a Capua, terrerique et circumagi ad nutus comminationesque Hannibalis, flagitiosum ducebat*; ubi τὸ *abscedi* nullum certe Accusativum suppositum habet; sed et reliqua videntur impersonaliter istic adhibita solam notare Actionem vel rem suorum Verborum: quem in usum sæpe et potissimum adhibentur Passiva illa Infinita, etiam cum Activis et actionem meram significantibus. Plautus Mostell. IV, 2. 42. *nunquam hic triduum in unum desitum est esse* (pro *edere*) *et bibi*. At quare hic *Bibi* potius dicit, quam *Bibere*? Scilicet, quia illud majorem habet speciem Impersonalis locutionis, quam ergo habet etiam τὸ *Esse*. Et v. 43. *triduum in unum est haud intermissum hic esse et bibi, Scorta duci, pergræcari, fidicinas, tibicinas ducere*. Hic vero, fateor, etiam Personales occurrere constructiones, sed talis eæ sunt Verbi, quod solum per se simplicem et absolutam actionem notare non poterat. Nam *Ducere* et *Duci* per se solum absolutam actionem nullam notat, et ideo in Impersonali constructione nusquam, ut putem, reperietur. Sed et sæpe diversæ prorsus naturæ verba eodem plane modo in eadem periodo construuntur. Vide infra III, 3, 15. Sed de his accuratius et uberius egi Cap. seq. ad Verbum. *Ambulare viam*, et ad *cap. 8*. Sed et quod Cap. sup. de Impersonalibus Locutionibus diximus, iis simpliciter et unice actionem denotari, quæ inest in significatio-

quam Infinita verba comprehenduntur; et *Neutra etiam, quæ dicuntur* absoluta; *et Deponentia omnino naturaliter* vel *in actu sunt*, vel *in passione.* Eadem fere Anton. Nebriss. lib. 3. *Verbum*, inquit, *est pars orationis declinabilis, cum modis et temporibus, agendi vel patiendi significativa.* Apertius Cæsar

ne verbi, sine ulla cogitatione Personæ, aut Nominativi, id vel maxime locum habet in hisce Passivis Neutrorum, *Statur*, *Caletur*, etc. Ea vero Impersonalis locutionis verba ut integrum habent sensum absque Nominativo, atque ideo neque requirunt eum, neque expressum habent, sic eorum Activa, quia actionem in se permanentem notant, et sensum per se absolvunt ac perficiunt, eadem ergo ratione neque desiderant Accusativum sibi addi, neque requirunt non additum. Dicam amplius: Etiam ipsa illa vere Activa, quæ actionem in aliud transeuntem notant, non semper habere additum sibi Accusativum, nec requirere eum, ad sensum locutionis absolvendum, nisi quod intelligi tamen possit τὸ *aliquid*, sed quo res seu objectum actionis relinquitur in incerto, seu quo nullum declaratur objectum certum, et quod ideo vere semper omittitur. Nam sicuti et illorum Activorum Impersonales locutiones Passivæ simpliciter et absolute notant actionem rei, quæ Verbo notatur, nec finiuntur in ullam certam personam aut suppositum, in quod illa actio rei proprie se exerat: Veluti apud Plautum Pœnulo IV. 2. 13. *Bibitur, estur, quasi in popona*: Sensus enim in his est integer et absolutus, licet nullus addatur nec intelligatur Nominativus, quia Auctor tantum significare voluit, ipsam rem, quæ illis notatur verbis, fieri, non vero, quid ejus rei fiat, h. e. quid bibatur aut edatur. Sic ergo et Activa simpliciter aliquando ipsam notant actionem rei, nec quidquam amplius, atque ita, ut non dirigatur ista locutio in certum actionis objectum. Veluti quum roganti *quid agis?* respondeo, *Edo*: nihil aliud tunc significo, quam me facere actionem edendi. Verum quidem est, non me posse *Edere*, nisi *aliquid* sit, quod edam: at nos hic non enarramus naturam rerum, sed indagamus Grammatice sensum, vim, et rationem loquendi, ex usu Linguæ, prout eum reperimus. Sic Ter. Adelph. I. 2. 38. *Amat? dabitur a me argentum*; et Andr. I. 2. *Meum gnatum rumor est amare*, h. e. habere amicam. Quibus verbis utroque in loco nihil aliud Poeta vult dicere, quam illum, de quo agit, amori esse implicitum, atque adeo actionem designat simplicem sine objecto, quo illa tendat. Sed et ita jubemus aliquem *Tacere*, h. e. generaliter seu simpliciter silentium præstare nobis sine ullo certæ rei respectu, quæ taceri debeat. Ea vero ubi respicitur, addi debet in Accusativo, et ita Verbum, quod modo notabat simplicem, et ferme dixerim quoque in se permanentem actionem, tunc notabit vere transeuntem in objectum certum. Quin adeo hæc vera sunt, ut multa Verba primitus notantia actionem transeuntem, quia tamen accepisse videntur paulatim usu vulgi significationem quoque actionis permanentis, acceperint ergo etiam constructionem neutralem. Sic enim *invideo tibi bona* active dicitur, at *invideo bonis tuis* neu-

Scaliger; *Quibus*, inquit, *manifestum est, verba neutra non esse ab activis sejuncta.* Fatentur itaque omnes, quum rationem admittunt ducem, verba tantum in Activa et Passiva posse dividi. Sed statim revertuntur ad ineptias grammaticas, multa genera

traliter, q. d. præsto bonis tuis actionem invidendi ea. Vide me infra ad Verbum *Invideo*. Sed et ita *Bene alicui Velle*, et similia plura. Vide et Priscianum lib. 18. p. 1160. 1162. Neque vero negare ea, quæ hic affirmamus, poterit Sanctius, si attenderit ad illa, quæ ipse in simili plane negotio statuit. Etenim infra cap. 4. de Passivis hanc dedit Regulam: *Passivum Verbum nihil præter suppositum desiderat*, et porro rejicit omnes locutiones, quibus creditur vulgo res Agens in Passiva forma designari. At vero annon eadem est ratio relationis mutuæ in Patiente, quæ in Agente? Quod si ergo Passio Grammatice potest concipi absque Agente, h. e. ut Agens in passiva locutione neque exprimatur diserte, neque intelligatur necessario, quæ tum causa est, quare et Actio, etiam illa, quæ natura sua transit semper in aliud, Grammatice tamen concipi nequeat, quin quæratur semper, quasi necessario addendus aut intelligendus, Patiens, ad sensum locutionis absolvendum? Sed et eadem ratio, si quid valeret, postularet quoque Nominibus Verbalibus, et actionem significantibus, ut *Lectio*, *Visus*, *Auditus*, etc. addi semper Genitivum, quo Passivum Actionis objectum significetur; quod nemo, opinor, dixerit. Vide etiam quæ notavi ad cap. 4. init. Relinquamus ergo verbis actionem in se permanentem vere notantibus, et sensum sine Accusativo absolventibus, suam constructionem, nec oneremus ea Casu, quem non requirunt. Ceterum si maxime omnia in O exeuntia requirerent plane Accusativum, non tamen vel sic semper in iis, quæ videntur Neutra, intelligerem Cognatum, quem tantopere Sanctius noster urget, sed sæpissime Reciprocum, cujus Ellipsis in Lingua Latina frequentissima est, etiam in Verbis, quæ natura et usu suo actionem transeuntem constanter notant, sed quæ etiam neutraliter sæpe per istam Ellipsin videntur poni. Tale est vulgatum illud, *quod bene vertat.* Sic Sueton. Calig. 50. *Amatorio medicamento, sed quod in furorem verterit.* Aug. cap. 98. *Exercentes Ephebi.* Sall. 1. Hist. in oratione Philippi, *Ignoscendo Populi R. magnitudinem auxisse*, h. e. crevisse Ita *tondere*, *lavare*, et quamplurima similia, in constructione neutrali, sed ut intelligatur reciprocum *se*, passim occurrunt. Vide Rivium, et Manut. ad Sall. Catil. 6. Putschium ad Jug. 104. et maxime Vossium Anal. III. 2. et me infra ad Vocem *Adversari* in Cap. 3. et ad Lib. IV. cap. 3. circa finem. Quid ergo? Prorsus censeo posse ac debere retineri in arte Grammatica appellationem *Neutrorum*, vel certe *Absolutorum*, ut, quoniam usu constructionis, et natura significationis, distincta sunt ab aliis, quæ actionem transeuntem notant, et quorum significatio requirere ideo videtur Accusativum, in quem tendat actio, secus quam se res habet in hisce, ut, inquam, proinde etiam appellatione aliqua distinguantur ab illis *Activis*, quasi κατ' ἐξοχὴν ita dictis. Plura in hanc rem vide ad Caput sequens.

verborum comminiscentes, et quod pejus est, per terminationes in *o*, et *or*, dividentes; (3) quasi

(3) *Quasi verborum natura per terminationes*, etc.] Quidni, si duplex est natura verborum, Activa et Passiva, Linguæ cum suis etiam terminationibus distinxerint, et cuique propriam dederint? Certe quum in Lingua Latina duplex modo sit terminatio verborum, O et OR, prout etiam duplex modo est natura Rerum, quæ Verbis significantur, et quum altera sit propria Verbis Actionem quancunque, sive transeuntem, sive permanentem, significantibus, altero vero isti, ut passio actioni, respondeat, et revera, si primitivam Verborum significationem spectes, passionem quoque notet, nulla est causa, quare per terminationes illas Genera seu Naturam verborum dividere refugiamus. Nollem hæc captari ab Ursino, qui To. I. pag. 426. excipit et opponit hisce *Neutra*, *quæ neque Actionem neque Passionem notent*. Nam adnumerantur hæc *Activis* laxius sumptis, quippe actionem quoque, sed in se permanentem, significationibus. Nempe *Activa* modo laxiore sensu dicuntur, ut comprehendant etiam Neutra, unde ipsi Veteres iis omnibus tribuerunt unam eandemque terminationem in O exeuntem, modo considerantur, ut proprie dicta *Activa*, et actionem in aliquod objectum tendentem notantia, quando opponuntur *Neutris*, indedictis, quod Actionem et Passionem proprie dictam non notent, non vero quod nihil notent Actionis qualiscunque; sed quæ Neutra vitandæ istius ambiguitatis causa paulo rectius forsan vocantur etiam *Absoluta*. Ceterum nihil in eo novi, quod una Appellatio modo laxius modo strictius sumatur. Nam ut *Activa* hic, sic in jure Civili *Adoptio* modo utramque sui speciem complectitur, modo alteram speciem tantum notat, et opponitur *Arrogationi*. Æque porro absonum est, quod ait quædam etiam Verba in O exeuntia Passionem notare, velusi *Vapulo*, *Pereo*, *Veneo*, *Cado*, *Caleo*, *Ardeo*, *Calesco*, etc. At vero quærenda in his erat primitiva eorum significatio, quæ à vera et proprie dicta passione deprehendetur semper aliena, adeo certe, ut eo nomine nulla hic deberet fieri objectio. De *Vapulo* agemus postea. *Pereo* quid aliud proprie notat, quam Eo et pergo usque ad Finem viæ meæ ita, ut non amplius exstem? Quid *Veneo* aliud, quam Venum eo? Si ergo *Eo*, et reliqua ejus Composita, non sunt Passivis adnumeranda, quare magis *Pereo*, *Intereo*, *Veneo*? Sed et *Cado* quare magis Passivæ est significationis, quam *Labor*? quod ipse Ursinus pag. 439. dicit non Passivam, sed *Neutram habere significationem*, *licet non sit tamen Neutrum*, *sed Deponens*. Quapropter et hæc verba, si maxime Significationis Passivæ quid haberent; vel sic tamen in ratione Grammatica Passivis non forent adscribenda, aut ab reliquis in O exeuntibus segreganda, quasi diversæ ab iis essent naturæ. Neque enim quando de natura Verborum Grammatica agitur, spectanda adeo Vulgaris eorum, et posterioris quidem temporis, significatio, quam Prima origo. Ipse Ursinus p. 431. probe hæc distinguit, quando Verbum *Exsistere* docet *Verbis Substantivis adjici quidem posse*, *si usum vulgarem spectes*, *non item*, *si originem*, *primamque et propriam ejus notionem*, *respicias*. Eodem ergo modo rem se habere in reliquis, quæ Passionem quandam notare illi videntur, agnoscere

verborum natura per terminationes et accidentia, debuisset. Sed ait jam Sanctius, et cum eo fere Ursinus, multa in OR exeuntia, quæ *Deponentia* appellantur, Activa omnino sunt. At ego vix dubitem, hæc quoque verba primitivo usu et significatione, sed quæ nunc nobis maximam partem lateat, fuisse vere passiva. Quin ipsa id declarat appellatio *Deponentium*. Nam quid deposuisse dicuntur? nisi significationem Passivam, quam ergo antea habuerunt. Sed et duæ hæ terminationes in O et OR videntur omnino duplici verborum naturæ ex primo instituto constanter et proprie respondisse. Quod autem posteriorum temporum usus immane quantum in nonnullis a primitiva eorum significatione et constructione recessit, id vero accidit etiam quamplurimis in aliis, adeo ut propria et prima vocum significatio sæpe prorsus sit per recentiorem obliterata, et constructioni etiam propriæ successerit dein plane figurata, perpetuo sui usu speciem propriæ et nativæ præferens. Immo vero dum posteriores sæpe tantum attenderunt usui vocabulorum, qui suo tempore obtinebat, neque perspexerunt aut indagaverunt semper nativam eorum significationem; sæpe illi, prout phrases parum Grammatice interpretabantur, etiam longius errando processerunt, et eam verbis dedere constructionem, quæ neutiquam cum primitiva conveniret, et eorum significationem etiam aliquantulum inverteret. Quum dicitur *adire Regem*, certum est mihi, dictum id primitus, ut ostendemus infra contra Ursinum, per Ellipsin pro *adire ad Regem*, atque adeo Accusativum non regi proxime a Verbo. Sed tamen ipsi Veteres plerique aliter eum acccpere, ut patet ex eo, quod in passivis locutionibus eum converterunt in Nominativum, ut dixerint, *Rex aditur*, et similia innumera. Vide cap. seq. in voce *Adeo*, et maxime Notas ad vocem *Ambulo*, *Dubito*, *Obstrepo*, *Penetro*. Hoc vero, si rem recta ratione æstimes, primitus revera ortum ex errore Grammatico, sed tamen deinceps usu continuo, penes quem est jus et norma loquendi, abunde est comprobatum. Similiter mutata paulatim etiam Verbis Activis sua aliquando Significatio, dum unius verbi occurrunt sæpe diversissimæ significationes, ab eadem tamen origine descendentes per varios ductus. *Luere* Latinis significat proprie lavare, et sic purgare, ut patet ex compositis. At vero ea significatio in desuetudinem abiit, et usu invaluit, ut hoc verbum quasi proprie designaret purgationem seu expiationem criminis, quæ fit sacrificio piaculari, redemptione pecuniaria, aut qualicunque pœna. Hinc *luere culpam spiritu* Phædr. fab. 68. *Ut cædes aliquo piaculo lueretur*, Liv. I. 26. Sic ergo recte et convenienter adhuc primitivæ significationi dicitur *luere peccatum*, apud Virgil. Æn. X. 32. ubi vide Servium: prorsus ut *lavare peccatum* apud Terentium Phorm. V. 7. 80. *Venias nunc precibus lautum peccatum tuum*. At vero non ita recte porro, sed καταχρηστικῶς plane, *luere pœnam* dixerunt dein multi, h. e. præstare et solvere pœnam, atque ea ratione expiare culpam. Et hoc tamen adeo invaluit, ut *luere* idcirco simpliciter in significatu solvendæ pecuniæ aut æris alieni frequenter dein fuerit positum. Adde his, quæ tradimus de verbo *Pascere* Cap. seq. ad Vocem *Adversor*, et de Verbo *Desiderare* ad vocem *Ambulare*. Sed et sic proprie dicitur apud Terentium Adelph. V. 2. 7. *An tibi*

non per essentiam, esset indicanda. An aliud est, *jam magis cerebrum dispergi hic?* At improprie, immo ex abusu, III. 2. 19. *capite eum in terram statuerem, ut cerebro dispergat viam.* Jam vero sic quoque Deponentia, licet primitus haud dubie fuerint passiva pleraque nunc præferunt significationem activam, propter frequentem olim usum figuratæ locutionis, quæ Accusativum addit passivis, sed quam, ut propriam, et tanquam a Verbo vere activæ significationis rectam acceperunt tandem nonnulli, et ita deinceps adhibuerunt eam posteriores tam frequenter, ut in plerisque locis non amplius possit tunc figurate exponi. Immo formarunt hinc tandem etiam Verbalia Nomina Activo sensu, ut *Admirator*, *Adulator*, *Consolatio*, *Interpretatio*, *etc.* Sed et ita factum, ut paulatim per istas locutiones Verba ipsa continuo usu multum descivisse videantur a pristina sua significatione. Sic putem *Vereor* proprie nihil fuisse aliud, quam pudore et metu afficior, in metu et verecundia sum; atque adeo esse Passivum vere, sive dicam *Vereor te*, h. e. propter te, sive *Vereor abs Te*, h. e. in metu sum mali abs Te, sive *Vereor tibi* Cæs. B. Gall. V. 9. *Eo minus veritus navibus, quod in littore molli deligatas ad anchoram relinquebat*, h. e. in metu agens, ne quid mali eveniret navibus: Nam quod apud Gellium XV. 13. alio sensu et magis passivo phrasis hæc ex Novio citatur, vitio vel imprudentiæ Scriptoris id tribuo, æque ac reliqua istius Capitis passiva Verborum, *Utor*, *Hortor*, *Consolor*. Cujusmodi vitiorum non immunes fuere ipsi Veteres, ut vel ex Cicerone liquet, modo hæsitante ipso, modo aliis talia exprobrante. Porro *Sequor aliquem* a *Secus*, idem esse arbitrer, quod jungor alicui pone tergum. Ex Activis quoque formata similiter sunt passiva seu Deponentia, significatione quidem adeo mutata, ut prorsus videatur ab illâ Activorum esse diversa. Etenim quid *aperire* et *operire ostium*, *domum*, *caput*, *rem* significet, est notissimum. Hinc jam *operiri* dicitur Homo proprie et primitus, qui tegitur, veluti stragulis in lecto apud Plaut. Pseudolo II. 2. 71. *Jube sis te operiri, beatus eris, si consudaveris.* Deinde vero etiam is, cui clauduntur fores, cui occluditur prospectus vel introitus, et qui ideo exspectare debet, dum rursus aperiatur, quod opertum erat. Hinc jam absolute pro consistere alicubi et morari ponitur apud Sallust. Jug. 91. *Ante lucis adventum pervenit in locum tumulosum, ibique cum omnibus copiis operitur. Sed ubi dies cœpit, etc.* Et cap. 101. *Consul adversum omnia paratus ibidem operitur.* Denique simpliciter pro exspectare, morari, Plaut. Mostell. III. 2. 160. *Quid istic, obsecro, tam diu Restitisti?* resp. *Seni otium non erat; id sum operitus*, h. e. propter id tam diu istic restiti, exspectavi. Et passim cum Accusativo, *Operiri aliquem*. Sueton. Claud. 34. *accitum ab urbe carnificem vesperam usque operiri perseveravit.* Videmus hinc, qua via et ratione Verbum natura sua passivum acceperit paulatim speciem et constructionem Deponentis, et longe etiam recesserit ab Activi sui significatione. Sic et *Morari* proprie videtur notare, in mora esse, moram agere, quo sensu passivum est ab obsoleto *Moro*, quod ex Nævio nobis servavit Diomedes pag. 395. ut adeo *Moror* pro *Moro Me*, reciproco sensu, videantur adhibuisse Veteres. Hinc jam, non modo absolute dicitur *morari*, sed et cum Accusativo, ut et cum Infinito apud Plautum, *Non Moror te mihi pre-*

Afficio te injuria, aliud, *prosequor te injuria?* et *catorem*, *non moror aliena opera mihi plures fieri liberos*, *Complexum hujus nihil moror*, h. e. non curo, non desidero, vel proprie, moram non ego propter illam rem. At longius dein recedit illud Terentii, *Egomet convivas moror*. Et Livii, *Nihil se morari Magistrum Equitum*, h. e. se eum missum facere. *Nemo sit moratus, quin, ubi velint, abeant*. In his *Morari* notat in mora esse alteri, quod ad alterum, per quam moram alter facere non possit, quod velit. Hinc cum duplici Accusativo apud Plautum Pœn. IV. 2. 89. *Num quid aliud me morare?* h. e. num propter quid aliud in mora mihi es, quo minus abeam? Multa vero verba etiam sunt, quæ rei mutuæ habent significationem, et ideo in Passivo potissimum adhibentur, sed figurate cum Accusativo. Talia sunt *amplecti, complecti*, *osculari*, *suaviari*, *pacisci*, etc. quæ vere item, non Deponentia, sed Passiva sunt, et, quia rem mutuæ actionis notant, magis adhibita reperiuntur, quam eorum Activa. Sed et quamplurima sunt Passiva, quæ dicuntur *Deponentia*, quæ activam nunc videntur habere significationem per causam moræ, qua detinent se, vel versantur, homines in ea actione. Huc refero *Augurari*, *auspicari*, *aucupari*, *assentiri*, *assentari*, *comisari*, *contemplari*, *lachrymari*, *medicari*, *meditari*, *veterari*, h. e. in augurando, auspicando, etc. occupari, et versari. Quæ forsan origo etiam fuit vel ratio verborum plerorumque, quæ in utraque terminatione O et Or idem videntur notare, id quod clarius haud dubie probari posset, si omnium originem ac primitivam significationem haberemus exploratam. Denique confirmatur id, quod dixi, vel maxime ex quibusdam, quæ inter Deponentia numerantur, et tamen maxime cum Ablativo, qui creditur significare ipsum Actionis objectum, construuntur, veluti *Potior*, *fruor*, *utor*, *fungor*, *vescor*. Hæc enim, et similia, vere esse passiva per τὸ *Potior*, de quo Cap. seq. ago, et *Vescor*, demonstrari abunde potest. Explicatur hoc quidem, tanquam si proprie significet Edere aliquid, et idcirco etiam cum Accusativo junctum reperiatur. Vide cap. seq. in v. *Vescor*. Sed tamen vel sic vere est passivum, et passivam habet natura sua significationem, quæ est, hac vel illa esca aut cibo ali, et sustentari in vita. Sic Gell. IX. 4. *eos vesci avium et ferarum venatibus*. Et ibid. *nullo cibatu vescentem*, *sed spiritu florum victitantem*. Cic. de Nat. D. II. 64. *Sus quid habet præter escam*. Et mox, *quod erat ad vescendum hominibus apta*. h. e. ut ex ea esca viverent. Et cap. 23. de Diis, *nec escis*, *nec potionibus vescuntur*, h. e. aluntur. Hinc *argentum factum ad vescendum*, de patinis et vasis, unde homines cibum sumunt, apud Liv. XXII. 52. Clarissime Ulpianus l. 23. Dig. de rebus auct. jud. poss. *Si bona pupilli creditores possidere cæperint*, *diminutio ex his fieri debet*, *vescendi pupilli causa*. *Vescendi*, h. e. ut alatur et sustentetur. Similiter apud Lucretium I. 191. *mortalia sæcla* (h. e. omnia animantia) dicuntur *vesci e terra*, h. e. ali et sustentare in vita. Eodemque modo videtur accipiendum, quod legimus V. 73. *Quove modo genus Humanum*, *variante loquela*, *Cæperit inter se vesci per nomina rerum*, h. e. quomodo Homines, quum varietas esset loquelæ suæ, cœperint nomina certa rerum omnium invenire, et ita mutuo inter se subsidio sustentari in vita. Manifeste ex his videmus signifi-

cationem Verbi genuinam et passivam, quæ etiam ratio, quare maxime cum ablativo reperiatur junctum. Et proinde Accusativus quando occurrit, explicandus is figurate, ut cum aliis passivis. Is ipse tamen si magis in hoc verbo fuisset frequentatus, mutasset tandem prorsus in opinione hominum veram ejus significationem et constructionis rationem, sic uti revera jam cœpit, dum verbum illud haberi jam cœptum pro Deponenti, h. e. activæ significationis et constructionis Quapropter miror valde, Ursinum p. 429. verba *Utor* et *Fruor* pro *vere Deponentibus* haberi velle, *quæ passiva significatione deposita in activam transierint*: idque eo argumento, quod etiam passive reperiantur posita, pro, adhibeor ad usum et voluptatem. Inde enim confici vult, fuisse ergo verba Communia, quæ utramque sub una terminatione admiserint significationem, sed tamen Passivam dein deposuerint, retenta sola activa. Adhibendi quid suum in usum. At vero rarissima est illa Passiva nimis significatio, et sine dubio ex errore Scriptorum orta, quum vulgaris horum Verborum significatio etiam ipsa sit Passiva, sed lenius, et notet juvari atque affici utilitate vel voluptate ex aliqua re, atque ideo frequentissime illa cum Ablativo construuntur. Sed et absolute *Frui* simpliciter pro lætari ponitur apud Tacitum Hist. III. 83. ubi cum *exsultabant* conjungitur. Vide Gronovium Patrem Observ. II. 4. extr. et Plinium Paneg. cap. 34. Sed et sic fere Terent. Adelph. V. 8. 27. *Agellum huic demus, qui fruatur*, h. e. Unde, vel, Ut lætius agat, vivatque. Sic *Uti quacunque re* notat proprie juvari ea suam ad utilitatem, Livius XLIV. 26. *Quinque millia Equitum sat esse, quibus uti ad bellum possent, et quorum multitudinem ipsi non timeant*. Quid hoc est aliud quam juvari? quam minore numero juvari non possent, a majore autem malum sibi metuerent. Florus II. 6. *Victoria quum posset uti, frui maluit*, h. e. quum posset illa victoria juvari ad bellum conficiendum, maluit ea lætari, et se oblectare. Sic Sall. Jug. 38. *Nox et præda castrorum hostes, quo minus victoria uterentur, remorata sunt*. Sed et sic passim ponitur pro juvari in vita sustentanda, Vide Gronov. Patr. de Pec. Vet. II. 7. ubi exponit hæc Ciceronis verba, *Ceteræ res, quæ expetuntur, opportunæ sunt singulæ rebus fere singulis; divitiæ, ut utare; opes, ut colare; honores, ut laudare*. Ubi omnia sunt passiva, et notant commodum aliquod, quod ex diversis rebus diversum percipias. Habet dein et alias significationes, ac tales, quæ non ita directe respondeant τῷ *juvari*, sed neque τῷ *adhibere suum in usum*, ut solent vocabula paulatim longius recedere a propria et primitiva significatione. Talia sunt apud Corn. Nepotem, *Duro admodum initio adolescentiæ est usus: quum intima Ciceronis familiaritate uteretur. Sosilo usus est Doctore: Patre usus est diligente*, h. e. habuit tale Initium, Doctorem, Patrem, etc. Et sic passim *adversa uti Fortuna*, *adversa usi sumus tempestate* in mari, *valetudine uti minus commoda*, *supplicio uti in aliquem*. Verum ita paulatim ad aliena cera progressam esse verborum significationem, declaratum jam est supra Verbo *Lucre*. Quin liquet id etiam ex Verbo *Censere*, quod ab æstimatione bonorum, ad sententiam in Senatu quacunque de re dicendam, ac denique ad vulgarem *putandi et arbitrandi* significationem transiit. Sed nos de Passivo nunc agemus, quo dicimur *Censeri aliqua re*, Liv. I. 43. *Hæc classis censebatur undecim millibus*. Scilicet ipsi quidem cives bona sua in censum deferebant; sed a Magistratibus etiam *censebantur* illi, si forte parum justo

pretio ipsi ea detulissent: sed et si quid omitterent, cogi poterant a Censoribus, ut id quoque deferrent; et sic tunc ipsi Cives, et patrimonium ipsorum, *Eo* quoque *censeri* dicebantur. Hinc jam ortum, ut homines etiam extra hunc proprie dictæ censionis casum dicerentur *censeri ea re*, cujus in ipsorum æstimatione habetur ratio. Sed usus obtinuit, ut pro Ablativo in istis locutionibus tum propriis, tum translatis, etiam Accusativus et crebro quidem adhiberetur, eodem tamen sensu, eademque constructionis ratione, ellipsi scilicet propositionis. Quam tamen quia non observarunt Viri quidam Doctissimi, verbum hoc passivum pro activo, et accusativum, tanquam si proxime ab eo regeretur, acceperunt, interpretando *Censeri*, per *in Censum profiteri*, vel etiam per ipsum activum *Censere*. Sic certe Lipsius ad Tacitum exposuit illud Ovidii, *Hanc probat, et primis dilectam semper ab annis, Est inter comites Marcia censa suas.* Ait enim, *Est censa, pro Censuit. Satis nove, immo antique, ut affectatus est regnum, pro affectavit, etc.* At vero sensus est, Marcia adeo hanc dilexit, ut semper eam inter comites suas habuerit, et ita, quando fuit censa comitum suarum nomine, hujus quoque nomine inter illas fuerit censa, seu, hujus quoque ratio fuerit habita in censu comitum Marciæ. Vide etiam Gronovium Patrem Observ. IV. 3. extr. et ibi Addenda. Dicitur autem *censeri hanc rem*, eadem ratione, qua *expleri mentem, moveri vultum, purgari bilem, indui aures aselli*, etc. quæ Auctor infra adfert in Ellipsi præpos. κατα. Hæc vero documento sint, etiam Viros Doctissimos verba vere Passiva accepisse pro Deponentibus per causam figuratæ locutionis, quam non perspiciebant, et ita nativam quoque significationem iis mutasse. Quod si id accidit hodie Viris sedulo indagantibus linguæ Latinæ vim et naturam, multo facilius id evenisse necesse est plerisque Veterum, qui nondum constituta Grammatica, eam ejusque rationem in constructionibus ignorantes, nec investigantes, simpliciter ex usu vulgi loquebantur. Unde haud dubie factum, ut hodie multa istorum, quæ dicuntur *Deponentia*, prorsus etiam videantur passivam significationem revera deposuisse, seu nihil amplius passivi tum in vulgari significatione, tum in constructione, præ se ferre. Id quod tanto factum proclivius, quod, licet propria ipsorum verborum significatio mutata videatur ex passiva in activam, eadem tamen maneat sæpe quod ad sensum. Nam eodem recidit, sive *vescor cibum* exponas per, Alor et sustentor cibo sive per, Edo cibum. Sic *gravari matrem, prætoria*, idem est, sive interpreteris, Molestia affici et onerari ad conspectum matris vel prætoriorum, sive simpliciter, Fastidire matrem vel prætoria. Sed tamen ista ratione etiam Verba prorsus Passiva, et quorum Activa frequentissimo sunt in usu, *Deponentia* per Constructionem suam et significationem haberi et dici eodem jure possent. Quando Horatius ait Epist. II. 2. *ut qui Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur*, quid hoc aliud est, quam quod alibi idem dicit *Cyclopa saltare*, quæ phrasis activa habetur? Quare ergo *Moveri Satyrum*, non itidem activæ habebitur significationis, et ipsum illud *Moveri* Deponens? tanto magis, quia, si Passive id interpretemur, durissima statuenda est Ellipsis, *moveri* κατα, *secundum*, *Satyrum* vel *Cyclopa*, h. e. moveri ita, ut videaris esse Satyrus vel Cyclops, moveri motu solito Satyri vel Cyclopis. Quin hæc ipsa durities supplendi simul et interpretandi fecit, ut *Saltare Cyclopa*, Activa quoque, sed perperam, a plerisque habeatur lo-

cutio, non Neutra. Et tamen, quin *Moveri* sit etiam in hac phrasi mere Passivum, nemo, opinor, dubitabit. At si paulatim in desuetudinem abiisset Activum *Moveo*, æque ac tot alia Activa, et si phrasis hæc magis fuisset frequentata, nullum est dubium, quin et *Moveor* Deponentibus jamdudum fuisset adscriptum: æque ac multa etiam alia Verba in Or exeuntia, quorum Activa plane interciderunt, et quæ ideo non tam Passivam, quam Neutralem, videntur nunc habere significationem et Constructionem, licet passiva tamen vere sint: veluti *Gnascor*, quod passivum est ab antiquo *Genare*, quod est a Gr. γείνω, ut ipse Ursinus id ostendit Observ. cap. XII. p. 223. 224. Hinc Plautus Pœn. V. 4. 13. *Eo sumus gnatæ genere.* Et sine G, Tacitus Hist. I. 16. *Generari et nasci A Principibus, fortuitum*, ubi manifeste τὸ *Nasci* passivo sensu adhibetur. Vulgo tamen etiam inter Deponentia refertur, non quidem Activæ, sed Neutrius significationis. Adde his omnino, quæ cap. seq. ad Verbum *Adversor* disputamus. Neque tamen existimo, omnia omnino Deponentia habuisse olim sua Activa in O exeuntia; et fuisse primitus Passivæ prorsus significationis. Nec enim dubito, quin multa ejus generis serius sint formata ad exemplum et instar aliorum, Deponentium speciem et usum jam habentium, atque ideo statim tunc acceperint constructionem et significationem, qualem illa priora jam habebant, vel habere credebantur. Talia puto fuisse multa ex iis maxime, quæ ab Nominibus sunt formata, et neutrali adhibentur significatione. Veluti, *Adminiculor*, *Argumentor*, *Calumnior*, *Hariolor*, *Morigeror*, etc. Refragatur superioribus, vel potius cavillatur ea, quæ hic disputavimus, Ursinus pag. 427. Nam quid est, nisi cavillari? quando ibi rejicit, quod dixi, *Vix dubitare me, Deponentia quoque, primitivo usu et significatione, sed quæ nunc nobis maximam partem lateat, fuisse vere passiva*, quum ipse in ead. pag. dixerit paulo ante, *Hoc affirmare licet, omnia in OR primitus fuisse passiva.* Quid enim aliud ego dico aut volo? qui illud semper non ex posteriore illorum verborum usu, sed ex eorum origine et *primitiva* significatione probare annitor, et probandum contendo. At ille nunc excipit, *quæ a Neutris in O exeuntibus sunt orta, quæ non possint dici absolute primitus fuisse passiva.* Quis non miretur, ab eodem Viro in eadem pagina tam contraria affirmari? Talia autem esse ait, *altercor*, *auspicor*, *cunctor*. At vellem singulorum indagasset aut exposuisset originem ac rationem. Ego in superioribus jam rationem dedi τῷ *Auspicari*, ut notet scilicet in auspicando occupari et versari longiore mora, quam ego originem credo multorum Deponentium ab Neutris maxime, sed et ab Activis quibusdam proprie dictis, ortorum, qualia esse videntur *Metior*, *Populor*, *Largior*, *Cavillor*, *Blandior*, *Dominor*, aliaque supra jam dicta. *Altercor* autem refero ad mutuæ actionis Verba, de quibus itidem jam egi. At *Cunctor* ad utrumque referri potest, ut notet vel Mutuam actionem conjungendi se invicem, vel potius Hærere et morari in *cunctando*, h. e. contrahendo cunctos socios vel commilitones. Nam quin a *Cunctus*, quod pro *conjunctus* dicitur, descendat, nullum mihi est dubium. Hinc *Cunctari in bello* dicuntur, qui quasi aliquid subsidii adhuc expectent, pugnare nondum volunt. Sed et hinc *percunctari* pro interrogari, inquirere sciscitando: quod cum Festo per V potius scribendum, quam per O cum Verrio Flacco, derivante hoc verbum a *Conto* nautico, censeam. Construitur au-

tem illud sæpe cum duplici Accusativo. Plaut. Mil. Gl. II. 3. 21. *Num tibi lippus videor?* resp. *Medicum istuc, tibi melius, percunctarier.* Pseud. I. 5. 47. *Sunt quæ Te volumus percunctari.* Occurrit quoque passim *percunctari rem*, pro, Inquirere in rem. Cicero de Divin. II. 36. *Solebat ex me percunctari nostri augurii disciplinam.* Plaut. Asin. II. 4. 45. *Si esses percunctatus me ex aliis, crederes mihi*, h. e. inquisivisses in me. Accusativi autem hi neutiquam reguntur proxime ab ipso Verbo, sed a Præpositione per Ellipsin omissa. Nam *percunctari aliquem*, notat cunctari et morari circa aliquem, ex quo rem prius exquirere vis, plane ut *Consulere aliquem*, de quo alibi egimus. At *percunctari rem* notat cunctari et morari in re investiganda, plane ut *Consulere aliquid.* Utrobique intelligitur Præpositionis Græcæ (κατὰ) vis. Ceterum neque deponentium, *quæ ab Activis transitivis fiunt, obscuratam seu obliteratam significationem passivam*, statui vult mecum Vir Doctiss. sed potius *immutatam et conversam in Activam.* At valde vellem scire, qui conceperit factam illam immutationem: an subito impetu et arbitratu, censet, uno temporis momento, Passiva isthæc transisse ad Activam significationem? At quam inepta hæc foret et inconsulta affirmatio? Etenim si habuerunt primitus significationem passivam, eamque immutarunt in Activam, necessario id utique paulatim factum fuisse debuit quacunque ratione vel causa, ut ita obliterata sensim fuerit prior significatio et constructio, et tandem invaluerit nova seu activa. At qua ratione et qua tandem causa acceperint activam significationem et constructionem, id vero in singulis et omnibus commonstrare, difficile est factu, nec fieri possit, nisi explorata prius foret omnium primitiva significatio. In multis, credo, casu, vel ex abusu et errore vulgi aut ipsorum Scriptorum, cujus ratio nulla nunc certe dari queat, factam esse illam immutationem. Quam enim exputabimus rationem, quare aut unde *Exsecrari* eandem acceperit significationem et constructionem, quam *Exsecrare* habuisse debuit? aut quare multa in OR exeuntia reperiantur æque et passivam olim, et activam, habuisse significationem, veluti *Comperior*, *Interpretor*, etc. Complurium, et variam, in superioribus jam dedi rationem, sed omnium investigare aut promittere neutiquam velim, ut sæpe jam dixi. Ipse Ursinus *casu abolita* Deponentium activa censet p. 426. At quo casu, incertum relinquit. Hoc tamen certum, multa nobis, ut Deponentia, apud melioris ævi Scriptores occurrere, quorum olim Activa forma quoque, in literam O desinens, fuit usitata, ut vel ex uno liquet Plauto. Sic pro *Morigerari* legimus in Amphitr. III. 3. 26. *dum mihi morigero*: pro *Mendicari* ibid. IV. 2. 12. *a me mendicas malum*: pro *ludificari* ibid IV. 37. et 13. *Nunquam me ludificabit inultus*: *quem nunc omnes ludificant*: pro *Congræcari* Bacchid. IV. 4. 91. *quod in lustris comedim, et congræcem*: pro *Contemplari* Mostell. I. 3. 16. *quin me aspice et contempla*; pro *interminari* Mil. Gl. II. 3. 42. *quis homo interminat*: pro *Fabulari* ibid. II. 4. 18. *quæ cum hoc insano fabulem*: pro *Auspicari* Persa IV. 6. 7. *lucro faciundo ego auspicavi.* Plura sunt ejus generis, quæ ex Plauto et Veterum Poëtarum fragmentis, apud Nonium maxime, colligi facile possint. Vide ejus caput *de Contrariis Generibus Verborum.* Quod vero Ursinus etiam a Neutrorum Impersonalibus Passivis Deponentia multa ait formata, id vero satis est ineptum. Nam pone, quia etiam *Altercare* dixerunt Veteres, hinc

osculor te, et *basio te?* (4) Activa hæc sunt omnia natura, quocunque fine terminentur: nam quæ vocantur *Deponentia*, activa omnino sunt; neque enim ideo ita dicuntur, quia sint aliud genus ab activis; sed [quia] fuerunt aliquando *Communia*, quæ simul actionem, et passionem significarent, sed quia deposuerunt passivam significationem, dicta sunt *Deponentia*, quasi dicas, *Activa deponentia.* Quum igitur in usu fuerunt verba *Communia*, nulla erant *Deponentia*, nunc quia sunt *Deponentia*, (5) nulla erunt *Communia*: quis enim nunc latine dicat; *Tu amplecteris a me*, et *tu oscularis a me*; et, *liber interpretatur a præceptore.* Quod si dicas, reperiri

porro *Altercatur* dictum fuisse, pro, sit altercatio: Quis jam nexus, quæ verisimilitudo, ut inde postea, dixerint *Altercor* eodem sensu, quo antea dixerant, *Alterco*, h. e. facio altercationem? Longe rectius quorundam Deponentium, et maxime verborum in OR desinentium, quæ utramque reperiuntur habuisse significationem, originem repeteremus a Græcis, quorum Verba, quæ dicuntur *Media*, ad passivam propius accedunt formam, et tamen vel utramque, vel activam potissimum, habent significationem. Sed tamen nulla in re magis, quam in Verborum conjugationibus, recesserunt a Græcis Latini: ut adeo neque inde multum elici queat.

(4) *Activa hæc sunt*, etc.] Quæ Auctor hic disputat, aliena prorsus sunt. Nec enim ex significatione, eaque non propria, sed per circuitum longiorem ducta et translata, constitui debet ratio Grammatica Verborum. Nec magis ex ea in verbis in OR exeuntibus admittere debuisset Deponentia Active prorsus construenda, quam in Verbis in O desinentibus agnoscere vult Neutra, quæ non sint Activæ constructionis. Sed et supra in Adverbiis et conjunctionibus I. 17. et 18. diserte a Grammatici cura removet Significationem vocularum. Quando autem dicimus, *Prosequor te injuria*, possunt ea quidem etiam Passive accipi et exponi, sed per circuitum quendam. Sensus enim est, Ego jungor tibi et vestigiis tuis, facienda tibi injuria. *Deponentia* vero a Grammaticis, ad translatam significationem et constructionem tantum attendentibus, dicta sunt, quia cum olim habuissent Passivam vere significationem, et ejus speciem ac terminationem retinerent; usu tamen ipso ejus significationem videbantur tandem deposuisse.

(5) *Nulla erunt communia.*] At Vide Voss. Anal. III. 5. et 6. ubi et videbis exempla *τὸ amplecti* et *interpretari* in sensu passivo. Immo et *ulcisci*, quod etiam apud Livium V. 49. reperias, *in conspectu habentur omnia, quæ defendi, repetique et ulcisci fas sit.* Et adde Gellium XV. 13. Sed tamen vel sic suspecta mihi pleraque, ut ex imperitia vel negligentia Scriptorum orta, quum insuper hæc significatio Deponentium plane passiva, sit rarissima, et vix, extra Participia, apud unum alterumve Scriptorem reperiatur Sed excusabunt hæc forsan Gram-

aliqua Participia in utraque significatione, dicam; id totum esse a me, qui assero (6) aliquando fuisse verba *Communia*, quorum vestigia remanent in aliquibus participiis. Quid, quod ex tuis Deponentibus adducam Participia passionem significantia? Ante Ciceronem multa verba fuerunt Communia; unde ipse in Officiis citat ex veteri poëta; *O domus antiqua, quam dispari domino dominaris?* Inserit et Sallustius in Jugurtha orationem C. Memmii, in qua legitur; *quidquid sine sanguine civium ulcisci nequit.* Cicero in Oratore perfecto cap. 56. dixit; *Pes enim, qui adhibetur ad numeros, partitur in tria. Partitur* ibi passivum esse a *Partio*, dicendum est, non commune; quanquam mihi locus suspectus est, fortasse legendum, *Numeros partitur*, id est, dividit. Itaque jam constat, omnia verba aut esse Activa, aut Passiva, ut ex Aristotele comprobavimus. Unde falsum est et illud, quod ex Categoriis Dialecti disputant, *inter agere et pati medium esse jacere, stare, et situm esse;* nam si jacet, aut sedet, aut situs est, aliquid agit: sedet enim sessionem, et stat stationem. [At Vide Notas in superioribus.] Ego enim illas Categorias, sive Prædicamenta, Aristotelis non esse, multis argumentis possum comprobare. Multo minus illa ferenda sunt apud Philosophos et Theologos tritissima, *de actionibus permanentibus, et transeuntibus;* nam si actio est, aliquid agit.

Turpiter lapsi multis modis Grammatici, qui verba, seu activa, seu neutra, sive deponentia, in Species partiti sunt. Primo quia *Species* in grammatica non id, quod tu fingis, significant, sed id quod lib. 1. cap. 3. significavimus. Deinde nemo est, qui non videat, verba primæ *Speciei*, sive *ordinem* vocare

matici exemplo Mediorum apud Græcos. Nonnulla etiam explicatione commoda juvari poterunt. Vide me ad Caput sequens, et Verbum *Potior.*

(6) *Aliquando fuisse Verba Communia.*] Non hæc est ratio participiorum, quæ in utraque, activa et passiva, significatione reperiuntur, sed quod ipsa illa Participia Præterita, veluti *Amatus*, etc. quæ Auctor hic intelligit, olim utriusque revera fuerint, et potissimum Activæ significationis. Vide me supra ad I. 15. pag. 124, etc.

malis,

malis, esse etiam vel sextæ vel quartæ, et aliarum etiam esse posse; nam *amo te*, dicimus; et *insania est amare tanti*; et *id amo te*; et *ecquid nos amas de fidicina istac*; *et ubi sunt qui amant a Lenone*, apud Plautum. Itaque si omnia verba sunt diversarum specierum, quid opus est his Speciebus, id est tricis, et fallaciis? Dicam clarius, si omnia verba sunt omnium ordinum, aut si nullum verbum in his ordinibus habet propriam sedem, ita ut in aliam transire non possit, manifesta insania est iis Speciebus puerorum ingenia distorquere. Postremo in hoc maxime peccatur, quod etiamsi verum sit, verba primæ classis regere accusativum, quisnam sit ille accusativus, ignoratur: quid enim est apud Latinos; *Fæmina reponit genus*, aut *mas reponit genus*, nullo monstrante? Aut quis unquam dixit, *ego amo Deum*, et *Deus amatur a me*? (7) num etiam dices, *facio orationem*; et *do tibi damnum*, et multa hujusmodi. Ex optimis scriptoribus hæc discenda sunt, non ex arte grammatica: nec grammatica docet latine loqui, sed Latinum sermonem ad Artem refert, ut tu postea ex latina imitatione latine loqui discas. Quum igitur, secluso verbo Substantivo, omnia verba sint aut Activa aut Passiva, intelligendum est, Activa omnia vel in varios transire accusativos; ut, *facere verba*, *fidem*, *finem*: vel in unicum tantum, id est, in suum; ut, *vivere vitam*; *mori mortem*; *egere egestatem*; *furere furorem*. De quibus Ruffianus Rhetor. lib. 2. pag. 35. sic ait; *Figura per pleonasmum; ut*, Mortem occum-

(7) *Non etiam dices.*] Nullam mihi constare causam, quare non recte dici queat, *ego amo Deum*, supra ad pag. 9. et 10. sum testatus. Quin diserte ita Plautus Pœnulo I. 2. 70. *Deus quoque edepol et AMO et Metuo.* et Seneca Epist. 47. *Id Domino parum esse, quod Deo satis est, qui colitur et amatur.* Similiter *facio orationem*, sensu *componendi*, quidni ferri æque possit? ac dicitur *facio apologum*, h. e. comminiscor, apud Plaut. Sticho IV. 1. 64. Et sic apud Cicer. de Sen. cap. 7. *Sophocles ad Summam senectutem tragœdias fecit.* Petron. *Poëma*, Et, *mortuo Epigramma facere.* Porro phrasin *damni dandi* confirmat utique celebris illa locutio in Lege Aquilia, *Damni injuria dati.* Sed et sic Terent. Andr. I. 1. 116. *Nam si illum objurges, vitæ qui auxilium tulit, quid facias illi, qui dederit damnum aut malum.*

bere, *et* obire diem; *et* vivere vitam, *et* pugnare pugnam, *et* ire iter. In quibus sive addas, sive tollas accusativum, idem manet sensus, et totidem virtute vocabula enarrantur. Idem enim est, *Vivo* et *Vivo vitam:* idem, *Careo pecuniarum*, et *Careo caritatem pecuniarum:* id est, *Egeo medici*, et *Egeo egestatem medici.* Unde enim esset in passiva, *Egetur*, *Sedetur*, *Statur*, nisi active diceretur, *egeo egestatem*, *sedeo sessionem*, *sto statum*, sive *stationem?* Sed jam nobis objicies, cur hos accusativos non invenimus? (8) quia vitium esset apponere, vel saltem archaismus: nam olim frequens erat, *nocere noxam; servire servitutem;* nunc nisi addendum sit adjectivum, pleonasmus erit: ut enim supervacuum est dicere, *Gaudemus gaudium*, ita necessario dicemus; *Tuum* vel *alienum gaudium gaudebimus; hunc furere furorem; consimilem ludere ludum.* Et Græcis quidem, ut inquit Budæus in commentariis, familiare est, omnibus verbis seu transitivis, seu absolutis, seu passivis, seu deponentibus, nomina substantiva ab eisdem deducta in accusativo casu subjicere.

Illud porro non est leviter advertendum, verba, quæ uni tantum accusativo deserviunt, ut, *Vivo*, *Dormio*, posse multos alios recipere, dummodo per translationem idem significent, quod proprius accusativus: Recte enim dicas de aliquo avaro; (9) *Vivit*

(8) *Quia Vitium esset apponere.*] An ergo Vitium ex natura artis proficiscitur? aut an ars postulat sibi apponi, quod Vitium est? denique an ars linguæ et ratio ac vis loquendi flagitat adhiberi et apponi, quod adeo nihil addit ad sensum, ut Vitium quoque sit illud apponi? Ratio autem istorum Impersonalium Passivorum *Egetur*, etc. nequaquam supponit Accusativum Activis addendum. Vide et Plaut. Cistell. 1. 1. 108. sed e contrario formantur illa ab Activis Absolutis sine Accusativo; atque adeo vel nullum plane habent Suppositum, veluti illa, quæ a Neutris, *Egeo*, *Sedeo*, *Sto*, etc. formantur, vel in medio et incerto relinquunt, ut faciunt, quæ a Veris Activis oriuntur. Nam ut dicitur absolute, *Qui amant a Lenone*, Et, *Omnes qui amant, graviter sibi dari uxorem ferunt*, sine Accusativo vel objecto certo amandi, sic in Passivo æque absolute dicitur, *Amatur*, sine ullo itidem Objecto vel Nominativo. Sed satis isthæc omnia refutavimus in principio hujus Capitis, vide pag. 272, etc.

(9) *Vivit pecunias.*] Haud putem, quenquam ita locutum.

pecunias, id est, tota illius vita nihil aliud est, quam meræ pecuniæ. Virg. *Corydon* (10) *ardebat Alexin*, id est, ardor, quem ardebat Corydon, erat Alexis, « [erat Ignis, quo conflagrabat Cory-» don.] » In sacris aptissime dictum est; *Terra germinet Salvatorem.* Sic dicimus; *Somniat thesaurum.* Cic. lib. 13. epist. 28. *Tum studia illa, quibus ante delectabamur, nunc etiam vivimus.* Adrianus Turnebus lib. 10. cap. 1. Adversariorum, super illud Persii; *Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles. Audacter*, inquit, *dictum est*, Pallere Eupolidem; *ut si diceret*, pallere pallorem, *quod est, qui palles, quod tam impense illis poëtis operam impenderes, ut decolorem contraxeris insano labore vultum.* Hæc ille. Similia sunt; *Alios suspirat amores;* (11) *Crepat*

Certe quod ex Cic. Fam. XIII. adfert mox Noster, alienissimum est, ut patebit ex loco tantum inspecto, qui ita se habet. *Est enim in eo cum virtus, tum studia illa nostra, quibus antea delectabamur, nunc etiam vivimus.* Manifestum est, τὸ *vivimus* non referri ad *studia*, sed ad *quibus*.

(10) *Ardebat Alexin.*] Sic Gell. VII. 8. *Delphini pueros forma liberali miris et humanis modis arserunt*, Ceterum hic Accusativus per Ellipsin præpos. κατὰ omnino explicandus. Vide ipsum Sanctium cap. seq. in Voce *Doleo*, et *Pereo*. Et simile prorsus est, quod apud Comicos passim occurrit *deperire aliquem.* Plaut. Amph. I. 3. 19. *Te efflictim deperit.* Terent. Heaut. III. 2. 15. *Minime miror, Clinia hanc si deperit*, h. e. si propter hanc, et ad hujus desiderium, prorsus perit amore. Ita enim Suetonius Vesp. 22. *quasi amore sui deperiret.* Similiter expono *Pallere Eupoliden*, h. e. pallere propter et ad lectionem Eupolidis, vel forsan, sedulam declarare lectionem Eupolidis pallendo, seu pallore ex ea contracto, ut nonnulla mox explicabimus.

(11) *Crepat sulcos et vineta.*] Hic est Ellipsis, non tam in constructione, quam in sensu. Nam revera Accusativi hi proxime reguntur a Verbo, sed quod interpretandum cum Ellipsi τῷ *dicere memorare*; Atque adeo *crepare sulcos* est, cum crepitu memorare et jactare. Sic Plaut. Mil. III. 1. 57. *Neque publicas res clamo, neque leges crepo.* Sallust. Or. I. ad Cæsarem, *quæ in Sullam increpabantur.* Terent. Eun. V. 1. 14. *Istuccine interminata sum hinc abiens tibi?* Liv. I. 17. *Fremere plebs multiplicatam servitutem.* Sall. Jug. 104. *Postquam errasse Regem, et Jugurthæ scelere lapsum, deprecati sunt.* Sic *excusare morbum* etc. h. e. in excusando allegare. Ita vero Tacit. An. V. 2. *Magnitudinem negotiorum excusavit.* Et hinc Plaut. Asin. III. 1. 31. *Excusatio inopiæ.* Sic ferme et Græci. Ælianus Var. Hist. X. 1. *ἐδικαιολογήσατο, πατέρα μὲν Ὀλύμπιον ἔχειν*, etc. *in defendendo dixit, patrem se habere*, etc. Vide plura ad Cap. seq. et Verbum *Æstuo*; et maxime IV. 5. 7.

sulcos, *et vineta*; de quibus suis locis. Advertendum insuper, accusativum cognatum, qui est in verbis simplicibus, posse etiam in compositis subintelligi; ut, *obiit*, *interiit*, *periit*, scilicet, *viam*, vel *iter*.

CAP. III.

Enumerantur ordine Activa multa, quæ hactenus credita sunt Neutra, Impersonalia, vel Deponentia.

QUONIAM ex Aristotele citavimus, omnem motum aut actionem aut passionem esse, nihilque medium, quod Neutrum possit vere appellari, consentaneum erit, verba *Neutra* rejicere, quibus videlicet, id, quod non est in rerum natura, velint Grammatici nuncupari. Ratio illorum, si ratio ea dicenda est, sic habet; Videmus verbum *Amo* significare actionem, et verbum *Amor* passionem: Sed verbum *Sedeo* in medio amborum est, quia nec actionem, nec passionem, significat. Sed falluntur, qui hæc comminiscuntur; nam si verum scrutari velint, invenient profecto activa omnia in duplici constituta differentia: quædam enim uni tantum accusativo junguntur: ut, *vivo*, *sedeo*, *dormio*: quædam variis accusativis; ut, *amo*, *amplector*, *judico*. In illis (1) non apponitur accusativus, quia certissimus; in his apponitur, quia incertus. Unde illa, quæ tu vocas *Absoluta*, vera et prima sunt activa, et in primo loco activorum collocanda. Itaque *sedeo*, (2) magis activum est, quam *amo*, aut *percutio*: Aris-

(1) *Non apponitur Acc.*] Nec apponi opus, quia nihil significabit, etiamsi apponatur. Ceterum de his, quæ Auctor denuo hic affirmat, vide quæ ad superius caput jam notavimus, et ad hoc ipsum mox notabimus.

(2) *Magis activum est.*] Immo revera longe minus, quia non habet patientem, in quem exserat actionem suam; quum tamen secundum Aristotelem et ipsum Sanctium in omni actione vera et justa esse debeat, quum illud, quod agit, tum, quod patitur. *Activa* tamen etiam dicuntur, et dici possunt, Neutra Verba, quia speciem quandam Actionis in se absolutæ notant. At reliqua, quæ Sanctius dicit *imperfectum sensum relinquere*, vere sunt Activa, et ideo requirunt Accusativum pa-

toteles enim, et Cicero in Topicis hanc regulam nobis tradunt; *Quæ se ipsis contenta sunt, meliora sunt, quam quæ egent aliis.* Et vero, quum dicis, *Petrus sedet, dormit, jocatur*, in quolibet horum sensum absolvisti, ita ut nihil desiderari videatur; at quum dicis, *Petrus fregit, percussit, vidit*, imperfectum sensum reliquisti; propterea quod manca illa verba sunt sine accusativi appositione.

Nunc ad verba enumeranda me converto, quæ falso Neutra putantur; in quibus illud velim mihi concedi, quod superius (Cap. 2.) probatum est, satis mihi esse ad probandum, verbum aliquod esse activum, si in passiva [At Vide supra ad Cap. 2. et mox ad verbum *Ambulare.*] testimonia citentur, etiam illorum, quæ dicuntur ab istis Impersonalia; ut, *caletur, egetur, curritur, peccatur*: nam si, ut jam diximus, impersonalia illa ficta in passiva nulla sunt, hæ voces, *egetur, caletur*, activum verbum satis superque demonstrabunt; ut, *egetur*, subaudi *egestas; egeo egestatem.* Ubicunque item participium in *Dus, da, dum*, reperitur, sive solum in *Dum*, sive cum substantivo semper denotat verbum activum; ut, (3) *serviendum est*, subaudi *servire; micandum est*, sub. *micare*; *bibendum est*, subaudi *bibere.*

Abeo, vide *Eo.*

" [(4) *Abhorreo.* Cicero: *Omnes illum abhorrent*,

tientem, in quem vera illa Actio se exserat, nisi Objectum relinquant in incerto. Vide supra ad pag. 270. 271. et p. 273. Debuisset ergo Sanctius dixisse, Neutra, veluti *Sedeo*, etc. non esse Magis Activa, sed, esse Verba potioris naturæ, ut quæ se ipsis sint contenta, et sensum absolvant sine Accusativo, quum illa vere Activa imperfectum sine eo relinquant sensum, et cum eo demum perfectam et veram declarent actionem.

(3) *Serviendum est.*] Nomina hæc sunt Adjectiva, quæ nihil ex Verbo habent, nisi adsignificationem aliquam Temporis, unde *Participia* dicuntur. Et proinde nihil hinc colligi potest de natura verborum, et Ellipsi in iis usitata, cum in hisce nominibus plerumque intelligatur *Negotium*, vel Impersonalis sint constructionis. Vide infra ad cap. 8.

(4) *Abhorreo*] Hoc verbum non magis regit vi sua Accusativum, quam *Aversor, Abominor*, aut ipsum *Horreo, Trepido, Stupeo*, etc. Quibus appositus Accusativus explicandus est per El-

» *et aspernantur.* Dictys lib. 2. *Exemplum ejuscemodi abhorrentes;* et lib. 4. *Parum abhorrens famam.*] »

Abnuo, Sallust. Jugurth. *Hic milites fessos itineris magnitudine, et jam abnuentes omnia.* « [Sicut » Catull. *Omnia omnibus annuit.*] » [Intelligitur ante hosce Accusativos Præpositio.]

Abstineo, Nebrissensis esse activum fatetur; sed quum Horatius dixit. *Abstineto irarum, calidæque rixæ*, neutrum esse arbitratur, sed male. Vide lib. IV. cap. 12. de *Hellenismo*. *Abstine maledictis*, vel *a maledictis*, neutrum multi arbitrantur: sed deest accusativus *Se*, « [vel *Manum*, vel quid aliud.] » Brutus ad Atticum; *ut se maledictis non abstineat.* « [Liv. 8. *Alexandrum Romano bello fortuna abs-* » *tinuit.* Plaut. Persa. *Quasi lippo oculo, me herus* » *manum abstinere haut quit, quin mihi imperet,* » *quin me suis negotiis præfulciat.*] »

Abutor, Philip. Beroaldus ad Sueton. *Dicimus*, inquit, *abutor hanc rem*, *et hac re.* Terent. *Nam in prologis scribundis operam abutitur.* Cato rustic. *Donec omnem caseum cum melle abusus fuerit.* Plaut. Bacch. *Nos aurum abusos:* idem; *Nam hoc argentum alibi abutar:* idem Trinummo, *Qui abusus sum tantam rem patriam.* Vide *Utor*. Quum dicimus *abutor hac re*, (5) deest τὸ *abuti*, vel *usum*.

« [*Accedo*, Subaudi, *accedere*, sive *accessum*.

lipsin Præpositionis. Eadem est ratio Constructionis in Verbis compluribus, quæ sequuntur apud Sanctium. Vide quæ notavi ad *Ambulare viam*, in extremo.

(5) *Deest τὸ abuti.*] Immo vero ejusmodi nihil deest, cum talia sint vere passiva, neque requirant Accusativum, sicuti supra ostendi ad pag. 280. et 281. agens de Deponentibus. Quando autem apponitur Accusativus, explicandus is est per Ellipsin Præpositionis, eodem modo, quo explicatur junctus hisce Verbis Ablativus. Vide mox ad V. *Adversari* in extr. Rarius est, quod sensu plane passivo legitur apud Plautum Asin. I. 3. 44. *Ubi illæc, quæ dedi ante*, scil. *sunt* resp. *Abusa: nam si ea durarent mihi*, etc. h. e. utendo, dum juvabamur iis nostram in rem, consumpta sunt, nec amplius durant. Videtur Compositum hoc serius formatum, quando jam simplex *Uti* vulgari in sermone acceperat speciem deponentis, et veram ac pristinam significationem ferme amiserat. Notat enim proprie aliquid *uten-*

» Cicero 2. Tusc. cap. 16. *Saucii opplent porticus » liberorum Æsculapii, non potest accedi.*] » [At vide Me infra ad Verba, *Adeo, Cedo.*]

Accidit. Accido fere idem est quod *cado*, et sicut in *Cado* intelligitur *τὸ cadere*, sic in *accido*, Tac. *Accidit ad genua illius*, subaudi *se*, vel *casum.* [At vide Me infra ad Verbum *Cado.*]

Adeo domum, vel *ad domum*, neutrum putant, (6) tu semper activum putato: nam dicimus, *adeo urbem*, et *urbs additur*, et *adeo ad urbem*, subaudi *viam*, vel *iter*. Tacit. *Oceanus navibus aditur.* Livius; *Libri per Duumviros sacrorum aditi.* Ovid. 6. Fastorum; *Sacra vir intrabo non adeunda viro.* Cic.

do consumere, vel *ad perversum usum convertere*, h. e. male vel perperam juvari aliqua re, ita ut illa intereat, vel ad aliud convertatur, quam debuerat. Vide et hujus Capitis Not. 8. in extr.

(6) *Tu semper Activum putato*] Nihil falsius. Si alterutrum dicendum, Neutrum potius semper, quam Activum, putaverim. Neque obstant exempla a Sanctio allata, in quibus quasi ab Activo accusativum regente formata occurrunt Passiva cum suo supposito, quasi Accusativus in Nominativum esset mutatus. Nam talia reperiuntur multa, ab aliis etiam Neutris in passivam formam translata. Sic Cæsar B. Gall. V. 18. *quod flumen uno omnino loco pedibus transiri potest.* At *transire flumen* dicitur pro, *transire trans flumen.* Vide et mox plura ad verbum *Æstuare* et *Ambulare.* Illud vero ex hisce Passivis discimus, Veteres Scriptores non semper attendisse ad originem et veram phrasium naturam, sed arripuisse usum non satis semper intellectum et ex eo alia porro formasse constructiones, a Verbi natura prorsus alienas. Scilicet, quum sæpe reperissent ab aliis ante se dictum, *adire aliquem*, etc. fecerunt inde *aditur aliquis*, licet ipsum Verbum *Adeo* naturâ suâ sit Neutrum, nec dictum fuerit primitus *adire aliquem*, nisi per Ellipsin pro *adire ad aliquem.* Id vero negat Ursinus Tom. 2. pag. 274. censens Accusativum hunc regi à Præpositione ipsa, quæ est cum verbo composita; et quam in ea compositione retineat suam vim. At inane hoc esse, liquet manifeste prorsus ex eo, quod idem casus jungitur etiam Verbis cum tali compositis Præpositione, quæ non Accusativum, sed Ablativum regit, veluti *Abnuere, Abolere, Convenire, Consulere, Excedere, Evadere, Proferre, Producere, Promovere.* Hæc omnia, et complura alia, Accusativum admittunt, quædam semper, quædam sæpissime, loco illius Casus, quem Præpositio, cum Verbis composita, ceteroqui regit. Deinde vero perpetuum hoc est ipsius Ursini, ut exemplis plenioris locutionis prolatis probet Ellipsin et ejus supplendæ rationem, ac rejiciat, si, quod statuitur ejus supplementum, nullo reperiatur loco expressum. At hic frequentissimum est apud Auctores illud *τὸ Adire aliquem* supplementum. Non modo enim Terentius minimum quater dicit, *Adeo ad eum, adibo ad precatorem*, etc. Sed et Plautus An-

Illa pericula adeuntur in prœliis. Columella, *Sed granaria scalis adeantur.*

Adolere Verbenas, nemo activum esse negabit; at vero pro *crescere* contendunt esse neutrum: sed dicimus, *adolevit ætatem*, et *ad ætatem*, subaudi *se*: hinc sæpe *adulta ætas*, *adultus autumnus*, *adulta vitia.* Vide Nonium, et nostra Paradoxa in *Euphemismo. Adolescit*, inquit Festus Pompejus, *ab Olesco, id est, cresco, venit*: sic enim legi debet; *unde fiunt Adultus, Adolescens, Altare, quod in illo ignis excrescat. Adolescit puer*, subaudi *se*, vel τὸ *adolere.* [Vide Me infra IV. 14.]

« [*Adscendere navem.* Dictys lib. 2. *Adscensis*
» *navibus, ventos nacti ex sententia, paucis diebus*
» *ad Trojam pervenere*: et lib. 3. *Adscensis curribus*
» *bellum ineunt.*] »

Adulor tibi, et *adulor te*, dicimus; (7) sed in illis supprimitur cognatus accusativus; ut apud Græcos

Jul. IV. 10. 16. et Livius I. 4. *Nec adiri usquam ad justi cursum amnis poterat.* Corn. Nepos in Themist. cap. 7. *ad magistratus adire noluit*; ubi vide Gebhardum, plura ex Nepote proferentem. Cicero Famil. III. 7. *Cum esset ad me aditum ab iis.* XI. 16. *Qui intempestive ad nos adeunt.* VI. 13. *Aditus ad eum difficiliores fuerunt.* Sed putidum foret, exempla locutionis tam frequentis plura velle adferre. Denique eadem est ratio verborum cum Præpos. A, Ab, et E, Ex, compositorum, et Ablativum modo cum repetita Præpositione, modo sine ea sibi adsciscentium. Terent. Eun. IV. 7. 21. *Nunquam accedo ad te, quin abs te abeam doctior.* Et sic alibi passim, immo vix aliter. Si quando tamen aliter occurrit, quis dubitet intelligi præpositionem. Eun. VI. 3. 19. *aliquid domo abeuntem abstulisse.* Sic *Abire Magistratu, Româ*, etc. Sed et similiter, *Nihil gloriosum ex ore ejus exiit* apud Nepotem in Timol. cap. 1. et sic alibi, et apud alios: at Ellipsin habemus in notissimo illo Lucani, *exeat aula, qui volet esse pius.* Satis, nisi fallor, patet ex his inconsulta Cl. Ursini affirmatio, qua non tantum negat Ellipsin in hac Phrasi, sed etiam hoc Verbum, et similia per naturam suam Neutra, *vi præpositionis facta* tradit *vere Activa*, qua de re agemus etiam in sequentibus.

(7) *Sed in illis supprimitur etc.*] Cum incertissima sit hujus verbi origo, et proinde etiam primitiva ejus significatio, nihil certi possumus statuere de nativa ejus constructione. Crediderim tamen, Verba *Adulo* et *Adulor* fuisse prorsus Neutralia, et notasse primitus, vel ad *aulam* agere et hærere propter aliquem, cui blandiaris: vel ad *ollam* hærere, et expetere cibum: quamvis neque rejiculam putem Turnebi sententiam, a Græco οὐρὰ, *cauda*, ea derivantis, quum R et L permutari inter se soleant, et *adulationem* canibus maxime

θωπεύειν θωπείαν; " [quomodo Catullus *Basiare basia.* " Plaut. *Vovere votum*, *Vomere vomicum*, *Turbare* " *turbas*., *Ludere ludum*, *Jurare jurandum.*] " Tacitus lib. 16. *Ne codicillis quidem Neronem, aut Tigellinum, aut quem aliorum præpotentium adulatus est*: idem lib. 16. *At nunc colimus externos, et adulamur.* Columella lib. 7. cap. 12. *Furem adulantur.* Cicero *Adulari fortunam alterius* dixit 2. Divin. *Adulo* etiam dixerunt veteres. Cicero 2. Tuscul. ex poëta veteri, *Pinnata cauda nostrum adulat sanguinem.* Valerius Max. *Si Dionysium non adulares, ista non esses.* Lucret. *Cannitu vocis adulant.* Hinc videtur Cicero traxisse passivum, Officior. 1. *Cavendum*, inquit, *est ne assentatoribus patefaciamus aures, nec adulari nos sinamus.* Valer. Maxim. *Tribunus militum adulandus erat*: idem lib. et cap. 3. *Cujus clementiam non adulatus Mucius*: idem lib. 4. *Ephæstionem more Persarum adulata.*

Adversor, id est, Versor ad, vel verto me tibi. Et ut *Verto* sæpe reticet accusativum *Se*, ut, *In glaciem vertere lacunæ*: sic *adversor* (8) reticet etiam

propriam dicat Nonius. Verba autem Ciceronis, in quibus prorsus passiva τὸ *Adulari* creditur adhibitum, aliter exposuerim et construxerim. Nempe, *ne Assentatoribus patefaciamus aures*, *nec* Eos (assentatores) *adulari nos sinamus.* Frequens enim est illa Accusativi ante Infinitum Ellipsis. Cæsar B. Gall. II. 15. *nullum aditum esse ad eos mercatoribus: nihil pati* scil. Eos *vini inferri.* Sed et in Valerio Max. IV. 3. 4. ext. legitur, *Si Dionysium adulare velles.* Ceterum cognatus ille Accusativus, de quo jam egimus ad Caput superius init. et mox iterum aliquid dicemus ad vocem *Æstuo*, neutiquam requiritur, nedum in verbis in OR exeuntibus.

(8) *Reticet etiam Accusativum.*] Minime gentium. *Adversari* revera est passivum, æque ac *Versari*, quod significat aliquo in loco se movere, et vertere prorsum rursum. Sic ergo et *adversari alicui* est sese advertere adversus aliquem: qua ratione æque dici posset *adversari aliquem.* Certe eo modo se res habet in ipso Activo, veluti, quum legimus apud Ter. Eun. II. 3. 15. *Illa sese interea adverterat in hanc nostram plateam.* Quin vulgo dicimus *animum advertere*, et contracte *animadvertere aliquid*; Sensus enim est, animum advertere ad aliquid, vel forsan aliquid advertere ad animum. Cæsar B. Gall. I. 24. *Postquam id animum advertit.* Terent. prol. Andr. *Nunc quam rem vitio dent, animum advertite.* Sed tamen in sequentibus Taciti locis plerique eruditorum interpretum partim jam ediderunt, partim edendum censuerunt etiam ex MStis, *aver-*

accusativum; ut, *adversari animo*, *libidini*, *sententiæ*. Tacitus lib. 1. expressit accusativum; *Sua facinora adversari deos lamentatur*: et lib. 17. *Sed ambitionem scriptoris facile adverseris*: ibidem; *Vidistis deos infaustam adoptionem adversantes.*

sari, cujus eadem est constructionis ratio. Nam *Deos facinora sua adversari*, sicuti editur, est idem, quod, Deos se avertere, seu averti, ad conspectum suorum facinorum. Atque hæc haud dubie præcipua est origo verborum, quæ *Deponentia* appellantur, quæque olim vera fuerunt Passiva. Nam quoniam illa Passiva idem prorsus significabant, quod Activa tunc, quum ea reciprocum pronomen quidem requirunt, sed perpetua pene Ellipsi omittunt, et ideo Neutrorum speciem præferunt, hinc casu (nam casus in formandis locutionibus vel maxime valet) sæpe factum, ut illa Activa in desuetudinem abierint, et sola eorum Passiva in usu manserint, atque ita tandem pro Deponentibus passivam significationem jam habeantur. Patet id imprimis ex verbo *Vertere*, et derivatis inde. Frequens illius Simplicis et Activi usus est in sensu Neutrali, qui idem cum Passivo; id quod fit per Ellipsin Accusativi reciproci. Nam vulgatum illud, *quod bene vertat*, scil. *se*, idem revera est, quod ad sensum, ac si diceres, *vertatur*. Formatur inde *versari*, quod sensum eundem exhibet, quem *versare se*, ut adeo, qui *versatur* aliquo in loco, is ex verbi vera et primitiva significatione, sese versare, seu ipse a se istic versari ultro citroque, dicatur. Clarius hoc etiam liquet ex Compositis *Revertere* et *Reverti*. Nam utrumque in usu est, licet alterum altero frequentius; et idem prorsus significat, sed tamen alterum revera est Activum, et intelligitur in eo sæpius memoratum Pronomen, alterum vere Passivum. Eadem est ratio τ' *Misereo* et *Misereor*, (Vide ad II. 3. N. 5. p. 165.) *Regredio* et *Regredior*, (Vide infra Capite ad Verbum *Regredior*) *Læto*, *Lætor* *Delecto*, (Vide Plautum Merc. III. 2. 5.) *Delector*, *Pasco*, *Pascor*, quod postremum eodem modo ac sensu dicitur, quo *Vescor*, de quo ad superius Caput egi. Tum τὸ *Proficisco*, h. e. porro me facio, seu facesso, et *proficiscor*: *Potio*, et *Potior*, de quibus vide infra ad Verbum *Potior*: *Reminisco*, h. e. in memoriam mihi redigo, et *Reminiscor*, multorumque haud dubie aliorum, (Vide omnino Priscianum lib. 8. p. 797. et 799.) sed in quibus omnibus id tamen hodie non ita facile demonstrari potest, quoniam primitiva eorum significatio usu est obliterata, et proinde nobis jam latet. Eadem ratione e contrario sæpe sola etiam Activa, in solo pene Neutrali, seu Passivo isto sensu, per Ellipsin reciproci pronominis, manserunt in usu, atque ita simul Passivorum usui prorsus abolendo causam dederunt. Talia sunt *Deficio*, *Proficio*, *Sufficio*, *Emergo*, *Degenero*, *Nubo*, *Excello*, *Surgo*, *Facesso*, *Propinquo*, *Vergo*, *Migro*, *Penetro*, *Subsisto*, *Trajicio*, etc. quæ minime sunt Neutra, sed plane Activa, quorum accusativus est Pronominis Reciproci. Vide et supra ad Cap. 2. et infra ad Lib. IV. cap. 3. circa finem. Interim neutiquam diffiteor, huic analogicæ observationi de verbis Deponentibus sæpe quam maxime contrarium deprehendi usum Linguæ; etiam in illis ipsis Ver-

Æstuo. Statius, *Piscœum domus non* (9) *æstuat*

bis modo a me memoratis, in quibus ceteroqui nullus videtur esse hæsitationi locus. Cum dicimus, *Equus pascitur* sive *herbis* sive *herbas*, requirit omnino Analogia, ut id exponatur hoc modo, *equus pascit se herbis* seu κατὰ *herbas*, vel etiam *pascitur* a *Domino herbis*, etc. Nam Domini proprie dicuntur *pascere* armenta. Unde Cato rogatus, *quid maxime expediret in re familiari*, *respondit*, *Bene pascere*, apud Cicer. de Off. II 25. Nempe *pascere* proprie notat alere, a Gr. πάω Hinc Virgil. Georg. II. 189 de campo, *qui silicem curvis invisam pascit aratris.* Sed et *pascere* quasi neutraliter cum intellectu reciproci pronominis esse adhibitum olim, patet ex Sueton. Tib. 2. *Non pascentibus pullis*, h. e. cum non pascerent se, seu non pascerentur pulli. Constat autem ex his, τὸ *pasci* vere et natura sua significationis esse Passivæ. Eius tamen compositum, *Depasci*, videri potest ab ipsis Veteribus ita usurpatum, ac si vere esset Activum, a quo proxime regatur Accusativus, in quem actio exseritur. Ut, quum Virgilius ait de Serpente filiolos Laocoontis devorante, *miseros morsu depascitur artus*, quis dubitet, quin vere activa significatio a Virgilio data sit huic verbo, scil. mandendo et vorando consumendi artus. Similiter in Georgicis, *atque artus depascitur arida febris.* Sed Catachresis hæc est, quæ sæpe vocabula usurpat alio in sensu et constructione, quam postulabat analogia et origo, seu primitiva eorum significatio. Nec mirum, quum Scriptores debeant obtemperare usui, si pervulgatus est, usus autem sit penes vulgus. Quia vero imperitum, et harum rerum negligens est vulgus, sæpe ille usus, a vulgo ortus, est potius *abusus*, h. e. κατάχρησις. Quin immo similis abusus significationis etiam in Activo hujus verbi reperitur apud Virgil. Georg. I. 112. *Luxuriem segetum tenera depascit in herba.* At vero recte loquendo animalia pascunt se cibo suo, non vero pascunt, et proinde nec depascunt, cibum Sed tamen quia in pascendo, herbas morsu demetunt, hinc *depascere* pro demetere, vel pascendo se, segetes absumere, abusu quodam significationis posuit non modo Virgilius, sed et Cicero aliique. Ex his vero manifestum, ex erroribus vulgi, et abusu linguæ, significationes sæpe mutatas, et ita tandem factum, ut data videatur formæ passivæ significatio Activa, licet, si ad primum phraseos et constructionis usum reccurras, passiva haud dubie fuerit. Nam ipsum illud, *miseros depascitur artus*, et *artus depascitur febris*, secundum naturam Grammatices, et significationis primitivæ analogiam, ita exponi potest ac debet, pascitur artubus illis, usque dum nihil amplius ex iis supersit. Plane ut Simplex *Pasci* apud Virgilium Georg. III. 314. de Capris, *Pascuntur vero sylvas et summa Lycei, Horrentesque rubos, et amantes ardua dumos.* Sic porro *Abuti aliquam rem* idem fere est multis in locis, quod absumere eam. Sed sicuti *absumere* proprie notat aliquid sumere, usque dum nihil ejus supersit, sic *abuti aliquam rem* est uti et juvari eâ, usque dum res plane sit consumpta vel in nihilum redacta. Plaut. Pœn. V. 4. 29. *jam diu edepol sapientiam tuam abusa est hæc quidem : nunc hinc sapit*, h. e. sapientiam, quam abs te habuit, consumpsit jamdiu, nunc sapientiam, quam habet, habet a me. Vide et supra ad Cap. 2. pag. 281. et paulo ante ad Verbum *Abutor.*

(9) *Æstuat annum.*] Interpretare, *æstuando exhibet annum Pi-*

annum. Annotat Turneb. lib. 5. cap. 3. et lib. 21. cap. 8. *Papinius*, inquit, *nove dixit*, æstuat annum, *sæum*. Sic enim sæpe loquebantur Veteres, ut in Accusativo verbis addito efferrent id, quod Actione istius Verbi quasi exhibetur, seu effectum præstatur. Qua ratione factum, ut verba vere Neutra acceperint aliquando constructionem et significationem ferme Activam. In hunc censum referenda*, quæ sequuntur. Propert. lib. 2. el. ult. *Lynceus ipse meus seros insanit amores*, h. e. exhibet insaniendo seros amores, atque ita insaniæ ejus materia et effectum sunt seri illi amores. Persius I. 25. *Quam sapimus patruos*, h. e. quum sapientia nostra exprimimus sapientiam illam et severitatem, qua patrui utuntur adversus fratrum filios. Juven. *Qui Curios simulant, et Bacchanalia vivunt*, h. e. vita sua exhibent speciem Bacchanalium. Sic Ovidius, *Carmina saltantur*; Et in Arte Am. I. 501. *Et plaudas, aliquam mimo saltante puellam*, h. e. in saltando repræsentante. Horat. *Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat.* Plane uti Sueton. Ner. 54. *Saltare Virgilii Turnum.* Quid aliud enim hæc significare queunt, quam saltando exhibere et agere personam Turni, Cyclopis, etc.? Sed tamen origo harum locutionum fuit Elliptica. Nam *saltare Ciclopa* dicitur utique eadem prorsus ratione et sensu, qua *movere Cyclopa*, de qua Phrasi superiori in capite jam egimus pag. 283. Jam vero sicuti Hæc certissime est Elliptica, et necessario per ellipsin explicanda, sic et illa eodem prorsus modo formata fuit primitus, et accipienda etiamnum foret, ut Neutralis, nisi Usu ipso ad naturam seu originem locutionum non satis attendente, deflexa fuisset in speciem Activæ, quæ species probatur potissimum ex Passiva Ovidii locutione [, *Carmina saltantur*. Similiter vero exponere possumus, *Olet unguentum*; *spirat Deam, anhelat ex imo pectore crudelitatem, sonat vitium percussa maligne fidelia*, h. e. odore suo odorem unguentorum, spiritu suo spiritum Deæ et ipsam Deam repræsentat: anhelitu suo efflat et declarat animi crudelitatem: fidelia sonitu suo declarat et exhibet nobis vitii speciem. Immo vero similes sunt omnes fere locutiones, quæ Accusativum verbis, natura et usu sub ceteroqui Neutralibus, additum habent, quo materia vel effectum actionis exprimitur. Tales sunt ab Auctore nostro allatæ in verbis *Clamare*, *Crepare*, *Delirare*, *Eructare*, *Ludere*, *Manare*, *Micare*, *Peccare*, *Stillare*, *Sudare*, *Tonare*, *Ululare*, aliisque. Quibus adde imprimis notabile illud Flori I. 13. 17. *Cum ad iniqua pondera addito gladio, superbe, VÆ victis, increparent*, h. e. incrependo dicerent, *Væ Victis*. Et Pomponii Melæ III. 8. de Euphrate, qui primum *late diffusus in stagna, diuque sedentibus aquis, et sine alveo patulis, piger, post, ubi marginem rupit, vere Fluvius est*, h. e. ubi rumpendo terram, effecit sibi marginem et ripas. Vide etiam, quæ notavi ad Caput superius plane in extremo. Jam vero, prorsus censeo eandem quoque rationem esse Accusativi Cognati, Neutralibus juncti, maxime ejus, qui penes se habet Epitheton, vel Genitivum. Nam sicuti dico *Saltare Cyclopa*, *Ludere Trojam*, *Æstuare annum Pisæum*, *Manare picem*, *Ululare tristia*, eadem ratione dicam, *Saltare saltationem Cyclopis*, *Ludere ludum Trojæ*, vel *consimilem ludum*, ut ait Terentius, *Ululare tristem ululatum*, etc. Ita ergo, quum idem Terent. dicit *Hunc scio solide mea gavisurum gaudia*,

ut si æstuat æstum *quis diceret.* « [Lucretius 2. *Hos* » *igitur tellus omnes exæstuat æstus.* Juvenal. *si* » *dixeris, æstuo, sudat*, subaudi *æstum.*] »

exponi illud potest, scio hunc suis gaudiis integre exhibiturum in hoc negotio eadem et paria meis quamvis et aliter exponi queat, per Ellipsin scil. Præpositionis *ob* vel *propter*; ut apud Ciceronem in Ep. Famil. *Furit Homines tam gavisos suum dolorem.* Similiter quum Cicero ait, *Magna voce juravi verissimum pulcherrimumque jusjurandum*; sensus est, Vel, jurans expressi et exhibui tale jusjurandum, sicuti Idem scribit ad Atticum, *juravit morbum*, h. e. jurans dixit morbo se teneri: Et Cæsar B. Civ. III. 12. *idem omnis exercitu jurat*, h. e. omnis exercitus jurans promittit idem: Vel, juravi tali jurejurando, seu *secundum* et *in* aut *per* tale *jusjurandum*. Sic enim accipi potest etiam illud Cæsaris, quasi diceretur, *in idem jurat omnis exercitus.* Huc refer quoque, quod Ovidius ait Metam. II. 101. *Stygias juravimus undas*, h. e. per Styg. undas. Quum vero nullum additur Epitheton, vel quod Epitheti aut Descriptionis alicujus vicem sustineat, Pleonasmus est significationis et constructionis, usitatus etiam in aliis linguis, qui tamen eadem illa ratione es expediendus. Proinde quum Gellius et Alii (Vide infra in *Servio*) dicunt simpliciter *Serviwit Servitutem*, si nolis in eo statuere Ellipsin Præpositioni, tum vero expone id, serviendo exhibuit Plenam et Veram servitutem. Emphasis enim quædam inest in illo Pleonasmo. Vide super. Cap. p. 273. Eam autem visus mihi sum rectius exprimere non posse, quam tali expositione, qua declaravi hanc phrasin meâ sententiâ paulo amplius quid denotare, quam faciat simplex verbum *Servire*. Hoc si animadvertisset Ursinus, non ita temere, opinor, abjecisset eam *tricarum*, nomine, sicuti facit To. 1. p. 419. ad simplicem Pleonasmum istam phrasin rejiciens. Et eo vero, quod ita Verbis Neutralibus reperiuntur nonnunquam additi Accusativi, neutiquam colligendum, ut sæpe jam diximus, nulla esse Neutra, et, si quæ eam speciem præferant, illa requirere supplementum Accusativi Cognati, qui non modo non necessarius, sed et extra istam, quam dixi, rationem ineptus prorsus est. Verum id potius colligendum, verba, quæ natura suæ significationis, et potissimo usu, vere Neutra sunt, posse etiam per istam explicationem, quam modo dedi, et quandam quasi Ellipsin significationis, usurpari Activo sensu. *Miratur* Ursinus, quod hanc mutationem fieri dicam per *Ellipsin quandam significationis*, in qua ipse *potius agnoscat Pleonasmum quendam significationis.* At vero Ellipsis utique est, quando plus intelligi debet, quam exprimitur. Ea vero est plane Grammatica, quando omittitur, quod ex legibus Grammaticæ addi debuisset. Quando itaque dicitur ex. gr. *percutere fœdus*, pro percutere pecum ad sanciendum fœdus, ut exponit Ursinus ipse, seu pro sancire fœdus percutiendo victimam, nulla in ea phrasi est ellipsis Grammatica, siquidem nihil deest, quod ad constructionem explendam addi debeat, at in ejus significatione constituenda deest tota *victimæ* mentio, quæ ad illam explendum requiritur in interpretando. Eo itaque nomine, in talibus Neutris, quæ sine Ellipsi Grammatica junctum sibi habent Accusativum, immo et in Activis,

Allatrare ejus magnitudinem solitus erat. Livius 38. Plinius lib. 2. de Oceano; *Interna maria allatrat.*

quæ ita longe petitum proxime tamen regunt Accusativum, inesse dixi *quandam Quasi Ellipsin Significationis.* Porro multa etiam reperiuntur Verba, quæ Simplicia, sunt vere Neutra, eadem Composita cum quibusdam Præpositionibus, usu saltem facta videntur vere Activa. Talia sunt *Concrepare æra, Decurrere, Debellare, Deflere, Edormire, Ebullire, Ejurare, Abjurare, Præstare,* etc. Crediderim tamen, hæc quoque primitus fuisse vere Neutra, et per Ellipsin Præpositionis, licet longioris aliquando supplementi, ita constructa, at vero eam Ellipsin paulatim adeo usu ipso invaluisse, ut quædam Verba nullam retinuerint Neutralis et Ellipticæ locutionis speciem, sed omnem Activæ acceperint, ideoque etiam in Passivam Activæ respondentem transierint. Vide et infra Me ad Verbum *Currere.* Non tamen ita semper se res habuit, nec in omnibus Compositis, quæ Auctor adfert, cum Accusativo junctis. Nam is sæpe regitur etiam a Prepositione, quæ in Verbo inest, quæque per Ellipsin repetenda. Veluti in *Allatrare, Accedere, Adire, Arridere, Assentare, Assentire, Excedere, Illucere, Illudere, Impendere, Incumbere, Inflare, Inire, Insultare, Insistere, Invadere, Obire, Præsidere, Prævehi* (intelligitur in his *præter*) *Subire, Trajicere, Transmittere,* etc. At valde in hisce adversantem mihi habeo Ursinum, qui contendi, Accusativum, his et similibus Verbis junctum, sine ulla Ellipsi regi vi præpositionis, quæ cum Verbo est composita, et quæ idcirco non repetenda sit ad supplendam Ellipsin, quam nullam ille hic agnoscit. Vide Eum, To. 1. p. 462. 463. et To. 2. p. 274. 275. Res profecto mira, quum passim occurrat Supplementum illud Ellipseos, seu illa præpositionis Repetitio, nolle hic tamen agnoscere Ellipsin, quam agnoscas in Verbis, quæ cum aliis Præpositionibus sunt composita, Accusativum non regentibus. Certe enim frequenter prorsus repetita reperitur illa Præpositio, etiam cum Verbis, quæ ceteroqui frequentissime sine eâ leguntur adhibita. Quid usitatius, quam *aspicere aliquem*? Et tamen Cicero de Harusp. Resp. cap. 1. *Et simul ad Cn. Lentulum Consulem aspexit, concidit, etc.* Vide me supra ad verbum *Adeo*, et ipsum Ursinum To. 2. pag. 275. ubi multa istius generis collegit. Sed et promiscue Veteres adhibuerunt hæc Verba, modo cum repetita præpositione, modo sine ea. Sæpe enim omittitur etiam durius aliquanto, et præter consuetudinem, ut in illo Plauti Trucul. iv. 2. 49. *Manum te injiciam quadrupli.* Manifestum satis arbitror, *Te* non regi ab *injiciam*, sed a Præpositione *in* per Ellipsin omissa, quæ ceteroquin exprimitur passim. Sic *Instare currum et rotas* apud Virgil. Æneid. VIII. 433. pro *in currum faciendum.* Sed et sumamus Verbum *transducere* et similia apud Cæsarem, qui B. Gall. I. 35. ait, *ne quam multitudinem hominum amplius trans Rhenum in Galliam transduceret.* At alibi omittit Præpositionem *trans*, et sic duos Accusativos huic uni verbo jungit Veluti I. 12. *Helvetios tres jam copiarum partes id flumen traduxisse.* II. 5. *Flumen Axonam exercitum transducere maturavit.* II. 10. *omnem equitatum sagittariosque pontem transducit.* IV. 16. *exercitum modo Rhenum transportaret.* Quid nunc malis, Lector, utrum sta-

Columella in præfatione; *locupletissimum quemque allatrandi.* Vide *Latro*, et *Adeo.*

tuere in his Ellipsin Præpositionis, quæ sæpe aliis in locis repetita occurrit, an Accusativos hosce vi Præpositionis a Verbis quoque regi, licet ea alios etiam Accusativos unice et diserte ab se rectos habeant sibi additos? Quid dices, si insuper Hi Accusativi reperiantur cum Passivis constructi? Sic B. Gall. I. 31. *ne major multitudo Germanorum Rhenum transducatur*, et II. 4. *Belgas esse ortos a Germanis, Rhenumque antiquitus transductos.* Manifestum putem, Accusativum hic explicandum per Ellipsin Præpositionis. At nihil hæc movent Ursinum, qui ipse To. 2. pag. 270. et 272. similia adfert, cum Passiva tali Accusativo juncta, tum Activa duplicem habentia: Et tamen talia verba To. I. p. 462. censet *vi compositionis cum præpositione fieri Activa*, veluti *Antevenire*, *Adire*, *Accedere*, *Allatrare*, etc. Quid ergo? An etiam Passiva *fient Activa* per eam constructionem, quippe cujus eadem plane est ratio, sive Accusativus ille cum Passivis, sive cum Activis, construatur? Quid multa? Absurdius nihil dici potest, aut statui. Sed et quid absurdius excogitari potest eo, quod pag. 456. *Abnuere aliquid* Neutrum dicit, et ejus Accusativum regi a Præpositione per Ellipsin suppressa, at *Annuere aliquid* esse Activum, et regere Accusativum vi præpositionis, cum qua compositum est Verbum. Quin si præpositio, cum Verbis composita, ita communicat cum iis suam vim, ut jam absque Ellipsi Accusativum regant, quem ceteroqui nec Ipsa, nec Simplicia eorum, regunt, quare non etiam cum Adverbiis hanc suam vim communicant? Quare ipse Ursinus statuit *Versus* esse Adverbium, at *Adversus* Præpositionem, quia plerumque additum sibi habet Accusativum? quia tamen secundum hanc rationem regi posset vi præpositionis compositæ, ut adeo opus non esset mutare idcirco naturam totius vocabuli. Sed quæ falsa sunt, solent sibi parum constare. Adde jam his omnibus, quod eadem Constructio Accusativi reperitur passim etiam cum Verbis, quæ composita sunt cum Præpositionibus Accusativum neutiquam regentibus. Vide Me supra ad Verbum *Adeo*. In his vel præcipua sunt Verba cum *E* vel *Ex*, et *Præ* composita, quibus si jungitur Accusativus, intelliguntur per Ellipsin prorsus necessariam Præpositiones, *Extra et Præter*. Verum hoc quoque negat Ursinus, sed sibi minus constans. Nam To. 2. p. 274. *Ambigit* quidem, at To. 1. pag. 455. et 463. admittit prorsus, quod de τῷ *Extra* dixeram. Vide Me infra ad Verbum *Egredior*. Si ergo *Exire muros*, *Egredi urbem*, etc. Elliptice dicuntur pro *exire extra muros*, *egredi extra Urbem*, quare, quæso, non itidem Ellipticum habebitur *Allatrare aliquem* pro *ad aliquem*, *Annuere aliquid* pro *ad aliquid*? Hæsitat tamen potissimum in *Præ* et *Præter*. Nam ait p. 456. *ad* Præsidere provinciam, exercitum, *non satis quadrare hanc Ellipsin*. Et, *Nec in* Præjacere castra, Præminere cæteros, *dixeris intelligendum*. Præter *pro* Ante. At vero disertus valde est locus Ovidii Heroid. VI. 116. *Præradiat stellis signa minora suis.* Ubi Accusativus regitur nec a Verbo, nec a Præpos. *Præ*, sed liquido a Præp. *Præter* per Ellipsin omissa. Deinde nihil est frequentius apud Auctores, quam illud *præter ceteros* pro, *a me*, *supra*. Hinc apud

(10) *Ambulare viam* solœcismum putat esse Quinctilianus, rectius dixisset *pleonasmum*: nam ut, *am-*

Plautum Asin. V. 2. 6. et 8. promiscue hæc ponuntur ita, ut qui credebatur esse *præter alios succus et frugi*, reperiri dicatur *ante omnes minimi esse pretii*. Nempe sicuti *Præ*, sic et *Præter*, inde derivatum, notasse itidem debuit olim *ante* et *supra*, etiam ita, ut implicite quoque significationem quietis in loco, non semper motus per locum, habeat. Sic apud Plautum *Mustela mihi abstulit murem præter pedes*, h. e. ante. Terent. *Erat forma præter ceteros honesta et liberali*. Sed tamen non ita constanti mansit in usu, ut dicatur *sedere præter provinciam*, *jacere præter castra*, etc. pro Ante. Ast in phrasium natura et Ellipseon origine indaganda vel maxime attendére debemus ad primitivam vocabulorum significationem. Utcunque fit, ipse Ursinus quoque in his tamen Ellipsin statuit, et mavult intelligi *ad*, sive *quod ad*, quod mihi in hac controversia sufficit. Ellipsis hæc porro probatur etiam eo, quod in aliis quoque Verbis Præpositiones ad eam explendam adhibentur aliæ, quam quibuscum Verbum est compositum. Sic Cæsar B. G. III. 26. *omnium oculis mentibusque ad pugnam intentis*. Sallust. Catil. 40. *Adducti in spem maximam*. Liv. I. 34. *Notitiam eam in amicitiæ familiaris jura adduxerat*; etc. Liquet ex his, Accusativum non regi a Verbo Composito, sed a Præpositionibus variis, vel intellectis, vel expressis. Quando autem Præpositio eadem repetitur, negari nequit Pleonasmum in his aliquem inesse. Verum is statuendus est, non in expressa ante Accusativum Præpositione, sed in ea, quæ cum Verbo est composita, ut recte censet Vossius de Construct. cap. 66. Perinde enim est, sive dicam *Adire ad aliquem*, sive *Ire ad aliquem*, nisi quod Pleonasmo illo major quædam Emphasis notetur. Quod vero Ellipticus iste Accusativus Verbis compositis additus, convertitur sæpe in Nominativum Passivi, non habet id magni argumenti vim, quum ex abusu oriatur, ut Nota seq. probabimus, et agnoscit ipse Ursinus To. I. pag. 413. exemplis a me allatis usus.

(10) *Ambulare viam.*] Dicitur haud dubie per Ellipsin præpositionis, et proinde nec Solœcismus in hac est locutione, nec Accusativus Cognatus deest in *Ambulare per viam*. Probatur id, ni fallor, manifeste ex Cicer. Famil. XI. 13. *Itinera multo majora fugiens, quam ego sequens*. Ubi itidem Accusativus legitur junctus verbis *fugere* et *sequi*, sed certa cum Ellipsi præpositionis. Similiter Virgil. Æn. XII. 753. *Mille fugit refugitque vias*, Cervus scil. cui instant Canes. Sic Horat. Od. 1. 2. ubi Jupiter dicitur *sacras jaculatus arces* pro *in arces*. Obstare quidem nostræ videtur sententiæ, quod dicitur etiam *Ambulatur via*, ut et *Navigatur mare*. Sed quo magis rem perpendo, eo minus tribuo huic argumento, quod petitur a locutionibus passivis ad rejicienda verba Neutra; cum locutiones istæ sint maximam partem prorsus catachresticæ, et ex manifesto sæpe errore ortæ, sicuti jam ostendi ad Cap. 2. pag. 272. et p. 277. et hic certius etiam declarabo. Etenim si dicam *Dormio totam noctem*, *vixit centum annos*, nemo utique eruditorum, qui modo animum attendet, aliter accipiet hosce Accusativos, quam qui regantur, non proxime a Verbo, sed a Præpositione, ad Temporis durationem expri-

bulare

bulare viam, vel *iter*, est ἀρχαϊσμὸς, et πλεονασμὸς, ita *longum vel difficile iter ambulare*, necessario et mendam adhiberi solita. Vide ipsum Sanctium intra IV. 13. init. Nihilominus ita accepti aliquando ab ipsis Veteribus reperiuntur, tanquam si penderent proxime & proprie a Verbo, si modo quid tribuendum locutionibus Passivis in hoc negotio. Nam sicuti τὸ *Ego amo te*, respondet, *Tu amaris a me*, sic etiam ex illis Verborum Neutrorum locutionibus formaverunt nonnulli similiter plane iis respondentes Passivas, Accusativo in Nominativum converso. Sic enim Cæsar B. Gall. V. 39. quum referret oppugnationem castrorum Romanorum a magna multitudine Gallorum subito factam, ait; *Ægre is dies sustentatur.* Atqui certissimum est, si in Activo dictum fuisset, *Ægre Romani sustentarunt hunc diem*, non aliter id explicandum fore, quam hoc modo, *Ægre Romani sustentarunt Gallos in* vel *per hunc diem*. Et tamen hic dicitur in Passivo, per abusum utique manifestum, ipse *dies sustentari*. Similiter Martialis. *Tota mihi dormitur hiems.* Ovid. *Jam tertia vivitur ætas; Noctes vigilantur amaræ.* Vide et Me infra ad Verbum *Dubito*. Eadem porro ratio est et horum seqq. *Quaque ibis, manibus circumplaudere tuorum: Finitimis quamvis circumsoner armis: Urbs aditur. Si arrideantur. Obstrepi bellicæ laudes videntur.* Neutiquam enim inde conficitur, in hisce locutionibus *vigilare noctem*, *circumsonare aliquem*, *Obstrepere aliquem* etc. Accusativum regi vi ipsorum Verborum, ut regi deberet, si recte converteretur in Nominativum Passivi. Nam *sonare aliquem* significat, non, sonitum ciere adversus vel apud aliquem, sed, sonitu suo aliquem exprimere, vel exhibere, ut, *Vox hominem sonat: Fidelia sonat vitium.* Quid ergo? Accusativi illi manifeste reguntur a præpositione per Ellipsin repetenda, et tamen, quo jure, qua injuria, in Nominativos sunt conversi. Sic igitur neque ex eo, quod occurrunt aliquando, *Ambulatur via, Navigatur mare, Res illa certatur, Hic status una omnium voce gemitur, Bellum hoc tibi militabitur, Ne victoria quidem plauditur, Triumphantur Medi*, non ex eo, inquam, concludes recte, verba illa in Activa forma varios recipere Accusativos, eosque regere vi sua, licet, tanquam si ita res se haberet, formatæ sint inde Passivæ illæ locutiones abusu quodam. Revera enim Neutra sunt primitiva significatione et usu. Nam quid ex. gr. *Triumphare* aliud notat, quam triumphum agere; quæ est utique Actio in se subsistens et permanens. Quando ergo illi jungitur Accusativus alienus, is per Ellipsin præpositionis est interpretandus. Eodem enim sensu dicitur *triumphare Medos*, et *de Medis*. Si contendas ex passivo, priorem illam locutionem esse vere Activam, maneret tamen vel sic posterior Neutralis, atque ita prior si active sumenda, foret id ex abusu ortum, quum verbum absolute alioqui construatur, et absolutam natura sua designet actionem. Neque verear tale quid affirmare, etiamsi in quibusdam abusus ille constanti dein usu demonstrari posset confirmatus & comprobatus. Nam hoc sæpe etiam accidisse, sed ita, ut tunc simul mutata quoque fuerit primitiva verbi significatio, verissimum est, et supra jam pag. 278. 279. ostendi. Exemplo sit ex quamplurimis etiam

S

eleganter dicetur; quum vero dicitur, *ambulare per viam*, deest accusativus cognatus; nam et, *ambulatur*

verbum *desiderare*, quod primitus Neutrum fuit, Actionem in suo subjecto absolvens. Significavit enim, si originem vocabuli spectes, unde natura ejus et primitiva significatio eruenda, sidera constanter intueri, ut ex iis divines de rebus futuris, quas expetis et cupis. Quando ergo dicebatur, *desiderare aliquid*, dicebatur id eodem modo, quo *consulere aliquid amicos*, quo *pallere, stupere, dolere aliquid*, etc. Immo etiam, quo *Gestire aliquid*: cujus sensus est, gestus edere præ lætitia aut præ desiderio alicujus rei. Plautus Mil. Glor. IV. 5. 15. PA. *Reddam impetratum.* PY. *At gestio.* PA. *at modice decet; moderare animo, ne sis cupidus.* Hic vides *Gestio* ab ipso Auctore exponi per *Sum cupidus.* Hinc jam passim illud cum Infinito construitur loco Accusativi. Terent. Phorm. II. 1. 30. *Ipsum gestio dari mihi in conspectum*, h. e. valde cupio. Suetonius Calig. 6. *Gestientes vota reddere.* Cicero Famil. VI. 20. *Nihil est cur adventibus te offerre gestias.* Similiter ergo *desiderare aliquid* proprie notat, sidera spectare propter aliquid, seu per sidera explorare, utrum, quod cupis, tibi sit eventurum, nec ne. Jam vero quia Accusativus, ista licet constructionis ratione, plerumque huic verbo fuit additus; et quia eo exprimebatur res, quæ in votis erat, et propter quam fiebat illa exploratio; hinc factum tandem, simul ut ille Accusativus haberetur tanquam proxime dependens a verbo, simul ut mutaretur prorsus significatio verbi ex Neutrali seu Absoluta, sidera intuendi propter aliquid, in Activam, expetendi illud ipsum, propter quod sidera spectabas. Adde his *Petere aliquid*, simili modo et dictum et exponendum, ut ostendimus infra IV. 4. ad vocem *iter*. Similiter *Præstare alteri* est revera Neutrum et notat proprie, Stare præ altero, h. e. potiorem esse altero. At usu ipso Verbum hoc factum videtur Activum quoque, quum invaluisset illa phrasis *Præstare aliquid alteri*, pro, affectum dare, exhibere. Et hinc *Præstare se Virum* scil. sibi vel alteri. Sed tamen etiam in omnibus hisce, et similibus, Accusativus videtur a Præpositione primum rectus, et per Ellipsin positus, quasi diceretur, Præstare alteri in aliquo negotio, seu, quod ad aliquod negotium. Nam qui aliquem juvat aliqua re, is in ea est altero potior, seu præstat alteri. Verum ita mutatam esse paulatim ipso illo usu Primitivam Verbi significationem, negari nequit. Abusus hi revera primum fuerunt, sed qui postea adeo recepti sunt usu perpetuo, ut secundum activam illorum verborum significationem formata sint non modo Passiva; sed et Derivata quamplurima, nihil prorsus Primitivæ significationis retinentia. Ad talem abusum refero etiam locutiones Passivas Impersonalium simpliciter ex Activo retentas. Nam sicuti dicimus activa forma, *Quem mihi pudet*, sic et Passiva dicitur, *Quem nihil puditum est.* Sic Corn. Nep. Attico 15. *Nunquam suscepti negotii eum pertæsum est.* Immo ad hoc exemplum etiam Cicero dixit, *Quos non est Veritum, in Voluptate summum bonum ponere*; licet *Id veret me*, aut *id Veretur me*, ut *id pudet me*, non sit ullo in usu. Vide Gellium XV. 13. Non possum hæc aliter concipere, quam impersonaliter primitus dicta, *puditum est pertæsum est, veritum est*,

via, apte dicitur. Cicero 2. Finium dixit de Xerxe; atque aliam fuisse constructionis rationem Accusativi *Quem* in eo, *Quem nihil pudet*, aliam et ellipticam in eo, *Quem nihil puditum est*, sed dein, perspecta neutiquam nec considerata Constructionis analogia, simpliciter unum ad exemplum alterius ex abusu a plerisque adhibitum, et sicut eodem modo construitur *licuit et licitum est*, sic per incuriam aut abusum eodem modo constructa etiam *Puduit et puditum est* immo hanc ipsam formam habitam paulatim pro præterito Activi, *pudet*. Patet ex his, quomodo vere mutata sæpe fuerit per abusum, et quendam vulgi errorem, verborum natura et significatio. Sed tamen neutiquam semper abusus ille usu confirmatus fuit, et proinde minime ex rarioribus quibusdam passivæ formæ locutionibus pronunciari recte semper potest de natura constructionis et significationis Verborum in O exeuntium, ita ut ex Neutris fiant Activa. Neque ipsi Sanctius, Scioppius, Vossius, Ursinus, etc. semper recipient illam vicissitudinem, ut ex passivis locutionibus, apud Poëtas maxime occurrentibus, constituatur Natura Activorum. Sic enim Ovid. *Largaque provenit cessatis messis in arvis*, h. e. in quibus cessatum est. Idem, *cessataque tempora cursu Corrigit. Immensum est erratas dicere terras. Certatam lite Deorum Ambraciam.* Alii *regnata rura*, *sudata vestis*, *placenda dos est*, *pereunda est puppis*. Immo vulgatum est, et usu receptum, *Conclamata res*. Neque enim hæc verba referent Viri docti in numerum eorum Activorum, quæ varium recipiant Accusativum, sicuti referre deberent, si iiis Poëticis locutionibus esset quippiam tribuendum ad constituendam analogiam et naturam Verborum. Nam sic recte diceretur *Ego regno urbem, cesso arva, sudo vestem, Placeo dotem, pereo puppim*; quæ certus sum a viris Doctis improbatum iri. Vide et infra ad V. *Assurgo*, ubi videbis Ciceronem ipsum conjunxisse in eandem Constructionem, *salutari, appeti, decedi, assurgi, deduci*: quæ tamen diversæ prorsus naturæ sunt et constructionis in Activo. Nec enim dicitur, *decedere*, aut *assurgere aliquem*, ut *salutare*, *appetere*, *deducere aliquem*, quod tamen ex Passivis hisce sequi deberet, si inde colligi quid posset ad naturam Activorum constituendam. Quemadmodum ergo hæc licentia quadam et abusu formata sunt, tanquam si eorum quoque activa varios reciperent Accusativos, quod tamen non faciunt, sic eadem licentia et abusu ex reliquis vere Neutris simpliciter formata sunt primum haud dubie a Poëtis, dein ab aliis recepta, Passiva, etiam illa, quæ *Impersonalia* dicuntur, quum tamen, quæ vere Neutra sunt, sicuti non recipiunt Accusativum patientem, in quem transeat sua actio, sic eadem ratione non recipiant formam passivam, cui præmitti debeat Nominativus ejusdem significationis, cujus est ille patiens Accusativus. Quin immo, sicuti, licet a *Fio* et *Sum* formaverint veteres *Fitur* et *Estur*, unde *Potestur*, Sanctius tamen aliique ea verba habent pro maxime Neutris, h. e. nec Activis ullo modo, nec vere Passivis: sic nulla proinde ratio est, etiamsi occurrant *Valetur*, *Caletur*, *Dormitur*, *Statur*, *Venitur*, etc. *Ambulatur via*, *Aditur*, *Urbs*, *Metuuntur mala*, etc. quominus etiam ista et similia verba vere tamen sint Neutra. Sed et in Verbis quæ cum duobus Accusativis construi solent, alter utique per Ellipsin

Ambulare maria, et terram navigare. Plinius lib. 23. cap. 1. *Si ambulantur stadia bina.* Vide *Sedeo.*

necessario est interpretandus ex ipsius Sanctii sententia, quippe qui diserte supra II. 5. in extr. *Duos Accusativos diversæ rei Verbum regere non potest.* Immo id *Falsissimum* pronunciat IV. 13. init. Et tamen uterque ille Accusativus in Passivis locutionibus in Nominativum convertitur aliquando, licet nunquam simul. Præcipuum horum Verborum est *Doceo*, unde dicimus *Doceo te artem* in Activo: sed et in Passivo utrumque, licet separatim, *Tu doceris a me*; Ciceron de Offic. III. 3. *Itaque quum sunt docti a Peritis, facile desistunt a sententia.* Et, *Ars* vel *Res quæpiam docetur a me*, Cic. Famil. XII. 15. *Quæ vere erant facta, et a nobis docebantur.* Ita vides, Lector, paulatim me, explosa penitus illa objectione, quæ a Passivis petebatur, devenisse certius in hanc sententiam, ut cum Grammaticis prioribus admittam in arte nostra distinctionem verborum in *Activa*, *Passiva*, et *Neutra*. Neque vero obstat nobis, quod sæpe eadem verba reperiantur promiscue, modo in Constructione Neutrali, modo in specie Activæ. Exempla vide in verbis, *Careo*, *Caveo*, *Consuesco*, *Decet*, *Egeo*, *Flo*, *Festino*, *Mansuesco*, *Laboro*, *Luceo*, *Nato*, *Noceo*, *Propero*, *Quiesco*, *Servio.* Nam eadem licentia dixerunt promiscue, modo Neutraliter ex. gr. *Quiesco*, modo Active *Quiesco te*, mutata insuper significatione; qua licentia unum idemque Verbum et Nomen sæpe diversis declinaverunt Modis: et qua licentia, ut modo ostendimus, per abusum, qui aliquando usu receptus, vel etiam alia ratione, ex Neutris sæpe fecerunt paulatim Activa: et qua denique multis etiam aliis verbis diversam pro lubitu dederunt significationem et constructionem, ut dixerint promiscue *litare Deos*, et *litare sacra Diis*; *Ego doleo*, et *Hoc dolet mihi*; *Luere cædem piaculo*, *et luere pœnam cædis*, aliaque similiter. Interim non diffiteor, nonnulla habere speciem Neutrorum, seu construi constanter tanquam Neutra, h. e. sine Accusativo, quæ tamen revera et natura sua sunt Activa, et Accusativum, quoniam ille semper est idem, per Ellipsin omittunt. Talia sunt, tum quæ vim actionis suæ in Accusativum reciprocum, sed per Ellipsin suppressum, exserunt, veluti *Deficere*. *Nubere*, *Revertere*, etc. de quibus supra ad vocem *Adversari*; Tum etiam, quæ quidem alienum requirunt Accusativum, sed itidem omissum, quoniam et ille unus ferme et idem, ac perpetuus est in illo verborum usu. Veluti *Imponere alicui*, scilicet fallaciam vel sarcinam. *Merere* scil. stipendium. Sic *Ignoscere*, *Obtrectare*, *Officere*, *Parcere*, *Pergere*, *Plaudere*, *Providere*, *Prospicere alicui*, etc. Ceterum sicuti hæc falso accenserentur Neutris, sic nequaquam pleraque hujus Capitis, quæ inter *falso Neutra* memorat Auctor. Nec cum quicquam juvat, quod Accusativus iis additus aliquando reperitur. Id enim factum, siquidem Accusativus ille vere regitur Verbo, vel quod nonnulla verba Veteres promiscue construxerunt, modo ut Neutra, modo ut Activa: vel quod nonnulla ex Neutris primitus facta sunt tandem Activa per Abusum, tum etiam per peculiarem illam rationem, de qua in superioris Notæ initio egi. Quod si nihil horum est, Accusativus ille non a Verbo, sed a Præpositione per Ellipsin suppressa regitur, non modo in Verbis, quæ Composita cum Præpositione Accusati-

(11) *Anhelare scelus*, dixit Cicero 2. Catil. Auctor ad Herennium lib. 4. *Anhelans ex infimo pectore crudelitatem*, Cicero 2. naturæ Deor. *Tunc gelido validum de pectore frigus anhelans* Pers. Satyr. 1. *Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet.* Idem Cicero 3. Orat. *Verba inflata, et anhelata.*

Annuit omnia omnibus; Catul. in epithalam.

Appellere ad littus, deest *navim*, vel *se*, vel accusativus cognatus. Valer. Maxim. libro 1. cap. 7. *Quum ad littus navim appulisset.* Terentius, *animum ad scribendum appulit*: [idem; *Haud auspicato me huc appuli*] Vide in Ellipsi *Navim.*

“[(12) *Appetit meridies*, Plaut. *Tempus appetit*, » Livius, Subaudi, *viam*, vel *iter*: nam et sic » *Petere* usurpatur. Virgil. *Sic Turno quacumque » viam virtute petivit.* Cicero; *ille incertus ubi essem, » alium cursum petivit.* Vide in Ellipsi, *Iter.*] »

“[*Arare*, subaudi *terram.* Varro 1. rust. 2. *Cum » homines pastoritiam vitam viverent, neque scirent » etiam arare terram.*] »

vum postulante, ut jam monuimus, sed et in aliis, ubi desideratur præpos. κατά. Vide talia, quæ Auctor Noster perperam in Activas vere locutiones retulit, in *Abnuere*, *Annuere*, *Cedere*, *Concedere*, *Consulere*, *Dolere*, *Dubitare*, *Conqueri*, *Erubescere*, *Errare*, *Gaudere*, *Gemere*, *Horrere*, *Latrare*, *Manere*, *Militare*, *Morari*, *Occumbere*, *Pallere*, *Pavere*, *Pasci*, *Placere*, *Pertæsus*, *Sibilare*, *Sitire*, *Studere*, *Stupere*, *Succensere*, *Suspirare*, *Tremere.* Tam frequens autem est hæc Ellipsis in Lingua Latina æque ac Græca, ut quamplurima etiam, quæ videntur vere activa, per eam tamen potius sint explicanda. Talia sunt, *Consulere aliquem*, *Metuere*, *Timere aliquem*, vel *aliquid*, *Exspectare aliquem*, *Fastidire aliquem*, et multa forsan ex iis, quæ modo concessimus etiam Active construi, Veluti *Careo*, *Caveo*, *Egeo*, *Decet*, etc. Hæc paulo fusius et conjunctim pertractare, atque ita absolvere malui, quam ad singula verba per partes spargere.

(11) *Anhelare scelus.*] Simplex *Halare*, et Comp. *Anhelare*, ejus videntur esse significationis et constructionis Verba, ut modo pro Neutris, modo pro Activis, haberi debeant. Exempla utriusque usus passim obvia, *Anhelare ex intimo pectore crudelitatem* est idem ac si diceretur, anhelare spiritum, qui declaret animum crudelissimum, et consilia crudelitatis. Sic plane *Eructare cædem.* Vide Me infra ad hoc Verbum.

(12) *Appetit meridies.*] Vide quæ de Verbo *Petere* et Compositis disputavimus infra IV. 4. Mea certe sententia *Appetit tempus* notat: *accedit, appropinquat.* Sicuti *petere* et *appetere aliquid* idem fuit primitus, quod, Ruere ad aliquid.

Ardeo te videre ; Ardet in illa ; Ardebat amore ; Ardet in arma, subaudi, *ardorem*, vel *τό ardere* : et ut dicendum erat, *ardeo ardorem* ; sic dicimus, *ardet pecunias*, *ardet virginem*, *Corydon ardebat Alexim* : « [quia Corydonis ignis et ardor erat Alexis.] » (13) Vide *Palleo*, et *Doleo*.

Arrideo. Cicero de optimo genere ; *Quum aut non adhibeantur ad causas, aut adhibiti derideantur : nam si arrideantur, esset id ipsum Atticorum*. Agellius ; *Cn. Flavius* (14) *id arrisit*.

Aspirare. Virgil. *Ventosque aspirat eunti*. Quinctil. in præfatione ; *Tantum ingenii aspiret*. Columella lib. I. cap. 6. *Et modicis fenestellis Aquilonibus inspirentur*.

Assentabor, quidquid dicet mulier, Plaut. Sed hic melius desideratur præpositio. [Etiam in eo, quod sequitur.] Ter. Eun. *Postremo imperavi egomet mihi omnia assentari*, quanquam Lambinus legit, *assentiri*.

Assentior, et *assentio*. Plaut. Amph. *Mihi quoque adsunt testes, qui illud, quod ego dicam, assentiant*. Cic. 4. Academ. *Vitiosum est assentiri quidquam falsum* : idem ; *cætera assentior Crasso* : idem *nam neque ego assentior illud Theophrasto*. [Accusativi hi reguntur a repetenda Præpos. *Ad*.]

« [*Assuesco*. Liv. *Caritas ipsius soli, cui longo » tempore assuescitur*. Horat. *Qui pluribus assuevit » mentem corpusque superbum*. Vide *Insuesco*.] »

Assurgo. (15) Cicero in Officiis ; *Hæc enim ipsa sunt honorabilia, quæ videntur levia atque commu-*

(13) *Vide Palleo*.] Immo potius Notas supra ad Cap. 2. circa finem, et ipsum Sanctium infra in v. *Doleo* et *Vereo*, aliter et paulo rectius ibi sentientem.

(14) *Id arrisit*.] Pro *ad id arrisit*. Nam *Ridere*, *Arridere*, etc. certissime sunt Neutra. Accusativus per Ellipsin Præpositionis illis additur. Nec obstat, quod etiam in Passivi Nominativum reperiatur conversus. Vide ad Verba *Ambulare*, *Obstrepere*, *Dubitare*, et alia.

(15) *Cicero in Officiis*.] Immo in lib de Senect. cap. 18. Notabilis autem est conjunctio verborum diversissimæ constructionis : *Salutari*, *appeti*, *decedi*, *assurgi*, *deduci*, *reduci*, *consuli*. Longe enim aliter dicitur *Salutari*, *deduci*, etc, quam *decedi*, *assurgi*. In illis enim intelligitur solennis Infinitorum Accusativus *Te*,

nia, *salutari*, *appeti*, *decedi*, *assurgi*. Idem 1. Inventione; *Ut majoribus natu assurgatur*. Sueton. Augusto; *Assurrectum ab universis in theatro*. Sed dices, hæc esse impersonalia: at ego Platoni et Aristoteli accedo, qui verbum sine supposito negant esse posse. Vide *Surgo*.

« [*Attendere*, subaudi *Animum*. Lucil. 23. *Rem* » *cognoscat simul, et dictis animum attendat,* » *postulo*.] »

Attinet, *attineo*, idem fere quod, *teneo*, seu *tango*: quare si hæc activa, et illud quoque. Plaut. Bacch. *Ita me vadatum amore, vinctumque, attines*: idem Captivis; *Nunc jam cultros attinet*. Tacitus lib. 1. *Ni proximi prehensam dextram vi attinuissent*: ibid. *Post discordiis attinemur*: idem lib. 13. *Cujus cura attinebatur damnata veneficii nomine Locusta*. Ibid. *Velut vinculo servitutis attineri*: ibid. *Si ultra unam alteramque noctem attineretur*: ibid. *Sed imperium ejus attinuerunt Senatores*: ibid. *Ne tamen segnem militem attinerent*: idem lib. 3. *Attineri publica custodia*. Apulejus de mundo; *Quinque conjuges copulæ his ordinatæ vicibus attinentur*. Quum dicimus, *Hoc attinet ad me*, (16) deest *se*, vel accusativus cognatus.

« [*Audeo dicere*, est audeo dictum; hinc *dimicare*

quem certe hæc respuunt. Atque adeo hinc confirmatur clarissime, quod supra Cap. 2. pag. 273. et ad vocem *Ambulare* disputavi, sæpe euphoniæ et concinnitatis gratia eodem modo, quo præcedentia, construi nonnulla et formari, quæ ceteroquin eam formam et constructionem respuerent. Sic Sallust. Catil. 2. *Quæ homines arant navigant, ædificant, virtuti omnia parent*: ubi τὸ *navigant* æque Activum videtur, ac τὸ arant, licet sit revera Neutrum. Neque tamen nescio, etiam alibi cum Accusativo reperiri constructum, sed non alia ratione, quam qua dicitur *ambulare viam*, etc. Similiter Terent. Eun. I. 2. 113. *Dies noctesque me ames, me desideres, Me somnies, me expectes, de me cogites, Me speres, me te oblectes*. In quibus alia certe ratione dicitur, *Me ames*, alia *Me somnies*, pro quo usitatius diceretur, *de me somnies*, æque ac dixit, *de me cogites*. Ceterum *Assurgere alicui* vere est Activum, sed Ellipticum. Nam dicitur pro *Assurgere se alicui*.

(16) *Deest se, vel Accusativus Cognatus,*] Immo *Se*, non Accusativus Cognatus, qui hic statui non potest. Et sic plerumque se res habet, quando Sanctius inter hæc dubius hæret. Plaut. Pœn. V. 4. 8. *Certe quidem, quod ad nos duas attinuit, præpotentes fuimus*, scil. *Se*.

» *audetur*; Nepos in Miltiade: *Hostes fore tardiores*, » *si animadverterent*, *auderi adversus se tam exiguis* » *copiis dimicare*, pro, dimicationem auderi. Dictys » lib. 2. *Eos facinus ausum expletumque docent.* » Livius lib. 25. *Electis ad rem tantam agendam* » *audendamque idoneis*: et 26. *Numidam promtum* » *ad omnia audenda.*] »

Bellare, (17) supple *bellum*. Homerus, ἄπρηκτον πόλεμον πολεμίζομεν, id est, *infectum bellum bellamus*: Vide *Pugno*.

Cadendum est in unius potestatem. Cicero Attico libro 8. ep. 13. (18) *Cado* igitur activum est; nam hoc participium nisi a verbis passivis non descendit; ut, *Scelus in illum non cadit*, subaudi, *casum* vel *se*.

Caleo, subaudi *Calere*, id est habeo calorem; unde metaphorice, *calere virginem*; vel *virgine*; et fuisse aliquando transitivum indicat Plaut. Capt. *Quasi, quum caletur, cochleæ in occulto latent*: idem Truculento; *Quum caletur maxime*, id est, quum calor est, vel fit calor. (19) Vide *Æstuo*.

Careo pecuniarum, id est, habeo caritatem pecuniarum, « [sive, ut vulgo dicunt, carentiam.] » *Careo pecuniis*, id est, caritatem a, vel de, pecu-

(17) *Supple bellum.*] Immo nihil Nam *Bellare* est plane Neutrum.

(18) *Cado igitur Activum, est.*] Nullum esse hoc argumentum abunde probavi supra ad Vocem *Ambulare*. Neque vero dubito, quin *Cado*, cum Compositis, sit Neutrum. Colvius tamen ad Apulejum Metam. III. pag. 42. *recidere*, *decidere*, pro *rejicere*, *demittere*, apud Plautum et Apulejum posita putat, sed corruptis deceptus exemplaribus. Nam in hodiernis et emendatioribus aliter legitur. *Intercidit* autem, quod ibidem adfert ex Apulejo in his Verbis, *nec acerbæ mortis meæ casus fœdus caritatis intercidit*, non est a *Cadere*, sed a *Cædere*. *Cadere* autem derivandum puto, non a κάω, ut vult Vossius, nec a χάζω, *recedo*, aut *capio*, *hisco*, sed a γαῖα, *terra*, quia quidquid *cadit*, fertur deorsus in solum *terræ*. Sic a Gr. Κάω, *uro*, est *Candeo* Latinis, et obsoletum. *Cando* unde *Accendo*; *Incendo*, litera N primum, et dein D interposita, ut solet. Vide Vossium de Permutatione literarum. Porro *Cadendum est* dicitur sensu Impersonnali, de quo Vide Me ad Caput I. hujus Libri pag. 262. et infra ad Cap. 8.

(19) *Vide Æstuo.*] sed maxime, quæ notavi ad Caput. 2. de Neutris, et hoc Capite ad V. *Ambulare*.

niis. Esse activum (20) indicat illud Terentii Eunucho; *Præterquam tui carendum quod erat.* « [Ovid. » epist. Penel. *Virque mihi demto fine carendus » abest.*] » et olim frequenter habuit expressum accusativum. Nonius; *Carere rem bonam, dici potest.* Turpil. *Meos parentes careo.* Plautus; *Collum collaria caret:* idem, Curculione; *quia id, quod amo, careo. Careo pecuniam* citat ex Catone Cæsar Scaliger. Nebrissensis quoque; *Accusativo*, inquit, *jungebantur*; ut, *Meos careo.*

(21) *Caveo te*, activum est Nebrissensi; at vero *cave tibi*, neutrum. Non ita est. Sed *caveo tibi*, subaudi damnum, vel malum. Vide *Metuo*. Plaut. Mostell. *Jubet cavere malam rem prius.* Satis tritum est, *Cave tibi malum*; qua figura dixit Cato cap. 5. Rustic. *Scabiem pecori vel jumentis caveto.* Cicero initior. Topicor. *Quum mihi, meisque multa sæpe cavisses:* et 1. Officior. *Et huic simile vitium in gestu motuque cavetur. Frigora et jurgia cavere*, dixit Ovidius. Sallust. Jugurth. *Ita nec caveri anceps*

(20) *Indicat illud, etc.*] Necquaquam hoc indicat illa Terentii locutio, ut ostendimus jam p. 306, etc. Ipsum Verbum apud optimæ ætatis Auctores Neutrum est, at apud Priscos etiam Activum, nisi potius illas locutiones cum Accusativo per Ellipsin tunc usitatissimam Prisci formarint, quod magis putem. Quin crediderim fere, *Careo*, *Carere*, esse, ut solent hujus formæ vocabula. vere Neutrum, at *Caro*, *Carere*, quod in lana purganda propriam paulatim fixit sedem, esse Activum; utrumque autem ejusdem esse originis, repetendæ forsan primitus a Verbo Κείρω, *tondeo*, *scindo*, *dissipo*, cujus in derivatis I plerumque abjicitur, et E mutatur sæpe in A. Sic itaque *Careo* dictum primitus fuerit de Eo, qui orbatus est rebus quibusdam, at *Caro* de eo, qui separat aliquid, et separando etiam purgat. Vide etiam, quæ mox ad V. *Caveo*, et dein ad V. *Jaceo*, notabimus.

(21) *Caveo te, activum, etc.*] Si originem spectes, videtur fuisse Neutrum. Proprie enim significasse videtur, in *cavo* vel *caverna* ago, ubi tutus sim ab omni aëris, pluviæ, frigoris injuria. Hinc *cavere sibi*, et *cavere aliquid*, h. e. in caverna agere, ut sibi consulat; et propter aliquid in cavernam se recipere, ac ita prospicere sibi ad aliquid mali effugiendum. Sicuti autem a *Cavo* est *Cavea*, sic et Verbum *Caveo*, ut recte censuit Varro lib. IV. de L. L. Sed vel maxime originem et naturam verbi declarat, quod huic Neutro respondet Activum *Cavare*, ut τοῖς *Sedere*, *Sedare*; *Placere*, *Placare*; *Fugere*, *Fugare*, etc. Vide ad Cap. 2. p. 271. 272.

malum. Suet. in Galba; *Cavere periculum.* Et Cicero; *Cavere insidias, et intemperantiam*: idem I. Orator. *quam sit bellum cavere malum*: idem; *In cavendo bello, et prædicendo*: idem Attic. *Cetera, quæ quidem provideri poterunt, cavebuntur*: idem; *O hominem cavendum mihi*: idem; *Fidem vobis habendam non esse, me vero cavendum.* « [Plautus, Terentius, » alii, *cave malo* dicunt, subaudito, *te*, estque hy- » pallage, pro, cave tibi malum. Eccles. 9. *Secun- » dum virtutem tuam cave te a proximo tuo*, et » Eccles. 21. *Omnis qui audiet cavebit se ab eo.*] »

(22) *Cede majori; Concedo præceptori; Decedam furori Tribunitio, decedere somno*, subaudi; *locum.* Vide *Locum* in Ellipsi. Plaut. in argumento Asinariæ; *Cedit noctem filius.* Valerius Maxim. lib. I. cap. 5. *Ego vero*, inquit, *libenter tibi meam sedem cedo*: ita enim lego ex antiquis manusc. Ulpianus; *Cedere actori supplicationes*, dixit Virgil. *Cedamus proprium regi.* Valerius Maxim. lib. 4. *Ille cessit eam Bianti*: ibidem; *Eam provinciam collegæ cessit*: idem lib. 5. cap. 7: *Carissimam conjugem filio suo cedere non dubitavit. Concedi, Decedi*, et *Succedi*, passim sunt apud Ciceronem.

Certare cum aliquo, subaudi *certamen*, μάχην μάχεσθαι ut in sacris; *Bonum certamen certavi.* Sedigitus poëta de Comicis; *Multos incertos certare hanc rem videmus.* Horat. *Magna, minorve, foro*

(22.) *Cede majori, etc.*] Verbum hoc proprie et primitus significat Movere se, et ire ex aliquo loco, vel ad aliquem locum, ut liquet ex omnibus Compositis, quæ ferme unice id notant. Veluti *Abscedere, Accedere, Decedere, Discedere, Excedere, Incedere, Præcedere, Procedere, Recedere, Secedere, Succedere.* Sequitur hinc, in illa potissimum significatione quærendam ergo esse verbi hujus originem et naturam, quæ prorsus est Generis Neutrius. Originem autem ejus derivem Ego ex Græco Κείω, pro quo et Κίω dixerunt, h. e. *eo, vado.* Homerus Odyss. E. percussit eum σχίζῃ δρυὸς, ἣν λίπε κείων, *Stipite quercus, quem reliquit abiens*, vel *proficiscens* domo Ulysses. In derivationibus autem D solet inter vocales interponi; Sic ab ἴω *sudo*, ab ἕω, ἕδω, *sedeo*, ab ὄζω *odor.* Quando ergo dicitur *Cedere aliquid alteri*, idem est proprie, ac si diceretur, *quod ad aliquid abscedere ab eo in alterius gratiam.* Hæc refer etiam ad ea, quæ mox de Verbo *Concedere* scripta a Scioppio leges.

si Res certabitur unquam. Ovid. 13. Metam. (23) *Certatam lite deorum Ambraciam*, ubi Regius satis insulse ait, Participium contra Grammatices rationem formatum. Plaut. Casin. *Nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur*, seu certatur.

Cesso. Virgil. *Cessas in vota precesque*, subaudi, *cessationem.* Terent. *Cessatum usque adhuc est.* Virgil. *Quidquid apud duræ cessatum est mœnia Trojæ.* Ovid. 4. Fast. *Largaque provenit cessatis messis in arvis.* « [et 19. Metamorph. *Illa moram celeri,* » *cessataque tempora, cursu corrigit.*] » Hæc participia passivi verbi sunt, et passivum sine activo nusquam erit. [At vide p. 306, etc.]

(24) « [*Clamo.* Plaut. Amph. *Voce clara exclamat uxorem tuam*: Cistel. *Noli acriter eum inclamare.* Trucul. *Jam pol ille me inclamabit, ac* » *adspexerit.* Propert. *Nec tibi clamatæ somnus acerbus erit.* Lucil. *E somno pueros cum mane, expergite, clamo.*] »

« [*Clareo.* Lucret. *Ex primo carmine claret*; » (25) subaudi *clarorem*; sicut Plaut. Mostel. *Ædes* » *speculo claras, clarorem merum.*] »

(23) *Certatam lite, etc.*] Vide supra ad Verbum *Ambulare*, ubi de hac locutione, et illa, *Cessatis arvis*, etc. egi copiose.

(24) *Clamo, etc.*] Verbum hoc cum Compositis natura sua est Neutrum. Sæpe tamen additum sibi habet Accusativum, quo tunc declaratur ipsum clamoris istius argumentum, et exprimitur res ipsa, quæ clamando dicitur: aliquando etiam denotantur eo, sed per Ellipsin, homines, qui cum clamore vocantur, ut certe fit in locis Plauti et Lucilii. At priore sensu habes passim. Plautus Aulul. II. 4. 20. *Clamat continuo, Deum, atque Hominum fidem.* Cicero Famil. XVI. 12. *Me clamante, nihil esse bello civili miserius.* de Invent. II. 4. *Caupo non multo post conclamavit, Hominem esse occisum.* Tacit. Ann. III. 74. *Gaudio et impetu victoris exercitus conclamabantur Imperatores.* Sueton. Aug. 37. *Nec obtinuit, reclamantibus cunctis, satis majestatem ejus imminui.* Vide supra de hoc genere locutionum pag. 30?, etc. At *Inclamare aliquem* dicitur per Ellipsin Præpositionis. Unde apud Gellium V. 9. *repente in eum, sese videre quid faceret, magnum* (h. e. vehementer et magna voce) *inclamavit.* Nihilominus etiam Passive reperitur hoc Verbum apud Plautum Epid. V. 2. 46. *Inclamitor, quasi servus*, h. e. objurgor. Sed abunde ostendimus jam supra, nullum inde idoneum satis argumentum elici posse ad primam Verborum naturam et significationem convellendam.

(25) *Subaudi Clarorem.*] Immo nihil. Nam revera est Neutrum,

Coëo. Virgil. *Coëant in fœdera Reges ;* (26) subaudi, *coitionem*, vel potius, *societatem* : nam *coire societatem*, et *coita societas*, adeo crebra sunt apud Ciceronem, ut supervacaneum sit hæc repetere. Vide *Societas* in Ellipsi.

(27) *Cæno.* « [Plaut. Rud. *Scelestiorem cœnam* » *cœnavi tuam* : et Pseud. *Eum odorem cœnat Ju-* » *piter quotidie.* Apul. lib. 4. *Saliares se cœnasse* » *cœnas crederet* : idem 9. *Sacrificales epulas cœni-* » *tabat.*] »

Collacrymo. Cic. pro Sextio ; *Histrio casum meum toties collacrymavit.* (28) Sed hic potest deesse præpositio, et cognatus casus *Lacrymas.*

Commiseror, *Commiseratur interitum ejus ;* Gellius lib. 7. cap. 5.

cui respondet Activum *Clarare.* Vide Me ad pag. 271. 272. et alibi.

(26) *Subaudi coitionem, etc.*] Immo iterum nihil. Est enim et hoc absolute Neutrum. At *Coire societatem* per Ellipsin dicitur, *Coita societas* per Abusum, nisi quis malit hoc exponere, *Societas, quæ coiit.* Sed tamen et *Coitur societas* dixit Cicero per abusum loquendi, hoc sensu, societas fit coeundo inter se. Vide et infra IV. 4. in voce *Societas.*

(27) *Cœno*] Derivatur hoc manifeste a *cœna*, atque adeo notat *cœna uti.* Est itaque ejus Generis Verborum, quæ ex natura sua non admittunt Varios Accusativos, sed quorum actio est in se permanens. De phrasi autem *Cœnare Cœnam*, seu de Accusativo Cognato Vide supra ad Cap. 2. p. 271. et hoc Capite pag. 300. 301. Ceterum in optimis edd. apud Plautum in Pseud. III. 2. 53. legitur, *Eum in odorem cœnat*, etc. quod tamen propter metrum istic rejecerim, et malim cum Sanctio omittere *in*, licet fere intelligi putem. Possis tamen hæc etiam ita exponere, ut Accusativo denotetur materia cœnæ. Sic in Asinar. V. 2. 86. *Cœnabis hodie ; ut dignum est, magnum malum*, h. e. in mag. malum, vel, ut pro cœna habeas magnum malum Horat. Sat. II. 8. *Nos cœnamus aves*, et Epist. II. 2. *Emptum cœnat olus*, h. e. in cœna edimus, etc. Vide *Æstuo.* At *cœnatæ noctes* meretricum apud Plautum Trucul. II. 2. 24. sunt noctes, quæ cœnam prius quasi sumpserunt, sicuti apud meretrices concubitus eadem nocte sequebatur cœnam. Neutiquam vero passivæ est significationis illa phrasis, ut voluit Ursinus To. 1. Instit. p. 658.

(28) *Sed hic potest deesse, etc.*] Si hic potest Accusativus iste regi a Præpositione per Ellipsin omissa, quidni et in plerisque aliis, Veluti *Caveo*, *Cedo*, etc. At de *Cognato casu* quod hic additur, alienum est. Nam Verbum *Collacrymavit* vel neutrum hic est, vel directe regit additum sibi Accusativum, sed verius est, Neutrum esse.

Comperendinare. Asconius in passiva; *Ne rursum comperendinato judicio.*

Compluitur. vide *Pluo.*

" [*Concedere*, subaudi *aliquid*, *hoc*, *multum*, » *aliquantum.* Terent. *Faciam ut tibi concedam*, » *neque adversabor tuæ libidini*: *Rus abii concedens* » *vobis. De jure suo concedere paululum. Concedam* » *hinc intro*, *atque expectabo.* Plaut. *Num te fugi*, » *num oculis concessi tuis.* Cic. *Ab alicujus oculis* » *aliquo concedere.*] » [Vide *Cedere.*]

Conclamare. Ovid. 13. Metam. *Conclamat socios.* Cæsar, *Conclamare victoriam*: Idem, *Conclamatur ad arma.* Lucan. *quum corpora nondum conclamata jacent.* [Vide quæ notavimus ad Verbum *Clamo*, et ad *Ambulo* pag. 305. et 308. *Conclamata Corpora* per abusum dicuntur illa, apud quæ conclamatio est facta.]

Concrepo. vide *Crepo.*

Concurro. Cicero: *Concurritur undique ad commune incendium restinguendum.* Horat. *Concurritur horæ momento*, subaudi, *concursus*, ut *curo cursum*, et *cursus curritur.* Vide *Curro.*

Confligo. Confligitur magna ira. Claudianus; (29) subaudi, *conflictus.* Cicero, *Confligendum puto*: idem, *Caute confligendum est.*

Conjurare. Sallust. *Sed antea conjuravere pauci contra Remp. in quibus Catilina fuit, de qua, quam verissime potero, dicam*; id est, conjuravere conjurationem, (30) de qua conjuratione, etc. *Agmina conjurata*, *Fratres conjuratos*, passim legimus.

(29) *Subaudi Conflictus.*] Non puto. Nam impersonaliter id dicitur, et ita, ut tantum actio ipsa significetur. Veluti quum dicitur simpliciter *Amatur.* Vide. Me supra ad I. 12. extr. et III. 1. Nota 4. Ceterum *Confligere* etiam mihi Activum est, æque ac *Affligere*, *Infligere*, *Profligare*, et intelligi *Se* censeo, quod et Ursinus To. 1. p. 444. jam monuit. Possunt etiam intelligi *Arma* vel *Manus.* Nam et *confligi* dicuntur res, quæ altera alteri in occursum mittuntur, vel inter se colliduntur. Sic Lucretius IV. 1210. *Semina quam Veneris stimulis excita per artus Obvia conflixit conspirans mutuus ardor.* Hinc et *Corpora conflicta* dicuntur *resultare* apud Eundem II. 97.

(30) *De qua conjuratione*, etc.] Immo vero relativum illud *qua* refertur ad sensum, quod sæpis-

Conqueri fortunam adversam, *non lamentari decet*; Cic. *Pauperiem meam conqueror*. Plaut. *Conqueri libidines*, *vim*, *contumeliam*, Ciceroniana sunt. Vide *Queror* [Et *Doleo*, *Gemo*, etc. Nam eadem est omnium ratio.]

Consuesco. Lucret. lib. 6. *At tunc brachia consuescunt*, *firmantque lacertos*, « [id est, consuefa» ciunt, ad jaculandum exercent.] » Columell. lib. 6. *Nam ubi plaustro*, *aut aratro juvencum consuescimus*. Sallust. Jugurth. in oratione Marii; *Ita ad hoc ætatis a pueritia fui*, *ut omnes labores*, *pericula consueta habeam*. Hoc verbum, et similia, sæpius habent (31) pro accusativo orationem; ut, *consuevisti carmina scribere*. Vide *Insuesco*.

Consulo tibi, putant esse neutrum, sed deest *utile*; vel *commodum*; ut, *prospicio tibi*: unde in passiva; *Bene tibi consulitur*. Cicero 7. epist. *Ego tibi ab illo consuli mallem*. (32) Vide *Utile* in Ellipsi, et infra *Prospicio*.

Contendere cursum dixit Virgilius: « [sicut Cicero; » *contendere iter*.] » Plaut. Cist. II. 1. 58. *Quis est*, *qui recta platea cursum huc contendit suum*? *Contendere poplitem*, *tormenta*, *vincula*, passim leges. [Vide infra *Tendere*.]

« [*Contendere se*. Licinius Macer *Repente celeri* » *gradu se per forum in Capitolium contendit*. In » *contendere cum aliquo verbis*, *armis*, *acie*, subau» ditur, *causam*. Lucret. 4. *Hunc igitur contra mit-*

sime fit. Notum est illud Terentii in Andria, *Ubi illic est scelus*, *qui me perdidit*. Sed et insuper longe rectius foret explere illa Sallustii verba per Ablativum *conjuravere conjuratione*, *de qua*, etc. quam per Accusativum. *Conjurati* vero notat eos, qui conjuraverunt, sic *Jurati*, *Conspirati*, etc.

(31) *Pro accusativo orationem*.] Malim, ut hic Oratio seu Infinitum pro Dativo adhibita censeantur, sicuti illa possunt omnium Casuum vicem sustinere; et certe Verbum *Consuesco*, æque ac *Suesco*, *Assuesco*, etc. longe frequentius cum Dativo construitur. Sed tamen si quis hic Sanctio accedere potius malit, non multum repugnabo.

(32) *Vide utile in Ellipsi*.] At vide istic Notas, et videbis Verbum *Consulere* esse vere Neutrum, quod notat, consilium quærere, deliberare.

" *tam* (33) *contendere causam*; id est, contra hunc " disputare nolo.] "

(34) *Contingit.* Apulejus de Asino; *Sed ut primum occursoriam potionem, et inchoatum gustum, extremis labiis contingebat adolescens.* Ovid. 1. Metamorph. *Contigerat nostras infamia temporis aures*: idem. 2. *Contigit ora sui.* Lactant. lib. 2. *Sed tamen Cicero materiam tam copiosam, et uberem strictim contigit.*

Contremisco. Vide *Metuo.*

Corruo. Vide *Ruo.* Plaut. *Ibi me corruere ajebas divitias.* Propert. lib. 3. *Voverat, et spolium corruit ille Jovis.*

(35) *Corusco.* Virgil. 10. Æneid. *Strictumque coruscat Mucronem*: et lib. 8. *Duo quisque alpina coruscant Gesa manu.*

(33) *Contendere causam.*] Vide Gronovium Patrem Observ. III. 29. Sed et passim cum Infinitivo ponitur pro affirmare, asseverare, Phædr. fab. 17. *Quem commodasse panem se contenderet.* Et fab. 77. *Quidquid putabit esse dignum memoria, Æsopi dicet; si quid minus adriserit, A me contendet fictum quovis pignore.* Ubi *Dicet*, et *Contendet*, in eadem prorsus constructione adhibentur. Nihil etiam frequentius apud Ciceronem, Cæsarem, Nepotem, etc.

(34) *Contengit.*] Nullum est dubium, quin Activum hoc sit. Sed quando absolute vel etiam cum Dativo ponitur, dubitari possit, quia ignoratur ejus locutionis, si Elliptica est, (ut esse debet, si Verbum hoc etiam in ea ait Activum) supplementum. Sic Phædrus fab. 80. *Quid horum simile contingit tibi?* Et sic passim. Sed apud Plautum Amphitr. II. 2. 203. *Ut mihi extra unum te mortalis nemo corpus contigit*, videmus simul Dativum et Accusativum huic verbo jungi. Nusquam tamen reperimus idoneum Accusativi supplementum, quo istas locutiones Absolutas explere possimus. Certe, quod Ursinus To. 1. pag. 444. voluit, ut ex Germanismo subauditur *SE*; quia Germani dicant *es tragt sich zu*, alienissimum est. Malim Ego intelligere *Vitam*, *Ætatem*, *Actionem*, vel *Rem*, de qua agitur. Quando autem Pronomen in Accusativo additur, tunc omittitur in Dativo. Ut apud Ovid. Metam. IX. 483. *Gaudia quanta tuli! quam me manifesta libido contigit! ut jacui totis resoluta medullis!* Istic ita eodemque sensu *Contigit me*, ut dici solet *Contigit mihi*, positum est, ut adeo dubitari possit, utrum *Me* pro obsoleto Dativo, h. e. pro *mihi*, (Vide supra I. 6. 4. pag. 35.) etiam hic sit accipiendum, quod tamen non putem. Ceterum qua ratione *Contingit*, eadem et *Obtingit mihi* hoc vel illud, dicitur.

(35) [*Corusco.*] Putem esse Neutrum, ut certe passim occurrit absolute positum. Jungitur tamen ei aliquando Accusativus, sed et Ablativus. Ovid. Metam. IV. 493. *Sibila dant, saniemque*

Crepo. [Vide Me ad Finem Capitis 2.] Horat. *Sulcos et vineta crepat mera*: idem; *Si quid Stertinius veri crepat*: idem; *Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepet*: idem 2. Carmin. *Quum populus frequens lætum theatris ter crepuit sonum.* Propert. lib. 3. *Et manibus faustos ter crepuere sonos.* Martial. *Et Tartesiaca concrepat æra manu.* Petron. Arbiter; *et concrepans æra omnes excitavit:* idem; *Trimalcio lautissimus homo digitos concrepuit.*

" [*Crescere*, putant esse Neutrum: sed (36) Activum esse arguit Passivum participium *Cretus*, » quod est natus, factus; sicut ab *Hio*, formatum » fuit *Hiasco*, et *Hisco*; et a *Labo*, *Labasco*; ab » *Amo*, *amasco*; a *Caleo*, *calesco*; a *Consueo*, » *consuesco*; sic a *Creo*, *creasco*, et *cresco*, in quo » subauditur, *me.* Primum ergo *Creascere se*, vel » *Crescere*, fuit nasci, exsistere, quod postea, per » Metonymiam antecedentis pro consequenti, significavit *Augeri*: sicut vicissim per metonymiam » consequentis pro antecedente, *Augere* usurpatur » pro *Creare*; et hinc *Auctor* dicitur pro *Creator.* » Lucret. 5. *Nam quodcumque alias ex se res auget,* » *alitque*, id est, procreat; velut ipse ibidem interpretatur his verbis: *quod procreat ex se omnia.* » Indocte proinde scribunt, *Autor*, vel *Author.*

vomunt, linguisque coruscant. Sed Heinsius etiam ibi legit *linguasque* ex quibusdam MStis, Vide ejus Notas. Disertior ergo est Valerii Flacci locus Argon. I. 703. *fremit obice Ponti Clausa cohors, telisque salum facibusque coruscat.* Liquet inde, posse et illos Accusativos Elliptice exponi. Vide et infra ad Verbum *Micare.* Sed tamen si pro vero Activo in istis cum Accusativo locutionibus haberi hoc Verbum debeat, tum vero notabit, movere aliquid tam celeri motu, quam fulmen moveri solet.

(36) *Activum esse arguit.*] Ursinus pag. 491. sequitur Scioppium in origine hujus Verbi *Cresco* constituendo. Sed secedit pag. 499. ab illo, quum negat esse Activum, et subintelligendum SE; quoniam licet ejus formæ verba plerumque retineant significationem Primitivi, non tamen semper retineant, veluti *Augesco*, *Integrasco.* Sed tamen, quum pleraque retineant, crediderim sane in paucis illis, quæ videntur a reliquis discrepare hac in parte, et ab Activo in Neutrum Genus transisse, statuendam potius Ellipsin Reciproci Pronominis.

» Liv. Andron. Erotopæg. *Hocte, dieque decretum,* » *et auctum;* id est, quod decrevit, et auxit se.] »

« [*Cupere aliquem*, tritum est; legimus tamen » *Cupere alicujus*, pro, cupidum esse. Plaut. Trin. » *Quanquam domi cupio, operiar tamen.* Symma- » chus; *Vestri cupiunt Puteoli*, (37) ubi subaudis, » *cupiditatem*, sicut Poëta Vetus apud Cic. *Qui nec* » *te amet, nec studeat tui;* subaudi, studium, id est, » qui minime sit tui studiosus.] »

(38) *Curro.* Vide *Concurro, Decurro.* Virgil. 5. Æneid. *Currit iter tutum non segnius æquore classis.* « [Prop. *Ut sciat indociles currere lympha vias.*] » Vide Priscian. in *Cursus curritur.* Cicero 3. Offic. *qui stadium currit.* Juven. *Curritur ad vocem jucundam.* Terent. *Si qua est laboriosa, ad me curritur.* Cic. 7. Verr. *Curritur ad prætorium.* Virgil. *Nec si cuncta velim, breviter decurrere possim. Vitam decurrere, decursa vita, decurso spatio. Decurritur, decurrebatur*, passim obvia. « [In *Currere via*, su- » baudi, *cursum.* Propert. *Hac eadem rursus Lyg-* » *dame curre via.*] » Vide *Sedeo.*

Decedo. Vide *Cedo*, et *Assurgo.*

Decet, Dedecet. Ovid. 1. Metam. *Ista decent humeros gestamina nostros.* Statius; *Si non dedecui tua jussa.* Ovid. *Nec dominam motæ dedecuere comæ:* idem; *Lacrymæ decuere pudicam.* Sallust.

(37) *Ubi subaudis cupiditatem.*] Immo vero *copiam, præsentiam.* Ita mox *studeat tui* scil. *rationibus, fortunis.* Est autem *Cupere* plane Activum At quando dicitur *Cupio tibi* pro faveo, videtur certe Neutraliter construi, æque ac *Bene* aut *Male alicui Volo.* Possis tamen supplere, *Cupio tibi omnia bona.* Possis etiam ita hæc expedire, ut Genitivus his verbis sit auditus, quia vocabula ab iis formata, veluti *cupidus, studiosus*, etc. cum ea casu construi solent. Sæpe enim vocabula ejusdem significationis imitantur alterum alterius constructionem. Vide Me infra ad Verbum *Interdico.*

(38) *Curro.*] Verbum hoc actionem in se permanentem notat, atque adeo est vere Neutrum, plane ut *Ambulare*, de quo vide me supra. Accusativi ergo qui huic Verbo leguntur additi, per Ellipsin Præpositionis sunt explicandi. Res etiam manifesta ex compositis, quæ omnia constructionem et significationem habent Neutram, præter unum *Decurrere*, quod ipsum Neutraliter quoque possit exponi, ut *Decurrere campum, vitam*, etc. idem sit, quod, *Currere usque ad finem, quod ad campum, vitam, etc.*

Jugurthino; *Quæ ab Imperatore decuerint, omnia suis provisa.*

« [*Decidere*, pro transigere, pacisci, subaudi, » *rem*, Dictys lib. 5. *Multo sermone invicem habito,* » *ad extremum binis millibus talentûm rem decidunt.* » Cicero; *Magno cum aliquo decidere.* Sen. 2. Con- » troversiar. 5. *Pro incolumitate mariti vicaria morte* » *decidit*, pro, ita rem pacta est, ut mariti sui vice » moreretur.] »

Declino. Plautus Aulul. *Declinavi paululum me extra viam.* Ovid. 2. Metam. *Neu te dexterior tortum declinet ad anguem.* Dicimus *declinare cursum*, (39) *urbem*, *mala*, et *mala declinantur*, et, *a malis declinare.*

Decurro. Vide *Curro.*

Deficio. Horat. *Animus si te non deficit æquus.* Ovid. *Deficior prudens artis ab arte mea.* « [Plaut. » Asin. *Si intelligam te deficere vita*, pro, deficere » defectum e vita. Propert. *Nec me deficiet nautas* » *rogitare citatos*; id est, non desinam interrogare » nautas.] » Quinctil. *Aqua ciboque defecti.* Varro lib. 3. Rustic. cap. 16. *Ne deficiant animum.* Dicimus (40) *deficiunt me pecuniæ*, et *mihi pecuniæ.* Cæsar; *Quum tela militibus deficerent*, subaudi *se*, vel *Defectum.*

Degenerare a parentibus, subaudi *se*, (41) vel

(39) *Urbem*, *Mala.*] At hi duo Accusativi per Ellipsin Præpositionis primitus huic Verbo, quod tamen vere Activum puto, fuerunt additi. Rectius suum Accusativum Verbo, ut Activo, addidit Pomp. Mela III. 5. *Araxes ex præcipiti in subjecta casurus non declinat statim undam.* Et Livius I. 28. *Si quo Ego* (Tullus Hostilius) *inde agmen declinare voluissem.* Confer et Verbum *Inclinare* infra. At alia est ratio Constructionis, quando dicitur *declinare Urbem.* Non enim Urbs declinatur aut deflectitur, sed Homo *se declinat* ab Urbe, seu *quod ad illam Urbem attinet.*

(40) *Deficiunt me pecuniæ.*] Sic Cæsar B. Gall. II. 10. *Res frumentaria eos deficere cœpit.* Phædrus fab. 86. *Paulo ante vacua turbam deficiunt loca*, scil. in theatro. Rationem autem loquendi hanc olim fuisse puto, *Pecuniæ deficiunt se apud me*, *Pecuniæ deficiunt se mihi*, *loca deficiunt se, quod ad turbam tantam.* Sed non adtenderunt ad eam constructionis rationem, qui dixerunt, *Deficior ab arte mea*, *defectus pilis*, ut Phædrus loquitur fab. 87. Vide et me infra ad Verbum *Penetrare.*

(41) *Vel genus.*] Malim, vel *animum*, *indolem.*

genus. Columel. lib. 7. cap. 12. *Venus canibus carpit vires, animosque degenerat.*

Dego. Cicero pro Sylla; *Ut cum Lentulo, et Catilina, et Cethego fœdissimam vitam et miserrimam degeret*: idem pro Roscio; *Vitam in egestate degere.* Catull. ad Manlium; *Otia pacato degeret in thalamo.* Lucret. lib. 2. *Quantisque periclis digitur hoc ævi, quodcunque est.* « [Plaut. Most. *A mane usque ad » noctem in foro dego diem.*] » Vide *Vivo*, [vel potius confer *Ago*, cujus compositum est.]

Delinquo. Vide *Pecco.*

Deliro. Lactant. de Opificio Dei cap. 6. *Illius enim sunt omnia*, (42) *quæ delirat Lucretius*

(43) *Desino artem* Cicero, et Sueton. Tiberio; *Artem desituros promittentibus veniam dedit.*

Despero. Martial. *Desperabantur promissi prælia Martis.* Cic. *Sive restituimur, sive desperamur*: idem Attico; *Pacem enim desperavi.*

Detraho tibi, subaudi, *laudem*, vel simile aliud. Horat. *Nec ego illi detrahere ausim Hærentem capiti multa cum laude coronam.*

« [*Differt hoc ab illo*, subaudi *se*, nam *Differre* » est aliud alio ferre, dissipare, ut stent locis diver- » sis, sive distent.] »

Discumbo. Virg. *Stratoque super discumbitur ostro.* Aulus Gellius; *discubitum est.* Cicero, *Mature veniunt, discumbitur*, (44) « [subaudi, *cubitus.*] »

(42) *Quæ delirat.*] At vide supra ad Cap. II. Nota ultimâ, et hoc Cap. ad Verbum *Æstuo*, et facile perspicies hujus locutionis rationem.

(42) *Desino artem.*] Etiam *Sinere* est Activum. Plautus Men. II. 3. 1. *Sine fores sic, ubi, volo operiri*, scil. eas fores. Et Mostell. I. 1. 68. *Dum interea sic sit, istud Actutum sine*, h. e. dum interea mihi sic sit, ut nunc est, contemno et nihili facio illud *Actutum*, quod mihi minaris. Sed plerumque pro Accusativo habent hæc Verba sibi additum Infinitivum aut integram Orationem. Reperimus eorum etiam Passiva Participia. Gellius II. 12. *Non ad augendam, sed desinendam seditionem*, Cicero Famil. IX 21. *Qui primus Papisius est vocari desitus.* Quando autem dicitur *Desinere* absolute, intelligo vel infinitum, rei, de qua agitur, proprium, ut apud Melam II. 1. *Adio, quam definit, nomine exoritur*, scil. fluere; vel Pronomen *se*, ut in illo Horatii *Desinat in piscem.*

(44) *Subaudi Cubitus.*] Immo vero nihil. Nam exempla hæc sunt locutionis Impersonalis, qua

Disputo. Disputare rationem non semel dixit Cicero. Plaut. Aulul. *Ubi disputata est ratio cum argentariis.* idem Menæch. *Ut hanc rem vobis ad amussim disputem.*

Doleo. Ovidus; *Tu vero tua damna doles:* « [idem; *Quæ venit indigne pœna, dolenda venit.* » Propert. *Frigidaque Eoo me dolet aura gelu.* Justin. » lib. 12. *Ut tactum hominum, velut vulnera, in-* » *dolesceret*] » Statius; *Bellorum extrema dolemus.* Cicero; *Meum casum doluerunt*: idem 4. Tuscul. *Dum modo doleat aliquid, doleat, quod lubet.* Sueton. *Se quoque respondit vicem eorum dolere.* (45) Hic, et in aliis multis verbis, potius videtur deesse accusativus cognatus, et præpositio κατὰ, ut, *doleo dolorem circa casum tuum.* Huc refer illud, *Corydon ardebat Alexin*, id est, Ardebat ardorem de Alexi, vel circa Alexin.

Dormio, Edormio: Adag. *Endymionis somnum*

simplex actio denotatur sine ullo Supposito. Sed et Verbum hoc, ut et reliqua ejus compositionis, sunt Neutra.

(45) *Hic et in aliis multis*, etc.] Apage *Accusativum Cognatum*, qui alienus est ab hoc Verbo. Nam qui intelligemus eum in his locutionibus, *Hoc dolet mihi*? quidve significabit, *Hoc dolet dolorem mihi*? Neque vero sufficit ad probandam verbi naturam, unius generis locutiones tantum adferre, non item alias considerare. Quid ergo? Crediderim hoc Verbum fuisse natura sua Neutrum, et significare dolorem sentire vel percipere ex aliqua re, quæ ubi exprimitur, Accusativo tunc per Ellipsin exprimitur. Plaut. Pseud. V. 2. 21. *Ni doleres tu, ego dolerem.* Et cum Ablativo. Livius XXIX. 21. quanquam parum injuriis civitatis suæ doluerit. Hic jam *Doleo tuum casum*, *Doleo pedes.* At quando dicitur, ut apud Terent. Eun. I. 2. 13. *Ut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet*, quod frequens est Priscis et Optimis Auctoribus, possit id videri primitus dictum per duplicem, sed facilem et usitatam Ellipsin, pro *doleret tibi animus propter hoc.* Confirmari id videtur ex Terentio Phorm. V. 8. 64. *Vin' primum hodie facere, quod Ego gaudeam, Et quod Tuo Viro oculi doleant.* Ubi manifeste *quod* in alia phrasi ponitur pro *propter quod.* Pro eo etiam *De quo* in eadem phrasi dicitur apud Plaut. Trucul. II. 8. 2. *Nam mihi de vento miseræ condoluit caput.* Et in Mercat. II. 3. 54. *Ut in portum sum advectus, nescio qui* (h. e. de qua causa) *ANIMUS mihi dolet.* Sed tamen quum Phrasis illa, ut diximus, sæpissime adhiberetur, videntur multi Veterum τὸ *Hoc*, et similia, accepisse pro Nominativo, et Verbum *dolere* pro dolorem facere alicui; atque ideo per Abusum, vel mutationem quandam significationis, (de qua vide Me supra p. 278. 298. et 306. 307.) fuerunt eo sensu et constructione diserte prorsus locuti. Sic Phæ

dormis. Martial. *Tota mihi dormitur hyems.* Cicero; *Edormi crapulam, et exhala.* Plaut. Amph. *Mane, dum edormiscam unum somnum.* In sacris: *dormierunt somnum suum viri divitiarum.* Terent. *Atque edormiscam hoc villi.* Plaut. *Omnemque edormivî crapulam.* « [Catull. *Nobis nox est perpetuo una* » (46) *dormienda.*] »

« [*Dubito.* Ascon. in 2. Verr. *Pedestre iter propter Verris insidias dubitat.* Cicero; *Turpe est dubitare Philosophos, quæ ne rustici quidem dubitant: Nihil affirmans, omnia dubitans, restat ut hoc dubitemus, uter Roscium occiderit.* Livius 21. *Vobis necesse est aut vivere, aut si fortuna dubitabit, in prælio potius, quam in fuga mortem oppetere.* (47) Ubi subaudi, *dubitationem*, id est, » si dubia erit fortuna.] »

drus fab. 48. *Adjecit id, quod sentiebat maxime doliturum amanti.* Istic enim τὸ *Quod* est quidem Accusativus, sed Verbi Infiniti, qui plane respondet Nominativo Finiti: atque adeo idem est, ac si diceretur, *Ea res dolet Amanti.* Atque ita Alii. Plautus disertissime in Trucul. II. 8. 3. *Quid mihi futurum est, cui duæ Ancillæ dolent*, h. e. dolorem faciunt, quia eas tibi donando perdidi. Ceterum in hac quoque locutione *Doleo* manet Neutrum, nec admittit varios Accusativos, notatque simplicem actionem, et in se permanentem, et ideo construitur cum Dativo Sed in eo, quod Sanctius profert ex Propertio I. 16. 24. *Me mediæ noctes, me sidera prona jacentem, Frigidaque Eoo me dolet aura gelu*; τὸ *dolet me* ponitur pro *dolet meam vicem.* Vide locum et Interpretes. De Verbo *Ardebat* Vide Me supra in Nota penult. ad Cap. 2.

(46) *Dormienda.*] Vide supra ad Verbum *Ambulare.*

(47) *Ubi subaudi dubitationem.*] Apage et hoc supplementum, quod plane absonum est. Verbum ipsum est Neutrum, et notat deliberare de re aliqua, et ita consilii etiamdum esse incertum. Deliberationem meram notat, et suspicionem etiam ad credendum pronam, apud Cicer. pro Sulla cap. 24. *De quo (Sulla) etiamsi quis dubitasset antea, num id quod Tu arguis, cogitasset, sustulisti hanc suspicionem, quum dixisti, etc.* Sic Nepos in Trasyb. cap. 1. *Si per se virtus sine fortuna ponderanda sit, dubito, an hunc primum omnium ponam.* Sueton. Claud. 25. *Quum eum Camillus minaci epistola cedere imperio juberet, dubitavit, adhibitis principibus Viris, an obtemperaret.* Tacitus Ann. IV. 57. *Dubitaverat Augustus Germanicum rei Romanæ imponere.* Ovidius Metam. VII. 678. *Qua tamen e silva teneas hastile recisum, Jamdudum dubito*, h. e. cogito. Vide et supra I. 15. 1. p. 116. Omnibus his in locis, sed et aliis compluribus, Verbum *dubitandi* notat consultationem affirmationi propiorem, quam negotioni, quæ ceteroqui maxime ejus significationi inest. Quando autem ei jungitur vel Accusa-

« [*Ebullio.* Cic. *Virtutes ebullire, et sapientias:* » *Dixerit Epicurus, semper beatum esse sapientem,* » *quod quidem solet ebullire nonnunquam.* Cato; » *Ubi ebullit vinum, ignem subducito*, subaudi *se.* » Seneca in Apocol. *Claudius animam ebullit, et eo* » *desiit vivere videri.*] »

Efflo. Cic. de Senect. *Odorum, qui efflarentur ex floribus.* Ovid. 7. Metam. *Vulcanum naribus efflant æripides tauri.* Virgil. Æn. 1. *Lætos oculis afflarat honores, Cæsariem, et lumen purpureum.* Plin. lib. 36. *Flaturque follibus, donec rufescat.* Ovid. 4. Fast. *Exultant comites, furiosque tibia flatur.* Lucret. lib. 5. *Flaret e corpore flammam.*

Egeo pecuniis, est egeo egestatem a pecuniis, « [sive a parte pecuniarum.] » Deesse autem *egestatem*; *vel τὸ egere*, satis indicat illud Plauti Pseud. *Quid agitur Calidore? Amatur, atque egetur acriter*, id est, amatur amatio, egetur egestas: sæpe enim deest Nomen, unde genitivus regitur; ut, *tædet me ciborum*; subaudi, *tædium.* Sic Livius dixit lib. 26. *Quoad vel capitis, vel pecuniæ judicasset*; subaudi *judicium.* Cato apud Agellium; *Vitio vertunt, quia multa egeo.* Varro lib. 4. ling. Latin. *Dives a Divo, qui, ut Deus, nihil indiget.* « [Sal- » lust. Jug. *Collis magna parte editus, et præceps*

tivus, vel Infinita locutio, per Ellipsin id fit Neutris verbis solitam. Sic Ovid. Metam. VI. 194. *Hoc quoque quis dubitet?* Nepos in Hannib. cap. I. *Si verum est, quod nemo dubitat, ut Populus R. omnes gentes virtute superarit.* Auctor B. Alex. cap. 52. *L. Laterensis quum id non dubitaret.* Neque vero obstat, quo minus hæc, tanquam Verbi Neutrius, per Ellipsin explicentur, quod etiam plane Passiva ejus occurrant, ut occurrunt apud Poëtas. Ovid. Metam. II. 20. *et intravit dubitati tecta parentis*, h. e. Solis, quem dubitarant nonnulli esse Patrem Phaëtontis. Et VI. 208. *En ego vestra parens, etc. An Dea sim, dubitor.* Sed et apud Tacitum An. XIV. 7. *Evasisse matrem Neronis, hactenus adito discrimine, ne auctor dubitaretur*, h. e. evasisse illam, et adiisse discrimen, nullo alio cum effectu, quam ut ne dubitaret quisquam de Auctore illius discriminis, qui erat Nero. Sed jam satis superque ostendimus ad verbum *Ambulare*, etiam a Verbis vero Neutris formata et adhibita, sed per Abusum, Passiva, quod et contra ea, quæ Auctor mox tradit de Verbo *Egeo*, observandum. Vide et infra ad Verba *Obstrepere*, *Regnare*, *Supersedere*, etc.

» (48) *pauca munimenta egebat.*] » Nonius Marcellus quum disputat, genitivum poni pro accusativo, utitur his exemplis; *Fastidit mei*, et *Argenti indiges.* Tu meo periculo dices elegantissime; *Turpem egere egestatem.* Vide *Indigeo.*

« [*Egredior.* Sallust. *Raro egressus fines suos.* Ser- » vius in Æneid. 2. notat, utrumque dici, (49) *Egre-* » *dior urbem*, et *urbe.* Sed in hoc posteriore subau- » ditur *gressum*, vel *viam*] »

Emergo. Cicero Harusp. respon. *Tum se emergit, et fertur illuc:* idem 2. Naturæ Deorum; *Ut sese emergens ostendat Scorpius alter:* « [et 2. Livin. » *Tibi de me cogitanti subito sum visus emersus ex* » *flumine.*] » Cornel. Nepos in Attici vita; *Quibus ex malis ut se emerserat.* Terent. Adelph. *Unde emergi non potest.* Cornel. Fronto in voce, *Emergit se*, citat Sallustium in 4. Histor. *Ubi se laniata navigia fundo emergunt.* Vide *me*, *te*, *se*, in Ellipsi.

Emigro. vide *Migro.*

Emineo. Curtius lib. 4. *Jamque paulum moles aquam eminebat.* [intellige *extra.*]

Eo. Virgil. 6. Æneid. *Itque, reditque viam toties.* Horat. 1. epist. *Ire viam, quam monstrat eques:* Virgil. 4. *Longam incomitata videtur ire viam:* et 4. Georg. Plaut. Rudent. *Tu abi tacitus tuam viam.* Cicero pro Mur. *Redite viam: eodem duce redibant:* ibid. *Istam viam dico, inite viam. Præsto aderat*

(48) *Pauca munimenta egebat.*] Incertissima est hujus loci Lectio, etiam in MStis. Vide Sall. Jug. cap. 98. vel, ut Wassius distinxit, cap. 103. et ibi Notas.

(49) *Egredior urbem.*] Ellipsis in eo est præpositionis *extra*, tanquam si diceretur *egredior extra urbem.* Sic mox *Eminebat aquam*, pro *em. extra aquam.* Res manifesta ex verbum *erumpere*, quod Activum esse, et requirere Accusativum *Se*, si per Ellipsin est omissus, recte probavit Sanctius. Quando ergo alius illi jungitur Accusativus, ut apud Virgil. Æn. I. v. 580. *jamdudum erumpere nubem Ardebant*, necessario per hanc Ellipsin Præpositionis ille est explicandus, ut sensus sit, *erumpere se extra nubem.* Vide et mox ad Verbum *Evado* similia. Ellipsin autem hanc supplevit Terent. Hec IV. 1. 48. *Ne extulisse extra ædes puerum usquam velis.* Sic porro *prævehi littus* dicitur pro *prævehi præter littus.* Vide Me supra ad Verba *Adeo* et *Æstuo.*

sapiens ille qui inire viam doceret. Sueton. *inito honore.* Quare quum Maro dixit; *Te consule inibit,* (50) deest *viam.* « [Cum legimus, *Ire via*, subaudimus *itum*, id est, itionem. Lucret. *Nec sentimus itum cujusviscumque animantis.* Cicero; *Quis noster itus, reditus, vultus.*] »

Equitare: Plinius lib. 8. de Camelis; *Atque etiam* (51) *equitantur prœliis.* « [Hor. *equitare in arundine longa*, subaudi, *equitationem.*] »

« [*Erro.* Cicero; *Si erratur in nomine*, subaudi *error.* Ovidius; *Immensum est erratas dicere terras.* Vide supra p. 308. Virgilius; *Relegens errata retrorsum Littora.* Plaut. *Scio quid erret.* Terent. *Teneo quid erret.*] » *Erumpo.* Virgil. *Erumpunt portis*, sibaudi *se.* Idem Georg. *Diversi erumpunt sese radii.* Cæsar 2. Civili; *Portis se foras erumpunt.* Virgilius 4. Georg. *Et caput unde altus primum se erumpit Enipeus.* Tibull. 4. *Fontibus ut dulces erumpat terra liquores.* (52) Vide *Erumpo.*

« [*Erubesco.* Cic. *Affines te erubescunt; Epicurus voluptates non erubescit.* Hor. (53) *Non erubescendis adurit ignibus.* Virgil. *Nostra nec erubuit silvas habitare Thalia*, pro, habitationem silvarum.] »

Eructo Cic. Catil. 2. (54) *Eructant cædem bonorum*, et in Sacris; *Eructavit cor meum verbum bonum: Labia mea eructabant hymnum.*

(50) *Deest Viam.*] At de hoc verba *Eo*, vide quæ notavimus ad Verba *Adeo* et *Ambulo.*

(51) *Equitantur.*] Sic Florus III. 4. 5. *Dum perfidum glacie flumen equitatur*, ubi vide Grævii Notas. Verbum autem est Neutrum, licet Passivum illud aliquando reperiatnr. Vide ad Verba *Ambulo, Dubito, Obstrepo, etc.*

(52) *Vide Erumpo.*] Haud dubie reponi debet *Emergo.* Sed et abest a Salmant. ed. hoc ipsum *Vide Erumpo.* Addidit Editio Patavina, sed per errorem manifestum.

(53) *Non erubescendis.*] Sic Vellejus II. 130. *Dolenda adhuc retulimus, veniendum ad erubescenda est.* Sed tamen vel sic Neutrum hoc est verbum.

(54) *Eructant cædem.*] Locus est Catil. II. 5. de sociis Catilinæ, *qui accubantes in conviviis eructant sermonibus suis cædem bonorum atque urbis incendia*; h. e. inter ructandum proferunt, minantur. De qua ratione loquendi egimus jam supra ad Cap, 2. Nota ultima, et ad verbum *Æstuo* in hoc Cap. et maxime ad v. *Anhelo.*

(55) *Evado.* Sueton. Tiber. *Carmillus me evasit.* Virgil. *Gradus evaserat altos :* “ [idem ; *Jamque* » *propinquabam portis, omnemque videbar Evasisse* » *viam.* Dictys lib. 2. *Qui primi fuga Græcos eva-* » *serant.* Livius 28. *In loca tuta evasit*, subaudi, » *Viam.* sicut Virgil. *Nec spatium evasit totum, nec* » *pertulit ictum ;* id est, non ivit per totum spatium. » Lucil. de equo ; *Qui colles camposque gradu per-* » *labitur uno, Omne iter evadit.*] » Liv. *Exercitum cæsum, evasumque se esse.*

Evenit. Vide *Sedeo*, et supra lib. 3. cap. 1.

“ [*Excedo.* Cicero 1. Catil. *Quot ego petitiones* » *tuas parva quadam declinatione, et, ut ajunt, cor-* » *pore, excessi ;* pro vitavi. Sic legit ibi Servius. » Livius 24. *In agro Tarentino nihil violatum, ne-* » *que usquam via excessum est.*] » [Vide ad Verba *Cedo* et *Egredior.*]

“ [*Excello.* Festus ; *Recellere, reclinare, et Excel-* » *lere, in altum extollere* : idem ; *Lingua, promon-* » *torii genus non excellentis, sed molliter in planum* » *devexi.* Cato apud Agell. 13. cap. 23. *Plerisque* » *solet animus in rebus secundis excellere*, subaudi » *se*, pro excelli, extolli, efferri. Apulejus 10. de » Asino ; *Nates recellere*, pro reducere, retrahere.] »

Exeo. Vide *Eo.*

Exhalo. Cicero ; *Convivii crapulam exhalassent* : idem Philip. *Edormi crapulam, et exhala.* Virgil. *Sævumque exhalat opaca Mephitin :* idem 2. Georg.

(55) *Evado.*] Neutrum hoc est, ut *Vado*, et *Invado*, et *Pervado.* Ceterum diversa in Accusativis huic verbo additis est Ellipsis, diversis itaque præpositionibus explenda. Nam *Evasit me, malum, necem*, etc. dicitur ut *Effugit me*, etc. et intelligitur *quod ad me*, κατὰ. At *Gradus evaserat altos*, expone *Ev. per gradus altos in rogum.* Porro *Evasisse viam omnem* notat *Ev. per* vel *extra omnem viam*, Neutiquam ergo hic Accusativus *Viam* ita accipiendus, ut qui proxime a Verbo regatur, quod vult Scioppius. Certe non magis *subaudiendus* ille est in absolutis hujus Verbi locutionibus quam *Gradus*, aut Alia. Sic enim et Æn. VI. 425. *Evaditque celer ripam irremeabilis undæ*, h. e. evadit extra et ultra ripam, eam post se relinquens. Et Tacitus Ann. I. 51. *Primi agminis copiæ evaserunt silvas*, h. e. extra silvas. Ann. XII. 35. *amnem haud difficulter evadit*, h. e. extra amnem in ulteriorem ripam.

Quæ tenuem exhalat nebulam. Lucretius 5. *Pulveris exhalat nebulam, nubesque volantes.*

Exsulo. Vide *Veneo*, et *Vapulo*. *Exsulo*, id est, extra solum eo. Deest accusativus cognatus. Euripid. Andro. ἅς ἐγὼ φεύγω φυγὰς, id est, quale exsilium exsulo? (56) « [Hygin. Fab. 26. *Medea iterum ex-» sulatur.* Dictys lib. 5. *Decernitur, Antimachum ex » omni Phrygia exsulandum.*] »

« [*Facere*, pro *abire*, *recedere*, subaudi, *se*. Plaut. » Men. *Dictum facessas doctum.* Afran. Incis. *Multa » ac molesta, potin', ut dicta facessas?* Titin. Ge-» min. *Ut res suas procul ex ædibus facessat.* Cic. » *Periculum innocenti facessere: ut paulisper faces-» sant rogamus.*] »

Fastidio. Virgil. *Invenies alium si te hic fastidit Alexis.* Liv. *Dum nullum fastiditur genus*: idem; *pars fastidita.* Horat. *Fastidire lacus, et rivos ausus apertos*, « [Plaut. *Fastidit mei*, (57) subaudi, *fas-» tidium.*] »

Faveo. *Favetur*, apud Ciceronem sæpe positum, (58) satis ostendit, *Faveo* activum esse; « [*Ætati » illi non modo non invidetur, verum etiam favetur.* » Charisius quidem lib. 5. in Idiomatis linguæ La-» tinæ ponit; *Faveo tibi*, et *Faveo te.*] » Vide *Invideo.*

Festino. Ovid. 2. Metamorph. *Tum quas induat illa*, (59) *festinat vestes.* Tacitus de moribus Ger-

(56) *Hyginus.*] Ex his Scriptoribus, utpote ætatis serioris, et styli fere barbari, neutiquam petenda, quæ ad naturam linguæ, et veram verborum significationem indagandam pertinere volumus. *Exsulare* haud dubie est prorsus neutrum.

(57) *Subaudi fastidium.*] Immo potius *Negotium*. *Fastidire* cum Accusativo significat proprie fastidium ostendere, ad conspectum et usum alicujus rei. Atque adeo Accusativus ille non pendet a Verbo, licet ex Passivo pateat, ita tamen eum accepisse aliquando etiam ipsos Veteres.

(58) *Satis ostendit.*] Nihil minus. Satis superque jam probavimus, Formæ Passivæ ne veram quidem Constructionem id ostendere, veluti *tota mihi dormitur hiems*, nedum Impersonalem, quæ prorsus respondet Verbis Neutris. Nam sicuti hæc non habent Accusativum, in quem transeat sua Actio, sic Impersonalia, quæ dicuntur, non habent certum Nominativum, qui suspiciat vel patiatur illam actionem transeuntem.

(59) *Festinat vestes.*] Passim

man. *Nec virgines festinantur.* Virgil. 6. *Tunc jussa Sibyllæ, haud mora, festinant jussi.* Apulejus lib. 3. *Sed primo diluculo remedium festinabitur tibi.* " [Dic- » tys lib. 3. *Græci cuncta, quæ militia poscebat,* » *summis studiis festinabant*] »

Fio inter neutro-passiva refertur a Grammaticis, id est, inter monstra. Mihi verbum est Substantivum: nam factum est a φύω Græco; unde *fuo* latinum, et postea *fio*. Scaliger lib. 5. de causis cap. 3. A φύω, inquit, *Fuo nostrum, et ipsum Fio; Sum autem, ab εἰμὶ; Est, ab ἐςὶ.* Habuit aliquando passivum, Prisciano teste lib. 8. *Postquam diutius fitur:* et, *Græco ritu fiebantur Saturnalia.* Certe infinitum *fieri* mere passivum videtur: sed, ut dixi, (60) mihi Substantivum est, *fio senex*, id est, *sum senex.*

quidem ita Auctores, etiam Optimi. Sall. Jug. 77. *Ni id festinaret, in summo periculo salutem suam fore.* cap. 81. *Callidus id modo festinabat, Bocchi pacem imminuere.* Tacitus Ann. IV, 28. *Mortem in se festinavit.* Sic *festinata sinisio*, Ann. I. 52. *Festinatis honoribus*, Plinius Paneg. cap. 69. *Animo cupienti nihil satis festinatur*, Sall. Jug. 64. Liquet hinc sic satis etiam Active tandem construi solitum hoc Verbum, licet origine sua et præcipuo itidem usu fuerit Neutrum. Apud Gellium XVI. 14. Verrius Flaccus *a Fando dici* id tradit, quod merito rejicit Gellius; sed nec ipse multo melius a *Fessus* derivat. Rectius omnino censet Vossius, *Festinare* et *Confestim* ejusdem esse originis, et hoc quidem primitus idem fuisse, quod *confestim*, sed usu dein distinctum in diversam Orthographiam et significationem, ut unum ad Tempus proximum et continuum, alterum ad Res conjunctas et spissas referatur. Hinc jam *festinare*, h. e. confestim et crebro motu aliquid agere. Cato apud Gell. d. l et Festum in *Properare*, ait, *Aliud est Properare, aliud Festinare. Qui unum quid mature transigit, is Properat, qui MULTA simul incipit, neque perficit, is festinat.* Relinquo differentiam hanc significationis in medio, at hoc accipio, quod *Festinare* non tantum notet proprie confestim et continuo se movere, sed et confertim, seu multo motu, multa simul velle agere, ut solent festinantes. Hinc Sallust. Catil. 27. *dies noctesque festinare, vigilare,* cap. 31. *festinare, trepidare.* Plaut. Casin. II. 7. 9. *Ut trepidabat, ut festinabat miser;* et III. 2. 28. *Miseri ut festinant sones*, h. e. satagunt, in continuo sunt motu, varia agitant. Nec enim de una re vel actione hæc dicuntur. Et Sticho IV. 1. 30. *Apud nos Eccilla festinat cum sorore*, sedulo et multum laborat parando cœnam.

(60) *Mihi Substantivum est.*] Immo vero est vere Neutrum, ut apud Græcos φύω, unde est formatum, et unde habemus adhuc *Fui, Futurus.* Sed et olim a Latinis dictum est quoque *Fuo.* Hinc Plautus Milite, II. 3. 28. *quid me fuat, nescio*, pro *fiat*, vel *futurum sit.* et II. 6. 12. *Metuo, ne isthæc res mihi magno malo fuat.* Sic alibi sæpius. Sed et hinc

(61) « [*Flagro.* Hygin. Fab. 129. *Jupiter cum* » *fulmine, et tonitribus venit, et Semelem confla-* » *gravit.* Auctor ad Heren. *Quomodo urbs acerbis-* » *simo concidit incendio conflagrata?*] »

Fleo. Flere funera. Ovid. Terent. Andr. *In ignem posita est, Fletur.* Silius 5. *Longo ævo flebitur.* Ovid. *Fortuna flenda.*

Flo. Vide *Efflo.*

Fluo. Græce ῥέω. Homer. Odyss. 9. accusativo junxit; ῥέει ἀγλαὸν ὕδωρ κρήνη ὑπὸ σπείους, id est, *fluit limpidam aquam fons sub specu.*

« [*Fluctuat.* Lucret. *Fluctuat incertis erroribus* » *ardor amantum*, subaudi *se.* Seneca de vita beat.

emendandum arbitror in Sticho IV. 2. 12. *Edepol te vocem libenter, si superfiat locus.* Nullus enim dubito, quin scripserit Plautus *superfuat*, h. e. supersit. Nam eo sensu adhibetur ab illo non tam *Fiat*, quam *Fuat.* Ceterum illud *Fieri* in usu Linguæ Latinæ; tantum abest, ut sit Verbum Substantivum, quod vult Sanctius, et ut notet idem quod *Esse*: ut ab Eo non tantum distinguatur ipsa significatione, sed et diserte ei opponitur aliquando. Plinius Paneg. cap. 20. *Ut pater patriæ Esses ante, quam Fieres.* Cicer. Famil. II. 17. *Qui tali animo Sunt, deteriores Fiunt rogati.* Hinc jam quando Plautus ait Asin. II. I. 24. *Polenta Fit in pistrino*, notat id non Est, sed, Paratur. Sed et construitur, quasi haberetur pro Passivo τῷ *Facio*: sic Sallust. Catil. 51. *Quid in illos jure Fieri posset, quærebant.* Cap. 55. *Ipse Lentulum in carcerem deducit: idem Fit ceteris per Prætores.* Cicero Famil. III. 9. *Fiebam crebro a meis per literas certior.* Quin adeo convenit τῷ *Fio* significatione sua cum Verbo *Facio*, non cum *Sum*, ut ideo ipsum illud *Facior*, quod in Compositis cum Præpositione, veluti *Afficior*, *Conficior*, *Efficior*, etc. sequens satis est, ex usu communi prorsus tandem excluserit, et ita quidem, ut hoc *Fio* etiam in compositis cum aliis Verbis respondeat Activo *Facio*, quasi vere ejus esset Passivum. Veluti *Calefacio*, *Calefio*, *Tepefacio*, *Tepefio*, etc. *Interficere*, et hinc eodem sensu *Interfieri.* Plautus Trin. II. 4. 131. *Istic oportet obseri mores malos, si in obserendo possint interfieri*, h. e. interfici, extingui. Lucretius III. 885. *Post mortem fore, ut aut putescat corpore posto, Aut flammis interfiat, malisve ferarum*, h. e. penitus absumatur. Verum quia τὸ φύει apud Græcos etiam Active sumitur pro generare, hinc et apud Latinos etiam *Fio* olim activam quoque significationem habuisse videtur. Unde *Fieri* passive passim pro generari, nasci, Plautus Cistell. actu 5. *Non moror, aliena opera mihi Fieri plures liberos.* Trin. IV. 2. 90. *Ubi absinthium Fit*, h. e. nascitur. Mercat. V. 2. 102. *Zacyntho ficos Fieri non malas.* Hinc jam *Fitur*; *Fiebantur*, ex Catone Censorio apud Priscianum, et Composita apud Plautum *Defieri*, *Confieri*, *Effieri*, *Interfieri.* Sed et hinc *Fetus*, *Fecundus*, *Femina*, etc.

(61) *Flagro.*] Mihi etiam Hoc est vere Neutrum, idque probat

» *Deprehensi in mari Syrtico, modo in sicco relin-*
» *quuntur, modo torrente unda fluctuantur.* Sic in
» Medea; *Ut dubium pelagus fervet, haud aliter*
» *meum cor fluctuatur.*] »

(62) *Fruor.* Cato Rust. *Pabulum frui occipito.* Cicero pro Milone; *Nobis hæc fruenda relinqueret.* Apulejus lib. 9. *Beatam illam, quæ tam constantis sodalis libertatem fruitur.*

Fugio. Lucanus 1. *In bellum fugitur.*

Fungor libertate: subaudi, *functionem*, vel τὸ *fungi.* Terent. *Ita attente tute illorum officia fungere.* Tacitus lib. 3. *Suprema erga memoriam filii sui munera fungerentur.* idem lib. 4. *Et hominum officia fungi.* Varro; *Municipes, qui una manus fungi debent, dicti.* Terent. *Hominis frugi et temperantis functus officium*: idem; *Major filius tuus Æschinus, nec boni, neque liberalis, functus officium viri.* Plaut.

ipsa Constructio et Usus fere perpetuus. Nam quæ Scioppius hic, et Ursinus To. 1. pag. 458. ex Propertio I. 13. extr. *Nec sic cœlestem flagrans amor Herculis Heben*, adferunt, idonea nequaquam sunt ad Activam Verbi naturam constituendam contra innumera fere exempla Neutralis Constructionis. Verbum autem hoc derivem a Nomine *Flagrum*, non contra, ut vult Vossius. Litera enim R in ista Nominum terminatione vix unquam est ex primitivo orta, sed semper est insititia. Sic *scalprum* a scalpo, *sepulcrum* a sepelio, *Fulcrum* a fulcio, *Claustrum* a claudo, etc. Ipsum itaque *Flagrum* a Gr. χ[illegible], *uro*, *incendo*, deduxerim; at inde Verbum *Flagro*, quod proprie et primitus videtur notasse, ita cædor flagris, ut ardeam. Hinc passim construitur cum Ablativo etiam in metaphoricis locutionibus *flagrare inopia*, *infamia*, *libidine*, etc. Mox *Fleo* ex illis est Verbis, quæ natura sua vere sunt Neutra, sed frequenti usu Ellipticæ locutionis acceperunt tandem quandam etiam Activi Verbi speciem. At *Fluo* plane et unice est Neutrum; ut et, quod dein sequitur, *Fugio*, eo ipso, quod vere Neutrum est, discrepans a vere Activo *Fugo*, *fugare*, sicuti differunt *Placere* et *Placare*, *Sedere* et *Sedare*, *Rigere* et *Rigare*, *Clarere*, unde *Clarescere*, *Inclarescere*, et *Clarare* unde *Declarare*.

(62) *Fruor*, *etc.*] De hoc Verbo, et mox sequenti *Fungor*, Vide quæ notavimus supra pag. 280. 281. in loco Plauti ex Mostell. I. 1. 45. quem Sanctius in posteriore Verbo adfert, deleverim cum Gronovio *Me*, vel saltem distinxerim post *me*, quasi diceretur, veluti per Appositionem, sine me vivere, ut vivo, sine fortunas meas fungi alliato. Sed forsan omnium erit expeditissimum, si legamus, *Sine me alliato fungi, et fortunas meas.* Certe nihil tunc supererit hæsitationis. Sensus enim est, sine Me, et fortunas meas, fungi alliato, seu defungi eo ad explendam famem.

Mostell. *Tu tibi istos habeas turtures, aves, pisces; sine me alliato fungi fortunas meas*: idem Amph. *Hic munus fungatur tuum*: idem Trinummo; *Cui nihil est, qui munus fungatur suum*: ibid. *Sequere hac, mea gnata, ut munus fungaris tuum.* Cic. 3. Tuscul. *Quemadmodum oculus conturbatus non est probe affectus ad suum munus fungendum.* Sueton. August. *Minore molestia; Senatoria munera fungerentur*, quo in loco Beroaldus; *Accusativo, inquit, casu extulit, quod nos ablativo dicimus. Vetus autem est, et elegans loquutio; sicut Potior illam rem, pro, illa re, Veteres dixerunt: Ita Fungor munus, pro, munere.* Plaut. Menæc. *Parasitus octo hominum munus facile fungitur.* Vide *Utor.*

Furere. Virgil. Æneid. 12. *Hunc sine me furere ante furorem.* Liv. *Et nunc id furere, idem ægre pati.* Sed hic melius deerit κατὰ. Vide *Insanio.*

Garrire. Horat. lib. 1. Satyr. 10. *Comis garrire libellos*: idem; *Dum quidlibet ille garriret.* Martial. lib. 1. *Garris et illud, teste quod licet turba. Garrire libellos* dixit (inquit Turneb.) (63) quasi *garrire garritum.*

Gaudeo. Terentius Andria; *Hunc scio solide solum mea gavisurum gaudia.* Cælius ad Cic. 8. Famil. *Puto ut suum gaudium gauderemus*: ibid. *furit tam gavisos homines suum dolorem.* Catull. *Gaudia, quæ gaudeas.* Gellius lib. 9. cap. 9. *Latona gaudium gaudet genuinum et intimum.* Statius lib. 9. *Tu dulces lituos, ululataque prælia gaudes.* Cic. *Nihil est neque quod metuamus, neque quod gaudeamus.* Et in Sacris; (64) *gaudeat se tellus tantis illustrata fulgoribus.*

Gemo. Cic. Attic. lib. 2. *Atque hic status, qui una*

(63) *Quasi garrire garritum.*] Immo vero, quasi garriendo effundere libellos, vel comœdias, quæ colloquiis plebeiis constant, facere. Sic *Vivere Bacchanalia*, *Crepare Leges.* Vide supra Not. ult. ad Cap. 2. et hoc Cap. pag. 299. 300. 301.

(64) *Gaudeat se.*] Phrasin hanc inscitam puto et barbaram. At Verbum ipsum est Neutrum, æque ac *Doleo*, *Furo*, quod præcedit, et *Gemo* ac *Horreo*, quæ mox sequuntur. Vide et p. 301.

voce omnium gemitur : idem ; *occulte suum malum gemit.* Virgil. *Nunc Amyci casum gemit.* Cicero pro Sextio ; *Accepisset respublica plagam, quam acceptam gemere possit.* Virgil. *Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse leones Interitum.* Prudentius Psych. *Nec doleas, quia turpe tibi gemuisse dolorem.* Ovid. *Fortuna gemenda* : idem 13. Metamorph. *Non mea mors illi, verum sua vita gemenda est* : ibid. *Teque gemunt, virgo.*

Germino. Plinius lib. 16. c. 25. *Quibusdam germinatur germinatio.* Et in Sacris ; *terra germinet Salvatorem.*

Glaciare. Horat. lib. 3. Od. 10. *Positas ut glaciet nives puro numine Jupiter.*

« [*Gratificare*, subaudi, *gratiam.* Sall. *Non assen-» tando, neque concupita præbendo, (65) perversam » gratiam gratificans.*] »

(66) *Hiemare* : Plinius lib. 19. cap. 4. *Decoquum alii aquas, mox et illas hiemant* : idem libro 9. *Hiemato lacu.*

(65) *Perversam gratiam gratif.*] Vera sunt Sallustii ex orat. I. ad Cæsarem. Sic. Jug. 3. *Potentiæ paucorum decus atque libertatem suam gratificari.* Cic. Fam. I. 10. *Cur enim hoc tibi non gratificer ?* Vel sic tamen putem Verbum hoc proprie Neutralis vel Passivæ fuisse significationis, ut notaverit gratum fieri, gratiam ineundo ; atque adeo Accusativos ejus, per Ellipsin Præpositionis, primum adhibitos. Sed *gratificare*, h. e. gratum se facere aliis, fuisse olim Activum, sub quo intellectum fuerit *SE*, existimem. Solent enim ejus formæ Verba esse Activa. Sic Uxores dicuntur *Magnificare* suos Viros apud Plautum in Sticho I. 2. 44. Carcer et exilium *Honorificasse dignitatem* Marii apud Florum III. 21. Et passim *sacrificare victimam.*

(66) *Hiemare.*] Plinii hæc vere sunt Activa. Sed ceteroqui Verbum hoc notat frequentissime, *Hiemem esse*, seu *Hibernam tempestatem*, vel etiam *in hibernis agere*, quo utroque sensu vere est Neutrum : ut adeo hinc liqueat esse Verba, quæ et Activam et Neutram vere habeant, vel acceperint, usu ipso constructionem et significationem. Sic *Horrere* est trepidare ad alicujus rei conspectum, sed sæpe *Horrens* occurrit pro Horrorem aliis incutiens. Tacit. Hist. II. 88. *Milites tergis ferarum, et ingentibus telis horrentes, sævum erant* Urbi R. *spectaculum.* Plinius Panegyr. cap. 81. *lustrare saltus, excutere cubilibus feras, superare immensa montium juga, et horrentibus scopulis gradum in ferre.* Ovid. Metam. IV. 778. *perque abdita longe, Deviaque et silvis horrentia saxa fragosis.* Et sic passim Virgilius (Vide Aen. I. 165. et 311. et III. 230.) silvis tribuit *Horrentem umbram*, h. e. non religiosam, aut venerandam, ut vult Servius,

Hiulco. Catull. ad Manlium; *Quum gravis exustos æstus hiulcat agros.*

Horreo, horresco. Cic. *Et si omnium conspectum horreo*: idem; *Horreo crimen ingrati animi*: idem; *Deorum tamen numina horrent.* Idem; *Ut ipsam victoriam horrerent.* Lucan. lib. 1. *Horruit Alcides, viso jam Dite, Megæram.* Apul. lib. 6. *Cujus totæ provinciæ nomen horrescunt.* Cic. *Imbecillius horrere dolorem, et reformidare. Perhorresco* semper habet accusativum.

Jaceo. Virg. *Jacet extra sidera tellus*, subaudi, *se*, vel *jacere*; ut, *jacent sub arbore poma*, (67) quia nihil est quod non agat, et si agit, aliquid agit. Vide *Sedeo*, et *Sto.*

« [*Jejunare*, subaudi, *jejunium.* Zachar. 7. *Num-*
» *quid jejunium jejunastis mihi*?] »

Ignosco tibi, subaudi, *peccatum*; ut, *Indulgeo.* Cic. *Hanc culpam ei facile ignoscamus.* Plautus Amphit. *Velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum.* Propert. 1. *Jupiter ignosco cætera furta tua.* Virgil. 4. Georg. *Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere manes*: idem Culice; *Parvum si Tartara nossent peccatum ignovisse.* Quinctil. in declam. *Ignoscite malorum periculorum motus; ignoscite humana discrimina.* Ovid. lib. 1. Artis; *vitioque ignoscitur omni.*

(68) *Illuceo.* Plaut. Bacch. *Vulcanus, Sol, Dies,*

sed horridam, ut vult Servius, sed horridam, et horrorem animis ingredientium incutientem. Possis tamen etiam hæc omnia Neutraliter interpretari, ut notetur hirsuta asperitas, quæ horrida est. Sic inculti capilli dicuntur *Horrere* apud Tibullum II. 3. et *Horridus* ac *Squalidus* Homo conjunguntur, et opponuntur *Scito*, apud Plautum Trucul. V. 41. et 42.

(67) *Quia nihil est, etc.*] Satis hæc refutata dedimus Cap. 2. atque adeo *jacere*, *sedere*, *stare*, et similia prorsus sunt Neutra. Sed et inepta penitus, quæ hisce subaudiri volunt Sanctius et Scioppius. De τοῦ *Jaceo* res quoque patet ex eo, quod aliud est ejusdem originis et significationis, sed iam Activæ, Verbum, conjugatione diversa ab hocce distinctum, nempe *Jacio*, cujus effectum et consequens hoc Verbo, *Jaceo*, denotatur, plane uti a *Pendo* activo est *Pendeo* neutrum, a *Sedo*, *Placo*, *Fugo*, etc. Activis, Neutra *Sedeo*, *Placeo*, *Fugio*, etc.

(68) *Illuceo.*] Accusativus hic non regitur a Verbo, sed ab re-

Luna,

Luna, Dii quatuor, scelestiorem nullum illuxere alterum. Vide *Luceo.*

Illudo. Virgil. 10. *I nunc, et verbis virtutem illude superbis.* Terent. *Satis superbe illuditis me:* idem And. *Pene illusi vitam filiæ.*

Impendeo. Impendet tibi calamitas, subaudi, *se*; ut, *Nox præcipitat*, et *ver appetit.* Dicimus etiam; *Impendet homines mors.* Terent. Phormio; *Ita nunc imparatum subito tanta te impendent mala.* [At vide *Jaceo* et *Illuceo.*]

Imponere, pro *fallere*, dicunt esse neutrum, melius qui concinnavit promptuarium linguæ Latinæ; ait enim deesse, *impositionem.* Mihi videtur (69) deesse *Clitellam.* vide Ellips. *Clitella.*

(70) « [*Incipere*, subaudi, *principium.* Terent.
» Heaut. *Neque quod principium incipiam ad placandum scio.* Plaut. Stich. *Principium quo pacto occipiam, id ratiocinor.* Virgil. *Vix prima inceperat æstas.*] »

» [*Inclinare.* Livius lib. 5. *Cum omnem culpam Sergius in collegam inclinaret:* ibid. *Neutro inclinata spe. Plebe ad id consilium inclinata.*] » [Vide ad *Declinare.*]

Incubare, quum de avibus dicitur, deest *ova*; unde, *ova incubantur.* Plin. lib. 2. *Quod si una natura omnes incubaret.*

petenda et intellecta Præpositione *In.* Et eodem modo se res habet in Verbis sequentibus, *Illudo*, *Impendeo*, *Incubo*, *Incumbo.* Certe Simplicia eorum omnium sunt vere Neutra. Neque enim dicitur Latine, *Lucere aliquem*, sed *Lucere* et *Prælucere alicui facem* (vide infra Verbum *Luceo*,) quod est, Lucere alieni, vel lucem præbere, per facem.

(69) *Deesse Clitellam.*] Vel *Sarcinam.* Sic certe Plautus Mostell. II. 2. 85. *Ludos ego hodie vivo præsenti hic seni faciam, etc hinc speculabor procul, unde advenienti sarcinam imponam seni.*

(70) *Incipere.*] Verbum hoc et sequens *Inclinare* vere sunt Activa. Sub utroque, si ut Neutra videntur construi, intelligitur SE. Quod sub hocce *Principium* subaudit Scioppius, ineptum est. Neque ita, ut ille tradit, editur apud Terent. Heaut. V. 2. 21. sed, *neque quod principium capiam ad placandum, scio.* Sunt tamen, qui istic legant *incipiam*, sed et, qui *inveniam.* At apud Plautum Sticho I. 2 In. regerio, quod edidit Scioppius. Nec tamen inde sequitur, hoc ergo alibi subaudiendum.

Incumbo. Salluſt. 3. Hist. citante Frontone; *ut sustinere corpora plerique nequeuntes, arma sua quisquis instans incumberet*: idem; *verbo incumbit illam rem.*

(71) *Indigeo.* Vide *Egeo.* Varro lib. 1. cap. 31. *A quo, quod indigent potum, poma dicta esse possunt. Potum* habet antiquus codex, ut ait Turneb. « [Si quis » tamen malit *Potui*, sicut alii libri habent, ut sit » priſcus ablativus, pro *Potu*, oratio per infinita » cognata sic supplebitur; *indigent indigere potu,* » sive *a potu*, hoc est, indigentiam. Vide supra » *Egeo.*] »

Indulgeo tibi, (72) subaudi, *indulgentiam*, vel *peccatum.* Martial. *Indulgent patientiam flagello.* Tacitus lib. 1. *Cunctaque quæ Germanicus indulserat.* Juven. *Sese indulsisse Tribuno.* Lucill. citante Nonio; *Tu qui iram indulges nimis.* Afranius citante eodem;

(71) *Indigeo.*] *Indigeo* et *Egeo* pariter sunt Neutra. Absurdum porro his verbis pro Accusativo addere Infinitum Modum, qui æque ac alii Modi, requireret Accusativum. Nam æque activum est *amare*, ac *amo*. Ita vero sæpius repetendus foret Infinitus, *indigeo indigere indigere*, etc. sed inepta hæc sunt. Notandum autem construi hoc Verbum etiam cum Infinito, qui tum ponitur loco Genitivi. Gellius. IV. 1. *Sed hoc plane indigeo addiscere*, h. e. hujus addiscendi indigeo et cupidus ideo sum.

(72) *Subaudi indulgentiam.*] Malim *Me*, seu Pronomen reciprocum. Sic plane Juvenalis Sat. II. 165. *Et tamen unus Armenius Zalates cunctis narratur Ephebis Mollior, ardenti sese indulcisse Tribuno.* Ursinus To. I. p. 458. putat Verbum hoc vi præpositionis adsciscere Accusativum. At plerique Accusativi hic a Sanctio memorati pendent a significatione ipsius Verbi, non a Præpositione. Possis tamen id ferri, quando Accusativus Personæ huic Verbo jungitur, veluti apud Terentium, *Te indulgebant*, *Nimis me indulgeo*: nisi tamen in his intelligendus sit potius Dativus *libidini*, vel *ingenio tuo*. Nam *indulgeo* videtur significasse olim fere idem, quod *Concedo*, *Permitto*. Certe hæc significatio in omnes Verbi phrases sic satis convenit. At si originem Verbi quæramus, deduxerim id, non ab *algeo*, nec ab *urgeo*, sed a *Dulcis*, literis C et G inter se permutatis, ut solet frequentissime. Ita vero significabit proprie, Dulcis esse alicui, et erit Neutrum, cui additi Accusativi, saltem plerique, per Ellipsin Præpositionis sint explicandi. Activum ejus videtur serius formatum, et ideo retinuit C. Hinc *Indulcare*, a Simplice *Dulcare*, unde et *Edulcare*, de quibus vide Vossii Etymol. in v. *Dulcis*. Sed paulatim etiam illud *Indulgere* usu ipso accepisse videtur significationem activam *permittendi Se*, vel *Aliquid*, *alicui.*

Male merentur de nobis heri, qui nos tantopere indulgent in pueritia. Sueton. Domitian. *Exilium indulsit*: ibid. *Ut damnatis liberum mortis arbitrium indulgeatis*: idem. Claudio; *Quum essedario indulsisset rudem*, quæ verba non intelligens Erasmus in annotatiunculis ad Suetonium, inquit; *indulsisset*, pro, *amisisset*: Nisi velis typographi esse lapsum, & emendandum, *manumisisset*. Apulejus lib. 5. de Asino; *Indulge fructum, et tibi devotæ animam recrea.* Petron. Arbit. *Nec diu tamen lacrymas indulsit.* Macrob. lib. 1. Satur. *Feriæ, quas indulget magna pars mensis Jano dicati.* Terent. Eunuch. *Nimis me indulgeo.* Ubi Donatus, *Mi*; sic *veteres*, *quod nos* mihi *dicimus*: Alibi, *Te indulgebant, tibi dabant.* Vide *Ludo*, et *Ignosco.*

Inire viam. Vide *Eo.*

Inflare sonum, inflare tibias, vela, calamos, et similia trita sunt: &, *Calami inflantur.*

Ingemo. Vide *Gemo.*

Ingredior. Ingredi Junonium, Adag. (73) « [deest » *gradum, ingressum.*] »

Insanio, « [subaudi, *insaniam*, vel *stultitiam.*] » Horat. 2. Serm. *Huic ego vulgum errori similem cunctum insanire docebo.* Propert. 2. (74) *Lynceus ipse meus seros insanit amores.* « [Sen. de vita » beat. *Hilarem insaniam insanire, et per risum » furere.*] » Horat. *Quam me stultitiam insanire putas.* Sic enim legit Lamb. Vide *Furere.*

Inservire alicui, (75) subaudi *servitutem.* Sed et alios accusativos explicat Plaut. Mostell. *Si illum inservibis solum*: ibid. *Non est meretricum, unum inser-*

(73) *Deest gradum.*] Sed et præpositio *Ad*, et sæpe IN, quæ passim apud Ciceronem additur. Eadem intelligitur quoque in phrasi *Inservire aliquem.* At *ingredi Junonium* notat ad modum Junonis ingredi.

(74) *Linceus ipse.*] Vide de hoc loco supra ad Verb. *Æstuo.* pag. 299. 301. Verbum autem hoc est Neutrum, sed in locis a Sanctio allatis Accusativo exprimitur materia vel effectum insaniendi.

(75) *Sabaudi servitutem*] Immo nihil. Est enim plane Neutrum: sed et quando adduntur alii Accusativi, oriuntur illi a Præpositione per Ellipsin omissa, et ex Verbo repetenda.

vire amantem. Cic. *Nihil est a me inservitum temporis causa.* Plaut. *Matronæ est, unum inservire amantem.* Vide *Servio.*

Insisto. Virgil. 6. *Nulli fas casto sceleratum insistere limen.* Ubi Servius; *Insisto illam rem dicimus,* (76) *non, illi rei, quod qui dicunt, decipiuntur, propter* Insto illi rei. Cicero 3. Orat. *Quonam igitur modo tantum munus insistemus.* Plaut. Milit. *Insiste hoc negotium sapienter*: idem Capt. *Proinde omnes itinera Insistant sua*: idem Milit. *Quam jam insistas viam.* Terent. Eunuch. *Quem perconter? quam insistam viam?* Stat. Theb. 5. *Summisque insistitur astris.*

Insto huic rei, subaudi, *operam,* vel *instare.* Virgil. 8. Æneid. *Parte alia Marti currumque, rotasque volucres* (77) *Instabant.*

Insuesco. Horat. 1. Serm. *Insuevit pater optimus hoc me, ut fugerem;* quem locum contra fidem omnium librorum pervertit Lambinus; ego Turnebo assentior lib. 30. cap. 19. Columella lib. 6. *Maxime tamen habetur salutaris amurca, si tantundem aquæ immisceas, et ea pecus insuescas*: idem 1. *Atque ubi ceperunt aliquod incrementum habere, sic insuesci debent: ut in id,* et cæt. Vide *Consuesco,* et *Assuesco.*

(76) *Non illi rei.*] Falsissimum illud; nam passim etiam hoc modo locuti sunt Optimi Auctores. Livius XXXVII. 60. *Cui rei potissimum insisteret.* Cicero Acad. IV. 29. *Illustribus rebus insistis.* Tacitus Hist. II. 70. *Insistere Bebriacensibus campis concupivit.* Ovidius Metam. VIII. 52. *Gnossiaci possem castris insistere Regis.* Ratio autem loquendi hæc est, ut Accusativus regatur non a Verbo, sed a Præpositione intellectus: verbum tamen Activum sit, et sub eo intelligatur *SE*, ut sub Simplici *Sisto.* Cæsar B. Gall. VI. 5. *Totus et mente et animo in bellum Treverorum et Ambiorigis insistebat.* Et similiter cum Ablativo, Idem IV. 33. *In jugo insistere.* Cicero Somn. Scip. cap. 6. *In quo qui insistunt, adversa vobis urgent vestigia.* Similis Præpositionis Ellipsis statuenda est in seq. Verbis *Insto*, et *Insulto*, sed quæ vere Neutra sunt. At *Insuesco* est ex illis, quæ modo sunt Activa, modo Neutra.

(77) *Instabant.*] Sic Plautus Pœn. IV. 2. 96. *Tantum eum instat exitii*, h. e. instat in eum, vel ad eum. Plane ut *impendet*, quod vide paulo ante. Cum Dativo Pl. Persa IV. 3. 22. *Tibi multa bona instant a me.*

Insulto. Tacit. 4. *Qui nunc patientiam senis, et segnitiem juvenis, juxta insultet.* Sallust. *Multos a pueritia bonos insultaverat.* Sic citat Servius 9. Æneid. Terent. Eunuch. *Næ tu istas faxo calcibus insultabis frustra.* [Intellige IN.]

Intendo proprie de arcu dicitur; transfertur ad alia. Supplebis igitur, vel *arcum*, vel *animum*, vel *mentem*. Horatius, *Si non intendis animum studiis et rebus honestis.* Sallust. *Ubi intenderis ingenium, valet.* Hinc in sacris: *Deus in adjutorium meum intende*, subaudi *arcum*, vel *mentem*.

Interdico tibi ludum, (78) nemo negabit esse ac-

(78) *Nemo negabit esse Activum.*] Est sane Activum, ut Simplex *Dico*, et reliqua ejus Composita, atque adeo regitur ab hoc Verbo Accusativus, quando dicitur *Interdico tibi Urbem.* Sic Sueton. Aug. 27. illum *interdicta Urbe dimissum.* et Claud. 23. *Ut hi quibus a Magistratibus provinciæ interdicerentur, Urbe quoque et Italia submoverentur.* Minus autem recte dicitur *Interdicere aliquem.* Nam etiamsi cum Ablativo rei construatur, vel sic Casus Personæ additus Verbo est Dativus, non Accusativus. Et tamen Nepos in Hamil. cap. 3. *moribus eorum non poterat interdici Socero Gener.* Sed eo denotatur Res interdicta, h. e. usus et convictus Generi. Ast longe disertior est locus Gell. XV. 11. in passivo, *Philosophi SCto ejecti, atque Urbe et Italia interdicti sunt.* Sequitur enim hinc, in Activo dicturum quoque Gellium, *interdicere Philosophos urbe*, etc. Quæ porro dabitur ratio constructionis cum Ablativo? Sueton. Aug. 66. *alteri ob ingratum animum domo et provinciis suis interdixit.* Et sic sæpe. Nempe *interdicere* proprie notat interloqui, interserere. Sic A. ad Herenn. II. 11. *In præsentiarum hoc interdicere non alienum fuit, ut hujus infantiæ garrulam disciplinam contemneremus*, h. e. interponere. Sed ab hac laxa et lata significatione devenit ad magis peculiarem et usitatam, sed remotiorem, *vetandi*; ortam, ut videtur, ex eo, quod in media actione, si quid diceret vel faceret quis, quod Prætori displicebat, Hic interdicebat, seu edicebat, ne illud diceret vel faceret. Etenim τὸ *Inter* in Compositis sæpe habet significationem impediendi quid et prohibendi ac penitus tollendi. Sic *intercedere*, præter laxiorem significationem, proprie quoque notat in mediam actionem se ingerere ad eam impediendam. Unde Tribunis proprium hoc fuit verbum, qui potestate impediendi omnia erant instructi. Neque etiam quando dicitur *Intercedere pro aliquo* directe id designat deprecationem aut animum deprecandi, sed animum impediendi aliorum consilium, sive hoc precibus et bonis verbis fiat, sive vi et jure potestatis. Sic apud Sueton. Cæs. 30. *Si quid de Tribunis pl. intercedentibus pro se gravius a Senatu constitutum esset.* Auson. Edyll. 16. in extr. *Ipsæ intercedunt Heroides*, h. e. vel verbis vel facto impediunt ulteriorum pœnam. Similiter *intercipere* notat aliquid in medio capere, et sic impedire, ne perveniat ad destinatum sibi locum. Terent. Eun. I. 1. ult. *Nam*

tivum. Sueton. Domitian. *Interdixit histrionibus scenam.* Livius lib. 34. *Fœminis duntaxat usum purpuræ interdicemus?* Quum vero dicitur, vel absolute, *Prætor interdixit*, vel *interdixit illi aqua et igni*, deest *Interdictum*, ut sit, Prætor interdixit illi in-

quod nos capere oportet, hæc intercipit. Et sic Sus apud Ovid. Metam. XV. 113. rostro eruens semina agri, dicitur *spem anni intercipere*, h. e. spem, quæ jam erat, extinguere: Et Jupiter apud Florum II. 4. *intercepisse votum Marti nuncupatum.* Denique passim ita *intercipere literas.* Ad eundem ergo modum *Interdicere* implicitam habet significationem impediendi aliquid Verbis, seu prohibendi, ne quid fiat. Hinc construitur cum seq. *ne.* Plaut. Persa IV. 4. 69. *Servitus mea mihi interdixit, ne quid mirer meum malum.* Terent. Hecyr. IV. 1. 48. *Interdico, ne extulisse extra ædes puerum usquam velis.* Phædr. fab. 68. *Interdicit, ne cum malefico Usum bonus consociet ullius rei.* Sed locutionis cum Ablativo nullum reperio aut comminisci queo idoneum supplementum, nisi forte *vitam*, vel cum Sanctio *interdictum*, ut plenior locutio sic se habeat, *interdico tibi vitam tuam ab aqua et igni, a domo mea, ab urbe, a bonis.* Certe τὸ *Inter* in Compositis solet ita cum Ablativo construi. Sic enim dicimus, *Intercludere alicui viam*, et *aliquem via.* Etiam cum Præpos. Livius I. 27. *Ne intercluderentur ab oppido.* Cic. Famil. VIII. 1. *Interclusus ab reliquo exercitu.* Sic plane *interesse quid* dicitur *ab aliquo.* Vide infra ad III. 5. n. 4. Similiter ergo *Interdicere alicui aqua*, pro ab aqua. Sed tamen duri aliquid habere videtur Elliptica hæc locutio, *Interdicere alicui aqua*, scil. *vitam* vel *Interdictum*, at cogitandum nobis, illam ex primis et antiquissimis temporibus, quando formatæ sunt phrases, quarum Ellipses in usu dein manserunt, forsitan esse repetendam, quibus id quod postea durius visum, non fuit durum. Sed et accessisse potuit Abusus, magis ad significationem et constructionem prohibendi, quam ad hujus ipsius Verbi propriam, attendens. Certe quanto magis aciem mentis hanc in rem intendo, tanto certius mihi videtur, multas phrases a Veteribus ex abusu, et analogiæ neglectu aut inscitia, temere formatas, dum attendebant non tam ad originem et primitivam constructionem verborum, sed unice ad significationem paulatim usu receptam, a qua dein novis constructionibus formatis etiam longius processerunt. Sic omnibus Verbis, quibus implicitam dederunt Veteres significationem quandam *accusandi*, *damnandi*, *absolvendi*, dederunt quoque eorum constructionem cum Genitivo. Veluti *increpare aliquem sævitiæ, avaritiæ*, *Captare et capere impudicitiæ*, *Urgere criminum*, *Adstringere et Alligare se furti*, *Convenire furti*, *Teneri furti*, *Liberare ejus culpæ Regem*, *Purgare civitatem omnis facti hostilis*; *Interrogare alicujus facti*, *Postulare injuriarum*, *Prehendere mendacii*, *Infamare temeritatis*, *Citare capitis*, *perdere capitis.* Vide Ursinum To. 2. pag. 208. et 209. Sic et Plautus Trucul. IV. 2. 49. *Ego te manum injiciam quadrupli.* Scilicet sicuti Verbis Accusandi Genitivus additur, non tantum criminis, sed et pœnæ, veluti *accusare capitis*, ita et hic Genitivus *quadrupli*, ad pœnam, quæ petitur, notandam, additur phrasi, quæ notat vocare aut rapere in jus. Sic quia dicimus,

terdictum ab aqua et igni; vel de aqua et igni. Plin. lib. 39. cap. 1. *Interdixit tibi de medicis.* Cicero pro Cecinna; *Prætor interdixit de vi hominibus armatis.* Dicitur etiam, *interdixit illi aquam, et ignem.* Cicero pro domo sua; *Velitis, jubeatis, ut M. Tullio aqua, et ignis interdicatur.* (79) Deesse *interdictum*, vel *interdicere*, indicat illud Ciceronis de Senectute; *Ut quemadmodum nostro more male rem gerentibus patribus, bonis interdici solet.* Plinius Epist. 76. *Carent enim togæ jure, quibus aqua et*

Hoc est de dignum, eodem plane sensu et constructione *æquum* adhibetur. Plautus Bacchid. III. 3. 84. *Plus vidissem, quam deceret, quam me atque illo æquum foret.* Prol. Rud. 47. *Is leno, ut se æquum est, flocci non fecit fidem.* Trucul. II. 1. 12. *Ita æquum factu est.* Possent hæc quidem omnia, ut Elliptica, expleri, sed vix dubito, quin auctores ita locuti sint simpliciter, quia altera phrasis, cujus sensum hisce suis exprimunt, ita construi solebat. Similiter Verba quædam et Nomina retinent constructionem sui Primitivi, ab sua natura ceteroquin alienam. Ovid. Metam. VII. 809. *quum satiata ferinæ dextera cædis erat.* Scilicet quia *satis, satias, satietas* cum Genitivo construi solet, etiam verbum hoc ita construitur. Vide et supra ad verbum *Cupio*. Plautus Cistell. I. 3. 17. *Paternum servum sui participat consilii*, quum ceteroquin hoc Verbum construatur cum Accusativo et Dativo, vel Ablativo cum Præpositione, at hic cum Genitivo, quia *Particeps* et *Expers* cum Genit. construi solent. Sic *Potiri rerum*, quia sic quoque *Potis, Potens, Compos, Impos*, construuntur. Similiter ex Veteri Poëta apud Ciceronem, *Qui te nec amet, nec studeat tui*, quia *Studium* quoque et *Studiosus* Genitivum sibi vel maxime adsciscunt. Sed et hinc factum, ut cum Adverbia ab Adjectivis formata eorum sequantur constructionem. Livius XXVII. 48. de Elephantis, *inter duas acies versari, velut incerti, quorum essent, haud dissimiliter navibus sine gubernaculo vagis*, tum etiam Nomina Verbalia retineant aliquando Constructionem seu Casum Verborum, quibus derivantur, veluti, *quid tibi hanc rem curatio est; quid tibi huc reditio est; multos ejus honori video esse fautores. Servitus opulento homini dura est; insidiæ Consuli, non procedebant, Justicia est obtemperatio scriptis legibus.* Denique naturalis Linguæ Latinæ constructio aliquando etiam obliteratur per Græcismum. Sic *regnavit populorum agrestium* apud Horat. Od. III. 30. quia Græci βασιλεύειν cum Genitivo construant. Vide et similia supra in *Cupio*. Refer huc etiam Pronomen relativum, quando in eodem casu ponitur qui jam præcessit, licet Verbum, cui jungitur, alium requirat. Vide Me infra ad IV. 12. 2. Sic ergo et *Interdicere*, cum accepisset jam significationem *Prohibendi*, quia hoc Verbum usitatissime cum Ablativo construitur, videtur et illud paulatim eandem denique accepisse constructionem, Accusativo per Ellipsin omisso. Vide et infra ad Cap. 5. Nota 4.

(79) *Deesse interdictum.*] Male sine dubio hæc prioribus jungebantur sine ulla fere distinctione; quod præter mentem fuit

igni interdictum est. Cicero 1. de Finib. *Sed id neque feci adhuc, nec mihi tamen, ne faciam, interdictum puto. Voluptatem interdicere.* Horat. 1. epist. *Cui sic per vim est interdicta voluptas.* Ovid. 10. Metamorph. *spes interdictæ.* « [Nepos Hamilc. » *Socero gener interdici non poterat.*] »

Interest. Vide lib. 3. cap. 5.

« [*Invadere*, (80) subaudi *invasionem.* Plautus » Asin. act. 5. sc. 2. *In oculos invadi optimum est.* » Potest etiam subaudiri *viam*; ut, Virgil. *Tuque* » *invade viam, vaginaque eripe ferrum.*] »

Invideo tibi vestem; et, *Cœli te regia nobis invidet*, trita sunt. Cicero; *Invidetur enim commodis hominum ipsorum*: idem; *quia non modo non invidetur illi ætati, sed etiam favetur.* Ovid. epist. *Troadas invideo.* Cui consonat Horatianum illud in arte Poët. *Ego cur acquirere pauca, Si possum, invideor.* Cicero 3. Tuscul. citat Accium in Menalip. *Florem quisnam liberûm invidit meûm?* deinde addit; *male latine videtur, sed præclare Accius; ut enim* videre, *sic* invidere florem *rectius, quam* flori *dicitur. Nos consuetudine prohibemur, poëta jus suum tenuit, et dixit audacius.* Hæc Cicero, aliquanto fortasse superstitiosius, (81) « [putans, *Invidere aliquem* non

Sanctii ipsius factum, qui duo diversa in hisce probare nititur: Prius, dici etiam, *Interdixit illi aquam*, quod probat ex his apud Ciceronem verbis, *ut M. Tullio aqua et ignis interdicatur*, licet in Nostris Edd. legatur istic *Igni.* Vide Cap. 18. pro Domo Alterum; Deesse *interdictum*, quando Verbum hoc cum Ablativo construitur, quod ex Cicerone de Senect. etc. probare contendit. Distinguendum hic ergo ante *Deesse*, maxima distinctione.

(80) *Subaudi invasionem.*] Immo potius IN, ut liquet ex Plauti loco. Sic et Sallust. Jug. 32. *Tanta vis avaritiæ in animos eorum invaserat.* Gell. V. 19. *Liberti in jura ingenuorum per adoptionem invadunt.* Plautus Epid. V. 2. 5. *Flemina invadunt mihi in genua.*

(81) *Putans invidere, etc.*] Revera nihil aliud est primitiva significatione τὸ *Invidere aliquem*, quam Intueri aliquem. Sed sicuti sæpe fit, ut generalis vocabuli significatio quasi propria evadat peculiari usui, sic et huic verbo, quod primitus generale fuit, propria sedes data est in peculiari illo intuitu, qui fit cum livore et fascinatione: atque adeo *Invideo te* notat maligno oculo et animo te intueor continuo, *Invideo tibi bona* idem fere notat, nisi quod Dativus declarat eum, ad cujus rationes pertinet et malum hæc mea Invidia: at *Invideo dignitati tuæ*, est simpliciter idem, quod ipsam actionem invidendi exerceo erga dignitatem

» aliud esse quam Intueri, seu videre in aliquem, » cum sit, obliquo et maligno oculorum intuitu fascinare aliquem; velut ex Catullo discimus, cui » *Invidere et Fascinare* idem sunt, epig. 5. et 7. » Versus proinde Acciani sententia est, quis florem » liberorum meorum fascinavit? Sicut Virgil. *Nescio* » *quis teneros oculus mihi fascinat agnos*; utque » Horatius ait de Invido; *Quis obliquo oculo mea* » *commoda limat?*] » Differunt autem *Invideo tibi*, et *Invideo te*: in illo enim aliquid semper desideratur; ut, *Invideo tibi*, subaudi, *rem aliquam*, *bona*, vel *fortunam*, aut integram orationem; ut, *Invideo tibi, quod bene cantes*: in hoc vero nihil potest suppleri.

Irruo. Vide *Ruo*.

Jurare alicui, vel *jurare per Deos*, (82) subaudi *jusjurandum*. Cicero 5. Fam. *Magna voce juravi verissimum pulcherrimumque jusjurandum*. Cæsar. 3. Civil. *Hoc idem jurant reliqui legati*: et statim; *Atque idem omnis exercitus jurat*. Cicero Attic. *Qui denegat, et juravit morbum*. Ovid. 2. Metamorph. *Stygias juravimus undas*. Petron. Arbiter; *In verba Eumolpi sacramentum juravimus*. Et in sacris; *Jusjurandum, quod juravit*, cæt. ex Græco ad verbum: ὅρκον, ὃν ὤμοσε.

tuam, atque adeo neutralem tunc et constructionem et sensum habet, qui in prioribus est Activus. Sallust, Catil. 58. *Si virtuti vestræ Fortuna inviderit*. Tacit. Ann. I. 22. *Ne hostes quidem sepulturæ invident*: Ubi vide Pichenam et Gronovium, qui etiam in his locutionibus intelligit Accusativum, ut per Ellipsin omissum, sed incertum et duriusculum. Ceterum sæpius hoc fit, ut Activa, meram tantum actionem significantia, neutrali constructione adhibeantur. Vide supra Cap. 2. p. 274. 275. Sed et sic *Supplicare alicui* proprie per Ellipsin dicitur pro Supplicare genua sub aliquo, at usu loquendi dein positum est directe pro, supplicem esse, et precari pro salute sua, immo et pro, sacra diis facere. Unde passim, *Supplicare thure et mero*. Vide Plautum prol. Aulul. v. 24. et Sueton Aug. 35.

(82) *Subaudi jusjurandum.*] At vide supra ad Verbum *Æstuo* p. 301. Cum duplici Accusativo et diversæ Præpositionis Ellipsi ponitur hoc Verbum apud Virgil. Æn. XII. 197. *Hæc eadem, Ænea, terram, mare, sidera, juro, Latonæque genus duplex, Janumque bifrontem*, h. e. in hæc eadem, in quæ tu jurasti, juro et Ego per terram, etc. Idem conjunxit Æn. VI. 324. *Jurare et fallere numen*: quæ diversæ sunt constructionis. Nam *jurare numen* dicitur pro *jur. per numen*. Nec obstat,

Juvat. Vide supra cap. 1. lib. 3.

Laboro. Cicero Attic. (83) *Ad quid laboramus res Romanas?* « [*Quid ego laboravi aut quid egi?* » *Quod sit humanis manibus laboratum.*] » Euripides Androm. τί μόχθον μοχθεῖς, id est, *quid laborem laboras?* Cicero Lentulo; *Laboratur vehementer.* « [Virgil. *Arte laboratæ vestes.* Horat. *Unguentum,* » *quod meæ laborarunt manus.*] »

« [*Latendum est domi*, subaudi *Latere*, seu *lati*» *bulum.*] » [Immo et hoc Verbum est plane Neutrum.]

Latro. Lucan. 1. (84) *Flebile sævi latravere canes.* Horat. 1. epist. *cervinam pellem latravit in aula:* idem Epod. 5. *Senem adulterum latrent Suburanæ canes.* « [Lucret. *Nil aliud sibi naturam latrare.* » C. Oppius in vita Africani; *Quod canes neque la*» *trarent eum, neque incurrerent.*] »

Libet. Vide *Pœnitet.*

(85) *Luceo.* Plaut. Cas. *Lucebis novæ nuptæ facem:* idem Curc. *Tute tibi puer es lautus: luces cereum.*

quod Ovidius Heroid. 11. 23. *jurata numina* dixit, quum sæpissime, ut passim ostendimus, Neutrorum constructio Elliptica in Passivum convertatur.

(83) *Ad quid laboramus, etc.*] Aliter hic locus, qui est ad Attic. IV. 16. legitur in optimis edd. nempe, *quid? celabo te res Romanas?* Ceterum Verbum hoc est vere Neutrum, quod tamen aliquando etiam Active sumitur. Sic Tacitus Germ. 45. *Frumentum ceterosque fructus patientius, quam pro solita Germanorum inertia, laborant.* Cicero Famil. III. 13. *quam illa ipsa, propter quæ Hæc laborantur.*

(84) *Flebile sævi, etc.*] h. e. vel Flebiliter latravere, vel latrando Flebilem dedere sonum. At *cervinam pellem latravit*, *Senem latrent*, dicitur pro ad conspectum cervinæ pellis, ad consp. Senis; vel propter cerv. pellem, propter senem.

(85) *Luceo.*] Verbum est plane Neutrum, sed quod apud Plautum et similes recepit quoque Accusativum per usitatissimam illis temporibus Ellipsin. Res vel homo *lucet* absolute, ut ignis, et Sol, vel *lucet alteri*, h. e. lucem emittit et præbet alteri, at qua re? scil. per *facem*, per *funalia*, etc. At vere Activum hujus significationis est *Lucare*, sed quod obsolevit, ast in Compositis *Collucare*, *Sublucare*, *Interlucare*, remansit. Derivantur hæc non a *Luco*, sed a *Luce*, unde et *Lucere.* Nam significationem habent Lucis sacris contrariam, quippe quos cædi nefas erat. Illa autem Verba notant cædendo et aperiendo facere lucem. Festus, *Conlucare dicebant, quum profanæ sylvæ rami deciderentur, officientes lumini.* Idem, *Sublucare arbores; est, ramos earum supputare, et veluti subtus lucem mittere; Conlucare autem, succisis arboribus lo-*

Sic dicimus *prælucere alicui facem, cereum, funalem.* « [Plaut. Pers. act. 5. sc. 3. *Tibi fortuna lucrificam faculam allucere volt.*] » Vide *Illuceo.*

Ludo. Terent. Eunuch. *Et quia consimilem jam olim luserat ille ludum.* Horat. 3. Car. *ludum insolentem ludere pertinax.* Sueton. *Trojam lusit turma duplex*; Idem, *ludit assidue aleam.* Martial. *Insidiosorum si ludis bella latronum.* Juvenal. *Posita sed luditur arca.* Vide *Illudo.* [Sed potius Notas ad verbum *Æstuo.*]

« [*Madeo*, subaudi *madere*, vel *madorem*; sicut » in *Clareo*, *clarorem.* Vide *Clareo.*] » [At utrumque est vere Neutrum.]

(86) *Maneo.* Plautus *Mane me.* Pomponius Mela libro 1. *Postquam in eo, quod convenerat, non manebatur.* Tritum est, *quæ te manent infortunia.* « [Lucret. *Temporis æterni, in quo sit mortalibus » omnis Ætas, post mortem restat quæcunque, » manenda.*] »

Mano. Horatius; *Fidis enim manare poëtica mella Te solum* Plinius cap. 13. *in attritu sudorem purpureum emanat*: idem; *manat picem.* [vide ad Verba *Maneo* et *Æstuo.*]

---

cum implere luce. Videmus hinc etiam ipsas arbores per solitum abusum dici, *sublucari*, quomodo Paulus Sent. Rec. v. 6. 13. diserte loquitur, quum proprie locus, ut *conlucari*, sic *sublucari*, debeat dici.

(86) *Maneo.*] Etiam hoc Neutrum est. At ea cum Accusativo constructione notat, exspectare, seu manere in eodem statu, usque dum aliquid fiat. Gellius VII 3. *non ire obviam cogitatis sceleribus, sed Manere, operirique, ut, quum admissa perpetrataque fuerint, tum denique pœniantur.* Plautus Trucul. IV. 3. 69. nam haud mansisti, DUM ego darem illam. Sticho I 2. 1. *Qui manet, ut moneatur semper officium suum.* Hinc eleganter ibid. v. 37. *Mane pulvinum*; h. e. mane in eodem statu, antequam confidas, usque dum pulvinum adtulerim, in quo sedeas. Et in Amphitr. I. 3. 48. ubi Jupiter alloquitur Noctem, *Nunc te, Nox, quæ me mansisti, mitto*, h. e. propter me mansisti in eodem loco, ne progredereris. Activum huic Neutro respondens videtur esse sequens *Manere*, quod continuum significat motum, sed lentum, et qui in eodem fere fit vel manet loco. Intelligi autem sub eo putem, Pronomen reciprocum *Se.* Nam alii Accusativi, qui adduntur aliquando huic Verbo, notant materiam vel effectum istius motus. Neque obstat diversitas quantitatis, quippe quæ etiam reperitur in *Placere* et *Placare*, *Sedere* et *Sedare* ac *Sidere.*

Mansuesco. Varro lib. 2. cap. 1. *Sic ex animalibus, quum propter eandem utilitatem, quæ possent, sylvestria deprehenderent, ac concluderent, et mansuescerent.* Vide *Insuesco.*

Medeor. Terent. Phorm. *Quas, quum res adversæ sient, paulo mederi possis.* Cic. 12. epist. 15. *Hæc mederi voluerunt.*

Medicor, vel *Medeor.* Plaut. Mostel. *Ego istum lepide medicabor metum.* Virgil. 7. Æneid. *Sed non Dardaniæ medicari cuspidis ictum Evaluit.* Ubi Servius; (87) *Medicor illam rem, et rei.* Active dixit Ovidius *Capillos medicare:* et Virgilius 1. Georg. *Semina vidi equidem multos medicare serentes.*

Memini, Recordor, Reminiscor hujus rei, subaudi, *memoriam*, vel *recordationem*, Cicero pro Archia; *Et pueritiæ memoriam recordari ultimam.* Vide *Mentio* in Ellipsi. [Sed et istic meas Notas.]

Mereo, pro *milito*, putant esse neutrum; sed deest *stipendium*, vel potius *Æra*; ut sit, *Meruit æra sub Cæsare.* Vide *Stipendium* in Ellipsi.

Metuo tibi, dicunt esse neutrum, nec advertunt (88) deesse *malum*, vel *incommodum*, vel accusativum cognatum, juxta Græcum et Latinum prover-

(87) *Medicor illam rem.*] Ego hanc phrasin sic exposuerim: occupor et versor in medicando propter illam rem, vel per causam istius rei. Vide supra ad Cap. II. pag. 279. 280. Certe *Medicare* Active, et *Medicare* passive, non uno in loco adhibuit Ovidius, sed et Alii. Horatius Od. III. 5. *neque amissos colores Lana refert medicata fuco.* Martialis XIV. 207. *Sume Cytheriaco medicatum nectare ceston.* Hinc ergo, qui in medicando multum ac diu est et occupatur, dicitur *medicari*, h. e. medicantem agere huic aut illi malo, vel propter hoc aut illud malum. Eadem haud dubie est Constructionis ratio in Verbo *Mederi*, quod plerumque Dativum sibi adsciscit.

(88) *Deesse malum, vel, etc.*] Ego vero omnia Verba *Metuendi* Neutra esse puto, æque ac *Tremo, Tremisco, Contremisco*, hic itidem allata, et cum Accusativis quoque constructa. Nempe *Metuo malum*, *Metuo Ut* vel *Ne*, etc. notant proprie, in sollicitudine sum propter malum, in sollicitudine sum ea gratia, Ut, vel Ne, hoc fiat. Vide infra ad IV. 15. Res est manifesta ex illis *Ut*, et *Ne*, quæ non denotant ipsum malum, quod regatur et dependeat proxime ab illo Verbo, tanquam Activo, sed rem desideratam, cujus desiderio sum in metu. Sed et patet res ex loco Virgilii non satis intellecto, Ecl. III. 110. *quisquis amores Aut metuet dulces, aut experietur amaros.*

bium, ἀδεὲς δέδιας δέος, id est, *metum inanem metuisti.* Cic. 3. Verr. *Nullam majorem pupillo metuo calamitatem*: idem, *Sed quum eadem metuam ab hac parte*: idem, *A me insidias metuunt.* Seneca epistola 66. *Non contremiscamus injurias, non vulnera, non egestatem.* Plaut. *Metuo meo amori moram*; idem Mostell. *Servi, qui quum culpa careant, tamen malum metuunt*, cæt. Virgil. 3. Æneid. *Sonitumque pedum vocemque tremisco*: idem Ceiri; *Nunc tremere instantis belli certamina dicit.* Idem 4. Georg. *Utraque vis apibus pariter metuenda*: ibid. *Sin duram metues hyemem*, subaudi *apibus.* Plinius lib. 18. *Tria namque tempora fructibus metuebant.* In sacris epist. 1. Petri Cap. III. τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, id est, *timorem autem ipsorum ne timueritis*; vel, *Terrorem ipsorum ne terreamini*, vel *metuatis.* Eadem ratio est de verbo *Timeo.* Plinius libro 17. cap. 16. *Dant ægris, quibus vini noxam*

Recte Servius sensum exposuit, *timebat pro dulcibus, ne eos amitteret.* Sed propius est, ut hæc interpretemur, quisquis erit in sollicitudine propter dulces amores, ne mutentur aut amittantur. Liquidum ergo, Accusativum illum non notare istic malum, quod horrebat aut expectabat, sed bonum, quod retinere cupiebat, et propter quod ideo in metu erat; nam *res est solliciti plena timoris* etiam *amor.* Usu tamen rarius id evasit, ut *bonum* dicatur quis *metuere*, et ideo ambiguitatis vitandæ causa distinxerunt tandem Veteres constructionem hujus Verbi ita, ut malum ponerent in Accusativo per Ellipsin exponendo, at rem desideratam et amatam, propter quam sumus in metu, et cui nolumus mali quidquam evenire in Dativo. Utrumque habemus in uno versu apud Terent. Andr. I. 3. 5. *Si illum relinquo, ejus vitæ timeo, sin opitulor, hujus minas*, h. e. in timore sum de ejus vita, quam servari cupio; et propter hujus minas, a quibus mali quid exspecto. et II. 5. 8. *Nunc nostræ timeo parti, quid hic respondeat*, h. e. exspecto cum sollicitudine quadam pro nostra parte, tanquam malum aliquod, quid hic resp. Et Ovidius Metam. VII. 68. *Aut si quid metuam, metuam de conjuge solo*, h. e. si propter quid in metu sim, in metu ero propter solum conjugem, ut rem bonam et amatam. Sic promiscue ait Terent. Andr. I. 2. 5. *Verebar quorsum evaderet*, et Hec. I. 2. 118. *Curæ est, quorsum eventurum hoc siet.* Unde liquet *Verebar* notare istic in cura et sollicita expectatione eram, quorsum evaderet. Sic Andr. I. 5. 29. *timeo, incertum hoc quorsum accidat.* Phor. IV. 3. 2. *Quam timeo; adventus hujus quo impellat patrem.* Eun. IV. 3. 3. *Hoc quid sit, vereor.* Plautus Trucul. IV. 3. 35. *Metuo, Patres quot fuerint istius pueri.* Et v. 46. *Timeo, quam mox nominer*, h. e. cum sol-

timent. Livius 4. *Famem cultoribus agrorum timentes.* Virgilius 2. Æneid. *Et quæ sibi quisque timebat.* Errat igitur Valla lib. 3. cap. 45.

Mico. Virgil. Culice; *Sanguineumque micant ardorem luminis orbes.* Varro; *Micandum erit cum Græco*, (89) « [subaudi *micare digitis.*] »

Migrare in agrum, subaudi *se*, vel *migrare*, vel *migrationem.* « [Hyg. fab. 259. *Ut in se gloriam* » *tantam migraret.* [Vide ibi Munkerum] Turpil. » Hetæra; *Rhodiensis se istuc commigravit jamdiu.* » Liv. 10. *Ingressi urbem desertam milites, paucos* » *ætate graves inveniunt, relictaque, quæ migratu* » *difficilia, ea diripiunt;* id est, quæ difficulter » asportari poterant.] » Gell. lib. 2. cap. 19. *Atque ita Cassita nidum migravit.* Livius, *et Romam inde frequenter migratum est.* Martial. *Migrandum est mihi, vel illi.* Titinnius apud Nonium, in voce Senium; *Quot pestes, jurgia, senia, sesemet hisce emigrarunt ædibus?*

Militare, subaudi *militiam.* Lactant. lib. 7. cap.

licitudine exspecto. Sallust. Hist. I. in Orat. Lepidi, *neque jam quid existimetis de illo, sed quamtum audeatis, vereor, ne ante capiamini, quam, etc.* Omnia hæc eo tendunt, ut liqueat, Verba hæc *Metuendi* esse Neutra, et neutralem proprie significationem habere sollicitudinis propter aliquam rem, utque aliquid fiat, vel non fiat, aut Sollicitæ Exspectationis, quid fiat vel futurum sit, vel quorsum aliquid evadat. Sed et idcirco, ut a reliquis Neutris, (Vide supra ad Cap. II. p. 273.) sic et a *Timeo* dicebatur *Timefacio* Lucretius II. 43. *His tibi tum rebus timefactæ religiones Effugiunt animo pavidæ.* Et a *Paveo*, *Pavefacio.* Gellius II. 29. *itidem hoc pulli pavefacti matri nunciant.* Ceterum hæc animadverti velim, ut primitiva Verborum significatio et Constructionis Analogia cognoscatur. Nullus tamen dubito, quin plerique veterum paulatim his verbis accusativum addiderint tanquam Activis, quum et crebro ea in Passivo adhibuerint, Accusativo in Nominativum converso. Sed quod, ut sæpe jam dixi, non subvertit veram ac primitivam significationis et constructionis rationem.

(89) *Subaudi micare.*] Immo vero Neutrum est et hoc Verbum. Ipse Virgil. Georg. III. 84. de Equo, *si qua sonum procul arma dedere, stare loco nescit, micat auribus, et tremit artus.* Immo cum duplici Ablativo, ibid. v. 439. de Angue, *et linguis micat ore trisulcis.* Sed et absolute dicitur, *Attoniti micuere sinus gelidusque cucurrit, Ut mihi narrasti, dura per ossa tremor*, apud Ovid. Heroid. V. 37. h. e. tremuerunt, moverunt se; Et *Micare digiti semianimes præcisæ jam et jacentis manus*, Æn. X. 396. h. e. se subinde leviter movere. Quando ergo Idem dixit in Culice *micant*

ultimo; *Infatigabilem militiam Deo militemus.* Horatius; *Libenter hoc, et omne* (90) *militabitur bellum in tuæ spem gratiæ.*

Miseret. Vide *Pœnitet.*

Mæreo. Cicero 1. Tusc. *Quum graviter filii mortem mæreret*: idem ad Terentiam; *Sed mæreo casum ejusmodi.* Tacitus 16. *Ut non aliquam mortem mæreat.* (91) Vide *Mereo.*

Morari, (92) subauditur *se*, vel *moram.* « [Plautus Merc. *Ego me moror*: pro quo in Pseud. *It dies, ego mihi cesso.*] »

Morior. Hebræi dicunt *Morieris mori.* ut Genes. cap. 2. ubi nos habemus; *morte morieris.* Illud *morte* infinitivus est Hebræis: sic Hispani, *Mala muerte mueras.* Cic. *Moriendum est*, subaudi *mori*, ut sæpe diximus.

« [*Nare*, subaudi *natatum.* Virgil. Cul. *Elysiam tranandus agor delatus ad undam*: pro tranaturus me.] »

Nato, subaudi *aquas*, vel *in aquis natationem.* Martial. lib. 1. *Sacris piscibus hæ natantur undæ*: idem 14. *Ipsa suas melius charta natabit aquas*: idem 6. *Canaque sulphureis nympha natatur aquis.* « [Ovid. de Arte; *Novit, quæ multo pisce natantur aquæ.* Hygin. fab. 257. *Flumen ita increverit, ut transnatari non posset.*] »

ardorem oculi, accipiendum id ita, ut significetur, micando et se movendo declarant ardorem, plane ut ipse *ardor ex oculis acribus* dicitur *micare* a Lucret. III. 290. Sic autem *anhelare crudelitatem*, *spirare Deam*, *sonare vitium*, etc. Vide supra ad Cap. 2. not. ult. et hoc Cap. p. 300, etc.

(90) *Militabitur bellum.*] Vel sic verbum hoc est Neutrum, et actionem in se permanentem significat. Quando dictum est *Militare hoc bellum*, per Ellipsin primitus fuit dictum, quæ tamen postea neglecta vel non animadversa est, ut liquet ex eo, quod in Passivum quoque est versa isthæc locutio. Sic et *Bellare*, *Triumphare*, *Navigare*, etc.

(91) *Vide Mereo.*] Voluisse crediderim *Pereo*, quod significatione neutrali et usu convenit, seu simile est τῷ *Mæreo*, licet et Salmantic. ac Patavina edd. præferant hoc *Mereo.* Utrumque autem et *Mæreo* et *Pereo* Neutrum est, ac per Ellipsin jungit sibi Accusativum.

(92) *Subauditur se.*] At Vide me supra ad Cap. 2. pag. 297. 230. Reliqua, quæ sequuntur, *Morior*, *Nare*, *Nato*, *Navigo*, *Nitor*, vel Passiva sunt, vel vere Neutra. Vide me supra ad *Ambulare*.

Navigo. Virgil. 1. *Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat æquor.* Cicero 2. de Finibus; *Maria ambulavisset, terram navigasset.* Plinius lib. 2. *Totus hodie navigatur occidens.* « [Horat. *Unda omnibus enaviganda.*] »

Ningitur. Vide *Pluo.*

Nitor. Virgil. 12. Æneid. *Alternas longa nitentem cuspide gressus.*

Noceo tibi, subaudi *noxam.* In pandectis tit. de Noxalibus act. *Qui noxam nocuerit.* Livius lib. 9. *Atque ob eam rem noxam nocuerunt.* Apulejus lib. 1. Metam. *Quæ fœmina cum perinde, ac multi, noceretur, publicitus indignatio percrebuit.* « [Vitruv. » lib. 2. cap. 7. *Petræ spissis compactionibus solidatæ, nec a tempestatibus, nec ab ignis vehementia nocentur*: et cap. 9. *Larix a tinea non nocetur.*] » Vitruvius lib. 2. *Larici a carie vel a tinea non nocetur.* Seneca; *Sapienti non nocetur, non a paupertate, non a dolore*: idem epist. 103. *Nonne te noceant, sed ne fallant*: idem libro 5. Controvers. *Dum filium vindico, ubi me gravissime nocere possit, ostendi.* Plaut. Mil. *Jura te nociturum esse hominem de hac re neminem*: ibid. *Juro per Venerem et Martem, me nociturum neminem.* Sic enim legunt emendatiores. Livius. 3. *Qui Deorum quenquam nocuerit.* Et in Sacris; *Judica, Domine, nocentes me.* Et Eccles. 27. *Relinque proximo tuo nocenti te.* βλάπτω σὲ, dicunt Græci, id est, *noceo te.*

« [*Nubilare.* Varro 1. Rust. 3. *Si nubilari cœperit*, subaudi *cœlum*; id est, *nubibus obduci.* Cato » rei rust. 88. *Ubi nubilabitur, sub tecto ponito; cum Sol erit, in sole ponito.*] »

Nubo. Varro de lingua latina; *Neptunus dicitur, quod mare et terras obnubit, ut nubes cœlum, a nuptu, id est, opertione, (ut antiqui,) a quo nuptiæ, et nuptus dictus.* Hæc ille. Caper de Orthographia; *Mulier nubit, quia pallio obnubit caput suum genasque.* Tertull. de velandis virgin. *Etiam velatæ ad virum adducuntur.* Servius Æneid. 11.

Nuptiæ

Nuptiæ dictæ, quod nubentium capita velentur. Arnob. lib. 4. contra gentes; *quod aqua nubat terram, appellatus est cognominatusque Neptunus.* Donatus in Hecyram *Actu* IV. *sc.* 4. v. 34. *Nuptam mecum, quasi tectam et opertam uno cubiculo mecum: nubere enim est operiri, tegique, unde et nubes, quod tegere solent cœlum, dicuntur.* Virgil. *Arsurasque comas obnubit. amictus* Illa prima verba Donati, ejus esse genuina non credo: nec enim mulier nupta dicitur, quod operiatur in cubiculo cum viro, sed quod faciem et oculos cooperiret, propter pudorem, quum viro traderetur. Quem morem indicat Claudianus, *Flammea sollicitum prævelatura pudorem.* Lucan. 2.

Non timidum nuptæ leviter tactura pudorem,
Lutea demissos velarunt flammea vultus.

Tunc præterea *Nubere* non est passivum, neque significat *operiri*, et *tegi*, sed *operire*, et *tegere*; et quum dicis, *illa nupsit regi*, deest *se*, vel *vultum*, vel *oculos*. Columel. in horto;

Alma sinum tellus jam pandet, adultaque poscens
Semina, depositis cupiens se nubere plantis.

Hinc *Obnubo*, quod nemo activum esse negaverit. Plaut. Pers. *Hæc cum mala fama facile nubitur.* γάμους γαμεῖν dicunt Græci, id est, *nuptias nubere.*

Obdormio. Vide *Dormio.*

(93) *Obedio.* Apulejus lib. 10. *Hæc omnia per-*

(93) *Obedio.*] Verbum hoc, quando attendimus ad Simplicis naturam, quam sequuntur plerumque Composita, ut recte ait Sanctius in verbo *Obire*, Activum esse debet, sed construitur semper ut Neutrum, eodem prorsus modo, quo Simplicis Participium adhibetur, *Esse Duci, Magistratui, dicto Audientem.* Hinc Gellius II. 29. *ut ad laborem capessendum nihil conentur, et statim dicto obediant.* Ut adeo, si quædam usu facta recte dicuntur Activa, hoc quoque usu ipso factum dici possit Neutrum, ea ratione, qua Activa aliquando absolute ponuntur, ut in nullum certum tendant objectum. Vide et supra in *Invideo.*

facile obediebam. Livius lib. 4. *Utrinque obeditum Dictatori est.*

Obire munera, et similia, trita sunt; sed quum absolute dicimus, *obiit ille*, deest *mortem*, aut *diem*; vel potius *viam*, vel *iter*. Nam omnia Composita Simplicis accusativum recte admittunt. Vide *Eo.* Terent. *Ea obiit mortem.* Vide ibi Donatum. Virgil. *Morte obita.* Cicero pro Milone; *Teterrimam mortem obiret.* « [Sic, (94) *Exire limen.* Terent. Hecyr. » *Mater consequitur, jam ut limen exirem, ad genua* » *accidit misera.*] »

Obsequor tibi, subaudi *obsequium.* Terent. Adelph. *obsequor omnia.* Gellius lib. 2. *Quædam esse parendum, quædam non obsequendum.* Forte in iis melius intelliges præpositionem κατὰ [Recte et vere.]

« [*Obsonare obsonium.* Plaut. Sticho, *Ibo, atque* » *obsonabo obsonium.*] »

Obsto. Cicero 3. Philip. *Nec si non obstatur, propterea etiam permittitur.*

Obstrepo. Cicero pro Marcello; (95) *Obstrepi clamore militum videntur bellicæ Imperatorum laudes.* Livius, *Decemviro obstrepebatur.* Virgil. Cul. *Hinc illi geminas avium vox obstrepit aures.*

(94) *Exire limen.*] Integrum est, *exire extra limen.* Nam *Ex* præpositio composita cum Verbis Neutris sequente Accusativo declarat Ellipsin statuendam τῆ *Extra*, ut jam sæpe diximus. Ceterum *Obire* ejusdem est naturæ, cujus Simplex *Ire*, et Composita ejus *Exire*, *Abire*, *Adire*, etc. atque adeo *Obire diem*, *mortem*, *munus*, dicitur pro obire ad et ob diem, ob mortem, ob munus. Sic Accius apud Festum in *Mœnia*: *Signa extemplo canere, ac tela ob mœnia offerre imperat.* *Ob* enim olim sæpissime pro *ad* fuit positum. Vide omnino Festum in *Mortem obiisse*, et in *Ob.* Ita tamen hoc accipiendum, ut simul implicitam habeat significationem τῶν *Circum*, *Juxta*, *Propter*, *Contra*, immo et alicujus moræ, quæ vel ex officio, vel ex impedimento, oritur. Officium declaratur verbis *obediendi*, *obsequendi*: hinc *Obstetrix*, quæ adstat parturienti officii et adjumenti causa. Impedimentum verbis *obstrependi*, *obstandi*, etc. Utrumque verbis *occurrendi*, *offerendi*, *observandi*, etc.

(65) *Ostrepi clamore, etc.*] Vel maximo hæc indicio sunt, sæpe usu vel abusu adulteratam vocabulorum naturam, neque eam in Verbis semper ex Passivis locutionibus constituendam. Certum enim, *Strepere*, et *Obstrepere* alicui, *Adstrepere*, *Perstrepere*, etc. esse Neutra, atque adeo Accusativos illis, sed rarius, per Ellipsin fuisse additos. Et tamen hic prorsus Passive dicuntur *laudes imperatorum obstrepi clamore*

" [*Obtrectare*, (96) subaudi *laudem*, vel *obtrectationem*. *Occubuit pro patria*, subaudi *necem*, vel » *mortem*. Sueton. *Voluntariam occubuisset necem*. » Cicero 1. Tuscul. *Mortem pro patria non dubitavit* » *occumbere*. Livius, *Qui pugnantes mortem occubuissent*: idem lib. 3. *Honestam mortem occubuisse*. » Itaque *occumbere ferro*, *occumbere morti*, subaudi » *se*; vel intelligitur accusativus cognatus.] » [immo nihil, nam vere neutrum est.] Vide *Mortem* in Ellipsi.

Officio tibi, deest accusativus cognatus, qui quum in usu non est, (97) ad infinitum recurremus, quod est proprie nomen verbi; ut, *occumbit occumbere*, *Officio officere*, *Pergo pergere*. Cicero 1. Orator. *Quod cuicunque particulæ cœli officeretur*. Lucret. lib. 2. *Officiuntur, uti cogantur tardius ire*.

Oleo. Cicero, *Ceram, ac crocum olere*. Horat.

militum, manifesto abusu. Sic et Ovidius Fastor. VI. 10. *Secretus ab omni Voce locus, si non obstreperetur aquis*. Sed Vide supra in *Ambulare*, *Dubitare*, *Laborare*, etc. Æque neutra sunt *Obstare* et *Occumbere*, quæ itidem pro Activis habet Sanctius.

(96) *Subaudi laudem, vel obtrectationem*.] Ferri prius potest, non item posterius. Sed varia possunt subaudiri, maxime, *famam*, *fortunas*, *vitam*. Verbum enim hoc natura sua Activum est. Phædrus Præfat. lib. 5. *Hunc* (librum) *obtrectare si volet malignitas, imitari dum non possit, obtrectet licet*. Tacit. Ann. I. 17. *Non obtrectari a se* (militibus legionariis) *Urbanas* (prætorianorum) *excubias*. At sæpe etiam tanquam Neutrum construi videtur. Suetonius Calig. 35. *Nullus denique tam abjectæ sortis fuit, cujus non commodis obtrectaret*. Neron. 18. *ne obtrectare parentis gloriæ videretur*. Sed forsan intelligendum *aliquid*. Sic fere Gellius IV. 15. *multi conati sunt* (in Sallustio) *reprehendere pleraque et obtrectare*.

(97) *Ad infinitum recurremus*, etc.] Sustinet Infinitum aliquo modo vicem Nominis, dum loco sententiæ, quæ constructionem aliquam absolvit, adhibetur, et ita usum exhibet omnium pene Casuum. Sed tamen manet Verbum, et rectionem Verbi retinet. Quapropter si verba vere sunt Activa, eorum Infinita æque regunt suum Accusativum, ac Finita. Et Analogia vult, ut, sicuti in *Lego* statuitur Ellipsis Nominativi *Ego*, et Accusativi, quo notetur res, quæ legitur, sic in *Legere* similiter plane agnoscatur Ellipsis tum Accusativi, qui plerumque Infinitum, ut Nominativus Finitum, præcedet, tum alterius Accusativi, qui regitur ab Infinito non minus, quam a Finito. Atque idcirco illa Ellipsis Infiniti loco Accusativi, cum suo Verbo, foret vere infinita, et proinde inepta. Nam quicquid ex. gr. post *Officio* et *Pergo* intelligimus, idem intelligendum post *Officere* et *Pergere*: et proinde, si infiniti esset Ellipsis in *Pergo*, eadem foret in *Pergere*, et sic

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum. Martial. *Quod olent tua basia myrrham.* Cicero; *Olent illa supercilia malitiam.* Terent. *Olet unguenta.* Martial. libro 14. *Delitias Nini vos redolete nurus.* Plaut. *Non omnes possumus olere unguenta exotica.* Quinctil. lib. 7. *Verba omnia et vox hujus alumnum urbis oleant.* [Vide supra ad *Æstuo* p. 301.]

Oportet. Vide supra lib. 3. cap. 1.

« [*Oppetere*, subaudi *mortem*, quod sæpe Cicero » exprimit. Virgil. *Queis ante ora patrum Trojæ sub* » *mœnibus altis Contigit oppetere.*] » [Vide infra IV. 4. de *Ellipsi* ad Vocem *Iter.*]

PALLEO. Propertius lib. 1. *Quis te cogebat multos pallere colores?* Persius; *Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles.* Quem locum citans Turnebus, (98) ut supra diximus; *sic*, inquit, *dixit; ut pallere pallorem.* Horatius lib. 3. *Et scatentem belluis pontum, mediasque fraudes palluit audax*: idem, *Pindarici fontis qui non expalluit haustus.* Vide *Æstuo*, *Metuo*, et *Pavesco.* Pers. Satyr. 5. *Recutitaque Sabbata palles.*

Palpo. Juvenalis; *Quem munere palpat Carus.* Ovid. *Pectora præbet palpanda manu.*

vere infinita deberet esse vocabuli ejus iteratio in integra locutione, *Pergo pergere pergere*, etc. Scio quidem, a Plauto dici *Pergo pergere*, sed per pleonasmum, (Vide infra lib. IV. cap. 3. et ibi Notas) non vero, ut inde pateat, τὸ *Pergo* desiderare post se Infinitum suum loco Accusativi, quod semel quidem eum in usum recipere posset, non in infinitum: quum sit ex iis Verbis, quæ alium ac varium requirunt Accusativum, æque ac *Peragere*, unde, nisi potius ex *Perrigere* obsoleto sit, quod Ego malim, contractum putat Scioppius. Vide infra. *Officio* autem vere etiam est Activum, et requirit Accusativum, vel reciprocum, vel incerti negotii, quod est *aliquid.* Ceterum tempore Lucretii videntur dixisse etiam *Officere aliquem*, quod est, *Officere se*, vel *aliquid*, *ob et adversus aliquem.* Ille vero hanc locutionem ita accepit, tanquam si iste accusativus regeretur a Verbo in significatu impediendi, ut pater ex Passivis, quæ inde formavit, qua de re supra ad Verbum *Ambulare*, *Dubitare*, *Metuere*, et modo ad *Obstrepere.*

(98) *Ut supra diximus.*] Vide cap. 2. extr. quæque nos ibi notavimus, ubi hanc locutionem explicuimus. In reliquis hujus Verbi exemplis sine hæsitatione intellige præpos. κατὰ, nisi quod illud Propertii, *multos pallere colores*, ut et illud Juvenalis, *recutitaque sabbata palles*, eodem modo videntur exponenda, quo ista, de quibus egimus ad Verbum [illegible].

Parco tibi, (99) deest accusativus cognatus, qualiscunque sit: nam *parcere alicui rei*, est esse parcum in illa re. Virgil. 10. *Argenti atque auri memoras quæ multa talenta, Natis parce tuis*; idque indicat passivum. Cicero 2. Attic. *Nec parcitur labori.* Livius; *Precantes ut a cædibus, et ab incendiis parceretur.* Plinius lib. 16. *nec corpori ipsi parcitum*: et lib. 17. *Parcitur vestigiis.* Admittit et alios accusativus, ut *peccatum, errorem, culpam.* Gell. lib. 16. cap. 19. *Vitam modo sibi ut parcerent.* Terent. *Nihil parcunt seni*: idem; *Hanc ego vitam parsi perdere?* ubi *perdere* est accusativus. *Parcere a sanguine & cædibus*, subaudi *manum*, [vel *Se*] nam *parcere* est abstinere; ut; *Parcere pecuniis*, [*Parce metu.*]

Pareo. Statius, *Non adeo parebimus omnia matri.* Gellius lib. 1. *Quædam non esse parendum.* Si velis in iis deesse præpositionem; non repugnabo, (100) dum accusativum cognatum intelligas; juxta illud Livii lib. 9. *Dicto paretur.* Cicero; *Cui paretur.*

Parturio. Horat. 1. Carm. *Nec parturit imbres perpetuos.*

Pascitur herbas, et *herbis*, dicimus. Virgil. 4. Georg. *Pascuntur et arbuta passim*: et 3. *Pascuntur vero sylvas, et summa Lycæi.* [Vide ad Verbum *Adversor* p. 298. 299.]

Paveo, subaudi *pavorem.* Tacitus; *Plures bellum pavescere.* Lucanus lib. 7. *Pavere pugnam.* Silius, *Pavescere prodigia.* Tacitus lib. 1. *Nec imperitum adolescentulum, nec seditiosum exercitum pavescerent.* Vide *Pallere*, et *Æstuo*, et *Metuo*, [sed et Me istic in Notis.]

Peccare peccatum. Græcis est tritum, ἁμαρτεῖν ἁμαρτίαν. Hinc eleganter legimus in Threnis; *Peccatum peccavit Hierusalem.* Cicero 1. Naturæ Deorum;

(99) *Deest Accusativus cognat.*] Immo reciprocus, vel varius Sall. Jug. 107. *Quanto sibi in prælio minus pepercissent, tanto tutiores fore.* Intellige *pugnam*, vel *vitam.*

(100) *Dum Accusativum cognat.*] Deest vere præpositio, nec quidquam amplius.

Empedocles autem (101) *multa alia peccans, in Deorum opinione turpissime labitur*: ibidem, *Atque etiam Xenophon paucioribus verbis eadem fere peccat*: idem 1. Officior. *Quo in genere in Rep. multa peccantur*: idem Paradox. *Multa peccant*. Terent. Adelph. *Te plura in hac re peccare ostendam*. Sallust. Jugurth. *Quæ deliquisset, inulta fore sperabat*.

Penetrare in ædes, (102) subaudi *penetrationem*, vel *se*, vel *pedem*. Gellius lib. 5. *Speluncam nactus, in eam me penetro, et recondo*. Plaut. Trinum. *Quin prius me ad plures penetravi*; ibidem, *Ne penetrarem me usquam*: idem Amphitruo, *in fugam se penetrare*: idem Menæch. *Nec hunc intra portam penetravi pedem*. Tacitus lib. 5. *Nihil tamen Tiberium magis penetravit*. « [Lucretius 4. *Quæ penetrata queunt sensum progignere acerbum.*] » Stat. 4. Sil. *Limina penetrata mortis*. Apulejus lib. 8. Metam. *Improvisi conferto gradu se penetrant*.

(101) *Multa alia peccans.*] In his vel deest Præpositio, vel, si malis nullam hic esse Ellipsin, tum vero denotatur Accusativo id, quod peccando fit, qualia habuimus plura ad finem cap. 2. et in hoc cap. ad v. *Æstuo*. Sed prius verius puto. Cicero Famil. IV. 13. *Ut hoc ipsum, quod maneam in vita, peccare mihi videar.* Tacit. Ann. XI. 36. *Sponte an coactus tam magna peccavisset, nihil referre.*

(102) *Subaudi penetrationem.*] Ineptissimum hoc est. Rectius intelliges *Se*, quod passim occurrit, vel etiam *pedem*, ut apud Plaut. Men. II. 3. 49. *neque huc unquam in portam penetravi pedem.* Prius tamen est longe usitatius, et ideo, sicuti idem est *revertere se* et *reverti*, sic *penetrare se* et *penetrari*. Unde Lucretius IV. 1240. *Aut penetrare locos æque nequit, aut penetratum Ægre admiscetur muliebri semine Semen*, ubi *penetratum Semen* dicitur, quod se penetravit in locos muliebres. At *penetrare locos* alia insuper, atque adeo duplici, dicitur Ellipsi pro *penetrare se in locos*. Præpositio hæc *In*, immo et *Ad*, sæpissime exprimitur. *Penetrare in palestram, in portam, ad plures*, Plauti sunt. Sic *in Dardaniam*, Liv. XL. 58: *in hæc ipsa templa*, Cic. Somn. Scip. cap. 7. *ad Urbem Hospitis*, Ovid. Metam. XV. 8. Sed sæpe etiam omittitur. Tac. Ann. I. 69. *Id Tiberii animum altius penetravit.* Virgil. Georg. II. 504. *Penetrant aulas et limina Regum.* Florus III. 4. *Piso Rhodopen Caucasumque penetravit.* Sulp. Sev. libr. I. *Quod victor Ægyptum atque Æthiopiam penetraverit.* In omnibus hisce intelligi præpositionem *In*, vel *Ad*, vel *Per*, nullum potest esse dubium. Et tamen multi Auctores hoc non satis animadvertentes, vel negligentes, converterunt has locutiones quoque in formam passivam. Lucret. II. 539. *Ut penitus nequeat penetrari* sc. India Tac. Ann. II. 68. *Nec vado penetrari poterat amnis.* Florus III. 10. 15. *Nec semel Rhe-*

« [*Perennare*, (103) subaudi *se*, id est, per annos » se conservare. Ovid. *Defuit ars vobis, arte pe-* » *rennat amor.* Colum. *Ut diutius perennent boves,* » *non confecti vexatione simul operum, et ver-* » *berum.*] »

(104) *Pereo*, compositum ab *eo*; et ut *eo viam* dicimus sic *Pereo viam*, id est, *perficio viam*; « [et *Pereo iter*, est eo per iter. Catul. *Qui nunc* » *it per iter tenebricosum*, mortis, puta. Prop. *Per* » *te immaturum mortis adimus iter.*] » unde pro *Mori* accipitur; et qua forma dixit Virgilius, *Corydon ardebat Alexim*, [vide ad Cap. 2. extr.] sic dixit Plautus in Trucul. *Tres unam pereunt adolescentes mulierem*, « [sicut Catullus, *Illum deperit* » *impotente amore.*] » Plaut. Epid. *Hæccine ubi scibit senex, puppis pereunda est probe.* Homer. 3. Iliad. Σὺ δέ κεν κακὸν οἶτον ὄληαι : id est, *Tu autem malam mortem peribis.* Vide *Obire*, [sed maxime, quæ notavimus ad Verba *Adeo* et *Ambulo.*]

Pergo in urbem, subaudi *iter*, vel *Pergere*: [At vide me supra ad Verbum *Officio*] nam apud Plautum tritum est, *Pergo pergere*: ut in Pseud. *Pergitis pergere?* « [Terent. Phorm. *Domum ire pergam.* » Ubi Donatus; *Hoc nos ellipticῶs dicimus, Domum* » *pergam.*] » Cic. in Acad. *Itaque confestim ad eum ire perreximus*: « [idem, *Quæ cum ita sint,* » *Catilina, perge, quo cœpisti*, supple *iter*: sicut » Ter. Hec. act. 1. sc. 2. *Pergam, quo cœpi, hoc* » *iter.*] » Liv. *Triginta navium classe ire obviam*

nus, sed iterum quoque, et quidem ponte facto, penetratus est. Liquet ergo etiam hinc, quam parum tribuendum sit Passivis illis locutionibus ad constituendam naturam et constructionem Activorum, quod sæpe jam ostendimus. Vide Me ad Verb. *Deficio*, *Obstrepo*, etc.

(103) *Subaudi Se.*] At quæ hujus Ellipseos ratio? Mihi hoc Verbum est plane Neutrum, itidem ut sequens *Pereo*.

(104) *Pereo.*] Perire est plane Neutrum, ut ostendi supra ad Verbum *Adeo*. Notat autem ire ad finem usque sic *Perdere*, *Perimere*, *Perrogare sententias*, etc. In loco Plauti in Epid. qui est I. 1.70. *Puppis pereunda est probe*, Salmasius non absurde legit *Perdunda est*. Nisi malimus credere olim hujus Formæ Participia etiam Neutris adtributa, ut *Pereundus* sit, qui perire debet, sicuti *Placenda dos*, quæ placere debet, apud Eundem Plautum.

hosti pergit. Sallust. Jugurtha, *Igitur Carthagine duo fratres missi maturavere iter pergere.* Cicero in Arato; *Post hunc ore fero Capricornus vadere pergit*: idem Attic. *Pergo præterita.* Livius lib. 22. *Pergit deinde ire sequentibus paucis.* Virgil. 6. Æneid.

Observans, quæ signa ferant, quo tendere pergant. Cicero 1. de divinat. *Si ire perrexisset.* Valerius Flacc. lib. 4. Argon.

Contra omnes validis tenui discrimine remis.

Pergere iter. Græc. βῆ δ' ἰέναι, id est, *pergit ire.* « [Est autem *Pergere*, (105) factum ex *peragere*; » sive perficere, agere usque ad finem. Horatius; » *Ambo propositum peragunt iter.* Ovid. *Et brevius* » *quam nos, ille properegit. iter.* unde Tacitus, *Pergere* » *aliquid* pro conari dixit. Annal. 1. *Prospere cessura,* » *quæ pergerent.* Vide infra sub initum libri quarti.] »

« [*Pertinet*, subaudi *se*; sicut, *Quo tendunt ista* » *verba?* vel *quo pertinent?* Vide *Tendere.*] »

Piget. Vide *Pœnitet.*

Placeo. Plaut. Trinum. *Si illa tibi placebit, placenda dos quoque est, quam dat tibi*: idem: *Forma placita est.* « [Cicero; *Dolabellæ valde desideranti* » *volo placere; nec video quid.* Recte ergo dixeris; » (106) *Placebo tibi hanc rem.* Terent. And. *Post-* » *quam me amare dixi, complacita est tibi.* Et

(105) *Factum ex peragere.*] Convenit quidem significatio utriusque Verbi. Sed tamen ratio Grammatica, et Præteriti ac Supini Formatio, suadent potius, ut ex *Perrigere* obsoleto contractum censeamus; plane ut ab *Rego* est *Porrigo* et *Surrigo*, unde contracta *Porgo* et *Surgo*. Construitur autem illud *Pergo* sæpe cum Infinito ita, ut fere nihil, nisi perseverare, vel aggredi aliquam rem, significet. Sic accipiendum est illud Taciti An. I. 28. *Prospere cessura, quæ pergerent*, scil. facere, h. e. quæ facerent, vel facere cœpissent. Hist. I. 40. *Milites Rom. quasi Vologesen solio depulsuri, ac non Imperatorem suum trucidare pergerent*, h. e. aggrederentur: vel se moverent ad eum trucidandum. Virgil. Æn. I. 372. *O Dea, si prima repetens ab origine pergam*, scil. narrare, *Et vacet annales nostrorum audire laborum.* Et passim ita Lucretius II. 347. *Horum unum quodvis generatim sumere perge.* Et v. 945. *animantem grandior ictus. . . . repente adfligit, et omnes Corporis atque animi pergit confundere sensus.*

(106) *Placebo tibi hanc rem.*] Si verbum hoc esset vere Activum, foret forsan potius ex illis, quæ Accusativum sibi reciprocum postulant, licet per Ellipsin plerumque omissum. Sed liquido est Neutrum, cui respondet Activum

» Hecyr. prol. *Hæ ubi sunt cognitæ, placitæ sunt.*] » Ovid. 2. Fast. *Et virtus, placitis abstinuisse bonis.* Horat. 4. Carm. *Quod spiro, et placeo, si placeo, tuum est.*

Plango. Ovid. 13. Metamorph. (107) *Consuetaque pectora plangit*: idem, *Plangitur, et trepidans adstringit vincula motu.*

Plaudo, (108) pro accusativo cognato alios etiam recipit. Virgil. 6. Æneid.

Pars pedibus plaudunt choreas, et carmina dicunt. Statius 1. Sylvar. *Aquas plaudere natatu*: idem 5. *Nec fratrem cestu virides plausere Theramnæ.* « [Ovid. » *Quaque ibis, manibus circumplaudere tuorum.*] » Cicero Attic. *Propter vicinum malum* (109) *nec vic-*

Placo, Placare. De qualibus Verbis diversæ Conjugationis in Activam et Neutralem significationem distinctis, egimus supra ad Cap. II. pag. 271. et hoc Capite ad Verba *Careo, Jaceo*, etc. Ex loco Ciceronis nihil quoque elici potest in sensum Activum, quum *quid* istic ponatur pro *in quo*, vel κατά τι, ut passim fit. *Placitus* porro est, qui placet, prout hæc Participia etiam Activam, tanto magis vero Neutram, habent significationem. Vide supra ad I. 15. 4. pag. 132. etc. Quod vero Plautus Trin. V. 2. 35. *Si illa tibi placet, placenda dos quoque est*, dixit, extraordinarium est et inusitatum, et una hac forsan ratione expediendum, quam attuli ad Verbum *Pereo.*

(107) *Consuetaque pectora plangit.*] Sine Ellipsi hoc dicitur. Et sic Petronius in carm. de Trojæ Halosi, *Jacet Sacerdos inter aras victima, Terramque plangit.* Et Lucretius VI. 114. *Aut ubi suspensam vestem, chartasque volantes, Verberibus venti versant, planguntque per auras.* Et Ovidius Metam. VIII. 528. *Plangere ora sua in luctu.* Immo et *Plangitur*, pro plangit se, apud Eund. Metam. XI. 76. de Avi laqueis implicita, et expedire se annitente, atque ideo concutiente alas. At quando jam dicitur *Plangere mortuos*, ut fit apud Pomp. Melam. I. 9. id vero per Ellipsin est explicandum, quasi diceretur plangere se, vel pectus propter mortuos.

(108) *Pro Accusativo Cognato.*] Accusativus, qui in Absoluta locutione intelligitur, est *Manus.* Sic plane volucres dicuntur *plaudere alas*, h. e. concutere et allidere ad corpus. Ovid. Metam. XIV. 507. *et remos plausis circumvolat alis.* Et v. 577. *Subvolat, et cineres plausis everberat alis.* At Virgil. Æn. V. 516. *Lætam et plaudentem alis columbam* dixit scil. *Se. Plaudi* etiam dicitur, quod leviter et blande percutitur. Sic de Equo Virgil. Georg. III. 186. *Blandis gaudere Magistri Laudibus, et plausæ sonitum cervicis amare.* Et Æn. XII. 86. *Circumstant properi aurigæ, manibusque lacessunt Pectora plausa cavis.* At *pedibus plaudere choreas* est idem, ac si diceretur, pedibus plaudendo terram choreas facere, vel agitare.

(109) *Nec victoria quidem plauditur.*] Edidit Victorius et alii, *victoriæ.* Vide locum ad Attic.

toria quidem plauditur. Quidam emendarunt, *victoriæ;* sed utroque modo passivum est. Cicero de Oratore; *Nemo pedem supplosit in illo judicio.* Martial. 12. *Pulvereumque fugax hippodromon ungula plausit.*

Pluere. Cæsar Scalig. cap. 9. *Ineptiunt autem, qui* Pluit, *et hujusmodi, putabant autodetera, quum tamen sit activum verissimum.* Pluit sanguinem, et lapides, *dicimus in historiis;* et terra compluta est. Hæc ille. Apulejus lib. 1. Florid. *Totum istud spatium, qua pluitur, et ningitur.* Adag. *Asinus compluitur:* itemque; *nec compluitur, neque sole aduritur.* Plaut. *Quam mihi amor, et cupido in pectus perpluit meum.* Huc refer omnia verba quæ dicuntur naturæ. Propert. lib. 2. ad Cynth. *Sollicito lacrymas depluit a Sipylo.* [Vide et supra ad Cap. I. pag. 262.]

Pœnitet me peccati (110) nihil aliud est, quam, pœna tenet me peccati. Plaut. Sticho, scena 1. *Et me quidem hæc conditio nunc pœnitet.* Accius apud Agell. lib. 13. cap. 2. *Neque id sane me pœnitet.* Igitur illa quinque verba, *Miseret, Tædet, Pudet, Piget, Pœnitet*, proprie activa sunt; ut *piget me hujus rei*, id est, pigritia hujus rei piget me, vel tenet; et in passiva legimus, *error pudendus; Ma-*

XIII. 44. Sed utrumque ferri forsan queat. Et eadem ratione ac jure Cicero potuisset istic dicere, *Victoria plauditur*, quo alibi, *Obstrepi laudes videntur*, et Ovidius, *tu circumplaudere*, et Florus III. 3. *Glacie flumen equitatur* Scilicet ostendimus supra ad Verba *Ambulare*, et *Obstrepere*, ex abusu has locutiones ortas, qui fecit, ut Accusativus figurate et elliptice exponendus, acciperetur pro eo, qui proxime a Verbo regatur, atque ita in Nominativum Passivi converteretur. Hinc etiam factum, ut veris quoque Activis alieni addantur Accusativi, iique dein in Nominativum Passivi quoque convertantur. Vide Me supra ad Verbum *Penetrare.* Sed et ita dicitur ex. gr. *Plui et Rorari terrâ*, quæ pluvia irrigatur, et ipsa *aquâ*, quæ cœlo demittitur: *Sudari mel*, et *Vestis*, et similiter multa alia. Sed tamen, quum, si legatur hic ex MStis *victoriæ*, sensus sit expeditissimus, accesserim et Ego lubens Victorio.

(110) *Nihil aliud est, quam, etc.*] Immo vero Elliptica hæc locutio supplenda est hoc modo: *negotium peccati me pænitet.* Sicuti pro eo, quod Plautus dixit, *Hæc conditio me non pænitet*, potuisset utique dixisse, *hujus conditionis*, sed non aliter, quam ut intelligatur *res* vel *negotium. Magister non pænitendus, error pigendus*, etc. ex abusu sunt. At

gister non pœnitendus; et *verba pigenda* dixit Ovid. " [cujus etiam est in epist. Didon. *Causas habet* » *error honestas. Adde fidem, nulla parte pigendus* » *erit.*] » Terentius Adelph. *Facite, quod nobis lubet*: idem Phorm. *Quare obsecro ne plus minusve faxit, quod nos postea pigeat.* Plaut. Casina; *Ita nunc pudeo*: idem Menech. *Adolescens quæso loquere tuum mihi nomen, nisi piges.* Vide supra caput 1. de personalibus libro 3. Livius lib. 1. *Sub haud pœnitendo magistro.* Seneca lib. 1. de ira: *ira tædet, quæ invasit.* Suetonius Augusto; *Pertæsus ignaviam suam*; idem; *pertæsus morum perversitatem.* Terentius; *Non te hæc pudent*?

(111) *Potior.* Plautus Asin. *Fortior malum qui patitur, idem post potitur bonum.* Terentius; *Hic potitur gaudia*: idem; *sine labore patria potitur commoda.* Lucretius lib. 5. *Quorum unus Homerus Sceptra potius*, cet. Ovid. 9. Metamorph. *Nec tamen est*

pertæsus ignaviam manifeste dictum in significatione passiva per Ellipsin præpos. κατὰ. Nam sicuti Active diceretur, *Tædet me ignavia*, vel *ignaviæ*, scil. negotium, sic Passive item *pertæsus sum* ob *ignaviam*. Vide et supra Cap. 1. Not. 6. et maxime Libr. II. cap. 3.

(111) *Potior.*] Nullus dubito verbum hoc natura sua, et vera significatione, esse passivum. Scilicet *potire* significavit olim se vel alium compotem reddere alicujus rei, sive malæ, sive bonæ, unde *Compos culpæ* est Reus apud Plaut. Trucul. IV. 3. 16. Et *Nam hoc mihi haud labori est, laborem hunc potiri, si me impiavi*, Rud. I. 3. 7. h. e. redigi in potestatem, quod ad hunc laborem, seu miseriam, attinet, vel fieri compotem istius laboris. Ita vero *Potiri* idem est, quod compotem fieri, nec recipere potest Accusativum aliter, quam per figuram Ellipseos, si recte res perpendatur. Cum quo hoc verbum, ut et *Fungi* ac *Vesci*, non tantum *recentioris ævi Auctores*, ut affirmat temere Ursinus To. 2. pag. 309. sed et Antiquissimi et optimi constuxerunt, ut ex Sanctio nostro liquet. At Activum τ. *Potior* fuisse revera significationis istius et olim in usu, patet ex Plauti Amphitr. I. 1. 22. *Qui fuerim liber, eum nunc potivit pater servitutis*, h. e. fecit ut habeam servitutem, seu ut sim in servitute. Respondet ei passivum *Potitus servitutis* apud Festum. Et similiter Pl. Epid. IV. 1. 5. *Gnata mea hostium est potita*, h. e. redacta est eo, ut sit penes hostes, seu in hostium potestate. Eodem modo se res habet in *Compotire*, τι. Pl. Rud. IV. 2. 6. *quæ piscatu me uberi compotivit*, h. e. compotem fecit. Ibid. 1. 3. 2. *Ita hic solis locis compotita sum*, h. e. compos eorum facta, ut in iis sim. Atque ita, si vera omnium significatio posset indagari, pleraque, quæ creduntur Deponentia, possent forte etiamnum re-

potienda tibi. Cicero 1. Tuscul. *Sic ad decem millia annorum gentem aliquam urbem nostram potituram putent.* Pacuvius, citante Nonio; *Regnum potior, conjugem macto inferis.* Sisenna lib. 4. Historiar. *Omnia quæ diximus loca statim potitus*: idem; *hostes loca superiora potiti.*

Præsidio. Tacit. lib. 3. *Quæ ubi cognita P. Vellejo, is proximum exercitum præsidebat, Alarios equites, ac leves cohortium mittit in eos*: idem l. 4. *Et haud spernenda illic civium sociorumque manus littora Oceani præsidebat.* [At Vide me ad Verbum *Egredior*, sed maxime ad V. *Æstuo* in fine.]

« [*Prandeo*, subaudi *prandium*, vel *cibos.* Horatius; *Si pranderet olus patienter*: idem; *Luscinias soliti impenso prandere coëmtas.*] » Sic *cœnare cœnam.* Vide *Cœna.* [At vide Me ad Verb. *Cœno*, quod ejusdem est naturæ, cujus hoc *Prandeo.* Utrumque enim est plane Neutrum.]

Procedo in urbem, subaudi *iter*, vel *viam*, Cæsar. 1. Gall. *Jam processerant viam tridui.* [Vide Me ad V. *Ambulo* et *Cedo.*]

Proficiscor, subaudi *viam*, vel *iter.* [At vide Me paulo ante ad *Potior.*] Propert. lib. 3. *Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas.* Fest. Pomp. *Profecturi viam, Herculi, aut Sanco sacrificabant.* [Videtur excidisse *Propter.* Vide Festum.]

Propero. Virgil. 4. Æneid. *Anne vides toto properari littore circum*: ibid. *Hæc pater Æoliis pro-*

digi in ordine Passivorum. Certe sic mox *Proficiscor* vere est passivum τὸ *Proficisco*, quod olim adhibitum fuit, æque ut illud, unde proxime deducitur, *Proficio*, et similia *Deficio*, *Facesso*, etc. subintellecto pronomine reciproco. Ut adeo *proficiscor* passive idem significet, quod Active *proficisco me*: plane ut *Revertor* passivum respondet activo *Reverto me*, et ut paulo ante habuimus *Plangitur* pro *Plangit se.* Sed sicuti sæpius dicebatur olim simpliciter *Reverto*, quam *Reverto me*, et *Facesso*, quam *Facesso me*, sic eodem pronomine per Ellipsin omisso occurrit apud Veteres magis *proficisco*, quam cum pronomine. Pl. Mil. Glor. IV. 8. 19. *Obsecro licet complecti, priusquam proficisco.* Vide et supra ad Cap. 2. et ad Vocem *Adversor* in hoc cap. De Origine autem hujus Verbi *Proficiscor*, et natura significationis, vide etiam Georg. Henr. Ursinum cap. 9. Observ. Philol.

perat dum Lemnius oris. Horat. *Hoc opus, hoc studium parvi properemus, et ampli;* forte κατὰ. « [Propert. *Quod si forte tibi properarint fata quie-* » *tem.* Dictys lib. 1.] » Plaut. Aul. *Nunc domum properare propero. Mortem per vulnera properare,* Virgil. 9. Æneid. *Hinc delubra occulta celeritate properantur.* Tacit. lib. 1. *Inoffensum iter properaverat.* Juven. Satyr. 3. *Hæc inter pueros varie properantur.* Virgil. (112) *Properate jussa.*

« [*Prorumpo.* Virgil. *Atram prorumpit ad æthera* » *nubem.*] »

Proruo. Vide *Ruo.*

Prospicio tibi, Provideo tibi, subaudi *utile,* vel *commodum.* Livius; *Qui sedem senectuti vestræ prospiciunt.* Vide supra *Consulo, et Utile* in Ellipsi.

Provideo. Vide *Prospicio.* « [Cæsar. 6. Gall. *Rem* » *frumentariam providet, castris idoneum locum de-* » *ligit.*] » Terent. Adelph. *Quæ si non astu providentur, me aut herum pessum dabunt.*

Pudet. Vide *Pœnitet.* Martial. *Sed si te non pudet istud, Hoc saltem pudeat, Galla, negare nihil.* Apul. lib. 7. *Quanquam nec istud puduit, me cum meo famulo factum conservum.* Plaut. Casina, *Ita nunc pudeo, atque ita nunc paveo.* Terent. *Hæc non te pudent?* Lucanus; *Semper metuit, quem sæva pudebunt supplicia.* Terent. *Quem nec pudet quicquam.* « [Ovid. 4. Fast. *Nec gener est nobis ille pudendus, ait.*] »

Pugno, (113) subaudi *pugnam;* Græce μάχην μάχεσθαι. Plaut. Pseud. *Priusquam istam pugnabo*

(112) *Properate jussa.*] Vide et supra ad V. *Festino,* licet hoc *Propero* Activorum ordine movere prorsus nolim. Nam nimis frequenter non modo Activum occurrit, ut apud Sall. Jug. 37. *alia, quæ incepto usui forent, properare.* Ubi vide Rivium. Sed et Passivum. Idem Jug. 105. *Itineris properandi causa.* Tac. Ann. II. 5. *Mille naves sufficere visæ properatæque.* Plinius Paneg. 51. *Hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur.*

(113) *Subaudi pugnam.*] Mihi Verbum est Neutrum, sed quod sæpe junctum sibi habet Accusativum, quo denotatur materia vel effectus pugnæ. Vide de hoc Accusativo Cognato, quæ diximus ad Verbum *Æstuo,* et ad Cap. 2. p. 273, etc.

pugnam. « [Nepos Hannib. *Hac pugna pugnata* » *Romam profectus est.*] » Cicero pro Muræna, *Ex omnibus pugnis, vel acerrima mihi videtur illa, quæ cum rege commissa est, et summa contentione pugnata.* Catull. *Pro qua mihi sunt magna bella pugnata.* Hor. 3. Car. *Et pugnato sacro bella sub Ilio.* Plaut. Men. *Nec sero veniam depugnato prælio:* idem Amph. *Hæc illic est pugnata pugna.* Vide Lamb. lib. 2. Oda 6. Lucilius citante Donato in Adelph. *Vicimus, ô socii, et magnam pugnavimus pugnam.* Cicero pro Roscio; *Quod a vobis hoc pugnari video.* Horatius 4. Carminum; *Prælia pugnare:* idem, *Si quis bella tibi terra pugnata, marique.* Sallust. *Quæ negotia multo magis, quam prælium male pugnatum a suis, regem terrebant.*

QUADRARE. Horat. *Et quæ pars* (114) *quadret acervum.*

(115) *Queror.* Cæs. 3. Civil. *Calamitatem, aut propriam suam, aut temporum queri.* Plaut. Aulul. *Pauperiem meam conqueror.* Vide *Conqueror.*

Quiesco. Apul. lib. 9. Metam. *Post multum equidem temporis, somnum humanum quievi.* Et esse activum *Quiesco*, (116) satis indicat passivum illud Terent. act. 4. sc. 2. Andr. *Quibus quidem quam*

(114) *Quadret acervum.*] h. e. quartam ejus partem constituat, seu faciat, ut quatuor partibus constet. Locus occurrit Epist. I. 6. 35. Sic *Quadrans* dicitur pondus vel nummus, qui assem quadrat, h. e. in quatuor partes dividit. Quia vero quadrata figura censetur optima, et facile congruit ac conjungi potest aliis figuris, hinc *Quadrare* vel neutraliter, vel potius cum Ellipsi Pronominis reciproci, ponitur pro congruere, accommodatum esse et aptum alicui rei. Sulpic. Sev. lib. II. Hist. Sacræ: *quam prætereundam non putavi, siquidem et Chronicis consentiret, et ita illius nobis ratio quadraret, ut per ordinem Regum usque in primum Cyri annum LXX. annos impleret.*

(115) *Queror.*] Qui adduntur Accusativi, revera a Præpos. per Ellipsin omissa reguntur. Vide quæ notavimus ad Verbum *Doleo.* At quando Ovidius Metam. IX. 303. ait, *moturaque duros Verba queror silices*, sensus est, in querendo profero talia verba. Vide supra ad Cap. 2. in extr. et hoc ad Cap. V. *Æstuo.*

(116) *Satis indicat Passivum.*] Neutiquam id indicat, non magis, quam *Stari*, *Sederi*, etc. indicant, verba *Stare*, *Sedere*, etc. esse Activa. Nam Impersonaliter illa dicuntur, ut hic *Quiesci.* Ceterum in loco Terentii dubium est, quo referatur τὸ *Quibus*,

facile potuerat quiesci, si hic quiesset. « [Plaut. Most. » *Tu quiesce rem hanc petere*, quasi dicat, quiesce » petitionem hujus rei : idem Mil. *Potin', ut hominem mihi des? quiescas cætera.*] » Vide *Dormio*, et *Requiesco.*

RECORDOR. Vide *Memini.*

Redire. Vide *Ire*, et *Obire.*

Redoleo. Vide *Oleo.*

(117) *Redundo.* Ovid. 3. Trist. *Sive redundatas flumine cogit aquas* : Et 6. Fast. *Anne redundatis fossa madebit aquis.*

Refert, idem est, quod *refero.* Vide librum 3. cap. 1.

(118) *Regno*, subaudi *regnum*; Græce βασιλεύειν βασιλείαν. Horatius; *Et regnata petam rura Pha-*

unde tamen pendet sensus et constructionis ratio. Nempe præcessit : *Siccine Me atque Illam nunc miseros sollicitarer? Nam idcirco arcessor, Nuptias quod mihi apparari sensit.* Daciera vertit ita quasi Charinus ad hæc responderet Pamphilo illa verba *Quibus?* etc. et τὸ *Quibus* intellexisset de Pamphilo et Glycerio, *En quel repos m'auriez-vous été, si ce coquin s'y fût tenu?* At Ego referendum τὸ *Quibus* prorsus censeo ad *Nuptias*, ut sensus sit, a quibus nuptiis, quæ nunc nos omnes perturbant adeo et sollicitant, quam facile potuerat esse quies, si modo hic Davus quievisset. Sic *Quiescerent pugnæ* apud Gellium IX. 13. h. e. abstinerent. Et *Requiescent a Reip. pulcherrimis muneribus, otium sibi sumebat aliquando*, apud Cic. de Offic. III. 1. Sic cum Infinito, non modo apud Plautum Mostell. V. 2. 51. sed et apud Gell. II. 28. *Sed Dei nomen, cui servari ferias oporteret, edicere quiescebant*, h. e. abstinebant eo. Ceterum *Quiescere* et *Requiescere* vere sunt Neutra; Hinc conjunguntur apud Sueton. Claud. 30. *Stanti, Sedenti, et Quiescenti.* Sed tamen occurrunt etiam Active constructa. Vide infra in *Requiesco* : sed et Me supra ad Verba *Ambulo* pag. 308. *Careo*, et *Consuesco.*

(117) *Redundo.*] Non magis est Activum, quam *Undo*, et omnia ejus Composita, *Abundo*, *Exundo*, etc. *Inundare* cum Accusativo jungitur, sed per Ellipsin repetendæ Præpositionis. *Redundatæ aquæ* non magis faciunt *Redundare* Activum, quam *Cessare*, *Regnare*, *Certare*, faciunt similia Participia. Vide me ad Verba *Ambulo*, *Dubito*, *Obstrepo.*

(118) *Regno*, *Subaudi regnum.*] Miror Ursinum To. I. p. [illegible] ubi, quia Tacitus An. XIII. *in quantum Germani regnantur* dixit, non adeo *fastiditurum se* ait, *Regnare urbem active*, *quantopere* [illegible] phrasis *sordeat. Certe rationem Grammaticam non obstare*, [illegible] *auctoritas forte deficiat.* [illegible] ea, quæ notaveram ad [illegible] *Ambulo* pag. 308. quæ [illegible] velim. Certe liquebit sic [illegible], si recte, *nec obstante*, ut ait Ursinus, ulla *ratione Grammatica*, dixeris active *Regnare* [illegible], eodem jure etiam *Dormire* [illegible]

lanto: idem 3. Carm. *Et regnata Cyro Bactra parent.* Virgil. *Acri quondam regnata Lycurgo.*

Regredior, subaudi *gressum*, Ennius citante Nonio; *Qui nunc incerta re atque inorata* (119) *gradum regredere conare?*

Reminiscor. Vide *Memini.*

Requiesco. Virgil. *Et mutata suos requierunt flumina cursus*: idem in Ceiri; *Quo rapidos etiam requiescunt flumina cursus.* « [Calvus in Io: *Sol* » *quoque perpetuos meminit requiescere cursus.* Sallust. » *Paulum requietis militibus.*] » Propertius libro 2. Eleg. ultima, ex Scaligeri correctione; *Quamvis ille suam lassus requiescat avenam*: ibidem, antepenult. *Jupiter Alcmenam geminas requieverat Arctos.* Vide *Quiesco*, [et quæ istic notavi.]

Resideo, (120) *Residere pœnitentiam*, dixit Plinius pro, *sedendo agere*, lib. 34. cap. 14. *Aristonidas artifex quum exprimere vellet Athamantis furorem, Learchum filium præcipitare volentis, et præcipitato illo residentis pœnitentiam.* Sic emendat ex antiquis

hiemem, *Vigilare amaras noctes*, *Cessare arva*, *Errare terram*, etc. Active et sine Ellipsi posse dici.

(119) *Gradum regredere.*] Manifestum hinc, dixisse Vetustissimos etiam *Regredere* scil. *Gradum*, vel *Se*. Inde vero sequitur τὸ *Regredi* esse Passivum, et ejusdem indolis et significationis, cujus est *Reverti*. Sic ergo et *Aggredi aliquem* ponitur pro *aggredi ad aliquem*, seu *aggredere se ad aliquem*. Repugnare quidem videtur, quod Priscianus lib. 8. p. 792. ex Ciceronis quadam ad Nepotem epistola, sed deperdita, adfert, *Hoc restiterat etiam, ut a te fictis aggrederer dolis.* Nam ibi *aggredi* passive ponitur, et ita ut Passiva locutio *Ego aggrederer a Te* respondeat Activæ directæ et sine Ellipsi, *Tu aggrederes Me*. Sed præterquam quod talia fragmenta dubiæ aliquantulum sint fidei, nihil adeo certi ex Passivis locutionibus ad constituendam Verborum in O naturam, vel negandam, si aliunde ea probetur, elici potest. Vide quæ paulo ante ad Verbum *Regno*, et dein ad *Supersedeo*, atque alibi jam notavimus. Sed et ostendimus jam sæpe, mutari ea aliquando per abusum constructionis, ut Verbis etiam vere Activis addatur Ellipticus plane Accusativus, qui et ipse per Passivas locutiones convertatur tamen in Nominativum. Vide, quæ notavimus ad Verba *Obstrepere*, *Plangere*, *Plaudere* Nota 108. *Rorare*, etc.

(120) *Residere pœnitentiam.*] Ridiculus ille est error Torrentii ad Suetonium in Cæs. cap. 4. et qui eum sequuntur, Sanctii atque Aug. Buchneri, in explicandis et construendis verbis Plinii, dum putant Accusativum *pœnitentiam* regi a participio *residentis*; quod potius una cum suo Substantivo *Athamantis* ab illo

Levinus

Levinus Torrentius. Plaut. Capt. act. 3. *Venter gutturque resident esuriales ferias*, pro, sedendo agunt. Cicero de leg. 2. *Denicales* ferias appellat, *quibus residentur mortui*, quod scilicet sedendo mortuis feriarentur.

" [*Resisto.* Dictys lib. 2. *Neque amplius resisti* » *adversum eos poterat.*] »

Resurgo. Vide in *Surgo.*

" [*Revertere*, subaudi *se.* Cicero; *Legali re ino-* » *rata reverterunt.* Lucretius de Injuria; *Atque unde* » *exorta est, ad eum plerumque revertit.*] »

" [*Rideo*, subaudi *risum.* Cicero 7. Fam. epist. » 25. *Ne rideamus* γέλωτα σαρδόνιον, id est, *risum* » *Sardonium.*] » [Immo est Neutrum, ut *Gaudeo*, *Doleo*, etc.]

Roro. Plinius lib. 17. cap. 10. (121) *Si roraverit quantulumcunque imbrem.* Ovid. *Scribimus, et lacrymis oculi rorantur obortis*: idem 3. Fastor. *Mollis erat tellus rorata mane pruina*: idem 2. de Ponto; *Roratas rosas.* Et in sacris; *Rorate cœli desuper et nubes pluant justum.* Vide *Pluere.*

Nomine regitur, cujus Accusativus pendet a verbo *exprimere.* Sensus enim est, voluisse artificem *exprimere*, tum *furorem* Athamantis, quando præcipitabat filium, tum ejusdem *pœnitentiam*, quum jam residebat, postquam præcipitarat filium. Furor est in præcipitante, *pœnitentia* in *residente.* Neutraliter ergo hic ponitur *residere*, at vero *residere ferias* active forsan dicitur, sed ea ratione, qua *æstuare annum*, *vivere Bacchanalia.* Vide supra ad vocem *Æstuo.* In Ciceronis loco, ut sensus sit verbis congruens, legerim cum Salmasio ad Plaut. Epid. III. 4. *quia residentur mortuis*, scil. 5. feriæ. Sed et habent vulgatæ edd. *quia.* Nam integer est locus *Denicales, quæ a Nece appellatæ sunt, quia residentur mortui.* Manutius edidit, *quia residunt mortui.* At antiquissima Mediolanensis anni 1499. exhibet longe aliter, et forsan rectissime. *Nec vero tam Necia, quæ a nece appellata sunt, quia resident mortui.* *Necia* videtur ex Græco Νέκυα ortum: certe Νέκυες notat defunctos, Νέκυα et Νεκυία actionem, quæ ad mortuos pertinet, seu librum, in quo de mortuis agitur.

(121) *Si roraverit, etc.*] Diversi generis forent hi Accusativi *Rorare imbrem* vel *pruinam*, Et *Rorare rosas* vel *oculos.* Priores exposuerim, ut *Crepo sulcos*, *etc.* Vide Notam ult. ad cap. 2. et hoc Cap. ad Verb *Æstuo.* Posteriores, licet Passivis locutionibus, quarum magnam rationem non esse habendam sæpe jam diximus, (Vide ad Verba *Ambulo*, *Dubito*, *Regno*, *Supersedeo*, et *Obstrepo*) firmentur, tamen per Ellipsin a Præpos. *In*

(124) *Sedeo.* Priscian. verba sunt hæc ex lib. 18. de Imperson. construct. pag. 1134. *Nam quum dico* curritur, *cursus intelligitur;* et sedetur, *sessio*, et ambulatur, *ambulatio*, et evenit, *eventus*, *et similia: quæ res in omnibus verbis etiam absolutis necesse est ut intelligatur; ut* vivo vitam, ambulo ambulationem, sedeo sessionem, curro cursum. Vide *Curro.*

« [*Sibilo*, (125) subaudi *sibilum*, vel alium ac-
» cusativum. Horat. *Populus me sibilat, ac mihi*
» *plaudo ipse domi.*] »

(124) *Sedeo.*] Verbum hoc est vel maxime Neutrum. Neque ullis hic argumentis ad id probandum opus. Tantum dicam, liquere rem etiam ex eo, quod alia sint ejusdem originis, sed diversæ conjugationis, Verba vere Activa, huic Neutro quasi opposita, nempe *Sedare*, h. e. facere, ut animus, ægritudo, ira, tumultus, turba, etc. consideat, Plaut. Pœn. V. 4. 93. *Multorum annorum miserias nunc hac voluptate sedo.* Ut et *Sidere*, quod proprie notat demittere se ad sedendum vel quiescendum, atque adeo reciprocum pronomen ad sensum absolvendum requirit. Quando autem res dicuntur *Sidere*, tum vero illæ quoque accipi ita debent, ut quæ se demittant ad inferiora, ubi quiescant. Sed apud Plautum Trin. II. 2. 19. compositum *Consido* alium sibi Accusativum, activo maxime sensu junctum, habere creditur. Verba sunt Patris ad Filium, *Hæc tibi, si mea imperia capesses, multa bona in pectore consident.* h. e. considere facient, ut volunt Interpretes. At Ellipsis Pronominis Reciproci usitatissima istic quoque statuenda est solito sensu. Sic in Mundi origine *sidebant campi* apud Lucret. V. 493. Tac. An. I. 70. *Ut levior classis vadoso mari innaret, vel reciproco sideret.* Hinc jam diversa notant *Desideo* et *Desido.* Phædr. fab. 55. *Ruinam metuens Aquila desedit ramis.* Plaut. Bacchid. II. 3. 4. *Filium meum tamdiu tibi desidere.* Suet. Cæs. 2. *desedit apud Nicomedem*, et cap. 4. *ne desidere in discrimine sociorum videretur*, h. e. quiescere et manere otiosus eodem in loco. At *Mores desidentes* scil. *se*, sunt pessum euntes, apud Livium in Præfat. *Terra septem jugerum spatio in cavernam desedit* scil. *se*, apud Obseq. cap. 96. Ceterum *Obsideo Urbem*, *Circumsido Urbem*, per Ellipsin dicuntur, pro *Sedeo ob*, vel *ad Urbem*, *sido me* cum exercitu, h. e. castra pono *circum Urbem.* Hinc explicandum illud Lucret. IV. 352. *Aër crassior caliginis, qui cuncta foramina complet, obsiditque vias oculorum*, h. e. demittit se ob et in vias oculorum. Et Virgil. VII. 334. *ne Æneadæ possint Italos obsidere fines*, h. e. demittere se ob, vel undique in Italos fines, ad considendum et habitandum in iis. Sallustii Catil. 45. *Occulte pontem obsidunt*, ut habent MSti, h. e. occulte in insidias se demittunt et subsidunt ob vel juxta pontem.

(125) *Subaudi sibilum.*] Immo nihil. Nam Neutrum est. Accusativus, qui additur, per Ellipsin est interpretandus, licet in Composito *Exsibilare* etiam in Passivi Nominativum converta-

Sitio. Ovid. 1. Fast. *Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ*. Et, ut *Sitis sitim*, vel *sitire*, dicendum erat, sic per translationem dixit Cicero lib. 3. ad Q. Frat. *Neque sitio honores, neque desidero gloriam* : et 5. Phil. *Sanguinem nostrum sitiebat.*

« [*Solvere*, pro, solvere navem. Vide Ellipsin, » *Navem.*] »

Somnio. Plaut. Rud. *Mirum, atque inscitum somniavi somnium.* Sueton. Galba, *Somniavit speciem Fortunæ*, etc.

Sono. Virgil. *Nec vox hominem sonat* : idem Culice; *Sonat liquorem* : « [et 7. Æneid. *Verberaque insonuit.* Ubi Servius, *pro, verberibus insonuit, aut, per verbera.*] » Persius; *Sonat vitium percussa maligne fidelia.* « [Ovidius 4. Trist. 10. » *Hic ego finitimis quamvis circumsoner armis.* » Pedo ad Liviam; *Tales halcyonum ventosa per* » *æquora questus Ad surdas tenui voce sonatur* » *aquas.*] » [Vide Notam ult. ad Cap. 2. et hoc Cap. ad Verb. *Æstuo*. pag. 301.]

Spiro, vel *exspiro*. Arnob. lib. 1. *Nunquid suas animas exspiraverunt venti?* Apulejus de mundo; *Quum movetur, spirat illos spiritus.* Ovid. 3. Metamorph. *Deam spirat mulier.* Virgil. *Comæ divinum vertice odorem spiravero.* Horatius 3. Carm.

tur. Sic, quod sequitur, *Sitio*, et passim *Rideo*, cum Accusativis junguntur eadem ratione. Si quis tamen hisce Accusativis objectum actionis directe significari malit, atque adeo active eos regi, non valde repugnabo, neque in hoc Verbo, neque in seqq. *Sitio*, *Somnio*, *Sono*. Sed vel sic verum manet, esse ea etiam Neutra, et fuisse primitus vel maxime. Nec enim sequitur ex eo, quod Verbum aliquando active reperitur constructum, semper ergo esse Activum, et minime Neutrum, quod est [illegible] Sanctii et Scioppii. Consideranda in his origo et prima Verborum significatio, quæ si simplicem, absolutam, et in se permanentem actionem primitus notant, sunt Neutra : ista autem actio videtur aliquando transire in objectum aliquod, non proprie patiens, sed propter quod illa actio fit. Objectum illud si Accusativo solo exprimitur, Ellipsis ea est Præpositionis *Ob* vel *Propter.* Ellipsis vero illa si valde frequentatur, tunc Verbum illud paulatim usu ipso accipit speciem Activi veri. Sic *Ridere*, *et Sibilare*, sunt primitus Verba actionis per se absolutæ, sed præmissa Accusativis videntur transire in objectum aliquod, quod tamen proprie non patitur illam actionem, sed ejus causa est finalis.

Quod spiro, et placeo, tuum est. « [Propert. *qui* » *nunc magnum spiramus amantes.*] »

« [*Stillabit amicis ex oculis rorem*, Horatius in » Arte : Sicut idem, *Manare poëtica mella.*] » [Vide de utroque Verbo supra pag. 300.]

Stipulari stipulationem. l. 3. §. 1. D. jud. sol. l. 42. §. ult. D. solut. matri.

Sto. Plin. in epist. *Standum est epistolis Domitiani.* Vox in *dus, a, um*, non potest. esse, nisi a verbis regentibus accusativum; ut, *vivendum est*, subaudi, vivere. Plaut. Pseud. 7. *Quid agitur? P. Statur hic ad hunc modum*, id est, *statur stare*, vel *statio.* [At Vide ad Cap. 2. init. et ad V. *Ambulo* hoc Capite.]

Studeo. Horatius; *Hoc studet unum.* Cicero de reditu suo; *Quum vero literas studere cœpit.* Plaut. Mil. *Magis metuant, minus has res studeant.* Cicero Philip. 6. *Unum sentitis omnes, unum studetis*; idem de Finib. *Illud quod studet, facere possit ornatius*: idem Tuscul. *Hæc quum disputant, hæc student.* Ter. *Quin tu hoc potius stude.* « [Cum ergo » legis; *Studere alicujus*, vel *alicui*, pro, studio- » sum esse (126) subaudi *studium.* Poëta vetus apud » Ciceronem. 3. de natura Deorum; *Qui te nec* » *amet, nec studeat tui.*] »

Stupeo. Virgil. *Pars stupet innuptæ donum exitiale Minervæ.* Petron. Arbit. *Ceterum dum ego omnia stupeo.* [Vide supra ad *Doleo* et *Gaudeo.*]

(127) *Subire onus, molestiam, manus*, trita sunt.

(126) *Subaudi studium.*] Nihil minus. Nam tantum abest, ut in his locutionibus vere Neutralibus intelligendus sit Accusativus, ut etiam in prioribus per Ellipsin videatur interpretandus, tanquam qui a præpositione regatur. De Genitivo per Ellipsin Nominibus Adjectivis aut Verbis juncto vide supra II. 2. et ibi Notas 6. et 12. ut et hoc Capite ad Verbum *Interdico*.

(127) *Subire onus*, etc.] Sic mox *Succedere muros*, Intellige autem in his *Sub* vel *subter*, ut in verbis cum *præ* compositis, et accusativum habentibus, *præter*, cum *ex* compositis, *extra.* Vide etiam quæ notavi ad Verbum *Adeo.* Sæpe tamen alia quoque hisce compositis additur præpositio. Liv. I. 26. *Sensim ad montes succedunt.* Lucret. V. 1369. *Inque diem magis in montem succedere sylvas Cogebant, infraque locum concedere cultis.* Sed et cum Dativo

Pomp. Mela de quodam Specu; *et quo magis subitur, obscurior.* Vide *Eo.*

« [*Subsistere.* Livius 9. *Præpotentem armis Ro-» manum acies subsistere nulla, nec castra, nec » urbes poterant.*] »

Succedo. Fronto in verbo, *Succedo illam rem*, citat Sallustium in 3. hist. *Muros successerant.* Vide *Cedo*, [et quæ istic notavimus, ut et quæ modo diximus ad V. *Subeo.*]

Succenseo. Gellius lib. 6. cap. 11. *Psillos re aquaria defectos*, (128) *eam injuriam graviter Austro succensuisse.* Aristoph. in Pluto. μέμψιν δικαίαν μέμφομαι ταύτην, quæ sonant, *Hanc accusationem accuso*, vel *succenseo*, vel *expostulo.*

Sudo. Virgil. *Et duræ quercus sudabunt roscida mella*: idem, *Pinguia corticibus sudent electra myricæ.* Statius 5. Theb. *Gelidove labor sudatus in Æmo.* Quinctil. *Et vigilandæ noctes, et in sudata veste durandum.* [Confer Verba *Plango*, *Regno*, *Roro*, et quæ istic notavi, sed et quæ ad V. *Ambulo* pag. 305. et 308.]

« [*Sufficere*, pro satis esse; sicut in contrario » ejus, *Deficere*, subaudiri potest *se.* Ut enim » Cæsar dixit; *Tela militibus deficiunt*, similiter » dici potest, *Sufficiunt*, quod est, quasi præbent » se in aliorum deficientium locum; nam et Virgil. » dixit; *satis humorem tellus sufficit*: et, *pecori » frondem, Pastoribus umbram sufficere*, pro, » præbere.] »

(129) *Supersedere.* Agell. lib. 2. cap. 29. *Operam supersedemus.* Livius 6. *Rebus divinis supersederi jussum.*

Verba hæc construuntur sæpissime. Cæs. B. G. II. 6. *Succedere portis.*

(128) *Eam injuriam graviter succensuisse.*] h. e. propter eam injuriam. Sic passim Terentius, Andr. II. 3. 2. *Si id succenseat nunc.* et II. 6. 17. *Sed est, quod succenset sibi.* Verbum ipsum est plane Neutrum, et notat proprie, censionem Censoris ægre ferre, et ideo mussare, aliter post illum censendo.

(129) *Supersedere.*] Neutrum est, æque ac Simplex *Sedeo.* Casus, qui additur, a Præpositione pendet subintellecta et repetenda, *super*, atque ideo construi hoc

" [*Suppeditare* sumitur pro abundare, aut non " deesse, est tamen Activum. Cicero in Catil. " *Omnibus rebus omissis*, (130) *quibus nos sup-* " *peditamur, eget ille Senatu; Equitibus, urbe,* " *ærario.* Livius; *Manubiæ vix in fundamenta fani* " *suppeditavere*, id est, suffecere, satis fuere. Cic. " *Cui si vita suppeditavisset, consul factus esset,* " subaudi *se.*] "

Suppeto. Sallust. de Rep. *Alibi quidem quæ mens suppetit, eloqui non dubitabo.* " [Curt. lib. 7. *Ali-*

Verbum potest cum utroque Casu, qui ab illa Præpos. regitur, Accusativo et Ablativo, sed cum hoc construitur maxime. Nam de Accusativo res incerta est. Certe locus Gellii ab Sanctio allatus aliter se habet. Verba sunt, *Cognati operam quam dare rogati sunt, supersederunt*: Intellige *dare*, prout passim hoc Verbum cum Infinitivo construitur. Valer. Max. II. 6. 6. *Supersedeo te habere civem*, h. e. non curo. Et II. 8. 6. *rogari, ut venire supersedeant.* Sueton. Aug. 93. *Deflectere paulum ad visendum Apin supersedit*, Et passim Livius. De Ablativo, cujus, vel Dativi, (nam et cum hoc construitur τῷ *Supersedeo*) vicem sustinet Infinitivus in istis locutionibus, res est notissima. Nihil ergo adhuc Activi certi habemus. Quod si significationem indagemus, reperiemus propriam apud Sueton. Neron II. *Eques R. elephanto supersedens.* At metaphorice notat sedere et quiescere super aliqua re, ut adeo eam non cures, vel ea absistas, aut non utatis. Plaut. Pœn. I. 3. 5. *Supersede istis verbis*, h. e. omitte ea, abstine iis. Omni ergo ex parte si consideremus Verbum hoc, est illud plane Neutrum. Sed in passivo tamen occurrit, et disertioribus longe locis, quam est ille Livii, a Sanctio allatus. Cicero vel Cœlius Famil. VIII. ep. 8. *Si mihi non dedisset eas, potuit supersederi*, scil. edendis ludis, vel petendis abs te pantheris. Auctor ad Herenn. II. 17. *Hæc Causa Judicialis fieri non potest, sed quod potest vel ad Senatum, vel ad Consilium, venire, non visa est supersedenda.* Verum et hoc ipsum est indicio, ex locutionibus Passivis, ut sæpe jam diximus et probavimus, non debere constitui primam Verbi in O naturam, utrum Activum id, an Neutrum sit, immo neque ipsam Constructionis naturam. Nam sunt etiam Activa, quæ præter Accusativum suum, quem vere regunt, etiam alium habent sæpe, sed per Ellipsin certissimam sibi additum. Et tamen hic ipse sæpe etiam in Nominativum Passivi invenitur conversus. Vide ad Verba, *Penetrare*, *Plangere*, *Trajicere.* Sequeretur inde, regi ergo etiam istum Accusativum proxime a Verbo activo, quod tamen falsissimum est.

(130) *Quibus non suppeditamur.*] Legitur in Cicerone *suppeditamus*, hoc, ut videtur, sensu: quibus rebus, seu quarum ope, nos facile subministramus necessaria huic bello: plane ut Terent. Eun. V. 8. 46. *Ut tuo amori suppeditare possit sine sumptu tuo.* Et Heaut. V. 1. 45. *Si illi pergo suppeditare sumptibus*, Plaut. Asin. II. 3. 17. *Itaque hercle jam clamore et stomacho non queo labori suppeditare.* Videtur autem ver-

» *mentis congestis, quæ tantæ multitudini vel per* » *biennium suppeterent;* (131) subaudi *se.*] »

Supplico. Plinius lib. 13. *Iliacis temporibus non supplicabatur thure.* Cicero 2. Agra. *Voluerit populo supplicari.* [Vide Me supra ad Verbum *Invideo.*]

Supplodo. Vide *Plaudo.*

Surgo, « [subaudi *me*, vel *corpus*, (132) vel » *surgere*, aut *surrectionem.*] » Valer. Flacc. 5.

bum hoc revera esse Activum, et notare primitus, *aliquid subjicere alicujus pedibus*, dein vero laxiore sensu, præbere alteri et subministrare aliquid commodi. At quando absolute sine Accusativo reperitur positum, intelligitur SE, vel ALIQUID, atque adeo, sive de Hominibus, sive de Rebus adhibeatur, notat præbere se, vel aliquid subsidii, alteris, quod idem est ac *suppetere, adesse, sufficere, succurrere.* Sic illud Livii I. 50. *Manubiæ vix in fundamenta fani suppeditavere*, h. e. præbuere se, suffecere. Plaut. Trin. V. 1. *Ita gaudium gaudiis suppeditat*, h. e. præbet se, adest, suppetit. Tac. An. IV. 4. *Voluntarium militem deesse, ac si supeditaret, non eadem virtute agitare.* Liv. XXX. 25. *defendebatur egregie, quoad tela suppeditarunt.* Cic. de Offic. I. 4. *parare ea quæ suppeditent et ad cultum et ad victum*, h. e. præbeant se, idonea sint. Lucret. I. 548. *Materies ut suppeditet rebus reparandis.* Et III. 738. *At neque cur faciant ipsæ, quareve laborent, Dicere suppeditat*, h. e. præbet se nobis, in promptu est, illud *dicere.* In Catilinaria tamen Ciceronis pro *suppeditamus* mallem *superamus.* Nam neque *suppeditare* notat *abundare*, ut exponit Scioppius, et mea interpretatio, quam modo dedi, Ellipseos esse paulo longioris ac curioris forsan videbitur.

(131) *Subaudi se.*] Non putem. Nec enim unquam Active construitur hoc Verbum, neque id Analogia derivationis et significationis permittit. Locus ille Sallustii ex Orat. 2. ad Cæsarem, aliter est explicandus, quam facit Sanctius. Verba sunt, *Mihi quidem quæ mens suppetit, eloqui non dubitabo*, h. e. quæ mens et animi sententia mihi sit. Sic Gell. III. 3. *Cujus nunc mihi nomen non suppetit*, h. e. non adest, non succurrit. Plaut. Rud. II. 4. 36. *Fugiam hinc, res ita suppetit subito mihi*, h. e. evenit, accidit, se præbet. Pseud. I. 3. 100. *Ut ad litationem hodie suppetat satis Jovi.* Lucret. I. 149. *Et tamen ut plagæ quoque possint suppetere ipsæ, infinita opus est vis undique materiei*, h. e. fieri, obvenire, se præbere. Liv. 56. *Rudis in militari Homine lingua non suppetebat libertati animoque*, h. e. non succurrebat, subveniebat. Proprie enim hoc Verbum idem notat, quod *Succurrere*, et *Subvenire*, eademque significationis analogia. Hinc *Suppetiæ.* Vide Me infra IV. 4. ad Vocem *Iter.*

(132) *Vel surgere aut surrectionem.*] Vellem hæc abessent, quæ nihili sunt. Recte ceteroqui se reliqua habent, quæ hic traduntur. Nam *Surgere* revera est Activum, et contracte dicitur pro *Surrigere.* Tantum illud hic iterum observari velim, quomodo Usus unum idemque Verbum in Duo diversæ scriptionis et constructionis distinxerit. Nam idem est *surgere* et *surrigere.* Ast illud fere semper Neutrali ponitur specie, h. e. cum Ellipsi Pronominis Re-

Surgitur in somnos. Juvenal. Satyr. 4. *Surgitur, et misso proceres exire jubentur Consilio.* « [Plaut. » prologo Pseud. *Exporgi melius est lumbos, atque* » *exsurgier* : idem extrema Epidico; *Lumbos surgite,* » *atque extollite.* Livius 7. *Mucrone surrecto*, pro, » sublato, sursum erecto : nam *surgere* factum est » ex *surrigere*; sicut apud Horatium *surpuerat*, pro, » surripuerat.] »

Suspiro. Tibull. lib. 4. *Quod si forte alios jam nunc suspirat amores.* Horat. lib. 3. Od. 2. (133) *Illum adulta virgo suspiret, etc.*

TACEO. Pers. *Dicenda tacendaque calles.* Plaut. Mil. *Taceo te.* Terent. Eunuch. *Nec hoc quidem tacebit Parmeno* : ibidem, *potest taceri hoc.* Ovid. 2. Amor. *Amor tacetur in medio mari.* Terent. Adelph. *Ignotum est, tacitum est, creditum est.* Mart. in princip. *Fucinus, et pigri taceantur stagna Neronis.* Cicero, *Multa tacui.*

Tædet. Vide *Pœnitet.*

Tendere in urbem, subaudi *cursum*, vel *iter*, vel *se.* Virgil. *tendere iter velis; iter ad naves tendebat Achates* : idem, *Et gressum ad mœnia tendit.* Plaut. Pseud. *Tenes, quorsum hæc se tendant, quæ loquor.* « [Et Cist. *Qui est, qui recta platea cursum huc* » *tendit suum?* Sen. *sidera contrarium mundo in-* » *tendunt iter.* Hirt. de bello Afric. *Faustus Afra-* » *niusque iter in Hispaniam intendebant.*] » Virgil. Ceiri, *Nam se ad patrium tendebat semita limen.* Vide *Eo*, [sed potius *Contendo.*]

Timeo. Vide *Metuo.*

Titillo. Horat. *Ne vos titillet gloria.* Cic. Fin. *Si ea voluptas esset, quæ quasi titillaret sensus* :

ciproci. At hoc passim Active cum variis Accusativis. Sueton. Vitell. 17. *Mentum mucrone gladii subrectum.* Statius Theb. II. 27. *atque omnes capitum subrexit hiatu.*

(133) *Illum adulta virgo suspiret.*] Hic accusativus certissime per Ellipsin Præpositionis huic Verbo jungitur, plane ut *deperire aliquem, ardere Alexin*, et multa similia. Dicitur etiam *suspirare in aliqua.* Ovid. Fast. I. 417. *Hanc cupit, hanc optat, sola suspirat in illa.*

idem Offic. *Hominum multitudinis levitatem et voluptatem quasi titillantium.*

Tono. Virgil. *Tercentum tonat ore Deos.* Plin. præf. *Quanto tu ore patris laudes tonas.* [Sic *Crepare*, *Increpare* : Vide supra Not. ult. ad Cap. 2. et ad V. *Æstuo.* Cap. 3.]

« [*Trajicio.* Valer. Maxim. lib. 5. cap. 1. *Naves* » *ut prospicerentur, quibus se tuto in Africam* » *trajiceret.* Cic. *Marius parva navicula in Afri-* » *cam trajectus est.* Brutus ad Cic. *Alpes se traji-* » *cere.* Plancus ad eundem, *Exercitum Rhodanum* » *trajicere.*] »

« [*Transmitto.* Cicero, *Grues maria transmit-* » *tunt*, subaudi *se* : idem, *Cæsar* in *Africam trans-* » *misit* : et *Transmitti mari supero.*] » [Vide Me supra ad V. *Æstuo* in extr. *pag.* 303. 304.]

Triumpho. Gellius lib. 2. cap. 11. *Triumphavit triumphos novem.* Cicero 2. Offic. *Et ex ea urbe triumphari.* Horat. 3. Carm. *Medis triumphatis.* [Vide ad V. *Ambulo*, p. 306.]

Tremo, *Tremisco.* « [Propert. *Et domus intactæ* » *te tremit Arabiæ.* Horat. *Unde periculum, fulgens* » *contremuit domus Saturni veteris.* Propert. *Nec* » *tremis Ausonias, Phœbe fugate, dapes.*] » Vide *Metuo*, *Horreo*, *Abhorreo*, etc.

« [*Turbo.* Plaut. Bacch. *Nunc adest exitium Ilio,* » *turbat equus lepide ligneus,* (134) subaudi *turbas* : » sicut ibid.] »

VACO. Val. Max. lib. 4. cap. 3. *Deinceps et iis vacemus, quorum animus aliquo in momento ponendi pecuniam nunquam vocavit.* Locus est obscurus etiam doctis; (135) sed deest *Vacationem*, ut si dicas;

(134) *Subaudi turbas.*] Potius *Res*, aut simile quid. *Turbare turbas* notat proprie turbando omnia ciere turbas, ut *Crepare sulcos.* V. Not. ult. ad Cap. 2.

(135) *Sed deest vacationem.*] At *Vacatio alicujus rei* vel *muneris* significat immunitatem et concessum otium ab aliquo negotio, sicuti id ex innumeris exemplis constat. Atque ita, qui *vacasse nunquam vacationem ponendi pecuniam in aliquo momento* dicuntur, forent homines avari, qui nunquam cessaverint, aut immunes fuerint ab illo pecuniæ æstimandæ studio: contra quam sensit Valerius Max. qui abstinentes,

Nunquam vacas studendi, subaudi *vacationem*, ut Cicero loquitur.

Valeo, subaudi, *valetudinem*, quæ si nobis non esset, valere non possemus, ut nec vivere sine vita. Plaut. Persa, *Quid agitur Sagaristio? ut valetur?*

Vaporo. Virgil. 11. *Et templum thure vaporant*: et alibi *vaporatas aras*. Horat. in Epist. *Lævam discedens curru fugiente vaporet.*

Vapulo. Verbum hoc non solum Grammaticos omnes, sed etiam Quinctilianum conturbavit, qui lib. 9. cap. 3. *Neutro-passivum*, ut ipsi loquuntur, esse putavit. Omnes mihi videntur hujus verbi etymon, significationem, et constructionem, ignorasse. *Vapulo* ductum est a Græco ἀπολλύω, *pereo*, vel ab ἀπολλοῦμαι, *peribo*. *Peri*, vel *Vapula* sæpe reperias apud Comicos in futuro imperandi, atque etiam *plora*. Vide in Antiphrasi *Viola*. (136) Significat igitur *Vapulo*, male ploro, vel doleo. Est

seu pecuniam contemnentes, commemorare istic vult et incipit. Si ergo locus Valerii est integer, intelligendus potius erit Dativus *Negotio*, quod certe vocabulum sæpissime per Ellipsin omissum est ante Genitivos. Vide supra II. 3. et quæ istic notata. Sensus autem tunc erit, nunquam vacavit, seu nunquam se dedit illi cogitationi, quæ ponit pecuniam in aliquo momento. *Vacare* porro est prorsus Neutrum, itidem ut *Valere*, quod sequitur. At activum est *Vacuare*. Quando autem dicitur, *si vacat tibi*, intellige *animus* vel *tempus*.

(136) *Significat igitur Vapulo*, *etc.*] Immo vero, quum derivetur a Græco ἀπολλύω, ac ejus Præterito Medio, ut recte sentit Sanctius, et ulterius confirmavit G. H. Ursinus Observ. Philol. cap. 9. extr. significat potius *pereo*, *male mulcor*. Quapropter Varro recte *Vapula pro peri* positum censuit. Atque ita apud Ter. Eun. IV. 6. 4. *Si ad rem conferet, vapulabit*; significat, non, *contemnetur*, etc. ut mox Scioppius, sed, male mulcabitur, malum habebit. Et hinc Idem in Adelph. II. 2. 5. *verberare* et *vapulare* opponit, tanquam relatæ aliquo modo ad se invicem significationis. Ita Plautus Amphitr. I. 1. 178. *Hinc enim mihi dextera vos aures, ut videtur, Verberat. SO. Metuo, vocis in vice hodie hic Vapulem, quæ hunc verberat.* Et disertius Mil. Glor. V. 19. et 22. *Jura nociturum te nemini, quod tu hodie hic Verberatus, aut quod Verberabere. PY. juro, etc. Quod ego hic hodie Vapulo.* Sic et Lucretius IV. 937. ubi quum dixisset Corpus ab aëre extrinsecus crebro ictu *pulsari*, sed et intus *verberari* etiam ab aëre, qui ducitur atque reflatur, subjicit, *Quare utrimque secus quum corpus vapulet.* Sed et ipsum illud *vapulare* quando *fieri* alicui dicitur, notat utique passionem verberandi.

enim Fustuarium accipere. Græco proverbio dicebatur, *cæpas ede*, vel *plora*, quum significabant, se aliorum minas non curare. Vide Petr. Victor. lib. 13. Var. cap. 12. et Adag. *cæpas edere*. Id latine dicitur *Vapula*. Sæpe apud Plaut. et Terentium servi, vocati ab heris suis, respondent, *Vapula*, quum non existiment se id heris dicere. « [Plaut. Persa II. » 3. 17. *quid herus faciet mihi? Verberibus cædi* » *jusserit, compedes imponi? Vapulet, ne sibi me* » *credat supplicem fore. Væ illi. Mihi jam nihil* » *offerri potest, quin sim peritus.* Terent. Eunuch. » *Usque eo illius ego magnifica verba ferre possum,* » *verba dum sint; verum si ad rem etiam conferet,* » *vapulabit;* id est, contemnetur, pili non fiet, in » malam rem abire jubebitur.] » Et idem esse *Vapulare*, quod *dolere*, aut *plorare*, declarat eleganter proverbium, *Vapula Papyria*, quod proverbium ex Festo integrum adducam, quoniam Erasmus, quia corruptum et decurtatum legerat, minus explicavit; *Vapula Papyria*, inquit, *in proverbio antiquis fuit, de quo Sinius Capito sic refert, tum dici solitum esse, quum vellent minantibus significare, se eos negligere, et non curare, fretos jure libertatis.* Plaut. in Fenerat. *Heus tu, in Barbaria quod dixisse dicitur liberta suæ patronæ, ideo* [lege, *id ego*] *dico*, Libertas salve, Vapula Papyria. *In Barbaria, est in Italia. Ælius hoc loco* Vapula *positum esse ait pro* Dole; *Varro, pro* Peri, *teste Terentio in Phorm. Non tu manes? S. Vapula. P. Id tibi quidem jam fiet.* et Plaut. Curcul. *Reddin', an non, mulierem, priusquam te huic meæ machæræ objicio mastigia? S. Vapulare ego te vehementer jubeo:*

Ita vero non modo Terent. Phorm. V. 6. 11. verbis paulo post ab Auctore allatis, sed et Plaut. Asin. II. 4. 27. *Vapula. Id quidem tibi hercle fiet, ut vapules.* Diserte etiam Plaut. Pœn. IV. 2. 33. *Ut, ubi vapulandum est, tu corium sufferas*, h. e. manifeste, non, plorandum est, sed, ubi Ego verberandus ero, tu præbeas tuum corium, quod verbera mihi destinata excipiat. Quin inde omnis etiam Res, quæ mali quid patitur, aut interit, *Vapulare* dicitur. Sic *vapulat peculium* apud Plaut. Stich. V. 5. 12. quum magnam accipit cladem.

ne me territes. Hactenus Festus. « [Vere autem » Varronem *Vapula*, per *Peri*, interpretari, ex » hoc altero Plauti loco apparet, Curcul. sc. ult. » *Ego te vehementer perire cupio, ne me nescias.*] » (137) Nec dicitur latine, *Pueri vapulant a præceptore*, quod passim inculcant Grammatici, uno tantum Quinctiliani testimonio freti, qui libro 9. cap. 2. *Sic,* inquit, *ut testis in reum rogatus, an ab reo fustibus vapulasset, et innocens, inquit.* Sed hoc dictum aut Quinctilianus non intellexit, aut locus depravatus est; nam Tullius Ruffianus antiquus Rhetor in figura Apophasi, sic citat: *Et testis interrogatus ab reo num fustibus vapulasset, innocens, inquit.* Hæc vera lectio, et interpretatio est, non quæ ex Quinctiliano citatur. « [Seneca tamen extrema Apocolocynthosi » sic loquitur, *Producit testes, qui illum viderant* » *ab illo flagris, ferulis, colaphis, vapulantem.* Et » quidni dicatur *Vapulare ab aliquo*, sicut *Perire ab* » *aliquo*? Propert. lib. 2. Eleg. 27. *Solus amans* » *novit quando periturus, et a qua Morte.* Ovid. » *Discipulo perii solus ab ipse meo.* Plin. *Periit ab* » *Annibale.*] »

Veneo. In hoc verbo negotium nobis facessit idem Quinctilianus, cujus testimonio Grammatici freti audent dicere, *Servi veneunt a Mangone*, (138) quod ineptissime latine dicetur. Verba Quinctiliani sunt

(137) *Nec dicitur Latine.*] At vide quæ hic Scioppius et nos supra, I. 2. 1. pag. 9. disputavimus. Adde etiam, quæ Doctiss. Ursinus To. 2. pag. 318. tradit. Verba antiqui Rhetoris, quem Sanctius mox *Tullium Ruffianum*, sed rectius alii et ipse Sanctius infra. IV. 16. init. *Julium Rufinianum* appellant, potius ex Quinctiliano explicanda, quam contra: Nam *Testis in Reum*, non *ab Reo*, fuit *rogatus*, asi *ab Reo vapulavit.* Sed et utriusque verba convenient optime, si in Rhetore distinguatur post *interrogatus.*

(138) *Quod ineptissime Latine dicitur.*] Immo vero satis recte, et duplici quidem ratione. Nam *Servi à Mangone*, sunt servi in ditione ac dominio Mangonis: Et sic utique eodem prorsus modo dicitur, *amare mulierem a lenone.* Plautus Mil. Gl. II. 2. 5. *Quemque a milite hoc hominem videritis in nostris tegulis.* Terent. Andr. III. 1. 3. *Ab Andria est ancilla hæc*, Sed et *veneunt a Mangone* recte dicitur; et significat, opera Mangonis veneunt, seu Mango vendit eos. Plane sicut cap. seqq. leges, *Madescit ab Austro, doret a sole caput, A vento unda tumet.* Et similiter Gell. V. 14. *A vitio studioque ostentationis fit loquacior.*

lib. 12. cap. 1. *Certe Fabricius Cornelium Ruffinum, alioqui et malum civem, et sibi inimicum, tamen, quia utilem sciebat Ducem, imminenti bello, palam Consulem suffragio suo fecit, atque id mirantibus quibusdam respondit, a cive se spoliari malle, quam ab hoste venire.* Hæc ille; cui accedere non possum in hac phrasi, *ab hoste venire.* Dictum Fabricii sic effertur, *Malo compilari, quam venire;* et ita citatur a Cicerone 2. de Oratore. *Veneo* itaque fit ex *venum*, adverbio, et *eo*, *is;* ut *Ire pessum, ire venum, mittere pessum, mittere venum.* Si tamen contendas posse dici, *Servi veneunt a Cicerone*, non significabis, Ciceronem vendere, sed alium, volente aut jubente Cicerone, id est, a parte Ciceronis. Sic Plautus dixit; *Ubi sunt, qui amant a lenone.* Denique ridiculi sunt, qui verba *Neutro-passiva* excogitarunt. « [*Venum* tamen videtur esse accusativus » nominis *Venum*, cum (139) Tacitus dicat, *Veno* » *exercere.* Itaque in *Venum ire, Venum dare,* » *Venam asportare, Venum ducere*, subauditur *ad*, » quasi ad mercatum. Apulejus lib. 9. *Præconis voce* » *venui me subjiciunt.*] »

(140) *Ventilo.* Juvenal. *Ventilat æstivum digitis sudantibus aurum.* Martial. lib. 3. *Et æstuanti tenue ventilat frigus concubina.*

(139) *Tacitus dicat.*] An. XIII. 51. *Militibus immunitas servaretur, nisi in iis, quæ veno exercerent.* Et sic XIV. 15. *exstructæ cauponæ, et posita veno irritamenta luxus.* Sic ergo legendum etiam An. IV. 1. ex unico istius partis MSto: *non sine rumore, Apicio diviti et prodigo stuprum veno dedisse.* Hinc jam in Accusativo *Venum ire* et inde *Venire* Gell. II. 18. *Ex libertate in servitutem venum ierat.* Cicero Famil. XIV. 6. *Ex literis tuis cognovi prædium nullum venire potuisse*, h. e. vendi.

(140) *Ventilo.*] Videtur hoc quoque Verbum esse et Neutrum et Activum. Prioris est naturæ apud Sueton. Aug. 82. *æstate apertis cubiculi foribus, et sæpe in peristylio saliente aqua, atque etiam ventilante aliquo, cubabat.* At *ventilare frumentum* active videtur dici pro mittere et excutere in ventum, Columnella I. 6. *si exesæ fruges in horreo ventilentur, et quasi refrigerentur.* Hinc jam explicandum est illud Juvenalis Sat. I. 28. *Ventilare æstivum aurum*, h. e. in aërem mittere, ut frigusculum inde vel ventulum contrahat vel percipiat. Et Martial. V. 32. de puero in Tauro, *vagus ille per armos Currit, et in toto ventilat arma bove*, h. e. jactat et movet in aërem. Huc refero etiam illud XII. 18. *Dum per limina te potentiorum Sudatrix toga ventilat*,

Venio ab urbe, subaudi *viam*, vel *iter*, « [vel » accusativum cognatum, *adventum*, seu *venire*, » Hebræorum more; ut Habac. 2. *Venire veniet*, » *et non tardabit.* Pro quo vetus interpres, *Veniens* » *veniet.*] » Ovid. 1. Fast. *Seu quod ad usque decem numero crescente venitur.* Horat. *Ventum erat ad Vestæ.* Apul. lib. 9. *Quam veneramus, viam capessit.* [At vide *Ambulo*, *Curro*, *Eo.*]

(141) « [*Vereor*, subaudi *vereri.* Plaut. Bacchid. » *Hic vereri perdidit*, id est, verecundiam. Cicero; » *Quos non est veritum in voluptate summum* » *bonum ponere.* Hinc discimus, priscis in usu fuisse, » *Veretur me*, pro, verecundia seu pudor me afficit, » sicut *Pudet me*: et sicut *Vereor* postea dici cœpit, » similiter veteres *Pudeo* dicebant.] »

Vescor. [Vide pag. 280. ad cap. 2.] Tacit. in vita Agricolæ; *Eo ad extremum inopiæ venere, ut infirmissimos suorum nox, sorte ductos, vescerentur.* Plinius lib. 8. cap. 10. *Ideo si caprinum jecur vescantur*: idem 10. *Aves nonnullæ vescuntur ea, quæ rapuere pedibus.* Et lib. 11. *Qui Absinthium vescuntur.* Tibul. l. 2. *Sic usque sacras innoxia laurus vescar.* Vide *Utor.*

(142) *Vigilo.* Vide *Dormio*, et *Sudo.* « [Liv. » 10. *Tota nocte vigilatum esse.*] » Ovid. *Noctes vigilantur amaræ*: idem 1. Trist. *Aspicies illic positos ex ordine fratres, Quos studium cunctos evi-*

h. e. movet continuo. Sed *flabello Ventilare æstuanti* apud Martialem III. 82. notat flabello et ventilando frigus excitare et facere æstuanti, plane ut Juvenalis Sat. III. 253. et *cursu ventilat ignem*, h. e. currendo excitat, et movet in aëre. Confer ea, quæ ad Verbum *Æstuo* notavimus.

(141) *Vereor, subaudi Vereri.*] At vide me supra ad Verbum *Metuo.* De loco Ciceronis, et phrasi *Veritum est me*, vide, quæ notavimus ad Cap. 2. p. 278. et maxime ad hoc Caput pag. 370.

(142) *Vigilo.*] Est verbum sine dubio Neutrum. De locutionibus ejus Passivis egimus jam supra ad Verb. *Ambulo* pag. 3[illegible]5. At *Evigilare* construitur, ut *Elaborare*, *Exsibilare*, et similia, quæ speciem Activi usu ipso acceperunt; sed quæ a prima origine Neutra tamen fuisse credo, atque ideo Versum Ovidii hanc in sententiam exponi posse putem, *idem studium vigilavit ad finem usque, quod ad hos libros*, i. e. usque dum perfecti essent hi Libri.

gilavit

gilavit idem. Propert. 3. Eleg. 13. *Nox vigilanda mihi*.

Vivo. Terent. *Nam ego vitam duram, quam vixi usque adhuc*. Plaut. Epid. *Vitam ut vixissent olim in adolescentia*: idem Amph. *ut profecto* (143) *vivas ætatem miser*: in Pœnul. *Per quem vivimus vitale ævum*: Merc. *Qua causa vitam cupio vivere*. « [Et » Persa, *Faciam ut mei memineris, dum vitam » vivas*.] » Cic. de Senect. *Tertiam enim ætatem vixerat*. Ovid. *Jam tertia vivitur ætas*. Quinctil. *Qui vitam beatam vivere volet, philosophetur oportet*: idem lib. 3. *Accusatoriam vitam vivere*. Ovid. *Vivitur exiguo melius*. Cicero lib. 13. epist. 28. *Tum studia illa nostra, quibus ante delectabamur, nunc etiam vivimus*. [At Vide Cap. 2. extr. ad pag. 290.] « [Juvenal. *Qui Curios simulant, et Bacchanalia » vivunt*, vide Notas supra ad v. *Æstuo*, pro » vitam per bacchanaliorum tempus vivi solitam.] » Vide *Dego*.

Ululo. Lucan. 1. *Ulularunt tristia Galli*; et *Centum ululata per urbes*.] Vide ad *Æstuo* pag. 301.]

« [*Vomo*. Plaut. Rud. act. 2. sc. 6. *Fulmoneum » nimis velim vomitum vomas*.] »

Utor. Terent. *Mea bona utantur*: idem Adel. *Mea, quæ præter spem evenere, utantur sine*. Plaut. Asin. *Cætera, quæ volumus uti, græca mercamur fide*. Cato Rust. de villico. cap. 142. *Quomodo villicam uti oportet*: idem, *vicinas, aliasque mulieres quam minimum utantur*. Charis. lib. 5. *Utor hac re, nos dicimus, apud veteres autem et, Utor hanc rem, dictum*. Nonius Marcell. citat Turpilium in Peleo, *Nuptias abjeci, amicos utor primores viros*. Lucil. Satyr. *Quem metuas sæpe, interdum quem utare li-*

(143) *Vivas ætatem miser*.] *Vivere vitam* qua ratione dicatur, exposuimus jam supra ad Cap. 2. pag. 273 et ad Verb. *Æstuo* p 301. Eadem ratione recte quoque dici potest *vivere ætatem*, ut liquet ex seqq. apud Sanctium. At hic in Plauto Amph. IV. 2. 3. *Ut vivos ætatem miser*, alia certe est constructionis ratio, et ponitur *ætatem* absolute, pro, per omnem ætatem, per longam ætatem. Sic Asin. I. 1. 6. *Ut sibi superstes uxor ætatem siet*. Et Men. V. 1. 20. *Nam me ætatem viduam esse mavelim*. Terent. Heaut. IV. 3. 28. *Censes me ætatem velle id con simularier*.

benter. Vide *Abutor*, [et me supra ad Cap. 2. pag. 281.]

CAP. IV.

De Verbis passivis, contra omnium Grammaticorum opinionem. Dativus a nullo Verbo regitur. PER significat causam administram seu instrumentalem. A et AB non significant causam efficientem principalem. (sed Vide Notas) *Ab illo, pro parte illius, A te, id est, tuo jussu.*

SÆPE quidem Grammatici, nunquam tamen ita egregie delirarunt, quam in verborum passivorum deliramentis tradendis; ajunt enim, (1) rem, quam vocant Agentem, in passiva, in casu sexto cum *a*, vel *ab*, vel in dativo debere collocari. Nec desunt hebetiores, qui addant, etiam in casu quarto cum *per*; ut *Res agitur per eosdem creditores.* Totum falsum est.

(1) *Rem quam vocant Agentem, etc.*] Non adeo iterum delirant in ea quidem sententia Grammatici priores, qui censuerunt, quando rem Agentem in passiva locutione exprimi necesse erat, tunc istis modis eam exprimi debere, seu solere. Et vellem ostendisset Sanctius, quo alio modo aut ratione efferendam existimaret, nisi forte existimaverint, quod videtur, rem Agentem plane nullum in passiva locutione habere locum, dum mox hanc artis suæ regulam memorat: *Passivum verbum nihil præter Suppositum desiderat.* Id quod ego sane miror in Sanctio, cum cap. 2. hujus libri ipse dixerit ex Aristotele, *in omni actione esse alterum quod agat, alterum quod patiatur:* et certe Passio multo minus concipi queat sine ejus Auctore, h. e. sine Agente, quam Activo cujuscunque significationis sine Patiente, cum multorum verborum Actio non transeat in ullum patientem, Passio vero vix ulla sit, nisi quæ profecta ab Agente. Verum quidem, quod passivum verbum nihil necessario desideret in Constructione Grammatica præter Suppositum, et proinde res Agens, quando relinquitur in incerto, non semper exprimatur. Sed eodem modo se res habet in verbis vere activis, quæ item, ut passiva nihil aliud desiderant, siquidem accusativus Patientis eadem ratione, qua Agens in passione, potest omitti, nec ad perficiendam orationem requiritur. Patet id ex Livio I. 56. *Hoc exterritus visu, statuit mittere Delphos nec responsa sortium alii committere ausus, filios per ignota maria in Græciam misit.* Vides primum hic poni τὸ *mittere* sine Accusativo, qui etiam non requiritur ad explendam orationem seu sententiam, quando-

Ac de Dativo quidem facile dejicientur: nam uno aut altero male intellecto testimonio nituntur. Cicero dixit, *Neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur.* Sed deberent illi advertere, sæpe apud Ciceronem, et alios, reperiri in activa eundem Dativum. Cicero pro Balbo; *Non ut vobis rem tam perspicuam dicendo probaremus.* Itaque *hoc non probatur mihi*, est, *tu hoc mihi non probas.* Cicero Attic. lib. 4. *Quos libros, ut spero, tibi valde probabo.* Addunt ex Virgil. *Nec cernitur ulli*, id est, ab ullo. Nec Servium consulunt, quid id Græce dictum ostendit. Mihi tamen hic et ubique dativus acquisitionem significat: et quemadmodum Dativus a nullo verbo regitur, ita cuivis orationi aptissime jungetur: (vide supra lib. 2. cap. 4.) nec enim aliter significat, quum dico, *Da pecunias mihi*,

quidem *mittendi* simpliciter decretum prius à Rege factum, quam decrevisset, quem mitteret. Similiter cum ait Terent. Andr. I. 2. 14. *Meum gnatum rumor est amare*, scimus utique necessario fuisse istius actionis aliquod objectum, sed quoniam id vel ignorabatur, vel tanti non erat, ut exprimeretur, ideo accusativus istius objecti non modo recte omittitur, sed et nullus certus, licet in verbo vere Activo, quasi per Ellipsin omissus, desideratur. Vide et quæ disputavi supra ad Cap. 2. init. pag. 275 276. et infra ad Cap. 8. Sic vero etiam, quando dico, *Tu amaris in hac Urbe*, non necesse, ut exprimam omnino, à quibus ameris, licet tamen esse debeant illic, qui te ament. Vide et mox Nota 4. At vero si jam exprimere illos velim, non video, qua alia ratione id rectius faciam in lingua Latina, quam qua voluerunt Grammatici Veteres. Nec evertit hanc sententiam, quod tum Dativus ille, tum præpositio A vel Ab, sæpe etiam cum passivis alio in sensu et usu jungantur. Frequentissime enim id accidit aliis etiam, tum Casibus, tum vocabulis, ut varium habeant usum, sensumque varium recipiant. Certum utique est Genitivo enuntiari modo ipsum possessorem, modo rem possessam: immo memoravimus supra ad pag. 174. 175. et 247. occurrere aliquando duos Genitivos uno in commate, quorum alter sit quasi Activus, alter quasi Passivus. Similiter quidni et Dativus modo Agentem, modo Patientem, aliquo modo exprimat, ita ut tamen simul semper notet etiam aliquam acquisitionem, quæ æque fit Agenti ac Patienti. Quid multa? Manifeste utique Agens exprimitur in Dativo apud Liv. I. 31. *Romanis ab eodem prodigio novendiale quoque sacrum susceptum est*, h. e. Romani susceperunt per causam ejusdem prodigii, etc. Sic et Sallust. Jug. 107. *Sæpe ante paucis strenuis adversus multitudinem bene pugnatum.* Atejus Capito apud Gell. IV. 6. *Tib. Coruncanio Pontifici Max. Feriæ Præcidaneæ in atrum diem inauguratæ sunt.* Cæsar B. Gall. IV. 22. *Neque has tantularum rerum occupationes sibi*

quam quum dico, *Filius mihi peccat*, aut, *Non omnibus dormio.* Itaque *Non cernitur ulli*, id est, nulli ostendebatur, nulli erat conspicuus. Unde aptissime Apulejus de Deo Socratis, Homeri versiculum vertit,

Soli perspicua, ast aliorum nemo tuetur.

Addunt etiam ex Martiale lib. 2. *Si cui forte legeris*: et *si totus tibi triduo legatur.* Sed hi videntur ignorare Romanorum morem, (2) qui legentes anagnostas audiebant. *Habebant* (inquit Vives lib. 1.

Britanniæ anteponendas judicabat, ubi duplex est Dativus, quorum alter utique Agentem Cæsarem, qui *anteponeret*, alter quodam modo rem patientem, *cui* Cæsar alia nolebat *anteponere*, notat. Similiter Plautus Mercat. IV. 4. 1. *Nam mihi amatori Seni coquenda est cœna: atque equidem cum recogito, Nobis coquenda est, non quoi conducti sumus.* Ubi *Mihi* est Dativus agentis seu coqui ipsius, at *Seni* et dein *Nobis* sunt quasi Patientis, seu illius, in quorum usum res fiet. Ovidius Metam. VII, 824. *Nympham mihi credit amari*; at v. 828. *Ut mihi narratur.* Ubi prius *Mihi* manifeste est Agentis, qui amabat nympham, at posterius Patientis, cui alius rem narrabat. Suetonius Cæsare 19. *Eandem ob causam opera Optimatibus data est; ut provinciæ futuris Coss. minimi negotii decernerentur.* Tacit. de German. 3. *Ara Ulyssi consecrata.* In quibus omnibus, *pauci strenui* utique sunt, qui pugnarunt, *Pontifex Max.* qui ferias inauguravit, *Cæsar*, qui non anteposuit, *Optimates*, qui operam dederunt, *Ulysses*, qui aram consecravit. Vide et Ursinum To. 2. pag. 327. 328. Sic et A vel AB significet sane *à parte*, ut vult Sanctius; nihil tamen id obstat, quo minus simul adhibeatur ad exprimendum Agentem, à cujus utique parte proficiscitur Passio. Certe longe aliter ponitur, apud Terentium Hec. Prol. II. v. 10. *Ut ab eodem* (*Poëta*) *alias discerem novas Comœdias*, Sallust. I. Histor. *Omnis Gallia, nisi quæ à paludibus invia, fuit perdomita.* Liv. 1. 3. *A domo Numitoris, alia comparata manu, adjuvat Remus.* XLII. 60. *Cecidere ab Romanis ducenti Equites.* Cæsar B. Gall. II. 7. *Qui nuncii ab Iccio venerant.* Aliter apud Ovidium *Infesto ne vir ab hoste cadat.* Pompon. de Orig. juris, *Omnia manu à Regibus gubernabantur.* Cicer. *Ut scias eum a me non diligi solum, verum etiam amari.* His exprimitur Agens, a quo quid agitur: illis, unde et a qua parte quid acciderit. Vide et Ursinum To. 2. pag. 320. et seqq.

(2) *Qui legentes anagnostas, etc.*] Verum id quidem, sed qui tam lubenter etiam, dum alia agerent necessaria, ex aliorum hominum lectione proficere studebant, ipsi quoque per se legerunt vel maxime. Quare ineptum est prorsus, illa Martialis verba, et similia, ad solam lectionem per anagnostas referre. Deterioris etiam est notæ illa expositio τοῦ *Dicte mihi*, *dicendo nobis, causa docenda mihi est.* Vide et infra Not. 11.

de corrup.) *proceres Romani in illis imperii occupationibus lectores, quos Græca voce ἀναγνώςας nominabant, qui epulantibus, qui dormitantibus, lavantibus, deambulantibus, iter facientibus, legerent.* Imo et ab ipso Martiale disce, dativum in passiva esse acquisitionis, lib. 10. *At non et stamina differt Atropos, atque omnis scribitur hora tibi.* Plaut. *Mihi istic nec seritur, nec metitur.* « [Idem Trin. » act. 3. sc. 4. *Dicat literas apud portitorem resignatas sibi.* Ubi manifeste Dativus acquisitionis est, » non actionis: non enim ipse literas resignavit, sed » alii. Propert. lib. 3. eleg. 4. *Nec mihi mille jugis » Campania pinguis aratur.* Ubi similiter non actio- » nis, sed acquisitionis, Dativus est.] » At, inquiunt, in passivis participiis patet dativus rei agentis: ut, *Dicte mihi, dicende nobis.* Respondeo, Dativos illos, non propter participia, sed propter verbum substantivum esse positos; ut, *Sunt mihi amici:* ubi etiam acquisitio significatur, non actio, vel passio, ut, *Causa docenda mihi est*, id est, mihi, non aliis, expedit causam docere.

Qui asserunt rem agentem in accusativo collocari cum *per*, magis falluntur; nam quum Cicero dixit: *Res agitur per eosdem creditores*, non significavit, creditores agere rem, sed Regis amicos agere rem per creditores. Istorum error satis refellitur ex innumeris testimoniis, ubi in voce activa *per* adhibetur. Q. Curtius libro 9. *Invitatumque ad epulas per Boxum quendam Macerianum in convivio occidit.* Cæsar 3. Civil. *Pompejus frumentum omne per equites comportaverat.* Cicero, *Mirifice mihi et per se, et per Pompejum blanditur Appius*: idem, *Nihil interest, utrum per procuratorem agas, an per te ipsum.*

(3) Si præpositio *per* non significat rem agentem,

(3) *Si præpositio Per, etc.*] Res profecto mira, ita argumentari Sanctium, quum plane contrarium ex iis, quæ sequuntur, Ciceronis locis colligere debuisset. Nempe sicuti A et AB cum passivis designant plerumque rem Agentem, sic et *PER* eandem designare aliquando, quum istic promiscue et eodem plane sensu pro A vel AB ponatur, licet ceteroqui causam, ut dicunt, instrumentalem plerumque notet. Nam quis est ille Agens, qui op-

ut facile demonstrari potest, nec *a*, vel *ab* significabit: nam Cicero interrogatus per *per*, respondit per *a*. Locus est in prima et secunda epistola lib. 5. ad Famil. ubi Metellus inquit, *Non putaram Metellum fratrem ob dictum, capite ac fortunis* PER TE *oppugnatum iri*, cui respondet Cicero, *Quod scribis non oportuisse Metellum fratrem tum ob dictum a me oppugnari*: ibidem ad Lucejum; *Quum hoc demonstret me a te potissimum ornari celebrarique velle*: subdit paulo post, *Neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim*, etc. Vide infra.

Si per *a*, vel *ab*, res Agens significaretur, semper apponeretur, vel saltem suppleretur ablativus cum præpositione: sed in multis (4) suppleri non potest; non est igitur res Agens ablativus. Cicero pro lege Manil. *In quo agitur populi Rom. gloria, agitur salus sociorum, aguntur certissima populi Rom. vectigalia*: idem, *Æschines in Demosthenem invehitur*. Virgilius, *Tum vero in curas animus di-*

pugnavit Metellum, nisi *Cicero*, *Per quem* et *A quo* dicitur istic oppugnatus? Vide et Ursinum To. 2. p. 326.

(4) *Suppleri non potest.*] Neque necesse, ut semper suppleatur, vel addatur Passivæ locutioni Agens, sicuti neque in Activa semper requiritur Patiens: neque semper inveniri aut dari commode potest, certe non in Verbis Neutralibus, quæ Noster etiam pro vere Activis habet. Sed et minus vere dicitur, in plerisque sequentium *suppleri* aut dari *non posse* Ablativum Agentis. Supple enim, *in quo agitur Populi Rom. gloria*, scil. a nobis: *Æschines in Demosthenem invehitur*, scil. ab impetu iræ. Sic *Linquor animo* dicitur pro *ab animo*: *Consternor mentem*, et *Afficior pudore*, scil. ab ea re: *Videris esse Doctus*, scil. mihi, vel a me: *Animus diducitur*, scil. ab se ipso; plane sicuti, si Active dicerem, *Animus vertit tunc in omnes curas*, Sanctius utique, et recte, intelligeret *se*. Eadem prorsus in his omnibus Passivi est et Activi ratio Grammatica. Ut Passivum nihil præter suppositum desiderat, sic et Activum. Æque enim integra est oratio apud Terentium Andr. I. 2. *Omnes qui AMANT, graviter sibi dari uxorem ferunt*: Et Adelph. I. 2. 3. *Obsonat, Potat, Amat? dabitur a me argentum*: ac illa *Glycerium Amatur*. At, si jam Activo addere volumus rem Patientem, facimus id Accusativo. Si Passivo Agentem, ope Præpositionum utimur. Ita ergo *Pamphilus amat*, quam? *Glycerium*. *Glycerium amatur*, a quo? *a Pamphilo*. Vide et paulo ante Nota 1. Nihili ergo sunt, quæ toto hoc Capite contra hanc sententiam traduntur, licet ea adoptet etiam Gallicus N. Methodi Auctor.

ducitur omnes. Huc adde illa, *Linquor animo; consternor mentem: videris esse doctus; afficior pudore*, et innumera ejusmodi. Regula igitur Artis nostræ Grammaticæ vere est; *Passivum verbum nihil præter suppositum desiderat*.

A, vel *ab*, ut in universum dicam, sive in activa, sive in passiva, significat *a parte*, « [tamquam » si quærenti *Unde?* respondeatur, *Hinc*, *Illinc*: » ut si quærat quis; *unde petetur viaticum?* eique » ego respondeam, *a me petatur*, stolidus esset, » qui mea verba sic acciperet, quasi ego viaticum » petere debeam. Ita dicimus;] » *Ventus flat ab Oriente*. Et cum Cornelius Tacitus dixit; *Trepidatur a Cæsare*, non significat, Cæsarem trepidare, sed a parte Cæsaris, hoc est, Cæsarianos. Et Cic. 2. Offic. de Alexandri Pheræi morte, quum inquit, *Ab ea est enim ipse propter pellicatus suspicionem interfectus*, (5) non significat, ipsam Theben manu sua interfecisse regem, quem Thesiphonus, Pitholaus, et Lycophron ipsius Thebes fratres trucidarunt. Sic Plutarchus in Pelopida, et Diodorus Siculus lib. 16. Ann. 4. Olymp. 105. Pomponius Mela lib. I. cap. 21. *urbem Dioscuriada a Castore et Polluce conditam*

(5) *Non significat ipsam Theben, etc.*] At quorsum hæc! quum eodem iterum modo se res habeat in Activis locutionibus, seu innumeri occurrant Nominativi Agentium, eodem plane modo explicandi. Sic apud Ciceronem de Invent. II. 50. *Lex dicitur supplicio afficere*. Augustus apud Sueton. cap. 65. *Nepotem in insulam transportasse*, cap. 79. *modo tondere, modo radere barbam*. Multitudo plebis, apud Aelianum Var. Hist. XIV. 8. ποιῆσαι τὴν γραφὴν, *fecisse picturam*, quam ad ejus arbitrium et sententiam mutaverat identidem pictor. Neutiquam enim ipsi suis manibus fecerunt, qui in his fecisse quid dicuntur. Et tamen in Grammatica ratione Nominativi illi declarant utique personas Agentes, sive per se id egerint, sive per alios, quod discrimen ad Grammaticam rationem nihil facit. Disertissimus est locus, Quum l. 1. §. 12. D. de Vi, *Dejecisse etiam is videtur, qui mandavit vel jussit, ut is dejiceretur: parvi enim referre visum est, suis manibus quis dejiciat, an vero per alium. Quare et, si familia mea ex voluntate mea dejecerit, ego videor dejecisse*. Tum 2. Sam. XII. 9. ubi, quum David curasset Uriam occidi, dum mandaverat Joabo, ut eum periculis objiceret in pugna contra Ammonitas, quorum gladio etiam periit. Deus ergo per Nathanem Prophetam ingerit illi, *Tu Uriam percussisti gladio, et uxorem ejus tibi cepe-*

dicit, quam re vera Amphitus et Telchius, aurigæ Castoris et Pollucis, condiderunt. Vide Solinum. Terent. Phorm. *Non potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.* Hanc phrasin sic retulit Cæsar I. Civil. *Pauca apud eos locutus, quod sibi a parte eorum gratia relata non sit pro suis maximis beneficiis, dimittit omnes incolumes.*

Hic me locus admonuit, ut varia subjungam testimonia, in quibus eadem res nunc per *a* vel *ab*, nunc aliter enuntietur. Liv. lib. 26. Dec. 3. cap. 15. de Jubelio; *Me quoque jube occidi, ut gloriari possis, multo fortiorem, quam ipse es, virum abs te occisum esse.* Valer. Maxim. lib. 5. cap. 2. de eodem Jubelio; *Quid cessas in me cruentam securim distringere, ut gloriari possis aliquando, virum fortiorem, quam ipse es, tuo jussu interemtum.* Idem Valer. Maxim. lib. 5. cap. 3. de Carbone; *Sed nobis tamen tacentibus, Gn. Carbonis jussu tuo interemti mors animis hominum obversabitur*: Idem rursus de eodem, lib. 6. cap. 2. *Vidi Gn. Carbonem, cum in summo esset imperio, a te equite Rom. trucidatum.* Huc adde illa paulo ante relata de Metello et Lucejo.

Sed jam ad asylum sacrarum literarum confugiam, (6) ut pervicaces Grammaticos convincam. D. Paulus 6. ad Rom. §. 7. ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ

res in matrimonium, Occidisti eum gladio Ammonitarum. Sic ergo et Thebe ipsa interfecit maritum suum, at non per se, sed per fratres suos: atque adeo ut a Davide Urias, sic et *Alexander Pheræus a Thebe*, ac tot alii Illustres Viri a Tyrannis, Tiberio, Caligula, Nerone, etc. recte dicuntur *Interfecti*. Vide etiam Rupertum ad Pomponium JCtum de Orig. juris §. 30. Georg. H. Ursinum in Observ. Philol. cap. XI. pag. 217. etc. denique Me ad Aelian. XIV. 49 ubi et videbis, eundem Magistratus dici in Actis, modo *jussisse virgis cædi*, modo simpliciter *virgis occidisse*, quod contra seq. §. Auctoris nostri velim observes.

(6) *Ut pervicaces Grammaticos convincam.*] Etiam hæc inania sunt, quum A vel Ab varios et diversos habeant usus ac significationes, quarum una non excludit alteram. Vide quæ notavi ad initium hujus Capitis. Frustra ergo Auctor mox etiam operam dabit accumulandis tot locis, in quibus illæ Præpositiones aliud quid, quam agentem, notent. Possent enim longe plura proferri, in quibus manifeste designant eum, unde Passio directe

τῆς ἁμαρτίας, id est, *Qui enim mortuus est*, [scil. *peccato*, in Dativo. Confer ejusdem capitis §. 2.] *Justificatus est a peccato.* Verte in activam more Grammatico, et in hæresin incurres, sic; *Peccatum justificavit illum, qui mortuus est.* Quid absurdius? *A peccato justificatus est ille*, hoc est, *a parte peccati*, quia non pertinet ad eum peccatum. Ita dixit Pilatus, *Innocens ego sum a sanguine justi hujus.* « [Sicut Virgil. *Siccæ sanguine fauces*, pro, a » sanguine, id est, non humentes a sanguine.] » Obscurius illud Matt. cap. 11. et Luc. 7. *Justificata est sapientia a filiis suis*, id est, (7) doctrina non pertinet ad hanc generationem. Et Hieron. 10. *Stultus factus est omnis homo a scientia.*

A, vel *ab*, idem esse, quod *a parte*, multis possem testimoniis ostendere. Sed accipe pauca; ac primum in verbo Substantivo. Plautus Curc. *Tam a me pudica est, quasi soror mea sit.* Terent. Hecyr. *Narrat, ut virgo a se integra etiam tum siet:* idem, *Ab Andria est ancilla hæc*: idem Heaut. *Tantumne est ab re tua otii tibi?* Valer. Maxim. lib. 2. cap. 4. *Atellani autem ab Oscis acciti sunt*, id est, Romani acciverunt illos ab Oscis. [Vide Notam 6.] Cicero pro Muræn. *Nostri, inquam, illi a Platone et Aristotele, moderati homines*, id est, Platonici, et Aristotelei: idem 3. Orat. *A cæteris silentium fuit*: idem

oritur, et exhibetur alteri. Pro eo, quod tradit Auctor Valerium dixisse, *Atellani ab Oscis acciti sunt*, h. e. *Romani acciverunt illos ab Oscis*: annon æque recte et usitate dixisset, *Atellani acciti sunt a Romanis ex Oscorum civitate*? Et annon in his longe aliud qui notaret *a Romanis*, quam in illis *ab Oscis*? seu annon notaret eos, qui suam in urbem acciverint Atellanos? Sed neque quæritur, quid A vel Ab proprie notet etiam in passivis locutionibus, verum id in questione est, an, si in illis Agens debeat exprimi, id per eas præpositiones cum suis Ablativis præcipue et potissimum fieri soleat, nec ne. Sed et in Græcis D. Pauli verbis dicitur ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, non ὑπὸ, quæ proprie est Præpositio cum Passivis construi solita, quum ἀπὸ in alium plerumque, et sententiæ loci Paulini convenientem, usum adhiberi soleat. Latini utriusque vim una Præpositione A vel AB exprimunt, veluti, Israëlitæ liberati sunt *a Deo*, h. e. ὑπὸ, et a servitute *Ægyptiaca*. h. e. ἀπὸ.

(7) *Doctrina non pertinet, etc.*] Immo vero, doctrina laudatur ab iis, qui eam receperunt et cognoverunt. Confer Lucæ VII. §. 29. et 35.

pro Mil. *Beatos esse, quibus ea res honori fuerit a civibus suis*: idem pro Rabir. *Quorum impunitas fuit, non modo a judicio, sed etiam a sermone*: idem 1. Orat. *Vide ne hoc totum, Scævola, sit a me.* Ciceroniana sunt, *Locus a frumento copiosus; a magistratibus nuda respublica; ab amicis inops; a propinquis nudus; a suis munitus; orba ab optimatibus concio.* « [Dictys lib. 6. *Ubi multa indi-» gna expertus, ad postremum a Polyphemo pluri-» mos sociorum amiserit.*] » Cicero 3. Orat. *Nihil isti adolescenti, neque a natura, neque a doctrina, deesse sentio.* Terent. Heaut. *Sed hic actor tantum poterit a facundia, quantum*, etc. Cicero; *a voluntate scriptoris stare*; aut; *a se potius, quam ab adversario stare; a senatu stare.* Ter. Andr. *Concrepuit a Glycerio ostium*: idem; *Sed quid ab illo crepuerunt fores*? Ovid. « [epist. Dejan. *Infesto ne vir » ab hoste cadat*:] » et 5. Metam. *Magna feres tacitus solatia mortis ad umbras, A tanto cecidisse viro*: idem 13. Metam. *Occidit a magno, sic DI voluistis, Achille.* « [Alio sensu dixit Liv. lib. 25. » *Plures ab Romanis equites ceciderunt.* Significat » enim, plures Romanos interfectos.] » Prop. *Solus amans novit, quando periturus, et a quo.* Lucan. *Quis nolit ab isto ense mori.* Ovid. 3. de Ponto; *Disciplulo perii solus ab ipse meo.* Cic. 2. Offic. *Phalaris non a paucis interiit, ut hic noster*? idem, *a valentiore interire.* Plin. lib. 11. *Quum periit ab Annibale.* Liv. lib. 1. *Utrinque pugnam ciebant, ab Sabinis Metius Curtius, ab Romanis Tullus Hostilius.* Cic. *Tantum amorem sibi conciliarat a nobis omnibus.* Plaut. Most. *Qui a patre ejus conciliarem pacem.* Terent. Eunuch. *Ne quis forte internuncius clam a milite ad eam cursitet.* Cic. Attic. *Mare nunc, quia a sole collucet, albescit.* Horatius, *Multaque merces defluat tibi æquo ab Jove.* Virg. *Qui nunc Misenus ab illo dicitur*, id est, propter Misenum; sic, *Dux dicitur a ductu*, et *rex a regendo.* Plin. *Ab amicitia ejus Gracchanus appellatus.* Plaut. Cistel. *Doleo Ab animo, doleo ab oculis, doleo ab ægri-*

tudine. Plin. l. 24. c. 8. *Si caput a Sole dolet.* Cic. *Et a me insidias metuunt.* Ovid. *Nubibus assiduis pluvioque madescit ab Austro.* Cic. 1. Acad. *Nunciatum est nobis a M. Varrone, venisse eum ab Roma.* Val. Max. lib. 4. cap. 3. *Interim velim, ne mihi a Sole obstes.* Cic. 2. Nat. *Et si est calor a Sole, sese opponant.* Ovid. 1. Metam. *Postquam vetus humor ab igne percaluit Solis.* Lucret. lib. 6. *E in lucem tremulo rarescit ab æstu.* Cic. Attic. *Quum Romæ a judicibus forum refrixerit.* Cic. *Salvebis a meo Cicerone.* Quinctil. lib. 3. *An timendum a rege bellum?* Ovid. 2. Fastor. *Sed tamen a vento, qui fuit, unda tumet.* Cæsar. lib. 3. civil. *Hæc a custodibus classium loca maxime vocabant.* Plaut. Epid. *A morbo valui, ab animo æger fui.* « [Cic. *Mars* » *communis sæpe spoliantem jam et exsultantem evertit et perculit ab abjecto.* Itaque si dixisset; Spolians percussus est ab abjecto, non aliud intelligendum esset, quam percussum fuisse ex parte abjecti, velut instrumentum, per quod Mars eum perculit.] »

Sed quid in his moramur, si sola hac ratione hoc evincere possemus? Si præpositio *a*, vel *ab*, cum eodem verbo, et eodem sensu, in activa et passiva reperitur, insipientis præceptoris erit, utrobique rem agentem explicare. Verbi gratia, *Dabuntur a me pecuniæ*, (8) non est, *Ego dabo pecunias*, *sed dabo a me pecunias*, quod Hispane dicitur; *De mi parte, ó a mi cuenta.* Adferamus igitur exempla, ubi *a* vel

(8) *Non est, Ego dabo pecunias.*] Immo vero potest utrumque notare, et frequentius notat directe hoc ipsum. In altero sensu recte potest dici, *Dabuntur tibi pecuniæ ab Avo*, ita ut hoc *ab Avo* non referatur tunc proxime ad ipsam *dationem*, sed ad *pecunias*, quæ, cujuscunque manibus datæ, veniunt ex arca Avi. Similia vide mox ad Vocem *Avo*, et adde omnino Ursinum To. 2. pag. 323. 324. In sequentibus confundit semper Sanctius significationes diversas τῶ A vel Ab, quæ respondent Græcis ὑπὸ et ἀπό. Vide supra Not. 6. Certe longe alius est sensus in illis, *Navis a prædonibus abducitur*, alius in his, *Uxor a marito abducitur.* Istic Prædones sunt, qui navem abducunt, hic Maritus, a quo Alius abducit uxorem. Sed et in multis τὸ A non Verbis proxime, sed Nominibus, in construendo jungendum est. Vide Notam seq.

ab eodem sensu in activa et passiva, in uno eodemque verbo, reperitur.

Abalieno. Cicero; *Neque vero M. Tullius animum a vestra abalienavit potestate.* Plaut. Mil. *Istuc crucior a viro me tali abalienarier.*

Abducere animum a solicitudine, et puerum a Grammaticis; et abducere a nido, trita sunt, Cic. *Nave a prædonibus abducta; A marito ad divortium uxor abducitur*, teste Donato. « [Plaut. Pœn. » *Filius abductus a patre puer septuennis surri-* » *pitur.*] »

« [Accipere ab aliquo, et accipi. Livius 10. *Si-* » *milius vero est, a Gallo hoste, quam Umbro,* » *eam cladem acceptam.* Ita, *Ab illo acceptæ*, vel » *allatæ, literæ*, non significat illum accepisse, » vel attulisse, sed literas illius esse acceptas, aut » allatas.] »

Accipio. Terent. Adelph. *Abs cuivis homine, quum est opus, beneficium accipere gaudeas.* Cicero Acad. *Quæ a quovis accipi oporteret, et quæ repudiari.*

Adfero. Cicero Senect. *Eique dona a sociis attulisset*: idem 3. leg. *Cui ne reditus quidem ad bonos, salutem a bonis potuit afferre*: idem Attic. *Et plus a vobis præsidii, quam a cæteris opis ad salutem potest afferri*: idem, *Nuncii a Parthis adferuntur.*

Aufero. Cicero pro domo sua, *Clodius pecunias consulares abstulit a senatu*: idem Attic. *Totam Academiam a nobilibus nobilissimis abstuli.* Plaut. Pseud. *Auferetur id præmium a me, quod promisi per jocum?*

Amo. Plaut. Pseud. *Ubi sunt isti, qui* (9) *amant a lenone*: idem Pænulo, *Amant a lenone hic.* Cicero,

(9) *Amant a lenone.*] Hæc non pendent proxime a Verbo, sed ab intellecto Nomine *mulieres.* Et similia occurrunt etiam in *Adfero, Do, Habeo, Lego et Reddo.* Nam in hisce, *Literas a te mihi stator tuus reddidit*, *a te*, refero non, ad *reddidit*, sed, ad *literas.* Atque ità Cic. Famil. IX. ep. 16. *Levior est plaga ab amico, quam in debitore.* ep. 21. *Nihil tibi opus est illud a Trabea.* Sic *Hospes a Zacyntho, ostium a Glicerio, nuncius ab illo, pecunia ab argentario*, et quamplurima similia. Vide supra ad Caput 3. et Vo-

ut scires, eum non a me diligi solum, verum etiam amari.

Audio. Cicero de Senect. *Sæpe a majoribus natu audivi*: idem 3. Finib. *Esseque hominis, ingenui, velle bene audire a parentibus: nostros senes commemorare audivi ab aliis senibus auditum.* Claud. de raptu libro 1. *Jam magnus ab imis Auditur fremitus terris.*

Avello. *Sperat se a me avellere; Non ab ea rep. avellar.* Sic divello, et revello.

Avertit oculos ab illo; *A judicibus oratio avertitur.*

Do. Cicero Attic. libro 14. *A me hoc illi dabis*: idem pro Flac. *Ab Attilio Servilio dicit se dedisse, et a suis fratribus*: idem Attic. *Se a me quodammodo dare.* Plaut. Capt. *Viaticum ut dem ab trapezita tibi*: idem Menæch. *Da sodes a te, post reddidero tibi.* Terent. Adelph. *Dabitur a me argentum.* Cicero 1. Verr. *Tempus, quod mihi ab amicorum negotiis datur*: idem Attic. *Datur mihi epistola a sororis tuæ filio*: idem 1. Leg. *Nullam tibi a causis vacationem video dari*: idem lib. 7. epist. *Ad Cæsarem litteræ mihi dantur a te.*

Defendo. Virgil. *Dum teneras defendo a frigore myrtos.* Plinius, *Vestes a tineis defendit hæc herba.* Cæsar 2. Civil. cap. 11. *Musculus defenditur a nostris.* Cicero 2. Agrar. *Ab hostibus defendi paludibus.* Vide *Munio*, et *Prohibeo.*

Dejicere oculos a Rep. *Dejectus ex aliquo, et ab aliquo loco.*

Desidero abs te aliquid; *Desideratur a magno philosopho gravitas.*

« [Desperare ab aliquo. Cicero in Pison. *Te spem* » *habere a Tribuno plebis, si tua consilia cum illo*

cem *Veneo.* At alio sensu dicitur *eum a me diligi*, *Prædii plus a vobis potest adferri. Navis a prædonibus abducta, dabitur a me argentum. Musculus defenditur a nostris ex turri*, quod, ut et reliqua, Sanctius male pro sua attulit sententia. Sic *Haberi a me tibi hunc honorem, Haberi ludibrio a suo viro, etc.*

» *conjunxisses ; a Senatu quidem desperasse*, id est ; » te nihil tibi de Senatu polliceri posse.] »

Emo et Redimo. Plaut. Rudent. *Qui prædam ab eo emerat.* Val. Max. l. 4. c. 2. *A piscatoribus in Milesia regione verriculum trahentibus quidam jactum emerat.* Cicero Offic. *Aut captos a prædonibus redimunt :* Cicero 1. Verr. *Emtum est ex senatusconsulto frumentum ab Siculis, prætore Verre* : idem pro Sextio ; *Ex his princeps emitur ab inimicis meis.* Plaut. Epid. *A lenone quædam ut fidicina, quam amabat, emeretur sibi.* Sueton. August. *Cajum et Lucium adoptavit domi per assem, et libram, emtos a patre Agrippa.* Livius Dec. 4. lib. 4. *Ut captivi ab Annibale redimantur.* Juven. Satyr. 4. *Monstrum nulla virtute redemtum a vitiis.* Ovid. in epist. *Si tibi ab Atrida pretio redimenda fuissem.* Vide *Peto* et *Postulo.*

Eripere a periculo ; (10) *Vereor ne eripiatur a nobis regia causa.*

Excludo. Cicero pro Cluent. *Excludere ab hæreditate* : idem Verrin. 5. *Excludere aliquem a negotio.* Terentius Andr. *Ut ab illa excludar.* Cicero 1. Orat. *Repelli et excludi a gubernaculis civitatum.*

Exigere aliquid ab aliquo. Quinctil. lib. 1. *A Grammaticis exigitur poëtarum enarratio.* Cæsar 1. Civil. *Pecuniæ a municipiis exiguntur.*

« [Exspectare ab aliquo. Cicero ; *Omnia volo a* » *me postules, et exspectes :* idem ; *Diligentiam a* » *me exspectari puto.*] »

Extorquere aliquid ab aliquo, tritum est. Cic. *Pecunia omnis ab eo extorta, atque erepta est.*

Facio. Cic. de univers. *Mundus per se, et a se, et patitur et facit omnia :* idem 1. Invent. *Commune est, quod nihilo magis ab adversariis, quam a nobis facit :* idem de Orat. *A se aliquid facere.* Tritum est, *hoc factum a vobis.*

(10) *Vereor ne eripiatur a nobis.*] Locus est ex Cicerone Famil. 1. 5. ubi olim quidem ita vulgo lectum est, at nunc in optimis et ad MStos emendatis edd. legas *eripitur nobis* quæ A.

« [Ferre ab aliquo. Vide supra *Aufero*. Plaut. » Rud. *Nisi multis blanditiis a me gutta ferri non* » *potest*, id est, tu a me non feres guttam aquæ.] »

« [Furari ab aliquo. Cic. *Si ego tuum ante le-* » *gissem, furatum me abs te esse diceres.*] »

Flagito. Cic. ad Appium, *Flagitare promissum ab aliquo per litteras.* Cic. pro Sext. *Flagitabatur ab his quotidie cum querelis bonorum omnium, tum etiam precibus senatus, ut meam causam susciperent.* Vide *Postulo.*

Habeo. Terent. Phorm. *Otium a senibus ad potandum ut habeam.* Cicero Bruto; *Nullas adhuc a te literas habebamus* : idem pro Sext. *Habere beneficium ab aliquo* : idem I. Offic. *Scenicorum quidem mos tantam habet a vetere disciplina verecundiam*, etc. idem 12. Famil. *Habeas eos a me commendatos* : idem, *habere præsidium*, vel *spem*, *ab aliquo* : idem in Vatin. *Quare ne tibi hunc honorem a me haberi forte mirere* : idem pro Cœlio, *Eam dignitatem in M. Cœlio habitam esse summam, hodieque haberi ab omnibus.* Egregius locus est in Plauti Menæch. act. 5. *Ludibrio pater habeor.* SE. *Unde?* MUL. *Ab illo meo viro.*

Impetro. *Civitatem ab aliquo impetrare*, tritum est. Cic. Amicit. *Quid postules ab amico, et quid patiare a te impetrari.* Plaut. Mostel. *Aliud quidvis impetrari a me facilius perferam* : « [Et Rud. *Decet* » *id abs te impetrari.*] » Val. Max. lib. 4. cap. 3. *A servis vix impetrari potest, ne eam supellectilem fastidiant, qua uti Consul non erubuit.* Cæsar I. Civil. *Ægre ab iis impetratum est, ut in senatu recitarentur.*

Lego, as. Cic. pro Cluent. *Itaque ei testamento legat pecuniam grandem a filio* : idem in Topic. *Uxori ancillarum usumfructum legavit a filio.* In passiva tritum est apud Jurisperitos. *Domus legata est a Titio.* Vide Brissonium, et Hotom. in A vel AB, et pensita phrasin.

Lego, is. Cic. Attic. 16. *A Bruto legi Antonii edictum* : sic dicimus, *Legi a te literas.* Ovid. 3.

Pont. *A posteritate legi.* Cic. *Liber tuus legitur a me diligenter*, id est, per meos; ut, *Trepidabatur a Cæsare.* Et captus oculis etiam diceret, (11) *Terentius legitur a me diligenter.*

Libero. Cic. *Liberavi hunc a Cæsare*, tritum est: idem, *liberare se ab aliquo*: idem, *A scelere certe liberati sumus*: idem, *Te a quartana liberatum gaudeo.* Vide *Separo.*

Mitto. Cic. 13. Attic. *Ab illo mihi mittas*: idem, *et a me missi sunt.*

Movebo hunc a sacra linea: remove te ab illo: removentur a vitiis.

Munio. Tacitus lib. 10. *Sævus ille vultus, et rubor, a quo se contra pallorem muniebat.* Colum. *Quantumque res patietur, a frigore et tempestate muniemus*: idem, *Hortum ab incursu hominum pecudumque munire.* Horatius; *Inclusam Donaën munierant satis nocturnis ab adulteris.* Lucret. lib. 3. *Quod lethalibus ab rebus munita tenetur.* Cæsar. 2. Civ. *Tecta atque munita ab omni ictu telorum.* Tacitus, *Munitus ab insidiis.* ut Horat. *Tutus ab infestis latronibus.* et Ovid. *Tutus ab insidiis.* Vide *Defendo.*

« [Mutari ab aliquo, id est, ex eo, sive pro eo, » sive qui fuerat. Virg. *Heu mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo Hectore?* Ubi ridiculus sit, » qui *Ab* rem Agentem significare putet.] »

Numero. Cicero pro Flac. *Si prætori dedit, a quæstore numeravit*: idem 2. Phil. *A se numerare.* Mart. *Omnis ab infuso numeretur amica Falerno.* Vide *Solvo.*

Pello. Liv. lib. 2. *Tarquiniensis ab sua parte Romanum pepulit.* Terent. *Quisnam a me pepulit*

(11) *Terentius legitur a me, etc.*] Recte; scil. per anagnosten, ita, ut ipse omnia Terentii audiat et percipiat. Sed eadem ratione diceret quoque Cœcus, *Legi Terentium diligenter.* In qua activa locutione sicuti Agens concipitur et habetur ille Cœcus, sic et [illegible] in Passiva. Disertissimum etiam est illud Ovidii, *a posteritate legi.* Sed talia reperies plura in sequ[illegible]. Vide et supra Nota 2.

tam

tam graviter fores : idem, *Et istum æmulum ab ea pellito.* Cæsar. 1. Gall. *Quum hostium acies a sinistro cornu pulsa.* Liv. *Cætera a fronte pulsa.*

« [Perire ab aliquo. Plaut. Pœn. act. 4. sc. 4. (12)
» *Metuo ne a te perdam*, pro, peream. Ovid. *Dis-*
» *cipulo perii solus ab ipse meo.* Plin. *Qui periit*
» *ab Annibale.*] »

Peto a te, tritum est. Cicero. 6. epist. *Nec tamen ipse, a quo salus petitur, habet explicatam rationem salutis suæ* : idem 1. Divinat. *Ut ab ejus solo, in quo est humatus, oracula peterentur.* Mart. *A caupone tibi fex Lætetana petatur.* « [Livius 6. *Ab*
» *Latinis Hernicisque res repetitæ.* pro Romani a
» Latinis repetierunt.] » Vide *Emo*, et *Reposco.*

Postulare ab aliquo, tritum est. Cicero 1. Leg. *Veritas a te postulatur* : idem 2. Tuscul. *Quod ergo et postulatur a fortibus, et laudatur, quum sit*, etc. idem lib. 1. *Postulatur a te jamdiu, vel flagitatur potius historia.* Cicero Philip. *Sed quoniam ab hoc ordine non fortitudo solum, sed etiam sapientia, postulatur*, etc. Vide *Emo.*

Prohibeo vim ab amico, et amicum a vi, dicimus Cic. 3. Offic. *Nam et a rep. forensibusque negotiis, armis impiis vique prohibiti.*

Projicere, et Rejicere a se mala; tritum est. Cic. *A liberis suis abstrahi, et a conjuge abripi, et ab aris focisque innocentem projici.* Nota hæc Infinita verba.

Promo. Cic. 2. Orat. *Ne ipse aliquid a me promsisse videar.* idem, *Juris utilitas vel a peritis, vel de libris depromi potest.* 1. Orat.

Reddo. Cic. *Literas a te mihi Stator tuus reddidit* : idem, *Literæ mihi redditæ sunt a te* : idem, *Literæ mihi redditæ sunt in senatu ab Lentulo.*

(12) *Metuo, ne a te perdam.*] Locus est in Pœn. IV. 2. 62. *Metuo, dum hero insidias parem, ne a te perdeam*, pro pereram: litera D, ut videtur, interposita, quod fieri creditur etiam in *ardeo* ab *areo*, *gaudeo* a *gaveo*, unde *gavisus*. Gronovius Pater legit *pendeam*, h. e. tua opera pendeam in cruce.

Rapere ab aliquo, tritum. Horat. 3. Carm. *Aut aquosa raptus ab Ida.*

« Recuperare ab aliquo, Hygin. Fab. 69. *Ut exer-*
» *citum sibi commodaret ad regnum a fratre recu-*
» *perandum*: et Fab. 85. *Pelops a Lajo filium bello*
» *recuperavit.*] »

Repellere servitutem a civibus, dixit Cicero ad Brutum. Cic. 1. Orat. *Repelli et excludi a gubernaculis civitatum.*

Reposco. Cic. 1. Verr. *Nihil est quod minus ferendum sit, quam rationem ab altero vitæ reposcere eum, qui non possit suæ reddere.* Valer. Maxim. lib. 3. cap. 6. *Quum a Scipione ratio in curia posceretur*, id est, quum Tribuni ab eo peterent rationem. Vide *Peto* et *Postulo.*

Separo. Cic. Lucejo; *Qui omnes a perpetuis suis historiis ea, quæ dixi, bella separaverunt*: idem 4. Acad. *Quoniam vera a falsis nullo discrimine separantur.* Ovid. 1. Amor. *A domina separari.* Vide *Libero.*

Solvo. Cic. 5. Attic. *Sed etiam hoc dicit, se a me solvere*: ibid. lib. 7. *Ab Egnatio solvat, quod tibi debet*: idem pro Planc. *Ab aliquo persolvere*: idem: *Id a vobis persolvere me sinite.* Plaut. *Res solvetur ab trapezita meo.* Cicero, *Solutus a cupiditatibus.* Ovidius, *Ab amplexu alicujus solvi.* Vide *Numero.*

Sumo. Terent. Adelph. *Postremo a me argentum, quantum est, sumito.* Cicero pro lege Man. *Ab eodem Pompejo omnium rerum egregiarum exempla sumantur.* Ovid. 2. Amor. *Fastus sumuntur ab imagine speculi.*

Tego. Cæsar. 3. Civil. *Qui portus ab Africo tegebatur, ab Austro non erat tutus.*

Verbum igitur passivum solo supposito contentum est. Cicero lib. 15. epist. citat versiculum Nævii, *Lætus sum laudari me abs te, pater, laudato viro.* Sed attende, quomodo distinguat idem Cicero lib. 5. ad Lucejum; *Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantum laudari se lætatur, sed addit*

etiam, a laudato viro: item pro Milone. *Factum ne sit? at constat, a quo? at patet.* (13) Vides particulas, *a quo* separari a verbo passivo. Vide *Habeo* supra. Denique eodem prorsus manente sensu, activa oratio (14) in passivam verti non potest. Unde falluntur Alciatus lib. 2. Parerg. cap. 28. et Rævard. lib. 2. cap. 5. Variar. qui putant, valere stipulationem etiam in passiva voce, ut, *dabis? dabitur.* Id ostendunt ex loco Plauti in Pseud. act. 4. 6. 15. ubi Simo dicit; *Viginti minas dabin'?* Respondet Ballio, *Dabuntur.* Sed in sequenti scena sic se excusat Ballio v. 126. *Auferetur id præmium a me, quod promisi per jocum?* Quasi dicat, ego nec vere promisi, nec vere, aut ex formula, tui stipulatus, sed jocose, et quasi coactus: (15) cui Simo respondet,

(13) *Vides particulas, etc.*] Recte, sed sic etiam separari queat Accusativus a Verbo suo. *Amat, at quam? Glycerium.* Sic plane Plautus in Pœnulo IV. 2. 37. *Dii omnes Deæque ament. MI. Quemnam hominem? SY. Nec te, nec me, Milphio, neque Herum meum adeo. MI. Quem amant igitur? SY. Alium quemlibet.* Vide me et supra Nota 1. pag. 394. et Nota 4. ad pag. 398.

(14) *In passivam verti non potest.*] Immo vero potest. Nam quid discriminis, quo minus idem plane sit sensus, reperitur in hisce, *Milo occidit Clodium*, et *Clodius occiditur a Milone.* Si quis dicat, *a Milone* hic notare etiam operâ vel jussu Milonis, idem notat etiam Activa locutio, ut ex qua neutiquam sequeretur, Milonem sua manu, et per se, occidisse Clodium, de qua re Vide me supra Nota 5.

(15) *Cui Simo respondet, etc.*] Nihil hæc ad rem, nec ad eludendam Stipulationis vim passiva forma in respondendo conceptæ. Quin immo ex isto Plauti loco, si quid Plauto in his tribuendum, vel maxime manifestum est, valere eam, seu valuisse saltem istis temporibus. Nam non tantum Simo non aspernatur eam responsionem, ut minus legitimam; sed et Ballio, qui reus erat promittendi, neutiquam opponit dein exceptionem, tanquam non rite, *nec vere, aut ex formula*, ut ait Sanctius, respondisset, dum ad *Viginti minas Dabin?* responderat, *Dabuntur*; sed tanquam si *per jocum* omnia egisset, stipulationem XX. minarum ultro Simoni deferendo, et sic stipulanti se obligando: neutiquam vero *coactus*, quod male item Auctor noster ponit. Eam vero *joci* exceptionem quum non accipi a Simone videret, ne tum quidem ad alteram illam confugit, sed plane agnoscit obligationem ita promittendo factam, et proinde rogat, ut ergo vicissim Simo *saltem Pseudolum*, auctorem omnis mali, et qui *se* quidem, ut ipse ait, *perdiderat, sibi dedat*, scil noxæ. Vide Plaut. IV. 6. 16. et 7. 128. Sed et Scena seq. 8. ait Simo, *Bene ego illum tetigi*, nempe Ballionem; at qua re? non alia, nisi stipulatione ista, cui Ballio se obligaverat, respondendo sim.

De improbis viris auferri præmium et prædam decet. Quæ dixi de verbis passivis Latinis, eadem de Græcis dicta esse velim: in omni enim idiomate passivum solo supposito contentum est. Et quamvis vernaculæ linguæ careant omnino passiva voce, dicimus tamen; *corre se, anda se, acabó se la guerra, mejor se vive en el campo, que en la ciudad.* " [Si » corre, si va, si fini la guerra, meglio si vive nella » campagna, que nella Città.] » ubi solo supposito etiam subintellecto perficitur oratio.

CAP. V.

De Verbo Substantivo, Sum, Fuo, Fio; *et de his formis*, Mea interest, tua refert.

FUNDAMENTUM sive radix omnium verborum est verbum Substantivum, quod Græce φυω, latine *Fuo*, vel *Fio* dicitur. Et φυω quidem a φύσις, id est, *natura*, dici certum est, (1) nisi mavis a φυω φύσις; Et verbum Ἐστὶ, Latinis *Est*, et Εἰμὶ *Sum*, apte et vere verbum est Substantivum, repugnante etiam Cæsare Scaligero cap. 112. qui contendit, per verbum hoc etiam accidens significari; ut, *Cæsar est*

pliciter, *Dabuntur.* Sic videmus plane aliud ex hoc Plauti loco patere, quam quod persuasum nobis vellet Sanctius. Sed et si maxime talis responsio in formula stipulationum olim fuisset rejicula et invalida, ejus rei non illa foret causa, quod veteres Romani censuissent, activam orationem, *Ego Dabo*, non posse eodem sensu verti in passivam, seu passiva hac exprimi, *Dabitur a me*; Sed quod, quando simpliciter dicebatur, *dabitur*, vel *Dabuntur*, in ea responsione inesset ambiguitas, quæ omnino abesse debet a formulis Legum et Juris, quia in ea non exprimitur, nec etiam necessaria ratione Grammatices intelligitur, sicuti intelligitur in *Dabo*, certa persona, quæ ista stipulatione obligetur. Ea vero si exprimatur, addito *a me*, sicuti nulla amplius superest ambiguitas, sic nulla prorsus in illa stipulationis formula superesse poterat difficultas, cum ex sententia Ulpiani etiam respondens *Quidni*? interroganti *Dabis*? obligetur, ut patet ex L. 1. §. 2. Dig. de Verb. Oblig.

(1) *Nisi mavis, etc.*] Sane malim Quum pervulgata nimis est hæc derivationis analogia, quam ut in dubium vocari debeat. Sic enim [illegible] deducitur a [illegible], ut [illegible] ab [illegible], [illegible] a [illegible] a [illegible]. Ceterum de *Fuo* et *Fio* vide jam supra III. 3. 60. ad verbum *Fio*.

albus : in quo quantum fallatur ostendimus alibi, quum disputavimus contra Dialecticos, Accidens non prædicari de substantia : nam in voce, *Albus*, deest *homo* : alioqui sonaret, *Cæsar est albus Cæsar*. Vide Ellipsin IV. 3. in principio.

Tua interest, *nostra non refert*, dixi esse accusativos plurales. Hoc præclarum inventum debemus Cælio Calcagnino in epistolis, deinde Julio Cæsari Scaligero. At isti, quia meum inventum esse credunt, sibi ducunt palmarium, quum me impugnant; ego tamen, ut meum, defendam.

Præpositio ante verbum, (2) nunc compositum verbum efficit, nunc fertur in casum ulteriorem; ut, *argutos interstrepere anser olores*; de quo late Lambinus lib. 2. Od. 7. Ad hunc modum se habet *Interest* : dicimus enim, *Murus interest inter me, et te* : Et, *mea interest hoc facere*, id est, Est inter mea negotia. Horatius : *Nil intra est oleam, nihil intus in nuce duri*, id est, nihil est intra oleam duri; idem, *Villa, quæ super est Claudi cauponas*, id est, quæ est super cauponas. Hic valde miror acu-

(2) *Nunc compositum verbum efficit, etc.*] Plerumque componitur cum Verbo, et quando ferri etiam videtur in casum ulteriorem, tunc intelligenda iterum per Ellipsin eadem præpositio, vel etiam alia ejusdem originis et significationis. Ut quum dicitur, *Egredior urbe*, et *Urbem*, in illo repetenda præpositio E vel *Ex* in altero, *Extra*. Hinc passim Verbis Compositis junguntur Casus, quos non natura Verbi, sed Præpositionis, requirit. Tacitus Ann. I. 13. *Ambulantis genua advolvebantur*. Similiter VI. 49. Corn. Nepos Timoth. 2. *Gentes, quæ mare illud adjacent*. Lucilius, *Ut quæ res me impendet, agatur* apud Festum in v. *Me*, sed qui mare eam pro *mihi* positam putat. Nam ita quoque Terentius Phorm. I. 4. 2. *tanta te impendent mala*. Ælianus Var. Hist. XIV. 6. μήτε τοῖς παρεληλυθόσιν ἐπικάμνειν, μήτε τῶν ἐπιόντων προκάμνειν. Ubi idem Verbum cum diversis Præpositionibus compositum diversos etiam recipit casus, prout eos illæ requirebant. Sæpe tamen etiam præpositio ante Verbum, sed et alibi, poni sola sine casu et compositione videtur, vel tanquam adverbium aliquod, vel ita, ut casus, qui requiritur, per Ellipsin sit omissus. Cic. pro Sulla cap. 8. *Me meum genus suo ante non ponere gaudeat*. Sall. Catil. 3. *Quæ sibi quisque facilia factu putat, æquo animo accipit : supra, veluti ficta pro falsis accipit*, h. e. quæ supra se et suas vires putat. Cap. 23. *Ubi periculum advenit, superbia atque invidia post fuere*. Et alibi passim. Quin et Gell. I. 22. τὸ *Superesse*, quando significet reliquum esse, restare, monet di-

men Grammaticorum, (3) qui comminisci potuerunt *mea, tua, sua*, esse ablativos singulares. Pudet recensere rationes, quibus id probent, aliquas tamen, honos sit auribus, proferam. *Ablativus Re*, inquiunt, *poscit Mea, Tua, Sua: nam Interest mea, idem est, quod est in re mea.* Sed falluntur cum suo Calepino: neque enim dicitur latine, *Hoc est in re mea*, sed *e re mea*, aut, *in rem meam*. Addunt præterea, *quia Re est fœmininus ablativus, ideo additur mea.* Næ isti Lynceos habent oculos, qui ablativum, *Re*, tam clare prospexerint. Jam deinde miseret me Laurentii, qui dicat, sonantius dici, *Interest mea*, quam, *interest meo*, quia *mea* collocatur in medio, et est vox suavior. Contra hos advoco Aristotelem,

vise pronunciandum, ut non una pars orationis esse videatur, sed duæ. Vide supra cap. 2. ad Verba *Adeo*, *Æstuo* in fine, *Egredior*, etc.

(3) *Qui comminisci potuerunt etc.*] Hanc tamen sententiam etiam et contra Sanctium ac Scaligerum tuetur Vossius de Construct. cap. 29. munitus auctoritate Prisciani, qui lib. XVII. *mea, tua*, etc. additum verbis *interest* et *refert*, exponit *in re mea, tua*, etc. Sequitur Vossium per omnia, et Sanctium, quem ceteroqui fideliter sequi solet, diserte jam relinquit Auctor Gallicus Novæ Methodi L. L. pag. 370. tum Bangius de Sintaxi Verborum pag. 1101. Utuntur autem duplici pariter argumento. Prius est ex ratione metri apud Terent. Phorm. V. 7. 47. *Etiam dotatis soleo.* CH. *Quid id nostra?* Ph. *Nihil?* Ubi posterior syllaba vocabuli *Nostra* necessario videtur producenda, et ideo statuendum, esse illam Ablativi casus Sed profecto tanta invaluit licentia in metro Comico, ut vix inde quid certa ratione probare vel refutare queas. Deinde vero putem pene legendum scandendumque hoc modo: *Etiam-dota tis sole-o-quid-* (per diæresin) *id no-stra Nil.* Nisi malimus statuere, excidisse voculam *an* ante *nihil*: quo pacto etiam plana omnia forent, et sana. Certe ex uno hoc et dubio prorsus loco non debuisset illud affirmari, quum plura alia apud Terentium occurrant, in quibus manifeste controversa hæc syllaba vel litera A corripitur. Sic in Eun. II. 3. 28. *Fac tradas, mea nil refert, dum potiar modo.* Ut et in Heautont. IV. 5. 45. *Eo nunc confugies, quid mea? num mihi datum est?* Et Phorm. IV. 5. 11. *Datum esse dotis.* DE. *quid tua, malum, id refert?* CH. *magni, Demipho.* Alterum petit Vossius et Auctor ille Methodi ex ratione Ellipseos, cujus supplementum se deprehendisse putant apud Plautum in Persa, *Mea istuc nihil refert, tua refert gratia.* Censent itaque, quoties dicitur *Refert, interest, mea, tua, Ciceronis*, semper intelligendum *de gratia*. Sed vel hoc indicio sit, quam non semper habenda sit fides etiam fide ceteroqui dignissimorum hominum citationibus, et quam male faciant, qui cum Auctoribus loca ipsa, ubi verba laudata occurrant, non designant. Verba

ex cujus doctrina scimus, voces compositas nullam habere rationem partium singularium, imo nec partes ipsas aliquid significare: nam in hoc nomine *Omnipotens*, *Omni* nihil significat, quatenus est pars dictionis, sicut nec potens. Cur igitur dices, *Re* in compositione esse aliquid, cui addas, *mea*, *tua*, *sua*, nam in voce *Agricola*, non poteris addere ad τὸ *agri*, *felicis*, vel *fertilis*.

illa Plauti invehies in Persa IV. 3. 63. sed plane aliter se habentia in omnibus, quas vidi, edd. etiam illis Angelii, et Cœl S. Curionis: nempe, *Mea quidem istuc nihil refert, tua ego refero gratia.* Vides, Lector, neutiquam τὸ *gratia* referri ad phrasin *Mea refert, tua refert*, et proinde collabi plane sententiam Vossii, quæ unico hoc loco nititur. Sed et repugnat prorsus ei Analogia significationis et constructionis. Nec enim Latine dicitur ulla ratione. *Hoc interest*, *Hoc refert*, *mea gratia*: ut neque alterum, quod ex Prisciano arripiunt, *Hoc interest*, *Hoc refert*, *in re mea.* Nolim equidem negare prorsus, quod facit Sanctius, Latine dici *Hoc est in re mea* Sed nihil ex eo elicies ad probandam illorum constructionem et usum. Deinde locus Plauti, incertum ubi, (nam nec Actum aut Scenam, nec Comœdiam nominant) *Utrumne veniat, nec ne, nihil in re est mea*, quo refutari ajunt Sanctium, ille vero valde mihi est suspectus, ut quem æque ac superiorem male exhibuerit Vossius. Videtur enim scripsisse Plautus, *nihil interest mea.* Utcunque sit, absonum certe et durum plane est dictu, *Hoc refert*, vel *Hoc refert se, in re mea.* At latinissime et quam planissime dicitur, *Hoc interest inter mea, aut illius, negotia*, et hinc contractius, usitata et in superioribus a me et Sanctio declarata Ellipsi, *Hoc interest mea, aut illius.* Cic. Famil. II. 19. extr. *Quod ego et mea, et Reip. et maxime tua, interesse arbitror.* Similiter *refert mea* concisius dicitur etiam ex Donati sententia ad Terent. Phorm. IV 5. 11. quem Prisciano opponimus, pro *refert sed ad mea negotia.* Cujus locutionis ratio, quoniam adhuc obscurior est, et parum intellecta, liquidius hic nobis erit ostendenda. *Referre omnia ad suam utilitatem*, ait Cic. de Sen. 13. et Famil. III. 10. *ad dignitatem.* XII. 22. h. e. in omnibus rebus spectare utilitatem suam, seu ita gerere omnia, ut pertineant ad utilitatem suam, ut congruant utilitati suæ, ut utilitatem suam cum iis conjungat. Sic de Offic. I. 30. *Victus cultusque corporis ad valetudinem referantur, et ad vires, non ad voluptatem*, h. e. valetudini inserviant etc. Hinc jam passim apud Plautum, *Quam ad rem istuc refert?* pro *refert se*, h. e cui rei id inservit, quam ad rem istuc attinet. Omittitur hic jam Accusativus reciprocus, sed retinetur adhuc præpositio *Ad*: pro quo tamen etiam dixit, *Cui rei retulit, te id assimulare?* Truc. II. 4. 50. Sed et in plurali invenias hanc phrasin Plautus Persa IV. 4. 44. *percontari, volo, quæ ad rem referunt*, scil. se, h. e. pertinent. Ceterum quia frequentissimi tandem usus fuit hæc locutio, omitti denique cœpit non modo Accusativus ille reciprocus, sed et τὸ *ad negotia*, maxime si exprimeretur is ip-

Sed quid in Grammaticorum tenebris refutandis operam perdimus, ac non potius in his verbis Suppositum clarissime ostendimus? Cicero Attic. lib. 3. epist. 19. *In Epirum me statui conferre, non quo mea interesse loci natura*: idem 4. Finib. *Mihi non*

se, ad quem se referret res, quæ memoratur. Veluti, *id Mea minime refert*, h. e. minime se refert ad negotia mea, minime ergo ad Me attinet. Et cum Genitivo Nominis Substantivi, quem male Verbo *Refert* negant Bangius de Synt. Verbor. p. 1096. et Vossius in Gramm. Minore; Sallust. Jug. 111. *Faciendum aliquid Boccho, quod Romanorum magis, quam Sua, retulisse videtur*, h. e. quod videretur magis attinuisse ad rem Romanorum, magis conjunctum fuisse cum negotiis Romanorum, quam cum Suis. Plin. Paneg. cap. 40. *Nihil iniquitatis referre existimans, exigas, an constituas*, h. e. prorsus non referre se, non attinere, ad negotia iniquitatis, utrum, etc. Quinctil. IX. 4. ab ipso Vossio laudatus, *Plurimum refert compositionis, quæ quibus anteponas*, h. e. plurimum refert se, seu pertinet, ad compositionem recte faciendam. Immo cœpit tandem etiam simpliciter dici *Refert*, pro opus est, expedit, interest. Cic. Fam. VIII. 10. *Te aliquid, quod referret, reticuisse*, h. e. quod scire, referret se ad ejus negotia, expediret ejus rationibus. Plaut. Epid. II. 1. *Quos pudet, cum nihil refert*, h. e. quos pudet in eo negotio, ad quod Pudere nihil se refert, nihil attinet, vel, quos pudet tum, quum Pudere nihil refert se, nihil facit, ad rem. Vatinius ad Cicer. *Sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidat.* h. e. ad quanti momenti negotium refert id se, vel ad quanti momenti mea negotia refert id se, quantum id juvat, et ad rem attinet. Vide seq. Notam 5. de hac Genitivi, *Quanti, Magni, Pluris*, etc. constructione. Tac. Ab. IV. 2. *Bona Sejani ablata ærario, ut in fiscum cogerentur, tanquam referret*, h. e. tanquam ea translatio ab ærario in fiscum, referret se, seu attineret, ad rem præsentem, tanquam in eo quid situm esset discriminis. Suet. Oth. 4. *Nihil referre, ab hoste in acie, an in foro sub creditoribus caderet*, h. e. nihil attinere ad rem istud discrimen, nihil interesse. Sic, ni fallor, in clariorem lucem dedimus hanc locutionem, ad quam adhæserunt Viri Eruditissimi, neque Recentiores modo, sed et ipsi Veteres. Unde Verrius Flaccus apud Festum, *Refert* opinatur per errorem dici, quum rectum sit *rei fert*: quo nihil ineptius puto, quodque ideo miror probatum etiam a Vossio. Et tamen hæc opinio forte in causa fuit, quare *Refert* primam habeat productam, nisi si distinguendæ significationis causa id ita evenerit potius. Sed et ipse Sanctius errat haud dubie, quando mox cum Scaligero *refert id mea*, exponit directe et active, *id repræsentat mea negotia*, et Donatum putat non attigisse scopum, quem ille attigit verissime, quum in isthac phrasi, *quid id tua refert*, deesse per Ellipsin censet *ad*, ut sit *ad tua*, scil. negotia. Ursinus vero, quæque hic disputavimus, omni ex parte recepit et approbavit. Vide eum To. 2. pag. 194. et 200.

satis videmini considerare, quid intersit naturæ quæque progressio. Terent. Adelph. I. 1. 51. (4) *Hoc pater, ac dominus interest.* Plaut. Mostell. 2. 1. 60. *Pluma haud interest, patronus an cliens fuat.* Terent. Adelph. *Quid ista, Æschine, nostra?* subaudi *intersunt*, vel *referunt.* Syntaxis est, *Æschine, quid ista sunt inter nostra negotia?* Donatus ad illud Terentii in Phorm. *Quid tua, malum, id refert?* subdit, *Et quære, quomodo dicatur, quid mea, quid tua? an deest* AD, *ut sit, ad mea, ad tua?* Hæc Donatus, qui etiamsi omnino scopum non attigit, tamen contra Grammaticos, accusativos, non ablativos esse indicavit. De verbo Refert, aut potius Refero, minus est dubitandum; semper enim activum est, etiam in *Mea refert, tua non refert*, ut, *hic puer patrem refert*, id est, repræsentat: *hoc rem tuam minime refert*: Sed accipe verum suppositum. Cicero Attic. *Quid refert una sententia omnium?*

(4) *Hoc Pater ac Dominus interest.*] Aliena ab hac constructione, simul durior paulo; est hæc Terentii locutio, cujus idoneam rationem aut Ellipsin vix invenias. Credo tamen dici pro *ad hoc discrimen*, seu *ad hunc modum, interest inter se Pater ac Dominus*, h. e. discrepat. Nempe Verbum hoc sæpe etiam discrepantiam notat, et hinc ejus quoque significationis constructionem sibi vindicavit. Gellius V. 18. simpliciter et analogice loquitur, *quid ipse inter Res Gestas et Annales esse dixerit.* At Cicero Academ. Quæst. IV. 9. *Negant illa quidquam a falsis interesse*, h. e. discrepare; Et cap. 26. *Nullum esse visum verum a sensu profectum, cui non appositum sit visum aliud, quod ab eo nihil intersit, quodque percipi non possit.* Et ad Attic. V. 19. *quoniam* τὸ νεμεσᾶν *interest* τοῦ ὀργίζεσθαι. Hic jam omittitur ipsa etiam Præpositio. Terent. Eun. II. 2. 1. *Stulto intelligens quid interest?* ubi pessime à quibusdam distinguitur. Gellius III. 14. *quid Dimidium Dimidiato intersit.* Manifeste in his omnibus τὸ *Interest* non tantum ponitur pro *discrepat*, *differt*, sed et horum verborum constructionem adsumit sibi. Atque ideo Cicero de Finibus III. 7. in eundem sensum et constructionem conjungit illa, *Nihil esse, quod Intersit aut Differat aliud ab alio.* Sed et hinc petenda est ratio locutionis, qua Seneca utitur Nat. Quæst. I. præfat. *Quid illis et nobis interest, nisi exigui mensura corpusculi?* Livius xxviii. 9. *id modo in decreto interfuit, quod M. Livii exercitum reduci, Neronis manere jusserunt*, h. e. discriminis fuit. Vide et ipsum Sanctium ac Scioppium infra iv. 6. p. 690. De assumpta Verborum ejusdem Significationis Constructione vide Me supra cap. 3. ad Verbum *Interdico.*

" [pro quo vulgo dicunt, *Quid importat*, id est, » affert; ut Lucret. 3. *Aut aliam quamvis cladem » importare pericli.* Et Cicero, *Detrimenta rebus » publicis per homines eloquentes importata.*] » Varro lib. 1. *Hæc varietas maxime refert.* Plinius lib. 7. cap. 6. *Incessus in gravida refert*: et lib. 11. cap. 51. *Multum tamen in his refert et locorum natura*: et lib. 16. cap. 33. *Neque terræ tantum natura circa has refert*: et cap. 39. *Infinitum refert lunaris ratio*: et lib. 17. cap. 24. *Refert et tempus anni*: et lib. 18. cap. 21. *Plurimum enim refert soli cujusque ratio*: et capit. 31. *Longitudo in his refert, non crassitudo.* Lucretius lib. 4. *Usque adeo magni refert studium, atque voluntas.* (5) " [Ubi subaudi *Quid*, » vel *Aliquid*, sicut idem lib. 1. *Propterea magni » quid refert semina quæque Cum quibus, et quali » positura contineantur.* Plaut. Pers. act. 4. sc. 4. » *Quid id ad me, aut ad rem meam refert, Persæ » quid rerum gerant?* Et mox; *Nunc ad illud ve- » nies, quod refert tua.* Et sc. 5. *Prius percunctari*

(5) *Ubi subaudi, Quid*] Immo aliquid amplius. Nempe *refert se ad magni momenti negotium.* Sic apud Terentium Phorm. IV. 5. 11. *Quid tua, malum, id refert?* CH. *Magni, Demipho.* h. e. propter quid refert se id ad tua negotia? respondente altero, refert se id ad mea magni momenti negotia. Sic *magni interesse*, Cicero Famil. II. 19. *Magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem, quam nobis sors tribuisset, consuetudinem quoque accedere*, h. e. esse inter nostra magni momenti negotia. Videntur hæc quidem sic satis expedita. Possis tamen Genitivis hisce etiam peculiarem in hac locutione dare Constructionem et Ellipsin, ferme; uti sit, quando junguntur Verbis *æstimandi*. Nam sicuti, quum dico, *Ego id parvi facio*, aut *puto*, sensus est, *Ego id negotium facio*, aut *puto*, *negotium parvi momenti.* Ovidius in Epist. Deianiræ ad Herculem v. 10. de Jove, *cui nox, si creditur, una Non tanti, ut Tantus conciperere, fuit*, h. e. non fuit tanti momenti negotium, ut ea una Tu tantus conciperere. Florus IV. 12. *Utinam vincere Germaniam tanti non putasset*, h. e. non putasset negotium tanti momenti. Sic quando dicitur, *illud nostra refert magni*, id ita supplere queas; *Illud, quod ad, κ. τ. λ.*, seu tanquam existens, *aliquod magni momenti negotium, refert se ad nostra negotia.* Alterutro certe modo, sed mea sententia, priore potius, supplenda hæc et accipienda videntur. Et sic Plautus Bacchid. III. 4. 20. *Mea illud nihilo pluris referet.* Et Rudente IV. 3. 27. *Nihilo pol pluris tua hoc, quam quanti illud refert mea.* Locum Lucretii, quo uno hic nititur Scioppius, iterum deprehendo parum integra fide ita citari, quum

» *volo, quæ ad rem referunt:* idem Mil. act. 2. sc. » 1. *Quid meminisse id refert ad hanc rem tamen?* » Et Trucul. act. 2. sc. 4. *Cui rei retulit te assi-* » *mulare?* Ex quo loco apparet, nugari Verrium, » cum *Refert* explicat *Rei fert*, quasi *Re* sit Dati- » vus, non Ablativus.] » Præterea autem hinc intelliges apertissime, errare Grammaticos, quum dicunt *mea, tua, sua*, esse ablativos fœmininos, (6) quia ex illorum regula in oratione infiniti verbi dicendum esset; *Dico*, vel *arbitror, meam referre; ajunt meam interesse*, non *mea*. Sed contra Plinius lib. 14. *Manifestum est, patriam solumque referre, non uvam*; et lib. 21. *Diximus et terram referre plurimum.* Dicimus itaque Latine, *Mea interest, nostra refert; regis interest; cujus*, vel *cuja interest*, vel *refert*, subaudi, *officia, opera, munera*, vel *negotia*; et *Interest* ab *Inter*, non, a *Re*, componi diserte indicant illi Horatiani versiculi Satyr. 2. lib. 1.

Rem patris oblimare malum est ubicunque? quid
inter.
Est in matrona, ancilla peccesve togata.

Tum præterea, si verum esset, ablativum *Re*, in *interest*, et *refert*, (ego in *Interest*, *re*, non invenio) movere has tragœdias, illud *Re*, deberet produci. Sed Horatius dixit in arte:

versus isti occurrant lib. 2. v. 759 & ita legantur; *Propterea magni quod refert, semina*, &c. Neutiquam ergo istic apparet *magni quid*, sed absolute ponitur *magni refert*. Et ita iisdem fere verbis lib. I. v. 817. & 907. *Atque eadem, magni refert, Primordia sæpe Cum quibus & quali positura contineatur. Jamne vides igitur, paulo quod diximus ante, Permagni referre, eadem primordia sæpe Cum q.* &c.

(6) *Quia ex illorum regula, &c.*] Nullam omnino vim, nullam rationem in hoc argumento perspicere possum. Nam si *Mea, Tua, Sua*, essent Ablativi, quod tamen non sunt, manerent utique etiam in Infinitis locutionibus, nec ulla ratio foret aut causa mutandi istio casum. Perinde enim est, sive dicas, *Tua refert, ut hoc cognoscas*, sive *Scio, tua referre, ut hoc cognoscas*. Recte autem Plinius utroque in loco. Nam *diximus & terram referre plurimum*, pro, diximus & terram prodesse plurimum, seu, pertinere & referre se ad istius rei rationes. In Finito diceretur *Terra quoque refert plurimum*, vel, ut dixit, *Plurimum refert soli cujusque ratio*. Vide ipsum Sanctium pag. sup.

Interest multum Davusne loquatur, an herus.

Non igitur illic, *Re*, est, sed *Inter.* At dices, *Refert* impersonale, *Re*, producit, quia significat, *res fert.* quam hoc falsum sit, disputavimus in Arte, quum de *Re* egimus in quantitate. « [Juvenalis quidem (7) perspicue corripit; *Sportula quid referat, quantum rationibus addat.* Vulgo Itali dicunt, *Quanto importa la parte*, id est, quantum refert, affert, apportat. Terent. *Nescit hoc lucri quantum ei damni apportet.* Ubi et *Importat* dici potuisse, jam modo ex Lucretio, et Tullio apparuit.] »

CAP. VI.

De Verbo Infinito, seu impersonali. Infinitum est Nomen Verbi, non determinatur a Verbis: pro omni casu potest poni. Tempus est abire *Latine dicitur et usitate.*

ANXIE torquentur Grammatici, dum, quæ verba infinitivum determinent, expiscantur; sed frustra sudant, et nihil explicant. Quanto rectius Priscianus, qui ex antiquis sic disputat: *Vim Nominis rei ipsius habet verbum Infinitum; unde quidam Nomen verbi hoc esse dicebant: dico enim*, bonum est legere, *ut si dicam*, bona est lectio. *Hæc ille.* Minervæ placet, Infinitum semper esse verbum, sed ejus totum sensum et orationem sumi pro aliquo casuum. Aliquando vero Nomen verum est; ut, *Scire tuum; Nostrum vivere.* « [Sic *Fieri* et *Facere*, nomina » sunt, et *Factum* significant, (1) *Quoad ejus fieri* » *potest*, id est, possibile est; *quoad ejus facere*

(7) *Perspicue corripit.*] Haud ita perspicue. Nam *referat* habet hic vulgatam significationem referendi aliquid in suas rationes. Vide locum, qui est in Satyra prima. Accedit, quod alibi passim producatur impersonale hoc *refert.* Certe aliis locis probari debuisset contrarium.

(1) *Quoad ejus fieri potest.*] Perperam has locutiones accepit Scioppius. Neutiquam enim Genitivus iste regitur a *fieri* vel *facere*, tanquam veris Nominibus,

» *potero*, pro, ejus rei factum.] » Sed jam exemplis per omnes casus ductis rem explicemus.

In recto dixit Horat. *Virtus est vitium fugere*; Ubi τὸ *Fugere* suppositum verbi est, ut sit, *Fugere vitium*, id est, *Fuga vitiorum*, *est virtus*: sic alibi, *Dulce est desipere in loco*, id est, desipere in loco est negotium dulce. I nunc, et dic, Verbum, *Est*, determinare infinitum. Attende diligenter verba Ciceronis 3. Officior. *Non enim falsum jurare pejerare est, sed quod ex animi tui sententia juraveris, sicut verbis concipitur more nostro, id non facere, perjurium est.* Vides hic, *Pejerare* et *perjurium* idem omnino esse: idem 3. Tuscul. *Si autem caderet in sapientem ægritudo, caderet etiam iracundia*: subdit deinde, *Etenim si sapiens in ægritudinem incidere posset, posset etiam in misericordiam, posset in invi-*

quod neque sensus locutionis patitur, (nam quid tandem foret, *Quoad ejus factum potero*?) sed a suppresso provocabulo *Aliquid*. Idem enim est, ac si diceretur, *Quoad aliquid ejus facere potero.* Gronovius pater in hisce locutionibus maluit legi *Quod* pro *quoad*. Vide Eum ad Liv. XXVI. 32. *Se mandaturos Consuli, quod sine jactura reip. fieri posset, fortunis ejus civitatis consuleret*; ubi ex MStis restituit τὸ *quod*, cum vulgo ederetur *quoad*. similiter XXXIX. 45. *Id eos ut prohiberet, quod ejus sine bello posset, prætori mandatum est.* Ubi itidem sic primus edidit ex scriptis codicibus. Et notandum, hic jam omitti τὸ *facere* vel *fieri*, & manifeste in ista lectione τὸ *ejus* regi a *quod*, sicuti sæpissime regitur talis Genitivus a Pronominibus. Terent. Eun. I. 2. 122. *Quicquid hujus feci, causa virginis feci.* et V. 6. 10. *Quicquid hujus factum est, culpa non factum est mea.* Heaut. III. 3. 10. *At mihi fides apud hunc est; nihil me istius facturum.* Plautus Casin. III. 2. 16. *Si quid ejus esset.* Mercat. IV. 3. 37. *Nihil herele istius quicquam est*; scil. negotii, quod tu suspicaris. Cæsar B. Gall. III. 4. *Quarum rerum a nostris fieri nihil poterat.* Certum porro est, τὸ *Quod* sæpe isto sensu poni pro *Quantum*, Sueton. Nerone 31. *Quod ubique esset custodiæ*, h. e. quantum captivorum. Cæsar B. Gall. III. 16. *Tum, navium quod ubique fuerat, unum in locum collegerat.* Sic *Quod in te uno fuit*, Plautus Capt. III. 4. 2. et alibi. *Quod in te est*, Terent. Heaut. IV. . 4. et Adelph. IV. 5. 58. *Quod poteris*, Eun. II. 1. 8. et Heaut. III. 1. 7. Simile est, quod ait Cæsar B. Gall. I. 35. *Senatus censuit, ut, cuicumque Galliam obtineret, quod commodo Reip. facere posset, Æduos defenderet.* Ex sic passim Cicero in Epistolis, quando quid alium rogat. Sed tamen alterum quoque satis probum est et frequens. Certe in optimis reperias Edd. *Quoad ejus facere poteris* apud Cicer. Famill. III. 2. *Quoad ejus fieri possit* V. 8. et de Invent. II. 6. et ad Heren. I. 2. Intellige in omnibus his locis *aliquid*: sic nihil supererit hæsitationis. Sed et sæpe, uti hic,

dentiam : et paulo inferius sic colligit; *Cadit igitur in eundem et misereri, et invidere.* Hinc tu quoque collige, *Invidentiam* et *Invidere*, *Misericordiam* et *Misereri*, non differre. Ovid. 2. Metamorph. (2) *Posse loqui eripitur*, id est, potestas loquendi.

Pro Genitivo. Cicero, *In spem venio tuum adventum appropinquare.* Plaut. Mostell. *Nolo facere mentionem te has emisse.* Terent. Phorm. *Summa eludendi occasio est mihi nunc senes, et Phædriæ curam adimere argentariam.* Virgil. *Sed si tantus amor casus cognoscere nostros* : idem 3. Æneid. *Certa mori* : ut ante dixerat, *Æneas certus eundi.* Catul. *Surgere jam tempus, jam pingues linquere mensas.* Horat. *Indocilis pauperiem pati.* Pomp. Mela lib. 2. cap. I. *Famam habent, solere pro victimis advenas cædere.* Ovid. *Signa dedi venisse Deum.* Plinius lib. 7. cap. 55. *Puerilium ista deliramentorum, avidæque nunquam desinere mortalitatis, commenta sunt.* Cicero, (3) *Haberemque in animo navem conscendere.* Sic dicimus, *Tempus est venire, hora est abire*, pro *veniendi*, et *abeundi*; quod quia Græcorum more dici, et poëtis tantum concedi credit Valla lib. 1. cap. 25. Oratorum etiam exemplis confirmabo. Cicero Attico lib. 10. *Quemquam tempus est, nos de illa perpetua jam, non de hac exigua, vita cogitare* : idem 1. Tuscul. *Tempus est jam hinc abire me* : idem 3. Naturæ Deorum, *Magnam molestiam suscepit Chrysippus reddere rationem vocabulorum* : idem Verrin. 4. *Potestas erat*

integris locutionibus præmittitur hæc vocula *quoad.* Sic Cicero Famil. X. 24. *quod ipse, quoad ego nosse potui, humanissimi fuit sensus.* Pro Archia cap. 1. *Quoad longissime mens mea potest respicere spatium præteriti temporis.* Pomp. Mela I. 8. *Nam gregibus, quoad potest, parcitur.* Plautus Asinar. II. 2. 30. *Voce summa, quoad vires valent.*

(2) *Posse loqui, etc.*] Adde Cicer. Famil. VI. 11. *Nec enim acciderat mihi opus esset*; de Offic. III. 29. *si nihil malum esset, nisi dolere.* Lucretius IV. 769. *Præterea Meminisse jacet languetque sopore.* Plaut. Persa III. 1. 48. *Iubere per me tibi licere intelligo, Verum Lubere haud lubeat, si liceat, mihi.* Alia et longe majore numero per omnes casus exempla vide apud plerosque Grammaticos, Vossium, Bangium, Ursinum, etc.

(3) *Haberemque in animo, etc.*] Locus hic non exhibet nobis exemplum Infinitivi pro Genitivo positi; nisi intelligi necessario

sese gravissima levare infamia : ibid. *Capit consilium de amicorum et propinquorum sententia, non adesse ad judicium* : « [et 14. ad Attic. 13. *Cum consi-* » *lium cepi legari a Cæsare* :] » idem pro Quintio, *Te consilium cepisse hominis propinqui fortunas funditus evertere* : idem pro Cæcinna, *Nullam esse rationem amittere hujusmodi occasionem* : idem in Topicis, *Sed jam tempus ad id, quod instituimus, accedere* : ad Heren. 3. *Tempus est ad cæteras partes rhetoricæ orationis proficisci.* Sallust. *Non fuit mihi consilium, socordia atque desidia bonum otium conterere* : idem, *Quibus in otio vel magnifice, vel molliter, vivere copia erat.* Livius lib. 30. *Tempus esse, aut pacem componi, aut bellum gnaviter geri* : idem lib. 44. *Consilium igitur cepit transfosso pariete iter in urbem patefacere.* Cæsar lib. 5. Gallic. *Respondit, non esse consuetudinem populi Rom. ab hoste armato conditionem accipere* : idem, *Consilium capit, omnem a se equitatum noctu dimittere.* Curtius lib. 7. *Sed tempus, saluti suæ, tanta jam parta gloria, parcere* : idem lib. 4. *Cupido, haud injusta quidem, cæterum intempestiva, incesserat, non interiora modo Ægypti, sed etiam Æthiopiam invisere.* Sueton. Calig. *Ita bacchantem atque grassantem non defuit plerisque animus adoriri.* Valer. Maxim. lib. 2. *Sed tempus est eorum quoque mentionem fieri.* Plinius lib. 13. in proœmio, *Indocilisque nasci alibi.* Terentius Andr. *Post ubi jam tempus est promissa perfici.* Virgil. *Jam tempus agi res.*

(4) Pro Dativo, seu Accusativo cum *Ad.* Horat. 1. Epist. *Fons etiam rivo dare nomen idoneus* :

quis putet consilium, quod nentiquam est opus. Sed et alienum est, quod seq. pag. ex Cæsare lib. 5. de B. Gall. adfert Sanctius; nam constructio hic et illic est Accusativi; *respondit enim accipere conditionem non esse consuetudinem populi Rom.*

(4) *Pro Dativo seu Accusativo cum Ad.*] Adde his Ovid. Metam. III. 596. *Quo non alius conscendere summas Ocyor antennas, prensoque rudente relabi.* Et V. 55. *Ille quidem jaculo quamvis distantia misso Figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.* Et v. 146. *Æthionque sagax quondam ventura videre.* Et XV. 121. *animal natum tolerare labores.* Frequens hæc constructio est Horatio. Veluti Od. 1. 10. *Callidum, quicquid placuit, jocoso condere furto.* Od. 12.

idem in Arte, *Tibia aspirare, et adesse choris; erat utilis.* Virgil. *Et cantare pares et respondere parati.* Pom. Mela lib. 2. de quodam fonte, *potarique pulcherrimus.* Ovid. 1. epist. *Nec mihi sunt vires inimicos pellere tecto*: idem 1. Metam. *Sedit extinguere*: ibid. *Fluctusque et flumina signo Jam revocare dato.* Sallust. Catil. *Et vos servire magis, quam imperare, parati estis.* « [pro, servituti magis, » quam imperio.] »

Pro accusativo, ut illud Demosthenis, *Non tanti emo pœnitere.* Plaut. Pers. *Didici vera dicere.* Persius, *Nisi te scire hoc sciat alter.* Horatius, *Reddes dulce loqui, reddes ridere decorum*: idem, *Da mihi fallere, da justum, sanctumque videri.* Terentius, *Jussi ei dare bibere*: (5) idem, *Vultisne eamus visere?* Sic, *Cogis me flere, discedere, ridere*: item illa, *Pergis pergere? Tendit tendere, Abin abire?* pro accusativo cum præpositione. Terentius Heaut. *Desine Deos gratulando obtundere, tuam esse inventam*, id est, propter inventam gnatam. Plaut. Mostell. *Mœsius est, sese has ædeis vendidisse.* Lucanus, *O faciles dare summa Deos, eodemque tueri Difficiles*, id est, ad dandum, et tuendum. Virgil. *Nam me discedere flevit*, id est, ob meum

Blandum et auritas fidibus canoris ducere quercus. Od. 15. *Conjurata tuas rumpere nuptias.* Ibid. *Celerem sequi*, h. e. *ad sequendum*, vel etiam *in sequendo*. Huc referri etiam illud Terentii possit, Eun. I. 1. 3. *An potius ita me comparem, non perpeti meretricum contumelias*, pro, ut non perpetiar. Sic Ovid. in Epist. Hypsipyles v. 244. *Hiscere nempe tibi terra roganda fuit*, h. e. ut hisceret. Plautus Trucul. IV. 2. 26. *Dedi equidem hodie ei quinque argenti deferri minas*, h. e. ut deferrentur. Sic forsan Ovid. Arte 1. 681. *Fabula nota quidem, sed non indigna referri*, h. e. ut referatur.

(5) *Idem, etc.*] Disertiora sunt, in quibus Infinitum quasi accusativus regitur a Verbo, apud Sallust. Jug. 31. *Pars eorum occidisse Tribunos plebis, alii questiones injustas, plerique cædem in vos fecisse, pro munimento habent.* Plaut. Pœn. I. 2. 100. *Ego amo hanc. At Ego esse et bibere.* Nepos Milt. 4. *Si animadverterent, auderi adversus se tam exiguis copiis dimicare*, h. e. dimicationem, pugnam. Sic Virgil. Ecl. 2. 43. *Jamdudum a me illos abducere Thestylis orat*, h. e. eorum abductionem. Cic. Famil. VIII. 14. *Si scribere oblitus es.* et XV. 15. *Ut ipsum vinci contemnerent.* Ovid. in Epist. Oenones V. 132. *Quæ toties rapta est, præbuit ipsa rapi.* Duriora sunt et Elliptica. Plaut. Aulul. II. 4. 28. *Aquam hercle plorat,*

discessum:

discessum : « [idem , *Armari edice*, id est ; jube » armaturam ut armentur.] »

Pro sexto casu. Cicero 1. Tuscul. *Hominum quanta sit mens*, (6) *difficile est existimare* : idem Oratore, *Esse igitur in oratione numerum quendam, non est difficile existimare.* Sic, *dignus amari*, *Contentus scripsisse*, *Indignor servire malis.* Ovid. *O puer dignissime credi, esse Deus.* Plaut. Epid. *Ego sum defessus reperire, vos defessi quærere.* Sallust. Jugurth. *Audito regem in Siciliam tendere*, id est, audito regis itinere.

Ex his jam liquet, Latine et usitate dici, *Tempus est abire*, quod multi putarunt, tum græcam esse phrasin, tum poëtis tantum concessam. Liquet item, Infinitum non sumi pro imperfecto ; ut, *Dicere*, pro, *dicebat* : nam intelligitur verbum aliquod. Vide *Cœpit* in Ellipsi Verborum. Verba Quinctiliani sunt lib. 9. cap. 3. *At, quæ per detractionem fiunt Figuræ, brevitatis novitatisque maxime gratia petuntur, quarum una est ea, quam libro proximo in figuras distuli, Synecdoche, quum subtractum verbum aliquod satis ex cæteris intelligitur ; ut Cœlius in Antonium* : Stupere gaudio Græcus : *simul enim auditur*, cœpit. Hæc Fabius acute, nisi vocasset *Synecdochen*, quæ est Ellipsis. Melius Donatus in Hecyr. *Injurias viri omnes ferre. Figura*, inquit, *Ellipsis est.*

quum lavat, *profundere*, h. e. propterea quod profundat. Ovidius Metam. XIV. 466. *neve hæc commenta putetis ; Perpetiar memorare tamen*, scil. me ipsum, h. e. obdurabo animum ad hoc, ut ego ipse id vobis memorem. At hæsito, quo referendum sit, aut cujus casus vicem sustineat infinitivus apud Terent. Andr. II. 2. 31. *Etiam puerum inde abiens conveni Chremis Olera et pisciculos minutos ferre obolo in cœnam seni.* An *conveni* istic peculiarem habet significationem, talemque, quæ aliquid a Verbo *Invenire* traxerit, atque adeo notet, *conveniens comperi* ?

(6) *Difficile est existimare.* Illud vero, ut et quod sequitur, alienissimum est ab hoc loco. Nam infinitum hic ponitur pro Nominativo. Et ita mox in illo, *Indignor servire malis*, infinitum sustinet vicem Accusativi. At certiora sunt, in quibus infinitum cum Ablativo jungitur. Sic Livius XXVIII. 17. *Haud cuiquam dubio opprimi posse.* Tacitus An. IV. 36. *Comperto ficta in eum crimina.* Gellius VII. 3. *Capto jam fieri.* Horatius Od. 1. 12. de Castore et Polluce, *Hunc equis, illum superare pugnis Nobilem*, h. e. superando. Et Ode 15. *Celerem sequi*, h. e. in sequendo.

CAP. VII.

Cupio esse divitem, *Latine dicitur*; cupio esse dives, *Græce.*

VALLA libro 3. cap. 23. Spero tibi esse bonus amicus; Credo tibi fuisse fidelis, *proprie dicitur; Per accusativum vero non, nisi alterum accusativum addas, qui antecedat infinitum, hoc modo;* Spero me tibi esse bonum amicum; credo me tibi fuisse fidelem. *Hoc dictum*, inquit Budæus in comment. ling. Græcæ, *improbare videtur illud Ciceronis* Pro Quinctil. *Ne, ut par quidem sit, postulat, inferiorem esse patitur:* et ad Attic. lib. 10. *In Italia autem nos sedentes quid erimus: nam medios esse jam non licebit.* Cæsar, *Tenuem sectemini prædam, quibus licet esse fortunatissimos.* (1) Curtius, *Ad vestras manus confugio, invitis vobis salvum esse nolo. Hæc Budæus.* Sed quia ex his, quæ ille adducit, multa pervertunt, aut invertunt Grammatici, planius hæc disquiramus. Infinitum *Esse*, *Dici*, *Haberi*, *Fieri*, et similia, quocunque casu præcedente, postulant semper accusativum, si modo respiciat præcedentem; qui autem præcessit casus, accusativus erit expressus, vel subauditus; ut, *Cupio dici doctum, Præceptoris interest esse doctum; Licet vobis esse beatos; Utor amico cupienti fieri probum.* Barbare enim docet Ascensius in Vallam, *Miserere volentis tibi esse amici*; et, *Damnor a nolente esse bono.* Quum vero dicimus, *Dicor esse felix*, *cupio dici doctus*, *non vacat tibi esse quieto*, Græco more dicitur, atque ita, ut Latinis canonibus defendi non possit, ut in *Hellenismo* disputabitur. Nunc autem quia et Laurentius, et Recentiores, hanc loquendi formam, *Cupio esse doctum*, Latine dici non posse

(1) *Curtius, ad vestras, etc.*] De hoc loco, qui occurrit VI. 9. 34. et in quo legitur nunc in optimis edd. *Salvus*, Vide omnino Ursinum To. 2. pag. 377. 378. Sed et apud Cæsarem B. Gall. VI. 36. reperio in ultimis edd. *fortunatissimis.*

arbitrantur, ex antiquissimus auctoribus comprobemus; et præter illa, quæ Budæus vere et apte in medium produxit, hæc attentis auribus considerare. Plaut. Cistell. sc. 1. *Quia ego nolo meretricem dicier:* « [et Merc. act. 1. sc. 2. *Vin' tu te mihi esse* » *obsequentem*:] » (2) Cicero de opt. gener. orat. *Quare si quis, qui Thucydidio genere causas in forum dicturum esse profiteatur, is*, cæt. Virgil. 8. Æneid. *Hoc signum cecinit missuram diva creatrix, Si bellum ingrueret, Vulcaniaque arma per auras Laturam auxilio.* Curt. 8. *Octoginta talenta constituit daturum Alexander.* Terent. Andr. *Dicam aliquid jam inventurum*: ibid. *Ut dicam*, [additur in Terentio *Me*, et ita nihil huc pertinet hic locus, qui est IV. 1. 37.] *esse ducturum, patri*: ibid. *Nam pollicitus sum suscepturum*: idem Eunuch. *Is hodie venturum ad me constituit domum.* Horat. lib. 1. epist. 7. *Vir bonus, et prudens dignis ait esse paratum*: ibid. epist. 16. *Pulchra Laverna da mihi fallere; Da justum, sanctumque videri*: idem 1. Serm. *An, ut ignotum, dare nobis verba putas*: idem, *Quo tibi, Tulle, sumere depositum clavum, fierique Tribunum?* Varro ling. latin. *Quum hic liber id, quod pollicitus est demonstraturum, absolverit, finem faciam.* Lucan. 2. *Concessa pudet ire via, civemque videri.* Martial. 1. *Erras meorum fur avare libro-*

(2) *Cicero de Orat.*] Hic locus, et pleraque quæ sequuntur, nullam habent argumenti vim contra Vallam, quum tantum ostendant sæpe per Ellipsin omitti Accusativum pronominis, quod Valla nunquam negaverit. Censuit enim ille, quum dicatur usitatissime *Cupio esse doctus*, non satis Latine ergo dici posse, *Cupio esse doctum.* Monuit hoc etiam Ursinus To. 2. p. 378. et quædam tantum probare id, quod probare contra Vallam debebant, ait. At inter hæc ipsa ab Ursino admissa reperiuntur etiam, quæ aliena sint ab instituto contra Vallam argumento. Certe illud Lucani plane alienum est, *Concessa pudet ire via, civemque videri.* Nam quomodo tandem credimus Vallam, si aliter vellet, id elaturum fuisse. Nec enim voluisset dici, *Concessa pudet ire via, civisque videri*, sed retulisset sine dubio *pudet* inter Verba, quæ, ut ait, *Nominativum recusent.* Vide me not. seq. in fine. Deinde quid differt illud hanc in rem ab illo Martialis, *qui tanti putas fieri*, scil. te, *poetam posse*; Hoc autem prorsus alienum ille censet. Ego vero non video, quare hoc magis, quam illud, ipsi ita videatur.

rum, Fieri poëtam posse qui putas tanti, Scriptura quanti constet. Ovid. epist. *Est mihi supplicii causa fuisse piam.* Metamorph. 9. *Et me dignus eras, verum nocet esse sororem.* Martial. *Esse sat est servum, jam nolo vicarius esse.* Quinctil. lib. 7. *An huic esse procuratorem liceat* : et 3. *Procuratorem tibi esse non licet.* « [Cicero, *Civi Romano licet* » *esse Gaditanum.* (3) Plaut. apud Festum, *Licet* » *vos abire curriculo* : idem Casin. act. 3. sc. 5. *Re-* » *dire me intro licet*; et act. 1. sc. 1. *Non mihi* » *licet meam rem solum loqui.* Livius 42. (4) *Ne-* » *minem eorum per Italiam ire liciturum*, subaudi » *esse*, id est, fore ut neminem ire liceat.] » Terent. *Nam expedit, bonas esse, vobis.* Ovid. 13. Metamorph. *Non hæc sententia tantum est fida, sed et felix, quum sit satis, esse fidelem* : idem in Nuce; *Nocet esse feracem*; ibid. *Nudam tamen expedit esse.*

Nec profuerit Grammaticis, ex dogmate repetere, si præcesserit dativus, dativum sequi, aut accusativum : longe enim falluntur; nam dativus ille non præcedit. In illo quippe, *Non licet tibi esse bono*, syntaxis est, *esse bono non licet tibi*, et est Græca

(3) *Plautus apud Festum.*] Quæ Scioppius hic, et in superioribus ex Plauti Mercat. annotat, aliena sunt a Sanctii instituto. Nec enim ille hic ponit exempla, in quibus Accusativus exprimitur ante infinitum; sed in quibus supprimitur ante, exprimitur vero post Infinitum. Magis proinde appositum est huic Sanctii consilio, quod ait Terentius Phorm. V. 2. 1. *Nostrapte culpa facimus, ut malos expediat esse*, h. e. ut expediat quibusdam, se esse malos. Sic Liv. I. 37. *Nec gesturos melius sperare poterant.* I. 58. *Cum mortua jugulatum servum nudum positurum ait.* Gell. IV. 15. *Proposuit dicturum causas, quamobrem videatur esse arduum, res gestas scribere.* Intellige in his *se esse*. Sed et ipse Sanctius sæpe in his a Vallæ sententia refutanda longe recedit. Nunquam enim ille negasset, latine dici, *nocet esse sororem*, et multa his similia. Nam diserte eodem loco tradit : *quædam Verba, immo pleraque, cum Nominativo jungi recusant.*

(4) *Neminem eorum*, etc.] Verba hæc Livii XLII. 36. variis conjecturis fuerunt tentata, quia non animadversum, negationem compositam in construendo et explicando a nobis sæpe dividendam. Sensus enim eorum est, *non liciturum, quenquam eorum ire per Italiam*, ubi posterius comma accipiendum pro Accusativo qui Infinitum, *liciturum esse*, præcedit. Vide et supra II. 10. 1.

loquutio, de qua in *Hellenismo*. Imo ergo sic statuo, ubi fuerint diversæ sententiæ orationes, nos non posse loqui sine accusativo; Ut, *præclarum est esse poëtam; beatissimum est felicem mori; Melius est mori pauperem, quam divitem*. Cujus generis sunt illa, quæ citavimus; *quantum est, esse Jovis fratrem*, et, *nocet esse sororem*. Cicero Marcello 4. epist. *Denique si fuit magni animi non esse supplicem victori*. Sed et in hac parte Græcos jure suo non fraudaverim, et eorum phrasin imitantes. Lucanus; *Tutumque putavit, Jam bonus esse socer*: quod damnat Valla, sed fallitur, ut mox dicetur. « [Vellejus 2. » *Parum habebat summa accepisse, et ex equestri* » *ordine Consul creatus esse*, pro, se consulem crea- » tum esse. Propertius, *Jurabo bis sex integer esse* » *dies*, pro, me esse integrum: idem, *Visuram et* » *quamvis nunquam speraret Ulyssem*, pro, se » visuram. Agellius libro 4. cap. 11. *Is cibus tran-* » *quillitatem mentis quærentibus constat esse con-* » *trarius*. Ubi Henr. Stephanus, non animadverso » Hellenismo, (5) imperite Solœcismum agitat.] »

CAP. VIII.

Gerunda a Passivo Participio in Dus *et in* Tus. *Gerunda Prisca in* Dum. *Gerunda in* Di *et* Do *regunt Accusativum. Vox in* Dus *semper participium passivum est. Voces in* Di, *et* Do, *etiam Passivæ, nisi accusativum expressum habeant.* Tempus est legendi librorum *usitate dicitur.*

GERUNDA dicuntur a *gerendo*, vel *gerundo*, (1) quod a participio gerantur et gubernentur. Apud

(5) *Imperite solœcismum agitat.*] Hodie tamen etiam in accuratissimis edd. aliter plane is locus legitur. Nempe, *quod habet inflationem magnam is cibus, tranquillitatem mentis quærentibus contrariam*. In loco Propertii II. 7. 45. legitur *Visura*, et id voluit quoque Scioppius. In Patavina tamen hujus Minervæ Ed. reperias, etiam deterius, *Visurum*. Locutionibus his adde illud Horatii Od. I. 2. *patiens Vocari Cæsaris ultor*, pro, *te vocaris Cæsaris ultorem*.

(1) *Quod a Passivo Participio gerantur.*] Ineptissima hæc est

Livium sæpe legimus, *Pro re bene gerunda*; et Servius in Virg. sæpe dicit, *Gerundi modus*; quamvis aliquando per errorem scriptum sit, *Gerundii modus*. « [Cledonius ait, *Gerundii verbum ideo dici, quod » nos aliquid gerere significet; utpote, Legendi causa » veni; Legendo mihi contigit valetudo; Legendum » mihi erit.*] »

(2) Olim a Participio in *Dus* quatuor gerebantur

ratio. Longe rectius Cledonius, cujus verba hisce Sanctianis seq. pag. subjecit Scioppius, ideo sic dici ait, *quod nos aliquid gerere significent*. Revera enim ipsam Verbi actionem, ejusque actionis moram, seu tractum rei gerendæ, notant. Male etiam puto, *Gerunda* appellari hæc vocabula, licet a re gerunda vere dicantur, et licet Sanctium hic adeo sequatur Vossius Anal. III. 9. et Construct. cap. 53. ut non tantum rectius ita vocari, sed et contra analogiam *Gerundia* vulgo appellari affirmet. Ego vero potuisse nos facile utraque ista appellatione carere censeo, sed siquidem adhibenda erit alterutra, illam ab analogia appellationum in arte Grammatica usitatarum alienissimam, hanc isti analogiæ convenientissimam, pronuncio. Etenim Veteres Grammatici nonnulli hæc vocabula habuerunt pro peculiari Verborum modo, alii pro Nominibus Verbalibus Participio diversis. Utrumque, ut ego quidem arbitror, male, quum sint varii et veri Casus Participii in *Dus*. Sed tamen hæc recepta Grammaticis horum Vocabulorum a Participiis distinctio, propter usitatam in iis Casibus Ellipticam constructionem, fecit, ut peculiari quoque appellatione fuerint insignita. Et ideo a prioribus Modus ille dictus est *Modus Gerundi*, vel *Gerundivus*, plane ut *Modus Indicandi*, vel *Indicativus*, *Optandi*, vel *Optativus*, etc. a posterioribus vero Nomina *Gerundia*, plane uti Nomen *Participium*. Sed et ejusdem formæ sunt, *Adverbium*, *Præverbium*, *Proverbium*. Nulli autem unquam dixerunt vel Modus *Indicandus*, *Optandus*, etc. aut Verba *Indicanda*, *Optanda*, etc. vel Nomen *Particeps*. Ita liquet sic satis, ni fallor, rectius cum Prisciano et Aliis dici *Gerundia*, quam cum Sanctio, et Vossio, et Ursino To. 1. p. 613. *Gerunda*.

(2) *Olim a Participio in Dus.*] De *Gerundiis*, ut appellantur, et eorum Constructionis ratione, abunde agimus ad lib. I. c. 15. pag. 120. etc. Quæ si respicias, Lector et diligenter consideres, facile te expedies, puto, ex iis difficultatibus, quibus impliciti sunt Sanctius, et alii. Nam, quæso Te, quæ ratio ista est, statuere, *a Participio in Dus*, quod utique Passivum est; et esse agnoscitur a Sanctio, *geri vocabula, quæ Accusativum regant: eademque vocabula, si expressum habeant illum Accusativum, Gerunda* appellare, et iis Activi Verbi non modo constructionem, sed et significationem tribuere: si non habeant additum, tum vero pro participiis passivis accipere. Si tantum discriminis in ipsam naturam et significationem vocabulorum inducere valet Accusativus, prout iis additur, vel non additur, quid causæ est, quam non omnia, quæ Passiva ceteroqui sunt, pro vere Activis item habeamus, si iis Accusativus, ut sæpe fit, reperiatur adjunctus? Si ex. gr. *Exigendus, da, dum*, est Participium vero Passivum, ut est, et tamen Ge-

voces, quæ accusativum regerent, et a participio in

nitivus ejus vel Dativus erit Activus, si dicam, *Exigendi*, vel *Exigendo sponsiones*: quidni, licet *Exigor*, et *Exactus*, sint vere item Passiva, tamen hoc quidem Activum habeatur in his Plauti Trin. II. 4. *Quas sponsiones tu pronuper exactus es.* Verum sicuti hoc non admitteret Sanctius, sic nec alterum illud debuerat statuisse, sed potius indagasse constructionis rationem, quæ revera eadem est in utroque quod ad Accusativum attinet, quippe junctum utrique per Ellipsin præpositionis κατὰ. Ursinus tamen To. 2. p. 286. opponit nobis, *Passiva* quidem hanc constructionem Ellipticam *recipere haud invita*, immo *exigere*, at *Gerundia ei reluctari*: atque adeo *nihil*, *quod ab auribus et consuetudine sermonis Latini abhorreat*, *invenire* in eo se affirmat, quando *exactus es* suppletur per *secundum quas sponsiones exactus es*. At quis etiam ita, ut ejus verbis utar, locutus est? Sumamus, quæso, etiam illud Horatii, quod jam ante exposuimus, *ut qui Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur*. Certum est hosce Accusativos per Ellipsin expediendos. At quam absonum est dictu, *movetur secundum, quod ad, Cyclopa*? Sed et sensus ad speciem est Activus, æque ac Gerundiorum scil. *movendo se exprimit* vel *agit Cyclopa*. Porro, quid tanti etiam discriminis, quod ad duritiem, est inter *Tu exactus es sponsiones*. *Tu exigendus es sponsiones*, *venio ad exigendum abs Te sponsiones*? Ovidius Fast. IV. 418. quum ait, *pauca docendus eris*, quid discriminis in ratione constructionis inter Illud, et hoc, *prodeo ad docendum pauca*? Si *docendus* accusativum non regit, sed per Ellipsin sibi adsciscit, quæ ratio aliter sentiendi de *Docendum*? Si meum ergo Ellipseos supplementum admittitur in *Docendus*, quidni et in *Docendum*? Quod vero in Gerundiis quibusdam *negotium* additur, non alia est causa, quam quia sunt Participia Neutrius Generis, quæ requirunt Substantivum, cujus vicem, quando incertum illud est et non expressum, plerumque τὸ *Negotium* supplet. Res manifesta ex eo, quod mox adferemus, *debellato quod ad Carthaginienses attinet*? An durius eo erit, si dicam, *debellando, quod ad Carth. att.*? An non manifeste in utroque intelligitur *Negotio*? Ita vero annon integrum habemus meum Gerundiorum supplementum, consuetudini vel analogiæ sermonis Latini satis congruens? Sed, ajunt, eodem modo, atque adeo constructione, dici *specto ludos*, et *Veni ad spectandum ludos*, et *Eo spectatum ludos*. At vero factum est idem, seu species illa juncti proxime Accusativi, verum ratio et constructio est diversissima Ceteroqui possem itidem tradere, eodem modo dici, *Doceo pauca* et *Tu docendus es pauca*. *Exigo sponsionem*, et *Tu exactus es sponsionem*: quod tamen falsissimum esse, ipsi ultro agnoscunt. Longe speciosius foret, si dixissent Gerundia et Supina, prout formata sunt a Verbis, quæ vel Accusativum requirunt vel Dativum, ita sibi eosdem casus eodem plane modo adsciscere. Nempe dicimus, ut notum est, *Juvare aliquem*, *Servire alicui*. Hinc ergo Gerundia et Supina eodem construuntur modo: *Paratus sum ad juvandum Te*, *Patriam*, etc. Et *ad serviendum Tibi*. Unde Virgil. Æn. II. *Grajis servitum matribus ibo.* Neutiquam vero dicitur, *Ibo servitum matres*, pro, quod ad matres. Sed ratio diversitatis est, quod Hæc Dativum solum requirentia sunt Verba Neutra, sub quibus non ita commode intelligi potest *Nego-*

Tus una tantum; ut, *lectum libros.* Vox in *Dum*,

tium, at Priora sunt Activa, *quæ τὸ Negotium* requirunt, quod tunc porro per Ellipsin Præpositionis in Objectum Accusativo exprimendum plerumque definitur. Accedit, quod Dativus per Grammaticam omnibus vocabulis potest jungi, modo patiatur id sensus. Is autem idem est plane, sive dicas *servire alicui*, sive *ire ad serviendum*, vel *servitum alicui*. Denique, ut sæpe diximus, Veteres multi non satis perspexerunt semper aut indagarunt rationes locutionum Grammaticas, et ideo ex locutionibus rectis sæpe perversas formarunt. Res manifestissima ex iis, quæ seq. Cap. disputamus, ubi, quia in Activo recte dicitur, *Eunt damnatum reum*, *Eunt factum mihi contumeliam* ostendimus præter omnem analogiam dixisse quosdam in Passivo, *Reus itur damnatum*, *Contumelia mihi factum itur.* Videntur sane illi minime intellexisse istius locutionis rationem, et tantum quia solet Accusativus, Activis Verbis additus, mutari in Nominativum Passivis præmittendum, convertisse ergo etiam istic Accusativum Activæ locutionis (licet neutiquam ille regeretur ab *Ire*, sed per Ellipsin esset adjunctus Supino) in Nominativum Passivæ locutionis, præmissum verbo *Itur*, cujus tamen Suppositum esse nequit. Simili abusu, vel errore, quia recte, sed per Ellipsin certissimam, dicitur *dormire totam noctem*, mox hunc Accusativum, quasi directe et proxime regeretur a Verbo *Dormire*, converterunt nonnulli in Nominativum, veluti *Tota mihi dormitur hiems.* Vide com plura prorsus similia in iis, quæ supra ad Caput Tertium passim notavimus. Sic ergo et in hisce Gerundiis et Supinis quidam retinuerunt forsan simpliciter Constructionem Accusativi in Activo usitatam, non multum attendentes ad Analogiam eorum, quæ Accusativum non admittunt, nisi per Ellipsin. Liquet illud ex quibusdam locutionibus certissimæ Ellipseos, per quam Accusativus jungitur Verbis Neutris, vel certe Verbis, quæ non illum Accusativum, sed alium regunt, et tamen jungitur etiam Gerundiis et Supinis. Tale illud, *quam viam nobis quoque ingrediendum sit*; quum *Ingredi viam* passim quidem, sed pro *ingredi in viam*, dicatur. Sic illud a Vossio allatum, *Accesserat potatum totam noctem*, ubi Accusativus iste additur Supino, quia et Verbo addi solet, sed per eandem utrobique Ellipsin. Ita ergo nihil mirum est, Auctores plerumque Gerundiis et Supinis dedisse eosdem Casus, quos Verbis addi solitos sciebant, ut proinde, quum dicerent, *studium juvandi vos* specie constructionis in ipso Verbo usitatæ, non ergo dicere vellent, *juvandi vobis*, sicut *serviendi vobis.* Aliter vero Gerundia hæc expedire conatus est Scioppius Parad. Lit. Ep. 2. ubi recte ea ex arte Grammatica explodenda, et pro veris Participiis habenda censuit. Sed quam reddidit constructionis rationem, durior vere est et alienior. Vult enim, cum dicitur, *Ardet desiderio discendi literas*, vel *literarum*, id accipi, quasi diceretur plenius, *discendi discere literas*, vel *discendi discere literarum*, ut tum Accusativus ille, tum Genitivus, proxime regatur a suppresso *discere*, quod ita Naturam modo Verbi retineat, modo Nominis induat. At vero durum est et absonum, nulliusque sensus, *legendum est legere*, *desiderium discendi discere.* Vel si quis in his inest sensus, is erit, vocabulum *Legere* est legendum, desiderium discendi, qui sit *Discere*, aut quo modo τὸ *discere* fieri debeat vel possit. Præterea vix putem in lin-

sive in recto, sive in accusativo; ut, *legendum est*

gua Latina ferendam locutionem, *discere literarum*, pro *discere literas*. Enimvero largior lubens, Infinitum subire sæpe vicem Nominis, et variorum Casuum, in Constructionibus, sed non aliter ae integra Oratio, quæ item, tanquam unum aliquod Nomen, per plerorumque casuumconstructionem alteri orationi seu vocabulo sæpe jungitur. Quocirca etiamsi Infinitum Orationi aliquando ita se accommodet, ut speciem Nominis præ se ferat, retinet tamen naturalem sibi rectionem Accusativi. Et proinde, licet non negem posse aliquando jungi Genitivum Infinitis, sed Genitivum Agentis seu possidentis, ut dicatur, sicuti *Scire tuum*, sit *Scire Ciceronis*, pro scientia Ciceronis; tamen vel sic non putem Accusativum illum patientem, qui regitur a verbo, tum Finito, tum Infinito, mutari unquam a bonis Auctoribus in Genitivum, ut dicatur *Scire artis*, pro *Scire artem*, *discere literarum*, pro *discere literas*, et similia. Jam quanto iis commodius et expeditius, quum Gerundia, quæ exeunt in *Dum*, *Di*, *Do*, sint vera Participia, Participia autem habeant naturamNominum Adjectivorum, Adjectiva porro sine Substantivo vel expresso vel intellecto poni nequeant, et denique quum Adjectiva neutra, quando sine Substantivo occurrunt, et proinde ipsa speciem quodammodo Substantivorum præferunt, semper tamen subaudiri secum velint τὸ *Negotium*; ejusdem proinde vocabuli hic quoque statuere Ellipsin? Ut adeo, sicuti, quum occurrit *factum*, *facti*, intelligimus *Negotium*, sic idem intelligamus, si quando legimus *faciendum*, *faciendi*. Et ita optima ratione dicatur, *Legendum est mihi aliquid negotium ejus generis, quod legi potest*, *desiderium negotii literarum discendi*. Nihil etiam frequentius, quam τὸ *negotium* omitti ante Genitivum, qui ab eo regitur. Vide lib. II. cap. 3. et quæ istic notavi pag. 170. extremâ, sed et confer phrases, *Pudet me Fratris*, *Pœnitet me facti*, etc. in quibus Genitivos a vocabulo *Negotium* regi, nullum debet esse dubium. Superest tamen aliquid duri etiam hic in illis Gerundiis, quæ a Verbis Neutris descendunt, ut, *desiderium standi*, *eundi*, *convalescendi*, quippe in quibus vix videatur intelligi posse *negotium*, sed si ita, multo certe minus Infinitum horum verborum. Quid enim esset *desiderium standi stare*, *convalescendi convalescere?* Ceterum hic observandum diligenter, Participia Passiva horum verborum vix occurrere, nisi in genere Neutro, et id indicio esse, sumi hæc eodem modo, quo Impersonalia eorundem Passiva, et in eorum ordinem revera esse referenda. Jam vero superius pag. 272. 273. ostendimus, illa etiam a verbis Neutris esse formata, ad exemplum aliorum, quæ ab Activis deducuntur, non habita justa ratione perpetuæ ceteroqui Verborum constructionis, quæ Nominativum ante Passiva, imo omnia Verba, exprimi vel intelligi postulat, quum tamen nec Nominativus istis præmitti, nec Passiva a Neutris formari satis recte queant, certe id vix ferat significatio verborum. Scilicet Impersonalibus (Vide supra ad Lib. I. cap. 12. extr. et hoc Libro ad cap. I. pag. 262.) significatur ipsa Verbi actio, non addito, quo tendat illa, et in quod objectum se exserat. Nam *Amatur*, *Legitur*, *etc.* ita dicuntur, ut tantum designetur actio ipsa, non item certa res aliqua, quæ Nominativo exprimi debeat. Atque adeo ita etiam acceperunt hæc verba Veteres, tum Gram-

libros, vel *legendum esse libros*, regebat accusativum.

matici, tum Alii, tanquam si, cum nihil iis intendatur, nisi solius actionis significatio, nullus etiam Nominativus cum iis intelligatur. Sic Varro de Re Rust. III. 9. *Ova, quæ incubantur, habeantne semen pulli, curator quatriduo, postquam incubari cœpit, intelligere potest.* Ubi infinitum hoc non construitur personaliter, nam sic dicendum foret, *posquam incubari cœperunt*, scil. *ova*, de quibus agitur: sed impersonaliter et quasi sine supposito, ut adeo manifeste notet ea locutio, *postquam incubatio cœpit fieri.* Possit tamen pro supposito aut Nominativo haberi in Impersonalibus. Verborum Activorum incertum illud, quod non exprimitur, atque ita, cum dico, *Amatur*, idem foret, ac si dicerem, *Amatur aliquid negotium.* Porro autem, quia sic usu ipso non designabatur illis nisi ipsa actio, hinc in eundem usum Veteres etiam a Neutris formaverunt et adhibuerunt talia passiva, quæ ceteroqui proprie et secundum naturalem verborum significationem et constructionem inde formari non poterant, nec debebant. Si quis ergo rogaret, *Quid agitur?* h. e. quid negotium agitur? respondebat alter, *Amatur*, *Statur*, *Vivitur*, h. e. amatur aliquid negotium, seu negotium, quod agitur, est amare, stare, vivere: Ut adeo si quid in his posterioribus, *Statur*, *Vivitur*, et similibus, intelligi possit, id foret quidem *negotium.* Sed adhibuisse ea videntur potius ex abusu quodam Veteres, ut ipsi nihil prorsus in iis intelligerent, vel certe ea adhibendo, non attenderent ad aliquid, quod intelligi debeat, et tantummodo actionem ipsam designarent, idque eodem modo et forma, qua interrogati erant, et qua in verbis Activis commode satis responderi poterat. Vide, quæ notavimus supra ad Cap. 2. pag. 274. 275. et ad Cap. 4. init. Verum in Participiis passivis, et item quodammodo Impersonalibus, si a Verbis vere Activis descendant, aliquanto commodius intelligitur *Negotium*, veluti quum dico, *Actum est.* Nam in eo revera *Negotium* intelligi, patet ex Terent. Phorm. V. 8. 20. *Hoc actum est*, h. e. hoc Chremetis negotium est actum plane et desperatum. Clarissimum enim ex τοῦ *Hoc*, intelligi istic *Negotium*: Patet tamen illud etiam ex eo, quod pro *Actum est*, etc. dicitur etiam *Acta res est*, et proinde sensus illius est, Negotium, quod in manibus est, et negotium actum. Sic Terent. Heaut. III. 3. 3. *Acta hæc res est.* h. e. res hæc est res acta prorsus, ut nulla spes sit residua. In Neutris Verbis Ellipsis ista est durior et minus certa, veluti apud Liv. VII. 8. *Diu non perlitatum tenuerat Dictatorem.* Sensus enim est, negotium non factæ diurino tempore perlitationis. Quid enim aliud dicemus ad phrasin hanc expediendam, nisi forsan et hoc Participium velimus esse Nomen Subsantivum, ut Gerundia volunt esse? Sed inanissimum hoc foret et revera tali Participio designari ipsam et solam facti actionem, colligendum videtur ex tot similibus locutionibus, quibus factum solo Participio declaratum pro causa alterius rei adfertur, et quibus tunc additur Substantivum etiam Personæ. Florus II. 6. 2. *Urebat nobilem Populum ablatum mare, raptæque, insulæ*, h. e. non ipsum mare aut insulæ urebant, sed negotium Ablati sibi maris, seu, quod Ablatum sibi esset mare. Tacitus Hist. I. 89. *Cæcinna jam Alpes transgressus exstimulabat Othonem*, et II. 76. *An excidit tibi trucidatus Corbulo?* h. e. transgressio Cæcinnæ trans Alpes, et

Varro 6. ling. Latinæ, *Quocirca radices ejus in*

trucidatio Corbulonis. Ut ergo hisce Participiis additur suum Substantivum, sic et Adjectivorum Neutris, ubi cæteroquin usitatissima est Ellipsis. Hinc Elliptice, et eodem sensu, dixit Idem Hist. 82. *Sufficere adversus Vitellium videbatur Vespasiani nomen, et nihil arduum Fatis*, h. e. et quod nullum negotium esset Fatis arduum, si perficere id velint. Vide et ad seq. Caput. Sed tota res expedienda videtur distinguendo iterum inter Participia Activorum et Neutrorum. In his nihil magnopere necesse est, ut quidquam intelligatur, quamvis et nihil absoni in eo sit, si dicatur *perlitatum negotium*, vel *sacrificium*, æque ac *perlitatæ res divinæ*. Sic enim Valer. Antias, *Si hæ res divinæ factæ, recteque perlitatæ essent*, ap. Gell. I. 7. Ad hæc autem Participia Neutrorum, et hunc eorum usum, refero loca Livii. XXVIII. 12. *Post Asdrubalis exercitum deletum, cedendoque in angulum Brutium, cetera Italia concessum, cui non videatur mirabile?* Hic enim *Concessum* notat, postquam evenit ab Annibale negotium factæ concessionis cetera Italia. Et sic plane XXIII. 18. *Ubi ad mœnia accessere, solitudo visa: metu concessum barbarus ratus, moliri portas parat*, h. e. metu factam ex Urbe concessionem. Porro ita I. 53. *Et* (bellandi) *arte æquasset superiores Reges, ni degeneratum in aliis huic quoque decori offecisset.* h. e. negotium, quod degeneravit in aliis rebus. Potest enim *degeneratus* accipi pro eo, qui degeneravit, ut *juratus*, *conspiratus*, etc. Et sic *negotium degeneratum* erit eodem modo explicandum. At in Activorum Participiis usitatissimum jam est, ut intelligatur *Negotium*. Hinc tot ejus generis sunt, quæ pro Substantivis vulgo habentur, *Dictum*, *Factum*, *Scriptum*, etc. sed in quibus *Negotium*, ut per Ellipsin omissum, intelligi tamen debet. Supplementum hoc habemus apud Sueton. Cæs. 80. *Quæ causa conjuratis maturandi fuit destinata negotia, ne assentiri necesse esset.* Et notandum est omnino, talia ab Neutris Verbis vix reperiri usquam, quia hæc non habent Passiva Participia, nisi impersonaliter constructa, et quia sub iis vix potest intelligi *Negotium*, nisi quis velit in locutionibus modo allatis ex Livio admittere *perlitatum negotium* pro *negotium perlitationis*, etc. Sed et de Activis quod diximus, manifestum est etiam ex aliis constructionibus. Tacitus Germ. 31. *Aliis Germanorum populis usurpatum rara et privata cujusque audentia, apud Cattos in consensum vertit, submittere crinem*, etc. Manifeste intelligitur *negotium*, quod erat submittere crinem. Vide et sequens caput. Sed disertissima sunt, quæ legimus apud Livium I. 41. *Tum demum palam facto*, absolute, ut intelligatur, *negotio mortui Tarquinii*. Et XXX. 25. *Veluti debellato, quod ad Syphacem Carthaginiensesque attinet.* Intelligi enim *negotio* patet vel ex *quod*. Jam vero sicuti in hoc Participio Præterito, quod nonnulli perperam voluerunt referre ad Supinorum genus, (Vide infra ad cap. 9. ubi plura hujus locutionis dabuntur exempla (intelligitur id vocabulum, sic et in Partic. Futuro, eadem utriusque ratione, commode satis intelligi potest, et debet: veluti, *proficisci ad debellandum*, (scil. *negotium*) *quod ad Syphacem attinet*. Nam *debellare*, licet origine sua fuerit Neutrum, tamen usu ipso, etiam in hac locutione, consideratur, ut vere Activum. In participiis ergo Neutrorum, quia semper impersonaliter adhibentur, non opus est statuere Ellipsin, aut intelligere *Negotium*, ut quod satis

Etruria, non in Latio, quærendum est: ibidem lib.

-commode sub iis intelligi nequit. Nam sicuti Analogice non dicitur *Ire* aut *Currere negotium*, sic neque *itum* aut *cursum*, neque *eundum* aut *currendum negotium*, dici potest aut dictum unquam fuit. Quando ergo dicitur *Conclamatum est*, *Perseveratum est*, *Procursum est*, *Eundum est*, impersonales eæ sunt ab Verbis Neutris locutiones, quibus tantum facta vel facienda, Verbi actio declaratur. Hæc de Neutrorum Gerundiis. At in Activis nulla prorsus est difficultas statuendæ istiusmodi Ellipseos, maxime si eorum Gerundia vel sola occurant, vel addatur Genitivus alterius numeri, aut generis. Sed et si maxime sequatur Accusativus, vel sic nihil item dubitandum, quin ille iis addatur per Ellipsin præpositionis κατά, usitatissimam etiam Latinis, immo pene perpetuam, quando Accusativus jungitur Nominibus, vel verbis passivis. Ut adeo si dicam, *Ardet desiderio discendi literarum*, idem sit, ac *discendi negotii literarum*: *discendi literas*, idem, ac *discendi negotii, quod ad litteras*, cujus Ellipseos rationem uberius supra exposui. Auctor Gallicus *Novæ Methodi*, in Notis Sect. 4. Cap. 1. §. 1. et 2. rejicit item sententiam Scioppii, quod ad Ellipsin Infiniti, quam ille cum Vossio statuit in hisce Gerundiis. Sed quia ipsi tamen nulla alia melior succurrebat, eo etiam prolabitur, quo Vossius primum prolapsus fuerat, sed qui dein in lib. de Construct. mutavit sententiam; scil. ut censeat Gerundia non esse Participia, sed potius Nomina Substantiva, quæ proinde recte regant alium Genitivum, neque hunc modo, sed et Accusativum, quia simul sint Verbalia Nomina, quæ rectione Verbi sui retineant. Hic vero repetendum, quod sæpius dixi, Accusativum nunquam regi a Nomine, qualecunque illud tandem sit. Quin immo, quod ad Casus, ausim dicere, primitivas et naturales ipsis esse has eorum leges, ut Nominativus sit initium Orationis, nisi post Passiva vel Verbum Substantivum repetatur: Genitivi nullus sit usus, nisi si regatur ab alio Nomine Substantivo: Dativus addi queat omni Orationi et sententiæ, Verbis et Nominibus: Accusativus vero præmittatur quidem Orationi Infinitæ, ut Nominativus Finitæ, regatur autem tantummodo a Verbis Activis, et Præpositionibus: quod posterius etiam de Ablativo dicendum. Præterea habent utique hæc Gerundia ipsam plane Participiorum formam, habent etiam eandem prorsus significationem: id quod adeo certum est, ut ipse Ursinus To. 1. pag. 616. et 617. non modo tradat ejusdem plane significationis esse, sed et affirmet, sicuti Participium notat officium et necessitatem cum Temporis Futuri consignificatione, sæpe tamen etiam amittit hæc omnia, sic plane et Gerundia in Nominativo potissimum illa itidem notare, at in obliquis Casibus isthæc quoque amittere, nec ferme amplius quid significare, quam ipsum Verbi Infinitum. Utrumque ergo usum, utramque significationem, pariter & Participia illa et Gerundia habent. An ergo utraque quum sint eadem & ejusdem significationis vocabula, erunt pro sola constructionis diversitate, modo verum Nomen Substantivum, modo Participium; An si quis eodem plane sensu dicat *legendi carminis*, seu *legendorum carminum*, participia hæc erunt, si vero *legendi carminum*, vel *legendi carmina*, vera Substantiva? Sed, ait Auctor Methodi, *si Legendum sit Nomen Adject, non differret a Legendus, da, dum, nec satis fuisset causæ inveniendo nova*

8. *Quum, inquiunt, utilitatis causa introducta sit huic vocabulorum generi.* At vero negamus in his esse *novum vocabulorum genus*, cum illa quidem sint omnibus literis ipsa et vera Participia passiva. Quæritur autem id ipsum, an recte ea Grammatici habuerint pro alio et *novo vocabulorum genere*? Ipse Vossius de Anal. III. 11. contra Saturnium disputans, qui ex Supinis quoque distinctam vocum classem faciebat, non esse frustra multiplicandas res vel classes seu partes orationis, tradit; in quo eum sequitur Ursinus quoque To. 1. p. 634. qui idcirco non deberent et ipsi ex Gerundiis itidem facere peculiaria vocabula formæ Participialis, *quæ Substantivi cujusdam naturam referant.* Ceterum, quo uno nituntur maxime, qui ex Gerundiis *novum vocabulorum Genus* nobis cudunt, scilicet, quod aliquando isthæc Gerundia differant, quod ad *Constructionem*, a reliquo istius Participii usu, in eo nulla inest argumenti vis, quum Constructiones in Linguis, quæ omnes suis temporibus fuerunt vernaculæ, pendeant ex vulgari usu loquendi, inque eo quam maxime dominetur Casus et Fortuna, quæ facit, ut una eademque constructio cum hoc verbo sæpissime occurrat, cum alio, licet genuino germano, prorsus nunquam? Quid? Nonne similiter ejusdem Nominis Substantivi sæpe unus Casus est residuus, reliqui perierunt? Nonne ejusdem Verbi unum Tempus frequentissimo est in usu, aliud desuetudine plane obliteratum? Adeo ut hodie diversissimorum Verborum Tempora sæpe in unum conjungantur, ut *Fero*, *Tuli*, quod potius est a *Tollo*: *Sum*, *Fui*, quod est a *Fuo*, vel *Fio.* Sed et in constructione Positivus Participii Præsentis sæpissime occurrit modo cum Genitivo, modo cum Accusativo, at Comparativus & Superlativus cum solo Genitivo nunquam cum Accusativo, licet ejusdem sint naturæ, quo ille. Passim enim legas *Amans Patriæ*, & *Amans Patriam*, at vix usquam *Amantior*, aut *Amantissimus Patriam*, sed tantum *Patriæ.* Ne longe abeamus, et aliquid hic quoque de Supinis dicamus, ea certe, nullum esse debet dubium, quin sint Nomina Substantiva quartæ declinationis. Atque plerorumque horum Nominum reliqui Casus prorsus nulli comparent, & quorum comparent etiam omnes, eorum nulli tamen ita construuntur, ut Supinum prius, seu ut solus Accusativus, qui peculiari usu frequentissime sibi additum habet alium Accusativum, adeo ut eum quoque regere videatur, certe regere vulgo credatur: cum tamen necessario alii Casus ejusdem sint et esse debeant Naturæ ac Potestatis, qua iste. Quod si etiamdum hæsitas, respice, quæso, ipsa hæc Gerundia in DUM, DI, DO terminata. Quæ qualiacunque tandem sint vocabula, sive Participia, sive Substantiva, sive quid peculiare, eandem certe debent habere vim et naturam. Et tamen cum crebro et passim occurrat Gerundium in DI, cum Genitivo alterius Generis vel Numeri constructum, nusquam reperies eandem constructionem cum aliis Gerundiis vel aliis eorum Casibus, ut, sicuti *discendi literarum*, *collocandi syderum*, *videndi Philumenæ*, itidem dicatur *discendo literarum*, etc. Ipse Ursinus To. 1. p. 617. de Gerundiis tradit, Temporis notationem *in Nominativo servatam*, at *in reliquis casibus eam fere obliteratam, ut non raro Vocabula nativam vim suam, cujus gratia inventa sunt, usu amittunt.* Quam, quæso, dabis tot diversitatum rationem, si non admittes hic Fortunam et Casum?

oratio, sequendum, non quæ habebit similitudinem,

Quod si facis, mecum, opinor, agnosces, nullam esse rationem, ut Participia illa Neutra habeantur vel peculiaria vocabula, vel certe non Participia, quia constructionem, olim magis vulgo frequentatam, sed quam in eorum masculinis et femininis nunc certe non amplius invenias, sibi præcipue retinuerint, et quasi vindicaverint: atque ita nunc a reliquo ejus Participii usu, quod ad illam constructionem tantum, discrepare videantur. Satis hæc evertere et confutare mihi videntur absurdam illorum sententiam, qui tradunt, Gerundia esse vera Nomina Substantiva Verbalia, quæ proinde Genitivum natura sua regant, et Accusativum. Multis tamen eam denuo adstruere et tueri conatus est Clar. Ursinus To. 1. p. 614. etc. et To. 2. p. 384. etc. sed adeo sibi parum constans, ut sæpe vix sciam, quid sentiat Agnoscit Gerundia esse formæ passivæ, sed negat inde inferendum, esse ergo et significationis passivæ, pag. 385. Quin adeo ille a Passiva significatione abhorrere videtur, ut etiam, quæ vulgo ab omnibus Passive exponuntur, ille *posse ea æque bene active exponi* censeat, pag. 384. Scilicet illud Quinctiliani, *Memoria excolendo, ut alia omnia, augetur*, exponit, *in excolere ipsam*; Et Virgilii, *ante domandum Ingentes tollunt animos* Equi exp. *ante domare ipsos*, Et sic reliqua. Vide et To. 1. pag. 628. ubi *evicisse se* ait *nativam vim Gerundiorum æque Activam in iis* locutionibus *posse statui, ac Passivam.* Quibus quid velit, profecto non perspicio: nam Equi utique non domant alios, sed domantur, et Memoria, quæ excolendo augetur, non excolit rem aliam, sed excolitur. Sed et, si ita agatur, omnia Passiva hoc modo possint active exponi, etiam illud, *Glycerium amatur a Pamphilo*, h. e. Pamphilus amat Glycerium. Verum videtur contra me disputans id potissimum agere, ut hæc Gerundia ab omni Passivo quam longissime removeat. At Idem contra Bangium disputans, To. 1. p. 616. 617. contendit, Gerundia esse Participia Passiva, quæ et Tempus notent, et necessitatem ac officium rei faciendæ. Quin quum Bangius opposuisset, Gerundia contra communem Participiorum naturam in passiva forma active significare, ille in eo *nihil tale* reperit, *quod natura Participii talis officiat.* Et To. 2. p. 387. probat Gerundia, cum Passive significant, etiam *Passivorum more admittere Ablativum cum Præpositione A vel Ab.* At si ita, vera tunc utique erunt Participia Passiva. Sed distinguit To. 1. p. 617. ut nempe illa, *standum est, amandum est*; quæ ceteroquin etiam pro Gerundiis habet, sint Participia, æque ac Passivum Partic. in DUS, quia notant, quid fieri debeat, aut necesse sit: ast in reliquis Casibus, aut ubicunque istam significationem deposuerint, sint *Nomina Participialia*, seu, ut loquitur, p. 619. *Substantivi naturam referant*, et *Accusativus eadem vi ab illis, activa notione præditis, regatur, qua ab ipso Verbo activo regitur.* At mihi res parum consentanea Analogiæ videtur, ut Substantiva regant vi sua Accusativum. Scio equidem, Ursinum et alios tribuere Substantivis Verbalibus hanc vim, sed repugnat hoc naturæ Syntaxeos Latinæ, in qua, ut ipse Ursinus, To. 2. p. 7. tradidit, *Accusativus non regitur nisi a Verbo activæ significationis, vel vi hujus a Gerundio, Supino, aut Participio, vel a Præpositione*, exclusis omnino *Substantivis*. Negari tamen nequit, reperiri apud

sed quæ utilitatem : ibidem, *Sic enim omnes repu-*

Antiquissimos, atque adeo Plautum imprimis, Verbalia in IO, quæ additum sibi habent Accusativum. Sed quanto antiquioris est temporis, tanto propior Græcæ erat Latina Lingua, tantoque in ea frequentior tunc Græca illa Ellipsis Præpositionis κατὰ etiam in Substantivis. Posteriores eam, quia durior erat, omiserunt, ac tantum retinuisse videntur in Participiis, Gerundiis, et Supinis, quæ eam sibi longo et continuo usu quasi propriam vindicaverant. Certe quod vere per Ellipsin Accusativi aliquando jungantur istis Verbalibus Nominibus, liquet ex eo, quod etiam dixerint *Domum itio*, *Domum reditio*. Nam nemo, opinor, dicet, Accusativum *Domum* a Nominibus istis regi, sicuti neque a Verbis *Ire* et *Redire* regitur. Vide loca apud Vossium, et inde apud Ursin. To. 2. p. 87. Deinde vero valde absonum est, Vocabula, quæ ipsa sunt Participia, sine ulla vel unius literæ mutatione, affirmare, esse etiam Nomina Substantiva. Immo longe absurdius mihi videtur, statuere, vocabulum *Discendi* tanquam Nomen Substantivum per se regere Genitivum *literarum*, etc. quam quod Scioppius voluit regi hunc Genitivum ab Infinito *discere*, quum hæc Infinita etiam tanquam Nomina construi tamen soleant. At quanto his concinnius et mollius est, *Discendi negotii literarum?* Exagitat Ursinus, p. 394. hanc explicationem, quia durius foret hoc supplementum in eo, *Stoici Epicureis irridendi sui facultatem dederunt*. Sed non animadvertit Vir Doctus, non esse hanc Gerundii, sed, quam vocant *Gerundivam*, seu Participialem, locutionem sine Ellipsi, in qua *Sui*, ut solent illa tria, *Ego*, *Tu*, *Sui*, Substantivi vicem sustinet. Vide me infra ad hoc Caput in extremo; seu nota 15. Deinde vero dixisse videntur Veteres ad instar *Mei* vel *Tui irridendi*, *purgandi*, etc. etiam *Sui irridendi*, nihil distinguentes utrum hoc de pluribus dicatur, at de Uno, prout sæpe simpliciter secuti sunt in uno vocabulo aliorum similium Constructionem, etiamsi ea ab illo Uno ceteroquin abhorreat. Rogat etiam, quare minus *licuerit Priscis certo consilio donare Gerundia activa vi, quam Verba* (intelligit Deponentia) *et Participia Præt. Passiva.* At vero etiam horum omnium Constructio cum Accusativis primitus fuit haud dubie Elliptica: quum utique ipse Vir Doctus Tom. 1. p. 427. affirmet, *Omnia in OR primitus fuisse passiva.* Si ita, tunc omnibus Verbis in OR, atque adeo etiam Deponentibus, eorumque Participiis, Accusativus primitus per Ellipsin, postea fere obliteratam, fuit additus. Sed tandem, ut rem absolvamus, et veram Gerundiorum ostendamus naturam, præmitto iterum, Ea esse varios Casus Singularis numeri ab Neutro Participii Passivi in DUS. Etenim eadem plane sunt Vocabula, Gerundium *Amandi*, et Genitivus illius Participii. Et sic in ceteris casibus. Eadem porro utrorumque est forma, eadem origo, eadem denique significatio. Ipse Ursinus Tom. 1. p. 624. Gerundia in *Dum* ait notare id, quod fieri debeat aut deceat, atque adeo esse Participia, sed tamen, quod mireris, diversa a Neutris Participii Passivi in DUS: at reliqua Gerundia in DI, et DO, esse Nomina Participialia, quia simpliciter notent ipsam rem Verbi, quæ Infinito, vel Nomine Verbali in IO, ceteroqui declaratur, obliteratam vero habeant significationem ejus; quod fieri debeat, aut deceat. Atqui in Par-

diandum est artes. Lucr. lib. 1. *Multa novis ver-*

ticipio illo utrumque itidem reperias. Notat enim, ut modo jam diximus, p. 449. et illud quod fieri debet aut decet, sed maxime in Nominativo et Accusativo, at in reliquis Casibus plerumque notat simpliciter rem quæ fit. Sic apud Ciceronem Fabricius dicitur missus ad Pyrrhum *de permutandis captivis*, quod ferme nihil aliud notat, quam *de permutatione captivorum.* Sed et hinc docet Ursinus ipse, promiscue hæc a Veteribus adhiberi, immo elegantiorem et usitatiorem fuisse Passivi illius Participii constructionem in eodem illo sensu, quam Gerundii. Denique hinc ortum, ut Recentiores ideo illam Participii Pass. constructionem *Gerundivam* appellaverint, quia sensum eundem exhibet, quem ipsa Gerundia. Multum tamen discriminis reperitur inter Participii illius et Gerundii Constructionem: accedit, quod multa occurrant Verborum Neutrorum Gerundia, quorum Participia Passiva ordinariæ seu personalis constructionis nullo sunt, et vix ullo possunt esse, in usu. Quæ ergo illius discriminis ratio? Nulla alia, quam quod Gerundia sint Verborum Passivorum, quæ *Impersonalia* dicuntur, atque ab iis eandem acceperunt constructionem, in primis eam, unde Impersonalia suum nomen habent, quæ non requirit magnopere suppositum seu personam Verbi. Impersonalis ergo hæc constructio ipsam tantum Verbi rem seu actionem notat, nec definit aut dirigit eam in certum Suppositum vel Objectum. Cœpit autem a Verbis vere Activis seu Transitivis, in quibus per Ellipsin analogica constructio poterat facile constitui, ita tamen ut peculiare objectum actionis relinquatur in incerto. Nam quid est, quidve notat absolutum illud *Amatur*, aliud, quam *Amatur aliquod negotium*, *aliqua res*? Plane ut in Activo, quando quis absolute tantum dicitur *Amare*, non expresso ullo amoris objecto, intelligi potest et solet Accusativus *aliquid*. Sed utraque in locutione, quia relinquitur in medio et obscuro certum Actionis objectum, quod Passivi est Suppositum, idcirco illa Ellipsis non animadvertitur, et tantum ipsa Verbi actio designari iis locutionibus creditur, absolute prorsus positis. De Activi absoluto usu Vide me supra ad Cap. 2. pag. 274. et ad Cap. 4. p. 393. 394. Ceterum quia Activum ita absolute positum, ut nullum ostendat objectum neque in proximis, in quod tendat sua actio, simile est Neutro, quod nullam actionem in objectum aliquod transeuntem notat; hinc ad exemplum Impersonalis locutionis Activorum in Passivo, quæ nihil nisi ipsam Verbi actionem significare videbatur, formarunt etiam ex Neutris similem plane locutionem in Passivo, quæ itidem nudam tantum Verbi actionem notaret, licet ceteroqui Neutrorum significatio et natura Passivam formam non reciperet, nec nisi per abusum quendam accepisse aliquando reperiatur. Ut ergo idem est, sive in Activo ad quæstionem *quid agis?* respondeam, *Amo*, *Cano*, sive *Curro*, *Pugno*, quum utraque meram verbi actionem sine ullo ejus objecto notent; sic et idem est, si in Passivo ad quæstionem *quid agitur?* respondeam, *Amatur*, *Canitur*, et *Curritur*, *Pugnatur*. Nam et hæc pariter et eodem modo designant tantum actionem ipsam, sine ullo actionis aut passionis objecto. Sensus enim omnium est, *Fit res vel actio amandi, canendi, currendi, pugnandi.* Eam ergo in significatione

bis

bis præsertim quum sit agendum : idem, *motu pri-*

quum formatæ sint hæ Activorum in Passivo locutiones, adhibentur idcirco eæ sine Persona seu Supposito, quod in veris Passivis est subjectum passionis. Nihil itaque mirum etiam a Neutris formatas, quæ nullum plane objectum actionis, nedum passionis suppositum, admittunt vel desiderant. Adhibetur autem ad has locutiones tertia persona Passivi, et tantum in Singulari numero, quia earum locutionum origo prima ab Activis vere Verbis est repetenda, in quibus analogicæ et personales fuerunt, siquidem intelligebatur in iis *Aliquid* seu *aliquid negotium*. Verum quia hæc Ellipsis erat usitatissima, et quia relinquebatur ita proprium actionis objectum in incerto et obscuro per generale illud *aliquid*, (unde eleganter apud Plautum Curcul. II. 3. 41. Parasitus Domino dicenti, *jam edes aliquid* respondet, *nolo hercle aliquid : Certum quam aliquid mavolo*) hinc perpetua fere tandem Ellipsi fuit prætermissum, et sic ista locutio accepit paulatim speciem et nomen *Impersonalis* constructionis. Quum vero hæc Ellipsis in illis Activorum Impersonalibus jam esset pene perpetua, tum vero etiam ex Neutris formatæ fuerunt locutiones similes, quæ nudam verbi actionem in se permanentem declararent, tanto magis, quoniam Neutra ab natura sua non recipiunt passionem, nedum ut certum aliquod passionis suppositum requirant. Differunt ergo Impersonalia Passiva Activorum et Neutrorum eo, quod illa admittant objectum vel suppositum, sed generale, ut et quod objectum verum in incerto ab iis relinquatur, atque ideo per Ellipsin fere semper omittatur: Hæc vero nullum admittant. Non opus ergo, ut in hisce statuamus quoque Ellipsin τῦ *Aliquid negotium*, ut absque quo integer plane est, tum sensus in ejusmodi Impersonalibus Passivis Neutrorum, tum ipsa constructio, utpote in illis demum vere Impersonalis. Sed et hinc frequentiora tandem evaserunt Impersonalia Neutrorum, quam Activorum, quia hæc Elliptice feruntur tamen in aliquod objectum suæ actionis vel passionis, at Neutra minime, ut adeo per hæc commodius sola et nuda Verbi actio impersonaliter declaretur. Adhibetur autem Impersonalis ista Constructio per omnia Tempora Passiva Indicativi, Subjunctivi, Infinitivi et Participiorum, sed semper tantum in Singulari numero; eoque cum discrimine, ut in Activorum Impersonalibus possit et aliquando debeat intelligi *Negotium*, in Neutrorum id nunquam desideretur. Dicitur ergo *Amabatur*, *Amabitur*, *Ametur*, etc. sed et *pugnabatur*, *pugnabitur*, *pugnetur*. Porro in Perfecto, *Amatum est*, *actum est*, *pugnatum est*, *perseveratum est*, *conclamatum est*, etc. Omnia hæc Impersonalem habent constructionem et significationem eodem plane modo, nisi quod sub illis, quæ ab Activis oriuntur, intelligi possit *Negotium*, et aliquando debeat, ut modo dixi; sub reliquis nec commode possit nec debeat. Vide me paulo ante, pag. 437. etc. Sed et hæc Participia, ab Activis formata, videntur eandem quoque constructionem Ellipticam cum Accusativo habere, quam Gerundia. Veluti in illo Plauti, *Justam rem et facilem esse oratum a vobis volo*, h. e. Volo a vobis esse oratum negotium ad justam et facilem rem pertinens, seu justæ et facilis rei. Verum de hac locutione egi jam supra, p. 123. Sed et huc retulerim Imperso-

vandum est corpora quæque. Varro Rustic. [I. 21.

nalium Activorum Passiva, *Puditum est*, *pertæsum est*, immo et ad illorum exemplum *Veritum est*, cum Accusativo, de quibus itidem jam egimus supra, p. 307. Hinc jam descendimus ad Partic. Passivum in DUS, cujus Neutrum Genus per omnes Casus Impersonaliter quoque construitur, unde Grammatici hoc non animadvertentes fixerunt nobis *Gerundia*, ut peculiaria vocabula, ab ipso Participio diversa, quæ tamen ad quam Partem Orationis referre debeant, vix sciunt. At vero genuina sunt Participia, nec quidquam hic discriminis reperiemus, nisi quod in ceteris Participium illud personaliter construitur in his Gerundiis impersonaliter; ut et quod a Verbis Neutralibus Passivum hoc Participium, personaliter constructum, vix sit aut esse possit in usu, licet ejus Impersonalis constructio in Neutro Genere et Singulari Numero frequentissimi sit usus plane ut eorum Verborum tota Passiva conjugatio non datur, et tamen Impersonalis illa constructio in tertia Persona Singularis Numeri per omnia fere Tempora et Modos Verbi Finiti æque ac Infiniti sic satis in Passivo frequentatur; at in Verbis Activis Participium illud, et ejus Personalis constructio longe sit frequentior, quam illa impersonalis Gerundiorum. Quod vero Gerundia hæc revera sint habenda pro locutionibus Impersonalibus Verbi et Participii Passivi, liquet clarissimum in modum ex eo, quod æque ac reliqua Impersonalia adhibeantur tantum in Singulari numero et Tertia Persona. Nam quando dicitur *irridendi Mei*, *Tui*, etc. personalis ea est constructio, æque ac *irridendi pueri*, *irridendæ puellæ*, etc. Nominativus autem Gerundiorum manifesto Tertiæ est Personæ, *pugnandum est*, *perseverandum est*, æque ac in Præterito, *Pugnatum est*, *perseveratum est*. Jam vero quam dabunt tandem rationem Grammatici, quare in illo Numero et Persona tantum adhibita fuerint Gerundia, si nolint meam hanc ab natura Impersonalis locutionis petitam admittere? Hæc porro Imperson. constructio ut in Verbo Finito Neutralium nullum requirit suppositum, quod Nominativo exprimi debeat, sic neque in hoc eorundem Participio ullum requirit Substantivum, quod ejus Suppositum est, et ejusdem in eo naturæ, cujus Nominativus ille in Finito Verbo. At in Activorum Passivis utrumque Suppositum admitti potest, et primitus haud dubie expressum quoque fuit. Observare illud licet in Verbis, quæ vel minimam Activo significationis speciem habent. Certe sic Corn. Nepos Attica, cap. 15. *Idem in nitendo, quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem agere videretur.* Ubi manifestum ex sequenti *quod*, intelligi *negotio*, licet *niti negotium* directa constructione nunquam dicatur. Quæ et causa est, quare malint istic nonnulli *tuendo*, alii *tenendo*. Sed vulgatam lectionem tuentur MSti: et construitur passim *Niti* etiam cum Infinitivo, quod speciem quandam habet Accusativi, licet revera tunc Præpositio *Ad* per Ellipsin debeat omissa statui. In Verbis ergo vere Activis, res est certissima, sub hisce Partic. Passivis seu Gerundiis intelligi *negotium aliquod*: æque ac sub tertia persona Finiti Passivi, *Amatur*, *agitur*, etc. licet per Ellipsin plane perpetuam utrobique prætermittatur. Multo autem magis istius Ellipseos ratio haberi debet, quando ista Gerun-

sed et adde Caput 20. ubi sæpius hæc locutio adhi-

dii constructio in certum determinatur objectum, Genitivo vel Accusativo expressum. Certum utique est, idem prorsus significari, sive dicam *studium discendæ linguæ*, sive *discendi linguæ* vel *linguam*. Quæ ratio hujus diversitatis, nisi quod prius solitæ est constructionis ut a Verbo Personali, at posteriora Ellipticæ, vel certe ejus, quæ repeti debet ab Impersonali Passivo, *Discitur*, *Discendum est*. In his autem sicuti intelligitur *aliquod negotium*, tanquam eorum Suppositum, sed quod semper per Ellipsin omittitur: sic et in illis fit Casibus obliquis. Ast certo jam objecto actionis vel Supposito passionis, alio in Casu aut Genere, addito, non alia illud ratione cum isthoc Participio Neutro connecti potest, quam per Ellipsin usitatissimam, scil *discendi Negotii linguæ*, vel *κατὰ quod ad linguam*. Haud facile quidquam in eo durius commonstrabitur, quam in illo Sallustiano (Vide supra, pag. 205.) similis ferme constructionis, *non diffidentia futuri, quæ imperavisset*, h. e. non fecit hoc *diffidentia futuri negotii eorum*, vel *quod ad ea, quæ imperavisset*. Nemo, opinor, aliter hæc explebit. Quod si ita: quid causæ est, quare eadem locutio Futuri Partic. Passivi, *studium audiendi, quæ ille dixisset*, non eodem modo debeat aut possit expleri, quo illud, *Futuri, quæ imperavisset*? Fateor posse dari locutiones, in quibus supplementum hoc videri queat absonum: veluti *studium audiendi aliquid*. Suppleri enim secundum hanc rationem debeat, *audiendi negotii quod ad aliquid negotium*. Ad quæ exclamaret, sat scio, Ursinus quispiam, et absurdi increparet *negotium quod ad negotium*. Sed cogitandum, Veteres plerosque ipsos non satis investigasse suæ linguæ & Ellipseon in ea rationes, ut hodie plerique suas vernaculas non satis intelligunt, sed secutos simpliciter usum loquendi, quem reperiebant, atque ita constituta jam et recepta semel phrasi quadam Elliptica, similes alias ad ejus exemplum ab iis formatas, et ita sæpe, ut neutiquam attenderent ad supplementi duritiem, quia nunquam supplementum illud exprimebatur. Innumeræ idcirco ejusmodi locutiones possunt formari, in quibus revera Ellipsis, sed absona, statui debet a ut si quis dicat, *Varii eum varias docuerunt artes, sed quod ad Philosophiam. Hanc Ego docui illum.* Supplenda hæc necessario, *quod ad Philosophiam Ego docui illum quod ad hanc scientiam.* At quam absona est, dicent, illa repetitio *quod ad*? Non minus tamen vera est, Scriptoribus ad talia non attendentibus. Certe mea ista ratio in Gerundiis explicandis longe expeditior est, et Analogiæ Syntacticæ magis congruens, quam quod fingere sine ullo exemplo et maxima cum varietate debent alii; Nempe *Gerundia, quum Necessitatem vel officium notant, esse Participia, non minus, quam Participia in DUS*. Ceteroquin esse *Nomina Participialia*, immo *Substantiva*, vera, quæ regant suo quasi jure Genitivum, et tanquam *Verbalia*, etiam Accusativum. Vide Ursinum To. 1. p. 616. 176. 618. Immo illa quoque in DUM eo differre ab Neutro Participii veri in DUS, quod Substantive semper ponantur, p. 620. Esse itaque simul Participia, quod contra Bangium ex professo asseritur, p. 616. et Substantiva: quæ plus satis sunt absurda. Dein *Gerundia in DUM* Nominativi maxime Casus, *qui ceterorum sit thema*, si sint *Verborum Activo-*

betur] *Canes paucos et acres habendum.* Sed hæc phrases, (3) quas Cicero non agnoscit, quamvis ex ipso et Cæsare aliquæ nobis falso objiciantur, in desuetudinem abierunt. Ab eadem antiquitate est illud; *Venit ad recipiendum pecunias.* Varro ling. lat. 8. *Ad discernendum vocis verbi figuras.* Multi hodie sic loquuntur, et testimonio bonorum auctorum id se facere existimant, sed falso: nam, (4) quæ afferuntur ex Cicerone testimonia, aliter jam leguntur; ut, *Ad orandum Deos*, pro ad orandos Deos. Val. Max. lib. 5. c. 2. *Super hoc ædem et aram Fortunæ Muliebri, eo loco, quo Coriolanus exoratus fuerat, faciendum curavit.* Alii legunt *faciendam.* [Et ita in multis legitur MStis.] Sed ex antiquitate *faciendum* potest retineri: sic enim antiquissimi loquebantur. Livius lib. 7. cap. 5. *Ad conciliandum gratiam*: et lib. 26. *Ad urbem unam oppugnandum.* Sed utroque loco ex veteribus libris legit. Carol. Sigonius, *conciliandam*, et *oppugnandam.* Neque obstat illud Ciceronis in Hercule Prodici, *Ad eligendum, quam quisque viam sit ingressurus*: (5) nam ibi tota oratio

rum, esse ipsa *Neutra a Masculino Participii in DUS deflexa*, at si a Verbis Neutris sint, tunc aliunde, quam ab illo Participio, derivari, nempe vel proxime *a Verbo ipso*, vel potius *a Participio in NS*. Et tamen illa quoque priora esse a Neutris veri Participii divisa. Vide Eum, p. 619. et 620. Sed hæc varietas et confusio maxima satis superque convellit et confutat totam illorum de Gerundiis sententiam. Quapropter operæ pretium fecisse me puto longa ceteroqui satis hac disputatione, quando Impersonalium rationem denique constitui, et simul ex iis repetendam probavi Gerundiorum naturam et constructionem, quod ab aliis jam factum haud scio, nec ipse antea satis perspexeram. Sequitur vero inde *Gerundiorum* nomine et doctrina potuisse in arte Grammatica abstineri, quum ad caput de Impersonali Verborum Passivorum constructione verius pertineant.

(3) *Quas Cicero non agnoscit.*] At vide supra ad lib. 1. cap. 15. pag. 124. ex Cicerone et Plauto allata a me exempla. Adde etiam Marium Corradum de Lingua Lat. lib. 7. p. 279. Vechnerum Hellenolex. I. 33. et Gronovium Patrem Observ. I. 7. extr.

(4) *Quæ afferuntur ex Cicerone, etc.*] Sed tamen etiamdum in optimis et recentissimis editionibus legitur Famil. V. 17. *Monitus nullo loco deero, neque ad consolandum, neque ad levandum fortunam tuam.* Catil. III. 8. *Quæ ad placandum Deos pertineret.* At hic plerique MSti *placandos* habent.

(5) *Nam ibi tota oratio, etc.*] Id vero manifesto est falsum,

est pro substantivo : ut si dicas, *Creditum est*, vel *credendum est, Romam esse caput mundi.* Recte itaque dicitur, *legendum est*, et *legendum esse*, sed non, *legendum est*, vel *esse, libros*; quia illic est participium in neutrali terminatione, cujus substantivum est, τὸ *legere*; hic vero est Archaismus, et inusitata loquutio. Illud vero Virgilianum lib. 11. *Pacem Trojano ab Rege petendum*, est in accusativo, et subauditur *esse*, ut liquet ex præcedentibus. Sed ibi contendo, (6) legendum esse, *petendum*, non *petendum*, ex codice antiquissimo manuscripto, qui asservatur Salmanticæ in collegio D. Bartholomei. Lucret. lib. 1. *Multa nobis rebus præsertim quum sit agendum.* Sed sic optime deesse potest κατὰ.

Proprie itaque dicenda verba *Gerunda* contendimus in *Di* et *Do*, si tamen expressum habeant accusativum, ut, *legendi libros*, *legendo libros*: Aliter enim participia sunt in neutrali terminatione, quorum substantivum est, τὸ *legere*, ut, *tempus est legendi legere*. Hispanice, *Tiempo es que se lea.* Importune hic solent crocitare Grammatici, esse quædam gerundia in *di* et *do*, quæ significant passionem. Ego omnes has voces *dus, di, do, dum*, significare passive assevero, si accusativum non habent. Sed excutiamus, quæ ab illis solent afferri; non enim in illis explicandis inanis opera sumetur. Ovid. 5. Fast. de Arione; *Pretiumque vehendi cantat*, id est, vecturæ. Sueton. Claud. *Harpocratem, cui lectica per urbem vehendi jus tribuit.* In his (7) aut deest *se*, aut intelligitur. Substantivum τὸ *vehere*, vel *vehi*, aut dicendum est, verbum *Veho*, peculiaris esse

Constructio est aperta et indubia, *ad eligendum viam vivendi, quam viam quisque sit ingressurus.* Verba sunt Ciceronis de Offic. I. 32. non IN *Hercule Prodici*, sed in loco, ubi mentio fit Herculis Prodicii.

(6) *Legendum esse, petendam.*] Facilius ego crediderim MStis, qui minus cognitam locutionem præferunt, quam qui usitatam et cuilibet notam. Certe in Virgilio Nicol. Heinsius, qui longe antiquiores vidit et adhibuit codices, *petendum* retinuit; unde nullus dubitem, quicquid in contrarium contendat Sanctius, sic legendum.

(7) *Aut deest Se.*] Vel potius *Sui*, ut passim loquuntur Aucto-

cujusdam significationis: nam *vector* est, qui vehit, et qui vehitur. Livius lib. 5. *Is, quum in pace instituisset pueros ante urbem lusus causa exercendique producere*, id est, exercitationis et lusus gratia, " [ut » se exercerent, vel, ut exercerentur.] » Cic. 1. act. in Verr. *Hæc totius Italiæ frequentia, quæ convenit uno tempore undique, comitiorum, judiciorum, censendique causa*, subaudi *censere*, [immo *Sui*] " [id est, censuræ, ut censeatur.] » Varro Rustic. lib. 2. cap. 7. de equo, *Si fastidium saliendi est*, subaudi *equas*, id est, salturæ vel coitus. Justinus lib. 17. cap. 3. de quodam regio puero, *Athenas quoque erudiendi causa missus*, id est, eruditionis, (8) ut sit *erudiendi erudire*: Hispanice, *de la erudicion, o del enseñamiento*. Idem posset dicere, si de aliquo Doctore loqueretur, *Athenas mittitur erudiendi gratia*. Ovid. de Nuce, *Sic ego sola petor, soli quia causa petendi est*, id est, petitionis, (9) vel τοῦ peti. " [Tibull. 1. eleg. 10. » *Nec tibi celandi fas sit*; id est, ne possis ce- » lare.] »

In Dativo Plin. lib. 15. cap. 18. *Nam Alexandrinæ vix sunt vescendo*: et lib. 21. cap. 16. *Radix ejus vescendo est*, id est, apta esui: et lib. 34. cap. 25. *Ferrum rubens non est habile tundendo*, id est, tunsioni: et lib. 13. cap. 12. *Charta emporetica*

res. Sic Cæsar, *recipiendi sui facultatem liberam dederunt Bellovacis*: *Neque sui colligendi hostibus facultatem relinquunt*, etc. Vide ipsum mox Sanctium, pag. 455. etc. Revera autem hæs passivo sensu sumuntur, ut vere sunt Participia Passiva.

(8) *Ut sit erudiendi erudire.*] Immo vero exple, et expone, *erudiendi sui*, sensu itidem plane passivo. At si de Doctore diceretur, tum vero itidem passive quidem accipiendum foret, sed vel ita, ut Generale Suppositum, *alicujus negotii*, intelligatur, ut in Inpersonali *Amatur*, scil. *aliquid negotium*, quod tunc incerto relinquitur, vel, si addito Genitivo aut Accusativo actio Verbi certum in Objectum determinetur, veluti *erudiendi puerorum* aut *pueros*, tum vero ita, ut intelligatur et sensus sit, *Negotii puerorum* aut *quod ad pueros*.

(9) *Vel τοῦ peti.*] Immo potius, *mei petendi*, h. e. quare petar: ut supra ostendimus. Ita vero etiam Gellius III. 2. *Quod abesse a viro usurpandi causa deberet*, h. e. ut usurpetur, aut usurpata sit, ab alio ad usucapionem Viri in ea interrumpendam. Vide et Rupertum ad Sallust. Jug. 62.

inutilis scribendo, id est, scripturæ; idem lib. 31. cap. 6. *Utilis est bibendo, atque purgationibus.* Sic dicimus, *Maturuit nubendo puella*, id est, nuptui. Plaut. Epidic. *Epidicum quærendo operam dabo.* Sed hoc gerundum est, alia participia.

In Accusativo falso Grammatici citant ex Virgilio, *Inter agendum capras, et ante domandum boves.* (10) Ubi tantum legitur, *inter agendum*, et *ante domandum.* Cicero, *Hic autem locus ad agendum amplissimus, ad dicendum ornatissimus est visus*, id est, ad actionem, et dictionem exercendam: idem primo Tuscul. *Tum multitudinem pecudum partim ad vescendum, partim ad cultus agrorum, partim ad vehendum*, id est, ad victum, cultus, et vecturam: « [idem, *Facilis ad credendum*, pro, credibilis.] » Vide passiva participia in neutrali terminatione, in quibus deest infinitum verbi. Sallust. Jugurth. *Quum Jugurtha Tisidium ad imperandum vocatur*, Qui locus gravissimos viros, non solum Grammaticos, semper torsit. Cicero lib. 9. epist. 25. *Quare ades ad imperandum, seu parendum potius; sic enim antiqui loquebantur*, quasi dicat, antiqui dicebant, *imperare alicui pecunias*, id est, jubere ut pecunias solvat; sic, *ades ad imperandum*, id est, « [ad » accipiendum imperium] » ut tibi aliquid imperetur. Sic Jugurtha vocatur ad imperandum τὸ *imperari*, id est, ut imperata faceret. « [Varro 1. rustic. » 20. *Diebus paucis boves erunt mansueti, ad domandum proni*, id est, ut domentur. Vellejus 2. » *Cives Romanos ad censendum ex provinciis in* » *Italiam revocarunt*, id est, (11) ut censerentur.] »

In ablativo etiam asserunt significare passionem.

(10) *Ubi tantum legitur*, etc.] Verum hoc, sed intelligi tamen priore in loco, qui est in Ecl. IX. videtur τὸ *capellas*, vel plenius *negotium quod ad cap.* Nam verba sunt: *pasce capellas, Et potum pastas age, Tityre, et inter agendum Occursare capro... caveto.* Alter locus est Georg. II. 206. ubi manifeste jam sensu passivo id accipitur. Verba sunt, non tamen de Bubus, sed de Equis, *namque ante domandum Ingentes tollunt animos*, h. e. antequam sunt domiti.

(11) *Ut censerentur.*] Sic paulo ante pag. super. ex Cicerone in Verr. *quæ frequentia Italiæ cen-*

Quinctil. *Memoria excolendo, sicut alia omnia, augetur.* Virgil. *Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis*: idem, *Uritque videndo Fœmina*: « [idem, » *Fando aliquid si forte tuas pervenit ad aures.* » Ubi Grammatici, *Fando*, id est, *dum dicitur*, » *passiva significatione*, *sicut alibi activa*, *Quis* » *talia fando Temperet a lacrymis*?] » Sed ego, ut dixi, semper significare passionem assevero: quid enim est aliud, *defessus sum legendo*, quam *defessus sum legendis libris*, quum in illo desit τὸ *legere*? [At vide ad pag. seq.] Sic in *excolendo*, τὸ *excolere*; « [in *Fando*, τὸ *Fari* seu *fato*, id est, dictu,] » in *cantando* τὸ *cantare*, vel *carmine*: nam quæ inscitia est, *Cantando* exponere cum Servio, id est, dum cantatur anguis? An alibi, quum dixit Virg. *Cantando tu illum*, intelligemus, dum *cantatur*? Deesse autem τὸ *Carmine*, satis indicant præcedentia.

Carmina vel cœlo possunt deducere lunam;
Carminibus Circe socios mutavit Ulyssis;
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Vides hic Polyptoton, *Carmina*, *carminibus*, *Cantando*, « [aut subaudi *Cantu.* Lucil. 16. *Jam disrumpetur medius, ut Marsa colubras Disrumpit* » *cantu.*] » Sic in illo, *Uritque videndo Fœmina*, id est, Taurus uritur, dum videtur fœmina, *videndo*, id est, in τῷ *videri*, id est, visu ipsius fœminæ: nam τὸ *visu* potest hic passive accipi; ut in illo Virgilii a paucis intellecto, *Incipe parve puer risu cognoscere matrem*, id est, dum fit risus: risum autem matris intelligo. Posset etiam dicere; *Ridendo cognoscere matrem*; id est, dum illa ridet, ut dixit;

venit undique censendi causa. Suetonius Galba 8. *Ne ad gestandum quidem unquam iter ingressus*, h. e. ut gestaretur. Sall. Jug. 5. *quo ad cognoscendum omnia illustria magis, magisque in aperto sint.* Obsequens de Prodig. cap. 121. *Ad immolandum bos sacra injussa adnatavit per hostium classem, seque ad aras percutiendam obtulit*, h. e. ut cognoscantur, ut immolaretur.

Urit videndo, id est, (12) dum videtur, hoc est, facto visu. Sic intellige illud Lucretii lib. 1. *Annulus in digito subter teneatur habendo*, id est, dum habetur, ut exponit Lambinus. « [Ceterum nihil est, » quod planius faciat, *Cantando*, *Videndo*, *Ridendo*, » esse Participia, quam quod (13) Præpositionem in » illis subaudiri constat. Plaut. Merc. *Quid ego hic* » *in lamentando pereo?* Ter. And. *In denegando* » *queis est pudor.* Vide infra de Ablativo abso» luto.] »

Tempus est legendi librorum, usitate et eleganter dicitur; sed quæ sit causa hujus loquutionis multi adhuc, idemque doctissimi, ignorant. Ego hanc esse

(12) *Dum videtur, hoc est, facto visu.*] Ita vero Sanctius imprudens et ignarus in meam descendit sententiam. Etenim Impersonalis plane Constructionis est hæc interpretatio, siquidem *urit videndo* exponitur ab eo, non, dum videtur Fœmina, sed simpliciter, dum videtur, h. e. fit visus, a Tauro Procedunt hæc in Neutrorum Gerundiis. Sic enim *anguis rumpitur cantando*, h. e. non, dum cantatur anguis, sed, dum cantatur, seu fit cantatio. Sic *fando*, *excolendo*, h. e. dum fit illud, quod verbis *fari* et *excoli* denotatur. Adde Nepotem in Dione cap. 4. *Filium ejus sic educari jussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus*, h. e. dum ei indulgebatur continuo. In hisce facile patior nihil intelligi, quod Suppositi vicem obtineat, æque ac in Impersonalibus illis *Statur*, *Sedetur*, *Cantatur*, etc. At minus diserta in Gerundiis est Impersonalis constructio Activorum, quando explicari debet personaliter, veluti, *Annulus in digito subter tenuatur habendo*, h. e. dum habetur ille annulus in digito. Sic Virgil. Georg. II. 250. de terra pingui, *sed picis in morem ad digitos lentescit habendo*, h. e. dum habetur terra talis intra digitos. Hic vero intelligi necessario videtur *negotio* scil. illius *annuli*, illiusque *terræ*. Similiter in aliis quibusdam hujus formæ et participii a Verbis vere activis orti locutionibus, ut apud Cicer. Famil. XII. 12. *De cujus voluntate assidue audiendo, mirifice te diligit*, scil. aliquo negotio. Sensus enim est, dum ab ipso auditur assidue aliquid negotium de ejus voluntate. Sic et illud Terentii, *in denegando modo queis est pudor*, possit explicare et supplere, in denegando aliquo negotio, vel etiam absolute cum respectu ad solam actionem, in facienda denegatione. Sic illa, *in exspectando*, *in arrogando*, etc. quæ mox a me adferentur, absolute exponi possunt. At *urit videndo Fœmina* exponerem Ego, *videndo negotio Sui*, h. e. dum videtur ipsa.

(13) *Præpositionem in illis*] Sic Cæl. Famil. VIII. 6. *Quoniam de intercælando non obtinuerat*. Gell. III. 7. *In expectando esse* V. 19. *Quod in arrogando juraretur.* Lib. VI. 14. *Donec conferti abibant, peditum labor in persequendo fuit.* X. 13. *Ille quidem in recusando perstabat.* XXV. 14. *Ab revocando ad incitandos hortandosque versus milites.* XLII. 17. *Se daturum venenum, quod nec in dando, nec da-*

causam aliquando arbitratus sum: Participia omnia et participialia verba, quum transeunt in nomina, amittunt verbi constructionem, et more nominum genitivum regunt; ut *amans uxorem*, participium est, *amans uxoris*, nomen; sic *tempus legendi librorum*, id est, tempus est lectionis librorum. Postea vero mutavi sententiam, et regulam hanc generalem semper esse contendo; In adjectivo nomine, seu participio, semper deesse substantivum, *negotium*, aut infinitum verbi; ut, *legendum est*, subaudi *negotium*, vel *legere*; *Tempus est legendi*, subaudi *negotii*, vel *legere*. Hispani, *Tiempo es que se lea*. Sic. *tempus est legendi librorum*, ita ut *librorum*, regatur a *legere*, [vel potius a *negotii*] quasi dicas, tempus est lectionis librorum; sed si dicas, *Tempus est legendi libros* (14) jam non participium est, sed verbum participiale. In ceteris vero omnibus, vox in *Dus*, semper significat passionem, et participium est adjectivum. Nunc autem, quia Grammaticis non ita frequens usus videtur esse hujus formæ, *legendi librorum*, varia testimonia proponam. Cic. 2. Invent. *Fuit exemplorum eligendi potestas*: et 5. Phil. *Antonio facultas detur agrorum suis latronibus condonandi*. Sic enim legit Budæus. Idem Cic. de Divin. *Dolebis tandem Stoicos nostros Epicureis irridendi sui facultatem dedisse*: et 5. Fin. *aut eorum, quæ secundum naturam sunt, adipiscendi*: idem de univers. *Reliquorum siderum quæ causa collocandi fuerit*, etc. « [Lucretius 5. *Timentes, ne quod ob » admissum fœdè, dictumve superbè, Pœnarum » grave sit solvendi tempus adactum*, pro, ne tem» pus jam advenerit solvendi graves pœnas.] » Sue-

tum ullo signo deprehendi posset. Terent. Eun. V. 2. 54. *In cognoscendo tute ipse aderit.* Scil. sororem tuam. Nam accusativus in hoc et quibusdam aliis locis, intelligi videtur. Aliquando etiam exprimitur, ut apud Varron. de Re Rust. III. 9. *In suponendo ova observant, ut sint numero imparia.*

(14) *Jam non Participium est, etc.*] Quasi constructio tali modo variata mutaret naturam vocabulorum eorundem; sed hæc multis refutavi jam supra, pag. 440. etc.

ton. Augusto, *Permissa jocandi licentia, diripiendique pomorum, et obsoniorum, et missilium.* Plaut. Cap. *Nominandi tibi istorum magis erit, quam edundi copia.* Cæsar 4. Gall. *Venerunt* (15) *purgandi sui causa*: ibid. *Sui liberandi facultas daretur*: libro 6. *Purgandi sui causa ad eos legatos mittunt*: ibid. *Ut mercatores recipiendi sui facultatem non haberent.* Livius libro 21. *Nec enim vereor, ne quis hoc me vestri adhortandi causa magnifice loqui, existimet.* Plinius in Epist. *Quum illorum videndi gratia me in forum contulissem.* Terent. Heaut. *Date crescendi copiam, novarum qui spectandi faciunt copiam*: sic enim dispungendus est locus, qui hactenus torsit Grammaticos, et Budæum. Varro libro 2. cap. 1. Rust. *Aliquod fuit principium generandi animalium.* Gellius lib. 5. cap. 10. *Evathlus orandi causarum cupidus.* In hac loquendi phrasi dubitavi aliquando, an, quemadmodum dicimus, *veni causa videndi puellarum*; possimus etiam dicere, *Videndi puellæ*: nam Grammaticorum regula est, Si Gerundum habet accusativum pluralem, ut, *legendi libros*, poterit habere

(15) *Purgandi sui causa.*] Nihil huc pertinent hæc et similia, in quibus ipsum Participium adhibetur personaliter constructum cum Pronomine, quod vicem Substantivi prorsus obtinet. Dicitur ergo *Purgandi sui* eadem constructione, quia diceretur *purgandi Fili*, etc. Vide me supra I. 2. pag. 19. et II. 13. N. 10. Vossius In his τὸ *Sui* accipit, ut plurale, quia de pluribus agitur, qui se *purgare*, *liberare*, *recipere*, voluerint, atque adeo easdem putat esse Constructiones, *purgandi sui*, et *purgandi civium*. Vide Eum de Construct. cap. 53. At mihi τὸ *Sui*, ut forma æque ac *Mei* et *Tui*, sic et in Constructione, est Singulare, licet referatur ipso sensu sæpe ad plures. Nec enim facile reperies, *Venerunt purgandi suorum causa*, ut sæpe *purgandi illorum*, aut *purgandorum sui*, sed semper fere *purgandi sui*, quasi singuli se singulatim voluerint purgare. Sic et *Qui* Ablativus Singularis sæpe etiam de Pluribus dicitur, licet ejus Plurale frequenti satis sit in usu veluti apud Plautum Capt. V. 4. 6. *Quasi patriciis pueris aut monedulæ, aut anates, aut coturnices dantur, quicum lusitent*, pro *quibuscum*. Rud. IV. 4. 66. *Ubi sunt signa, Qui parentes noscere hæc possit suos, Quibuscum parva Athenis periit.* Ubi vides ad idem Plurale, *Signa*, referri, atque adeo promiscue adhiberi, *Qui* et *Quibus*. Si quis tamen in his, Sanctio et Vossio suffragari, ac τὸ *Sui* accipere tanquam prorsus Plurale, malit, non multum equidem refragabor, maxime quum et Livius dixerit *Vestri adhortandi*. Verum vix dubito, quin Livius et Alii, in τοῖς *Vestri*, *Sui*, non tam cogitaverint Constructionem

et genitivum pluralem, ut, *legendi librorum*. At ego quærebam, cur non posset etiam habere genitivum singularem? Terentius tandem in Hecyra 3. 3. 12. me admonuit, (16) utroque modo posse dici. Verba sunt Pamphili de Philumena, *Ego ejus videndi cupidus recta consequor*, id est, cupidus videndi videre eam, vel ejus Philumenæ. Et in Phorm. *Ut neque mihi ejus sit amittendi, nec retinendi copia* (17) loquitur de amica: « [de qua tamen ibid. *Ni* » *mihi esset spes ostensa hujus habendæ.*] » Ovid. 2. Trist. *Et spem placandi dantque adimuntque tui*: Ibid. *Olim placandi spem mihi tolle tui*, de Fœmina. Plaut. Trucul. Scena; Num tibi jam; II. 4. 19. *Quoniam tui videndi est copia*, loquitur de meretrice. Itaque sive de muliere, sive de homine, dicas, *cupidus sum videndi tui*, vel *videndi*: Passivum enim est participium adjectivum, id est, *videndi videre*. Unde non possum improbare illam lectionem, quæ circumfertur in epistola Acontii apud Ovid. *Sit modo placandæ copia parva tui*, (18) quum legendum sit, *placandi*. Nam genitivi *mei*, *tui*, *sui*, *nostri*,

hanc Gerundi cum Genitivo Plurali, quam spectaverint eandem terminationem et ejusdem Casus ac Numeri speciem, tanto magis quia passim *Mei* et *Tui*, qui vere Genitivi sunt Singularis Numeri, sic constructi occurrant. Ast alia jam est constructio, et huc pertinens, illa, qua Terentius dixit *ejus* Philumenæ *videndi*, quod mox Sanctius adferet.

(16) *Utroque modo posse dici*] Disertissime ita in I. 22. Cod. de administr. Tutor. *Accedit, quod ipsius pecuniæ fenerandi usus vix diuturnus est*. Prioris vero generis locutionem etiam Dictys Cret. lib. IV. cap. 8. adhibet, *qui peterent eorum, qui in bello ceciderant, humandi veniam*, ubi Vide Mercerum.

(17) *Loquitur de Amica.*] Verum id quidem, sed intelligi istic potest, *ejus*, *quid* vel *quod velis*, quod præcessit. Verba sunt Phorm. I. 3. 22. *Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis, Retinere, amare, amittere: Ego in eum incidi infelix locum, ut neque mihi ejus sit amittendi, nec retinendi, copia.* Sequentia quoque ex Ovidii 2. Trist. non *de Femina* dicuntur, sed de Augusto et ad Augustum, ut recte monuit jam Ursinus Instit. Gram. To. 2. pag. 393.

(18) *Quum legendum sit Placandi.*] Utrumque putem recte dici. Vide me supra ad I. 2. pag. 19. Certe si *placandæ tui* ferri nequeat, dicendum tunc foret, *Mei*, *Tui*, *Sui*, non esse Pronomina, sed Adjectiva, sub quibus intelligatur *Negotii*. Sed tamen quia hæc pendent ex ipso usu, et quia alia adhuc desiderantur exempla similium τοῦ *placandæ tui*, sæpius autem occur-

vestri, non admittunt adjectiva. Tum deinde passim dicitur *placatio tui*, *cura vestri*, *amor nostri*. De hoc gerundo, quum habet genitivum pluralem, meras nugas egit Laurent. lib. 1. cap. 27. *Quoties*, inquit, *oporteat loqui per relativum, necesse est loqui per hoc gerundium, ut hic dies attulit initium dicendi quæ vellem; non autem, dicendorum quæ vellem.* Sed contra sentit Cicero, ut supra citavi, *Aut eorum quæ supra naturam sunt adipiscendi.* Sueton. Aug. *Reparandarum classium causa, quas tempestatibus*, etc. ibid. Tib. *Et repurgandorum tota Italia ergastulorum, quorum domini*, etc. Val. Max. lib. 2. *Finem profecto fruendarum opum, quibus*, etc. Livius lib. 32. *Rerum suarum, quas possent, referendarum secum dominis jus fiebat.*

CAP. IX.

Supinum in UM *admittitur, in* U *excluditur.*

(1) EX numero Gerundorum est etiam Supinum: geritur enim a participio in *Tus*, ut cætera a participio in *Dus*, et dicitur *Supinum*, quia su-

rant *videndi*, *fenerandi*, etc. cum Feminis constructa, nolim reluctari Sanctio et Heinsio, reponentibus in Ovidio *placandi.* Miror etiam, Sanctium hic dicere, *Genitivos Mei, etc. non admittere adjectiva*, quum supra II. 13. pag. 252. 253. recte illis jungi Genitivos Adjectivorum, ipse lectorem docuerit.

(1) *Ex numero Gerundorum, etc.*] *Gerundia* et *Supina* promiscue appellabant Grammatici Veteres et confundebant. Passim enim *Gerundis* adscribunt etiam *Supina* in UM et U desinentia: sed et sæpe *Supinis* ea, quæ ceteroqui proprie dicuntur *Gerundia*. Ita Priscianus lib. 8. p. 822. et 823. *Supina* exponit, sed Exempla omnia sunt Gerundiorum, quæ istic *Supina* semper vocat. At p. 808, etc. de *Gerundiis* agit, et iis Supina quoque accenset. Proprie tamen et accurate quum loquerentur, distinguebant illa, et priora quidem *Gerundia*, at hæc in UM et U exeuntia, potissimum *Supina* dicebant non quod, ut ait Sanctius, *supine aut negligenter agant, ac pene otiosa ac supervacanea sint*, nec, ut Vossius de Anal. III. 11. quod sint a Præteritis formata, rem jam gestam significantibus, *post quam rem gestam liceat nobis esse supinis atque otiosis*, sed quod, ut censet Priscianus, pag. 881. *a Passivis Participiis, quæ quidam Supina nominaverunt, nascantur.* Vere enim omnia passiva videntur primum dicta *Supina*, quia hujus Vocabuli significatio con-

pine, hoc est negligenter agat, et pene otiosum, ac supervacaneum sit: nam orationes, quæ possunt fieri per hanc vocem crebrius ad alias transferuntur; ut, *discedo lecturus*, *discedo ad legendum*, *discedo*

venit Patienti, et alium Agere sinenti. Sentit autem Sanctius, unum modo esse Supinum in UM desinens, quia regere videtur Accusativum. Alterum in U exiens, quod item vulgo Supinum esse existimatur, demonstrat ille, esse potius certum Nominis Substantivi casum. At Scioppius Parad. Liter. Ep. 2. et Vossius Anal. III. 11. et Construct. 54. ut Ursinus To. 1. p. 634 ostenderunt clarissime, utrumque æque esse Nomen Substantivum quartæ declinationis. Tanto magis miror Vossium, quod priore loco Supinis annumerat quoque Nominativos Participii Passivi, *Puditum est*, *ventum fuit*, etc. Et accessit illi in eo etiam Gallicus Novæ Methodi Auctor, adscribens ideo Supinis Nominativum, Dativum, Accusativum, et Ablativum, sed diversarum Declinationum, scilicet, quia *Amatum est*, et similia, in hunc censum referri volebat. At vero nihil prorsus commune habent ista cum iis, quæ proprie ut *Supina* memorantur a Grammaticis in Paradigmate Conjugationum. Hæc enim Substantiva sunt, illa Participia Passiva, eo usu adhibita, quo Impersonalia Passiva. Quapropter quo modo in Præsenti dicitur simpliciter *Amatur*, eodem modo dicitur in sensu Præterito *Amatum est*. Nec probari potest contrarium ex illis Livii, de quibus supra jam egimus, p. 437. etc. *Diu non perlitatum tenueras Dictatorem*. Nam in his vel Impersonalem inesse Constructionem, vel intelligi Substantivum aliquod, atque adeo construi hæc revera, non ut Subtantiva, sed ut Adjectiva, patet ex aliis locis, in quibus etiam Participia alterius generis cum suis Substantivis tali modo occurrunt, aut ita, ut illis Participiis loco Substantivi addatur Infinitum, vel integra Oratio. Liv. XXVII. 45. *Auditum modo in acie alterum exercitum advenisse, haud dubiam victoriam facturum*. Substantivi vices manifeste hic sustinet Infinitum *advenisse*, cui adjectum videmus, ut Adjectivum, τὸ *Auditum*. Plane ut *Nunciatum* apud Eund. XXVII. 37. *Liberatas religione mentes turbavit rursus nunciatum, Frusinone infantem natum esse quadrimo parem*. Similiter XXVIII. 12. *Haud procul aberant, cum ex obviis auditum, postero die omnem exercitum proficisci, metu omni liberavit eos*. Scilicet *auditum* illud *Proficisci liberavit eos*, eadem constructionis ratione, ac si dixisset, *auditus ille rumor*. Sic ergo et in eo quod ait VII. 12. *tentatum per Dictatorem, ut ambo Patricii Consules crearentur, rem perduxit ad interregnum*, pro Substantivo capienda est omnis illa sententia, quæ sequitur τὸ *ut*: quasi scriptum esset, *Negotium, ut ambo Patricii Consules crearentur, tentatum*, etc. Porro autem, *si τὸ tentatum* hic esset Supinum, haberemus ejus etiam Ablativum, non quidem *tentatu*, sed *tentato*, et sic plures haberemus Supini terminationes, quam quas memorant, et duos quidem diversæ formæ Ablativos. Nam pro eo, quod dixit isto Livius, potuisset eodem plane sensu dixisse, *Tentato per Dictatorem, ut ambo Patricii Consules crearentur, res ad interregnum perducta est*. Sic enim idem I. 41. *Tum demum palam facto, Servius, etc. regnavit*; h. e. palam facto negotio mortis Tarquinii, seu,

ut legam, *discedo lectum*. Tum præterea, quum raro inveniatur, rarius Accusativo junctum reperitur. Virgilius, *Suspensi*, *Euripylum scitatum oracula Phœbi Mittimus*: idem, *Venimus huc lassis quæ-*

mortuum esse Tarquinium: ubi videas velim Gronovium Patrem. XXXIV. 31. *Ibi permisso, seu dicere prius, seu audire mallet, ita cœpit Tyrannus.* Cicero Famil. III. 5. *Tibi de nostris rebus nihil sum ante mandaturus per literas, quam desperato, coram me Tecum agere posse.* Tac. Ann. IV. 36. *Absolvitur comperto, ficta in eum crimina.* XI. 10. *In cujus transgressu multum certato, pervicit Bardanes.* cap. 26. *Nec ultra exspectato, quam dum Claudius profisceretur, cuncta nuptiarum solennia celebrat.* Vides hosce Ablativos esse ejusdem plane naturæ et usus, cujus sunt Nominativi *Tentatum*, *perlitatum*, *etc.* Et tamen nemo illos pro Supinis, aut Nominibus Substantivis Verbalibus unquam habuit, sed ut sunt, pro Ablativis Absolutis veri Participii. Unde consequitur, neque Nominativos in illum, sed in hunc sensum, esse referendos. Quin immo eadem locutio usitata etiam est in veris Adjectivis: Liv. XXVIII. 17. *Haud cuiquam dubio, opprimi posse.* Vide et Gronovium Patrem Observ. I. 17. init. Sed et in Masculinis Participiorum et vulgarium Adjectivorum. Sueton. Calig. 8. *In castris natus, patriis nutritus in armis, Jam designati Principis omen erat*: ubi Constructio est, *Caligula ita natus, erat omen*: plane ut *Negotium diu non perlitatum tenuerat, et Tentatum negotium, ut ambo, etc. perduxit rem.* Tacitus Hist. I. 89. *Cæcinna jam Alpes transgressus exstimulabat eum.* h. e. quod Cæcinna transgressus erat, id exstim. II. 82. *Sufficere adversus vitellium videbatur Dux Mucianus, Vespasiani nomen, et nihil Arduum fatis.* Ubi plane Adjectivum *Arduum* poni-

tur, ut illa Participia, hoc sensu, negotium illud, quod nihil sit satis arduum. Sic denique Ann. VI. 47. *Nullæ in eos Imperatoris literæ dabant suspicionem, fieri ea, etc.* q. d. id ipsum negotium, quod nullæ literæ erant missæ, dabat, etc. Verba autem Plauti, quæ itidem refert ille Methodi Auctor in hunc sensum, *Justam rem et facilem a vobis oratum volo*, supra jam I. 15. pag. 123. 124. explicuimus, et ita, ut in iis τὸ *Oratum* nil aliud esse, quam Participium, demonstraverimus. Jam vero, siquidem Participia sunt illi Nominativi, longe utique diversi sunt generis et naturæ ab istis, quæ in Paradigmate Conjugationum appellantur *Supina*, quippe quæ sunt vera nomina Substantiva, alterum Quarti Casus, alterum Sexti, sed ejusdem declinationis; et proinde a suis præpositionibus more nominum recta. Sanctius atque alii accipiunt illud in U etiam ita aliquando, tanquam sit Dativi casus: Veluti *Horrendi auditu* pro *auditui*. Sed hæc quoque revera Ablativi esse casus clarissime ostendit Vossius Construct. 54. extr. dum in eo casu addi Adjectivos hisce locutionibus probat. Nec enim dici *Horrendum ipsi auditu*, sed *ipso auditu*, intellecta præpositione IN. Sic mox ex Quinctiliano adfert ipse Sanctius, *Verba etiam ipso auditu acerba*, ex Plinio, *parvum dictu*, *sed immensum æstimatione*, ex Livio, *id dictu, quam re facilius.* Vide pag. 465. Accedit Priscianus, qui lib. 8. p. 811. diserte talia per Ablativum exponit, quum ait, *Quid enim est miserabile visu, nisi visione?* In priore, quod est Accusativi casus, subauditur præpositio AD vel IN. Plautus Trucul. IV.

situm oracula rebus. Terentius, *Cur te is perditum?* Semper jungitur verbis motum significantibus; et motus etiam est in illis; *Collocavit filiam nuptum; Conduxi te cantatum, Admitte me spectatum.*

2. 27. *Dedi equidem hodie ei quinque argenti deferri minas, Præterea unam in obsonatum*, Potuisset dixisse, *præterea unam argenti minam dedi obsonatum*, h. e. ut inde obsonet, sicuti pater dicitur, *collocare filiam nuptum.* Sic Lucretius 1. 792. *Nam quodcunque suis mutatum finibus exit*, (h. e. ut mutetur seu mutet se) *continuo hoc* (exire mutatum) *mors est illius, quod fuit ante*, *Quapropter, quoniam, quæ paulo diximus ante, IN commutatum veniunt, constare necesse est. Ex aliis ea, quæ nequeant convertier unquam*, h. e. veniunt, ut se commutent, vel ut commutentur. Hinc jam liquet, Supina non tam, vel certe non tantum, ad *motum*, sicuti plerique tradunt, sed ad *finem* quoque significandum adhiberi. Nam *Eo spectatum* dicitur, pro, *eo ad spectatum*, h. e. ut spectem. Sic Plautus Aulul. III. 3. 9. *Coctum ego, non vapulatum, conductus fui* Sallust. Histor. III. *Nec ego vos ultum injurias hortor.* Non est in his verbum, quod motum aliquem significet, sed quod actionem, quæ sibi certum quid habeat propositum, tanquam suum finem. Nam quod Sanctius mox ait, *etiam in illis esse motum, conduxi te cantatum*, etc. et quod Ursinus To. 1. pag. 638. *in ipso fine inesse quandam motus significationem, qui nos moveat ad agendum*, immo To. 2. pag. 407. *quum in his quæstio sit QUO, significationem motus ad aliquid, seu locum, ab his non abesse*; illa vero videntur longe abesse a proprie loquendo, quod tamen in explicanda rerum et verborum natura facere debemus. Diversa plane res est motus ad locum et finis actionis animo conceptus. Longe quoque petitum est, quod Vossius de Anal. III. 12. occulte motum significari etiam ad locum, in hisce, *dare nuptum*, et similibus, tradit, quia *quæ nubit, datur alteri, ut eam domum ducat.* Quanto naturalius est, statuere in hisce actionis finem, qui declaretur ipso Supino? Verum ista oriuntur apud Viros Doctissimos ex nimio recepta semel tuendi studio. Jungitur autem hisce Accusativis, *ultum, spectatum*, et similibus, plerumque alius Accusativus, qui creditur ab istis tanquam Nominibus Verbalibus, quæ Verbi sui rectionem retineant, proxime regi. Sed repetendum hic, quod sæpe jam monui, intercedere in his Ellipsin præpositionis κατά, et vocis *Negotii*, ut adeo si dicam, *Eo spectatum ludos*, idem sit, ac si dicerem, *Eo ad spectatum negotii, quod ad ludos attinet.* Rationem explicuimus abunde et sæpe jam in superioribus, ac contra Ursini, qui et hic sese nobis opponit, exceptiones vindicavimus. Quare autem hæc constructio ita frequentetur cum Accusativis *spectatum*, etc. non item cum Ablativis *spectatu*, etc. aut aliis casibus, ejus nulla potest certa dari ratio, nisi quæ ex Fortuna et Casu est petenda, sicuti aliquando faciendum, quum alibi jam sæpius, tum proximo superiore capite, pag. 440. 441. probavimus, multis eam in rem allatis exemplis; et de hac ipsa constructione ultro affirmat etiam Ursinus To. 2. p. 85. meræ fortunæ eam adscribens. Inde ergo colligendum, non directam hanc, sed Ellipticam potius esse constructionem, quum in Ellipticis magis dominetur casus et fortuna, quam in directis. Sed et reperimus alia quædam Nomina

Amatu,

Amatu, *lectu*, *auditu*, mire conturbant Grammaticos; mihi partim sunt dativi quartæ inflexionis, partim ablativi, quibus modus significatur. (2) Dativi exempla sunt; *Mirabile visu*; *Horrendum auditu*, id est, oculis, et auribus; nam dativus quartæ antiquitus frequentior erat in U, ut Gell. testatur. lib. 4. cap. 16. Virgil. 8. *Altissima visu*: idem, *Mirabile visu*, id est, oculis: nam ipse alibi dixit, *Oculis mirabile monstrum*. Valer. Maxim. lib. 5. *Ergo quod auditu novum est*. Plaut. Bacch. *Ista lepida sunt memoratu*: ubi aliqui legunt, *memoratui*. Sed altius hæc expendamus. Si terminatio in U supinum verbum esset, (3) aliquando haberet *a*, vel *ab*. Deinde videmus, hanc vocem suscipere adjectivum. Plautus Stich. *Tuo arcessitu venio huc*. « [nec » dubium est, quin recte quoque dicatur, *crebris* » *tuis arcessitibus huc veni*, sicut narratibus; Ovi» dius 6. Metamorph. *Tempestiva meis veniet nar*» *ratibus hora*.] » Quinctil. lib. 8. *Rebus atrocibus verba etiam ipso auditu acerba magis conveniunt*. Plinius lib. 20. *Cepæ sativæ olfactu ipso caligini*

alterius declinationis, ast pauca valde, eodem modo constructa, ut illa Supina in UM, quæ Accusativum tamen sibi non adsciscunt. Nam ut *cantatum conducere*, *cantatum ire*, dicimus, sic et *venum dare*, *venum ire*, *pessum dare*, *pessum ire*, in quibus æque ac in illis Supinis intelligitur præpositio AD, quum vera sint Nomina, sed secundæ Declinationis, certe *Venum*. Denique multi Ablativi istius formæ etiam in alia constructione, sed manifesta Nominum Substantivorum, reperiuntur, licet alii Casus istorum Nominum interierint, vel certe nobis vix usquam occurrant, Veluti *arcessitu*, *allegatu*, *natu*, *promptu*, *mandatu*, etc. quod cui rei adscribemus nisi Fortunæ, aut Opportunitati constructionis?

(2) *Dativi exempla sunt.*] At vide, quæ in proximis superioribus p. 460. hac de re jam notavi, et pag. seq. ipse Sanctius habet. Speciem Dativi præfert quidem ille versus Lucretii II. 408. *Omnia postremo bona sensibus et mala tactu*. Neque tamen ulla nos necessitas, cogit omnino, pro Dativo etiam illud accipere.

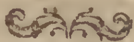
(3) *Aliquando haberet A vel AB*] Vix perspicio satis rationem hujus argumenti. Nam primo non mutat naturam vocabulorum, sive præpositio illis præmittatur expressa, sive per Ellipsin, ob frequentissimum eorum in tali Constructione usum, pene perpetuam omittatur. Deinde occurrunt sane præpositiones etiam ante hæc vocabula in U exeuntia, ut ostenderunt Scioppius, et Vossius. Eo autem ipso evadunt vocabula ista minime verba Supina, sed vera Nomina Substantiva. An ergo voluit forsan Sanctius, si vocabula

medentur. Gellius lib. 12. *Eos versus assiduo memoratu dignos puto*. Tacitus libro 20. *Copias recenti lectu auctas*. Livius 37. *Et eodem armatu Cares*. Stat. 9. Theb. *Longo defessa redibat venatu*. Quod etiam testimonium indicat, hanc terminationem jungi verbis motum vel locum significantibus, et sic dici, *Venio venatu*, ut, *venio agro*, *venio de venatione*. Plaut. Menæch. *Obsonatu redeo*. Statius, *Quem tu venatu rediturum in limine primo Operiens*. Cato Rustic. *Primus Cubitu surgat, postremus cubitum eat*. Præterea junctura ipsius orationis indicat esse nomen. Livius lib. 31. *Id dictu, quam re facilius*. Plinius lib. 7. cap. 1. *Parvum dictu, sed immensum æstimatione*. Si *Dictu* supinum est, etiam *æstimatione* supinum erit. Cic. in Pison. *Quis enim te auditu, quis ullo honore, quis denique communi salute dignum putavit*; idem pro Cluent. *Quam levia genere ipso, quam falsa re, quam brevia responsu*. Curtius lib. 4. *Id consilium non ratione prudentius, quam eventu felicius fuit*: idem lib. 8. *Quis cætera auditu majora, quam vero, sustinere posse credebat?* Val. Maxim. lib. 9. *Nec ipsa verba relatione familiaria, quam dictu fastidienda sunt*. Tacitus lib. 1. *Lucos visu, ac memoria deformes*. Delirant igitur, qui dicunt, hoc supinum significare passionem, nisi velis dicere, nomina etiam aliquando hanc passionem significare: nam quum dicis, *Laude et amore*

hæc essent Verba Supina, et passivæ quidem naturæ, tum construi etiam debere, ut Passiva solent, sequente A vel AB cum alio Nomine, quod nunquam tamen fiat. Certe ipse ea, non Verba, sed Nomina esse recte statuit. Et tamen ejusdem sunt naturæ hæc in U exeuntia, cujus illa in UM, licet Usus quodammodo ea distinxerit, dum his Accusativum sæpe addidit, quem illis non addidit. Ceterum multo minus perspicio, quid sibi velit Ursinus To. 1. p. 634. ubi Supina esse vera Nomina a Saturnio probatum, et inde ab Sanctio, Scioppio, et Vossio id haustum ac repetitum affirmat, additque, *ut nullum plane mihi dubium sit, quin, ubi lib. III. cap. 9. Minervæ Sanctii legimus hanc primam afferri rationem, cur nullum sit Verbum Supinum in V. quia aliquando haberet A vel AB exciderit negativa, quod non advertit Cl. Perizonius*. Fateor id me non advertisse, atque etiam hunc non advertere. Certe necdum perspicio, ubi negativa in hisce Sanctii verbis sit reponenda. Judicet Lector.

dignum, poteris exponēre, ut ametur, et laudetur. Sed ostende, obsecro, hanc tuam passionem in his et similibus. Cic. *Perpessu aspera.* Livius 10. *Migratu difficilia*: idem in proœmio; *Unde fœdum inceptu, quod vites, fœdum exitu*, id est, ut exeat, vel fine ipso: idem lib. 1. *Eo tempore in Regia prodigium visu eventuque mirabile fuit*: idem vigesimo quinto, *Consilia audacia prima specie læta sunt, tractu dura, eventu tristia.* Sed opponit Laurentius, *si essent hæc nomina, haberent alios casus.* O plumbeum pugionem! quid illa? *In promptu, natu major, noctu, diu, sponte, astu, impete, vitatu, petitu, suppetias, inficias*, et mille hujusmodi? Sed quid mirum, si concedamus et alios casus? quum legamus semper, *Nuptui dare*, et (4) *veno exercere*, et *posita veno*, apud Tacitum lib. 16. *Prædæ, et divisui esse*, apud Livium lib. 3. Denique illud, quod Supinum ultimum vocabant, ablativus, vel dativus est, per quem bonum explicamus; ut si quæras, quo pacto aliquid sit mirabile, respondebo, visu, auditu, dictu, memoratu, exitu: « [vel certe Præpositio, » *ab*, subauditur, ut sensus sit, quod ad visum, » auditum, dictum, memoratum, vel exitum per- » tinet.] »

(4) *Veno exercere, etc.*] At hoc non est, quod *Supinum* Grammatici dicunt, sed manifeste Nomen Substantivum secundæ Declinationis, quum Supina omnia sint quartæ. Sed et *nuptui*, *divisui*, et similia nullam habent Supini speciem in Ablativo autem Supinorum intellexerim præpositionem, non semper AB, ut mox vult Scioppius, sed sæpe IN. sic illud Plinii, *parvum dictu, sed immensum æstimatione*, supplendum est utique omnino per præpos. In. Sic quando Seneca ait Epist. xc. *Facilis victu sapiens fuit*, h. e. facile vivit, et, ut mox loquitur, *expeditissimus.* Manifesta autem in his Ellipsis τοῦ IN.

CAP. X.

Singula participia esse omnium temporum, et Tempus Verbi, cui junguntur, adsignificare Participium Activum cum Verbo Substantivo. Fit Nomen. Legendum est *non est Gerundium, sed Participium: Ejus Usus per omnes Casus.*

ULTRA ea quæ a me superius disputata sunt lib. I. cap. 15. animadvertendum est, Participium activum sæpe jungi (1) verbo substantivo. Cic. in Orat. *Est enim, ut scis, quasi extrema pagina Phædri, his ipsis verbis loquens Socrates.* Auctor in Sallust. *Unus enim satis es materiæ habens.* Cic. de amicit. *Quid enim erat Africanus indigens mei:* idem 1. de divin. *Est apud Platonem Socrates dicens Critoni suo familiari:* idem lib. 6. epist. *Nam si quisquam est timidus in magnis periculosisque rebus, semperque magis adversos rerum exitus metuens, quam sperans secundos, is ego sum.* Liv. lib. 20. *Illa longa oratio, nec ad vos pertinens sit.* Terent. Eunuch. *Peregrinus est, minus potens quam tu, minus notus, amicorum hic habens minus:* idem, *Primus esses proferens.* Gell. lib. 5. cap. 9. *Quum antea non loquens fuisset.* Jungitur sæpius aliis verbis; ut, *Vidi legentem: Discedens legebam.* Fit nomen, (2) quoties

(1) *Verbo Substantivo.*] Sic Sall. Jug. 31. *Si dediticius est, vestris jussis obediens erit.* Gell. V. 10. *Eloquentiæ discendæ cupiens fuit.* Sed et cum aliis Verbis. Liv. I. 27. *Quid petentes venerint.* Sal. Jug. 22. *Legati in Africam maturantes veniunt.* Sueton. Galb. 4. *Somniavit Fortunam dicentem.*

(2) *Quoties casum Verbi.*] Atqui ex sententia utique ipsius Sanctii sæpissime etiam Nomina, quæ dicuntur *Verbalia*, habent casum Verbi sui. Quapropter si quid discriminis inveniri queat inter usum horum vocabulorum, ut possint dici modo vera Participia, modo vera Nomina, quærendum id foret potius in adsignificatione Temporis, cui Usus diversam constructionem, licet utramque etiam Nomini convenientem, videtur accommodasse. Nam *amans virtutem* adhibetur ad notandum non modo rem ipsam, sed et præsens illud temporis momentum, quo quis virtutem amat; At *Amans virtutis* usurpatur ad perpetuum virtutis amorem in homine aliquo significandum. Vide supra ad I. 15. pag. 119. Quod autem Participia vere certum

casum verbi non habet; ut *Virtutis amans*, unde formantur comparativa et superlativa.

Amaturus jungitur omnibus verbis, et temporibus; etiam futuris. Vide supra libr. 1. cap. 15. pag. 131, etc.

Amatus jungitur omnibus verbis; ut, *amatus erat*; *comitatus est patrem*, vel *a patre*. Supra lib. 1. cap. 15. pag. 132, etc.

Amandus jungitur omnibus verbis, et temporibus; etiam futuris: ut *Lectio legenda erit*. Valla lib. 1.

Tempus per se adsignificent, et proinde non sint omnium Temporum, satis probavimus supra d. l. pag. 128. etc. Unum modo addemus ad defendendum Ciceronem, cujus auctoritas in his nullo suo merito sic satis ab Auctore Novæ Methodi in Notis Sect. IV. cap. 3. hac occasione labefactatur: id quod tanto suscipiemus libentius, quoniam nobiscum plane sentit. Dicit enim pro Domo, *Non tulit, UT Interdicatur. Quid ergo? ut Interdictum sit. O cœnum, etc. ! Hanc tibi legem Clodius scripsit, ut Interdictum sit, cui non Est interdictum.* Videmus distinguere Ciceronem tanquam diversa, *interdicatur*, et *interdictum sit*, quæ Auctor iste ejusdem esse significationis, etiam quod ad Tempus, vult, licet forte alterum fit frequentioris usus. Certe neminem esse ait, qui non videat, *Velitis, ut interdictum sit*, eandem habere vim notandi Præsentis Temporis, quam illa Terentii, *Utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit*, in quibus τὸ *facta sit* ponatur pro *fiat*. At vero et Ego neminem esse putem, qui, si modo animum attendat, non perspiciat esse aliquod Temporis discrimen inter istas locutiones, quas Cicero ita diserte distinguit, ut et inter *facta sit* Terentii, et *fiat* ejus interpretis. Nec enim voluit Davus apud Comicum, uti tunc fierent demum surdi aut muti, nam nihil eum id juvaret, quippe quum jam dicta essent, quæ nolebat audita ab hero; sed uti, antequam ista dicerentur, esset jam factus vel herus surdus, vel mulier muta. Similiter non recte poterat, proprie loquendo, rogari populus, ut ei, cui nondum erat interdictum, hoc ipso momento temporis jam *sit interdictum*: Sed recte quidem, ut ei *interdicatur*. Scilicet, Præsentis quidem Temporis est *sit*, at *interdictum* Præteriti. Sæpissime autem Participium cum verbo alterius Temporis conjungi, servata tamen singulis sui Temporis significatione, abunde supra probavimus, et agnoscit ipse Auctor in hisce locutionibus, *dicturus fui*, etc. Quidni ergo et in aliis, ac proinde etiam in *interdictum sit*? quod cum duo Tempora significet, differre utique debet ab *interdicatur*, quod unius est Temporis. Non diffitear tamen, potuisse ea dicentem, quæ Cicero arguit, defendi, sed non aliter, quam ut in ea locutione intelligatur τὸ *deinceps*, hoc sensu, ut ei jam statim ab hoc tempore sit deinceps interdictum. Cur ergo Cicero eum ita exagitat? Quia in legibus, quam maxime potest, proprie et sine ambiguitate ulla loqui earum Auctores debent. Manet illud certum, recte distinxisse Ciceronem inter istas locutiones.

cap. 26. negat posse dici; *Timeo te verberandum fore.* Sed fallitur. Cicero ad App. lib. 3. *Quasi divinarem tali in officio fore mihi expetendum aliquando studium tuum.* Livius lib. 37. *Aut sub pellibus habendos milites fore*: et lib. 6. *Eo quoque enim mittendos fore legatos*: et lib. 8. *Non id Corneliæ magis familiæ, quam urbi Romæ, fore erubescendum.* Vide supra libro 1. cap. 14. pag. 114. et cap. 15. pag. 140, etc.

In Rectis plerumque jungitur verbo substantivo; ut, *legenda est lectio; legendæ sunt epistolæ*; sic etiam, *legendum est, tacendum est*, subaudi τὸ *legere*, τὸ *tacere*, ut jam diximus. Neque, *legendum est*, recte dicitur Gerundum nominativi, non magis, quam *lectum est*; in utroque enim deest τὸ *legere*, et utrumque participium est passivum in recto casu, et in accusativo erit, si dicas, *legendum esse, lectum esse.*

In Genitivis pendet a Nominibus genitivum regentibus; ut, *tempus est legendæ lectionis*, et *legendarum lectionum*, et *legendi* τοῦ *legere.*

In Dativis; ut, *Terentianæ comœdiæ conferunt expoliendæ linguæ, et scribendis fabulis.* Liv. *Si Resp. solvendo æri alieno non esset*, et, *tu solvendo non eras*, subaudi, *æri alieno aptus*, vel *idoneus.*

In Accusativis dicimus, *Censeo reddendam pecuniam*, vel *reddendas pecunias esse*, vel *fore*; et, *veni ad solvendam pecuniam*, vel *solvendas pecunias.* « [Cæsar 1. belli Civil. *Misericordia civium, quos* » *interficiendos videbat*, subaudi *esse*, vel *fore*, id » est, interfectum iri.] » Inepte præcipit Valla lib. 1. cap. 72. esse quædam verba, quæ huic voci juncta præpositionem recusent; qualia, *loco conduco, mando, curo*, etc. ut, *curavi mittendas literas; locavi faciendam domum*; cum aliis verbis requiri præpositionem, ut, *Veni ad salutandam matrem*, vel *propter salutandam.* Ridiculum profecto est, quærere de nomine Adjectivo, quando cupiat aut respuat præpositionem: sequitur enim semper suum substan-

tivum, ut, *vidi hominem doctum*, vel *ad hominem doctum accedo*. Itaque nullum erit verbum, cui ego hanc vocem in *Dum*, cum præpositione, aut sine illa, non adjungam; ut, *veni ad salutandam matrem*; et *veni iterandam viam*; et *trado tibi puerum docendum*, vel *trado tibi pecunias ob docendum puerum*, *curavi mittendas pecunias*, vel *curavi rem ante mittendas pecunias*. Horat. *Hæc porcis comedenda relinques*. Itaque primus accusativus verbi non habebit præpositionem, secundo autem necessario est adhibenda.

In Ablativis semper a præpositione pendet, sed frequentius subintellecta; ut, *Sudas in componendo carmine*, vel *componendis carminibus*. Valla loco citato, *Cavendum*, inquit, *ne id verbum significet motum*, *quale esset*, *Revertor ab arando*. Fallitur longe. Cicero in Bruto, *Iidem traducti a disputando, ad dicendum inopes reperiuntur:* idem, *a dicendoque deterrent:* idem 2. Orat. *Ipse a dicendo refugisti*. Quæ exempla, sive sint, ut isti asserunt, Gerundi ablativi, sive sint hujus Participii, subintellecto substantivo, non liberant ab errore Vallam. Cicero in Verrem; *Non videor omnino a defendendis hominibus sublevandisque discedere*: idem 3. Orat. *A regendis civitatibus totos se ad cognitionem rerum transtulerant*.

CAP. XI.

De his formis, Amaturum esse, Amatum ire, Amatum iri, *et* Amaturum *absolute*.

SUSTULIMUS ex conjugationibus has voces, (1) *Amaturum esse*, vel *fuisse*, et *amandum esse*, vel *fuisse*, et *amatum ire*, vel *iri*, quia hoc Syntaxis est, non

(1) *Amaturum esse.*] Haud putem satis recte hoc quidem ex conjugationibus sustulisse Sanctium. Certe videntur ipsi Veteres id habuisse in paradigmate suo conjugationum. Unde factum, ut id, tanquam omni Generi ac Numero respondens, æque ac *Amare* et *Amavisse*, adhibuerint. Vide quæ disputavimus supra pag. [illegible].

Analogiæ: ineptum enim et præposterum fuerat, in verbis conjugandis, de Syntaxi præcipere; et quemadmodum dicis, *homo doctus est, mulier pudica est*, sic dices, *homo est amaturus*, vel *amatus*, vel *amandus*, *mulier est amatura*, *amata*, *amanda*. Sic vero se res habet; Duo activa participia, adjuncta verbo substantivo, totam perficiunt cujuslibet verbi activam, et duo passivà totam passivam. Sic *Amans sum*, *amans eram*, *amans fui*, etc. et in infinitivo, *Amantem*, vel *amantes esse*, *fore*, vel *fuisse*. Rursus, *Amaturus*, *amatura*, *amaturum*, *sum*, *eram*, *fui*, *ero*; *Amaturi*, *amaturæ*, *amatura*, *sumus*, *eramus*, *erimus*; et infinitivo, *Amaturum*, *amaturam*, *amaturum*, vel *amaturos*, *amaturas*, *amatura*, *esse*, *fore*, vel *fuisse*. In passiva, *Amatus*, *amata*, *amatum*, *sum*, *eram*, *fui*, *ero*; in infinito, *amatum*, *am*, *um*; *amatos*, *as*, *a*, *esse*, *fore*, vel *fuisse*. Sic, *amandus*, *a*, *um*, *sum*, *ero*, *fui*; in infinito, *Amandum*, *am*, *um*, vel *amandos*, *as*, *a*, *esse*, *fore*, vel *fuisse*. Dicam adhuc planius, (2) *Amatus*, *a*, *um*, *sum*, vel *fui*, non est tempus præteritum

106. et 112. Scioppius quidem in extremo hujus Capitis Ellipsin in ea locutione statuit, quasi intelligeretur *Negotium*. Et sine dubio fuit hæc locutionis istius origo. Sed ut usus sæpe alias per abusum ac errorem a vera origine et analogia deflexit, ita et huic Ellipsi ac supplemento repugnant verba Quadrigarii apud Gellium. I. 7. *Dum ii considerentur, hostium copias ibi occupatas futurum*. Nec enim statui istic ulla ratione potest ea constructio; aut dici, hostium copias esse negotium futurum ibi occupatas. Quid ergo? Manifeste *futurum esse* ponitur hic eodem plane modo, et eadem constructione, qua *fore*. Cujus nulla potest reddi ratio, nisi quod forte in paradigmate conjugationum id habuerint, et acceperint tanquam indeclinabile infinitum, æque ut *amare*, et *amavisse*. Unde et Gellius ait, ista *Amaturum*, etc. *indefinito modo dicta*, *qui neque in numeros, neque in personas, neque in genera distrahitur, sed omnia isthæc una eademque declinatione complectitur*; et proinde illa istic *neque virilis esse generis, neque neutrius*, sed adhiberi tanquam *verba ab omni necessitate Generum absoluta*. Rectius tamen posteriores istam periphrasin, animadverso, Neutra exempli tantum loco in paradigmate posita, per sua Genera et Numeros variarunt.

(2) *Amatus sum.*] Hæc satis refutata sunt ad lib. I. cap. 15. pag. 132. Nam revera *Amatus* est Participium, et proinde adsignificat Tempus aliquod. Id vero est Præteritum. Nec tamen propterea sentimus, *Amatus sum*, esse unam vocem.

in passiva, non magis, quam *amandus, a, um, sum* vel *fui*: Verba enim in *Or* nullum habent præteritum: Sed *amatus sum*, præsentis vicem supplet, *amatus fui*, præteriti, *amatus eram*, imperfecti, *amatus fueram*, plusquamperfecti, etc. Utimur tamen jam promiscue, *Amatus sum*, vel *fui*, pro præterito, quod magis ex natura verbi substantivi accidit, quam ex vero præterito. Itaque *Amatus sum*, duæ sunt voces, non una.

Idem fere dicendum de *Amatum ire*, et *Amatum iri*, de quibus nescio, quas tricas inculcat Laurentius lib. 1. cap. 28. Quid sit tenendum, paucis accipe. Hoc verbum *Eo*, ut notum est, motum significat, ut, *eo piscatum*; aliquando tamen ita supinis adjungitur, ut res una esse videatur, neque ulla motus vera significatio perspiciatur, ut, *Credo carmina lectum iri*, id est, legi; *cur te is perditum*, id est, perdis. (3) Denique *lectum ire*, aut *iri*, non sunt tempora futuri, aut præsentis, ut putant, sed ponuntur aliquando pro præsenti, aliquando pro præte-

(3) *Denique lectum ire.*] Immo vero Grammatice omnes hæ locutiones sunt Præsentis Temporis, et præsentem motum notant, licet res ipsa, quæ in iis significatur illo vocabulo, quod Supinum dicitur, Futura sit. Etenim, *cur te is perditum*, denotat, cur id agis, cur ei rei operam das, ut te perdas? ubi ea res, *perditio* scil. *sui*, est quidem Futura, sed tamen illa operæ datio in eam rem est Præsens, et proinde verbo Præsentis Temporis, *Ire*, enunciatur. Sic *credidi vos læsum iri*, non est simpliciter Præteriti Temporis, ut ait Sanctius, sed potius tria istic tempora designantur, duo Grammatice, unum sensu et reipsa. *Credidi* notat Præteritum, *Iri* durationem Temporis ex Præterito usque in Præsens; vel potius Præsens Tempus in te temporis præteriti, seu præsentem motum et initium ad vos lædendos illo tempore, quo eum motum fieri *credidi*. *Iri læsum* conjunctim significat *Futuram parari læsionem*. Non ergo interpretenda erant illa verba simpliciter per *Credidi vos lædi*, sed potius, credidi, ab hominibus id tunc jam agi, ut vos lædant, iri ad læsum vos seu vestri, et sic rationem ac viam vestri læsus, h. e. futuræ vestræ læsionis, tunc iniri. Et ita se res habet in omnibus, quæ sequuntur. Miror vero Vossium, qui de Anal. III. 17. recte omnino interpretatur locutiones *ire cœnatum*, *ire perditum*, et similes, easque variis exemplis ostendit notare semper Præsens tempus, at Passivas locutiones *iri perditum*, etc. vult haberi pro Futuri temporis locutionibus. *Etsi autem*, inquit, *Ire amatum*, *cæteraque ejus generis*, *sunt Præsentis temporis*, *non tamen existimandum*, *Amatum iri*, *Præsentis quoque esse*. *Nam ea Futuri esse*, etc. Scilicet Vir Summus non distinguit inter Tempus

rito; sæpius pro futuro; *Credidi vos læsum iri*; id est, lædi, Præteriti est; *Spero carmina lectum iri*, id est, legi, Futurum est. Quæ diximus, testimoniis comprobemus. Terent. Andr. *Tu tibi in meam vitam laudem is quæsitum, scelus*, id est, quæris: ibid. *Cur te is perditum*, id est, perdis. Sallust. Catil. *Et dum paucis scelestis parcunt, bonos omnes perditum eant*: idem Jugurth. *Ne ignoscendo malis bonos perditum eatis*: idem de Rep. ord. *Dignitate alios, alios civitate, eversum irent.* Plaut. Aulul.

Grammaticum, seu Analogiam locutionum, ac Tempus rei Futuræ, quód ex sensu et significatione, non verbi solius, sed totius locutionis pendet. Eadem enim est ratio Grammatica τῶν *Ire perditum*, et *Iri perditum*. Utraque phrasi denotatur consilium et initium, quod Præsens est, Rei, Futuræ, quæ res Futura est Finis actionis Præsentis. Sic in illo Livii, *In spem erecta civitas erat; in Africa eo anno debellatum iri*, res quidem futura erat *debellatio*, sed tunc jam sperabant, in eo statu esse hoc bellum, ut *consilium jam nunc recte ineatur*, et præparentur omnia ad debellandum. Explicita sic hujus locutionis analogia, patet jam liquido, accusativum sequi in constructione ipsum Supinum, sed per Ellipsin Præpositionis, unde proxime regitur ille Accusativus. Ordo enim est, ex. gr. credidi, iri ab aliis ad læsum Vos, seu quod ad Vos. Et sic reliqua etiam quando duplex Accusativus per appositionem aut aliter additur: ut in illis Lactantii paulo post a Sanctio memoratis, *Et Erythræam se nominatum iri prælocuta est*, in quibus constructio est, non, *se iri nom.* sed, *iri nominatum se Erythræam.* Sic si quis dicat, *spero vos istic optime doctum iri illam artem*, ordo horum est, *spero iri doctum vos illam artem*, duplici Ellipsi ejusdem Præpositionis. Verum hic difficultatem pariunt nonnulla Auctorum loca, quæ alium ordinem videntur suadere. Scilicet Catonis apud Gell. X. 14. *In illa contumelia, quæ mihi per hujusce petulantiam factum itur.* Quinctil. IX. 2. *Reus parricidii damnatum iri videbatur.* Plaut. Rud. IV. 7. 16. *Mihi isthæc videtur præda prædatum irier.* Scioppius Parad. Ep. 2. omnia hæc loca immutat, legendo *Quam*, *Reum*, *isthac præda*, opponentibus se tamen Vossio de Construct. cap. 54. et Nova Methodo. Quin et ipse Gellius suis in interpretando locutionibus satis superque significat, locum istum illum Catonis non esse corruptum. Vossius autem non tam rationem seu originem harum locutionum, quam significationem explicat, dum ait, *contumelia factum itur* idem esse, quod *contumelia fit*: nam *ire factum* poni aliquando simpliciter pro *facere*, et *iri factum* pro *fieri*, quia quod factum itur, plerumque etiam fit. At Nova illa Methodus rationem quoque earum locutionum non esse difficilem redditu, secundum ipsa Grammatices principia, censet. Nempe *iri* hic eodem modo construi et sumi, quo sumeretur *duci*. Esse enim *Eo* verbum Activum, et proinde haberi etiam Passivum. Immo ex sententia ipsius Scioppii posse etiam *Eor* recte dici. At vero si maxime Activum sit *Eo*, non tamen vel sic, neque ex Scioppii, ne-

Ut me, meosque perditum ires liberos, id est, perderes: idem Casin. *Argentum si quis dederit, ultro ibit nuptum*, id est, nubet: idem Cistell. *Eunt depressum, quia nos libertinæ sumus*, id est, deprimunt: idem Bacchid. *Et me ires consultum male*, id est, male consuleres. Plinius in Paneg. *Ereptum alienas pecunias eunt.* Tacitus lib. 15. *Contumelias ultum ibat.* Exempla Infiniti; Quinctil. libro 12. cap. 1. *Ultum ire scelera*, id est, ulcisci. Plaut. Cistell. *Qui mihi magis potueritis ire honorem habitum*,

quæ ex aliorum sententia, erit ejus Generis, ut varios recipiat Accusativos, *Eo reum*, *Eo contumeliam*, etc. sed ut tantummodo Cognatum admittat, scil. *viam.* vel *iter.* Et proinde in Passivo posset quidem ex sententia Sciopii dici *Eor*, sed non aliter, quam si loqueretur ipsa *Via* vel *Iter*. Immo in hisce locutionibus *Iri damnatum*, etc. vult Scioppius semper intelligi *viam* ante τὸ *iri*. Rectius sane, quam qui analogice et Grammatice censent dici posse, *Reus*, vel *contumelia*, *itur*. Quid ergo? Καλάχρησις seu Abusus hic est, haud dubie primum ex incuria loquendi ortus, et eodem modo expediendus, quo pag. 305. et seq. immo per totum Caput tertium, Neutra in Passivum versa explicuimus. Etenim quum ait Horatius, *Magna minorve foro si res certabitur unquam.* Ovid. *Certatam lite Deorum Ambraciam.* Cicero, *Ne victoria quidem plauditur*: Alii passim, *Triumphantur hostes*: ex abusu dicta sunt hæc omnia, dum, quia in Activo recte quidem, sed figurate per Ellipsin, poterat dici *triumphare hostes victos*, *certare aliquam rem in foro*, *plaudere victoriam*, ea nonnulli, non animadversa ratione harum locutionum, simpliciter transtulerunt in Passivam formam, mutando Accusativo in Nominativum. Et proinde, sicuti *Certare aliquid in foro*, *Triumphare Medos*, significat certare propter aliquid, triumphare de Medis: sic *Certatur illa res*, *triumphantur Medi*, denotabit re ipsa, certatur propter illam rem, triumphatur de Medis. Jam simili pene abusu, et eodem plane sensu, dixerunt illi, *Reus iste itur damnatum*, h. e. propter istum reum itur ad damnationem, *contumelia itur factum*, pro, contumelia est, ad quam faciendam itur, seu propter quam itur ad factum. Similis porro hisce videtur etiam hæc, abusiva item, licet frequentissima, locutio: *Petrus dicitur id fecisse*, vel *esse doctus*, pro quo Analogia Linguæ Latinæ postularet, *dicitur*, *Petrum id fecisse*, vel *Petrum esse doctum*. Sed et hic quum Activum esset, *Dicunt Petrum esse doctum*, in Passivo simpliciter, et ad exemplum etiam Græcorum, Accusativos mutarunt in Nominativos; Ut adeo, *Petrus dicitur esse doctus*, idem sit, quod, *De Petro dicitur*, *eum esse doctum*. Vide infra IV. 12. in Hellenismo. Hujusmodi exemplis et rationibus abusus istarum locutionum et vera lectio in Catone et Quinctiliano asseri debet. At Plautum nullus dubito, recte emendatum a Scioppio, nisi quis malit cum Salmasio τὸ *Iri* istic accipere positum pro *Ire*; quod ego tamen faciendum non putem. Ceteroquin enim, sicuti *Contumelia itur factum*, quod ad sensum, revera idem est, quod, *contumelia mihi fit*, vel potius *fiet*,

nescio: idem Bacchid. *Desistas tantopere ire oppugnatum.* Idem Milite, *Mihi amanti ire opitulatum.* Sallustius Jugurth. *Quippe cui Romæ omnia venum ire in animo hæserat*: ibid. *Cum maxima cura ultum ire injurias festinat*, id est, ulcisci. Mart. lib. 3. *Gaudes ducentas nuptum ire post mortes*, id est, nubere. In Passiva; Cicero 1. de divin. *Remigem quendam vaticinatum, madefactum iri minus triginta diebus Græciam sanguine*; id est, madefieri. Ter. Hecyr. *Quum interea rumor venit, datum iri gladiatores.* Plaut. Rud. *Mihi isthæc videtur præda prædatum iri.* (4) Cic. 2. de invent. *Si illud concedatur, id non concessum iri oportet.* Plin. 2. epist. *Quæ absolutiora mihi videbantur, non fuit alienum judicio tuo traditum iri.* Lactant. lib. 1. *Et Erythræam se nominatum iri prælocuta est.* Itaque in Activa, *Gaudes nuptum ire*, præsentis est; *gaudebis nuptum ire*, futuri; *gavisa fuit nuptum ire*, præteriti. In passiva, *Dictum iri oportuit*, præteriti temporis est; *Dictum iri oportet*, præsentis; *Dictum iri oportebit*, futuri. Ex his collige, hanc esse periphrasim, in qua verbum *Eo* non significat, ut dixi, proprie motum, sed velut coire cum supino: sic Græce διὰ φροντίδος ἔχει, pro φροντίζει, *honorat*;

Reus itur damnatum, idem, quod *Reus damnabitur*, sic ergo et *præda itur prædatum* deberet similiter significare, *præda prædabitur* passive, atque ita etiam a Vossio exponitur. Sed tamen Plautus plane aliud voluit. Nempe *præda hæc ibit ipsa prædatum*, seu *prædabitur*, activo sensu. Sequitur enim confestim, *ut cum majore dote abeat, quam advenerit.* Præda ergo futura erat prædatrix; scil. majoris istius dotis. Hæc autem sententia effertur verbis Plauti, sed ita demum, ut correcta sunt a Scioppio: Scilicet *videtur mihi irier prædatum isthac præda*, h. e. iri ab hac præda prædatum, ut præda sit, quæ eat prædatum; vel, iri ab aliis prædatum per hanc prædam, ut illa auctior abeat, quám advenerit.

(4) *Cic. 2. de inv. etc.*] Hæc duo Ciceronis et Plinii loca aliter leguntur. In Cic. cap. 9. *Quod si id concedatur, illud non concessum iri*, absque illo *oportet.* At apud Plinium Ep. II. 5. pro *traditum iri* in optimis jam edd. reperias *tradi.* Sed hæc monuit jam Vossius de Anal. III. 17. nescio tamen unde exhibens in utroque loco *ire* pro *iri*, et male ex eo a quibusdam colligi addens, hanc phrasin *Concessum ire*, etc. esse etiam Futuri temporis. De proximo superiore Plauti loco ex Rudente egimus in Superioris Notæ extremo.

παίζεις ἔχων, pro παίζεις, *ludis*; εἰμὶ ὤν, pro *sum*; et multa hujusmodi. Sic Latine, *facere verba*, pro *loqui*; *fac nos missos*, pro *mitte*, et similia. Nunc expendamus locum Ciceronis in epistol. I. lib. 5. Verba Metelli ad Ciceronem sunt, *Existumaram pro mutuo inter nos animo, et pro reconciliata gratia, neque me absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem ob dictum, capite ac fortunis per te oppugnatum iri.* Cui respondet Cic. *Scribis ad me, te existimasse, pro mutuo inter nos animo, et pro reconciliata gratia, nunquam te a me ludibrio læsum iri*: et inf. *Quod scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum a me oppugnari*, etc. Vides, *oppugnatum iri*, et *oppugnari*, (5) nihil omnino inter se differre, quandoquidem ad, *læsum iri*, et *oppugnatum iri*: respondet Cicero per *læsum iri*, et *oppugnari.*

Gellius lib. I. c. 8. docet, apud antiquos in usu fuisse hanc vocem, *Amaturum* in infinito, sine numeris, generibus, aut personis, ita ut purum verbum, non participium, deberet appellari, ut Gracchus; *Credo ego inimicos meos hoc dicturum.* « [Varro I. Rust. 68. *Pensilia, ut uvæ, mala, et* » *sorba, si non demseris ad edendum, ad abjicien-* » *dum descensurum se minitantur.* Valerius Antias, » *Si res divinæ factæ essent, omnia ex sententia* » *processurum esse.* In talibus autem nisi sit Syl- » lepsis numeri, generis, aut utriusque, Ellipsin » constituere licet, (6) quasi subaudiatur, *Negotium*,

(5) *Nihil omnino inter se, ect.*] Immo differunt revera. In priore looo dicitur, *Existimaram neque me læsum iri, neque illum oppugnatum iri*, ubi *Existimaram* est temporis Præteriti, in quo Præsens fuit illud *iri*, ibatur autem ad *lædendum* et *oppugnandum*, quæ res tunc adhuc erat Futura, at in posteriore loco, *non oportuit illum oppugnari*, Præteriti prortus est temporis illud *oportuit*, at *oppugnari* Præsentis est, et simpliciter rem oppugnationis Passivæ denotat. Utroque autem in loco illa *oppugnatio* consideranda est, ut tunc jam præterita, quando ista scribebantur, licet adhuc futura esset, vel nondum facta esset, quando Metellus ita *existimaverat.*

(6) *Quasi subdudiatur Negotium.*] De istac infiniti Futuri periphrasi et ejus ratione ac usu egi jam supra *ad* I. 14. init. et hoc Capite, nota I.

» id est, Res, credo inimicos esse negotium talia » dicturum; *Omnia sunt hominum tenui pendentia* » *filo*, subaudi, *negotia*, ut Negotia hominum dica- » tur Homines; sicut Cicero dixit *Callisthenis nego-* » *tium*, pro Callisthene.] »

CAP. XII.

De Præpositione.

PRÆPOSITIO est vox expers numeri, quæ casibus præponitur, et in compositione reperitur. Proprium itaque est præpositionis, anteire casum nominis: nam si secus fiat, figura est anastrophe, neque propterea natura præpositionis mutatur. Contra sentit J. Scaliger de causis ling. Lat. adducitque illa trita, *Mecum*, *tecum*, *secum*, *transtra per*, etc. sed falso: Rectum enim erat, *cum me*, *cum te*, etc. Præpositio inter particulas principatum obtinet, propterea quod casus regat, quum cæteræ omnes casum regere non possint, etiamsi aliter Grammaticis videatur. Putidum autem commentum est, Verbum regere casum aliquem media præpositione, ut si dicas, *Abstineo me a pecuniis*, quum omnis ablativus necessario a præpositione regatur, ut jam diximus. Et in hac oratione, *Omnes ibi erant præter Catonem*, nonne monstri simile est dicere, Catonem regi a Verbo *erant*?

Ex numero præpositionum, quas Grammatici pertinaciter asserunt, aliquas sustulimus, supra lib. I. quum de earum natura egimus.

Quapropter, *quamobrem*, præpositionis est Anastrophe; Grammatici vocant conjunctiones; sed *quapropter*, id est, *propter qua*, vel *propter quæ*, ut, *si qua*, *ne qua*, sunt accusativi antiqui. *Quamobrem*, cur in singulari sit conjunctio, et in plurali non item, ut, *quas ob res*, *non video*; « [alioquin et » *hanc ob rem*, conjunctio erit, quo Lucretius uti- » tur lib. 6. *Frigidus hanc ob rem fit fons in luce* » *diurna.*] »

Quocirca, id est, *circa quod*, eodem modo per anastrophen dicitur, ubi *d* aufertur, euphoniæ gratia. (1) Sic Cæsar Scaliger : mihi tamen τὸ *Quo*, est accusativus pluralis, id est, *circa quæ*, ut mox dicetur in Conjunctionibus.

Am, regebat olim accusativum, ut, *Am terminum*, unde *ambire*, *ambarvalia sacra*; tunc tantum in compositione reperitur.

Præpositiones casu destitutæ mihi adverbia non sunt, sed confugiendum ad ellipsin : deest enim casus rectionis, ut in illo Virg. *Longo post tempore venit*, id est, in longo tempore post id tempus. Vide Ellipsin Præpositionum, [et supra ad II. 9. pag. 207. 208.]

CAP. XIII.

De Adverbio. Nullum casum regit, nisi pro nomine accipiatur.

ADVERBIUM videtur dici quasi *adverbum*, quia verbis, velut adjectivum, adhæret, ut, *bene dormit*, *graviter disputat*, *lente ambulat*; et est proprius Modus in verbis, non ut grammatici putabant, comminiscentes Imperativum, Subjunctivum, etc. quos nos ex conjugationibus sustulimus supra lib. 1. cap. 13. [At vide istic Notas.] Junguntur et adverbia aliis partibus, ut, *bene doctus*, *bene mane*, *valde velociter*. Sed hic etiam modus, quo aliquid fit, aut est, significatur.

Adverbia, nisi pro Nomine accipiantur, nullum casum regunt; ut, *Crurum tenus*, *Tenus* non est præpositio, quum genitivum habet, ut, *satis vini*;

(1) *Sic Cæsar Scaliger, etc.*] Non adeo male forsan : sed tamen possit *Quo* hic accipi etiam pro Dativo vel Ablativo, ut in *Quoad*. Nam *Quo*, *Eo*, etc. pro *Qua*, *Ea*, dictum olim, tradit quidem Sanctius cap. 14. at Ego pluribus refutavi, et verisimiliorem vocularum originem protuli. Accedit tamen ad firmandam Scaligeri sententiam, quod eodem modo dicatur *idcirco*, nisi quod A sit in O mutatum, quod in particulis fieri solet. Nam sic *Citra Citro*, *Ultra Ultro*, *Intra Intro*, ergo et *Circa Circo*.

« [subauditur enim, *fine*, ut integrum sit, *crurum* » *fine tenus*. Sallust. *Fine inguinum ingrediuntur* » *mare*, ubi supplendum *tenus*. Vide Ellipsin, » *Finis*.] »

O, dicunt regere tres casus; ut, *O vir fortis, atque amicus; O curas hominum; O Cæsar invicte.* Sed quum dicunt, ait Cæsar Scaliger, O esse optandi, tantum abest, ut assentiar, ut etiam, (1) *utinam*, putem esse interjectionem. Neque enim modum ullum apponit verbo; idem enim est, *Amarem*, et *utinam amarem*. Et, *O mihi præteritos referat si Jupiter annos*, idem est, heu, quare mihi non refert Jupiter? Neque omnino vocandi ullum adverbium sit; nihil enim detorquet, aut addit, aut tollit a Nomine. *Hæc ille*. Vide quæ supra lib. 1. cap. 17. dicta sunt.

Quo, et *Unde*, sunt qui dicant regere accusativum; quia dixit Horat. *Quo mihi fortunam, si non conceditur uti*? et Cic. *Quo mihi Martis signum pacis amatori*? Horat. *Unde mihi lapidem, quorsum est opus*? *unde sagittas*? Juven. *Unde tibi frontem, libertatemque parentis*? (2) Sed in his deest verbum *Paro*, vide in Ellipsi.

En, et *Ecce* non regunt accusativum, vel nominativum. Vide Ellipsin verborum.

(1) *Utinam putem esse interjectionem.*] Immo vero est ejusdem naturæ, cujus *ut* et *uti*. Quibus τὸ *nam* additur, ut aliis etiam Particulis, veluti *quidnam*, *undenam*, *numnam*, apud Ter. Ad. III. 5. 42. immo et Nominibus, Plaut. Aulul. III. 2. 13. *quid tibi meisnam in ædibus erat negotii*? Bacch. V. 1. 27. *Quid tibi ex filionam ægre est*? Etiam extra interrogationem, certe in deliberando et dubitando. Cic. in Bruto cap. 6. *Mihi crebro in mentem venit vereri, ecquodnam curriculum aliquando sit habitura tua industria.* Sic ergo et in Optando rem futuram, sed prorsus incertam, adhibetur. Porro ante τὸ *utinam* semper integra adhuc sententia intelligenda est, uti ostendimus I. 13. 1. pag. 88. 92. 93.

(2) *Sed in his deest Verbum Paro.*] Vel aliud quid, quod ex sensu cognosci possit. Vide Ursinum instit. Gram. Tom. 2. p. 438. et Me infra ad IV. 5.

CAP. XIV.

CAP. XIV.

De Conjunctione, contra omnium fere opinionem.

CONJUNCTIO neque casus, neque alias partes orationis, ut imperiti docent, conjungit: ipsæ enim partes inter se conjunguntur, ut nomen nomini, nomen verbo, etc. Sed conjunctio orationes inter se conjungit; ut, *Cæsar pugnat, et Cicero scribit.* At vero quum dicis, *Cicero scribit, et vigilat*, duæ sunt orationes in Zeugmate figura: item; *Cicero, et filius valent*, figura sylepsis est; ut, *Valet Cicero, et valet filius.* Vide supra lib. 1. cap. 18. Sed Vide ibi etiam Notam 1.

Neque huic assertioni obstat, quod Valla lib. 3. cap. 1. et omnes Grammatici mordicus tenent, Conjunctionem semper jungere similes casus, exceptis paucis, ut *Emi drachma, et pluris.* Nec enim conjunctio inventa est, ut similes casus jungeret. Sed demus ita esse, nonne similia junguntur in illis, *emi drachma, et pluris*, quum desit *pretio*? Vide Ellipsin: Idem Valla lib. 3. cap. 17. *magna auctoritate is vir*, vel *magnæ auctoritatis*, et subdit, *Cæterum in eadem oratione non est utendum genitivo et ablativo, nisi velimus illud Plinianum sequi.* lib. 7. Nat. H. cap. 2. Choromandarum gentem silvestrem, sine voce, stridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis. *Hæc Valla*: qui etiam paulo inferius adducit contra se duo Ciceronis testimonia, quæ vel non intelligit, vel non admittit; ut, *Lentulum nostrum eximia spe, summæ virtutis adolescentem*: et *Scipio Africanus id ætatis, atque his rebus gestis.* Hic sudat Valla, et nihil explicat. Idem alibi lib. 3. cap. 26. majores nugas nectit; dum Conjunctionis officium putat esse, similes casus conjungere; quum, ut dixi, (1) orationes tantum

(1) *Orationes tantum conjungat.*] Verum est, conjungere Orationes, etiamsi diversissimæ sint constructionis. Diversos etiam Casus junxit per Conjunctionem Gellius III. 16. *Cum faceret eodem nomina*

conjungat. Et hanc meam sententiam ipsa Vallæ testimonia confirmant; quibus etiam adde Cicer. de Nat. Deorum, *Itaque plectris similem linguam nostri solent dicere; chordarum, dentes; nares cornibus iis, qui ad nervos consonant in cantibus.* Vides vocem *Similem* nunc genitivo, nunc dativo conjungi. Horat. *Aut ob avaritiam, aut misera ambitione laborat:* idem, *Hoc ego commodius, quam tu, præclare Senator, Millibus atque aliis.* Martial. lib. 12. *Si te rure coli, viridesque pigebit ad aras.* Ter. *Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem.* Cic. *Me, ut sibi essem legatus, non solum suasit, verum etiam rogavit.* Sallust. Catil. *Imitari bonos, quam invidere, malebant.* Cic. 4. Epist. *Ne aut tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere.* « [Plaut. » Pœn. prolog. *Si quid mandare vultis, aut curarier:* idem Asin. *Ut meque, teque, atque ingenio* » *nostro decuit.* Livius 28. *Una et trajecisse me auditis, et molientem hinc Anibalem, etc. obsideri* » *Carthaginem:* ubi, *molientem*, non *moliri* dixit.] Cæsar 3. Civil. *Nulla fuit civitas, quæ non Cæsari pareret, atque imperata faceret.*

De Quamvis, Licet, Quanquam, Etsi.

LAURENTIUS VALLA anxie torquetur in explicanda

et ejusdem argumenti Comœdiam. Sall. Jug. c. 61. *Facile Numidæ persuadet, cum ingenio infido, tum metuenti, etc.* Ovidius Heroid. V. 15. *Sæpe super stramen fœnoque jacentibus alto.* Diversissimam in verbis et in integra oratione constructionem per Conjunctiones conjunctam videre licet apud Liv. I. 1. *Satis constat, etc. Casibus deinde variis Antenorem cum multitudine Henetûm venisse in intimum maris sinum, Euganeisque pulsis Henetos Trojanosque eas tenuisse terras, et, in quem primum egressi sunt locum, Troja vocatur.* Cap. 46. *Criminandi Servii apud Patres, crescendique in curia, sibi occasionem datam ratus est, et ipse juvenis ardentis animi, et domi Uxore Tullia inquietum animum stimulante.* Sic Florus III. 20. *Tandem etiam totis imperii viribus contra Mirmillonem consurgitur: pudoremque Romanum Licinius Crassus asseruit.* Sall. Jug. 79. *Græci optionem Carthaginiensium faciunt, uti vel illi, quos finis populo suo peterent, ibi vivi obruerentur; vel eadem conditione sese, quem in locum vellent, processuros.* Et cap. 101. *Bocchus cum peditibus, quos Velux, Filius ejus, adduxerat, neque in priore pugna, in itinere morati, adfuerant.* Val. Max. I. 1. 2. *Pont. Max. flaminem Martialem urbem egredi passus non est: religionique summum Imperium cessit.* Vide et quæ notavi ad I. 18.

differentia harum particularum, *Quamvis*, *Licet*, *Quanquam*, *Etsi*, etc. et tandem nihil agit.

Quamvis factum est ex *Quantumvis*, et *Quantumvis* sunt duæ voces, ex *volo*, et accusativo *Quantum*. Hinc poteris expiscari, quo in loco, aut quam in partem scriptionis, sedem habeat; est enim veluti concedentis, « [ut desit, (2) *Fac ut*, *dato*, seu » *posito quod*, *tantum*, *quantum vis*;] » neque unquam reperietur vox *Quamvis*, ubi tu non possis substituere *Quantumvis*. Virgil. *Quamvis multa meis exiret victima septis*, id est, quantumvis. Horat. *Ille quantumvis rusticus*, *inquit*. Apud Horatium semper legitur in primo præsenti; ut, *quamvis conspicitur*; *quamvis est monitus*; *quamvis fingeris ad rectum*; *quamvis satis tibi consulis*. (3) Alii cum secundis temporibus jungunt: Cic. *Quamvis ille felix sit*, *sicut est*. Virgil. *Quamvis ille niger*, *quamvis tu candidus esses*. Itaque sicut utimur, *amasti*, pro *amavisti*, ita *quamvis*, pro *quantumvis*.

Licet, verbum purum putum; ut, *Per me licet*, *quod* Hispane melius explicatur, *Sea præsuponga-*

(2) *Fac ut*, *etc.*] Vel potius *etiamsi*, aut *licet*. Veluti in illo Virgilii, *Quamvis multa*, *etc.* pro quo plenius diceretur, etiamsi exiret victima tam multa, quam multa ut exeat, vis. Hinc conjunctim apud Cicer. ad Atticum XVI. 7. *etsi quamvis*. Ubi male in quibusdam edd. hæc commate separari puto. Nexus enim est, *mirabar te adeo mutasse sententiam*, *sed arbitrabar*, *non sine causa* te id fecisse, nam *certe approbator fuisti*, *etsi quamvis non fuerit suasor meæ profectionis*. Et ita mox pag. 485. *licet quamvis*. Cum quo conferendum est omnino, quod legimus apud Cicer. de Harusp. resp. cap. 9. *Quam volumus*, *licet amemus nos ipsi*, *tamen nec numero Hispanos*, *nec robore Gallos*, *etc. superavimus*. h. e. licet nos tam amemus, quam volumus. Patet inde ratio et significatio propria τῦ *quamvis* etiam cum τῷ *licet* conjuncti. Neutiquam vero *Quamvis* est factum ex *Quamtumvis*. Vide, quæ mox dicam ad Vocem *Quanquam*.

(3) *Alii cum secundis*, *etc.*] Neque *semper* Horatius primis, h. e. Indicativis temporibus, neque Alii semper secundis, h. e. Subjunctivis jungunt. Etenim Horatius Od. IV. 6. *Filius quamvis Thetidos Marinæ Dardanas turreis quateret.* Et Serm. II. [illegible]. *Nam quamvis referas memori mihi pectore cuncta*, *Non tamen*, *etc.* Et sic alibi. Sæpius tamen ille primis jungit temporibus, sed et id faciunt quoque Alii, licet hi frequentius secundis; Ovid. III. Fast. *Mœnia conduntur*, *quæ*, *quamvis parva fuerunt*, *Non tamen expediit transiluisse Remo*. Vide et Vossium de Construct. cap. 67.

mos. Est etiam concedentis, ut, quum quis dicit: *Veniam ad te?* (4) alius respondet, *licet.* Hinc *libri licent, servi licent*, id est, venduntur. Hisp. *Andar en venta, Estar en almoneda*, ita ut cuilibet liceat emere, *Emas licebit.* Unde hæ duæ voces eleganter conjunguntur, *quamvis licet.* Cicero 3. legib. *At duo Gracchi fuerunt, præter eos, (5) quamvis enumeres multos licet*, etc. Itaque in hoc sensu dices,

(4) *Alius respondet, licet.*] Et hinc simpliciter etiam pro affirmatione et promissione in respondendo adhibetur. Plautus Amph. I. 3. 46. IUP. *Nunquid vis?* ALC. *Ut actutum adventas.* IUP. *Licet.* Capt. V. 1. 29. *Sed quæso ut hominem jubeas arcessi.* HE. *Licet.* Et sic alibi sæpius. Sed inprimis Rud. IV. 6. ubi per totam Scenam respondetur hoc vocabulo, adeo ut Trachalio discedens dicat, *DI illum infelicem cum sua Licentia. Ita meas replevit aures, quicquid memorabam, Licet.* Est autem τὸ *Licet* seu *Liceo*, formatum vel ex Græco δίκη, ut voluit Vossius, D in L mutato, quod sæpissime fit in derivationibus: atque adeo notat tunc *jus est*; quia, quidquid mihi licet, id quasi jure meo facio, etiamsi sit iniquissimum. Unde apud Florum III. 17. *Equites R. intercepti vectigalibus peculabantur suo jure rempublicam.* Vel, quia hæc origo minus convenit in significationem venditionis et emptionis, quam Usus tribuit Verbo *Licere* et *Liceri*, forsan ergo ab *Lacio* rectius illud derivaveris, A mutato in I, ut etiam fit in omnibus hujus Verbi Compositis, veluti in *Allicio*, *Elicio*, etc. ut adeo videantur veteres dixisse pariter *Lacere*, et *Licere*, sicuti, *Tergere* et *Tergére*, *Fervere* et *Fervére*, *Jacere* et *Jacére*, *Stridere* et *Stridére*, ac mutata, ut hic, primæ Syllabæ vocali, *Sidere* et *Sedére.* Hinc ergo et in Compositis τοῦ *Lacio* modo ex Secunda, modo ex Tertia Conjugatione, formantur Præterita et Supina, veluti *Elicio*, *elicui*, *elicitum*, quasi ab *Eliceo*, at *Pellicio*, *pellexi*, *pellectum.* Atque ita res, quæ in auctionem mittitur, et oculis emptorum ingeritur, dicetur proprie *licere*, h. e. incitare et allicere emptorem, vel potius se præbere cuilibet emptoro: *Liceri* autem ille, qui ita allicitur, jamque hamum vorat, et pretium promittit. Sed et ita, *Hoc licet mihi*, primitus notaret, Hoc mihi, quasi invitatione tacitâ, se præbet et permittit. Hinc jam *Licet* crebro ponitur pro *Possum.* Sallust. Jug. 14. *An quoquam adire mihi licet, ubi non majorum meorum hostilia monumenta sint?* Plautus Asin. II. 4. 13. *Cui, non licet,* (h. e. non possum) *ullam rem præcipere, quin eandem centies imperem.* Aulul. II. 8. 11. *Festo die si quid prodegeris, profesto egere liceat*, h. e. poteris, seu, res ita erit, ut hoc Egere tunc Te ad se quasi invitet, tibi se præbeat. Verum si quis tamen prius præferat etymon, nequaquam refragabor multum, quippe qui utrumque in medio relictum volo.

(5) *Quamvis enumeres.*] h. e. licet ut enumeres tam multos, quamvis. Vide paulo ante n. 2. Pro *licet* hoc in sensu usurpabant Poëtæ etiam *licebit.* Unde Ovid. Met. II. 58. *Placeat sibi quisque licebit, Non tamen ignifero quisquam consistere in axe Me valet excepto;*

licet, *licebit*, *liceat*: et quamvis sono conjunctionis efferatur, vera tamen verba sunt, in quibus deest, *ut*: nam *licet facias*, est idem quod, *licet ut facias*; (6) unde non potest jungi Primis præsentibus: non enim dices; *Licet es doctus, hoc non intelliges*: sed, *licet sis doctus*. Horat. *Licebit ter injecto pulvere curras.*

(7) *Quamquam* fuit accusativus *quantum quan-*

(6) *Unde non potest jungi Primis præsentibus.*] Aliter tamen locuti sunt sæpe JCti veteres. Vide exempla apud God. Stewech. de part. L. L. et Vossium de Construct. cap. 67. Sed quæ tamen probari nequeunt, cum analogia et ratio constructionis postulet, ut Secunda tempora seu Subjunctiva sequantur in hoc usu τὸ *Licet.*

(7) *Quanquam fuit accusativus.*] Accuratius hic agit Auctor noster de particula *Quam*, ejusque origine ac usu, ideo et ego in hunc locum distuli meæ sententiæ explicationem. Censet ille *Quam* et *Tam* esse contracta ex *Quantum* et *Tantum*. Ego vero e contrario a *quam* et *tam* derivari puto *Quantus* et *Tantus*; plane sicuti ab iisdem *Quando* et *Tandem*. Quid ergo et unde illæ ipsæ particulæ? Nempe τὸ *Quam* est accusativus pronominis relativi, et adhibetur cum ellipsi præpositionis κατὰ, sed ita frequenter in hoc Elliptico usu, ut prorsus jam, æque ac *Quod*, speciem præferat peculiaris voculæ, unde idcirco aliæ dein derivantur. Nam primo quia habet quandam significationem intensionis relativæ, quæ aliquando cum interrogatione est conjuncta, format ex sese Adjectivum *Quantus*. Deinde quia adhibetur sæpissime etiam ad denotandum tempus, veluti fit in *postquam*, *antequam*, *intra quam*, etc. (de cujus constructionis ratione vide me ad II. 9. pag. 207.) hinc ortum videtur τὸ *Quando*. Atque ita forte etiam ab Ablativo *Qua*, quia et is sæpissime ita absolute adhibetur ad notandam rei qualitatem, seu rationem et viam, qua quid fiat, deductum eodem plane modo τὸ *Qualis*. Nisi malis esse hoc et *Talis* ab οἷος ποῖος, vel ab ἡλίκος τηλίκος, pro quo Dores dixere ἁλίκος, τηλίκος; quod Ego tamen haud malim, quippe qui longe præfero priorem a *Qua* derivationem. Obstare his videbitur forsan vocabula *Tam*, ut quæ ad certum casum in Lingua Latina referri nequit. Ast vero est ea pura puta Græca, Accusativi Τὴν, pro quo Dores dixerunt τὰ, id quod Latina forma aliter pronunciari haud potuit, quam per illud *Tam*. Novimus autem ex Lingua Græca Latinam prorsus esse desumptam: et proinde sicuti in Græca sibi respondent in hac relatione ἣν et τὰν, unde et ἡνίκα et τηνίκα, q. d. κατ' ἣν ὥραν, κατὰ τὴν ὥραν, sic in Latina *quam* et *tam*. Et cum enclitica δὲ, ut ἥνδε, τήνδε, sic *Quamde*, quomodo antiquos dixisse pro *Quam* exemplis idoneis probat Festus etiam ex Lucretio, qui diserte lib. I. VI. 640. de Heraclito, *Clarus ob obscuram linguam magis inter inanes, Quamde graves inter Grajos, qui vera requirunt.* Et hinc ortum denique crediderim *Quando*, quod Festus in XII. etiam *cum E litera ultima scribi*, ait. Huic vero respondisse videtur *Tandem*, pro quo item proinde olim putem dictum *Tamde*. Festus *Tame* pro

tum, ut *Tanquam*, *tantum quantum*: ut Ovidii

Tam in carmine positum ait, et Lipsius Epist. Quæst. III. 20. ibi legendum censet *Tamde*. Sed nihil videtur in Festo mutandum. Nam sicuti ille *Tame*, pro *Tam*, positum ait *in carmine*, haud dubie, Saliari, sic Scaurus in lib. de Orthographia de Adverbio *Quum* agens, ait, *Antiqui pro hoc Adverbio* Cume *dicebant*, *ut Numa in Saliari carmine*. Vossius in Etymol. Voce *Tamen*, putat *Tandem* dici per contractionem ex *Tamen demum*. Sed alienum hoc est et absonum. Vocula *Dem*, ex enclitica δὲ formata, addi solet et aliis Pronominibus sine ulla significationis mutatione, nisi quod eam videatur aliquantulum intendere. Sic *Tantundem* est plane tantum, *Idem*, plane is ipse, *Totidem*, plane tot. Literam autem M in his esse adscitam et a posterioribus demum additam, ex multorum vocabulorum extremo liquet. Nam ita ex ἑπτὰ fecerunt *Septem*, ex Δέκα *Decem*, ex ἔτι *item*, in quo ipso hæc Litera iterum abjicitur, quando componitur cum hac vocula *Dem*. Nam *itidem* dicitur pro *itemdem*. Sed et patet illud, quod dixi, ex antiquissima inscriptione L. Scipionis, ubi M in aliquot vocabulorum extremo omittitur, tanquam litera olim minus, at a posterioribus magis frequentata, vel certe adscititia, et ideo addi modo, modo omitti, solita. Denique colligitur id ex eo etiam, quod sola hæc consonans in metro, sequente vocali, eliditur. Hæc vera est origo horum vocabulorum, de qua ut tanto minus dubites, sciendum est primo, Græcos tres habuisse formas Vocum, in earum initio tantum discrepantes, et se invicem respicientes, quarum prima relationem potissimum, altera interrogationem, tertia responsionem vel affirmationem exprimat. Nempe ἧ, πῆ, τῆ: ἦ, πῆ, τῇ: ὅτε, πότε, τότε: ὅσος, πόσος, τόσος: οἷος, ποῖος: τοῖος ἡνίκα, πηνίκα, τηνίκα: ἡλίκος, πηλίκος, τηλίκος, etc. Deinde Iones, aliquando et Dores, sed hos rarius, pro Π in secunda forma adhibuisse K: Denique Latinos Veteres ex hisce tribus formis recepisse tantum duas, nempe secundam et tertiam, sed ita, ut illi secundæ tribuerint etiam usum primæ, seu usum quoque relationis, tanto magis, quoniam una tertia, etiam apud Græcos, utrique pariter, h. e. relationi et interrogationi, congruere ac respondere debebat. Inde ergo sunt *Quam*, *Tam*: *Quum*, *Tum*: *Quot*, *Tot*: *Qualis*, *Talis*: *Quantus*, *Tantus*: Quorum priora habent simul vim Relationis et Interrogationis, posteriora modo congruunt Relationi, modo respondent interrogationi. Porro sicut posteriora manifeste sunt Græca tertiæ illius formæ, *Tam*, τὴν *Tum*, τὸν *Tot*, τόσοι Sic priora sunt formæ apud Græcos secundæ, sed illius, quæ Ionica est potissimum, *Qua*, κῇ vel κᾷ: *Quam*, κὴν, vel κᾶν: *Quum*, κὸν: *Quoti* et *Quot*, κόσοι *Cujus* et *Cujas* vel *Cujatis*, Adjectiva a Κοῖος. Unde *Quojus*, quod passim apud Plautum occurrit. Sic Mercat. V. 2. 23. *Nescio quoja vox ad aures mihi advolavit* Cistell. Act. III. v. 2. *Quojam esse oportet te*. Videtur ergo diversæ esse originis a Genit. *Cujus*, qui est a *Quis*. licet et Hic eodem modo (*Quojus*) scriptus quoque apud Plautum occurrat Quin ex hac ipsa observatione discere possumus veram distinctionem inter pronomina, Interrogativum; *Quis* Masc. *Quis* Femin. *Quid* Neutrum; et Relativum, *Qui*, *Quæ*, *Quod*. Etenim prius illud est ex Græco Τίς formatum, at posterius ex Κὸς pro Πὸς. Neque obstat no-

illud, *Tam felix esses, quam formosissima vellem*,

bis, quod illud Κὸς Ionicum, vel Commune Πὸς, non reperiatur amplius in Greca Lingua per omnes casus: Sufficit enim reperiri adhuc quibusdam, licet sub specie Adverbiorum, veluti πȣ̃, Πῷ, et Ionice Κȣ̃, Κῷ. Nam veri hi sunt casus Genitivi et Dativi istius Pronominis, unde patet satis, fuisse etiam illud olim in usu. Sed ob literatum est postea, quum ceteroquin in omnibus aliis Pronominibus, Adverbiis, etc. Secunda illa et interrogandi forma fuerit servata. Cujus rei ratio est, quia hic Græci habebant aliud Pronomen, quod loco istius in interrogando adhibere poterant et solebant, nempe Τίς. Latini vero, qui ex tribus istis formis in unam Secundam contulerunt simul usum relativum et interrogativum, hic quoque eam receperunt, in Voce *Qui* ex Κὸς, obsoleto postea, formata, sed eam adhibuerunt itidem maxime in usum Relationis, quum ex Græco Τίς in usum Interrogationis admisissent *Quis*, T Græco, ut solet a Latinis, æque ac π, in Q mutato, sicuti liquet ex πεῖ τὶ, unde Latini suum *Quin Que* derivarunt. Ceterum in obliquis Casibus, etiam ad interrogationem, adhibuerunt illa, quæ ab Relativo *Qui* descendunt. Nam in obliquis hic rursus in unam voculam confuderunt Latini simul relationis et interrogationis vim, et eas quidem voculas potissimum, quæ ex secunda illa apud Græcos forma manifeste sunt derivatæ, seu quæ sunt a Voce *Qui* declinatæ. Etenim a *Quis*, præter Genitivum et Dativum, *Cujus* et *Cui*, quos utrique, *Qui* et *Qui*, censeo communes, habemus tantum *Quem*, *Quid*, *Qui*, et *Quibus*, sed pro quibus a *Qui* formarunt olim *Quum*, quod residuum est sub specie Conjunctionis, tum *Quod*, etiam in usum interrogandi adhiberi solitum, ut apud Terentium, *Quodnam ob facinus?* denique *Quod* et *Queis*. Nam hoc postremum quoque esse a *Qui* formatum, ut *illeis* ab *illi*, docet nos Festus in V. *Ques*, quæ ipsa vox olim fuit Nominativus pluralis voculæ *Quis*, sed locum suum tandem cessit Pronomini Relativo, *Qui*, æque ac *Quis* Femininum singulare τȣ̃ *Quæ*. Ut adeo Relativum illud, ex secunda apud Græcos forma deductum, prævaluerit tandem prorsus etiam in interrogando supra τὸ *Quis*, in plerisque certe casibus. Omnia enim reliqua cujuscunque Generis et Casus, etiamsi sint Interrogativa, manifeste tamen declinantur abs τȣ̃ *Qui*, ut *Qui*, *Quæ*, *Qua*, *Quorum*, *Quarum*, *Quos*, *Quas*. Sed et ipsum *Qui* singulare olim etiam in interrogando fuit adhibitum. Plautus Curcul. I. 2. 51. *Qui me in terra æque fortunatus erit, si illa ad me ditet, Palinure?* Quin et in Dativo a *Qui* dixerunt olim *Quoi*, quod frequens apud Plautum et Lucretium, et sine I, *Quo*. Nam sine dubio Dativus est *Quo* in hisce, *Quo tendis? Quo cum pervenissent*, apud Livium I. 57. *Quo secures attulisti?* apud Petronium pag. 38. *Martis vero signum quo mihi pacis auctori?* Cicer. Famil. VII. 23. In prioribus intelligitur *Loco*, in posterioribus *Usui* vel *Negotio*; per cujus Elipseos rationem refertur id ad omne Genus et Numerum. Sic Plautus *dignissimi, quo cruciatus confluant*: Cicero *Me ad eam Partem venturum, quo te maxime velle arbitrabor*. Vide plura apud Ursinum To. 1. pag. 394. qui tamen minus recte hinc se expedit. Eodem plane modo *Huc* Dativus quoque esse videtur, elisa itidem litera I, ex *Huic*, sicuti ejusdem fere est significationis, immo et usus, cujus *Eo*, *Quo*. Unde et,

id est, tantum esses felix, quantum es formosissima:

sicuti hæc in Adverbii speciem transeuntia componuntur cum *Ad*, ut dicatur *adeo*, *quoad*, sic et illud, quippe a quo ortum *adhuc*. Nam particulæ hæ *Eo*, *Quo*; *Huc*, *Illuc*, in Compositione considerantur, ut Adverbia. quæ origine quidem sua certi sunt Casus Pronominum, sed eorum naturam et constructionem usu ipso jam quasi abjecerunt. Plane ut similia habemus in *Præmodum*, quod apud Gellium VII. 7 et *Postmodo*, *interdiu*, quæ passim occurrunt, et in quibus itidem voculæ cum Præpositionibus compositæ reperiuntur, sed alio si originem earum spectes, Casu, quam quem Præpositio ceteroqui requirit. Neutiquam ergo opus est fingere cum Vossio in Add. ad Anal. IV. 5. et Ursino To. I. p. 394. et 920. et To. II. pag. 436. immo ipso Sanctio in fine hujus Capitis (ubi itidem me videas velim) sine ullo conjecturæ istius documento, *Adeo*, *Quoad* dici pro *Ad ea*, *Ad quæ* vel *qua*, scil. *loca*, vel *tempora*, vel *negotia*, quum nullo prorsus probetur exemplo, τ. A neutrum Plurale mutatum usquam in O. Nam *Ambo* et *Duo*, quæ Sanctius infra memorat, non habent Pluralem terminationem, sed Dualem Græcorum, quæ in O desinit. Vide et infra hoc Capite ad vocem *Adeo*, et V. 4 ad vocem *Factum*. Ceterum Latini plerumque abjecerunt Græcum illud I in Dativis, et Ablativis, nec tantum in Declin secunda, sed et in quarta ac quinta. Hæc omnia hic simul exponere volui ad constituendam non originem tantum, sed et analogicam earum vocularum et pronominum significationem. Repugnat tamen his Ursinus, haud dubie, quia nova hæc illi et inaudita accidebant, atque ipse aliter antea docuerat. Nam pro omni ratione et refutatione dicit tantum., To. I. pag. 921. et 953. *Tam* et *Quam* esse ex *Tantum* et *Quantum* contracta, idque se meæ sententiæ præferre. Sed probare Vir Doctus debuisset, unde ergo *Tantus* et *Quantus* essent derivata, sed et ostendere, unde, si non ex Græcismo et Græcis voculis, sit ortum, quod in respondendo ad relationem ita adhibeatur litera T, veluti ad Quam, Quantus, Quando, Quot, Quoties, Quum, etc. *Tam*, *Tantus*, *Tandem*, *Tot*, *Toties*, *Tum*. Non sufficit dicere, quod facit de postrema hac Vocula To. I. p. 939. *TUM esse ab articulo Græco* ὁ, *Perizonio credat qui volet. Mihi a Quum est, cui redditur.* Nam Ego qui tali argumento possum reponere aliud, quam, *qui nolet*, *ne credat.* Nec enim id agitur, ut huic aut illi credamus, sed ut verum indagemus et amplectamur. Jam quod ad Constructionem attinet, eadem fere est horum ratio, sive *quantum* occurrat, sive *quam*. Illud supplendum est, κατὰ *quantum negotium*, hoc, κατὰ *quam rem*. Eodem utriusque sensu. Sed tamen magis invaluit vocula *Quam*, quam *Quantum*, sicuti longe frequentior est usus Pronominis Relativi *Qui*, quam *Quantus*, ut adeo neutiquam omnibus in locutionibus τ. *Quantum* adhiberi soleat aut possit, in quibus adhibetur τὸ *Quam*. Sic recte dicis absolute non *Quantum Doctissimus*, sed *Quam doctissimus*, et significas hominem doctissimum, quousque, ad quam rem usque, quis esse potest. Sic quum dicis, *Doctior est, quam Cicero*, dicis doctiorem esse, præ ea re et ratione, ad quam rem et rationem doctus est Cicero. Sic *præquam* (de quo vide ad II. 7. 2. pag. 191. ut de *postquam* ad II. 9. 5. pag. 207.) et similiter *præterquam*.

ubi deest, καλὰ, id est, *circa quantum*, vel *in*

Nam quum Terentius ait, *verbum si mihi unum, præterquam, quod te rogo, faxis* h. e. præter eam rem seu rationem, juxta quam est id negotium, quod te rogo. Ergo *Quanquam est doctus*, idem est, ac si dicerem, ad quemcunque ille modum est doctus. *Quanquam animus meminisse horret*, h. e. ut ut, quaqua, seu quacunque tandem ratione, animus id meminisse horret. Propertius I. 19. *Quamvis te longæ remorentur fata senectæ*, h. e. etsi ad eam, ad quam vis, rationem te remorentur, tamen, etc. Vel breviter etiamsi te tam remorentur, quam vis. Patet hinc etiam vis τῶ *Tanquam*, Plaut. Cas. V. 2. *Tenebræ ibi erant, tanquam nox*. h. e. erant ibi tenebræ ad eam rationem, ad quam est nox. Et divisim Terent. Adelph. V 3. 63. *Tam excoctam reddam atque atram, quam carbo est*, h. e. atram ad eam rationem, ad quam est carbo, seu breviter, atram tanquam carbo. Sic et Plautus Pœn. II. 38. *Tam crebi ad terram accidebant, quam pira*. Potuisset et hic dixisse *Crebri ad t. acc. tanquam pira*. Terent. iterum Adel. IV. 1. 18. *Quum fervet maxime, tam placidum, quam ovem, reddo*. Idem foret sensus, si dixisset, *placidum reddo, tanquam ovem*. Quomodo loquitur Phorm I. 2. 15. GE. *Nostin' ejus natum Phædriam?* DA. *Tanquam te*. h. e. tam novi eum, quam Te novi. Sed et frequentissime in his per Ellipsin etiam supprimitur verbum, *potest fieri*. Id quod fit pene, quotiescunque cum particulis intensionis conjungitur τὸ *quam*, ut *nimis, mire, sane quam*. Plaut. Cap. I. 2. *quod ego nimis quam cupio*, h. e. quod ego tam, seu eam ad rationem, nimis cupio, ad quam cupere possum, aut illud Cupere fieri potest. Gell. V. 24. *Est in prædicandis doctrinis suis sane quam venditator*, h. e. est sane eam ad rationem venditator, ad quam potest esse. Et hinc etiam additur sæpe τὸ *potest*. Plaut. Truc. IV. 2. 42. *Quam potest, uno verbo eloquar*. Men. prol. 6. *Conferam, quam potero, in verba paucissima*, h. e. ad quam rationem potero. Potuisset dixisse, *conferam in verba quam paucissima*. Sed plenius paulo maluit loqui, et ita docet nos, quid in illa concisiore locutione intelligatur. Quod autem ita explicandæ sint hæ locutiones in vocula *Quam*, liquet ex iisdem plane locutionibus et constructionibus voculæ *Quantum*, a Sanctio hic allatis, et eodem prorsus modo ac supplemento expediendis. Sed et ne dubites τὸ *Quam* esse in his pronomen Accusativi casus, eandem tibi locutionem in alio genere ejusdem pronominis et casus ostendam Ter. Eun. II. 1. *Munus nostrum ornato verbis, quod poteris, et istum æmulum, quod poteris, ab ea pellito*. Ubi *quod poteris* significat, ad quod negotium; et proinde idem est τῶ *quam poteris*. Vide supra ad Cap. 6. n. 1. Quin immo τὸ *Quam* revera esse in istis locutionibus Accusativum Pronominis, ut dixi, manifestum est etiam ex illo ipso *Quantum*, de quo modo egimus, quod diversi quidem Generis, sed ejusdem est constructionis, ac insuper palam est Accusativus, in Adverbii quandam speciem adhibitus, æque ac, *multum, plurimum, nimium, minimum*, et similia. Quid ergo rationis in eo, ut *Quantum* fateamur esse Accusativum, at *Quam* negemus, licet eodem modo construantur et in eundem sensum, et Hæc palam omnibus suis literis eadem sit vox, quæ est Accusativi Femininia *Qui*. Denique patet res etiam clarissime ex compositis, *quamvis*, et *quamlibet*. Nam alteræ partes manifesta sunt Ver-

quanto : item illud, *Tam deest avaro quod habet*;

ba, nec componuntur vel conjunguntur nisi cum Pronominibus relativis, aut Adjectivis electionem notantibus, veluti *Utor*. Inde enim dicitur *Utervis* et *Uterlibet*, æque ac ab Relativis *Quivis*, *Quilibet*, *Quantusvis*, *Quantuslibet*, *Qualislibet*. Adde his Adverbium Relativum *Ubi*, unde *Ubivis*. Cum aliis voculis non ita componitur illud *Vis*. Magis autem frequentantur in his locutionibus illi casus, qui per Ellipsin tanquam Adverbia videntur adhibita, ut *Quamvis*, *quidvis*, *quavis*, *quovis*, *quantumvis*, *utrumvis*. Jam quæ dementia est, negare *Quam* in *Quamvis* esse Accusativum, cum *Quem* in *Quemvis*, *Quid* in *Quidvis*, *Quantum* in *Quantumvis*, esse fatearis, æque ac *cui* in *cuivis* et *cuilibet* esse Dativos. Accedit jam, quod eadem prorsus sit constructionis ratio. Nam sicuti apud Ciceronem Fam. II. 17. dicit Bibulus, *quidvis se perpeti malle, quam videri eguisse*, etc. eoque significatur, se malle perpeti negotium, quid tandem vis, ut perpetiatur: Et Verrina II. 54. *Quidvis facere ejusmodi in rebus quamvis callide, quamvis impudenter*, ubi sicut *quidvis facere* est facere negotium, quid tandem vis, ut talis homo faciat; sic *quamvis callide* est, tam, seu ad eam rationem callide, ad quam rationem, callide ut id faciat, vis. Sic Terentius, Heaut. I. 1. 84. *Malo me dignum quovis deputem, si id faciam*, h. e. quo ut me dignum deputem, vis. Et V. 1. 55. *abeat potius quovis gentium*, h. e. in locum gentium, quovis ut abeat. Sic Hec. IV. 1. 25. *Quamvis causam hunc suspicari, quam ipsam veram, mavolo*, h. e. suspicari aliam, quam tandem vis. Adelph. II. 4. 15. *Quamvis etiam maneo otiosus hic*, h. e. maneo etiamdum hic tam otiosus, quam otiosus ut maneam, vis, aut velle po es. Præcesserat ibi, Sannionem properare in Cyprum, respondente Eo, *ne tam quidem*, quod non aliter explicare et explere possumus, quam in hunc sensum, non ad Eam quidem rationem propero, ad quam rationem Tu me properare dicis vel putas. Ceterum voculæ *Vis* et *Libet* in hisce locutionibus considerantur et construuntur, ut vera Verba, quod et revera sunt. Liquet illud clarissime ex verbis Ciceronis supra p. 484, jam a me allatis, *Quam volumus licet amemus nos ipsi*. Eadem enim istic est ratio *quam volumus*, quæ τῷ *quam vis* in singulari et secunda persona. Sic et pro Cœlio cap. 3. *Quis enim est, qui isti ætati non possit, quam velit petulanter, maledicere*! h. e. tam petulanter, quam pet. velit. Potuisset etiam dixisse *quamvis petulanter*, quod foret, tam petulanter, quam vis, ut petulanter videatur maledictum. Sed et hinc separantur aliquando hæc verba a suis Pronominibus. Veluti apud Plautum Sticho IV. 2. 47. *Quicumvis depugno multo facilius, quam cum fame*. Nempe quia Præpos. *Cum* Ablativis Pronominibus, *Me*, *Te*, *Se*, *Quò*, *Quî*, *Qua* postponi solet, ideo etiam hic, quasi vocula *Vis* ad Pronomen nihil pertineret, nisi per constructionem, non autem per compositionem quandam, dicitur pro *cum quivis*, separato Pronomine et Verbo, *quicum vis*. Sensus autem est, cum eo, quicum, vis, ut pugnem. Sic Sallust. Or. 2. ad Cæs. init. *Cujus rei lubet periculum facere*, pro cujuslibet rei, seu rei, cujus rei ut periculum faciam, tibi lubet. Simili sensu Plaut. Trin. IV. 2. 137. *Dum ille ne sis, quem Ego esse* (te) *nolo, sis mea causa, qui tibi lubet*. h. e. is, qui ut sis, tibi lubet. Cæsar B. Gall. IV. 28. *Quantasvis magnas copias Germanorum sustineri posse*, h. e. tam magnas, quantas vel cogitatione tua vis

quam quod non habet, id est, tantum, quantum.

eas esse. Martialis Epigr. XIV. 1. *Quo vis cunque loco, potes hunc finire libellum*, h. e. loco, quocunque vis finire. Patet ex hisce, separata esse vocabula, quæ videntur plerisque in unum coaluisse; et construi ea tanquam Verbum et Pronomen relativum: atque adeo τὸ *Quam* in *Quamvis* esse Accusativum Femininum τȣ̃ *Qui* æque ac *Quantus* Accusativus est in *Quantasvis*, *Qui* Ablativus in *Quîvis*, etc. Jam vero si *Quam* in relativis istis Constructionibus cum Verbo, Nom. Adjectivo, aut Adverbio, est verum Pronomen, tum ubique eadem est ratio τȣ̃ *Tam*, quod illi respondet, et quod a Græco τὰν vel τῆν manifeste olim fuit formatum, quum vocula illa τὰν Latine non aliter potuerit scribi, quam *Tam*, M, solita Latinis Accusativi terminatione, in locum Græcorum N substituta. Quæ quum ita sint, non debebant hæc ita temere rejici ab iis, qui nihil utique speciosius habent, et tantum clamant, *Quam* et *Tam* esse contracta ex *Quantum* et *Tantum*, sine ulla rationis specie, nisi quod vulgo id ita hucusque traditum et creditum fuerit. Non negaverim tamen, ipsos Veteres, etiam optimos Auctores, ut ferme fit longiore paulatim locutionum progressu, hisce voculis minus accurate aliquando usos, seu ita, ut difficulter constructionem et sensum analogicum invenias, et certe ut durissima evadat Ellipsis. Tale est, quando construitur *Quamvis* cum indicativo, ut apud Ovidium Ponto. 1. 2. *Felicem Niobem, quamvis tot funera vidit.* Sed sciendum, sicuti quando construitur τὸ *Quamvis* cum Subjunctivo, intelligitur ὁ *Licet*, sic cum Indicativo constructum desiderat *Etsi.* Vide supra, Nota 2 et 3. Sensus ergo est, etsi Niobe vidit tot funera, ad eam rationem, ad quam vis illam vidisse. Eadem est ratio τȣ̃ *Quanquam*, pro *Quamquam*, in construendo. Nam si dictum fuisset, *quanquam vidit*, supplendum foret, etsi vidit tot funera, ad quam rationem potuit vidisse. Sed et voculæ *Quam*, in comparationibus maxime, reperias sæpe concisas valde locutiones, longisque ac longe petitis explendas supplementis. Horridiora ea sunt sæpe, fateor, sed et idcirco, seu elegantiæ majoris gratia, omissa sunt. Nam si uteremur integris semper et plenis locutionibus, quam maxime incomta et prorsus absona foret Latina oratio: Veluti apud Ovidium Metam. VI. 195. *Major sum, quam cui possit Fortuna nocere*, h. e. Major sum præ ea magnitudine, ad quam est ille magnus, cui possit, etc. Si jam dicas, *quam ut possit Fortuna mihi nocere*, sensus erit, ad quam magnitudinem vel mensuram est illa magnitudo, ut possit, etc. Durius etiam est, quod ex Cicer. Verr. III. adfert Sanctius. *Quod iis plus frumenti imperabatur, quam quantum exararant*, si supplere velis, hoc modo id facere debeas, *plus ea re et mensura, ad quam rem est tantum frumenti negotium, quantum frumenti negotium exararant.* Similiter Verrina V. *Sexies tantum, quam quantum satum sit, ablatum esse*, h. e. *Sexies tantum negotium ejus rei vel mensuræ, ad quam rem est negotium tantum, quantum negotium satum sit.* Vides, quam aliena ab aurium voluptate et orationis concinnitate sint hæc supplementa, sed et idcirco etiam præcisa sunt, ut dixi, retenta tantum illa vocula, in qua vis transitionis in comparando consistit, sed quæ vis non nisi per illa supplementa explicari plane, et ut oportet, potest. Sed et ipsum, quod ita concisæ sunt hæ locutiones, indicio est manifesto, minus concinnas et jucundas auribus accidere illas, quum integræ sunt.

Et esse has particulas conscissas, (8) indicat illud Livii lib. 9. *Quantum Romæ terrorem fecerat, tam lætam famam in Samnium ad hostes tulerat.* Deinde, quemadmodum passim dicimus, *Quam familiaris, quam proxime, quam maximum, quam plurimum, quam potest*: ita dixit Plautus Amph. *Nescio quantum tu familiaris sis, nisi actutum hinc abis.* Liv. lib. 25. *Simul altitudinem muri, quantum proxime conjectura poterat, permensus.* Plinius in epistol. *Dedit enim mihi, quantum maxime potuit, daturus amplius, si potuisset.* Columell. 12. cap. 21. *Exploratum habeat, quantum plurimum salsæ aquæ vinum, quod fecerit, sine offensa gustus pati possit.* Terent. Eunuch. *Comprehendi jube, quantum potest*: idem Phorm. *Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est.* At, dices, si vocula *Quam* significat *Quantum*, quid est illud, quum post eandem invenis iterum *Quantum*? Cic. 5. Verr. *Sexies tantum, quam quantum satum sit, ablatum esse*: et 4. Verr. *Majorem pecuniam Prætori pollicetur, quam quantum tu dedisti*: idem 3. Orat. *Ut majus quiddam de Lucio Crasso, quam quantum a nobis exprimeretur, suspicetur.* Et 5. Verr. *Pluris Senatum æstimasse, quam quanti esset annona.* Plaut. Merc. III. 1. 15. *Oratio ædepol pluris est hujus quam quanti*

Quamobrem supplementa illa non debent a nobis rejici, tanquam minus vera, quia forte aures nostræ et elegantia sermonis ab iis abhorrent. Vide hac de re, seu de illa supplementorum necessitate, licet duriorum, agentem etiam Sanctium initio lib. IV. cap. 2. et quæ Nos ibi annotavimus.

(8) *Indicat illud Livii.*] Inane prorsus hoc est argumentum, ad probandum, *Tam* esse ex *Tantum* contractum, quia in isthoc Livii loco respondeat τῷ *Quantum*. Nam sic et *Quasi* ex *Quantum* deberet esse ortum; quia respondet τῷ *Tantidem* apud Plautum Mercat. II. 2. 44. *Decrepitus senex Tantidem est, Quasi sit signum pictum in pariete*, pro *Quanti est.* Sed et sic sæpe sibi invicem respondent *Quo* et *Tanto*, *Quanto* et *Eo*. Terent. Phorm. II. 2. 14. *Quo magis novi, tanto sæpius*, scil id feci Adde quod in loco Livii proprie non *Quantum* et *Tam* ad se invicem referantur, sed *Quantum*, h. e. quam magnum et *Tam lætum*. Neque vero quidquam in eo situm est, quod *Quantum* eodem sensu et constructione occurrat aliquando, quo *Quam*, ad probandum magis, Hoc esse ex Illo contractum, quam, quæ nostra est sententia, Illud ab Hoc esse ortum.

empta est. Cicero 3. Verr. *Quum ex agris tres fratres consortes profugissent, quod iis plus frumenti imperabatur, quam quantum exararant*: idem 2. Orator. *Si te intelligerem plus conatum esse suscipere reipub. causa muneris, quam quantum præstare potuisses*, cæt. Et 3. Orator. in princ. *Ac mihi quidam veteres illi majus quiddam animo complexi, plus multo etiam vidisse videntur, quam quantum nostrorum ingeniorum acies intueri potest.* Cato in rusticis, *Qui oleam emerit, amplius quam quanti emerit, omnis pecuniæ centesima accedet.* Respondeo, in usu esse vocem *Quantusquantus.* Terent. Adelph. *Tu quantusquantus es, nihil nisi sapientia es.* Cicero Attic. lib. 12. *Sed quamiquanti, bene emitur, quod necesse est.* Addo insuper, in omni comparatione deesse particulam *Præ*, ut, *doctior Cicerone*, subaudi *præ*; et *Cicero limatior est, quam Sallustius*, vel *quantum Sallustius*, deest *præ*, ut sit, *præ quam*, vel *præ eo, quantum Sallustius.* Plaut. Amph. *Satin' parva res est voluptatum in vita, atque in ætate agunda, præ quam quod molestum est*, id est, (9) præ eo, quantum: idem Aulul. *Sed hoc etiam pulchrum est, præquam ubi sumptus petunt*, id est, præ eo, quantum est, ubi sumptus petunt. Sic dicimus, *Præ ut.* Ter. Eunuch. *Præ ut hujus rabies quæ dabit.* Plaut. Aulul. *Parum etiam, præ ut futurum est, prædicas*: idem Mercator. prolog. *Præ quam res patitur, studuit elegantiæ.*

(9) *Præ eo quantum.*] Immo supple, *præ ea re, ratione, mensura, juxta quam rem est id negotium in vita, quod molestum est.* Vide et supra II. 7. 2. Similiter illa Terentii, *præ ut hujus rabies quæ dabit*, accipienda sunt, ac si dictum esset plenius, *præ eo, ut sunt illa, quæ dabit hujus rabies.* Plautus Merc. II. 4. 2. *Nugas maximas fuisse credo, præut quo pacto Ego diversus distrahor*, h. e. nihili illud fuisse præ eo, ut est hoc, quo pacto Ego distrahor. Nihil autem hæc omnia juvant Sanctium, ad expediendas illas locutiones, in quibus *Quam* ponitur ante *Quantum*, *Quanti*, etc. et tamen illud *Quam* accipi vult pro ipso *Quantum*; ut ex quo sit contractum. Sumamus verba Ciceronis, *Pluris Senatum æstimasse, quam quanti esset annona.* Nihil huc facit *Quantusquantus*, quod plane aliud notat, atque illud *Quam quanti*, vel *Quantumquanti.* Sed et quam absonum est supplementum Sanctii, *pluris, præ eo, quantum quanti esset*! Quanto rectius et facilius hoc

Etsi, coaluit ex duabus partibus *etiam* et *si*; deinde vero assumit socias : nam dicimus conjuncte, *Tametsi*, et *tamen etsi*; « [quoniam (10) prisce » *Tam* significabat *Tamen*, teste Festo, quod non » semel apud Plautum legitur.] » Terent. Andr. *Ibo, etsi hercle sæpe jam me spes hæc frustrata est*, id est, etiam si. Disjuncte etiam has voces legi aliquando necesse est. Cic. In partitionibus, *Et, si incidet imprudentiæ causa*, etc. Terent. Phormio. *Et, si tibi res sit cum eo lenone, quo cum mihi est, tum sentias*. Ibidem hoc modo usus est dictione hac *Tamet si*, ubi aliqui legunt, *Tamen etsi*. *Metuit*, inquit, *his nos tamet si sedulo dissimulat*: idem Andr. *Obtundis, tamet si intelligo*: et multis aliis in locis. Aliquando huic voci respondet aliud *Tamen*. Cic. *Tametsi causa postulat, tamen quia postulat, non flagitat, præteribo*. Vide infra, *Etsi quamvis*, in extremo hujus Capitis. [Vide et supra Not. 2.]

Acutius quam par est, distinguit Valla has particulas, *Etsi*, *quamvis*, *quamquam*, et alia; at Cicero hæc parum curat, apud quem *Etsi quamvis* conjuncte lego, ut paulo inferius dicetur.

De Quandoque.

Quandoque particula nunquam satis intellecta fuit a Grammaticis : nihil enim minus significat, quam quod illi somniant. Abscissa est ex *Quandocunque*, et ubi est vox *quandoque*, apte poteris substituere *Quandocumque*. Hor. in Arte, *Indignor, quandoque*

meum, *pluris pro ea re, ad quam rem est pretium tantum, quanti pretii esset annona*. Vide Me paulo ante pag. 491.

(10) *Prisce Tam significabat Tamen.*] Haud dubie *Tamen* est ortum a *Tam*, et intendit tantummodo ejus significationem. Nam si recte illius usum consideres, nihil aliud notat, quam ... τήν, *vel sic*, veluti in illis Terentii, ubi mirifice Auctor, et nescio quo sensu, illud *Tametsi* separat, *Metuit hic nos, tametsi sedulo dissimulat* : Idem enim est, ac si diceretur *Metuit hic nos tamen, etsi*, et sensus est, etsi hic sedulo dissimulat, vel sic nos metuit. Sic *obtundis tametsi intelligo*, pro, *etsi intelligo, tamen obtundis*, h. e. vel sic obtundis, etsi intelligo.

bonus dormitat Homerus, id est, quandocumque dormitat. Idem Ode 1. et 2. l. 4. Carm. Colum. in fine operis, *Quandoque arabitur*, id est, quotiescunque. Pers. Satyr. 4. *Qui quandoque jugum pertusa ad compita figet*, etc. *Ingemit.* Cic. in Somnio apud Macrob. secundo Somnii cap. 11. *Ita quandoque ab eadem parte Sol, eodèmque tempore iterum, defecerit, expletum annum habeto*: in vulgatis Ciceronis operibus legitur, *quandocumque.* Quam lectionem Macrobii tuetur Aldus Manutius Pauli F. plures ex Pandectis locos adducens in confirmationem. Sueton. Julio, *Tabula ænea in monumento inventa est, conscripta literis, verbisque Græcis in hanc sententiam; quandoque ossa Capys detecta essent, fore, ut Julo prognatus manu consanguineorum necaretur.* Itaque *Quandoque* sæpius duas orationes separatas postulat, ut vox *Quandocumque*; sed aliquando utraque vox cum una oratione reperietur; dum tamen (11) futurum aliquod tempus, et veluti quandam conditionem, designet. Horat. *Garrulus hunc quando consumet cumque*, id est, quandocumque, Hisp. *algun dia.* Juven. Satyr. 5. *Pulsandum vertice raso Præbebis quandoque caput, neque dura timebis Flagra pati.* Tacit. 1. Annal. *Serviendum esse fœminæ, duobusque insuper adolescentibus, qui Remp.*

(11) *Futurum aliquod tempus.*] Sic quidem et Plinius Paneg. 10. *Ut quandoque inter posteros quæreretur, an illud jam Deus fecisset*: et cap. 28. *Ex his quandoque nascentur, quibus alimentis opus non sit.* Sueton. Aug 94. *Fuerunt qui interpretarentur, non aliud significare, quam ut is ordo, cujus insigne id esset, quandoque ei subjiceretur.* Sed et cum Præteriti Temporis verbo reperitur, et ita ut Præteritum designet. Liv. IX. 10. *Quandoque heice homines injussu P. R. Quiritium fœdus ictum iri spoponderunt, atque ob eam rem noxam nocuerunt, ob eam rem hosce homines vobis dedo.* Ubi simpliciter ponitur pro *Quoniam*, *Quandoquidem*, quod antea istic edebatur, sed præter MStorum sententiam. Quin sæpe antiquissimos τὸ *que* addidisse Pronomini relativo, et inde derivatis, atque huic ipsi *Quando*, ostendit Gronovius Pater allatis exemplis ad Liv. I. 24. ut adeo hæc vocula non ex *Quandocunque* sit abscissa, ut ait Sanctius, non magis quam *Quinque* ex *Quicunque*, *Ubique* ex *Ubicunque*, sed simpliciter a *Quando* deducta; et poni possit, ubicunque hoc ipsum potest, maxime tamen adhibeatur de Futuro, sed aliquando etiam de Præterito, et Præsenti.

interim premant, quandoque distrahant. Hisp. *que al presente la opriman, y despues la dividan*: idem 6. Annal. *Postremo Græcis verbis in hanc sententiam alloquutus; Et tu Galba quandoque degustabis imperium*, id est, quandocunque, Hisp. *algun dia*, aliquando. Apud Ciceronem bis invenitur hæc vocula lib. 6. epist. 20. *Ego me Asturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat*: et 3. Tuscul. non longe a principio: *In eundem cadit ut serviat, ut victum se quandoque esse fateatur*: ubi Lambinus edidit, *aliquando esse se fateatur*, (12) ex fide manusc. Non raro hæc vox in duas partes dividitur, ut, *Quandoque*, pro, *et quando*, ut si dicas, *Quando ego te videbo, quandoque complectar*. Liv. lib. 1. *Inde ordine alii rogabantur, quandoque pars major eorum, qui aderant, in eandem sententiam ibat, bellum erat consensu fieri solitum*, cæt. Hor. Satyr. 6. lib. 2. *O rus, quando ego te aspiciam? quandoque licebit Ducere?* Cic. 2. Div. *Vident ex constantissimo motu Lunæ, quando illa e regione Solis facta incurrat umbram terræ, quandoque eadem Luna subjecta Soli*, cæt. Prædictarum autem trium acceptionum exempla quam plurima in Pandectis reperiuntur, in quibus observandis acri judicio est opus: nonnulla tamen ordine adscribam. Primæ autem hæc accipe, l. 2. D. solut. Matr. *Dotis actio filiæ non erit adempta, quandoque sui juris filia fuerit facta.* l. si fundus, 13. D. de reb. cor. qui sub. tut. (13) *Quandoque domino, prædium cum fructibus vindicanti, doli non inutiliter opponitur exceptio* l. quod pupillæ. D. quando dies leg. ced. *Quod pupillæ legatum est, quandoque nupserit.* cæt. l. et per jusjurandum 13. D. de acceptil. *Quandoque ei creditum fuerit, tenetur.* lib. 3. tit. 15. Inst.

(12) *Ex fide Manusc.*] At Vide istic (occurrunt autem hæc verba Tuscul. quæst III. 7.) Victorium, et Gebhardum, et reperies fide MStorum ferme omnium niti illud *Quandoque*.

(13) *Quandoque domino.*] Locus hic ipse mox inter exempla secundæ acceptionis denuo ponitur, et sane in una istic oratione reperitur *Quandoque*.

§. 14

§. 1. *Et quandoque nobis non eadem res, sed aliæ ejusdem naturæ et qualitatis, reddantur, inde etiam mutuum appellatum est:* alii legunt, *Quoniam.* Secundæ acceptionis hæc erunt, D. lib. 1. tit. 7. l. 22. de adoptionib. *Cæterum si fidei ejus committat, ut quandoque restituat, non oportet admitti fideicommissum.* l. si fundus 13. D. de rebus eor. *Quandoque domino prædium cum fructibus vendicanti, doli non inutiliter opponitur exceptio.* l. continuus 127. §. item qui, D. de verb. *Liberatur, qui se daturum spopondit, si quandoque tradit.* (14) Tertiæ acceptionis, l. in substit. 31. D. de vulg. et pupil. *Quæritur quisquis hæres, quandoque fuerit, intelligatur.*

De Quod.

Quod particula, prima linguam Latinam post Ciceronis aureum sæculum ausa est deturpare. Hæc Aristotelis et Platonis Dialecticam, et utramque Philosophiam, pessime dilaceravit; hæc Juris utriusque disciplinam barbarorum traditionibus et commentariis excarnificavit; hæc etiam in Sacræ Theologiæ commentarios et Latinas versiones ita impetum fecit, ut peritissimos alioqui viros in summum barbariæ barathrum detruserit. Quo magis irascor Erasmo Roterodamo, qui, quum in Latinam linguam Novum Testamentum vertere tentaverit, hanc pestem, quæ linguam Latinam pessum dedit, nescierit aut

(14) *Tertiæ acceptionis*] Nihil minus, ut jam monuit Doctiss. Dukerus de Latin. JCtorum p. 416. Etenim disertissime in istac lege aliter accipitur hæc vocula, quam vult Sanctius. Quum enim opponatur voculæ *Tum*, quæ certum temporis momentum designat, necessario ipsa ergo denotat incertum et laxius sumptum tempus, atque adeo positum est pro *aliquando*, seu *quandocunque*. Verba sunt, sed quæ minus recte distinguuntur, *In Substitutione Filio ita facta*, Quisquis mihi ex supra scriptis Heres erit, idem Filio Heres esto, *quæritur, quisquis heres quandoque fuerint, intelligatur: an qui quis Heres TUM erit, quum Filius moriatur.* Tollenda omnino major distinctio post *intelligatur.* Sensus enim est, quæritur, utrum iis verbis intelligatur, quisquis Heres aliquando ei fuerit quocunque tempore, an vero ille tantum, quisquis Heres TUM erit, QUUM, etc.

non potuerit evitare. Sæpe enim repetit, *dico, quod;* aut, *Dixi vobis, quod ego sum.* At dices, fidi esse interpretis, verbum verbo, ut Horatius insinuat, reddere. Fateor libentissime id, et Horatium id sentire assevero; sed idiotismos, et quascumque peculiares cujusvis linguæ proprietates, nemo sanus in aliam linguam, verbum ex verbo reddens, recte transfundet. An ferenda sunt illa, quæ summus Theologus passim in scholis inculcabat, *Hoc argumentum tangit de cuspide in album?* et, *O valeat me Deus!* Quid si velis Hispane dicere, *Saltar fuera del coro,* sicuti Latine dicitur, *extra chorum saltare?* ut loquacem satis concionatorem dicentem nuper audivi. Cur non vertimus Græcorum articulos, aut duas negationes, quæ apud illos magis negant? et (15) cur non dicimus, *utor libris, quibus habeo*, quod Græcis est frequentissimum? Cur Genitivos temporis in ablativo convertimus, ut, *Imperante Cæsare?* Particula græca, ὅτι, invexit hæc tanta mala, quæ vertentibus Græca Latine, aut omnino esset omittenda, aut aliter, quam per *quod, quia, quoniam*, esset explicanda. Nonne vides, quam fœde Boetius transtulerit principium secundi Posteriorum, dum inquit, *Quærimus autem quatuor, quia, propter quid, si est, et quid est:* nam prima quæstio, quæ Græcis est ὅτι, significat rem ita esse, ut, Solem deficere. Cicero multa transtulit e Græcis, ubi particula, ὅτι, passim occurrit, (16) nusquam tamen apud Ciceronem ap-

(15) *Cur non dicimus.*] Sic tamen aliquando etiam Latinos loqui docet ipse infra, ubi agit de *Hellenismo.*

(16) *Nusquam tamen apud Ciceronem, etc.*] Existimat ergo Sanctius barbare loqui, qui dicant, *Scio quod, Dico quod, Credo quod*, et similia: ac proinde Auctorum loca, in quibus eæ locutiones occurrunt, vel conjecturis vel contortis explicationibus pervertit: nonnulla etiam suspecta habet, tanquam adulterina: immo vero ipsos etiam Senecam, Plinium, et æquales, omni in his auctoritate exuit. Interim ipse, quod jure mireris, qui eas locutiones, ut barbaras plane, tanto studio hic damnat, cavere sibi tamen ab illis in hac eadem dissertatione non potuit, dum in ejus extremo ait, *Adde, quod multi illorum Græce scripserunt.* Cujus utique eadem est ratio, ac si Lectorem suum moneret, *Dic insuper, quod multi, etc.* In contrariam itaque sententiam abierunt Manutius ad Cicer. Famil. VII. 28. Henr. Stephanus de his

paret. Quo solo argumento barbare loqui omnes assevero, qui *Dico quod*, *Credo quod*, *sciendum*

tin. falso susp. Vossius de Construct. cap. 20. & 62. sed maxime Scioppius, qui de his accuratissime egit in Auctario Mariangeli Ep. 6. Quibus accedit Clariss. Auctor Novæ Methodi, ut et Vorstius, qui illas quoque phrases in Latinitatem *falso suspectam* retulit cap. 24. Ut adeo viderentur jam illuc, unde ejectæ, pedem tulerant, quasi postliminio restitutæ. At vero Vir Summus, cujus ego auctoritati in hoc literarum genere quamplurimum sane tribuo, Joh. Fred. Gronovius eas prorsus iterum explosit, atque adeo, ut ad Plaut. Asin. I. 1. 37. *Nunquam magis se traduxisse* dicat *Scioppium*, *quam cum congestis aut male intellectis Auctorum locis vincere voluit*, Scio quod, *ut vulgus usurpat*, *Latine dici*, *moneatque tirones*, *ab hac Barbarie sibi caveant*. Similiter ad Phædr. fab. 83. in Notis Schefferi, *aut corrupta*, *aut aliter* pronunciat *accipienda*, *quæ in hanc rem congesserit Scioppius*. Quid faciam? Durum profecto contra tantam Viri auctoritatem et tam præcisam sententiam calcitrare. Et tamen, ut verum fatear, prorsus ego quidem cum Scioppio, etc. hic sententiam. Nam nimis certe multa et clara in hanc rem sunt Auctorum loca, quam ut ea omnia vel corrupta esse possint, vel eorum constructio non facile a quovis perspici potuerit. Præterea justa satis huic locutioni subest ratio, de qua deinceps videbimus. Nunc primum loca ipsa, et ea quidem, quæ apud alios non inveni, memorabimus. Cic. Amic. 2. *Quærunt quidem multi, sed ego id respondeo, quod animadverti, te dolorem, quem acceperis amicissimi viri morte, ferre moderate.* In his perinde utique est, sive *Respondeo quod animadverti*, sive *Dico quod animadverti*, scripsisset Cicero. Videtur autem certa ratione hic ita locutus, ne Infinitos cumulando et aggregando orationem minus redderet concinnam. Dicendum enim ceteroqui fuisset, *sed ego id respondeo, me animadvertisse, te dolorem moderate ferre*, etc. Confer etiam locum ex Offic. I. 12. mox pag. 501. a me adferendum. Fateor tamen, Voculam *Id*, quæ adest, parere hic aliquid ambigui, quasi τὸ *Quod* habendum sit pro Accusativo, qui regatur proxime a Verbo *Animadverti*, et quasi reliqua tunc per expositionem ejus, quod animadversum ab illo sit, apponantur. Sed non opus est, propterea ad talem Appositionem confugere in loco tam plano, quum τὸ *Quod* etiam, quando speciem Conjunctionis præfert, revera tamen sit Pronomen Relativum, quod ante se requirit necessario nomen Substantivum et Pronomen δεικτικὸν, ut mox ostendemus. Disertior tamen est locus, qui sequitur Ibid. cap. 17. *Sæpe quærebatur, quod homines omnibus in rebus diligentiores essent, ut capras et oves, quot quisque haberet, dicere posset, amicos quot haberet, non posset dicere: et in illis quidem parandis adhibere curam, in amicis eligendis negligentiores esse.* Hic locus valde est, ut dixi, disertus et notabilis, si quidem in eo a τῷ *Querebatur* simul dependet *Quod* cum Verbo Finito, *quod essent dilig.* et Infinitum dein cum suo Accusativo, *Homines adhibere curam*, et *negligentiores esse*: Ut adeo hic utriusque eadem sit ratio, et τὸ *Quod* cum Finito manifeste ponatur eodem sensu, quo mox Infinitum. Petron. *Quod verberatus*

est quod, passim blaterant. Lege libellum Ciceronis de Universitate, qui integer ex Platonis Timæo versus

sum, nescio. Phæd. fab. 83. *Scio, quod virtuti non sit credendum tuæ.* Ubi Gronovius ex conjectura malit *Quam.* fab. 63. *O si maneret condito sensus patri, Quam graviter ferret, quod voluntatem suam interpretari non potuissent Attici*, pro, *Atticos non potuisse interpr.* Qui locus jam a nemine, quod sciam, tentatur. Liv. III. 52. *Scituros, quod sine restituta potestate redigi in concordiam res nequeant.* Ubi item legit *quam* Vir Summus, sed nulla alia ratione, quam suæ auctoritatis, et quia MSS. quidem habeant *quæ*: XLII. 33. *P. Licinius Cos. SCtum recitari jussit, primum, quod bellum Senatus Perseo jussisset: deinde, quod veteres Centuriones quam plurimum ad id bellum scribi censuisset: Nec ulli, qui non major annis quinquaginta esset, vacationem militiæ esse.* Ubi jam relinquuntur intacta. Manifeste tamen τὸ *Quod* bis poni pro Infinito patet ex eo, quod tertia pars hujus SCti per Infinitum exprimitur. XLV. 41. *quam feliciter remp. administraverim, et quod duo fulmina domum meam per hos dies perculerint, non ignorare vos arbitror*, ubi tamen itidem ex hypothesi sua scribere nos jubet Vir Summus, *et quæ duo.* Florus I. 23. *quando sensissent, quod irrigarentur ejus opera.* Suetonius Cæs. 86. *Neque curasse eum, quod valetudine minus prospera uteretur.* Tito 8. *Recordatus, quod nihil cuiquam illo die præstitisset.* Augusto 43. *ut ostenderet, quod erat bipedali minor.* Ovid. Pont. I. 8. 26. *queror, ô jucunde sodalis, Accedant nostris sæva quod arma malis.* IV. 14. 3. *In quibus, excepto, quod adhuc utcunque valemus, Nil me præterea quod juvet, invenies.* Nam perinde est, sive dicam, *excipio, quod valeo*, sive *credo, quod valeo.* IV. 11. 21. *Adde, quod, (atque utinam verum tibi venerit omen) Conjugio felix jam potes esse novo.* IV. 14. 45. *Adde, quod, Illyrica si jam pice nigrior essem; Non mordenda mihi turba fidelis erat.* III. 1. 25. *Adde metus, et quod murus pulsatur ab hoste, Tinctaque mortifera tabe sagitta madet*, ubi *Quod*, specie Conjunctionis, cum sequentibus, ita subjicitur verbo Activo, ut subjicitur Accusativus *Metus.* Quocirca non video, quomodo hæc aliter explicari queant, ac illa, *Scio quod, Dico, quod.* Et tamen in Ovidio metri certi ratio *Quod* mutari in *Quam* vel *Quum* non patitur. Similia vero his etiam illa Plauti Merc. III. 4. 10. *Id illi vitium maximum est, quod nimis tardus est.* IV. 2. *Parumne hoc est malæ rei, quod amat.* Ciceronis de Senect. Cap. 18. *Multa in nostro collegio præclara; sed hoc in primis, quod, ut quisque ætate antecellit, ita sententiæ principatum tenet.* Flor. II. 6. 47. *Parva res dictu est, quod illis diebus ager invenit emptorem.* Gellii II. 18. *De Epicteto, quod is quoque servus fuit, recentior est memoria.* Denique et hoc Cælii Famil. VIII. 14. *Propositum hoc est, de quo sunt dimicaturi; quod Pompejus constituit non pati Cæsarem aliter Consulem fieri, nisi exercitum tradat.* Ubi plane τὸ *Quod* respondet Græcorum in lemmatibus Capitum. Sed exemplorum satis: quibus tamen adde tot alia, quæ videri possunt apud modo laudatos Viros, aliosque, in primis illa Martialis, et Horatii apud Linacrum, de quibus infra, Catonis Prisci ex Plinio, Fusci Arellii ex Seneca Rhetore, et ipsius Ciceronis Offic. I. apud Mariangelum. Nunc porro rationem

est, nusquam invenies *Quod*, quum tam sæpe ibi occurrat particula ὅτι. Quid igitur, dices, facit Ci-

Constructionis indagemus. Censet Sanctius, *Vocem Quod, nisi Relativa sit, locum apud Latinos non habere*. Recipimus sane illud, quia et in illis locutionibus, quas explodit, Relativam esse contendimus. Immo vero etiam ipsum ὅτι quod causam dedisse huic corruptelæ Linguæ Latinæ queritur Sanctius, nihil esse nisi Pronomen Relativum, etsi ab eo nunc scriptura distinguatur, ostendit accurate Doctiss. Auctor Novæ Methodi, quum de Lingua Græca agit, lib. VIII. c. 9. Et quis dubitet esse Relativum, quum sæpe pronomen, ad quod refertur, tum in Græca, tum in Latina exprimatur? veluti fit in primo illo Ciceronis loco, *Sed ego id respondeo, quod animadverti, te ferre*, etc. h. e. respondeo id negotium, juxta quod negotium animadverti. Et de Offic. I. 12. *Equidem illud etiam animadverto, quod, qui proprio nomine perduellis esset, is Hostis vocaretur*. Ubi τὸ *Quod* ita refertur *ad Illud*, sicut *Qui* ad *Is*. Manifeste autem dicitur, *animadverti, quod vocaretur*, pro, *eum ita vocari*. Denique in diserto illo Martialis loco, de quo infra p. 508. 509. *Hoc scio, quod scribat nulla puella tibi*, h. e. scio hoc negotium, secundum quod nulla, etc. Hæc enim est constructionis et ellipseos in his ratio. Statuendum enim hic esse supplementum vocabuli, ad quod referatur pronomen relativum, patet ex eo, quod, ut dixi, sæpe præmittitur expressum pronomen, cui utique subintelligi debet Substantivum *negotium*. Jam in ipse ὅτι, seu *Quod*, subaudiendam esse præpositionem vel κατὰ vel διὰ, h. e. *ad*, *juxta*, manifestissimum ex eo, quod sæpe pro solo ὅτι, cum habet speciem Conjunctionis, legatur καθότι, διότι, id quod jam observarunt Lexicographi, & ex sacris quoque scriptoribus ostendit Novæ Meth. Auctor. Quando ergo dicitur, *id ille vitium maximum est, quod nimis tardus est*, construe et supple, id vitium, juxta quod vitium, (καθότι pro καθ' ὅ, τι) nimis tardus est, est illi maximum. *Parumne hoc est malæ rei, quod amat?* Supple, estne hoc negotium, juxta quod negotium ille amat, (h. e. quod negotium in illius amore consistit) negotium parum malæ rei? Sed et, quando Phædrus ait fab. I. *Calumniari, quod arbores loquantur*. Fab. 73. *Indignari cæperant, quod dignitatem feminæ æquassent suam*. Quando passim legitur, *Lætor, gaudeo, doleo, quod hoc factum sit*. Quando Livius dicit XXXIV. 57. *Mirari se, quod Romani æquum censeant, ei leges dicere*. XXXVIII. 10. *Eo tandem Legati, mirante Consule, quod morarentur, venerunt*: in his eadem utique ratio est et analogia Syntaxeos, quæ est in controversis locutionibus. Et ne dubites, loca illa Livii tentavit ideo quoque Vir Summus, maluitque, sed ex conjectura, utrobique *quid* pro *quod* legere: Verum ita tamen Livius etiam XXXVI. 41. *Magis mirari se, quod non jam in Asia essent Romani*. Quem locum quare idem ultro profiteatur se *ferre*, quum priores non ferat, fateor ejus differentiæ rationem me non percipere: quamvis neque recusem illud *Quid*, si habeant MSti, certe in loco XXXVIII. 10. Ita porro etiam Cicero ad Brutum ep. 17. vel potius Brutus in ea epistola, *Scribis, mirari Ciceronem, quod nihil significem unquam de suis actis*. Et Plautus Bacchid. IV. 9 150. *Vos nunc ne miremini, quod non triumpho*. In his autem omnibus intelligitur, propter id

cero? Audi Æschili versionem a Cicerone tertio Tuscul.

Οὐκοῦν Προμηθεῦ τοῦτο γινώσκεις, ὅτι
Ὀργῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι.
Atqui, Prometheu! te hoc tenere existimo
Mederi posse rationem iracundiæ.

Erasmus, aut Laur. Valla, dixissent, *Igitur*, *o Prometheu! hoc scias*, *quod iræ infirmitatis sunt medici rationes*, vel *sermones*. Possem innumera tibi recensere Ciceronis exempla, versa ex Platone, Demosthene, Aristotele, Xenophonte, et aliis tum philosophis, tum poëtis; sed tute ipse hoc melius expiscaberis, si puræ Latinitatis cura te tangit. Quo posito, fœdissimam calumniam Ciceroni objectam contundemus. Antonius Majoragius gloriose, ut sibi

negotium, juxta quod, etc. Ad hunc vero modum etiam illud, *Scio jam*, *quod filius meus amet*; et reliqua, exponenda sunt ac supplenda. Nam, quod Sanctius diversas plane putat locutiones, et hasce rejicit, admittit vero illas, *Miror quod*, *Gaudeo et Gratulor quod*, etc. in eo nihil inest rationis. Eadem enim est analogia et constructio voculæ *Quod*, sive dicam *scio hoc negotium*, *quod filius meus amet illam*, sive *Miror*, vel *Gaudeo propter hoc negotium*, *quod filius*, etc. Similiter vero *Scio quam*, quod præfert Gronovius Pater, et *scio quod*, eadem prorsus constructionis ratione dicuntur. Nam illud est, *scio rem*, *vel rationem*, *juxta quam amet filius*: hoc, *scio negotium*, *juxta quod amet*, etc. Tantummodo usus vulgi fecit aliquod tandem discrimen in significatione, dum illud *Quam* adhibuit maxime ad nexum, qui simul significet intensionem modi, Hoc ad eum, qui significet ipsum rei negotium, sæpe tamen etiam Modum, unde promiscue aliquando ponitur, *Quod* et *Ut*. Sic ergo satis jam probatus puto has locutiones Usu et Ratione. Sed tamen vel sic nemini auctor sum iis temere vel passim utendi Nam elegantia Linguæ Latinæ abhorrere tandem cœpit ab illa longiore circumlocutione, quum posset rem ipsam per infinitum breviter enunciare, cujus usus propterea longe longeque est frequentior. Sufficiat demonstrasse, posse tamen et illam adhiberi, ubi occasio non sit aliena, maxime uti vitetur concursus plurium Infinitorum. Si qui tamen vel sic hæc tam liquido probata repudient, malo suo Genio relinquendos censeo. Mihi sufficit cum alios Doctiores, tum nominatim Ursinum To. II. pag. 373. mihi assentiri, ubi diserte in his *cetera omnino standum meo judicio* putat, *nisi quod de loco Cicer. ex Amic. cap. 2. leviter dissentiat*, sed in quo uno loco nihil est ad totam rem vel accipiendam vel rejiciendam momenti.

videtur, de Cicerone triumphat, dum in suis Antiparadoxis, quæ contra Ciceronis Paradoxa effutiit, ignarum philosophiæ, atque totius dialectices expertem, Ciceronem demonstrare conatur. At quibus argumentis? disputatio ab ipsius Paradoxorum titulis longe dissentit: nam in quarto Paradoxo, cujus Titulus sic habet, ὅτι πάντες οἱ μωροὶ μαίνονται, nullum argumentum adduci contendit, quod propositam quæstionem possit comprobare. Sed Majoragius non vidit, Lemmata illa ab imperitis Grammaticis esse præfixa. An Cicero tam putide reddidisset Latine? *Quod solus sapiens dives sit*; et, *Quod omnes stulti insaniant.* Insanior profecto, qui tales titulos præfixit. Quartum illud Paradoxon, si titulus esset præfigendus, hoc sonat; ὅτι πάντες οἱ σοφοὶ πολῖται καὶ πάντες οἱ μωροὶ φεύγοντες, id est, *omnes sapientes esse cives, et omnes stultos exules.* Sed, ut de hujusmodi titulis in universum dicamus, quamvis longiori aliquanto, quam solemus, sermone, sic habeto; omnes titulos ad Martialis epigrammata, ad Horatii odas, « [itemque in Valerio Max.] » non solum esse alienos, sed sæpe ab auctoris sensu alienissimos. Plinio pessime sunt dispositi. Aldi Manutii, Pauli F. qui nuper in Officia et Paradoxa commentarios edidit, non possum in illis titulis non accusare oscitantiam, qui tales nugas adscribat Ciceroni. Vox igitur *Quod*, nisi relativa sit, ut aiunt Grammatici, locum apud Latinos non habet. Relatio est in illo Ciceronis, *Quod epistolam conscissam doles, noli laborare*: nam ordo et sensus est, *Noli laborare circa id, quod*, vel *ex eo, quod*, vel *propter id, quod*. Sic Martial. *Non miror, quod potat aquam tua filia, Basse*, id est, non miror de eo, quod, vel propter id, quod; deest Græce κατὰ; id est, ob id quod; « [nam in talibus, *Quod*, referri ad *Id*, vel » hic Plauti locus docet, Capt. act. 3. sc. 4. *Filium* » *tuum quod redimere se ait, id neutiquam mihi* » *placet.*] » Donat. in Hecyr. act. 1. sc. 3. *Quod me accusas, deest*, inquit, *In eo, ut sit; in eo quod me accusas. An quod, id est, propter quod?* Hæc Donatus. Denique Latine dicitur, *Miror quod*, bar-

bare, *dico quod*, *credo quod*. Sed contra meum hoc præceptum, non solum æmuli, sed amicissimi, gravissimos auctores opponunt. Ter. Andr. act. 1. sc. 4. *Audivi, Archillis, quod jam dudum Lesbiam adduci jubes*. Respondeo, inique fecisse Ant. Goveanum, qui, dum nimis religiose versus Terentii ad normam reducere conatur, Latinitatem perderet. In omnibus antiquis sic legitur, *Audivi, Archillis, jam dudum Lesbiam adduci jubes*, et constat versus, si sic metiare, *Audi-vi Ar*-etc. Muretus in illo loco auctor est, a Goveano additum esse *Quod*. Ex epistola 17. ad Brutum citantur hæc: *Dolet mihi, quod tu non stomacharis*; sed nullo sensu. (17) Doctiores ita legunt, *Dolet mihi, tu non stomacharis, amantissimus tum tuorum omnium, tum Ciceronis*: quasi dicat, si mihi dolet, cur tu saltem non stomacharis? Est et alius locus Ciceronis circa finem lib. primi de Officiis, themate, *Sed ab his*; (cap. 43. *Idque hoc argumento confirmari potest, quod, si contigerit ea vita sapienti*, etc. (18) Sed tota periodus fœde dilacerata est, et sine sententia, quod miror aut Lambinum,

(17) *Doctiores ita legunt etc.*] In optimis Edd. cum antiquissimis, tum recentissimis, ut et in MSt is, teste Manutio, legitur, *quod tu nunc stomacharis*, sensu perspicuo, et quem Brutus (nam is hanc epistolam scripsit ad Atticum de Cicerone) hisce verbis exprimere voluit, vel debuit. Etenim incusaverat multis Ciceronem, idque apud Atticum, amantissimum ut omnium suorum, ita maxime Ciceronis. Ideo credit et dolet, Atticum nunc stomachari haud dubie, propter illas Ciceronis reprehensiones. Immo ideo quoque rogat Atticum, ut sibi persuadeat, nihil tamen neque de sua in Ciceronem voluntate propterea esse remissum, sed tantum aliquid, seu multum, de judicio. Ita vero patet, nihil in his mutandum. Certe frigeret plane illud *Dolet mihi*, si non sequeretur *Quod*, quo declaratur, quid doleat Bruto. Sed et miror, Sanctium hanc locutionem non ferre, qui pag. sup. diserte ait *Latine dici*, *Miror quod*: et in seqq. itidem *Latine dici*, *Quod verum dicis, irascor*: immo a Plinio, *eleganter dici*, *Gaudeo & gratulor, quod Filiam destinasti Fusco*. An ergo, si ista recte dicuntur, minus Latinum erit, *doleo, quod filiam destinasti Fusco?*

(18) *Sed tota periodus fœde dilacerata est.*] Vulgatam tamen tuentur postremæ Edd. id quod indicio est, hunc locum sic in MSS. reperiri, et proinde genuinum esse, ac recte adhiberi ad probandam phrasin, de qua agitur, si vere ad eam pertinet, ut ex Sanctii ipsius sententia facit. Sed et longe turbatior est sensus et nexus in Sanctii emendatione, quam in Vulgata, quæ hæc est

aut Aldum, aut quemquam doctiorum, non animadvertisse. Totum autem locum sic lego, et restituo, *Id quod hoc argumento confirmari potest; si contigerit ea vita sapienti, ut omnium rerum affluentibus copiis ditetur, quamvis omnia, quæ cognitione digna sint, summo otio secum ipse consideret, et contempletur, tamen si solitudo tanta sit, ut hominem videre non possit, excedat e vita princeps omnium virtutum necesse est, illa sapientia, quam Σοφίαν Græci vocant,* etc. Ovid. lib. 5. de Tristibus eleg. 1.

Si quis delicias, lascivaque carmina, quærit,
Præmoneo nunquam scripta quod ista legat.

(19) Nihil hoc pentametro vidi putidius, magisque barbarum. Quis enim dicet *ista*, in hoc sensu? Quis, *præmoneo nunquam quod*? Ejusdem farinæ est cum illo apud Virgilium, *Quantum omnis mundus gaudet cantante Sileno.* Et vero multa barbara inserta fuisse Catullo, Tibullo, Propertio, et aliis, docet Josephus

Placet igitur aptiora naturæ esse ea officia, quæ ex Communitate, quam ea, quæ ex Cognitione ducuntur: idque hoc argumento confirmari potest, quod, si contigerit ea vita Sapienti, ut in omnium rerum affluentibus copiis, quamvis omnia, quæ cognitione digna sunt, summo otio secum ipse consideret et contempletur, tamen, si solitudo tanta sit, ut hominem videre non possit, excedat e vita. Princeps, etc. nam hinc nova incipit Periodus. Nexus est, *confirmari id hoc argumento, quod Sapiens excedat.*

(19) *Nihil hoc pentametro, etc.*] Etiam Heinsius illud uncis includit, et proscribit; ut *non satis Latinum.* Sed tamen non tantum MSti id habent sine ulla extraordinaria varietate, sed et nexus requirit istius sententiæ carmen. Sequitur enim continuo, *Aptior huic* (qui scil. quærit delicias, etc.) *Gallus, blandique Propertius oris; aptior* scil. quam *ista scripta* mea. Quapropter Ego, fateor, accedere non possum illis, qui carmen hoc plane rejiciunt per unicam Latinitatis causam ex præjudicio ortam. Nam quæ etiam Sanctius reprehendit, inania sunt. Ut *ista* hic adhibetur pro *hæc*, sic mox ibid. v. 38. *Quod quærar, illa* (Fortuna) *mihi pleno de fonte ministrat, Nec mea sunt Fati verba sed ista mei*, h. e. Hæc meorum carminum verba. Solet autem vocula *Quod* etiam cum Subjunctivo post verba *dicendi*, *monendi*, etc. construi. Sic Cicero, *cum scripsisset, quod me cuperet ad Urbem venire.* Cato apud Plinium, *Dicam, quod bonum sit*, hoc, non illud, facere. Ennius, *utinam mortem oppetam, prius quam eveniat, quod in paupertate mea senex graviter gemam.* Vide Vorstium de Latin. falso susp. c. 24. p. 227. et Ursinum To. II. pag. 374. et Terentium in Adel. in Nota proxima seq.

Scaliger, et alii. Citatur ex Cornelio Gallo in quodam lyrico carmine, cujus initium est, *Lidia, bella*:

Sæva non cernis, quod ego langueo?

Sed oden illam alicujus inepti esse censet Jul. Scaliger 6. lib. poëtices, quod mihi placet. Solus Plautus uno in loco me male habet; Nec Lambini in illo loco explicationem admitto, utpote durissimam: imo mihi placet, ut versiculus, una mutata literula, corrigatur. Locus est in 1. Scen. Asinariæ; *Equidem scio jam, filius quod amet meus istam meretricem e proximo, Philænium.* Ego lego, *Equidem scio jam, filius quom amet meus. Quom*, vel *qom*, pro *quum* sæpe utitur Plautus. Et Lambinus in 1. Amphit. scena, In illo, *Agite pugni, jamdiu est, quod ventri victum non datis*: *quum*, inquit, edendum curavi, (20) nam, *Quod*, ferri non potest. Alia multa mihi solent objici, sed ea vel male intellecta, vel ab auctoribus non valde Latinis deprompta. Primi generis sunt illa Horatii Satyr. 2. libro 2.

Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus
Illis nullus erat, sed credo hac mente, quod hospes

(20) *Nam, Quod, ferri non potest.*] Sic tamen optimæ habent Edd. etiam post Lambinum, et passim ita loquuntur Veteres. Sed et sicuti in superioribus intelligitur *Negotium*, sic in his *Tempus*, hoc sensu, jam diu est Tempus illud, ad quod tempus non datis, h. e. diutino jam tempore non datis. Sic autem loquutos Veteres patet ex Plauto Trin. II. 4. *Minus XV. dies sunt, quod pro hisce ædibus minas XL. accepisti.* Ter. Ad. III. 2. 1. *Nunc illud est, quod, si omnes omnia sua consilia conferant, atque huic malo salutem quærant, auxilii nihil adferant.* Cic. Famil. VI. 2. *Non est pro malis temporum, quod moleste id feras*, ubi jam intelligitur iterum *Negotium*. VII. 13., *Neque est, quod pertimescas.* Livius I. 28. *Si unquam ante alias ullo in bello fuit, quod Diis immortalibus gratias ageretis, hesternum id prælium fuit.* Et sic alibi passim. Immo et in his pro *Quod* ponitur aliquando Infinitum. Petronius, *Nunc erat à torva submittere cornua fronte.* Virg. *Si mihi susceptum fuerit decurrere munus.* Sed et in Asinaria Plauti nihil mutandum censeo. Debuerat sane præjudicium contra hanc phrasin (*scio quod amet*) conceptum cedere MStorum consensui.

Tardius adveniens vitiatum commodius, quam
Integrum edax dominus consumeret.

Hic non dicit Horatius, *Credo quod*, sed *hac mente laudabant*, *quod* : nam verbum, *Credo*, Parenthesi debet includi, quasi dicat, *ut credo.* Lambinus sic exponit, rancentem aprum antiqui laudabant, non quod odoratu carerent, sed quod existimarent, etc. Ex Virgilio Æneid. 11. citatur, *Dicite Æneæ*, *quod* : sed pessime intelligitur,

Vadite, et hæc memores Regi màndata referte;
Quod vitam moror invisam Pallante perempto,
Dextra causa tua est :

Dextra tua est in causa, quod non moriar. Thomas Linacer, alioqui doctissimus, supine confirmat, Latine dici, *Dico quod*, *assero quod*, lib. 5. circa finem et lib. 9. cap. de Conjunctionum ellipsi, pag. 427. *Adhibetur tamen sæpissime*, inquit, *eadem Conjunctio*, *Quod.* Martial. lib. 11. *Hoc scio*, *quod scribit nulla puella tibi.* Horat. 2. Epist. 2.

Si tibi nulla sitim leniret copia lymphæ,
Narrares medicis; quod quanto plura parasti,
Tanto plura cupis.

Senec. in natur. quæst. lib. 3. *Miramur*, *quod accessionem fluminum maria non sentiant; æque mirandum est*, *quod detrimentum exeuntium terra non sentit* : item lib. 2. *Nos putamus*, *quod quia nubes collisæ sunt*, *ideo fulmina emittunt.* Plinius ad Servianum, lib. 6. ep. 26. *Gaudeo*, *et gratulor*, *quod Fusco Salinatori filiam tuam destinasti.* Auct. in Sallust. *Credo*, *quod non omnes tui similes incolumes in urbem venissent.* Hactenus Linacer. Nunc sex adductis testimoniis ordine respondebo. Primum est Martial. lib. 11. Epigram. 65. sic :

Nescio, tam multis quid scribas, Fauste, puellis,
Hoc scio, quod scribat nulla puella tibi.

τὸ *quod* relativum est, quasi dicat; Tu multa scribis puellis, quum sis pædico, ut videlicet te ostendas puellarum amatorem, sed (21) ego scio, quid sit, propter puod nulla tibi rescribit; quia pueros amas. Secundum est Horatii epist. 2. libro 2.

Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ,
Narrares medicis: quod, quanto plura parasti,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?

(22) Vides oscitantiam Linacri, qui non intellecta Horatii sententia, pessime loquutum poëtam afferebat. Latinum non est, *Fateor, quod verum dicis*; at dicitur Latine, *Quod verum dicis, irascor*: nam hic relatio est, ibi nulla. Tertius locus Senecæ nihil contra nostram doctrinam; nam τὸ *quod*, bis positum, nomen est, et deest præpositio κατὰ vel διὰ, ut sit διὰ τί? Quartus etiam Senecæ (23) glossema puto: nam Se-

(21) *Ego scio quid sit.*] Hunc sensum expressit forsan Martialis Versu Hexametro per *quid*. At hic, ubi *quod* adhibet, aliud quid proinde notare voluit. Nempe simpliciter rem ipsam, *nullam puellam ei scribere*, quod abunde erat causæ, quare *nescire* se diceret Martialis, *quid*, vel propter quid, *tam multis ergo puellis scribat* Faustus. Locus hic certissimum clarissimumque exhibet exemplum istius locutionis, quam Sanctius, et tot Alii, negant ac rejiciunt.

(22) *Vides oscitantiam Linacri.*] Nullam ego hic oscitantiam Linacri deprehendere queo, sed summam sane Sanctii. Manifeste utique Horatius utitur tali Locutione: *Fateor, quod verum dicis*, seu *fateor, quod plura cupio*. Nam quæ alia esse potest Horatii sententia aut constructio? Nusquam certe in hocce loco τὸ *Irascor* occurrit. Reliqua loca Linacri asserere nihil attinet, quando quidem Senecæ, Plinii, etc. auctoritatem in his defugit Sanctius. Quam recte, viderit ipse. Mihi enim vero in controversia de phrasi et Syntaxi Latina certissimum videtur malæ causæ argumentum, si quis Scriptorum id ætatis auctoritatem plane repudiet, et simul complura auctorum superioris ætatis loca conjectando, et ita corrigendo, (an vitiando?) ad suam hypothesin conformet.

(23) *Glossema puto.*] Nulla ratione. Nam Seneca loquitur ibi non tam ex sua, quam ex vulgari Romanorum sententia, vulgari Etruscorum opposita. Vide locum.

necæ de fulminibus alia sententia est. Habes hunc locum lib. 2, cap. 32. Natur. Quæst. Si tamen Senecæ verba esse contendas, contendam ego quoque, non fore difficile, comprobare, non pure loquutum ibi Senecam. Quintus locus Plinii (24) eleganter dicitur. Sextus locus Ciceronis barbarus omnino est, mirorque, non solum Linacrum, sed et (25) Quinctilianum, et Vallam, et cæteros, qui has putidas et barbaras oratiunculas, (quæ nomine Sallustii et Ciceronis circumferuntur) non viderint ab aliquo sciolo et barbaro esse compositas. Hoc satis indicarunt Pet. Victorius (Var. Lect. XV. 3.) et Sebastian. Corradus in sua Quæstura, (p. 115., etc.) et Alii. Quo exemplo monemur, ut ad secundi generis testimonia transeamus. Si Senecæ contra nos adferantur testimonia in hujusmodi negotio, quid negotii erit respondere, Senecæ Latinitatem multis partibus claudicare? Plinius epist. 11. lib. 2. dixit, *Adnotatum est experimentis, quod favor et misericordia acres et vehementes primos impetus habent.* Sed pro me respondebit Politianus in 1. epist. *Optaret*, inquit, *alius, ut oratorem Plinium saperem, quod hujus et maturitas, et disciplina, laudatur: Ego contra totum illud aspernari me dicam Plinii Seculum.* Audeamus igitur jam ridere Laurentii Vallæ præceptionem lib. 2. cap. 17. *Verbis*, inquit, *opinionis et scientiæ damus indicativum, cum quod*, Opinor, quod pater aut mortuus est, aut graviter ægrotat; Et eodem lib. cap. 20. *Volo quod scribas, non autem, quod scribis.* Egregium vides dicendi magistrum. Sed aliquid dicendum est de Latinitate Digestorum, quorum auctores omnium judicio Ciceroni

(24) *Eleganter dicatur.*] Si eleganter dicitur, *Gaudeo, quod hoc fecisti, Irascor, quod verum dicis*, pro *Gaudeo te hoc fecisse, Irascor te verum dicere*, tum æque Latina et elegantia sunt, *Miror, quod mare non, sentit dolet mihi, quod Tu stomacharis*, et similia.

(25) *Quinctilianum.*] Sint sane Orationes illæ non ab Cicerone ac Sallustio compositæ, quod lubens concesserim; quia tamen citantur nominatim jam a Quinctiliano IV. 1. et IX. 7. tanquam illorum orationes, liquet inde clarissimum in modum, esse ergo antiquas prorsus, et Quinctiliano ipso aliquanto antiquiores nec proinde adeo barbaras earum phrases debere dici.

æquiparantur. Lib. 1, tit. 6. l. 1. de His, qui sui vel alieni, etc. *Alia divisio sequitur, quod quædam personæ sunt sui juris, quædam alieno juri subjectæ:* et eodem lib. tit. 21. l. 1. *Hujus rei fortissimum argumentum est, quod lege Julia de vi nominatim cavetur:* et lib. 15. l. 30. *Sciendum est generaliter, quod, si quis se scripserit fide jussisse, videri omnia solemniter acta.* Ad hæc et alia multa, quæ possunt objici ex Pandectis, respondeo primum, vocem illam, *Quod*, in Plantini Pandectis inter has [ ] virgulas signari; et Taurellum præfatione admonere, quidquid inter ea signa contineatur; neque in Pandectis Florentinis, neque in aliis, inveniri, sed à recentioribus additum. Deinde certius et melius respondebo, non tanti mihi esse istorum judicium, qui Jurisconsultorum dictionem cum Ciceroniana comparant. Ubi tu obsecro in Pandectis tot flosculos, tot figuras verborum, et sententiarum, tot tropos, periodos, cola, commata, et illustria lumina ostendes? Imo vero si jurisperiti his dicendi generibus uterentur, dicerem, illos nescisse leges conscribere. Adde, quod multi illorum Græce scripserunt: ac demum sæculum illud Justiniani Latinam linguam non poliebat. Multa in Pandectis invenio, quæ Latinis auribus non placerent; Sit, exempli gratia, titulus 11. lib. 1. ubi multa, quæ a genuina Latinitate abhorreant, inveniuntur. Satis superque Juris Scriptoribus gloriæ tribuemus, si inter sui seculi homines eos dicamus præstantissimos.

De Quidem.

Quidem particula, male accepta est à Grammaticis, et aliis aliarum rerum Auctoribus. Qui se putant Latine loqui, sæpe librorum capita sic distinguunt; *Quod vera sit sententia Ciceronis*; *quod nulla sint verba Neutra:* sic etiam videas in principio librorum, *Libri de Dialectica longe quidem utilissimi.* Non video post antiquam illam venerandam vetustatem, qui apte et suo loco hac particula, *Quidem*, utatur: (26) nam La-

(26) *Nam Latine non dices.*] Haud scio quid sibi velit omnis

tine non dices, *Præceptor quidem tuus est doctissimus.* At dices eleganter *Præceptor quidem tuus est doctissimus, sed ignavus, at ignavus, tamen ignavus.* Elegantem hujus voculæ usum multis Ciceronianis exemplis explicabo; plura, qui volet, facile inveniet. Cic. 5. de Finib. *Tantam vim virtutis, tantamque auctoritatem honestatis, ut reliqua, non illa quidem nulla, sed ita parva sit, ut nulla esse videatur*: ibid. *Illa enim, quæ sunt a nobis bona corporis numerata, complent ea quidem beatissimam vitam, sed ita, ut sine illis possit beata vita existere*: ibid. *Quum autem progrediens confirmatur animus, cognoscit ille quidem naturæ vim, sed ita, ut progredi possit longius*: idem 1. Offic. *Altera est res, ut quum ita sis affectus animo,*

hæc disputatio contra usum particulæ *Quidem*, sine subsequente adversativa; cum loca quamplurima ex Cicerone et optimis auctoribus in promptu sint, in quibus absolute ponitur post omnis generis vocabula. Quidni ergo recte dicatur, *Præceptor quidem tuus est Doctissimus*? quum Cic. Famil. IV. 3. *Servius quidem tuus in ingenuis artibus ita versatur, ut excellat.* VI. 6. *quod me quotidie Cæsar magis amplectitur, familiares quidem ejus, sicut neminem*, ubi manifeste et simpliciter pro *certe* ponitur. Petron. *Eudoxus quidem in cacumine excelsissimi montis consenuit.* Idem, *Miserere, quemadmodum quidem soles.* Et, *Nam sine causa quidem spiritum impendere, ne vos quidem existimo velle.* Sic passim *Et quidem.* Terent. Andr. V. 6. 3. *Et quidem ego*, scil. scio, quid tibi obtigerit. Heaut. IV. 5. 27. *Et quidem jubebit posci.* Cicero Famil. X. 22. extr. *Literas tuas vehementer exspecto, et quidem tales, quales maxime opto.* Valer. Max. IX. 6. ext. 1. *Et quidem cum illorum opprobrio.* Sueton. Cæs. 45. *Et quidem fluxiore cintura.* Tacit. Germ. 44. *Clausa sub custode, et quidem servo.* Porro, quidni momentum aliquod addat affirmationi? quam id faciat in negatione, unde τῷ *Ne* sæpissime additum reperitur ad vehementius negandum. Sed tamen plerumque ab ea vocula separatur, interposita alia, in quam emphasis negationis recidit. Neque vero id perpetuum adeo, ut nonnulli volunt. Nam et apud Ciceronem, Aliosque, conjunctim reperitur *Ne quidem*, æque ac *Et quidem.* Vide Tursellinum de Particulis L. L. a Cl. SchWartzio nuper denuo editum c. 121. Sed tamen rarius est illud, et magis emphaticum, si separetur. Quin et in affirmatione passim sine ulla adversativa occurrit τὸ *Quidem* cum particulis *si*, et *quando*: adeo ut propter fenquentem hunc usum hodie quasi coalisse cum iis credatur: sicuti revera coaluit cum *Ego* vel *Et* in *Equidem*, quod omnium consensu affirmationem aliquam significat. Unde autem hanc significationem habere potuit, nisi ex Simplice *Quidem*? Imo ne de hujus certo in affirmationibus usu atque Emphasi dubitemus, sæpissime occurrit junctum cum aliis affirmandi particulis, quæ ita per Pleonasmum secum invi-

ut supra dixi, res geras, magnas illas quidem, et maxime utiles, sed ut vehementer arduas plenasque laborum : De universitate, *Ita totum animal movebatur illud quidem, sed immoderate, et fortuito* : De amicitia, *Qui negligendi quidem non sunt, sed alio quodam modo colendi* : ibid. *Novitates autem si spem offerunt, non sunt illæ quidem repudiandæ; vetustas tamen suo loco conservanda est.* Quum hæc et alia hujusmodi discipulis indicarem, quædam mihi objecta sunt, quæ aliter se habere videntur : sed ea, ne alios fallant, huic disceptationi inseram, et locos integros apponam, ut intelligas, a longe petendam adversantem particulam, quæ voculæ *Quidem* debeat respondere. Cicero 1. de Orat. *Si quis est, qui hæc putet arte accipi posse, quod falsum est : præclare enim se res habeat, si hæc accendi ac commoveri arte possint; inseri quidem, et donari ab arte non possunt omnia : sunt enim illa dona naturæ : quid de illis dicet, quæ certe cum ipso homine nascuntur, linguæ solutio, vocis sonus, litera, vires, conformatio quædam, et figura totius oris et corporis? Neque hoc ita dico, ut ars aliquid limare non possit : neque enim ignoro, et quæ bona sint, fieri meliora posse doctrina; et quæ*

cem significationem suam communicant. Cic. Famil. I. 5. *Et Catoni quidem profecto resistimus.* Ep. 8. *sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate*, ubi vide Manutium. XVI. 22. *Spero ex tuis literis tibi melius esse, cupio quidem certe.* Gallus VII. 3. *Ut causa Rhodiensium aut æqua judicaretur, aut quidem certe ignoscenda.* Apud Terentium Andr. I. 2. 24. respondetur ad Interrogationem per *Sane quidem*, scil. volo te id facere. Plura vide ab ipso Sanctio allata paucis paginis post. Denique quidni sine adversativa poni queat, quum sæpe ipsa vim habeat adversandi, vel ex contrario aliquid affirmandi. Cic. pro Marc. 9. *Sed nisi hæc urbs stabilita tuis sit consiliis, vagabitur modo nomen tuum longe lateque, sedem quidem stabilem; domiciliumque certum non habebit;* ubi manifeste ponitur vel pro *Vero*, vel pro *At certe*. Sic Fam. I. 7. *Cui quidem literæ tuæ perjucundæ fuerunt, mihi quidem humanitas tua admirabilis visa.* h. e. mihi vero, vel certe. De Offic. I. 12. quum enumerasset præcipuos Romanorum hostes, subjicit, nonnullorum descriptionem, *Pœni fœdifragi, crudelis Hannibal, Reliqui justiores; Pyrrhi quidem de captivis reddendis illa præclara.* h. e. Pyrrhi vero, vel Pyrrhi certe. Nep. Con. 2. *Hunc adversus Pharnabazus habitus Imperator, re quidem vera exercitui præfuit Conon,* h. e. re autem vera. Similiter Hann. cap. 4 Vide et Tursellinum, atque ejus locupletatores dicto Capite.

non

non optima, aliquo modo acui tamen, et corrigi posse; quasi dicat, (27) inseri quidem hæc arte non possunt: Idem lib. 7. epist. 24. *Amoris quidem tui, quoquo me verti, vestigia: vel proxime de Tigellio: sensi enim ex literis tuis valde te laborasse. Amo igitur voluntatem, sed pauca de re:* quasi dicat, amor quidem tuus notus est, sed de re ipsa pauca dicam: idem lib. 2. epist. 3. *Meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus, aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam, coramque, contra istam rationem, meam dicam; ut aut te in meam sententiam adducam, aut certe testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim, ut, si quando, quod nolim, displicere tibi tuum consilium cœperit, possis meum recordari: brevi tamen sic habeto.* Horatius lib. 2. epist. 1.

Multa quidem nobis facimus mala sæpe poëtæ,
Ut vineta egomet cædam mea, quum tibi librum
Sollicito damus, aut fesso; quum lædimur, unum
Si quis amicorum est ausus reprehendere versum;
Quum loca jam recitata revolvimus irrevocati;
Quum lamentamur non apparere labores
Nostros, et tenui deducta poëmata filo;
Quum speramus eo rem venturam, ut, simulatque
Carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
Arcessas, et egere vetes, et scribere cogas.
Sed tamen est operæ pretium cognoscere, quales
Æditus habeat virtus.

Virgil. 4. Geog. de Eurydice,

Illa quidem, dum te fugeret per flumina præceps;
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Servantem ripas alta non vidit in herba:
At chorus æqualis Dryadum.

(27) *Inseri quidem hæc arte non possunt.*] Hisce non declarat Sanctius adversantem particulam longe esse petendam, ut respondeat voculæ *quidem*, nisi addatur, *sed accendi et commoveri arte possunt*; quod videtur excidisse, certe desiderari, in Sanctiana illius exempli expositione. Eodem tamen modo Salmanticensis Editio et Patavina. Plenius et uberius exposuit locum Ciceronis mox pag. 517.

Sed objiciet aliquis illa Ciceronis, et aliorum. Cicero, *Et æthera quidem ipsum, sive cœlum appellare libet.* Virgilius, *Ac me tunc quidem;* et alia innumera, ubi particula respondens non invenitur. Respondeo, esse divisas per Tmesin duas voculas, ut, (28) *æthera quidem*, pro, *et quidem*, sive *equidem*: *nos quidem*, pro *equidem nos*, et sic in aliis multis. Adhuc video esse, qui objiciant, sine ulla responsione, aut compositione, inveniri particulam *Quidem*, nam Latine dicitur, *qui quidem*, *hanc quidem illa quidem*, sine ullo addito. Respondeo, post *Quis*, *Quæ*, *Quod*, *Hic*, *Ille*, recte opponi *quidem*, sine adversante; ut, *quæ quidem*, *ille quidem*. Sed si contendas aliquid significare, dicam contra Grammaticos, neque hic, nec alibi, hanc particulam, *Quidem*, affirmationem significare, ut ipsi putant; (29) semper enim fere est, quod *saltem*, Hispane, *Alomenos; Una por una; A lo que puedo juzgar.* Ut si quis roget ita, *Venitne huc Petrus?* responde, *Minime*, *quod quidem viderim.* Terentius Phorm. *Mihi paratæ lites, quid mea? illa quidem nostra erit.* Ex Terentio et Cicerone aliqua mihi objiciuntur, sed (30) loci corrupti sunt. Terent.

(28) *Æthera quidem.*] Sic quidem et reliquæ edd. sed videtur voluisse Sanctius, *ut*, *et æthera quidem*, Et mox, *Et nos quidem.* Verum tamen nullam hic reperio Tmeseos constituendæ aut fingendæ causam. Quin si maxime composita hæc essent, et per Tmesin separata, vel sic pateret ex iis vis et usus quoque Simplicis absolutus.

(29) *Semper enim fere est, quod saltem.*] Immo idem est, quod *certe*, si nulla sequatur adversans particula. Ita mox in illo Terentii, *illa quidem nostra erit*, h. e. sive mihi paratæ sunt lites, seu minus, illa certe nostra erit, quod unum nunc agimus et desideramus.

(30) *Loci corrupti sunt.*] Nulla est ratio corrigendi hæc loca, nisi dissentiant MSti, aut metrum. Adesse enim et abesse iis in locis potest. τὸ *Quidem.* Apud Terentium nihil, nisi metri forsan ratio, exigere possit, ut removeatur. In Ciceronis loco de Senectute retinuere eam voculam ultimæ edd. Et quidni? cum ibidem paulo ante, cap. 4. bis legatur, *quum quidem ille admodum senex suasor legis Cinciæ fuit.* Et, *quam quidem, me audiente, Salinatori dixit.* In Libro de Divin. video abesse voculam a plerisque edd. Si ita voluint MSti, bene est; ceteroqui nulla erat ratio expungendi eam, quum, fatente ipso Sanctio, post Pronomina frequentissime ponatur.

Adelph. *Occidunt me quidem, dum nimis sanctas nuptias student facere; in apparando totum co-sumunt diem.* Sed aliter legendum locum esse, jam multi viderunt: sic, *Occidunt me, qui, dum nimis sanctas nuptias student facere*, etc Cic. de Senectute, *Ille autem, Cæpione et Philippo iterum consulibus, mortuus est, quum ego quidem, quinque et sexaginta annos natus, legem Voconiam suasissem.* Dictio *Quidem*, inquit Lambinus, *abest ab omnibus veteribus libris.* Cicero lib. 1. de divinat. in calce: *Quumque animi hominum semper fuerint, futurique sint, cur ii quidem, quid ex quoque evenerit, perspicere non possint.* Lamb. legit, *Cur ii quid ex quoque*, etc. Objicitur et illud, quod passim in epistolis Ciceronis legitur, *Si vales, bene est, ego quidem valeo.* Sed error Grammaticorum est pudendus, qui has notas nescierunt interpretari. S. V. B. E. E. Q. V. id est: *Si vales, bene est, ego quoque valeo.* Nec desunt qui sic interpretentur: nam lib. 10. epist. 34. et lib. 12. epist. 15. *Si valetis, liberique vestri valent, bene est; ego quoque valeo.* Cicero Paradox. 5. *Qui legibus quidem non propter metum parent.* Alii melius, *Qui ne legibus quidem propter*, etc. Paradox. 6. *Hæc quidem utrum abundantis an egentis signa sint?* Lambin. et alii legunt, *Hæc utrum abundantis*, etc. Aliquando tamen (ne quid dissimulem) nulla est particula, quæ adversans respondeat: sed si oculate perspicias, aliquo modo præcessit. Cicero lib. 15. epist. *Fateor ea me studiose sequutum, ex quibus mira gloria nasci possit: ipsam quidem gloriam per se nunquam putavi expetendam;* quasi dicat, gloriam quidem nunquam expetivi, sed ea, ex quibus gloria nascitur: idem lib. 12. epist. 19. *Sed hoc ex re et tempore constitues, mihi quidem usque curæ erit quid agas, dum, quid egeris, sciero.* Proprietas et elegantia Latini sermonis ignoratur, si particularum differentia et vis ignoretur. Sed Laurentius dum hæc scrutatur, miras tenebras offudit.

Si adverteret Laurentius, multas particulas, inter quas assignat differentias, conjuncte legi, desineret

fortasse has tricas. Adverte igitur has particulas conjungi simul inter se : *Etsi quamvis* : *Quamvis licet* : *Ergo igitur* : *Posthoc dein* : *Deinde postea* : *Mox deinde* : *Tandem denique* : *Quia enim* : *Quidem certe* : *Extemplo simul* : *En ecce*. Item alia fortasse.

Etsi quamvis. Cicero Attic. 26. epist. 7. *Etsi quamvis non fueris suasor et impulsor profectionis meæ, approbator certe fuisti.* [Vide supra Not. 2.]

Quamvis licet. Cic. lib. 3. leg. cap. 10. *At duo Gracchi fuerunt, et præter eos,* (31) *quamvis enumeres multos licet, quum deni crearentur, nonnullos in omni memoria reperies perniciosos Tribunos.* Laurentius Valla libro 2. cap. 21. *Quamvis licet reclament Grammatici, non dubitabo,* etc.

Ergo igitur. Ridendi sunt Grammatici, qui inter *Ergo* & *Igitur* miras constituunt differentias. Ego dico, *Ergo* esse sextum casum ab Græco ἔργον, id est, *opus*, vel *res*, quasi dicas, *Re vera*. Particula *Igitur*, (32) proprie significat *Deinde*. Hispane, *en*

(31) *Quamvis enumeres multos licet, etc.*] Vide hic omnino, quæ notavimus supra Nota 5. Ceterum Ciceronis hic locus vitii est suspectus. Legerim lubens, *At duo. G. f. et præter eos, quamvis enumeres multos licet, quum deni crearentur, non Multos in omni memoria reperies Perniciosos Tribunos, Leves, etiam non Bonos, fortasse plures*, scil. reperies. Certe ea fuit mens et sentensia Ciceronis, qui Tribunatum pl. istic excusat et defendit. Abest quidem ab antiquissimis edd. prius *non*, idque probat Madutius, qui postrema dein sic legi vult, *Leves etiam nunc, Bonos fortasse plures*, at nullo profecto sensu : Certe longe meliorem præfert Vulgata Lectio. Sed neque video, qui Cicero dicere potuerit aut voluerit, *nullos*, omnino repertos unquam *Perniciosos Tribunos*. Quid enim? an Apulejus Saturninus, an tot alii, qui cædes et tumultus violentos in foro excitarunt, an ipse P. Clodius non fuit ex Ceceronis sententia Perniciosus Tribunos? Deinde illud *Plures* videtur declarare, Præcessisse *Multos*. Gebhardus sensum vulgatæ olim lectionis juvare vult addito signo interrogationis, sed quæ plane istic friget. et languet, nec refutatione est digna, quippe a proposito Ciceronis prorsus aliena, qui probare voluit, non, *repertos aliquos perniciosos*, sed, *repertos non multos*, at *leves et non bonos, plures fortasse repertos.*

(32) *Proprie significat deinde.*] Sed et respondet aliquando τῷ *Quum*. Pl. Cas. II. 2. 40. *Quum otium mihi erit, igitur tecum loquar*, h. e. *tum*, ut exponit id etiam Festus. Neque vero Apulejus modo, sed et Plautus, et maxine Poëtæ, sæpe dixerunt *Ergò igitur* conjunctim. Et sic *Itaque ergo*, Liv. I. 21. *Igitur deinde*, Pl. Sticho I. 2. 29. *Igitur tum*, Most. I. 2. 51, *Igitur tum*

consequencia, tras esto. Plaut. Amphit. I. 1. 55. *Sese igitur summa vi virisque eorum oppidum expugnassere* : idem Epid. III. 3. 3. *Sed qui perspicere possent cor sapientiæ, igitur perspicere ut possint cordis copiam* : ibid. III. 4. 63. *Quid tibi negotii est meæ domi igitur?* Qua etiam forma dixit Terent. Adelph. *An non hæc tibi justa videntur postea?* Sed Apulejus, puriſſimus Latinæ linguæ Scriptor, has particulas solet sæpissime copulare. Lib. 2. Asini : *Ergo igitur Fotis erat adeunda* : ibid. *Ergo igitur senex ille* : idem lib. 3. *Ergo igitur jam et ipse possum* : et lib. 4. in princip. *Ergo igitur quum in isto cogitationis salo fluctuarem* : et lib. 5. *Ergo igitur si posthac pessimæ illæ lamiæ* : et lib. 7. *Ergo igitur si perdideritis in asino virginem* : ibidem paulo post legitur vox, *Ergo*, sola, *Fotis ergo prolatis erutisque rebus* : sed rursus paulo post, *Ergo igitur ancipiti malo laborabam* : et lib. 9. *Ergo igitur summo pavore perculsum Myrmecem* : ibid. *Ergo igitur Græce subjiciens miles* : et lib. 10. in calce, *Ergo igitur non de pudore jam, sed de salute ipsa sollicitus* : et lib. 11. *Ergo igitur imperiis istis meis* : ibid. *Ergo igitur me quoque oportere* : ibid. *Ergo igitur cunctis affatim præparatis.* Vide Festum, *Igitur.*

Post deinde. D. de orig. Juris l. 2. *Post hoc dein de Autorum successione dicemus* : ibid. *Post aliquot deinde annos* : ibid. *Post deinde.*

(33) *Deinde postea.* Plaut. Menech. et Cic. pro Milon. *Deinde postea se gladio percussum esse ab uno de illis.*

Mox deinde. Tibul. lib. 1. eleg. *Et simulat transire domum, mox deinde recurrit.*

Post tum. « [Varro 5. de ling. Lat. *Censores inter » se sortiuntur, uter lustrum faciat; post tum con-*

demum, Amph. I. 2. 11. *Igitur demum*, Most. II. 1. 33. et alibi.

(33) *Deinde postea.*] Sic et Livius XLI. 24. Val. Max. IX. 1. exter. 5. Gell. XV. 12. et XVII. ult. Similiter *inde deinceps* Liv. I. 44. *Tum deinde* II. 8. *Mox deinde* XXXIV. 9.

» *ventionem habet, qui lustrum conditurus est.* Ita » legitur in veteri codice. »]

Tandem denique. Apul. lib. 3. asin. in fine, *Tandem denique reversus ad sensum præsentium, arrepta manu Fotidis :* idem lib. 10. *Tandem denique rupta verecundia, sic alter alterum compellat :* idem lib. 4. *Tandem itaque asinali verecundia ductus.*

Quoque etiam. « [Plaut. Pers. act. 4. sc. 9. *Ego* » *faciam te quoque etiam ipsum, ut lamenteris.*] »

Quia enim. Terent. Phor. *Quia enim in illis fructus est :* idem Milite, *Quia enim loquitur laute ;* idem Hecyr. *Quia enim qui eos gubernat animus.* Plaut. Epid. *Quia enim mulierem illam ;* idem Amph. (34) *Quia enim sero advenimus.*

Quidem certe. Terent. Andr. *Mea* (35) *quidem hercle certe in dubio est vita :* idem Phorm. *Nam tua quidem hercle certe vita hæc expetenda.* Cic. Lentulo, *Illud quidem certe nostrum consilium jure laudandum est :* et lib. 2. ad Q. Frat. *Agebatur quidem certe nihil :* idem pro Quint. *Qui ut summa haberem cætera, temporis quidem certe vix satis habui.*

Quippe quia. Terent. Heaut. *Quippe quia magnarum sæpe id remedium ægritudinum est.*

Quia nam ? Virgilius, *Cælicolæ magni* (36) *quia nam sententia vobis versa retro ?* idem, *Heu, quia*

(34) *Quia enim sero advenimus.*] Et IV. 2. 24. *Quia enim te macto infortunio.* Sic Curcul. III. 79. et Trucul. II. 2. 11. Sed et *certe enim* pro *ideo*, vel *profecto*, apud Plautum Amph. II. 2. 26. *Nempe enim hi sunt, qui*, etc. apud Plinium Panegyr. cap. 62. *Namque enim*, apud Plautum Trin. I. 2. 23.

(35) *Quidem hercle certe.*] Sic Plautus Amph. I. 1. *Ædepol profecto.* Aulul. II. 2. 38. *Certe ædepol equidem.* Cas. I. 55. *Quidem pol certe.* Curc. I. 3. 5. *Verum hercle vero.*, Most. III. 5. 58. *Hercle næ.* Similiter aliæ quoque particulæ, *sed vero, sed verum, sed autem, namque enim, quoque etiam, ubi quando*, etc.

(36) *Quia nam sententia, ect.*] In τῷ *quianam* eandem habet vim & rationem τὸ *Nam*, quam habet in *quisnam*, h. e. vim interrogandi. Jungitur autem ipsis potissimum interrogandi particulis, veluti *Quis, Cur, Unde.* Sæpe tamen iis etiam præmittitur. Ita passim *Nam quis, Nam quid, Nam quamobrem ?* Plautus Amph. II. 1. 2. Et V. 33. *Nam cur istuc dicis*, Sic Asin. I, 1. 29. *Nam quousque ?* Aulul. I. 1. 5. *Nam qua me nunc causa extrusisti ex ædibus ?* Aliquando etiam in medio Interrogationis ponitur, ali-

nam tanti cinxerunt æthera nimbi? Plaut. Trucul. *Quia nam arbitrare?*

Nam cur. Plaut. Curcul. *Nam cur me miseram verberas?* Sed hic potest esse anastrophe, ut in illo Virgilii Georg. 4. *Nam quis te, juvenum confidentissime, nostras jussit adire domos.*

Extemplo simul. Livius lib. 17. *Extemplo simul pares esse cœperint, superiores erunt.*

En ecce. Apul. lib. 1. Metam. *En ecce præfamur veniam*: et lib. 11. *En ecce pristinis ærumnis absolutus Lucius, de sua fortuna triumphat.*

Olim quondam. Terent. Eunuch. *Olim isti fuit generis quondam quæstus apud sæculum prius.*

Ideo conjunctionem vocant; ego duo nomina voco, quorum cuilibet substantivum et præpositio deest. Cic. *Nec ideo est Gaditanorum causa deterior.* Syntaxis est, (37) nec ob id negotium in eo negotio est causa deterior.

Adeo duas partes facit Festus: ejus verba sunt; *Adeo duas habet significationes; nam quum prima acuta effertur, idem significat, quod* accedo; *ut quum dicimus*, Adeo prætorem; *quum autem secunda*,

isque jungitur vocabulis. Plautus Aulul. II. 1. 17. *Quis ea est nam optuma?* Vide et supra ad Cap. 13.

(37) *Nec ob id*, etc.] Vix reperio quidquam, quo expediam rectius hoc *Ideo*, nisi si placeat id positum accipere pro *indeo*, elisa litera N. Illud autem ita contractum foret ex *in eo* vel *indu eo*, quum Veteres *indu* dixerint, ut notum, pro *In*. Porro N ita eliditur etiam in *Mostellum* ex *Monstrum*, in *Ignis*, quod creditur dictum quasi *Ingenis*, et forsan in *Ubi* et *Ibi*, quæ sane ejusdem videntur originis, cujus sunt *Unde* et *Inde*. Atque ita constructio certe foret optima, quasi diceretur, *Nec in eo*, scil. negocio, nomine, *causa Gaditanorum est deterior*. Possis etiam suspicari compositam hanc vocem ex *id* et *eo*, easque coaluisse in unam, propter continuum earum usum in interrogando et respondendo, dum rogabatur, *Fecistine id eo?* h. e. ea de causa, et resp. *id eo* scil. feci. Postea vero quum jam ita coaluissent continuo hoc usu, videtur paulatim τὸ *Id* amisisse suam significationem, et sic per Abusum, aut originis inscitiam cœptum tandem hoc *Ideo* abhiberi etiam, ubi *Id* locum habebat nullum. Plane uti supra ad I. 14. pag. 105. et 106. et ad III. 11. initio, ostendimus clarissime, Futurum Infiniti *Amaturum esse* simili abusu ex Paradigmate sumptum, et ad omnia Genera et Numeros adhibitum.

(38), *id est*, *quod* usque eo. *Non quidem secundum rationem : quia* Ad *præpositio accusativis accommodata est ; sed vetusta quadam loquendi consuetudine.* Hæc Festus. His tu adde, *Quo*, *eo*, *illo*, etc. ut, *Quo tendis ?* *Eo tendit oratio.* Ter. *Quum illo advenio ;* id est, ad quæ tendis ? vel quæ ad ? vel quæusque ? quasi sit, ad quæ loca usque ? (39) Nam mihi sunt accusativi plurales ; ut, *quousque*, id est, ad quæ ; ut sit accusativo, *quos*, *quas*, *quæ*, vel *quo ;* sic *Eos*, *eas*, *ea*, vel *eo*, ut *duo*, et *ambo*. Sic *quocirca*, id est, circa quæ, « [*quoad* id est, ad » quæ, supple, loca, tempora, vel negotia.] »

(38) *Id est quod*, ect.] Scripsit Festus, *idem est*, *quod*.

(39) *Nam mihi sunt Accusativi Plurales.*] Non mihi, qui prorsus putem, *Eo*, *Quo*, *Illo*, esse Dativos singulares, neglecta litera I, quæ a Græcis prioribus adscribebatur, posterioribus subscribebatur. Sic fere res se habet in *Huc*, quod quidem pro *Hoc* Neutro videri potest dictum, æque ac *Istuc*, *Illuc*, et in Interrogatione *Istuccine* ; sed et pro *Huic*, sicuti *Hoc* pro *Hoic*, et *Honc* pro *Hunc* in antiquissima inscriptione L. Scipionis, et *Quoi* pro *Cui* passim apud Plautum et similes. Vide supra, quæ notavi ad vocem *Quanquam*, pag. 486. et infra IV. 4. 20. Similiter *Alio*, itidem in Dativo obsoleto, tanquam Adverbium, Liv. I. 56. *Alio ratus spectare Pythicam vocem.* Sallust. Jug. 19. *Alio properare tempus monet.* Hinc *Aliorsum* æque ac *Quorsum* et *Horsum*. Denique sic *Quocunque*, *Quovis*, et quæ controversiam hanc ferme decidunt, *Utro*, *Utroque*, quippe quæ ejusdem sunt constructionis, cujus *Eo*, *Quo*, etc. et de duobus singularibus dicuntur. Livius I. 11. *Utroque coloniæ missæ*, pro in utrumque locum, pagum Antemnatem et Crustuminum. Et cap. 24. *Tamen in re tam clara Nominum error manet*, *Utrius Popul. Horatii*, *utrius Curiatii fuerint : utroque trahunt Auctores*, h. e. utrumque ad populum. Certe nullum in his locum invenit plurale *Utraque.* Et notabile, quod omnia hæc vocabula Dativum ceteroqui habeant in I exeuntem, *Ei*, *Quoi*, *Illi*, *Isti*, *Alii*, *Utri*, *Utrique*. Id quod valde me mea in sententia confirmat. Siquidem in illis I, quod Græci aponere vel subscribere solebant, plane rejicitur, ut fit in Dativis secundæ Declinationis, in His vero retinetur solum I et elidtur O. Videtur autem in illis rejectum denique τὸ I, ut majorem Adverbii speciem, cujus usum sic satis jam habebant, præ se ferrent, quam pleraque Adjectiva, Adverbii speciem præferentia, in O desinant. Accedit, quod hæc omnia, licet duplicem vel peculiarem in quibusdam casibus videantur ex usu vulgi, recepisse declinationem, tamen vel maxime ad formam Secundæ et Primæ, in Masculino et Feminino, declinentur, et declinata olim fuerint. Hinc ergo orta primum illa in Dativo terminatio in O, dein tamen ferme obliterata : at in Accusativo et Ablativo inde habemus constanter *Eum*, *Eam*, *Eo*, *Ea*, *Quum*, (pro quo tamen ex altera Declinatione prevaluit

Deinceps non id significat quod Grammatici asserunt, sed quod Hispanis dicitur, *Arreo*, quasi dicas seriatim, " [seu consequenter, per ordinem :]" nam proprie ad seriem spectat, Græce ἐφεξῆς Cic. 3. de legibus in princ. *Deinde etiam deinceps posteris prodebatur* : idem 2. divin. *Tum vero ea, quæ Acrostichis dicitur, quum deinceps ex primis versus literis aliquid connectitur, ut in quibusdam Ennianis.* Livius lib. 1. *Ita duo deinceps reges, alius alia via, ille bello, hic pace, civitatem auxerunt.* Hisp. *Uno tras otro.* Cic. 2. Nat. D. *Posse ex iis* (literis) *in*

dein *Quem*) *Quam*, *Quo*, *Qua*, et sic in reliquis. Nam et sæpe hæc, *Eo*, *Quo*, etc. occurrunt nobis, ut Ablativi, ne quis putet me semper illa pro Dativis velle accipi. Res hæc videtur sic satis manifesta et analogiæ consentanea, nisi quis unum obstare dicat, quod Dativus in significatione motus ad locum adhiberi non soleat. Certe in Nominibus propriis locorum, non Dativus ita nobis occurrit, sed constanter Accusativus, veluti *tendo Romam*, *Athenas*, *Carthaginem*, *Vejos*, non *Romæ*, *Athenis*, *Carthagini*, *Vejis*. Verum in multis videtur alia olim, alia postea, invaluisse constructio. Dein videntur primum *Quo*, *Eo*, in Dativo notavisse, *quem in usum*, *cui rei* scil. inserviet illud, ut apud Ciceronem, *Martis signum quo mihi Pacis auctori?* Et passim apud JCtos, *quo bonum est* hoc vel illud facere. Vide omnino infra IV. 5. 6. et considera istic etiam Ciceronis verba a Scioppio allata : *non quæro, unde hæc habueris, sed quo tibi tantum opus fuerit*, pro, quam ad rem. Et sic sæpe Sallustius, *quo intenderat* scil. animum, in Jug. cap. 64. 74. ect. Accedit, quod sæpe Dativi ad designandum rei vel actionis finem repeпiuntur abhibita, ut ostendimus infra IV. 4. 9. et 12. Hinc jam porro etiam pro, quem ad locum, posita *Quò*, *Eo*, ad prioris significationis instar, arbitror. Neque obstat compositio τῶ *Eo*, *Quo*, *Huc*, cum Præpos. *Ad.* Nam ex ipsius Festi verbis constat satis, in hac voce *Adeo*, illud *eo* neutiquam habitum a veteribus pro Accusativo, quum diserte dicat compositionem hanc non esse factam *secundum rationem*, scil. Grammaticam, secundum quam Præpositio *Ad* Accusativo jungatur, cui proinde hic non erat juncta. Deinde vero componuntur Præpositiones non tantum cum Verbis & Nominibus, sed et cum Adverbiis et ipsis Præpositionibus, Vide Vossium de Analog. IV. 23. Sic *Exadversum*, *Derepente*, *Præut*, *Desuper ipsis Alpibus*, quod apud Florum occurrit. Componuntur etiam cum aliis Nominum Casibus, quam quos ceteroqui regunt. Neque cum Nominativo tantum, veluti *Proconsul*, *Cumalter*, de quo vide Festum; sed et cum Obliquis, sic *Præmodum* pro admodum, Vide Gellium II. 7. *Postmodo*, *Adprime*, Denique etiam absolute et separatim ponuntur inter Dativum et Verbum, Cicero pro Sulla cap. 8. *Me meum genus suo ante non ponere gaudeat.* Vide supra ad cap. 5. not. a. Ita vero nihil in eo hæsitationis esse

terram excussis annales Ennii, ut deinceps legi possunt, effici. Cæsar. 1. Civil. *His perfectis collocatisque, alias deinceps pari magnitudine rates jungebat.*

Protinus, seu *Protenus*, idem enim sunt, id est, *porro tenus.* Hisp. *Adelante*, ó *continuadamente*, id est, quod non sit discretum : differt enim a *Deinceps*, quia illud proprie in discretis cernitur, hoc in continuis. Quod apte significavit Virgil. quum de Sicilia loqueretur, quæ olim Italiæ conjuncta fuerat; *Quum protinus*, inquit, *utraque tellus una foret*: idem, *Protenus aërii mellis cœlestia dona Exequar*: idem 1. Eclog. *En ipse capellas* (40) *Protenus æger ago.*

debet, quod *ad* cum *eo*, *quo*, *huc*, quæ pro Adverbiis ab ipsis Grammaticis jam olim fuerunt habita, longoque usu eam speciem et vim acceperunt, legatur compositum, dicaturque *adeo*, *quoad*, *adhuc*; nihilo certe magis quam in hisce, *exinde*, *deinde*, *proinde*, *perinde*, *perquam*, *præterquam*, *præquam*, *Interibi* apud Plautum, *Inibi* apud Gellium III. 1. et similibus. Sæpe autem dicitur *Usque adeo* : sic *Adeo usque dum* apud Plautum Amph. I. 2. 10. et Asin. II. 2. 62. Et *Usque adeo, donec perpulit* apud Terent. And. IV. 1. 38. *Usque adeo ego illius ferre possum ineptias et magnifica verba, Verba dum sint*, Eun. IV. 6. 3. Similer passim apud Plautum et Terentium occurrit *Usque adhuc*. Verum hæc nihil mutant naturam *Eo*, *Huc*, *Quo*, quum dicatur etiam frequentissime, *Eousque*, *Quousque*, *Hucusque*, et τὸ *Usque* passim etiam absolute positum reperiatur.

(40) *Protenus æger ago.*] Sic Scipio apud Gell. IV. 8. *Eamus nunc protenus Jovi O. M. gratulatum.* Cic. Divin. I. 24. *Præcepisse ut pergeret protenus, quid retro atque a tergo fieret, ne laboraret.* Fam. III. 6. *Petiit a me, ut Laodiceam protenus irem.* Liv. XXIII. 18. *Quod non ex Cannensi acie ad urbem Romam protenus duxisset.*

FRANCISCI SANCTII MINERVA,

PARS SECUNDA.

LIBER QUARTUS.

In Quartum Librum rejicimus illa, quæ subtilioris sunt considerationis, et maxime causas Latini sermonis aperiunt.

CAP. I.

De Figuris Constructionis, et Ellipsi.

FIGURÆ Constructionis sunt Anomalia, sive Inæqualitas partium, quæ fit per Defectum, per Exsuperationem, per Discordiam, per Inversum Ordinem. In Endia seu Defectu, Ellipsis et Zeugma; in Exsuperantia, Pleonasmos; in Enallage seu Discordia, Syllepsis; in Ordine perturbato Hyperbaton. Sunt igitur quatuor Figuræ: nam Antiptosis, Prolepsis, Synthesis, Appositio, Evocatio, Synecdoche, et cæteræ, monstrosi partus sunt Grammaticorum.

ELLIPSIS est Defectus dictionis vel dictionum ad legitimam constructionem; ut, *Paucis te volo, Noctuas Athenas.* Terent. *Egone illam, quæ illum? quæ me? quæ non?* ubi Donatus, *Ellipsis est, et Aposiopesis;* quasi dicat, si ad Grammaticam spectes, Ellipsis est vocum; si vero ad Rhetoricam, Aposiopesis, id est, retinentia et abruptio sermonis.

CAP. II.

Doctrinam supplendi esse valde necessariam.

SED antequam ad hoc præclarum munus accedo; illud videtur refutandum, quod ab istis Latini sermonis imperitis jactari consuevit, (1) nihil esse supplendum. Nam si supplendum est, *Ego amo Dei,*

(1) *Nihil esse supplendum.*] Nihil imperitius aut insulsius dici potest, si spectetur Analogia L. Latinæ, aut ratio Grammatica quæratur Constructionum et Significationum. Quin et aliis utique omnibus in Linguis homines paulatim in loquendo omiserunt, quæ vel ex continuo phrasium usu, vel ex sensu ipso, facile intelligi poterant. Fecerunt hoc simul brevitatis et venustatis causa. Diserte Suetonius Aug. 86. de Præpositionibus et Conjunctionibus, *quæ detractæ adferunt aliquid obscuritatis, etsi GRATIAM augent.* Neque tamen semper *Obscuritatem* adferunt Ellipses, sed plerumque suppleri facile possunt, etiamsi sint aliquando longissimæ, ut liquet ex exemplis mox a Sanctio, et supra a Me ad III. 14. pag. 491. allatis. Patet etiam ex iis, quanto brevius et simul venustius ac concinnius loquamur per Ellipsin, quam si plenius omnia absque eâ efferre velimus. Sed haud facile quisquam amplius negabit, ut opiner, Ellipses, earumque in Lingua Lat. frequentem usum. Controversia tantum oritur nunc plerumque de singulis locutionibus et constructionibus, utrum eæ quoque Ellipticæ sint, nec ne. Etenim vidimus supra ad III. 3. quam multa sint Verba Accusativum sibi junctum habentia, quæ a Sanctio, Scioppio, etc. pro Activis accipiuntur, Accusativum proxime et absque Ellipsi regentibus, quæ tamen vere Neutra sunt, et Accusativum per variam Præpositionum Ellipsin sibi adsciscunt. Sed et sæpe mihi in superioribus disputandum fuit contra Ursinum, qui meam phrasium expositionem Ellipticam subinde rejecerat, nec admittere volebat Ellipses, nisi quarum Supplementa apud ipsos Veteres alicubi reperirentur. Vide Me supra ad I. 13. pag. 109. et I. 15. pag. 123. et I. 16. pag. 147. 148. 149. Longe rectius mox Sanctius noster Ellipses statuit, quas in aliis locis *ipsa Antiquitas* aliquando *supplevit*, *aut sine quibus Grammaticæ Ratio constare non potest.* Et infra IV. 13. disputans contra eos, qui negabant Ellipsin Præpos. *κατὰ* ante Accusativum, *enixeque postulabant sibi tradi testimonia, ubi hæc Præ-*

et *ego amo Deus*, erunt Latinæ phrases; quia illic deest, *præceptum*, hic autem, *quæ præcepii.* Quibus apte poterit responderi, illos communi sensu carere. Ego illa tantum supplenda præcipio, quæ ve-

positio ponatur expressa, pronunciat pag. 787. *Iniquos sane, qui velint sibi in L. Latina ostendi, quod Auctores, ut minus elegans, soleant subterfugere.* Et profecto innumeræ reperiuntur in Veteribus Ellipses, quarum Supplementa nusquam invenias. Quando uni Verbo junguntur duo Accusativi, alter personæ, alter rei, veluti *Doceo te Musicam* et similia, accipitur id communiter ita, ut Accusativus Rei per Ellipsin ſtatuatur additus. At ubi usquam reperitur ejus supplementum, *Doceo te quod ad Musicam*? Et ideo haut dubie Ursinus inclinavit quidem in eam partem, ut *nihil obstare* dicat contra Sanctium, *quo minus Unum verbum diverso respectu duos Accusativos regat*; Sed tamen victus ratione ea, quod Accusativus ille Rei eadem Ellipsi jungatur etiam Passivis, agnoscere hic Ellipsin debuit, cujus tamen supplementum nusquam ipse reperit. Vide Eum To. 2. p. 282. Quin ipse alibi To. 2. p. 70. diserte satis tradit eadem, quæ Ego toties contra eum disputare debui: *Neque*, ait, *si durius sonat alicubi hæc supplendi ratio, ideo tanquam absurda vel ἀσύστατος respuenda est, quoniam Auctores causarum Linguæ suæ ignari vel incuriosi, licentius non raro locuti sunt.* Revera enim istac de causa multæ occurrunt nobis Ellipses, quæ durioribus et inconcinnis atque ab usu loquendi abhorrentibus, sed Grammaticæ tamen constructionis, locutionibus sunt explendæ. Declarat eas nobis ipse Verborum sensus, et analogica constructionum ratio. Quando Livius ait XXIV. 17. *Plus duo millia Hostium eo die cæsa traduntur, Romani minus quadringentis*: facile ostendetur aliunde supplementum voculæ *Quam* post *Plus*. At quum *Plus* et *Minus* sint Adjectiva certi Generis, Numeri, et Casus, manifestum est, ad veram et Grammaticam constructionem constituendam multa esse adhibenda, quorum integram locutionem haud ita facile quis ostendet. Est enim ea hujus fere sensus, *Millia Hostium* usque ad negocium *plus* præ ea mensurâ, ad quam sunt *duo* millia, *traduntur cæsa*, *Romani* ad negotium *minus* præ *quadringentis* traduntur cæsi. Nolim cum quoquam litigare de ipsis supplementis verbis, sed tamen simile quid necessario suppleri debet, ut *Plus*, *Minus*, *Quam*, suam reperiant ex analogia Grammatica constructionem. Sueton. Vitell. 13. *Nec cuiquam minus singuli apparatus quadringentis millibus nummorum constiterunt*, h. e. *nec c. s. a. constiterunt millibus nummorum* usque ad negotium *minus* præ *quadringentis* millibus. Ordo istius constructionis fere est servatus a Cæsare B. G. II. 7. *A millibus passuum, minus duobus, castra posuerunt.* Plautus Epidico IV. 2. 10. *Duodecim Diis plus, quam in cœlo est, Deorum immortalium, Mihi nunc auxilio adjutores sunt*, pro, Dii, usque ad negotium *Deor. imm. plus* in vel a *duodecim Diis* præ ea mensura, ad quam *est* illud negotium *in cœlo, sunt mihi adjutores. Duodecim Diis* Ablativi sunt non comparationis sed incrementi ipsius, quo superatur unum ab altero. Sic in contrarium in Persa IV. 6. 2. *hic sunt sexaginta minæ; Duobus nummis minus est*, h. e.

neranda illa supplevit antiquitas, aut ea, sine quibus Grammaticæ ratio constare non potest. Nulla linguarum est, quæ in loquendo non amet brevitatem: atque eo festivius quidque dicitur, quo plura

negotium in vel a *duobus nummis minus* præ sexag. minis *est*. Durior etiam est hæc constructio in Accusativo, ut apud Terentium Heaut. III. I. 24. *Ancillas secum adduxit Plus decem.* Adelph. II. I. 46. *Plus quingentos colaphos infregit mihi*, h. e. *infregit mihi colaphos* usque ad negotium *plus* præ ea mensura, ad quam est τὸ infringere *quingentos* colaphos. Nam ita aliquando Casus Nominum in altera parte Periodi ponuntur, necesse sit, ipsum quoque Verbum ut hic *Infringere*, ad Ellipsin supplendam repeti. Sic apud Sueton. Tiber. 34. *Dimidiatum aprum affirmans omnia eadem habere, quæ totum*, pro, *quæ totum habere* illi affirment. Flor. II. 18. *Tanti esse exercitum, quanti Imperatorem, vere proditum est*; h. e. *quanti imperatorem esse* constat, deprehenditur, vel simile quid. Possis tamen illa Terentii etiam brevius exponere per Appositionem et Ellipsin copulæ, veluti, *infregit colaphos quingentos*, et negotium colaphorum *plus* eo. Sic enim passim, quasi per parenthesin, *non amplius*, *non minus*, positum reperitur: Virgil. Eclog. 3. *Tres pateat cæli spatium, non amplius, ulnas*, h. e. pateat in tres ulnas, at non in amplius negotium. Livius I. 32. *Et non minus tribus puberibus præsentibus duceret*, etc. Sallust. Jug. 105. *Cum mille, non amplius, Equitibus.* Florus in præfat. *A Cæsare Augusto in seculum nostrum, haud multo minus, anni ducenti.* Cicero Famil. XII. I. *Adhuc ulta est injurias suas Resp. nihil amplius.* Et IX. 25. *Obtemperare cogito præceptis tuis, hoc amplius*, scil. cogito, *navicularum habere aliquid.* Et cum copula; Nepos Alcib. 11. *Nam ea, quæ adiximus, de eo prædicarunt, atque hoc amplius, superasse*, etc. Liquet itaque ex his, crebro talia occurrere, quæ expediri nequeunt ex analogia Syntaxeos Grammaticæ, nisi majorem in iis Ellipsin statuamus; cujus tamen nusquam apud Veteres integrum reperietur Supplementum. Quando Plautus ait Mercat. II. 4. 13. EV, *Tute heri ipsus mihi narrasti.* CH. *Satin' ut oblitus fui, Me tibi narravisse?* EV. *Haud mirum factum est*: mira est Ellipsis in illo *Satin'* etc. quasi diceretur, *Satisne* (h. e. verene) *hoc ita est factum, ut Ego oblitus fui?* Sic ferme τὸ *Satin'*, Bacchid. III. 3. 87. *Satin', ut quem tu habeas fidelem tibi, nescias*, h. e. satisne ita se res habet, ut nescias, etc. Suppleri hæc ita possunt. At quod tandem dabitur supplementum phraseos, *Minime gentium*, quæ tamen Elliptica est certissime, et tantum per Usum vel Abusum orta ex aliis locutionibus, *Quovis gentium*, *Ubivis gentium*, *Nusquam gentium?* at hæ suppleri tamen possunt, licet earum supplementa nusquam itidem occurrant expressa. Sed et vulgaria sunt multa et usitatissima, quæ nusquam integre dicta invenientur. Nam ubi illud *Ens*, quod infinitis in locis intelligitur ab omnibus, exprimitur? Quin ipse Ursinus To. I. pag. 12. multa, tradit Adjectiva *ita absolute poni, ut ne addi quidem Substantivum intelligendum communis usus ferat*, et *complura alia*, addit, *non temere, nisi Elliptice, Substantivo suo suppresso*, dicta le-

relinquuntur intelligenda. *Aliud est*, inquit Fabius, *Latinè, aliud Grammaticè loqui.* Excutiamus unum aut alterum poëtarum versiculum. Virgil. 4. Æneid. *Nec venit in mentem, quorum consederis arvis?*

gas. Temere ergo rejicit alibi Vir Doctus Ellipses, tantum quia earum supplementa usquam reperiantur. Immo vero recesserunt aliquando Ellipticæ locutiones a primitiva constructione et significatione, *ut jam vix amplius*, fatente ipso Ursino To. II. p. 328. *causa ejus*, seu ratio, *agnoscatur.* Probat illud ipse ex phrasi *Videor mihi videre*, etc. et addit, *quod in aliis, idem et hic usu venire, ut longius tandem a prima origine sua usus Verbi hujus deflexerit.* Sed et hinc factum sæpe, ut Nomina per Ellipsin abhibita, suppressis vocabulis, unde totus pendebat sensus, acceperint paulatim aliam et a prima valde remotam significationem, atque adeo pro Adverbiis jam a plerisque habeantur. Talia sunt *oppido, vero, numero, modo, admodum, propemodum*, etc. Etenim *oppido* fuit Dativus, et res *Oppido bona* dicebatur a Rusticis, quæ tam bona erat, ut vel ad dominum in oppido habitantem, vel simpliciter in Oppidum judicaretur deferenda ad opulentos istic emptores. Et solet ita Dativus per Ellipsin jungi aliis Nominibus. Sic enim dicitur quoque *Homo frugi*, et forsan *Res Mancipi*, etc. Vide Me infra cap. 4. ad Vocem *Bonæ*. Certe illud ita accipere malim, quam ut Festus ait, *ortum esse hoc verbum ex sermone inter se confabulantium, quantum quisque frugum faceret, utque multitudo significaretur, sæpe respondebatur*, quantum vel oppido satis esset. *Hinc in consuetudinem venit, ut diceretur* oppido *pro valde multum. Itaque si qui in aliis rebus eo utuntur, ut puta, si qui dicant* Oppido didici, spectavi, ambulavi, *errant, quia nulli eorum subjici potest*, quod satis est. Atqui non tam hæc vocula adhibetur, ut significet *valde multum*, sed tantum, ut significet *valde, plane, penitus.* Plaut. Bacchid. IV. 8. 12. *oppido interii miser.* Et v. 28. *Jam illorum ego animam amborum exsorbebo oppido.* Mostell. III. 2. 118. *Qualibet perambula ædes oppido tanquam tuas.* Curcul. I. 2. 44. *oppido servata sum.* Rud. I. 3. 25. *Hoc, quod induta sum, sunt meæ opes oppido*, h. e. opes meæ consistunt plane in hoc solo, quod ind. sum. Cicero Famil. XIV. 4. *præterquam oppido pauci.* Livius XLII. 29. *Oppido adoloscens sacerdos lectus.* XXXIX. 47. *Nec enim multa solum, sed etiam pleraque, oppido quam parva erant*, scil. quæ objiciebantur. In hisce neutiquam exponi potest hæc vocula per *valde multum*, nec potest hisce subjici, *quod satis est*, atque adeo temere, ut jam monuit Vossius in Etymologico, Festus eos, qui aliter, quam ipse censet, loquantur, *errare* affirmat. Manifestum ergo, notare hanc vocem *valde plane.* Quod vero ex Charisii lib. 2. adferunt Vossius et alii, quasi etiam notaret *illico statim*, id illi minus recte ita tradunt. Verba Charisii sunt: *Oppido pro Vero aut Statim. Plaut. Bacchid. Reddidi aurum omne oppido.* Posterior interpretatio Charisii, quam nunc arripiunt plerique, est falsa, at prior ferri utcumque potest, ut liquet ex inspecto Plauti loco, quem illi nescivisse videntur. Etenim adolescens in Bacchid. III. 6. 1. ait, *Reddidi Patri omne aurum.* Hoc dein IV. 4. 30. narrat Servo, *Patri omne cum ramento reddidi*, tum Servus, *Reddidisti?* ille, *Reddidi.* Servus

Grammaticus diceret; Nec venit tibi, ô Dido, in mentem recordatio illorum hominum, in quorum hominum arvis tu consederis? Terentius Heaut. *Vel me monere hoc, vel percontari, puta. Rectum est; Omnene?* ille *Oppido* Hic *oppido* non significat *statim* aut *illico*, sed *prorsus, penitus, omne cum ramento*, ut paulo ante dixerat. Possis tamen etiam exponere per *Vero*, quod itidem in responsione affirmativa, ut mox videbimus, adhiberi solet. Sed et liquet ex his, quam longum ea vox paulatim a prima sua significatione et constructione recesserit, quum primo per Ellipsin significarit non, *tam Multum, quod vel oppido satis est*, sed, *tale, quod Oppido destinari debeat, Oppido sit idoneum.* At absolute dein adhibita ea vox Adverbii speciem, quod nihil *oppidi* significat, accepit. Similiter *Vero* et *Verum*, quæ modo pro Adverbiis, modo pro Conjunctionibus, habentur, origine sua nihil aliud fuerunt, nisi Adjectiva Ablativi et Accusativi casus, per Ellipsin ad quid affirmandum vel confirmandum adhibita, intellecto Substantivo *Negotio, Facto, Modo*, vel Similis. Hinc simpliciter respondendo inserviunt, si quid affirmandum sit. Terent. Edn. III. 1. 12. *Rex te ergo in oculis gestare? Vero.* Plautus Persa IV. 6. 10. *In collum impone. Vero fiat.* Idem Menæch. IV. 9. 37. & 49. *Ita vero* simpliciter pro affirmatione posuit. Sic *Verum.* Plaut. Men. V. 7. 35. *Liberem Ego Te? Verum.* Asin. IV. 1. 45. *Captiones metuis. Verum.* Et passim Terentius. Hinc ad asseverandum pro *certe, sane*, adhibetur τὸ *Vero*, Cicero de Offic. III. 23. *An alteri cedat alter.* resp. *cedat vero.* de Senect. cap. 2. *Gratissimum nobis feceris, si*, ect. resp. *Faciam vero.* Sed & passim jungitur emphatice prorsus Pronominibus, *Ego vero, Ille vero*, etc. tum particulis, *Immo, Hercle, Tum, Age*; *aliisque.* At frequenti usu obliterata tandem omni Nominis Adjectivi et Ellipseos specie, utrumque absolute adhibitum significationem Conjunctionis adversativæ accepit. Non minus absolute *Numero* apud antiquissimos occurrit pro *nimis cito.* Vide Festum, et ubi Scaligerum ac Dacerium. Atque ita Plautus Men. II. 2. 13. *Numero huc advenis ad pranditum: Nunc demum obsonatu redeo.* Et Mil. Glor. V. 7. ubi quum Miles dixisset *perii*, resp. *Haud etiam: (h. e. nondum) numero hoc dicis.* Notat etiam *in tempore, tempestive.* Plaut. Amphitr. I. 1. 25. *Numero mihi in mentem fuit Diis advenientem gratias agere*, h. e. opportuno tempore, ante quam serum esset. Significatio & Ellipsis est manifesta: at quo Supplemento absolutam & unicam hanc vocem ad istam redigemus significationem? Crediderim Ego, dixisse primitus Veteres, *Numero citius*, vel *Numero justo citius*, vel *numero temporis justo.* Divinent alii, quod melius sit. Satis nunc habeo ostendisse Ellipses certissimas, quarum tamen Supplementa nusquam reperimus. Sed omnium maxime turbat nos *Modo*, quod varia significat, scil *saltem, solum, paulo ante, nunc nunc.* Certa hæc sunt, nec probatione indigent. At quum sit origine sua Ablativus Nominis *Modus*, quam excogitabimus rationem istarum significationum, aut quæ Supplementa Ellipse[illegible] quam tamen statuere necesse [illegible]r? Putem sæpe referri ad tempus, sæpe etiam ad alias res. Quum dicitur *Modo venit*, exposuerim id, *hoc temporis modo* seu momento, h. e. paulo ante.

ego

ego *ut faciam*, *non*, *ut deterream*. Grammaticè dicetur; O Menedeme, vel tu puta me monere tibi hoc negotium, vel tu puta me à te hoc negotium percontari: quia si hoc negotium; quod negotium ego

Proximum enim tempus eo notari arbitror ex Plauto Amph. II. 2. 60. *Ita uti dudum dixeras. AM. Dudum? quamdudum illud factum est? AL. tentas: jamdudum, pridem, Modo. AM. Qui istuc potis est fieri; quæso ut dicis; Jamdudum, Modo?* Videmus hinc discrepantiam significationis τϐ *Modo* a *Dudum*, licet agatur istic de tempore unius tantum diei, in quo tamen spatio *Modo* longe minus notat, quam *Dudum*. Videtur etiam notare tempus Futurum, ut liquet ex *Postmodo*. Livius XXVIII. 19. *Utrum in pugna, an postmodo cremata Urbe inter verbera, etc. exspirarent.* Ovid. Arte 1. 486. *Insequere, et voti postmodo compos eris.* Res manifesta plane ex Horatio Od. 1. 28. *Negligis immeritis nocituram Post modo te natis fraudem committere?* h. e. an nihil facis comm. fraudem nocituram immeritis, paulo post ex te natis? At quum jam dicitur *modo ait, modo negat*, sensus est; *hoc modo temporis ait, altero negat*. Nam sic plane Quinctil. II. 14. de vocabulo *Rhetoricæ*: *Namque uno modo fit Appositum, Ars Rhetorica, ut Navis Piratica: altero Nomen rei qualis est Philosophia, Amicitia.* Alii dixissent forsan, et eodem quidem sensu, *Modo sit Appositum, modo Nomen rei.* Quum porro dicitur, *Vide modo*, apud Cœlium Famil. Cic. VIII. 2. *Dic, modo*, Plaut. cap. III. 4. 38. Mutito *modo*, Amphit. I. 3. 22. h. e. *ullo modo, quovis modo.* Difficilius est commodi aliquid Supplementi invenire, quando pro *solum* ponitur, nisi forte etiam tum illud *modo* pro *quovis modo* per extenuationem dictum quis putet. Sed videtur simul intelligi *tantùm*: nam si dicam, *non modo indoctus, sed et arrogans est*; sensu est, *non tantum modo quovis*, vel *modo hoc, est indoctus*. Hinc sæpe conjungitur *Tantummodo*. Utcunque hoc sit, certum est, intelligi Ablativum Adjectivi, quo sensus perficiatur. Sic passim *sine modo*; *impensius modo*; scil. *justo*, apud Sallust. Jug. 47. et 75. Sed et ita *Propemodum* per se nihil notat, nisi quid addatur. Eo autem sensu, quo passim occurrit adhibitum, recte dixeris *prope justum modum*, *prope aliquem modum*, h. e. ferme. Denique, ut *Modo* varia ac diversa prorsus notat per varias Ellipses, sic *Admodum* absolute et Elliptice positum notat non diversa modo, sed et contraria, ut modo intendat significationem, modo imminuat, h. e. modo idem quod *plane*, *omnino*, significet, modo quod *ferme*, *circiter*, *non omnino*, immo idem quod *propemodum*, modo etiam simpliciter affirmet et comprobet alterius dicta. Cicero Famil. V. 19. *Superiores litteræ tuæ me admodum delectarunt.* de Offic. I. 42. *Nihil proficiunt, nisi admodum mentiantur*, h. e. usque *ad* plenum mentiendi *modum*. At Livius XL. 59. *Armorum magnam vim transtulit, nullam pecuniam admodum*, h. e. nullam fere seu *nullam ad aliquem modum*. Sic XLIII. 11. *Exacto admodum mense Februario* Cæsar. B. Gall. V. 40. *Turres admodum CCXX. excitantur*, h. e. circiter. Mela II. 7. *Fluvius in media admodum natus insula* Plaut. Epid. 2. 1. *Rem tibi jam elocutus omnem; atque admodum meorum mærorum summam edictavi tibi.* Et Mercat. II. 3. 65. *Horum illa nihil quidquam*

abs te rogo, rectum negotium est, ideo te illud ego negotium rogo, ut ego idem negotium faciam; at vero si hoc negotium, quod negotium tu facis, rectum negotium non est, hac quoque de causa illud negotium ego à te rogo, ut ego te ab illo negotio deterream. Quid insulsius et alsius? Horatius quasi nostras partes agens, et Ellipsin amplectens, dixit lib. 1. Satyr. 10. *Est brevitate opus, ut currat sententia, neu se Impediat verbis lassas onerantibus aures.* In comparativis sæpè multa desiderantur; ut,

facere poterit admodum, h. e. *ad aliquem modum*, ut loquitur Pomponius de Orig. Juris initio, *Aucta ad aliquem modum civitate.* Jam in affirmando ponitur pro *ad hunc modum, quo dicis.* Terent. Hec. III. 5. 8. *Advenis modo?* resp. *admodum*, h. e. advenis hoc temporis modo vel momento? resp. ad hunc modum res est. Plautus Pseud. IV. 7. 54. *Herus tuus? Ita dico. Miles? Ita loquor. Macedonius? Admodum!* Et alibi sæpius. Ita vero habemus vocabula, quæ per se sola analogice nihil significant, sed quorum sensus ex iis, quæ subintelliguntur, constitui debet; at quid subintelligatur, ex recepta per Usum ellipticum significatione divinari debet, quum supplementa Ellipseos nulla aliunde possint erui. Nihil itaque mirum, reperiri certas plane Ellipses, quas tamen nunc ex analogia Grammatica expedire et supplere nescimus. Quando VEL ita emphatice adhibetur, ut apud Suetonium Cæs. 21. *Cujus vel præcipua opera paulo ante Bibulum impugnaverat.* cap. 51. *Ne provincialibus quidem matrimoniis abstinuisse, vel hoc Disticho apparet.* Terent. Eun. III. 1. 5. *Vel Rex semper maximas mihi agebat gratias.* Heaut. III. 1. 3. 7. *Vel heri in vino quam immodestus fuisti;* & alibi passim apud alios quoque Auctores: in illis certa est Ellipsis, (Vide Sanctium infra cap. 7. & Me istic Nota 15. ut et c. 15.) et præmitti aliquid, immo integrum comma, intellectu saltem debet, quo referatur τὸ *Vel*: sed quid aut quæ verba in singulis locutionibus explendis requirantur, divinatu foret difficillimum, quum sine dubio ipsi Auctores paulatim consideraverint non Analogiam voculæ Grammaticam aut Ellipsin, sed solam emphaseos vim, quæ usu ipso huic voculæ jam erat tributa, æque ac nos vulgo nunc facimus in loquendo, nescientes Ellipsin, et tantum Emphasin spectantes. Quod vero integra aliquando commata per Ellipsin fuerint suppressa, probatum vide infra cap. 5. ad *Hoc dico*, et ad *Facio*, et supra ad I. 13. p. 91. in illis Terentii, *Æque quidquam nunc quidem*, pro, Nihil. Similiter apud Terent. Hec. III. 3. 18. *Mater consequitur; jam ut limen exirem, ad genua accidit:* Supple, omnino, *quum in eo essem jam, ut limen exirem,* etc. Et Cæsarem B. Gall. II. 11. *Tantam eorum multitudinem nostri interfecerunt, quantum fuit diei spatium.* Atqui nullus est justus relationis nexus inter *multitudinem cæsorum, et spatium diei.* Videtur ergo supplendum, quod istic dicitur, hoc modo; tantam multitudinem interfecerunt, quanta interfici potuit in tanto diei spatio quantum fuit ab eo diei tempore spatium diei reliquum.

Digitorum medius est longior. Syntaxis est; Ex numero digitorum medius digitus est longior, (2) quam cæteri digiti sint longi. Horatius, *Si meliora dies, ut vina, poëmata reddit.* Syntaxis; si dies reddit poëmata meliora, quam antea erant bona, ut dies reddit vina meliora, quam antea, etc. Contra nostros Grammatistas sentit Quinctilianus lib. 9. cap. 3. quum inquit, *Quæ per detractionem fiunt Figuræ, brevitatis novitatisque maxime gratia petuntur*, etc. Jam vero quid leporis habebunt tot Proverbia, si integra referantur? *Lupus in fabula. Ad fractam canis. Ne sutor ultra crepidam. Posterioribus melioribus. Inter cæsa et porrecta. Manum de tabula*; et mille hujusmodi. Multa etiam Grammaticæ ratio nos cogit intelligere, quæ si apponerentur, latinitatis elegantiam disturbarent, aut sensum dubium facerent; hinc fit, ut præpositiones sæpè supprimantur, et sæpius participium ENS; ut, *Nate, meæ vires, mea magna potentia solus*, supple *ens*; (3) *Annibal peto pacem*, subaudi *ens*: quæ omnia imperiti ad appositionem, aut evocationem referunt. Alia rursus videmus desiderari, (4) quæ sine vitio suppleri nequeunt, et tamen Grammatica necessitas supplebit; qualia sunt, *tuas spes non curo, quibus me allicis: tua contemplor ora, quorum aspectu delector: vim mihi intulisti, cui resistere nequeo: tuam vicem doleo, quæ me excruciat; sustuli duos liberos, unum hic, alterum Salmanticæ.* Cic. *Præstantissimum jus est augurum, eorum, quæ sunt in rep.* Idem, *Unum cœlum esset, an innumerabilia.* Curtius, *Mare Ponticum dulcius cæteris.* Pleraque autem subaudiri, quæ apertè dicere

(2) *Quam cæteri digiti*, etc.] Immo adhuc amplius quid requiritur supplementi, ut plena sit constructio. Nempe *præ ea re, vel mensura, ad quam rem cæteri*, etc. Nisi quis brevius malit, sine *ad Quam*, nempe, *est longior præ cæteris digitis*, ut illud, quod mox ex Curtio adfertur, *Mare Ponticum dulcius cæteris.*

(3) *Annibal peto.*] Vide me supra ad I. 2. Nota 7. et infra cap. 4. N. 27.

(4) *Quæ sine vitio*, etc.] Scilicet Grammatico, ut liquet ex exemplis. Nam non sine vitio diceretur *spebus*, *orium*, *vi* in Dativo, *Vicis* in Nominativo: & sic in reliquis.

non possimus, docet Servius 2. Georg. 98. in illo; *Tmolus et assurgit quibus, et rex ipse Phanæus:* adducitque ex Sallust. *Sertorio triplices insidiæ positæ erant, prima*, etc. Vide eundem Servium in illo Virgilii Ecl. 3. *Bisque die numerant ambo pecus, alter et hædos.* Liceat jam nobis per Grammaticos, thesauros Ellipseos aperire, sine quibus injuriam facit Latino sermoni, qui se Latinum audet nominare.
« [Asconius Pedianus, non Grammaticus solum in-
» signis, sed etiam in primis locuples Latini sermonis
» Auctor, passim in Cicerone Ellipses notat, quidque
» subaudiendum sit, admonet; veluti in Divin.
» *Quam illa primarum*, subaudi *partium*. *Multum*
» *submittere*, subaudi *vocem*, vel *gestum*. Sic in 2.
» Verrina, *Qui se omnia mea causa debere arbitra-*
» *bantur:* Locutio pro plena habetur; sed si quæras,
» quod integrum est, deest *facere*, ut sit, *Omnia*
» *facere debere. C. Verrem Romilia.* Romilia est
» nomen tribus, ablativi casus, ut sit, *ex Romilia.*
» Sic alibi ait, *L. Claudium Palatina.* Et 3. Ver-
» rina, *Poscunt majoribus poculis*, poscunt à pin-
» cerna, id est, petunt, ut subaudiatur *bibere.*
» Ibidem, *Sartis tectisque dominata est:* addidit,
» *que*, ut esset plenum dictum: nam *Sarta tecta*
» dicuntur. Et 4. Verr. *A quo mea longissime ratio.*
» A quo, à qua re, à quo negotio, accusationis
» scilicet. Rursum 3. Verr. *Obtigit tibi cousularis*,
» subauditur *Provincia.* Et 4. Verr. *Duci jussit*, in
» vincula, vel in carcerem, intelligimus: *qui cives*
» *Romani erant*, subauditur *dabantur; si Siculi*
» *essent*, subauditur *rei; tum si eorum legibus dari*
» *oporteret*, subauditur *judicia: qui Siculi*, subau-
» ditur, erant judices: *si cives Romani essent*,
» subauditur, rei. Sic *Terentius*, *Hic in noxa est:*
» *hic ad defendendam causam adest: cum ille est*,
» *hic præsto est: tradunt operas mutuas.* Hæc Ascon.
» qui in verbis illis Terentii, *cum ille est*, supplen-
» dum monet, *reus.* Etiam Donatus in illud Hecyr.
» act. 2. sc. 2. *Ego sum animo leni natus*, sic
» annotat, *Hoc non est plenum: nam cum dicimus*,

» sum animo leni, *ellipticῶs profertur.* Et mox scena » proxima, *Quod me accusat nunc vir, sum extra » noxam*, ibidem Donatus, *Deest*, In eo, *ut sit*, » in eo quod me accusat. Et Eunuch. act. 5. sc. 2. » *Desinas :* Ibi Donatus : *Deest*, Fac, *ut sic*, Fac » desinas : Et Adelph. act. 3. sc. 2. *Nunc illud est, » quod si omnes omnia sua consilia conferant, auxilii » nihil afferant :* ibidem Donatus; *significat*, nunc » tale negotium est, nunc tale periculum est.] »

Cap. III.

Regulæ generales. Ellipsis Cognati Nominativi, Accusativi, et Infinitivi, [sed de his Vide Notas] *tum ejusdem Nominis.* Ex numero. *Pronominum* Ego *et* Tu. *Pronominis reciproci. Ejusdem Nominis diverso casu. Genitivi.*

Plato in dialogo de Ente asserit, sine Nomine et Verbo nullam effici posse orationem : multa enim nomina, ut, *leo*, *canis*, *capra*, nihil indicant; quemadmodum nec multa verba, ut, *currit*, *ambulat*, *movetur*. Idem docet Arist. 2. Periher. (1) Quare Verbum sine supposito nihil significabit.

(2) *Curritur*, *sedetur*, *statur*, deest *cursus*, *sessio*, *statio*, vel potius, *currere*, *sedere*, *stare*. Sic in omnibus, quæ Grammatici pessime vocarunt *Impersonalia passivæ vocis.* Vide supra cap. 1. lib. 3.

Idem intellige in verbis quæ dicuntur Naturæ; ut, *pluit*, *ningit*, *lucescit*, subaudi, pluvia, nix, lux. (3) Vide cap. 1. lib. 3.

(1) *Quare Verbum, etc.*] At vide Me supra ad III. 2. pag. 273. 276.

(2) *Curritur, sedetur, statur, etc*] Vide quæ notavimus ad III. 1. pag. 263. et III. 2. 273. 274. denique III. 8. 2. Ubi ostendimus, hæc ex abusu quodam a Veteribus ita adhibita, tanquam non vere personalia, h. e. sine ullo respectu Nominativi, qui vel expressus, vel per Ellipsin suppressus, præcedere debeat, et proinde tanquam sola per se sensum aliquem perficientia.

(3) *Vide Cap. 1. Lib. 3.*] Tu vide istic pag. 263. ubi aliter hæc reperies exposita.

Idem in illis quinque, *miseret*, *tædet*, *pudet*, *piget*, *pœnitet* Est enim, teste Prisciano, *miseret me tui*, (4) misericordia tenet me tui: et *tædet me ciborum*, tædium ciborum tenet me. Verba igitur activa sunt, in quibus intelligitur misericordia, tædium, pudor, pigritia, pœna. Vide cap. 3. lib. 2.

(5) Jam igitur si in passiva intelligitur nominativus cognatus, illud etiam sequitur, et Priscianus ipse fatetur, ut accusativus cognatus intelligatur in verbis, quæ Grammatistæ vocant *absoluta*, quum mera sint activa; ut, *curro*, *ambulo*, *sedeo*, supple, *cursum*, *ambulationem*, *sessionem*, etc. Sed hic accusativus pleonasmi fugiendi causa non apponitur; sed cum adjectivo necessario adhibetur: ut, *hilarem vitam vivis; bonum certamen certavi*. Itaque omnia verba sunt activa, aut passiva: nam teste Aristotele, omnis motus aut actio est, aut passio, nihil medium est. Vide supra cap. 1. lib. 3.

Porro nomen verbi cognatum duplex est: nam *lectio*, et *legere*, verbalia sunt à Lego, sicut *amare*, et *amatio* ab Amo. Itaque dicimus, *curro cursum*, vel *currere*, et *cursus curritur*, vel *currere curritur*: nam eodem Prisciano teste, Infinitum ipsum *Nomen verbi* ab antiquis dicebatur. Itaque *bonum est legere*, et *bona est lectio*, nihil omnino differunt. Idem docet Eustachius primo Iliad. pag. 654.

Quando igitur nomen tibi verbale defuerit, aptissime recurres ad infinitum ipsius verbi, ne cogaris

(4) *Misericordia tenet me tui.*] Immo vero sensus est, miseria, vel malum tuum, miseret me, seu facit me miserum, tui in vicem. Quomodo Terent. *Menedemi vicem miseret me*, scil. calamitas, seu miseria ejus. Vide me supra ad II. 3. Not. 4 Nam æque in his potest alienus Nominativus perpetuo intelligi, ac in quibusdam Verbis alienus Accusativus. Veluti quum *Merere* in militia simpliciter dicitur pro *merere stipendium*, et similia. Vide me pag. 310. At *Tædet me ciborum* explicandum per supplementum τῦ *Negotium*, quasi dictum esset, *Negotium ciborum tædet me*, plane eadem Ellipsi, qua dicitur, *Venit in mentem ejus rei*, etc. Vide ad II. 3. pag. 170. et III. 3. ad verbum *Pœnitet*, ut et cap. seq. ad voces *Mentio* et *Negotium*.

(5) *Jam igitur si, etc.*] Cum in passivis Impersonalibus non intelligatur Nominativus Cognatus, uti supra variis in locis Nota 2. designatis jam monuimus, nulla est consequentia,

rem agentem ostendere, quæ nihil agat, aut causam sine effectu; nam si Cato vivit, *vitam vivit*, vel *vivere*: et *placet placere*: et *vadit vadere*: *pergit pergere*: et *caret carere*, etc. (6) Hoc apud Hebræos non esset difficile probare, qui, *ambulat ambulare*, passim dicunt: et *morieris mori*. Habac. 2. *Venire veniet, et non tardabitur.* Et apud Græcos non raro infinitum cognatum videas. Homerus sæpè dicit βῆ δ' ἰέναι, et ἔφη φάναι. Homerica sunt, *abiit abire*, et *dixit dicere*: « [quod Germanicus idiotismus imita- » tur, Wir wollen gehen gehen, *ibimus ire.*] » Sed et Latini aliquando in hoc genere luserunt: Catullus *negat negare*. Plaut. Pseud. *Pergitis pergere?* Cicero in Arato, *Post hunc ore fero Capricornus vadere pergit*: idem in Academ. *Itaque confestim ad eum ire perreximus.* Livius, *Classe ire obviam hosti pergit.* Plautus Aulul. *Nunc demum properare propero.* Terentius, *Domum ire pergam*; idem, *placide ire perrexit?* Cic. 1. Divin. *si ire perrexisset.* Livius 2.

quæ hinc elicitur. Sed & illud ipsum, quod hinc elicitur, falsum esse demonstravimus pag. 271. et seqq. ut et p. 301. 302. ubi rationem Accusativi Cognati, quando occurrit, per Ellipsin plerumque explicandi, dedimus. Sed et agnoscenda esse in Grammatica arte Verba vere Neutra, ad cap. 2. et maxime 3. libri III. clarissime docuimus. Infiniti quoque Cognati Ellipsin, quam pene perpetuam in Neutris statuunt Sanctius et Scioppius, refutavimus ad idem Cap. 3. ad verba *Invideo*, et *Officio*.

(6) *Hoc apud Hebræos, etc.*] At in his tum apud Hebræos, tum apud Græcos et Latinos, Infinitum plerumque sustinet vicem non tam Accusativi, quam Ablativi. Cum Hebræi dicunt מות תמות / exponendum id, non *morieris mortem*, ut מוּת seu *mori* sit Accusativi loco, in quem tendat proxime vis et significatio activi Verbi, sed *morieris moriendo* h. e. omnino morieris; pro quo etiam dicitur *morieris morte*, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε ut in Plurali Numero exposuerunt, LXX. Gen. II. et III. hanc phrasin. Sed tamen eadem ratione, per Ellipsin scilicet præpositionis, licet diversæ, dici potest etiam illud, *morieris mortem*, sicuti in superioribus pag. 273. jam ostendimus. Hæc vero ita se habere patet ex aliis locis, ubi necessario Infinitum Verbo suo additum sic exponi debet, et exponitur a Græcis Interpretibus. Exod. III. 7. ראה ראיתי *videre vidi afflictionem populi mei.* Hic τὸ *videre* neutiquam est Accusativus, qui regatur à Verbo, quum alius hic sit expressus, scil. *afflictionem*; sed manifeste ponitur in constructione Ablativi cum emphatica intentione significationis, ut idem sit, quod *videndo vidi*, h. e. omnino vidi. Unde et Græci ver-

Pun. *Pergit deinde ire sequentibus paucis.* Virg. *Observans, quo signa ferant, quo tendere pergant:* idem; *Ita farier infit.* Cic. 1. leg. *Sed jam ordire explicare de jure civili quid sentias.*

terunt non per ἰδὼν εἶδον, ut tamen illi quidem potuissent, se per ἰδὼν εἶδον, h. e. *videns vidi.* Similiter Esa. VI. 9. שמעו שמוע וראו ראו *audite audire, et videte videre*, recte exposuerunt ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ βλέποντες βλέψετε. Unde colligimus, quæ ipsorum fuisset sententia, quæque locutionis ejus ratio et significatio, si maxime dixissent, uti potuerant, ἀκούειν ἀκούσετε, καὶ βλέπειν βλέψετε. Porro apud Græcos secuti ἐπιθυμεῖν ἐπεθύμησα τοῦτο es idem, quod ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα, ut loquitur Lucas XXII. 15. seu κατ' ἐπιθυμίαν ἐπ.... sicuti νικᾶν ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους idem est, quod νίκην ἐνίκησε, ut ait Ælianus Var Hist. VIII. 15. sic ergo ergo et apud Latinos similia eodem modo, quod ad constructionem, et significationem videntur accipienda. Duo autem imprimis hic observanda; tum, Utrosque, sed Græcos maxime, addere Accusativum Cognatum Verbis suis, potius quam Ablativum; tum, addere illum tamen frequentissime verbis potius Neutris, Hunc vero Activis. Ratio utriusque observationis certa est et mecum faciens. Prioris est, quod apud Græcos inprimis longe frequentissima est Ellipsis præpositionis κατὰ, quæ Accusativum requirit, unde et Latini ellipticam eam constructionem accepere, et adeo quoque frequentavere. Alterius, quod verbis Neutris nullus alius additur Accusativus, atque idcirco nullum in iis periculum confusionis aut ambiguitatis, quod quia erat in verborum Activorum constructione propter alium sitis addi solitum Accusativum, maluerunt ideo istic dicere νίκην ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους, quam νίκῳ, quomodo in Neutris loquuntur, veluti γελᾶν γέλωτα, μανίαν μαίνεσθαι etc. Sed tamen ex illo Accusativi et Ablativi promiscuo in his usu, manente utriusque significatione eadem, patet, quæ ergo sit ratio et constructio Accusativi in hisce locutionibus. Nempe eadem, quæ Ablativi, h. e. jungi cum Verbis per Ellipsin præpositionis. Denique quum per talem Ellipsin Cognatorum Nominum tum Accusativus, tum Ablativus, Verbis æque adhæreant, facile apparet etiam illud, quæ ratio sit Infiniti suis item Verbis juncti: h. e. accedere eum his itidem per Ellipsin præpositionis, neutiquam vero tanquam Accusativum proxime a verbo rectum: adjici autem ad intendendam emphatice Verbi ipsius significationem. Quod negari miror a Clerico in Arte Critica, To. I. P. 2. Sect. 1. cap. 4. §. 2. 3. quum utique nulla sit alia ratio istius repetitionis, & ipse dein cap. 12. §. 20. similem repetitionem rei affinis in Genitivo, veluti *Alites Avium*, *Caligo tenebrarum*, *Vanitas vanitatum*, affirmet *intendere significationem.* Quare immo minor statuetur Emphasis in, *Moriendo morieris*, *Videndo vidi*, Νίκην ἐνίκησε, ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα, quam in πλέχεις μεγισθεῖο μεγίστας apud Aelianum, *Iratus iracundia* apud Plautum, et *memoria memini upud* Eund. Cap. V. 3. 33. *Lætissime gaudere* apud Gellium? Neque obstat huic phraseos istius naturæ, quod aliquando occurrit in locis, ubi nullam non perspicimus empha-

(7) Hoc Infinitum cognatum intelligitur in participiis neutralibus : ut , *lectum est , legendum erit ,* subaudi *legere : defessus sum legendo* , subaudi *legere ,* id est , *legenda lectione : Legere* enim et *lectio* , ut dictum est , non differunt. Vide *Negotium* Cap. seq.

Idem Nomen , si post Verbum Substantivum sequatur Adjectivum aut Genitivus , necessario subauditur ; ut , *hoc pecus est regium* , vel *regis* , valet , *hoc pecus est pecus regium* , vel *pecus regis* : Cic. pro Mil. *Cæsaris potentiam suam potentiam esse dicebat :* Idem pro Marcel. *Tua enim cautio nostra cautio est* : idem 2. Tuscul. *Non ego dolorem dolorem esse nego* : pro Marcel. *Quis est , qui non intelligat , tua salute contineri suam , et ex unius tui vita pendere omnium.* Terent. Hecyr. *Verum id vitium nunquam decrevi esse adolescentiæ* , supple *vitium* , ut ait ibi Donatus. Plaut. Cæs. *Nunquam ædepol jejunium est.* Cic. I. Nat. Deor. *Itaque in illis selectis brevibusque sententiis hæc prior sententia est.* Ovid. *Pendet et a vestra nostra salute salus.* Terent. Heaut. *Assimulabimus tuam amicam hujus esse amicam.* Et in sacris , *Domus mea , domus orationis est :* et iterum , *Domus mea domus orationis vocabitur.* Johan. 7. *Mea doctrina non est mea , sed ejus , qui misit me , patris :* et Psalm. 137. *Laudate Dominum , quia*

sin , vel certe non magnam , quum id eveniat culpa partim quorundam Scriptorum , qui semper fere emphatice volunt loqui , etiam ubi non est magna emphaseos ratio , partim nostra , qui non semper intelligimus justam Scriptoribus emphasin. Vide & supra ad III. 2. pag. 273. et III. 3. ad Verbum *Officio.*

(7) *Hoc Infinitum Cognatum.*] At vide supra ad III. 8. pag. 435 , etc. ubi hanc Infiniti Cognati Ellipsin in Participiis Neutris & Gerundis liquido refutavimus , et ostendimus intelligi potius in iis *Negotium* , vel Nihil , quum sit ea constructio plerumque Impersonalis. In multis tamen a Sanctio allatis potest idem fere intelligi nomen , breviore & faciliore Ellipsi , veluti , *Macedonum omnibus & quibusdam Adrianorum* , pro omnibus Hominibus Hominum Macedonum , *Alarum altera* , scil. ala , etc. Nec enim satis commode dixeris , *ex numero alarum* , quæ tantum duæ erant , *altera : Omnibus ex numero Macedonum* , etc. ubi nihil utique est partitionis , quam de Omnibus istius generis Hominibus loquatur Auctor. Sic fere Horatius Od. I. 29. *Quæ tibi virginum sponso necato barbara serviet* . h. e. Barbara virgo Virginum Barbararum.

bonus, subaudi *Dominus*. Ita dicimus, *Hic non est honor*, *sed onus*, « [id est, hic honor non est » honos :] » *Hoc non est munus*, *sed pœna*, id est, hoc munus non est munus. Lucan. *Neque enim ista vocari prælia justa decet.* Terent. (8) *Vis est hæc quidem.* Stulte igitur præcipiunt Grammatici, verbum *Est* regere genitivum, stultius etiam Dialectici, qui docent, *accidens prædicari posse de substantia;* ut, *Cicero est albus :* quod falsum est ; nam *Cicero est albus*, et *Cicero est homo albus*, non differunt, nec plura verba hic, quam illic, enumerantur, alioqui si nil intelligas, sonabit, *Cicero est albus Cicero.* Vide infra *Homo :* [sed et Me supra I. 7. II. hæc Sanctii refutantem.]

Ubi genitivus ab adjectivo videtur discrepare, præcipiunt isti, esse Græcismum, aut Antiptosim; ut, *multos militum omisit*, id est, multos milites. Horatius libro 2. Satyr. 2. *Corruptis vanis rerum*, id est, vanis rebus : idem 4. Carm. *Virginum primæ :* ibidem, *Nec tu pessima munerum ferres.* Vide Lamb. lib. 4. Oda 12. Lucanus libro 2. *Minimas rerum discordia turbat*, id est, minimas res. « [Propert. » *Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta*, » pro, omnes res, subaudiendo *negotia.* Ovid. » *Omnia sunt hominum tenui pendentia filo*, id est, » omnes homines. Vide infra *Negotium.*] » Sed non ita est ; nunquam enim adjectivum sine substantivo erit ; Supplendum igitur idem Nomen. Livius lib. 9. dec. 4. *Neque earum rerum ullam rem, in quas jurejurando obligati erant, in se aut in alios admiserant.* « [Plaut. Men. act. 5. sc. 2. *Summum Jovem detestor.* » *SE qua de re rerum omnium?*] » Sed in hujusmodi genitivis præter Substantivum, quod intelligi dicimus, deest etiam *Ex numero*, ut jam docebimus.

In omni Partitione, quæ fit per verbum, aut per nomina positiva, comparativa, superlativa, aut nume-

(8) *Vis est hæc quidem*] Hoc exemplum non est *Ejusdem Nominis*, quum aliud intelligatur. Sensus enim est, *Hæc quidem Res est Vis.* Res autem illa erat Pervicacia flagitandi, quod alter recusabat.

ralia, aut denique quoquo modo, si Genitivus sit, regitur ab his particulis, *Ex numero;* ut, (9) *Hispanorum alii vigilant, alii student, quidam boni, quidam mali, quidam fortiores, alii fortissimi: qui vestrum? alter horum*, subaudi *ex numero*. Plin. lib. 8. cap. 48. *Lanarum nigræ nullum colorem bibunt.* Lucan. *minimas rerum discordia turbat*, id est, minimas res ex numero rerum. « [Livius, *Macedonum omnibus, et quibusdam Andrianorum, ut manerent, persuasit.* Plinius, *Piscium omnibus serrati dentes.* Dictys lib. 1. *Interim apud Trojam legatorum Palamedes ad Priamum adiit:* et lib. 2. *Reliquis præsentibus, Græcorum Menelaus verba facit, solo omnium Deiphobo Hecubæ assenso.*] » Cicero 2. Officior. *Sed omnium societatum nulla præstantior, nulla firmior*, etc. Sueton. in Galba 10. *Alarum altera ægrè retenta in officio.* In omnibus his, et similibus, deest *ex numero:* Martial. lib. 6. *Censor maxime, principumque princeps.* Unde licebit exsibilare Grammatistas, qui pueris inculcant, Superlativa regere genitivum, et Comparativa inter duo; quasi genitivus ille regatur à Superlativo, aut Comparativa solum inter duo cum genitivo reperiantur, quum sit frequens et usitatum, *major fratrum, belluarum prudentior, animalium fortiora;* sed ubique deest *ex numero*, ut exempla subjecta docebunt. Cæsar. 2. Gall. *Ex numero adversariorum circiter sexcentis interfectis:* ibid. *Ex eo numero navium nulla desiderata est:* idem . Civil. *Milites ex numero ægrotorum ignominiam non tulerunt.* Cic. 2. Agrar. *Quorum ex eo numero, qui per eos annos consules*

(9) *Hispanorum alii, etc.*] Sueton. Claudio 28. *Libertorum præcipue suspexit Posiden.* Mela III. 6. *His oris multæ ignobiles insulæ adjacent, sed earum, quas præterire non libeat, Gades fretum attingit.* Tacitus Histor. I. 21. *Tribunorum Subrium & Cerium milites adorti.* II. 15. *Quorum improvide secutos conversi circumvenere Equites.* Similiter Græci; Lucas Act. Ap. XXI. 16. συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν σὺν ἡμῖν, scil. τινές. Sic Johannes Evang. XVI. 17. sed addita præpos. ἐκ εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους. Aelianus Hist. Anim. I. 3. ὁ ἰχθὺς ὁ Κέφαλος τῶν ἐν ταῖς ἕλεσι βιόντων ἐστί. Var. Hist. XIV. 49. πρὸς τὰς τρυφῶντας αὐτῶν. Vide me ad Aelian. Var. Hist. I. 32. 6.

fuerunt, *multi mortui sint*, id est, multi eorum: idem 2. Fin. *Quorum è numero primus est ausus Leontinus Gorgias*, etc. idem 1. Orat. *Homo ex numero disertorum postulabat:* idem in Œconomico, citante Prisciano, *Nemo ex eo numero hominum, qui apud nos eo numero dignantur.* Valer. Maxim. lib. 5. cap. 4. *Quum unus e numero Persarum:* idem lib. 7. cap. 2. *Hominibus, e quorum turba duos retulisse abunde erit.* Ovid. Metamorph. *Furit audacissimus omni de numero Lycabas:* idem in epist. *Quarum de populo nulla relicta tibi est;* idem 4. Metamorph. *Excipit unus Ex numero procerum, quærens, cur una sororum*, etc. Virgilius 8. Æneid. *Quorum de numero, qui sese in bella sequantur, Præstantes virtute legit:* idem 5. Æneid. *Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.* « [Propertius, » *E quarum numero me contigit una Dearum.*] » Juvenal. Satyr. 6. *Quædam de numero lamiarum.* Apulejus 2. Florid. *Hippias e numero sophistarum, artium multitudine prior omnibus.* Idem ostendit et præpositio; ut, *ex omnibus doctissimus.* Valer. Maxim. lib. 3. *Erat autem is ex triginta tyrannis crudelissimus.* Plinius lib. 21. cap. 9. *Tertium ex omnibus minatissimum.* Ridicula vero sunt, quæ inculcat Valla de *Unus* et *Solus*, lib. 3. cap. 67. esse scilicet nomina duo ex natura Superlativorum, regereque genitivum, ut, *Primus omnium:* quasi verò non etiam Horatius dixerit, *Sapientum octavus:* et Martial. lib. 8. *Nona sororum.* Rectius Thom. Linacer lib. 6. *Nomen*, inquit, *cum præpositione deest, ut ante tales genitivos*, Animalium fortiora, quibus est sanguis crassior: *subauditur enim* de numero, *vel* ex numero. Hæc ille. Jam igitur contra Grammatistas colligamus, comparativorum et superlativorum genitivos, (nisi sunt (10) sui positivi, ut, *avidior pecuniarum*) ab illis nequaquam regi, imo nec ad illa

(10) *Sui positivi.*] Non tamen Genitivus hic *Pecuniarum*, etiam Positivo additus, regitur proxime ab ipso Adjectivo *Avidus*, sed, ut reliqui Genitivi Adjectivis juncti, intercedente Ellipsi *in negotio*, aut simili. Vide supra lib. II. cap. 3. n. 6.

quicquam attinere. An non risu res digna est, quum Valla et Grammatici docent, in his orationibus, *fortiores Trojanorum superavit*, et *fortissimos Trojanorum superavit*, in priore esse genitivum partitionis, in posteriore minime? Sed horum insaniam (11) alibi exagitavimus cap. 11. lib. II.

In primis, et secundis personis, quia rustice, nisi discretionis, aut alia impellente causa, suppositum apponitur, elegantius subticetur. « [Quærenti, *Quid* » *facis*? respondetur, *lego*, nam Grammatice qui- » dem, non æque tamen (12) Latine dicitur, *Quid* » *tu facis? Ego lego.*] »

Quando suppositum agit in se, sæpissime et eleganter subticentur accusativi, *me*, *te*, *se*; ut (13) *Nox præcipitat*, *hyems adventat*, *imber ingruit*, *nupsit regi*, *ille jam lavit*, *bene vortat*, *bene habet*. Æneid. 2. *Per pectora cunctis insinuat pavor*: et mox, *Accingunt omnes operi*: Et mox, *Et ruit Oceano nox*: idem, *Quis talia fando temperet à lacrymis*? Æneid. 10. *Tum Zephyri posuere*. Livius lib. 39. *Mores quidem populi Rom. quantum mutaverint, vel hic dies argumento erit.* Sueton. Claud. 22. *Quoties terra in Urbe movisset.* « [Cicero 9. » ad Atticum, *Decimo quarto post die, quam ille* » *Canusio moverat.* Jam ista.] » *Bene vertat*, *bene res vertat*, *bene habet*, trita sunt. Terent. *Quid*

(11) *Alibi exagitavimus.*] Vide quæ notavi de Comparativis II. 10. pag. 214. & Sanctium de Positivis ac Superlativis II. 11. p. 226.

(12) *Latine.*] h. e. eleganter, et ex more eleganter loquentium.

(13) *Nox præcipitat.*] Ita Florus IV. 2. *Sic præcipitantibus fatis prælio sumpta est Thessalia.* Cic. Somn. Scip. cap. 5. *Ubi Nilus præcipitat ex montibus.* De Offic. l. 1. *Qui libri jam illis fere æquarunt*, scil. *se*. Nepos Thras. 2. *Tempore ad comparandum dato.* Sall. Catil. 6. *Imperium regium in superbiam vertit*: ubi vide Notas, ut et Rivium ad cap. 52. Tacit. Ann. XII. 29. *Diuturnitate in superbiam mutans*: cujus Verbi similia exempla vide apud Putschium ad Sall. Jug. 104. Gell. I. 17. *At si, Explicuit, diceret, imperfecto et debili numero verborum sonus clauderet*: de quo Verbo vide et Gronovium Patrem ad Liv. XXII. 39. Adde et, quæ notavimus de hisce supra ad III. 2. pag. 224. & III. 3. pag. 297. 298. Alienum autem est ab hac observatione, *Hiems adventat*, quod Auctor inter ejus exempla hic memoravit.

multis moror, subaudi *me*: idem, *Facile ut pro Eunucho probes*, (14) subaudi *te*: idem Adelph: *Tot res repente circumvallant*, ubi Donatus docet deesse *se*. Nec verum est, quod docet Servius, et alii Grammatici, esse aliqua verba activa pro passivis posita; ut, *nox præcipitat*, pro, præcipitatur: et *volventibus annis* pro, volutis, etc. Imo vero deest *se*, ut recte docet Linacer, et sæpe exprimitur. Livius libro 3. Decad. 3. cap. 19. *Nam et præcipitasse se quosdam, non tolerantes famem, constabat.* Plinius libro 8. cap. 36. *præcipitaturi se ex aliqua rupe.* Terent. Adelph. *Vide, ne ille huc prorsus se irruat.* « [Valerius Maxim. libro 9. cap. 8. » num. 1. *Quam temere se Africanus superior ex » Hispania duabus quinqueremibus trajecit ad Sy- » phacem.*] » Virgil. *Seque ex oculis avertit et aufert:* alibi suppressit, inquiens, *Dixit, et avertens rosea cervice refulsit.* Varro lib. 2. Rust. cap. 2. *Antequam calores aut frigora se fregerunt.* Cæsar 2. Civil. *Omnes se portis erumpunt.* Virg. 1. Georg. *Diversi erumpunt sese radii:* idem suppressit 4. Georg. *Erumpunt portis*: idem Ceiri, *Nam qua se ad patrium tendebat semita limen.* Persius Satyr. 4. *Vertentem sese frustra sectabere canthum.* Virgilius sæpe reticet accusativum; ut 3. Georg. *Et totæ solidam in glaciem vertere lacunæ*, subaudi *se*: idem, *Ingeminant Austri:* idem, *Inclinat fortuna ducum.* Celsus lib. 3. *Inclinat se febris.* Vide in Thesauro *Inclino*: idem Virgil. *Altæ neu crede paludi*, subaudi *te*. Hinc illa trita, *crede mihi*, subaudi *te*; *non credo tuæ fidei*, subaudi *me*. Cic. *Tum se emergit, et fertur illuc.* Suet. *Carmillus me evasit.* Huc illa pertinent, *pluit*, *ningit*, *serenat*, *tonat*; ut, *pluvia pluit se*, vel *pluvia pluit pluviam*: nam etiam in multis potest accusativus cognatus intelligi; ut in sacris, *Gaudeat se tellus tantis illustrata fulgoribus:*

(14) *Subaudi te.*] Immo vero *Formam* et *Ætatem*. Nam ita Terentius Eun. II. 3. 83. *Præterea forma et ætas ipsa est; facile ut pro Eunucho probes*, scil. eas.

et frequenter legimus *Gaudere gaudium.* [At Vide Notas ad III. 3.]

Aliquando intelligitur idem Nomen, sed aliter atque in superioribus. Plinius lib. 7. de Cicerone, [Vide de his supra ad II. 10.] *Omnium triumphorum lauream adepte majorem*, subaudi *laurea*, in sexto casu. Varro lib. 2. Rust. de bubus, *Transmarini Epirotici non solum meliores totius Græciæ, sed etiam Italiæ*, subaudi *bubus*. Ibidem de canibus, *Cibatus canis propior hominis, quam ovis*, subaudi *cibatui*. Plin. *Lanarum nigræ*, etc. ut supra in Ellipsi *Ex numero.*

Sed non solum Nomen, unde sæpe genitivus pendet, subticetur, sed ipse etiam Genitivus, quod adnotatu dignum est. Qua de re est elegantissimus Ciceronis locus, qui nostram supplendi doctrinam maxime illustrat, in 2. lib. Natur. Deorum, *Sed id*, inquit, *præcise dicitur, ut si quis dicat*, Atheniensium rempublicam consilio regi, *desit illud* Areopagi: *sic quum dicimus*, providentia mundum administrari, *deesse arbitrator* Deorum: *Plene autem et perfecte sic dici existimato*, Providentia Deorum mundum administrari. Hæc Cicero. Horat. *Millia frumenti tua triverit area centum*, subaudi *modiûm*: idem: *Callidus huic signo ponebam millia centum*, supple *sestertiûm*: idem, *millia tum pransi tria repsimus*, subaudi *passuum*. Pers. Satyr. 6. *Diis igitur, Genioque Ducis, centum paria ob res Egregie gestas induco*, subaudi *boum*.

Cap. IV.

Ellipsis Nominum, et Participiorum, ordine Alphabetico.

Adjectiva nomina nunquam fient Substantiva, ut male credidit Cæsar Scaliger; nam accidens non transit in substantiam. Vide *Ars*. Nomina tamen propria undelibet trahuntur: *Julius*, *Julianus*, *Julianius*, nomina sunt Imperatorum; et, *Cedo alte-*

ram, nomen Centurionis. « [Recte proinde Charisius, *In adjectivis*, inquit, *absolute positis subaudiendum, quod quisque voluerit*; sed nempe » ad exempla legendis auctoribus observata.] » Itaque in omni Adjectivo scrutabimur Substantivum, hoc ordine.

Accipiter. *Stellaris*, *Asterias*, *hierax*, *rubetarius*, *haliætus*, *fringillaris*, *tertiolus*, *triorches*, subauditur *accipiter*, vel *falco*.

Acinus vel acinum, vel grana. *Colligere vinacea*, vel *vinaceos*, tritum est apud auctores rei rusticæ; subaudi *acinos*. Cic. Senect. *aut ex acino vinaceo*.

Actor. Plin. lib. 7. *Spinther* (1) *secundarum, tertiarumque Pamphilus*, deest *actor*. Vide *Partes*.

Ædes, Ter. Adelph. *Ubi ad Dianæ veneris*. Horat. 1. Serm. *Ventum erat ad Vestæ*, (2) subaudi *ædem*. A Græcis hoc manavit, qui etiam dicunt, *Eo ad præceptoris*, subaudi *domum*, vel *ædes*. Plautus Bacch. *Quin ipsa in æde Dianæ conditum est*. Cic. 2. Philip. *Qui maximo te ære alieno ad ædem Opis liberasti*.

Ædes. Cum persuasum haberem, genitivum semper à nomine regi, diu quæsivi, unde genitivus *Domi* regeretur: donec antiquos, *per ædes domi*, *in ædibus domi*, locutos fuisse animadverti. Id me apertè docuit (3) Plaut. in Casina, dum inquit, *Insectatur omneis domi per ædes*. Græci dicunt, μέλαθρα δόμων;

(1) *Secundarum tertiarumque.*] De iisdem eodem modo Valer. Max. IX. 14. 4. *Alter ex quodam secundarum cognomen Spintheris traxit, alter, nisi Nepotis a moribus accepisset, Pamphili tertiarum habuisset.*

(2) *Subaudi ædem.*] Sic. Liv. I. 33. *Quibus ad Murciæ datæ sedes.* cap. 41. *Habitabat Rex ad Jovis Statoris.* Cic. pro Mil. *Cum falcibus ad Castoris.* Famil. XIV. 2. *Quemadmodum a Vestæ ad tabulam Valeriam ducta esset.* Similiter Græci passim, εἰς παιδο-κίως, ἰδὼ, φέρουσι εἰς ᾅδου, ἐν φαι-ναζζε γενόμενος, scil. οἴκῳ. Vide me ad Aelian. V. H. I. 24.

(3) *Plautus in Casina.*] Locus est III. 5. 31. Hinc jam, longiore licet supplemento, explicandum videtur, quod legimus in Mercat. IV 5. 1. *Hera quo me misit ad Patrem; non est domi*, h. e. Pater non est in ædibus suæ Domi, loco, quem in locum ad Patrem Hera me misit. Sed et sic fere *ædes aurium* dicit in Pseudolo I. 5. 54. *Fac sis vacivas ædes aurium.* Nempe *Ædis* proprie notat *locum quatuor parietibus vel angulis conclusum.* Sic

δόμον; Hispane, *En las casas de la morada.* « [Ita-
» que sicut Terent. dicit, *Solus Sannio servat domi*:
» similiter Plautus Mostel. *Natus nemo servat in*
» *ædibus.* Nempe, *Domus* totum est, *Ædes* vero
» pars illa domi, in qua sunt cubicula. Servius in
» Æneid. 2. *Omne ædificium Ædes dicuntur, sed*
» *Varro locum quatuor angulis conclusum docet*
» *Ædem vocari debere.* Itaque *Domi* non aliter,
» quam *Humi*, usurpatur in genitivo, sicut et in
» ablativo, *Venire domo*, pro ab domo: *Tollere*
» *humo*, pro ab humo, quod usurpat Virgilius. Sed
» Propert. *Domo*, pro, *In domo*, dixit; *Mox Amy-*
» *thaonia nupta futura domo*: pro quo dicere poterat,
» *Amythaoniæ domi.*] »

Æs alienum. Livius, *Quum populus solvendo non esset*, subaudi *æri alieno*; idem, *Quum et privati equum postularent, nec tamen solvendo æri alieno respublica esset.* Vide *Aptus.* « [Vitruv. 10. cap.
» 6. *Pecuniam contrivit, ut ad solvendum non*
» *esset.*] »

Æs. *Tanti emi, quanti præfinisti; magni doces; parvi æstimo*; subaudi *æris*: omnia enim pecunia æstimabantur. Colum. lib. 3. cap. 3. *Quem vulgus parvi æris posse comparari putat.* Huc refer illa, *de meo, de tuo, de suo*, subaudi *ære.* Plaut. Mostell. *Ratio accepti, et expensi constat.* « [Cicero 3.
» Verr. *Habeo et ipsius et patris ejus accepti tabu-*
» *las*, subaudi *æris.* Asconius interpretatur, *accep-*
» *tarum pecuniarum*: sic] » *Quanti doces*, id est, quanti æris pretio doces. Hoc ignoravit Valla lib. 3. cap. 1. Vide, *Assium*, et *Pretio.*

enim Varro teste Servio ad Virgil. Æneid. II. Similiter fere Festus, *Ædis, domicilium in edito positum, simplex, atque unius aditus.* Hinc Templa et Sacella, quæ erant olim plerumque *simplicia*, h. e. unius conclavis, dicebantur in singulari *Ædes sacra*, seu absolute *Ædes.* Talia vero fuisse credo etiam antiquissimorum hominum domicilia, sed postea, auctis paulatim opibus, in uno domicilio plura exstructa conclavia, seu plures ædes, & hinc factum, ut *Ædes* in plurali notet domum ipsam, quæ ex variis constabat ædibus. Apud Petronium p. 16. *in grandi armario* fuisse dicitur *ædicula*, in qua erant Lares argentei, atque alia reposita.

Ætas. *Pervenit ad decrepitam.* Plinius lib. 2. cap. ult. *senecta diem obiit*, sc. *ætate.* Plaut. Aulul. *Quem senecta ætate ludos facias.* Cic. 1. Tuscul. *Ex his igitur, quæ hora octava mortua est, provecta ætate mortua est: quæ vero occidente sole, decrepita.* Sallust. *Senecta ætate. Senecta membra* dixit Auctor Ætnæ Lucret. lib. 3. *membris senectis:* et lib. 5. *ætate senecta.* Sallust. 4. Hist. *Omnes quibus senecto corpore animus militaris erat.* Serv. in Æn. 11. si dicamus, *Senecta*, aut addendum *Ætas*, aut intelligendum.

Ætate. Varro lib. 2. Rust. cap. 7. *Videndum ne sint minores trimæ*, (4) *majores decem annorum*, sc. *ætate*: idem cap. 2. *castrare oportet agnum non minorem quinque mensium.* Valla lib. 1. cap. 19. *Nam et hoc*, inquit, *licet dicere; Ego sum major viginti annorum, id est, ætate tali, Vel, Ego sum ætatis majoris ætate viginti annorum.* « [In hoc, » *Ubi agit nunc*, subauditur *ætatem.* Ter. *Fuerit* » *præstabilius ubivis gentium ætatem agere, quam* » *huc redire.*] »

Affectus. Cic. pro Cluent. *Cecidisse ex equo dicitur, et* (5) *homo infirma valetudine latus offendisse vehementer*, subaudi *affectus:* idem Tuscul. *Affectus optima valetudine*: idem Divinat. *Qui sunt morbo gravi, et mortifero affecti.* Terent. Phorm. *Tantane affectum hominem quenquam audacia?*

(4) *Majores decem annorum, sc. ætate.*] Dubitem sane. Nam *minores trimæ* sine dubio dicitur per usitatissimam Ellipsin voculæ *Quam.* Vide omnino infra cap. 7. ubi hæc ipsa Varronis verba, atque alia certioris etiam argumenti, ab ipso Sanctio in exemplum istius Ellipseos afferuntur. Quando itaque dicitur eodem hoc loco, *majores decem annorum*, acceperim illud, quasi eadem constructione et ellipsi positum, pro *majores, quam equi*, vel *equæ, decem annorum.* Et ita mox, *agnum non minorem quinque mensium*, nisi malis hoc quidem interpretari quasi per Appositionem, itidem usitatam prorsus, dictum, *agnum quinque mensium, non minorem.* Prius tamen prætulerim. Ceterum Casus, à quo reguntur tales Genitivi, sæpe omittitur. Sic Nepos Cat. 1. *Primum stipendium fecit annorum decem septemque*, scil. *Juvenis*, vel *Ens.* Vide infra Vocem *Ens.*]

(5) *Homo infirma valetudine.*] Dicitur hoc, ut passim *Homo magno natu.* Sic porro Sall. Jug. 63. *Novus nemo tam clarus, neque tam egregiis factis erat.* cap. 54

« [Alimenta. In *Diaria*, *Menstrua*, *Annua*, (6)
» subauditur *alimenta*. Liv. 44. *Consul milite menstruum ferre secum jusso*, supple *alimentum*.] »

Aliquis. *Est qui dicat; sunt qui affirment* subaudi *aliqui*. Horat. *Sunt, quos curriculo pulverem Olympicum Collegisse juvat.*

« [Amnis, vel aqua. *Fluvius*, vel *Fluvia*, subaudi
» *amnis*, vel *alveus*, vel *aqua*: nam ut a Pluo
» *pluvius*, et *pluvia*, sic à Fluo *fluvius*, et *fluvia*.
» Sisen. lib. 4. *Oppidum inter duas fluvias collocatum*, et *transgressus fluviam*, *quæ ad mare pertinebat*, supple *amnem*; nam utriusque generis
» *Amnem* fuisse, auctoribus citatis, docet Nonius.
» Virgil. *Sulfurea Nar albus aqua*, subaudi *amnis*:

Cupidus voluptatum; sed gloriæ cupidior, otio luxurioso esse. Histor. I. in orat. Lepidi; *Homines maximi nominis; non minus optimis majorum exemplis.* Orat. 2. ad Cæsarem. *Urbs amplissimo nomine, et maximo imperio.* Cicero Catil. I. 2. C. *Gracchus clarissimo patre, avo, majoribus.* II. 2. *Quos viros, quanto alieno ære?* Cæsar B. Gall. IV. 1. *Quæ res eos immani corporum magnitudine efficit*, scil. præditos: nisi forsan istic legendum sit potius *afficit*. Sueton. Galb. 4. *Quanquam ætate nondum constanti*, scil. exsistens, *veterem civitatis exoletumque morem obstinatissime retinuit.* Tacitus Hist. I. 8. *Quædam etiam finibus ademptis*, h. e. in eo rerum statu exsistentes, ut fines sibi ademptos amiserint. Gellius III. 1. *Nunquam tam audaci argutiæ fuit noster Probus.* Idem Gellius eod. loco phrasin hanc plenius exhibet, *Eosdem esse cum corpore vegeto atque valenti.* Similiter Plautus Pœnulo V. 5. 24. *Sane genus hoc mulierosum est tunicis demissitiis*, h. e. genus hoc hominum; quod cum tunicis dem. existit, & incedit. Nam paulo ante v. 19. dixit, *Quis hic homo est cum tunicis longis*, Expleverim itaque hanc locutionem ita, *Homo existens cum infirma valetudine*, vel *in infirma valetudine*, ut Cicero de Senectute, *Ille vir haud magna in re, sed fidei plenus*, ubi Sanctius intelligit *Constitutus*. Vide infra eam Vocem, ut et *Ens*, ac *Præditus*. Sed et de hoc usu Ablativi Differt. meam de Dictye Cretensi ad III. 1.

(6) *Subauditur Alimenta*] Potest id quidem aliquando subaudiri: et probari videtur ex Livii loco. Diserte etiam Petronius cap. 136. *Anseres medio die solebant ab anu diaria exigere.* Verum plerisque in vocabulis hujus formæ, et sub voce *Annua*, crediderim sub intelligi *Æra*, vel *Sestertia*. Sic *Honorarium*, *Salarium*, *Vasarium*, *Calcearium*, *Vestiarium*, notat pecuniam vel *Æs*, quod ad eas res comparandas datur. Sueton. Vesp. 8. *petentes constitui sibi aliquid* (pecuniæ) *calcearii nomine.* Ner. 10. *Senatorum nobilissimo cuique, sed a re familiari destituto, annua salaria, et quibusdam quingena sestertia, constituit.* Cicero in Pison. cap. 35. *sestertium centies, quasi vasarii nomine, in venditione mei capitis adscripseras.* Sueton. Tib. 50. Juliam *peculio concesso a patre, præbitisque annuis fraudavit.* Vesp.

» *Nar* enim neutrum est; quia indeclinabile. Cic. » *Lacus Velinus in Nar defluit.* Sic cum dicimus, » *Albula magnus, formosus Turia ripis, altus Se-* » *quana*, deest *amnis*. [At Vide me ad I. 7. nota » 11.] Virgil. libro II. *Amnis et Adriacas retro fugit* » *Aufidus undas.* Livius lib. 1. *Tiberim fluvium*: et » lib. 4. *Tiberi amne septus*: idem, *ad Rhodanum* » *fluvium*: idem, *ad Eurotam amnem.* Curtius lib. » 3. *Pyramum amnem transire*: ibid. *ripa Pyrami* » *amnis.* } »

Anguis, vel bestia. *Serpens* adjectivum est, à *serpo*; ut *serpens vitis*; *sæcla serpentia*; *aqua serpens.* Sed cum legis, *cæruleus serpens*, vel *dira serpens*, (7) deest *anguis*, vel *bestia.* Ovid. 1. Metamorph. *Pythia, perdomitæ serpentis nomine dictos*: ibid. *Incognite serpens.* Nec audiendus est Valla, qui duo adjectiva uni tribui substantivo posse negat. Plaut. *Quasi proserpens bestia*: idem Asin. *Fac proserpentem bestiam*: *Serpentem rivum* dixit Lucanus lib. 9.

Animus, vel consilium. *Deus in adjutorium meum intende*, deest *animum.* Horat. *Si non intendis animum studiis, et rebus honestis.* Terent. *Repudio consilium*, (8) *quod prius intenderam.* Cic. 2. Agrar. *Sed attendite animos ad ea, quæ consequuntur.*

Annus Virgil. *Adeo in teneris consuescere multum est*, subaudi *annis.*

17. *Consulares inopes quinganis sestertiis annuis sustentavit.* III. Grammat. cap. 23. *Quanquam ex schola quadragena annua caperet.* Supplevit Livius V. 4. *An si eum ad calculos Resp. vocet non merito dicat, Annua æra habes, annuam operam ede.*

(7) *Deest anguis, vel bestia.*] Vel etiam *Draco.* Sueton. Tib. 71. *Serpens Draco erat ei in oblectamento, cumque sua manu cibabat.*

(8) *Quod prius intenderam*] Alienum hoc puto. Nec enim eadem dicitur ratione *intendere animum*, et *intendere consilium.* Prius est activæ et directæ constructionis, posterius Ellipticæ, cujus explendæ ut ratio ineatur, dicendum foret plenius, *intendere animum ad aliquod consilium.* Sic Sall. Jug. 20. *in Regnum Adherbalis animum intendit.* Et cap. 43. *ad bellum, quod gesturus erat, animum intendit.* Jam cum Ellipsi cap. 25. *neque, quod intenderat, efficere potest, uti Adherbalis potiretur*; pro, in quod intenderat animum. Pro eo passim etiam dicitur, *quo intenderat*, Jug. c. 64. 74, etc. Sed et hinc *intendere* cum Infinitivo construitur. Sall. Jug. 92. *Quem locum summa vi*

Aptus, vel idoneus, vel accommodatus. Cic. 2. Philip. (9) *Nec tu solvendo eras*, subaudi *aptus*, vel *idoneus*: integrum est, *Nec tu solvendo æri alieno sufficiens eras*. « [Liv. 38. *Paucitas conjuratorum* » *celandæ, quam agendæ rei aptior erat.*] » Plinius, *Ferrum non est tundendo*: Idem, *Radix ejus vescendo non est*, id est, esui apta. Celsus lib. 1. cap. 28. *Quodlibet puri movendo accommodatum*. Vitruvius lib. 2. cap. 8. *Ea non potest in structura oneri ferendo esse firma*. Colum. lib. 1. cap. 9. *Dummodo perpetiendo labori sit idoneus*. Vide *Æs alienum*.

Aqua. *Frigidam subfundere*, Proverb. scil. *aquam*. Juvenal. Satyr. 5. *Quando vocatus adest caldæ gelidæque minister*: ibid. *petitur decocta*. Martial *Jam defecisset portantes calda ministros*: Idem, *Caldam poscis aquam*. Cic. 1. Cat. *Si aquam gelidam biberint*. Apul. 2. Metamorph. *aqua calida injecta*. Columella lib. 6. cap. 16. *perfunduntur aqua frigida*.

« [*Piscina* subauditur *aqua*: nam *Piscinus* est ad » pisces pertinens. Hinc *Petimen piscinum* dixit Næ» vius apud Festum.] »

Pluvia ingruit, subaudi *aqua*: nam dicimus, *plu-*

capere intendit. or. 2. ad Cæs. *Neque ullam rem in principio agere intendit, nisi illi auctores fierent*. Livius XXXVI. 45. *Effuse sugere intendit*. XLI. 11. *vineis oppugnare oppidum intendit*. Tac. Hist. II. 12. *Arcere Othonianos provinciæ finibus intendit*, h. e. intendit animum ad eas res, quæ Infinito declarantur. Neque tamen negaverim active quoque dici, *Consilium intendere in aliquid*, vel *aliquem*: ut apud Terent. Heaut. III. 2. 2. *intendenda in senem est fallacia*. Et Cicer. de Invent. II. 34. *Nunc in alteram Concessionis partem considerationem intendemus*. At in loco Terentii, qui est Andr. IV. 3. 18. *Consilium*, quod nunc *repudiat*, et antea *intenderat*, notat rationem rei gerendæ, in quam animum intenderat.

(9) *Nec tu solvendo eras.*] Liv. II. 9. *Tributo plebe liberata; ut divites conferrent, qui oneri ferendo essent*. Tac, An. XI. 3. *quæque alia conciliandæ misericordiæ videbantur*. Sall. Catil. 46. *Pœnam illorum sibi oneri, impunitatem perdundæ Reip. fore*, scil. *idoneam*. Vide etiam infra ad *Bonæ*. Sæpe tamen hi Dativi simpliciter in talibus locutionibus Finem notant: Tac. An. II. 31. *Nec ad invidiam ista, sed conciliandæ misericordiæ, refero*, ibid. cap. 4. *Tum Cæsar componendæ Armeniæ deligitur*. Cap. 21. *Subducit ex acie legionem faciendis castris*. Cap. 46. *Augendæ dominationi certatur*. Sic *Triumviri Reip. constituendæ, agro dividundo, Prætor juri dicundo*. Sallustius ita ferme Genitivos adhibet, Catil. 6. *Imperium Regium*

viis diebus; et apud Jurisconsultos Titulus est, *de aqua pluvia arcenda*. Ovid. *Pluvioque madescit ab Austro*. « [Lucr. *Mittunt humorem pluvium*; *Humor* » *quo pacto pluvius concrescit in altis Nubibus*.] » Cato R. Rust. *Quum tempestates pluviæ fuerint*. Æneid. 1. *Pluviasque Hyadas*.

Aqua, s. fluvius, s. amnis. *Confluens*, *profluens*, *torrens*, Adjectiva sunt, in quibus absolute positis intelligitur *aqua*, *fluvius*, vel *amnis*. Cic. 2. Natur. *Nam ut profluens amnis*, *aut vix*, *aut nullo modo*, etc. Lucanus lib. 2. *Torrenti sanguine*. Livius lib. 1. *Pueros in profluentem aquam mitti jubet*. Virgil. 2. Georg. *Nec non et torrentem undam levis innatat alnus*: idem lib. 10. *Torrentis aquæ more furens*: Idem, *Torrentia flumina*. « [Ulpianus leg. 1. ff. de » flum. *Fluminum quædam sunt perennia*, *quædam* » *torrentia*. *Perenne est*, *quod semper fluit*; *Torrens*, » *quod tantum hyeme*. Ovid. 2. Pont. 3. *Quo magis* » *admiror*, *non*, *ut torrentibus undis*, *Communis* » *vitii te quoque labe trahi*. Curtius 8. *Urbs cingitur* » *amne torrenti*. Justin. lib. 4. *Nusquam alias tam* » *torrens fretum*. Curtius lib. 9. *Torrentia præcipitia* » *alveo incurrunt*. Lucret. *In medioque sitit torrenti* » *flumine potans*.] »

Aquæ. *Bajanæ*, *Albulæ*, *Calidæ*, *Frigidæ*, *Stativæ* supple aquæ.

Arbor. *Delphica laurus*, *tarda morus*, *patula fagus*, subaudi *arbor*: nam nomen generale rectius subauditur, aliquando additur. Plinius libro 12. cap. 21. *Taxi arboris succum*. Suetonius Vesp. *Arbor quoque cupressus in agro avito*. Gellius lib. 9. cap. 6. *Folia olearum arborum*. Unde propriè Ennius dixit, *Capitibus nutantes pinos*, *rectosque cupressos*: de quo vide Gell. l. 13. c. 20. « [et Diomedem, qui testatur, *Pinus* » in masc. et fœm. genere inveniri.] » Hinc Catullus

quod initio conservandæ libertatis, atque augendæ Reip. fuerat. Jug. 88. *Quæ postquam gloriosa modo, neque belli patrandi (esse) cognovit*. Ubi Vide Rivium. Histor. I. *Omnia retinendæ dominationis honesta existimat*. h. e. quæ pertinent ad domin. retinendam: nisi malis intelligi in his *causa*, *gratia*. Vide Sanctium infra ad vocem *causa*.

dixit, *ulmum maritum* : nam maritus adjectivum est. Vide Virg. « [In *Oliva* subauditur *arbor*, sicut in » *Olivum* involvitur *unguen.*] »

Colum. lib. 5. cap. 10. *Eodem tempore juglandem, et pineam, et castaneam serere oportet*, subaudi *arbores* : nam hæc nomina adjectiva sunt. Vide *Nux.*

Argumentum. *Antecedens*, *Consequens*, adjectiva sunt, sed in absolutis deest *argumentum.* Cic. in Topic. *Alia ex antecedentibus, alia ex consequentibus.*

Ars vel scientia. In illis, *Grammatica*, *Rhetorica*, *Dialectica*, deest, *ars.* Varro lib. 4. ling. *artificibus maxima causa ab arte: id est, ab arte medicina medicus ut sit; a sutrina sutor.* « [Vide infra *Taberna.* Julius » Firmicus, *Minerva artis textrinæ magistra.* Plaut. » Capt. *Carnificinam facere*, subaudi *artem* : sicut » Idem dicit, *facere artem ludicram* : *Carnificinum* » quoque *cribrum*, dixit Mostel.] » Ter. Hecyr. *ab arte musica* ; ibid. *artem musicam.* Quinctil. lib. 2. (10) *Namque uno modo fit appositum* ars Rhetorica, *ut* navis piratica, *altero nomen rei, qualis est*, philosophia, amicitia. Hæc ille ; cui ut in priore parte faveo, sic in posteriore obsto : nunquam enim ex adjectivo nomine fiet substantivum, ut diximus. Gell. lib. 16. cap. 10. *Rei grammaticæ peritus.* Plin. *Hippocrates clarissimus medicinæ scientiæ.* « [Hygin. fab. » 274. *ne quis servus artem medicinam disceret.*] »

Assium vel assibus. *Duodecim æris ; octonis æris ; decem millibus æris*, (11) subaudi *assibus.* A. Gell.

(10) *Namque uno modo fit appositum.*] Locus hic occurrit lib. II. cap. 14. ubi agitur de *Rhetorices* nomine et etymo, atque adeo traditur hisce verbis, eam vocem modo esse *Appositum* seu Adjectivum, veluti quum dicitur *ars Rhetorica*, modo esse *Nomen rei*, seu Substantivum, quale est *philosophia*, *amicitia.* At in hoc posteriore modo non fit verum Substantivum, sed Substantivi speciem accipit per Ellipsin ; quod et Sanctius voluit in verbis, quæ sequuntur.

(11) *Subaudi assibus.*] Ego potius subaudirem *libris*, quod est vocabulum generalius, et proinde distinctionis gratia recte ac passim recipit τὸ *æris.* At vero *asses æris* vix putem antiquis temporibus dictum, quippe quum *asses* non fuerint nisi ærei, et nil aliud fuerint olim, quam libræ æris. Unde recte apud Gellium *viginti quinque æris*, scilicet libræ, exponuntur per XXV. *asses.* Vide Dissertationem nostram de *Ære gravi.*

lib. 20. cap. 1. *Si injuriam alteri facit, viginti quinque æris pœnæ sunto : quis enim erit tam inops, quem ab injuria facienda viginti quinque asses deterreant?* Budæus Agricola.

« [Auctoramentum. Livius 44. *Vix glodiatorio » accepto, decem talentis, ab rege, rex in eam » fortunam recidit*, subaudi *auctoramento*, vel *præ- » mio*, quod Gladiator accipit, ut arenæ locet ope- » ram.] »

Avis. Virg. 4. Æneid. *Solaque culminibus ferali carmine bubo Visa queri. Retulit*, inquit Servius, *ad avem, nam Bubo masculinum est : sæpe enim mutamus genus, referentes ad generalitatem; ut si dicamus*, bona turdus; *referendo ad avem : aut* prima est A, *referendo ad* Literam, *cum A sit neutrius generis.* Hæc Servius; quæ verba si Grammatici adverterent, multa inepta vitarent. Ovidius, *Martia picus avis.* Martial. lib. 13. de Phasiano, *Argiva primum sum transportata carina.* Plinius de psittaco, *India hanc mittit* : idem de Apodibus lib. 10. cap. 39. *Hæ sunt, quæ toto mari cernuntur.* Lucret. lib. 4. de accipitribus, *Visæque volantes.* Hinc Virgilius; *Aëriæ grues*, et *Strymoniæ grues.* Vide *Arbor*, *Amnis*, *Herba*, *Urbs.*

In illis etiam adjectivis, *ales*, *præpes*, *volucris*, deest, *avis.* Cic. in Arato, *Inde est ales avis lato sub tegmine cœli* : idem, *Pulcherrima præpes læva volavit avis* : idem 1. Natur. *cum volucres angues ex vastitate Libyæ.* Valer. Maxim. lib. 1. cap. 6. *quorum majorem numerum præpetes diripuere aves.* Apul. de Deo Socrat. *igitur ales bestia prævenit* : et lib. 5. Asini : *Alitibusque bestiis.* « [In Pervigilio Veneris, » *Pueri mater alitis*, pro alati Cupidinis.] »

Bestiæ, vel Pecudes. Ovidius. *Terra feras cepit*, subaudi *bestias*, Cicero, *Nam cum ceteras animantes abjecisset ad pastum.* Virgil. *Nulla neque amnem Libavit quadrupes, neque graminis attigit herbam.* Varro 2. Rust. *Et pertinent ad feras bestias ac sylvestres.* Cicero, *Quam varia genera bestiarum, vel cicurum, vel ferarum.* Livius lib. 34. *sicuti feræ bestiæ irritatæ.*

Valer. Maxim. lib. 2. cap. 2. *feris bestiis objecit.* Curtius lib 5. *Quasi feras bestias ipsos posse deprehendi* : idem lib. 6. *cum feris bestiis res est* : idem lib. 8. *Mittor ad feras bestias* : ibid. *vivendum esse in solitudine , veluti feræ bestiæ.* Potest et intelligi *pecudes* : nam *pecudes* omnia dicuntur animalia. « [Lucretius , *Inde feræ pecudes persultant pabula læta.*] » Varro libro 2. Rustic. cap. 5. *Qui gregem armentorum emere vult , observare debet primum , ut sint hæ pecudes ætate potius* , etc. ibid. cap. 1. *Etiam nunc in locis multis genera pecudum frerarum sunt aliquot.* Mart. *Affuit immistum pecudum genus omne ferarum.*»

Bonæ. *Homo frugi* , *homines frugi* , (12) subaudi *bonæ* : *Frugi* enim genitivus est a *Frux* , extrito S , « [sicut in *Mehercle* factum ait Cicero , pro *Mehercules.*] » Antiqui dicebant *bonæ frugis* , postea *bonæ frugi* , deinde *frugi* tantum. « [Servius in illud Virg.

(12) *Subaudi bonæ.*] Non necesse arbitror subaudiri semper τὸ *Bonæ* , quum per se sententiam hac quidem perte absolvat ista phrasis , significetque hominem frugi natum , utilem sibi vel aliis. Plaut. Asin. I. 3. 23. *Lena , quæ frugi esse vult , non bene agit cum quiquam amante* , h. e. utilis sibi , et suam artem diligenter curans. Neque vero τὸ *Frugi* , etiam si addatur *Bonæ* , necessario Genitivum in his esse arbitror, sed posse etiam Dativum esse , et intelligi vel *idoneus* , vel *natus* : in qua sententia certe Priscianus fuit , Vide eum lib. VI. p. 682. et lib. XI. p. 924. Et ita solent aliis quoque jungi Verbis et Nominibus Dativi. Tacit. An. I. 51. *Incessit itineri et prælio* , scil. paratus , idoneus. Sall. Catil. 32. *Quod neque insidiæ Consuli procederent* , h. e. insidiæ Consuli structæ. Cic. Parad. V. 2. *Quæ est ista servitus tam claro homini , tamque nobili.* Sed et ita forsan *Res mancipi* , h. e. res , qualis , et quo jure , mancipi venditur a populo. Nam et hunc Dativum esse , tradit ibidem Priscianus. Vide et quæ notavimus IV. 2. 1. pag. 529. de Vocabulo *Oppido.* At Vossius Anal. I. 46. et Ursinus To. I. pag. 131. Genitivum esse volunt. Et sane Plinius XXXIII. 3. *qua consuetudine in his emptionibus , quæ mancipii sunt , etiam nunc libra interponitur.* Ut adeo liquere ex eo loco videatur , rectius vocem *Mancipi* pro Genitivo haberi , ut contractam ex *Mancipii* , eo sensu quo dicitur passim *Mancipio* aliquid emi vel vendi. Denique ita Munerum nomina , velùti *Xviri stlitibus judicandis* , *IIIviri Reip. constituendæ* , *agro dividundo* , etc. Vide supra ad Vocem *Aptus.* Certe illa detractio literæ S in Genitivis non probatur exemplis *Achilli* , *Persi* , à Servio allatis. Sunt enim hi Genitivi , non ab *Achilles* , *Perses* , sed ab *Achilleus*, *Perseus.* Etenim triplici modo enunciaverunt Veteres , Græci et Latini , hæc pro-

» *Immitis Achilli ; Propter homœoteleuton*, inquit, » *detraxit S literam, non solum necessitatis, sed et* » *euphoniæ causa. Sallust.* A principio urbis ad » bellum Persi Macedonicum. *Detrahitur autem S* » *tertiæ declinationis genitivo.*] » Cic. Attic. lib. 4. *Permodestus ac bonæ frugi homo.* Plaut. Capt. *Fui ego lepidus, neque bonus vir unquam, neque frugi bonæ :* idem Cas. *Bonæ frugi hominem jam pridem esse arbitror.* Ulpianus, *Sed si bonæ frugi servus intra annum*, etc. Budæus in pandect. *Frugi bonæ, et bonæ frugi, cum dicebant, probum officiosumque consummate significabant : quanquam apud Gellium, frugis bonæ legitur.* Hæc ille. Plaut. Milit. *Fac sis frugi.*

Cacumen. « [*Cacumen* subauditur in isto Horat. » *Ventum est ad summum.* Lucr. extremo lib. 5. » *Namque alia ex alio clarescere corde videbant,* » *Artibus ad summum donec venere cacumen.*] »

Campus, vel Spatium. Horat. 3. Carm. *Catus idem per apertum cervos jaculari*, subaudi *campum*, ut notat Lambinus.

Canis. *Molossus*, *Gallicus*, *Lacon*, *Canarius*, subaudi *canis*. Virgilius : *canibus succincta Molossis :* Horatius 1. Sermon. *Simul domus alta Molossis Personuit canibus*. *Canis Gallicus*, Ovid. lib. 1. Metamorph.

« [Canticum. In *Classicum*, *Bellicum*, subauditur » *canticum*. Cic. *Bellicum me cecinisse dicant.* Livius, » *Vocatis classico ad concilium militibus.*] »

pria nomina, ut scil. dicerent *Persa, sæ : Perses, sis : Perseus, sei*, vel *si*. Exempla singulorum passim occurrunt. Et a Nominativis in *Eus* formatos esse hos Genitivos, multis, ut solet, ostendit exemplis Vossius Anal. II. 9. Adde, haud facile ideo reperiri tales Genitivos tertiæ declinationis in nominibus Appellativis, quale hoc *Frugi* est. Et si reperiuntur, eorum illa sunt nominum, quæ simul tertiam et quintam Declinationem admittunt, veluti *Plebs* et *Plebes*, unde *Tribunus plebis* et *Tribunas plebei*. Adhibetur autem hoc *Frugi* sæpe ita absolute, quasi esset Adjectivum, unde crediderunt quidam esse Nomen indeclinabile. Plautus Asin. V. 2. 7. *Ego illum putavi Siccum, Frugi, Continentem*, cui respondetur, *At nunc scito illum Madidum, Nihili, Incontinentem.* Phædr. fab. 63. *at alteram lanificam*, et *Frugi rusticam.* Cicero Famil. XVI. 21. *cujus Frugi severaque est vita.*

Capilli, vel crines. Cic. *Non cani, non rugæ, repente autoritatem afferre possunt*, subaudi *capilli.* Ovid. 2. Metamorph. *Et glacialis Hyems canos hirsuta capillos.* Lucanus 1. *Turrigero canos effundens vertice crines.*

Caro. *Utor bubula, suilla, ferina, ovilla, agnina, caprina*, subaudi *carne.* Sallust. *Gætulis cibus erat caro ferina:* Idem, *Numidæ plerumque lacte et ferina carne vescebantur.* Pomp. Mela. lib. 1. *cibus est caro; plurimum ferina.* Horat. Epist. 15. *vilis agninæ.* Vide Lambinum.

Castra. Curt. 3. *Stativa illic habuerat Cyrus*, (13) deest *castra.* Cic. *Omnes agros, stativa, portus.* Cæsar 3. Civil. *Eodemque die uterque eorum ex castris stativis exercitum educunt:* et paulo post, *Scipio in castris stativis biduo moratus.* Cic. 7. Verr. *castra stativa:* Idem 12. Philip. *Hæc custodia, hoc præsidium stativum.* Sallust. Jugurtha, *plerumque milites in stativis castris habebat.*

Causa, vel gratia, vel ergo. Terent. Adelph. *Ne id assentandi magis, quam quod habeam gratum, facere existimes*, deest ἕνεκα, vel χάριν, id est, *causa*, vel *gratia*, vel etiam *ergo.* Virgil. *Illius ergo Venimus:* Idem, *Justitiæne prius mirer, belline laborum?* Ovid. 2. Metam. *Successorumque Minervæ Indoluit.* Sallust. 1. Histor. in oratione Philippi, *exercitum opprimendæ libertatis habet.* Vide Aldi Scholia in Sallust. et Brissonium. Tacitus lib. 2. *Germanicus Ægyptum proficiscitur cognoscendæ antiquitatis:* ibidem, *Pugnam pro Romanis ciens, ostentandæ, ut ferebatur, virtutis:* idem lib. 3. *Erectis omnium*

(13) *Deest castra.*] Idem vocabulum deest etiam, quando occurrit *Æstiva*, et *Hyberna.* Cic. Famil. II. 13. *Cum primum æstiva attigissem.* XVI. 27. *Incredibile est, quæ ego scio illos in æstivis fecisse.* Liv. XXXVII. 14. *Quieta æstiva acturos.* Suet. Tib. 11. *Ordo æstivorum tuorum.* Additur *Castra* ab eodem Suetonio in Claud. c. 1. *Obiit in æstivis castris, quæ ex eo Scelerata sunt appellata.* Tacit. An. I. 16. *Castris æstivis tres simul Legiones habebantur.* Sic *Prætorium* de Corpore Militum Prætorianorum absolute dicitur passim pro *Prætorium Castrum*, ut multis ex professo probavimus contra Ulr. Huberum in *Disquisitione nostra de Prætorio.*

animis petendæ e Pisone ultionis : ibid. *Crebro se militibus ostentasset ab Narnia* [illegible] *suspicionis* : ibidem, *Multa popul*[illegible]*tis*, *et firmandæ concordiæ* : idem lib. 4. [illegible] *pecuniam à Vario Ligure omittendæ dilationis ceperat.* Horat. lib. 3. *Da Lunæ propere novæ, da noctis mediæ, da puer auguris Murænæ*, supple *causa*. Vide Festum in voce *Ergo*, et Priscianum lib. 18. « [Nepos Timol. » *Nunc demum se* (14) *voti damnatum esse*, id est, » propter votum, quia id impetrarit, cujus causa » votum fecisset] »

Centena. *Debet decies*, aut *debet sestertiûm decies*, (15) integrum erat, *debet decies centena millia*

(14) *Voti damnatum.*] Dicitur id eodem modo, quo *Voti reus* Est autem *Voti reus*, qui se obligavit Diis ad præstandum aliquid, si consequatur id, quod petit. Id vero ubi jam consecutus est, dicitur *damnatus voti*, h. e. damnatus ad præstandum id, quod voto promisit. Hinc dicitur quis etiam *damnari votis* scil. solvendis, apud Virgil. Eclog. 5. Sic porro *Damnari pœnæ capitalis*, h. e. ad subeundam eam. Liv. XLII. 43. *Novus deinde Prætor capitalis pœnæ absentes decreto damnat.* Cic. de Sen. 12. *Qui in vinculis erant damnati rei capitalis.* In his intellige *sententiâ*, vel *pœnæ subeundæ ergo*, at istic *voti solvendi* vel, *voti suscepti et facti*, *ergo* Certe *gratia*, vel *ergo*, vel *nomine*, intelligendum est etiam in phrasi, qua quis dicitur *damnari scelerum*, quod memoravimus ad II. 2. not. 3. pag. 164. Et *damnare fraudis sub judice* apud Tacit. Ann. III. 36. Vide et mox ad vocem *Crimine.* Sed et simili modo dicitur *Veniam defectionis impetrare* apud Curtium VI. 1. ubi et sequentia eandem præferunt constructionem in MStis, (Vide Gronovium Patrem Observ. II. 12. pag. 305.) ex quibus proinde ita legendum, *Megalepolitanis, quorum urbs erat obsessa, defectionis ejus* (scil. causa) *Achæi et Elei CXX. talenta dare jussi.* Immo nihil frequentius hac Ellipsi in locutionibus quamplurimis. Unde et is, qui Urbi relinquebatur præfectus tempore Latinarum feriarum, ad quas omnes ex Urbe Magistratus proficiscebantur, dicebatur simpliciter *Præfectus Latinarum feriarum*, scil. *causa*. Vide Inscript. apud Spon Itiner. To. 1. p. 344. Ut adeo mirer Doctiss. ceteroqui Casaubonum ad Capitolinum in Marco Antonino cap. 4. ubi dicitur, *Nec multo post præfectus feriarum Latinarum*, scil. fuit, tradere, neque dictum aut dici potuisse, *præfectus feriarum Latinarum*, sed *præfectus Urbi Latinarum feriarum causa*, quomodo & istic rescribi proinde voluit, non sine manifesto, ut ex dictis patet, errore. Nec tamen opus, ut in ista locutione intelligatur semper *causa*, quum possint etiam alia intelligi, veluti *sacro*, aut *diebus*. Certe ita Tacit. Ann. IV. 36. *Ut Feriarum Latinarum diebus Præfectum Urbis Drusum*, etc. Sueton. Ner. 7. *Auspicatus est et jurisdictionem Præfectus Urbis Sacro Latinarum.*

(15) *Integrum erat, debet de-*

nummûm sestertiûm. Martial. XII. 10. *Habet Africanus millies.* Vide Bud. de Asse.

Cibus. Terent. *Vix de demenso suo*, deest *cibo*: sic dicimus, *diurno vivit, diario contentus est*, subaudi *cibo*. Plaut. Stich. *vos meministis quot calendis petere demensum cibum.*

Cinædus, vel puer. *Exoletus* adjectivum est, unde *exoleti* dicuntur cinædi adultiore, qui jam adolescere, id est, crescere, desierunt, ut ait Festus. Cic. *Semper exoletos, semper lupas, ducebat.*

Clitella. *Impono tibi, quia tu mihi imposuisti*; subaudi *clitellam*: urbanitatis gratia non exprimitur. Cicero Attic. *Clitellæ bovi sunt impositæ.* Plautus Mostell. *Sarcinam imponam seni*, id est, clitellam: ibid. *Vehit hic clitellas, vehit hic autem alter senex*: et infra, *Ego homines habeo clitellarios.* Cic. 2. Natur. *Nos onera quibusdam bestiis, nos juga imponimus.*

« [Cœlum. *Lucescit, Vesperascit*, subaudi *cœlum*.
» Nepos in Pelopida: *Cum Athenis interdiu exissent*,
» *ut vesperascente cœlo Thebas possent pervenire.*] »
Sub dio, subaudi *cœlo*: teste enim Capro Grammatico, (16) *sub divo veteres dicere solebant.* Horat. 1. Carm. *Namque Diespiter plerumque per purum egit equos.* Lucan. 1. *Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno*, subaudi *cœlo*. Virgilius Georg. *multa forent quæ mox cœlo properanda sereno.* Horat. lib. 2. Satyr. 4. *Massica si cœlo supponas vina sereno.* Livius 7. Maced. *Nursiæ sereno*: et infra, *sereno cœlo*. Vide *Tempus*.

Cœna. Sueton. Augusto, *Convivabatur assidue, nec unquam, nisi recta*: idem Vesp. *Sed et convivabatur assidue, ac sæpius recta, ac dapsile, ut macellarios adjuvaret.* Martial. lib. 8. *Promissa est nobis sportula*,

cies centena] Immo vero integrum est, *debet decies centies sestertiûm pondus argenti in nummis*, sicuti censet, et contendit Vir Summus, Joh. Frid. Gronovius in præclaro opere *de Pecunia Vetere*. Vide eum inprimis lib. 1. cap. 5.

(16) *Sub divo Veteres, etc.*] Nihil in his est argumenti ad probandam, quam Sanctius recte statuit, Ellipsin. Repone ergo, *sub divo cœlo Veteres, etc.* ac vide Flavium Caprum in Libello *de Orthographia.*

recta data est, subaudi *cœna*. Sueton. Domitian. (17) *Sportulas ad rectas cœnas redegit.*

Consilium. *Perstat in proposito; arcanum celat; secretum custodit*, subaudi *consilium*, [vel *Negotium*, et sic deinceps] Juvenal. *Si te propositi nondum pudet, atque eadem est mens*, subaudi *consilii*. Horat. in Odis, *arcana consilia* dixit. Val. Maxim. lib. 2. cap. 1. *arcana consilia patrum* : idem lib. 3. cap. ult. *propositum consilium*. Hinc dicimus, *a secretis*, subaudi *consiliis*. Sallust. *Falso queritur genus humanum*, (18) subaudi *consilio*. Vide et *Judicio*.

« [*Certum est facere, abire*, subaudi *consilium*. » Plaut. Epid. *Eundem senem oppugnare certum est* » *consilium mihi*, pro consilium bene visum et con- » sultum. Etiam in *consulto* subauditur *consilio*. Plaut. » Truc. *Consulta sunt consilia, quando intro adve-* » *nerunt*, id est, jam inter se compacti sunt. Paulus » quoque Jurisc. dixit, *consulto consilio*.] »

Constitutus. (19) Cicero de Senect. *Ille vir haud magna in re, sed fidei plenus*. Horat. *Me libertino patre natum, et in tenui re*, subaudi *constitutum*.

Copia. In verbis copiæ et inopiæ, si sit genitivus, potest intelligi *copia*, (20) vel, more Græco, præpositio ἐκ : ut, *eges medici*, subaudi *copia*, vel *egestatem : abundas pecuniarum*, deest *copia*. Cæsar. 2. Civil. *Quæ res omnium rerum copia complevit exercitum* : Idem lib. 1. Gal. *Abundare copia omnium rerum* : et lib. 8. *abundare copia frumenti*, « [Livius » 38. *Urbem plenam omnium rerum copia invenit*. » Vide infra in Hellenismo.] »

(17) *Sportulas ad rectas, etc.*] Verba Suetonii in Domit. cap. 7. sunt, *Sportulas publicas sustulit, revocata cœnarum rectarum consuetudine.*

(18) *Subaudi Consilio.*] Immo potius, *nomine*, *modo*, *negotio*, ut in omnibus ejus formæ Adjectivis, quæ Adverbiorum speciem habent, veluti, *Tuto*, *secreto*, etc. Ita mox *consulto* et *inconsulto* Participia sunt, et intelligitur *negotio*, *modo*, sic *augurato*, *cognito*, etc. Neque id minus verum est, eo, quod alicubi legatur *consulto consilio*. Vide et infra ad *Judicio*.

(19) *Cicero de Senect.*] Confer, quæ notavi supra ad Vocem *Affectus*.

(20) *Vel more Græco præpositio ἐκ.*] At tu vide, quæ notavimus supra ad II. 3. pag. 167. 168.

« [Corona. Plautus Capt. *Collus collaria caret*, » subaudi *corona* : quicquid enim coronat, sive ambit » collum, *corona* dicitur : ut Nævius, *collum marmoreum torquis gemma coronat.*] »

Civica donatus, muralem, et obsidionalem adeptus; Gramineam ei milites obtulerunt, lauream meruit; subaudi *coronam*. Sueton. Jul. *Jus laureæ coronæ* : Idem, *Nero coronam capite gerens Olympicam, dextra manu Pythiam*. Plinius lib. 7. *Primus omnium eques coronam muralem acceperat, sex civicas*, Idem lib. 16. cap. 4. *Hinc civicæ coronæ, militum virtutis insigne*. « [Servius in 1. Æneid. *Si* sertos *dixero, adde* Flores, *si* sertas, *adde* Coronas, *ut Lucanus, Accipiant sertas nardo florente coronas*. Hæc » Servius. Itaque et *serta* adjectivum est, addique » debet *coronamenta*. Virgil. *Serta procul capiti tantum delapsa jacebant*, aut subaudi *negotia*, ut serta » negotia florum sint serti flores. Vide *Negotium*.] »

Crimine, vel actione. In verbis accusandi, aut absolvendi, si genitivus reperiatur, deest *crimine* : ut, *furti damnatus; repetundarum absolutus*.

(21) Barbare vero dices, *accuso te criminis*; quia nullum verbum regit genitivum. Cicero pro Ligar. *Fuerint cupidi, fuerint irati, fuerint pertinaces, sceleris verò crimine, furoris, parricidii, liceat Pompejo mortuo, liceat multis aliis carere* : idem 5. epistol. *Ne vitium arrogantiæ subsequatur*. « [Nepos Milt. » *Hic etsi crimine Pario est accusatus* : et Themist. » *Hoc crimine, proditionis absens est damnatus*.] » Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. *Quapropter non es dam-*

(21) *Barbare vero dices, etc.*] Non ita barbare hæc dici ostendimus allatis exemplis jam supra ad II. 3. pag. 164. Verum quidem est, quod subjungitur, a nullo Verbo regi Genitivum, sed non opus est τὸ *criminis* regi in hac locutione a Verbo, cum satis commoda statui queat Ellipsis, vel τῷ *Causa*, aut *Ergo* ut in *Damnare* paulo ante fieri ostendimus, vel τῷ *Nomine*, ut ex Cicerone mox censet Scioppius. Atque ita *Reus sceleris, facti*, etc. quæ passim occurunt. Sed et ita exponendus Livius. I. 32. *Quarum rerum, litium, causarum, condixit Pater patratus Populi Romani Patri patrato Latinorum*, intellige, *nomine, causa*. Locus Nepotis ex Themist. adversatur Sanctio : nam et istic τὸ *proditionis* regitur a *Nomine*, per Ellipsin omisso.

nandus rigoris rustici crimine, *C. Mari* : idem lib. 4. cap. 2. *Qui incesti crimine a tribus Lentulis accusatus* : ibid. cap. 6. *Et diri facti crimine sub magno judice damnatum* : et lib. 6. cap. 1. *Crimine impudicitiæ damnatus est* : ibidem cap. 5. *Filius ejus adulterii crimine damnatus*. Apul. lib. 7. in princ. *Crimine latrocinii in hospitem mihi charissimum postulabar*. Vide Hadrianum Cardin. *Facinoris crimen*. Horat. lib. 2. Sat. 3. *An commotæ crimine mentis Absolves hominem, et sceleris damnabis eundem?* « [Virgil. 6. Æneid. *falso damnati crimine mortis*.] » Ovid. 5. Fast. *Sceleris crimine damnat avos*. Martial. lib. 11. *Arguimur lentæ crimine pigritiæ*. Statius 2. Theb. *Nec furibundæ crimine mentis Arguerim*. Specialia enim crimina in genitivo possunt apte poni, si a generali voce regantur; *scelus* autem, ut inepti aliqui disputant, generale nomen non est, ut ex testimoniis citatis colligitur. Nec me movet illud ad Herennium lib. 4. *Si quam unius peccati mulierem damnabant* : Nam nomen *peccati*, etiamsi generale sit, ut *crimen*, adjunctione adjectivi *unius*, fit speciale; itaque deest *crimine*. Quo etiam modo Livius lib. 3. dec. 1. dixit, *Unius tantum criminis nisi te vindices*. Quo in loco Perionius, aut Græco more dictum, aut aliquem ablativum deesse contendit; mihi videtur deesse, *actione*, ut sit, nisi te vindices ab actione sive accusatione unius criminis. Cic. 2. Offic. *judicio capitis arcessas*. « [Potest tamen et ablati- » vus, *Nomine*, subaudiri, ut *Criminis nomine* sit » causa criminis seu criminosa. Cic. *Damnatus nomine* » *conjurationis*.] »

Crimen. Cic. 2. de legibus; *Quique non paruerit, capital est*. Plaut. Menech. *Nunquam ædepol fugiet, tametsi capital fecerit*, subaudi *crimen*. *Capital* etiam erat linteum capitis in sacrificiis. Vide Festum.

Culmen. *Superba tecta*, *hospita tecta*, *recipere se in tecta sua*, subaudi *culmina*, *fastigia*, vel *negotia*, vel *ædificia*. « [Servius in Eclog. 1. *Ideo culmina* » *dicta sunt tecta*, *quia veteres ædificia culmo con-* » *tegebant*, id est, *paleis*, *vel stipula e messibus*.

Virgilius

» Virgilius 2. Æneid. *Turres, et tecta domorum* » *culmina convellant.* Potest etiam subaudiri *tuguria.* » Vitruv. lib. 2. cap. 1. *Nonnulli ex ulva palustri* » *componunt tuguria tecta.* Similiter in *Lacunar* » subauditur *tegmen* : nam *Lacunar* pro *lacunare* » adjectivum est.] »

Culpa. Magna est quæstio inter eruditos, de *noxa*, et *noxia.* Valla lib. 6. cap. 35. asserit, *noxam* esse damnum, *noxiam* vero nusquam reperiri. (22) Ego assero, *noxam* esse damnum, sive nocumentum; *noxiam* vero esse nomen adjectivum, in quo subintelligitur *culpa.* Terent. Eunuch. *Unam hanc noxiam mitte*; idem Heaut. *Magnum hoc quoque signum est, dominam esse extra noxiam*: idem Phorm. *Hic in noxia est; ille ad defendendam causam adest.* Ita dicimus, *nocere noxam*, id est, dare damnum, non autem, *nocere noxiam.* Hæc vera differentia est, quicquid dicat Tribonianus. Juvenal. Satyr. 4. *Rubrius offensæ veteris reus, atque tacendæ*, subaudi *culpæ.* « [Servius in illud. Virg. » *Unius ob noxam*; *Noxam*, inquit, *pro*, *Noxiam.*

(22) *Ego assero noxam, etc.*] Accipio hanc distinctionem, et *noxiam* arbitror cum Sanctio esse potius Adjectivum, in quo intelligatur *culpa*, vel *res*; quam Substabtivum ex *Noxa* formatum; per ἐπενθέσει τῆς literæ I, ut voluit Donatus et alii. Sic *Noxius* pro reo. Tacit. Ann. V. 11. Eum *ut noxium conjurationis ad disquisitionem trahebat.* Sed *Noxam* censeo, non modo significare damnum seu nocumentum, ut apud Livium XXXIII. 20. *Vetarint eos adventum pertimescere Regis; nihil his aut sociis eorum noxa futurum fraudive.* Tac. III. 13. *quod neque convicium noxæ reo, neque defensum absolutioni erat*; h. e. malo, quod in damnatione et pœna inest. Sed et notare simul ipsum quoque crimen seu maleficium, et pœnam criminis. Prius vide apud Livium V. 47. *Reum haud dubium ejus noxæ*, h. e. criminis. Alterum declarat usitata locutio JCtis, *Noxæ dedere*; h. e. dedere ad malum pœnæ ad nocendum quocunque modo illi, qui deditur. Plane ut Livio dicitur paulo ante adventus Regis nullis *noxæ futurus.* Et hinc apud Sallust. Histor. lib. 1. in Oratione Philippi, *vellem, prava incepta consultoribus Noxæ esse*, Et ibid. *Angi Noxarum metu*, h. e. pœnarum. Simplicius id putem, quam, quod nonnulli volunt interpretes, ut *Noxæ dedere* accipiatur pro *dedere noxæ nomine.* Et videtur isthæc expositio clarissime refutari ex l. 1. §. 15. D. de Vi, ubi Dominus dicitur, *ipsos se vos, maleficii causa, noxæ dedendo immunis esse.* Manifeste enim istic. *Noxæ* est Dativus, ac a *maleficio* distinguitur. Sed et sic *Noxam mereri* pro pœna po-

„ *Et hoc interest, inter Noxam, et Noxiam, quod* „ *Noxia* culpa *est, id est*, peccatum; *Noxa autem* „ pœna.] „

Cubiculum. Plinius lib. 30. cap. 6. *Post hæc jubent eum in pariete dormitorii ejus tectove includi:* ibid. *Eo liberat et lacerta viridis, viva in olla ante cubiculum dormitorii ejus suspensa.*

(23) « [*Cursum* subaudi in *Tendimus in Latium.* „ Nepos in Milt. *Morandi tempus non habens,* „ *cursum direxit, quo tendebat.*] „

Datum. Virg. 4. Georg. *Scis, Proteu, scis ipse, nec est te fallere cuiquam*, subaudi *datum*, vel *concessum*, (24) Vide *Facultas.*

nitur apud Petron. Immo diserte id ita interpretari videtur ipse Liv. VIII. 28. *Ne quis, nisi qui Noxam meruisset, donec Pœnam lueret, in compedibus teneretur.* Vide et Festum. Quin et ipsam culpam ac reatum significat *Noxa.* Hinc apud Gell. IV. 2. ex edicto ædilitio titulis vendendorum servorum adscribi dedebat, *quis fugitivus, errove sit, noxave solutus non sit.* Sic et Livius XXIII. 14. *Eos noxa, pecuniave sese exsolvi jussurum.* h. e. reatu, cui erant obnoxii, *ausi* quippe *capitalem fraudem*, et pecunia, quam debebant. Sic XLV. 31. *Noxa liberati interfectores.* Et I. 59. de stupro Lucretiæ, *avertendo Noxam ab coacta in Auctorem delicti.* Sueton. Aug. 67. *Illum a quo simul ambulante incurrenti repente fero apro per metum objectus est, maluit timiditatis arguere, quam Noxæ, remque non minimi periculi, quia tamen Fraus aberat, in jocum vertit*: ubi prorsus videtur poni pro fraude et culpa. At vero in illo sensu damni dati, et mali, porro per pœnam accipiendi, seu ipsius pœnæ, poni potest τὸ *Noxia* quoque, ita ut intelligatur *Res.* Liv. XLI. 23. *Sine ullius eorum, quos oderat, noxia*, h. e. damno et malo. Et Plautus sæpe *Commereri* et *mereri noxiam.* Vide Mostell. V. 2. 26. et Trin. I. 1. 1. Adde Festum, apud quem Servius Sulpicius exponit *noxiam* per *damnum*, et Imp. Justin. Instit. de *Noxalibus actionibus.* Sed cujus, vel Triboniani, distinctionem Sanctius rejicit, et recte, si voluerunt illi eam fuisse hisce vocabulis propriam ac perpetuam. Mihi certe videtur utrumque fere idem significare, et ideo promiscue sæpe adhiberi; sed tamen usu magis frequentatum, ut *Noxa* pro nocumento ipso et maleficio, ac ejus pœna ponatur, at *Noxia* pro culpa. Vide et Opuscula de Latinitate JCtorum Veterum pag. 8. etc. et ubi Doctiss. Dukerum.

(23) *Cursum subaudi, etc.*] Vel potius *Iter.* Virgil. Aen. VI. 240. *Quam super haud ullæ poterant impune volantes Tendere iter pennis.* VII. 7. *Postquam alta quierunt Æquora, tendit iter velis.* Ovid. Metam. II. 547. *Ad Dominam tendebat iter.* similiter Auct. B. Africani cap. 11. *At gressumque ad mœnia tendit*, Virg. Aen. I. 414. Vide et infra Sanctium in Voce *Iter.* Potest etiam intelligi *Sc.* Plautus Pseud. I. 2. 81. *Tenes, quorsum hæc se tendant, quæ loquor?* Si enim edidit Taubmannus, et habent MSti, eo teste.

(24) *Vide Facultas.*] Nulla ta-

Dei. *Per superos et inferos rogatus*, subaudi *Deos*. Horat. *Carmine Dii Superi placantur, carmine Manes*: idem, *Me diis miscent Superis*: idem 4. Carmin. *Dii Superi*. Apulej. *Utrum Lar sit, an Larva, Deum Manem vocant.*

Dens. Persius. *et genuinum fregit in illis*, subaudi *dentem*. Sic in illis, *caninus*, *maxillaris*, *molaris*, *columellaris*, de quibus Plin. lib. 11. cap. 37.

Dicto. Virgil. *Ocyus huc omnes*: idem, *Ocyus incubuere omnes*, (25) subaudi *dicto*: idem, *Et dicto citius tumida æquora placat.*

Dies. Ovid. in Fast. *Bruma novi prima est, veterisque novissima Solis*, subaudi *dies*, vel *lux*: Dies enim, quia est ambiguum, utroque in Genere suppletur: ut, *quarto Idus*, *tertio Kalendas*, subaudi *die*.

Virgil. *Meus est natalis*, subaudi *dies*. Cicero Attic. *Hæc ad te die natali meo scripsi*: idem Bruto: *nam die tuo natali victoria nunciata*. Terent. Phorm. *Ubi erit puero natalis dies*. Errat igitur Valla lib. 4. cap. 10. « [Plautus Trin. *Tu in perendinum paratus sis, ut ducas uxorem*; subaudi *diem*: Cicero, *Utrum diem tertium, an perendinum dicere oporteat*. Cæsar 5. Gall. *Perendino die*. Afranius Privigno, *Festis promiscue, atque profesto, concelebras focum*, subaudi *diebus*, et *die*. Plaut. Aulul. *Festo die si quid prodegeris, profesto egere liceat*. Cicero, *Aliquem in crastinum differre*: idem, *Aliquid crastinus dies nobis pollicetur*.] »

Agonales, *Appollinares*, *Fasti*, *Nefasti*, subaudi *dies*. Vide *Festa*. Plinius lib. 33. cap. 1. *Publicatis diebus fastis.*

men istic hujus Ellipseos exempla memorantur. Ego vero in hisce locutionibus si quid intelligendum sit, eam tamen *facultatis* vocem potissimum intellexerim. Certe Terentius addidit *Facile*, Adelph. V. 4. 8. *Cuivis facile est noscere*, ubi potuisset dixisse, *cuivis est noscere*. Sed tamen posse hæc etiam absque Ellipsi commode satis exponi, ostendimus in Notis ad Vocem *Libido*. Ceterum Auctor voluit sine dubio lectorem remittere ad Vocem *Potestas*, ubi plura hujus locutionis exempla ab ipso adferuntur.

(25) *Subaudi dicto.*] Malim *So-*

Dies, vel Tempus. Cicero 1. Catil. *Dixi, cædem te optimatum contulisse in ante diem. V. Cal. Novemb.* idem. Attic. lib. 3. *de Q. Fratre nuntii nobis tristes venerunt, ex ante diem Non. Jun.* et lib. 2. *Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem XV. Kalend. Novemb. distulit.*

Digitus. Adagium, *Minimo provocare*, subaudi *digito*: sic *auricularis*, *annularis*, *medicus*, *infamis*: Pers. *Infami digito, et purgalibus ante salivis.*

Domus. Ovid. *Regia Solis erat sublimibus alta columnis*, subaudi *domus*. Seneca in Agamem. *Perlucet omne regiæ vitium domus.* Sic *basilica*, subaudi *domus*. « [Vitruv. lib. 8. cap. 4. *Zama* » *civitas Afrorum, cujus mœnia rex Juba duplici* » *muro sepsit, ibique regiam domum sibi cons-* » *tituit.*] »

Domum. *Uxorem duxit*, subaudi *domum*, vel *in domum*. Plaut. Aulul. *Volo te uxorem domum ducere.* Terentius Phorm. *Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum*: idem Hecyr. *Nunquam se illa viva uxorem ducturum domum.* « [Plaut. Aulul. *Redi,* » *atque intus serva*, (26) subaudi *domum*: idem » Cistel. *Sine filiam tuam esse hic triduum, et* » *servare apud me*: Et Mil. *Serva istas fores; hoc* » *observabo ostium.* Terent. *Solus Sannio servat* » *domi*, subaudi *ædes*. Plaut. Mostel. *Natus nemo* » *servat in ædibus*, id est, nemo est domi, qui » domum velut custodiat.] »

ENS. Livius; (27) *Ego Annibal peto pacem*, subaudi *Ens*. Priscianus lib. 18. cap. 1. *Est autem,*

lito. Vide quæ notavi ad II. 10. not. 6. pag. 220.

(26) *Subaudi domum.* Malim *res meas*. Sic mox supplendum illud ex Mostell. V. 2. 22. *Natus nemo servat in ædibus*, intellige *res*. Aliud est, *servare* et *observare fores istas*, scil. malo plerumque animo, ut scias, quis intret aut exeat.

(27) *Ego Annibal, etc.*] Plura sunt Ellipseos hujus, ac rariora et notabilia magis exempla, cujus generis hic referri quædam debuerant. Corn. Nepos Catone 1. *Primum stipendium fecit annorum decem septemque*, sicil. *ἄν.* Plinius Paneg. cap. 38. *Qui, optimum adoptaturus, hoc quoque parentis indulgentissimi fecit, quod, etc.* Et cap. 8. *O vere Principis atque etiam Consulis, reconciliare æmulos*

quando per ellipsin verbi, vel *participii substantivi*, *hujuscemodi casuum*, id est, *nominativi cum obliquis*, *constructio solet proferri :* ut, filius Pelei, Achilles, bellans multos interfecit Trojanos : *subauditur enim participium verbi substantivi*, ENS, *quod in usu nunc nobis non est*, *pro quo possumus*, qui est, *vel*, qui fuit Pelei filius, *dicere*, *vel subaudire*, etc. Idem in eodem lib. cap. de Finitivorum constructione, *Græci autem participio utuntur substantivo :* ut Ἀπολλώνιος ὢν διδάσκεις, Τρύφων ὢν μανθάνεις, *quo nos quoque secundum analogiam possemus uti*, *nisi usus deficeret participii frequens :* *quamvis Cæsar non incongrue protulit* Ens, *a verbo* Sum, es, est; *quomodo a verbo* Possum, potes,

civitates, in quibus intelligitur *exsistens munus* vel *negotium*. Sueton. Claud. 33. *Libinis in feminas profusissimæ*, scil. *fuit*, *marium omnino expers*. Galb. 22. *Cibi plurimi traditur*. Domit. 13. *Ab juventa minime civilis animi*, *confidens etiam*, *etc.* Sic enim distinguendum. Cap. 20. *Sermonis tamen nec inelegantis*, *dictorum interdum etiam notabilium*, scil. *exsistens*, *Vellem inquit*, *etc.* Cap. 22. *Libidinis nimiæ*, *assiduitatem concubitus* κλινοπάλην *vocabat* Salluſt. Jug. 54. *Multa oppida temere munita*, *aut sine præsidio* (scil. ὄντα), *capit*. Cap. 66. *Milites palantes*, *inermes*, *quippe in tali die*, *ac sine imperio* (scil. ὄντας), *aggrediuntur*. Cap. 91. *Quæ postquam oppidani cognovere*, *res trepidæ*, *malum improvisum*, *ad hoc pars civium extra mœnia in hostium potestate* (scil. ὄντα) *coegere*, *uti deditionem facerent*. Hinc jam explicandum, et tali quidem modo, Caput 112. in quo mirifice hæsitant interpretes : *neque hominem nobilem*, *non sua ignavia*, *sed ob Remp. in hostium potestate*, *relictum iri*. Intellige, *in hostium potestate* ὄντα, et confer cum proximo priore loco : ita omnia erunt plana. Huc quoque pertinet vexatissimum illud Propertii III. 18. *Durus*, *qui lucro potuit mutare puellam. Tantin' in lachrymis Africa tota fuit?* Quam variis modis hic locus tentetur, etiam ab ipso Viro Summo, Gronovio Patre, Vide Ejus Observ. III. 17. Sed nihil audacius. Broukhusio, qui verissimam lectionem et pulcherrimam phrasin, *in lachrymis*, imperite prorsus ac temere præter MStorum fidem ex Propertio ejecit, et ex conjectura ortum substituit *in lucris*, quo *nihil melius*, *nihil verius*, pronunciat, ut solet. Ast nihil profecto istic mutandum. *In Lachrymis* enim exponendum, ut jam ferme vidit Schottus, male a Broukhusio rejectus, *existenti in ipsis illis lachrymis*, suis simul et puellæ, quum ultimum sibi invicem vale dicerent, quo tempore, et quibus *in lachrymis*, maxime moventur amatores? Audi ipsum Propertium I. 5. 11. *His ego non horam possum durare querelis. Ah pereat, si quis lentus amare potest. An mihi sit tanti doctas cognoscere Athenas, Atque Asiæ veteres cernere divitias; Ut mihi deducta faciat convicia puppi Cynthia, et insanis ora notet manibus?* Similes vero Ellipses Participii ante Præ-

Potens : idem l. 5. cap. de Casu, *Rege Latino*, *pro*, *regnante Latino* : *quamvis in hujusmodi quoque constructione subauditur participium substantivum*. Hæc Priscianus. Quinctil. l. 8. c. de Ornatu, *Multa ex Græco formata nova, ac plurima à Sergio Flavio, quorum dura quædam admodum videntur*, ut, ENS, *et* ESSENTIA, *quæ cur tantopere aspernemur, nihil video, nisi quod iniqui Judices adversus nos sumus, ideoque paupertate sermonis laboramus. Acron autem ait, laudem meruisse philosophum, quod hoc sit usus participio*. Hæc ille. Mihi vero propterea exprimi non videtur, quia facillime possit intelligi ; ut *Adsum Troius Æneas*, scilicet, *ens*, vel *qui sum*, quomodo etiam locutus est Cæsar. 2. Civil. *Carmonenses, quæ est longe firmissima totius provinciæ civitas*. Grammatici nescio quam *Appositionem*, et *Evocationem*, hoc ignorantes, finxerunt. Plaut. in

pos. IN passim occurrunt. Sic Sallust. Jug. 40. *Qui a Jugurtha in Legationibus aut imperiis pecunias accepissent*. Cicero Catil. IV. 1. *Est mihi grata in dolore vestra voluntas*. Ovidius Metamorph. VIII. 313. *Hippasus, et primis etiam nunc Nestor in annis*, h. e. Nestor exsistens adhuc in prima juventa. Idem plene et absque Ellipsi, Metam. XIII. 546. *pœnæque in imagine tota est*. Porro Phædrus fab. 9. *Lepus semanimis mortis in solatio*, h. e. quum solatium mortis suæ perciperet ex eo, quod ille, à quo irridebatur, simili morte periret. Quam locutionem recte jam vindicat et tuetur ipse Gronovius contra varias aliorum conjecturas, ut videri potest in Notis Schefferi. Salluft. lib. 5. Hist. *Sullam in victoria Dictatorem sibi uni assurgere*, etc. *solitum*, h. e. quum victor esset. Nihil apud Ciceronem frequentius. Famil. II. 16. *Hæc aspersi, ut scires, me etiam in stomacho ridere solere*, h. e. etiam quum ira et indignatione agitor. I. 9. *In hac sententia complectendus erat Cæsar*, h. e. quum in hac jam sententia essem. Ibid. de Cæsare, *qui miki, quascunque res gereret, tuendus esset, nunc in tanta felicitate, tantisque victoriis* (scil. *exsistens*), *etiamsi in nos non esset is, qui est, tamen ornandus videretur*. X. 3. *Cæsarem, quod me, in tanta fortuna*, scil. *exsistens, modo cognitum, vetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi*. de Offic. III. 9. *Neque in his eum facinoribus quisquam potuit videre*, h. e. quum hæc faceret. Sed innumera ejus generis passim occurrunt. Adde tamen et illa, quæ Sanctius noster supra ad Vocem *Constitutus* retulit, et quæ nos ad vocem *Affectus*. Quin ipsum illiud *in lachrymis esse*, aut *jacere*, sæpe reperias. Cicero Famil. XIV. 2. *Te nunc ita vexari, sic jacere in lachrymis et sordibus*. Ipse Propertius de Amatore et Puella, I. 10. 2. *Primo quum testis amori Adsuerim Vestris conscius* IN *Lachrymis*. Sic passim *in luctu* : *in summo dolore consolatur me spes*, Cic. Famil. I. 6. *ut etiam in vulneris dolore æquo animo moreretur*, V. 12. Hæc paulo co-

Milite obscurè dixit, *Mirum est te lolio victitare*, (28) *tam vili tritico*, id est, cum triticum veneat vili. Scævola vero in l. creditor. §. Lucius Titius. ff. mandati, expressit participium sic, *Concedo tibi de omnibus meis, ut vis, negotiari, sive vendere vis, sive pacisci, sive emere, sive quodcumque operari, ut domino enti meorum.*

Equus. *Ferus, sonipes, cornipes, quadrupes*, adjectiva sunt; si sola ponantur, *equus* intelligitur.

Fabula. Terentius, *Transtulit in Eunuchum suam*, subaudi *fabulam*: nam *Eunuchus*, *Ajax*, *Orestes*, etiam pro tragœdia, masculina sunt; sed frequentius ad nomen generale respicimus. Vide *Avis*. Horat. *Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.* Juvenal. *Impune ergo mihi recitaverit ille togatas.* Sic *Atellanas*, *palliatas*, etc. subaudi *fabulas*, vel *comœdias*.

Facem, vel cereum. *Luce mihi, præluce nobis*, subaudi *facem*, vel *cereum*. Plaut. Cas. *Primum omnium huic lucebis novæ nuptæ facem*: idem Curcul. *Tute tibi puer es lautus, luces cereum.* [At Vide supra III. 3. ad verbum *Luceo.*]

" Facta, [vel potius, Negotia. Vide infra.] *Mira*

piosius declarare volui, ut liquido ostenderem exemplo immodicis illis Broukhusii, cujus ceteroqui justis laudibus detractum nihil volo, admiratoribus, quam graviter ille & inscite contaminaverit aliquando suos Auctores, immittendo temere in textum, quæ confidentissimis asseverationibus perperam vera jactabat.

(28) *Tam vili tritico.*] Non est obscura hæc dictio. Expone, *tam vili ente* vel *existente tritico*, ut paulo ante vidimus Priscianum interpretari illud Virgilii, *Rege Latino.* Immo ita Ablativi unici absoluti sæpe occurrunt: veluti *Ludis*, apud Cic. de Senect. cap. 18. Obsequentem cap. 107. et Sueton. Cæs. cap. 39. *Proscriptione* ibid. cap. II. *Comitiis*, passim. *Sereno intonuit*, Obsequent. cap. 83. Sic Tacitus Ann. III. 28. *Dedit jura, quibus pace et Principe uteremur*, h. e. *existente nobis pace et Principe.* Livius XXVIII. 17. *Haud cuiquam dubio, opprimi posse.* Cicero Famil. VII. 18. *Nihil te ad me scripsisse postea demiror, præsertim tam novis rebus.* et VI. 1. *Nec dubitare debes, quin aliqua Rep. sis futurus, qui esse debes.* Florus I. 18. 18. *O quam facile erat Orbis imperium occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me Rege Romanis.* III. 23. 3. *Nec alias magis apparuit Hispani militis Vigor, quam Romano Duce.* Vide et Gronovium Patrem Observ. I. 17. et IV. 4.

» *sunt, ni Pistoclerus Lydum pugnis contudit*, su-
» baudi *facta*, apud Plaut. Bacchid. nam sic idem
» in Rud. *Haud miranda facta dicis, si Deos de-*
» *cepit, et homines.* Sic *Antehac, Posthac Postea*,
» *Interea*, etc. (29) subaudi *facta*: *Hac* enim pro
» *Hæc* dicebant. In *Adhuc*, pro *ad hoc*, (30) su-
» baudi *factum*. Plaut. Mil. act. 4. sc. 5. *Ante hoc*
» *factum hunc sum arbitratus semper servum pes-*
» *simum.* »

(29) *Subaudi facta.*] Vel *negotia.* Vide infra in Voce *Negotium.* Sed et incertum, an huc referenda sint *Antehac* et *Posthac*, h. e. an *Hac* pro *Hæc* sit in hisce positum. Nam possit esse Ablativus, et intelligi *Hora*, plane ut in *Hactenus*. Certe *Ante* et *Post* sæpissime Ablativis reperiuntur juncta, sed per Ellipsin. Sic passim *multo ante, biduo ante, paucis ante diebus, anno post, post paulo*, etc.

(30) *Subaudi factum.*] Quidni *Tempus*? Certe sic, in Plinii Paneg. cap. 7. *Ad hoc ævi*, intelligitur omnino *Tempus*. Sic Plautus Capt. II. 3. 25. *Ut adhuc locorum feci*, scil. *tempus* vel *negotium*. Sed et in Negativis locutionibus, quæ frequentes sunt cum hoc vocabulo, intelligo *tempus*. Vatinius apud Cicer. Famil. V. 10. *Cæsar adhuc de meis supplicationibus non refert.* Cic. Famil. III. 5. *Quod quibus adhuc non satis est perspectum.* Nepos Milt. 4. *Qua pugna nihil adhuc est nobilius.* Petron. *Neque adhuc omnia erant facta.* In quibus intellige omnino non *Factum*, sed *Tempus*. Similiter *Usque adhuc*, quod sæpius apud Plautum et Terentium occurrit, dici videtur pro *Usque ad hoc tempus.* Ceterum sæpe illa vox notat etiam idem, quod *præterea, insuper.* Tacitus de Germ. cap. 29. *Cetera similes Batavis, nisi quod ipso adhuc terræ suæ solo et cælo acrius animantur.* Sueton. Nerone 10. *Atque ut certiorem adhuc indolem ostenderet.* In his et similibus intelligitur *Negotium*, quasi dictum esset, *acrius ad* (h. e. supra) *hoc* negotium, quo Batavi animantur; *certiorem ad hoc negotium*, quo jam antea ostenderat suam indolem. Possis tamen sæpe τὸ *Adhuc* accipere etiam, ut Adverbium compositum, plane ut *Adeo*, de quo velim videas, quæ notavi III. 14. not. 7. et 39. Neque obstat Constructio cum Genitivo, *Adhuc locorum*, quippe quæ etiam in aliis reperitur Adverbiis, veluti *Nusquam locorum, Minime gentium, Affatim divitiarum*, etc. Græcis id frequens est, de quibus vide Me id demonstrantem pluribus ac Aelianum Var. Hist. X, 18. 5. in Addendis. Quapropter rem in medio relinquens, fateor, nihil fere esse, quare non pro Adverbio haberi possit τὸ *Adhuc*, ex *Ad* et Huc compositum, ut *Adeo* ex *Ad* et *Eo*: sed tamen nihil etiam obstare quo minus habeatur ortum et compositum ex *Ad* et *Hoc*, tanto magis quoniam *Adhuc* et *adhoc* idem fere notant, et maxime designant Tempus. Rectius autem intelligas *Factum* in sequenti locutione. Nepos Thras. 2. *Præclarum hoc quoque Thrasibuli.* Timoth. 1. *Multa hujus sunt præclara facta.* Sed et sic *Dictum* intelligitur sæpissime. Cicero de Senect. cap. 24. *Honestum illud Solonis est, senescere se multa in dies addiscentem.* Nihil autem frequentius apud Græcos hujusmodi

Facultas, s. Potestas. (31) *Quoad ejus fieri possit.* *Ejus*, inquit Budæus, *apud Latinos parelcon est*, id est, abundat: Mihi videtur deesse, *facultas*, vel *potestas*, quod Græcè dicitur δύναμις. « [Vide supra » lib. 3. cap. 6.] »

Famulus. In illis, *a pedibus*, *à secretis*, etc. deest *famulus*, vel *servus*. Sueton. lib. 1. *Philemonem à manu servum.* Vide *Servus*.

« [Fastigium. *Ex alto*, subaudi *fastigio*. Liv. » 27. *Nomen regium ex tam alto fastigio asper-* » *nantis.*] »

Febris. *Laborat quartana*, *tertiana*, *quotidiana*; subaudi *febri*. Juven. Satyr. 4. *Jam quartanam sperantibus ægris.* Cic. de Natur. *Vide*, *ne tertianas quidem febres et quartanas divinas esse dicendum sit.* Cic. Attic. lib. 8. *Quartana discessit.*

Feriæ. Horat. *Indictis Latinis*, subaudi *feriis*. Sic *Furinales*, *Laurentinæ*, *Tarentinæ*, *Sementinæ*, *Paganicæ*, *Conceptivæ*, *Nundinæ*, *Stativæ*. Varro, *Latinæ feriæ*, *dies conceptivus*; idem lib. 1. Rustic. cap. 2. *Sementinis feriis* Cic. 1. Nat. *Nam cum feriis Latinis ad eum venissem.* *Ferias esuriales* dixit Plautus in Cas. pro jejunio.

Festa. *Accalia*, *Agonia*, vel *Agonalia*, *Angeronalia*, *Carmentalia*, *Cerealia*, *Compitalia*, *Consualia*, *Equiria*, *Feralia*, *Fontinalia*, *Fordicidia*, *Fornacalia*, *Furinalia*, *Laurentalia*, *Liberalia*, *Lupercalia*, *Matralia*, *Meditrinalia*, *Megalia*, *Neptunalia*, *Opalia*, *Paganalia*, *Palilia*, vel *Parilia*, *Portunalia*, *Quirinalia*, *Robigalia*, *Saturnalia*, *Terminalia*, *Vestalia*, *Vinalia*, *Volcanalia*, *Volturnalia*. Vide *Dies*.

Fidem. Terent. Phorm. *Prô Deûm immortalium.* Ubi Donatus ellipsin esse, et *fidem*, vel simile aliquid, desiderari ait. Cicero in Œconomico, *Quid igitur*, *prô Deûm immortalium*, *primum eam ducebas quæso?* Terent. *Prô Deûm atque hominum fidem.*

locutione. Vide me ad Aelian. I. 4.

(31) *Quod ejus fieri possit.*] Vide nos supra III. 6. 1. ubi hanc locutionem aliter explicuimus, et, ut putem, verius.

Filius, vel filia. Terent. *Modos fecit Flaccus Claudii*, subaudi *filius*: Sic *Tullius*, vel (32) *Tullia Ciceronis*. Vide *Uxor*.

Finis. Virgil. *Hac Trojana tenus fuerit fortuna secuta*, subaudi *fini*: nam *finis* etiam fœmininum est, ut sæpe apud Lucretium invenies. Virgil. *Hæc finis Priami fatorum*: idem, *aut qua fine sequar*. Sic *eatenus*, *quatenus*, *hactenus*, id est tenus hac fine, vel via, « [vel ad hunc usque finem. Hygin. Astron. » 272. *Quæ ad figurationem siderum pertinent, ad » hunc finem erunt nobis dicta, reliqua protinus di» cemus*, id est, de siderum figuratione dixi hac» tenus, porro dicam de reliquis. Item fab. 82. » *Stare in aqua media fine corporis*. Ubi forte rec» tius legas, *medii*, pro usque ad medium corpus. » Cicero, *Lumborum tenus*, subaudi *fine*, id est, » usque ad lumbos, crura. Festus, *Quatenus signi» ficat qua fine, ut Hactenus, hac fine*. Virgil. 12. » Æneid. *Qua visa est fortuna pati, tua mœnia » texi*, pro, quatenus, qua fine, quoad, quam» diu.] » Gell. lib. I. cap. 3. *Minime dicitur, quatenus, quaque fini, dari amicitiæ venia debeat*: idem referens Chilonis sententiam, *Hac, inquit, fini ames, tanquam forte fortuna osurus; hac itidem tenus oderis, tanquam fortasse post amaturus*. Vide *Via*.

« Florem. [*Florem* subauditur in hoc Virgilii, » *Crocumque rubentem*: nam *Crocum*, ex regula » terminationis, neutrum esse Servius his Sallustii » verbis probat, *In qua crocum gignitur*. Similiter» que Curtius lib. 3. *Corycium, ubi crocum gignitur*.] »

(32) *Tullia Ciceronis*. Vix ita loquebantur Romani, qui, si Mulieris nomen adjungerent Nomini Viri, intelligebant *Uxorem*, non *Filiam*; sicuti id quamplurimis exemplis, tum ex Auctoribus priscis, tum ex antiquis inscriptionibus, docui in Dissertationum mearum Triade pag. 18... 28. Proinde *Tullia Ciceronis*, scil. Filia, vix usquam, quod memini, occurrit, at *Terentia Ciceronis*, scil. Uxor, passim. Nulla tamen ratio est, nisi quæ in solo Usu sita, quo minus aliquis alicubi dixerit quoque *Tullia Ciceronis*, quia ex Ciceronis ipsius Epistolis notissima erat hæc ejus Filia, et Patris in eam amor. Sic præter usum et morem *Cornelia Gracchorum*, et Ὀλυμπιὰς ἡ Ἀλεξάνδρου, apud

[De hoc et seq. articul. vide quæ notavimus ad I. 7. maxime Not. 11.]

Fluvius, Amnis. Virgil. *Sulphurea Nar albus aqua*, subaudi *fluvius* : *Nar* enim neutrum est, quia indeclinabile. Cic. *Lacus Velinus in Nar defluit.* Sic cum dicimus *Albula magnus*, *formosus Turia ripis*, *altus Sequana*, deest *fluvius* vel *amnis*. Virgil. lib. 11. *Amnis et Adriacas retro fugit Aufidus undas.* Livius lib. 1. *Tiberim fluvium* : et lib. 4. *Tiberi amne septus* : idem, *ad Rhodanum fluvium* : idem, *ad Eurotam amnem.* Curtius lib. 3. *Pyramum amnem transire* : ibid. *in ripa Pyrami amnis.* Vide *Amnis.*

« [Fodina subauditur in *Auraria*, *Argentaria*, » *Ferraria.* Livius, *Vectigalia magna instituit ex* » *ferrariis et argentariis.* Cajus Jurisc. dixit, *Cretæ* » *fodinas.* Plinius, *Argenti fodinas.* Vide *Sec-* » *turæ.*] »

Fœmina. *Prægnans* adjectivum est, ut, *prægnans arbor* : et *folia prægnantia*, apud Plinium : et *prægnans Jovis cerebrum.* Si absolute profertur, deest *fœmina.* Plaut. *Quæ nunquam fuit prægnans, qui parere potuit?* Sic. *Pedissequa.*

Fœmina, vel mas. *Boves meas* : *canes gravidas* cum legimus, (33) ne credamus Grammaticis, qui Nomina, Communia duobus, maxima cum ignorantia sunt commenti, sed subintelligamus *fœminas*, aut ad syllepsin generis recurramus; ut, *scelus, qui me perdidit.* Res sic se habet; Quoties in Nominibus Epicœnis aliud volebant intelligere, quam terminatio ipsa præfinit, addebant *mas*, aut *fœmina* : verbi gratia, *Aquila*, fœmineum est, pro maribus et fœminis; sed si de maribus loquaris, dicendum erit *aquilæ mares.* Rursus *Corvus* masculinum tantum est, pro utroque sexu; at de fœmina dices *corvus*

Aesian. Var. Hist. XXX. 30. à Filiis describuntur per ejusmodi Ellipsin, qua intelligitur *Mater.*

(33) *Ne credamus Grammaticis, etc.*] De Nominibus, quæ *Epicœna* vocantur, et quæ *Communia*, vide quæ disputavimus supra ad I. 7. pag. 43, etc. contra Sanctium, qui non modo hæc confundit eorumque naturam, sed et sine justa ratione prorsus ex arte Grammatica explodit.

fœmina. Epicœna voco, quæcunque sub uno fine significant utrumque sexum, sed unum præcipue; ut, *homo, latro, sacerdos, vates, antistes, miles, agricola, bos, canis, sus, grus*, etc. « [Plautus » Pœn. act. 6. sc. 5. *Tune audes amare, quod mares » homines amant?* Unde discimus, similiter *homi- » nem fœminam* recte dici; sicque per Ellipsin *Homi- » nem pessimam* efferri posse. Varr. Sesquiul. *Quid » est, quod homo masculus lubentius videre debeat, » quam bellam uxorem?* Homer. 6. Iliad. Βοῦν ἄρ- » σενα, id est, *bovem marem*, dixit.] » Theocritus, Θοὰς ἵππους, id est, *equos velocissimas*. Livius lib. 5. Decad. 5. *Apollini bove aurato, Latonæ bove fœmina aurata, sacra Græco ritu facerent.* Plin. lib. 8. cap. 46. *Fœmina bos semel ei anno ostenditur suis et ipsa insignibus*: idem lib. 11. cap. 51. *Bubus tantum fœminis vox gravior*: ibid. cap. 37. *Itaque quum apri percutiant, fœminæ sues mordent.* Varro lib. 2. cap. 1. Rustic. *Fœminis bubus demitur cibus.* Justinus lib. 1. *Invenit juxta infantem, canem fœminam parvulo ubera præbentem, a feris et alitibus defendentem; Motus etiam ipse misericordia, qua motam ipsam canem viderat, puerum defert ad stabulum, eadem cane anxie prosequente.* Plaut. Menech. *Ita me illa ab læva rabiosa fœmina observat canis.* Plin. lib. 28. cap. 15. *Fœminæ suis.* Gell. lib. 13. cap. 20. *Sacerdotes quoque fœminas, Cicero Antistitas dicit.* Plaut. Persa, *Qui Atticam hodie civitatem majorem feci, atque auxi civi fœmina.* Plinius lib. 9. cap. 51. *Polypus fœmina*: lib. 10. cap. 18. *piscis fœmina.* Ovid. *cum quo sua gaudia jungat, Invenit in media fœmina piscis aqua.* Plin. lib. 10. cap. 18. *Palumbes incubat fœmina.* Macrob. lib. 1. cap. 17. Satur. *Ut Græco ritu hisce hostiis sacrum faceret, Apollini bove aurato, Latonæ bove fœmina aurata. Sues fœminæ* quomodo castrentur, docet Plinius libro octavo, cap. 51. Columella libro septimo, cap. nono, *Fœmina sus habetur ad partus edendos.* Plinius lib. 8. cap. 32. *Quasdam nos principes fœminas scimus*: Plinius in epistolis, *Habebat illa Pantomimos, fovebatque effu-*

sius, quam principi fæminæ conveniret: Plinius lib. 10. cap. 60. *Cornicem incubantem mas pascit*: ibid. cap. 33. de perdicibus, *Tunc inter se dimicant mares desiderio fæminarum*? idem, *Aquilarum mares*. Antiquitus multa fuerunt epicœna nomina, ut, *porcus*, *lupus*, *agnus*, *ovis*, *leo*: nondum enim in usu erant, *porca*, *lupa*, *agna*, *leæna*, *antistita*, *clienta*, *hospita*, *dracæna*, et alia id genus. Unde Varro dixit *lupum fæminam*, teste Quinctil. lib. 1. cap. 6. et Cato cap. 134. Rust. *Priusquam porcum fæminam immolabis*. Cic. 2. leg. *porco fæmina piaculum pati*. Virgilius, ut sentit Quinctilianus lib. 8. cap. 3. primus dixit, *porca*, in illo carmine, *Et cæsa jungebant fœdera porca*. " [Plautus in Vidul. *Audivi fæminam leonem semel* " *parere*: nam quod Lucr. 9. *Leam* dicit, id Servius " in Georg. 3. *usurpatione factum* dicit, cum Latine " dicatur *Hic et hæc Leo*; *Leæna vero sit Græcum*. " Sed contemto Grammaticorum judicio, Ovidius, " Lucretii imitatione, dixit, *Ut lea sæva sitim multa* " *compescuit unda*.] Gellius libro 4. cap. 3. citat hanc legem Numæ, *Junoni crinibus demissis agnum fæminam cædito* Festus voce *Pellices*, *Agnum fæminam cædito, et agnum marem cædito*. " [idem " voce *Agnus*, *Apud majores Agnus communis erat* " *generis, sicut et Lupus*.] " Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. *cæsisque atris bubus, Diti maribus, fœminis Proserpinæ*. Cic. lib. 2. de Divin. *Ego tamen miror, si emissio fœminæ anguis mortem afferebat Gracchio, emissio autem maris anguis erat mortifera Corneliæ*. Varro lib. 4. Analog. *Quum ovi mari testiculi dempti, quia natura versa, vervex declinatus*. Ex his collige, in similibus nominibus debere intelligi *marem* vel *fæminam*, si sit adjectivum contra terminationem: ut, *elephantus gravida*; *boves meas*; et cum Plinius de muribus dixit, (34) *Ex una genitos centum vi-*

(34) *Ex una genitos, etc.*] Nolim hæc ita intelligas, quasi supplendum sit, ut videtur Sanctius velle, *ex una femina mure, genitos mares mures centum, etc.* Nec enim ullo id modo verisimile est, omnes genitos fuisse Mares, sed *genitos* dixit Plinius, quia cum incertus est plurium sexus, tunc genus masculinum adhibebatur potissi-

tradiderunt. Sic igitur intelligendus Suetonius in Claud. 40. *Inducta teste in senatu, hæc*, inquit, *matris meæ liberta* et *ornatrix fuit*. Sic etiam Virgil. *Ne sævi, magna sacerdos*; Et *Amphrysia vates*. Sic Ovid. in epistol. Canaces, *Et rudis ad partus, et nova miles eram.*

Frater, vel soror. *Est germanus meus, est patruelis tuus : est germana mea, et tua patruelis*, subaudi *frater*, vel *soror*. Terent. Andr. *Si te in germani fratris dilexi loco*. Cicero sæpe dicit, (35) *fratres patrueles*, et *sorores patrueles*. Mart. *patrueles fundi*. Ovid. *patruelia regna*. Sic *uterini* et *consanguinei*.

Frenum. Virgil. *duris parere lupatis*, subaudi *frenis*. Horat. lib. 1. Carm. *lupata frena* : ibid. *Gallica nec lupatis temperet ora frenis*. Solinus dixit *lupatos*, subaudi *frenos*; nam masculine etiam dicitur.

Frumenta, vel fruges. *Urere sata* : subaudi *frumenta*. Virg. 3. Georg. *Sata frumenta* : idem, *satas messes*. Pomp. Mela lib. 3. cap. 8. *pro satis frugibus contra grues dimicando.*

Funera, vel Officia. *Justa persolvere*, subaudi *funera*. Cæsar. lib. 6. Gall. cap. 4. *Justis funeribus confectis*. Cornel. Tacitus, *suprema facere*. *Solemnibus justis*. Arnobius lib. 1. « [Fortassis autem » rectius subauditur *Officium*. Liv. 9. *Populus Cam-* » *panus egressus, justis omnibus hospitalibus, pri-* » *vatisque et publicis*, (36) *fungitur officiis.*] »

Funis. Juvenal. *duros tractare rudentes*, subaudi *funes*. Plaut. *Dum hanc tibi rudentem, quam trahis, complico*, supple *funem* : nam *funis* ambiguum fuit, et *Rudens* participium est *a rudo, is.*

Gemma. Plinius lib. ultimo, cap. 10. innumera no-

mum, ut dignius, a Latinis, et ita sexus in incerto relinquebatur. Vide supra pag. 52. 53. et infra ad IV. 10.

(35) *Fratres patrueles et Sorores.*] In *patruelibus* intelligi vocabula *Fratrum* et *Sororum*; et proinde his etiam vocabulis sæpe simpliciter notari patrueles, quod de *Sororibus* male negaverat Schottus, ostendimus in Animadv. Histor. cap. 3.

(36) *Fungitur officiis.*] Adde Liv. I. 20. *Nec cœlestes modo ceremonias, sed justa quoque funebria, ut idem Pontifex edoceret.* Cic. de Har. re. *Omnia solennia ac justa ludorum summa cum cerimonia esse servata.* Intellige in his omnino *officia* vel *sacra*. In loco Cæsaris legitur etiam *funebribus*, non *funeribus*.

mina in *as*, et *es*, Græca, et in *os*, et *on*, facit fœminina; sed intelligitur *gemma*, ut *Adamas*, *Achates*, *Paneros*, *Morion*, *Mitrax*. Idem facit in Arboribus, et Herbis.

" [Genus subauditur in *Animal*, quod non aliud » est, quam *Animale*. Lucret. 1. *Unde animale ge-* » *nus generatim in lumina vitæ Reducit Venus.* Ci- » cero, *Animi sunt animales, id est, spirabiles,* » *sive ignei.*] »

Gratiæ. Terent. *Vel rex semper maximas mihi agebat, quidquid feceram; aliis non item:* subaudi *gratias*: idem, *Magnas vero agere gratias Thais mihi?*

Herba. Plinius, *Dictamnum pota sagittas pellit*: idem lib. 26. cap. 6. *Centunculus trita in aceto*: ibid. cap. 7. *Centaurium*, *Gentiana*, *ex aqua potæ*: idem *Laver quoque nascens in rivis, condita et pota*: idem, *Invenerunt et canes Canariam*, subaudi *herbam*. Vide *Avis*.

Homo. *Nemo nos videt*, subaudi *homo*: (37) *nemo* enim adjectivum est, " [diciturque *Nemo* » *fœmina, nemo nomen.*] » Terent. *Nemo homo*

(37) *Nemo enim Adjectivum est.*] Immo vero proprie est Substantivum diciturque contracte pro *ne homo*, vel *ne hemo*, (nam sic dixerunt antiqui: unde Ennius, *Vulturis*) pro *Vultur* (*in silvis miserum mandebat hemonem*) plane ut *nolo* pro *ne volo*. Gellius IX. 10. *neminem quemquam alium.* Adde Festum, qui et notat, *neque pluraliter formari*, et *poni semper in persona*, non in re designanda. Atque ideo verba Accii, in quibus *nemo nomen* pro *nullum nomen* videtur poni, legenda arbitrer unica modo litera mutata: *Ex omni Græcia nomen illius par nemo reperire potest.* Cæterum sæpe conjungitur tamen cum aliis Substantivis, et per pleonasmum ac abusum cum ipso illo *Homo.* Liv. XXXVII. 53. *Nemo miles Romanus.* Cic. Famil. II. 19. *Mihi Quæstor optatior nemo obtingere potuit.* XII. 27. *Splendore Equiti R. nemini cedit.* Intellige *enti* vel *existenti*; qua etiam ratione exponendum, quando cum feminis occurrit junctum, ut et quod ait Plaut. Pœn. V. 5. 32. *Quod homines mares amant.* Sic cum voce *Homo*, Cicero Famil. III. 5. *quo quidem hominem neminem potuisti mihi amiciorem mittere.* et V. 17. *In qua neminem prudentem hominem res ulla delectat.* Ad veram vocabuli originem non attenderunt, qui dixere, ut Cicero, *nemo nec Homo, nec Deus*, et Virgilius, *Divûm nemo.* Nam *Nemo*, cum voce *Homo* compositum, de Diis dici non debuisset, sed hic abusus est ex vulgato vocis usu de hominibus ortus. At quum Prudentius ait Peristeph. Hymno ultimo v.

ginti est. Cic. Tuscul. *Hominem quidem scire arbitror neminem:* idem ad Marcel. lib. 15. *Esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem:* idem Attic. lib. 8. *Neminem omnium pluris facio*, subaudi *hominem.* Cic. 2. leg. *Pontificem neminem bonum esse.* idem. 2. Nat. *Nemo hominem homo agnoscit:* ibid. *Nemo opifex:* et *neminem tribunum.* Plaut. Cas. *Vicinam neminem ego amo merito magis, quam te:* " [idem Merc. act. 3. sc. 1. *De lanificio* " *neminem metuo, una ætate quæ sit*, subaudi " *fœminam.* Accius Neoptol. *Ex omni Græcia* " *nomen illius par nemo reperiri potest*, pro nullum " par nomen. Terent. Andr. *Hoc ego scio, neminem* " *peperisse hic.*] " Dicimus, *nemo rex, nemo Deus:* et *nemo dies*, apud Prudentium; *nemo non*, id est, omnis. Cic. de Nat. *Nemo nec homo, nec Deus:* et ad Heren. *Nemo rex.* Virg. *Turne, quod optanti Divum promittere nemo Auderet*, etc.

In omni adjectivo masculino absolute posito deest *homo*; ut, *tu es miser, ego sum salvus; Petrus est albus; Cicero est Romanus.* Ter. Adelph. *Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.* Lucan. l. 2. v. 133. [Hic locus male adfertur.]. *Hic finis Mario vitæ fuit*, etc. *mensoque, homini quid fata pararent.* " [Virg. *Venerat antiquis Coriti de finibus* " *Acron, Grajus homo.* Ennius, *At R manus homo* " *tamen etsi res bene gesta est, Corde suo trepidat.*] " Cic. pro Archia, *Ex hoc esse hunc numero divinum hominem Africanum.* Cic. Attic. *Regnum non modo Romano homini, sed ne Persæ quidem tolerabile:* idem in Orat. *An victus hominum Atheniensium beneficio excoli potuit, oratio non potuit?* Vide supra Cap. 3. pag. 540.

Mæcenas, Sutrinas, Aquinas, Arpinas, nostras, adjectiva sunt, facta ex *Atis*, et *Ate*; ut, hic et hæc *nostratis*, et hoc *nostrate.* Si absolute dicantur,

544. *neminem excepit diem*, prorsus perperam, et pro Latinitate illius temporis, dictum arbitror. Vide et Vossium de Anal. I. 15.

deest

deest *homo*, ut, *L. Cilnius fuit Mæcenas.* Vide Varronem lib. 1. Analog. in calce.

Amicus, *familiaris*, *necessarius*, *liber*, *servus*, *tabellarius*, *nuncius*, *socius*, *marius*, « [*mercenarius*,] » *rivalis*, et multa hujusmodi semper adjectiva sunt, » deest *Homo*. Cic. *Nihil homine libero dignius.* Juven. » *Tu tibi liber homo, et regis conviva videris.* Ter. » *Homo amicus est:* idem *hominem amicum recipere* » *ad te:* Idem, *servum hominem causas orare leges* » *non sinunt.* » Legimus *famulos greges*; et *famulas manus* dixit Alciat. in emblem. Cic. 2. leg. *Easque in famulis, operibus patratis, habento.*

Homo, vel vir. *Triumphalis*, *Prætorius*, *consularis*, subaudi *vir*, vel *homo*. Vide Laurent. Vallam lib. 4. cap. 84.

Homines. *Magnates*, *optimates*, *majores*, *minores*, *cæteri*, *mortales*, subaudi *homines*; item (38) *Brutii*, *Itali*, *Hispani*; Cæsar B. Civ. I. 34. *Albicos barbaros homines.*

In verbis ad famam pertinentibus notum est deesse *homines*; ut *ajunt*, *ferunt*, *prædicant*: sed quia Grammatici negant alia verba poni posse in activa sine supposito, sed statim recurrendum ad passivam, ita ut *bellum geritur*, dicatur, non, *Bellum gerunt*, (39) contrarium adseramus. Juvenal.

(38) *Brutii, Itali.*] Liv. I. 32. *Hominibusque priscis Latinis.* cap. 59. *Romanos homines opifices pro bellatoribus factos.* Vide et Gronov. Observ. II. 13.

(39) *Contrarium adseramus.*] Recte sane Sanctius. Et imperitos atque inexercitatos oportet fuisse in lectione Veterum, qui id in dubium vocare sunt ausi. Cato apud Gell. III. 7. *Cumque inter mortuos defatigatum vulneribus, ægreque spirantem, cognovere, eum sustulere.* Cicero de offic. II. 11. *maximeque admirantur eum*, scil. homines, de Amic. 21. *Omnium vitiorum una cautio est, ut ne nimis cito diligere incipiant.* Phædr. lib. IV. *Ut mos est vulgi, passim et certatim ruunt.* Sic Festus, *Petimina in humeris jumentorum ulcera et vulgo appellant*, et *Lucilius meminit.* Ita Schedæ. Quapropter male et sine causa nunc ex conjectura Ant. Augustini editur, *vulgus appellat.* Idem, *Strutheum in nimis præcipue vocant obscænam partem virilem.* Idem, *Querquetulanæ viræ putantur significari nymphæ præsidentes querqueto virescenti, quod* (lego, *quod id*) *genus sylvæ indicant fuisse intra portam, quæ ab eo dicta sit Querquetularia.* Ponuntur hæc sine præcedente Nominativo, qui tamen intelligi

Satyr. 1. *Una comedunt patrimonia mensa.* Curtius lib. 4. *Sed cum fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impositum esset, admotisque follibus, ignem flatu accenderent, sanguinis rivi sub ipsis flammis extitisse dicuntur*: et infra, *Apud Macedonas quoque, cum forte panem quidam militum frangeret, manantis sanguinis guttas notaverunt*: ibid. *Totas arbores cum ingentibus ramis in altum jaciebant; deinde saxis onerabant rursus cumulo eorum alias arbores injiciebant.* Terent. Phorm. *Quid tandem mihi dicent, aut quam causam reperient?* idem Adelph. *Occidunt me quidem: dum nimis sanctas nuptias student facere, in apparando consumunt diem:* idem Heaut. *Haudquaquam etiam cessant:* idem Phorm. *Ubi initiabunt.* Plaut. Cas. *Age tibicen, dum illam huc adducunt foras*, etc. Virg.

Tunc credo, cum me arbustum vidêre Miconis,
Atque mala vites incidere falce novellas.

Et 4. Georgicorum,

—Hunc angustique imbrice tecti

debet, et est, vel *Homines*, vel *Veteres*. Et proinde interpretanda hæc eodem modo, ac si diceretur forma passiva *Indicatur*, *Vocatur*, etc. De quo ne vel tantillum dubites amplius, en loca, ubi promiscue utraque locutio occurrit. Plautus Curcul. IV. 2. 27. *Culpant eum, conspuitur, vituperatur.* Sall. Catil. 60. *Postquam eo ventum est, unde à ferentariis prælium committi posset, maximo clamore, infestis signis, concurrunt, pila emittunt, gladiis res geritur*: pro *concurritur, pila emittuntur*, scil. non a ferentariis, sed militibus utriusque exercitus. Liv. V. 32. *Neque Deorum modo monita spreta: sed humanam quoque opem, quæ una erat, M. Furium, ab urbe amoverunt.* Similiter Græci. Ant. Liber. fab. 34. τὸ δὲ βρέφος ὠνόμασαν Ἀδῶνιν. Ad quam fabulam Vir Clariss. Abr. Berkelius allata Scholiastis in Lycophronem verba, ὅθεν εἰς δένδρον αὐτὴν μετέβαλε, emendat, reponendo, θεοὶ... μετέβαλον, pro ὅθεν... μετέβαλε. Posterius prorsus recipio et approbo, at prius minus necessarium putem, imprimis, quia jam præcessit mentio θεῶν. Sic porro Actor. XXII. 25. ὡς δὲ προέτεινεν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος. Legendum omnino, et recipiendum ex Variantibus Lectionibus, προέτειναν, scil. illi, qui à Centurione adhibiti fuerunt ad distorquendum et extendendum Paulum. Confer istic §. 29.

Parietibusque premunt arctis, et quattuor addunt
Quattuor à ventis obliqua luce fenestras;
Sic positum in clauso linquunt, et ramea costis
Subjiciunt fragmenta.——

Et in sacris, *Stulte, hac nocte repetent a te animam tuam:* ibidem, *Nec mittunt vinum novum in utres veteres.*

Homo. *Adolescens*, *et juvenis*, [et *servus*, *serva*,] adjectiva sunt, deest *homo*, vel *mulier*. Cicero 1. Orat. *Adolescentes homines*. Terent. Hecyr. *Adolescens mulier fecit, mater quod suasit sua.* Ovidius 7. Metamorph. *Juvenes annos*. Pers. Satyr. 6. *juvenes jocos*. « [Vide *Servus*.] »

Hora. Horatius, *Ad quartam jaceo*, subaudi *horam*: idem, *Quota Pelignis caream frigoribus.* Sic dicimus, *sonuit prima*, *tertia*, *nona*. Et Ecclesiastico, *ad primam*, *ad tertiam*.

Horologium. Cicero pro Quinctil. *Non ad solarium, non in campo, non in conviviis versatus est*, subaudi *horologium*. *Romanis solarium horologium statuisse*, Plin. lib. 7. cap. 60.

« [Hortus *Pomarius* veteribus in usu erat, teste
» Charisio, ut scilicet subaudiatur *Hortus*; in plurali
» *Pomaria*, nempe *Loca*, vel *Septa*. Monet idem
» Charisius *Pometa* dici, ubi poma nascuntur,
» *pomaria* autem, ubi poma servantur: Cicero
» tamen, et alii, pro *Pometa*, dicunt *Pomaria*. (40)

(40) *In Vinea quoque subauditur Hortus.*] Neutiquam ego quidem hic accesserim Scioppio. Hortus enim, seu locus multis vitibus obsitus, dicebatur proprie *Vinetum*. Sueton. Domit. 7. *Existimans nimio vinearum studio negligi arva, edixit, ne quis in Italia novellaret, utque in provinciis vineta succiderentur.* Unde Adagium, *sua vineta cædere*. Est tamen *Vinea* revera Adjectivum dictum non à *Vino*, quod *vini ferax sit*, ut apud Festum vult Verrius, sed à *Vite* quasi *vitinea*. Verum intelligitur in eo non *Hortus*, sed vel *Arbor*, vel *Porticus*. Ut hoc posterius maxime intelligi putem, facit machina bellica; *vinea* quoque dicta, qua tecti milites in obsidionibus opus militare faciebant, (Vide Sall. Jug. 91.) et quæ formam cujusdam porticus exhibebat, unde et hoc *porticus* nomine à Cesare insignitur. Ex quo apparet, Veterum *Vineas* proprie dictas, fuisse item quasi in porticus arcuatas. Diserte Cassiodorus de Orthographia cap. 1. ex Ann. Cornuto, *Neque aliunde Vineæ castrenses sunt*

» In *Vinea* quoque subauditur *Hortus*, quod olim » dubii erat generis.] »

Jacturam, vel nomine. Cic. in Topicis; *Si quis damni infecti promiserit:* Brissonius supplet *nomine*, vel *causa*: (41) ego dicerem deesse *jacturam*.

Jaculum. Virgilius, *Missilibus certant*, subaudi *jaculis*. *Missilia* etiam dicebantur munera: quæ à principibus populo spargebantur, ut, tesseræ frumentariæ, vestis, aurum, argentum, gemmæ, margaritæ: sed tunc deest *negotia*, id est, res missiles, « [vel *munera*, ut ex Sen. epist. 75. apparet.] » Sueton. Calig. *sparsit et missilia variarum rerum.*

Idem. Plinius, *Equo fere, qui homini morbi:* idem, *Tarando magnitudo, quæ leoni*, pro, *eadem, quæ leoni.*

Idem, vel vicem. Juvenal. *Semper ego auditor tantum, nunquamne reponam*? (42) subaudi *idem*, vel *vicem*, id est, vicem reddam. Cic. *Ne tibi ego idem reponam.*

dictæ quam quod Vineis illis agrestibus similes sunt. Posse tamen etiam intelligi *Arborem*, haud dubito, ut notet arborem vineam ubicunque loci sitam. Certe Beda in lib. de Orthographia circa finem, *Vinea, si arborem significat, in prima syllaba, I debet habere.* Vites autem maxime serebantur ad alias arbores, ut in et per eas se erigerent. Hinc Tacitus Hist. II. 42. conjungit *arbores* ac *vineas*, *per locos*, ait, *arboribus ac vineis impeditos.*

(41) *Ego dicerem deesse jacturam.*] At ego vix percipio, quid hoc supplemento velit significare Sanctius. Nam quid sibi vult, *promittere jacturam damni infecti.* Si quid vult, longe illud certe alienum est à phraseos Ciceronianæ censu, qui est, *in negotio seu causa damni infecti promittere præstationem damni.* Sed quid multa? Genitivos istos eos eo fere modo, quo voluit Brissonius, supplendos et construendos, patet non modo ex frequentissimo usu istius Ellipseos in talibus Genitivis, sed et ex ipso edicto Prætoris, ubi de *damno infecto* agit. servatum nobis ex Ulpiano id edicti fragmentum l. 7. Dig. *de damno inf.* ubi reperiuntur illi ipsi Genitivi, non modo cum verbo *promittere* conjuncti, sed et cum *Satisdare*. *Damni infecti suo nomine promitti, alieno satisdari jubebo*, h. e. in causa seu nomine damni infecti, jubebo reparationem damni præmitti à singulis suo tantum nomine, at si quis alieno velit promittere, jubebo illum satisdare. Et ne dubites, recte statui, Genitivos hosce cum istis verbis junctos regi à τῷ *nomine*, non quidem illo istic expresso, sed alio per Ellipsin supresso, ecce tibi in eod. fragm. paulo post expressum hoc ipsum supplementum: *Si ab eo, qui in possessione erit, damni infecti nomine non satis dabitur.* Vide et supra quæ notavimus ad Voces *Causa*, et *Crimen*.

(42) *Subaudi idem vel visem.*] Vel simpliciter *Aliquid.*

Ilia. *Dolent intestina :* subaudi *ilia ;* si inveniatur *intestinus*, (43) deest *ileos*, masculinum, Latine *convolvulus*, Hispane, *torcon*, significat etiam gracile intestinum : Potest et intelligi *colon*, quod idem est.

Imperio. Valla lib. 3. cap. 34. *Potiri rerum* in genitivo dici affirmat, cum aliis nominibus in ablativo; ut, *potiri victoria*. Dupliciter fallitur : nam et alios genitivos admittit, ut, *potitus Asiæ*, *Galliæ*, et *Adherbalis potiretur*, apud Sallustium, et ille genitivus non a verbo, sed à nomine pendet, (44) *imperio* puta. Vidit hoc Ascensius in epitome ejusdem capitis. Cæsar 1. Gall. *Totius Galliæ sese potiri posse sperant :* et paulo ante, *Totius Galliæ imperio potiri.* « [Subaudiri etiam potest, *summa* : dicitur enim » *summam regni adipisci.* Nepos in Eumene, » *Semper habiti sunt fortissimi, qui summa imperii* » *potirentur.*] »

« [Imperio. *Dicto audiens*, (45) subauditur *im-* » *perio.* Plaut. Amph. act. 3. sc. 4. *Eum sequor,* » *ejus dicto imperio sum audiens.*] »

Insula. *Delphica Delos*, *Phœbea Rhodo*, subaudi *insula :* nam quamvis *Delos* ex terminatione possit esse fœmininum, libentius tamen Adjectivum respicit nomen generale. Virgil. *Est in conspectu Tenedos, notissima fama Insula.* Plautus Rud. *Totam Siciliam devoraturum insulam.* Vide *Urbs*, [et quæ notavimus supra 1. 7. 11.]

(43) *Deest ileos masculinum.*] Quod tamen non proprie aliquam intestinorum partem significat, sed dolorem. Vide Isidorum Orig. IV. 6. et adde Plinium Nat. Hist. XXX. 20. ac Veteres Medicos. Quid ergo ? Siquando *Intestinus* dicitur, intelligi credo *Ventrem.*

(44) *Imperio puta*] Vel communioris usus et significationis vocabulo, *Negotio.* Veluti cum dicitur, *Potitus servitutis*, *Potitus hostium* passive, *potitus imperii*, ut loquitur Nepos Ages. 2. et Eum. 5. De vera Verbi significatione et natura egimus supra ad III. 3. pag. 369.

(45) *Subauditur imperio.*] Nihil minus. Neque vero in loco Plautino putem, quod Scioppius existimat, secundum convenientiam Substantivi et Adjectivi dici τὸ *dicto imperio* certe non ubivis proinde, cum *dicto audiens* absolute occurrat, subaudiri *imperio ;* cum diversi prorsus Dativi in hac locutione aliquando adhiberi soleant : Veluti ibidem loci apud Plautum, *Ego sum Jovi dicto audiens.* Liv. I. 40. *Servio populum*

Iter. *Quo is? Quo tendis? Quo pergis?* subaudi *iter*, « [vel *cursum*. Lucret. 3. *Stravit, iterque dedit* » *legionibus ire per altum.* Propertius, *Concessum* » *nulla lege redibit iter.*] » Lucan. *Quo tenditis?* inquit. Virg. *Tendit iter velis.* Sallust. *Maturavere iter pergere.* Valer. Flaccus lib. 4. *Pergere iter.* Stat. 2. Theb. *Quo tendis iter?*

« [Iter, vel via. Sen. *Sidera contrarium mundo* » *intendunt iter.* Plaut. Rud. *Verba facimus, it dies.* » Catull. *Sed moraris, abit dies,* (46) subaudi *viam,* » vel *iter.* Liv. 1. *Stipendii*, vel *induciarum*, *dies* » *nondum exierat*, puta *iter* suum: quod etiam in » *Vadere*, *Evadere*, *Evenire*, *Appetere*, et *Expe-* » *tere*, subauditur. Terent. *Quo vadis? Licentia illa* » *evadet in magnum malum.* Cic. *Vereor ne idem* » *eveniat in meas literas*, id est, meis literis: Idem, » *Mihi somnium evasit*, id est, evenit, quod som- » niaram. Plaut. *Appetit meridies; nequiter pene*

dicto audientem esse jubet. Cic. Famill. VIII. 8. *Utrum C. Cæsar Senatui dicto audiens futurus esset.* Vide et Livium XXIX. 20. et ibi Gronovium Patrem. Immo sicuti hic dicitur, *dicto audientem esse imperio Jovis*, sic plane apud Corn. Nep. Ages. 4. *Tanta modestia dicto audiens fuit jussis absentium Magistratuum.* Hinc jam concidere videtur observatio Scioppiana, et proinde in τῷ *dictum* hic intelligendum erit idem, quod alibi in eo, ut et quod in *factum*, etc. subauditur, quando ea substantive videntur poni, videlicet *negotium.* Quia tamen ordo verborum in Plauto aliquantulum est turbatus, de eorum constructione et interpretatione pertinacius cum nemine contendere velim, licet ille Auctor ordinem verborum etiam alibi sæpius turbet, ut in eadem Amphitr. II. 2. 183. *Quid ego feci, qua isthæc propter dicta dicantur mihi?* pro *qua propter isthæc dicta*, etc. At si cum Scioppio sentiendum, tum vero male rejicitur Genitivus τὸ *dicto* additus, ut facit Vorstius de Latinit. falso susp. cap. 12. Male etiam rejicitur lectio, omnium, licet MStorum, apud Livium VIII. 4. *quid abest, quin proditis Sidicinis, non Romanorum solum, sed Samnitium quoque dicto pareamus.* Sic fere Plautus Bacchid. III. 3. 55. Obsequens obediensque est mori atque imperiis Patris.

(46) *Subaudi viam vel iter.*] In alia sane ego sim sententia, ut qui existimem quandocunque τὸ *iter* vel *viam* exprimitur cum verbo *Eundi*, et Compositis, aut aliis similis naturæ et significationis, exponendum id esse per Ellipsin Præpos. κατὰ, seu *Per*, ut satis prolixe ostendi supra III. 3. pag. 305. quando egi de τῷ *Ambulare viam.* Ceterum, quæ mox subjungit Scioppius de Verbo *Petere*, et Compositis, eorum ut vera intelligatur ratio, eruenda est prius primitiva istius Verbi significatio, quæ alia est, quam vulgo putatur. Etenim vulgo deducunt cum Scaligero et Vossio τ *Petere* à Græco ποθῶ, *desidero*

» *expetivit parasitatio: In servitute expetunt multa*
» *iniqua*, id est, exeunt, evadunt, eveniunt, in
» quibus omnibus subauditur *viam:* sicut enim *Ire*,
» *vadere*, *venire viam*, similiter et *Petere viam*,
» *iter*, vel *cursum*, dicebant. Virg. *Sic Turno*
» *quacunque viam virtute petivit.* Cic. *Ille incertus*
» *ubi essem*, *alium cursum petivit:* idem pro Planco,
» *Iter à Vibone Brundusium terra petere contendi:*
» ibid. *Dyrrachium petere contendi.* Jam *expetere*
» *viam* est idem, quod *Evadere viam*, id est,
» pervadere, finire: sicut *Eludere lusum*, *elugere*
» *luctum*, est ludo, et luctui, finem facere. Similiter
» *Repetere ad locum aliquem*, pro *Redire*, dicitur,

At si hæc prima Verbi significatio, unde igitur ortæ sunt illæ, quæ ex antiquitate in Compositis, ut mox videbimus, reperiuntur vel præcipuæ? Potius ergo, sine illius insuper literæ mutatione, à Græco πέτω et πέτομαι hujus Verbi originem repeto, quod significat *actionem citatissimo impetu seu motu ruentem.* Hinc apud Hesiodum Asp. v. 308. dicuntur. ἐπικροτέοντα πέτεσθαι ἅρματα, h. e. *currus tanto cum impetu et strepitu agitari, ut quasi volare videantur.* Nam in *Volandi* et *Cadendi*, actionum, quæ citissimi utrique sunt motus, significatu exprimendo inprimis illud Verbum apud Græcos suas quasi sedes fixit. Ad priorem adhibetur Passivum seu Medium πέτομαι, ac posteriorem Activum πέτω, sed quod obsoletum est, sed pro quo invaluit πίπτω, plane uti pro γένω prævaluit γίγνω et γίγνομαι. Residuum tamen antiquum illud πέτω in plerisque Temporibus τοῦ πίπτω, et in Compositis Adjectivis. Ab hoc itaque Verbo repetenda est prima origo τοῦ *Peto*, et prima ejus significatio, quæ est *studiose eundi ad aliquid, citatum ad aliquid motum faciendi.* Antiquissimam hanc esse ejus significationem colligitur ex eo, quod illa non in Simplici modo, sed et in Compositis et omnibus quidem, superstit et altera *Desiderandi* significatio ac Constructionis ratio ad hanc originem Analogice satis revocari queat. Hinc enim est, quod quis *bello*, *armis*, *saxo*, *peti* passim legitur. Sed et inde *Appetere* dicitur *Tempus*, et *appetere artitudo* apud Plaut. Aulul. I. 1. 36. h. e. appropinquare. Hinc quod *competere* pro convenire, congruere alicui, et quasi simul ire cum aliquo, ponitur. Suet. Cæs. 40. *Ut neque Messium feriæ æstati, neque vindemiarum autumno competerent.* Liv. XXII. 5. *Ut vix ad arma capienda optandaque pugnæ, competeret animus.* Unde jam explicandæ sunt locutiones Sallustii et Taciti, *Non competere animo, auribus, oculis, lingua*, h. e. concurrere iis ad agendum id, quod agendum erat: quæ male et imperite explicantur ex Nonii cap. 4. per *rei cujusque meminisse* vel *constanter valere.* Porro jam *Expetere in aliquem*, pro evenire, incidere, passim positum reperies. Pl. Amph. II. 1. 42. *Mendacia ista expetent in tergum tuum.* Liv. I. 22. *Ut in eum expectant hujusce clades belli.* Sic Pl. Pœn. III. 3. 23. *Bono si quid malefacias, ætatem expetit*, scil. *in te*, h. e. ejus maleficii pœna tibi perpetuo evenit, vel id maleficium redundabit in te, et ita nocebit.

» subaudito *viam.* Virgil. Cul. de capris, *Ima su-* » *surrantis repetebant ad vada lymphæ:* ubi Scaliger » perperam *repetebant*, invitis omnibus libris, reponere » conatus est. Livius quidem lib. 35. plena oratione » dixit, *Viam, qua venerat, repetere melius* » *visum.*

» Subauditur quoque *Iter* in hoc Ciceronis, *In-* » *citata semel in proclive labuntur.* Liv. *Quo magis* » *successerit in arduum, eo facilius per proclive* » *pelli poterit.* Simili modo *via acclivis et præceps* » dicitur; nam *Iter* est Via. Liv. 36. *In illa valle* » *iter est non latius, quam sexaginta passus.*] »

Iter, vel Via, vel Spatium. Cicero Attic. *Nos*

tibi in perpetuum. Nam et cum Dativo construitur hoc sensu. Plautus Amphir. III. I. 12. *Mea fit culpa, quum egomet contraxerim, si id Alcumenæ innocenti expetat*, h. e. noceat. Vide et quæ exempla hic adfert de hoc verbo Scioppius, in quibus pro *evenire* poni liquido satis videtur. Jam *Impetere aliquem*, quod passim occurrit, est invadere, ire in aliquem. Plaut. Amph. Actu in Dubiis, *qui impetivit uxorem meam impudicitia. Oppetere pœnam, pellem, mortem*, eodem modo dicitur, quo *Obire.* Sequantur jam *Præpetes aves*, nequaquam hic prætermittendæ. Antiquissima est ea vox auguralis disciplinæ, quæ manifeste declarat, etiam in L. L. verbum *Petere* habuisse olim *volandi* significatum. Nec enim aliud quid sunt *Præpetes aves*, quam quæ ante nos in auspicando alacriter volant. Festus, *Præpetes aves dicuntur, quæ se ante auspicantem ferunt. Nam præpetere dicebant pro ante ire.* Similiter Hyginus apud Gellium, et ipse Gell. VI. 6. exponunt eas, *quæ opportune Prævolant, quæ prosperius prævolant.* Hinc jam *Præpes Deus* de Cupidine apud Ovid. Heroid. VIII. 38. ubi simpliciter notat alatum et alacriter volantem. *Repetere ad Vada*, pro redire, ex Virgilii Culice attulit Scioppius, et similia in Indice Apuleji Barthius. Hinc *repetere Urbem*, etc. notat movere se et ira rursus ad Urbem, aut alia loca. Denique *Suppetere* pro subvenire, vel se suppeditare, passim occurrit. Liv. XL. 56. *Si vita longior suppetisset.* Pl. prol. Amph. *Lucrum ut perenne vobis suppetat.* Asin. I. I. 41. *Non suppetunt dictis data*, h. e. non subsequuntur ea, non conveniunt iis. Sall. ad Cæsarem, *Animus ferox, ubi consueta non suppetunt, fertur ni socios.* Hinc jam *Suppetiæ* pro auxilio, quod alicunde subvenit, frequentissimi est usus vocabulum. Sic autem videmus per singula Composita superstitem primitivam hujus Verbi, et ab sua origine repetitam, significationem, a qua dein deducenda est altera illa, quæ deinceps invaluit. Nempe impetus iste ad aliquid ruentis ita hominis manifeste præfert intensum studium et desiderium ejus rei, ad quam ille tendit: unde factum, ut omne id, ad quod quis ita tendit, vel quod desiderat, ille simpliciter *petere* dicatur. Ergo quod Cæsar ait B. Gall. I. 53. de fugientibus usque ad Rhenum, *ibi lintribus inventis salutem, sibi petierunt*, h. e. maximo motu invo-

in castra properabamus, quæ aberant tridui, subaudi *itinere*, vel *via*: idem 12. epist. 15. *Nunciatum esse, quatridui iter à Laodicea abfuisse*: idem Planco, *quum abesset aliquot dierum viam*: idem 10. epist. *Bidui spatio abest ab eo*. Cæsar, *Cum tridui viam processissent*: idem. lib. 6. *Non longius bidui via aberant*: idem 2. Civ. *Biduique iter progressus*. Livius lib. 30. *Zama quinque dierum iter ab Carthagine abest.*

Judices. *Mittere in consilium*, inquit Asconius, *est, perorare, nam mittere Judices in consilium, est, dimittere judices ad sententiam dicendam, ubi, allegatis omnibus argumentis, orator dixit, DIXI.* Cic. 3. Verr. *Testibus editis, ita mittam in consilium, ut etiam*, etc. (47) Valer. Max. expressit lib. 6. cap. 2. *Jam de tuo prius, quam de Manilii capite in consilium judices mittam.*

Judicio, vel Jure. Sallustius, *Falso queritur genus humanum*, subaudi *judicio*. Terentius, *Sororem falso creditam*, etc. Cic. pro Balbo, *Pompeji decretum judicium de consilii sententia pronunciatum recognoscimus*. Adverbia in o debent omnino cor-

larunt in lintres ad salutem sibi obtinendam. Et sic *Petere viam, iter, locum aliquem*, proprie significat, magno studio moveri et ferri propter seu ad viam, iter, locum obtinendum, contendere ad ea; per Ellipsin præpositionis in omni Motu ad locum satis usitatam. Notum est illud Virgilii, *Speluncam Dido, Dux* et *Trojanus, eandem Devenere*, pro *ad Speluncam*. Similiter jam *Petere aliquid*, primo quidem notat moveri propter aliquid, et isto motu ferri ad aliquid, dein vero simpliciter aliquid desiderare, cupere, rogare. Atque adeo Verbum hoc *Petere*, naturam ejus et primitivam significationem si spectemus, est Neutrum, ut sunt ejus Composita in allatis modo locutionibus, et ut sunt pleraque verba permanentem in ipso Agente actionem significantia, veluti *Ire, Vadere, Venire, Volare, Cadere*, et Composita eorum: at usu constanti Ellipticæ Constructionis cum Accusativo, quo res denotatur, ad quam quis fertur et ruit, videtur Activum. Plane sicuti illud ipsum *Desiderare* primitus ex originis suæ ratione neutraliter itidem significare debuit, sidera studiose intueri propter aliquid, et sic ejus rei, quam in votis quis habet, successum explorare: at vero deinde ad significatum cupiendi et expetendi illud ipsum, propter quod sidera quis intuebatur, constanter fuit adhibitum, quasi Activum. Vide supra pag. 306, 307.

(47) *Valerius Max.*] Et Cœlius apud Cicer. Famil. VIII. 8. *Mittit in consilium eosdem illos judices.* Similiter Plinius Paneg. cap. 67. sed alium tamen accusativum ad-

ripi, (48) aliter adjectiva sunt nomina; ut, *imo*; *crebro*, *citò*, *serò*. Cic. pro Marcell. *quod ei quidem merito, atque optimo jure contigit.*

" [*Justo* subauditur in nominibus comparatis; ut, » *Est liberior; est ad rem attentior.* Nepos in » Themist. *Liberius justo vivebat, et rem familiarem* » *negligebat.* Quinctil. *Membrum justo longius.* » Sicut Horat. *plenius æquo laudare merces suas*, » Livius lib. 8. *Cultus justo mundior.*] »

Lapis. Ovid. 3. Metamorph. *Dextraque moralem Sustulit*, subaudi *lapidem*. Statius lib. 5. *Vestæque sudes, fractique molares.* Vide *Dens.*

Laudem. *Cur mihi detrahis?* (49) supple *laudem* Cic. *Nec vera laus ei detracta.* Hor. *Neque ego illi detrahere ausim Hærentem capiti multa cum laude coronam.*

Lex. Sallust. Jugurth. (50) *Per Saturam sententiis exquisitis.* Sic *Julia*, *Oppia*, *Manilia.*

hibens, *omnibus annis in consilium de te Deos mittis. Deos* scil. tanquam Judices, qui de tua salute inter se consilium agitent, aut sententiam ferant.

(48) *Aliter adjectiva sunt*] Immo pene omnia sunt Adjectiva Ablativi casus, certe illa *crebro*, *cito*, *sero*, æque ac *falso*, *merito*, etc. Nec obstat, quod illorum ultimæ aliquando etiam corripiantur. Idem enim accidit Gerundiis in DO, licet illa omnino sint Participia Ablativi casus. Vide me supra ad I. 15. pag. 122. Ratio autem istius mutationis, quæ evenit in quantitate ultimæ syllabæ est, quod ipsi Veteres sæpe non attenderint ad naturam Grammaticam istorum vocabulorum, sed simpliciter ad usum. Ne dubites, ipsum illud *Quomodo*, quod utique dubitare nequis esse Ablativos Adjectivi et Substantivi secundum solitam σύνταξιν inter se convenientes, in postremâ correptum sæpa deprehendes, quod fieri non potuisset, si ad vocabulorum naturam attendissent satis ipsi Veteres, quum insuper producant semper postremam, si vel minima, per particulam tantum encliticam, inter *Quo* et *Modo* fiat separatio, ut apud Lucretium V. 72. *Quove Modo genus humanum, etc.* Similiter *Præterea* et *Interea* sæpe ultimam habent productam, licet natura vocabulorum postulet, ut sit correpta semper. Neque aliter *Ergo* quod a Gr. ἔργῳ est ductum, posteriorem tamen sæpe correptam habet. Vide infra ad Cap. 14. Ceterum in his Adverbialiter positis Adjectivis intelligi putem, non tam *Judicio* vel *Jure*, quam *Modo* vel *Negotio*. Vide et supra ad *Consilium.*

(49) *Supple laudem.*] Vel potius vulgatum illud *Aliquid* scil. *negotium.* Sic certe apud Nep. Eum. 1. *Multum ei detraxit inter eos viventi, quod alienæ erat civitatis.* Cic. Famil. VI. 18. *Quantum de illo libro, tantumdem de mei judicii fama detrahatur.* De Offic. III. 6. *De alterius commodis detrahere, etc.*

(50) *Per Saturam*] Vide Schottum

Liber. Cic. Attic. *scriptum est in tuo annali*, subaudi *libro*. Virgil. *Et vacet annales nostrorum audire laborum.* Dicitur etiam *lex annalis*, *et annale tempus.*

(51) *Diurnus* aliquando accipitur pro libro, in quo singulorum dierum rationes notantur. Juven. Sat. 6. *Et cedens longi relegit transacta diurni.* Sueton in Claud. cap. 41. *Extat talis scriptura in plerisque libris, ac diurnis, titulisque operum.* Vide *Cibus*.

Libelli. *Pugillaris* adjectivum est, ut, *Vitelliani*, *eborei*, *citrei*, *duplices*, *triplices*, subaudi *libelli*. Vide *Tabellæ*.

" [Libido. Virgil. *Nec sit mihi credere*, (52)

Observ. I. 2.

(51) *Diurnus.*] Intellige *Commentarius liber*. Sic Suetonius Aug. 64. *nisi propalam, et quod in diurnos commentarios referretur.* Tacitus *Diurna* plerumque ait; sic XVI. 22. *Diurna populi R. per provincias curatius leguntur.* Ipse autem id supplet per *Acta*, XIII. 31. *talia Diurnis Urbis Actis mandare.* Sub ipsa autem voce *Acta*, intelligitur *Negotia*; nam et *Acta* absolute usurpat Ann. III. 3. *scripturam actorum diurnam.*

(52) *Subaudi libido*] Nihil ego hic subaudio. Sensus est, ne mihi eveniat illud *Credere*, ne tibi eveniat illud ipsum, ut *Adeas*, etc. Sæpissime Verbum Substantivum ita absolute ponitur cum Infinito, ubi certe nullo modo possis subaudire *libido*, et ubi Auctor ipsi aliud quid subaudiri velit. Vide supra *Datum*, atque ibi Notas, et infra *Tempus*. Potius ergo explicatione hæc juvanda sunt, ut satis commode queunt. Liv. XLII. 41. *Verbo objecta Verbo negare sit*, h. e. detur mihi, sit mihi per vos, illud *Negare*. Plautus Trucul. II. 6. 20. *An me maleficio vincere est?* scil. cuiquam, h. e. an quiquam suppetit illud *Vincere me?* Gell. VII. 20. *Est adeo invenire apud Poëtas hujuscemodi multa*, h. e. datur nobis *invenire*, etc. Notum et illud Virgilii, *si mihi susceptum fuerit decurrere munus*, h. e. evenerit, contigerit. Hujus significationis sunt etiam illa Terentii, Hecyra IV. 4. 28. *Nulla tibi hic consultatio est.* Andr. II. 3. 26. *Puerum ne resciscat mihi esse ex illa, cautio est.* Adelph. III. 4. 59. *Pisces ex sententia nactus sum, hi mihi ne corrumpantur, cautio est*, h. e. *Cavere* il[illegible] mi[illegible]i, cavendum est mihi. Sic et Pomp. Mela. II. 4. *per ea loca navigantibus dulcium haustus est*, h. e. obtingit, datur. Plautus Cas. III. 2. 26. *Si quid ejus esset, esset mecum postulatio.* Epid. II. 2. 117. *Est lucrum hic tibi amplum.* Trin. II. 4. 3. *Estne hoc, quod dico?* In quibus omnibus *Est* notat fere idem, quod dixi illud notare, quando cum Infinito est constructum, atque adeo in hac constructione Ellipsis, non magis necesse est, ut statuatur, quam in illa. Aliquando tamen etiam subaudiendum aliquid videtur, veluti *operæ pretium*, ut in illo Petronii, *Nunc erat à terra submittere cornua fronte.* Plura hujus generis vide apud Gronovium Patrem Observat. IV. 8. et mox apud Sanctium. Tum inprimis

» subaudi *libido*, pro, nec libeat mihi credere. » Propert. *Nec tibi sit duros montes et frigida saxa* » *adire*, pro, ne velis adire. Tibul. *Tunc mihi* » *non oculis sit timuisse meis*: idem, *Nec tibi sit* » *duros acuisse in prælia dentes.*] »

Libra. Falluntur Grammatici, qui credunt, *Pondo* significare libram; imo vero, ubi est *pondo*, deest *libra*; ut si dicas, *corona centum pondo*, aut *mille pondo*, deest *librarum*. » [Festus, *Centenas pondo* » *dicebant antiqui*, *referentes ad libras*, (53) ut » *Pondo* significet ratione ponderis. Cic. *Auri quinque* » *pondo abstulit*, id est, quinque libras auri. Plaut. » Asin. *Quot pondo te censes nudum*, id est, quot » librarum ponderalium.] » Nam Romanis duplex erat libra, ut Galenus ait lib. 1. et lib. 6. de compositione medicamentorum, altera ponderalis, mensuralis altera. Quum igitur ponderalem indicabant, addebant *pondo*, quum mensuralem, *mensura*. Livius lib. 4. decad. 2. *Dictator coronam auream libræ pondo ex publica pecunia, populi jussu, in Capitolio Jovi donum posuit*: idem lib. 6. decad. 3. *Pateræ aureæ fuerunt* CCLXXVI. *librales ferme omnes pondo.*

Negotium, quod intelligitur maxime, quando Verbum Substantivum prorsus absolute ponitur, sequente, *Quod*, vel *Cur*, vel *Ut*. Ciceroniana sunt, *est, quod gaudeas. Plane est, quod gratias agas. Ubi non es, qui fueris, non est, cur velis vivere.* Sic sequente *Quum* Auct. ad Herenn. IV. 26. *Est, quum non est satius.* Plaut. Capt. II. 2. 75. *Est etiam, ubi damnum præstet facere, quam lucrum.* III. 3. 1. *Nunc illud est, quum me fuisse mavelim.* Ubi etiam possis subaudire *Tempus*. Vide infra Sanctium in Voce *Negotium* et *Tempus*.

(53) *Ut pondo significet*, etc.] Est ergo *Pondo* Ablativi Casus ab obsoleto *Pondus*, *pondi*. Et dicitur *pondo tot libræ* itidem, ut *Numero tot homines*. Vide hæc doctissime, ut solet, demonstrantem Gronovium Patrem de Pec. Vet. I. 6. Opponitur autem pecuniæ numeratæ, quæ ceteroquin itidem suum habebat pondus. Hinc Festus in Grave æs: *Deni asses, singuli pondo libras, efficiebant denarium*, intellige, singuli pendentes singulas libras pondo. Plaut. Men. III. 3. *In aures da mihi faciendas pondo duûm nummûm*. De rudi vel facto metallo passim. Gellius II. 24. *Neque argenti in convivio plus pondo, quam libras centum, illaturos.* Hinc ad alias res transfertur. Plaut. Persa II. 2. 49. *Tu quidem haud etiam es Octoginta pondo*, h. e. adhuc puer et parvus, nondum 80. libras pendens. Trucul. V. 21. *Plus decem pondo amoris pauxisper perdidi.* Valla putavit d. l. *Pondo* esse Plurale Neutrum.

Plaut. Pseud. *Eo laserpitii libram pondo diluunt*: idem Rud. *nec piscium libram unam jam hodie pondo cepi*: idem Menech. *Huic addas auri pondo unicam*: idem ibidem, *Pondo duûm nummûm.* Columell. lib. 22. cap. 20. *item myrrhæ quincunx, calami pondo libram, amomi pondo quadrans*: ibid. cap. 57. *Mellis adjicies pondo semunciam.* Delirat igitur Valla lib. 3. cap. 13.

Linea. *Ad incitas redactus sum*, subaudi *lineas.* Vide Adag. *Ad incitas*; et Josephum Scalig. in Append. ad lib. VI. Varronis pag. 186.

« [*Litem*, vel *Causam*, vel *Rem* (54) subauditur, » in *Judicare*, vel cognatus accusativus *judicium.* » Cic. *de re aliqua inter aliquos judicare*; *Res judi-* » *cata cognitaque.* Plaut. *Rem istam perfidiose* » *judicasti*; *Tres mihi lites judicandæ sunt.* Poëta » vetus apud. Cicer. 1. Divin. *Paris judicavit judi-* » *cium inclytum inter tres Deas.*] »

Litera. In illis *vocalis*, *consona*, *muta*, *liquida*, deest *litera.* Vide *Avis.*

Litera. Cic. Attic. *Et paulo post triplices remiseras*, supple *literas*: Idem, *Nam triduo abs te nullas acceperam*: Idem l. 7. epist. *Quo mitterem, aut cui darem, nesciebam*: Idem, *acceperam autem a Lentuli triumpho datas.* Tacitus in vita Agricolæ, *Ne laureatis quidem gesta prosecutus est*, supple *literis.* Sic et *duplices*, *triplices.* Vide *Tabellæ.*

(54) *Subauditur in judicare.*] Est et hoc Verbum ejus Generis, ut natura sua et origine sit Neutrum actionem ipsam suo significatu absolvens. Compositum quippe est ex Verbo et ipso Accusativo Nominis. Quid enim aliud est *judicare*, quam *jus dicere.* Ne ergo aliam requiramus Accusativum in natura hujus verbi indaganda, et quam maxime proprie dictum putemus, *judicare de re aliqua hoc vel illo modo.* Sic Plaut. Trin. II. 2. 102. *Isthac judico*, h. e. inistam partem. At vero deinceps usu translatum quodammodo videtur in significationem transitivam, seu transeuntis Actionis. Ut adeo *judicare litem*, *rem*, significet decidere eam judicio suo, *judicare hoc* vel *illud de aliqua re*, idem sit, quod existimare, censere. Quamvis tamen hi Accusativi, si naturam harum locutionum consideres, revera per Ellipsin Præpositionis *κατὰ* primum fuerint huic Verbo additi. Ut ita *judicare hoc* sit dictum, quasi judicare ad hoc negotium, seu ad hunc modum *jud. litem* pro quod ad litem, judicem agere in aliqua re aut lite.

" [Litus vel Terra. In *Continens* subaudiri potest
" *litus*, (55) vel *terra*. Liv. 44. *Pars eorum, qui*
" *propiores erant continenti litori, enarunt.*] "

Locus. Livius lib. 1. *Et castris in apertis positis*; subaudi *locis*. Plaut. *hic senex de proximo.* Virg. *Compulerantque greges Corydon et Tyrsis in unum*: idem 3. Georg. *Exsilit in siccum*: et 4. *Sic positum in clauso linquunt.* Plaut. Mostell. *Ab humili ad summum.* " [Virgil. 1. Æneid. *Classem in convexo ne-*
" *morum Occulit*: ubi Serv. *In convexo*, subaudimus
" *loco*; si dixisset, *Convexum nemoris classem oc-*
" *culit*, subauditur *locum*, sicut in *Invium*, *Avium*:
" Prisci enim dicebant *Locus* et *Locum*, un-
" de *Loca*. Lucr. *Avia Pieridum peragro loca.*
" Etiam in *profectus peregre* subauditur *locum*, pro,
" in locum peregre seu peregrinum: et *esse peregre*;
" pro, in loco peregri, seu peregrino. Etiam in
" *Cavus*, subaudiri potest *locus*, ut significetur arcta
" rima. Horat. *Macra cavum repetes arctum, quem*
" *macra subisti.*] " Plaut. Aul. *Nam compressit eam adolescens de summo loco.* Val. Mal. lib. 5. *in desertum locum.* Juven. Satyr. 5. *Primo fige loco.* Sic diximus *primo*, *secundo*, *quarto*, quæ Grammatici inepte Adverbia vocant. Vide *Sermo*, *Spatium*.

Loca. *Averna*, *supera*, *infera*, *inferna*, *secreta*, *rosaria*, *pomaria*, *tesca*, (56) *æstiva*, *hyberna*, adjectiva sunt, deest *loca*. Actius apud Varronem, *Quis tu es mortalis, qui in deserta et tesca te apportes loca?* *Supera loca* dixit Varro. " [Et Propert. 2. El. 28.
" *Sunt apud infernos tot millia formosarum, Pul-*
" *chra sit in superis, si licet, una locis*: pro *apud*
" *infernos locos*. In urbium quoque, provinciarum,

(55) *Vel terra.*] Et hoc sine dubio rectius, certe longe usitatius. Vide et Sanctium infra hoc Cap. in voce *Terra*. In loco Livii XLIV. 28. legas forsan melius *continentis*, quod etiam maluit Gronovius pater. Sed tamen recte quoque dici potest *continens littus*, h. e. littus continentis, inhærens continenti cum oppositione ad *littus insulæ*. At magis proprie et usitate *continens terra* dicitur, et opponitur insulæ toti.

(56) *Æstiva, Hyberna.*] In his intelligitur *Castra*. Vide, quæ notavi supra ad hanc Vocem.

» et insularum nominibus in Genitivo positis, (57) » *locus* subaudiri potest; ut, *Natus Romæ*, *Cretæ* » *sepultus*. Virg. *Hic locus urbis erit*. Horat. *Non est* » *aptus Equis Ithacæ locus*.] »

Locum. *Cede majori; concede præceptori: decede calori; tu mihi succedes*; (58) subaudi *locum*. Virg. in Bucol. *Nec seræ meminit decedere nocti*. Cic. *Decedere furori tribunitio*. Statius, *Hortantur, ceduntque locum*. Cic. 2. Nat. Deor. *Videtur quasi locum dare, et cedere*; idem, *in dando et cedendo loco*: idem in Toga candida, *An oblitus es, te ex me, quum præturam peteremus, petisse, ut tibi primum locum concederem*. Hinc forte Juvenalis Satyr. 3. *Hic ubi nocturnæ Numa constituebat amicæ*: idem Satyr. 6. *Num si constituit*, id est, si venire ad constitutum locum decrevit. Vide Lamb. Oda 6. lib. 2.

« [*Loquor*, vel *Dico*, subauditur in (59) *Ita* affir- » mantis Plaut. Pseud. act. 4. sc. 7. *Misit te herus* » *tuus*? HA. *ita dico*. BA. *miles*? HA. *ita loquor*. » BA. *Macedonius*? HA. *admodum*.] »

Ludis. Virgil. *Magnis Circensibus actis*, subaud. *ludis*. » [Ascon. in C. Antonium, *Cum Sulla post* » *victoriam Circenses facerent*.] Sic. *Megalesiis*, *secularibus*, *funebribus*, [*compitalitis*.] Vide *Sacra*.

« [*Lumen* subauditur in *Funali*, (60) *et Cereo*. » Cicero de Sen. cap. 13. *Duillius delectabatur crebro*

(57) *Locus subaudiri potest*.] Vel potius *Urbs* aut *Regio*. Vide infra *Urbs*.

(58) *Subaudi locum*.] Immo vero hic Accusativus, quando his Verbis additur, additur per Ellipsin præpositionis. Ut adeo *cedere locum alicui* sit itidem dictum pro *cedere alicui quod ad locum*. Vide me supra III. 3. ad Verbum *Cedere*.

(59) *Ita affirmantis*.] In hac particula subauditur plerumque *Est*. Integra enim est responsio *res ita est, uti rogas*. Plaut. Curcul. V. 1. *res ita est*. Cic. Famil. III. 8. *Quod certe non ita est*. Sed et Idem in initiis Epistolarum sæpe adhibet, *Ita est*. Similiter in interrogationibus. Petron. *Itane est? etiam dormire vobis in mente est?* Desiderari porro in tali responsione illud, *uti rogas*, patet ex solemni formula, qua utebantur Cives Rom. in respondendo ad legum rogationem. Nam si acceperint eas suo suffragio, et probarent, simpliciter dicebant, *uti rogas*, pro, *ita jubeo*, vel *volo*, *uti rogas*.

(60) *Et cereo*] Adhibuere Veteres hoc vocabulum in masculino potissimum Genere. Cic. de Offic. III. 20. *Omnibus vicis statuæ, ad eas thus, et cerei*. Festus, *Cereos Saturnalibus muneri dabant humiliores potentioribus*.

» *funali et tibicine*: Idem, *Lumina demiseramus*; id » est, faces, *nec satis lucebat.* Plaut. Curc. *Tute tibi* » *luces cereum.*] »

« [*Lychnus* subauditur in *Cereus*. Martial. *Hic tibi* » *nocturnos præstabit cereus ignes.*] »

Maceratus. Terent. Eunuch. *Quo pacto ex jure hesterno panem atrum vorent.* (61) Donatus supplet, *maceratum*, vel *emollitum*, vel *madidum.* Frequens est hic loquendi modus apud Plinium et Cornelium Celsum; ut, *radix ex aceto*, *ossa ex vino.*

Magnus. Hor. *Ibis Liburnis inter alta navium, Amice, propugnacula*, (62) pro *Amice magne.* Curius ad Cic. *Sed, amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere.* Juvenal. *Magni delator amici*: Idem, *Calcas Conjugis urinam magnos.* Vide Turneb. lib. 2. cap. 24. Adversar.

Malum. Vitandi ominis causa multa subticebant antiqui, e quibus illa sunt præcipua, *Cave tibi*, *timeo tibi*, *metuo a te*, *de te*, *pro te*, subaudi *malum*, vel *damnum*, vel *incommodum*. Plaut. Mostell. *Lubet cavere malam rem*: ibid. *Tamen malum metuunt.* Cic. 1. Orat. *Quam sit bellum, cavere malum.* Alii etiam accusativi frequenter adhibentur. (63) Ridiculi sunt

Eodem ergo Genere positus videtur etiam Accusativus *Cereum* in Verbis Plauti, statuendaque Ellipsis *Lychni*, quam mox ipse præfert Scioppius, vel *Ignis*.

(61) *Donatus.*] Si ulla hic Ellipsis, potius supplerem *sumptum*, *petitum*, *ex jure hesterno.*

(62) *Pro Amice magne.*] Ineptum sane, ubi *Amicus* occurrit, velle intelligi *Magnus*. Ineptius etiam, quod Cl. Ursinus To. 2. p. 527. extr. intelligendam ait hanc Vocem, vel etiam *Potens* in tali *Amico*, qualis fuit Horatio Mæcenas. Nam sic innumera, immo omnia Epitheta, possent intelligi. Neque id voluit Turnebus, qui tantum in Cicerone phrasin hanc, vel vocem *Magnus* in ea, explicat d. l. nec ullam Horatiani loci, aut talis Ellipseos, facit mentionem. Immo vero quoniam *Amicus* natura sua est Adjectivum, subaudiendum potius Substantivum *Homo*, sicuti ipse Sanctius supra docuit. Vide *Homo.*

(63) *Ridiculi sunt Grammatici*] At vide, quæ disputavimus supra III. 3. ad Verba *Cavere* et *Metuere*. Nam utrumque origine sua Neutrum est. Nec video, quid ineptiat d. l. Valla, ubi multis exemplis probat, complura esse Verba, quæ diversis construantur cum Casibus, inque iis dici, *Timeo te, tanquam Inimicum*: *Timeo tibi, tanquam Amico, istic tanquam offensurus sis*; *hic tanquam defendendus.* Nihil aliud quum istic dicat, viderit Sanctius, quid ineptiarum, in hisce Vallæ reperiat.

Grammatici,

Grammatici, qui hæc verba nunc activa, nunc neutra faciunt, et multarum, ut vocant, specierum. Ineptit igitur Valla lib. 3. cap. 45.

Manus. *Dextra*, *sinistra*, *læva*, adjectiva sunt, supple *manus*. Catullus, *Non belle uteris manu sinistra.* Cic. *Cum lævam manum admoveret.* Plaut. Menech: *Demam hanc coronam, atque abjiciam ad lævam manum.* Sueton. Nerone, *Dextra manu Pythiam.* Vide *Pars.*

Mare, vel Æquor. Adagium, *In tranquillo est*; et, *Tranquillo quilibet gubernator esse potest*, subaudi *mari*. Virg. *Terris jactatus et alto*: idem, *Et cærula verrunt.* Plaut. Cistell. *Tranquillo mari.* Georg. 4. *Et se jactu dedit æquor in altum.*

Melodia, vel Ars. *Musica* nomen est adjectivum, ut *Rhetorica* et *Grammatica*: deest igitur *melodia*, ex Arist. lib. 1. Polit. in princip.

Membrum. Plin. lib. 10. *Cuniculis aversa genitalia*: idem, *Vulpis masculæ genitale*, supple *membrum*. Ovid. 2. Amorum, eleg. 3. *Qui primus pueris genitalia membra recidit.*

Mensis. Nomina mensium faciunt Grammatici masculina, sed falso: Adjectiva enim sunt, deestque *mensis*. Idem sentit Valla in Raudensem. Sed accipe testimonia. Cic. Attico, *Venio nunc ad mensem Januarium.* Martial. lib. 10. *Mense novo Jani*: et lib. 12. *Jani mense.* Horatius, *Qui dies mensem findit Aprilem.* Adag. *Mense Majo nubunt malæ.* *Junius* (64) dictus quasi Junonius. Varro, *Fanum Fortunæ dedicavit Junio mense.* Martial. lib. 12. 32. *O Juliarum dedecus Kalendarum*: idem lib. 6. 59. *Mense vel Augusto*: idem lib. 10. 87. *Octobres age sentiat Kalendas.* Horat. 1. epist. *Sextili mense caminus*: idem, *Septembribus horis.* Cic. Attic. lib. 6. *ibi quum Junium mensem consumpsissem*: ibid. lib. 1. *mense Septembri.* Varro, *cujus feriæ Octobri mense.* Adag.

(64) *Dictus quasi Junonius.*] Immo potius *Majus* a majoribus, *Junius* a junioribus, prout omnis civitas Romana divisa erat in centurias seniorum et juniorum, Vide et Ovid. Fast. V. 73. 78. Breviter VI. 88. *Junius est juvenum, qui fuit ante senum.*

October equus apud Festum. Cicero, *Naviges de mense Decembri*. Horatius, *Age, libertate Decembri Utere:* idem 3. Carmin. *Quum tibi Nonæ redeunt Decembres.* Martial. lib. 5. 11. *Decembri mense.*

Mens. *Pendeo animi, discrucior animi, infelix animi*, Budæus asserit Græcas esse formas, quod ego non inficiarer, si ille fateretur (65) deesse præpositionem ἐκ, quæ genitivum regit. Sed placet potius ad antiquam consuetudinem recurrere, (66) quæ duo hæc nomina, *Mens* et *Animus*, copulabat; ut, *discrucior mentem*, vel *mente, animi.* Catullus ad Ortalum, *Nec potis est dulceis Musarum expromere fœtus Mens animi.* Plaut. Cistell. *Nullam mentem animi habeo; ubi sum, ibi non sum; ubi non sum, ibi est animus.* Idem Epid. *Pavor territat mentem animi.* Lucret. lib. 3. *Denique cur animi nunquam mens consiliumque Gignitur in capite.* idem lib. 4. *Nec ratione alia, cum somnus membra profudit, Mens animi vigilat.* Idem lib. 5. *Animi vix mente videmus:* idem lib. 6. *Perturbata animi mens in mœrore metuque:* « [Idem » lib. 1. *Nec me animi fallit*, etc. hoc *esse difficile*, » subaudi *mens.*] » Virg. 4. Æneid. *isque amens animi*, subaudi *mentem*, vel ἐκ.

Mensa, vel Tripus. Martial. lib. 12. *Argentum atque aurum non simplex Delphica portat.* Politianus in Rustico, *Nec Maurusiacos pulchræ testudinis orbeis Delphica sustentat*, sc. *mensa.* Valerius Maxim. lib. 4. cap. 4. *Extracta deinde magni ponderis aurea Delphica mensa.* Cic. Verr. 6. *Mensas Delphicas e marmore, crateres ex ære pulcherrimos, abstulit.*

Mensura. Trita sunt illa, *Altus septem pedum, decem pedum profundus*, subaudi *mensura.* Lentulus in epist. Cic. *Naves onerarias, quarum minor nulla erat duûm millium amphorarum.*

(65) *Deesse Præpos.* ἐκ.] Nihil hoc esse ostendimus ad II. 3. pag. 169, etc.

(66) *Quæ duo hæc nomina,*] Sed aliquando etiam ipse Genitivus *Mentis* in simili locutione occurrit. Plaut. Trin: II. 4. 53. *Satin' tu sanus mentis aut animi tui?* Epid. I. 2. 35. *Desipiebam mentis.* Intelligi igitur *in parte*, h. e. in illa mei vel tui parte, quæ consistit in animo; vel aliud

Mentio, vel Recordatio. Cic. *Quum illius diei venit in mentem*, subaudi *mentio*, vel *recordatio*. Valla lib. 1. cap. 35. sic ait, *Ubi quidam volunt accipi genitivum pro nominativo; mihi potius placet subintelligi, Conditio, Status, Qualitas illius diei.* Hæc ille. Sed melius intelligitur *recordatio*, vel *memoria*. « [Dictis lib. 3. *Veniat in animum recordatio* » *parentis tui*.] » Huc refer omnia verba memoriæ; ut, *memini*, *recordor*, *obliviscor*, si genitivum habeant, ut, *memini tuorum consiliorum*, (67) scilicet *recordationem*: vel Græco more deest ἐκ, « [Præstat » tamen subaudiri *meminisse* seu *memoriam*. Plautus » Capt. *Qui fueris, et qui nunc sis, meminisse ut* » *memineris*: ibid. *Ne monueris, facile memoria* » *memini tamen.* et Trin. *Tribusne poteriis te me-* » *moria oblitum?*] »

« [Mercator. Plaut. Capt. *De compacto rem gerunt,* » *quasi in Velabro Olearii*, subaudi *mercatores*.] »

Milites. *Triarii, hastati, pilati, lancearii, sagittarii, ferentarii, peltati, cetrati*, etc. subaudi *milites*.

Modium. Horat. Satyr. 1. *Millia frumenti tua tri-*

quid. De constructione ipsa actum jam supra II. 3. pag 168.

(67) *Silicet recordationem:*] Ego in his omnibus intelligo *negotium*; vel *quod ad negotium*; *in negotio*: certe in eo, quod ex Cicerone adfert Sanctius supra pag. 172. ubi itidem de verbis Memoriæ agit, *Quum in animo haberem navigandi*, in eo, inquam, intelligitur certissime *negotium*. Cic. de Offic. III. 2. *si Discendi labor est potius quam voluptas*, h. e. *si negotium Discendi et labor*, etc. Sic ergo etiam, *Quum illius diei venit in mentem*, scil. *negotium*. Vide supra in Notis pag. 171. et infra ad Vocem *Negotium*. In verbis autem *Meminisse*, *Recordari*, *Oblivisci*, eadem est ratio Genitivi, quæ in Nomine *Memor*, Neque ergo dubito, quin Genitivus illis jungatur per Ellipsin *In negotio*, de qua Ellipsi vide supra ad II. 3. Not. 6 et 12. Accusativus vero si addatur illis Verbis, intelligenda tunc haud dubie Præposito *Ad*, *quod ad*, κτ. *Meminisse ut memineris* apud Plautum Capt. II. 1. 51. emphatice dicitur. Ratio constructionis est ea, qua Infinitivi junguntur Verbo *Memini*. Sensus autem est, ne obliviscaris meminisse semper ejus rei, qui fueris, et qui nunc sis. Si quis tamen hoc verbum *Memini* excipere velit, et pro vero etiam habere Activo quibusdam certe in locutionibus, non valde repugnabo. Certe ita Virgil. Ecl. VII. 19. *Alternis igitur contendere versibus ambo Cœpere: alternos Musæ memini se volebant*: ubi *Meminisse* pro Memorare, et memoriter cantare videtur positum. Sic Plautus Men. prol. 45. *Propterea ejus nomen memini fa-*

verit area centum, (68) subaudi *modiûm*: *medimnorum* supplet Porphyrio.

Modo vel pacto. Quum dicimus, *Quo pacto istud fiet*, intellige *modo*, id est, quo pacto modo; nam *pactus* adjectivum est. Item quum dicimus, *Qui fieri potest*, subaudi *modo*, vel *pacto*: nam (69) *Qui* in sexto casu adjectivum est, ut semper. Plaut. Aulul. *Aut thure, aut vino, aut aliqui semper supplicat*; idem Stich. *Quadrigas, qui vehar*. Sic dicimus, *Inveniam viam, quomodo me expediam*. Plaut. Epid. *Ipsi hi mihi dant viam, quo pacto a se argentum auferam*, id est, qui. Terent. *Pro se quisque facere, quo mihi illam lenirent miseriam*, id est, qui Grammatici exponunt, *quo* pro *ut*; frigide, ut omnia. Hor. *Quo pessime pacto?*

Mons. *Altus Ossa: prœaltus Ida; ignivomus Ætna*; supple *mons*: item, *Aventinus, Palatinus, Quirinalis, Viminalis. Cretêa Ida* dixit Ovidius, secutus terminationem; et Lucan. lib. I. *Siculæ Ætnæ ora.*

Morbus. Horat. *Quum me funesto properent arcere veterno*, supple *morbo*. Catull. *Non est sana puella, nec rogate, qualis sit, solet hæc imaginosum*, subaudi *morbum pati*. Morbus imaginosus est phrenitis.

Morem, vel Ingenium. Terent. Andr. *Optime hospes, pol, Crito, antiquum obtines*: ubi Donatus per ellipsin supplet *morem*, vel *ingenium*. Plaut. Mostell. *Antiquum obtines hoc tuum, tardus ut sis*, supple *ingenium*. Terent. Hecyr. *At tu ecastor morem*

cilius: h. e. in memoria retinui, scio. Sed multis de verbis in utramque partem potest speciose satis disputari.

(68) *Subaudi modiûm.*] Recte Sanctius, male Porphyrio. *Modius* enim erat usitatissima Romanorum mensura, qua idcirco utebantur in magnis rei frumentariæ summis exprimendis, et quæ proinde intelligitur, quando nulla certa exprimitur; sicuti *Sestertius* in re nummaria. Græci ad eas summas denotandas adhibere, et ideo etiam, quando nullam certam exprimebant mensuram, intelligere solebant in re frumentaria *Medimnos*, in nummaria *Drachmas*.

(69) *Qui in sexto casu, etc.*] *Qui* est proprie sextus Casus a *Quis*, quod formatum est a Gr. Τίς. At *Quo* est sextus Casus ut *Qui*. Vide quæ disputavi lib. sub cap. ult. ad Vocem *Quanquam*.

antiquum atque ingenitum obtines : idem Eunuch. *Non cognosco vestrum tam superbum* : ubi Donatus, *subaudiamus vel* ingenium, *vel* animum, *vel* morem, *vel* institutum.

Mortem. Juven. *Magnus civis obit, et formidatus Othoni*, subaudi *mortem*. Virg. *Queis ante ora patrum contigit oppetere*, supple *mortem*. Terent. *Ea obiit mortem*. Cic. pro Mil. *Primum illud vulnus accepit, quo teterrimam mortem obiret*. Virg. *Morte obita*. Cic. 1. Divinat. *Æquius esse censuit, se maturam oppetere mortem, quam*, etc. idem 1. Officior. *Ajax traditur millies mortem maluisse oppetere, quam*, etc. *Mortem occumbere* passim legis. « [Apud Ciceronem tamen » Tusc. I. 42. in plerisque veteribus libris scriptum » legitur, *Qui pro patria* (70) *morte non dubitare*, » *occumbere*, ut *Occumbere* sit velut occidere, pro- » cumbere, à morte, velut causa. *Obire* valet adire, » nam *ob*, pro *ad*, dicebant, teste Festo. Est ergo » *Obire mortem*, vel *diem suum*, ad constitutam » mortis diem adesse, adire mortem, ad mortem » pervenire. (71) *Oppetere*, pro appetere, hoc est, » adipisci : nam *Petere* per Metonymiam antecedentis » dicitur pro accipere, sumere. Virgil. 1. Æneid. *Seu*

Quod ad vim significationis, idem est, sive *Qui*, sive *Quo* dicatur. Quum Tenrentius ait, *pro se quisque facere, quo mihi illam lenirent miseriam*, est idem, ac, facere eo modo, quo modo mihi lenirent. Sic *Inveniam, viam, quo modo me expediam*, h. e. viam ejus modi, quo modo me exp. Breviter autem *Quo* et *Qui* notant in his idem, quod *Ut*, quæ proinde expositio non est adeo *frigida*, certe si spectes usum et vim significationis. Neque discriminis multum, quod ad sensum, in his reperies, sive dicas, *facere omnia eo modo, quo modo lenirent*, etc. sive, *facere ita, ut lenirent*. Nam *Eo* in ista locutione intelligi, liquet ex Cæsare B. Gall. III. 16. *In quo eo gravius Cæsar vindicandum statuit, quo diligentius in reliquum Tempus a Babaris jus Legatorum conservaretur*.

(70) *Morte non dubitaret.*] Patet hinc, si vere in MStis legitur, non magis ergo intelligi, aut regi a Verbo, Accusativum, quam Ablativum, quando illud simpliciter est positum, quum eadem ratione uterque casus illi accedat, quippe Verbo significationis vere Neutralis. Vide supra III. 2. 2. pag. 271. et maxime IV. 3. 6. ubi data est ratio τῦ *Mori mortem* et *morte*.

(71) *Oppetere pro, etc.*] Immo potius significat ruere et pervenire ad mortem. Vide me supra hoc Capite ad Vocem *Iter*.

» *versare dolos, seu certæ occumbere morti*, pro,
» morte. Liv. 1. *Cacus clava ictus morte accubuit.*
» Ovidius 15. Metamorph. *Credulitate patris, sceleratæ et fraude novercæ, occubuisse neci*, pro,
» nece.] »

« [Munuscula. *Missilia in vulgus sparguntur*, subaudi *munuscula*, ut ex Seneca discimus epist. 65.
» Vide *Jaculum*.] »

Munus. *Dare gladiatorium*, subaudi *Munus*, ut notat Ascon. Pædianus ex Philip. 9. et lib. 2. epist. ad Attic.

« [Plaut. Menech. *Date mihi præconium*. Cic.
» *Facere præconium*, (72) subaudi *munus*, sive
» *Officium præconis*.] »

Navis. Virg. 5. Æneid. *Centauro vehitur magna*, supple *navi*. Vide *Avis*.

Plaut. Asin. *Quo hanc celocem conferam?* supple *navem*: *Celox* enim à celeritate adjectivum est. Plaut. Pœnulo, *obsecro hercle operam celocem hanc mihi date*. Varro, *Nautæ remivagam movent celocem*. Apulejus, *Qui celocem regere nequit, onerariam petit*. Livius lib. 7. decad. 4. *Naves quinqueremes celoces*: ibid. *Naves longæ 160. celoces 12*. Huc adde *liburnicas*, *prætorias*, *rostratas*, *triremes*, *quadriremes*, « [*onerarias*. Cic. *In aliquam onerariam corrependum* » *est*.] » Cæsar 2. Civil. *Conspicatæque naves triremes duæ navem D. Bruti*: idem 3. Civil. *Navesque triremes duas, quas Brundusii faciendas curaverat*. Horat. *Ibis Liburnis inter alta navium*, subaudi *navibus*: et lib. 1. Oda 37. *Deliberata morte ferocior, sævis Liburnis scilicet invidens deduci*, etc. sic enim legunt Victorius et Lambinus, subaudito *navibus*. « [Etiam in *Corbita*, quæ a *Corbe* videtur

(72) *Subaudi munus.*] Sed usu vox hæc accepit speciem Substantivi, imprimis quando ponitur pro laudatione, veluti apud Cicer. Famil V. 12. ubi *Achilli ab homero præclarum dicitur tributum præconium*. Hic certe *munus* intelligere nequeas. Sed tamen originem suam habet ab Adjectivo. Nam in ea forma dicitur *Quæstus præconius*. Sic sere *Mangonium* a *mangone* pro artificio ipso, licet et hoc origine sua fuerit Adjectivum.

» dicta, *navis* subauditur. Lucill. *Quam malus navi* » *corbita maximus ulla.*] »

Navem. *Solvit e portu; conscendit statim*; (73) *appulit ad portum*; subaudi *navem*. Plaut. Mercat. *confestim navim solvimus*: « [et. Mil. *Nisi eat, se* » *soluturum esse navim*: et Amph. *hac nocte navis* » *nostra soluta est a portu Persico.*] » Juvenal. Satyr. 6. *Durum est conscendere navim.* Cic. *Haberetque in animo navem conscendere.* Cæsar. 1. Civil. *Milites silentio naves conscendere jubet.* Valer. Maxim. lib. 1. cap. 7. *Quum ad littus navem appulisset.* « [Cic. » *Cum ad villam nostram navis appelleretur*: Idem, » *Nos ea die cœnati solvimus*: *Mercatores Alexan-* » *dria solvisse*; *Quod e portu solventibus præci-* » *pitur.*] » Ovid. *Certus es Ænea cum fœdere solvere navem.* « [Cic. *Tu velim quamprimum cons-* » *cendas, ad meque venias*: Idem, *Conscende nobis-* » *cum, et quidem ad puppim.* Dictys lib. 6. *Postquam* » *impositis, quæ singuli bello quæsiverant, adscen-* » *derunt ipsi, solutis anchoralibus navigant.*] »

Negotium sæpissime idem est, quod Græce πρᾶγμα seu χρῆμα, aut *Res*, « [*Factum*, *Opus*. Unde sæpius » apud Plautum legitur, *Ita negotium est*; *Ita mihi* » *res est*; eodem sensu, pro, ita opus est. Scipio » Africanus apud Festum, *Ut negotium natum erat*, » pro quo Plaut. *Ut res nata erat*: Trucul. *Ut rem* » *natam video, accipiendum est, quod datur.* Dictys » libro 2. *Ubi animadvertit procul magnam vim clas-* » *sium, ratus, ut negotium erat, propere suos ins-* » *truit*: et l. 4. *Armati, instructique pro negotio*

(73) *Appulit ad portum, subaudi Navem.*] Recte: quoniam ille Accusativus maxime additur huic Verbo. Sed tamen, quod jubent Eruditi, et ipsi Lexicographi, dicendum semper *appellit Navim*, non *appellit navi*, nec *appellit navis*, id falsum usu et lectione deprehendi. Etenim Suet. Tito. 5. *Cum Puteolos oneraria nave appulisset*: intellige autem *se*, ut apud Terent. Andr. IV. 5. 12. *Haud auspicato huc me appuli.* Porro Tac. An. II. 24. *Sola Germanici triremis Chaucorum terram appulit.* IV. 27. *Cum, velut munere Deûm, tres triremes appulere.* Cic. Verr. V. 16. *Qui essent navigiis appulsi.* Sall. Jug. 25. *Brevi Uticam appulsi*, scil. *navibus*. Sic et *Applicare* dicitur ipsa Navis, scil. Livius XLIV. 32. *ut quocunque littore applicuisse naves hostium*

» *pugnam aggrediuntur:* id est, pro re nata, ut res » ferebat. (74) Plautus diceret *Pro re, pro copia*, » Aul. act. 3. sc. 5. *Pro re nitorem habere, et glo-* » *riam pro copia*, id est, secundum rem familiarem, » et secundum copiam seu facultatem. Lucretius 6. » *Quisque sum pro re consortem mæstus humabat.*] » *Negotium* Græce et Latine desideratum in omni neutrali adjectivo. Virg. *Parvo potentem Fabricium.* Terent. *Aliena ut cures.* Cicero 4. Verr. *A quo mea longissime ratio*, etc. Ubi Ascon. *A quo, a quo negotio.* Terent. Adelph. act. 3. *Utinam hoc modo defunctum :* ubi Donatus supplet *negotium.* Val. Max. *Læta quidem et prospera negotia.* Cic. lib. 15. epist. 1. *Ad tanti belli opinionem*, (75) *quod ego negotium*, etc. Plaut. Casina, *Timeo hoc negotium*, « [*quid* » *est*, pro, quid hoc sit negotii.] » Horat. 2. Serm. *Aliena negotia curo, Excussus propriis :* Idem, *Fortuna sævo læta negotio.* Plaut. Pœnul. *Id negotium institutum est.* Cic. Attic. *Magnum negotium est navigare.* Val. Max. lib. 3. cap. 7. *Ut de frumento emendo, atque ad id negotium explicandum.* Sic dixit Cic. lib. 12. ad Attic. *Unam rem ad me scripsisti.* Sic (76) *Triste lupus stabulis ; malum videtur esse mors ; tua refert ; nostra non interest*, subaudi *negotia.* Sic (77) *strata viarum, abdita rerum, opaca*

audissent, extemplo agrestibus ferrent opem.

(74) *Plautus diceret.*] Alienum est hoc Plauti, ut et locus qui sequitur, ab ea phrasi, de qua hic agitur. Nam istic *Res* et *Copia* notant patrimonium et divitias hominis.

(75) *Quod ego negotium, etc.*] Sic. Cic. Famil. IV. 4. *quo consilio te usum scribis hoc Achaicum negotium non recusavisse.* Sallust. Jug. 54. *Quæ negotia multo magis, quam prælium male pugnatum ab suis, Regem terrebant.* Sic Suetonius, *Maturare destinata negotia, in magno negotio habere.* Vide Gronovium Observ. II. 24.

(76) *Triste lupus stabulis.*] Sic Cic. de Offic. I. 4. *Commune animantium omnium est conjunctionis appetitus.* Ter. Heaut. III. 2. 1. *Idem visa est tibi hæc meretrix ?* supple *negotium.* Eadem etiam est Ellipsis in his, quæ Adverbia creduntur, *interea, præterea, postea.* Sallust. Jug. 47.

(77) *Strata viarum.*] Tacitus Hist. II. 44. *Superesse militum, quod trans Padum fuerit.* Cap. 55. *Quod erat in urbe militum, sacramento Vitelli adactum.* Livius I. 11. *Quod inter Palatinum Capitolinumque campi est.* Cap. 22. *Vastatur agri, quod inter Urbem ac Fidenas est.* Cicero de Invent. II. 2. *Quod volontatis quoniam nobis quoque accidit.* Sulpic. Severus, *Facilius fuerit, ut minus*

domorum, *pessima munerum*, *ad sacra vatum*, *Beata Seraphim.* « [Lucret. *Ductores Danaûm delecti*, » *prima virorum.*] »

Similiter in istis *Negotium* seu *Res* deest « [Plaut. » (78) *Mille nummûm mihi credidit.* Lucill. *Tu fortassis annorum*, *quam amplius annotaverim.* Mela III. 5. *Opposita cautium.* Sallust. Hist. III. *Certaminis adversa.* Multa passim ejus generis reperias.

(78) *Mille nummûm mihi credidit.* Intelligi in his posse *negotium*, liquet ex loco Cic. Parad. III. 1. *Depositum auri pondo decem reddere* Integrum est, *depositum negotium decem auri librarum pondo.* Referuntur huc etiam a plerisque illa Ter. Heaut. III. 3. 43. *Huic drachmarum mille dederat mutuum*, et Cic. Philipp. VI. 5. *qui L. Antonio mille nummûm ferret expensum.* Aliquando etiam per Ellipsin omittitur nomen Plurativum, ante verbum ejusdem numeri. Livius XXIII. 44. *Mille fere passuum inter urbem ERANT castraque: eo spatio concurrerunt.* Legendum forsan *erat.* Sed Gronovius Pater de Pec. Vet. I. 10. intelligit *campi*; Malim *Passus*, quia ita solet idem Nomen in alio casu intelligi, alio exprimi. Sic apud Plautum Trin. II. 4. 23. *Trapezitæ mille drachmarum Olympicum*, *Quas de ratione debuisti*, *redditæ.* Videtur intelligendum *drachmæ*, quæ fuerunt *mille Olympicarum drachmarum*, Corn. Nepos Datam. 8. *quum de illius exercitu non amplius hominum mille cecidissent*; Sic editur a Gebhardo et aliis quibusdam. Intelligitur autem tunc *Homines.* Sed maxima in eo manet hæsitatio, quæ sit natura vocis *Mille.* Veteres, Varro ipse lib. VIII. de L. L. pag. 118. 119. Gellius I. 16. et Macrobius Saturn. I. 5. diserte eam pro Singulari Neutro habuerunt. Rejiciunt hoc multa asseveratione Scioppius Parad. Ep. 14. et Gronovius d. l. Sed profecto magnam in hujusmodi rebus auctoritatem sibi jure suo vindicat ipsa antiquitas. Varro autem affirmat sine hæsitatione τὸ *Millo* esse *singulare neutrum*, *et dici hoc mille denariûm*, *a quo multitudinis sit hæc millia denariûm.* Et, *Unum et Mille utrumqne singulari numero appellant. Nam ut dicimus hoc unum*, (credo excidisse *mille*) *Hæc duo millia*, *sic deinceps.* Denique dici ait, *Hoc mille*, *Hujus mille. Ne eo minus in illo mille*, *præponi Hi mille*, *Horum mille*, etc. Disertiora etiam Gellius, et ex eo fere Macrobius tradunt, *In his atque multis aliis Mille numero singulari dictum est: neque hoc*, *ut quidam putant*, *vetustati concessum est*, *aut per Figuratam concinnitatem* (h. e. Ellipsin) *admissum est*, *sed sic videtur Ratio poscere. Mille enim non pro eo ponitur*, *quod Græce* χίλια *dicitur*, *sed quod* χιλιάς, *et sicuti una* χιλιάς *et duæ* χιλιάδες, *ita uuum mille et duo millia certa atque directa Ratione dicitur.* Liquido satis expressam in his habemus illorum sententiam, quam insuper auctoritate antiquiorum confirmant. Clarissima certe videntur Lucilii verba, qui in Ablativo *milli* traditur dixisse, *Hunc milli passuum qui vicerit*, *atque duobus.* Et, *Tu milli nummûm potes uno quærere centum.* In quibus, ut censet Gellius, *operte ostendit MILLE et Vocabulum esse*, *et singulari Numero dici*, *ejusque Plurativum esse MILLIA*; *et casum etiam capere Ablativum.* Durum sane est, rejicere tam disertam Veterum autoritatem in Linguæ sibi vernaculæ usu. Quin, si maxime illi erraverint, certum est tamen, quum putarent, τὸ *Mille*

» *mille nummûm potes uno quærere centum:* idem,
» *Ad portam mille, a porta est sex inde Salernum,*

esse singulare Neutrum, eos ergo in hac constructione non detrectaturos adhibere illam vocem; ut fecit certe Macrobius ea ex causa, ut mox ostendemus. Si autem in hac re errare potuit Varro, et ita hanc vocem, si usus veniret, construxisset, quid non facerent tunc alii Scriptores, minus docti et minus studiosi analogiæ Latinæ investigatores? Et quis affirmabit nobis, tot loca, in quibus *Mille* cum solo Genitivo reperitur constructum, non esse ex hoc errore profecta, quem secundum Doctissimorum Virorum sententiam erraverint ipsi Varro et Gellius; atque adeo *Mille* non poni istic, ut Substantivum singulare. Sic Livius X. 30. *qui in Hostium exercitu peditum* 40330. *equitum sex Millia, Mille carpentorum scripserunt fuisse.* Planissimum huc utique erit, si *Mille* hic statuamus esse Accusativum Singularem neutrum, a quo regatur Genitivus, quod certe statuerent Gellius et Macrobius. Cicero Philipp. XIV. 5. *si quis Hispanorum aut Gallorum, aut Thracum, mille, aut duo millia occidisset*, ubi sane videri posset τὸ *Mille* eodem modo constructum, quo *millia*, quum ad utrumque iidem referantur Genitivi. Sic Plaut. Trin. IV. 2. 161. *illud mille nummûm quam rem agat.* et V. 2. 34. *Spondeo meam gnatam tibi uxorem, et mille auri Philippûm dotis*, h. e. et unum mille Phil. nummorum auri dotis nomine, ut alibi *duo talenta dotis*, *sexcenti logi dotis.* Vide me supra II. 3. 7. Ceterum in Ellipsi quam in hisce statuunt Viri Docti, nihil istic opus, et expeditum erat dicere, *dotem mille nummorum*, etc. Horat. Satyr. II. 3. de Ajace, *Mille ovium insanus morti dedit.* Planissima et istic erit expositio, si *Mille* accipiatur pro Accusativo Substantivi Macrobius vero Saturn. I. 5. diserte ita et locutus est et interpretatus ipse, quum ait, *Mille denique verborum talium est*; in quibus τὸ *Mille* et *Vocabulum* h. e. Substantivum, et *Singularis* esse *Numeri*, ac respondere Græcæ voci χιλιάς, pluribus ibi exemplis probare contendit. Si spectemus nunc analogiam et formationem vocum *Mille*, et *Millia*, omnia videntur eo nos ducere, ut credamus fuisse ab origine et natura sua, vel Adjectiva neutrius generis, ut *Forte* et *Fortia*, *Humile* et *Humilia*, sub quibus Adjectivis intelligatur tunc certum et perpetuum Substantivum, sed quod per Ellipsin semper fuerit omissum: vel potius Substantiva, ut *Mare* et *Maria*. Certe tanquam Substantiva Neutrius tantum Generis passim reperiuntur constructa, adeo ut in Plurali certe τὰ *Millia* nunquam construatur tanquam Adjectivum cum alio Substantivo ejusdem Casus, tanquam suo, sed semper tanquam Substantivum cum Genitivo, vel cum eodem casu per Appositionem, ut *Millia talenta*, *millia anni*, etc. quod posterius neque dici potest per leges Grammaticæ ex convenientia Adjectivi et Substantivi, quum *Millia* sit tantum Neutrium generis: unde semper occurrit *ducenta millia*, etc. non *ducenti millia.* Quapropter si additur, quod aliquando tamen fit, Substantivum ejusdem casus et numeri, cujus est τὸ *Millia* per Zeugma et Appositionem illud omnino construendum et exponendum, ut pluribus exemplis ostendimus infra Cap. 8. Nota 2. Analogia ergo formæ Substantivæ est manifesta, maxime quum videamus a Lucilio etiam in Ablativo dici, *uno Milli nummûm*, et *milli passuum.* Nam quod Viri Doctissimi, quia sæpe E et I promiscue scribantur, putant

» subaudi *passuum*. Cato, *Inde est ferme mille* » *passuum*. Cic. *In fundo ejus facile mille homi-*

ergo etiam hic per causam metri positum *Milli* pro *Mille*, in eo non habent me certe sibi suffragantem. Nam illa permutatio in certis formis est usitata, non in omnibus, *nec extendenda usque eo literarum I et E satis definita affinitas*, ut ipse Gronovius ait ad Statii Sylvas cap. 55. Immo non reperietur facile in Nominativo *hoc forti*, etc. pro *hoc forte*, *hoc Mari* pro *hoc Mare*. Certe id probasse aut commonstrasse debuissent. Jam vero Anomalum plane videtur, quando τὸ *Mille* adhibetur in Plurali per omnia Genera et Casus, in quo nihil est analogicæ formæ. Quapropter pene dixerim, per Abusum accidere huic Nomini *Mille*, ut, quum origine sua fuerit Singulare et Neutrum, dein ad Numerum Pluralem quoque et omnia Genera fuerit usu ipso translatum: plana uti accidit Nomini *Potis*, quod, quum sit Singulare Masculinum vel Femininum, etiam pro Neutro et Plurali positum occurrit. Vide Me supra II. 10. 1. et infra IV. 16. Adde *Magis* et *Mage*, quæ per abusum evaserunt Adverbia, licet itidem Adjectiva primitus fuerint. Videndum ergo, annon τὸ *Mille* cum Substantivo possit accipi primitus per Appositionem et perpetuam Ellipsin in suo singulari dictum, tanquam itidem Substantivum alteri additum: ut, sicuti dicitur sæpe *Homines duo millia*, (ut ostendimus quamplurimis exemplis infra cap. 8. quæ velim omnino ut conferas) sic dictum similiter habeatur *Homines mille*, h. e. existentes unum mille, vel usque ad mille. Sic Livius x. 30. *Ex millibus quinque* [ad *mille cæsi*. Unde liquet, quomodo supplendum et intelligendum sit, quando simpliciter dicitur, *mille cæsi*, h. e. cæsi homines usque ad mille hominum. Atque ita Plauti illud explicari forsan queat, *mille drachmarum reddita*, h. e. drachmæ, existentes unum mille drachmarum redditæ. Similiter quum Terentius ait, *Huic drachmarum mille dederat mutuum*, sensus simplicissimus foret, *Huic dederat mutuum unum mille drachmarum*. Certe eum crediderim ab initio fuisse usum, eamque rationem vocis *mille*, sed dein quum frequentaretur maxime illa Appositio et perpetua Ellipsis in loquendo et scribendo, eam non animadvertisse ipsos Veteres, ac neglexisse paulatim, ut adeo adhibuerint tandem *Homines mille*, et similia, tanquam Adjectivum et Substantivum. Plane, ut Hieronymus: Orosius, Sulpic. Severus, et illius ætatis Scriptores, adeo frequenter dixerunt *annis sex millibus*, et similia ut credi possit, eos ad rationem Grammaticæ constructionis nihil attendisse et putasse, talia cohærere ut Substantivum et Adjectivum. Hinc ergo ortæ tandem apud Veteres nonnullæ videntur locutiones, in quibus vox *Mille* vix aliter, quam ut Adjectivum, exponi commode queat. Plautus Trin. IV. 2. 117. *Si hunc possim illo mille nummûm Philippo circumducere, Quid sibi me dedisse dixit*. Possis hoc tamen exponere etiam, *illo auro Philippo usque ad mille nummorum*, vel etiam *nummorum existentium mille*, in Genitivo singulari, vel, *illo auro Philippo existente mille* (in Ablativo) *nummorum*. Difficilior est locus Lucilii apud Nonium in v. *Sexcentum*; *maximus si argenti sexcentum ac mille reliquit*; et Gelii XVI. 10. *neque amplius quam mille et quingentûm æris in censum deferebant*. Videtur in his sane τὸ *Mille* esse Adjectivum, et ejusdem constructionis, cujus *sexcentum* et *quingentum* pro *sexcen-*

„ *num valentium versabatur:* nam *negotium*, sive „ *res mille hominum*, nihil aliud, quam *mille* „ *homines;* sicut apud Terent. Phorm. *Res talentûm decem*, idem est, quod *talenta decem.*] „

Deest et in neutrali relativo; ut, *Virga tua, et baculus tuus* (79) *ipsa me consolata sunt:* item,

torum et *quingentarum*, nisi malis hæc ita interpretari, *mille librorum, ac rem quingentarum librarum æris.* Plane uti sic τὸ *Millia* construitur passim. Livius X. 34. *Samnitium cæsi tria millia ducenti, capti quatuor millia ducenti.* Cap. 36. *amissorum militum numerus relatus VII. millia trecenti.* Nam et in his idem Substantivum sæpius et diverso casu intelligitur, quasi diceretur, *Samnitium cæsi homines, qui erant tria millia hominum et ducenti homines: capti homines, existentes numero quatuor millia hominum et ducenti homines. Et numerus amissorum militum relatus, existens VII. millia militum et trecenti milites.* Vide plura apud Despauterium pag. 259. Sed neutiquam tamen est negandum, τὸ *Mille* occurrere passim ita, ut statuendum omnino videatur, ipsos Veteres habuisse illud et adhibuisse etiam pro Adjectivo Plurali, quod et Varro agnoscit, et ex Gellio satis patet. Et tamen vel sic certum est, etiam in isto usu vel constructione manere significationem aliquam Singularis Numeri, quia semper significat unam tantum χιλιάδα, cujus Plurale est *Millia*, de quo itidem constat, construi id, ut Substantivum Plurale unius Generis cum Genitivo, nec unquam dici de uno millenario numero. Nam quod apud Livium XXX. 17. legimus, corruptum est. Verba sunt, *Hæc Regi Prætor mittere jussus, Legatis in singulos dona, ne minus quinûm millium, comitibus eorum millium æris.* At recte tibi Vossianus codex exhibet *mille æris*, quod omnino sequi debemus. Neque vero non pessime egerunt nostri Poëtæ, Francius et Broukhusius, qui in suis carminibus, *Decem*, et *Centum Mille* inscite prorsus dixerunt. Si Poëtæ Veteres tale quid per vocem *Mille* voluerunt exprimere, dixerunt *bis mille, ter mille, decies mille*, etc. Horatius Epid. IX. 17. *Ad hunc frementes verterunt bis mille equos.* Scilicet non ferebat natura vocis *mille*, ut dicerent *duo mille, tres* vel *tria millia.* Et tamen illud ipsum bis *mille, decies mille*, etc. etiam Scriptoribus in prosa adjudicat Gronovius Pater, relinquens solis Poëtis ad Technicis. Vide de Pecun. Vet. II. 2. Quid ergo? Ut absolvam hanc disputationem, quam Eruditorum Hominum arbitrio permitto, Ego perpensis omnibus, prorsus jam censeo, vocem *Mille* natura sua et origine fuisse Singulare Neutrum et magis Substantivum, quam Adjectivum, eoque modo sæpe adhuc occurrere; Plurale autem ejus esse *Millia*, itidem Substantivum Neutrum. Sed dein per Abusum non Animadversæ satis Appositionis Ellepticæ, quæ frequentissimi erat usus, adhibitam hanc Vocem *Mille* quoque, tanquam Adjectivum Plurale, quod Substantivis Pluralibus in omni Genere et Casu quasi per Concordiam inter Adjectivum et Substivum solitam jungitur, quo eodem modo τὸ *millia* per incuriam adhibuisse videntur medii ævi Scriptores, et sæpius haud dubie adhibuissent, nisi manifesta nimis Generis discrepantia plerumque obstitisset.

(79) *Ipsa me consolata sunt.*]

Lunam, et Stellas, quæ tu fundasti: Nec in hac parte audiendi sunt Grammatici cum sua inepta syllepsi. Terent. *Qui habet* (80) *salem, quod in te est*, subaudi *negotium*. Vide Syllepsin.

In illis, quæ vulgo vocantur adverbia comparativa, ut, *melius, pejus, brevius, doctius*, etc. supple *negotium;* ut, *Doctius scribit Cicero, quam Cato*, id est, *κατὰ doctius negotium*. Hoc apud Græcos vulgare est. Vide Hellenismum.

Non est, quod agas gratias, id est, non est negotium, ob quod agas gratias. Plinius lib. 2. 63. *Ob hoc quod.* Nam dictio *quod* ubique locorum est relativa; ut, *quod scribis de pecuniis, paratæ sunt*, id est, respondeo ad illud negotium, quod scribis de pecuniis. Ita Thom. Linacer. Plaut. *Paucis, est, quod te volo*, (81) supple *negotium*. Terent. And. *Quo æquior sum Pamphilo*, id est, « [à quo » nomine, id est, qua de causa,] » in quo.

(82) *Quid rerum portas?* supple *negotium:* falsum enim est, quod ajunt, *quid, id, aliquid*, « [(83)

Sic Cic. Famil. VII. 20. *Tuam domum, tuosque agros, eaque remoto loco* X. 34. *Si meam vitam studiumque perspecta habes.* Liv. XXVI. 21. *Merico urbs agerque jussa dari.* Sallust. Catil. 10. *Igitur primo pecuniæ, dein imperii cupido crevit; ea, quasi materies omnium malorum, fuere.* Cap. 31. *Ex lætitia atque lascivia, quæ diuturna quies pepererat.* cap. 36. *Otium atque divitiæ, quæ prima mortales putant.* Tacit. An. IV. 5. *Quantum terrarum ingenti sinu ambitur, quatuor legionibus coërcita.* Obseq. cap. 78. *Sacrarium et laurus ex mediis ignibus, inviolata steterunt.* Vide et Gronov. Observ. III. 2. et me infra IV. 10. 6.

(80) *Salem, quod in te est.*] Sic Cic. Famil. XVI. 4. *Ne sumptui parcas ulla in re, quod ad valetudinem tuam opus sit*, pro, *ulla in re negotii, quod*, etc. Famil. II. 8. *In nullis nisi de Rep. sermonibus cum Pompejo versatus sum, quæ nec possunt sibi, nec scribenda sunt* XVI. 27. *Incredibile est, quæ ego illos scio fecisse.* Nep. Cim. 3. *Testarium suffragio, quod illi ὀστρακισμὸν vocant, ejectus est.* Cæcilius apud Fest. in *Reluere: Ut aurum et vestem, quod matris fuit, reluat, quod viva ipsi opposuit pignori.*

(81) *Supple negotium.*] Sed plenius supple, *est negotium, propter quod volo te paucis.* De locutione *Est quod* diximus etiam supra ad Vocem *Libido.*

(82) *Quid rerum.*] Sic, *Quid hominis tu es?* Terent. Heaut. IV. 8. 7. *Quid mulieris uxorem habes?* Hecyr. IV. 4. 21. h. e. Negotium Hominis ac Mulieris, quod æque dici potest, ac *Monstrum Hominis, Scelus Hominis.* Vide et Scioppium supra III. 11. in fine. Rejicit hæc Ursinus To. 2. pag. 522. sed nulla justa ratione inductus. Vide Me supra I. 15. pag. 125.

(83) *Nihil.*] Miror sane τὸ *Ni-*

» *nihil*,] » esse Substantiva, regereque genitivum: nam Adjectiva sunt, et genitivus regitur à nomine subintellecto *negotium*, etiamsi dicas, *quid* (84) *negotium negotii*. Et esse adjectiva, multa probant testimonia; sed accipe pauca. Plaut. Pseud. *Sed quid est tibi nomen*: Terent. *Nam Andriæ illi id erat nomen*. Valer. Max. lib. 4. *Nullo ad id negotium accedente*. Terent. *Imo id genus hominum est pessimum*. Valer. Maxim. lib. 4. cap. 1. *Non fore, ut postea id officium ab illis præstari possit*. Plaut. Menech. *Nisi occupo aliquid mihi consilium*. « [Sic » *Nihil pensi habere*, aut *ducere*, aut *facere*, » subauditur *Negotii*. Plaut. Epid. *Si plus dederis*, » *referam*, *nihil in ea re captio est*. Symmach. lib. » 1. epist. 69. *Nihil negotium est rebus cognitis* » *immorari*.] »

hil a Scioppio haberi pro Adjectivo, et Substantivorum numero excludi. Repugnat enim, quæ ab ipsis Veteribus adfertur, Etymologia. Festus, *Nihili*, *qui ne hili quidem est*. Repugnat etiam Usus. Neque probant contrarium loca, quæ Scioppius mox adfert. Etenim Plauti illud, *Nihil in ea re captio est*, ponitur pro κατὰ *nihil*, ut Sanctius paulo ante exposuit τὸ *Doctius*. Et ita passim *Nihil* tanquam Substantivum Adjectivis jungitur, et Verbis Neutralibus, vel Activis, quæ alium penes se habent Accusativum. Sallust. Catil. 16. *Senatus nihil sane intentus*. Lib. I. 3. *Haud nihil ambigam*. Plautus Milite IV. 2. 16. *Nihil eam amastis*. Terent. Andr. I. 2. 33. *Nihil me fallis*. Illud vero Symmachi, *Nihil negotium est*, *rebus cognitis immorari*, ponitur pro *Nihili*. Sic Plautus Casina I. 31. *Ut semper improbus*, *nihilque sis*. Pro eo alibi *Nihili*. Veluti II. 3. 29. *Unde his*, *Nihili*? scil. Homo. Et Asin. II. 4. 66. *Impure*, *Nihili*. Milite V. 16. *Nihili factus*, h. e. castratus.

(84) *Negotium negotii*.] Tale videtur et illud Ciceronis, si rectè suppleatur de Offic. III. 2. *Si discendi labor est potius*, *quam voluptas*. Integrum enim est, *si negotium discendi negotii est labor*, etc. Simile etiam, quod modo attulimus ex eodem, *nulla in re*, *quod ad valetudinem tuam opus sit*. Et ita Plaut. Aulul. IV. 10. 40. *De alia re te rescivisse censui*, *quod ad me attinet*. Sed in primis versu 72. *Quid hujus veri sit*, h. e. quid negotium hujus negotii sit negotium veri negotii. Similiter Casin. III. 2. 26. *Si quid ejus esset*. Terent. Eun. V. 5. 10. *Quicquid hujus feci*. Plautus Mercat. IV. 3. 37. *Nihil hercle istius quidquam est*. Similia etiam sunt illa, *Quod ejus facere potero*, vel *Quoad ejus facere potero*, scil. *aliquid*. Vide me supra III. 6. 1. Sed et ita passim, *Tantum negotii*, *Aliquantum negotii*, etc. pro Tantum negotium negotii. Plaut. Mercat. IV. 4. 10. *Quid istuc negotii est?* h. e. quid negotium negotii est istuc negotium. Nam sub *quid* et *istuc* Substantivum aliquod necessario intelligitur. Ab eo autem Substantivo regitur itidem necessario

(85) *Moris est; pessimi exempli est; non opis est nostræ;* supple *negotium: Ita est*, subaudi *negotium.* Plaut. Mil. *Ita negotium est.* Vide *Res.*

Horat. *Est, ut viro vir latius ordinet arbusta*, « [pro ejusmodi est negotium, ita res se habet:] » Idem, *Non est, ut copia major ab Jove donari possit tibi.* Terent. Adelph. *Si est, facturus ut sit officium suum;* idem Hecyr. *Nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est, cum de eadem causa est iracundus factus inimicissimus:* idem Phorm. *Sin est, ut velis illam manere apud te, dos hic maneat*, subaudi *negotium.* « [Cic. 14. » epist. fam. 9. *Ejusmodi spero negotia esse, ut* » *vos istic commodissime sitis*, pro, spero esse, » ut isthic commode sitis: idem 9. Attic. 11. *De* » *Domitio opinor esse, ut in Cosano sit, et con-* » *silium ejus ignoretur*, pro, ita negotium esse. » Plaut. Pœn. act. 5. sc. 2. *Si ita est, ut tu sis* » *Jacchonis filius.*] »

Negotium loco Infiniti. In participiis neutralibus deest *negotium*, id est, infinitum ipsius verbi; ut, *lectum est, legendum erit*, id est, hoc negotium, quod est *legere*, lectum est. (86) Vide supra in Regulis generalibus.

Numerus. Cic. Mario lib. 7. *Sed eo vidisti multum*,

Genitivus *negotii.* Sic ibid. IV. 3. 38. *Nimium negotii reperi.* Ita tamen hæc dixerunt Veteres, ut non cogitarint de hisce supplementis, aut consulto dicere voluerint *Negotium negotii.*

(85) *Moris est.*] Cic. Famil. III. 12. *Non horum temporum, non hominum, et morum, negotium est.* Cæsar B. Gall. IV. 5. *Est hoc Gallicæ consuetudinis*, Similes Genitivos, qui reguntur ab intellecto *negotium* vel *res*, vide in notis ad II. 3. 171. ut et ad Cap. 3. hujus Libri, et in hoc capite ad Vocem *Aptus* et *Meatio.* Huc autem refero etiam illa Terentii Heaut. III. 2. 29. *Non est mentiri meum*, h. e. non est negotium meum. Vide et infra in *Officium*, et maxime in *Opus*, quo etiam hæc referri possunt.

(86) *Vide supra in regulis.*] Sed inprimis, quæ nos disputavimus III. 2. 8. pag. 435, etc. Quibus adde Terentii locum, Heaut. I. 10. 6. *peccatum a me maximum est.* Sic habent optimi codices, Vaticanus et Bembi. Sequiores nonnulli hic adhæserunt, ut et interpretes. Sensus est, et integra constructio, *peccatum a me negotium, est maximum negotium*, seu, usitatius loquendo, *illud negotium, quod neg. peccatum a me est, est maximum.* Ita fere Hec. V. 1. 10. *nam jam ætate ea sum, ut non siet peccato mihi ignosci æquum.* In

quod præfinisti, quo ne pluris emerem, id est, (87) numerum, quo numero ne, etc. Livius lib. 4. dec. 4. *Cautum erat, quo ne plus auri et argenti facti, quo ne plus signati, et æris, domi haberemus.* Suetonius in Julio 10. *Cautum est de numero gladiatorum, quo ne majorem cuiquam habere Romæ liceret;* « [Etsi *Quo ne*, sicut apud Terentium *Qui* » *ne*, dictum accipi potest pro, Quomodo, ne, Ut » ne.] »

Numus, vel numerus. *Quaternarius, quinarius, denarius*, adjectiva sunt Charisio, in quibus ait deesse *numus:* aliquando intelligitur *numerus.*

Nuncium. *Renunciare vitæ*, subaudi *nuncium.* Sueton. Galba, 11. *Non multum abfuit, quin vitæ renunciaret.* Quinctil. *Mea quidem sententia civilibus officiis renunciabat*, subaudi *nuncium*, vel *repudium.* Plaut. Aulul. *Is me nunc renunciare repudium jussit tibi.* Virg. Æneid. 11. *sed gnato manes perferre sub imos*, (88) supple *nuncium.*

Nux. *Avellana, Basilica, Juglans, Pinea, Persica*, subaudi *nux.* Virgil. *Castaneasque nuces.* Plinius lib. 15. cap. 22. *Nuces juglandes, quæ et regiæ dictæ sunt. Nuces pineæ*, Martial. lib. 13. Ibid. *Nux Persica.*

Oculis. Terent. Eunuch. *Ego limis aspecto sic per flabellum clanculum:* vide Donatum, supplentem *oculis.* Plaut. Bacchid. *viden, limulis ut, obsecro,*

quo loco explicando hæret, et varia tentat Donatus, sed et alii Interpretes. Sed est Ablativus absolutus, qui notat, quum peccatum a me est aliquod negotium. Sic plane Cicero in Rullum II. 2. *Tum vero mihi præter ceteros difficilis est ea ratio, cui errato nulla venia, recte facto exigua laus proponitur*, h. e. ubi a me erratum, aut recte factum aliquod negotium erit. Sed hunc locum attulit jam Rivius ad Terentium. Alia vide apud me supra ad III. 9. pag. 459.

(87) *Numerum, quo numero.*] Immo vero *pretium*, vel *negotium, quo negotio ne*, etc. Patet id utique ex verbis Livii, *Cautum erat: quo ne plus auri*, etc. Nam in *quo* subaudiendum videtur illud ipsum, quod in plus subauditur. At vero in eo certissime subauditur *negotium.* Alia est ratio loci Suetoniani, qui tamen non evincit statuendam ideo ubique Ellipsin *Numerus* in similibus ex parte locutionibus. Quod Scioppius subjicit de *Quo ne*, alienum videtur.

(88) *Supple nuntium.*] Immo vero *gaudia*, ut liquet ex proximis. Præcedit enim: *non vitæ*

intueantur:

intueantur : idem Mil. 4. 6. 2. *Aspicito limis oculis.* Plin. lib. 8. cap. 16. *Nec limis intueantur oculis.*

Officium vel Munus. *Regis est gubernare, patris est filios erudire ;* vel *regium est,* et *patrium est,* supple *officium, munus, negotium.* Terent. Andr. *Neutiquam officium esse liberi puto.* Cic. *Oratoris officium est de iis rebus posse dicere, quæ res,* etc. idem 1. Orat. *Oratoris officium est dicere ad persuadendum accomodate :* idem 1. Offic. *Est igitur proprium munus magistratus.* Ter. Andr. *Nunc tuum officium est, has bene ut assimules nuptias :* idem Adelph. *Meum officium facio :* idem Phorm. *isthuc viri est officium.* Plaut. « [Truc. *Non amantis » mulieris, sed sociæ fidentis, officium fuit, facere, » quod hæc fecit mihi :* et] » Most. *Matronæ, non meretricum est, uni inservire amanti :* idem Cas. *Non Matronarum est officium, sed meretricum, alienis viris blandiri.* Vide *Opus.*

Officia. *Regis inter est gubernare, tua inter est docere,* (89) subaudi *officia ;* id est, est inter officia regis, et inter officia tua ; tunc enim *interest* compositum non est, ut notavimus in constructione præpositionis. Hoc sentit Cæsar Scaliger, hoc Cælius Calcagninus in Epistolis.

Operæ pretium. Terent. Adelph. *Scire est liberum ingenium, atque animum.* Sic dicimus ; *Videre est, cernere est,* supple *operæ pretium.* Cicero 4. Finib. *Operæ pretium est considerare.* Terentius Andr. *Audireque eorum est operæ pretium audaciam.* (90) Vide *Potestas.*

gaudia quæro, Nec fas, sed gnato, etc. Vide Aen. XI. 180.

(89) *Subaudi officia.*] Potius *negotia.* Nam τὸ *officia* semper intelligi in hisce nequit, velut in eo, *mea interest illud fieri.* At tum hic, tum ubivis, commode subaudiri potest et debet τὸ *Negotia.* Vide et supra III. 5. ipsum Sanctium, et Me istic pag. 415, etc. Vellem etiam ipsa Auctorum loca attulisset Sanctius, ubi in hac locutione *Officia* recte intelligi possit, aut id requireret sensus. Nec satis recte dicit, *interest* in his non esse Compositum.

(90) *Vide potestas.*] Ut et, quæ notavimus ad Ellipsin, quam, statuit Sanctius, ✠ *Libido.* Rectius autem in illis *Scire est, Videre est,* etc. intelligitur *Facultas, Potestas,* quam *Operæ pretium.*

Opera. *Rhetorica*, *Bucolica*, *Georgica*, adjectiva sunt; in quibus deest Græce τὰ ἔργα, id est, *opera;* ut, *opera physica; in Rhetoricis; in Georgicis.*

« [Opere. *Mutuo amare*, subaudi *opere*; sicut » *Maximo opere*, *summo opere* amare, mirari, » errare, edicere, expetere, censere, facere, » quærere: Potest etiam subaudiri (91) *amore*, vel » *animo*. Catul. *Mutuis animis amant, amantur.*] »

Oppidum. Horat. *Aptum dicet equis Argos, ditesque Mycenas*: idem, *Impositum saxis late candentibus Anxur*. Virg. *Altum Præneste*, (92) supple *oppidum*; et *oppidum* ita passim exprimitur, à Plinio præcipue, ut supervacuum sit indicare. Solet ille etiam conjungere multas civitates; deinde subdit in plurali, *civitate a Romanis donata*, vel *libera*, vel *stipendiaria*, supple *oppida*. Vide *Urbs*.

Opus. Cic. in Officiis, *Est igitur adolescentis, majores natu vereri*, supple *opus*, *munus*, vel *officium:* idem pro Archia, *Sed enim hoc non solum ingenii ac literarum, verum etiam naturæ atque virtutis fuit.* Quinctil. lib. 12. cap. 3. *Cognitionis sunt enim, non inventionis:* et paulo inferius, *Sed etiam, si nosse, quid quisque senserit, volet lectionis opus est*, id est, munus, et officium: « [idem » l. 1. c. 2. *Ipsius etiam magistri hoc opus est,* » *temperare vires suas, non statim onerare infir-* » *mitatem discentium*, id est magistri officium est, » hoc opus seu munus habet magister, ut temperet » vires.] » Illud Planci in Epistolis Ciceronis, lib. 10. male intelligitur à Grammaticis, *sed aliquantum temporis, et magni laboris, et multæ impensæ opus fuit:* (93) putant enim *Opus* regere genitivum.

(91) *Amore vel animo.*] Vel etiam *modo*. Sueton. Aug. 53. *Officia cum multis mutuo exercuit.* Cic. Famil. 5. 2. *Satisne videatur his omnibus rebus tuus adventus mutuo respondisse.*

(92) *Supple oppidum.*] Non est necesse. Nam æque potest sine Ellipsi *aptum Argos* dici, ac *dites Mycenas*. Vide me supra I. 7. 11.

(93) *Putant enim Opus regere Genitivum.*] Sic tamen etiam post Sanctium putat Vossius, nec ratione prorsus destruitur. Quidni enim æque ἀναλόγως dicatur, *opus est mihi impensæ; ac in impensa.* Vide Voss. de Construct. cap. 8.

Sed hos genitivos regi à particula *aliquantum*, quis non videt? Sic in Apuleji lib. 9. corrupte legitur, *Sed mihi operæ ejus opus est*, pro *opera*. Ergo *opus* hic pro negotio vel labore sumitur, quasi dicat, *opus et negotium fuit et temporis, et laboris, et impensæ*. Sic Ovid. *Non minor est virtus, quam quærere, parta tueri; Casus inest illis, hic erit artis opus*, id est, negotium et labor artis. Martial. *Non fuit hoc artis, sed pietatis opus*. Plaut. Mostell. *verum id videndum, id viri docti est opus*, « [id est; » vir doctus hoc efficere et præstare debet. Vide » *Opus* infra de Analogia significationum.

» Etiam in *Tectorium* subauditur *opus*. Vitruvius 2. » cap. 8. *Parietes ita tectoriis operibus expoliti, ut* » *vitri perluciditatem habere videantur*. Varro 3. rei » Rust. 2. *Villa polita opere tectorio eleganter*. » Inscriptio lapidis Salernitani, *Pavimenta marmorea,* » *opus tectorium*.

» [Cum legimus *Hoc age*, similiter *opus* subaudimus. » Horat. 1. epist. 6. *Si virtus hoc una potest dare,* » *fortis, omissis, Hoc age, deliciis:* et mox, *Hoc* » *primus repetas opus, hoc postremus omittas*. Sic » lib. 1. epist. 3. *Hoc opus, hoc studium parvi pro-* » *peremus et ampli*.] »

Oratio. *Prorsa non versibus scribit*, subaudi *oratione*. *Prorsa*, ut ait Donatus, *a prorsus dicitur, non prosa quasi profusa*. *Prorsum* antiqui rectum appel-

et Ursinum To. 2. pag. 101. In verbis tamen Ciceronis unus ille Genitivus *temporis* regitur ab *aliquantum negotium*, at reliqui videntur regi simpliciter a *negotium*; ut integra sit locutio, *sed aliquantum negotium temporis et negotium magni laboris opus fuit*. Idem Vossius e contrario rejicit Accusativum cum hoc vocabulo conjunctum; et proinde in illo Plauti, *Opus est puero cibum*, suspicatur τὸ *Cibum* esse obsoletum Nominativum neutrius generis. At vero sic idem Plautus Trucul. I. 1. 71. *Quid isti suppositum puerum opus pessimæ*. Adde Ursin. To. 2. pag. 102. 103. Neque etiam huic locutioni valde repugnat analogia. Nam sicuti si Ablativus adjungitur τῷ *Opus*, intelligenda præpositio *In* vel *Cum*, sic eidem Accusativus accedere potest per Ellipsin τοῦ *Ad* seu *quod ad*. Nolim tamen ita loqui. Et forsan in Truculento Plauti, *suppositum puerum* acciperet Vossius pro Infinito, per Ellipsin τοῦ *Esse*, ut facit certe Major de Varianda Orat. I. 7. Vide de hac voce etiam infra cap. 15.

labant : unde *prorsi limites* apud Festum, et *Prorsam Deam* vocabant, quæ *rectos partus educeret.* Esse adjectivum hinc collige. Columella lib. 10. in præfat. (94) *Prorsa oratione prioribus subnectentur exordiis.* « [Ex *Prorsum* posteriores fecerunt *Prosum*, » sicut *Sursum* et *Susum.*] »

Ortus, Oriundus, Natus. *Vir claris natalibus, homo loco obscuro*, supple *ortus*, vel *oriundus*, vel *natus ex* vel *de*, etc. Liv. lib. 1. *Turnus Herdonius ab Aricia* : « [*Omnes Latini ab Alba oriundi.*] » Sic in sacris, *Joseph ab Arimathea.* Sic dixit Virgil. *Pastor memorande ab Amphriso.*

Ostium. *Postico falle clientem*, subaudi *ostio* : *posticus* enim adjectivum est « [à *Post* ; sicut ab *Ante* » *anticus* ; unde *antiquus*, (95) pro quo barbari *Anterior.*] » Persius, *Posticæ occurrite sannæ.* Plin. *Postica pars mundi. Posticus vicinus*, et *Posticum ostium*, apud Festum. « [et Plaut. Sticho act. 3. » sc. 1.] » Vide *Pars.*

Ova. *Gallinæ* vel *aves incubant*, subaudi *ova.* Plin. *Ova incubari intra decem dies edita utilissimum* : idem, *Quarto die postquam cœpere incubari.*

Oves. Virgil. *Centum lanigeras mactabat rite bidentes*, subaudi *oves* : idem, *Non insueta graves tentabunt pabula fœtas, Nec mala vicini pecoris contagia lædent.* Sic enim hæc dispungo carmina. Vide *Rastrum.*

« [Pannus. Cic. *Merces fucosæ, chartis et linteis* » *delatæ*, subaudi *pannis.* Catull. *Tollis lintea negli-* » *gentiorum*, subaudi *strophia.*] »

(94) *Prorsa oratione.*] Sic Suet. Aug. 85. *Multa varii generis prorsa oratione composuit.* Dicitur autem *prorsus*, *quasi porro versus*, ut ait Festus et Donatus ad Ter. And. III. 2. 30. *Sic Rursus*, retroversus. *Sursum*, supra versum. Pluribus de hac voce *Prorsa* agimus infra ad Cap. 17. circa finem.

(95) *Pro quo Barbari Anterior.*] Cum tamen hæc vox occurrat apud Cæsarem B. Civ. III. 63. et Sulpic. Severum (qui optimi ævi Scriptores, et maxime Sallustium, diligenter legit, ac imitatus est) Hist. Sacr. I. 52. quum porro eadem derivationis analogia, ut a *post*, *posterior*, et *posticus*, sic ab *Ante*, *Anterior*, et *Antiquus*, formetur, non ausim plane et prorsus eam Latinitatis finibus excludere, licet ipse ea in Orationibus aut simili scripturæ genere uti nolim. Accedit quod Priscia-

Pars. Plaut. *Ut decimas solveret Herculi.* Cic pro Flac. *Nec Herculi quisquam decumam vovit unquam.* Sic *antica*, et *postica*. Sueton. Othon. *Postica parte.* Cato in versiculis, *Fronte capillata, Postica occasio calva :* sic enim legendum est, subaudiendo *parte postica.* Arnob. lib. 5. (96) *Ex parte postica.* « [Cum dicitur, *Summam regni adipisci*, » subaudimus *partem.* Vitruvius lib. 4. cap. 1. *Sum-* » *mam imperii partem Jovi dederunt.*] »

Pars, vel Libra. *Quadragesima, Quinquagesima, Septuagesima*, subaudi *pars.* Sueton. Vesp. *Publicanum quadragesimæ in Asia egit :* idem Calig. 40. *Pro litibus, atque judiciis ubicunque conceptis, quadragesima summæ, de qua litigaretur, exigebatur.* Plinius lib. 14. cap. 20. *Cocti parte quadragesima.*

(97) « [*Pars* subauditur in *Doctrina* et *Disciplina*, » quæ natura sunt Adjectiva, sicut *medicina, sutrina*, » *textrina, pistrina :* alius partem capit Doctoris, quæ » est *Doctrina*, alius partem Discipuli, quæ est *Dis-* » *ciplina*, quasi discipulina.] »

Parte. *Adnitar pro virili, age pro virili* subaudi *parte.* Cic. 13. Phil. *Plus quam pro virili parte obligatum puto.* Tacitus in vita Agricolæ, *Pro virili portione.* Cic. 5. Verr. *Plus etiam, quam pars virilis postulabat.* Apul. 7. Metam. *Pro sua parte.* Sic dicimus, *pro rata*, scilicet *parte*, vel *portione.* « [Vitruv. » lib. 4. cap. 1. *Capitulorum altitudines efficiunt eas* » *pro rata altiores.*] »

Partes. Cic. *Et si utrique primas, priores tamen deferunt Lælio :* idem, *Cui primæ sine controversia deferebantur.* Colum. lib. 10. *Mustum quam dulcis-*

---

nus certe eam *in usu invenerit*, quoniam ait lib. III. cap. de superlativo : *Ab eo autem, quod est Ante, Anterior, Superlativum in usu non inveni.* Ergo illud quod memorat, *invenit*, sed incertum, apud quos.

(96) *Ex parte postica.*] Adde his Festum in voce *Posticum.* Ubi Dextra et Sinistra, ut et Cœli pars Meridiana, et Septentrionalis, etiam *Antica* et *Postica* dicuntur appellatæ.

(97) *Pars subauditur.*] Hæc Ellipsis si unquam in his vocabulis fuit agnita, et idoneis supplementorum exemplis comprobata, usu certe prorsus est obliterata. Si quid tamen subauditur, vel olim subauditum in his fuit, putarem

simi saporis decoquitur ad tertias. Cic. 3. ad Q. Frat. *Tibi istius generis in scribendo priores partes tribui, quam mihi.* Terent. *Non posteriores feram*, supple *partes.* Idem, *Primas partes qui aget, is erit Phormio.* Horat. *Ne forte seniles mandentur juveni partes, pueroque viriles.*

« [In *Qua*, *Hac*, *Ea*, *Illa*, subauditur *parte* » *mundi*, id est, loco. Ovid. *Quaque erat et tellus,* » *illic et pontus et æther.* Liv. 37. *Insulam, qua* » *regnum Hieronis fuerat, tueri jussit.* Tibull. eleg. » 2. *Gemmarum quicquid felicibus undis Nascitur,* » *Eoi qua maris unda rubet.* Virgil. *Jupiter hac stat,* » pro, ab hac parte. Lucr. *Nam quacumque vacat* » *spatium, quod Inane vocamus, Corpus ea non est,* » pro, ibi non est corpus. Prop. 3. eleg. 20. *Omnia* » *sunt tentata mihi, quacunque fugari Posset, et ex* » *omni me premit ipse Deus.* Horat. *Qua parte de-* » *bacchentur ignes, Qua nebulæ pluviique rores,* » *Qualibet exsules in parte regnanto*; id est, in quo » vis loco, ubicunque vis. Prop. *Et disco, qua parte* » *fluat vincendus Araxes.* Sallust. *Creta altior est,* » *qua parte spectat orientem.*] »

Passuum. Cæsar de Britannia, *Hujus est longitudo lateris, ut fert illorum opinio, septingentorum millium*, supple *passuum.* Horat. *Millia tunc pransi tria repsimus.* Cæsar. 1. Civili, *Pons, qui erat ab oppido millia passuum circiter tria.* « [Lucill. 3. *Sat longe* » *tria millia passuum.*] »

Peccatum. *Ignosco tibi*, subaudi *peccatum.* Virg. *Parvum si Tartara nossent Peccatum ignovisse.*

Pecunia. Quinctil. lib. 4. *Insimulari repetundarum.* Tacitus lib. 4. *Postulare aliquem repetundis.* Valla lib. 1. cap. ultimo, in hoc gerundio, ut ipse vocat, nescio quas ineptias texit. Participium est, quod cum suo Substantivo Cicero protulit pro Cluentio, *teneri lege pecuniarum repetundarum*: idem 6. Verr. *Ferre*

id esse *ars* vel *scientia.* Sed vix putem esse Adjectiva non magis quam *Culina*, *Officina*, etc. At *Medicina*, *Sutrina*, *etc.* vere sunt Adjectiva, et intelligitur in his modo *Ars*, modo *Taberna.* Vide hæc Vocabula sua loco in hoc Capite.

legem de pecuniis repetundis. Idem pro Cluent. *Ab aliquo rationem repetere de pecuniis repetundis.* Sic in *expensis* et *impensis*, subaudimus *pecuniis.*

Placenta. Plaut. Persa, *Quasi juream esse jus decet collyricum :* sic enim est legendum. Cato cap. 82. Rust. *Sphæritam sic facito*, supple *placentam.*

Porcelli. *Porcelli quum lactari desierunt, Nefrendes dicuntur, eo quod fabam nondum frendere*, id est, *frangere, possunt.* Varro 2. Rust. « [Similiter et *puer* » in *Nefrendis* subauditur, ut apud Festum ex Livio » Andron. *Quem ego nefrende alui, lacteam im-* » *mulgens opem.*] »

Porta. Juvenal. *Substitit ad veteres arcus, madidamque Capenam*, subaudi *portam.* Sic *Collina, Viminalis*, etc.

Potestas. Virgil. *Nec non et Tityon terræ omnipotentis alumnum Cernere erat*, supple *potestas*, vel *datum*, vel *concessum.* (98) Vide *operæ pretium :* idem, *Non fugis hinc præceps dum præcipitare potestas.* Plin. lib. 5. cap. 23. *Non est fateri, rerum natura largius mala, an remedia genuerit :* et cap. 37. *Suspendio ac fame necatur, aliter non est occidere :* idem lib. 9. cap. 31. *Tantæ velocitatis, ut consequi non sit.* Virgil. Bucol. *Tu procul a patria, nec sit mihi credere tantum.* « [Horat. lib. 1. Satyr. » 5. *Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est.*] » Hujusmodi locutiones innumeræ sunt apud Plinium; sed Valla in Raudensem illas damnat, sed fallitur.

Præditus. *Vir magna doctrina, sed pravis moribus*, (99) supple *præditus.* Donatus supplet *natus.* Terent. *Ita dissimili argumento sunt factæ.* Cic. 1. Verr. *Homo singulari cupiditate, audacia, scelere, præditus.* Falsum igitur est, partes corporis et animi poni in ablativo, vel genitivo : nam, *vir magna doctrina*, subaudito *præditus : Vir magnæ doctrinæ*,

(98) *Vide operæ pretium.*] Sed maxime, quæ notavi ad Voces *Datum*, et *Licet*.

(99) *Supple præditus.*] Vel *Existens* seu *Ens in magna doctrina.* Vide supra *Ens*, et maxime, quæ notavi ad Vocem *Affectus.*

possessive dicitur. Terent. Hecyr. *Ego sum animo leni natus.* Vide Donatum.

Prædium. *Venit in Tusculanum, Pompejanum, Perusinum, Suburbanum*, supple *prædium*, vel *agrum*, vel *rus*.

(100) « [Præmium deest in *Corollarium*, quasi quod » detur ad parandas sibi corollas. Cic. *Ne sine co-* » *rollario tam festiva acroamata de convivio disce-* » *derent.* Seneca, *Opifici vilissimæ mercis, et in* » *diem se locanti, corollarium adspergimus, et ali-* » *quid supra constitutum adjicimus.* Petronius *Indi-* » *cium* dixit, pro præmio ei dando, qui fugitivum » indicasset.] »

Pretio. *Non minoris, nec pluris, sed tanti, quanti tu, emi*; supple *pretio*: integrum erat, *Tanti æris pretio emi.* Vide *Æs*. Horat. 1. Serm. *Unius assis, Non unquam pretio pluris licuisse.* Plaut. Epid. *Quanti emi potest minimo*: et paulo post, *Ad quadraginta fortasse eam posse emi minimo minas.* « [Virg. *Hoc Ithacus velit, et magno mercentur* » *Atridæ:* Ubi Serv. *Magno, id est, pretio.* Ascon. » in 3. Verr. *Asiani magno pretio æstimant equos.* » Lucil. 27. *Trado ego illis minimo, quod mihi* » *constat carius.* Horat. *Luscinias soliti impenso*

(100) *Præmium deest in Corollarium.*] Substantive potius hoc vocabulum usu et significatione adhibetur, licet natura sua sit, vel primitivo usu fuerit Adjectivum, in quo intelligebatur *aurum*. Nempe Imperatoribus, qui bellum in provincia quadam feliciter confecerant, eaque gratia triumphaturis, solebant olim a provincialibus aut victis populis coronæ aureæ ad ornandum eorum triumphum dari ultra id, quod legitimis rationibus, tributi, prædæ, aut alio quo nomine, inde Romam deportabatur. Postea vero pro ipsis coronis *aurum coronarium* Imperatoribus dari cœpit, idque variis tandem de causis, sed semper extra ordinem. Inde factum denique *corollarium*, eaque voce absolute posita videtur appellatum id omne, quod extra ordinem accedebat ad illud, quod alteri legibus, vel pacto, vel ex more debebatur. Maxime autem invaluit dein ea vox etiam in ludis publicis, in quibus *coronæ aureæ*, præter legitima præmia, dabantur iis, qui bene partes suas egerant. Vide Varronem lib. IV. circa finem, et Sueton. Vesp. 19. Hinc jam *corollaria* et *præmia* conjunctim, sed tanquam diversa, memorantur in Augusto cap. 45. *Itaque corollaria et præmia alienis quoque muneribus ac ludis et crebra et grandia de suo offerebat*: ubi Vide Notas.

» *prandere coëmtas.* Cæsar. 4. Gall. *Jumenta, quæ* » *Galli impenso parant pretio.*] » Livius lib. 2. decad. 1. *Hic modus magis placuit, quum pretio minori redimendi captivos copia fieret.* Plaut. Menech. *Ego tibi redimam bis tanto pluris pallam.* Martial. lib. 6. *Parvo quum pretio diu liceret.* Valla lib. 3. cap. 1. docet, licere dicere, *emi magno*, et *magno pretio*, non autem *magni pretii*, sed *magni* tantum. Recte quidem ille, (101) sed causam ignoravit hujus locutionis; ea vero est hæc: In verbis pretii, si sit genitivus, a nomine *pretio* regitur; ut, *emi magni*, subaudi *pretio*. Ovid. lib. 1. Amorum 10. *Et pretium, quanti gaudeat ipsa, facit*, supple *pretio*. Terent. Eunüch. *Quid facias, nisi ut te redimas captum quam queas minimo; si nequeas paulo, at quanti queas.* Quum vero dicis, *emi equum magni pretii*, alia res est: non enim significatur emptio, sed laus. Terent. *Agrum in his regionibus meliorem, neque pretii majoris nemo habet;* perinde est ac si dicas, *est homo magni ingenii.*

Pretium. Persius, *Lunai portum est operæ cognoscere cives*, supple *pretium*. Vide *Operæ pretium*. Plaut.

(101) *Sed causam ignoravit.*] Causa non est alia, quam quæ in usu paulatim invalescente ad vitandam ambiguitatem loquendi consistit. Nam quæ alia hic datur à Sanctio Causa, nullius est momenti. Æque enim alienum est ab usu Linguæ, *Quanti æris*, ac *Quanti pretii*, *hoc emi ti* licet istic *pretio* possit intelligi, quam unam adfert ille causam, quare hoc posterius dicere non liceat. At in hoc posteriore intelligi itidem possit *modo* vel negotio. Sed et æque Analoga foret altera locutio, si pariter utraque esset in usu; Perinde enim est Analogiæ, sive dicas, *Comparavit sibi librum magni* vel *multi æris*, sive *librum magni pretii:* quippe quibus locutionibus pariter non pretium certæ, seu factæ ab aliquo, emptionis, sed solitæ æstimationis, denotatur. Adfert quidem Sanctius supra ad Vocem *Æs* pag. 551. locum Columellæ, *quem vulgus parvi æris comparari posse putat*, quasi de certo emptionis pretio. Sed locus aliter se habet. Agit enim de *Vinitore pretioso* emendo ad vinearum cultum. Verba sunt, *quem vulgus quidem parvi æris, vel de lapide noxium, posse comparari putat, sed ego plurimorum opinioni dissentiens pretiosum vinitorem inprimis esse censeo.* Quorum sensus est, Vulgus quidem putat *posse* (h. e. satis esse) *comparari* ad vineas *vinitorem parvi æris*, vel etiam *noxium*, atque ideo vilissimum hominem, qui in servitutem venditur, *de lapide* præconis, sed ego censeo *pretiosum Vinitorem* comparandum esse, aut talem Eum debere *esse:* Neque vero probare possum, quod Ursi-

Cas. *Dum mea facta itero, est operæ auribus accipere.* Valer. Max. lib. 1. cap. 6. (102) *Non est operæ inter patrem et filium*, etc. « [Curtius 8. *Multa et » alia traduntur, quibus morari ordinem rerum haud » operæ videbatur.*] »

Propositum. Cic. *Quum in animo haberem navigandi*, supple *propositum*, *mentem*, *voluntatem.* Valla lib. 1. cap. 25. « [Plaut. Trin. act. 3. sc. 3. » *Si operiri vis adventum Charmidis, quod longum » est, huic ducendi interea abscesserit*, subaudi » *voluntas.*] »

Puer, vel Puella. *Infans*, a non fando, adjectivum est, id est, puer, vel puella. Falluntur, qui hoc nomen (103) Commune duobus appellant. Horatius, *Infans namque pudor prohibebat plura profari.* Ovid. in Ibin. *Gutturaque imbuerunt infantia lacte canino.* Horat. lib. 2. Satyr. 5. *Seu rubra canicula findet Infantes statuas.* Cicero pro Sylla, *Quum puerorum infantium veniebat in mentem*: idem 2. Orator. *Nutrices infantibus pueris in os inferant.* Val. Maxim. lib. 1. cap. 6. *Puerum infantem semestrem in foro boario triumphum proclamasse.* « [Lucil. *Ut pueri » infantes credunt signa omnia ahena Vivere, et » esse homines.*] »

nus To. 2. pag. 298. in ratione harum locutionum, *Emi tanti. pluris*, etc. *quam se non intelligere* ait, increpat Sanctium, addens, *quid enim vetat, Genitivos illos*, tanti, etc. *non a Nomine* Pretio, *sed Ære, intellecto, regi dicere.* Etenim manifesta et liquida est ratio, qua dicit Sanctius, *integrum esse, Tanti æris pretio emi.* Deinde longe est usitatius et rectius hoc ipsum, quam illud *Tanti pretii ære emi*, quod nemo, opinor, unquam dixit. Ceterum recte ibidem ille Vallam contra Sanctium tuetur.

(102) *Non est operæ.*] Sæpissime etiam hæc phrasis occurrit pro *non vacat.* Plautus Mil. II. 2. 97. *Operæ non est.* Trucul. IV. 4. 30. *Operæ ubi mihi erit, ad te venero.* Liv. XLI. 25. *Externorum inter se bella persequi, non operæ est, satis oneris sustinenti.* XLIV. 36. *Non operæ est stanti nunc in acie, docere*, etc. ubi Vide Gronovium Patrem. Gellius VII. 17. *Nunc, inquit, mihi operæ non est: quum otium erit, revises ad me.* Videtur in his intelligi *Negotium e us operæ.* Nam eodem sensu dicitur etiam *Opera est*, pro *Vacat.* Sic Plaut. Mercat. 1. 14. *Dicam, si opera est auribus, Atque ad advertendum huc animum adest benignitas.* Vide et infra ad Vocem *Res*, nota 109.

(103) *Commune duobus.*] Scil. Generibus. De *Communibus* Nominibus Vide supra ad I. 7. pag. 50. 51.

Terent. Andr. *Ego postquam te emi a parvulo*, supple *puero*. Plaut. Sticho, *Quia jam inde a pusillo puero ridiculus sum :* idem. Merc. *a puero parvulo*.

Rastrus. Juvenal. *Vive bidentis amans*, supple *rastri*, vel *ferri :* nam *bidens*, *tridens*, *quadridens*, adjectiva sunt. Cato cap. 10. Rust. *Rutra quinque*, *rastros*, *quadridentes duos*. Virg. 2. Georg. *Et duros jactare bidentes :* idem in Ciri, *Ferroque manus armata bidenti ;* 5. Æneid. *Rastrisque tridentibus :* sic enim legi debet, non *stridentibus*. De neptuno metaphorice dicitur, (104) *rastrus tridens*, pro sceptro. Virg. *Levat ipse tridenti :* idem, *Non illi imperium pelagi, sævumque tridentem, sed mihi forte datum*. Poteris autem, si libet, quum de Neptuno dicitur, *sceptrus*, vel *sceptrum*, supplere. Vide *Oves*.

« [Ratio. Catull. *Hoc falsum esse putas ; fugit*
» *te, inepte*, subaudi *ratio :* idem, *Istud quod modo*
» *dixeram me habere, fugit me ratio*. Plaut. Amph.
» *Fugit te ratio*, id est, falsus fuisti, errasti.] »

Ratio, vel Res. Horatius, *Ad summam sapiens uno minor est Jove*. Virg. *Hæc summa est, naviget*, supple *ratio*. Varro lib. 5. ling. Lat. *Ideo ratio putari dicitur, in qua summa fit pura*. Cic. 2. Philip. *Quod quidem erat magnum, de summa re dissentientes*. Sic in *Expensa* et *Impensa*.

« [Plautus Truc. act. 5. sc. 2. v. 15. *Solus summam*
» *hic habet apud nos*, subaudi *rem*, id est, potissimus
» amator est domi nostræ. Prop. *In Veneris tabula*
» (105) *summam sibi ponit Apelles*, id est, præs-
» tantissimum operum suorum judicat esse Veneris
» picturam. Plaut. Capt. act. 4. sc. 2. *Mihi rem*

(104) *Rastrus tridens.*] *Rastrus* non putem usquam occurrere. Dicendum erat potius *Raster* in Masculino singulari ex Glossis Philoxeni. Vide Vossium de Analog. I. 37. Similiter *Sceptrus* unde habeat Sanctius, nescio.

(105) *Summam sibi ponit.*] Sic Petronius pag. 21. ed. Gensal. *summa carminis diu penes Mopsum Thracem memorata est*. Sed et huc pertinent illa, quæ Livius habet XXIII. 12. *Summa fuit orationis*. Tum *Summa rerum*, *imperii*, *belli*, *Reip. expeditionis*, quæ passim reperias.

» *summam credidit cibariam.* Merc. act. 5. sc. 6. » *Ubi loci res summa nostra est publica.*] »

Rationes. Juvenal. Satyr. 5. *Sic pedo conturbat, Matho, deficit.* Martial. *Conturbabit Atlas*, subaudi *rationes*, Cic. Quinto fratri, *Ad quem ego rescripsi, nihil esse, quod posthac arce nostræ fiducia conturbaret.* (106) *Conturbare* est servorum, aut trapezitarum, cum rationibus crediti paria non facere se sperant. Hispane *Alzarse.*

« [Regio. Cicero ad Attic. *E navi recta ad me* » *venit*, subaudi *regione*, vel *via*. Livius 21. *Cum* » *Alpes peterant, non recta regione iter instituit,* » *sed ad lævam flexit.* Terent. Phorm. *Eo recta* » *via quidem illuc.* Vide *via.*

» Rem. Cic. *Misimus qui pro vectura solveret,* » subaudi *rem*, vel *argentum*, *pecuniam.* Plautus. » Curc. *Pugnis rem solvunt, si quis poscat durius:* » idem. Aulul. *Ubi res soluta est omnibus.*] »

Rem familiarem. Cic. 2. Philipp. *Tenesne memoria prætextatum te decoxisse*, (107) supple *rem familiarem.*

Rem. In illis, *postquam, antequam*, (108) mihi videtur deesse *Rem*, ut in *post quod* deest *negotium*; nisi malis deesse *finem*, ut in *Hactenus.* Vide *Finis.*

Res. *Paupertas est laudanda*; *avaritia est vituperanda*, supple *res*: nam adjectivum non respicit substantivum, si verbum in medio sit: Verbi gratia, *Mors est bonum*, et *mors est bona*: illic deest *negotium*, hic *res*: idem enim sunt. Vide *Negotium.*

Bene est, bene habet, bene procedit, « [*male* » *eveniat*,] » *bene vertat, bene conveniebat inter eos*, subaudi *res*. Terent Adelph. *Quæ res tibi vertat*

(106) *Conturbare.*] Supplevit locutionem Terentius Eunucho, V. 2. 30. *Ita mihi conturbasti rationes omnes.*

(107) *Supple rem familiarem.*] Sed de aliis quoque rebus dicitur. Veluti Florus in præfat. *quibus* (annis) *inertia Cæsarum quasi consenuit atque decoxit*, scil. populus Rom. vires suas. Vide ibi Grævium.

(108) *Mihi videtur deesse Rem.*] Immo vero deest *Horam.* Vide me ad II. 9. n. 5. pag. 298.

male. « [Sallust. Jug. *Sed ea res longe aliter, ac* » *ratus erat, evenit.*] » Vide *Negotium.*

Virgil. *Non opis est nostræ,* supple *res.* Cæsar lib. 1. Civil. *Docent sui judicii rem non esse*: ibid. *Nec sui judicii, neque suarum esse virium, discernere,* supple *res.* Vide *Negotium.*

« [Apud Plautum legimus, *Non mihi est operæ,* » subaudi *res.* Est autem *Res operæ* non aliud, » quam *Opera*: sicut *Res voluptatum* Plauto est » *Voluptates*: Itaque idem alibi dicit, (109) *Non* » *est mihi opera,* id est, non habeo operam, quam » dare tibi possim: similiter Idem in Mil. *Aliter ut* » *facias, non est copiæ,* subaudi *res*: in Aulul. » autem dicit, *Nec ludos te facio, nec si cupiam,* » *copia est*: et Capt. *Nec me Salus si vult servare* » *potest, nec copia est.* Similiter dicitur, *Cura mihi* » *est,* et *Curæ est mihi*: et *Causæ est,* pro, res » causæ, seu causa. Cicero de Amic. cap. 2. *Quod* » *non affuisses, valetudinem causæ, non mæstitiam,* » *fuisse.* Liv. lib. 38. *Cum Scipio excuset, morbum* » *esse causæ* [editur nunc *causam*] *fratri, cur* » *abesset, satis id sibi videri, Gracchus respondit.*

(109) *Non est mihi opera.*] Sic certe Merc. I. 1. 14. *Si opera est auribus, atque ad advertendum huc animum adest benignitas.* Verba, quæ mox Auctor tanquam ex Plauti Milite adfert, occurrunt itidem in Mercatore V. 4. 30. Similiter Bacchid. III. 3. 18. *Nego tibi hoc annis XX. fuisse copiæ.* Ceterum non equidem rejicio hanc constructionis rationem, quam adfert Scioppius, ut videre est supra ad vocem *Pretium* nota 102. Quibus addo et istius generis locutiones, *Quanti est sapere?* Ter. Eun. IV. 7. h. e. quanti negotii vel pretii res est sapere. Et proinde accipio sane, quod ad τὸ *opera,* Scioppianam expositionem, ut, *Non est mihi operæ,* simpliciter ita dictum, fit idem, ac *non est mihi aliquid negotium operæ, quod tibi dem.* Quum Livius ait lib. IV. 8. *Neque Consulibus, quum tot bella imminerent, operæ erat, id negotium agere,* vult dicere, id negotium agere non fuisse tunc Consulibus negotium operæ suæ. Vide me supra ad dictam Vocem. Possum etiam ferre τὸ *Copiæ* ita exponi, ut *Hoc tibi non fuit Copiæ,* idem sit, quod, *Hoc non fuit tibi res copiæ,* seu facultatis. At τὸ *Curæ* et *Causæ* haud dubie sunt Dativi. Nam primo similis Dativi constructio frequentissima est. Pl. Mil. III. 1. 77. *Quibus me esse sollicitudini.* Truc. I. 2. 14. *Est his pugnæ et virtuti de prædonibus prædam capere.* Sic. ego et Trin. III. 2. 3. *Si videatur hoc esse gloriæ famæ.* Sall. Jug. 69. *Civitas magna et opulens pœnæ cuncta aut prædæ fuit.* Porro eodem plane modo dicitur, *Hoc mihi curæ est,* et *Hoc mihi curæ habeo.* Sed ut ne

» Potest tamen, *Causæ*, in dandi casu dictum » videri, pro quo alibi Livius *in causa esse* usurpat; » ut lib. 40. *Non suam segnitiem, sed vim morbi* » *in causa esse, quo serius proficiscerentur.*] »

Solebant antiqui peregre advenientes sic rogare, *satin' salvæ?* subaudio *res*. Terentius Eunuch. act. 5. sc. 6. *Satin' salvæ?* Livius lib. 1. dec. 1. *Quærentique viro, satin' salvæ? minime, inquit Lucretiæ:* idem lib. 10. *satin' salvæ? inquit, L. Volumni:* « [idem lib. 3. *Rogitans satin' salva essent omnia;* » quo loco planum fit, (110) falli eos, qui, *Satin'* » *salve*, scribunt.] » Plaut. Menech. act. 5. *Salva sis: salvæne?* « [Terent. Andr. *Me in tuis secundis* » *respice*; subaudi *rebus.*

» Rus. *Rus* subauditur, in *Pascuum*. Lucr. 5. » *Pandere agros pingues, et pascua reddere rura.* » Columella, *Anser esuriens mittatur in pascuum* » Livius, *Lucus læta in medio pascua habuit.*

ullo modo dubites, Dativum esse in priore illa locutione cum Verbo Substantivo, clarissima sunt Ciceronis loca, in quibus addit Adjectivum. Famil. VI. 2. *Tuas res omnes non minori mihi curæ esse, quam meas.* XI. 27. *Quid tibi majori curæ fuit, quam ut essem; etc.*

(110) *Falli eos, qui, etc.*] Sine ullo dubio quam rectissime dicitur, *satin' salve*, scil res tuæ sunt? Neque tamen propterea ausim rejicere prorsus alterum illud, *satin' salvæ?* quod faciunt Scioppius et Gronovius Pater ad Plautum Sticho I. 1. 10. Hoc enim eadem utique ratione et modo dici potuit, quo *Satin' recte?* ut loquitur Terent. And. IV. 5. 9. Et, *Rectene omnia?* de quo vide Brissonium in Formulis. Et, *satin' omnia ex sententia?* quomodo Ter Phorm. II. 1. 26. Intellige autem in his modo *Agis*, vel *Agitur*, modo *Res tuæ sunt*, seu *omnia tua se habent*. Prius certe intelligitur apud Terent. in Andr. ut liquet ex responsione. Nam interroganti; *Quid vos? quo pacto hic? Satin' recte?* respondetur, *nosne? sic, ut quimus, quando, ut volumus, non licet.* Manifestum intelligi in interrogatione *agitis*, quum in responsione non possit intelligi, nisi Verbum primæ personæ, veluti *agimus*. Sic in Adelph. V. 5. 3. *Quid fit? quid agitur?* resp. *Recte.* Potest etiam intelligi, *tibi est?* seu *res tuæ sunt?* Hinc passim in respondendo adhibetur *Recte*, quasi diceretur; recte res mea vel tua jam est. Vide me infra ad Cap. XIV. et Vocem *Recte*. Cicero ad Attic. I. 7. *Apud Matrem tuam recte est, eaque nobis curæ est.* Famil. IX. 9. *Rectissime apud Te sunt omnia.* Plaut. Menech. II. 3 31. *Hic tibi erit rectius.* Denique suppleri etiam ita hæc phrasis potest, *omnia se habent recte, salve, ex sententia.* Sic enim passim auctores. Ter. Eun. IV. 7. 30. *Ut tibi res se habeat.* Phorm. II. 4. 82. *Bene habent tibi principia* V. 4. 1. *Lætus sum, ut meæ res se habent, Fratri obtigisse, quod vult.* Plaut. Cas. II. 3. 30. *Opinione melius*

» Similiter in *Arva* subauditur *rura*. Pl.ut. *Non » arvus, sed pascuus est hic ager.*] » [Vide et infra ad Vocem *Solum.*]

Sacerdotes. *Diales*, *Martiales*, *Quirinales*, *Salii*, et in reliquis hujusmodi, quis non intelligit *sacerdotes?*

Sacra. *Lupercalia*, *Bacchanalia*, *Terminalia*, « [*Sueovetaurilia*,] » subaudi *sacrificia*, vel *sacra.* Vide *Festa.* Sed in *Bacchanales*, *Saturnales*, intellige *ludos*, vel *dies.* Vide *Ludi*, « [Ascon. in » Divin. *Censores Sueovetaurilia sacrificia facie- » bant.*] »

« [*Facere vitula, bove, agno*, subaudi *sacra.* » Plaut. Stich. *Quot agnis fecerat?* Cr. *illa quidem » nullum sacrificavit.* Virg. *Cum faciam vitula pro » frugibus.* Sed et Accusativum efferebant, Hebræo- » rum more. Plaut. Aul. IV. 2. 15. *Faciam Fidei » mulsi fideliam.* Liv. 10. *Pocillum mulsi vovit se » Jovi facturum.*] »

Salarium. Juvenal. Satyr. 6. *Sunt qui tortoribus annua præstent*, subaudi *salaria.* Sueton. Tiber. *Sed et peculio concesso a patre, præbitisque annuis, fraudavit per speciem publici juris*: Idem in Claris Gramm. de Palæmone, *Quamquam ex schola quadringenta annua caperet.*

Scriptor. *Librarius* adjectivum est; ut *librarium*

res tibi habeat tua. Aul. I. 1. 8. *Scin' quomodo tibi res se habet*, Sall. Catil 2. *Æquabilius et constantius sese res humanæ haberent.* Cic. de Offic. II. 6. *Male se res habet, cum quod virtute effici debet, id tentatur pecunia.* Cœl. Famil. VIII. 8. *Recte hoc par habet.* Sic ergo etiam, *satin' recte? satin' salve?* quum dicitur, intellige, *tibi se res habet*, vel *tuæ res se habent.* Et sane sic videtur locutus Plautus Sticho I. 1. 10. *Multa volo tecum loqui de re viri.* resp. *salven' amabo?* h. e. *an salve se habet*, vel *Vir*, vel *Res viri?* Trin. V. 2. 53. *Satin' salve? dic mihi.* resp. *Recte.* h. e. *an satis salve se res habet*; responsio est, *recte se habet.* Vide ibi Taubmannum. Agnovit etiam hanc locutionem jam olim Donatus ad Terent. Eun. V. 5. 8. diserte tradens τὸ *salve* Adverbium hic esse, et per Adverbia explicans. Sed et Apulejus, quod adverbialem hanc locutionem supplere voluit per τὸ *Agere*, eo ipso nobis id utique declarat, etiam adverbialiter eam esse prolatam. Qui sequitur apud Sanctium locus Plauti ex Menechmis, aliter se habet. Editur, *salva sis, salvene advenio?* sed legendum est, ut voluit Gronovius ad Stichum I. 1. 10. *Salva sis, salvæne* (per Dativum) *advenio?*

gummi, apud Plin. et *cella libraria*. Cicero tamen absolute dicit : ut, *mihi librarius mittat*, (111) subaudi *scriptor*. Horat. in Arte, *ut scriptor si peccat idem librarius*, « [Varro 3. Rust. 2. *Scriba librarius, libertus ejus, qui apparuit Varroni*. Vulgo *Amanuensis*.] »

Scriptum. Cic. Attic. lib. 1. *In ea Pompeii epistola erat in extremo*, supple *scriptum*; idem, *Quod epistola librarii manu est*, subaudi *scripta*; idem, *Quæ quidem erant manu tua*, supple *scripta*; idem l. 16. epist. *Tu istic, si quid librarii mea manu non intelligent, monstrabis*, supple *scriptum*.

« [Secturæ. *Secturæ* subauditur in *Ferrariæ, Ærariæ, Argentariæ, Aurariæ*, etc. Cæs. 3. Gall. *Multis locis apud eos ærariæ secturæ sunt* : et 7. Gall. *Apud eos magnæ sunt ferrariæ*. Liv. *Vectigalia magna instituit ex ferrariis argentalisque*. Tac. *Aurarias sibimet Tiberius seposuit*. Vulgo *Mineræ*.] »

Securis. Virgil. *Crebrisque bipennibus instant*. Ovidius, *Sævamque inhibere bipennem*, supple *securim*. Vide Festum in *Anceps*, et Nonium Marcell. in *Bipennis*, qui citat ex Varrone, *Ferens ferream humero bipennem securim*. « [Virgil. dixit, *ferro bipenni*.

« (112) Segetes, subaudi *Novales*. Virg. 1. Georg. *Alternis tonsas cessare novales*.] »

(111) *Subaudi scriptor*.] Vel *servus*. Nec enim existimandum est, quia alicubi *librarius scriptor* occurrit, ergo *scriptor* semper intelligendum, ubicunque *librarius* solum reperitur. Nam etiam servos habebant, qui libris Dominorum curandis præerant, sed et qui eos Dominis describebant. Sueton. Claud. 35. *Ne cujus comiti aut librario calamariæ aut graphiariæ thecæ adimerentur*. Servi hi erant, vel liberti. *Librarius* etiam pro mercatore librario apud Gellium V. 4. *Librarius in quodvis pignus vocabat*, qui paulo ante istic *venditor* librorum fuerat dictus. Cicero Orat. 2. in Rullum *librarios* etiam distinguit a *scribis*: dum ait, *Ornat eos apparitoribus, scribis, librariis, præconibus, architectis*; ubi *Scribæ* sunt, qui decreta et acta conscribebant, *Librarii*, qui ea aliosque libros curabant servabantque. Apud Gellium dicto loco etiam *libraria* occurrit pro libraria taberna. *Apud Sigillaria forte in libraria Ego et Julius Paulus consederamus*.

(112) *Segetes subaudi*.] Potius pro diversis generibus, *Terras, Agros, Rura*. Festus *Novalis ager*, nova

Sella. Lucan. lib. 3. *Prætor adest, vacuæque loco cessere curules*, subaudi *sellæ*. Liv. lib. 2. *Sella curuli septies ac vicies sedit.* Juvenal. 10. *Atque illi sellas donare curules.*

" [Senator. *Consiliarius*, (113) subaudi *Senator.*
" Plaut. Epid. *Jam senatum in corde convocabo*
" *consiliarium.*

" Sententia. Virg. *Stat conferre manum Æneæ:*
" *Stat casus renovare omnes*, (114) subaudi *sen-*
" *tentia*, vel *consilium*: quamdiu enim deliberatur,
" consilium vacillat, et sententia fluctuat; ubi certum
" ac statutum est, quod quis facere vult, consistit
" consilium, et stat sententia. Terent. Eunuch. *Stat*
" *sententia*; idem, *Pectore consistere consilii nihil*
" *potest.* Cic. *Nec adhuc stabat, quo potissimum*
" *me converterem*: *Modo nobis stet illud, una vivere*
" *in studiis*: *Levatur omnis cura; cum aut*
" *consistit consilium, aut cogitando nihil explica-*
" *tur.*] "

Sermo, vel Rumor. *Quum subito adfertur nuncius horribilis*, supple *Sermo* vel *Rumor*. Cæsar, *Ut talem nuncium attulisse viderentur.* Unde Plautus in Milite, *longinquus sermo*, pro *nuncio*, dixit. Aliquando intelligitur *homo*, ut diximus ante. *Sermones perferri* tritum est, " *Nuncius* adjectivum est. *Nuncium*,
" subaudi *verbum*, vel *dictum*. *Nuncia*, supple *fama*.
" Virg. *volitans pennata per urbem Nuncia fama*

relictus sementi. Virg. Ecl. I. *Impius hæc tam culta novalia miles habebit?* scil. *rura.* Vide et infra Sanctium in voce *Terras*, et Opuscula de Latinit. JCtorum Veterum pag. 88.

(113) *Subaudi senator.*] Non omnes *Consiliarii* sunt Senatores. Etenim *Consiliarii* sunt etiam privatorum, tum singulorum Regum, et Principum. At *Senatores* liberæ potissimum Reip. Proceres. Malim itaque intelligere *Homo* vel *Minister.*

(114) *Subaudi sentenia.*] Non necesse prorsus subaudiri hic aliquid. Etenim etiam ipsa illa actio, quæ Infinito exprimitur, *stare* dicitur, h. e. certo esse decreta. Patere eam locutionis rationem arbitror satis clare ex illo Ciceronis, *Modo stet nobis illud una Vivere in studiis.* Sic *Sedere*, quod eodem sensu adhibetur, pro *Stare*, conjunctum reperias cum ipsis rebus decretis. Florus II. 15. 4. *Quum bellum sederet*, h. e. decretum jam esset. Potuisset eam dixisse, *quum sederet bellum gerere*, eodem sensu et eadem constructionis ratione. Sed tamen sæpe etiam additur *sententia* et *consi-*

„ *ruit.* Ovid. epist. Parid. *Uror; habes animi nuncia* „ *verba mei: Prima fuit vultus nuncia fama tui.* „ Liv. 5. *Vocis nocturnæ, quæ nuncia cladis audita* „ *fuerat.*] „

Servus. *A pedibus, a secretis* “ [*Circumpedes*] „ subaudi *homo*, vel *servus*, vel *famulus*, vel *minister.* Sueton. lib. 1. *Philemonem a manu servum.* Terent. *Forte ibi hujus video Birrhiam*, supple *servum.* Cic. 3. Verr. “ [*Circumpedes autem homines formosos suos,* „ *esse dicebat.*] „

Mart. *Esse sat est servum, jam nolo vicarius esse.* *Vicarius* proprie est servi servus. Paulus de noxal. action. *Si servus tuus navem exercuerit, ejusque vicarius servus*, etc. Horat. *Utque sacerdotis fugitivus liba recuso.* Idem, *Tu mediastinus*, supple *servus*: idem lib. 2. Satyr. 7. *Sive vicarius est, qui servo paret.* Et *Venales* servos intelligimus. Quinctil. lib. 8. cap. 2. Plaut. Aul. *Etiam introducere vel gregem venalium.* Et *Novitios*; Varro 7. ling. Latin. *Etiam novitii servi empti in magna familia.* “ [Similiter „ in *Major domus*, quod posteriores induxerunt, „ *servus* subauditur. Donat. in Phorm. act. 2. „ sc. 1. *Columellæ apud veteres dicti servi majores* „ *domus.*] „

Sestertiûm. Horat. *Callidus huic signo ponebam millia centum*, (115) supple *sestertiûm.* Sic in illis, *debet decies, accepit centies.*

Singuli. *In dies, in naves, in milites, in viros*, subaudi *singulos.* Horat. *Mutatur in horas.* Juvenal.

tium, ut liquet vel ex eodem Auctore. Nam ibidem §. 9. *Seditque sententia, quoquo modo rebellandum.* et II. 18. 14. *novissimæ consilium fugæ sedit* Et sic *stat sententia* apud Terentium.

(115) *Supple sestertiûm.*] Quod in ista quidem locutione accipi debet pro *sestertiorum.* At in istis *debet decies*, etc. intelligit *sestertium* singularis Numeri, neutrius Generis, Gronovius in libro de pec. vetere. Si ita, construi tunc eam phrasin debere putem per Appositionem, qualem vide supra in Nota 78. in vocabulis *Mille* et *Millia*, ut et infra in Zeugmate cap. 8. n. 2. ut sensus sit, sestertium usque ad decies centena millia sestertiorum. Ceteroqui cum Genitivo et Ellipsi τῶ *centena millia* construi videtur adverbium *decies* apud Livium XXIV. 11. *qui supra trecenta millia usque ad decies aeris census fuisset.* Qui locus mihi certe est valde notabilis in hac phrasi et Ellipsi, sed allatus jam ab Alciato et aliis.

Horreat, inque dies septenis oderit horis. Plinius, *Cinnamo pretia quondam fuere in libras denariûm mille.* (116) Cic et in illa, *in dies singulos.* « [Sic » in Pandectis *Quinis emti servi*, id est; singuli » quinque: sic, *Quidni solvissent*; pro singuli » quinque.] » Vide Vallam lib. 3. cap. 68. « [et » Brisson. in Parergis.] »

Sinus. *Puteolanus*, *Tarentinus*, *Issicus*, supple *sinus*. Crediderim deesse *sinus*; quum *Adria* effertur masculine: nam mare sinus est, et civitas in ipso sinu *Adria* dicitur; sed effertur fœminine. Silius lib. 10: *Stat humectata Vomano Adria.*

Societas. Virgil. *Coeant in fœdera reges*, (117) subaudi *societatem*. Cicero, *Utinam societatem aut nunquam coisses; aut nunquam diremisses*: idem, *Cum parva squilla quasi societatem coit*: idem pro Sext. *Societas coitur*: idem Ruffo, *Ad coeundam societatem periculi.*

Sol. *Oriens* et *Occidens* participia sunt, in quibus absolute prolatis intelligitur *Sol.* Cæsar 1. Gall. *Spectant in Septentriones, et Orientem Solem Belgæ.* « [Ennius, *A sole exoriente ultra Mæoti' paludes.*] » Plaut. Bacch. *Ante solem exorientem*: idem Menech. *Nunquam ad solem occasum viverem.* Plin. lib. 21. cap. 17. *Ante solem occidentem.* Cicero in Somn. *Quis in reliquis orientis aut obeuntis solis ultimis partibus.* et in XII. Tabul. *Sol occasus suprema tempestas esto*: Gell. lib. 2. cap. 2. *Post solem occasum.*

Plaut. Mostell. *Hoc* (118) *die crastini quum herus*

(116) *Cic. et in illa.*] Credo hæc aliquid vitii ex officina contraxisse. Ita tamen etiam Salmanticensis editio et Patavina.

(117) *Subaudi societatem.*] Immo vero *coire societatem* quando occurrit, dicitur per Ellipsin pro *Coire in societatem*, ut *Coire in fœdus* apud Virgilium. Sic *Convenire aliquem* omnino dicitur pro *convenire ad aliquem*, licet et hæc phrasis in passivam a Veteribus conversa sit. Veluti Liv. I. 58. *Ab nuncio conventus fuit.* Cic. Famil. VI. 19. *Tantis doloribus afficitur, ut se conveniri nolit.* Vide et supra ad *Adire* pag. 295. et ad *Ambulare* pag. 305. et maxime ad *Coeo* pag. 319.

(118) *Die crastini.*] Sic Pl. Men. V. 9. 95. *Vis conclamari auctionem fore? quo die?* M. SV. *die septimi.* ME. *Auctio fiet Menechmi mane sane septimi.* Vide et supra I. 15. 6. At Ursinus To. I. pag. 157. quia Gellius X. 24. promiscue se scrip-

resciverit. Gellius. lib. 10. cap. 24. et Macrob. lib. 1. cap. 4. Saturn. putant, *die crastini*, *die pristini*, *die proximi*, *die noni*, adverbia esse. Ego contendo deesse *Solis*. Vide *Dies*.

Solum Virgil. in Moreto, *Fusus erat terræ frumenti pauper acervus*: ibidem, *Et terræ condit aratrum*: Æneid. 9. *Stant terræ defixæ hastæ*: Æneid. 11. *Sternitur et toto projectus corpore terræ*: Georg. 2. *Terræ defigitur arbor*: *Corpora multa virûm terræ infodiunt.* Ovid. 2. Metamorph. *Quum vellet terræ procumbere*: « [et 5. Metam. *Procubuit terræ mactati more juvenci.*] » Plinius lib. 14. cap. 21. *Infodiuntque terræ tota.* Apul. lib. 19. *Ille terræ concidit.* Julius Rufianus, *Terræ*, inquit, *pro*, *in terra*, *positum est.* Sed ego assero deesse *Solum*; quià sæpè legimus apud Cicer. *sola terræ*, et sæpius apud Lucretium; « [Virgil. 1. Georg. *Terræ pingue solum fortes invertant tauri*: Varro 1. Rustic. 5. *Quæ ad solum pertinet terræ.*] » Sallust. Jugurth. *Aliisque generibus arborum*, *quæ humi arido*, *atque arenoso gignuntur.* Sic legit Priscianus in calce lib. 8.

tum reperisse ait, *die quarte*, *quinte*, etc. et *die quarti*, *quinti*, etc. colligit hos esse ergo Ablativos tertiæ declinationis in E et I. desinentes: atque adeo, sicuti dicitur *Exanimus* et *Exanimis*, *Enervus* et *Enervis*, sic dixisse Veteres quoque *Quartus*, *Quintus*; et *Quartis*, *Quintis*, etc. At probandum hoc posterius vel minimo erat documento, priusquam tam inauditum quid Lectoribus obtruderetur. Quod quum non fecerit, nec facere potuerit, perseveremus sane *quarti*, *quinti*, etc. *crastini*, *posteri*, et similia, pro Genitivis habere, et Ellipsin *Solis* in ista phrasi agnoscere. Sed et Gellius ipse ea non pro Ablativis, sed pro Adverbiis compositis habuit, quamvis et hoc male. Decepisse hunc videtur promiscua illa scriptura, quum etiam Adverbia quædam promiscue scriberentur, ut *here* et *heri*, *præscine* et *præscini*. Sed tamen longe frequentius, etiam apud ipsum d. l. ex variis Auctoribus reperias scriptum *die quarti*, etc. Ac similiter dixerunt semper Veteres *postridie*, non *postredie*. Tuetur tamen se Gellius auctoritate Vetustiorum, qui, sicuti *postridie* et *pridie* speciem Adverbiorum habent, sic *diequinti*, vel *diequinte*, itidem pro Adverbiis compositis videantur accepisse, et ideo secundam compositæ vocis syllabam aliquando corripuerint, quæ ceteroquin ab natura sua est longa. Verum non mutat hæc ratio naturam horum vocabulorum, non magis, quam in *Quomodo*, *Præterea*, etc. quorum ultimæ itidem aliam acceperunt quantitatem, quam debebant, quia itidem pro Adverbiis male sunt tandem habita. Quod vero Oiselius ad d. l. Gellii notat de Literis Ablativi E vel I pro O, neutiquam est ex Sanctii Minervâ

et Aldus in Sallust. et intelligunt *Loco*. « [Virg. » *Fusus humi*. Ovid. *Prosternit humi juvenem*, subaudi *in solo*.] » Silius lib. 1. *Adfigunt proni squalentia corpora terræ*. Vide *Terra*. « [Subauditur quoque *Solum* in hoc Cæsaris 4. Gall. *Cum illi aut ex arido, aut paulum in aquam progressi, audacter tela conjicerent*: ibid. *Nostri simulatque in arido constiterunt*. ibid. *Naves in aridum subduxerat*. » Virgil. *Impius hæc tam culta novalia miles habebit*, » subaudi *sola*; quod etiam subauditur in *Arva*: » nam *Ager arvus*, sicut et *pascuus*, à Plauto in » Trucul. dicitur, (119) qui arvitur, id est, aratur, » sicut *duere* est *dare*.

» Sonus. In *susurrus* subauditur *sonus*, cum sit Adjectivum. Ovid. 7. Metam. *Procrin adit, linguaque* » *refert audita susurra*, pro, *susurrante*.] »

Spatium. Virg. *In medio mihi Cæsar erit*, subaudi *spatio*, vel *loco*, « [ut Servius notat in Æneid. 1.] » Cæsar 1. Civil. *Atque in hoc fere medio spatio tumulus erat*. Vide *Locus*.

« Stabulum. [*Bubile, equile, ovile, suile*, subauditur *stabulum*: manifeste enim sunt adjectiva. » Itaque Plautus *Bubilem* dixit in Persa, ubi supplendum est *stationem*, vel *stabulationem*, vel *caulam*, quæ, teste Servio, *est animalium receptaculum*.] »

Stipendium, vel Æra. *Meruit sub Annibale*, subaudi *stipendium* vel *æra*: Vide Vallam lib. 4. cap. 110. Horat. *Hic meret æra liber Sosiis*. Ovid. 1. Amor. *Jussit et in castris æra merere suis*: ibid.

sumptum; quippe quæ alia omnia tradit, nec *Quarti*, *Crastini*, etc. ad Ablativos refert, sed ad Genitivos: immo vero Oiseliana ista sunt ipsa Vossii verba, de Analog. II. 5. circa finem, ut adeo nimis studiose, an odiose nimis dicam et incite? ad partes istic vocetur hæc Sanctii Minerva.

(119) *Qui arvitur h. e. aratur.*] Immo vero simpliciter *arvus* ab aro deducitur, ut *pascuus* à *pasco*, *vacuus* a *vaco*, *contiguus* a *contingo*, *mutuus* à *muto*, *viduus* et *dividuus* a *vido* obsoleto et *divido*, *conspicuus* a *conspicio*, *continuus* a *contineo*. Esse autem Adjectivum, etiam ex eo liquet, quod Nonius cap. 2. n. 15. ex Nævio et Pacuvio etiam *Arvas*, scil. terras, in Feminino genere protulit. Plane ut in Masculino apud Plautum in Trucul. I. 2. 47. *Non Arvus hic, sed Pascuus, est ager.*

Non decet imbelles æra merere Deos. Turneb. lib. 25. cap. 18. scribit, *Donativum* esse adjectivum, (120) in quo subauditur *stipendium.* Cic. pro Mur. *Meruisse vero stipendium in eo bello.*

« [Stridor, subauditur in *Sibilus.* Virg. *Venientis* » *sibilus Austri:* nam *Sibilus* adjectivum est. Virgil. » de serpentibus, *Sibila lambebant linguis vibran-* » *tibus ora.* Serv. in 1. Æneid. *Proprie in funibus* » *stridor est; stridor autem est sibilus.* Lucret. 5. » *Zephyri sibila*, subaudi *stamina*

» Stuprum, vel Flagitium, subauditur in *Incestum.* » Cicero de Arusp. resp. *Clodium ex incesto stupro* » *emissum:* et pro Domo, *Incesto flagitio et stupro* » *polluit cærimonias.*] »

Tabellæ, olim a materia vel a numero foliorum nominabantur; ut, *eboreæ*, *citreæ*, *duplices*, *triplices.* Erant et *laureatæ*, quas Imperatores victoria potiti ad senatum mittebant. Ovidius 1. Amor. *Ergo ego vos duplices rebus pro nomine sensi.* Sueton. Aug. *Et Gallum prætorem in Officio salutationis, tabellas duplices, veste tectas, tenentem.* Liv. 5. dec. 5. *Ad foros publicos laureatas tabellas populo ostendit:* ibidem, *laureatas literas* dixit. Apud Martialem tituli sunt, *pugillares citrei; pugillares eburnei; pugillares membranei*, subaudi *Codicilli.* Et Catul. dixit, *nostra pugillaria*, subaudi *codicilla*, vel *epistolia.* Vide *Literæ.*

Taberna. *Sutrina*, *pistrina*, *medicina*, teste « [Varrone 7. de lingua Latin. et] » Donato ad Ter. Adel. act. 4. sc. 2. adjectiva sunt, et deest *taberna*, « [vel *ars.* Seneca epist. 90. *Pistrinum* et » *Sutrinum* dixit, (121) subaudiendo *opificium.*] » Plaut. *In medicinis, in tonstrinis, apud omnes ædeis sacras:* idem Curcul. *Sub veteribus*, subaudi

(120) *In quo subauditur stipendium.*] Intellexerim potius *æs. Donativum* certe et *stipendium* longe erant diversa. At sub *Merere* recte *stipendium* intelligitur. Sueton. Cæs. 3. *Meruit et sub Servilio Isaurico in Cilicia*, quum cap. 2. dixisset, *stipendia prima in Asia fecit.*

(121) *Subaudiendo opificium.*] Vel forsan *ergastulum*, *ædificium*, aut simile quid. Nam certe *pistrinum* apud Comicos passim pro loco ponitur, in quo fruges mo-

tabernis. Sub novis. Varro lib. 5. ling. Latin. et Liv. lib. 2. et 25. Plinius lib. 25. cap. 12. Vide *Ars.*

Tabernaculum. *Augustale* est ducis tentorium : ergo (122) intellige *tabernaculum.* Quinctil. lib. 8. cap. 2.

Tabulæ. *In duodecium* quum legimus, facile *tabulis* intelligimus. Id adnotarunt Revardus, et alii. Cic. *Discebamus pueri duodecim, ut carmen necessarium, quas jam nemo discit.*

Talis et Tantus. *Homo illiteratus, sed cui paucos anteponas*, subaudi *talis* : teste Laurentio, et Linacro. Item in *Qualis* et *Quantus*, deest *Talis* et *Tantus.*

Tecta, vel Tegmina. *Penetrale* quum absolute ponitur, *tectum* desideratur. Virg. 1. Georg. *Sæpius et tectis penetralibus extulit ova.* Idem, *Penetralia tecta.* « [Vide *Culmen.* In *Lacunar*, quod est *Lacunare*, » subauditur *tegmen.*

» Tempus. *In posterum providere*, subaudi *tempus* » vel *diem.*] »

Terent. Hecyr. I. 2. 19. *Illic non licebat nisi præfinito loqui.* (123) subaudi *tempore*, teste Donato. Idem Andr. *Prope adest, quum alieno more vivendum est mihi.* « [Ovid. lib. 4. Trist. eleg. 8. *Nunc » erat, ut posito deberem fine laborum Vivere, me » nullo sollicitante metu*, subaudi *tempus.* Liv. 21. » *Galli cum ad id dubios servassent animos, coacti » ad vindices declinant.* Cæsar. 1. bell. civ. *Quoniam*

luntur, et panis conficitur. Vel uti Terentiana hæc declarant, *Dedam te in Pistrinum, ea lege, ut si Te INDE eximam, ego pro te molam : Præcipitem me in pistrinum dabit. Quid causæ est, quin hinc in pistrinum recta proficiscar via : Herus si redierit, molendum usque in Pistrino.* In omnibus vox *Pistrinum* denotat locum satis manifeste. Nec tamen intercedo, quo minus apud Senecam notet ipsum opificium, quum ait, *sed in Pistrinum sapientem submittit*, h. e. deprimit eo ut istam quoque artem sapiens exerceat. Tanto magis, quia mox ibidem sequitur, *non multum abfuit, quin Sutrinum quoque a Sapientibus inventum diceret*, ubi sine dubio intelligitur *opificium.* Sed et sic *Pistrinum exercere* dixit Sueton. Aug. 4.

(122) *Intellige tabernaculum.*] Idem intellige, quoties occurrit *Prætorium.* Vide infra *Tentorium.*

(123) *Subaudi Tempore.*] Quidni potius *Modo* ? Sic certe ego censeam, maxime, quum sequatur, *haud opinor commode FINEM statuisse orationi militum*,

» *ad id tempus facultas colloquendi non fuerit :* et » lib. 4. *Hæc ad id tempus Cæsar ignorabat.* (124) » Similiter in *Adhuc*, pro *adhoc*, subauditur *tempus.* » Terent. Eunuch. act. 3. sc. 5. *Nunc est profecto,* » *interfici quum perpeti me possum*, subaudi *tempus* » *illud.* Cicero, *Nunc ipsum sine te esse non possum*, » (125) subaudi *ad hoc tempus*, ut significet, nunc » hoc ipso temporis articulo : *ipsum* quippe *tempus* » dicitur, quo nullum dari potest oportunius. Lucret. » 1. *Ut nubendi tempore in ipso Hostia concideret* » *mactatu mœsta parentis*, pro quo dici potest, *tunc* » *ipsum*, sive *ad ipsum nubendi tempus.*] » Sic dicimus. *Non ignara futuri ; Sero sapiunt Phryges ; Optato advenis.* Virgil. *Impius ex quo Tydides ;* idem, *Ex illo fluere spes Danaum :* idem, *Collecta fatigat edendi ex longo rabies :* idem 1. Æneid. *Tempore jam ex illo*, Plaut. Mostel. *Velut horno messis magna :* et apud Nonium, *Horno curari*, Cicero Catil. 1. *Quibus te brevi tempore confectum esse senties.* Horat. *Lætus in præsens animus :* idem in Arte, *Et præsens in tempus omittat.* « [Plin. Paneg. *Quot non* » *in præsens tantum, sed in æternum repressisti*, su- » baudi *tempus* vel *ævum.*] » Cicero pro Balbo, *Ante hoc tempus. Quid, ante expectatum ?* idem 1. Catil. *Si minus in præsens tempus, at in posteritatem impendeat :* idem Verr. *Brevi postea mortuus est.* « [Lucret. *in perpetuum*, subaudi *tempus. Perpetuo,* » subaudi *tempore.* Martial. *Nil agis, et serum est* » *alium mihi quærere regem*, subaudi *tempus.*] »

h. e. modum. Cicero Famil. VII. 2. *quod præfinisti, quo ne pluris emerem*, scil. modum pretii.

(124) *Similiter in Adhuc.*] De hac Voce vide supra hoc Capite ad vocem *Factum*, et cap. ult. superioris Libri ad vocem *Quamquam*, pag. 486. De sequenti locutione *Est, quum*, vide iterum hoc Capite ad Vocem *Libido*, et mox pag. seq.

(125) *Subaudi ad hoc tempus.*] Mira profecto interpretatio ; ut *ipsum* absolute positum, pro *ad hoc ipsum tempus*, censeatur. Vellem locum Ciceronis notasset Scioppius. Nec enim dubito, quin aliter sit exponendus. Sensus esse videtur, nunc hoc ipsum non possum, scil. esse sine Te. Sic Dic. de Offic. II. 24. *ut hoc ipsum eum delectaret peccare.* In illum autem sensum, quem dixi, loquitur fere Cicero ad Trebatium, Famil. VII. 15.

Virgil. *Per sudum rutilare vident:* idem, *Visa sub obscurum Lunæ.* Cicero, *Horologium mittam, et libros, si erit sudum*, subaudi *tempus*: nam *sudum* vocabant quasi *sine udo:* potest et deesse *cœlum.*

Tempora. *Post illa, postea, antea, præterea, antehac, posthac*, vel *post hæc*, subaudi *tempora*, vel *negotia.* Terent. Eunuch. *Tute scis, post illa quam intimum habeam te.* Cicero, *post illa tempora quicunque remp. agitavere.* Sic *quapropter*, id est, *propter quæ.*

Erit, quum fecisse nolles, subaudi *tempus.* " [*Jam* " *aderit, cum se quoque oderit.*] " Virgilius, *Turno tempus erit, magno quum optaverit emptum Intactum Pallanta.* Cic. pro Milone, *Erit, erit illud profecto tempus, et illucescet ille dies.* Plaut. Aulul. *Hanc domum, multos annos est, quum possideo*, id est, (126) est tempus, quum possideo multos annos hanc domum. Horat. *Præsens in tempus omittat.* Vide Lambinum.

" Tempus. [*Hoc noctis, hoc ætatis, id ætatis*, " supple *ad*, vel *circa tempus*, vel *in tempus*: item " *in præsens tempus* pro præsenti tempore. Similiter " *hoc noctis tempus* pro hoc noctis tempore, dice" tur. Plaut. Asin. *Ibi ad hoc diei tempus dormitasti:* " (127) Idem Men. act. 5. sc. 5. *Hic ergo usque ad* " *vesperam; saltem intromittar domum.* Cicero, *Ad* " *quam diem redibit.* Cæsar, *Misso ad vesperam Se-* " *natu.* Livius lib. 5. *Ad æstatem de integro exsu-* " *dandus erit labor*, id est, circa tempus æstatis, " veniente æstate; Cic. 3. ad Quint. frat. epist. 5. " *Nostrum hoc tempus ætatis forensi labore jactari*, " pro quo dicere poterat, non hoc ætatis jactari. Plaut.

(126) *Est tempus, etc.*] Immo vero sensus est: Est jam tempus multorum annorum, quum possideo hanc domum. *Multos annos* refertur ad *Est*, non ad *Possideo.* Sic Plaut. Persa I. 3. 57. *jam sex menses est, quum huc venit.* De locutione ipsa *Est quum*, Vide supra hoc Capite ad vocem *Libido.*

(127) *Idem Men. etc.*] Locus est Menech. V. 5. 62. et editur, *usque ad noctem*, non *vesperam.* Sed quomodocunque legatur, non video, quid iste, et seqq. loca ad probandam Ellipsin τῦ *Tempus* faciant. Forsan adferuntur hæc tantum ad probandam Ellipsin τῦ *Ad*, quæ tamen non est hic potissimum controversa, aut in quæstione.

» Trinum. *Denique diei tempus non vides?* Cicero » 1. de leg. *A primo tempore ætatis juri studere te » memini.* Terent. Hecyr. *Dum ætatis tempus tuli, » perfuncta satis sum.*] »

Domi, bellique clarus, (128) supple *tempore*: nam *domi*, apud antiquos pro pace aut quiete usurpabatur, ut sæpe apud Livium; nunc vero, quum dicimus *domi est*, deest *in ædibus*, ut diximus. *Militiam belli* dixit Columella in præfatione.

« [Liv. 34. *Daret talenta centum in præsenti, et » quinquaginta talenta in singulos annos, per annos » octo*, subaudi *tempore. Brevi senties; Optato ad» venis; sero sapiunt;* subaudi *tempore.*] »

Tenens. *Jovem lapidem jurare*, in adagiis recte explicat Erasmus; sed syntaxin pauci intelligunt. Integrum est, *Lapidem silicem tenentem jurare per Jovem.* Verba Festi sunt, *Lapidem silicem tenebant juraturi per Jovem, hæc verba dicentes: Si sciens fallo, tum me Diespiter*, etc. Sic Turnebus lib. 30. cap. 23.

(128) *Supple Tempore.*] Nihil minus. Nec *domi* significat pacem aut quietem, sed patriam cujusque, h. e. suæ domi locum seu terram. Et propterea non tantum *belli* opponitur τῷ *domi*, sed et alia. Cic. Famil. III. 10. *Existimationem ejus opugnare in provincia, cujus laudem domi defenderis.* VIII. 1. *Quam gratum peregrinantibus sit, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores.* Nepos Milt. 4. *Domi creati X. prætores*, h. e. non in pace, (erat enim gravissimum bellum) sed in patria Urbe, opposita auxilio foris à Lacedæmoniis petito. Florus I. 7. *Quum sævitiam domi fatigasset, tandem in hostes conversus est.* Et Cap. 11. *Ut populus, qui foris dominabatur, saltem domi serviret.* Adde et II. 1. Intelligi autem in his arbitrer *in loco*, vel, ut mox in τῷ *Humi* intelligit ipse Sanctius, *in terra* vel denique *in rebus* Cic. de Offc. II. 24. *Quibuscunque rebus vel belli vel domi poterunt, augeant Remp. imperio, agris, vectigalibus.* Locum tamen hunc aliter exponendum, et ista *vel belli vel domi*, a *rebus* separanda, ac aliud sibi desiderare supplementum, censet Ursinus Tom. 2. p. 347. Nihil sane reluctarer, si commodius aliud et certius supplementum statui posset. Probat ille unice *in loco.* At quanto magis *quadrat ad Belli*, ut ait, illud *in loco*, quam τὸ *in terra Belli*? quod tamen itidem ille rejicit. Rectissime vero dicuntur *Res belli et domi.* Sed ipsa supplementa, quando de Constructionis ratione constat, minime digna sunt ambigendi materia. Ceterum τὸ *Domi* etiam pro fam. etc., cujusque in hac Ellipsi ponitur, et *publico* opponitur. Tacitus Ann. III. 33. *se, quæ in publicum statuerit, domi servavisse*, h. e. in sua familia, dum uxo-

Tentorium. *Erat in prætorio*, (129) subaudi *tentorio*, vel *tabernaculo:* nam *prætorius vir* dicitur, et *navis prætoria*. Vide Ascon. Pæd. 4. Verr.

Tentoria, vel Pelles. Virg. *Hic sævus tendebat Achilles.* Ovid. *Illic Æacides, illic tendebat Ulysses*, deest *tentoria*, vel *pelles*.

Terra, vel Domus. *Reliquit patriam*, subaudi *terram* vel *domum*. Solin. cap. 22. *Relicta domo patria.* Plaut. Stich. *Quia vos in patriam domum rediisse video.* Virgil. *Et patria decedens ponere terra.* Sallust. Jugurth. *Exsul patria domo, solus:* Idem, *Extorris patria domo.* « [(130) In *Vinea* quoque, » subauditur *terra*.] »

Terræ, vel Rura. Virg. *Alternis etiam tonsas cessere novales*, subaudi *terras*. *Alexander Tyrum continenti annexuit*, supple *terræ:* nam sic dicimus, *imber continens, labor continens*, et *ædificia continentia*, « [Varro, citante Charisio, *In terra conti-* » *nenti.*] » Quum Virgil. dixit, *Culta novalia*, intellige *arva*, vel *negotia*, [vel *rura*.]

Terra. *Jacet humi, pone humi*, subaudi *in terra humi:* nam *terra* dividitur in *humum*, et *aquam*. D. Augustinus loquens de Varrone, lib. 7. de Civit. Dei. cap. 6. sic ait, *Sed ut plures etiam introducat, adjungit mundum dividi in duas partes, cælum et terram: et cælum bifariam, in æthera et aërem, terram vero, in aquam et humum. Terra* igitur latius patet, quam *humus*, etiamsi idem Varro dicat in libris de ling. Latin. *Terra, ut putant, eadem et humus:* nam hoc non ex sua, sed ex aliorum opinione dicit. Vide *Solum*.

rem non duxit secum in provinciam. Cap. 70. *Quod egregium publicum et bonas domi artes dehonestavisset*, h. e. privatas artes, quæ erant scientia juris, privatim culta. Sic et Plautus Casin. II. 3. 8. *Hanc ego de me conjecturam domi facio magis, quam ex auditis.* Et Mil. Glor. II. 2. 36. *Domi habent animum falsiloquum, domi dolos*, h. e. apud se, quasi in rebus suæ domi.

(129) *Subaudi Tentorio, vel Tabernaculo.*] Scilicet in Castris. At in Oppidis Provinciarum, ut et in Villis, *Domicilium*, in Urbe vero Roma, *Castrum*. Vide quæ disputavi contra Ulricum Huberum de *Prætorio*.

(130) *In vinea quoque.*] Vide

Toga. *Sumpsit prætextam*, subaudi *togam*. Cicero. 3. Verr. *Neque te commovebat, quod ille cum toga prætexta, quam quod sine bulla, venerat.* Livius lib. 4. dec. 4. *Toga prætexta.*

Tribus. Antiquitus ad nomina virorum Rom. adhibebatur tribus; ut, *C. Septimius Quirina*, *M. Oppius Terentina*, supple *ex tribu*. Horat. *Hic multum in Fabia valet, ille Velina.* Vide Ascon. Pæd. « [et » Serv. in 3. Æneid.

» *Tuba* subauditur in *Buccina*, si Capro Gram- » matico credimus, qui *Buccinam* ait *esse canorem,* » *ex tuba buccina editum.*] »

Vada. Opponitur *Altum*. Virgil. 1. Æneid. *In brevia et Syrteis urget*, subaudi *vada.* Senec. in Hercul. Fur. *Deprehensus hæsit Syrtium brevibus vadis.*

Vas. Ausonius. *Fictilibus fama est cœnasse Agathoclea regem.* Juvenal. *Sed nulla aconita bibuntur fictilibus*, subaudi *vasis*, vel *testis*. Martial. *Sic Arretinæ violant Crystallina testæ.* Virgil. *Virgea suggeritur* (131) *costis undantis aheni*, subaudi *vasis*. Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3. *Fictilia se in ejus mensa vasa vidisse.* Sic *Corinthia vasa*, ut *Corinthia æra*; sic etiam *atramentarium* dicimus, subaudientes *vasculum*.

Ventus. Virgilius, *Creberque procellis Africus*, subaudi *ventus*. Cicero 1. Natur. *Volucres angues vento Africo invectas*. Sic *Favonius*, *Subsolanus*, etc.

Verba. Terent. *Quid multis morer?* idem, *quid multis?* idem, *Paucis te volo*, subaudi *verbis*. Cic. *Sed hæc satis multa, vel plura potius.* Terent. *Dictum sapienti sat est.* Cic. *Tuo liberto pluribus verbis scriptas pridie dederam.* Plaut. Curcul. *Respondit mihi paucis verbis.* Ovid. *Ego sum qui jussa per auras Verba patris porto.* Vide *Præire verba*, apud Adrianum Cardinalem.

quæ notavi supra ad vocem *Hortus*, unde liquebit intelligi potius *Porticum* vel *Arborem*.

(131) *Costis undantis aheni.*] Nescio quî factum, ut Sanctius hic *vasis* subaudiat, quum *costæ*

Vestes. Quum absolute dicimus *sericas*, *bombicinas*, *undulatas*, intelligimus *vestes* : « [sicut *Vestimenta*, » cum legimus *Pexa*, *Trita*, *Mutatoria*, *Lugubria.* » Seneca, *quædam matres amissis filiis imposita lu-* » *gubria nunquam exuerunt.*] »

Via, vel Regio. Terent. *Cur non recta introibas?* idem, *Hac, illac circumcursa*, subaudi *via. Hactenus*, *Quatenus*, *Eatenus*, scil. *via.* Virgilius Æneid. 5. *Hac Trojana tenus fuerit fortuna secuta.* Terentius Phormio, *Eo recta via equidem illuc* : idem Heaut. IV. 3. 29. *Imo ut recta via rem narret ordine.* « [Plaut. » Cas. *Ubi intro novam nuptam deduxi via recta*, » *clavem obduxi.*] » Cic. *Recta via pergere in exsilium.* Vide *Finis* et *Regio.*

Via. Horat. *Minus est gravis Appia tardis*, subaudi *via.* Juvenal. *Dum pervolat axe citato Flaminiam.* Cic. 2. Catil. *Aurelia via profectus est.*

Plaut. Cas. *Si tu jubes, inibitur tecum*, (132) supple *via.* Virgil. *Decus hoc inibit te consule, & Pollio*, supple *viam* : « [idem Georg. 3. *Primus et* » *ire viam, et fluvios tentare minaces Audet.*] » Sic *ineunte vere*, *ineunte ætate*, subaudi *viam.* Cicero pro Muræn. *Inite viam, præsto aderat sapiens ille, qui inire viam doceret : redite viam : eodem duce redibant.* Vide *Iter.*

« [Vicibus. *Alternis* subaudi *vicibus.* Virgil. *Al-* » *ternis dicetis, amant alterna Camœnæ.* Seneca, » *Alternæ inter cupiditatem et pœnitentiam nostram* » *vices sunt.*] »

Vinum. Ovidius 4. Fast. *Præmia de lacubus proxima musta tuis*, supple *vina. Mustum*, inquit Nonius, *non solum vinum, verum novellum quicquid est, recte dicitur.* Nævius Gymnast. *Utrum est melius, virginem an viduam uxorem ducere? virginem, si*

significent latera, ut recte explicat Servius. Vide Eum ad Virgilium Aen. VII. 425.

(132) *Supple via.*] Immo isto certe loco, qui est Cas. III. 6. v. ult. non *Via*, sed *Domus* intelligitur. Quomodo autem hæc locutio, *inire viam*, *domum*, etc. sit expedienda, satis superque ostendimus ad III. 3. pag. 305. et seqq.

musta est. Cato cap. 114. Rust. *In vinum mustum veratri atri manipulum conjicito*. Plautus *mustam juvencam* dixit. In nomine quoque *merum* deest *vinum*: « [nam et *Mera aqua* dicitur. Ovid. 15. Metamorph. » *Gaudetque meris abstemius undis*. Idem, *Haud* » *aliter titubat, quam si* (133) *mera vina bibisset*.] » Virgil. *Hic duo rite mero libans carchesia Baccho*. Deest et in illis. « [*Calenum, Cæcubum, Albanum*,] » *Falernum, Fundanum, Campanum, Massicum, Vejentanum*. Petron. Arbit. *Vino etiam Falerno inundamur*. « [Horat. *Qui miscet fece Falerna Vina*: » *Massica si cœlo supponas vina sereno*: *Plenus* » *Albani cadus*: *Cæcuba dignior*; et lib. 1. Oda » 31. *Premant Calena calce, quibus dedit Fortuna* » *vitem*. Sic ibi lego: (134) nam vulgatum *Falce* est » absurdissimum: quomodo enim falce premantur vina » Calena? *Calce premere*, est calcare, pressare: » idem, *Vina Torquato consule pressa*: *Pressum* » *Calibus ducere Liberum*. Propert. *Et nova pres-* » *santes inquinet uva pedes*. Tibul. *Pressaque veloci* » *candida musta pede*. Ovidius, *Stabat et Auctumnus* » *calcatis sordibus uvis*.] »

Vir, vel Uxor. *Conjux meus*, subaudi *vir*; *Conjux mea*, supple *uxor*: *Conjux* enim [ut *consors*, et *compar*] adjectivum est. *Juges*, inquit Festus, *ejusdem jugi pares, unde et conjuges, et sejuges*. *Injuges boves, vel bestiæ*. [Macrob. lib. 3. cap. 3. Satur.] *quæ nondum jugum passæ sunt*. Apulejus, *Quinque conjuges copulæ iis ordinatæ vicibus attinentur*: Idem 7. Metam. *Nec istud puduit, me cum meo fa-*

(133) *Mera vina bibisset*.] Sic Plaut. Amph. I. 1. 174. *Vini meri hirnea*. Sticho I. 3. 116. *Vinum submerum*.

(134) *Nam vulgatum Falce, etc.*] At tu videsis Torrentii notas ad istum Horatii locum, et sic deprehendes, recte legi *Calena falce*, qua Horatius non *vina*, sed *vitem*, *premi* ait, h. e. putari. Est enim istic τὸ *Calena* Sexti Casus, ut ex ipso liquet metro. Adde Ovidium Metam. XIV. 629. *Rus amat, et ramos felicia poma ferentes*; *Nec jaculo gravis est, sed adunca dextera falce, Qua modo luxuriem premit, et spatiantia passim Brachia compescit*. Ubi itidem vides *Falce premi luxuriem arborum*, æque ac apud Horatium et Virgilium a Torrentio allatum. Clariss. Bentlejus legit *Calenam*, quem vide.

mulo, meoque vectore illo equo, factum conservum atque conjugem. Jugales annos dixit Martialis libro 10. Virgil. in hortulo, *Fœcunda vitis conjuges ulmos gravat.*

Eadem est ratio in *maritus* et *marita*, ut subaudiatur *vir*, vel *uxor*. *Maritus* esse adjectivum multa probant testimonia: legimus enim *per maritas domos; thoros maritos; marita sacra; Venerem maritam; legem maritam.* Catull. *Vitis ulmo conjuncta marito;* ubi *ulmus* masculine positum est. Cato in Rust. *Arbores facito uti bene maritæ sint.* Plinius lib. 17. cap. 11. *Maritas ulmos Auctumno serere utilius.*

Viri, vel Fœminæ. *Majores, minores, optimates, magnates, primates, ædiles*, subaudi *viri*, vel *fœminæ*. Cicero Trebat. *Optimates matronæ.* Catullus, *Primores Argivorum.* Plaut. Stich. *Ergo oratores populi, summates viri, summi accumbent, ego infimatis infimus.* « [Livius 6. in fine, *Ut duos viros ædiles ex* » *patribus Dictator populum rogaret.*] » Vide *Homines.*

Pater tuus est bonus, supple *vir; mater tua est optima*, subaudi *fœmina*. Cic. *Matrem tuam, optimam fœminam.*

Vir, vel Homo. Horat. *Dii bene fecerunt, inopis me quodque pusilli Finxerunt animi*, supple *virum*, vel

(135) *Alio nomine Vindicta.*] Auctor noster duo diversa confundit *Rudem*, et *Vindictam* seu *Festucam*. *Rudem* accipiebant gladiatores, non, ut libertate integra donarentur, sed ut solverentur gladiatoria necessitate decertandi in harena. Unde vetus Scholiastes Horatii, *Rudis est Virga, quæ dabatur gladiatori in signum missionis artis gladiatoriæ.* Pugnabant quidem aliquando rursus, sed non inviti aut necessario, verum pretio satis magno inducti. Vide Sueton. Tiber. cap. 7. Dimissi vero et rude donati plerumque fiebant lanistæ in ludo gladiatorio. At *Vindicta* erat virga, qua Prætor servos in libertatem mittendos percutiebat, atque hoc modo libertatem justam illis conferebat. Porro *Rude* donabantur illi ipsi gladiatores, qui solvebantur exercitio artis gladiatoriæ, ut ea virga deinceps in ludis instruerent et coercerent tyrones, qui et rudibus inter se pugnabant. Sueton. Calig. 32. *Mirmillonem e ludo rudibus secum batuentem confodit ferrea sica. Vindicta* vero dabat libertatem servis, non donabatur manumittendis, quin illi ea ter quaterque percutiebantur. Horatius Sat. II. 7. *quem ter vindicta quaterque Imposita, haud unquam misera formidine privet.* Et l. 14. Dig. de Manumiss. *Im-*

hominem. Sic in illis, *Plato fuit magni ingenii, variæque doctrinæ : Aristoteles fuit diversæ factionis.* Sueton. *Cassium diversæ partis conspexit.* Horat. *Notus in fratres animi paterni.* Cic. *Neque te monere audeo præstanti prudentia virum, neque confirmare maximi animi hominem.*

Virga. *Rudem accipere*, supple *virgam*, id est, libertate donari : unde *rude donatus.* Virga autem illa erat rudis et impolita : (135) alio nomine *vindicta* seu *festuca* dicebatur.

Vitam. In *Agere*, et *peragere*, et *Tractare*, sæpe deest *vitam* vel *ætatem* : quod notius est, quam ut indicari conveniat. « [Horat. *Vitamque sub dio, » et trepidis agat in rebus.* Cic. *Mihi videor eorum » consuetudinem usu, tractandoque cognovisse*, (136) » subaudi *vitam*, vel *tempus* : Idem ; *Vita alicubi » honeste tractata : reliquum temporis spatium ab » utroque dissimili ratione tractatum.* Lucret. *Vul- » givago vitam tractabant more ferarum.*

» Unguentum. In *Nardinum*, *Telinum*, *Amara- » cinum*, et similibus ; deest *unguentum.* Jul. Cæsar ; » *Corpus suavi Telino ungitur*, id est, unguento, » (137) quod conficitur in Telo insula. Lucret. *De- » nique amaracinum fugitat sus ; et timet omne » Unguentum.* In *Olivo* similiter *unguen* subaudi- » mus. Horat. *Ungor olivo.*] »

Urceus. *Aqualis* et *aquale*, sicut *Aquarius*, *a*, *um*, quod ad aquam pertinet. Plaut. *Dato aqualem cum aqua*, subaudi *urceum.* Varro, *aqualis ab aqua.* « [Martius apud Agell. 10. cap. 24. *Aquarium ur- » ceum unicum domi fregit.* Plaut. Mil. act. 3. sc. 2.

perator quum servum manumittit, non vindictam imponit, sed quum voluit, etc. Hinc pro manumissione, Cic. pro Rabir. *Servos metu suppliciorum benignitas Dominorum una vindicta liberat.*

(136) *Subaudi Vitam vel Tempus.*] Immo vero hic potius intellige *Eos*, quorum scil. consuetudinem se dicit cognovisse tractando illos. Vide locum Verr. II. cap. 73.

(137) *Quod conficitur in Telo insula.*] Sed nomen accepit æque, ac ipsa insula, ἡ Τῆλις, quod notat *Græcum fœnum*, et istic nascebatur potissimum, atque in hoc unguento adhibebatur. Vide Plinium Nat. Hist. XIII. 1. et ibi Harduinum, ut et Salmasium Exerc. Plin. pag. 466. extr.

Aqualem

» *Aqualem* in fœminino dicit, ubi subauditur *am-* » *phora*, vel *hama*.] »

Urbs, vel Oppidum. *Narbo* ex terminatione masculinum est; ut, *Sulmo*, et *Hippon*. Sed *barbara Narbo*, subaudi *urbs: magna Tarentum;* supple *urbs: magnum Tarentum*, subaudi *oppidum*. Plinius, *Cydnus Tarsum liberam urbem procul a mari secans*. Livius 7. Maced. *De Soliois, urbe, quæ in Cilicia est, egerunt;* idem. lib. 3. dec. 1. *Attium, propinquam et opportunam et maritimam urbem, coloniam deduci posse*. Plin. *Volsinii, oppidum Tuscorum opulentissimum*. Justin. lib. 3. *nobilem et maritimam urbem*. Pompon. Mela, *Non longe ab Ilio, urbe fama excidii*, etc.

In nominibus urbium, provinciarum, et insularum, si sit genitivus, deest *urbs*, vel *oppidum*, *provincia*, *insula*, vel *locus;* ut, *Romæ natus*, *Ægypti nutritus*, *Siciliæ sepultus*. Neque enim vera docent Grammatici, quum ex hac doctrina nomina provinciarum et insularum excludunt. Varro lib. 1. cap. 7. Rust. *Itaque Cretæ ad Gortyniam dicitur platanus esse*. Cic. in Verr. *Siciliæ quum essem:* idem Attic. *Quum Corcyræ epulati essemus*. Virg. 3. Æneid. *Aut Cretæ jussit considere Apollo*. Valerius Maxim. lib. 4. cap. 1. *Duos egregiæ indolis filios suos a Gabinianis militibus Ægypti occisos cognovit*. Sallustius Jugurth. *Romæ Numidiæque facinora ejus memorat*. Sed jam, quod desiderari contendimus, ostendamus. Cicero pro Flacco, *Num honestior est civitas Pergamena, quam Smyrnæ?* idem Attic. lib. 5. *In oppido Antiochiæ;* idem 4. Philip. *Albæ constituerunt, in urbe opportuna:* idem pro Arch. *Antiochiæ, loco celebri:* idem pro Rabir. *Sed Neapoli in celeberrimo oppido:* idem 7. Verr. *Cujus duo fana duabus in insulis posita sociorum, Melitæ, et Sami*. Homer. 6. Odyss. κατὰ ἄςυ ἰδάκης. Virg. *Quis Trojæ nesciat urbem?* idem, *urbem Patavi*, et *urbem Butroti* dixit: et 6. Æneid. *Mediamque per Elidis urbem:* sic enim legendum, non, *mediæque*. Palladius, *In oppido Cumarum*. Sed si licet dicere,

ut Scaliger annotavit, *urbs Spartana*, et *oppidum Tarentinum*; cur non licebit, *urbs Spartæ*, et *oppidum Tarenti*? Cur etiam non dicam, *Natus est Toleti, celeberrima Hispaniæ Urbe*? Virgil. 10. Æneid. *Hic locus urbis erit.* « [Horat. *Non est* » *aptus equis Ithacæ locus*, pro, non est Ithaca » equis apta. Vitruv. proœm. lib. 1. *Nobili Græ-* » *corum et ampla civitate* (138) *Ephesi, lex dicitur* » *constituta.*] »

Usura. Cicero, *Omnino semissibus magna copia est*, supple *usuris*. Sic *dextantes, besses, centesimæ.*

Utile. *Consulo tibi, prospicio tibi*, (139) subaudi *utile*, vel *commodum*. Cicero in passivo dixit, *Ego tibi ab illo consuli mallem.*

Vultum. *Nupsit regi*, supple *vultum*, vel *seipsam*: *Nubo* enim proprie *operire* significat, et novæ nuptæ flammeum ante oculos ferebant ob pudorem. « [Caper » de Orthogr. *Mulier nubit, quia pallio obnubit* » *caput genasque.*] »

Uxor. Lucan. lib. 2. *Liceat scripsisset, Catonis Marcia*, subaudi *uxor*. Sic *Tullia Ciceronis*, subaudi *Filia*. Vide *Filius* vel *Servus*. [Sed et Meas Notas hoc Capite ad Vocem *Filius*.]

(138) *Ephesi.*] Sic Tacitus Hist. II. 1. *Urbi Corinthi, Achaiæ Urbe, certos nuncios accepit.* Adde etiam quæ tradita sunt supra II. 3. pag. 174.

(139) *Subaudi utile.*] Immo vero nihil in Verbo *Consulere*. Est enim hoc verbum ejusdem naturæ, cujus *consultare*, et proinde significat simpliciter, deliberare de re aliqua, quærendo consilium. Cum itaque dicitur *Consulo tibi*, significatur, me tua gratia et in tuam rem consulere, seu consilium quærere, et inventum exsequi; cum *consulo te*, me apud te consilium quærere, Ellipsi Græca, et Græcis frequenti, præpositionis κατὰ. Dicitur etiam *Consulere aliquid.* Sallust. Jug. 13. *Nitebantur, ne quid gravius in eum consuleretur*, h. e. post deliberationem statueretur. Cœlius apud Cicer. Famil. VIII. 16. *Ne quid gravius de salute tua consulas.* Plautus Trin. II. 3. 4. *Qui nihil aliud, nisi quod sibi soli placet, Consulit adversum filium, nugas agit.* Sed in his deest etiam Præpositio κατὰ, in, si spectes originem phraseos.

CAP. V.

De Verborum Ellipsi.

VERBUM EST, ita passim subauditur, ut supervacuum sit illud admonere. *Quid graculo cum fidibus?* supple *est*. Virgil. *Haud mora, festinant jussi*, subaudi *fit*, vel *fuit*: idem, *Promisi ultorem*, supple *fore*. Terent. *Ne dicas tibi non prædictum*, supple *fuisse*: idem, *Factum volo*, subaudi *esse*. « [In » *Quot annis, quot Calendis*, subauditur *sunt*. » Cic. *Siculi quot annis tributa conferunt*, pro, » annis, quot sunt, seu quotquot sunt anni, hoc » est, omnibus annis. Horat. *Si tricenis, quotquot* » *eunt dies, Plutona tauris places.*] »

Est, vel erit. *Væ* particulam inepte jungunt dativo Grammatistæ: nam subauditur verbum *est*, ut si dicas, *malum tibi*. Plaut. Cas. *Væ tibi*. ST. (1) *Imo istud tibi erit*. In sacris, Proverb. cap. 14. *Cui væ? cujus patri væ? cui foveæ?* et Epist. 1. cap. 8. ad Corinth. *Væ mihi est, si non evangelizavero*. Job. cap. 10. *Et si impius fuero, ve mihi est*, Livius lib. 5. *Auditaque intoleranda Romanis vox, Væ victis esse.*

Incertum verbum. In Aposiopesi Rhetorum (2) incertum verbum eleganter deest. Terent. *Egone illam? quæ illum? quæ me? quæ non?* ubi Donatus Ellipsin et Aposiopesin agnoscit. Plautus Mostel. *Quid ego nunc faciam, si amicus Demipho, aut Philonides?* Virg. *Quos ego; sed motos*, etc.

Decet, vel simile. Idem contingit in orationibus

(1) *Imo istud tibi erit.*] Sic plane et in Asinar. II. 2. 40. LI. *Væ tibi* LE. *Hoc testamento servitus legat tibi*. Ubi *Hoc Væ* est hoc malum. Florus I. 13. *Quum superbe, Væ victis, increparent*. Vide et Terent. Hec. IV. 2. 30 et Festum.

(2) *Incertum verbum.*] Non tantum in Aposiopesi, sed et frequentissime in Adagiis, Proverbiis, Interrogationibus, Increpationibus, tum Jocoso et Familiari sermone. Exempla passim obvia, quæ de singulis congerere ut non necessarium, cum passim occurrant, sic operosum nimis.

animi affecti. Virgilius, *Mene incepto desistere victam?* supple *æquum est*, vel *decet*? Horat. Epod. 6. *Inultus ut tu riseris Cotyttia?* idem lib. 2. Satyr. 5. *Utne tegam spurco Damæ latus?* subaudi *decet*, vel *monesne*. Ita legit Lamb.

Cœpit. *Infinitum* dicunt accipi pro *imperfecto præterito;* ut, *populus ea mirari*, pro, mirabatur: sed deest *cœpit*, (3) vel simile aliquid, ut recte docet Quinctilian. libro 9. cap. 3. et Donatus Hecyr. sc. 2. Et servus 10. Æneid. *Ire prior Pallas.*

Esto, vel Fac, vel Da. *Ut* dicunt accipi pro *Quamvis;* sed falso: nam deest *esto*, vel *fac*. Ovid. *Protinus ut redeas, facta videbor anus*, id est, fac ita esse, ut statim venias, jam tamen facta videbor vetula. Hor. Satyr. 6. lib. 1. *Namque esto, populus Levino mallet honorem, Quam Decio mandare novo.* Sed hic rursus deest *ut*, sicut in illo Ciceronis 2. de Finibus. *Esto, fecerit, si ita vis, Torquatus propter suas utilitates.* Plautus Amph. *Nunc tu divine, fac, ut huc adsis, Sosia.* Quinctilian. libro 12. cap. 1. *Da nunc, ut crimine manifesto prematur dux bonus.*

Oro, vel Precor, vel Opto. *Ut* dicunt isti accipi

(3) *Vel simile aliquid.*] Non sine causa hoc addit Auctor, quia multa repcriuntur loca, in quibus τὸ *cœpit* commode satis adjicere aut intelligere nequeas. Sallust. Jug. 50. *sin oportunior fugæ collis, quam campi erant, eo vero consueti Numidarum equi facile inter virgulta evadere: nostros asperitas et insolentia loci retinebat.* Cap. 58. *Ceterum ex omni multitudine, non amplius quadraginta, locum capere paulo editiorem; neque inde maxima vi depelli quiverunt: sed tela eminus missa remittere, pauci in pluribus minus frustrari.* Cap. 92. *Milites neque pro opere consistere propter iniquitatem loci, neque inter vineas sine periculo administrare, optimus quisque cadere aut sauciari, ceteris metus augeri.* Ubi diversa videntur verba intelligi, in prioribus et negativis *poterant*, in posterioribus *capit.* Cap. 97. *Pars equos ascendere, pugna latrocinio magis, quam prælio, similis fieri, neque virtus neque arma satis tegere.* Etiam post *quam*, Sall. Jug. 98. *jamque dies consumptus erat, quum tamen barbari nihil remittere.* Crediderim frequentatam primo hanc Ellipsin τοῦ *cœpit*, atque ita Infinitum pro Imperfecto Indicativi in narrando adhiberi cœptum, et adhibitum deinceps etiam, ubi τὸ *cœpit* intelligi non posset, atque adeo directe tunc pro Imperfecto illo, nulla Ellipseos alicujus habita ratione. Unde et promiscue modo Infinitum, modo Imperfectum in eadem Periodo occurrit. Sall. Catil. 48. *Interea plebs Catilinæ consilia exsecrari,*

pro *Utinam*. Terent. Adelph. *Ut Syre te cum tua monstratione magnus perdat Jupiter.* Sed falluntur: nam deest *oro* vel *precor*, (4) vel *quæso*. Terent. Andr. *Deos quæso, ut sit superstes.* Cic. 2. Catil. *Deos immortales præcari, venerari, atque implorare debetis, ut urbem defendant.* Catullus in coma Berenices, *Jupiter, ut Chalybum omne genus pereat* Horat. 2. Serm. *Jupiter, ut pereat positum rubigine ferrum.* Livius lib. 1. *Jupiter pater, si est fas hunc Numam Pompilium* cæt. *ut tua signa nobis certa ac clara sint*, subaudi *precor*, vel *oramus*. Plaut. Curcul. *Meliorem, quam ego sum, suppono tibi.* CA. *operam ut det.* PA. *Dabit.* supple *oro*. Terentius Phorm. *Id ut conficerem: confeci: adfero.* Tibul. *Dii meliora ferant, nec sint insomnia tanti*, id est, oro, ut non sint. Virgil. 6. Æneid. *Ipsa canas oro.* « [Plautus
» Menech. *Si ego hoc feci, omnium miserorum,*
» *exopto, ut fiam miserrimus.* Cicero, *Male mihi*
» *sit, si unquam quicquam tam invitus scripsi*:
» *Ne vivam, si: Sollicitat me, ita vivam, valetudo*
» *tua: Ne sim salvus, si aliter scribo, ac sentio*:
» *Moriar, si; Moriar, nisi te puto consuli malle,*
» *quam inaurari.* Prop. *Atque, ita sim salvus,*
» *magno contendis Homero*: quæ sunt elegantes
» jurandi formulæ.] »

Audio, vel Narro. O, particulam, dicunt regere tres casus, quum nullum possit regere; ut, ô *curas hominum: ô Pamphile: ô vir fortis, atque amicus.* Sed vocativus non indiget ulla particula; in reliquis est signum admirationis, et deest verbum aliquod. et vero, si enuncies hos accusativos interrogando, quomodo regentur ab illa particula, quæ ne intelligi quidem potest; ut si dicas, *Hæccine flagitia? hoccine*

Ciceronem in cælum tollere, veluti servitute erepta, gaudium et lætitiam agitabat. Et cap. 6c. *Catilina cum expeditis in prima acie versari, laborantibus succurrere, etc. Strenui militis et boni imperatoris officia simul exsequebatur.*

(4) *Vel quæso.*] Vel *Velim*, seu *Fit*, *ut*, *velim*, *ut*, etc. Ter. Adel. IV. 1. 3. *Utinam ita se defatigarit velim.* Quod aliter suppleri nequit, quam *Est ita, ut velim, utinam ita se*, etc. Vide Me supra ad L. 13. pag. 93. 94.

seculum? Aut in respondendo; ut, *ô fortunatam, natam, me consule, Romam; Te consule fortunatam, Cicero? imo infelicem, et miseram.* Ter. Heaut. *Quid ait?* CL. *Se miserum esse.* CHR. *Miserum* (5) Deest igitur verbum *Dico*, *audio*, vel *narro.* Terent. Phorm. *Jocularem audaciam: Deest*, inquit Donatus, *Audio ex te*, vel, *Dicis.* Potest et intelligi *narras*: Terent. Andr. *Bonum ingenium narras adolescentis.*

Imploro, vel Obsecro. Simile est *Deûm atque hominum fidem:* ubi isti supplent *O*, vel *Proh*, quia sæpe apponitur. Sed deest *imploro*, « [vel *obsecro*, » vel *nuncupo.*] » Cicero, *Ille implorare Deûm atque hominum fidem.* Terent. *Proh Dii immortales, obsecro vestram fidem.* Liv. lib. 3. *Omnes Deûm hominumque implorabimus fidem.* « [Pacuv. *Ægisthi* » *fidem nuncupantes, conciebant populum.*] »

Paro, vel simile. Horat. *Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?* subaudi *paravi:* Idem, *Unde mihi lapidem? unde sagittas?* supple *inveniam*, vel *parabo.* (6) Cic. Attic. *Martis vero signum, quo mihi pacis auctori?* supple *parasti*, vel *emisti.* Quinctil. *Quo, per fidem, divitias cæco?* subaudi *censes*, vel *putas.* Juvenal. *Unde tibi frontem, libertatemve parentis?* Non desunt imperiti, qui annotent, *Unde*, et *Quo*, regere accusativum, quasi sint novæ præpositiones. « [Potest etiam in istis subaudiri, *opus* » *putas*, vel *opus est.* Cic. *Non quæro, unde hæc* » *habueris, sed quo tibi tantum opus fuerit.*] »

Aspicio, vel Video. *En*, *Ecce*, accusativo et nominativo jungunt Grammatici; ut, *En quatuor aras;*

(5) *Deest igitur Verbum Dico, etc.*] Immo ex proximis istic repeti identidem debet, *ait.* In quibusdam tamen intelligi potest *Dico.* Sed prout adhibentur varii sensus locutiones, ita varia intelligi debent verba, ut in illis, *O Curas hominum! Jocularem audaciam!* ubi intelligo, *Miror*, vel simile quid.

(6) *Cic. Attic. Martis vero signum, etc.*] Verba hæc non sunt ex Epistolis ad Atticum, sed Famil. VIII. 23. Intelligi vero malim, *bonum putas.* Sic mox, *quo divitias cæco?* scil. *dabis*, vel *bonas censes.* Sic passim JCti, *Quo bonum est* hoc aut illud facere? Vide Defensorem JCtorum in Opusculis nuper editis pag. 400.

Ecce hominem, vel *homo*: inepte utrumque: nam in Accusativo deest *Vide*, in nominativo *Venit*. Lucan. lib. 1. *Ecce videt capiti fibrarum increscere molem.* Virg. l. 6. *Conspicit ecce alios dextra lævaque per herbam.* Plaut. Mercat. *Eccillum video.* Mart. l. 2. *Ex me Cæsareum prospicis ecce tholum.* Terent. Eunuch. *Sed eccum Parmenonem incedere video.* idem, *Atque eccum Phidippum optime video*: idem, *Atque eccum video ipsum egredi*: idem, *Sed eccam Thaidem ipsam video.* Ovid. 2. Metam. *Aspice vultus ecce meos*: ibid. *Tostos en aspice crines*: idem ad Liviam, *Quemque premat sine te, sternitur ecce torus*: idem 15. Metam. *Aspicite en.* Plaut. Menech. *Treis eccos nummos habes.*

Adest, vel Venit. *En Priamus*, *Ecce homo*, supple *adest*, vel *venit*. Ovid. *Ecce, Lycaoniæ proles ignara parentis, Arcas adest*: ibid. *Ecce venit rutilis humeros protecta capillis Filia Centauri*: idem 3. Metam. *Ecce viri fautrix, superas delapsa per auras, Pallas adest.* Virg. 6. Æneid. *Ecce gubernator sese Palinurus agebat*: idem, *Ecce autem Inachiis sese referebat ab Argis Sæva Jovis conjux.* Ter. Adelph. *Ecce autem hic adest senex noster.* Virg. 10. Æneid. *Chorus ecce suarum Occurrit.* « [Plaut. Mercat. prolog. *Ecce ad me advenit mu-*
» *lier.*] »

Narro. Cicero Attic. lib. 12. *Male Hercule de Athamante*: ibid. *Male de Sejo*, supple *narras*: idem Attic. lib. 16. *Male mehercule narras de Nepotis filio.* Terentius, Eun. V. 3. 7. *Bene narras; nam illi faveo Virgini.*

Moneo, vel Fac. Imperite addunt imperativis, *Ames*, *legas*; *amet*, *legat*; *ametis*, *legatis*; *ament*, *legant*; *amaveris*, *legeris*; *amaverit*, *legerit*; *amaverint*, *legerint*; ut, *nil mihi rescribas*: nam deest, *moneo*, vel *fac ut*, vel *volo ut*. Plaut. Mercat. *Ito hinc ad villam, atque istos rastros villico Pisto ipsi facito coram ut tradas in manum; uxori facito ut nuncies*, etc. « [et Cistell. act. 1. sc. 1. *numquid*
» *me vis? L. ut valeas*, subaudi *volo.*] » Ovid. *Las*

facitote bibat. Terent. Hecyr. *Puer ut saturetur facito* : idem Adelph. *Bono animo fac sis Sostrata, et istam, quod potes, fac consolere* : ibidem, *Quæso facito hoc tecum cogites.* Plancus Cicer. *Fac valeas, neque mutuo diligas* : idem Dolabellæ lib. 9. *Fac ut diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias.* Plautus Cistell. *Facito ut facias stultitiam sepelibilem.* [Locus hic occurrit Cistell. I. 1. 64. Sed et disertior Bacchid. V. 2. 34. *Facito, ut facias*, scil. illud, quod te monui.]

Hoc dico, vel Ita dico. Plin. in præfat. *Subsecivis temporibus ista curamus, ne quid vestris putetis cessatum horis*, subaudi *hoc dico*, *ne quid*, etc. Cic. *Satiari delectatione non possum, ut meæ senectutis requiem oblectationemque noscatis.* Virgil. *Nec sum adeo informis, nuper me in littore vidi.* Terent. Andr. *Quasi tibi non renunciatum sit.* Idem Hecyr. *Quasi non tu multo malis* : ubi Donatus (7) supplet, *ire.*

" [Attinet. In *Quantum ad*, *Quod ad*, subau-

(7) *Supplet ire.*] Sic etiam priores. Edit Sed tamen rescribe *Ita dicis*, pro isto *Ire*, et vide ipsum Donatum ad Hec. I. 2. 35. Ceterum nihil frequentius, quam per Ellipsin omitti verbum *dicere*, aliave propinque significationis. Ovid. Metam. XIII. 552. *Colloquiumque petit : nam se monstrare relictum Velle latens illi, quod nato redderet, aurum.* XIV. 462. *Vires Ætolius Heros Excusat, nec se aut Soceri committere pugnæ Velle sui populos, aut, quos e gente suorum Armet, habere ullos.* Intellige *dicit*, *ad dit.* Liv. I. 19. *Misit legatos, qui peterent connubia; Urbes quoque, ut cetera, ex infimo nasci*, scil. *dicerentque*, cap. 27. *redire in prælium jubet, nihil trepidatione opus esse*, scil. *dicens*, Cap. 50. *Turnus invectus erat in absentem; Haud mirum esse, etc. Cui enim non apparere*, etc. Intellige iterum *dicens*. Cap. 57. *Incaluerant vino, AGE SANE; Omnes citatis equis advolant.* Ubi sensus est, *dicuntque Age sane.* Porro XLV. 34. *Literis missis, Senatum prædam Epiri civitatis exercitui dedisse, evocavit, etc.* Intellige, *quæ dicerent, doceren.* Sic Sall. Jug. 25. *Literas ad Jugurtham mittunt : quam ocissime ad provinciam accedat, se ad eum ab Senatu missos.* Cato apud Festum in v. *Oratores Propterea quod complures venerant*, (scil. *dicentes, nunciantes*) *Ætolos pacem velle.* Sulp. Sev. lib. 2. Hist. Sac. *Adhibito eos terrore increpitat, quis impensa consumeret?* scil. *rogitans, dicens.* Sic. Sall. Jug. 44. *Mandata dat*, (scil. *rogitans*) *quo consilio servitia repudiet?* Nepos Ages. 4. *Nuncius ei domo venit, Bœotios bellum indixisse Lacedæmoniis.* Cicero Famil. XV. 1. *A Tarcondimoto literæ mihi redditæ sunt, Pacorum transisse Euphratem.* Tusc. quæst. II. 17. *Mittunt etiam vulneribus confecti ad Dominos, qui quærant, quid velint? sui ja-*

» ditur verbum *attinet*. Ovid. *Quantum ad te, The-*
» *seu, volucres Ariadna marinas Pavit in ignoto*
» *sola relicta loco.* Liv. 8. *Otium inde, quantum*
» *a Volscis, fuit.* Varro 1. Rust. 9. *Quod ad cul-*
» *turam, refert, utrum terra sit macra, an pinguis.*
» Hoc non intelligentes, duobus locis Varronem cor-
» ruperunt, ex *Quod ad* facientes *Quoad*, (8) quod
» est plane barbarum.] »

Ire. Cic. Mario, *Cum Libone tuo, vel potius nostro, in Pompejanum statim cogito*: idem Attic. *Inde ad Taurum cogitabam, ut cum Mophagone signis collatis, si possem*, deest *ire*, et, *confligerem*: idem Attic. *Rhodum volo puerorum causa, inde quamprimum Athenas.*

Respondeo. Cicero Attic. (9) *Quod epistolam meam.*

tum iis sit? se jam velle decumbere. Sic enim distingue. *Mittunt* scil. eos, *qui* ista *quærant*, addantque ipsorum nomine, *se jam velle dec.* Ita Sall. Catil. 47. *Omnia aperit: se paucis ante diebus adscitum*, intellige, *additque*. Auct. ad Herenn. IV. 50. *Negat se accedere posse, nec ædificare etiam nunc audere; tametsi in Tusculano quidem cæpi insanire, et in iisdem fundamentis ædificare.* Intellige in posterioribus et interpone *Inquit*, vel præmitte *Additque*. Curtius V. 7. *Rex quoque avidior, quam patientior: Quin igitur ulciscimur Græciam, Urbique faces subdimus?* scil. *dixit*. Sallust. Jug. 82. *Quam rem alii in superbiam vertebant, alii bonum ingenium contumelia accensum esse*, scil. *interpretabantur*. Cap. 109. *Jubet, ac se nihil decrevisse*, scil. *addit*, *dicit*. Justin. XXXIV. 3. 6. *Senatum adiit, obsidemque se vivo fratre venisse, etc.* scil. *dixit*. Eodem modo Phædr. fab. 29. *Repressit iram, et, facilis vindicta est mihi*, subaudi iterum *dixit*. Nam male sollicitari à Viro Docto Observ. II. 20. τὸ *Et* patet ex Sallustii et Justini verbis. Quin immo apud Liv. I. 35. omittitur *diceret*, præmisso *Quum: Is primus orationem dicitur habuisse ad conciliandos plebis animos, quum se non rem novam petere, etc.* Intellige *diceret*. Adde his etiam, *Istuccine interminata sum tibi*, et similia, de quibus vide me ad lib. III. cap. 2. prorsus in extr.

(8) *Quod est plane barbarum.*] Nempe, si adhibeatur pro τῷ *Quoad*. Ceteroqui satis Latinum est. Vide supra III. 6. 1. pag. 422. Sed et illud ipsum, quod Scioppius *plane barbarum* pronunciat, tuentur nonnulli, sed tantum ex duobus locis, altero Varronis, altero Livii. Vide Ursinum Instit. To. I. p. 1049. Sed locum Livii jamdudum emendavit Gronovius Pater, pro *quoad* legens istic *quam ad* Vide ejus Epistolam ad Vorstium, hujus Valerio Maximo præmissam, in fine.

(9) *Quod Epistolam meam, etc.*] Ego potius hæc et similia supplerem hoc modo: *Responsum ejus negotii*, vel *Negotium, quod attinet ad id negotium, juxta quod poscis epistolam, etc. est hujusmodi: Non habeo, etc.* Sic mox, *Confessio meæ culpæ, ei confessionem exigitis, hæc est: Ego fui, etc.* Nihil autem frequentius Cice-

ad Brutum poscis, non habeo ejus exemplum. Quinctilianus, *Sed si confessionem culpæ meæ exigitis, ego fui pater durus, et patrimonii tenax custos*, subaudi *respondeo*, vel *confiteor.* « [Varro libro 8. » de ling. Latin. *Quod rogant, ex qua parte oporteat simile esse verbum, a voce, an a significatione, respondemus, a voce* : ibidem, *Rogant, cur malimus habere lectos ex ebore, ex testudine; ad quæ dico, nos dissimilitudines quoque sequi.*] »

Rogo. Terentius, *Quid is fecit? Quid ille fecerit?* subaudi *rogas* : idem Eunuch. *Non vides? videam obsecro? quem?* idem, *Quid ergo narras? quid ego narrem?*

Timeo, vel Cave, vel Vide. Virgil. Gallo, *Ah te ne frigora lædant : Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas;* (10) supple *timeo*, vel *cave.* Terentius Adelph. *Ne nimium modo bonæ tuæ istæ nos rationes, Micio, et tuus iste animus æquus subvortat.* Urbi Donat. *Subvortat, legedum est, ut subaudiamus* timeo, *vel aliquid tale.* Persius Satyr. 1. *Quare ne mihi Polydamas et Trojades Labeonem prætulerint*, subaudi *metuo.* Horat. 1. Carm. *Terruit gentes, grave ne rediret Sæculum Pyrrhæ*, id est, ita terruit gentes, ut timerent, ne rediret. Ovidius 1. Metam. *Me miseram, ne prona cadas, indignave lædi Crura notent sentes*, subaudi *timeo*, vel *cave*, vel *vide.* Terentius Heaut. *At ut satis contemplata sis, mea nutrix*, subaudi *vide.* Idem, *Verum illa ne quid titubet*, subaudi *vide*, vel, *cavendum erit.* Idem Phormione. *Vereor ne istæc fortitudo in nervum erumpat.*

roni, quam progredi in respondendo per voculam *Quod* ad aliam partem Epistolæ illius, cui respondet. Vide Famil. I. 9. et II. 17. etc. Ceterum sæpius supra jam egimus de τῷ *Negotium, quod adtinet ad eam rem.* Vide pag. 125. 126. et alibi. Sed et sæpe abundat τὸ *Quod* in initio Periodi. A. ad Herenn. IV. 55. *Quod simulatque Graechus perspexit fluctuare populum.* Sall. Jug. 14. *Quod utinam illum eadem simulantem videam.* Videtur *Utinam* vel *Ut* apud Plautum Trin. IV. 2. 155. per Ellipsin omissum in his, *Quod Dii te omnes advenientem peregre perdant.* Et sic sæpe, *Quod si, quod nisi, quod etsi, quod utinam.*

(10) *Supple Timeo, vel Cave.*] Vel etiam *Precor.* Vide supra in hoc ipso Capite p. 658.

Amet, vel adjuvet. *Mehercule*, *Mecastor*, *Medius fidius*, supple *amet*, vel *adjuvet*; quasi dicas, me Deus filius adjuvet: me Hercules amet. Et *mehercule*, pro *me Hercules*, dictum esse, autor est Cicero in Oratore. Festus in voce, *Me Castor*; *Me Castor* et *me Hercules*, *jusjurandum erat*, *quasi diceretur*; *Ita me Castor*, *Ita me Hercules*, *ut subaudiatur*, *juvet*. Vide eundem in voce, *Medius fidius*, et in voce, *Ita*. Vide etiam Petrum Crinit. lib. 21. cap. 6.

Facio, vel dico. Plin. in epist. *Studes? an piscaris? an venaris? an simul omnia?* subaudi *facis*. Quinctilian. (11) *Nil aliud quam renuet*. Martialis, *Nil aliud, bulbis quam satur esse potes*. Sic in illis. *Bene Ennius*; *Prudenter Scipio*; subaudi *dixit*, vel *fecit*: idem, *Dii melius*, *Dii meliora*. Tibul. *Dii meliora ferant*, *nec sint insomnia vera*. Terent. *Bona verba quæso*, subaudi *dic*.

« [Credere. Lucret. *Sed vix adducor*, *ut ante*
» *Non quierint animo præsentire*, *atque videre*,
» pro, (12) vix adducor, ut credam.] »

(11) *Nil aliud*, *etc.*] Frequentissime hæc ita occurrunt, ut intelligatur verbum *Facere* in eo Tempore, in quo sequens Verbum ponitur, vel in uno Suetonio: Cæs. 20. *Ut domo abditus*, *aliud nihil*, *quam per edicta obnunciaret*. Aug. 83. *Mox nihil aliud*, *quam vectabatur et deambulabat*. Calig. 44. *Nihil autem amplius*, *quam Adminio in deditionem recepto*. Claud. 10. *Fluctuantes*, *nec quicquam adhuc*, *quam frementes*. cap. 16. *Alium*, *nihil amplius*, *quam admonuit*. Similiter Tacitus Hist. II. 91. *Commotus*, *non tamen ultra*, *quam adjecavit*. Florus III. 23. *quid aliud*, *quam ad bellum vocabantur*. Et IV. 2. 67. *nec Duces fortius*, *quam ut fugerent*. Et §. 80. *quum diu pari Marte acies nihil aliud*, *quam occiderent*. Sed et in aliis locutionibus Verbum *Facere* prætermittitur. Tac. Ann. XII. 7. *Cuncta feminæ obediebant*, *non per lasciviam*, *ut Messalina*, scil. *fecerat*, *rebus Romanis illudenti*. Sallust. Jug. 15. *Veritus*, *quod in tali re solet*, scil. *fieri*, *ne polluta licentia invidiam accenderet*. Cap. 96. *Neque interim*, *quod ambitio prava solet*, scil. *facere*, *Consulis famam lædere*. Florus IV. 1. *Senatum confodere*, *etc. totam denique Remp. funditus tollere*, *et*, *quicquid nec Hannibal videretur optasse*, pro *et facere*, *quicquid* III. 19. *Quin illud quoque ultimum belli dedecus*, *capta sunt castra*, scil. *evenit*. Sic IV. 2. 81. et IV. 12. 50. Immo integrum, *Hoc facio*, omissum reperias apud Florum I. 10. *Ardentibus focis injicit manum*: *ut scias*, *inquit*, *quem virum effugeris*. Plenum est, *Hoc facio*, *ut scias*, etc. Vide omnino Gronovium Patrem Observ. II. 20.

(12. *Vix adducor*, *ut credam*.]

Reliqua sunt faciliora : ut; *Quid multis? Quid multa? Scit fidibus*, subaudi *canere*: *scit Latine*, puta *loqui*. *De his hactenus*: *hæc hactenus*; « [subaudi *egimus*, *diximus*, *dictum sit*.] »

CAP. VI.

De Præpositionum Ellipsi, de Nominibus Urbium, Provinciarum et Insularum, *de Ablativo, quem falso* Absolutum *vocant, de* Instrumenti *Præpositionibus, de* Comparativi *Præpositione, de* Pretii *Præpositione, de Verbis* Copiæ & Inopiæ, *de Variis aliis Præpositionibus.*

PRæpositionum Ellipsis duabus regulis continetur: Prima, *Nullus non Ablativus a præpositione pendet.* Altera, *Accusativus, qui nec sit infiniti suppositum, nec Activorum appositum, a præpositione pendet.* « [Priscianus extremo lib. 18. *Frequentissima est hæc » figura apud auctores, in qua Præpositio deficit.*] »

De nominibus urbium, provinciarum, et insularum.

AD, in, ab, de. In nominibus non solum Urbium, sed et Insularum, et Provinciarum, atque etiam aliorum locorum, sæpe deest Præpositio : ut, *Tendit Romam*, *Ægyptum*, *Italiam*, *Cyprum*, *Elysios*, *Rus*, et *Domum*: *Venio Roma*, *Ægypto*, *Cypro*, *rure*, *domo*, *agro*. [Vide in Ellipsi, Cap. 4. *Urbs*.] Longum esset, quod jam feci aliquando, si testimonia velim congerere, ubi adhibeatur præpositio : hoc vere ausim affirmare, (1) sæpius inveniri nomina Urbium cum præpositione, quam sine illa; nam Titus Livius fere

Sic Cicero famil. II. 10. *Non enim adduci possum, ut abs te nullas putem datas.* Ep. 16. *Illud mirer adduci potuisse te, ut me existimares tam improvidum, etc.*

(1) *Sæpius inveniri*, etc.] Dubitem de eo, (Vide Me Nota seq.) sed tamen de quibusdam Scriptoribus vere id dici posse putem. Notabilis in hanc rem est locus Suetonii in Aug. cap. 86. ut ex Cod. Salm. à Viro Summo, I. G. Grævio, emendatur : *Necubi Lectorem vel Auditorem obturbaret*

sine præpositione non loquitur. Neque audiendus est Quinctilianus, qui solœcismum credit esse, *Veni de Susis in Alexandriam*. Sed absurdius delirant, qui contendunt aliud esse, *Eo Romam*, aliud *eo ad Romam*, sic *venio Roma*, et *venio a Roma*: dicunt enim, sine præpositione locum ipsum significari, cum præpositione vero, *juxta*, vel *prope*. Delirat igitur Livius lib. 5. decad. 1. qui sæpe nunc *Vejos*, nunc *ad Vejos*, eodem sensu dicit. Græci dicunt, *Noctuas in Athenas*; Latini, *Noctuas Athenas*. Nec mihi etiam in hac parte placet ipse Cicero, quum

ac moraretur, neque Præpositiones Urbibus adderet, neque Conjunctiones sæpius iterare dubitavit, quæ detractæ adferunt aliquid obscuritatis, etsi gratiam augent. Ceterum ex præpositionibus aliæ frequentius exprimuntur ante nomina Urbium, aliæ rarius; quas inter vel maxime est IN. Sed tamen et hæc sæpe occurrit apud Plautum. Veluti Curcul. II. 3. 62. *Ecquem in Epidauro trapezitam noverim.* IV. 4. 6. *Salvus quum advenis in Epidaurum.* Mil. II. 4. 31. *Venisse Athenis in Ephesum cum suo amatore.* Sic alibi sæpius. Ita quoque Livius XLII. 26. *Eumenem in Asia, Anthiochum in Syria, Ptolemæum in Alexandria se convenisse.* Suet. Aug. 96. *In Philippis Thessalus quidam ei de futura victoria nunciavit.* Adde Vossium de Construct. Cap. 46. init. Sed et revera discrimen aliquod est inter *Venit Romam*, et *ad Romam*. Nec ideo delirat, si quis promiscue *ad Vejos* dicat, et simpliciter *Vejos*. Potest enim et hæc Præpositio in isto sensu omitti, licet rarius id fiat. Nam plerumque exprimitur, ut vitetur confusio τ *Ad* et *In*, quæ fere intelligitur, quando Elliptice dicitur, *Venit Romam*. Distinguit significationem harum Præpositionum disserte satis Cicero Famil. XV. 3. *Quum ad me venissent IN castra AD Iconium.* Sic *Ad*, ibid. ep. 2. *Castraque Ad Cybistra, quod oppidum est. Ad Montem Taurum, locavi.* XVI. 4. *Tertio die abs te Ad Alyziam accesseramus. Is locus est citra Leucadem.* at seq. ep. dicit *Apud Alyziam.* Sic *Capuam*, *ad Tarentum*, quæ mox ipse Sanctius ex Cicerone adfert, et quæ tamen neutiquam accipienda sunt ita, ac si illas Urbes intraverit Cato, ex cujus persona hæc dicuntur. Male vero Casaubonus *AD* pro *IN* positum censet in hoc Suetonii loco, Claud. 1. *Corpus ejus per Municipiorum Coloniarumque primores, suscipientibus obviis scribarum decuriis, Ad Urbem devectum*; *Urbi* enim *illatum fuisse* corpus, non *ad Urbem tantum*, ait Casaubonus. Et verum id est, nec probatione indigebat. Sed non animadvertit Vir Doctissimus, fuisse Urbi illatum ab *obviis* utique *scribarum decuriis*, quæ *susceperunt* corpus, à *primoribus* illis *devectum Ad Urbem.* Vossius de Construct. cap. 42. mavult hanc significationem Præpositionis *Ad* locum habere tunc maxime, quando *non motus ad locum, sed aliquid esse vel fieri in eo, significatur.* Contrarium probant loca a me allata, et usitatissimum illud, quod qui Triumphum desiderabant, dicantur *venisse ad Urbem*, quam tamen illis ingredi ante ipsum triumphi diem neutiquam licebat.

lib. 7. epist. 3. Attico sese excusat, quod scripserit, *In Piræea quum venissem.* (2) nam ipsemet nobis autor est, ut addamus, si libuerit, præpositionem. Cicero 1. Acad. *venisse ab Roma:* idem de Senect. *Miles profectus sum ad Capuam, quintoque anno post ad Tarentum quæstor.* idem Phil. 8. *ut ab Alexandria discederet.* Innumera alia sunt in epistolis ad Attic. Propertius lib. 13. *Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas.* Martial. *Tibur in Herculeum migravit nigra Lycoris:* idem lib. 3. *Hæc de vitifera venisse picata Vienna.* Et multa sunt proverbia; ut, *Naviges in Massiliam*, et *de Massilia venisti.*

Accipe rursus contra istos ellipsin præpositionum in nominibus provinciarum, et insularum, aliorumque locorum. Virgil. *Italiam fato profugus, Lavinaque venit Littora:* Idem, *At nos hinc alii sitientes ibimus*

(2) *Nam ipsemet nobis autor est.*] Scil. exemplo suo. Et ita Famil. III. 6. *si ad Sidam navigassem.* IV. 12. *quum ab Epidauro Pyræeum advectus essem.* IX. 16. *Nolo te ad Bajas venire.* XV. 3. *ab Epheso in in Syriam profectus erat.* Vide et Scioppium, sive Grosippum, Parad. Liter. ep. 3. qui multus est in exagitando Cicerone, quod non rectius causam locutionis suæ, *in Pyræea quum venissem*, egerit, quasi ipse solœcismum in ea inesse agnovisset: id quod tamen ex ejus verbis non liquet, quippe in quibus tantum agnoscit, ab iis, qui elegantiæ studerent, ante oppidorum nomina omitti solitam præpositionem. At Quinctilianus I. 5. ex quorundam sententia, qui plenissime de Solœcismo egerint, eum fieri tradit etiam *Adjectione*, Ut, *Veni de Susis in Alexandriam*; et *Detractione*, ut *Venio Ægypto.* Verum hæc alios, *a solœcismo diducere.* h. e. distinguere et separare, mox addit, ac illud quidem *Pleonasmum*, hoc *Ellipsin* vocare. Et sane, nisi pro Solœcismo habendum sit, quicquid a vulgari maxime usu recedit, perperam istæ locutiones ad Solœcismum referrentur. Nihil enim habent, quod incurrat in artem aut naturam linguæ. Revera tamen ab usu eorum, qui elegantiæ attendebant, aliquantulum erant alienæ, unde à Suetonio. *Præpositiones Urbibus non additæ* dicuntur *gratiam* sermonis *augere*, licet eam gratiam plerumque Augustus, sæpe et alii neglixerint, si vel minimus esset *Obscuritatis* cujusdam metus. Vide et Vossium de Construct. cap. 42. et 46. Quapropter recte quidem fecerunt Sanctius et Scioppius, quando ostenderunt nihil in eo vitii hærere, si Præpositio exprimatur ante Nomina Urbium, vel omittatur ante nomina Regionum. Sed modum illos excessisse nollem, et nimio Grammaticis aliis contradicendi studio suas Observationes eorum Traditioni prætulisse. Vere enim frequentioris fuit Usus, Præpositiones Urbibus non addere, Regionibus addere. Patet illud non tantum

Afros, Pars Scythiam, et rapidum Cretæ veniemus Oaxem, Et penitus toto divisos orbe Britannos: idem, *Æoliam venit, loca fœta furentibus Austris:* Æneid. 6. *Devenere locos lætos, et amœna vireta Fortunatorum nemorum, sedesque beatas:* ibidem, *Hac iter Elysium nobis:* ibid. *Hæc limina tendere adegit*: ibidem, *Finesque canebat Venturum Ausonios Cretam portaretur*, dixit Catullus. Sed statim objiciunt imperiti, poëtarum testimoniis non standum, qui causa carminis cuncta conturbant. O ingenia putida et infelicia! Sed age, accedant Oratores, et alii. Cicero pro lege Manil. *Inde Sardiniam cum classe venit*: idem pro Muræn. *Qua ex pugna quum se ille eripuisset, et Bosphorum confugisset.* idem 3. Verr. *Samon*, *Tenedon*, et *Delon*, nunc cum præpositione, nunc sine illa scribit: et alibi *Sardiniam*, *Siciliam*, *Cyprum*, *Corcyram.* idem Attic. *Si Pompejus Italia cedit.* (3) Sallustius citante Frontone, *Tum vero Bithyni propinquantes Tartanium.* Papinianus lege 75. ff. de cond. demonst. *Quum Asiam venisset.* Suetonius August. *Decedens Macedonia*: ibid. cap. 17. *Ab Actio quum Samum insulam in hyberna se recepisset*: idem Vesp. *Ut eo tempore Judæa profecti rerum potirentur.* Valerius Maxim. lib. 1. cap. 6. *Pœnorum exercitum Italia pelleret*:

ex majori numero Exemplorum apud Optimos Auctores, sed et ex diserto Ciceronis, Attici, Quinctiliani, Suetonii, ac Veterum Grammaticorum (Vide Sosip. Charisium lib. 2. pag. 206.) testimonio. Usui autem soli hæc debeantur. Eum enim, fortuitum licet, in his vel maxime dominari, liquet etiam ex peculiari et diversa constructione Nominum, prout illa diversæ sunt Declinationis aut Numeri. Nam quando dicebant Latini, aliquid factum in aliqua Urbe, si Nomen esset primæ aut secundæ Declinationis, in Genitivo simpliciter id efferebant, *Vixit Romæ*, *Tarenti*, *Rhodi.* At si Pluralis esset Numeri, aut Tertiæ Declinationis in Ablativo, *Accidit*, *Athenis*, *Thebis*, *Locris*, *Lacedæmone*, *Carthagini.* Cujus diversitatis nulla potest dari ratio, nisi quæ ex inconsulto et fortuito vulgaris usus consensu petitur.

(3) *Sallustius*, *etc.*] Sic Idem Jug. 28. *Legiones per Italiam Rhegium, et inde Siciliam, transvectæ.* Cap. 33. *Romæ Numidiæque facinora ejus memorat.* Corn. Nepos præf. *Magnis in laudibus tota fuit Græcia.* Pausan. 2. *Pausaniam cum classe miserunt Cyprum et Hellespontum.* Milt. 2. *se domum Chersone si habere.* Chabr. 3. *Conon plurimum Cypri vixit*, *Iphicrates in Thracia*, *Thimotheus Lesbi*,

idem libro 5. cap. ultimo, *Epirum portanda dedit.* Justinius lib. 10. *Ægyptum primo profectus, Cretam contenderet.* Mea lib. 3. cap. 9. *Ægyptum tendere:* ibidem, *Ægyptum exportat.* Tacitus libro 2. *Germanicus Ægyptum proficiscitur:* et libro 4. *Cretam amovetur.* Livius lib. 5. decad. 5. *Exercitum Ægyptum induxisset:* ibidem, *Cyprum extemplo classem misit.* Plautus Curcul. *Quia parasitus non rediit Caria.* Terent. Phormion. *Qua profectus causa hinc est Lemnum Chremes?* antea dixerat, *iter illi in Lemnum ut esset.* Apul. lib. 9. Metam. *Larem reveni meum:* ibid. *proximam civitatem, deducere consueverat:* ibid. *Baculo se vix sustinens, civitatem adventat.* « [Plaut. Pœnul. act. 3. sc. 6. *Utinam hinc abieris* » *malam crucem.* Catullus, *Cur non exsilium malasque in oras Istis?* Attius Phœnis. *Jussit proficisci* » *exsilium quovis gentium.* Varro 1. Ruſt. 55. *Olea* » *dominum, et balneas, et gymnasium, sequitur,* » pro *ad*, vel *in balnea.* Plaut. Merc. *Mittere aliquem* » *ad mercatum*, et *Ire mercatum:* et *Redii exsilio:* » et Pœn. *Malam crucem ibo potius;* et Sticho, » *Jam per hortum amicam transibo meam*, pro, *ad* » *amicam.* Fannius, citante Charisio, *Villam venit,* » pro *in Villam.*

(4) Nunc videamus *Rus* et *Domum* cum præpo-

pro *in insula Cypri*, et *Lesbi.* Livius XLV. 10. *Navigare Ægyptum pergit.* Cap. 13. *Literæ deinde Macedonia allatæ.* XLII. 25. et XLIV. 25. *Samothracæ* pro in Samothracæ insula. Epit. 47. *ut alter Ægypti, alter Cyrenis regnaret.* Sueton. Tib. 72. *Rediens propere Campaniam.* Florus II. 2. *Serpente latius bello, Sardiniam, annexamque, Corsicam transit.* Plaut. Curcul. I. 3. 50. *Parasitum misi Cariam.* Cicero Acad. I. 3. *Brutus sic Philosophiam Latinis literis persequitur, nihil ut iisdem de rebus Græcia desideres*, pro, *e Græcia:* Sed durum id esse puto, et ideo accesserim, illis qui legunt *Græca*, quamvis non ignorem, Davisium ad Cæs. B. G. V. 55. vulgatam lectionem probare, æque ac in Obsequente, in quo tamen Ego itidem Scheffero magis crediderim, quam ipsi.

(4) *Nunc videamus Rus et Domum.*] Satis probat Sanctius, etiam hæc Vocabula Præpositionibus jungi. Sed tamen hic quoque notandum est, quod supra monui de Nominibus Urbium, sæpius Præpositiones omitti, maxime, si hæc vocabula ponantur sola sine Epitheto, aut Genitivo. Hæc enim si accedunt, tum sane crebro præmittitur Præpositio, veluti *in quamcunque domum, In domo Cæsaris, in vestra rura.* Non tamen semper ita. Ete-

sitionibus,

sitionibus, in singulari et plurali. Livius libro 9. decad. 4. *Jam ubi vos dilapsi domos et in rura vestra eritis.* Cic. Tusc. *Quum in sua rura venerint.* Asconius in Miloniana; *Qui forte ex rure in urbem revehebatur; In domo Cæsaris, in domo Lentuli, in domo Leccæ*, trita sunt apud Ciceronem. Cicero 6. Verr. *Ad prætoris domum.* Verr. 3. *Ad eam domum, in qua ipse diversabatur, profecti sunt:* Verr. 7. *In Chelidonis domum præturam tuam contulisti:* idem Parad. 3. *In quamcumque domum stuprum intulerint:* idem 2. leg. *In ipsius patris domum detulimus:* idem 5. Tuscul. *Socrates philosophiam, et in urbibus collocavit, et in domos etiam introduxit.* Terent. Eunuch. *Si in domum meretriciam deducar.* « [Livius 8. *Classe, qua* » *advecti ab domo fuerant, multum potuere:* et lib. » 6. *Accitis ab domo novis militibus, Fabius* » *cum novo exercitu ab Roma advenit.* Plaut. Aulul. » *Discrucior animi, quia ab domo abeundum est* » *mihi.* et Epid. *Nam ab domo absum?*] » Apulejus lib. 4. *Quippe quidam procurens e domo procerus et validus:* ibid. *Nam visa sum mihi de domo, de thalamo, de cubiculo, de thoro denique ipso, vio-*

nim Sallust. Jug. 76. *Aurum et alia domum regiam comportant.* Plautus Trucul. II. 2. 6. *Quid tibi hic nostri domi debetur.* Cic. Famil. IX. 16. *Recta a porta domum meam venisse; neque hoc admiror, quod non ad tuam potius, sed illud, quod non ad suam.* ep. 3. *Sed quid ego hæc ad Te, cujus domi nascuntur.* de Offic. II. 22. *Nihil domum suam intulit.* Sed et notanda hic itidem est illa diversitas peculiaris constructionis, quam supra not. 2. memoravi, et quæ certo est indicio, aliquid peculiare etiam in constructione horum Nominum sibi sumpsisse Usum. Nam quia *Domus* Secundæ est Declinationis dicitur in Genitivo, *Est domi*, itidem ut in Nominibus urbium istius declinationis. At *Rus*, quia tertiæ est, dicitur *Est rure*, vel *ruri*. Nam et hoc peculiare in hac est constructione, quod plerumque Dativi terminatio tribuitur Ablativo, *Carthagini, ruri*. Neque tamen perpetua hæc sunt. Certe quod Festus ait, (*Ruri esse, non Rure, dicendum, testis est Terentius, quum ait, Ruri se continebat*) id inane est. Nam etiam aliter legas: veluti apud Plautum Casina I. 22. *Quando eam mecum rus abduxero, Rure incubabo usque.* Et Trin. I. 2. 129. *Quia rure dum sum unos sex dies.* Terentius tamen semper ait *ruri.* Priscianus lib. XV. pag. 1006. *Ruri et Vesperi* Dativos putat in hac constructione, sed male. Vide Vossium de Construct. cap. 46.

lenter detracta: idem. l. 9. *Psyche procurrit e domo*: et l. 7. *Petitis e domo ferramentis*: et lib. 8. *Ac ille novitium susceptum famulum trahebat ad domum.* Cic. 1. Tuscul. *Quasi in domum suam venerit.* Ascon. in Milon. *Attulit ad domum Scipionis.* Licet ergo dicere, *in mea domo; in tuis domibus; ab domo egressus; de domo; ex domo; in domum: ad domum*: quorum testimoniis, quia innumera sunt, ne fastidio sim, supersedeo.

« [Non autem in Nominibus modo, sed etiam » in verbis Infinitis, nominis Substantivi vim haben- » tibus, præpositio subauditur: (5) cum enim dicit » Terentius; *Eamus visere*, subauditur *ad*; quod » Lucretius sic expressit, *Ad sedare sitim fluvii* » *fontesque vocabant.*] »

DE *Ablativo, quem falso absolutum vocant.*

QUOTIES imperium, sive præfecturam, in pace, in bello, in literis, significamus, *Sub*, vel potius Græca ἐπὶ, desideratur. Persius Satyr. 5. *Marco sub judice palles?* Martial. lib. 1. *Quos decet esse hominum tali sub principe mores?* idem lib. undec. 2. *Sub te præside, Nerva, licet*: ibid. 8. *Penelope licet esse tibi sub principe Nerva*: et lib. 12. 5. *Sed tu sub principe duro*: ibid. 63. *sub quo pigra quies.* Propertius lib. 2. *Cæsare sub magno*

(5) *Cum enim dicit Terentius.*] Sic Idem Hec. III. 2. 10. *Introiit videre.* Plautus Asinar. V. 2. 60 *Currit arcessere.* Curcul. I. 3. 50. *Misi eum Cariam petere.* Cistell. II. 1. 26. *Abi quærere.* Mostell. I. 1. 64. *Volo ire parare pisces.* Gellius Noct. Attic. VI. 9. *Dicitur ad Collegam venisse visere ægrotum.* Nepos Phoc. cap. 1. *Cum munera repudiaret, legatique hortarentur accipere.* In his omnibus deest Præpositio AD. Sed et aliæ aliquando desunt Præpositiones. Plautus Aulul. II. 5. 15. *Ne operam perdas poscere.* Epid. II. 2. 13. *Defessus sum quærere*, pro, *in poscendo, in quærendo*, vel, *ob quærendum.* Terent. Hecyr. IV. 2. *Tibi me esse suspectam, propter meos mores Uxorem tuam abiisse.* Cicero Famil. III. 10. *Capio magnam voluptatem, cum tibi ea tribui, tum vero remanere studia* XII. 15. *Nonnullis etiam ipsi Magistratus veniebant in suspicionem, detinuisse nos, et demorati esse, dum*, etc. Sulpicius Sev. II. lib. 2. cap. 7. *Reus constituitur, edicto Regis non paruisse.* De his constructionibus vide Vossium de Construct. cap. 51.

citra secunda fores. Ovid. 14. Metam. *Rege sub hoc Pomona fuit.* Livius, *Sub Asdrubale imperatore meruit.* Æneid. 8. *Sub te tolerare magistro Militiam discat.* Horat. *Sub patribus duris.* Valer. Maxim. lib. 4. cap. 2. *Factum ne sub Cœlio quidem autore repudiandum:* idem lib. 6. cap. 5. *Nam cum L. Atracino, sub quo duce aciem nostram*, etc. Ovid. 13. Metam. *Mœnia qui forti Trojana sub Hercule cepit:* « [idem 4. Pont. 12. *Sæpe ego correxi sub* » *te Censore libellos.*] » Statius in Syl. *Cerealia dona coronæ Te sub teste tuli.* Claudian. 4. Cons. Honorii, *Tum conspicuus, gratusque feretur Sub te teste labor.* Plinius lib. 18. de murib. *Sub autore Aristotele.* Cornel. Celsus in proœm. *Sub auctore Themisone contenduntur:* « [et lib. 6. cap. 18. *Si* » *vetustiora sunt, sub auctore Dionysio, inspergenda* » *sandaraca est.*] » Ovid. 13. Metamorph. *An quod in arma prior, nulloque sub indice veni.* Valer. Maxim. lib. 4. cap. 6. *Sub magno judice damnatum.* Virg. *Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis:* idem, *Qualis apes æstate nova per florea rura Exercet sub sole labor.* Lucan. lib. 1. *Et quamvis primo nutet casura sub Euro:* idem lib. 2. *Quaque sub Herculeo sacratus nomine portus.* Et in Symbolo, *Passus sub Pontio Pilato.* Multa hujusmodi prætereo.

A solet capi pro *Post*; ut, *a cœna*, *secundus a rege.* Ovid. 4. Trist. 10. *Nec stirps prima fui, genito sum fratre creatus.* Cic. *Cujus a morte hic tertius et tricesimus est annus*, (6) *Sub* etiam, (ut notat Servius in illo Æneid. 5. *Quo deinde sub*

(6) *Sub etiam, ut notat, etc.*] *Sub* notat proprie tempus ipsum gestæ rei, sed latius sumptum, ut non modo ipsum medium rei factæ momentum significet, sed et illud, quod cum initio et fine rei cohæret. Plane uti Præsens in arte Grammatica Tempus accipi solitum supra ostendimus l. 13. pag. 97. Sic ergo Nepos Attico 12. *Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit.* h. e. in ipsa. Obsequens caput 105. *Sub occasu solis, Orbis clypei similis ab Occidente ad Orientem visus referri.* Ubi vide Schefferum. Sueton. Ner. 5. *Majestatis quoque sub excessu Tiberii reus, mutatione temporum evasit.* Ubi manifeste notat ante ipsum excessum Tiberii,

ipso) capitur pro *Post.* Ovid. 2. Metamorph. *Surgit ab his solio*, id est, post hæc. Plaut. Pœnul. *Jam ab re divina, credo, apparebunt domi.* Sic dicimus, *Ab urbe condita*, vel *a condita Roma.* Quum ergo dicimus, *capta urbe triumphavit*, deest *a*, vel *sub:* et, *lectis tuis literis venimus in senatum*, scil. *a*, vel *sub*, *lectis:* « [Liv. 4. *Mœstæ civitati ab re* » *male gesta, Postumius reus objectus:* et lib. 23. » *Ab re bene gesta lætum exercitum.*] » Lucanus libro 1. *Moremque sinistrum Sacrorum Druidæ positis repetistis ab armis:* eodem sensu idem Lucanus libro secundo dixit, *Quas est vulgata per urbes Post me Roma ducem.* Et Horatius, *Post ignem ætheria domo subductum.* Ovidius 2. Trist. *Hic tibi sic redeat superato miles ab hoste.*

Cum. *Deo duce; Musis faventibus;* subaudi *cum*, Græce σὺν Plautus Persa, *Sequere hac, mea gnata, cum Diis volentibus.* Livius libro 1. decad. 3. *Agite cum Diis bene juvantibus.* Ennius apud Ciceron. *Doque volentibus cum magnis Diis.* Cato cap. 14. Rust. *Circumagi cum Divis volentibus.*

In. Aliquando etiam deest *In:* ut, « [Lucretius » 6. *Esse apud Ammonis fanum fons luce diurna* » *Frigidus, ac calidus nocturno tempore, fertur;* » ubi subaudiendum esse *In*, mox hoc versu mone- » mur; *Frigidus hanc ob rem fit fons in luce* » *diurna.*] » Virgil. *Orpheo cantante, cantando*

quo demum fiebat mutatio illa temporum, sed proxime ante eum. Contra Florus III. 5. de Cilicibus piratis; *sub ipso hostis recessu, impatientes soli, in aquas suas resiluerunt*, h. e. proximæ post recessum, quum hostis etiamdum in recedendo esset. Atque ita in hoc ipso Virgilii loco, V. 323. distinguuntur, *Spatio post deinde relicto*, Et, *Quo deinde Sub ipso Ecce volat, calcemque terit jam calce Diores.* In quibus *sub ipso* ita notat post ipsum, ut nullum fere inter illum priorem, et posteriorem *spatium sit relictum.* Sed et ita *sub Urbe* dicitur esse, quod est extra, sed proxime, Urbem. Eodem porro sensu construitur *Sub* etiam cum Accusativo. Sic sæpe Livius *sub idem fere tempus.* Sueton. Aug. 16. *sub horam pugnæ*, h. e. paulo ante. Calig. 17. *sub diem Calendarum mortuus.* At Cicero Famil. X, 17. *Redditæ sunt tuæ literæ frequenti Senatu Cornuto, quum is frigidas sane et inconstantes recitasset literas Lepidi. Sub eas statim recitatæ sunt tuæ.* Ubi *Sub eas* manifeste notat paulo, vel proxime, post eas.

rumpitur anguis. Terent. *In cognoscendo tute ipse aderis.* Idem, *In denegando queis est pudor.* " [Plaut. Menech. *Ego hic in lamentando pereo.* » Varro 3. Rust. *In supponendo ova observat, ut* » *sint numero imparia.* Plaut. Trin. *In re perdita,* » *quam in re salva, factus est frugalior.*] » Cicero 2. Natur. *Itaque salem istum, quo caret vestra natio, in irridendis nobis nolite consumere :* " [et » 15. Attic. 11. *Multo inde sermone querebatur* » *amissam occasionem :* et Attic. 12. *Huic ego in* » *multo sermone epistolam Cæsaris ostendi.* Ovid. 2. » Metam. *Mens antiqua tamen facta quoque mansit* » *in ursa.*] » Lucanus lib. 2. *Toto quamvis* (7) *in corpore cæso Nil animæ lethale datum.*

DE Instrumenti Præpositionibus.

CUM. In instrumento significando deest *Cum*; Græce Σὺν; sed vitandæ ambiguitatis gratia non adhibetur; quum enim dicis, *Tetigi illum cum hasta*, nescitur, an illum et hastam tetigeris, an vero instrumentum significes : sed ubi dubia non est oratio, (8) venuste apponitur; ut, *Vidi gladium, cum quo se percussit.* Ovid. 1. Metamorphor. *Concussit*

(7) *In corpore cæso, etc.*] Sic Nepos Pausan. 2. *In quo facto domum revocatus, capitis accusatus absolvitur.* Lib. I. 36. *In augurio rem expertus.* Sall. Jug. 74. *Novorum fidem in tanta perfidia Veterum experiri periculosum ducebat.* Contra passim *Solis occasu, Sereno, Ludis, Munere, Comitiis, Censu, Nuptiis,* plane uti Græci, ἐλυμπιάσι παίδεις ἑορτῇ ἐν, etc. cum Ellipsi præpos. *in* vel. Sed et aliis ferme infinitis in locutionibus omittitur ea Præpositio. Cic. Famil. II. 7. *Paucis diebus eram missurus tabellarios.* IV. 15. *Ne quo periculo te proprio existimares esse.* VI. 4. *Quanto fuerim dolore.* Qui locus, et quæ locutio male tentatur, ac rejicitur ab Henr. Stephano in Pseudo-Cicer. pag. 188, etc. Sed quem satis acriter refutavit Scioppius Verisim. IV. 14. Porrò ita Corn. Nepos Eum. 7. *Credens minore se invidia fore.* Cicero Famil. V. 11. *Reliquis tuis rebus omnibus pari me studio cognosces,* ubi bis deest *In.* Sic et passim, *Homo infirma valetudine*, et similia, pro *in inf. val. exsistens.* Vide me supra ad Cap. 4. et voces *Affectus* et *Ens.*

(8) *Venuste apponitur.*] Pl. Capt. IV. 2. 29. *Quid incipit facere cum tantis minis.* Aulul. IV. 9. *Cum animo certum investigare nequeo.* Liv. I. 51. *Instructus cum conjuratorum manu.* Et XXXII. 5. *Macedonum animos sibi conciliavit cum Heraclide,* h. e. eo quod Heracli-

terque quaterque Cæsariem, cum qua terram, mare, sidera movit: idem in epist. Acontii, *Testis et Actæon, quondam fera creditus illis, Ipse dedit letho cum quibus ante feras:* idem 4. Fast. *Hoc modo verrebat raro cum pectine pratum.* Aldus aliter emmendavit, quod non probo. « [Liv. 9. *Legatis » missis ad pacem cum precibus petendam, triste » responsum a Consule redditur.* Epitome Livii 81. » *Athenas cum maximo labore expugnavit.*] » Plinius libro 9. cap. 28. *Cæteri cirri, cum quibus venantur.* Sic habet antiqua lectio. Paul. Orosius libro 7. *Ipse imperator cum sagitta saucius.* Et quid elegantius, quam illud non incelebris autoris, *Gladium, quicum se percusserat, eduxit?* quod imperite damnat Valla libro 2. cap. 6. « [Virgil. 2. Georg. » *Sufficit ipsa oleis fruges cum vomere tellus.* Ubi » Servius, *cum vomere*, explicat, *per vomerem.* » Lucill. *Acribus inter se cum armis confligere » cernit.* Catull. *Ista cum lingua lingere carbatinas.*] »

Sub, Ab, In. Aliis etiam præpositionibus videtur

dem in vincula conjecit. Tacitus Hist. II. 98. *Cum fide eos juvit*, h. e. fideli er. Petronius, *Aggrediuntur nos nautæ cum funibus.* Phædrus fab. 58. *Æsope, medio Sole, quid cum lumine?* scil. *facis:* nam respondet, *Hominem quæro.* Cicero Famil. II. 10. *Cum meis copiis omnibus vexavi Amanienses.* X. 7. *Sicut adhuc singulari cum benevolentia fecisti.* Pl. Rud. V. 37. *Quibuscum inveni filiam meam*, h. e. quorum opera seu *Medio*, ut vulgus ait. Sall. Jug. 85. *Quantum cum maximo beneficio vestro negotii sustineam*: ubi sine causa *in* malit Ciacconius. Si quid istic mutandum, lege em *quantum cum maxime beneficio vestro negotii sustineam.* Passim enim ita *cum maxime* pro, hoc ipso tempore, ponitur. Ceterum nonnulla ex his possunt etiam referri ad Modum vel Causam, vel Adjumentum rei factæ. Non tamen omnia, certe non illa, *quid facis cum lumine; aggrediuntur nos cum funibus*: ut adeo temere Præpos. *Cum* penitus hinc excludat Ursinus To. 1. pag. 1065. et To. 2. pag. 294. Verum aliena prorsus ab hoc argumento videntur allata à Sanctio duo priora loca Ovidii, ex Metam. et Ep. Acontii, ubi *Cum* non notat Instrumentum aut Modum, sed Societatem rei vel actionis. At ejusdem locus ex Fastis IV. 695. aliter, hoc etiam ab Heinsio, editur, *hoc modo, Hæc modo verrebat stantem tibicine villam.* Alienus etiam est locus Virgilii ex Georg. II. Vide istic versum 424. et videbis ipsum quoque locum longe aliter se habere: Scilicet, *Ipsa satis tellus cum dente recluditur unco, Sufficit humorem et gravidas cum vomere fruges.* In quibus non displicet mihi Urbani apud Servium interpretatio, *cum Vomere, h. e. statim post arationem.*

instrumentum exprimi. Virgil. 2. Georg. *Aut presso exercere solum sub vomere.* " [Propertius, *Hæc* " *postquam querula mecum sub voce peregit:* idem, " *Nil moveor lacrymis, ista sum captus ab are.*] " Ovid. 5. Fast. *Pectora trajectus Linceo Castor ab ense:* idem 2. Trist. *Neve peregrinis tantum defendar ab armis*, id est, cum: ibid. *Qua nuptæ possent fallere ab arte viros.* Columella lib. 9. cap. 1. *Semperque* (9) *de manu cibos, et aquam præbere.* In sacris vero ex Hebraismo exprimitur *In*; ut, *Visitabo in virga peccata eorum: prævaluit David contra Philistæum in funda et lapide:* Deuternom. cap. 18. *Lapidabitis eos in lapidibus.* Lucæ. c. 22. *Domine, si percutimus in gladio?* et, *si sal evanuerit, in quo salietur?*

De Comparativi Præpositione.

PRÆ. Deesse præpositionem in ablativo comparativi, comprobant omnium linguarum idiomata, Hebrææ præcipue, quæ nomina comparativa non habet, sed comparationem (10) per hanc particulam, MI, enunciat: sicut Græci per H, Latini per QUAM, Hispani per MAS. Mihi, quantum ex veterum lectione observo, in præpositionibus, non in nominibus, videtur esse vis comparationis: nam et in verbis, et positivis, comparativis, et superlativis apparet comparatio, virtute præpositionis. In Verbis: Terentius Eunuch. (11) *Hic ego illum contempsi præ*

(9) *De manu.*] Non hæc sane præpositio est Instrumenti, sed quæ notat, unde quid sumitur. Conjunge igitur in construendo, non *præbere de manu*, sed *cibos de manu*, scil. sumendos. Neque vero in loco Ovidii Trist. II. 421. *defendi Ab armis peregrinis*, exposuerim per *Cum*, quum *AB* solita sit Passivis Præpositio, quæ, ut sæpissime alibi, ita et istic Agentem seu *Defendentem* notat. Similiter *capi ab ista arte*, *fallere viros ab ista arte*, *trajectus ab illo ense*, ejusdem sunt generis, et summum notant causam in instrumento aut modo sitam. Sed tamen plerumque in istis ac similibus locutionibus omittitur Præpositio.

(10) *Per particulam Mi.*] Immo potius per particulam *Min.*, vel literam מ quæ, elisa litera N, præfigitur per Chireck aliis vocabulis.

(11) *Hic ergo illum contemsi præ me.*] Nulla hic Comparatio est in Verbis, sed in Nominibus cum

me: ibid. *Ludum jocumque fuisse illum alterum dices, præut hujus rabies quæ dabit.* Plaut. Mostell. *Video te nihil pendere omnes homines præ Philolache.* Horat. *Cunctane præ campo et Tiberino flumine sordent?* In positivis: sic Plaut. Aulul. *Sed hoc etiam pulchrum est, præquam ubi sumptus petunt*: ibid. *Parum etiam, præut futurum est, prædicas.* Horat. Epod. 3. *Ut Argonautas præter omnes candidum Medea mirata est ducem.* Virgil. *O felix una ante alias Priameia virgo*: Æneid. 3. *Unum illud tibi, nate Dea, præque omnibus unum Prædicam*: idem, *Fugit ante alios exterritus Aruns.* Propert. lib. 2. eleg. quæ incipit *Jupiter*, *Num sibi collatam doluit Venus? illa peræque Præ se formosis invidiosa dea est.* Livius lib. 1. *Parvam Albam* (12) *præ ea, quæ conderetur, fore.* Cicero Sulpitio, *Non tu quidem vacuus molestiis, sed præ nobis bea-*

aliis Nominibus. Sic Cæsar B. Gall. II. 30. *Nam plerisque Gallis, præ magnitudine corporum suorum, brevitas nostra contemtui est.* Auct. ad Heren. IV. 20. *Neminem præ se ducit hominem.* Cicero de Offic. III. 11. *In quibus publicæ utilitatis species præ honestate contemnitur.* Famil. XIV. 4. *Periculum fortunarum et capitis sui præ mea salute neglexit.* Sed de hac vocula *Præ*, et *Vi Comparationis*, quam Auctor ei tribuit potius, quam Nomini ipsi, vide quæ seq. Nota copiose disputamus.

(12) *Præ ea quæ conderetur.*]. Sic Nepos Eum. 10. *Se, Eumene recepto, parvi præ illo futuros.* Plautus Milite, IV. 4. 4. *Non sum dignus præ te, ut figam palum in parietem.* Florus II. 2. 11. *Præ tanta victoria leve fuit damnum.* Verum nulla in his est comparatio, quæ *Magis* aut *Minus* dicit duarum rerum, qualis esse debet Grammatica Comparatio, (Vide supra lib. 2.) Sed amplius quid illis locutionibus declaratur, nempe, *se plane non esse dignum*, prorsus *leve fuisse damnum*, si comparetur cum illa *victoria*, cum *illo altero homine.* Atque adeo eadem fere est significatio harum locutionum, quæ Plautinæ illius, *Ad sapientiam hujus ille nimius nugator fuit.* Quapropter omnibus probe consideratis, dubitem ferme, an Præpositio *Præ* dicenda potius sit et habenda Præpositio Superlationis vel Exsuperationis, quæ Exsuperatio suum etiam in Comparatione locum habet; ac vera Comparationis Præpositio sit *Cum*, ut adeo, quando dicitur *Petrus est Paulo doctior*, sensus sit, Petrus cum Paulo comparatus est doctior, quando *Petrus est doctior quam Paulus*, sensus sit, Petrus comparatus cum Paulo in illa mensura docti, ad quam doctus est Paulus, doctior est. Certe ferre vix possum, quod Auctor censet, *Vim comparationis esse in Præpositionibus, non in Nominibus ipsis.* At quem ergo in usum, aut quam significationis vim, formata est illa forma et gradus, *Doctior*, si per se et directe non notat comparationem? nam si ita, nihil utique aliud tunc notabit, quam quod

tus. Apul. 9. Metam. *Fabulam denique bonam præ cæteris ad aures vestras adferre decrevi.* In Comparativis: Sic Plaut. Aulul. *Jam minoris omnia facio, præ quam quibus modis me ludificatus est;* " [et Menech. *Modestior nunc est de verbis, præut* " *dudum fuit.*] " Sallust. *Cæterum ante hos, te, Jugurtha, qui ætate, et sapientia prior es.* Virgil. 1. Æneid. *Pygmalion, scelere ante alios immanior omnes.* Suetonius Galba, *Præter cæteras altiorem, et dealbatam crucem statui jussit:* et Psalm. 18. *Dulciora super mel, et favum.* In Superlativis: Sic Virg. 7. Æneid. *Petit ante alios pulcherrimus omnes Turnus.* " [Nepos in Attic. *Et unus ante alios* " *fuit carissimus.*] " Suetonius Vitell. 13. *Famosissima super cæteras fuit cœna ei data*, Plinius libro 27. cap. 7. *Herbæ facillimæ, atque inter cæteras utilissimæ.* Ovid. 4. Pont. 10. *Inter omnes maximus.* Plinius libro decimo tertio, *Inter omnes potentissimus odor.* Si igitur in præpositione signi-

notat *Doctus*. Quidni immo æque per se notabit Comparationem, ac *Doctissimus* Superlationem? Quid multa? Auctor non satis hæc percepit, aut distinxit. Comparativum Nomen revera per se notat ipsam comparationem, atque adeo quia Comparatio omnis significat *Magis*, seu superlationem quandam unius supra alium, etiam in deteriorem partem, veluti *pejor*, *minor*, *inferior*, idcirco *Doctior*, *pejor*, etc. directe notat *Magis doctus*, etc. vel, *Doctus præ eo*, h. e. supra eum, cum quo scil. ille comparatur. Præpositio autem neutiquam ipsam Comparationis significationem habet aut absolvit, sed nexum facit Comparationis, et res comparatas jungit. Atque eodem modo se res habet in Superlatione, quam ipsum Nomen Superlativum significat, sed cujus nexum facit itidem Præpositio. Non repugnaverim tamen, si quis Comparationi aptam et propriam in ipso Linguæ usu statuere velit Præpositionem *præ*, aut eam dicere Comparationis Præpositionem, quum reverea, ut dixi, in ipsa Comparatione insit etiam Superlatio quædam, atque ideo Veteres sæpe Comparativo junxerint Præpostiones superlationum, veluti, *Præ*, *Ante*. Sed et Græci similiter Comparativos construxerunt cum Genitivis, qui a Præpositionibus similibus, veluti, πρὸ, περὶ reguntur. Sed tamen vel sic manet certum mihi, Comparativum Nomen significare ipsum illud *Magis* Comparationis, Præpositionem autem *Præ* facere ejus nexum, sed per Pleonasmum quendam significationis, qualis est *Magis mollior*, cujus exempla Vide infra Cap. 9. Vel potius, qualis est illa Præpositionum repetitio, quæ jam cum ipsis Verbis, aut Nominibus sunt compositæ, vel in iis latent. Veluti *Adire ad aliquem*, προσῆλθε πρός με. Quæ tamen Præpositiones sæpius

ficatur comparatio, necessario in ablativis comparationis deest *Præ;* Plaut. Epid. *Atque me minoris factum præ illo,* « [ubi per Ellipsin dici poterat » *Minoris illo.*] » Apulejus libro octavo Metam. *Neque ulla caprea, neque pavens damula, neque præ cæteris feris mitior cerva, sed aper immanis atque inusitatus exsurgit;* ibid. *Sed unus præ cæteris, et animo fortior, et ætate juvenior, et corpore validior exsurgit alacer:* idem libro decimo: *Unus e Curia senior præ cæteris, compertæ fidei.* Sosipater Charisius lib. 1. de comparat. *Et confirmat præ illo neminem esse doctiorem:* et infra, *Et habent alios præ se doctiores.* Esdræ 3. cap. 4. Καὶ ἀλήθεια μεγάλη, καὶ ἰσχυροτέρα παρὰ πάντα, id est, *veritas magna, et fortior præ aliis.* Danielis cap. 1. *Apparuerunt vultus eorum meliores, et corpulentiores præ omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio.*

Præ. Sed quid mirum in Comparativis deesse *Præ*, quæ etiam in Positivis et Superlat. desit? Plautus Mostell. (13) *Speculo claras ædes, clarorem merum:* idem Amph. *Nullus est hoc meticulosus æque;* idem

omittuntur, æque ac hæ Comparationis, licet casus Nominum ab illis tamen regantur. Veluti apud Aelian. Var. Hist. XIV. 6. μήτε τοῖς παρελθοῦσιν ἐπικάμνειν, μήτε τῶν ἐπιόντων προκάμνειν: pro μήτε ἐπὶ τοῖς παρ. ἐπικ. μήτε πρὸ τῶν etc. Jam vero sicuti hæc verba Composita habent ipsa per se suam compositam significationem, et Præpositiones repetitæ tantum inserviunt nexu Nominum faciendo cum Verbis, sic etiam Comparativa Nomina notant ipsa per se illam Comparationis superlationem: Præpositio autem, cujus significatio jam inest in ipso Comparativo Nomine, et ideo per significationis Pleonasmum quasi repetitur, nectit Comparativo illud, cum quo fit Comparatio.

(13) *Speculo claras ædes.*] Nulla in his verbis, quæ occurrunt Mostell. III. 1. 111. est Ellipsis præpositionis *præ*: immo vero neque *speculo* est sexti, sed tertii Casus. Sensus est, ædes tam claras, ut possint esse in speculum, seu pro speculo, ædes claras usque ad speculi claritatem. Sic idem Plaut. Curcul. IV. 4. 22. *Linteum extersui.* Mostell. III. 1. 1. *Argentum fœnori.* Sed neque in seqq. exemplis, licet istic jam sint Ablativi, Ellipsis est præpositionis *Præ*, sed *Cum*, quæ solet sequi Adverbia, *simul, pariter, juxta, æque, adæque.* Plaut. Asin. II. 2. 66. *Æque mecum scies.* Prol. Pœn. 47. *Æque ut mecum sitis ignarures.* Men. V. 1. 45. *Ego te simul novi cum Parthaone.* Sall. Catil. 58. *Juxta mecum omnes intelligitis.* Jug. 68. *Pariter cum occasu solis educit expeditos*, ubi vide Ciacconium. Cic. Famil. II. 13. *Genus institutorum nostrorum dissimilitudinem aliquam habet cum illius administratione pro-*

Mostell. *Quo nemo adæque antehac habitus est parcus* : idem Asin. *Nec me Athenis alter hodie est quisquam, cui credi recte æque putent* : idem Cas. *Nec est, neque fuit me senex quisquam amator adæque miser.* Matthæi cap. 13. de grano sinapis, *quod minimum est omnibus seminibus.* Arnobius lib. 2. contra Gentil. *Quia omni vero verissimum est, certoque certissimum*, subaudi *Præ.* Vide inf. in Adverbiorum Ellipsi, *Quam pro.*

De Pretii Præpositione.

PRO. *Non bene pro toto libertas venditur auro.* « [Lucillius apud Charisium in plure, *Plure foras* » *vendunt, quod pro minore emtum.*] » Plaut. Asin. *Par pari datum hostimentum est, opera pro pecunia* : idem Aul. *Pro vapulando abs te mercedem petam.* Colum. l. 5. c. 1. *Pro quibus nulla merces dependitur.* Virg. Æneid. 5. *Hanc tibi Eryx meliorem animam pro morte Daretis Persolvo.* Cæsar 1. Civ.

vinciæ. Cæsar. B. Gall. II. 3. *Suessiones, Fratres consanguineosque suos, qui eodem jure, iisdem legibus utantur, unum imperium, unumque Magistratum cum ipsis habeant.* Sulpicius Sev. liv. II. *Ne unius cum Patre substantiæ Filius crederetur.* Patet ex his Ablativum junctum τοῖς *Æque*, etc. regi ab intellecto *cum*, et male facere Scioppium aliosque, qui *Idem cum illo*, et similia, tanquam perperam dicta, prorsus explodunt. Certe eadem est locutio vel Constructio in *Idem cum illo* quæ in Superioribus *Unus cum illo, Similis cum illo, Æque, pariter, juxta cum illo.* Et videtur sic locutus Gellius IX. 10. *Annianus Poeta et Plerique cum eo ejusdem Musæ Viri.* Diserte Minucius Felix cap. 21. init. *Lege Stoicorum scripta*, *eadem mecum recognosces.* Et cap. 28. *Nos enim idem fuimus, et eadem vobiscum quondam, adhuc cæci et hebetes, sentiebamus.* Ipse Cicero Catil. I. 8. *Me nullo modo posse iisdem parietibus tuto esse tecum*, h. e. in iisdem, in quibus Tu es. Si quis dicat, aliter hæc construenda, scilicet, *Me Tecum non posse tuto esse in iisdem par. Annianus et plerique cum eo Viri ejusdem Musæ* : sciat ille, hunc esse verum ordinem Constructionis in omnibus hisce, *æque cum illo*, etc. Nam et in his vera Constructio est, *Tu mecum scies æque* : *Suessiones cum Ipsis habent unum imperium. Nos Vobiscum sentiebamus eadem.* Hinc et sæpe conjunguntur *Unum Idemque*, ut ejusdem sensus et usus. Eadem ergo est horum omnium Constructionis ratio, quæ nihil insuper ab genio Linguæ Latinæ alienum continet. Nam *Ego Tecum idem sentio* ponitur pro *Ego et Tu.* Sic Sallustius Catil. 58. *Non Eadem nobis Et illis necessitudo impendet.* Potuisset dixisse *Nobis Cum illis*, vel *Quæ illis.* At Nos hic quærimus Usum ipsius locutionis,

Pecuniam pro iis rebus solvit. Cic. 4. Fin. *Æstimatione aliqua digna, eaque pro quantum in quaque sit ponderis, esse æstumanda.* Sall. *Nemo nisi victor pro pace bellum mutavit.* Valer. Max. l. 4. c. 6. *Qui conjugis fata pro tuis permutari passus es:* « [et l. 5. cap. 2. *Pro Leonico omnes hostium* » *captivos permutavit.* Cic. *Ennius pro Afris im-* » *mutat Africam.*] » Terent. Eunuch. *Par pro pari referto*: sic enim legunt peritiores. Cic. 1. Verr. *Pro quo frumento pecunia omnis soluta non est.* Sallust. Jugurtha, *pro metu repente gaudium mutare.* (14) Nec refert Latinitatis, utra in parte adhibeatur præpositio, utroque enim modo pretium significatur vel æstimatio; ut, *Dedi leporem pro denario; vel dedi pro lepore denarium.* Terentius, *Heri minas viginti pro ambobus dedi.* Horatius, *Dedit hic pro corpore nummos.* Virgil. *Vitamque volunt pro laude pacisci.* Hinc illa trita, *pro nihilo putare, pro nihilo pendere*, etc. « [Horat. *Nec verbum verbo curabis red-* » *dere fidus Interpres.* Ubi subauditur *pro*: dicit » enim Cicero, *Verbum pro verbo reddere.*] »

De verbis Copiæ, et Inopiæ.

A vel de. In verbis Copiæ et Inopiæ (15) causa cernitur, velut efficiens, ideo deest *a*, vel *de.* Cæsar 3. Civil. *Hæc a custodibus classium loca ma-*

qua duo diversa, per voculam *Cum* conjuncta, referuntur in eodem commate ad τὸ *Idem*, æque ac ad *Unus*, *Æque*, *juxta*, *etc.* qui usus plane negabatur, et quem nos sic satis, ni fallor, æque ac ejus rationem, probavimus. In loco Matthæi intellexerim *in*, at in illo Arnobii admitto *Præ.*

(14) *Nec refert Latinitatis, etc.*] Rarius tamen est, *Emi leporem pro decem denariis*, sicuti usitatissimum sine præpos. *Emi leporem. decem denariis.* Magis enim *Pro* jungitur rei, quam accipimus, rarius rei quam damus. Attulit tamen Scioppius locum ex Lucilio: nec intercedo, quo minus intelligatur in ista Ellipsi, quam modo diximus. Nec enim melius novi supplementum. Ceteroqui possit forsan etiam *Cum* in his intelligi, ut plena sit locutio, *Ego emi cum decem denariis leporem*, h. e. intervenientibus in hanc rem decem denariis.

(15) *Causa cernitur velut efficiens, ideo deest A vel DE.*] Mirum sane, Auctorem in hisce locutionibus tribuere præpositioni A significationem *Causæ efficientis*,

xime vacabant. Cicero 5. Attic. *Locus a frumento copiosus* : idem pro Flacc. *Usque eo orba fuit ab optimatibus illa concio* : idem pro Domo, *A magistratibus nuda Resp.* ibid. *Ab amicis inops* : idem in Officiis, *Adhibenda est vacuitas ab angoribus* : idem pro Dejot. *Sed tamen quicquid a bello Populi Rom. vacabat.* Livius, *Ne quando a metu ac periculis vacarent.* Virgil. Culice, *Viduos a lumine Phœbi.* Sallust. Catil. *Omnes qui de reb. dubiis consultant, ab odio, amicitia, ira, misericordia, vacuos esse decet.* Cic. *De quibus volumina impleta sunt* : idem, *De nugis referti libri.* Martial. *Hos nisi de flava loculos implere moneta, Non decet.* Dicitur, *Sanguis manat a vulnere*, vel *de vulnere*. Itaque, *Egeo pecuniis*, est, Egeo egestatem a pecuniis, hoc est, a parte pecuniarum. « [*Tenus* subauditur in *Fine* » *inguinum intrare in mare. Hac fine ames, tan-* » *quam osurus.* Vide *Finis.*] »

De variis aliis Præpositionibus.

CUM, In, De, Ex. Quum Modum significamus, varias præpositiones aut apponimus, aut intelligimus; ut, *lento gradu; longa veste; hac lege; ordine* : vel *cum lento gradu* : *cum longa veste; sub hac lege et conditione; ex ordine*, vel *in ordine.*

quam ei in Passivis locutionibus plane negat. Vide supra lib. III. cap. Quum, si usquam notat Agentem seu Efficientem, id notet plerumque Verbis Passivis juncta, at hic significet id, quod Auctor ei tribuit illic, nempe *a parte*, unde oritur, scil. isthæc copia et inopia, non tanquam a *causa efficiente*, sed tanquam a materia, in qua consistit ipsa illa copia et inopia. Atque adeo *Ab amicis inops* dicitur eodem sensu, quo apud Cicer. Famil. X. 15. *Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur.* XI. 13. *Paratissimi ab exercitu.* Plautum Aulul. II. 2. 9. *Haud a pecunia bene valeo.* Epid. I. 2. 26. *A morbo valeo, ab animo æger fui.* Turcul. I. 1. 3. *Periit ab animo et ab re.* Sueton. Tib. 68. *Latus ab humeris et pectore.* Aug. 4. *A matre Pompejum arctissimo contingebat gradu.* Sic ergo etiam, *Vacui a securibus et tributis* apud Tac. Ann. XII. 34. et reliqua, quæ Sanctius adfert. At vero vocula *DE* omnium minime notat *causam efficientem*, sed copiam rerum, unde quid sumitur ad aliquid explendum. Sic *de quibus volumina impleta sunt.* h. e. Volumina sunt ab Auctoribus impleta rebus, quæ sumptæ sunt de copia ejusmodi rerum. Et sic cetera. Immo et ita Liv. I. 38. *Hæc de Latinis capta*

Terent. Eunuch. *Pace quod fiat tua*, subaudi *cum*; teste Donato. Lucanus lib. 1. *Aut hic errat nulla cum lege mundus.* Sallust. de Repub. *Multi præterea cum bona spe adolescentes, sicuti hostia, mactati sunt.* « [Cæcil. *Quid narras barbare cum indomitis* » *moribus?* Ennius, *Optima cum pulcris animis* » *Romana juventus.* Plaut. Pæn. *Cognosco, cum* » *quibus ingeniis simus*: idem Trin. *Amicus pro-* » *bus, et cum magna fide*: et Rud. *Cum istius modi* » *virtutibus et operis qui natus sit.* Claudus Quadri- » garius in Annal. *Silentio facto, cum voce maxi-* » *ma inclamat.*] » Plaut. Menech. *Magna cum cura ego illum curari volo.* Cicero de Senect. *Neque vero in armis præstantior, quam in toga.* Virgil. *Horridus in jaculis*: idem, *Cæsis prius de more juvencis*: idem, *Cunctis ex more vocatis.* « [idem, *Pugnataque* » *in ordine bella Fecerat.* Cicero, *Collocare aliquid ex* » *ordine; Sententiæ ex ordine dictæ: Si in ordine* » *stantes notos videris.* Plaud. Rud. *Responde ex* » *ordine.*] »

Per, vel Ante, vel In. In tempore, si sit accusativus, deest *Per* vel *Ante*; ut, (16) *Centum vixit annos*: *Quarto Calendas.* Cic. *Hunc per decem annos aluimus contra nos.* « [In Priapejis, *Per noctes* » *aliquot diesque cesso.* Propert. *Jurabo bis sex* » *integer esse dies*, pro, *per* dies. *Abhinc tres an-* » *nos*, subaudi *ante*, *Abhinc tribus annis*, subaudi

sunt oppida. Plaut. Pseud. IV. 7. 127. *De improbis auferre decet prædam.* Sueton. Domit. 13. *Ac tunc de Oratoribus coronatus.* Cic. Fam. X. 32. *Pecunia coacta de publicis exactionibus.* In quibus omnibus notat *DE* potius passionem quandam, seu unde quid sumitur.

(16) *Centum vixit annos.*] Sic Sall. Jug. 63. *Natus atque omnem pueritiam Arpini altus.* cap. 91. *Noctemque totam itinere facto consedit.* Orat. 1. ad Cæs. *Nullam noctem sine scorto quiescere.* Nepos Cim. 4. *Quod facere nullum diem prætermisit.* Milt. 7. *Chersonesi omnes illos quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem.* Cic. de Offic. I. 1. *Te jam annum audientem Cratippum.* Catil. I. 2. *Vigesimum jam diem patimur.* IV. 4. *Eos punctum temporis frui vita non putat oportere.* Famil. VI. 5. *Ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses.* IV. 3. *Afui magnam partem consulatus tui.* Cæsar. B. Gall. III. 23. *Qui una cum Q. Sertorio omnes annos fuerant.* Plautus Prol. Aulul. 4. *Jam multos annos est, quum possideo.* Bacchid. V. 1. 11. *Eam sibi hunc annum conductam.*

» *in.*] » Hæc docet Priscianus lib. 18. Fallitur igitur Erasmus in copia Rer. et Verb. cap. 150. Horat. *Quid in unum vivat, et plures :* idem 2. epist. *Sed in longum tamen ævum manserunt.* « Plaut. Bacchid. » *Meretricem sibi conduxit hunc annum.*

» Ad, vel Circa. In accusativo temporis deest » etiam *Ad*, vel *Circa*. Plaut. Amph. *Qui hoc* » *noctis solus ambulem*, pro, circa hoc tempus noc- » tis. Idem Asin. *Ad hoc diei tempus dormitasti in* » *otio :* (17) *non pudet hominem id ætatis syco-* » *phantias struere :* pro quo alias dicit *Homo ista* » *ætate.* Cicero, *Venit ad me id temporis, ut re-* » *tinendus esset : Venias ad id tempus, quod scri-* » *bis : Ad breve tempus durare.*] »

In, vel De. Si tempus sit in sexto casu, deest *In*, vel *De*, ut, *tribus annis ; hora prima.* Cic. in Topic. *Si filius natus esset in decem mensibus.* Cæsar, *De tertia vigilia.* Terent. Andr. *In diebus paucis, quibus hæc acta sunt,* « [*Chrysis moritur,* » id est, post dies paucos. Propert. *Venturum paucis* » *me tibi luciferis*, pro, in paucis diebus, hoc est, » post paucos dies, vel potius, *Cis paucos dies,* » ut Plautus loqui solet ; cujus etiam sunt ista Pœnul. » (18) *Aruspex dixit, nos paucis diebus fore libe-* » *ras :* et Pseud. *In hoc triduo evolvam tibi. hoc*

(17) *Non pudet hominem id ætatis.*] Sic Plautus Merc. II. 2. 19. *Quid tibi ego ætatis videor ?* Terentius Phorm. II. 4. 4. *quidve sit sententiæ.* Adel. V. 8. 16. *Idne estis auctores mihi ?* Sueton. Ner. 26. *Nunquam postea se publico illud horæ commisit.* Gab. 14. *Negligentior, quam conveniret principi electo, atque illud ætatis.* Tacit. Ann. V. 9. *Corpora id ætatis.* XII. 12. *Armeniam id temporis importunam.* cap. 28. *Nemo aderat id auctoritatis.* Sic *id genus* passim, pro, ejus generis, Vide Sueton. Claud. 34. Tito 7. extr. et Domit. 4. extr. Ceterum addidi in his nonnulla, quorum similis est ratio constructionis, quæ Accusativorum tali modo Tempus notantium. Ne quis cavilletur *Me* pro *Accusativo temporis* habere, in quo nulla Temporis significatio inest.

(18) *Aruspex dixit, etc.*] Talia sunt apud Cicer. Famil. X. 18. *Ipse, ut spero, octo diebus, quibus has literas dabam, cum Lepidi copiis me conjungam.* Catil. II. 7. *Triduo audietis.* pro Archia cap. 4. *si LX diebus essent professi.* At de Senect. 14. *Qui his paucis diebus Pontifex Max. factus est,* de Amic. 4. *Perpaucis ante mortem diebus disseruit.* In quibus locis notandum, sumi hanc quoque phrasin eodem modo, quo notavi supra hoc ipso Capite accipi præpositionem *Sub*, et præsentis Artis Grammaticæ

» *argentum* : et Trucul. *Ego faxo me in diebus pau-*
» *culis crudum virum esse dicat.*] »

Per, vel Ad. In Distantia, si sit accusativus, deest *Per*, vel *Ad*; ut, *sex pedes altus; patet ulnas quatuor.* Lactant. de Phœnice, *Per bis sex ulnas eminet ille locus.* Varro lib. 3. cap. 5. Rust. *Est lapis a falere pedem et dodrantem altus, ipsum falere ad duos pedes altum a stagno, latum ad quinque.*

In. Si Excessus vel Modus sit in sexto Casu, deest *In*; ut, *paulo majora canamus.* Cic. 4. Acad. *Democritus huic in hoc similis, uberior in cæteris.* idem pro Balbo, *In quo erat accusatoris interpretatio indigna responsione.*

Ex. « [*Vocare aliquem nomine*, subaudi *Ex.*
» Plaut. Stich. act. 1. sc. 3. *Nam Miccotrogus no-*
» *mine ex vero vocor.*] »

Cum. *Afficio te honore; prosequor te odio;* subaudi *Cum.* Livius lib. 9. dec. 4. *Prosecuti cum donis legatos sunt*: idem lib. 2. dec. 1. *Decedentem domum, cum favore ac laudibus prosecuti sunt.* Cic. Q. Frat. lib. 2. *Publicani Domitium* (19) *cum equis prosecuti sunt.* Plinius epist. 159. *Mentionem alicujus cum honore summo prosequi.* « [Dictys libro 3.
» *Non ejecistis, non cum detestationibus extra mu-*
» *ros prosecuti estis.*] »

In. *Ibam via sacra*, subaudi *In.* Cicero 3. Tusc. *Qui miser in campis mærens errabat Aleis.* Terent. Eunuch. *Haud convenit una ire cum amica impera-*

Tempus. Nempe ut *pauci dies* intelligendi sint modo de proxime præterito, modo de proxime sequenti tempore. Quocirca sæpe etiam additur *Ante* vel *Post.* De Offic. II. 22. *Multis annis ante.* De Senect. 6. *Mortuus est novem annis post meum Consulatum.* Hinc Famil. XII. 25. *Quas literas mihi Cornificius altero vicesimo die, ut dicebat, reddidit*, scil. postquam datæ essent. Vide et supra pag. 207. 208. et quæ seq. Cap. notantur ad Voculam *Post.*

(19) *Cum Equis prosecuti,*] Cæsar plerumque omittit Præpositionem. B. Gall. II. 19. *Præmisso equitatu, subsequebatur omnibus copiis.* Ibid. *subito omnibus copiis provolarunt.* cap. 29. *Atuatici quum omnibus copiis auxilio Nerviis venirent.* cap. 33. *tertia vigilia omnibus copiis repente ex oppido eruptionem fecerunt.* IV. 24. *At barbari, præmisso equitatu, reliquis copiis subsecuti.* Et sic alibi passim. Corn. Nepos Milit. 4. *auderi adversus se tam exiguis co-*

torem

torem in via. Idem Heaut. *Qui nuper fecit servo currenti in via decesse populum.* Virg. *Et victis dominabitur Argis*, subaudi, *in Argis.* Lucan. 1. *Rarus et antiquis habitator in urbibus errat.*

A, vel Ab, vel E. In causa efficiente deest *A*; ut, *Palleo metu; horres frigore.* « [Plaut. Cas. *Mihi* » *inanitate intestina murmurant.* Catull. *Corpora* » *cornu sicciora, sole, frigore, et esuritione.* Liv. » 10. *Ab ultima spe dimicantes:* et lib. 7. *Linguam* » *ab irrisu exserens.* Plaut. Capt. *Satis dolui ex* » *animo:* et Cist. *Doleo ab animo, doleo ab oculis,* » *doleo ab ægritudine.*] » Cic. Acad. *Mare nunc, quia a sole collucet, albescit, et vibrat.* [Ovidius in Arte, I. 724. *Candidus in Nauta turpis color: æquoris unda Debet, et A radiis sideris, esse niger*, ubi additur τὸ A in uno, at in altero per Ellipsin omittitur. Ibidem v. 510. *A nulla tempora comptus acu*, ubi additur instrumento. At per Ellipsin omittitur A vel EX apud Plautum Amphitr. III. I. 8. *Ut pariat, quod gravida est Viro, et Me quod gravida est.*] Ovid. I. Metam. *Pluvioque madescit ab Austro.* ibid. *Postquam vetus humor ab igne Percaluit solis.* idem 2. Fast. *Sed tamen a vento, qui fuit, unda tumet.* Silius lib. 6. *Lenta proclamat ab ira.* Sic *horreo a frigore.* Apulejus lib. 4. Metamorph. *Sed a gloria non perivit.* Terent. Andr. *Laborat e dolore.*

Ab. Terent. *Stulto intelligens quid interest, id est, ab stulto.* [Vide Me supra III. 5. 4.] *Negant a falsis interesse visa.* « [Paulus Jurisc. leg. 21. » ff. quando dies legat. cedat, *Nec multum interesse* » *tale legatum ab hoc; Si hæres erit dabo:* et leg. » 4. §. penult. ff. de doli except. *Distat aliquid* » *doli exceptione.*] » Horatius, *Abest virtute diserti*

piis dimicare. Pelop. 2. *Magnæ sæpe res non ita magnas copiis sunt gestæ* Reg. 1. *quod maximis post hominum memoriam exercitibus terra marique bellum intulit Græciæ.* Sall. Jug. 38. *Nocte intempesta, multitudine Numidarum Auli castra circumvenit.* Sulpicius Severus II. 21. *qui magnis copiis in conflictum descenderit.* Ubi quam male Vorstius *Legendum fortasse, Cum magnis copiis*, censeat; liquet abunde ex superioribus. Similia ex Livio vide apud Gronovium Patrem ad Livium XXV. 22.

Messalæ, id est, a virtute. Ovid. 4. Trist. eleg. 1. *Imus ad insignes urbis ab arte viros*, Cic. lib. 12. epist. 1. *Ab illo sordidissimo periculo tuti futuri.* Plaut. Truc. *Ab ingenio est improbus.* Terent. Phorm. *Otiosum ab animo.* Sic dicimus, *Virtute præditus*, subaudito *ab*, vel *cum*.

De. *More hominum facis; amicorum consilio feci; Mea sententia, meo judicio*, supple *De*. Cicero, *De amicorum sententia Roscius Romam confugit:* idem, *idque de meo consilio:* idem Attic. *Nihil faciam, nisi de sententia tua:* idem, *Flere de morte alicujus.* Plaut. Capt. *Rem de compacto geri:* idem Menech. *Jube te piari de mea pecunia:* idem Epid. *Quibus de signis agnoscebas.* « [Virg. *Com-* » *posito rumpit vocem*, subaudi *de*.

» Ob, vel Propert. Virgilius, *Me discedere flevit*, » (20) subaudi *ob*, vel *propter*. Plautus, *Mœstus* » *est, se has ædes vendidisse: Ægrotus est te* » *videre.* Terentius, *Desine Deos obtundere gratu-* » *lando, inventam esse gnatam tuam*, id est, prop- » ter inventionem filiæ. Livius 29. *Civitatem religio* » *invasit propter crebrius eo anno de cælo lapida-* » *tum*, subaudi *esse*.] »

CAP. VII.

Adverbiorum et Conjunctionum Ellipsis.

ÆQUE in comparationibus parium subauditur: Plaut. Bacchid. *Quem amicum ratus sum, atque ipsus sum mihi:* « [et Pers. *Tu meum ingenium* » *fans non didicisti*, (1) *atque infans.* Catull. *Cur* » *non pistrino traditur, atque asinus?* pro, *æque* » *atque*, aut, *sicut asinus.* In Priapejis, *Quæ succo*

(20) *Saubaudi Ob, vel Propter*] Sic Gellius IX. 3. *Quod ego Diis gratiam habeo.* Sallust. Orat. 1. ad Cæs. *Id certatum esse, ut, etc.* Cicero Famil, II. 10. *Mi Rufe, vigila, primum, ut mihi succedatur, sin id erit spissius, illud*, scil. vigila, *ne quid temporis mihi prorogetur.* Terent Hec. IV. 2. *Tibi me esse suspectam, propter meos mores uxorem tuam abiisse.* Suplic. Sev. II. 7. *Reus constituitur, edicto Regis non paruisse.*

(1) *Atque infans.*] In hoc Plauti loco, qui est Persa II. 1. 7

» *caret*, *atque petra pumex*, id est, *sicut pumex*, » *instar pumicis*. Lucil. *Calidissima*, *et olerum bene* » *plena*, *atque anseris collus*: idem, *An ego te*, » *equam atque animosam*, *Thessalam*, *et indomi-* » *tam*, *frenis subigamque domemque*? pro, *sicut* » *equam animosam*. Priscianus lib. 18. testatur *Latine* » *dici*, *Facio*, *atque feci ante*, *pro*, *sicut feci ante*.] »

An, vel Ne. Terentius, *Melius*, *pejus*, *prosit*, *obsit*, *nihil vident*, *nisi quod lubet*, subaudi *an*, *ne*, *vel*. Plinius, *Studes*? *an piscaris*? *an simul omnia*? pro, *studesne*.

Aut, vel Seu. *Velis*, *nolis*; *scias*, *nescias*, subaudi *aut*, seu *sive*. Cic. *quatuor*, *ad summum quinque*, *sunt inventi*, *qui Milonis causam non probarent*.

Enim, vel Nam, vel Quia. Terentius, *Hæc quum illi Micio dico*, *tibi dico*, *tu illum corrumpi sinis*, pro, *tu enim*. Virgil. *Nec sum adeo informis*, *nuper me in littore vidi*: idem, *nimium ne crede colori*: *Alba ligustra cadunt*, pro, *Quia*.

Et, vel Atque. *Hac*, *illac*; *extra*, *intra*; (2) *æqui*, *boni*; *optimus*, *maximus*; *uti frui*; *dare legare*; subaudi *Et*. Vide Adrian. Card.

Etiam. *Non solum elegans*, *sed facetus*, subaudi *Etiam*. Vide *Non*.

Igitur, vel Ergo. Ovid. *Hunc quoque*, *siderea qui temperat omnia luce*, *Cepit amor Solem*, *Solis referamus amores*, id est, *Solis igitur*. Terent. *Hac non successit*, *alia aggrediemur via*.

Ita. *Faciam*, *ut jubes*, subaudi *ita*, vel *sic*. Horat. *Ut tu Fortunam*, *sic nos te*, *Celse*, *feremus*. Plautus, *Ut velis esse me*, *ita ero*.

neutiquam intelligitur *æque*, sed vel *magis*, vel nihil omnino: quum in hisce contrariis sæpe etiam talis copula soleat addi vel intelligi, ut *Velis*, *nolis*; *fas*, *nefas*; Sic ergo et *fans*, *infans*, et cum copula, *fans atque infans*, poterit dici.

(2) *Æqui*, *boni*.] Intelligitur in his omnibus copula, quæ ideo sæpe etiam additur. Plaut. Curcul. I. 1. 65. *Nil æqui bonique ab eo impetrare queo*; Florus I. 22. *Vehementius æquo bonoque cum Senatu certatum est*, Sallust. Catil. 20. *Ceteri omnes*, *strenui*, *boni*, *nobiles atque ignobiles*, *vulgus sumus*: quem locum male tentant Muretus et Ciacconius. Cap. 30: *quibus omnia*, *honesta atque inhonesta*, *vendere mos erat*. Tacit. Hist. II. 56. *Infas nefasque avi-*

Hic acriter advertendum est, non posse in oratione poni *ita* vel *sic*, quin continuo subaudiatur (3) *ut* vel *uti*; nec item posse poni *ut*, cui non respondeat *ita* vel *sic*. Virgilius 4. Georg. *Ut binæ regum facies, ita corpora gentis.* In illis porro tritis, *Ita Neptuno visum est; Sic visum Superis; Sic fatur; Ita fatur;* etiam deest *Ut*, quasi dicas, *Ita fatur, ut diximus*, aut *dicemus.* Item quum precamur, *Sic tibi sit felix iter.* Martial. lib. 7. *Sic me fronte legat dominus, Faustine, serena*, etc. *Ut mea nec juste*, etc.

Magis, vel Potius. Plaut. *Tacita semper bona est mulier, quam loquens*, id est, *magis bona.* « [Livius 3. *Claudii oratio fuit precibus, quam jurgio, similis.*] » Sæpe Græcis deest μᾶλλον, id est, *magis:* unde illud, *Bonum est confidere in domino, quam in principibus.* Terent. *Si quisquam est, qui placere se studeat* (4) *bonis, quam plurimis*, id est, *bonis potius, quam plurimis*, id est, malis. Tacitus 4. Ann. *Agrippa claris majoribus, quam virtutibus:* idem 1. Ann. *Et pacem, quam bellum probabam.* Plautus Menech. sc. Nimis. *Quin vidua vivam, quam tuos mores perferam.* Vide *Prius.*

di. Nihil ergo mutandum in Sallustio Catil. 11. *Avaritia semper insatiabilis est; neque copia neque inopia minuitur*, ubi Meursius (probante Carolo ad Gellium III. 1. qui Auctor hæc verba Sallustii eodem istic modo citat) delet posterius *neque*, et ex Ablativo *inopia* facit Nominativum, sed male.

(3) *Ut vel Uti.*] Aliquando etiam *Si.* Sueton. Tiber. 2. *Precata propalam, ut ita demum sequeretur, si sibi pudicitia constaret.* Claud. 25. *Populi R. Seleuco Regi amicitiam ita demum pollicentis, si consanguineos suos, Ilienses, ab omni onere immunes præstitisset.* Plinius Paneg. 68. *Ut ita demum Te Dii servent, si bene Remp. rexeris.*

(4) *Bonis, quamplurimis.*] Non ignoro equidem, sic eum locum distingui et exponi à multis Interpretum, etiam antiquis. Omnino tamen Ego arbitrer, argutiorem esse illorum sententiam, quam veriorem. Nempe quum diversi sint hominum etiam optimorum sensus, ac difficile sit ipsi Jovi, ut dicitur, placere *omnibus*, idcirco se ex illis esse ait Terentius, qui studeant placere *bonis, quam plurimis* possit. Ceterum τὸ *Magis* aut *Potius* sæpe etiam omitti per Ellipsin, passim observarunt eruditi. Vide Vossium de Construct. cap. 61. Adde Corn. Nepotem in Datam. 8. *statuit congredi, quam cum tantis copiis refugere.* Attic. 13. *Diligentia, quam pretio parare.* Vide ibi Notas Schotti. Pomp. Mela. III. 10. *Quos*

Ne. *Cave cadas; cave faxis*, supple *ne*. Unde fallitur Valla, et alii. Cicero, *Nonne caveam, ne scelus faciam*. Plaut. *Tu cave, quadraginta accepisse hinc ne neges*. Terent. *Etiam caves, ne videat te aliquis*. Vide *Ut*.

" [*Neque Cicero hoc mihi persuaderet*, subaudi
" *neque quisquam alius*: nam, ut in pro Scauro ait
" Asconius, *Neque est conjunctio disjunctiva, et*
" *semper postulat, ut rursus inseratur, ut, Neque*
" *hoc, Neque illud*: addit mox, *Neque ignoro,*
" *aliquando hoc verbum, ut* Vel, *semel poni*. Cic.
" pro Scauro, *Ac neque Aquilius illius Crassi fac-*
" *tum potuit imitari*: ubi subauditur, *neque quisquam*
" *alius*. Vide *Vel*.] "

Non. Post *Non modo, Non solum, Non tantum*, dum Oratio dubia non sit, deest *Non*, ut si dicas, (5) *Alexander non modo parcus, sed etiam fuit liberalis*, id est, *non modo non parcus*. Cicero 1. Catil. *Ut jam ista non modo homines, sed ne pecudes quidem mihi passuræ videantur*: ibidem, *Sed ita, ut non modo civitas, sed ne vicini quidem proximi sentiant*: idem Orat. *Nam si, ut in epu-*

serpere, quam ingredi, referunt. Tac. Ann. II. 5. *Tanto plura tribui par fuisse, quanto prima fors negavisset*. Hist. I. 14. *Ea pars morum ejus, quo suspectior sollicitis, adoptanti placebat*. II. 99. *Quantumque hebes ad sustinendum laborem miles, tanto ad discordiam promptior*. de Germ. 6. *Cedere loco, dummodo rursus instes, consilii, quam formidinis arbitrantur*. Plinius Panegyr. 73. *Nam quanto magis a te reprimebatur nostrum gaudium, exarsimus*, pro *tanto magis exarsimus*.

(5) *Alexander non modo etc.*] Valde tamen ego dubitem de sinceritate istius locutionis seu Ellipseos, in qua post *Non modo* sequitur affirmativa, seu *sed etiam*. Nam huic quidem nulla subest ratio, quæ abunde adest, quum sequitur negativa *sed ne*, quumque unum est periodi Verbum, quod cum negatione conjunctum ad utrumque ejus membrum referri potest et debet. Et enim quum dicitur, *ista non modo homines, sed ne pecudes quidem ipsæ passuræ videntur*, τὸ *Ne* exponi seu dividi debet in *Etiam non*, et τὸ *Non* referri ad verbum ipsum *videntur*. Jam vero sicuti, si Affirmando dicam, *Ista non modo pecudes, sed etiam homines, videntur passuri*, eorum in constructione et expositione verbum illud *videntur passuri*, quasi bis positum haberi debet: sic in Negando, *ista non modo homines, sed ne pecudes quidem*, vel, quod idem est, *sed etiam pecudes, non videntur passuræ*, bis istic quoque positum censetur Verbum cum sua negante particula; atque adeo in priore par-

larum apparatu, non se parcum solum, sed etiam elegantem videri volet. lib. 10. Attic. epist. 7. *Regnum non modo Romano homini, sed ne Persæ quidem cuiquam tolerabile:* idem in Orator. *Neque so-*

te intelligitur, ut per Ellipsin omissum, non tantum illud *Non*, sed integrum illud *Non videntur passuri*. Manifesta sic est hujus Ellipseos ratio. At quam mihi dabis, Ut in priore parte intelligam non modo Verbum, quod in posteriore exprimitur, sed etiam Negationem una cum Verbo, quæ tamen istic nulla est Verbo addita, nec ex natura vocabulorum aut locutionis hujus recte potest peti; aut Ut in priore parte intelligam Negationem solam sine Verbo, quando illa aliud jam habet Verbum: veluti, quod Valla adfert, *non modo* (pro *non modo non*, sicut omnino dicendum est) *absolvo hunc, sed ne levi quidem pœna cum eo transigendum puto*. Ferri tamen hoc posterius aliquando possit, quando, scil. in eadem re a minori proceditur in negando ad majus. Et ita apud Livium xxv. 26. in descriptione gravissimæ pestilentiæ; *postremo ita assuetudine mali efferaverant animos, ut non modo lacrymis justoque comploratu prosequerentur mortuos, sed ne efferrent quidem aut sepelirent.* Minus erat *non prosequi mortuos comploratu*, Majus *non efferre eos, aut sepelire.* Sola ergo negotio majoris retrahitur istic ex posteriore membro etiam ad Minus in priore. Ferri itaque hoc possit in tali negatione: at quando sequitur *sed etiam* affirmativum, id vero quî ulla ex parte ferri aut explicari analogice queat, non video. Adferuntur tamen exempla tum hic a Sanctio, tum à Mureto in Variis. At ego illa, cum sint paucissima respectu aliorum, nullus dubito vel corrupte edi, vel perperam citari, vel male explicari. Varronis locus haud dubie corruptus est, desideratque voculam *Non*. Quæ Muretus adfert loca ex Cicerone de Officiis, alterum ex lib. II. cap. 13. alterum ex lib. III. cap. 18. aliter hodie, certe in edd. Gruteri et Grævii eduntur; scilicet ut Negatio in priore parte bis exprimatur. Duo alia loca, quæ hujus generis sola supersunt, perperam exposuit. Veluti Catil. 1. cap. 3. *Nihil agis, nihil moliris, nihil cogitas, quod ego non modo audiam, sed etiam videam.* Sensus esse debet, si sic legatur: quæ tu in secreto agis, ea non modo scio, ut audita, ac ab aliis relata, et ita quodammodo adhuc incerta, sciri solent, sed etiam adeo cito et certo rescisco, quasi præsens interessem et viderem omnia. Minus utique est audire res ab alio gestas, quam præsentem videre eas, et idcirco accipienda hæc, quasi tali modo distincta legerentur, *quod ego non, audiam modo, sed, etiam videam*, pro *sed non etiam videam*: ut adeo negatio alia non tam in priore membro quam in posteriore sit intelligenda, et ex priore repetenda; seu ut Negatio unica ad utrumque membrum sit referenda. Sed tamen et hic alterum *Non* reperitur non modo ante *Audiam*, sed et ante *Videam*, tum in ed. Gruteri, tum in Vet. libb. Cujacii, Observ. XII. 32. Et certe utrobique eodem modo vel abesse vel adesse debet, atque adeo prorsus diversa est hæc locutio ab illis Sanctianis et Muretianis reliquis, in quibus in posteriori membro est affirmatio, nec intelligi debet ulla negatio, cuum hic, si in

lum inscientiam meam, sed ne rerum quidem magnitudinem perspicit : et 1. Tusc. *Mortuorum non modo vitæ commodis, sed ne vita quidem ipsa quis-*

priore, etiam in posteriore sit intelligenda, quasi diceretur, *quod ego non modo non audiam, sed etiam non videam* : immo in posteriore sit omni modo intelligenda, etiam si in priore non intelligatur alia, quam quæ istic exprimitur, ut modo ostendi faciendum. Verius tamen et rectius crediderim, ut longe est expeditius, inseri his duplex *non*, cum ante *audiam*, tum ante *videam*. Alter locus est ex orat. Pro Cœlio: *Hæc genera virtutum non solum in moribus nostris, sed vix jam in libris, reperiuntur*. Non inspexi locum, quia verba per se mihi patent aliter interpretanda. Nam vel accipienda est vocula *vix*, ut bis posita, hoc modo, *non solum vix in moribus nostris, sed vix jam in libris reperiuntur* : vel potius resolvenda est significatio ejus in *ferme non*, *pene non*, æque *Ne*, quum sequitur, in *etiam non*; et sicuti sæpe alias ac faciendum esse constat inter Eruditos, maxime vero in Negativa ejusmodi sententia. Ita exempli gr. *Negat* in expositione et constructione accipiendum est sæpe, tanquam si scriptum esset, *Non dicit*, vel *dicit non*, *etc.* Auct. ad Heren. IV. 20. *Negat se accedere posse, nec ædificare etiam nunc audere*. Suet. Claud. 15. *Negans cognitionis rem, sed, ordinarii juris esse*. Clarum hæc exponi non posse, nisi ut resolvantur negationem complectentia vocabula, ut ita non integra eorum significatio, sed dimidia pars ad alterum quoque membrum possit referri. Immo in priore loco dividenda est non tantum vox *Negat*, sed et Vocula *Nec*; Sensus enim posterioris membri est, *Et Dicit*, *Non audere se*, etc. Sic igitur et ita Ciceronis loco pars significationis ꝑ *Vix*, quæ est *Non*, conjungenda cum ipso Verbo, et ita simul cum isto Verbo intellingenda in priore istius loci membro, quasi dixisset, *non solum in moribus nostris non reperiuntur, sed ferme jam in libris non reperiuntur.* Plane uti negatio, quæ est in Vocula *Ne*, in sensu formando considerari debet, tanquam cum Verbo juncta, et cum illo simul intellecta in priore membro. Veluti *Ista non modo homines, sed ne pecudes quidem videntur passuræ*. Quorum sensus est, ut dixi; Ista non modo homines, non passuri videntur, sed etiam pecudes non passuræ videntur. Restat locus ad Auctore nostro allatus ex Ciceronis Oratore. Is vero perperam simul exponitur et exscribitur. Commendat istic Cicero parcimoniam Oratori in adhibendis figuris, sed ita, ut tamen permittat et commendet simul dilectum. Proinde ait: *Nam sicut in epularum apparatu a magnificentia recedens, non se parcum solum, sed etiam elegantem, videri volet; eliget, quibus utatur*. Nempe Oratorem à tumore recedentem vult Cicero tamen, non esse Parcum tantum in figuris, sed etiam et vel maxime Elegantem, seu *eligere, quibus utatur*, plane sicuti qui *a magnificentia in epulis apparandis recedit*, non id simpliciter agit, ut Parcus, seu non amplius Magnificus, sed etiam et imprimis, ut Elegans videatur. Neutiquam ergo istic *non parcus solum* ponitur pro, *non solum non parcus*, sed e contrario dicitur eum velle videri jam *parcum*, sed non solum, verum etiam *elegantem*. Sed non

quam caret. Varro lib. 8. ling. Lat. *Dicam de universa analogia, cur non modo videatur esse reprehendenda, sed etiam cur in usu quodammodo sequenda.* Latius hæc Muretus libro 10. cap. 7. Variarum. Accipe rursus (6) testimonia integræ locutionis. Cicero de Senect. *Quia non modo vituperatio nulla, sed etiam summa laus senectutis est*: ibid. *Nec solum non molesta, sed etiam jucunda*: ibidem, *Sed videtis, ut senectus non modo languida atque iners*

Sanctius modo, verum et Alii, Viri Doctissimi, quod miror locutionem hanc, *Non modo*, sequente *sed etiam*, admittere potuerunt, licet nulla ejus dari possit ratio. Hinc apud Ciceronem pro Sulla cap. 2. *Statuerunt tantum illud esse maleficium, quod non modo non occultari per se, sed etiam aperiri illustrarique debeat*, Gruterus ex uno MSto, quem tamen laudat, posterius *non* vult expungi, sed male prorsus. Sic Famil. VIII. 11. *Non modo non fecit, sed quum de hostibus ageretur*, etc. *tacuit*: ubi Manutius itidem suspicatur scriptum *non modo fecit.* Vide Eum ad I. 9. & ad hæc verba, *non modo præmiis, sed ne periculis quidem compulsus ullis ad eorum causam me adjungerem*: ubi multis hanc phrasin probat, sequente *sed ne*, sed male exponit *non modo* per *nedum*, nec distinguit inter eam, sive sequatur, *sed ne*, sive *sed etiam.* Durior paulo et turbatior est ordo hujus locutionis apud Livium XXXIV. 39. *nam propter angustias, loci confertamque turbam non modo ad emittenda cum procursu, quo plurimum concitantur, tela, spatium habebant, sed ne, ut de gradu quidem libero ac stabili conarentur.* Longe clariora hæc et conciniora forent, si illa, *spatium habebant*, in extremum periodi fuissent rejecta. Sed similiter fere Cicero Philipp. II. 31. *quos clientes nemo habere velit, non modo esse illorum cliens.* Nam et istic ex priore membro ad posterius quoque refendum illud *nemo velit.* Sed et sic fere Idem Famil. I. 9. *nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Cæsare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, ut*, etc. ubi itidem ex superioribus repetendum *nullum meum minimum*, sicuti ex posterioribus ad utrumque membrum referri debet, *pro Cæsare intercessit.*

(6) *Testimonia integræ locutionis.*] Diversæ sunt hæ locutiones, inque iis ideo exprimitur in priore membro negatio, quia in posteriore est sensus affirmans, non negans, nec proinde ex posteriori membro in prius illud revocari potest ulla negatio, seu potius ex ultimis totius sententiæ non potest simul commune verbum et communis negatio in utrumque membrum dividi, ut fit in superioribus locutionibus, in quibus in posteriore membro occurit *sed ne.* Non ergo reprehendi hic debebat Valla, qui d. l. recte ait, *At quoties dictionibus quædam adest contrarietas, non possis tollere alteram negationem*, h. e. tunc in priore membro, in quo occurrit *non solum*, non recte omittitur per Ellipsin altera negatio, sed omnino exprimi tunc debet, quia sensus posteriori contrarius eam postulat. Quæ vera est observatio, quam videas velim apud ipsum Vallam. Male tamen ibi-

non sit, verum etiam operosa, et semper agens aliquid et moliens : idem pro Cœl. *In quo non modo crimen non hærebat, sed vix diserti adolescentis cohærebat oratio* : idem pro Dejot. *Non modo tibi non succenset, verum omnem tranquillitatem*, etc. idem 2. Philip. *ut non modo non cohærentia inter se diceres, sed maxime disjuncta atque contraria.* Nec tibi ego autor sum, ut semper post, *non modo, non solum, non tantum*, suppleas [scil. in explicando] negationem : nam sensu integro poteris dicere, *Non solum dives est, sed etiam doctus.* Cicero pro Planc. *Manlium non solum ignobilem, verum sine virtute, sine ingenio.* Hæc verius, quam Valla lib. 3. cap. 27.

Non solum. Quinctil. *Quum Ciceroni dormitare interim Demosthenis oratio, verum etiam Homerus ipse videatur*, subaudi *non solum.* Cic. *Urget ille quidem, et Philotimus, et Cincius, sed etiam ipse crebro interviso.*

Olim. Horat. in Arte, *Tibia, non, ut nunc, orichalco vincta, tubæque æmula, sed*, etc. id est, Tibia olim non erat, ut nunc, etc.

Post. Livius, *Quadringentesimo anno, quam Urbs Roma condita erat*, (7) id est, postquam : « [idem,

dem incusat ille Boëthium, tanquam vitiose locutum lib. 3. in Ciceronis Topica, *si non confuse solum, verum etiam distributim et suarum partium proprietate noscantur.* Putat dicendum, *non solum non confuse.* Sed non intellexit Boëthium, cui *confuse noscere* est noscere generaliter summa rei alicujus capita, quod longe utique minus est, quam rem noscere particulatim, & per singularum ejus partium proprietatem : atque ita recte progreditur Boëthius per *Non solum, sed etiam*, a minore cognitione ad majorem. Contra Lactantius lib. 1. progreditur a majore ad minus : *Quis enim mentis emotæ non modo futura prædicere, sed etiam cohærentia possit loqui?* Nulla hic culpa librarii, nulla Lactantii. Oratio est interrogans, quæ involvit negationem rei interrogatæ. Jam in Negatione directa prius utique negamus in rebus facultatis difficiliora, et ita progredimur ad neganda etiam faciliora. Veluti, *Homo emotæ mentis non modo futura prædicere non potest, sed etiam cohærentia loqui non potest.* Vel, ut ex usu Linguæ et superiorum locutionum solebant Veteres, *Homo em. mentis non modo futura prædicere, sed ne cohærentia quidem loqui potest.* Apud Lactantium ergo nihil mutandum, et *non modo* ponitur eo istic sensu, quo dici potuisset, *non dicam futura prædicere, sed cohærentia possit loqui.*

(7) *Id est, postquam.*] Vel plenius, *post illam horam, ad quam*

» *Is duodecimo die, quam conscenderant navem;* » *Phaleram tenuit:*] » idem, *Anno tricesimo altero, quam Roma condita erat:* idem, *Altera die, quam a Brundusio solvit.* Cicero ad Terentium, *Postridie intellexi, quam a vobis discessi.*

Prius. Sæpe deest (8) particula *Prius*, ante vocem *Quam*. Terent. Eunuch. *Omnia experiri, quam armis sapientem decet:* sed ibi legitur nunc, *Omnia prius*. Plaut. Amphit. *Gravidam ego illam hic reliqui, quam abeo.* Ita legit Janus Gulielmus in Quæst. idem Plaut. Trinumm. *Consit cito, quam si tu objicias formicis papaverem.* Vide *Magis.*

Quam. Terent. Adelph. *Plus quingentos colaphos infregit mihi*, id est, plus quam. Varro Rust. *Non minores oportet iniri bimas, ut trimæ partant*, id est, quam bimas: idem, *Videndum ne sint minores trimæ, majores decem annorum:* « [idem 2. Rust. » in fine, *Non minus habemus in centenas oves* » *hirtas, singulos homines; in pellitas, binos;* pro, » non minus quam singulos, quam binos.] » Terent. Eunuch. *Accede ad ignem hunc, jam calesces plus satis*, id est, plusquam satis sit, ut notat Quinctilian. quamvis Donato videatur pleonasmus. Idem ibid. *Plus millies audivi.* Plin. lib. 10. *Plus vicenaquina ova incubanda subjici vetant.* Livius, *Capta amplius duo millia hominum, minus duo millia circa muros cæsa.* Cicero pro Rosc. comœd. *Amplius sunt sex menses.* ibid. *Amplius triennium est.* ibid. *Triennium amplius in adversariis jacere pateris.* Plaut. Epid. *Plus jam sum libera quinquennium.*

Quam ante. Deest et *Quam* post aliqua comparativa. Virg. *Tristior, ac lacrymis oculos suffusa.*

etc. Vide supra pag. 208. et 209. Sed et aliquando, licet rarius, omittitur similiter *Ante*. Plaut. Men. prol. v. 62. *Eum hæredem fecit, quam ipse diem obiit*, h. e. ante illam horam, ad quam diem obiit. Adde seq. paragraphi exempla, præter ultimum, in quo potest intelligi *Tam* vel *Magis*.

(8) *Particula prius:*] Aliquando etiam *potius*. Plaut. Men. V. 1. 26. *Quin vidua vivam, quam tuos mores perferam.* Gell. Noct. Att. II. 2. *Declinanda sensim, quam respuenda.* Deest aliquando etiam *Aliter*. Suet. Galb. 8. *Nunquam iter ingressus, quam ut secum ferret.*

Et, *Faciam te certiorem*, subaudi, *quam antea eras*. (9) Nec audiendus est Quinctilianus, et alii, qui putant, comparativum posse accipi pro positivo. Terent. *Liberius vivendi fuit potestas*, supple *quam antea*.

Quam pro. Docent Grammatici, quasdam esse comparationes obliquas, vel improprias; ut, *ditior opinione*, *tristior solito*, *cogitatione citius*, *calceus major pede*. Sed in his et similibus (10) crediderim deesse *quam pro*. Cic. 13. Philip. *Plus etiam quam pro virili parte obligatum puto*. Livius lib. 10. dec. 3. *Major quam pro re lætitia*: idem lib. 1. dec. 3. *Pluribus ignibus, quam pro numero manentium, factis*: idem lib. 5. dec. 3. *Major quam pro numero hominum, editur pugna*. Q. Curtius lib. 5. *Ventus majorem, quam pro flatu, sonum edebat*. Integre itaque dicemus, *vestis major est quam pro corpore*; *calceus laxior est quam pro pede*, (11) vel *quam præ pede*.

(9) *Nec audiendus est.*] Vide et supra pag. 221. 222. et quæ nos istic notavimus.

(10) *Crediderim deesse quam pro*] Non adeo male hoc quidem, sed tamen & illa solennis Comparationi vel Superlationi Ellipsis præpositionis *Præ*, statui in his quoque potest ac debet. Vide me ad pag. 192. Nec ulla est ratio, quare hic admittere nolimus illam, quam, vocant Grammatici *Obliquam*, Comparationem, cum sæpe in aliis locutionibus manifeste ea deprehendatur. Veluti apud Justin. I. 7. *Nullus tamen fortunæ Candauli comparandus*. IV. 3. *Facinus nulli Tyranno comparandum*. Sall. Jug. 85. *Comparate nunc cum illorum superbia me hominem novum*. Vide Gronovium Observ. IV. 8. Immo vero pleraque hujus locutionis seu Comparationis exempla respuunt supplementum ab Auctore propositum, nec aliud recipiunt, quam usitatum illud *Præ*. Sallust. ad Cæs. *Ita sibi quisque alterius potentia carior erat*. Neutiquam potes hic intelligere *Quam pro*, sed necessario debes *Præ*. Sensus enim est, quisque sibi ipse erat carior, quam erat illi alterius potentia. Corn. Nepos Hannib. 12. *Plures præter consuetidinem armatos apparere*, h. e. plures, præquam consuetudo ferebat. Similiter Græci. Aelianus Var. Hist. IV. 20. de Democrito, κρείττονα ἀγεμὸν ἀγείων Μενελάε, h. e. quam fecerat Menelaus. V. 6. ex persona Alexandri, ὅτι μείζονας ἀντιπάλους αὐτῷ Κάλανος κατηγωνίσατο. ubi μείζονας αὐτοῦ non notat directe, *majores ipso*, sed oblique, *majores, quam quos ipse* Alexander *vicerat*. Sic ergo et *ditior opinione* est idem ac *præ opinione hominum*, seu *quam est opinio hominum*, quod utrumque eodem sensu et æque recte dicitur.

(11) *Vel quam præ pede.*] Hoc

Quamquam. Particula *Tamen* adversantem aliam desiderat. Cicero pro Arch. *Qui sedulitatem mali poëtæ duxerit aliquo tamen præmio dignam*, id est, *quamvis mali*: idem pro Mil. *Qui nondum libera civitate, tamen populi Rom. comitiis liberatus est*: idem in epist. *Tamen a malitia non discedis*. Valla lib. 2. cap. 40. Vide *Tamen*.

Quasi. Horatius. *Nec verbum verbo curabis reddere fidus Interpres*, id est, *quasi fidus*; hoc enim est officium fidi interpretis, ut verbum verbo reddat. Idem, *vixisset canis immundus*, id est, *quasi*, *tanquam*, seu *veluti canis*. Vide *Tanquam*.

Sive. Catull. in Phaselo, *Læva, sive dextera*, pro, *sive læva, sive dextera*. Hor. *Cantamus, vacui, sive quid urimur*. idem, *Quo non arbiter Adriæ major, tollere, seu ponere, vult freta*. idem, *Et Sthenelus sciens pugnæ, sive opus est imperitare equis*. " [Propert. 2. eleg. 26. *Seu mare per longum » mea cogitet ire puella, Hanc sequar, et fidos una » aget aura duos*. Ubi *Seu* semel tantum ponitur, » (12) et significat *etiam*, sicut *Vel* semel positum. » Vide *Vel*.] »

Sed. Horat. *Qui fit Mæcenas, ut nemo sua sorte contentus vivat, laudet diversa sequentes?* pro, *sed laudet*. Idem, *Multis ille quidem flebilis occidit, nulli flebilior quam tibi, Virgili*, pro, *sed nulli*: Idem in Arte, *Ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis speret idem, sudet multum, frustraque laboret, ausus idem*; pro, *sed sudet*.

vero ineptum, nec ullum habet sensum. At cum dicis, *Calceus est laxior quam pro pede*, sensus est, calceus est laxior præ ea mensura, ad quam esse debebat laxus pro pede, seu pro pedis magnitudine, h. e. ut aptus sit pedi. *Calceus laxior præ pede* est laxior supra vel ultra pedis magnitudinem, aut mensura: in qua locutione nullum habet locum vocula *Quam*. Auctor noster confundit in Comparationibus *præ* et *pro*, tanquam ejusdem, licet revera diversæ, istic significationis præpositiones. Vide et supra pag. 193. 194. et quæ ibi notavimus.

(12) *Et significat etiam.*] Immo aliquid amplius. Scilicet ponitur pro *Vel si*, h. e. etiamsi, licet. Sic *Vel si* apud Cicer. Famil. V. 12. *Quæ vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari Viri*. Jam ex *Vel si* composita et contracta sunt *Sive* et *Seu*, ut *Neu* contractum est ex *Neve*.

Si. Horatius, *Decies centena dedisses huic parco*, subaudi, *si dedisses*. « [Catullus, *Utor tam bene*, » *quam mihi pararim*, subaudi *si*. Plaut. Pseud. *Si* » *mihi dare vis pecuniam, magis erit soluta, quam* » *ipsi dederis*, pro *quam si*. Lucretius, *Scipio ossa* » *dedit terræ, proinde ac famul' infimus esset*, » pro, *ac si*: idem lib. 6. *Ubi se quisque videbat* » *Implicitum morbo, morti damnatus ut esset*, pro, » *ut si esset damnatus*.] » Cic. Parad. *Poscit, dandum; ejicit, abeundum; minatur, extimescendum*; id est, *si poscit*. Terent. *Negat quis, nego; ait, ajo*: idem Phorm. *unum cognoris, omnes noveris*: idem Heaut. *Rectum est, ego ut faciam; non, ut deterream*; id est, *si rectum est, ut ego itidem faciam; si non est, ut te deterream*: Sic enim ego ante Faërnum dispunxi. Horat. 1. Carm. *Sapias, vina liques*, (13) id est, *si sapies*.

Sic. Horat. epist. 18. *Ut Matrona meretrici dispar erit atque discolor, infido scurra distabit Amicus*, id est, *sic infido*, etc. Idem Satyr. 1. *Dives, ut metiretur nummos*, id est, *sic dives*, vel *ita dives*, ut infra, *ita sordibus, ut se*, etc.

Tamen. Terent. Adelph. *Quanquam est scelestus, non committet hodie iterum ut vapulet*, id est, *non tamen committet*. « [Virgil. *Quod cum me sæpe* » *rogaret, Non tulit Antigenes, et erat tum dignus* » *amari*, pro, *et tamen erat*.

Tanquam. Apud Horatium « [et Virgil.] » sæpe et elegantissime deest *Tanquam*, vel *quasi*. « [Virg. » 1. Æneid. *Ipse ignotus, egens, Libyæ deserta* » *peragro*, ubi Servius; (14) *deest* Quasi: *nam* » *contrarium est, quod paulo prius de se dixerat* » *Æneas*, Fama super æthera notus. *Facit autem*

(13) *Id est, si sapies.*] Absonum hoc est, quum legatur illic *sapias*, ut ipse etiam Sanctius hic exhibet. Horatius autem Od. I. 11. monet Leuconoen, ut *sapiat*, h. e. tempore suo utatur, et, dum licet, genio indulgeat.

(14) *Deest Quasi.*] Non erat id opus hic quidem loci. Dicit enim Æneas istic se, non omnino et omnibus ignotum, sed ignotum in Libyæ desertis, licet alibi esset *fama super æthera notus*.

» *hoc frequenter Virgilius, ut hanc particulam* » *subtrahat; ut*, Medias inter cædes exsultat Amazon, » *pro, quasi Amazon: nam Camilla Volsca fuit.*] » Hor. Oda 7. lib. 1. *Sic tu sapiens finire memento tristitiam:* epist. 2. lib. 1. *Quæ si cum sociis stultus cupidisque bibisset*, id est, *tanquam stultus;* Ulysses enim non dicitur stultus. Oda 26. l. 1. *At tu nauta vagæ ne parce malignus arenæ particulam dare*, id est, *tanquam malignus;* Oda 13. libro 4. *Ludisque, et bibis impudens*; Epist. 15. lib. 1. *Quod me Lucane juvenem commendet amicæ*, id est, *tanquam juvenem;* nam senex erat. lib. 1. epist. 2. *Vivendi qui recte prorogat horam, Rusticus expectat, dum defluit amnis*, id est, *tanquam rusticus.* Vide *Quasi.*

Vel particula sæpe subticetur, ut diximus in particula *Aut*. Sed aliud habet etiam elegantioris considerationis; nam quum dicis, *vel stultus hæc intelligeret; vel Priamo miseranda manus;* deest aliud *vel*, (15) ut sit, vel Priamo, vel aliis hostibus. Scio Donatum accipere *Vel* pro *Etiam.* Budæus in commentariis exponit pro *Nam.* Donatus rursus in

(15) *Ut sit; Vel priamo.*] Potius, *Vel aliis; vel etiam ipsi Priamo hosti.* Nam hæ locutiones, in quibus τὸ *Vel* solum ita emphatice ponitur, accipiendæ sunt et supplendæ ad exemplum istius Tulliani; *sunt ista quidem vel magna, vel potius maxima;* et Plautini ex Pseudolo; *Vel etiam matrem quoque.* Vide *Neque*, et infra cap. 15. Sunt tamen nonnullæ etiam locutiones, in quibus supplementum ex hac Analogia reperire vix ullum possis, et in quibus vocula *Vel* emphatice accepta per Ellipsin, degeneravit paulatim in Usum ab natura et analogia suæ significationis longissime recedentem. Veluti quando post laxiorem sententiam subjicitur unicum, sed præcipuum, ejus documentum seu exemplum. Terent. Heaut. IV. 6. 1. *Nulla est tam facilis res, quin difficilis fiat, quam invitus facias: Vel me hæc deambulatio, (quam non laboriosa!) ad languorem dedit*, Hecyr. I. 1. 1. *Perpol quam paucos reperias meretricibus fideles evenire amatores: Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi, quam sancte, nunquam illa viva ducturum uxorem; Hem duxit.* Cicero Famil. II. 13. *Raras tuas quidem, sed suaves accipio literas: Vel quas proxime acceperam, quam prudentes, quam multi et officii et consilii!* VII. 24. *Amoris quidem tui, quoquo me verti, vestigia; vel proxime de Tigellio.* Plautus Menech. V. 2. 119. *Heu hercle morbum acrem ac durum; Di vostram fidem! Vel Hic qui insanit, quam valuit paulo prius! Ei derepente tantus morbus incidit.* Sensus in his omnibus est: *Ut alia taceam, ex solo hoc et unico exemplo satis patet veritas rei, quam dixi.* Sed quomodo hæc Analogice explenda

Phormione pro *Saltem*. Ego vero, cui unius vocis unica semper est significatio, semper disjungentem particulam assero, et alterum *Vel* deesse confirmo. Hoc præclare elicies ex Persio Satyr. 1. *Nemo hercule, inquit, leget hæc: vel duo, vel nemo.* Terentius Eunuch. *Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario, fac tradas:* (16) tolle hinc duo *vel*, et remanebit Donati expositio pro *Etiam*. Cic. Q. Fratri, *Sunt ista quidem vel magna, vel potius maxima:* tolle alterum membrum, ut in sequentibus. " [Propertius 2. eleg. 3. *Digna quidem facies, pro qua vel obiret Achilles, vel Priamus.* Si tollas duo postrema verba, videbitur *Vel* significare *Etiam*. Plaut. Merc. act. 2. sc. 2. *Vel ut scias me amare, cape cultrum, seca digitum, vel aurem, vel nasum, vel labrum, non me movebo, nec secari*

sint, haud scio, nisi velimus integrum excogitare comma, quod ad eam rem adhibeamus. Nam certe non *alia res*, sed sola *deambulatio* ad languorem *dedit*, solus *Pamphilus juravit Bacchidi*. Dici forsan plenius posset; Vel aliud quidvis hanc rem probat, vel etiam hic Pamphilus, fidelis minime Bacchidi, dum juravit, etc. et tamen duxit uxorem. Sed longe hæc abeunt ab ipso illo brevi nexu verborum, quæ retulimus. Ursinus Tom. I. pag. 1097. litem iterum movet mihi et Sanctio de supplementis, per quæ hujus particulæ usum ad rationem Grammaticam redigere studuimus. Ipse vero vult, quando dicitur, *Vel Priamo miseranda manus*, intelligi potius, *nedum aliis*, vel *non modo aliis*, quia Cicero dicat, *per me vel stertas licet, non modo quiescas*. At quid hæc pertinent ad indagandam primitivam voculæ naturam et significationem et constructionis Ellipticæ rationem? Quanto rectius suppleantur Ciceronis verba hoc modo, *per me ut vel dormias vel stertas, licet, non modo licet, ut quiescas.* Sed Vir Doctissimus semper fere confundit significationes primitivas, et usu dein vel abusu ab illis paulatim longe deflexas, dum in indaganda significationum constructionumve origine et vera ratione respicit potissimum significationes posteriori usu receptas. Hinc factum ut voculam hanc modo pro Adverbio, et in contrario quidem sensu *Intendendi* et *Minuendi*, modo pro Conjunctione habeat. Sunt sane quædam hujus Voculæ locutiones Elliptico usu seu abusu receptæ, quæ commode satis suppleri nunc nequeunt. Sed hoc non mutat naturam vel primam vocabulorum significationem. Nam quod ait istis supplementis enervari vim omnem orationis, quia nunquam ita plene loquantur Auctores, id vero quum alibi antea, tum hoc libro cap. 2. N° 1. abunde refutavimus.

(16) *Tolle hinc duo Vel.*] Scilicet cum suis adjunctis, ut remaneat, *Hanc tu mihi vel precario fac tradas.* Sic in seq. exem-

» *sentiam:* et Pseud act. 1. sc. 1. *Tuum tangam* » *patrem.* CA. *verum, si potes, pietatis causa;* » *vel etiam matrem quoque,*] » Horat. in Arte; *Multa senem circumveniunt incommoda, vel quod Quærit, et inventis miser abstinet, ac timet uti; Vel quod res omnes timide, gelideque ministrat:* idem lib. 3. Ode 24. *Vel nos in Capitolium, quo clamor vocat, et turba faventium; vel nos in mare proximum gemmas mittamus:* ibidem Ode 29. *Cras vel atra nube polum pater occupato, vel sole puro.* Itaque particula *Vel* sola poni non potest, nisi aliud *Vel* intelligatur. Vide *Sive*, « [et » *Neque.*] »

Vero. Quinctil. *Pro patre mori possum, coram patre non possum:* deest *vero*, vel *autem.* Terent. *Traditus sum mulieri, illa illico ubi me accepit,* etc. Cic. *Hæc morum vitia sunt, non senectutis.*

Usque. Horat. *Ad unguem factus homo,* (17) pro, *usque ad unguem.* Virgil. *Si non exosus ad unum Trojanos;* Et *ad unum omnes occidit.*

Ut. Terent. Heaut. *Ejus anus causa, opinor, quæ erat mortua,* id est, *ut opinor.* Cic. Tuscul. *Niobe fingitur lapidea propter æternum, credo, in luctu silentium.* Pessime Linacer hic supplet, *credo quod propter:* (18) nihil enim tam barbarum est apud Latinos, quam, *dico, quod, sequitur quod, intelligo quod.* Deest et *Ut* in illis, *volo facias; nolo dicas; velim desinas; rescribas ad omnia rogamus;*

plo breviter potuisset dici. *Sunt illa quidem vel maxima:* quo modo passim loquuntur Auctores. Mela II. 1. *Expertem esse cædis, inter opprobria vel maximum est.* Phædrus Fab. 84. *Optem necare te vel majore incommodo.* Florus II. 19. 1. *Reliqua sæculi ut grandia æque, ita vel magis turbida et fœda*, supple, *ita vel æque vel magis turb.* sicuti in Phædro, *vel hoc vel majore incomm.* Nam non significare *Etiam*, ut Donatus voluit, liquet ex hisce Plauti, *vel etiam matrem quoque*, ubi, ne quis eam significationem huic Voculæ inesse putet, videmus ei addi simul *Etiam* et *Quoque.*

(17) *Pro, usque ad unguem.*] Vel, ad sustinendam probationem unguis, h. e. accuratissimam. Vide Persium Sat. I. v. 65. et ibi Casaub.

(18) *Nihil enim tam barbarum est.*] At vide sis, quæ pro ista locutione disputavimus pag. 499. et seqq.

et

et in illis, *Sine veniat*; *sine faciat*. Terent. Eunuch. *Sine ut veniat.* « [Deest etiam *Ut* in hoc Terentii, » Eunuch. act. 2. sc. 2. *Næ tu istas faxo calcibus* » *frustra insultabis.* (19) Prisci enim *Ut* promiscue » cum indicativis, et subjunctivis verbis quæ vocant, » jungere solebant, cum aliud nihil significet, quam » *Quomodo.* Itaque apud eundem Terentium legi- » mus, *Jam faxo hic erit.* Et Plaut. Epid. act. 1. » sc. 2. *Jam faxo hic aderit:* idem Cas. act. 5. sc. » 2. *Faciam cavebunt, qui audierint*; et Epid. act. » 5. sc. 2. *Ego faxo scies hoc ita esse.* In his deest » *Ut*, quod exprimitur Asinar. act. 5. sc. 2. *Faxo,* » *ut scias, quid periculi sit*, id est, ita faciam, » quo modo scies, vel scias: Pæn. act. 5. sc. 2. » *Ego faxo hospitium hoc leviter laudabitis*, id est, » ad eum modum faciam hospitium, ad quem modum » vos leviter illud laudetis, vel laudabitis. Bacch. » act. 3. sc. 4. *Ego faxo haud dices nactam, quem* » *derideat:* et act. 4. sc. 8. *Faxo se haud dicat* » *nactam, quem derideat:* Amph. act. 5. sc. 1. » *Magis jam Faxo mira dices:* Rud. act. 5. sc. 2. » *Jam faxo exibit senex.*] »

Ut ante Ne. Horat. 2. Serm. *Ne faciam, inquis, omnino versus*, id est, *ut ne faciam.* Male Adrianus Cardinalis docet, *ut ne*, idem esse, quod *ut:* Imo semper in his formis, *cave ne dicas*; *moneo ne facias*; *da operam ne veniat*, deest *Ut.* Cicero 3. Verr. *impetrant, ut ne jurent:* ad Q. Fratrem libro 3. *opera datur, ut judicia ne fiant:* idem Bruto lib. 13. *Ut ne quid meorum tibi esset ignotum, animadverti operam te dare.* Terent. Hecyr. *Nempe ex causa, ut ne id fiat palam*, Idem And. *Principio, ut ne ducas.* Itaque dicimus eodem sensu: *cave cadas*; *cave ne cadas*; *cave ut ne cadas.*

Utinam. Catul. *Tecum ludere sicut ipsa possem*, (20) supple *utinam.* Virgil. *Troum arma secutum*

(19) *Prisci enim ut, etc.*] Potius crediderim, in his locutionibus *Faxo* poni simpliciter, pro *ut faxo*, sicuti *credo*, *opinor*, pro *ut credo*, *ut opinor.*

(20) *Supple utinam.*] Immo etiam

Obruerent Rutuli. Ovid. in epist. *Me quoque, qua fratrem, mactasses, improbe, clava.* Tibul. *Tunc mihi vita foret.* « [Sic in *Peream si*, *Disperean* » *nisi*, subauditur *Utinam.*] »

CAP. VIII.

DE Zeugmate.

ZEUGMA, id est, jugatio, vel connexio, (quam Fabius *Synezeugmenon* appellat) est, (1) in qua unum ad verbum plures sententiæ referuntur, quarum unaquæque desideraret illud, si sola poneretur; ut, *sociis, et rege recepto: Utinam, aut hic surdus, aut hæc muta facta sit: Aquilæ volaverunt, hæc ab oriente, illa ab occidente.* Hoc exemplum, et alia, quæ subjiciam, putarunt Grammatici, esse figuræ *Prolepseos*, quia esset generis, et speciei: sed inepte et contra Quinctilianum, qui semper putavit esse *Synezeugmenon*, quoties vox posita in una oratione, in cæteris desideratur; ut *Aquilarum alia volavit ab oriente, alia ab occidente*, vel, *Aquilæ volaverunt, alia ab oriente, alia ab occidente.* Nec verum omnino est, quod præcipiunt, in hujusmodi formis debere nos Genitivo Partitionis semper uti. Nam Cicero per Nominativum locutus est, dicens, *Bestiæ, aliæ mares, aliæ fœminæ:* Idem *Homines, posteaquam reus factus est, alii redditi, alii etiam nunc retinentur.* Cæsar 3. Civil. *Tabulæ testamenti, unæ per legatos ejus Romam erant allatæ, alteræ Alexandriæ*, etc. (2) Livius dec. 3. lib. 4. *mul-*

amplius, hoc modo: *Res ita est, ut velim, ut possem*, seu *utinam possem.* Vide me supra ad I. 13. pag. 89. 93. 94. et lib. 3. cap. 13.

(1) *In qua unum ad verbum, etc.*] Sunt hæc ipsa Fabii, seu Quinctiliani, verba. Vide eum Instit. Orat. IX. 13. pag. 683.

(2) *Livius etc.*] Sic idem XXX. 24. *Onerariæ, pars maxima ad Æginam, aliæ ad calidas aquas, delatæ sunt.* IX. 17. *Consules, Sulpicius in dextro, Pætelius in lævo cornu, consistunt.* XXI. 24. *Galli, quanquam Italiæ bellum inferri audiebant, tamen metu consternati ad arma, Ruscinonem aliquot populi conveniunt.* V. 39. *Romani, quum pars major ex acie Vejos petisset, nemo superesse quen-*

situdo, pars procurrit in vias, pars in ædium vestibulis stat; pars ex tectis fenestrisque prospectant. Hæc tamen more Græco dicta censet Budæus in Commentariis. Hæc de Grammaticorum *Prolepsi*. Idem illi inepte diviserunt Zeugma, in *prozeugma, mesozeugma, hypozeugma:* nam semper quocunque modo ponatur verbum, Zeugma erit. Iidem præcipiunt, verbum vel adjectivum semper debere cum propinquiore convenire; ut, *sociis, et rege recepto.* Ego vero assero contra Budæum, et alios, rectissime scripsisse Lucanum, *Leges et plebiscita coactæ.* Horat. *O noctes, cœnæque Deûm, quibus ipse, meique, Ante larem proprium vescor.* Livius lib. I. *Ego,*

quam præter eos, qui Romam refugerant, crederent, (sic habent MSti) *complorati omnes pariter.* V. 40. *Alia plebis turba agmine uno petiit Janiculum; inde pars per agros dilapsi, pars urbes petunt finitimas.* VI. 41. *Galli, etc. in forum perveniunt, inde dilapsi ad prædam, pars in proxima ruunt, pars ultima petunt.* XLIV. 25. *Romanos quoque, quia traheretur diutius spe ipsorum bellum, et ipsos Duces, et Senatum, non abhorrere a finiendo bello.* Hinc jam emendanda distinctio apud Suetonium Aug. 25. Editur etiam in optimis edit. pessimo sensu: *Dona militaria aliquanto facilius, phaleras et torques, quicquid auro argentoque constaret; quam vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat.* Ergo *Coronæ* hæ non erant inter *dona militaria*? Immo erant vel maxime, et ideo *honore præcellebant.* Distingue igitur, *Dona militaria, aliquanto facilius phaleras*, etc. Sensu optimo per hanc constructionem, per quam omnia, quæ sequuntur, ad *Dona*, ut ad Genus suum, referuntur. Immo sic passim, *Milites tot millia.* Liv. III. 5. *Romanos cecidisse in Hernico agro quinque millia ac trecentos.* XXXVIII. 26. *Tectosagi et Trocmi mediam tenebant aciem, millia hominum quinquaginta, equitatum, X. millia hominum, ab dextro locaverunt cornu.* XL. 53. *Galli, tria millia hominum, in Italiam transgressi.* XLIV. 24. *Vagi e fuga, quinque millia hominum, capti.* Sic proinde legerim. XXXIII. 3. *Nihil morati Ætoli,* (sublata distinctione majuscula, et vocula *sunt*, quæ hic interponitur) *Phænea duce, duo millia peditum cum D. equitibus, venerunt.* Nec etiam ullam video causam, quare XXXV. 20. *Alteri consuli duæ legiones decretæ, quas L. Cornelius Consul superioris anni habuisset, et sociûm ac Latini nominis ex eodem exercitu pedites, XV. millia, et equites D.* Et cap. 23. *Senatui placere, tumultuarioris militum, ad XII. millia, pedites, et CD. equites scribere eum;* Et XLII. 27. *Et socios Latini nominis, IV. millia peditum, ducentos Equites, Brundisii adesse jubet;* quare inquam his in locis cum Viro summo pro *Pedites* reponam *Peditum*, pro *Socios*, *Sociûm*, quum ex superioribus pateat, frequentissimam esse etiam Livio istam locutionem, qua pro Genitivo Partitionis, ut dicitur, adhibetur ille ipse casus, quo numerus rei numeratæ etiam exprimitur. Quod si tamen omnino velis desiderari Genitivum, in-

populusque Romanus, populis priscorum Latinorum bellum indico, facioque. Statius lib. 7. *Jura, fidem, ac Superos una calcata rapina.* Poteris et hoc ad *Syllepsin* referre. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 2. *Pedes ejus præcisos, et caput, et manus, in cistam, chlamyde opertos, pro munere natalitio misit.* Plancus Ciceroni, *Amor tuus, ac judicium de me, utrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie sit allaturus, non facile dixerim.* Cic. 2. Natur. *Quinetiam vites a caulibus, brassicisque, si*

telligę vel sic, relictis locis illis integris, *Hominum.* Eodem enim prorsus modo dictum erit, *Pedites, tria millia hominum*, etc. quo, *Galli tria millia hominum, transgressi. Equitatum, X. millia hominum, etc.* Sed et sic alii passim. Vide Despauterium editum a Rob. Stephano pag. 259. et Me supra IV. 4. 83. Adde I. 61. §. 1. Dig. Locati cond. *Navem conduxit, ut de provincia Cyrenensi Aquileiam navigaret, olei metretis, tribus millibus, impositis, et frumenti modiis, octo millibus.* Nam quod hæ locutiones sint exponendæ non per Concordiam Adjectivi et Substantivi, sed per Appositionem quorum Substantivorum, liquet ex diversitate Generum in iisdem locutionibus. Sic Sulpicius Sev. lib. I. Hist. Sacræ, init. *Mundus a Domino constitutus est abhinc annos jam pene sex millia.* Ubi vide Drusium similia adferentem. At Sigonius ita videri scriptum tradit *non Suplicii vitio, sed librariorum, qui quos numeros ille Notis expresserit, explicare verbis volentes, perperam ediderint.* Ego potius crediderim Drusio, si quid vitii in his insit, esse id vitium istius seculi, ut jam supra monui d. l. Sed et quantopere in his hæsitet Cl. Ursinus, vide in ejus Institutionum To. II. p. 17. 18. qui tamen dein. pag. 61. recte agnoscit Zeugma pro Genitivo Partitionis Adeo autem frequens fuit hæc locutio Veteribus, ut etiam ille Casus rei numeratæ, conveniens cum casu Numeri, per manifestam Ellipsin sæpe sit omissus, quod factum, quando vocabulo *Millia* additum occurit Masculinum plurale, hoc modo, *XI. millia interfecti.* Florus III. 21. 25. *Ex ipso Equestris ordinis flore, ac Senatu, duo millia, electi, qui mori juberentur.* Id quod crebrius etiam in antiquissimis codd. occurret, quam in vulgatis edd. Certe in in suo veteri libro perpetuum id esse testatur Vinetus ad Eutropium initio libri 3. Vide et ipsum Sanctium infra Cap. 10. init. et Me istic. Eadem quoque est Constructionis ratio in hisce Sallustii, *Magna pars vulnerati aut occisi. Cohors Peligna velitaribus armis, non secus atque aliis etc. muniti. Cetera multitudo alius alium secuti*, et similibus, quæ ibi nota 2. et 3. attuli: sed et in eo, quod ex Livio Sanctius citat p. 716. *Capita conjurationis virgis cæsi* Livium quoque frequentissime hanc Ellipsin adhibuisse cum excurrente ultra *millia* numero, et non excurrente, vel ex solo capite. 40. Libri XXXVII. patet. Distinctionem illam memoravi, quoniam in ea quoque multum discriminis ponit Vir Summus ad Liv. XXXIX. 7. censens, si excurrens addatur numerus, tum id, quod dividitur, plerumque eo casu poni, quo iste numerus: at si non addatur, tum rem numer-

prope sati sint, ut a pestiferis et nocentibus, refugere dicuntur, nec eos ulla ex parte contingere. Livius lib. 5. *Gens est, cui natura corpora animosque magis magna, quam firma dederit.* Julius Obsequens de Prodigiis, *Cælum, ac terra ardere visum.* Gell. lib. 8. *Philippi vim atque arma, toti Græciæ cavendam metuendamque, Demosthenis orationes notificant.* (3) Sallust. *At ingenii egregia facinora,*

ratam semper efferri patrio casu: atque idcirco istic pro *tetradrachma Attica CXXVII. millia* reponens prorsus *tetradrachmûm Atticûm.* Et XXXVII. 59. pro *nummos aureos Philippeos CXL. millia*, *Nummorum aureorum*, etc. Non video ullam justam satis servatis talis discriminis, causam, quum sive excedens numerus adjiciatur, seu minus, utriusque locutionis eadem sit ratio et constructio. Præterea non esse à Livio servatum id discrimen, ex allatis a me paulo ante locis abunde patet. Græci quoque Zeugmate hoc frequenter sunt usi. Sic Aelianus Var. Hist. V. 10. Ὁπλῖται δὲ ἀπώλοντο αὐτοῖς ἐν Σικελίᾳ μυριάδες τέσσαρες, χίλιοι δὲ ἐν Χαιρωνείᾳ. Ubi eodem modo ponitur ὁπλῖται μυριάδες, quo apud Livium, *Pedites millia.* Recte enim censuit Budæus hæc Græco more dici. Dionys. Halic. lib. XI. οἱ χαριέστατοι τῶν δημοτικῶν, οἱ μὲν εἰς τὰς πλησιοχώρους πόλεις μετατιθέμενοι τὰς οἰκήσεις, οἱ δὲ εἰς ἀγρούς. Ael. Var. Hist. X. 16. οἱ δὲ, οὐδεὶς, αὐτῷ προσεῖχεν. Manifeste pro τῶν δὲ. Ubi vide, quæ notavi, ut et ad III. 1. 6. Sic porro IV. 20. Τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν εἰς τρία μέρη νεμηθεῖσαν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, τἀργύρειον μόνον λαβὼν ἐφόδιον, τὰ λοιπὰ τοῖς ἀδελφοῖς εἴασε. IV. 15. ἵνα μὴ ἀποδρᾶ τις (scil. Alcibiades et Critias) Σωκράτους, ὁ μὲν ὑβριστὴς γένηται, τυραννικώτατος δὲ Κριτίας, etc. XIV. 46. Οἱ Μαγνῆται πολεμοῦντες, ἕκαστος τῶν ἱππέων ἦγε κύνα συστρατιώτην. Appianus Syriacis, Ῥόδιοι δὲ καὶ Εὐμένης, ὁ Περγάμου βασιλεὺς, μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τῇ κατ' Ἀντιόχου συμμαχίᾳ, Εὐμένης μὲν ἐς Ῥώμην ἐς ἡλθε. Ῥόδιοι δὲ πρέσβεις ἔπεμπον. Manifesta jam hinc ratio et sinceritas locutionis apud Anton. Liber. fab. XI. Ἀηδὼν δὲ καὶ χελιδόνις, ἡ μὲν παρὰ ποταμοὺς τὸν παῖδα θρηνεῖ, χελιδόνις δὲ ἐγένετο σύνοικος ἀνθρώποις. Sollicitant hæc Doctissimi Interpretes, ille nonnulla ejiciens, hic interponens. Sed sicuti nullus codex ad id tentandum illis prævivit, sic nihil esse in ista locutione, quod correctionem desideret, exemplis aliis liquido satis jam probavimus. Similiter adhæsere et Librarii et Auctor Versionis in fab. ἔχουσι δὲ καὶ τοῖς Κείοις. Οἱ δὲ θύουσιν ἄχρι νῦν, Ἰουλιῆται μὲν Ἀφροδίτην Κτήσυλλαν ὀνομάζοντες, οἱ δὲ ἄλλοι Κτήσυλλαν Ἑκαέργην. Omittitur prorsus in versione illud. Ἰουλιῆται μὲν, tanquam si de omnibus Ceis prius affirmaretur, posterius vero de aliis extra Ceos; quum Auctor manifeste hic dividat omnes Ceos in *Julitas* qui erant pars Ceorum, et *reliquos* Ceos. Est tamen in contextu aliquid vitii. Lege omnino et distingue, οἱ δὲ θύουσιν ἄχρι νῦν, Ἰουλιῆται μὲν Ἀφροδίτην Κτήσυλλαν ὀνομ, etc. hoc est, Cei accepto illo oraculo, quod jubebat sacra facere Ctesyllæ, *ad hoc usque tempus ei sacrificant, Julitæ quidem appellantes eam Venerem Ctesyllam; alii vero* Ceorum *Ctesyllam Dianam*, scil. appellantes eam.

(3) *Sallust.*] Sic Jug. 49. *Cum natura loci, tum dolo, ipsi, atque signa militaria, obscurati*; cap. 50. *Sin opportunior fugæ collis, quam campi, fuerat.* Ubi contra codd.

sicuti anima, immortalia sunt. Hom. 2. Iliad. *At vestræ uxores, et pignora nescia fraudis, sub tectis resident solæ.* Quod male adducit Linacer.

Eleganter desideratur idem verbum, sed in alia significatione; ut, *tu colis barbam, ille patrem: Nero sustulit patrem ut Æneas patrem.* Justinus, *Provolutæ deinde genibus Alexandri, non mortem, sed ut Darii corpus sepeliant, dilationem mortis deprecantur:* idem, *Egregius adolescens, et cædem patris, et necem fratris, et se ab insidiis Artabani vindicavit.* (4) Ovidius, *Pariterque ipsosque, nefasque, Sustulit.*

(5) Sæpe plures orationes uno verbo claudi videntur, sed ad verum sensum aliud supplendum est. Virgil.

fuerant editur. Sueton. Calig. 13. *Sic imperium adeptus, Populum Romanum, vel dicam hominum genus, voti compotem fecit.* Ubi itidem sine juxta satis causa, et contra MStorum consensum, Gronovius Pater mallet *compotes.*

(4) *Ovidius.*] Sic Metam. XIV. 36. *Unoque duos ulciscere facto.* Nempe *ulcisci* dicimur tum illum, in quem, tum illum, propter quem, ultio exercetur. Videmus hinc, etiam uno in commate unum verbum semel positum, duplici tamen significatione adhiberi. Verum ut in illis Sanctii duo Nomina uni Verbo junguntur, et diversam ejus significationem faciunt, sic apud Petron. *Parata erat in crastinum turba, quæ et injuriam meam vindicaret, et dignitatem.* Sallust. or 1. ad Cæs. *quomodo scorta aut convivia exercuerint nonnulli.* Cic. Catil. II. 2. *Jampridem ego L. Catilinam non modo invidiæ meæ, sed etiam vitæ, periculo sustulissem.* Ubi male ingenium suum periclitatur conjectando Lambinus. Sensus est, periculo invidiæ mihi conflandæ: et vitæ amittendæ: seu invidiæ, quam passurus sum, et vitæ quam ago; ut adeo τ' *Meæ* active hic et passive sumatur.

(5) *Sæpe plures orationes.*] Sic fere Sall. Jug. 42. *Multos mortales ferro aut fuga extinxit;* at *fuga* non *exstinguuntur* homines. cap. 46. *Bellum an pacem gerens:* ubi perperam Ciacconius quid deesse suspicatur. Tac. Ann. I. 44. *Judicium et pœnas de singulis in hunc modum exercuit.* Sæpe etiam verbum refertur ad propinquius significatione et consrtuctione, ad remotius coustructione quidem, sed neutiquam significatione. Sallust. Jug. 63. *Etiam tum alios Magistratus plebes, Consulatum nobilitas inter se per manus tradebat.* Plinius Panegyr. cap. 70. *Ita illa seu negligentia seu malignitas Principum quum male consultis impunitatem, recte factis nullum præmium polliceretur.* Tac. Ann. II. 20. *Quod arduum sibi, cetera legatis permisit.* VI. 24. *Ut sicuti nurum et nepotem, domumque omnem cædibus complevisset.* XII. 64. *Agrippina filio dare imperium, tolerare imperitantem nequibat.* Ter. Andr., III. 5. 18. *Hoc tempus præcavere mihi me, non te ulcisci sinit.* Nep. Hann. 8. *Alii naufragio, alii a servis ipsius interfectum eum scripserunt.* Intellige in priore parte horum exemplorum, *Gerebat*, *Tribueret*, *Sumsit*, *In-*

Sacra manu, victosque Deos, parvumque nepotem Ipse trahit: verbum *trahi* non recte referas ad superiora, sed deest *fert*, vel *portat*. Idem, *Disce puer virtutem ex me, verumque laborem, Fortunam ex aliis:* ubi Servius, Deest, *opta*. Plaut. Most. *Ille quidem haut negat. Th. Imo ædepol negat profecto, neque se has ædes vendidisse*, subaudi, *affirmat*, vel *jurat*. Sallust. Jugurth. *Non enim, regnum, sed fugam, exilium, egestatem, et omnes has, quæ me premunt, ærumnas, cum anima simul amisisti*, etc. Horatius, *Sæpe velut qui currebat fugiens hostem, Persæpe velut qui Junonis sacra ferret*, subaudi *incedebat*.

Cap. IX.

De Pleonasmo.

Pleonasmos, seu *Parelcon*, fit quum ad legitimam constructionem aliquid additur; ut, *Adesdum, Iteradum eadem ista mihi;* (1) *Quoad ejus fieri potest; Nusquam gentium: Ubique locorum:* quamvis in his genitivis poterit esse Ellipsis nominis. Proprie dicitur *Pleonasmus*, quum additur (2) nominibus Comparantibus adverbium *Magis*. Virgil. Culice:

terfecisset, vel *Vexasset*, *Volebat*, *Jubet*, *Periisse*. Vide etiam Munkerum ad Hygin. Fab. 14. circa finem. Similiter Græci, Aelianus Var. Hist. II. 7. Νόμος οὗτος Θηβαϊκὸς, ὅτι οὐκ ἔξεστιν ἀνδρὶ Θηβαίῳ ἐκθεῖναι παιδίον, οὐδὲ εἰς ἐρημίαν αὐτὸ ῥῖψαι, ἀλλ' ἐὰν ᾖ πένης ὁ τοῦ παιδὸς πατὴρ, ἐπὶ τὰς Ἀρχὰς κομίζειν αὐτὸ, scil. δεῖ. Pertinet huc etiam, quando *Negat* ad duo commata refertur, in quorum altero intelligendum tantum *Dicit*: de quo vide hic Sanctium et Gronovium Patrem Observ. IV. 2. pag. 28. et Me supra Cap. 5. not. 7. pag. 661. et maxime Cap. 7. not. 5. p. 694.

(1) *Quoad ejus fieri potest.*] In hac locutione tantum abest, ut sit Pleonasmus, ut certa in ea sit Ellipsis. Vide supra ad III. 6. init. pag. 421. De reliquis vide infra in *Hellenismo*.

(2) *Nominibus comparantibus, etc.*] Adde Justinum. III. 2. 7. *non inventione earum (legum) magis, quam exemplo, clarior:* ubi vide Berneggeri Notas. Plaut. Mercat. V. 2. 57. *neque est cui magis me velle melius æquum fiet.* Additur etiam *Non minus* Comparativis. Florus IV. 2. 47. *sed nec minus admirabilior illius exitus belli:* ubi vide Indicem Freinshemii. Sed et Græci ita. Aelianus Var. Hist. X. 9. ταύτῃ μᾶλλον ἰδίων ἴσαι. Vide Vechnerum Hellenol. I. 6. et Me supra II. 10. 5. pag. 220.

Quis magis optato queat esse beatior ævo? Ovidius, sive is Lucanus est, ad Pisonem, *Quodque magis dono fuerit pretiosior omni.* Plaut. Aulul. *Ita mollior sum magis, quam ullus Cinædus:* ibid. *Neque cui plus amplius malefaciam:* idem Pœnul. *Verum qui dederit, magis majores nugas egerit:* idem Capt. *Nihil magis hoc certo certius:* idem Stich. *Imo enim hîc magis et dulcius:* idem Bacchid. *Magis amiciorem.* Hinc illud in Sacris, quod imperiti damnant, *Magis pluris estis vos.* Julius Ruffianus Rhetor, *Pleonasmum* vocat, *vivere vitam*, *pugnare pugnam*, *servire servitutem*, *nocere noxam*, *furere furorem.* Cui facile assentior, dum ne credat, Pleonosmum esse, *Longam vitam vivere* et *hunc furere furorem:* nam ut, *Vidi oculis*, Pleonasmus erit, ita, *his oculis vidi*, Pleonasmus non est. Additur quoque Superlativis adaugens particula. Columella, *Apis, si sævit,* (3) *maxime pessima est.* Sic dixit Horatius, *Græcorum longe doctissimus.*

CAP. X.

De Syllepsi.

CONCORDIA vocum versatur in generibus, numeris, et casibus; at vero discordia casuum ferri non potest, sed in generibus, et numeris tantum, quæ per Syllepsin excusatur.

Syllepsis, id est, Conceptio, fit, quoties Generibus, aut Numeris, videntur voces discrepare.

Syllepsis generis est, quum aliud genus proferimus, et aliud concipimus. Cic. pro Sext. *Duo importuna prodigia, quos egestas, etc.* " [Plaut. prolog. Pœn.

(3) *Maxime pessima est.*] Sic *perpolitissime* Auct. ad Herenn. IV. 32. tum Pomp. de Or. Juris §. 45. *Perquam brevissimos libros.* Curt. IV. 7. *Bessum quoque Bactrianorum Ducem, perquam maxima posset, exercitu coacto, descendere ad se jubet.* Ubi non arbitrer temere a codicum fide recedendum, qui si omittunt *Ducem*, refer *Bactrianorum* ad sequens *Exercitu.* Certe cur ita prorsus displiceat *perquam maximo*, non video. Vide et Ursinum To. II. pag. 430. 431.

» *scortum exoletum ne quis in proscenio sedeat*, (1) » pro, ne quis cinædus exoletus: nisi tamen, *Quis*, » prisce, omnium generum fuisse dicamus.] » Virgil. 7. Æneid. *Pars arduus altis Pulverulentus equis furit.* Livius lib. 10. *Capita conjurationis virgis cæsi:* idem, *Latium Capuaque agro multati:* idem, *Samnitum cæsi duo millia trecenta.* [Vide ad cap. 8. not. 2.] Florus, *Duo millia electi, qui mori juberentur.* Curtius, *duo millia crucibus affixi.* Et in Sacris, *Duodecim millia signati*, quod Valla inepte carpit. In Relativis quoque genus videtur discrepare. Terent. *ubi illic scelus est, qui me perdidit?* idem, *Dii illum senium perdant, qui me hodie remoratus est:* idem, *Aliquid monstri alunt, ea quoniam nemini, obtrudi potest*, etc. Est et Syllepsis, ut quibusdam placet, cum nominibus epicœnis aliud genus damus, quam terminatio ipsa præfinit, ut, *Talpæ cæci*, et *timidi damæ; canis fœta; boves meas; elephantus gravida; nova miles*; et multa hujusmodi: sed ego ad Ellipsin refero. Catull. ad Manlium, *Nec tantum niveo gavisa est ulla columbo Compar.* Vide *Fœmina*.

(2) Syllepsis Numeri est, cum ex singulari plurale concipimus, aut contra. Virgil. *Pars in frusta secant.* Ovid. *Pars volucres factæ.* Terent. *Aperite aliquis.* Sallust. *Cæpere se quisque magis extollere.* Virgilius,

(1) *Pro ne quis cinædus, etc.*] Vel potius, *ne quis existens scortum exoletum, etc.* Vide supra in Ellipsi Nominum vocem *Ens.* Vel etiam, *ne scortum exoletum, neu quis hominum ejus generis, sedeat*, etc. Sic certe explicandum videtur illud Catonis apud Festum in *Prohibere*: *Servi, ancillæ, si quis eorum sub centone crepuit, nullum mihi vitium facit.* Sallust. Catil. 43. *Cetera multiudo suum quisque negotium exsequeretur.* Similiter Terentiana illa, *Aperite aliquis actutum ostium.* Et ita Plautus quoque Pseud. V. 1. 37. *Heu Simoni me adesse quis nunciate.* Vide et quæ notavimus ad *Zeugma*, cap. 8. not. 2. et ad Aelian. Var. Hist. VIII. 9. 3. et X. 16. 1.

(2) *Syllepsis numeri.*] Sic Plautus Pœnul. III. 3. 5. *Sed quid huc tantum hominum incedunt, ecquidnam afferunt?* Cic. Famil. X. 30. *Cornu sinisterius pedem referre cœperunt.* Liv. I. 41. *Clamor concursusque populi mirantium.* cap. 50. *si se audiant, domum suam quemque inde abituros.* Sueton. Nerone cap. 1. *ac magna pars rutila barbæ fuerunt.* Sall. Catil. 23. *Pleraque nobilitas invidia æstuabat, et quasi pollui Consulatum credebant.* Vide omnino Gronovium de Pecunia Vetere II. 4. Ita vero et Græci: Aelianus Var. Hist. XIV. 22.

Alterum in alterius mactatos sanguine cernam. Et in sacris, *Alter alterius onera portate.* Terent. *Eunuchum dixti velle te, quia solæ his utuntur reginæ:* idem Heaut. *Nam parentum injuriæ uniusmodi ferme sunt, paulo qui est homo tolerabilis.* Boëtius, *Nil infelicius homine, quos morsus muscarum necat.* Est et Syllepsis Numeri, quum plura singularia feruntur in pluralem, suppositi dignitate servata, ut, *ego et tu valemus; ego et vos sedemus; tu et pater jubetis.*

Syllepsis (3) per Genera et Numeros simul, talis est. *Pars in carcerem acti, pars bestiis objecti.* Livius, *Maxima pars ab equitibus in flumen acti:* idem, *Pars per urbes dilapsi:* idem, *Tunc enimvero omnis ætas currere obvii.* Virgilius 6. *Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi:* idem, *Pars mersi tenuere ratem.* Statius lib. 7. *Subeunt Tegæa juventus Auxilio tardi.*

Est et audacior quædam Syllepsis Numeri, (4) quum unus tantum Casus, Sexto comitatus, fertur in

περιέστησαν ου αὐτὸν, καὶ πηριῆλθεν τὸ πλῆθος.

(3) *Per genera et numeros.*] Sic Sall. Jug. 58. *Magna pars vulnerati aut occisi.* Cap. 105. *Cohors Peligna velitaribus armis non secus atque aliis armis, adversus tela hostium, quod ea levia sunt, muniti.* Quem locum perperam sollicitat Ursinus. Sensus est, Pelignus æquo hisce levibus armis, ac si alia et graviora haberent, fuisse munitos adversus tela hostium, quoniam et illorum tela itidem essent levia. Orat. 1. ad Cæs. *Cetera multitudo alius alium secuti.* Or. 2. *Druso semper consilium fuit summa ope niti pro nobilitate, neque ullam rem agere intendit, nisi illi auctores fierent..* Livius III. 14. *Juniores, id maxime, quod Cæsonis sodalium fuit, auxere iras in plebem.* Tacit. An. II. 52. *Legionem, et quod sub signis sociorum, in unum conductos ad hostem ducit.* Ael. Var. Hist. X 21. ἐσμὸς μελισσῶν καθίσατο. Julianus Orat. 1. pag. 19. μεθ' σφῶν [illegible] προσθέμενοι. pag. 24. [illegible] ὁ [illegible] τὸ στράτευμα. Et p. 29. [illegible] ἦγες τὸ στράτευμα. Quem locum male sollicitavit Petavius, et recte contra eum asseruit Illustris Spanhemius pag. 199. Vide et Gronov. de Pec. Vet. II. 4.

(4) *Quum unus tantum casus.*] Sic iterum Sallust. Catil. 43 *Lentulus cum ceteris constituerant.* Jug. 101. *Bocchus cum peditibus postremam aciem invadunt.* lib. III. Hist. in Ep. Pompeji, *Dux hostium cum Valentia et exercitu deleti.* Liv. XXI. 60. *Dux cum aliquot Principibus capiuntur:* ubi vide Gronovium Florus III. 10. *Cottam cum Titurio Sabino legatos ibi amisimus.* Hyginus. fab. 6. *Cadmus cum Harmonia in Dracones sunt conversi*, ubi vide Munkerum, ut et ad fab. 127.

pluralem: ut si dicas, *Muta cum liquida ancipitem reddunt præcedentem vocalem.* Ovid. *Ilia cum Lauso de Numitore sati:* idem Metam. 1. *Littora, cum plausu clamor, superasque Deorum Implevere domos:* idem 2. Metam. *Sors eadem Ismarios, Hebrum cum Strymone, sicat.* Virgil. *Alterum in alterius mactatos sanguine cernam.* Terent. Heaut. *Syrus cum illo vestro consusurrant.* Virgil. 2. Æneid. *Divellimur inde, Iphitus, et Pelias mecum.* Curtius lib. 4. *Pharnabazus cum Apollonide, et Athenagora, vincti traduntur.*

Quemadmodum in Syllepsi Numerorum, ad nomen primæ Personæ recurrimus, deinde ad secundæ, quia digniora sunt; ita in Syllepsi Generis, (5) ad Masculinum, si inter alia fuerit, recurremus. Terent. *Quam pridem pater mihi, et mater mortui essent.* Ovid. in Fast. *Mulciberi capti, Marsque, Venusque, dolis:* ibid. *Jane fac æternos pacem, pacisque ministros.* Potest et hoc esse Zeugmatis. Virg. *Cæsosque reportant Almonem puerum, fœdatique ora Galesi.* Plin. lib. 17. c. 11. *Seriores supradictis, narcissus, et lilium.* Livius lib. 7. Maced. *Decem ingenui, decem virgines, patrimi omnes, matrimique, ad id sacrificium adhibiti.* Cic. 1. Offic. *Propter summam et doctoris auctoritatem, et urbis, quorum alter te scientia augere potest, altera exemplis:* idem de Senectute, *Quod si hæc apparent in bestiis, volucribus, agrestibus, natantibus, suibus, cicuribus, feris, primum se ut ipsi diligant,* etc. Virgil. 4. Georg.

Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas.

Dicunt Grammatici, Genus Neutrum concipere

(5) *Ad masculinum, etc.*] Idque ita, ut etiam uno masculini sexus et Generis nomine comprehenditur femineum quoque Genus. Tac. An. XI. 38. *Cum filios mœrentes adspiceret.* Atqui Claudius, de quo loquitur, unicum habebat *filium* Britannicum. Intellige ergo sub hoc vocabulo etiam *Filias.* Sic XII. 4. *Fratrumque non incestum,*

cætera, dum non sint vere Masculina; ut, *virga tua, et baculus tuus, ipsa me consolata sunt.* Sed id falso docetur; nec enim hic Syllepsis est, sed Ellipsis: deest enim *negotia*, græce *Pragmata.* Quasi vero in propriis masculinis id fieri non possit: nam recte dicas, *pater tibi, et mater sunt vilia præ lucro.* Tacit. lib. 5. *Parentes, liberos, fratres vilia habere.* Solinus, *Polypus et Chamæleon glabra sunt.* Ovid. *Classe virisque potens, per quæ fera bella geruntur.* Cic. 1. Tuscul. *Dic quæso, num te illa terrent, triceps apud inferos Cerberus, Cocyti fremitus, transvectio Acherontis, mento summam aquam attingens siti enectus Tantalus.* (6) Sallust. *præterea divitiæ, decus, gloria, in oculis sita sunt.* Lucret. lib. 1. *Ductores Danaum delecti prima virorum.* Cic. 1. Divin. *Annus salubris et pestilens, contraria*, supple *negotia*, id est, res contrariæ.

CAP. XI.

De Hyperbato, et ejus partibus.

HYPERBASIS, sive *hyperbaton*, est verbi transgressio, et ordo perturbatus, præter grammatices rationem.

sed incustoditum amorem, h. e. fratris et sororis. Vide ibi Gronovium et adde quæ supra notavi pag. 580.

(6) *Sallust. præterea.*] Sic. Liv. XXVI. 21. *Merico urbs agerque in Sicilia jussa dari.* Obseq. cap. 78. *Sacrarium et laurus ex mediis ignibus inviolata stetere.* Cic. Famil, VIII. 20. *Tuam domum, tuosque agros, eaque remote loco.* X. 34. *Si meam vitam studiaque perspecta habet.* Tac. Ann. IV. 5. *Quantum terrarum ingenti sinu ambitur, quatuor legibus coercita.* Sall. Catil 10. *Iis otium divitiæ, optandæ aliis, oneri miseriæque fuere.* Lege *optanda*, ex MSto, quem habuit Vir Ampliss. Teoph. Hogersius, Daventriensi de Athæneo Professor, de Civitate Consul, optime quondam meritus. Sic cap. 36. *Otium atque divitiæ, quæ prima mortales putant.* Cap. 54. *His genus, ætas, eloquentia, prope æqualia fuere.* Jug. 8. *Ultro illi gloriam et regnum ventura.* Sic lego, quum in Codice, quem Bibliothecæ Daventriensi quondam comparavit Pater meus, sit *venturam*, in vulgatis edd. *venturum.* Cap. 38. *Nox et præda castorum hostes remorata sunt.* Ita et alibi passim. Decl. Latronis adv. Catil. *Nec Sp. Mælio favor civitatis, nec Saturnino jus sancrosanctæ dignitatis, auxiliata est.* Dele omnino τὸ *Est*, et intellige *sunt.* Vide et supra IV. 75.

Anastrophe est dictionum præposterus ordo : ut, *mecum*, *tecum*, *secum* ; *quibus de rebus* ; (1) *interest mea* ; *adigere arbitrum*, pro, agere ad arbitrum. Cic. in Topicis.

Tmesis, id est, sectio, quando composita vel conjuncta dictio dividitur ; ut, *Septemque triones* ; (2) *maximo te orabat opere.* Horat. *Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes.* Virgilius, *Nascere, præque diem veniens age Lucifer almum.*

Parenthesis est sensus sermoni, antequam absolvatur, interjectus. Virgil. *Tityre, dum redeo, (brevis est via) pasce capellas.*

Synchysis est ordo dictionum confusior ; ut, *Quinquaginta, ubi erant centum, inde occidit Achilles* ; ordo est, ubi erant centum, inde occidit quinquaginta. (3) Multus in hac figura est Horatius, ut in Arte, *Qui variare cupit rem prodigialiter unam*,

(1) *Interest mea, adigere arbitrum.*] In his non tam Anastrophe, quam Ellipsis, per quam repeti debet præpositio, quæ verbo est conjuncta. Sic *Adire aliquem*, *Adjacent mare, etc.* quæ passim occurrunt. Vide supra ad III. 5. not. 2. et 3.

(2) *Maximo te orabat opere.*] In eo nulla est Tmesis non magis quam in *Pro Consule*, *Animum advertere* quæ etiam contracta fuerunt tandem in *Proconsul*, *Animadvertere*. Sic ergo et per contractionem dicitur *Magnopere, Maximopere* : Sed genuinum est *Magno opere*, *Maximo opere*.

(3) *Multus in hac figura.*] In Horatianis his locis, quæ adferuntur ex Porphyrione, non omnino opus putem ad Synchysin confugere. Certe ea manifestior longe est in reliquis plerisque ex Horatio. Sed et apud alios Auctores videas sæpenumero ordinem vocabulorum confusiorem, et separata, quæ conjungenda erant. Ex Terentio nunc quidem adferemus nonnulla, ut inde alia ejusdem loca paulo intricatiora explicemus, et sic usum talium observationum ostendamus. Heaut. I. 2. 15. *Timet omnia, Patris iram, et animum Amicæ, se erga ut siet, suæ* Hec. IV. 4. 57. *Dabo jusjurandum, nihil esse istorum, tibi.* Adelph. III. 1. 5. *Miseram me, neminem habeo, solæ sumus, Geta autem hic non adest : Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui arcessat Æschinum.* Ubi refero hæc posteriora ad *Neminem habeo* : nam quod *adest* hic non repetendum aut intelligendum censeam, id oritur ex eo, quod non poterat alius *adesse*, quum alium neminem haberet præter Getam. III. 2. 1. *Nunc illud est, quod, si omnes omnia sua consilia conferant, Atque huic malo salutem quærant, auxilii nihil adferant, Quod mihique, heræque, filiæque herili, est.* Ubi posterius quod respicit *malum*, non *auxilium*. Andr. I. 1. 54. *Qui tum illam amabant, forte filium Perduxere illuc secum, ut una esset, meum.* II. 3. 2. *Si id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem*

Delphinum silvis appingit, id est, Delphinum silvis appingit prodigialiter: ibidem, *Chorusque turpiter obticuit sublato jure nocendi*, ordo est, chorus obticuit, sublato jure nocendi turpiter. Hæc ex Porphy-

Chremes, Ipsus sibi esse injurius videatur, neque id injuria: Prius quam tuum, ut sese habeat, animum, ad nuptias, perspexerit. Duplex hic Synchysis. Altera in eo consistit, quod postremus hic versus non subjungitur primo, quem, ut statim subsequeretur, sensus et Constructionis ordo postulabat. Ordo enim est, *si ob id, quod Chremes non dat tibi uxorem, tibi nunc succenseat pater, priusquam perpexerit*, etc. *ipsus sibi*, etc. Altera est, quod τὸ *ad nuptias* separatur ab iis, *ut sese habeat*, interjectum aliis. Nam etiam hic ordo constructionis est, *priusquam perspexerit tuum animum, ut sese habeat ad nuptias.* Phorm. III. 2. 27. *Nequeo exorare, ut me maneat, et cum illo ut mutet fidem, Triduum hoc.* Phædriæ amicam Leno vendiderat Militi, qui eam sequenti die erat abducturus. Rogabat itaque Phædria lenonem, ut militi non servaret fidem, et se opperiretur per triduum, seu differret venditionem mulieris in triduum, intra quod tempus pecuniam se daturum pollicebatur. *Triduum hoc* respicere illa, à quibus distractum est, *ut maneat me*, clarum ex v. 4. ubi Phædria obsecrans interrogat ipsum lenonem, *Nequeo te exorare, ut maneas triduum hoc?* Ex his jam explicari forsan debent etiam ultima prologi Andriæ, in quibus adhæsere Interpretes. *Favete, adeste æquo animo, et rem cognoscite: Ut pernoscatis, ecquid spei sit reliquum, Posthac quas faciet de integro comœdias, Spectandæ, an exigendæ, sint vobis prius.* Turbat hic interpretes τὸ *prius*, et idcirco nonnulli in ultimo versu exponunt τὸ *Spectandæ*, alii τὸ *Exigendæ*, per *Probandæ*, *Examinandæ*. Ego vero putem, utrumque hic sumi eo sensu, quo solent, quando agitur de fabulis, et quidem, ut poni etiam videntur hoc in loco, sensu sibi maxime contrario. Spectabatur per silentium comœdia, quæ placebat; Exigebatur et explodebatur, quæ displicebat. Sic *spectari et cognosci*, Hec. prol. I. 3. *Exigi* II. 4. et 7. Per Synchysin autem distractum videri possit τὸ *Prius*, interpositis nonnullis aliis, à τῷ *pernoscatis*. Quo pacto sensus foret: Adeste, ut pernoscatis ex hac comœdia prius, ecquid sperandum sit vobis de illis, quas posthac Poëta de integro faciet, utrum eæ, quum proferentur in scenam, sint vobis spectandæ, an vero statim exigendæ. Populus enim comœdias, antequam agerentur, non probabat aut examinabat prius, quod sequitur ex vulgata distinctione et interpretatione, sed Magistratus, qui edebant ludos, ad probandas fabulas, antequam eas emerent, adhibebant sæpe peritum judicem, sicuti tempore Ciceronis et Horatii adhibebatur P. Mæcius Tarpa. Vide Horatium in Arte Poet. et Cicer. Famil. VII. 1. atque ibi Manutium. Si cui tamen durior videatur illa transpositio, tum vero putem omnino sensum Terentii esse; adeste, ut ex hac comœdia pernoscatis, quid de reliquis hujus Poëtæ sperandum sit vobis, utrum si alia et Nova illius Comœdia in scenam proferatur, ex præjudicio hinc sumpto, spectare eam debeatis ad finem usque, an vero statim et prius, quam agatur tota, exi-

rione. Idem Horatius, *Et male laxus in pede calceus hæret*, pro, male hæret: idem in Odis, *Inultus ut flebo puer!* idem 1. Sermon. *Ubi sedulus hospes Pene macros arsit dum turdos versat in igne:* idem,

gere et explodere, ut quam spectare non sit operæ pretium. Videtur enim Verbum *Spectare* aliquando poni pro *perspectare*. Sic in Hec. prol. I. v. 3. *Hæc quum data est nova, novum intervenit vitium et calamitas, ut neque spectari, neque cognosci potuerit.* Et prol. 2. v. 12. *Perfeci, ut spectarentur.* Verum isthoc Synchyseos cujusdam modo exponendum nullus dubito locum Heaut. I. 2. 11. *Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum esset hodie amplius, ut hanc lætitiam primus ei objicerem domi, Atque etiam nunc tempus est.* Buchnerus in Thesauro Fabri priora hujus loci adferens in voce *Amplius*, exponit eam ipsam, *Lautius, et magis opipare, quam domi solet*: quod etiam in postremis ejus Thesauri edd. est servatum. Secundum hanc ergo expositionem simpliciter dixisset Chremes, *Quam vellem Menedemum invitatum*, quasi antea invitatus plane non fuisset. Atqui invitatus jam antea fuerat à Chremete I. 1. 110. *Nunc si commodum est, hodie apud me sis, volo*, etc. Præterea neque nova esse poterat Chremeti, quare nunc denuo vellet Menedemum invitatum, hæc ratio, ut secum *lautius ederet* Menedemus, *quam domi soleret*. Nam cum eum antea jam invitarit, debuit id sane ea de causa fecisse, cum hæc inter tales certe homines præcipua sit invitandi causa. Nunc autem nova aliqua designatur diserte causa, quæ antea non fuerat, quæque nunc erat, et hæc quidem, *ut hanc lætitiam reversi filii Menedemo primus objiceret.* Quid ergo? Accipe hunc locum ita, ut dicat Chremes, se velle Menedemum *amplius* fuisse invitatum, quam erat factum. Nam cum ille recusasset venire, destiterat statim Chremes ulteriore invitatione. Proinde additur, *Atque etiam nunc tempus est*, non simpliciter invitandi, quod jam factum erat, sed denuo et *amplius*. Porro *ut nobiscum esset hodie*, intellige eodem modo, quo illa, *hodie apud me sis volo.* Sed et sic accipienda puto, quæ perperam, hoc non animadverso, separantur et distinguuntur Eun. IV. 5. 24. *Itaque ut ne viderem, misera huc effugi foras. Quæ futura exempla dicunt in eum indigna?* Ita editur et distinguitur. At Ego conjunxerim omnia, et sine interrogatione retulerim *exempla indigna, quæ dicunt in eum futura*, ad verbum *viderem*, ad quod ceteroqui, nihil est aliud, quod referatur. Maxime autem adhæserunt viri docti ad Adelp. V. 7. 19. DE. *Syre, cessas ire ac facere?* SY. *quid ago?* DE. *Dirue Tu illas, abi et traduce.* Sic ineptissime et sine ullo sensu distinguitur in Batavica Variorum Editione. Rectius Faernus et Heinsius, *Dirue. Tu illas abi et traduce.* Sed tamen sollicitat hæc Guietus, solita sibi conjectandi audacia, legendum pronuncians, *Abi tu Geta et traduce:* quamvis nihil ista pertineant ad Getam, ac Demea alloquatur his verbis Æschinum, cui et antea v. 12. dixerat, *hac transfer* scil. sponsam, *unam fac domum, TRADUCE et matrem et familiam omnem ad nos.* Secutus est tamen novissime Guietum Auctor Criticæ P. III. Sect. I. cap. 9. §. jubens, *Lege: Tu (Geta, nimirum) illac abi, et traduce.* Addit,

Sæpe velut qui currebat fugiens hostem, id est, currebat velut fugiens hostem: et Satyr. 1. *At hunc liberta secari Divisit medium fortissima Tyndaridarum*;

Vult Getam quam brevissima via domum ire, ne mora ulla sit. Quasi scilicet, interea dum maceria diruebatur, Geta non potuisset per plateam citius domum ire, quæ erat in proximo, quam si exspectaret, usque dum diruta esset illa maceria; et quasi *illac*, seu per eam dirutam, Getæ omnino eundum fuisset potius, quam per plateam. Unica tantæ conjecturæ est Causa quod τὸ *illas* ceteroqui referendum sit ad *traduce*, a quo separatum est, *quam trajectionem* (ait Clericus) *verborum nemo ferat in Comico æque terso, ac Terentius est*: et quæ *certe Dithyrambici sit Poëtæ, non Terentii.* At Terentii quoque eam esse, tot jam exempla abunde potuerunt probare. Sed et sic plane Plautus inter *serva hunc senem* interponit itidem aliud verbum et quidem Neutrum, Mercat. V. 4. 35. *Euthyche, sed oro, sodalis ejus es, serva, et subveni, hunc senem, para me clientem*, ubi male itidem punctum post *Subveni* positum est. Adde jam similem separationem, et alterius constructionis, et quidem integri sensus, interpositionem, ex Hec. prol. II. 25. *Quum primum eam agere cœpi, pugilum gloria, Funambuli eodem accessit exspectatio, Comitum conventus, strepitus, clamor mulierum, Fecerunt, ut ante tempus exirem foras.* Ubi *pugilum gloria* referendum est omnino cum reliquis Nominativis ad verbum *Fecerunt*, licet ab eo sit separatum per integram sententiam de *Funambulo*, quæ alterius est constructionis. Quid faciemus jam Sallustio? Qui in Catil. cap. 16. *Sed juventutem multis modis mala facinora edocebat, ex illis testes signatoresque falsos commodare, fidem, fortunas, pericula, vilia habere. Post ubi eorum famam atque pudorem attriverat, majora alia imperabat.* In quibus *habere* pendet a verbo *edocebat*, ad quod difficulter referas *commodare*, quod pro *commodabat* videtur positum. Et ita in Jug. cap. 17. ubi omnia Africæ in Nominativo memorat, *Mare sævum, ager frugum fertilis, etc. genus hominum salubri corpore; plerosque senectus dissolvit, nisi qui ferro aut bestiis interiere. Nam morbus haud facile quenquam superat. Ad hoc malefici generis plurima animalia*, scil. *ibi sunt*. Postrema hæc vel *addita a sciolis*, vel *transposita* censet Gruterus. Nec minus ineptit Glareanus; quum ejusdem illa sint constructionis, cujus superiora, a quibus tamen longiore ista *Hominum* commemoratione sunt separata. Sic cap. 21. *Legati in Africam maturantes veniunt, eo magis, quod Romæ, etc. de prælio facto audiebatur. Sed is rumor clemens erat. Quorum* (legatorum) *Jugurtha oratione accepta*, etc. Multa enim et istic sunt interposita. Similiter vero apud Græcos. Ael. Var. Hist. I. 15. ὁ ἄῤῥην ἐμπτύει τοῖς νεοττοῖς, ἀπελαύνων αὐτῶν τὸν φθόνον, ἵνα μὴ βασκανθῶσι, δι' ἄσσα τοῦτο. Varie sollicitant et emendare aggrediuntur hunc locum Interpretes, ut in notis eorum videre est. Sed nihil omnino mutandum, ut ad eum locum ostendi, ubi plura hujus Synchyseos exempla attuli. Decepit eos, quod non animadverterunt, referenda posteriora ad τὸ ἀπελαύνων. Scilicet Masculus inspuit pullis, abigens per illud ipsum ab iis invidiam, etc. Similiter cap. 24. ὢν ὤν, οἷα εἰκός, πολέμιος τῷ Ἡρακλεῖ ὁ Λεπρέας, ἐκ τῆς τοιαύτης συμβουλῆς. Construe

dorum; ordo: (4) liberta fortissima divisit hunc medium securi Tyndaridarum: quem locum ego nostris temporibus ex Sophoclis Electra primus animadverti: et Satyr. 4. *At veluti te Judæi, cogemus in hanc concedere turbam*, id est, *cogemus te, veluti Judæi*; subaudi *cogunt*.

(5) *Anacoluthon*, id est, Inconsequens, proxime accedit ad Solœcismum; sed magis Rhetorum est. Terent. Eunuch. *Cur ego in his te conspicor regionibus? Th. vobis fretus.* Cicero pro Mur. *Prætor interea, ne pulchrum se ac beatum putaret, atque aliquid ipse sua sponte loqueretur, ei quoque carmen compositum est.* Terentius Hecyr. *Nam omnes nos, quibus est alicunde aliquis objectus labor, omne,*

οἷα εἰκὸς ἐκ τῆς τοιαύτης συμβουλῆς. Sic in Actis V. 38. 39. ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ἐάσατε αὐτούς, ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ αὕτη, ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται, εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστιν οὐ δύνασθε καταλῦσαι αὐτὸ μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. Refer hic τὸ μήποτε cum Pricæo ad ἐάσατε αὐτούς.

(4) *Liberta fortissima.*] At vide istic Torrentium. Locus est Sat. I. 1. 100.

(5) *Anacoluthon.*] Sic Plaut. Pœn. III. 3. 46. *Tu, si te Dii amant, agere tuam rem occasio est.* III. 5. 24. *Hi, qui illum dudum conciliaverunt mihi Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum uritur, Me esse hos trecentos Philippos facturum lucri.* Rud. II. 7. 14. *Ille qui consulte, docte, atque astute cavet, diutine uti bene licet partum bene.* V. 2. 4. *Illic scelestus liber est, ego qui in mari prehendi rete atque excepi viduium, dare ei negatis quicquam?* Cic. de Offic. III. 26. *Utile videbitur Ulyssi, ut quidem Tragici prodiderunt, nam apud Homerum nulla talis de Ulysse suspicio est: sed insimulant eum Tragœdiæ, simulatione insaniæ militiam subterfugere voluisse.* Aberravit hic Cicero manifeste ab ea elocutione, qua cœperat, nec enim eadem constructione persequitur exponere, quid *utile* fuerit *Ulyssi*. At quod Sanctius ex Cicerone pro Mur. adfert, in eo nullum est Anacoluthon. Delendum modo comma post *interea*. Hirtius B. Afric. cap. 25. *Dum hæc ita fierent, Rex Juba, cognitis Cæsaris difficultatibus copiarumque paucitate, non est visum dari spatium convalescendi, augendarumque ejus opum.* Sall. Jug. cap. 1. *Sin animus captus pravis cupidinibus ad voluptates corporis pessundatus est, perniciosa libidine paulisper usus, ubi per socordiam vires, tempus, ingenium diffluxere, naturæ infirmitas accusatur.* In his quoque non videntur respondere τὸ *usus* postrema. Davisius refert huc quoque Cæsaris locum. B. Gall. I. 18. *Reperiebat etiam Cæsar inquirendo, quod prælium equestre adversum paucis ante diebus esset factum, initium ejus fugæ a Dumnorige atque ejus equitibus factum esse.* At nullum hic Anacoluthon constituerim, sed potius Ellipsin vocis *prælium*, seu *in prælium*. Nam absolute quoque dicitur *inquirere aliquid*. Ci-

T 1

quod est interea tempus, priusquam id rescitum est, lucro est. Donatus hic aliquid deesse affirmat; (6) mihi videtur deesse κατὰ, id est, *circa.*

CAP. XII.

De Hellenismo, sive Antiptosi.

HELLENISMUM, sive Græcam constructionem, nominamus, quoties auctores sic græcissant, ut latina norma defendi nequeant. *Hellenismum* in infinita genera deducit Linacer; nos tantum *Antiptosin* persequemur, quum hæc sola Latinos canones excedere videatur.

Antiptosi Grammaticorum nihil imperitius, quum doceant, quemvis casum pro alio posse poni; ut, *venit in mentem illius diei*, pro ille dies. Quod figmentum si esset verum, magna nos solicitudine liberaret: frustra enim quæreremus, quem casum verba regerent.

Græci non raro e duobus casibus, si se mutuo respiciant, alterum tantum regunt, alterum illi adjungunt, ita ut alter ab altero trahatur; ut, (1) περὶ

cero de Offic. I. 4. *Omnia, quæ ad vivendum sunt necessaria, inquirat et paret.* Et Elliptice, ut hic, ita fere apud Tacit. Ann. XIV. 22. *Igitur quasi depulso jam Nerone, quisnam deligeretur, inquirebant.* Sed simplicissimum videtur, particulam *quod* accipere positam, ut solet, pro *propterea quod*: nam idcirco *inquirebat, quod prælium esset*, etc. Frequentissime autem anacolutha prioribus similia occurrunt apud Græcos, quæ, ne longior sim, afferre nunc supersedeo: Vide me ad Aelianum Var. Hist. II. 11. et Clericum Arte Crit. P. 2. Sect. I. cap. 10. §. 10, etc.

(6) *Mihi videtur deesse* κατ.] Non adsurde. Sic forte Plaut. Bacchid. II. 2. 36. *Etiam Epidicum, quam ego fabulam æque ac me ipsum amo, Nullam æque invitus specto, si agit Pellio.* Expone, *etiam Epidicum, immo nullam æque, invitus.* Vel etiam, quod ad, κατ' *Epidicum ipsam, nullam*, etc. Rud. IV. 3. 23. *Vidulum istum, cujus ille est, novi hominem.* Manifesto pro, *quod ad vidulum istum*, etc. Men. II. 2. 27. *Nummum istum, quem mihi dudum pollicitus dare, jubeas porculum afferri tibi.* Sensus est, vel, *quod ad nummum istum, quem, etc. jubeas eo porculum*, etc. Vel *Nummo isto, quem istum nummum mihi pollicitus, jubeas tibi afferre porculum.* Vide et supra Notas ad II. 5. n. 5. pag. 186. 187. et ad II. 9. pag. 202.

(1) Περὶ λόγων, ὧν ἔλεξε.] Sic videtur in Actor. Ap. XXVI. 22.

λόγων, ὧν ἔλεξα, id est, *de verbis, quibus dixi*, pro, *quæ*: χρῶμαι, οἷς ἔχω βιβλίοις, id est, *utor, quibus habeo libris*, pro, *quos*. Huc potest referri illud ex Pandectis libro 3o. tit. I. leg. 114. §. *Divi Severus, et Antoninus rescripserunt, eos, qui*, etc. (2) Lego, *ii qui*, pro eorum qui, Exodi cap. 2. Ἐπὶ τῆς γῆς ἀγαθῆς, ἧς κύριος ὁ θεός σου δίδωσί σοι, id est, *In solo terræ bonæ, cujus Dominus dabit tibi*, pro, *quam*. Et Lucæ cap. 1. Καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ, ὅρκον, ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραάμ, id est, *ut memor esset testamenti sui sancti, jusjurandum quod juravit ad Abraham*, pro, *jurisjurandi, quod*: Lucæ cap. 21. εἶπε, ταῦτα, ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι, ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ. id est, *Dixit, Hæc quæ videtis*:

τὸς λέγων αὐτοῖς προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι καὶ Μωσῆς. Anton. Liber. fab. 12. τῇ ἰδίᾳ, ἣ ἐφόρει. Aelian. Var. Hist. II. 10. ὑπὲρ ἐκείνων, ὧν ἔλεγε. XIV. 32. Καὶ εὑρὼν τὴν οὐσίαν πλείω ἧς ἀπέλιπε: ubi æque, ac in loco Actorum, prior casus quem alter sequitur, per Ellipsin est omissus. Utrobique enim desideratur Pronomen Demonstrativum in Genitivo, τούτων, et ταύτης quibus respondent ὧν, et ἧς Vide me etiam ad Ael. IX. 4. 5.

(2) *Lego ii qui.*] Immo vero referri potest hoc exemplum ad Anacoluthon, æque ac quæ istic notata sunt, maxime nota 6. Vel si quid mutandum, lege cum Glossa, *Eor, qui*, h. e. *Eorum*. Locus enim integer sic se habet *rescripserunt, eos, qui testamento quid vetant alienari, nec causam exprimunt, etc. nullius momenti esse scripturam*. Huc autem pertinent, quæ relativum habent positum, non in eo casu, quem requirebat verbum, cui jungitur, sed in eo, quo positum fuit Substantivum, ad quod refertur, ut λόγων ὧν ἤκουσας. E contrario alienum ab hoc loco est, quod Auctor adfert ex Lucæ cap. 21. referendumque et illud ad Anacoluthon. Similiter et Lucæ cap. 1. hinc excludo, nisi, ut hic locum habeat, legendum sit cum et ex Theophylacto, ὅρκου, οὗ. Ceteroqui si vulgatam nunc lectionem volumus tueri, refero ad Ellipsin præpos. κατὰ ut ὅμοιον illic sit positum pro καθ' ὅμοιον Ex Latinis Sanctianis duo priora sola sunt hujus loci et generis. Quibus adde Sallust. Histor. I. in oratione Philippi. *Non pro sua, aut, quorum simulat, injuria*, h. e. aut pro eorum injuria, quos *simulat*, h. e. prætexit. Gell. II. 26. *In iis coloribus, quibus modo dixisti, denominandis*. Cic. Famil. II. 15. *Cum, in quo accusabar, culpa vacarem, in quo autem desiderare te significabas meas literas, præ te ferres studium*, etc. Hic. ὁ *in quo* ortum inde, quod in priore constructionis ordine identidem præmittitur, licet per Ellipsin suppressum, *in eo*. Pertinet huc etiam usitata illa locutio, *non quo*, Terentius prol. Eun. v. 28. *non quo furtum facere studuerit*. Et plenius I. 2. 16. *Non pol quo quenquam plus amem aut plus diligam, eo feci*. Nempe *quo* ponitur hoc casu, quia refertur ad

venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, pro, *ex his*, vel *horum*. Demosthenes, ἐκ τοῦ ἐπιστολῶν τοῦ ἐκείνου μαθέσθαι, ὃν εἰς Πελοπόννησον ἔπεμψε, id est, *ex epistolis ejus cognoscetis, quibus in Peloponnesum misit*, pro, *quas*. Lucejus ad Ciceronem lib. 5. epist. *Quum scribas, et aliquid agas eorum, quorum consuevisti*, pro, *quæ*. « [Livius 1. » *Raptim quibus quisque poterat, elatis exibant*: » ibid. *Mitteret cum imperio, quem ipsi videretur*, » (3) pro, *eum qui*. Cic. *Consulibus Senatus permisit, ut his rebus legem, quam ipsis videretur, dicerent.*] » (4) Plaut. Curc. *Sed istum, quem*

go. Sall. Catil. 34. *Massiliam in exilium proficisci, non quo sibi tanti sceleris conscius esset, sed uti Resp. quieta foret.* Cicero Famil. II. 5. *Non quo verear*; etc. Et sic alibi passim. Pene tamen crediderim, etiam hasce locutiones ortas primitus ex Ellipsi, qua tamen non animadversa a posteris, factum fuerit, ut sæpe eas ad exemplum aliorum adhiberent, sed perperam eo modo. quo nulla statui potest Ellipsis. Nam apud Ciceronem cum dicitur, *Aliquid ages eorum, quorum consuevisti*, possis et debeas supplere, *agere aliquid*. Apud Sallustium, *aut quorum simulat injuria*, suppleas licet, *aut pro injuria eorum, pro quorum injuria simulat se arma cepisse.* Apud Livium *raptim quibus quisque poterat elatis, exibant*, non absurde item suppleas, vel explices, *quibus elatis quisque poterat exire*. Confer quæ proxima dicuntur Nota. Sed tamen quia non semper ita liquido res procedit, putem posteriores Græcorum Latinorumque Ellipticam hanc locutionem corrupisse, vel aliter, quam oportuerit, protulisse. Adde his, quæ mox Sanctius pag. 731. profert, veluti *Mantinæ: Putres, Equina quales ubera*, pro *qualia*.

(3) *Pro, Eum qui.*] Minime gentium. Ellipsis in his est, quæ verbum semel positum repeti jubet, hoc sensu, *eum, quem ipsi mittere videretur.* Similiter in eo, quod continuo sequitur, *quam ipsis videretur*, supple *dicere*. Miror Scioppium credidisse aliquid insoliti et peregrini in his inesse, cum passim ita loquantur veteres. Cic. Famil. XIII. 10. *Si me tanti facis, quanti Varro existimat.* h. e. quanti Te facere me, Varro existimat. I. 9. *Magnus animorum motus factus est, cum illorum, quorum oportuit, tum*, etc. Intellige, quorum animorum motum fieri oportuit. De Offic. I. 31. *Ajax, quo animo traditur, millies mortem oppetere maluisset.* Expone, Ajax præditus eo animo, quo animo præditus fuisse traditur. II. 22. *Ne illam quidem consequuntur, quam putant, gratiam*, scil. se consecuturos. Tacitus Ann. XII. 7. *Cuncta Feminæ obediebant, non per lasciviam, ut Messalina, rebus Romanis illudenti*, h. e. ut Messalina rebus Rom. illuserat. Gellius IX. 4. *Vestigia pedum habentes retro porrecta, non, ut ceterorum hominum, prospectantia*, h. e. ut prospectant vestigia ceterorum hominum.

(4) *Plaut. Curcul.*] Hujusmodi loca attulimus, et aliter explicuimus supra ad pag. 186. 187.

quæris, *ego sum:* idem Amph. *Naucratem*, *quem convenire volui*, *in navi non erat*: idem Aul. *Pici divitiis*, *qui aureos montes colunt*, *ego solus supero.* (5) alii emendarunt *Picos.* ibid. *Quasi pueri*, *qui nare discunt*, *scirpea inducitur ratis :* quidam legunt *pueris.* Horat. 1. Serm. *Occurrunt animæ*, (6) *quales nec candidiores terra tulit*, pro, *qualibus :* quod non intellexit Lambinus. Idem epod. 5. *Nardo perunctum*, *quale non perfectius meæ laboraverunt manus*, pro, *quali :* hoc quoque ignoravit Lambinus. Hujus generis sunt illa, (7) *Non vacat mihi esse securo.* Martialis, *Nobis non licet esse tam disertis*, pro, *disertos :* « [sicut Cic. *Civi Romano licet esse Gaditanum.*] »

Trahitur etiam casus inter duo verba, a non suo verbo. [Vide me ad.] Plaut. Amph. *Atque ego te faciam*, *ut miser sis* : idem Pseud. *Satis si hanc hodie mulierem efficio*, *ut tua sit :* ibid. *Eia*, *scimus nos quidem te*, *qualis sis :* idem Aulul. *Sed servum meum Strophilum miror*, *ubi sit :* ibid. *Nimis hercle illam corvum ad me veniat*, *velim.* Cic. Q. Frat. *Hæc me*, *ut confidam*, *faciunt.* Terent. Adelph. *Illum*, *ut vivat*, *optant*, pro, optant ut ille vivat : idem Phorm. *Metuo lenonem*, *nequid suo suat capiti*, pro, *Metuo*, *ne leno suat ;* idem Eunuch. *Hanc metui*, *ne me criminaretur tibi :* ibid. *Metuo fratrem*, *ne intus siet*, pro, *frater* : nam sequitur,

et 201. denique et superiori capite ad *Anacoluthon*, not. 6.

(5) *Alii emendarunt*, *picos.*] Ego potius id referrem ad Synchysin, et construerem hoc modo : *Ego solus divitiis supero picos*, *qui pici aureos montes colunt.* Vide supra Sanctium, ubi agit de *Synchysi*, nec minus confusi ordinis loca ex Horatio adfert. Simul autem et hoc et sequens exemplum refero quoque ad Ellipsin, per quam Substantivum nomen Ante Relativum Pronomen supprimitur, at Cum eo exprimitur : ut sensus sit posteriori, *quasi* pueris, *qui pueri nare discunt.* De qua Ellipsi vide supra II. 9. pag. 201. et quæ ibi notata.

(6) *Quales nec candidiores.*] Sensus videtur esse et constructio : *tales*, *quales alios*, *neutiquam candidiores his*, *unquam terra tulit.* Sic mox, *Quale meæ manus laborarunt nunquam perfectius eo*, *quod nunc laborarunt.*

(7) *Non vacat mihi esse securo.*] Vide supra II. 6. 2. pag. 191. ac Vossium de Construc. cap. 20.

Pater autem ne rure redierit: idem Heaut. *Atque istud, quicquid est, fac me, ut sciam.*

Trahitur etiam per Hellenismum genus a genere; ut si dicas, *vide templum*; *quale est mons*, pro, *qualis*. Hor. Epod. 8. *Sed incitat me pectus, et mamma putres, equina quales ubera*, id est, *qualia*: (8) unde illa trita, *est stella, qui Mars dicitur*: *Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur.* Virgil. *Saxum antiquum, ingens, campo qui forte jacebat Limes agro positus.* Hæc enim Græca sunt.

Cupio esse clemens, Laboras videri doctus, ita tritus est Hellenismus, ut Grammatici Latini regulam constituerint, quam non intelligunt. Regula vera est, ut semper post hujusmodi infinita sequatur accusativus; ut, *cupio dici doctum.* Ratio est, quia semper accusativus præcedit expressus, aut subintellectus. Sed quia Græci non raro ante infinitum collocant nominativum, inde factum est, ut nominativus sequatur. Græce dicitur, *Ajunt rex hoc fecisse; dicunt tu esse dives*: unde Latini dicunt, *Vis videri probus*, quasi integrum esset, *Tu vis videri tu esse probus.* Hoc autem Græce dictum esse, Budæus in Commentariis, Muretus in Catullum, Lambinus in 2.

(8) *Unde illa trita.*] Diversa sunt hæc a superioribus, sed tamen vel sic ad Græcismum recte referuntur. Plura ejus generis vide apud Voss. de Construct. cap. 55. Adde iis hoc Ennii apud Festum in *Sublime*; *Aspice hoc sublime candens, quem vocant omnes Jovem.* Sall. Jug. 78. *Occupavere ea loca, quæ proximum Carthaginem Numidia appellatur*: sed forte leg. istic *appellantur*, ut constructio sit, *quæ loca proxima Carthaginem appellantur Numidia.* Cap. 75. *Ex flumine, quam proximam esse aquam oppido diximus.* Orat. adv. Sallust. *Si fuerim in Rep. vigilans, quam tu proscriptionem vocas.* Referam quoque huc pronomina demonstrativa, sensu id, quod præcessit, respicientia, sed constructione id, quod sequitur. Sall. Catil. 7. *Eas divitias, eam bonam famam, magnamque nobilitatem putabant.* h. e. ea, quæ memoravi, putabant esse *divitias, bonam famam*, etc. Male Ciacconius et Fulv. Ursinus *ea* præferunt, rectius faciente Rivio, qui scripturam codicum tuetur. Liv. I. 57. *Eaque ipsa causa belli fuit*, pro, id ipsum. Plaut. Pœn. V. 84. *Nunc quod boni mihi Dii dant, vobis, vestræque matri, eas est æquum nos Diis gratias agere sempiternas; Eas gratias* pro, gratias ejus boni nomine. Plura hujus generis congessi in Animadversionibus

Od. Horatii adnotarunt. Sed nemo Græcam phrasin melius expressit, quam Ovid. in Fastis.

(9) *Seu genus Adrasti, seu furtis aptus Ulysses,*
Seu pius Æneas, eripuisse ferunt.

Sed nihil avidius arripuere Latini, quam Atticismum illum, ubi κατὰ subauditur; ut, *fractus membra; cætera Grajus; albus dentes; panditur artus; purgor bilem; posco te pacem; doceo te artes; doceris artes; multa sese incusans; latus ulnas duas; abfuit totum mensem; pendit libras centum.* De quibus formis in Ellipsi præpositionis Κατὰ.

Præpositio Ἐκ, quæ genitivum regit, ita passim desideratur apud Græcos, ut multi apud eos crediderint, verba aliqua genitivum regere: dicunt enim, *Imperti me divitiarum: arripuit illum pedis: gustavit mellis: audivit musicæ:* et multa hujusmodi. Sed quis est tam hebes, qui non videat, illa Horatiana (10) excedere Grammaticos Latinos canones?

Historicis cap. 2. Denique huc refero etiam Participia passiva, genere vel numero cum posteriore Substantivo convenientia, sensu cum priore. Liv. I. 35. *Loca illa sunt appellati fori.* Qualia occurrunt etiam Vocativis addita, Veluti, *Lectule deliciis facte beate meis.* Vide supra lib. II. cap. 6. pag. 191.

(9) *Seu genus Adrasti.*] Locus ille Fastor. VI. 433. aliter est editus à Magni Nominis Critico, Nicol. Heinsio, scil. *eripuisse datur.* Certe non putem, vel ita locutum Ovidium, vel ita construenda ejus verba, ut vult Sanctius. Nam si maxime ista sic essent ab Ovidio profecta, aliter tamen ordinanda et explicanda censerem. Nempe, sive eripuerit Genus Adrasti, sive Ulysses, sive Æneas, aliquem certe ex iis eripuisse illam Trojæ ferunt. Ceterum pro hoc disticho aliud in istius locutionis probationem adferam ex eodem libro v. 123. *Tunc mihi post sacras monstratur Junius Idus, Utilis et nuptis, utilis esse viris.* Et Trist. II. 10. *Acceptum refero versibus esse nocens.* Terent. Andr. IV. 5. 3. *Quæ sese inhoneste optavit parere hic divitias Potius, quam in patria honeste pauper vivere.* Adde et quæ Laur. Valla habet Eleg. III. 23. et Ursinus Instit. Tom. II. p. 379. et quos ille istic citavit. De usu hujus locutionis apud Græcos vide etiam, quæ notavi ad Aelian. XIII. 20. et 43.

(10) *Excedere Grammaticos Latinos canones.*] Non excedere patet ex observatione Ellipseon Latinis usitatarum. Sed jam satis superque errare Auctorem, quum putat in his desiderari Græcam præpos. demonstravimu supra lib. II. c. 3. pag. 165, 166, etc.

Abstine irarum, calidæque rixæ; Desine mollium querelarum; Agrestium regnavit populorum; Lassus maris, et viarum, militiæque; Patiens pulveris, atque solis; Integer vitæ, scelerisque purus; Nec medici credis, nec curatoris egere. Sic illa trita: *curarum plenus: implentur veteris Bacchi; securus amorum; vacuus laborum;* « [*dives ægri; frugum,* » *pabulique lætus ager;*] deest, ἐκ, id est, de: nullum enim nomen adjectivum, aut verbum, Græce aut Latine regit genitivum. (11) Huc etiam illa referuntur: *ubique gentium; nusquam locorum; huc viciniæ; pridie, et postridie ludorum.*

CAP. XIII.

De Ellipsi præpositionis Κατὰ, *id est*, Juxta, *vel* Secundum, *vel* Per.

ASSERUNT Grammatici, multa esse Verba, quæ duos possint regere accusativos. Hoc est falsissimum: nam in altero eorum deest præpositio Græca κατὰ, id est, *Per*, vel *In*, vel *Juxta*; quæ in verbis activis, et passivis, et participiis, et adjectivis nominibus, solet suppleri, ut, *Posco te pacem, frangitur membra, fractus membra, cætera Grajus, albus dentes.* « [Horat. *Docte sermones* » *utriusque linguæ.*] » Solet item intelligi non raro temporis et aliarum rerum mensuris; ut, *Totum diem dormire: vixit annos centum: patet janua tres ulnas: pendit aries libras triginta*; de quibus sigillatim disseramus.

Ac primum illud verissimum præmittamus oportet,

(11) *Huc etiam illa referuntur.*] Immo etiam hæc Latina dicuntur Ellipsi et Constructione. In priorbus intellige *Negotium. Ubique gentium* idem est, ac *ubique in negotio gentium*, vel *in numero gentium.* Vide de istis Voss. de Construct. c. 64. *Pridie ludorum* dicitur pro *die pri*, vel *pris, ante diem ludorum*, ut *postridie* pro *die posteri post diem ludorum.* Jam *die posteri* dicitur plane, ut *die crastini.* Vide supra ad pag. 152. Sed et ita *Meridies*, pro *dies meri Solis*, h. e. integri, solidi.

quod et doctissime admonuit Thomas Linacer, nullum in republica literaria esse Adverbium, quod faciem Nominis habere videatur; ut, *multum*, *paulum*, *plus*, *plurimum*, *melius*, *pejus*, *nihil aliquid*, *id*, *quid* et similia. Nam *docte*, *sancte*, *modo*, *profecto*, *præterea*, *interea*, (1) quum adverbia sunt, in quantitate ultimæ syllabæ a suis primigeniis variant: at *melius*, *pejus*, *doctius*, *facile*, *breve*, nunquam erunt adverbia, se accusativi adjectivorum, in quibus deest κατὰ, et substantivum *negotium*. Vide Ellipsin. Horat. 2. epist. *Quinetiam canet indoctum, sed dulce bibenti.*

Porro præpositio κατὰ subintellecta tantum leporis apud Græcos obtinuit, ut vix reperiatur apposita: sed accipe nihilominus aliqua testimonia. Quod Aristophanes dicit, Γνώμην ἐμὴν, Plato solet dicere, teste Budæo in comment. Κατὰ τὴν ἐμὴν, id est, juxta meam sententiam: et Homerica illa clausula est frequentissima, Κατὰ φρένας, καὶ κατὰ θυμὸν, id est, *ut mea mens, et animus est*, aut, *secundum meam mentem, et animum*. Quum dicis, *urbs partim capta, partim incensa*, deest κατὰ, et (2) *Partim* accusativus est a recto antiquo *Partis*. Ovidius 11. Metamorph. *Partem damnatur in unam*; Græci

(1) *Quum adverbia sunt.*] Revera etiam quatuor posterioria ab natura et origine sua sunt Nomina. Quod autem ultima eorum Syllaba in metro producitur vel corripitur, contra quam oportebat secundum analogiam, id abusum quendam prodit. Vide supra cap. 4. in Ellipsi ad Vocem *Judicio.*

(2) *Partim Accusativus est.*] Hinc sæpe respondet τῷ *Alias*, Gell. II. 22 *Legebatur Historia partim Græcæ linguæ, alias Latinæ.* Sed et sæpissime construitur, prorsus ut Substantivum Nomen. Sall. in fragm. *Quorum malorum alia toleravi, partim repuli*, Post repuli adde. Livius XXIII. 11. *Brutios, Apulosque, partim Samnitium Lucanorumque, defecisse ad Pœno*. Corn. Nepos. Attico cap. 7. *quorum partim invitissimi castra sunt secuti.* Vide Vossium de Construct. cap. 64. et Gronov. Observ. III. 2. Davisius ad Cæsarem B: Gall. I. 49. sic quoque accipit vocem *Numerum* in his verbis: *Eo circiter hominum numerum XVI. millia expedita misit.* Exponit enim, *quod ad numerum*, ut adeo construxerit illa, *XVI. millia hominum, quod ad numerum.* Sed quid opus tam dura et insolita comminisci, quum res sit planissima per Appositionem satis usitatam, *misit hominum numerum, XVI. millia.*

dicunt, τὰ κατὰ μέρος. Aristoteles libro 1. Rhetor. ἔστι δὲ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία, τὸν ἀριθμὸν, id est, *Sunt tria Rhetorices genera numerum.* Porphyrius cap. de Specie, Πρῶτον μὲν εἶδος ἀξίους τυραννίδος, id est, *Primum quidem speciem, dignos imperio,* ubi bis deest κατὰ, ut sit, *circa primum*, et, *circa speciem :* nam sic legendus est locus. At vero ubi suppletur κατὰ, teste eodem Budæo, ex innumeris accipe nonnulla. Theocritus, Ἀλγῶ τὰν κεφαλὰν, *doleo caput.* Plato sæpe, τὸ ἐμὸν, et τὸ ἐμὸν πρᾶγμα, pro, τὰ κατὰ ἐμὲ, *pro eo quod ad me attinet :* idem 2. de Repub. diserte explicuit duos accusativos, Ταῦτα δὴ καὶ ταῦτα ἐγκωμιάζουσι δικαιοσύνην, *hæc et similia ipsi laudant Justitiam.* Apertius etiam Theognis, Αἰσχρὰ δέ μ' οὐκ ἐθέλοντα βίῃ, καὶ πολλὰ διδάσκεις, *turpia autem me nolentem, et invitum, multa doces.* Æschines, Τένεθε δή μοι μικρὸν χρόνον τὴν διάνοιαν, *Adeste nunc mihi mentem exiguum temporis;* hic bis deest κατὰ. Synesius, Ταῦτα θεὸν, ταῦτα ἀνθρώπους μαρτύρομαι, *hæc Deum, hæc homines testor.* Multa alia, si voles, apud Budæum leges : ex quibus velim elicias, nullum omnino esse Verbum, quod hujusmodi accusativum, cum κατὰ, non possit habere. Unde activa omnia [Vide me supra II. 5. 7.] duos accusativos habebunt ; et reliqua, ut passiva, et substantiva, unum, Terent. Eunuch. *Ecquid nos amas de fidicina isthac? Th. Plurimum merito tuo.* Plaut. Amphit. *Nunc jam hoc animum, quæ loquar, advertite,* (3) id est, circa ea, ibid. *Hæc heri immodestia cogit me*, id est, circa hæc. Cic. lib. 13. Famil. *Literæ, non quæ te aliquid juberent, sed commendatitiæ.* Plaut. Aulul. *Cœpi observare, ecquid majorem mihi filius honorem haberet.* Terentius Phorm.

(3) *Id est, circa ea.*] Possis et hoc modo exponere, *Advertite animum huic rei negotiorum, quæ loquar.* Vel brevius, *advertite animum ad hæc*, immo etiam, *advertite ad hæc animum.* Certe in eo, quod sequitur, sensus est, *Immodestia heri cogit me hæc facere.* Ceterum duo Accusativi, quorum alter per Præpos. κατὰ est explicandus, sæpe Verbis junguntur. Vide supra II. 5. 6. pag. 185. 186.

Nequid plus minusve faxit, quod nos postea pœniteat, id est, circa. Cic. l. 1. epist. 9. *Nostram vicem ultus est ipse sese.* Terent. Phorm. *Argentum, quod habes, condonamus te:* Idem Eunuch. *Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur*, ubi imperiti legunt, *condonabuntur:* Idem, *Neque se id pigere.* Statius 10. Thebaid. *Quæ te leges præceptaque belli Erudiit genetrix.* Cicero 6. epist. *Quum ignoverit omnibus, qui multa deos venerati sunt contra ejus salutem.* Virgil. Georg. *Multa gemens ignominiam, plagasque superbi Victoris:* quo in loco, *multa*, pro *multum*, accipiunt imperiti, idque, si diis placet, adverbialiter utrumque. Audi etiam in passiva quomodo græcissent Latini. Virgil. 6. Æneid. *Nec magis incepto vultum sermone movetur, Quam si*, etc. Æneid. 4. *Expleri mentem nequit*: Æneid. 5. *Flavaque caput nectentur oliva.* Ovid. 2. Metamorph. *Partes quascunque sedendo flectitur:* idem 2. Fast. *Carpitur attonitos sensus*: idem, *Asper equus duris contunditur ora lupatis*: « [Idem 10. Metamorph.
» *Induiturque aures lente gradientis aselli.* Plaut.
» Rud. *Hoc quod induta sum, sunt meæ opes oppido.*] »
Horat in Arte, *Qui purgor bilem.* Idem, *Agrestem Cyclopa movetur.* Statius lib. 9. Theb. *Figitur ora Lamus.* Tacitus lib. 21. *Neque quicquam prius imbuuntur, quam contemnere deos.* Idem lib. 3. *Sane gravaretur aspectum civium senex imperator.* Idem lib. 18. *Uxorem quoque ejus Saloninam, tanquam læsi, gravabantur.* Quinctil. lib. 1. *Quapropter præcipienda sunt optima, quæ si quis gravabitur*, etc. Idem lib. 4. *Quod quum audivit judex, cætera, tanquam supervacua, gravari solet.* Sueton. August. *Ampla et operosa prætoria gravabatur.* « [Plaut.
» Epid. *Ne gravetur, quod velis.* Idem Rud. *Cur*
» *tu aquam gravare, amabo, quam hostis hosti*
» *commodat.*] » Horat. lib. 1. epist. *Quis magna coronari contemnat Olympia?* Expressit illud usitatissimum, ἐστέφθην τὰ ὀλύμπια. Idem Oda 6. libro 3. *Motus doceri gaudet Jonicos Matura virgo*; quod Aristophanicum est in Concion. Τὸν ἀπὸ Ἰωνίας τρόπον

τάλαινα κνησιᾶς, id est, *Misella pruris nunc Jonicum modulum.*

Sed etiam si solem in manibus gestemus, sunt tamen nonnulli ita obcæcati, ut ad hanc clarissimam lucem caligent. Enixeque postulant, sibi tradi testimonia, ubi hæc præpositio ponatur expressa. Iniqui sane, qui velint sibi in lingua Latina ostendi, quod autores, ut minus elegans, soleant subterfugere. Quis ignorat, præpositiones nominibus præponi debere? At vero postquam Latinis auribus dicere semel placuit *mecum*, *tecum*, *secum*, *nobiscum*, *vobiscum*, jam nemo dicere audebit, *cum me*, *cum te*, etc. Sed tamen, ut obstinatis auribus satisfacerem, operam dedi, ut undiquaque, si qua essent, testimonia perscrutarer.

Per pro Κατὰ. Ea sunt hujusmodi. Virg. in Culice, *Pinus hirsuta per artus.* Terent. Eunuc. *Neque scibat, nec per ætatem dicere poterat.* Livius, *Per ea tempora perraræ literæ fuerunt.* Cic. *Per insidias interficere:* idem, *Per legem illam hoc mihi licet.* Persius, *Per me equidem sint omnia protinus alba.* (4) In his omnibus Græci dicerent κατὰ. Hinc patet syntaxis in illis Ciceronis ad Attic. *Amariorem me senectus facit, stomachor omnia:* et ad Marium, *Utrumque lætor, et sine dolore te fuisse, et animo valuisse:* idem, *Stoici, qui de virtutibus disputant, magnam partem in his partiendis occupati sunt:* et 1. Offic. *Maximam autem partem ad injuriam faciendam aggrediuntur nonnulli, ut adipiscantur ea, quæ concupierunt:* et in epist. *Magnam partem consulatus tui abfui:* et in Orator. *Magnam enim partem ex jambis nostra constat oratio.*

Ob, seu Propter, pro Κατὰ. Livius, *Clamor*

(4) *In his omnibus Græci, etc.*] Sed tamen Latini ista per Ellipsin præpositionis non efferrent. Nec enim dicerent, *interfectus insidias*, *Licet hos mihi legem illam.* Sed et sequentia Ellipseos exempla non desiderant Præpositionem *Per*, nisi in his, quando dicitur, *Magnam partem consulatus tui abfui.* Pro iis enim dici potest, *Per magnam partem*, etc. Sed quam intelligemus Latinam Præpositionem in illo Plauti Amphitr. III. 1. 8. *Ut pariat, quod gravida est Viro, et quod Me gravida est?* An *Per*, vel *Ob?*

undique ab solicitis vicem imperatoris militibus sublatus est, « [pro, *Ob vicem*. Curt. 7. *Mæstus* » *non ob suam, sed fratrum vicem, propter ipsum* » *periclitantium.*] » Rursum Liv. *suam quisque vicem officio functus est*. Idem lib. 3. *Ut hoc insigne regium in orbem, suam cujusque vicem, per omnes iret.* « [Cic. *Ipse se nostram vicem ultus est*. Plautus, » *Quis patietur se excruciari meam vicem*, subaudi » *in*. Est autem, *In meam vicem*, idem quod *meo* » *loco*. Sueton. Claudio, *Præsedit nonnunquam* » *spectaculis in Caji vicem.*] » Terent. *Domum ire pergam, ubi plurimum est*. In omnibus his deest κατὰ, id est, *per*.

Ad pro κατὰ. (5) Interdum κατὰ explicatur per Ad. Cic. Attic. lib. 4. epist. penultima, *Dicis, quid mihi hoc monumentum proderit? ad quid laboramus res Romanas?* Idem 6. Verr. *Nam et situ est munito, et ex omni aditu, vel terra, vel mari, præclaro ad aspectum*: idem Curioni, *A te vero bis terve ad summum, et eas perbreveis, accepi*: idem pro Mil. *Quatuor, ad summum quinque, sunt inventi*. Huc referendæ sunt illæ phrases, « [*Abest* » *trium dierum viam*:] » *Pendit aries libras triginta*: *Paries latus decem ulnas*, id est, κατὰ hoc est, *ad*, vel *per*. Varro lib. 3. cap. 5. Rust. *Est lapis a falere pedem et dodrantem altus, ipsum falere ad duos pedes altum a stagno, latum ad quinque*. Lactant. de Phœnice, *Per bis sex ulnas eminet ille locus.*

Circa pro Κατὰ. Quin et ipsa præpositio *Circa*, pro κατὰ, invenitur. Corn. Celsus lib. 7. cap. 15. *Circa singulas heminas*, id est, in singulis heminis.

(5) *Interdum* κατὰ *explicatur per Ad.*] Possunt quidem sæpe et Κατὰ Græcorum, et *Ad* vel *In* Latinorum, promiscue adhiberi: sed tamen, si attendas, diversa est utriusque vis et significatio. Κατὰ adhibetur ad notandam vel Causam, propter quam aliquid fit, vel Quietem et Moram in aliqua re, vel Partem totius, de qua aliquid dicitur. At vero *Ad* et *In* progressum, quousque aliquid fiat, aut Finem homini vel rei propositum, denotant. Sed tamen, ut dixi, promiscue sæpe adhibentur.

Liv. lib. 9. cap. 23. (6) *Nam et circa omnia defecerunt.* Quinctil. in procem. 8. *Præcipue circa partis hujus præcepta elaboravit.* « [Sallust. 2. hist. » *Modestus ad alia omnia, nisi ad dominationem.* » Potuisset dicere, *cætera modestus*, pro, *ad cætera*, » *quantum ad cætera attinet:* nam et *Sanctus alia* » idem Sallustius dixit, teste Servio, Græca locutione, » sicut *Cætera Crajus.*] »

In pro κατὰ. Frequentior usus est præpositionis *In*, pro κατὰ: nam quod passim dicitur *Æternum vale:* et quod Æn. 6. dixit Virgilius, *Sedet æternumque sedebit Infelix Theseus:* alibi expressit, *In æternam clauduntur lumina mortem.* Liv. lib. 4. *In æternum urbe condita, et in immensum crescente.* Virgilius Bucol. *Causando nostros in longum ducis amores.* Livius lib. 39. *Nihil autem speciem fallacius est, quam prava religio.* Ovid. 11. Metam. *Cætera sunt hominis, partem damnatur in unam.* Plin l. 20 c. 36. *Solutus columbarum volatus est in multum velocior.* « [subaudi *res*, id est, multo velocior.] » Plautus Asinar. *Agesis, tu in partem nunc jam hunc delude, atque amplexare hanc*, id est, partim et vicissim, Græce κατὰ μέρος, id est, *in partem.* Horat. 2. Epod. *Quod si pudica mulier in partem juvet domum.* Propert. lib. 4. *Nanus et ipse suos breviter curvatus in artus.* Livius, *Obsidio vix in*

(6) *Nam et circa omnia defecerunt.*] Alienus hic locus, ut in quo τὸ *Circa* adverbialiter ponitur, nec proinde regit τὸ *omnia*, ut videtur voluisse Sanctius. Sic Liv. I. 19. *Omnia circa finitimorum.* I. 44. *Locum, qua murum ducturi erant, certis circa terminis consecrabant.* I. 58. *Cum satis omnia tuta circa viderentur.* Obseq. c. 61. *Romæ, et circa, plurima decussa.* c. 57. *Procellosa tempestate in Capitolio ædes Jovis, et circa, quassatæ.* Corrige ex his Vellejum, ut jam faciendum censuit Doctissimus ille Lipsius, II. 68. *Dum in acie Pharsalica, Africaque de summa rerum Cæsar dimicat, M. Cœlius*, etc. Etenim diversis annis in Thessalia, ubi Pharsalos, et in Africa dimicavit Cæsar, nec quum in Africa dimicavit, accidit illud, quod de Cœlio refert Vellejus, sed antea. Lege itaque cum Lipsio *circaque* pro *Africaque*. Nam illo Pharsalici prælii anno variis in locis bellum gessit Cæsar, in Epiro, Macedonia, Ægypto, Asia. Sic apud Sueton. Aug. 40. *Negotium ædilibus dedit, ne quem posthac paterentur in Foro Circove, nisi positis lacernis, togatum consistere.* Ubi ille omnium optimus codex Salm. legit. *circave*, quod verum est.

paucos dies tolerabilis. Plin. in Panegyr. *Si denique in tantum diligo optimum Principem, in quantum invisus pessimo fui.* Plin. lib. 8. cap. 16. *Et male credi libertas ei, cui in tantum cessisset etiam feritas:* idem lib. 10. cap. 53. *Aliquæ in tantum, ut effœtæ moriantur.* Horat. *Quod et in hunc annum vivat, et plures:* idem 2. epist. *Sed in longum tamen manserunt.* Hinc illa trita, *Tuam vicem doleo, invicem dolere.* Dicimus itaque, *Ero tibi perpetuum*, vel *in perpetuum, amicus*, subaudi *tempus.* Præterea Donatus in illis Terentianis, *Quid venisti; Id viso; neque tu id indignari posses;* supplet, *ob*, vel *propter*, contra ineptissimos Grammaticos, qui docent, *id, aliquid, nil, nihil, quid*, esse accusativos extravagantes.

CAP. XIV.

DE Vocibus Homonymis. Æquivoca *nulla sunt. Unius Vocis unica est significatio.*

SI quis primo intuitu nos paradoxon, non veram sententiam, proponere arbitretur, audiat Aristotelem, quem sententiæ nostræ præcipuum facimus adsertorem; qui res natura diversas uno nomine posse quidem vocari docet, sed per *analogiam*, id est, comparationem, vel proportionem. *Homonyma*, inquit, *dicuntur, quorum solum nomen commune est, ratio vero naturæ circa illud nomen, alia atque alia;* ut, Animal, quod est homo, et id, quod pingitur. Quo in loco perperam vertit Boëtius, *Æquivoca dicantur:* nam neque *æquivocum* vox Latina est, neque satis ad Aristotelis mentem accomodata: *Homonymon* enim, concors in voce, seu simile in voce, significat. Itaque tolerabilius verteret, *Analoga dicuntur*, etc. Ego certe, si nominibus barbaris uti liceret, quæ isti vocant *æquivoca, univoca* nuncuparem; et rursus, quæ illis *univoca*, mihi essent *æquivoca:* « [sicuti Priscianus super versus » Virgilii lib. 1. quibusdam visum testatur, cum ita » scribit, *Cum nomen, Arma, sit Homonymon*,

» *quod quidam Univocum dicunt, et varias res* » *significet.*] » id quod Aristotela exempla ostendunt planissime: Quæ si hebes Dialecticorum acumen considerasset, non inter tot tenebras hactenus versarentur. Priscianus lib. 9. *Synonymiam vertit ancipitem significationem.* Nec quisquam mihi jure objiciet tot temporum curricula, in quibus semper hæc ita tradita sunt, et pro veris habita: nam possessor malæ fidei, ut est apud Jureconsultos, nunquam potest præscribere. *Nobis*, inquit D. Augustinus, *qui ratione vincimus, frustra consuetudo objicitur; quasi consuetudo major sit veritate.* Divus certe Thomas, diligentissimus Aristotelis et veritatis interpres, sæpe alias, sed in illo præcipue Porphyrii, *Si quis omnia entia dicat, æquivoce nuncupabit; æquivoce*, inquit, *id est, analogice.* Rudolphus Agricola lib. 1. cap. 23. Homonyma vertit *agnominationem.* Ego vero quatuor potissimum rationibus adducor, quibus *Æquivoca* ista radicitus putem exstirpanda.

1. (1) Si voces, (ut ait Plato in Cratylo, et Aulus Gellius libro 10. cap. 4. et divinæ literæ non passim docent) *natura* significant, quonam, obsecro, pacto,

(1) *Si voces, etc.*] Vetus fuit hæc inter philosophos quæstio, sed inepta et nullius usus, utrum nomina rerum sint φύσει ἢ θέσει, id est, ut exponit Gellius, *naturalia an arbitraria.* Fuerit sic sane, quemadmodum loquens inducitur in Cratylo Socrates, ἐπὶ τὰ πρῶτα ὀνόματα οἱ θεοὶ ἔθεσαν, καὶ διὰ τοῦτο ὀρθῶς ἔχει, *prima nomina imposuisse Deos, et propterea recte re ea habere*, vel potius, ut Clemens Alex. Strom. lib. 1. Ἀδὰμ ἐπί τε τῆς γυναικὸς, ἐπί τε τῶν ζώων ὀνοματοθεσίας προθεσπίσας, *Adamum in denominatione tum uxoris, tum animalium vaticinatum*: Fuerit, inquam, ita, sed vel sic necesse est, ut fuerit id tantum in primitiva lingua. In qua quidem facile largior commoda vocabula animalibus ab Adamo imposita, nec tamen ita, ut ipso sono, sed ut derivatione, et proinde significatione ex aliis Linguæ jam Homini datæ vocabulis petita, naturam eorum aliquo modo declaraverint. Ceterum sic tamen essent, non φύσει, sed θέσει, seu non ab *natura*, sed ex *instituto* inter quæ in hac quæstione vere differentia est constituenda, et constituta semper fuit, adeo ut vere cum Platone pugnet Aristoteles. Nam Plato, et qui eum sequuntur, inter quos etiam Pontus Tyardæus Episcopus Cabilonensis initio superioris seculi fuit, libello ea gratia scripto *de recta nominum impositione*; illi vero sentiebant, vocabula non ex ullo etiam peritissimorum hominum instituto, sed ex naturali, inter eorum sonum, motumque labiorum in pronunciando, ac res ipsas, convenientia, fuisse formata, et proinde ori hominum

uno

uno eodemque nomine diversæ naturæ nuncupabuntur? sin autem (*ut* docet Aristoteles, qui cum Platone non pugnat, modo recte intelligatur) significent *ex instituto*, seu ad placitum, (institutum autem intelligo prudentium virorum, qui, rerum inspecta natura, nomina solent imponere) dementem et insanum impositorem vocum judicemus oportet, qui Mensam, et Librum uno nomine nominari præceperit.

2. (2) Præterea si essent *Æquivoca*, id est, quæ

sua sponte indita; sicuti patet ex inepta illa argutia naturalis discriminis, quod inter *nos* et *vos*, *mihi* et *tibi*, statuit Nigidius apud Gellium X. 4. Certe alienissima sunt hæc omnia ab hodiernis linguis, et quas superstites in Libris habemus, ut quæ omnes ex prima formatæ sunt non sine magna pronunciationis mutatione, nec ulla naturæ rerum habita ratione, quippe formatæ ex incerto usu, et fortuito arbitrio vulgi, alio atque alio tandem modo, immo et sensu, quæque vocabula enunciantis. Ut adeo etiam illud inane prorsus sit, fingere hic consensum *prudentiorum virorum*, quasi Senatum quendam Reip. literariæ, qui *rerum inspecta natura* iis *nomina imponere soleant*, tanquam si linguæ pleræque sua vocabula ex se, non aliunde, habuerint, et antiquissimis temporibus, quando singulæ sunt ortæ, tanta fuerint copia virorum peritorum, aut tanta cura formandorum vocabulorum naturæ rerum convenientium. Cum Romani primum elephantos in Lucania vidissent, non novo nomine, ex natura animalis formato, eos appellaverunt, sed primum *Lucanos boves*, quia aliquo modo bubus gravi incessu et vasto corpore similes videbantur, licet cetera dissimillimi: dein vero peregrino vocabulo *elephantes*, quod ipsum ex Oriente ab ארך *Bos* deductum Atque ita se in omnibus linguis, ubi a prima discesseris, res habuit, ut vocabula aliunde formata sint casu quodam, et arbitrio hominum vulgarium, qui tamen vel sic noluerunt res natura contrarias sine ulla analogia, quam sibi saltem finxerint, uno designare vocabulo. Sic enim, quum vocabulorum verus usus sit distinguere quodam sono res diversas; seu quum vocabula sint signa διακριτικὰ rerum, illi e contrario confudissent temere, omnia, et colloquia sua vix eluctabili ambiguitate implicuissent.

(2) *Præterea si essent*, etc.] Non video, quæ vis in hoc argumento sit magis contra *Æquivoca*, ut dicunt, quam contra *Analoga*. Nam et hæc indigent aliqua distinctione, unde cognoscatur, an adhibita sint in sensu primitivo, an vero in analogico, et figurato. Sæpissime id quidem cognoscitur ex re ipsa, de qua agitur, aliisque, quæ ad perficiendam sententiam adjunguntur. Sed ita se res habet etiam in *Æquivocis*. Sumamus nomina, quæ dicuntur Propria, et tamen diversos denotant æqualiter Homines vel Urbes, atque adeo vere sunt Æquivoca. Addendum utique est illis, et addi solet, distinctionis gratia vel Epitheton aliquod vel Familiæ, aut saltem Patris, nomen. Sæpissime tamen etiam adhibentur sola, et ab iis, qui ea audiunt, vel sic recte satis intelliguntur. Vide et infra cap. seq. prorsus in extr.

ex æquo, et æqualiter, plura significarent, perpetuo nobis esset utendum adjectivis nominibus, aut aliqua alia distinctione, qua res inter se differrent; nec enim satis esset dicere, *vidi canem*, aut *mordet canis*, nisi adderes, *terrenum*, vel *cælestem*, vel *marinum*. *Canis* etiam in talis jactus est.

3. Adde, quod negligentem et deminutum judicaremus Ariſtotelem, si nullam Analogiæ regulam tradidisset, quæ ita erat ad syllogismos necessaria, quam quæ maxime. Sed nullam aliam nobis, præter hanc, præscripsit: necesse est igitur illam sic interpretemur; *Analoga dicuntur*, etc.

4. Postremo, me movent doctissimorum testimonia. Cicero enim lib. ultimo, epist. 17. docet, verborum domicilium in re una esse proprium, migrationes in alienum multas. Aulus Gellius libro 11. cap. 12. *Chrysippus ait, omne verbum ambiguum natura esse: quoniam ex eodem duo vel plura accipi possunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit, nullum, inquit, verbum est ambiguum;* (3) *nec quisquam ambiguum dicit aut sentit: nec aliud dici*

(3) *Nec quisquam ambiguum dicit.*] Sensus philosophi fuisse debet, nunquam Ambiguitatem esse in dicente, licet sæpe oriatur in audiente. Vocabula enim omnia præfinitæ sunt significationis, ut linguæ pertius directa locutione dicere possit quicquid velit, et scire ac sentire queat, quid dicat; atque adeo nunquam eveniat, ut dicens aliquid, præter suam voluntatem, et simul sciens prudensque, dicat duo vel plura. Evenit tamen sæpe, ut dicens aliquid, aliud dicere putetur, quam voluerit dicere, ejusque verba aliam, quam voluerit eamque veram quoque et rectam ex usu Linguæ, patiantur interpretationem, et sic imprudens duo vel plura dicat. Sed hoc Diodorus censet *obscure* potius dictum respectu audientis, quam *ambigue*, scilicet respectu dicentis. Ceteroquin enim in ipsis vocabulis, de quibus hic agitur, in hunc vel illum modum conjunctis, quum duplicem et diversum possunt recipere sensum, utrumque analogiæ, et genio linguæ convenientem, revera inesse ambiguitatem negari nequit. Nonne enim Ambigue est dictum, quod auditum vel lectum diversis modis potest secundum verborum usum explicari? Quapropter ab animo dicentis non Ambiguo perperam argumentatur philosophus ad tollendam verborum aut phrasium ambiguitatem, h. e. potestatem recipiendi usitata et legitima earum interpretatione duplicem sensum. Aliud omnino est *sentire*, aliud *dicere*; et sæpenumero verba ab homine prolata aliud dicunt, quam ipse sentiebat, id quod sufficit ad demonstrandam eorum Ambiguitatem, licet non naturalem. Præ-

videri debet, quam quod se dicere sentit is, qui dicit: at cum ego, inquit, aliud sensi, tu aliud accepisti, obscure magis dictum, quam ambigue, videri potest: ambigui enim verbi natura illa esse debuit, ut qui diceret, duo vel plura diceret: nemo autem duo vel plura dicit, qui se sentit unum dicere. Hæc Gellius. Scaliger in calce libri *De causis linguæ Latinæ* recte carpit Nonium Marcellum, et alios, qui cum, *De sermonis proprietate*, libros inscripsissent, multa significationem monstra uni eidemque voci designarunt: tunc subdit, *Unius namque vocis una tantum sit significatio propria, ac princeps; cæteræ aut communes, aut accessoriæ, aut spuriæ.* Foreirus Lusitanus super Esaiam multis in locis, sed præcipue cap. 8. in principio, *Ego*, inquit, *in hac semper fui sententia*, (4) *ut non nisi unam habere significationem verba Hebræa existimarem.* Joannes Mercerus in annotationibus Dictionnarii Pagnini, in voce אבד *abad*, inquit, *Semel admonitum illud oportuit: ubicunque plura, aut diversa, ejusdem*

terea sæpe quis etiam sciens volensque iisdem verbis duo diversa dicit. Veluti Cicero, apud Sueton. in Cæs. *quo melius emptum sciatis, Tertia deducta est.* Volebat enim, hæc à nonnullis intelligi, tanquam si dixisset, *ut etiam vilius hoc emptum sciatis, tertia pars pretii tam exigui insuper de eo detracta et deducta est* ab aliis, *ut sciatis et cognoscatis tanto melius emptionem hanc, loco justi pretii Tertia Serviliæ Filia ad concubitum Cæsaris est deducta.* Non Ambiguus in his Ciceronis animus, ut qui sciebat sua verba recipere duplicem hanc interpretationem, eaque causa istis utebatur: ipsa tamen revera erant Ambigua, æque ac quum Græce diceret de Crassi Filio, sed qui credebatur genitus ab Axio quodam, illum esse Ἄξιον Κράσσου h. e. *dignum Crasso*, vel *Axium Crassi Filium.* Nihil igitur causæ est, cur non hujusmodi explicationum et distinctionum argutias Philosophis lubentes relinquamus. Male tamen et alter philosophus *omne verbum natura esse Ambiguum* tradidit. Immo usu pleraque dici possunt ambigua, sed per analogiam significationis, non autem natura: nam natura sua simplicem habent significationem. Nisi *Naturam* vocaverit, quod omnia vocabula possint, si usus ita velit aut sors ferat, diversam accipere significationem. Sicuti *Gallus* et *Germanus* diversa notant in L. Latina, sic et *Hispanus* posset itidem ad diversas res significandas adhiberi, si occasio tulisset. Vide et Quintilianum VII. 9. ubi de *Amphibolia* agit.

(4) *Ut non nisi unam, etc.*] Scilicet propriam et genuinam: at figuratas et analogicas sæpe multas.

vocis significata feruntur, fere prima esse propria ac genuina, cætera metaphorica, vel ad quæ per similitudinem magis quandam, et linguæ dilatationem, dictio proposita extendatur. Idem fere ait Rabbi Mardochai in Concordantiis Hebraicis. Valla lib. 6. cap. 3. contra Nonium Marcel. sic ait. *Nam quis credat, autores uni dictioni tot significata, et quidem pro se quemque nova, dare voluisse, tanquam linguam ipsam confundere cuperent?* Vide eod. libro, cap. 5. 8. 11. 12.

Sed antequam ad exempla transeo, sex præmittendæ sunt regulæ, quibus totum negotium dilucide explicabitur, et assertio nostra constabilitur.

1. Hæc doctrina in Nominum et Verborum *rectis* intelligitur: hi enim sunt propria rerum nomina *Catonis, et Catoni*, inquit Aristoteles, *non sunt Nomina, sed Casus nominis: sicut Sanabitur, et sanabatur, non sunt Verba, sed Casus verbi.* Frustra igitur mihi objicis, *ducis*, *duces*, esse nomina, et esse verba, ac proinde ambigua; sic *legis*, *legi*, *leges*: sic *vis*, nomen et verbum: sic *avis*, quæ volat, et *avis* dativus, ab *avus*: sic *satis*, adverbium, et *satis* à *sata satorum*: sic *canis* verbum, et *canis* nomen: quanquam antiqui *hæc canes*, ut *hæc vulpes*, dixerunt. Sub hac etiam doctrina volo comprehendi *rectos plurales*, qui aliis singularibus assimilantur; ut *prudentia* in plurali, cum *prudentia, æ*; sic *temperantia, continentia*, et alia hujusmodi. Quanquam et his alia commodior potest reddi ratio: quia nomina adjectiva non facient cum substantivis ambiguitatem, utpote quæ sola in oratione sine subsantivo non ponantur; et ita multum differt, *auditus sermo*, ab *auditus, us*; et *census homo*, a *census, us*; et *gustatus cibus*, a *gustatus, us*: sic *multa*, pro pœna et *multa virtus*, quamvis *mulcta* aliqui scribant. Denique adjectivum et substantivum unum quiddam esse censentur, non duo.

2. Inspicienda est diligenter *prima nominum forma et impositio*: nam aliter multa mihi objicies etiam in *rectis*, quæ omnino ambigua videantur; ut, *ligo*,

onis, et *ligo*, *as*. Sic *lens*, pro verme, et legumine: *frons*, pro folio, et parte capitis. Cui objectioni sic respondeo, *Antiquitus*, teste Sosipatro Charisio, et M. Varrone, *nullum nomen in duas consonantes desinebat:* unde etiam sæpe legimus, *hæc sæpes*, *trabes*, *plebes*, *sortis*. Testimonia lege apud Priscianum lib. 7. Varronis accipe verba ex lib. 9. *Videmus*, inquit, *ex his verbis*, *trabes*, *duces*, *de extrema syllaba*, *E*, *literam exclusam*, *et ideo in singulari factum esse trabes*, *dux*. Hæc ille. Ego addo, Cum *E*, vel *I*, aufertur, si tres remanent consonantes, perit penultima; ut, hæc *frondes*, *frons*, hæc *frontes*, *frons*, hæc *lentis*, *lens*, hæc *lendes*, *lens*. Non tamen omittenda est Charisii differentia, (5) *Fros*, inquit, *sine N litera*, *ne faciat*, *inquit Plinius*, *frontis*; citatque bis Varronem sic, *ulmos et populos*, *unde est fros: item*, *fros*, *fœnum*, *messis*. Vide Lipsium lib. III. cap. 19. Variarum Lect. Ego tamen apud Lucretium, *fruns*, et *frundes*, semper invenio; et ita legendum apud Virgilium, et Ovid. Servius, et alii contendunt. At de *Ligo*, inquis, quomodo te expedies? Inspice, inquio, primam formam; *ligon*, *cudon*, *udon*, *harpagon*, *mangon:* nam legimus apud poëtas, *cudonas*, et *harpagonas*. *Sed Latini*, ut ait Priscianus, *solent auferre N his nominibus; ut*, *Plato*, *pro*, *Platon*, *sic Vangio*, *Brito*, (6) *Agamemno*. « [*Milon* » quidem Ovidio dicitur, qui aliis *Milo*, Metam. 15. » *Robora fletque Milon senior cum spectat inanes.*] » Sic *harpago*, *ligo*, pro, *harpagon*, *ligon*, sic *turbo*, vel *turbon*, quod semper facit, *onis*, contra Gram-

(5) *Fros inquit*, *etc.*] Sensus est Charisii, scribendum esse *Fros* vel *Frus*, quum frondem volumus notare, ne, si scribamus *Frons*, ex ea voce formetur *Frontis*, Addit Charisius, *quasi non dicatur nisi Frons τὸ μέτωπον*, h. e. quasi *Frons* non dicatur, nisi quum intelligimus *τὸ μέτωπον*, frontem capitis.

(6) *Agamemno*.] Vide Gronovium Patrem ad Senecam Agam. V. 514. ut et quæ ego notavi in *Dissertationum Triade* pag. 19. Sed et in loco illo Ovidii codices nonnulli præferunt *Milo*, testante Nic. Heinsio. Olim autem dixisse Veteres, neque tum *Centurion*, *onis*, sed *Centurionus*, *oni*, et sic *Decurionus*, ect. prodit Festus in *Centurionus*.

maticorum recentiorum differentiam: nam cum legis *turbinis* et *turbinibus*, est ab *hic turben*, ut ex Cæsare et Plinio disputat Charisius.

3. Nec mihi etiam fraudi sint *varia linguarum idiomata:* sæpe namque sic continget, ut una voce multa significentur. Lusitani enunciant UN GRAND RATO, nos item eodem modo: at illi *magnum murem* significant, nos *spatium temporis*.

Ergo pro causa Græcus Casus est ab *ergon;* Latinis est Cunjunctio: et (7) fortasse semper utrumque idem est.

Hic seps, pro fera, Græcum est, et a putredine dicitur; *hæc sepes*, unde *seps*, Latinis est vallum.

Græce *mna*, unde *mina* Latinis, *minæ*, pro interminatione.

Hic axis, pro fera, Græcum; pro parte currus, Latinum.

Liber, pro Baccho, Hebræum est; a *Li*, populi,

(7) *Fortasse semper utrumque idem est.*] Omnino ita se res habet, Semper *Ergo* est Græcæ declinationis ab ἔργον. Nam sicuti dicicitur, *Illius ergo venimus*, sic et simpliciter recte dicitur eodem sensu, *Ergo venimus*, h. e. illius memoratæ ei ergo, ea gratia. Plaut. Pseud. IV. 6. 22. *Malum et scelestum et perjurum ajebat esse me SI. Pol haud mentitus est. BA. Ergo haud iratus fui*, h. e. *eo ergo*, vel *illius ergo*, scil. quod non mentitus est. Persa, I. 1. 24. *Satin' tu usque valuisti? TO. Haud probe. SA. Ergo edepol palles*, h. e. *eo ergo*, *eo facto*, *ea gratia palles*. Similiter Cistel. I. 1. 74. *GR. Perfidiosus est amor. SI. Ergo in me peculatum facit*. Fædr. fab. 25. *Ergo, quid refert mea, cui serviam*, h. e. *eo ergo existente*, *si hoc ita est*. Liv. I. 37. *Albano non plus animi erat, quam fidei, nec manere ergo, nec transire aperte ausus*, h. e. *ea re*, *ejus rei ergo*. Immo hinc conjungitur cum *Itaque* cap. 25. *Consederunt utrimque periculi magis præsentis, quam curæ expertes, quippe imperium agebatur. Itaque ergo erecti, suspensique, etc.* Nempe *ergo* sumitur in lingua Latina, plane sicut illud *Itaque*, quapropter idem est, at si hic diceretur, *et ita se re habente*, *et ita ergo hoc existente*. Ovid. Metam XIII. 560. *Spectat truculenta loquentem, Falsaque jurantem, tumidaque exæstuat ira, Atque ita correptum, etc. Involat.* Jam sicut illud *Ita* simpliciter sæpe adhibitum pro Conjunctione, qua ratio significatur rei, quæ traditur: sic et *Ergo* in Eundem usum paulatim invaluit, et ideo simpliciter transitioni rationali sæpe inservit, atque etiam ita aliquando, ut appareat satis, prævalente usu, rationem originis vel parum habitam, vel non animadversam, vel etiam integrum comma, cui respondeat τὸ *Ergo*, per Ellipsin omissum. Unde et factum, ut etiam correptum aliquando occurrat, immo et Festus ipse distinguat illius significationem, et ex ea quantitatem ultimæ Syllabæ. Nihil itaque mirum hujus et

et (8) *Ban*, pario, vel gigno. *Libar*, populorum procreator: est enim *Noë*. Sed *Liber*, *a*, *um*, Latinum est, ut *libertas*: at *liber libri*, pro cortice arboris, primam breviat.

Pax, Græcis est adverbium silentii, cum digitus ori apponitur, non admirantis, ut docent aliqui; (9) Latinis est, quies.

Hic, vel *hæc*, *calx*, pro calcaneo, Latinum, (10) a calcando; *hæc calx*, vel potius *chalx*, pro lapide cocto, Græcum. Aliter Caper de orthograph. nam pro materia, *calcs*, scribit; pro parte pedis, *calx*.

Taurus, pro monte Asiæ, Scythica vox est, (11) *Tauru*, id est, effector sive opifex fluviorum; *Taurus*, pro animali, Græcum est, Ταῦρος, unde Latine *Taurus*.

(12) *Fucus*, pro ape, Latinum; *fucus*, vel *Phucus*, pro purpura, Græcum.

Gallus, cum est vox Phrygia, fluvium significat, ubi Cybeles sacerdotes, ob id dicti *Galli*, emascu-

superioris seculi eruditos etiam diversam ei tribuere originem, sicuti videre est apud Vossium. At Ursinus Tom. I. pag. 1011. diserte me maluit sequi.

(8) *Ban, pario vel gigno.*] Quidni potius vel a ברא, unde haud dubie בר *filius*; vel פרח, unde *pario*. Sed falsæ omnino hæ Etymologiæ. *Liber* pro Baccho prorsus est à λείβω, quod significat *libo* et *stillo*. Appositum utrumque. Unde λιβάς et λιβρὸς *humidus stillans*. Posteriore modo Bacchum Siculi appellarunt, ut docuit nos Heinsius ad Silium Ital. Id vero si Latina forma pronuncietur, est *Jiber*. At *Liber*, *era*, *um*, deduco cum Vossio ab ἐλεύθερος. Modum etymi et similia exempla ille adfert. *Liber*, *bri*, cum Eodem à Græco λέπος, vel Æolico λέπορ, *cortex*.

(9) *Latinis est quies.*] Vel potius, pactio quietis, quæ inter homines fiebat data dextra, seu concerta invicem manu. Est enim a *pago*, Veteribus usitato, ut ex reliquis XII. Tabb. liquet, sed pro quo posteriores dixerunt *pango*, unde et *Pactum* et *Pasciscor*.

(10) *A Calcando.*] Contrario modo se res habet, scil. ut *calcare* a *calx* derivatum sit. Vide Vossi Etymologicon.

(11) *Tauru id est effector, etc.*] Forte voluit deducere ab Hiphil. ejus radicis, unde Hebræi יאר *rivus* deduxerunt. Sed rectius Bochartus a טור *Thûr* et *Thaura*, quod Chaldæis et Syris *montem* notat. Sicuti et alterum *Taurus* non Græcum est origine sua, sed itidem Hebraicum et Chaldaicum, a שׁוֹר, תור, *Sôr*, *Tor*, quod istic itidem *Bovem* seu *Taurum* notat.

(12) *Fucus pro ape.*] Haud dubie est idem vocabulum. Etenim sicuti *fucus* mentitur nativum colorem, sic *fuci* sua similitudine mentiuntur veras apes. Porro om-

labantur. Vide Plinium libro 5. cap. 32. Idem lib. 35. cap. 12. *Samia testa matris Deûm sacerdotes, qui Galli vocantur, virilitatem amputant.* Vide Ovid. 4. Fast. ex illo loco, *Cur igitur Gallos, qui se excidere, vocamus, Cum tantum à Phrygia Gallica distet humus? Gallus* apud Græcos, album significat, inde *Gallorum* gens vocata, quia corporibus albis sint præditi. Unde Virg. l. 8. Æneid. de Gallis, *Tum lactea colla Auro innectuntur. Gallus* Latinis avis est nota; sed qui Latine loquuntur solent addere *gallinaceus*, propter ambiguitatem. Xenophon in Homonymis.

4. (13) *Syllabæ quantitas* apud Romanos satis superque distinguebat voces, quod nos, nisi in carmine, non sentimus. Hujus generis sunt, *populus*, pro arbore, prima longa; pro turba, brevi; *Palus, udis*, prima brevi; *palus, i*, prima longa. *Uter, tris*, prima longa; *uter, a, um*, prima brevi. *Labor*, nomen, prima brevi; verbum, longa. *Colo, as*, producit, *colo, is*, breviat. *Sinus*, pro gremio, brevi; pro vase, longa. *Pila* lusoria, prima brevi (14) a πιλέω, æquo; *pila*, pro mortario, prima

nia eadem habet hæc vox in utraque significatione, etiam prioris syllabæ quantitatem. Ut adeo origine sua fuerit Græca, sed a Latinis recepta, et translata etiam ad animalcula apes mentientia.

*(13) *Syllabæ quantitas, etc.*] Syllabæ Quantitas et Accentus distinguunt vocabula, ut rectius in audiendo intelligantur, de quo vide Me supra l. 3. 1. sed eo ipso non faciunt, ut vere diversa sint, aut ab initio fuerint, veluti *Dico, are*, et *Dico, ere*. Id potius præstat sola vocabulorum origo, quæ hic præ omnibus his regulis maxime est spectanda, ut ex qua vocabula naturales seu primitivas suas significationes accipiunt, sæpe etiam syllabarum quantitates Neutiquam igitur pro iisdem sunt habenda, quæ origine discrepant, licet iisdem plane constent literis, eandemque habeant per omnia formam, immo et syllabarum quantitatem. Veluti *Liber* pro Baccho, et pro homine sui juris; *Pilare* pro densare, et pro furari; *Olere* pro odorem spargere, et pro crescere. Sed tamen si in eodem vocabulo diversæ significationis diversa etiam sit Prosodia, justissima datur tunc nobis suspicio statuendi diversam etiam originem, licet eam, ut sæpe fit, satis exploratam non habeamus; et sic porro dividendi unum illud vocabulum in duo diversa.

(14) *A* πιλέω.] Immo potius a πάλλα, quod significat *sphæram*, unde Æoles. πόλλα, Latini, qui maxime sequebantur Æolicam dialectum, et porro olim literas non geminabant, *pola*, cujus vestigia etiam nunc occurrunt, et sic tandem *pila*; sicuti pro conis

longa (15) quasi pinsa, vel pisa, a pinsendo. Sed Æneid. 9. ubi legitur, *Saxea pila cadit*, (16) libentius legerem, *Saxea pyla cadit; πύλη* enim columnam etiam significat. *Compilare* vero a nullo horum ducitur, sed a Græco, teste Turnebo; nam *piletem* Æoles furem vocant, Hesiodus *phileten*. Vide Josephum Scaligerum, in Festum, *compilare*.

(17) *Plagæ*, pro funibus illis, quibus retia tenduntur circa summam et imam partem, aut pro mundi regionibus, quæ Græce *climata* dicuntur, breviat; pro vulnere, producit.

Anus, pro vetula, breviat; pro podice, producit. *Acer, eris*, pro arbore, breviat; *acer, acris*, et *acre* producit.

Os oris, unde *osculum*, producit; *os ossis*, breviat, teste Divo Augustino in libro de Grammatica, et lib. 3. cap. 3. doct. Christian. Lucretius lib. 3. *Exos, et exanguis tumidos perfluctuat artus.*

5. *Accentus* mire distinguebat ambiguum. Nec hic loquor de ridiculis illis, *sane*, *palam*, *porro*: hi enim nec erant apud antiquos; (18) ante Quinctiliani tempora, nec poterant amphiboliam parere, ut in prima regula admonuimus, præsertim cum *porro*, pro *deinde*, mere sit Græcum; sed de aliis secretioribus, et qui nostras aures omnino fugiunt.

(nam Græcum est κόνις) dixerunt cinis. Vide Vossium.

(15) *Quasi pinsa, vel pisa.*] Immo a *pisa*, diminutive *pisilla*, et inde *pila*, sicuti *qualus* a *quasillus*. Vide supra I. 10. 4. pag. 69. 70.

(16) *Libentius legerem pyla.*] Nihil minus. Festus, *Pila, quæ parietem sustentat.* Suet. Claud. 20. *Congestisque pilis altissimam superposuit turrim*, scil. moli portus. Columnæ autem, quibus quid sustinetur, videntur ideo etiam *pilæ* dictæ, quia similes sunt mortariorum pistillis. Vide Vossii Etymol.

(17) *Plagæ pro funibus.*] Haud dubie a Græco πλάγιος *obliquus*, quod a πλέκω. Unde et *plagulæ* lecticarum et papyri. At *plagæ* pro regionibus cœli et terræ ab Hebr. פלג *divisit*, unde פלגה *pars, classis*, vel a Chald. פלך *tractus, regio.* Denique *plaga* pro vulnere, a Gr. πληγή.

(18) *Ante Quinctiliani tempora.*] Sed nec eo tempore videntur Figuræ hæ Accentuum in usum inductæ. Tantummodo refert ille lib. 1. c. 3. inter vitia pronunciationis, quod nonnulli figerent tonum in ultimis quorundam vocabulorum, ut distinguerentur ab iisdem alio sensu adhibitis. Vide supra ad I. 3. 1. pag. 23, etc.

Aliter enim enunciabant, *seps* Græcum, aliter *seps* Latinum, quoniam illud per *eta*, id est, *e longum*, scribitur Græce, hoc per *epsilon*, id est, *e tenue*. Sed hoc illustremus doctorum testimoniis.

Lustra, inquit Festus Pomp. *significant lacunas lutosas, quæ sunt in silvis aprorum cubilia; a qua similitudine ii, qui in locis abditis et sordidis ventri et desidiæ operam dant, dicuntur in lustris vitam agere. At quum ejusdem vocabuli prima syllaba producitur, significat nunc tempus quinquennale, nunc populi lustrationem;* (19) illud a *luto*, hoc a *luendo*.

Adeo, inquit idem, *duas habet significationes; nam cum prima syllaba Acuta effertur, idem significat quod* accedo, *ut cum dicimus*, adeo prætorem: *cum autem secunda, idem est, quod* usque eo, *non quidem secundum rationem, quia*, ad, *præpositio accusativis accomodata est, sed vetusta quadam loquendi consuetudine.* Vide Festum in vocibus *Ergo*, *Muscerda*, *Parret*, *Pone*, *Sagaces*, *Quando*: et Aul. Gellium lib. 6. cap. 15. de *Quiesco*.

(19) *Illud a luto.*] Cum apud Græcos λοῦτρον a λούω significet quoque aquam sordidam, in qua quis ad lavandum est usus lavare se solet, (sic Herculis λοῦτρα apud Anton. Liber. fab. 4.) idcirco et apud Latinos *lustrum* a *luendo* pro *lavando* primitus significare potuit aquam ejusmodi sordidam, dein quia cœno et sordibus delectantur apri, aprorum cubilia, et sic denique sordida et infamia ferarum hominumque receptacula: at *lustrum* pro sacrificio piaculari a *luere* pro purgare tunc foret derivandum: quia tali sacrificio Reus criminum apud Deos credebatur purgari et expirari, et quia Homines non modo, sed et ipsa prodigia, sic uti dicuntur *expiari*, sic et *Lui*. Gellius IV. 5. *Ob id fulgur piaculis luendum Haruspices ex Etruria acciti.* Sed tamen, quia hoc *lustrum* a Festo diserte dicitur producta priore syllaba ac vocali pronunciari, et quia ejusdem haud dubie est originis, cujus *illustris*, *prælustris*, *collustrare*, *illustrare*, *lustrare*, immo ipsum *lustrare* eorumque omnium significatione ipsa declaratur satis, esse ea orta a *lucendo* et *lumine*, quo sive ignis et flammæ, sive oculorum, aliquid perfunditur et cognoscitur, vel etiam aliis cognoscendum datur, idcirco putem prorsus, lustrum dictum contracte pro *lucistrum*, a *luceo*, plane ut a *Rodo Rostrum*, a *Rado Rastrum*, a *Plaudo Plaustrum*. Sed et sic CI eliditur in *Luna* contracta voce ex *Lucina*, et *Lumen* ex *Lucimen*. Cui simile est *Fulmen* pro *fulgimen*, *Fulmentum* pro *fulcimentum*, *Momen* et *Momentum* pro *Movimen*, *Semen* pro *Serimen*, et multa similia. Hæc videtur vera origo vocabuli *Lustrum*, et Verbi *Lustrare*, quæ notant vel maxi-

Quidam, inquit M. Varro, *reprehendunt, quod* pluit, *et* luit, *dicamus in præterito, et præsenti tempore, cum analogiæ sui, cujusque temporis verba debeant discriminare. Falluntur, nam est, ac putant, aliter; quod in præteritis, U, dicimus longum*, lûit, plûit; *in præsenti, breve*, luit, pluit, *ideoque in venditionis lege fundi*, ruta cæsa *ita dicimus, ut U producamus.*

Donatus ad illud Terent. *Filium perduxere, ut una esset*, notat, si producte legatur *Esset*, significare, cibum caperet, sive ederet; Item ad illud, *ut de symbolis essemus; melius*, inquit, *Essemus*, *producta E* littera. Ego in illis locis (20) corruptum existimo Donatum; sed tamen id, quod volumus, ostendit. « [Quod ipsum Servius monet Æneid. ad » versum illum, *Non media de gente Phrygum exe-* » *disse nefandis.*] » Cicero in Oratore perfecto docet, *inclytus* prima brevi enunciari, *insanus*, prima longa. De hac re vide pulchrum locum apud Aul. Gell. lib. 9. cap. 6.

6. *Euphemismos*; id est, bona ominatio, inquit Demetrius Phaler. est figura, quæ odiosas res bonis verbis edit, et impia itidem facta piis. (21) Hinc multa dicuntur in contrariam significationem; ut, *benedicere*, pro maledicere, sæpe in Sacris Literis:

me, licet in Compositis aliter se res habeat, sacrificium piaculare, et expiationem, quia in istis sacris adhibebatur vel maxime Lumen et Flamma ignis. Forsan et hinc *Lustra* Meretricum, ut noctu plerumque *lucentia*, et quia hæc maxime erant in abditis cellis, inde et *Lustra* ferarum in sylvis.

(20) *Corruptum existimo.*] Cur corruptum pronunciet Donatum, nescio. Certe sententiam Donati confirmat Servius ad Aen. V. 785. Idem tacere videtur Gellius cit. loco, *esito*, prima longa pronunciari scribens.

(21) *Hinc multa dicuntur in contrariam, etc.*] Si vere in contrariam partem dicerentur multa per εὐφημισμὸν, ut idcirco εὐφημισμὸς ille inter exceptiones non servatæ in significationibus vocabulorum analogiæ referri debeat, tum sane quam proxime accederent illa ad ἀντίφρασιν, immo dicerentur revera per ἀντίφρασιν εὐφημισμοῦ. At vero Sanctius in sequentibus summo studio et jure explodit omnem ἀντίφρασιν. Quid ergo? Euphemismus neutiquam contrariam primitivæ significationem vocabulis tribuit, sed adhibet in rebus tristibus et impiis sæpe, vitandi ominis causa, verba mitioris significationis per analogiam deflexæ

ut, 3. Reg. cap. 21. *Benedixit Naboth Deum et regem.* Job. cap. 1. *Nisi in facie benedixerit tibi:* ibid. cap. 2. *Videbis, quod in facie benedicat tibi:* ibid. *Benedic Deo, et morere.* Sic *sperare*, pro timere: sic *potiri hostium*, et *potitus hostium*, apud Plautum in Captivis, pro, captivum esse. Et in Digest. l. 11. et 12. de Capt. et postlim. Et l. 192. de verb. sign. *Sacer*, pro execrando, etc. Antiqui summopere observabant auguria, sed illa præcipue, quæ ab hominum ore prodibant, quæ proprie *omina* vocabantur, Hispane, *Alfil Toledano.* Cicero 1. de Divinat. *Neque solum Deorum voces Pythagorei observaverunt, sed etiam hominum, quæ vocant* omina: *quæ majores nostri quia valere censebant, idcirco omnibus rebus agendis,* QUOD BONUM, FAUSTUM, FELIX, FORTUNATUMQUE ESSET, *præfabantur; rebusque divinis, quæ publice fierent,* UT FAVE-

paululum a sua origine, quæ sic deflexa significatio sensum tunc exhibet sequiorem. Exemplis ab Auctore allatis rem probabimus. *Benedicere*, seu potius Hebr. ברך, nunquam simpliciter significat *maledicere*, sed primitus *faustis omnibus aliquem prosequi.* Id vero quia fiebat imprimis in valedicendo, hinc pro *valedicere* sæpe ponitur. Jam quia quibus valedicimus ab iis nos vel segregamus, vel eos dimittimus hinc in omnibus pene linguis eos etiam, quos abdicamus, et quibuscum nihil nobis negotii deinceps esse volumus, jubemus *valere*. Notum illud Terentii, *Valeant, qui inter nos dissidium volunt.* Serv. ad Eclog. 8. *Vivite, valete, non bene optantis est, sed renunciantis.* Aspasia apud Aelian. XII. 1. *μακρὰ χαίρειν εἰποῦσα τοῖς ἰατροῖς*, h. e. *dimittens medicos*, Belgice, *seggende hen goeden dag.* Suetonius Nerone 39. ex cantico quodam, *ὑγίαινε πάτερ, ὑγίαινε μῆτερ, vale pater, vale mater.* Sic ergo et apud Hebræos *Benedicere Deo et Regi* nihil aliud est, quam jubere eos valere, dicere se non curare Deum et Regem. Vide accuratissimum Joh. Cocceji Lexicon. Sic autem Analogia significationis quam optime servata. *Sperare* neutiquam ad *εὐφημισμὸν* pertinet, cum primitiva ejus significatio sit *exspectare*, seu *præcipere animo aliquid futuri*, sive boni, sive mali. Cum Virgilius ait: *Hunc ego si potui tantum sperare dolorem, Et perferre, soror, potero;* quid aliud notat, quam, si potui animo præcipere, animo meo ut eventurum aliquando proponere, et ita me ferendo huic dolori præparare. Sall. Jug. 88. *Lætissimis animis contra spem suam excipitur*, h. e. exspectationem. Manifestior hæc genuina vocabuli significatio ex ejus origine. Etenim antiquissimi Latini dixerunt *speris* pro *spes.* Id autem recte deduxit Vossius ad Hæbr. שבר *Exspectavit*, vel Nomine שבר *Exspectatio.* *Potiri hostium* non magis esse huc referendum, patet ex iis, quæ diximus ad III. 3. pag. 369. De reliquis suo loco mox agemus.

RENT LINGUIS, *imperabatur*, etc. *Favere autem linguis*, non intelligo idem esse, quod *tacere*, ut multi arbitrantur, sed *bona verba dicere*: nam credebant vitiari sacra, si quis dura, mala, vel ominosa verba loqueretur. Tibull. lib. 2. eleg. 2. *Dicamus bona verba, venit natalis, ad aras; Quisquis ades, lingua, vir mulierque, fave.* Ovid. 1. Fast. *Prospera lux oritur, linguis animisque favete; Nunc dicenda bona sunt bona verba die.* Horat. 3. Carm. *Male ominatis parcite verbis.* Terent. Andr. *Bona verba, quæso*, id est, Bene ominare. Idem in eadem, *Valeant qui inter nos dissidium volunt*, id est, pereant. Sed exemplis agamus.

Adoleo, et *adolesco*, crescere est; sed in sacris, ut notat Servius ad illud Virg. 4. Georg. *Panchæis adolescunt ignibus aræ*, incendere et cremare, idque per figuram *euphemismon*; (22) nam quia victima et altare verbenis, thure, vino, et extis

(22) *Nam quia victima, etc.*] Si ita, est in eo proinde analogia quædam Significationis, non mutatio ejus, sine ulla analogia, per εὐφημισμόν. Sed, si modo Verbum hoc in utroque sensu ejusdem est originis, ut sane putem et Ego, primitus et præcipue *adoleo* notavit *augeo*, *cresco*, dein *incendo* quoniam quicquid incenditur, quasi crescit, dum flamma cum eo corpore, quod crematur, conjuncta exsurgit, et se in altum exserit. Unde apud Virgilium, *adolescunt ignibus aræ*: et Tacitum Hist. II. 3. *Precibus et igne puro altaria adolentur*, h. e. Incenduntur Sacra vel hostiæ in altaribus. At apud Gellium III. 10. *Modus est summus adolescendi humani corporis septem pedes*, et Tac. Ann. II. 33. *Auctu imperii adolevisse etiam privatas opes*, pro Crevisse. Porro sic *Abolere* modo active notat *delere*, *facere ut minuatur*, *decrescat*, *et sic tandem penitus exstinguatur*, modo neutraliter ponitur pro *interire* comminui. Livius I. 23. *Donec cum re nomen quoque vetustate abolevit.* Hinc *abolita* pro vetustis et oblivioni jam datis, opponuntur *recentibus*, apud Tacit. An. VI. 38. Origo autem hujus Verbi in illo sensu Valde est incerta. Putem tamen repetendam cum Vossio ab ἄλδω vel ἀλδέω *augeo*, unde ἀλδήσκω *cresco*. Litera Δ videtur esse insiticia. Accedunt et alia istic vocabula sine Δ, quæ ad præparandi frumenti et farinæ, significationem pertinent. Sic enim ἀλωὴν notat *aream*, in qua frumentum trituratur et purgatur; et ἀλέω *molo*. Utcunque sit, videntur hinc et *Alere*, et hoc *Olere*, accepisse Latini, atque ita hæc verba ejusdem originis, distinxisse tamen diversa forma in sensum activum et neutralem; nam *Olent* et *adolescunt*, h. e. crescunt, quos bene quis *Alit*. Et sic habuimus supra *Sedére* et *Sidere*, *Jacére* et *Jacere*, *Fugere*, et *Fugare*, *Placere* et *Placare*, etc. Vide Me supra III. 2.

crescebant, et augebantur, dictum est *adolescere*; pro cremare. Vide Festum et Nonium.

Mactare. (23) ex eodem omine dictum est, pro interficere; cum proprie sit *augere*, hoc est, magis auctare; unde *mactus*, id est, magis auctus. Servius ad illud Virgil. *Mactant lectas de more bidentes*; *Verbum sacrorum*, inquit, *per euphemismon, ut adolere*.

(24) *Recte*, pro nihil, aut non, aut male. Ter. Heaut. *Tum quod dem ei, Recte est; nam Nihil*

2. pag. 271. 272. et III. 3. 67. Possis etiam utrumque derivare ab Hebr. עלה *ascendo*. Solet enim litera Hebr. ע mutari in O Græcorum Latinorumque. Et hinc ab *alo Altus* h. e. excelsus. Vide me infra IV. 16. 15. At quod idem Vossius hoc verbum in significatu cremandi derivat ab Gr. ὀλεῖν et ὄλλυμι, *perdo*, in eo non possum illi assentire, quum Latinum hoc verbum non significet inflammare quid animo *perdendi*, sed tantum ad sacra adhibeatur de rebus, quæ in altari cremantur, et ita *Crescunt* seu surgunt in altum. Sic Tacit. Ann. VI. 28. Phœnicem Avem dicit *patrium corpus in Solis aram perferre atque adolere*. Vide et Festum in v. October, et Nonium capp. 1. et 4. Porro autem, ut recte rursus monuit Vossius ab ὄζω, ὄζω, formatur alterum *oleo*, quod significat odorem spargo, pro quo primi dixerunt *odeo*, unde et *odor*, et *odefacit* pro olefacit apud Festum, etiamnum superest, D interposito primum inter vocales, et dein mutato in L. quod utrumque sæpissime factum, sæpe etiam in uno vocabulo, ut in *Salus* et *salvus* a σάος, *Filius*, *Fidius*, ab υἱός, *sella*, et *solium* a *sedeo*, et hoc ab ἵζω, ἕδω.

(23) *Ex eodem omine*. [Immo per μετωνυμίαν seu μετάληψιν consequentis qua consequens intelligitur ex antecedente: nempe quia in sacris Cædes victimæ semper sequebatur *Mactationem* proprie dictam, quæ consistebat in ornanda ea verbenis et infulis, ac mola salsa capiti ejus imponenda. Cujusmodi translatæ significationis usus est quam maxime analogicus. sed tamen, cur in hoc vocabulo ita frequentaretur ea μετάληψις, causam fuisse εὐφημισμόν, facile largior. Id tantum volo, nunquam per εὐφημίαν simpliciter in contrarium, et contra ἀναλογίαν, mutatam esse verborum significationem. Porro *Mactus* ego quidem deduco simpliciter a *Magis* unde forte verbum *Mago* vel *Magio*, sicuti a *Minus*, *Minuo*: et sic deinceps *Mactus*, quemadmodum ab *Ago*, *Actus*, a *Pago*, *Pactus*. Nam G frequentissime transit in C. Ab hoc ipso *Magis* est *Macsimus*, ut scripsere antiquissimi, ac dein *Maximus*. Sed et ejusdem originis *Mactus* est et *Magmentum*, plane sicuti *sagmentum* a *Sagio*, unde et *Sactus*, sed pro quibus posteriores dixere *Sancio* et *Sanctus*. Analogia porro significationis liquidissima. Nam *Mactus* proprie sic notabit *major factus*, *auctus aliqua re*.

(24) *Recte pro nihil*.] Nunquam *recte* significat *nihil*, sed usu adhibetur sæpe in responsionibus, in quibus *Nihil* poterat vel debebat responderi, quando scilicet id vocabulum, seu directum ex rei veritate et animi sententia responsum, vitatur aut metu aut

esse mihi religio est dicere : idem Eunuch. *Numquid vis? C. recte*, id est, non, vel nihil. (25) Plaut. Asinar. *Nec recte quæ tu in nos dicis, aurum atque argentum merum est.*

Sacer dicunt esse nomen medium, ut Græcis *Anathema*, et nunc in bonam, nunc in malam partem accipi. Sed, quid sit *homo sacer*, vel *Anathema*, ab antiquissima historia petendum, quam narrat Joh. Zetzes histor. 23. Chiliad. 5. Cujus carmina sic vertebam,

Catharma quondam tale purgamen fuit;
Si pestis, aut fames, vel alia calamitas
Vexaret Urbem ira Deorum percitam,
Ad victimam deformis ante omnes homo,
Purgamen, atque pharmacus, ductus fuit.
Cum ventum ad aram est, caseum, ficus, ador;
Ipsi in manum dabant : deinde septies

consilio. Nam idem est, ac si loco talis directi responsi responsum quis declinaret, ac proinde diceret, *noli quærere, recte se res habet*. Hinc apud Terentium Heaut. II. 1. 16. *Tum quod dem ei, Recte est*, h. e. si illa me quid rogat, ut dem, loco responsi et muneris repono et do ei *Recte*, h. e. Belgice, *het is wel*. Et III. 2. 7. ubi Syrus servus, ignarus adesse herum, quum aliquid de fallaciis suis in herum effutiisset, rogatus ab eo, *Quid tu istic*, scil. dicis, vel dixisti? respondet, *recte equidem*, et statim sermonem confert ad palpum hero obtrudendum. Et Phorm. V. 3. 15. ubi Chremes itidem ignarus adesse uxorem, quam tamen mox videt, quum Fratri dixisset, *Nollem datum*, et Frater eum dein rogasset *Cur nollet?* respondet, *jam recte*, quia scilicet præsente uxore nihil amplius ea de re volebat aut audebat dicere. Manifeste autem istic explenda sic est sententia, quasi dixisset, *temere hæc dixi, jam recte se res habet*. Et ibid. v. 29. *Illa amici nostri filia quid futurum est? Recte*, h. e. res illa recte se habet, nihil in ea est difficultatis. Hinc etiam simul aliquando cum τῷ *Nihil* tanquam diversum et distinctum ab eo in responsionibus adhibetur, Ter. Adel. IV. 5. 19. *Perii*, MI. *Quid est?* Æ. *Nihil; recte, perge*. h. e. nihil est, recte se habent omnia; perge modo rem narrare. Bene itaque ad Hec. III. 2. 20. ubi Pamphilus rogatus a matre, quid lachrymaret, aut quid esset tam tristis, respondet simpliciter *Recte*, notat Donatus: *Sic dicimus, cum sine injuria interrogantis aliquid reticemus.* Pro isto *Recte* aliquando etiam usurpatur *Bene*, eodem sensu, Plaut. Bacchid. I. 1. 6. *Quid in consilio consuluistis? BA. Bene.* q. d. noli id quærere, bene se habet res.

(25) *Plaut. Asinar., etc.*] Locus hic est alienissimus a mente Sanctii, qui deceptus vitiosa videtur Plauti lectione. Edidit enim ipse, ut ex Salmant. ed. et Paradoxis

Pudenda scillis verberabant victimæ ;
Caprifico , et aliis surculis agrestibus ;
Agrestiumque urebant ramis arborum
Devota membra : tum sacrum cinerem gravis
Levamen urbis ventilabant in mare.

Hæc ille, atque alia; citatque testem Lycophronem, et Hipponactem. Idem Chiliada 8. histor. 239. cineres spargi solitos, addit, per totam civitatem. Suidas præterea in dictione *Peripsema*, addit dicere solitos cives ad hujusmodi anathemata, *Purgamen pro nobis esto, salus, et redemtio.* « [Servius in illud Æneid. 3. 57. *Auri sacra fames*, ita com-
» mentatur, Sacra, *exsecrabilis. Alii* sacra, *devota*
» *accipiunt, unde et* Ver sacrum. *Alii*, sacrum, *pro,*
» *scelestum, vel sacrilegum. Tractus est autem sermo*
» *ex more Gallorum: nam Massilienses quoties*
» *pestilentia laborabant, unus se ex pauperibus of-*
» *ferebat, alendus anno integro publicis et purio-*
» *ribus cibis. Hic postea ornatus verbenis et vesti-*
» *bus sacris, circumducebatur per totam civitatem,*
» *cum exsecrationibus, ut in ipsum reciderent mala*
» *totius civitatis; et sic projiciebatur.* Hæc ex Pe-
» tronio Servius.] »

Hujusmodi sacrificium Hebræis vocabatur *Azazel*, id est, caper emissarius, de quo Levitic. cap. 16. ab *Ez*, id est, *caper*, et *Azal*, id est, *abiit* : Græcis *Apotropæon*, sive *Apopompæon*, id est, *malorum depulsio.* Dicebatur etiam proprie *Anathema.* Itaque *Sacer* apud Latinos idem est, quod *anathema* Græcis; (26) et ita per Euphemismon, pro execrando

Sanctii, quæ ex Plantini prodierunt officina, et totum hoc ac pleraque sequentia continent capita. *Hæc recte.* Sed Scioppius videtur jam ex Plauti edd. emendasse. *Nec recte.* Et ita vere Plautus habet Asinar. I. 3. 3. Similiter ibidem II. 4. 65. *Malo hercle jam magno tuo nunc isti nec recte dicis.* Bacchid. I. 2. 11. *Tu Diis nec recte dicis.* Et sic alibi passim. Frequentissimum enim est Plauto, *nec recte alicui dicere.* In illo ergo Asinariæ loco τὸ *Recte* notat, quod proprie et primitus notavit, non autem *Nihil*, aut *Male*, neque vero Elliptice istic ponitur, ut in proximæ superioris Notæ exemplis.

(26) *Et ita per Euphemismon, etc.*] Siquidem simpliciter per Eu-

accipitur.

accipitur. Quanquam Monachus Menesius, qui de Accentibus scripsit, aliter quæstionem solvit: contendit enim, in sacris Bibliis duo nomina, Anathema, et Anathema; et illud, cum accentu in antepenultima, et cum epsilo in penultima, semper accipi in malam partem, pro exsecrando: at cum accentu in penultima, et eta, id est, e longo, semper accipi pro donario, vel re templis dicata. Ego scripturam quidem in Bibliis Græcis sic reperiri animadverti:

phemismon τὸ *Sacer* etiam exsecrandum, et scelestum notaret, foret hæc Antiphrasis, ad quam proinde figuram a nonnullis hoc quoque vocabulum refertur isto sensu adhibitum. At vero nullam ego hic agnosco ἀντίφρασιν, aut significationem in contrarium mutatam, sed per justissimam Analogiam parumper deflexam. Cujus vera et unica hæc est ratio. Quidquid decreto publico Diis erat consecratum, illud dicebatur *sacrum*. Jam vero, quia, quod sic Diis sacrabatur, id est usu et commercio hominum penitus tollebatur; unde et in commerciis requirebatur *aurum profanum*. Vide Festum in V. *Puri*: et infelices notissimo adagio dicebantur *aurum Tholosanum*, quod erat Sacrum ex templis Tholosanis, *attigisse*, Vide Gellium III. 9. & porro quia victimæ Diis itidem Sacratæ semper occidebantur: hinc si quos homines sceleratos populus sciscceret impune interficiendos, eos publice *sacrabat* Diis, tanquam victimas quasdam, quarum cædes grata Diis esset futura; ut sic impune à quolibet possent occidi, & ita ex sua civitate funditus tollerentur. Liv. III. 55. *Ut qui Tribunis pl. nocuisset, ejus caput Jovi Sacrum esset.* Festus in *Plorare* ex Legibus Regiis, *Si parentem puer verberit, ast illi plorassint, puer Divis parentum Sacer esto.* Idem, *Sacratæ leges sunt, quibus sanctum est, ut, qui quid adversus eas fecerit, Sacer alicui Deorum sit cum familia pecuniaque.* Et in V. *Sacer*, *Homo Sacer is est, quem populus judicavit ob maleficium, neque fas est eum* (proprie) *immolari, sed qui occidit, parricidii non damnatur. Nam lege Tribunicia prima cavetur: Si quis eum, qui eo plebiscito Sacer, occiderit, parricida ne sit. Ex quo quivis homo malus atque improbus Sacer appellari solet.* Non *obscura* hæc, ut mox Sanctius ait, sed liquida & sola vera. Hinc jam apud Plautum in prol. Pœnuli v. 90. de Lenone, *Homini, quantum hominum terra sustinet, sacerrimo.* Et Mostell. IV. 2. 67. *Unus istic servus est sacerrimus, is vel Herculi conterere quæstum possiet.* Porro ipsæ quoque Res, pessimæ, in perniciem publicam vergentes, & ideo ex usu & vita hominum quasi expellendæ, & extinguendæ penitus, vocabantur *Sacræ*, ut *Auri Sacra fames*, h. e. non *magna*, sed *detestabilis*. Adde his Servium ad Virgilium Aen. X. 419. de Haleso, *Injecere manum Parcæ, telisque Sacrarunt Euandri*; h. e. devoverunt telis, & neci per ea inferendæ. Similiter vero se res habet, quod ad Ἀνάθεμα & Ἀνάθημα. Significat quippe primo rem Usibus humanis exemptam, & Deo repositam, sacratamque, sine jure redemptionis. Jam quod sic erat sacratum, id, quod ad homines, plane quasi interierat, seu ex hominum commercio sublatum erat, etiam si animal esset. Vide Macrobium Saturn. III. 7. & sic apud Suetonium Cæs. cap. 81. Cæsar di-

sed quomodo ab eodem verbo ἀναθεῖναι duo ducantur nomina contrariæ significationis, non video. Unum semper nomen est, *anathema* sive *anathema*, ut *sacer* apud Latinos. Quid est igitur illud tam crebro in Conciliis repetitum, *Anathema sit?* Respondeo primum, posse dici per Euphemismon, ut *benedicere*, pro maledicere, quasi dicat, *Anathema sit*, id est, sit benedictus, quia viros sanctos non decet maledicere. Deinde respondeo, posse etiam intelligi juxta propriam et genuinam nominis notionem, *Anathema sit*, id est, sit peccatum pro toto populo, sit devotio, ferat omnia populi peccata. Ita D. Paulus ad

citur *Equos consecrasse in trajiciendo Rubiconi flumini*, & idcirco *vagos ac sine custode dimisisse*: & Tacit. de Germ. cap. 10. equi Germanorum Sacri dicuntur *publice ali in nemoribus ac lucis nullo mortali opere contacti.* Ita ergo hi Equi commercio & possessioni hominum per istam consecrationem erant exempti. Aliæ etiam Res, etiamsi sacris non amplius inservire possent, tamen vel sic hominibus neutiquam restituebantur, sed potius consumebantur penitus, & abolebantur: apud Romanos etiam in cellis subterraneis seu favissis reponebantur. Vide Festum in *Favissæ*. Hac igitur de causa is, qui consortio Ecclesiæ prorsus erat segregatus, dicebatur *Anathema*, quasi Sacratus Morti & Exitio, seu Inferis & eorum Principi, atque ideo a reliquis Christianis abscissus, qui & talis hominis commercium fugiebant. Hinc & aliquando separationis particulas habet sibi adjunctas. Veluti Rom. IX 3 ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, h. e. Morti & exitio æterno devotus, cum separatione à Christo, et ejus Ecclesia. Vide omnino istic Bezam. At Salmasius ad Solinum pag. 1089. 1090. vult ἀνάθεμα proprie & primitus notare segregatam & separatam rem. Ego vero prorsus putem, vocabuli hujus significationem primam repetendam ab Hominis vel agri aut alterius rei consecratione Diis facta. Usu autem differre in eo ἀνάθημα illud & ἀνάθεμα, quod hoc notet donaria, statuas, aliaque in honorem Deorum in templis vel alibi posita, at ἀνάθεμα, rem simpliciter Deo consecratam, veluti Urbem, Terram, Hominem. Talia vero commercio hominum revera fuisse exempta, immo exitio & internecioni dedita, liquet ex ipsa S Scriptura, veluti Levit. XXVII. 29. ubi traditur Hominem Deo *consecratum*, (ipso hoc verbo apud LXX. ἂν ἀνατεθῇ) *non redimi debere, sed omnino occidi* Et hinc Urbes quoque & Populi in Libro Deuteronomii & Josuæ dicuntur ἀνάθεμα, declarari, & ἀναθεματίζεσθαι h. e. *exscindi*. Hinc jam factum, ut re vera Ἀνάθεμα de Homine dictum significet ἐπάρατον *devotum*, ut recte Hesychius exponit. Talis enim Homo erat internecioni devotus, quasi sacrata Diis victima, et sic a reliqua Hominum societate exclusus et commercio. Certior autem hæc Significationis in hisce vocabulis distinctio evadit eo, quod ipsum Verbum ἀνατιθέναι, unde illa pariter descendunt, duplicem quoque hanc habet significationem. Pro dono Diis consecrato, Hesiod. Ἔργ., 656. de Triode, τὸν μὲν ἐγὼ Μούσαις ἀνέθηκα. Pro de-

Rom. 2. *Optabat esse anathema post Christum pro fratribus*, id est, se devoveri, et hostiam fieri *a Christo*, id est, *post Christum*; quia *Christus fuit pro nobis hostia, et factus est pro nobis peccatum, cum peccatum non haberet: Et vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit.* Festus in voce *Sacer* obscura quædam profert, quæ a Macrobio lib. 3. cap. 7. Saturn. explicantur. Illud vero Virgilii, *Auri sacra fames*, alia res est: nam Græci ἱερὸν, id est, *sacrum*, pro magno solent usurpare: unde *os sacrum*, id est, magnum; et *morbus sacer*, pro, magnus vel comitialis. Plutarchus de industria animalium. Unde Adag. *sacram ancoram solvere*, id est, magnam.

(27) *Alter* in auguriis dicebant, pro, non bono; ut ait Festus in dictione, *Altera avis.* Et in senatu dicebat consul, *Qui hoc sentitis, huc transite, qui alia omnia, illuc*, id est, qui negatis, vel dissentitis. Cic. lib. 1. epist. *De tribus legatis, frequentes iêre in alia omnia*, id est, dissensere: et lib. 10. *Eum senatus reliquit, et in alia omnia discessit.* Vide Suidam in voce *Eumenides*, et *Callias.* Et nos etiam in *Antiphrasi* de *Eumenidib.* satis.

vovendo Græci Interpretes, non modo Levit. d. l. sed et Michæ IV. 13. ad Sionis Filiam, Καὶ κατατήξεις λαοὺς πολλοὺς, καὶ ἀναθήσεις τῷ Κυρίῳ τὸ πλῆθος αὐτῶν, *et confringes populos multos, et anathemate devovebis Domino eorum multitudinem.* In Hebraico est Hiphil verbi חרם. Ita vero liquet esse utriusque vocabuli, Ἀνάθημα et Ἀνάθεμα, ut eandem originem, ita eandem primitivam significationem, sed usu et analogia in contrarium pene flexam, æque ac observare aliquem, et multa similia. Frustra itaque hic adeo laborat Sanctius, et Euphemismum fingit.

(27) *Alter in auguriis.*] Etiam in iis de duobus tantummodo dicitur, *Alter.* Etenim quia vel Læta, vel Tristia, evenire auspicantibus solebant, si lætum signum, quod desiderabatur, non evenisset, dicebatur *Alterum* evenisse, scil. ab eo, quod desiderabatur, h. e. non lætum, non felix. Sic passim *Secus* itidem pro *male*, Sallust. or. 2. ad Cæs. in extr. *Si fato, huic imperio secus accidat.* Livius X. 19. *Rei bene aut secus gestæ decus dedecusque.* At *Alia omnia sentire* notat sententiam plane et per omnia diversam ab ea, quæ jam dicta erat.

CAP. XV.

De Analogia significationum.

HIS regulis præmissis, ad Analogiam significationum transeamus.

(1) *Jus, juris*, proprie significat diarium, sive portionem victus. *Antiqui* enim, ut inquit Valer. Maxim. lib. 2. *adeo erant continentiæ attenti, ut frequentior apud eos pultis usus, quam panis esset.* Plinius lib. 18. cap. 8. *Pulte autem, non pane, vixisse longo tempore Romanos manifestum: quoniam inde et pulmentaria hodie quoque dicuntur.* Non itaque vescebantur carnibus, sed oleribus, aut pultibus, totumque prandium *Jus* vocabant. Horat. 2. Serm. 4. *Est operæ pretium duplicis cognoscere juris Naturam.* Hujus autem *juris* in conviviis pares dabantur unicuique partes: unde Homerus *convivium, æquale* fere semper nominat. Vocabantur vero *Du-*

(1) *Jus juris, &c.*] Neutiquam assentior Sanctio, quum putat, *Jus*, quod suum cuique tribuit dici per Analogiam significationis ab eo *Jure*, quod significat diarium. Ego utrumque, ut diversæ prorsus significationis, sic diversæ putem esse originis. Certe *jus* illud prius est à *jubendo*, non, ut censet Magius in Miscell. IV. 1. quia illud *jubet et præcipit*, sed quia *jubetur* ab eo, qui summam habet potestatem. Nihil enim apud Romanos olim fuit *Jus*, nisi quod *jussum* à populo, cujus pro sua suprema potestate proprium erat *jubere*, et *rogari* à Magistratibus. Unde et Leges sæpe *Rogationes* appellantur, & quod legibus jussis sancitum, *jus* erat, quasi *jussum*. Hinc Festus *Jussa*, *Jura* exponit. Scilicet antiquissimi dixerunt *jusa*, ut qui non geminabant literas, nec habebant literam, R. Posteriores itaque in Participio, iterata tunc sibilante litera, dixerunt *jussa*, in Nomine *jura*, sibilante conversa in caninam, ut solebant. JCtos, qui *jus* à *justicia* dictum tradunt, castigat satis superque d. l. Magius. Alterum *jus* esculentum à *juvando* recte deduxerunt nonnulli, ut quod alimonia sua juvat corpus humanum. Plautus Captiv. I. 2. 33. *Neque unquam quidquam me juvat, quod edo domi*, Ubi Vide Lambinum. Sic à Gr. φάω, unde Latinum *Fari et Fatum*, est etiam *Fas*: à *Moveo*, non à *Meo*, ut male Martinius, est haud dubie *Mos*, qui semper quasi movetur. Senecca Ep. 114. *Consuetudo civitatis nunquam in eodem diu stetit.* Sic *Dos* à *Do*, vel Græco δόω, *pus* à *puteo* seu πύθω *thus* a θέω, *Jus* autem hocce non notat protionem cibi aut convivii, ut vult Sanctius noster, sed liquidum illud, quod pani et obsonio infunditur. Hinc apud Plautum Mostell. I. 3. 120. *quasi cum una*

plicarii, ut ait Varro, *quibus in conviviis ob virtutem duplicia ut darentur cibaria, fuit institutum.* Cujus rei etiam in sacris Bibliis fit mentio; nam Genes. cap. 43. *major portio data est Benjamino*, quam cæterorum cuilibet. Itaque proprie *Jus* est, quod Hispane dicimus, *Quiñon*, *parte*, *porcion*, *ordinario*. Græcis est *Chænix*, id est, *dimensum*, ut vocavit Terentius. Hebræis est *Man*, a verbo *mana*, id est, *divisit*, vel *numeravit*: nam ubi legitur Daniel. cap. 1. *Et constituit illis rex annonam per singulos dies de cibis suis*, Hebraice legitur *mana*. Hinc igitur metaphorice *Jus* vocatur, munus illud, quod suum cuique tribuit.

Vertex, inquit Fabius lib. 8. cap. 2. *est contorta in se aqua, vel quicquid aliud similiter vertitur; inde propter flexum capillorum, pars est summa capitis; et ex hoc, quod est in montibus eminentissimum.* (2) Valla lib. 6. cap. 11. *Recte*, inquit, *dixeris hæc omnia, vertices, proprie tamen unde initium est. Quare nemini debet mirum videri, cur interdum una vox plura significet.* Hæc illi. (3) Ego tamen magis assentior Charisio lib. 1. *Vertex*, inquit, *a vertendo; vortex, a vorando; et vult Pli-*

multa jura confudit cocus. Vide et Horatium Satyr. II. 4. 63. etc. et Terent. Eun. V. 4. 17.

(2) *Valla lib. 6, &c.*] Turpiter hic se dedit Sanctius. Verba enim hæc, *Recte dixeris hæc omnia Vertices, proprie tamen, unde initium est*, quæ Vallæ tribuit, sunt ipsius Quinctiliani, quem Valla istic laudavit, et ex quo totum hunc locum libri 8. capitis 2. exhibuit. Cui loco subjici tandem de suo, *Quare nemini debet, ect.* Scilicet inspexit Sanctius tantum Vallam, non etiam Quinctilianum, et ita deceptus est eo, quod olim sine ullo literarum discrimine edebantur Verba aliunde citata, et ea, quæ ipsius erant Scriptoris. Sensus autem Quinctiliani est, omnia ista analogice dici *vertices*, at *proprie* tantum illud, *unde initium est* significationis totius.

(3) *Ego tamen magis assentior.*] Male profecto. Vide Vossium. *Vertex* et *Vortex* est revera ejusdem originis, et proinde unum idemque vocabulum, sive contortam aquam, sive quid aliud notet. Immo si maxime scriptura discreparet pro diverso variæ significationis usu, vel id non obstaret, quo minus etiam in illa diversa scriptura sit tamen idem vocabulum. Sic enim eadem quoque sunt *Coitus* ac *Cœtus*, *Columen* et *Culmen*, *Caudex* et *Codex*, *Fingo* et *Figo* (Vide supra I. 2. 2. pag. 26. 27.) *Mœnia* et *Munia*, *Lavare* et *Luere*, *Quæro* et *Quæso*, *Quæsitor* et *Quæstor*, *Confertim* et *Confestim*, quorum illud rerum in loco, hoc actionum in proximo tempore conjunctionem notat, unde et

nius verticem immanem vim impetus habere; ut, ingens a vertice pontus; vorticem vero, circumactionem undæ esse; ut, Et rapidus vorat æquora vortex. Caper Grammaticus, *Vortex fluminis est, vertex capitis.*

Tempus, ut Varro scribit lib. 5. *intervallum mundi et motus, divisum in partes aliquot maxime ab Solis et Lunæ cursu, a quorum tenore temperato tempus dictum est. Tempora* in capite (Hispan. *las sienes*) (4) ob id dicta putant, quod ab iis indicia petamus senectutis. Posuit enim natura in multis animantibus ætatis signa; ut, veterinis et ovibus in den-

Festino, h. e. in magno et continuo sum motu agendi aliquid. Vide supra III. 3. 59. Immo et sic hodie in Gallica *Monseigneur* et *Monsieur*, in Scotica *Lord* et *Laird*. Omnia hæc origine sua eadem sunt vocabula, licet diversæ dein significationi diversa etiam scriptura quasi propria sit facta. Quin et sic *Ara* et *Ansa* diversam esse scripturam puto unius antiqui vocabuli *Asa*, quod significabat primitus omne id, quod ex aliqua re eminet, et quo quid apprehenditur, unde posteriores interposita N dixerunt eo sensu *Ansa*: Deinde κατ' ἐξοχὴν cornu altaris, quod apprehendere solebant Supplices, tum Sacrificantes, & Jurantes, unde *Ara*, S mutata in R, quæ vox per Synecdochen frequentissimam partis pro toto, altare ipsum vel maxime dein notavit. *Asa* autem ab Hebr. אזן, *auris*, videtur formatum. Vide Vossium Etymol. in voce *Ansa*. Certe *Aram et Ansam* pariter dictas pro *Asa*, id diserte tradit Varro apud Macrobium Saturn. III. 2. cujus verba lectu dignissima hic exhiberem, nisi jam a Vossio in V. *Ara* vidissem allata, quem consuli velim. Adde Servium ad Aen. IV, 219. Liquebit inde etiam illud, orantes ac jurantes solitos *aram tenere*. Ceterum offendit quosdam, quod *cornua* tribuerim altaribus. Ego vero non quibusvis, non vulgaribus, quolibet loco positis, sed solennibus, majoribus, et maxime illis quadratis, quæ in præcipuis erant templis, *cornua* tribuere haud vereor. Primum enim in Oriente, unde omnia istius generis devenerunt ad Græcos et Romanos, Aræ habuerunt cornua, quæ supplices apprehendebant. Diserte ita, Salomone Rege facto, Adonias et Joabus 1. Reg. capp. 1. et 2. dicuntur confugisse ad aram, et ἐπιλαβέσθαι seu κατέχειν τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου, *apprehendisse*, seu *tenere*, *unum ex cornibus altaris.* Sed et apud Græcos et Romanos reperiuntur sæpe in nummis altaria, ex quorum angulis eminent cornua incurva, et in acutum desinentia. Vide Num. 2. Gentis Tarquitiæ in Famil. Rom. Ursini; et N. 18. ac 23. Tab. XVI. Arschot. et N. 21. Tab. XXVII. Denique Servius ad Virgil. Aen. VI. 123. diserte *Ansas* tribuit Altaribus, quas tenerent Orantes. Etenim istic quum Poeta dixisset, *Talibus orabat dictis, arasque tenebat*, notat Servius, *Rogabant enim Deos, ararum ansas tenentes.* Quas *ansas* S. Scriptura dicit κέρατα, *cornua.*

(4) *Ob id dicta putant.*] Forte à *tepeo* dicta, interposita litera M, ut sæpissime ante P vel B. Sic τύμπανον, à τύπτω, *Campus* à *Capus*,

tibus ætatis signa; ut, veterinis et ovibus in dentibus; cervis in cornibus: sic homines in temporibus gerunt ætatem; unde Homerus senes vocat *Poliocrotaphous*, id est, canorum temporum, quia plurimum inde cani incipiunt: nam priora capitis, humiditatis pituitæque plus habent, quam posteriora. Virgilius 5. Æneid. *Æmula necdum Temporibus geminis canebat sparsa senectus.* Vide Alexand. Aphrodis. problemata, et Columellam lib. 6. cap. 29.

Nepos, inquit Charisius, *significat, et certum cognationis gradum, et rei avitæ consumtorem.* Mihi tantum significat filiorum filium. Romani pueri patruis tradebantur erudiendi et castigandi: unde proverbium; *Ne sis patruus mihi:* quia patrui, etiamsi ament, nesciunt ad peccata connivere. Avi contra impotentius amant, omnia indulgent, castigare nesciunt; inde Nepotes evadunt perditissimi. Aristoteles 3. Ethic. in calce, intemperantiam vocat *Acolasiam*, id est, incastigationem; et *acolasti* dicuntur incastigati. Tales igitur sunt Nepotes. Invenio et apud Græcos, (5) *Nepodes* vocari nepotes, quasi sine pede, hoc est, fundamento: quia filiis fundamentum rei familiaris non erunt: dilapidant enim rem familiarem. Qui deducunt a *nepa*, id est, scorpione, quia filios devorat, mihi non placent. Vide Festum.

unde *Capua*, et illud à κῦπος. *Cumbo* a *Cubo* et κύπτω, *Lambo* ab antiquo *Labo*, et λάπτω et λαπτῶ, unde et *Labium*. At alterum *Tempus* cum Vossio à, τῆμος *tunc*, derivem, vel à τέμνω *seco*, ut notet omnem totius temporis particulam. Unde *in tempore venire*, est, venire opportuno temporis puncto. Nam Tempus secatur in minima momenta, seu puncta. Hinc Ovid. Metam. XV. 183. *Tempora sic fugiunt pariterque sequuntur, Et nova sunt semper; nam quod fuit ante, relictum est. Fitque, quod haud fuerat, momentaque cuncta novantur.* Similis plane a Verbo Τέμνω derivationis ratio reperitur in voce Τέμπεα, Τέμπη, ex voce Τέμενος, sed in plurali Τέμενη. Illa dicebantur amœnæ et divinæ valles, quæ montes *secabant*, at Τέμενη loca ex reliqua parte regionis quasi *decisa* et Diis consecrata, veluti Luci et Templa. Vide omnino Isacum Vossium ad Melam. II. 3. 19.

(5) *Nepodes vocari Nepotes.*] Vide Notas Augustini ad Festum, et cognosces ipsum illud vocabulum *Nepos* etiam in prima significatione ex Græco deduci. Recta porro ratio alterius significationis à Sanctio est reddita, quæ nempe petita est ab indulgentia *Avorum* in *Nepotes*.

Tollere liberos, *tollere onera*, *tollere in crucem*, *tollere aliquem e medio*, vel *e vita*, semper est sublevare: sed *tollere*, pro educare, vel habere filios, ex antiqua consuetudine petendum. Antiquitus pueri recenter nati terram primum omnium tangebant, tanquam rerum omnium parentem; autor est Plinius in procemio libri 7. Tertulliani verba sunt, *Dum prima etiam constitutio infantis super terram, statim Edææ sacrum est.* Sapientiæ cap. 7. *Et ego natus accepi communem aërem, et in similiter factam decidi terram.* Sic positum infantem Patres solebant statim allevare; qui autem non tollebatur, ut abdicatus et projectitius habebatur, idque inauspicatum putabatur. Papinius, ultima Silva, deplorat servulum immatura morte surreptum, sed ante donatum libertate, hæc addens, *Meus ille, meus, tellure cadentem Excepi.* Vide Turneb. lib. 22. cap. 11. et lib. 4. cap. 14. D. Augustin. libro 4. de Civit. Dei, capite 11. *Ipse levet de terra, et vocetur Dea Levana.*

Cernere, inquiunt, est videre, est pugnare; et *cernere hæreditatem* est audire hæreditatem. Non ita est, (6) nam proprie *cernere* est separare furfures a farina, id est, cribrare; Hispane, *cerner*. Plinius

(6) *Nam proprie cernere, etc.*] Immo vero propria et primitiva huius Verbi significatio non est singularis facti, sed generalis. Significat enim proprie aliquid secernere, et dirimere, sive id fiat cribro, sive sorte, sive pugna, sive oculis, sive animi nostri cogitatione et judicio; derivaturque à Gr. κρίνειν, quod item ex una generali varias singulares, et quasi uni facto proprias, recepit significationes. Prima ergo, ut dixi, generalis est distinguendi et discernendi in Græco Latinoque. Hinc Hesiodus Aspid. v. 55. κεκριμένην γενεὰν, h. e. *diversam generationem*, vocat Herculem et Iphiclea, Alcmenæ quidem pariter liberos, sed illum ex Jove, hunc ex Amphitruone conceptum. Similiter apud Latinos *Discernere*, *Excernere*, *Secernere*, immo ipsum *Cernere*, eam significationem aperte præferunt. Liv. XLIII. 12. *Priusquam id sors cerneret*, h. e. dijudicaret, distingueret provincias duas in duos Consules. Porro hinc *Cernere aliquid* est ita liquido quid videre et cognoscere, ut oculis nostris distinguatur ab aliis rebus, cum quibus, antequam visu nostro ita clare cognosceretur, quasi confusum erat. Inde et *Certum* dicitur, quasi prorsus liquidum, et ex omni obscuritate ac controversia protractum in manifestam et distinctam cognitionis nostræ lucem. Sed inprimis hæsit hujus verbi usus, in significanda ea Mentis

lib. 18. cap. 11. *Posteaque gypsi pars quarta inspargitur, atque ut cohæserit, farinario cribro sub-*

nostræ vi, quæ in deliberando, judicando, et certum aliquid statuendo consistit. Plautus Cistel. I. 1. 1. *te mihi amicam esse crevi*, h. e. judicavi, judicio mentis meæ certum habui. Casin. III. 1. 2. *Nunc specimen specitur, certamen cernitur, an sis amicus*, h. e. periculum fit, experimentum in alterutram partem reipsa sumitur, et sic dijudicatur. Similiter Bacchid. III. 2. Hinc ergo *Crimen*, quod in judicium vocatur, quod dijudicatur. Sed et quia sæpe manibus ac pugna controversiæ dirimebantur, idcirco *Cernere* sæpe etiam pro pugnare ponitur, Cœl. Famil. VIII. 14. *Quamdiu civiliter sine armis certetur.* Immo et inde orta est usitata illa significatio Verborum *Certare*, *Decernere acie*, pro pugnare, et *Discrimen* pro quocunque periculo. Nunc tandem videndum etiam, quæ sit ratio istius locutionis, *Cernere hereditatem*. Eadem forsan, quæ illius, *Cernere vitam*, h. e. pugnare quod ad vitam. Ennius Medea Exule: *Nam ter sub armis malim vitam cernere, Quam semel modo parere.* In quibus Nonius τὸ *Cernere* pessime interpretatur per *Amittere.* Sicuti ergo *Cernere vitam* est certare de vita, pugnæ judicio dijudicare vitam suam, sic *Cernere hereditatem* proprie notare possit deliberare, certamen cernere, apud animum suum, de hereditate, utrum velit adire, nec ne. Certe hanc esse hujus phraseos significationem, manifestum ex Fragm. Ulpiani, qui Tit. 22. §. 27. *Cretio*, inquit, *est certorum dierum spatium, quod datur instituto heredi ad deliberandum, utrum expediat ei adire hereditatem, nec ne; Veluti, Titius heres esto, cernitoque in diebus centum proximis: nisi ita creverit, exheres esto.* Sed tamen sicuti sæpe significatio consequentis elicitur ex antecedente, ita et hic *Cernere hereditatem* plerumque adhibetur ad notandum actum, qui sequitur *cretionem* proprie dictam, ut adeo tum significet, reipsa, et adeundo solenniter hereditatem, declarare suam *cretionem* de hereditate factam. Hinc ibidem Ulpianus: *Cernere est verba cretionis dicere ad hunc modum: Cum me Mævius heredem instituerit, eam hereditatem adeo cernoque*, h. e. *Cernere* est sententiam animi sui verbis et factis declarere de illa hereditate, dicere verba consilii sui et decreti in rem ipsam deducti. *Adeo cernoque*; h. e. in adeundo consilium meum expono, et cretionem exsequor. Cicero Famil. IX. 14. *Sinas me hanc quasi falsam hereditatem alienæ gloriæ cernere.* Liv. XL. 8. *Hereditatem meam spe et cupiditatem improba crevistis.* Hæc propria *Cretionis*, h. e. deliberationis, et translata *Cretionis* in factum deductæ, et in aditione ipsa declaratæ, significatio distingui debebat, secus quam facit Vinnius ad Inst. *de Heredum qualitate* §. 6. Scaligerum erroris incusans, quod hæc distinxerit, dicendo, *Crevi non proprie significat hereditatem adii, sed Cretionem Aditio hereditatis statim sequebatur.* Verissime ille, quicquid obloquatur Vinnius. Nam *Cretio* proprie dicta præcedit revera Aditionem, licet sæpe ad eam directe notandam per Μετάληψιν consequentis adhibeatur, quoniam Aditione impletur et declaratur. Sic et apud Græcos Κρίνω non modo *judico* significat, sed et, quia judicio nostro sæpe conjungitur ejus exsecutio, pro ea, seu pro judicio nostro in factum deducto, h. e. pro *ulciscor* et *punio*, aliquando ponitur. Genes. XV. 14. καὶ τὸ ἔθνος κρινῶ ἐγὼ, h. e. *ulciscar.* Similiter

cernunt; quæ in eo remansit, exceptitia appellatur, et grandissima est, rursus, quæ transit, arctiore

apud Latinos *bene* vel *male consulere alicui* proprie quidem notat consultare in commodum vel noxam alicujus, dein vero etiam, illud consilium reipsa exsequi, seu facere quid bene vel male alicui. Quando autem Nonius *Cernere* exponit etiam per *Amittere*, *Audire*, *Cedere*, ineptit, nec intelligit exempla a se allata *Idem omnes cernimus*, non notat *audimus*, sed *judicamus*. *Cernam*, *tradam exercitum*, expone *deliberabo*, *rem videbo*. Quod vero Græci κρίνω, Latini *Cerno* dixerunt, et hi porro ab eodem verbo, *Crevi*, *Certus*, *Crimen*, *Cribrum*, et *Certus*, *Certo*, formaverunt, ratio hæc haud dubie est, quod antiquissimi dixerint κέρω, unde κερίνω, et contracte Latini *Cerno*, Græci κρίνω. Sic a πόω, πτίνω, πίνω, a βάω, βαίνω, βαίνω, etc. Elisa itaque à Græcis est primæ syllabæ vocalis, à Latinis mediæ, eademque varietate res gesta in derivatis a *Cerno*, ut dicatur tum *Certus* et *certo* ejecta secunda vocali, tum *Crevi*, *cretus*, *crinis*, *crimen* q. *cerimen*, ejecta prima. Quin immo sicuti à *cerno* derivatur *cribrum*, sic et omnino inde repete, quod et meam sententiam confirmat, *Cerebrum*, ut quo uti credimur ad res, mentis acie cernendas dijudicandasque. Quas alii adferunt hujus vocabuli etymologias, vel à χαίω, vel à καίω, eæ, ni valde fallor, longe huic cedunt. Sed et hinc potius, quam à *creo*, *Creber* formatum arbitror, ut proprie notet cribro excretum; Hoc autem quia multis particulis constat, hinc *crebrum* pro frequenti et denso ponitur. Denique, ne dubites illam fuisse causam diversæ pronunciationis in Græco et Latino, sic plane se res habet in βραδὺς et *bardus*. Nulla neque hic metathesis literarum facta, sed elisio ejusdem vocalis diversis in syllabis. Nam utrumque diverso modo contractum esse ex βαραδὺς, patet ex eo, quod βραδὺς à βαρὺς derivatur.

RESPONSIO

AD

LUDOL. KUSTERI V. DOCTISSIMI,

Diatriben de Verbo CERNO, contra superiora potissimum scriptam.

1. RELIQUI et repetii has de Verbo *Cernere* Observationes, sine ulla mutatione, prout jam ante hos XI. ferme annos eas edidi Soleo cæteroqui mea ipsius vinera in recognoscendo hinc inde cædere, sed nunc, quia Viro Doctiss. Ludolpho Kustero lubuit isthæc clam palamque extra ordinem, singulari eam in rem conscripta Diatribe, vellicare, visum est mihi fuit faciundum, ut priora mea simpliciter repetendo, integram Lectoribus et æquis rerum Arbitris facerem recte judicandi copiam, ac cognos-

cernitur, et secundaria vocatur. Hæc Plinius. Cum igitur *cernere* sit proprie separare furfures a farina,

cendi, in quibus ille ad meam accedat sententiam, in quibus in contrariam discedat, qua denique ratione ac vi me refutet. Etenim in plerisque ille me sequitur, licet tunc nusquam ullo designet verbo. Paulo uberius tantum singula probare annititur, prout longe spatiosior est campus Diatribes, quam Notarum. Certe mei non arbitrabar esse muneris, copiosius in Notis probare, quod in Lexicis Vulgatissimis, in Fabri Thesauro, aliisque, ad satietatem demonstratum jam erat, atque ideo cum primam nominassem *secernendi*, quæ *fit cribro*, significationem, eamque non Sanctius modo sed et Fabri Thesaurus jam multis Veterum locis confirmasset, non sustinui illam, ut notissimam, amplius et denuo demonstrare. Diatribes Auctor sex tamen loca in eam rem adfert, sed quæ omnia ad unum, eaque ipsa, nec plura, reperies in istius Thesauri edd. priorem Plinii in postremis, at reliqua quinque in prioribus. Non sum ex iis, qui Lexicis nos uti vetant. Nam quum id agitur, utrum phrasis quædam certo sensu fuerit olim adhibita, quando nihil mihi est in promptu, nec ex memoria, neque ex Adversariis meis, quidni decurram ad Lexicon, ut videam, si quod istic illius locutiones exemplum occurrat? At tot loca pariter de una re ex Lexico haurire, nec ullum alium de suo addere, non meæ est frontis, sed gloriolam hanc compilati Thesauri Doctissimo Diatribes Scriptori facile relinquo. Nonulla etiam hinc inde aspersit partim bona, partim dubia, partim aliena. Nam quid alienius, quam arripere locum, quem male prius interpreteris, tantum ut habeas plurium significationum Articulos, at dein recte, eoque sensu, qui in oculos incurrebat, exponas, et tamen Articulorum numerum reddas eo ipso majorem. Vide ejus Artic. 2, et 11. Adde his multiplicatas significationum species, quæ ad unam commode satis referri queant et debeant.

2. At Nos videamus hic primo, in quibus consentimus, dein ea, in quibus dissentimus. Concurrimus pariter in eandem Verbi Originem ex Gr. Κρίνειν repetendam. Ostendi utriusque Verbi, Græci et Latini, eandem fuisse primitivam *distinguendi, dirimendi, secernendi*, significationem, eamque probavi idoneo in Græcis exemplo. Utrumque agnoscit ac facit et ille, Artic. 1. Probavi id porro ex tribus Compositis *Discernere*, *Excernere*, *Secernere*. Ex iisdem tribus tantum et ille, licet addi potuissent, *Incernere*, h. e. unam rem in alteram cribro cernere, unde Festus *Increta* exponit *indivisa*; et *Succernere* non modo ex Plinio XVIII. 11. mox apud Sanctium, sed et ex Plauto Pœn. III. 1. 10. *Succretus cribro pollinario.* Hinc jam derivandas esse reliquas significationes ostendi, et ita, ut proinde, quando *Cernere* notat *Videre*, notaverit proprie *videre liquido, et ut oculis nostris illud, quod videmus, ab aliis rebus quasi distinguamus.* Eundem nexum facit et ille Art. 3. exponens, *clare et distincte videre, sive rem a re visu discernere.* Sed usu, quod notissimum est, invaluit, ut etiam simpliciter omni fere modo pro *videre*, etiam procul, ponatur, quod probatu non erat opus. Sed tamen, si foret opus, disertissimum esset, quod ait Ovidius Metam. XIV. 244: *terris allabimur illis, Quas procul hinc cer-*

non male pro discriminare cœpit accipi; deinde etiam pro *dimicare*; quia olim lites omnes, et præ-

nis. Tum Lucretius IV. 242. *Nos Oculis quia solis Cernere quimus.* Et tamen Idem de *Mente* ibid. v. 746. *Videt æque, Nec minus atque Oculi, nisi quod mage tenuia cernit.* Cicero Acad. IV. 42. *omne Bonum in Mente positum et mentis acie; qua Verum Cerneretur.* Silicet ut *Oculi*, sic et *Mens* nostra dicitur æque *Videre* et *Cernere*, etiam præteriti aliquid et futuri, immo et obscuri. Cic. Famil. VI. 8. *Quem* (exitum) *ego tam VIDEO Animo, quam ea, quæ Oculis CERNIMUS.* IV. 7. *qui horum malorum initia multo ante Videris.* Non adeo itaque opus erat, ex eo, quod dicitur quis etiam *animo cernere aliquid futuri* vel *absentis*, peculiares nobis significationum Articulos cudere. Hinc jam transitum feci ad ostendendum hujus Verbi *usum in significanda ea Mentis nostræ vi, quæ in deliberando, judicando, et certum aliquid statuendo consistit.* Ille vero itidem ad *mentem* dein transit et *animum.* Sed pleraque a *visu* repetit, quod neutiquam erat faciendum, quum *Cernere* primitivam Videndi non habuerit significationem, sed Considerandi diligenter et distinguendi, atque ideo, etiam ipso fatente, primum non directe et proprie notavit Videre, sed Visu aliquid Considerare, plane Cognoscere, et ita ab alio Distinguere. Qua ergo ratione Verbum hoc ab illa Distinguendi, ad hanc per visum et Oculos Cognoscendi significationem translatum est, eâdem, conveniens est, ut translatum quoque statuatur ad vim et aciem Mentis, quæ accurate Intuendo et considerando quamque rem, Cognoscit illam et intelligit, ac judicat, quid sit verum aut falsum, faciendum aut non, faciendum, atque adeo post illam accuratam considerationem eligendo et constituendo, quid melius sit, *Decernit*, h. e. ad finem usque Cernit, considerat, et capto consilio considerare jam desinit. Sic enim *Decernere* pro Dijudicare rem dubiam, et ita finem hæsitationi imponere, posuit Livius V. 55. *Movisse eos Camillus dicitur, sed rem dubiam Decrevit oportune vox emissa; qua voce audita et Senatus accipere se omen conclamavit, et Plebes circumfusa approbavit.* Nempe deliberabant, fluctuabant adhuc incerti, et considerabant rem diligenter, utrum migrandum esset Vejos, nec ne; moverat quidem eos aliquantulum oratio Camilli, sed *Decrevit rem dubiam* Vox subito emissa, quam omnes mox secuti sunt ut divinam. Quid ergo fecit illa Vox? Fecit ut deliberare et considerare rem desinerint, tum statim ab ea audita, quasi ab sententia Judicum pronunciata, obtemperabant, et consilium capiebant manendi in Urbe. Sallust. Or. 2. ad Cæsarem *Equidem mihi decretum est, nihil tam ex alio reperiri posse*, h. e. mihi satis deliberatum de eo est, atque adeo *cretum decretum*, seu *certum* jam est. Ceterum in his omnibus fere consentimus, nisi quod non accuratum satis fecerit ille nexum significationum; nullo tamen verbo hactenus me vel levissime designat. At mox, quia verba *deliberandi et judicandi*, quasi ea odio haberet, neutiquam ullo in loco adhiberi vult ad vim verbi *Cernere* explicandam, idque Ego tamen feceram, idcirco confestim me satis diserte ex Notis ad Sanctii hunc locum provocat in publicum.

3. Exposueram τὸ *Cernimus* in verbis Attii ex Nonio, *Quid agam? Certe vox illius est: Idea*

cipue de terminis agrorum, ferro decernebantur. Et Stobæus Sermone 8. ex lib. de moribus gentium

omnes cernimus : per *judicamus*. Negat id esse faciendum, et mavult exponi per *intelligimus*, *et clare cognoscimus*. At qua tandem ratione obtigit illis iste *intellectus et clara cognitio*, nisi mente et ejus judicio, quo, dum audiebant et agnoscebant illam *vocem sæpius* ante auditam, judicabant eam esse *illius*, non alterius? Quid? quod *cognoscere* et *judicare* adeo arcte cohærent, ut promiscue passim de judiciis adhibeantur? Quid enim sunt *Cognitiones rerum capitalium*, nisi Judicia? Quando Augustus *Cognoscendum de iis censuit, qui ad infamiam cujusquam libellos sub alieno nomine ederent*, aliudne voluit aut dixit, quam ut illi judicarentur et punirentur? Proprie quidem, si volumus hæc distinguere, *cognitio* præcedit, sed tum sequitur ita continuo *judicatio*, ut hæc duo, quasi in unam rem coëuntia, promiscue ideo adhibeantur. Sed miror hic solertiam Viri, qui unum hunc locum arripuit, verbo tantum uno a me in Notis explicitum, quum ibidem paulo ante disertius etiam Plauti locum exposuissem, et simul declaravissem, quo sensu acceperim hic τὸ *judicare*. Ille ergo in Cistell. ait: *Et te mihi amicam esse crevi*, quod exposui, *judicavi, judicio mentis meæ certum habui*: at V. Doctissimus pag. 83. Interpretatur, *apud animum meum statui*. Nunc, te rogo, mi Lector, quid discriminis hic reperias inter *illud ita esse judicio mentis meæ certum habui*, et *illud ita esse apud animum meum statui*: tum annon utrumque sit idem, quod, *illud ita esse judicavi?* Ille vero non vult hoc verbum adhiberi, quia hujus *significatio verbo Cernendi male tribuitur*. Dixeris sane, illum sine ulla ergo *judicii* ope *cernere* tam *acutum*, ut huic Verbo neget, quod, ut ipse ait pag. 92. *Festus, Nonius, et Omnes, quod sciat, Recentiores ei tribuunt*. In his lubens Ego nomen meum profiteor, et ostendam clarissime, nisi fallor, verbum *Cernere* habuisse olim etiam *Judicandi* significatum.

4. Etenim derivatur a Græco Κρίνειν. Hoc autem, ut ipse V. D. ait pag. 92. *præcipue significat Judicare*, et p. 94. *notione Judicandi maxime frequentatur*. Ita vero habemus manifestam istius significationis Analogiam, cui non adeo temere est repugnandum. Nunc videamus et Usum, sed qui distinguendus est in Antiquissimum Veterum Poetarum, et Recentiorem temporis Tulliani et Augustei. Multa enim vocabula et phrases olim varias habuerunt significationes, sed quarum pleræque paulatim dein desierunt, quum aliæ contra invalescerent. Ipse V. D. affirmat pag. 83. τὸ *Cernere notione Decernendi, Constituendi, Scriptoribus Latinis ante Ciceronem potius usurpari, quam ipsi Ciceroni, aliisque, qui ipsius tempore et postea vixerunt*. Sic Seneca Epist. 58. ostensurus, *quantum verborum apud Ennium et Attium situs occupaverit*, probat id exemplis ex ipso Virgilio petitis, quæ et ipsa suo tempore jam fuerint obliterata. Inter ea adfert phrasin hanc, *inter se cernere ferro*, et addit, *quod nunc Decernere dicimus. Simplicis istius Verbi Usus* (in illo scil. sensu) *amissus est*. Iniquissimum ergo foret, a nobis postulare, ut significationem *judicandi* magis, quam Ille *constituendi*, ex ævo Tulliano probemus. Sufficit eam ostendisse ex antiquiore tempore, quando significationes Verborum potissimum sunt formatæ, et ex Primitivis in Figuratas de-

Nicolai hæc refert; *Umbrici cum controversias inter se habent, pugnant armati, sicut in bello; qui*

flexæ. Tanto magis, quoniam omnis hæc controversia a V. D. movetur de interpretatione Verbi *Cernere* in Antiquissimo Poeta. Disertissimam ergo auctoritatem ex Ejusdem temporis Poeta, Pacuvio, accipe. Etenim Nonius cap IV. §. 69. Verbo *Cernere* inter alia significata etiam illud *judicandi* tribuit et ex Pacuvio probat; *Cernere* (significat) *judicare* : *Pacuvius Armorum judicio, Et æquum est et rectum, quod postulas : Jurati cernant.* Quid certius? quid clarius? Tragœdia hæc Pacuvii, nomen habet et argumentum ex celebri *Judicio de Armis* Achillis, quæ post hujus necem petebant Ajax et Ulysses. Ergo delecti sunt Græcorum Principes, qui controversiam hanc judicarent et dirimerent. In illis autem Verbis inducitur vel Ajax, vel Ulysses, æqui aliquid postulans, et forsitan hoc ipsum, ut judices *jurati* sententiam dicant: cui respondet, haud dubie Agamemnon, æquum esse, quod postulet, atque ideo permittere se et constituere, ut Judices *jurati cernant*, h. e. considerent rem et judicent. Nam qui, quæso, sunt *jurati* illi? nisi Judices, qui solebant in judiciis suam fidem jurejurando astringere, apud Græcos et Romanos? Vide Isæum Orat. I. extr. Ciceronem de Invent. I. 39. de Officiis III. 10. et Imp. Justinianum l. ult. Cod. de Judiciis. Sed res est notissima. Quid porro jurati illi in hoc *Armorum judicio* facient? *Cernent*, h. e. judicabunt post auditam utramque Partem, cui Arma hæc tradi debeant. Adeo manifesta hæc sunt, ut ipse V. D. hunc locum ex Nonio, a plerisque jam sæpius allegato, quum ignorare non posset, abdiderit quasi in articulum 9. et dicat, *Cernere interdum significat controversiam vel litem dirimere; sive rem aliis ambiguam et in controversia positam dijudicare, quo sensu judex*, etc. rem cernere *dicitur. Pacuvius, etc.* Jurati cernant.: *ubi* Cernere *est sententia vel decreto rem dijudicare.* Quid videtur Lector? Annon argutissimæ hæc sunt subtilitatis et distinctionis lepidæ, negare Verbo *Cernere* significationem *judicandi*, sed tribuere *dijudicandi*? At quid faciunt judices, qui judicant, nisi ut sententiam ferant de re controversa, cui illa assignari debeat? Hoc sive *judicare* sive *dijudicare* dicas, annon perinde est? Immo an non ista subtilitas certissimum præbet opinionis temere arreptæ et tamen pervicaciter defensæ documentum? Pertinent huc quoque allata jam olim a Me in Notis Verba Livii XLIII. 12. *priusquam id sors cerneret.* Agitur ibi de provinciis, Italia et Macedonia, utram uter Consul esset habiturus. Res permittitur *Sorti*, quæ proinde tanquam Judex, dijudicatura erat hanc controversiam, addicendo huic Macedoniam, illi Italiam. Nihil ergo aliud istic notat, *id cerneret*, quam id judicaret, id dijudicaret. Taceo, quod Compositum *Decernere* et *Decretum* de latis jam et pronunciata Judicum ac Magistratuum sententia frequentissime adhibeatur, ex quo ipso tamen liquet, a Simplice Verbo *Cernendi* non adeo alienam ergo fuisse *judicandi* significationem, post aliquam qualiscunque rei aut causæ cognitionem, cui, ut modo ostendimus, arctissimo nexu cohæret. Adde jam his locum Plauti ex Cistellaria, ut et ipsa verba Attii. Ita satis superque Usum antiquissimi temporis, æque ac Analogiam, habebimus demonstratum.

suos adversarios interemerint, justiorem causam habuisse videntur. Unde Ennius apud Ciceronem,

5. Negat id ille quidem, sed una hac et futili prorsus ratione, quod reperiantur in L. L. multæ locutiones, in quibus *judicare* recte adhibeas, non item *cernere*; Veluti in *illo trito*, *Quid judicas de hac re? i. e. quænam est tua hac de re opinio vel sententia: pro quo barbare dixeris*, *Quid cernis de hac re?* Vide Eum pag 93. Sed primo sciendum est, nos hic agere de significatione antiqua, quæ sensim longo tractu temporis in desuetudinem abiit, et ideo a nobis probanda est potissimum ex antiquissimis Poetis, Pacuvio, Attio, Plauto. Sed et quantillum ab hac locutione abest illud Taciti Ann. XV. 14. *illum locum tempusque consilio destinatum, quid de Armenia cernerent*, h. e. deliberationi ejus negotii, quid de Armenia faciendum censerent, judicarentque Plane uti Judices causa cognita, dicuntur *mitti* et *ire in consilium* ut sic *quænam sua de re controversa sit opinio vel sententia* dein proferant. Sed dicit, *Cernerent* in isto Taciti loco notat *decernerent*. Recte et illud, sed quid differunt, *decernerent*, *statuerent*, *judicarent*, *suo jure et arbitrio*, *quid de Armenia sit faciendum?* Adde illud Ciceronis Tuscul. V. 8. *Pleræque res ex majore parte nominantur, etiam si qua pars abesset, ut Vires, Valetudo, Divitiæ, Honos, Gloria; quæ Genere, non Numero, cernuntur*, h. e. *judicantur*, *æstimantur*, *considerantur*, et ex concepto sic judicio *Nominantur* dein *Vires*, etc. etiamsi hæ majores esse possint. Deinde quis unquam postulavit, ut quando rarior quædam Verbi et vetustior significatio per aliud notius et usitatius Verbum declaratur, ut illud haud recte factum haberi debeat, nisi prius illud Verbum, velut *Cernere*, habeat omnes easdem posterioris, veluti *judicare*, significationes. Ipse V. D. ut ostendimus in Præfatione ad Lib. *de Aere Gravi*, interpretatur τὸ *Cernere* variis modis per *cognocere*, *intelligere*, *constituere*, etc. Quando ergo dicit Terent. Eun. *In cognoscendo tute ipse aderis*, pro eo an dici potest in *cernendo*? Quando idem ait, *Stulto intelligens* (h. e. Sapiens) *quid interest*? vel Cicero pro Sulla cap. 21. *Pompejani sic Intelligunt*, (h. e. sentiunt, censent) *non Colonos a Sulla magis, quam sese defensos*. An istis in locis reponere quis audebit *Cernens*, *Cernunt*? Quando Livius I. 46. *Constituere mores Civitatis*, h. e. formare: Sallust. Jug. 93. *Ei negocio proximum diem constituit*: Mela I. 18. *Constituta Urbs miræ magnitudinis*: quis in his omnibus Verbum *Cernere* adhiberet? Sic Vir D. dum nimio aliena taxandi studio ardet, suum ipsius jugulum petit et ferit. Erat itaque nunc et jacet, *quamvis* τὸ Cerno *videatur etiam exponi posse per* judico, *minus recte tamen quis notionem illam specialem per verbum multo generalius exponat, præsertim quum in promptu sint Verba* Constituere *et* Decernere. Nam certe neutiquam hoc *Constituere* minus generale est respectu τῷ *Cernere*, quam est *Judicare*. Deinque nemo contendit τὸ *Cernere* notare proprie aut præcipue *judicare*, sed tantum certis et paucis in locis. Ipse agnoscit *videri* τὸ *Cerno etiam per Judico exponi posse*, et *pro eo adhiberi salvo sensu posse Judicare*: immo ut videas rem tanti conatus ad nugas vel nihilum recidere, sic ait p. 94. *quare, ut rem in pauca conferam, sic censeo*: *Notionem* judicandi *verbo* Cernere *non convenire, nisi quatenus* judicare *etiam ponitur pro*,

Ferro, non auro, vitam cernamus utrique. Et Virgil. 12. Æneid. *Inter se coiisse viros, decernere ferro.*

rem controversam vel litem dijudicare, h. e. si verum volumus, *nisi quatenus Judicare etiam ponitur pro judicare.* Nam quid aliud faciunt, quæso, Judicantes, nisi ut re utrimque audita et cognita sententiam de ea forment, eaque sententia *rem controversam dijudicent*? quid singuli Judices in judicio, quid immo extra judicium privati de aliqua re judicantes, nisi ut de re controversa aut dubia et obscura, *quæ sua sit sententia et opinio*, proferant? Propria ergo est hæc Verbi *judicare* significatio ad quam admittit ita et ipse Verbum hoc *Cernere*, quod ex nostra quoque sententia quibusdam tantum in locutionibus notat *judicare*. Præterea annon eodem modo de τῷ *Constituere* possumus dicere? *ejus notionem verbo* Cernere *non convenire*, nisi *quatenus* Constituere *etiam notet, vi mentis certi aliquid statueri*, quæ tamen neutiquam propria seu primitiva est ejus Verbi significatio. Sed, ait p. 93. *Cernere*, quando ponitur eodem sensu, quo *cognoscere, judicare*, etc. translatam hanc significationem accepit *a visu oculorum, quæ vis et notio verbo* judicare *minime inest.* An ergo magis inest Verbo *Constituere*? Non putem neque ipsum V. D. hoc affirmaturum, nedum Alium quenquam. Deinde falsum est, Verbum *Cernere* in illo sensu *considerandi, constituendi, judicandi*, translationem hanc sumsisse *a visu Oculorum*; quasi primitiva hæc fuisset Verbi significatio. Ipse fatetur utique *Cernere proprie esse separare vel sejungere* p. 75. et *ab illa notione verbum hoc ad alia transferri; veluti ad visum*, p. 77. Ut ergo inde transfertur ad visum oculorum, sic et inde ad attentionem mentis nostræ: ut visu oculorum rem obscuram modo, mox ita cognoscimus, ut ab aliis distinctam habeamus; sic vi mentis nostræ rem obscuram diligenter considerando ab aliis dubiis separamus, et quid veri vel falsi in ea sit, quid sit vel non sit faciendum, dijudicamus. Quando Terentius ait Andr. I. 1. *Tum illa, ut consuetum facile amorem cerneres, rejecit se in eum flens quam familiariter*; istic vero V. D. quod ad sensum dici potuisse *judicares*, ultro largitur pag. 93. Sed tamen τὸ *Cerneres* vult contineri intra *visum oculorum*, qui nihil ad τὸ *judicare* pertineat. Quam falsa hæc sint, vel ex eo patet, quod etiam Homo plane stupidus et mente captus, immo etiam canis aut equus, oculis suis Videre potuit, puellam istam *se rejicere in Pamphili brachia*, sed neutiquam inde *Cernere consuetum* inter eos *amorem*. Hoc *cernere* est judicii, quo quis ex signis, ab se instrumento oculorum visis, colligit facile, et intelligit, et judicat consuetum jam inter eos esse amorem. Immo hinc a Verbo *Videre*, quando proprie loquuntur Veteres, distinguitur τὸ *Cernere*, ut illud ad Oculos, hoc ad Mentem referatur. Livius XXXI. 34. Macedones *posteaquam divisa a corpore capita, patentiaque viscera, foeditatemque vulnerum Viderunt, adversus quæ tela, quosque viros, pugnandum esset, pavidi vulgo CERNEBANT*, h. e. mente intuebantur, cogitabant.

6. Sed tædium haud dubie Te jam dudum cepit, Lector, talium tricarum et argutiarum, quæ magno conatu meras Tibi nugas ingerunt. Quapropter transibimus jam ad aliud et præcipuum controversiæ inter Nos Caput, h. e. ad vexatissimam illam Juris Civilis phrasin *Cernere hereditatem*, quam se accurate

Sic

Sic enim legit Faërnus ex antiquis codicibus. Postremo, cum ait Ulpianus, *Titius heres esto, cernitoque*

expositurum promittit. De Ea tamen antequam agamus, monendus es, mi Lector, alias in hac re esse partes JCti, alias Grammatici. JCtus docet tantum, quid ex Usu recepto in Jure Civili illa phrasis istic notet, seu quo sensu adhibeatur a Veteribus JCtis: tum quid in Hereditate cernenda juris sit et observetur, quibus ritibus, modis, formulis, res peragatur, etc. Posteriora hæc nihil proprie ad Grammaticam pertinent, qui tantum indagat receptam usu significationem, et qua ratione, analogia, nexu ad eam in Jure Civili ista phrasis devenerit. Hoc ipsum unice est inter nos controversum, qui de sola phrasi agimus, non de Rei, per illam phrasin declaratæ, jure, ac solenni peragendæ modo. Censet ergo V. D. pag. 64. *Cernere hereditatem esse proprie nihil aliud, quam successionem in bona defuncti dicernere seu constituere.* Probat id ex eo, quod *Hereditas* designet etiam *Jus adeundæ Hereditatis, seu, ut definiatur in Reg. Juris*, et *Verbor. Signif. successionem in universa Bona, quæ* (at in istis legibus dicitur *universum Jus, quod*) *defunctus habuit.* Deinde ex eo, quod sic dicatur *Cernere bellum, expeditionem*, pro *decernere*. Hanc autem esse istius phraseos *propriam et principem notionem, rarius tamen usitatam.* Nam dein *apud JCtos significare eam, consilium suum de adeunda hereditate solenniter seu certa verborum formula declarare.* Postremum hoc solum est verum, superiora falsa plane et aliena. Si ita, tum vero principiis illis subrutis, cadet tota ista que Viri D. sententia de origine et analogia phraseos, quod unum est inter nos controversum. Quocirca ut jam taceam, quod illam *Hereditatis* interpretatio sit longius petita, quum simpliciter *Hereditas* nihil aliud in hac phrasi notet, quam in *Adire Hereditatem, Repudiare Hereditatem, Acquirere Heredit.* etc. Sed hæc prætermitto, id vero negaverim, *Cernere bellum* apud Latinos idem esse, quod *decernere bellum.* Debuisset id probari a D. V. quum ad hujus phraseos istar formet significationem τοῦ *Cernere Hereditatem*: Duo quidem loca adfert pag. 91. ex Lucretio, sed quorum in altero ipsa hæc phrasis exstare non videtur, certe alium plane in sensum in utroque ea, si exstat, adhibetur. Prior est Lucretii V. 393. ubi agitur de naturali quasi pugna inter Solem et Ventos hinc, Aquam et Amnes inde. Ergo ait, *Tantum spirantes æquo certamine bellum Magnis de rebus inter se cernere certant.* Non videntur istic in unam phrasin conjungenda *cernere bellum*, sed *Tantum bellum spirantes*; et sic dein *cernere de magnis rebus* absolute pro pugnare, contendere ponitur, ut sæpius fit. Et plane ita Ennius apud Servium ad Virgil. Aen. XII. 709. *Olli cernebant magis de rebus agentes.* Sed si maxime istic conjunctim accipiatur *cernere bellum*, minime tamen vel sic significaret, quod V. D. voluit *decernere bellum*, sed *pugnando gerere bellum*, eodem sensu, quo dicitur *pugnare pugnam*, et de quo mox, *cernere certamen.* Res manifesta ex altero Lucretii loco IV. 965. ubi tradit Poeta, Homines sibi in somnis videri eadem agere, quæ vigilantes solent, *Causidici causas agere et componere leges, Induperatores pugnare, ac prælia obire, Nautæ contractum cum Ventis cernere bellum.* Nam quid hoc aliud est, quam e luctari cum

Y y

in diebus centum proximis, quibus scieris, poterisque; nisi ita creveris, exheres esto: hîc *cernere*

Ventis quasi bello quodam, et resistere iis in navem magno impetu irruentibus? Neque alio sensu dixit Plautus, non modo Casin. III. 1. 2. sed et Bacchid. III. 2. 15. *Nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur, at cujus rei? Sisne, necne, ut esse oportet.* Quæ, quæso, alia hujus locutionis *cernere certamen* est ratio et significatio, quam illarum *specere specimen, pugnare pugnam*, etc. quidve aliud notant, quam ipsam *cernendi, speciendi, pugnandi* actionem? Clarum itaque, Principium hoc analogicæ constructionis et significationis, qua τὸ *Cernere hereditatem*, pro constituere se aditurum eam, derivatur a τὸ *Cernere bellum* et similibus pro Decernere, esse falsum et nihili, certe neutiquam a Viro Doct. probatum, ut oportuerat. Non negavero tamen *potuisse* etiam analogice dici forsan a quibusdam *Cernere bellum*, etc. pro Decernere, quum eo Decernendi sensu verbum hoc *Cernere* sæpius olim fuerit adhibitum, ut vel ex solis Legibus Ciceronis, in quibus frequentes occurrunt antiquarum locutionum formulæ, liquet. Veluti III. 3. *quodcunque Senatus creverit agunto: Si Senatus creverit: Quum Senatus creverit, Populus ve jusserit.* Sed plerumque in hoc sensu cum infinito construitur, ut ex Nonio patet, nec quæritur hic, quid *potuerit* dici, sed quo sensu adhibita a Latinis fuerit hæc phrasis, quæ Viro D. principium est argumentandi ex Usu Linguæ Latinæ, et confirmandi ex eo controversæ locutionis, *Cernere hereditatem*, analogiam et significationem. Porro autem, quæ hæc est loquendi stribligo? *Cernere hereditatem proprie nihil aliud est, quam successionem in bona defunci decernere seu constituere.* Id enim est, obscurum et difficile per longe obscurius et inusitatius interpretari. Nam ubi unquam Heres legitur *decernere Hereditatem* vel *successionem in bona defuncti! Decernit* ille *de Hereditate* adeunda ab se, vel non adeunda, l. 13. §. 2. D. de adquir. hered. At *Decernere* alicui *Hereditatem* controversam Prætor et Judex vel Arbiter recte dicuntur, nunquam Heres. Hinc l. 54. D. de manumissis testam. *Scripti testamento Heredes ante aditam Hereditatem pacti sunt cum creditoribus, et ita, Decreto a Prætore interposito, adierunt hereditatem*, scil. decreto hereditatis ea conditione adeundæ. Sed ita a Prætore *Decreta* dicitur *alicui bonorum possessio* l. 1. §. 5. D. de Success. edicto. Et in Politicis Senatus *decernit alicui supplicationem, triumphum*, etc. Vide Cicer. Famil. III. 9. et VIII. 11. Æque absonum est, quod *Heredem* ait *Constituere successionem in bona defuncti*, quorum nullus est sensus. Magistratus seu summa Potestas potest dici *Constituere successionem in b. d.* h. e. ordinare totam successionis rationem legibus in eam rem jussis. Immo et Heres recte diceretur *constituere hereditatem*, sed pro, hereditatem implicitam variis difficultatibus et turbatam, in liquidum, expeditum, et certum redigere statum. Plane ut *constituere rem suam familiarem*, Cic. Philipp. XI. 2. *rem nummariam* de Offic. III. 20. Sed et ita *Remp.* bellis civilibus turbatam sumserunt suo modo et arbitrio *constituendam* Triumviri. Verum quidem est, quod Varro de L. Lat. VI. p. 81. dicat, *Heres cum constituit se Heredem esse, dicitur Cernere, et quum id fecit, Crevisse*, h. e. quum post delibera-

pro deliberare accipitur: nam *cretio* est certorum dierum spatium, quod datur instituto heredi ad

tionem constituit hereditatem sibi relictam adire, idque palam (nam de solennibus nihil ille addit) declarat, quo facto demum pleno jure Heres est, tunc dicitur *Cernere* Hereditatem. At neutiquam ille diceret, *Heres quum constituit hereditatem* vel *successionem in bona defuncti*, *dicitur Cernere.*

7. Contra hanc Viri D. interpretationem istius phraseos, ejusque rationem analogicam, nunc meam velim compares, mi Lector. Etenim Verbum *Cernere*, ut in confesso est utrimque, notat proprie aliquid confusum secernere et separare. Hinc transfertur, quum ad vim oculorum, quibus corpora nobis objecta vel obvia intuemur et distinguimus ab aliis, tum ad aciem mentis qua res obscuras, controversas, implicitas acriter itidem intuemur et consideramus, et sic verum a falso secernimus, et quid faciendum sit, nec ne, decernimus, et dijudicamus. Sicuti autem de Oculis adhibitum, etiam simpliciter Videre, sic de Mentis vi etiam simpliciter Considerare aliquid et Contueri diligenter, notat, eadem prorsus analogiæ ratione. Et sic, quum *Cernere aliquid*, V. D. *rationem alicujus habere* interpretatur art. 6. nihil hoc est aliud, quam id considerare, mentis suæ cogitationibus et deliberationibus habere propositum: Nam quid aliud significat Cicero, quum ait de Leg. I. 18. non, ut V. D. ex Nizolio ejus verba descripsit ad literam, *Gratus est, qui in referenda gratia non suum commodum, sed eum ipsum, cui refert gratiam, cernit*: sed, ut in ipso eorum Auctore verba hæc leguntur, *Ubi Beneficus? si nemo alterius causa benigne facit: ubi Gratus? si non eum ipsum cernunt grati, cui referunt gratiam.* Res quidem ipsa eodem redit, sed non debebat nimium Lexicis fidere, et ita ex Nizolio ejus paraphrasin pro ipsis Tullii verbis Lectori suo ingerere. Ceterum quid aliud hic est *Cernunt*, quam mentis suæ cogitationibus propositum habent, considerant in referenda gratia non tam quid sibi, quam quid illi gratum sit et utile. Sic apud Nonium d. l. Attius, *Regnum tibi permitti malunt. Cernam, tradam exercitum.* Ubi *cernam* nihil aliud videtur posse significare, quam ut is, cui Myrmidones Regnum volebant permitti, responderit, considerabo rem, et sic dein tradam exercitum, forsan illi, cui, ipso Rege facto, tradi eum volebant. Quin adeo non aliena a Verbo *Cernere* hæc significatio haberi debet, ut etiam in Verbum *Videre* conveniat, unde liquet, quam parili modo et significatione dicatur quis *Cernere* vel *Videre oculis*, et *Cernere* vel *Videre vi mentis.* Sic Plautus Mercat. V. 4. 13. *At, quæso hercle, etiam vide*, h. e. etiam dum considera, an vere ita se res habeat. Trin. III. 3. 34. *Vide: utram tibi libet capere, cape.* Et sic passim apud Plautum et Terentium *Hoc vide*, pro, hoc considera. Sed et sic Cicero de Offic. I. 18. *Sed in his Officiis videndum, quodcunque maxime necesse sit.* cap. 37. *Videat in primis, quibus de rebus loquatur.* Immo ut usitatius hoc est Verbum, ita frequentius etiam illo sensu occurrit, quam *Cernere.* Sed tamen etiam hoc ipsum vel maxime et proprie istam habere significationem acriter considerandi, intuendi, disceptandi non verbis modo, sed et pugna ac armis, liquet ex Composito *Decernere*, quod proprie notat, ut jam su-

deliberandum, utrum expediat ei adire hereditatem; necne. Varro lib. 5. dum hujus verbi etymon conatur

pra pag. 774. monuimus, finem facere Cernendi, sive id fiat armis, sive rem considerando. Livius I. 23. *Ineamus aliquam viam, qua sine magna clade utriusque populi decerni possit, uter utri imperet.* XXVIII. 21. *quas disceptando controversias Finire nequierant aut noluerant, pacto inter se, ut victorem res sequeretur, ferro Decreverunt* ubi manifeste *decernere* ponitur pro *controversias finire disceptando* vel *ferro.* Cap. 33. *Emissis levibus telis, quæ irritare magis quam decernere pugnam, poterant* h. e. finem imponere pugnæ et cernendo armis. XXXII. 31. *Omissa spe per unam dimicationem rei decernendæ*, h. e. finem imponendi bello, quo cernitur armis. Vellejus Pat. II. 118. *Et solita armis decerni*, (sic enim ibi legendum cum Gronovio Patre Observ. III. 13. non *discerni*,) *jure terminaretur.* Cicero Famil. X. 10. *Quanquam in uno prælio omnis fortuna Reip. disceptat, quod quidem, quum hæc legeres, jam decretum arbitrabar fore* : VIII. 16. *Eligas, censeo, aliquod oppidum vacuum a bello, dum hæc* (belli civilis certamina) *decernuntur*, h. e. ad finem cernendi deducuntur : Sed et in Judiciis, et in Cognitionibus Magistratuum, Livius l. 41. de Servio Tullio, qui Regis vices agebat, *Alia decernit, de aliis Regem se consulturum simulat*; ubi *decernere consultationi* opponitur. Gellius VII. 19. *Octo Tribuni cognita causa decreverunt*, h. e. postquam causam cognovissent, et *in consilium secessissent*, ut de hac ipsa re loquitur Livius XXXVIII. 60. finierunt istius provocationis controversiam pronunciando suam sententiam : Immo et in privatis rebus Terent. Adel. IV. 2. 5. *Quid hoc infelicitatis? nequeo satis decernere*, h. e. deliberationibus et cogitationibus meis certi quid statuere. Et hinc passim apud Eundem pro judicare, censere, Hec. II. 1. 5. *Qui illum decrerunt dignum, suos cui liberos committerent*, h. e. judicarunt. IV. 1. 27. *Verum id vitium nunquam decrevi esse Ego adolescentiæ*, h. e. censui. Heaut. I. 1. 95. *Decrevi tantisper me minus injuriæ meo gnato facere, dum etc.* h. e. judicavi. Cicero ad Attic. III. 15. *Nihil impertisti tuæ prudentiæ ad salutem meam, quod aut in me ipso satis esse consilii decreras, aut Te nihil plus mihi debere, quam ut præsto esses*, h. e. judicaveras. Liquet ex his omnibus manifestum in modum, *Cernere* et *Decernere* proprie significationis esse distinctæ, æque ac *Bellare* et *Debellare*, *Pugnare* et *Depugnare*, *Sævire* et *Desævire*, *Fervere* et *Defervere*, *Tonare* et *Detonare*, et similia, atque adeo *Cernere* notare proprie ipsam actionem videndi, considerandi rem et cognoscendi, disceptandi, pugnandi, at *Decernere* actionem, quæ ex illis sequitur, certi quid statuendi ac judicandi, decidendi controversiam et bellum. Sed tamen quia hæc inter se connexa sunt, quia videmus et intuemur rem, eamque consideramus diligenter, ut certi quid statuamus et judicemus, quia disceptatur et pugnatur, ut controversia dijudicetur et decidatur, seu breviter, quia *cernimus* ut *decernamus*, hinc duo hæc Verba promiscue sæpe adhibentur, et τὸ *Cernere* notat inter alia etiam judicare et certi quid statuere.

8. Hæc jam tarnsferenda sunt, ad phrasin, in Jure Civili receptam potissimum vel retentam, *Cernere hereditatem*, quæ proinde notat hæc duo simul, Consi-

indagare, tres significationes sic ad unam reducit; *Dictum* cerno *a creo*, *id est a creando*, *ab eo*,

derare eam diligenter et inspicere, atque ita Judicare, utrum sibi expediat, eam adire, nec ne, vel post illam deliberationem certi quid consilii Capere de ea adeunda vel repudianda. Plane ut jam in Notis ad h. l. ostendimus, Κρίνειν apud Græcos habere prius quidem *judicandi*, sed dein etiam *puniendi* significationem: Et *Consulere* apud Latinos proprie quidem esse idem quod *consultare*, *consilium quærere*, at dein, quia frustra fit consultatio sine effectu, etiam idem, quod *consilium capere*, denique et idem, quod *illud exsequi*, seu *facere quid sibi aut aliis boni vel mali.* Sic Plautus Asin. V. 2. 88. *Dicebam tibi, ne Matri consuleres male*, scil. maledicendo. Cicero Famil. II. 18. *Si me audies, vitabis inimicitias, et posteritatis otio consules*; h. e. facies ea, quæ non turbabunt tibi otium posteri temporis, ut ita deinceps in otio possis vivere. III. 2. *Etiam atque etiam peto, et quæso, ut, quibuscunque rebus, potes, (potes autem plurimis) prospicias et consulas rationibus meis*, h. e. facias, quæ mihi successori tuo erunt maxime accomodata. Ep. 5. *Te omnibus in rebus habuisse rationem, ut mihi consuleres, restitueresque et præparares quodammodo omnia, quo mea ratio facilior et solutior esse posset.* Sed et res inanimatæ dicuntur optime alicui *consulere*, quæ sine ullo suo consilio aliquid boni præstant. Varro de Re Rust. III. 3. *Quum prata et pascua et sylvæ, si centenos Sestertios in singula jugera efficiant, optime Domino consulere videantur.* Diserta satis hæc sunt loca, ex quibus manifestum, *Consulere* notare tria, *consultare et consilium quærere*, tum *certi quid consilii capere*, denique *facto ipso id præstare et exsequi.* Hinc jam sicuti a *Cernere*, quod proprie notat diligenter aliquid considerare et contueri, derivatur *Certum*, h. e. firmum, et decretum, ita, ut nullum supersit dubium, sic a *Consulere*, quod primitus significat deliberare, *Consultum* h. e. certum, decretum. Plautus Rud. I. 4. 6. *Neque quo eam, neque qua quæram, consultum est* scil. mihi, h. e. certum est. Et sic passim *consulto* aliquid fecisse, h. e. certo consilio jam capto. Sed et hinc *Consulta et Decreta* conjunguntur a Sallust. Jug. 11. *Oportere quinquennii consulta et decreta omnia rescindi.* Inde jam *Senatus Consultum*, pro ipso ejus Decreto, quum, si non haberet vim decreti per intercessionem Tribunorum, diceretur tantum *Senatus auctoritas.* Ut ergo *Consulere* tria notat, sic vero et *Cernere hæreditatem* non duo tantum, modo memorata, notat, sed et tertium, quod est Declarare solenniter suam animi sententiam, et potest deliberationem captumque jam consilium adire hereditatem, cum quibus hæc Declaratio connectitur necessario, ut quæ sine ea nullum in jure aut re ipsa habere possunt effectum. Frequens autem etiam hoc est Latinis, ut Verba notent simul res diversissimas, sed quæ continuo fere nexu cohærent, seu per μετωνυμίας notent etiam rem, a re primitivæ et propriæ ejus significationis plane diversam, tantum quia illa eam fere semper consequitur. Sic *immolare* et *mactare* in sacrificiis proprie significat molam salsam victimæ capiti imponere, et ornare victimam ornamentis sacris. Verum quia hanc poprie dictam *immolationem* et *mactationem* sequebatur continuo cædes victimæ, hinc factum, ut Verba hæc non mo-

quod cum quid creatum est, tum denique videtur: hinc fines capillorum discreti, quod finis videtur

do illam victimæ cædem, sed dein etiam absolute omnem jugulationem et cædem notent: immo *immolare* itidem tria significet, Primo rem ipsam, unde appellationem suam habet; Dein totum sacrificium, unde ex persona muscæ apud Phædrum fab. 80. *Ubi immolatur, exta prægusto Deûm:* nec enim poterat id facere musca, nisi longe post immolationem proprie dictam, immo post victimam jam cæsam et aræ impositam; Denique omnem immaniorem notet cædem. Hinc apud Eundem fab. 64. mustelæ victores dicuntur captos mures, *immolatos avidis dentibus Capacis alvi mersisse tartareo specu.* Ad quam tamen significationem frequentius etiam adhibetur Verbum *Mactare*, ut notum est omnibus Eadem ergo ratione vel figura *Cernere hereditatem* non tantum designat, quæ τῷ *Cernere* sunt propria et usitata, Considerare Hereditatem, et certi quid Consilii de ea capere, sed etiam, quod longius a genuina Verbi significtione abit, Declarare publice consilium illud de ea captum. Quo sensu disertissime adhibetur a Cicerone ad Atticum XIII. 46. *Nunc mittendum est*, scil. ad Vestorium Puteolos, *ut meo jussu cernat* hereditatem istic a Cluvio mihi relictam. Et ep. 47. *Idem Pollex remittendus est, ut ille* Vestorius *cernat.* Ubi *Cernere* nihil aliud potest notare, nisi ipsam actionem declarandæ voluntatis et consilii, quod Heres ceperit de adeunda hereditate. Ipse enim Cicero rem consideravit, et consilium cepit, atque ita dein misit literas et nuncios ad Vestorium, ut suo absentis jussu declararet publice et solenniter se adire et accipere hereditatem. Solennitas autem illa, et aliæ circumstantiæ nihil pertinent ad significationem phraseos, sed ad rationem juris Romani.

9. Atque ideo V. D. qua Grammaticus, vel potius, quia hoc nomen fastidit, qua Criticus, nimiam sane facit distinctionem inter ipsas phrases *Adire* et *Cernere Hered.* dum aït pag. 85. *Aditur hereditas quovis modo, at Cernitur solenni tantum et certo quodam modo.* Et, *Adire dicitur, qui verbis simpliciter declarat se heredem fore; at qui Cernit, id ipsum facit solenniter, i. e. certa verborum formula, et testibus præsentibus.* Verum est in jure Romano differentiam talem fuisse constitutam inter *Adire* et *Cernere Her.* et ad eam *Cernendam*, quoniam talis hereditas plerumque erat anceps et discrimini obnoxia, ideoque voluntas Heredis incerta, requisita et adhibita solennia ista. At in Lingua Romana promiscue *et sine discrimine adhiberi phrases illæ possunt* et solent, non tantum, ut male V. D. censet, *in metaphoricis sive allegoricis locutionibus*, sed etiam in directis et propriis. Certe Varro d. l. phrasin hanc explicans, *Heres*, aït, *quum constituit se Heredem esse, dicitur Cernere, et cum id fecit, Crevisse.* Nihil hic dicitur, quod non etiam de phrasi *Adire her.* dici queat. Sed et lib. V. p. 60. *Cernito in testamento, id est, facito videant te esse heredem. Itaque in cretione adhibere jubent testes.* Postrema hæc ad jus pertinent; Priora ad vim verbi explicandam, sed quæ conveniunt æque in *Adeundi* quam *Cernendi* verbum: nam et qui Adit, facit, ut alii videant se Heredem. Nihil ergo discriminis ille inter vim utriusque Verbi statuit. Sed et diserte Cicero in Rull. II. 15. *cernere her.* pro *adire* dixit, nullaque ad vim et usum

discrimen. Cernito in testamento, *id est, facito, videant te esse heredem.* Hîc Varro mihi non mag-

istius phrareos solennia requirit. Etenim memorat istic Romanos Regnum Bithyniæ ex testamento Nicomedis ultimi Regis accepisse et sibi vindicasse. Vide Livii Epit. 93. Non erat Populus institutus ab Extero Rege cum Cretione propria Romanis, nec Populus istic in adeunda hereditate solennia Cretionis verba pronunciavit. Et tamen dicit Cicero d. l. *Quid Regnum Bithyniæ? quam hereditatem jam crevimus.* Quid ergo aliud hic notat *Crevimus*, quam simpliciter et directe *adiimus et cepimus* seu *nobis vindicavimus*? Sed et hinc simpliciter, etiam extra seu citra testamentum, quicquid quis a defuncto tanquam heres ejus accepit et accipere voluit, dicitur id *crevisse.* Sic apud Valerium Max. V. 3. in ext. 3. de Cimone Miltiadis F. qui ut patrem in carcere mortuum sepulturæ posset mandare, se in eundem carcerem dediderat, dicitur, *Hanc hereditatem paternam Maximi Ducis Filius, et futurus ipse ætatis suæ Dux Maximus, solam se crevisse, catenas et carcerem, gloriari potuit.* Male istic a plerisque, etiam nuper a Cantelio, præter auctoritatem optimorum fere Codicum editur *sortitum*, sed Colerus et Vorstius recte jam ex suis restituerunt *crevisse*, quod nihil aliud hic notat, quam *accepisse.* Cum hoc loco conferendum omnino, quod Cicero ait ad Atticum VI. 1. *Nunc, credo, etiam magis me amabit, quod debet etiam Apii amorem erga me cum reliqua hereditate crevisse*, ubi videtur itidem simpliciter pro *adiisse* vel *accepisse* positum, certe non de tota hereditate, sed de re peculiari, quæ fuerit in *reliqua hereditate*, et quam cum ea acceperit, tanquam Heres, adhibetur. Porro Livius XXIV. 25. *Cum clausis Andranodorus Insulæ portis hereditatem regni* (Syracusani) *creverit*, h. e. facto ipso sibi vindicaverit et ceperit tanquam Heres, post mortem Hieronis, sui Soceri, et post ejus Nepotis, Hieronymi, cædem. Similiter XL. 8. loco jam in Notis allato, ubi pater Philippus Rex Macedoniæ ad Filios ait, *Vivo et spirante me hereditatem meam ambo et spe et cupiditate improba crevistis*, h. e. non quidem ipsa re et facto, sed spe tamen et cup. imp. adiistis, et vobis quasi jam vestram animo et cogitatione vindicatum itis. Panegyr. Epithalamius Maximiano et Constantino dictus cap. 5. ad Constantinum, *Ipsum imperium hoc fore pulchrius judicabas, si id non hereditarium ex successione crevisses*, (h. e. accepisses) *sed virtutibus tuis debitum a summo imperatore meruisses*, scil. Maximiano. Denique Prudentius Hymn. XII. Cathem. de Christo, *Hunc Testator et sator jubet Adire regnum et cernere*, h. e. adire, et consulto consilio capessere tanquam Heredem. Hinc jam figurate apud Ciceronem Famil. IX. 14. *A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hereditatem alienæ gloriæ sinas cernere*, ubi Manutius et Grævius exponunt simpliciter *adire.* Liquet ex his omnibus in Lingua Latina, seu apud Latinos Auctores, *Cernere hereditatem* poni simpliciter et directe etiam pro *Adire, capessere, et sibi vindicare* eam, at in jure Civili distinguuntur *Adire* et *Cernere*, tanquam, ut Logici ajunt, generalius et specialius, atque adeo *Cernere* istic notat vel maxime ultimum totius cretionis actum, quo res consummatur, heres institutus sit demum revera Heres, h. e. quo

nopere placet, sed tamen, quod volumus, efficit. Ego certe multo ante docui, quod postea Josepho

declaratur ab Herede palam coram testibus, et solenniter certa verborum formula, se agnoscere et adire illam Hereditatem. Hinc Ulpianus ait in frag. tit. 22. §. 26. *Cernendo fit heres, et excluditur, si intra diem cretionis non Creverit.* Ratio rei est, quia conditio *cretionis* addebatur plerumque tunc demum, quando vel alia odiosa ac molesta ab Herede exigebatur conditio, vel Hereditas ipsa multis erat difficultatibus implicita, ut adeo incertum esset, et idcirco non sine causa testator dubitaret, utrum Heres eam accipere et adire velit, necne. Quocirca etiam major solennitas et disertior declaratio in adeunda tam dubia et ancipiti hereditate requirebatur, ne dein Heres pœnitentia forsan ductus, se istam adiisse hereditatem negare posset, quod in hereditate locuplete, sine molesta conditione, relicta, non erat metuendum. Et tamen vel sic etiam in Jure Civili duo hæc *adire* et *cernere* tanquam synonyma aliquando conjunguntur. Ipsa in *Cretionis* formula apud Ulpianum d. tit. §. 24. id reperimus, quæ est, *Cum me Mævius Heredem instituerit, eam hereditatem adeo cernoque*, h. e. adeo eam, idque me facere solenni cretionis formula declaro.

10. Hic vero V. D. pag. 85. capiat nos satis jejune, quia *Adire* istic *ponatur ante Cernere*, *notandum id* addit, *propter eos, quibus Cretio olim Aditionem præcessisse existimatur.* Respicit Me potissimum, qui in Notis hoc dixi, sed ita, *Cretio proprie dicta præcedit revera aditionem.* Quid hic dicam? Callidene, an socorditer omisit hoc, quo bis diserte sum usus, *proprie dicta*? quod additum, vel prætermissum, discriminis habet multum. Nam si prætermittas, sensus erit simpliciter, Cretionem in Jure Civili præcedere Aditionem, quod minus recte forsan diceretur, nisi quatenus tamen post factam demum solennem illam cretionem additur facto ipso hereditas: at si solennem declarationem spectamus, conjunguntur hæc, tanquam res connexæ ejusdem facti et temporis. Sin addas, tum vero declaratur eo, Rem, quam Verbum *Cernere* in hac phrasi proprie denotat, non ex usu tandem potissimum recepto, sed ex analogia primitivarum ejus significationum, per quam ad illam usu receptam devenit, eam ergo rem præcedere ipsam aditionem. Res illa mihi, qua Grammatico, est, Considerare ac inspicere hereditatem, utrum sibi adire eam expediat, nec ne. Hæc enim mihi est *proprie dicta Cretio*, a qua analogica et primitiva istius phraseos significatione ortæ sunt et profectæ dein reliquæ, veluti capiendi certi consilii de hereditate adeunda, ac dein potissimum consilii sui solenniter declarandi, et sic hereditatis adeundæ, et sibi vindicandæ. Nihil enim proprie est in analogica significatione Verbi *Cernere*, quod *declarare suum consilium, et sibi vindicare hereditatem*, notet, non magis quam in Verbo *Mactare*, quod *cædem*. Sed sicuti hoc eum in sensum usu est receptum ex consequenti et connexo; sic et illud, et ita quidem, ut hæc usu recepta significatio prævaluerit, ac primitiva, in hac phrasi, fere obliterata sit penitus; quod ipsum et in aliis quam plurimis factum locutionibus, quarum significatio usu recepta longissime sæpe a primitiva secessit, ac, primitiva tandem exstincta, penitus invaluit. Quin ipse V. D. pag. 84. scribit, *Cer-*

Scaligero placere animadverti, *cerno*, a *crino* Græco deduci, id est, *Judico;* unde *crimen*, de quo judicatur, et *crines*, qui discernuntur.

nere hereditatem PROPRIE *nihil aliud est, quam successionem in bona defuncti decernere seu constituere*, quam dein iterum *Notionem Propriam et Principem rarius tamen usitatam*, dicit. Jam vero rogatum velim, annon suum illud *Cernere proprie dictum*, illa *Propria ejus et Princeps notio, sed rarior*, quæ ex ejus sententia in decernendo et constituendo, quid facere velit aut debeat, consistit, præcedat itidem *Additionem* ipsam, et usitatissimam illam *Cernendi solenniter* in Jure Civili significationem, æque ac mea *Proprie dicta Cretio*, quæ in deliberando de adeunda hereditate, seu consideranda ea prius et examinanda, a me collocatur? Si ita, quid causæ tum dicet, quo minus suo se gladio, nisi obtusus is valde esset, facile jugulatum iri fateatur?

11. Sed opponit se vel maxime *deliberationi*, quam omni modo ex hujus Verbi significatione vult exclusam. Unde ait pag. 82. *Male a Viris Doctis notionem Deliberandi, Verbo Cernere tribui*, et pag. 87. peccare in eo *tam JCtos, quam Criticos*. At vero docuimus jam supra pag. 773. et 778. 779. Verbum *Cernere* ex analogia primæ significationis, sicuti notat oculis suis aliquid diligenter intueri, ut id cognoscas et ab aliis distinguas sic et notare, mentis vi et acie aliquid accurate intueri, et considerare, ut in eo, aut de eo, certi quid consilii capias: quod nihil est aliud, quam deliberare apud animum suum de aliqua re. Porro autem in toto hoc adeundæ et cernendæ hereditatis negotio ipsi Veteres JCti *deliberationem* vel maxime requirunt. Hinc in Codice titulum habemus *de jure deliberandi*, ubi passim permittitur Heredi instituto, antequam adeat aut agnoscat hereditatem, *petere tempus ad deliberandum* l. 9. Cod. eod. tit. vel simpliciter *deliberationem* l. 19. et 22. Hinc jam in Instit. de Heredum Qualit. §. 5. *Extraneis heredibus Deliberandi potestas est de adeunda hereditate vel non adeunda:* sed addit Justinianus *scriptam* ab se *Constitutionem*, per quam Heredibus illud *deliberationis auxilium* non sit amplius necessarium. Vide Eam l. 22. Cod. de jure deliber. Hæc ergo *Deliberatio* an locum non habebit in *Cernenda Hereditate*? præsertim quum illa, quæ *cum Cretione* relicta est, plerumque sit, ut supra diximus, dubia, et quum ipsa phrasis, si ejus originem spectes et nexum derivatarum inde significationum, sensum hunc admittat, immo significatio illius, usu recepta, et in Jure Medio maxime usitata, inde potissimum deduci debeat. Sed et diserte Ulpianus in fragm. d. l. *Cretio est certorum dierum spatium, quod datur instituto heredi ad Deliberandum.* Hic vero V. D. reponit pag. 88. *definitionem Ulpiani laxiorem esse, et ad vulgarem popularemque notionem tantum accommodatam, neque tam ipsam Cretionem, quam adjuncta ejus tangere.* Sed quibus verbis quid velit, optima fide dico, me non intelligere. Nam quæ est illa *vulgaris et popularis notio* cretionis? Si talis exstat, quæ *deliberationem* quoque continet, ut videtur V. D. sentire, tum utique habeo omne illud, quod volo et contendo. Sed pergit pag. 89. *Si verbis Ulpiani accurata definitio* Cretionis *continetur, tum* Cernere *significare istic proprie debebit* Deliberare,

Accipio quod largitur; sed quam accuratas ab JCto definitiones exigat, nescio. Sensus Ulpiani est satis clarus, *Cretionem dici totum illud spatium temporis, quod datur heredi ad deliberandum.* Hinc *dies Cretionis* non sunt proprie illi tantum dies, quibus constituit Heres velle se hereditatem adire, idque solenniter declarat, sed omnes dies deliberationis, seu illius spatii, quod ad deliberandum heredi est datum. Quid vero? An tot dies (*centum* habemus apud Ulpianum) dabuntur tantum ad Constituendum subito, sine deliberatione, de adeunda hereditate? Quid opus tot dierum spatio, quum heres statim possit, si necesse sit, nec concedatur tempus deliberandi, consilium qualecunque capere et declarare? Sic certe in adeunda hereditate, si essent, qui id postularent, fieri solebat, nisi Heres peteret Deliberationem. Vide l. 9. Cod. de jure delib. *Rector provinciæ aditus, si Heredes instituti hereditati necdum sunt obligati, eos, an Heredes sint, interrogare debebit, ac, si tempus ad deliberandum petierint, moderatum statuet.* Manifestum hinc, si deliberatio in adeunda vel cernenda hereditate non admittitur, debere tunc Heredem statim, ubi id postulatur, Constituere et suam animi sententiam Declarare. Non opus ergo, ut *Cretioni* dentur tot dies nisi *ad deliberandum*, quam ad rem etiam unice ab Ulpiano dicuntur dati: immo hinc postea apud Impp. atque ipsum Justinianum videtur *Deliberationis* Vox *Cretioni* successisse, maxime postquam *Cretionum scrupulosam solennitatem penitus amputarunt* Impp. l. 17. Cod. de jure deliber. Necessaria autem vel maxime erat *Deliberatio* Heredi, si hereditas esset suspecta, tanquam onerosa, quales plerumque erant hereditates *cum cretione.* Hinc ergo concedebatur etiam sine Cretione institutis, si eam peterent, ut modo ostendimus. In illa autem Deliberatione et Cretione tot dierum id agebant, ut considerarent et examinarent diligenter hereditatis totius rationes. Unde ex sententia Aristonis JCti, *Prætor aditus facultatem facere DEBET Heredi, Rationes defuncti ab eo petere, penes quem depositæ sunt, Deliberanti de adeunda hereditate.* l. 28. D. de adquir. vel omitt. her. Et vel sic aliquando etiam cautus heres decipiebatur, si ex. gr. *post aditam hereditatem grande æs alienum, quod tempore aditæ hereditatis latebat, emergit.* Vide Instit. de Heredum qualit. §. 5. Illud autem Deliberare, et Considerare hereditatem, eleganter vocat Justinianus l. 22. §. 13. Cod. de Jure delib. *Inspicere hereditatem*, quod ipsum mihi est *Cernere hereditatem*, quando hujus phraseos originem et primam significationem cogito.

12. Sed videamus jam mirificas & facetissimas Viri D. objectiones. Jactat ergo magna, scilicet cum sapientiæ specie; *Qui deliberat, nondum certi quid statuit vel eligit; sed postquam deliberare desit. Unde apparet, quam male Viri Docti notionem* deliberandi *verbo huic* cernere *tribuant.* At idem hoc est, quasi dicas, *Qui mactat victimam, nondum jugulat, sed demum postquam mactare desiit. Ergo male Verbo* mactare *notio* cædendi *vel* jugulandi victimam *tribuitur.* Similia sunt infinita numero. Ipsum *videre* et *spectare*, *providere* ac *prospicere*, habent primum propriam *videndi* significationem, sed dein transferuntur etiam ad facta, quæ sequuntur visum. Livius II. 11. *Vile corpus est illis, qui magnam gloriam vident*, h. e. *expetunt*, *sibi proponunt.* Ubi vide omnino Gronovium Patrem, plura hujus locutionis adferentem exempla.

maticis, credas, in mille munia distrahitur: nunc

Sic pro *cavere*, Phædrus fab. 45. *Vide, ne dolone collum compungam tibi.* Sic *providere*, Terent. Andr. I. 3. 3. *Quæ* (Nuptiæ) *si non astu providentur, me aut herum pessum dabunt*, h. e. *caventur et impediuntur.* At pro *invenire et facere aliquid* apud Livium XXXIX. 25. *nisi provideant aliquid Romani, quo Græcis metus, Philippo audacia minuatur.* Pro *curare et facere, ut in promptu quid sit.* Liv. XLIV. 16. *Commeatus a Prætore profectos in hiemem se habere.* Jam vero ridiculum utique foret, hic dicere, qui tantum *videt, providet*, etc. *nondum expetit, cavet, invenit, aut facit aliquid, sed postquam videre*, etc. *desiit.* Ergo Verbis *videndi*, etc. male tribuuntur hæ significationes. Adde jam, nequaquam separanda adeo τὸ *deliberare*, et τὸ *certi quid statuere*, ut hoc demum fiat, postquam deliberare desieris. Etenim si recte rem consideres, deliberamus usque dum certi quid statuimus, ut proinde hoc ipsum sit ultimus deliberandi actus, et ad deliberationem ipsam pertineat; atque adeo non statuimus aliquid, postquam deliberare desiimus, sed desinimus tum demum deliberare, postquam aliquid certi statuimus. Distingui quidem hæ res possunt et solent, sed tamen quia ita cohærent connexæ inter se, idcirco plerumque uno verbo pariter denotantur, ut ex Verbo *Consulere*, de quo supra jam egimus, æque ac ex hoc *Cernere*, abunde liquet. Sed et si quid ejus in verbo *Cernere* distinguendum tum vero notat illud potissimum Deliberare, Considerare, et diligenter rem quandam Intueri: at *Decernere* demum notabit proprie certi quid statuere, quia tum desinimus *cernere*, quando *decernimus*, ut supra jam ostendimus. Sic *Cernere* notat in Judiciis maxime causam audire, considerare, cognoscere, in Bello pugnare, at *Decernere*, potissimum judicare, sententiam ferre, et bellum ac belli causam prælio dirimere. Vide supra pag. 782. 78.

13. Æque porro inscitum est, quod ait V. D. p. 89. *Si Cernere* in illa phrasi, *Cernito in diebus Centum proximis, significaret proprie Deliberare, tum Heredi integrum foret etiam post elapsum centum dierum spatium hereditatem adire, quia scilicet satisfecisset voluntati defuncti, qui eum Deliberare, non autem Constituere vel Adire intra illud tempus jussisset. Ridiculum* hoc fore pronunciat, sed profecto ridiculum et insulsum est ita argutari, quasi aut olim Ulpianus, aut nunc quisquam interpretem, vellent significationem *Cernendæ hereditatis* intra *deliberationem* consistere, licet proprie et primitus ea phrasis illam denotaverit. Certe Ego, quem in his maxime respicit, diserte utique tradidi τῷ *Cernere hereditatem* in JCtorum scriptis maxime significari, *declarare solenniter suam cretionem de hereditate factam*, seu *dicere solennia verba consilii sui et decreti in rem ipsam deducti*: at apud Historicos, aliosque Scriptores, ut nunc itidem supra jam probavimus, simpliciter *adire et sibi vindicare hereditatem*, vel *rem hereditariam.* Solent autem passim Auctores in Verbis voluntatis et consilii intelligere quoque factum ipsum, quod ex iis oritur, aut iis connexum est, ut supra jam diximus. Quid faciet V. D. ipso Justiniano, qui Instit. de Her. qual. §. 6. *Extraneus Heres potest aut pro herede gerendo, aut etiam Nuda Voluntate suscipiendæ hereditatis, Heres fieri.* Et dein, *sicut autem Nuda Voluntate extraneus Heres sit, ita contraria destinatione statim ab hereditate repellitur.* An ergo etiam hic argutabitur et ridiculum dicet Imperatorem, ita locutum, quasi nuda, sola, et tacita quoque voluntas, nullis ver-

enim substantive indeclinabile, nunc adjective inde-

bis aut factis declarata, sufficeret in Jure Civili ad id, ut quis fiat Heres, quum *Nuda Voluntas* videatur excludere omnem alterius facti accessionem vel necessitatem. At longe aliter sentiunt peritissimi suæ artis Interpretes, in *declarationem voluntatis* sub ea intellexisse Imperatorem censent. *Palam est*, ait Vinnius, *Voluntatem suscipiendæ hereditatis hic totum facere: tantum relinqui, ut illa Declaretur.* Et dein, *Voluntas amplectendæ hereditatis aut facto aliquo aut aperte verbis Declaranda est, siquidem, ut vulgo dicitur, propositum in mente retentum nihil operatur.* Sed mira maxime res est, quod V. D. identidem talibus utitur argutiis, quæ in ipsum eadem prorsus vi et ratione retorqueri possunt et debent. Ipse affirmat, *Cernere hereditatem proprie NIHIL ALIUD esse quam successionem* (h. e. ex illius elegantia, *se velle succedere*) *in bona defuncti decernere seu constituere.* Pono nunc casum: Institutus Heres sub Cretione intra 100 dies, re deliberata constituit jam intra 50 dies se hereditatem aditurum, idque uni aut alteri amico privatum declarat, sed mox subito cogitur proficisci in Siciliam aut aliam provinciam, ad res suas multo majoris momenti istic expediendas, atque ibi dein detinetur ita, ut negligat hereditatem in Italia sibi relictam. Quid ille? an Heres erit post 100 dies. Nam constituit utique et decrevit se hereditatem aditurum: atque adeo *integrum ei quoque erit etiam post* 100 *dierum spatium hereditatem adire, quia satisfecit testatori, qui eum Cernere, quod proprie nihil aliud est, quam Constituere, intra illud tempus jussit.* Sed negabit id Ulpianus, cui τὸ *Constituere* neutiquam in cretione sufficit ad adeundam vel repudiandam hereditatem, et qui idcirco disertissime illud a τῷ *Cernere* quo dicit quem *fieri heredem*, distinguit in fragm. XXII. 26. *Cum cretione Heres institutus sicut Cernendo fit Heres, ita non aliter excluditur, quam si intra diem Cretionis non Creverit, ideoque etiamsi CONSTITUERI nolle se Heredem esse, tamen, si supersint Dies cretionis, pænitentia actus, Cernendo Heres fieri potest.* Videmus hic manifeste distingui inter *Constituere* et *Cernere*: quocirca Hoc notat istic directe et simpliciter, non magis *Constituere*, quam *Considerare* aut *Deliberare*, sed unice ultimum *Cretionis* actum, quo tota *Cretio* absolvitur et consummatur, h. e. *declarationem suæ voluntatis seu consilii ex deliberatione*, cui tot dies conceduntur, *capti*, quum ceteroquin illud Constituere, et Declarare solenniter suam animi voluntatem uno die peragi possit. Eadem autem est ratio, sive *velle*, sive *nolle se constituat* hereditatem adire, ac dein *pænitentia agatur*, et ex ea faciat vel negligat Cretionem. Quid reponet jam his V. D. Nihil, opinor, nisi se velle, ut, qui jam constituit, *consilium suum de adeunda Hereditate solenniter, seu certa verborum formula, declaret.* Atqui idem et Nos volumus. Ego certe tradidi id diserte post explicitam propriam controversæ phraseos significationem, his verbis; *Sed tamen, sicuti sæpe significatio consequentis elicitur ex antecedente, ita et hic* Cernere Hereditatem *plerumque adhibetur ad notandum actum, qui sequitur Cretionem proprie dictam; ut adeo tum significet declarare suam cretionem de hereditate factam.* Et disertius insuper paulo post, quod in Notis velim videas. Dixi autem *plerumque* quia eo sensu maxime sumitur apud JCtos et alios, sed tamen sæpe apud Historicos adhibetur etiam simpliciter pro Adire et sibi vindicare absque ulla solenni verborum declaratione hereditatem ipsam vel res her-

clinabile accipiunt, et omnibus fere casibus jungi posse asseverant: quin etiam sunt, qui *opus habeo*, pro *necesse est mihi*, dicant. Ego hæc omnia puto deliramenta: nam (7) nec *Opus* sumitur pro *Necesse est*, nec aliud unquam significat, quam hoc nomen *opus operis*; ut, *opera nostra*, *opera regis*:

ditarias, ut supra abunde probavimus.

14. Non debebat ergo postulare, ut *dicerem, apud quem Veterum formulæ huic simile quid unquam mihi lectum fuerit: Titius hæreditatem repudiavit, postquam centum diebus eam crevisset, h. e. de aditione ejus deliberasset.* Nec enim mea aut cujusquam alterius est sententia, ut tota hæc phrasis *Cernere hereditatem* de solo deliberandi actu frequentata fuerit, aut facile reperiatur apud Veteres, licet prima hæc fuerit et propria seu analogica ejus significatio, et ipsum *Cernere* pro deliberare, seu considerare et inspicere diligenter rem dubiam, reperiatur revera positum, ut ostendi supra. Sed denuo V. D. etiam hic suo sibi gladio repellendus. Etenim ostendam illi istam, quam exigit, Formulam, ubi mihi ostenderit prius hancce aut huic similem; *Titius hæreditatem repudiavit, licet eam antea jam crevisset, h. e adire constituisset*; quam ille adeo *propriam, et principem* dicit *ejus notionem*, ut *proprie* Phrasis hæc, *Nihil aliud notet.* At Varro quum ait, *Heres cum constituit se heredem esse, dicitur Cernere; et cum id fecit, Crevisse*; intellexit etiam ipsam voluntatis declarationem, sine qua voluntas illa et illud *Constituere* nihili esset. Æque ac Justinianus; quando *Nuda voluntate* ait *posse quem heredem fieri*, et *contraria destinatione statim repelli*, intelligit itidem ejus voluntatis qualemcunque declarationem. Sed et valde dubitem, an illud *esse* apud Varronem, qui concise loqui solet, ex glossa sit ortum. Ut adeo sensus et mens ejus fuerit, *Heres cum constituit se heredem, dicitur cernere*, h. e. quum facit, quod ad constituendum se heredem et hereditatem sibi vindicandam facere debet. Hoc autem erat, consilium ex deliberatione captum solenniter declarare, quo ipso se Heredem constituit. Sed de eo non disceptabimus, quum iste Varronis locus ad talem Formulam, qualem V. D. mihi objecit, et Ego ipsi reposui, nihil faciat, quippe in qua formula diserte ultimus ille actus declarandi suam animi sententiam, atque ita adeundi vel repudiandi hereditatem, separatur et excluditur a propria illius phraseos significatione, quæ istic unice refertur vel ad *Deliberare*, vel ad *Constituere*. Satis proxile, fateor, de uno hoc Verbo *Cernere*, et hinc orta locutione *Cernere hereditatem*, egi, verum eo me adegit Viri D. Diatribe, consulto contra Me, meamque sententiam potissimum, scripta. Licet autem multum mihi tædii in cavillationibus plane frivolis, et futilibus prorsus argumentis, depellendis ac retorquendis in ipsum Auctorem, fuerit devorandum, id tamen vicissim me aliquantulum oblectat, quod & veram rationem, analogiam et nexum significationum Verbi istius et controversæ Phrasæos, in clarissimam me lucem exposuisse putem, de quo tua esto, mi Lector, existimatio.

(7) *Nec Opus summitur pro Necesse.*] Hinc Cicero distinguit ea Famil. I. 9. *Legem curiatam consuli ferre Opus esse, Necesse non esse.* Adde et quæ jactavit Ursinus to. 2. p. 99. 100. Sed et hinc promis-

nam cum dicis, *libri sunt mihi opus*, significas; libros esse tibi omnia. Hispane, *el todo:* cum autem dicis, *opus est mihi libris*, dicis totum negotium est mihi in libris: sic *opus est facto*, id est negotium et difficultas, sive usus; est in facto. Sic Virgil. (8) *Nunc viribus usus*, id est, nunc est usus, opus, negotium, et tota vis in viribus. Hoc

que dicitur *Opus* et *Usus*, ut mox ostendemus. Quin et Plautus explicat per utile mihi est, Trucul. IV. 4. 20. DI. *Quid opus est?* PH. *E re mea est.* h. e. utile id mihi est. Porro hoc sensu construitur etiam cum UT, Idem ibid. II. 6. 19. *Nunc tibi opus est, ægram ut te adsimules.* Et II. 3. 7. *Mihi quoque præ lassitudine opus est, ut lavem.* In quibus tamen aliquid amplius, quam *utile est*, seu aliquid *necessitatis* simul, significare videtur. Sic fere Cicero Famil. III. 3. *Præsidio firmiori ad eam provinciam opus esse*, h. e. necessarium esse firmius præsidium. Livius I. 41. *Quæ curando vulneri opus sunt*, h. e. requiruntur ad curandum vulnus. Sed diserte Terentius Hec. III. 4. 17. *In arcem transcurso opus est.* PAR. *cui homini?* PAM. *Tibi.* Nihil hoc aliud notat, quam, Tu debes transcurrere, necesse est, ut transcurras. Nam invitus plane id faciebat Parmeno. Idem Phorm. III. 3. 24. *Quantum opus est tibi argenti?* h. e. necesse est ad satisfaciendum lenoni; Cumque id servus promisisset, resp. Adolescens, *jam opus est*, h. e. debeo illud necessario habere hoc die. Resp. Servus, *jam feres. Sed opus est, mihi Phormionem ad hanc rem adjutorem dari.* Conveniunt fere eundem in sensum hæ Phrases et Participia in DUM. Nepos Eum. 9. *Conveniunt Duces, quæritur, quid opus sit facto*, h. e. quid faciendum sit.

(8) *Nunc viribus usus.*] Eodem modo construuntur *Usus* et *Opus*, unde colligendum, eandem quoque fuisse utriusque significationem. Ut dicitur, *Opus est Reip. summo imperatore*, apud Livium XXIV. 9. *Opus est mihi hac empta, si tibi opus est venisse.* Plaut. Persa IV. 4. 35. *Sic Viginti jam usus est Filio argenti minis*, Asin. I. 1. 76. Porro ut dicitur *quid facto est opus?* sic apud Plaut. Bacchid. IV. 4. 97. *Quid usus est conscriptis ad hunc modum tabulis*, et Men. V. 2. 1. *hoc usus facto est.* Et ut *Opus* liquidius etiam cum Nominativo conjungitur, Veluti Liv. XXVII. 10. *quæ ad bellum opus erant*, sic et *Usus*; Plaut. Rud. IV. 4. 39. *Hoc neque isti usus est, et illi miseræ suppetias feret.* Sed et, ut multi censent, *Opus* etiam cum Accusativo construitur, (vide me supra cap. 4. n. 93.) sic plane et *Usus*, quo ipso etiam illa Constructio in τῷ *Opus* confirmatur. Plaut. Pseud. I. 3. 251. *Hoc ego oppidum admœnire, ut hodie capiatur, volo; An eam usus est hominem astutum.* Immo et, ut Genitivus jungitur τῷ *Opus* apud Apulejum Metam. IX. *Sed mihi operæ ejus opus est*, sic plane *Usus* apud Livium XXVI. 9. *Alii accipiunt imperia, disceduntque ad suas quisque officiorum partes: Alii Offerunt se, si quo usus operæ (suæ) sit.* Male ergo Sanctius supra pag. 623. Apulejum emendandum censet. Videtur hinc etiam confirmari, quod Gronovius Pater apud Liv. XXIII. 21. ex optimis codd. legit, *stipendium, quanti argenti opus fuit, accepit.* Sed possis istic etiam intelligere *stipendio*, ut ita inde Genitivus, non a τῷ *Opus*, regatur; Præterea, ut apud Livium antea edebatur, legas apud Terent. Phorm. III. 3. 23. *Quantum opus est tibi argenti?* Denique ut *Opus*

melius intelligetur, si addas adjectivum. Horat. libro I. carm. *Sunt quibus* (9) *unum opus est, intactæ Palladis urbem Carmine perpetuo celebrare*, „ [pro, „ quidam habent hoc unum opus, ut celebrent.] „ Virgil. 6. Æneid. *Hoc opus, hic labor est.* Cum

aliquando aliquid Necessitatis suæ significationi habet implicitum, sic et *Usus*, quod ceteroqui vel maxime Utilitatem notat. Gellius II. 15. *Postquam soboles Civitati necessaria visa est, et ad prolem populi frequentandam præmiis atque invitamentis Usus fuit*, h. e. necesse fuit præmia promittere. Promiscue ergo et eodem sensu hæc duo *Opus* et *Usus* sæpe iisdem in locis adhibentur. Plautus Amphitr. I. 9. 7. *Citius, quod non facto est usus, fit, quam quod facto est opus.* Terent. Heaut. I. 1. 28. *Mihi sic est usus; tibi ut opus facto est, face.* Vide et Ursin. To. 2. p. 106. Idem sedulo etiam inquirit pag. 104. in phrasin, *quod facto est opus*, vel *usus*, utrum in ea et similibus τὸ *Quod* Nominativi, an Accusativi sit Casus. Plerique Accusativum, at ille Nominativum esse affirmat, sed ex Abusu ipsorum Veterum ortum. Affentirer ei, nisi varia obstarent loca, quæ ab Nominativo abhorrent, ut ille Gellii XIV. 2. *dicere et quærere ea, quæ dicto quæsitoque opus est.* Nulla enim est constructio, *qua opus est*, pro quo dicendum foret, *quæ opus sunt*, ut loquuntur sæpe Veteres, veluti Livius, *quæ opus sunt curando vulneri, quæ ad bellum opus erant.* Sed et passim, *si quid opus fuerit me*, apud Plaut. Asin. I. 1. 104. *Nam quid mihi opus est vita*, Aulul. IV. 9. 13. *Quando multos habeo cognatos, quid opus mihi sit liberis*, Mil. III. 1. 111. *Si quid est, quod opera meâ opus sit vobis*, Terent. Andr. IV. 3. 23. *Nihil opus fuit monitore*, Heaut. I. 1. 119. *Nihil jam opus est exspectarem te, quibus eum verbis tibi commendem* Cicer. Famil. XIII. 33. In his et quamplurimis aliis, *Quid*, *Quod*, *Nihil*, etc. certissimi sunt Accusativi, qui reguntur per Ellipsin a Præpos. *Ad* vel *Propter*. At sine Ablativo addito sunt fere Nominativi, ut apud Ter. Adelph. III. 2. 37. *ac potius, quod ad hanc rem opus est, prospice.* Cic. de Offic. III. 32. *Si de captivis, quod sibi opus esse videretur, non quod Reip. censuisset*, Famil. XVI. 4. *quod ad valetudinem tuam opus sit.* Sed quid dicemus de talibus. *Quæritur, quid facto opus sit; quod parato opus est, para: nam mihi istuc primum exquisito est opus*, ect. Possent hæc pro Nominativis haberi, maxime si *facto*, *parato*, etc. forent Dativi. Sed si hi sint Ablativi, ut esse videntur, tum vero hæsito, utrum cum Ursino credam, ipsos Veteres, aliis locutionibus deceptos, pro Nominativis illa adhibuisse, an, quod Alii volunt, pro Accusativis accipiam per Ellipsin Præpositionis, ut modo vidimus factum, quando Ablativi reperiuntur phrasi huic additi, sed ita, ut hi Accusativi tunc quasi pendeant ab Ablativis Partic. constructione Verbalium, plane ut *Oratum justam rem.* Vide supra p. 124. 125. ut et paulo ante locum Gellii, qui certe ita exponendus.

(9) *Unum opus est.*] Sic frequentissime Græci. Ael. V. H. I. 26. *γυναῖκα ἀνέω σαλπίσαι, καὶ τοῦτο ἔργον ἔχειν ἅμα, καὶ τέχνην*, plane ut Ovid. Fastor. IV. 208. *Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.* Idem. Æl. III. 14. *Καὶ τὸ ἔργον αὐτοῖς αὐλεῖσθαί ἐστιν.* Cap. 18. *γεωργεῖν δὲ καὶ σπείρειν οὐδὲν αὐτοῖς ἔργον εἶναι.* In hisce locis notat *quotidianum* alicujus hominis *opus*. Vide me ad III. 18. Similiter fere Epict. cap. 31. *μήτι νῦν τὸ σὸν ἐστι τὸ ἀρχῆς τυχεῖν*, *num igitur*

additur genitivus, longe alia res est, quam Grammatici putant. Virgil. 10. Æneid. *Sed famam extendere factis, Hoc virtutis opus*, « id est, res est virtutis, » hoc virtus efficiat, oportet.] » Ovid. epistol. Parid. *Teque mei scires esse laboris opus*, [« pro, » te esse (10) opus futuram, seu creaturam mei » laborantis:] » idem, *Non minor est virtus, quam quærere, parta tueri; Casus inest illic, hic erit artis opus*, id est, in hac parte totum est negotium artis: [« nisi *Opus artis* dicatur pro Ars: » sicuti, *Res cibi*, pro, cibus: idem 1. Fastor. » *Hic qui nunc aperit percussi viscera tauri, In* » *sacris nullum culter habebat opus*, id est, Nullum » opus, nullus usus, cultri, erat in sacris. Idem » igitur significant, *Nullum opus habet in sacris* » *culter*, et *nihil opus est cultro in sacris*; ubi, (11) » *cultro*, dativus est: sicut etiam cum dico, *Opus* » *habeo cultro*, vel *opus mihi est cultro*, opus » scilicet, quod culter peragat.] » Propert. lib. 2. eleg. 10. *Magni nunc erit opus*, id est, negotium et labor. (12) Græci dicunt ἔργον εὑρεῖν: Cicero vertit, *difficile est invenire*. Sophocles in Ajace, οὐδέν ἔτι ἔργον ἐστὶν, id est, *nihil opus est*. [« Xe- » nophon, ἔργον ἔχω τοῦτο σκοπεῖν, *Opus habeo* » *providere*, *mihi opus est providere*, *meum opus* » *sive officium est providere*, *aut perpendere*.] » Est igitur nomen *Opus* semper substantivum. Ovid. 4. de Pont. *Quodque aliis opus est, hoc tibi lusus erit*. Vide *Opus* in Ellipsi, [et ibi Notas pag. 622.]

tuum opus est consequi imperium, seu an id tibi unice agendum est; an in eo tibi omnia sita?

(10) *Opus futuram.*] In qua scilicet meus labor versetur. Sed de Genitivo vide me paulo ante, N. 8. et Cap. 4. N. 93. Sed et mox. *hic erit artis opus*, videtur, certe si spectes sensum, idem esse, quod *hic erit arte opus*.

(11) *Cultro Dativus est.*] Malim Ego Ablativum dicere, ut solet hisce locutionibus, *nihil opus est*, *mihi opus est*, Ablativus jungi, Dativus notat eum, Cui est opus aliqua re. Terent. Andr. III. 4. 23. *Si quid est, quod mea opera opus sit vobis.* Adde Plaut. Pœn. III. 1. 44. Sine Dativ. Terent. Heaut. I. 1. 110. *Nihil opus fuit monitore.* Vide et Ursinum Instit. Gramm. To. p. 102.

(12) *Græci dicunt* ἔργον, etc.] Sic, Aelianus Var. Hist. X. 12. [illegible] ἔργον ἐστὶν εὑρεῖν ἰχθύν, [illegible] ἔχοντα.

Volo;

Volo, *as*, et *volo*, *vis*, (13) valde diversa videntur. Sed accipe M. Varronis verba ex lib. 5. ling. Latin. *Volo a voluntate dictum, et a volatu, quod animus ita est, ut puncto temporis pervolet, quo volt:* idem libro 8. *Fit enim ut rectus nonnunquam sit ambiguus; ut in hoc verbo Volo, quod id duo significat, unum a voluntate, alterum a volando: itaque a Volo intelligimus volare et velle.* Hæc verba sunt objectio contra Varronem, quorum responsio Varroniana desideratur.

(14) *Puto*, *as*, proprie est *purum facere*, ut ait Varro, Hispan. *podar:* ideo antiqui *purum putum* appellabant; unde *disputatio*, *computatio*, et *putator*, qui arbores puras facit. Ideo *ratio putari* dicitur, in qua summa sit pura: sic is sermo, in quo pura disponuntur verba, ne sit confusus, atque ut dulceat, dicitur *disputari*. Hæc fere Varro. [lib. V. pag 56.] Hinc igitur apta est translatio ad cogitationem, cum in dubiis sententiis amputamus superflua, et unam seligimus, quam sequamur.

Vas vadis, et *vas vasis*, quantum differant, notum est. Sed *Vas* pro sponsore antiquitus erat hic *Vadis*, (15) a vadendo: id est, eundo: quia qui vades dabat, vadere ei in urbem erat necesse.

(13) *Valde diversa videntur.*] Revera etiam valde diversa sunt, quicquid dicat Varro. Neque sic tamen accedo Viris Doctis, qui diversa quidem, sed aliena prorsus, jam attulerunt etyma. Immo miror tam aliena adferri, quum vera sint in promptu et obvia. Quid enim? *Volo*, *volare* descendit non a *Vola*, quod ipsum potius est a *Volo*, nec ab *Ala*, nec à πετῶ, quod præfert Vossius, sed omnino ab ἐλάω; h. e. *agito*, *moveo*; sicuti *Ala* volucrum ab *Ago*. Qui attenderunt derivationibus Latinæ linguæ ex Græca, norunt, secundum earum analogiam ὀλέω et *Volo* esse idem plane vocabulum; sicut ἐμέω et *Vomo*, ἑλύω et *Volve*. Vide et ipsum Sanctium cap. 16. p. 841. Nihil enim frequentius, quam ut V præponatur vocabulis à Vocali incipientibus, et E mutetur in O. *Volo velle*, nisi malis à θέλω; θ in φ; et hac dein in V transeunte; ut solent aliquando, multo item probabilius deduxerim ab antiquo ἕλω, unde Fut. ἑλῶ; Aor. εἷλον, *capio*, *eligo*, quam a βούλομαι, quod volunt Viri Eruditi, Martinus et Vossius.

(14) *Puto*, *as*, *etc.*] Vide omnino Gellium VI. 5. de prima et analogica hujus verbi significatione recte istic disputantem.

(15) *A vadendo.*] Haud dubie *vades* à *vadendo*, sed non omnes, qui dabant vades, ruri habitabant. Ideo verisimilius alii dicunt *Vades* appellatos, quoniam, qui vades

Horat. Satyr. I. *Ille datis vadibus, qui rure extractus in urbem est, Solos felices viventes clamat in urbe:* postea vero, ex *vadis* seu *vades*, factum est *vas*. At *vas* pro poculo antique *vasum* dicebatur: unde

dabat, vadendi, h. e. abeundi habebat potestatem. Sed tamen etiam sic *Vades* dicerentur, non quod ipsi vaderent, sed quod alios vadere facerent. Quapropter censeam ego quidem *Vades* simpliciter dictos a vadendo in judicium, unde et *vadimonium* pro judicio, in certum diem statuto, sed itione in judicium dicto die, passim ponitur. Sic *Vadimonia constituta* dicuntur, quando certus dies, quo se pariter sistant in judicio, constituitur, apud Cicer. de Senect. c. 7. Hinc jam *res cœpit esse in vadimonium*, ut ait Idem pro Quinctio, quando ad Prætorem et in jus est delata. Vide Ferratium lib. I. ep. 2. At *vadimonia* sunt *dilata*, quando dies dictus prodicitur et profertur, Famil. II. 8. *promissa* vero, quando, maxime quidem Reus, sed et Actor vicissim reo, immo et Vades ipsi, promiserunt itionem in jus dicto die. Gellius VII. 1. *Tum e militibus, qui in jure apud eum stabant, interrogat quispiam ex more, in quem diem locumque vadimonium promitti juberet: Et Scipio, Perendie, inquit, sese sistant illo in loco, Atque ita factum. Die tertio, in quem vadari jusserat, oppidum captum, eademque die in arce ejus oppidi jus dixit.* Ubi *Vadari* et *Vadimonium promittere* de eadem re dicitur. Et illi, qui promiserunt, dicuntur dein *se sistere*, non Reus tantum, sed et Actor. Similiter *vadimonium facere*, Valeriu Maxim. III. 7. 1. *Tribunal suum adeuntes, in ædem, quæ intra man a hostium erat, vadimonia in poste um diem facere jussit*, h. e. sibi is vicem condicere, et constituere pariter, venturos se in jus dicto di e et loco. Hinc apud Plautum Epi d. V. 2. 19. *Ilicet, vadimonium mih ultro hic facit*, h. e. ultro

me vocat in jus, ultro mihi dicit diem. Sed et ipsi Vades dicuntur *vadimonium promittere*, ut diserte tradit Varro lib. V. de L. L. p. 59. *Vas appellatus, qui pro altero vadimonium promittebat.* Quem locum male interpolare voluit Ampliss. Goesius Animadv. ad Pilatum Judicem §. 12. p. 71. quasi *Vades* non possint dici *promittere vadimonium*, quum utique illi se obligent etiam ad subeundum jus et judicium dicto die, si reus se non sistat. Hinc apud Tacitum Ann. V. 8. *Neque aliud periclitantibus auxilii, quam in fratrum constantia fuit, qui vades exstitere*, h. e. ultro se obligarunt ad vadimonium obeundum pro fratribus, si hi non obirent ipsi, quod quid est aliud quam promittere vadimonium pro fratribus obeundum? Neque satis recte idem in Addendis ad h. l. phrasin hanc restringit ad solos Reos. Rectius tamen, quam Salmasius de Modo Usur. pag. 696. ad solos Vades: quum Reus præcipue quidem, sed tamen simul etiam Actor et Reus sibi invicem, immo et Vades dein pro Reo, vadimonium promittant. Sensus autem Horatiani loci esse videtur; ille, qui ad vadimonium constituendum coactus fuit venire in urbem, et datis tunc vadibus rediit rus, clamat, etc. Nam qui vades dare non poterat, compingebatur in carcerem; Vide Livium XXV. 4. Vel forsan potius; ille, qui ab Amico extractus in urbem est, quando *dati* sunt, vel dari debebant *Vades* ab illo Amico; inter quos hic Agricola datus, in urbem ideo venire, et in judicio se Vadem Amici declarare debuit. Nam sua causa non dicendus erat venisse in urbem ad vadimonium, et *vadibus* jam *datis*, quippe qui jam antea, quando vades dederat, in Urbe

vasculum, et *vasa* in plurali. Nonius Marcel. in illo Ciceronis, lib. 3. Offic. *Vas factus est alter*, notat, *vas* positum pro *vades*. Ac nescio (16) an alibi reperiatur *vas* in recto pro Sponsore.

Flamen masculine Sacerdotem significat, et neutraliter Flatum ventorum: sed pro flatu an in récto reperiatur, dubito; in plurali tritum est *flamina;* et aliquando in sexto casu singulari *flamine*. Citatur in recto singulari ex Arato Ciceronis, *Inferior paulo est Aries, et flamen ad Austri Inclinatior*, sed legendum est, *flamina ad Austri*. (17) Quid si potius *hic Flammem*, pro Sacerdote, scribendum sit, duplici *m;* nam, ut Dionysius Halicarn. ait, dicitur a *flammeo*, id est, linteo rubro, non a *filamine*, ut ajunt Grammatici.

Pecus, *udis*, et *pecus*, *oris*, sic distinguunt Grammatici, *Una sola pecus inficit omne pecus:* ipsi magis ad pecudes ablegandi Sosipater Charisius lib. I. *Alia autem, quamvis plurali numero per omnes casus declinentur, nominativum tamen singularem vocativumque non habent; ut, dapes, preces,*

fuisse debuisset. Horatius vero ita videtur loqui, tanquam hic Homo tunc primum, extractus in Urbem, vidisset Urbanorum vitam. Liquere jam ex his omnibus puto, *Vades* dictos primum omnes, qui in jus eunt seu vadunt, Reos æque ac Sponsores. Sed Usus postea hanc vocem relegavit ad solos Sponsores, eosque ipsos, non in pecuniariis, sed solis in capitalibus actionibus, licet idem Usus *vadimonia* ad pecuniárias et civiles potissimum retulerit. *Vasa* deduxerim à Gr. π·ω unde *et pasco*. Nam etsi alterius quoque generis vasa essent, quod ait Vossius, tamen prima haud dubie et potissima apud antiquos fuere edulhorum vasa. Jam à potiori denominationes heri solitas, etiam vulgo notum. *Vasum* autem pro *vas* dixisse Veteres, vel ex Plauto constare potest. Trucul. I. 1. 33. *Aut aliquod vasum argenteum; aut vasum æneum aliquod.* Similiter Livius XLV. 33. *Vasorum ex auro et argento, etære, et ebore factorum.* Vide et Vossium de Analog. II. 20.

(16) *An alibi reperiatur Vas.*] Reperitur in loco Varronis in proximis allato. Sed et Ausonius Edyl. 12 in Monosyllabis per interrogationem, *Quis subit in pœnam capitali judicio? VAS.*

(17) *Quid si potius hic Flammen.*] Vera est omnino etymologia Dionysii Halic. Nam dicti *Flamines*, non à *filo lanæ*, ut ineptiunt ipsi Veteres, sed à *flammeo*, h. e. velamento, quod gestabant in capite, flammei coloris, ut exprimerent colorem fulguris. Nam præcipuus *Flamen*, et absolute ita dictus, erat Dialis, h. e. Jovis, cujus quasi proprium est fulgur. Hinc Festus, *Flameo vestimento Flaminica utebatur, id est, Dialis uxor, et sacerdos Jovis cui telum fulminis eodem erat colore.* Nec ta-

proceres, *pecudes*, *fruges*, *fauces*, *vices*, etc. Itaque aut caret Recto, quod ait Charisius, aut Rectum erit, *hæc pecudes*, *is*. [« Cæsar tamen in auguralibus » dixit, *si sincera pecus erat.*] »

Appello as, et *appello is*, apud antiquos (18) non differebant; (19) nam *appellare* erat idem quod *applicare*, ut, *appellare ad molem naviculam*. Postea factum est, ut pro *imponere nomen* sit paululum immutatum, ut, *appellatus Aphricanus*, ex Nonio. Et *appellare Senatum*, *appellare Consules*, quasi appellare ad majorem potestatem videri dictum potest: nam dicitur etiam, *appellare Tribunos*, et *appellare ad Tribunos*.

Posis, ut aliquid quoque de Græcis attingamus, varia videtur significare: nam pro *potione* sive *haustu* sæpissime accipitur, et non raro pro *marito*. (20) Sed a Potione ad Maritum fit elegans translatio:

men propterea opus, ut scribamus *Flammen*; quoniam antiquissimi non geminarunt literas, et proinde scripserunt etiam *Flama*. Hinc ergo *Flamen*, quod ita retentum dein, licet pro *Flama* dixerint tunc *Flamma*.

(18) *Non differebant.*] Dubitem sane. Nec absurde mea sententia Becmannus Simplex illud, unde *Appellare*, *Compellare*, *Interpellare*, deduxit ab Hebr. פלל *Palal*, *oravit*. Nec tamen repugnem, si quis a Græco potius πλάω, *appropinquo*, *accedo*, et active, *admoveo*, *applico*, derivet. Certe inde, vel a πέλω, quod non modo *sum*, sed *et moveo me*, notat, videtur *Pellere* ortum. De his utcunque sit, hoc certum est, *appellare ad majorem potestatem*, *ad Tribunos*, alienum prorsus esse ab usu Veteris linguæ Latinæ: quo dicitur quidem *provocare ad populum*, sed *Appellare populum*, et maxime *Tribunos*, sine præpositione, h. e. implorare fidem populi, vel Tribunorum. Immo neque in aliis hujus Verbi significationibus præpositionem reperies unquam, ut arbitror, additam. Excipio tamen JCtos. Nam in Pandectis jam sæpe occurrit *appellare ad aliquem* pro provocare; sed et istic etiam *Provocare majorem judicem* dicitur, pro ad judicem, quæ pariter ab Usu linguæ Latinæ, Tulliano ævo, sunt aliena prorsus.

(19) *Nam appellare erat, etc.*] At hoc sine dubio est falsum; licet ex Nonio Marcello sit haustum. Ille enim cap. 4. *Appellare est Applicare. Afranius Excepto, Abi tu, appellant huc ad molem nostram naviculam. Lucillius; id dant operam, ut quamprimum appellant.* Sed vel pro *Appellare* legendum istic *Appellere*, ut edidit Had. Junius; vel erravit ipse Nonius, ut censuit Mercerus, qui MSti habent *Appellare*. Certe exempla, quæ subjecit Nonius, manifeste sunt Verbi Appellere. Quod quum tam liquidum sit, vix possum mihi persuadere, errasse in eo Nonium, et ideo, etiam contra MStos, Junii emendationem sequi malim.

(20) *Sed a potione ad maritum, etc.*] Id vero videtur mihi longe nimis petitum, licet ex Phavorino sump-

nam quemadmodum terra, potioni sive aquæ mista, arborum et seminum redditur fœcunda generatrix, ita fœminæ mistus vir, procreandorum liberorum esse causa intelligitur. Hanc Græcam vocem Virgilium habuisse ante oculos crediderim, cum 2. Georgic. hæc scripsit,

Vere tument terræ, et genitalia semina poscunt;
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Æther
Conjugis in gremium lætæ descendit, et omnes
Magnus alit, magno commistus corpore, fœtus.

Huc refer illud Juvenalis Satyr. 10. *Quot longa viros exsorbeat uno Maura die.* Et illud Virgil. Æneid. 3., etc.

Cœlum pro mundo, et instrumento cælandi, dicunt accipi; sed manifesto errore. Nam *cœlum* pro mundo, seu æthere, cum œ debet scribi; quicquid dicat Aldus, et alii multi. A Græco enim κοῖλον, id est, concavum, deducitur. Et id videntur verba Varronis licet corrupta, sentire, quæ sic legit et emendavit Joseph. Scalig. *Quare a cavo cavea, et caulæ, et convallis, cavata vallis, et cavædium; ut cavum sit ortum, unde omnia apud Hesiodum, a caho; a cavo cœlum.* Hinc locum Plinii restituto lib. 2. cap. 4. *Cœlum quidem haud dubie cavati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro.* Legitur, *cœlati*, (21) pro quo supposui, *Cavati*. Sed nemo

tum sit, ut opinor, a Sanctio. Crediderim πόσις, quando *Maritum*, vel potius simpliciter *Virum*, notat, fuisse vocabulum, quo per blanditias feminæ viros appellabant; et ejusdem esse originis, cujus πόσθη, quod membrum virile notat. Et nisi repugnaret quantitas prioris syllabæ, *Pusus* et *Pusio*, hinc itidem derivata putarem apud Latinos, tanto magis, quoniam Hesychius etiam Græce *Pueros*, vel *homines pueriles*, inde dictos πόσθωνες ait. Ceterum πόσις, et πόσθη, formaverim a πὸς, quod itidem erat virile membrum.

(21) *Pro quo supposui Cavati.*] Immo nihil mutandum in Plinio. Nam is omnino in ea fuit sententia, *cælum* dici quasi *cælatum* à *cælando*. Patet id ex eo, quod addit, cælum esse *descriptum in XII. animalium effigies.* Interim parum ille accuratus in eo est, quod Varronem ipsum sic ait *interpretari cælum*, cum is id dicat ex sententia Aelii, eamque posthabeat alteri, quæ *cælum* à *cavo vel chao* deducit. Hujusmodi porro ἁμαρτήματα μνημονικὰ etiam ipsis Veteribus accidisse,

est jam mediocriter eruditus, qui pro mundo non scribat *cœlum* cum œ, pro instrumento *cælum* cum æ. Vide infra Antiphras. 9. et ibi Notas.

Mundus varia videtur significare: nam pro cœlo ipso accipitur, ut sæpe apud Ciceronem, et Plinium: et adjective sumitur, ut *mundus victus*, *munda vestis:* et pro ornatu muliebri, ut, *mundus Virginalis.* At vero mihi subtilius rimanti, semper adjectivum nomen est: (22) nam si etymon scruteris, a *movendo* dicitur, testibus Festo, et D. Isidoro. Festi Pompeii verba hæc sunt, *Mundus etiam dicitur ornatus mulicbris, quia non alius est, quam quod moveri potest.* Isidorus sic, *Mundus a movendo, vel a motu, quod in sempiterno motu sit: est enim proprie Cœlum ipsum, cujus elementis nulla est.*

quamplurimis exemplis declaravi in *Animadversionibus* meis *Historicis*, novimus Capite IX. Ceterum recte Varro, nisi quod tamen proxime *Cœlum* forsan sit a Gr. Κοῖλον, Hoc vero a Χαος vel Κ.... Unde et Festus monet cœlum à Poetis etiam dici *Cohum*, idque venire à *Chaos*. Sed tamen, utrum *Cœlum*, an *Cælum*, quod voluit Aldus, scripserunt Veteres, vide infra ad Cap. 16. n. 16. Locus porro Varronis lib. IV. de L. L. p. 9. sic videtur legendus, *Quare ut a Cavo Cavea, et Caula, et Covallis, Cavata vallis, et Cavere, et Cautiones: ita Cavum sit, etc. Cælum* autem pro instrumento, et *Cælare*, sine dubio est à *Cædere*, ut voluit etiam Vossius in Etymol. sicuti ab *Ancidere* et *incidere* sunt *Ancilia* et *Incilia*.

(22) *Nam si etymon scruteris, etc.*] Certe si ex Lingua Latina hujus vocabuli, quæcunque tandem genuina seu primitiva ejus significatio, etymon est petendum, nihil mihi probabilius occurrit, quam à *Movendo* dici *Moundus*, et dein *Mundus*, sicuti *Nundinæ* dicuntur pro *Novendinæ*, certe a *Novem*: Sed et sic à *juvando jucundus*, ut a *feo* vel *fio*, *fecundus*; a φάω *fari*, *facundus*. Atque ita *Mundus* primitiva significatione designaret universi hujus compagem, quæ in continuo est motu. Hinc vero deinceps, quia, quicquid est in rerum natura, in mundo est, orta foret locutio, ut aliquid *in mundo nobis esse* dicatur, quod nobis imminet, quod nostra causa jam quasi natum est, vel etiam simpliciter, quod habemus in nostra potestate, nobis paratum promtumque. Plaut. Epid. V. 1. 12. *Cui libertas in mundo sita est*, h. e. jam quasi nata est, et ideo brevi eventura. Pœn. III. 5. 38. *VÆ vestræ ætati.* respond. *Id quidem in mundo est tuæ.* Et sic Asin. II. 2. 56. *Mirabar, quod dudum scapulæ gestibant mihi, hariolari quæ occeperent, sibi esse in mundo malum*, h. e. sibi jam imminere malum, ut virgis vel flagellis cædantur. Sed et simpliciter pro paratum esse et ad manus, ponitur apud Plaut Cas. III. 3. 5. *Stultitia est hominem amatorem, cui, quod amet, in mundo siet, ad forum procedere in eum diem.* Et Sticho III. 2. 23. invitans alterum ad cœnam ait, *censeo Eas, nescio quid vero habeo in mundo*, h. e. habeo nescio quid delicati cibi paratum. Hoc modo exponi potest locus quoque Plauti

concessa requies. Hæc ille. Hunc, quia Græci ab ornatu dixere κόσμον, Latini per translationem ad Munditiam significandam deflexere: semper tamen adjective, ut, *munda domus.* Quam ergo dicis, *Mundus muliebris*, subintellige *ornatus*, vel *cultus.* Lucretius lib. 4.

Nam facit ipsa suis interdum fœmina factis,
Morigerisque modis, et mundo corpori cultu.

Livius lib. 8. ab urb. *Mundior justo cultus.* Cic. 2. Natur. Deor. *Admirabilis cœli ornatus.* Virgil. *Omnis ornatus virginis*, id est, mundus: nam et pro muliebri ornatu *mundus* apte dicetur *a movendo:* nam, ut inquit Festus, non alius est, quam quod

ex Asinaria, quem adfert mox Auctor. Jam porro *Mundus muliebris* pro instrumento proprio mulieribus, quod illis quodammodo proprie ad cultum corporis aptum natum conceditur, et quod proinde habent in sua potestate et ditione, dici eadem ratione potuit. Denique sic exculta mulier vocari ἀναλογικῶς possit *Munda*; et inde etiam homo purus, excultus, *Mundus.* Sed tamen Veteres plerique sentiunt, Universum hoc ab Latinis dici *Mundum* ob naturalem ejus Decorem, ad exemplum Græcorum, qui et inde Κόσμον eum appellarunt: naturalis autem Decor proprie designatur, vocabulo Adjectivo *Mundus*, unde etiam in *mundo muliebri* ponuntur à JCtis, non aurum, argentum, et ejusmodi exteriora corporis ornamenta, sed quæ proprie pertinent ad corpus nativo et puro decore ac nitore excolendum; veluti unguenta, lotiones, et argentum, sed quod in instrumentis ad has res pertinentibus consistit. Sic *speculum argenteum mulier* dicitur *mundi causa habere* l. 19. §. 8. Dig. de auro, arg. etc. ubi *mundus* videtur ipsum notare Decorem, qui vultui additur adjumento speculi. Vide et omnino Ulpianum l. 25. §. 10. et Paulum l. 32. §. 7. eod. tit. Quibus Ego potius crediderim, quam Tertulliano, qui in lib. de habitu Mul. cap. 4. contrarium in modum distinguit *muliebrem Mundum* et *Ornamenta.* Nam et in aliis rebus *Mundities* notat splendorem et nitorem, qui non tam apposito ornatu, quam opera et purgatione conciliatur. Sic de domo, non suppellectili instruenda, sed scopis verrenda, Plautus Sticho, II. 2. 23. *Munditias volo fieri, efferte huc scopas, simulque arundinem, ut operam omnem aranearum perdam.* Hinc *immunditia* pro squalore, sordibus, Pl. Sticho V. 5. 6. et Cistell. I. 1. 116. *Immundas fortunas æquum est squalorem sequi*; Respondetur hoc ab ea, quæ rogabatur, *siccine immunda ibis*, h. e. sordida? Quapropter aliunde potius et ego hujus vocabuli, si non originem, certe significationem primam repeterem. Nempe ut *Mundus* Adjectivum proprie significet nativum cujusque rei decorem, nitorem, splendorem, ac derivetur à *Movendo*, quia ille nitor servatur vel redditur cuique rei lotione, abstersione, aut alio quovis majore motu, quum squalor et illuvies con-

moveri potest. Et igitur arcula muliebris mobilis; ubi aurum et munditiæ recunduntur. Janus Gulielmus libro 3. cap. 13. Verisim. sic ait. *In Apuleii lib. 6. priore sic legitur.* Erant et falces, et opere messorio, modus omnis, sed cuncta passim jacentia, et incuria confusa: *lego*, & operæ messoriæ mundus omnis: Mundus *enim, non muliebris tantum ornatus, sed cujusvis rei prompta et parata copia est: unde vulgatum loquendi genus*, In mundo esse, *de eo, quod in promptu, et domi ad manum est, nec quærendum foris. Ita Plautus*, Mundum rusticum, *dixit, pro hisdem rei rusticæ instrumentis, Mercatore*, Multopere in mundo rustico se exercitum. Hæc ille. Locus autem Plauti est in Asin. act. 2. sc. 1. sic, *Certe hercle ego quantum ex augurio auspicii intelligo, Aut mihi in mundo sunt virgæ, aut atriensi Saureæ.* Idem Casin. scen. Stultitia; *Cui, quod amet, in mundo siet*, id est, paratum, et ad manum. Et quamvis usus obtinuit, ut, *Mundus, a, um*, et *mundior* et *mundulus*, pro terso, puro, polito, accipiatur: unde *mundities*, vel *munditia:* non tamen apte ducas inde verbum *Mundo, as, mundare*, nec *mundatus, a, um.* Nam locus Plinii lib. 15. cap. 6. corrigendus, et legendus sic est; *Ob id*

trahatur ex situ et quiete. Videtur ergo primitus fuisse Adjectivum, quod et etymo et terminatione Adjectivis propria firmari putem. Quod si tamen aliam velis originem, haud absurdum sane mihi visum, quod inter alia refert Martinius, *Mundus* dici quasi *aqua adspersus*, et sic nitidus a Chald. כרא, unde passivum in Hophal formari debeat *Mudde* pro *Munde*. Jam istius phraseos, qua *aliquid in mundo alicui esse* dicitur, hic item ea esse possit ratio et analogia, quam superius attuli, petenda scilicet à *mundo*, quum pro hoc universo, quod omnia nata comprehendit, ponitur; vel etiam à *mundo muliebri*, quo proprie notatur omne instrumentum, ad purificandum et excolendum muliebre corpus pertinens, quod mulieres quasi proprie possident, utpote maxime inserviens nativæ corporis formæ excolendæ: unde idcirco et aliis hominibus *in mundo esse* dicatur, quod est in ipsorum instrumento proprio, seu quæ est res ipsis mox eventura, et sic futura propria. Prior tamen Ratio mihi potior videtur. *Mundum rusticum* pro instrumentis rei rusticæ, quem mox ex Gulielmio adfert Auctor, et ille ex Plauto, non agnoscunt optimæ et hodiernæ Plauti edd. Legitur enim in Mercat. I. 1. 63. *Multo opere immundo rustico se exercitum.* Longe id quidem rectius, quam ut citat Gulielmius. Sed et in Genere Neutro dicebatur olim *mundum.* Lucil.

crebrius vasa mutanda, (23) non *mundanda*, Ex Catone, et ex antiquis codicibus. « [Columella » tamen *Emundandi* verbo utitur libro 3. cap. 15. » Et Juvenal. Satyra 14. *Semodio scobis hæc emundat* » *servulus uno.*] »

Res multa videtur significare: unde Ausonius in monosyllabis quærit, *Imperium*, *litem*, *venerem*, *cur una notet Res?* Respondeo, *Res*, *negotium*, et apud Græcos, χρῆμα, πρᾶγμα, esse nomina, quæ vocant Dialectici *transcendentia*, quibus omnia subjiciantur: sed tamen significari variatio ex adjunctis dependet. Pro imperio sumpsit Virgilius in illo: *Postquam res Asiæ*, etc. Pro lite, Horat. l. 1. Sat. *Dubius sum quid faciam, tene relinquam, an rem.* Pro Venere passim apud Comicos; ut Terent. *Postquam sensit me tecum rem habere.* Sumitur et pro multis aliis rebus, sed eadem est significatio.

Sed jam aliqua de *particulis*, quas *indeclinabiles* vocant, addamus; nec de omnibus, sed quæ præcipue videantur.

(24) *Cum*, præpositio, et adverbium temporis, dicitur; sed magno cum errore. Nam cum tempus significatur, non *cum*, sed *quum*, aut *qum*, debet scribi: antiquitus semper *Quom.* Hæc Victorinus de orthographia.

lius apud Gellium IV. 1. *Legavit quidam uxori mundum omne penumque.*

(23) *Non Mundanda.*] Sic tamen editur sine ulla lectionis varietate. Immo videtur id non modo non respuere, sed et velle sensus loci. *Emundare*, si non ipsum *Mundare*, adhibuit quoque Ulpianus l. 25. §. 10. Dig. *de auro, argento: Mulieres*, inquit, *quæ se emundaverint lotæ in balneo.* Posset videri non absurde, ut arbitror, illud E ortum ex repetitione ultimæ literæ in proximo superiore vocabulo. *Commundare* dixit Obsequens cap. 115. et Ulpianus dicta l. et §.

(24) *Cum præpositio, etc.*] *Cum* Præpositio videtur esse à Græco σὺν, et utrumque ad Hebr עם. Nam ע Hebræorum solet mutari in graviorem aspirationem, vel in X, Γ, aut denique K. Illa autem aspiratio sæpe porro transit in sibilantem literam. Sic à עלה *ascendit*, deduxerim ἅλλομαι, et *Salio*: a עורב *Corvus* a עור *Corium*. Similiter itaque a עם Græci σὺν, Latini dixerint *Cum* vel *Con.* At τὸ *Quum* Adverbii, ut et, quod ei respondet, *Tum*, eadem prorsus est origo, quæ τοῦ *Quam* et *Tam.* Etenim Accusativi sunt ex Græco formati, sicuti illi ab ἣν et τὴν sicuti ab ὃν et τόν. Unde et olim dixere *Quom* et *Tom*, atque etiamnum dicimus *Quoniam*, pro *Quon* seu *Quom jam.* Et *Quon-*

Ut dicunt accipi pro *Quamvis*, sed id imperite docetur: nam *Ut* semper et ubique similitudinis est particula, ut ostendemus. Quum videtur accipi pro *quamvis*, deest *esto*, *fac*, *da*. Ovid. *Protinus ut redeas, facta videbor anus:* id est, (25) fac ut, esto ut protinus venias. Cicero 2. Finib. *Esto fecerit, si ita vis*, id est, esto ut fecerit, Horat. Satyr. 6. lib. 1. *Namque esto, populus Lævino mallet honorem, Quam Decio mandare.* Quinctil. lib. 12. cap. 1. *Da nunc ut crimine manifesto prematur dux bonus.*

« [*Ut* accipi dicunt pro *Postquam*. Sed falli eos, » neque *Ut* aliud quam similitudinem significare, (26) » vel hic Lucretii locus lib. 3. planum facit, *Tu* » *quidem ut es leto sopitus, sic eris, ævi Quod* » *superest, cunctis privatu' doloribus ægris.* Et hic » Livii 21. *Saguntini ut a præliis quietem habuerunt* » *per aliquos dies, ita non nocte, non die umquam* » *cessaverunt ab opere.*] »

(27) *Ut* dicunt accipi pro *Utinam*. Terentius Adelph. *Ut Syre te magnus perdat Jupiter.* Catullus in Coma, *Jupiter, ut Chalybum omne genus pereat.* Horatius 2. Sermon. *Jupiter, ut pereat positum rubigine ferrum.* Sed in his et aliis quis non videt deesse, *oro*, *precor*, *quæso?* Ut in illo Livii libro 1. *Jupiter pater, si est fas hunc Numam Pompilium regnare, ut tua signa nobis certa ac clara sint.* Terent. Andr. *Deos quæso, ut sit superstes.* Cicero 2. Catil. *Deos immortales precari, venerari, atque implorare debemus, ut urbem defendant.*

dam h. e. ad (Κατὰ) aliquod tempus, sive præteritum, sive futurum, pro *Quomdam*, a *Quidam*. Dicitur ergo *Quum* per Græcæ præpositionis Ellipsin, etiam Latinis frequentem, pro καθ' ὃν, *Tum* pro κατὰ τὸν, scil. χρόνον. Vide supra III. 14. pag. 484. 485.

(25) *Fac ut, esto ut.*] Vel plenius, Fac ita, ut, Esto ita, ut redeas protinus.

(26) *Vel hic Lucretii, etc.*] Adde Pomp. Melam. I. 4. *Ut inde procedit, ita pergit ad Oceanum.* cap. 18. *Et ut lux appropinquat, ita ignes coire videntur.* Sall. Jug. 18. *Post uti quisque opulentissimus videatur, ita Romanis hostem fore.* Vide et Sciopp. in Auct. Mariangeli Epist. VI. pag. 49. 50.

(27) *Ut dicunt accipi pro Utinam.*] Vide et supra I. 13. pag. 89. et 93. 94. et III. 13. p. 477. et hoc lib. cap. 5. pag. 745. 746. Eadem autem est ratio Syntaxeos et Ellipseos, sive *Utinam*, sive *Ut* dicas eo sensu.

Ut dicunt negare post verba *timoris*; quod monstrum ita vulgare est, ut doctis etiam imposuerit. Nam Lambinus, in illo Horat. lib. 1. Satyr. 3. *Nam ut ferula cædas meritum majora subire verbera, non vereor*, frustra sudat, et nihil explicat: (28) nec intelligit, *Ut* significare *quemadmodum*, vel *quomodo*, ut si dicas, *Literas ad te misi, vereor ut reddantur.* Et post verba *timoris* solere apponi has particulas, *quemadmodum*, vel *quomodo*, in significatione *Ut*, tritum est et pervulgatum. Cic. lib. 11. epist. 10. *Timeo, quemadmodum hæc explicari possint*: idem pro Milone, *Esset vero timendum, quonam modo id ferret civitas?* et libro 4. ad Heren. *Tametsi vereor, quomodo accepturi sitis.* Et cum aliis verbis: Idem pro Rosc. *Postulatio brevis, et quomodo mihi persuadeo, aliquanto æquior*: idem pro Quint. *Quem, quomodo nunc intendit, ne vivum quidem tunc putabant*: idem Attic. *Nam, quomodo nunc est, pedem ubi ponat, in suo non habet*, id est, ut nunc est. Qui docent,

(28) *Nec intelligit, Ut, etc.*] Verum id quidem, τὸ *Ut* significare etiam *quemadmodum*, vel *quomodo*. Sed tamen durissima foret istius locutionis, *Vereor ut reddantur literæ*, interpretatio in istum sensum, seu durissima talis Ellipseos ratio ac supplementum. Verum etiam, aliquando Verba *Metuendi*, etc. poni ante *quemadmodum* aut *quomodo*, sed tunc significant, in sollicita exspectatione sum de modo reperiendo, ad quem modum explicari hæc possint. Sic enim loca Ciceronis, quæ Sanctius adfert, exponenda sunt et explenda. Et ita passim ante alia quoque Relativa reperimus hæc Verba: Plautus Trucul. IV. 3. 35. *Metuo, patres quot fuerint*, h. e. sollicite exspecto, quot numero Patres istius infantis fuisse dicantur. Et disertius v. 46. *Timeo, quam mox nominer*, h. e. cum timore et solicitudine exspecto. Mil. Glor. II. 4. 44. *Timeo, quid rerum hic gesserim*, h. e. timeo exspectans, quod mali sit eventurum ex rebus, quas hic gessi, seu timeo exspectans rerum, quas hic gessi, pessimum forsan eventum: Casin. III. 5. 15. *Timeo, hoc negotium quid est.* Sallust. Histor. I. in orat. Lepidi, *Neque jam quid existimetis de illo, sed quantum audeatis, vereor.* Nepos Dion. cap. 8. *Hæc ille intuens, cum, quorsum evaderent, timeret.* Terent. Andr. II. 1. 10. *Quam timeo, quorsum evadas.* Et I. 2. 5. *Heri lenitas Verebar quorsum evaderet.* Tanta reperitur copia harum constructionum, non tantum cum *quomodo* aut *quemadmodum*, sed cum omnibus Relativis. Verum alia tum est Verborum *Metuo*, etc. significatio, quam quando sequitur *Ut* vel *Ne*. Istæc enim notant, *cum sollicitudine exspecto, quid futurum sit*; at hic, *cum sollicitudine desidero*, *Ut* vel *Ne quid fiat.*

Ut negare post verba *timoris*, quid dicent, (29) si post *Ut* sequatur negatio? Cic. pro Marcel. *Vereor, ut quod dicam, non perinde intelligi auditu possit, atque ego ipse cogitans sentio.* Quem locum quia conatur pervertere Lambinus, « [ipse tamen Asconius » in Divin. ita legit, ut Lambinus conjecit] » alios adjungam. Cic. 2. de leg. *Quocirca vereor committere, ut non bene provisa pincipia ponatur:* idem. 2. Tusc. cap. 20. *Et tamen veremur, ut hoc quod*

(29) *Si post Ut sequatur, etc.*] Cum Auctor hic pugnet pro Analogia Significationum, idque agat, ut tollat ex L. Latina naturalem Verborum et Phraseon ambiguitatem, ac significationum confusionem, non video, qui affirmare possit eandem per omnia phrasin, *Vereor ut*, sine ulla differentiæ nota, modo prorsus affirmare, modo prorsus negare. Nec etiam video, quomodo regula, quam mox pag. 817. 818. explicandæ huic phrasi ipse adfert, his locis ita expositis conveniat. Nam si *cum timemus fugienda*, *dicimus*, *Timeo ne*, *si vero*, *cum cupita et optata*, *dicimus*, *Timeo ut*, cupitum proinde et optatum fuisse debuisset Ciceroni, pro Marcello dicenti, *non perinde intelligi, atque ipse sentiat*: et ad Atticum scribenti, *Pompejum non habere firmum exercitum.* Et similiter in reliquis tum ipsius, tum aliorum locis. At vero plane contrarium volunt tum Cicero, tum reliqui. Quapropter vix dubito, corrupta esse isthæc loca, quæ videntur Auctoris nostri sententiam a communi et constanti ceteroquin usu secedentem juvare, facili librariis lapsu inter *Ut* et *Ne*. Certe in Orat. pro Marcello cap. 4. aliter legit jam olim Asconius in Divinat. ubi hæc verba adfert, omisso *non*, ut jam dudum monitum fuit a Manutio ad Cicer. h. l. et Famil. II. 1. quem omnino istic vide. Nam et locum Tuscul. II. 20. itidem ille sine negativa *Non* ibidem citat, prout etiam Cl. Gronovius in antiquis reperit edd. ante Gebhardum, et in Codd. suis Cl. Davisius. Porro ad Attic. VII. 12. in optimis edd. sine ulla varietate lectionis comparet *Vereor ne*. Locus Ciceronis de Legibus alienus omnino ab hac re est, siquidem istic *Ut* nihil pertinet ad *Vereor*, sed pendet à *Committere*. In Quinctiliano item non dubitem *Non* esse superfluum, et a mala manu, nisi quis pro eo legere malit *nos*, scil. *utentes eo*. In Cæsare equidem cum Manutio vel legerim, *ne hostium impetum*, quod confirmat Ciacconii codex, eo simul testante, et, licet temere, refragante; vel deleverim *Non*, ut faciendum censet Lambinus ad Horat. Sat. I. 3. auctoritate, ut ait, MSorum. In Plauto omnes, quas vidi, Edd. exhibent; *Metuo ut, hodie possiem emolirier.* Quamvis vero ad omnia hæc loca reponi ista possint, et recte reponantur, sequitur tamen Sanctium Scioppius in Auctario Mariangeli Ep. VI. allatis iisdem locis, etiam illo Horat. Sat. I. 3. *Nam ut ferula cædas meritum majora subire Verbera, non vereor.* Locus hic unus omnium est difficillimus; verba tamen hoc sensu videntur accipienda, quasi Horatius, postquam monuerat Stoicum, ne graviores pœnas infligeret illi, qui esset meritus leviores, subjungeret jam; quod vero ad illud attinet, ut tu, Stoice, minore et leviore pœna punias eum, qui majore erat dignus,

a tam multis, et tot locis præferatur natura non patiatur : Idem Attic. lib. 7. ep. 12. *Si manet, vereor, ut exercitum firmum habere non possit.* Quinctil. lib. 8. cap. 3. *Oppido, quo* (vocabulo) *sunt usi paulum tempore nostro superiores, vereor, ut non jam ferat quisquam.* Cæsar lib. 5. Gall. cap. 47. *Veritus, si ex hybernis fugæ similem profectionem fecisset, ut hostium impetum sustinere non posset.* Quem locum pervertere conatur Aldus, a Grammaticis deceptus.

negotium, vel in eo negotio, nihil ego vereor, cum de tua sententia, seu te id non facturum, mihi satis constet. Id videtur voluisse etiam Lambinus, quem ad hunc locum velim videas. Ceterum ita istic τὸ *Ut* non erit construendum proxime cum *Vereor*, sed pendebit ab Ellipsi, quasi diceretur, *Nam negotium ita fore, ut ferula, etc. id ego non vereor.* Nec tamen opus est eo decurrere. Nam *Vereor, ut ferula cædas*, notat, in metu et sollicitudine sum, quia volo aut cupio, ut eum ferula cædere satis habeas, licet majora subire verbera foret meritus : at nunc, quia tam bene te novi, nullo propterea sum in metu, nulla cum sollicitudine id cupio, quia satis certus sum te id, quod mallem, non facturum : Vel etiam, in metu et sollicitudine sum, quia volo et cupio, ut eum, qui meritus est majora, saltem ferula cædas. Id vero se *Non vereri*, ait quia satis superque novit illum certissime et sua sponte puniturum talem sive ferula, sive etiam graviore supplicio. Posterius hoc videtur verius : Addit vero Scioppius etiam in aliis Verbis simile quid usuvenire : nam eodem sensu dici, *Cave ut credas*, et *Cave ne credas* ; *Vetas ut fleam*, et *Vetas ne fleam*. Ego vero posterioris Verbi istum usum, certe affirmantem istam locutionem, nusquam reperi. Prioris diversa omnino sunt, *Caveo ut*, et *Caveo ne*. Scilicet situti *Vereor ut*, vel *ne*, *aliquid fiat*, significat, in metu sum propterea, ut, ect. seu in metu sum, quia volo et cupio, ut, vel ne, id fiat ; sic *Caveo ut*, vel *ne*, *id fiat*, notat in cura et sollicitudine hæreo, propterea, ut, vel ne, id fiat. Cic. de Offic. III. 39. *Tertium est, ut caveamus, ut ea, quæ pertinent ad liberalem speciem et dignitatem, moderanda sint*, h. e. ut curam adhibeamus, quo id fiat. In Pison. cap. 12. *Caverat enim ille sibi sororius adulter, ut si tibi provinciam dedisset, omnium suorum scelerum adjutorem te præberes* : h. e. diligenter et sollicite sibi providerat et pactus fuerat, ut, etc. Liv. XXIV. 2. *Optimum visum est, ad Hannibalem mitti legatos, caverique ab eo, ut Croto receptus Bruttiorum esset*, h. e. caveri et data fide provideri Brutiis ab eo, ut Croto, si caperetur, esset Bruttiorum. Plautus Bacchid. I. 1. 8. *Orat, ut aliquem reperiam, qui caveat sibi ab isto milite, ut se revehat domum. Id huic caveas, amabo te.* PI. *Quid isti caveam ?* BA. *Ut revehatur domum.* Et ita passim in Testamentis et Decretis *Cautum* dicitur, *ut*, vel *ne*, hoc aut aliud fiat, h. e. sollicite curatum et præceptum. *Cavere ne*, in vulgari usu tam frequens est, ut etiam illud *ne* per Ellipsin aliquando omittatur. Sallust. Catil. 58. *Cavete, inulti animam amittatis.* Ceterum ista vis vocularum UT et NE, rem desideratam aut non desideratam significantium, occurrit etiam post Nomina Substantiva significationis ejus-

Plautus Bacch. 4. 5. *Metuo, ut hodie ne possim emolirier. Ne*, pro Non, dicebant antiqui, ut sæpe Terentius. In omnibus his locis, imo et semper, particula *Ut* accipitur pro *quomodo*, vel *quemadmodum*, ut cum dicimus, *Oro te, ut perficias*, id est ita te oro, ut perficias. Hoc, fortasse durum videbitur iis, qui Latinam linguam ignorant, et aliter sunt imbuti; nos tamen hæc latius alibi disputavimus.

dem, vel propinquæ verbis *Metuendi*. Sic post *Metus*, Ovid. Metam. VII. 716. *Esse metus cœpit, ne jura jugâlia Conjux Non bene servasset.* Post *Pavor*, Liv. XXIV. 42. *Pavor ceperat milites, ne mortiferum esset vulnus* Scipionis. Post *Pudor*, Sueton. Aug. 94. extr *Reticere ipse genituram suam, nec velle edere perseverabat, metu ac pudore, ne minor inveniretur.* Et passim post *Periculum*, Plaut. Asin. II. 3. 8. *Haud periculum est, cardines ne foribus effringantur, si istoc exemplo tu omnibus respondebis.* Quorum idem est sensus, ac si diceretur, *haud metuendum est.* Nam *ne* eodem hic ponitur modo, quo post verba *metuendi*. Res enim erat minime desiderata, *foribus cardines effringi.* Pseudol. I. 3. 55. *Non periculum est, ne quid recte monstres.* Quæ pessime leguntur etiam in optimis edd. per interrogationem. Sensus enim est absolutus, et hic quidem: non opus est, ut quis metuat, ne tu, Leno, bene quid suadeas, quum bene suadere nec soleas nec possis. Sic Cicero Famil. XV. 1. *Ut summum periculum sit, ne amittendæ sint omnes hæ provinciæ.* pro Sulla. cap. 13. *Si periculum esse putasset, ne ulli unquam indicarent.* Nepos Alcib. 8. *periculum est, ne immodestia militum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus.* Sic etiam post *Diffisus*, Tacitus Hist. II. 23. *Diffisus paucitati cohortium, ne obsidium longius parum tolerarent*, h. e. metuens, ne tam paucæ cohortes parum tolerarent longius obsidium. Et post *Dubium habere*, Sallustius lib. 2. Hist. in oratione Macri Licinii, *An dubium habetis, ne officere quid vobis uno animo pergentibus possit?* pro *An metuitis?* Notabile etiam est, quod apud Cicer. Famil. II. 19. duplex *Ne* occurrit post *Vereor*, hoc modo: *Verebar, ne id ita caderet, (quod etiam nunc vereor) ne, antequam tu in provinciam venisses, ego de provincia decederem.* Ubi posterius *ne* eodem sensu ponitur, quo prius, ac si proxime a verbo *Verebar* penderet, ac illud totum, *ne id ita caderet*, abesset. At quum illud adsit, interjectumque sit inter *verebar* et posterius *Ne*, atque hoc *Ne* cum seqq. pertinere videatur ad illa, *Ne id ita caderet*, idcirco malim pene pro *Ne* legere *Ut antequam*, etc. Nisi putemus, Ciceronem dixisse iterum *Ne*, quia proxime sequitur parenthesin, cujus ultimum est verbum *Vereor*. Probare, quæ hic disputavimus, satis potuimus Cl. Ursino, cujus vide Institutiones L. E. Sect. 8. cap. 19. pag. 469. at minime Cl Davisio, qui in Notis ad Cicer. Tusc. II. 19. vulgatam et corruptam lectionem in Quinctiliano et Cæsare retinet, prætextu plerorumque MStorum, quasi illi nunquam erraverint. Si ita, tum utique ipse male rem gerit, quando ex conjectura, præter MStorum fidem emendat Cæsarem, aliosque Auctores. At si usquam a MStis in alia omnia discedere licet, tum vero in

Ne, post verba timoris, inculcant isti, mutare significationem. Quid hi dicent mihi, si post *Ne* sequatur alia negatio? Cicero Attic. lib. 9. *Sed timeo, ne non impetrem:* ibid. lib. 5. *Unum vereor, ne Senatus, propter urbanarum rerum metum, Pompejum nolit dimittere:* ibid. lib. 14. *Vereor ne nihil habuerit:* Idem lib. 2. ep. 1. Famil. *Non enim vereor, ne non scribendo te expleam;* ibid. lib. 6. *Quibus literis intellexi, te vereri, ne supe-*

ejusmodi locis licitum id esse debet, in quibus a perpetuo ceteroquin Linguæ et Analogia recedunt. Nam quid certi tandem habebimus in Linguæ usu et ratione, si eadem plane phrasis et constructio in contrarium prorsus accipiatur sensum, et sine ulla certa distinctionis nota vel ratione modo affirmet palam, modo neget. Alia est ratio singularium vocabulorum, quæ per euphemian possunt analogice flecti in contrarii sensus speciem. Facillime autem in hac phrasi corrumpi potuerunt MSti, non modo quia *Ut* et *Ne* facile in iis inter se permutantur, sed et quia Latinæ Linguæ usus ab vernaculis prorsus hic discrepat, qua causa Librarii phrasin hanc aliquoties videntur corrupisse, ad suarum Linguarum usum eam redigentes. Sed corrupta hæc jam ex MStis melioribus reperiuntur ubique fere ab doctis Editoribus emendata, ut in superioribus ostendimus. Si unus aut alter locus supersit, in cujus corruptelam conspirent MSti, quos nunc habemus, et quos omnium Auctorum non habemus æque vetustos et præstantes, illa nolle redigi in concordiam cum innumeris aliis locis, et perpetuo ceteroqui L. Latinæ usu, id vero magis redolet morositatem quandam et perversum nihil ab aliis accipiendi studium, quam sinceram animi et judicii elegantiam. Quicquid hujus sit, certum est non Me tantum, sed plerosque hodie Eruditos, post cognitam controversiæ hujus causam paucissima illa loca, quæ a communi usu recedunt, emendanda censere. Vide omnino Auctorem Gallicum Methodi L. L. Sect. VI. cap. 1. p. m. 526. 527. 528. Quæ vero de me scribit Cl. Davisius, haud satis intelligo. Notat ille ad d. l. MStos suos et antiquas Edd. Manutii, Victorii, Stephani, *omittere prorsus particulam Negantem; nec immerito quidem.* At quare *non immerito*? si eadem sit significatio, sive dicatur *Vereor ut*, sive *Vereor ut non.* Nam subjicit: *Haud tamen alteram loquendi rationem* (Vereor ut non) *Latinam esse negaverim, id quod fecit V. C. Jac. Perizonius.* At ubi hoc feci? Nusquam certe scripsi, illam locutionem non esse Latinam, cujus ipsius tamen nulla afferuntur exempla, ne a V. C. quidem, nisi ex solis controversis Quinctiliani et Cæsaris locis. Sed id voluit forsan, certe debuit voluisse, me neutiquam censere, illam phrasin significare idem, quod altera, *Vereor ut*, significet, prout ille eam interpretatur apud Cæsarem et Quinctilianum. Nam pro eo, quod ex constanti analogia dicitur, *Vereor ut id jam ferat quisquam; Veritus, ut hostium impetum sustinere posset*, ille in eundem plane sensum accipit et exponit, *Vereor ut id Non ferat*, etc. *Veritus, ut h. i. sustinere Non posset.* Mihi, fateor, secus videtur, et plerisque jam Eruditis. Neque vero ille suam istius locutionis interpretationem

riores mihi redditæ non essent. Sed in his, et similibus, *Ne non*, est, *Ut*, vel *quomodo*, vel *quemadmodum.* Terent. Adelph. *Metuisti, ne non tibi istud fœneraret.* Martial. lib. 5. cap. 98. *Numquid Galla times, ne tibi non placeam?* Harum vero particularum usum sic explico: Si timemus fugienda, dicimus *timeo ne*; si vero cupita, et optata, dicimus *timeo ut*, vel, *ne non*; ut, *timeo ne pater veniat*, quia nolo patrem venire: *timeo ut pater veniat*, quia

probat, nisi uno et alienissimo Tibulli loco, in quo non *Verendi*, *Metuendi*, etc. Sed *Terrendi* verbum occurrit. Locus est IV. 1. init. *Te, Messala, canam, quanquam Me cognita virtus Terret, ut infirmæ nequeant subsistere vires, Incipiam tamen*: Quid hæc, quæso, faciunt ad controversam phrasin et ejus sensum? Non percepit satis V. C. naturam et significationem locutionum, nec distinguit satis inter finem et effectum terroris, ac causam et materiam sollicitudinis, timoris, terroris. Etenim intelligitur istic *adeo* quum sensus sit, *terret me Adeo* vel *Eo usque, ut vires nequeant, etc.* Sic plane ipsum illud *Vereor* apud Cornel. Nep. Attico, cap. 5, *Avunculum habuit difficillima natura, cujus SIC asperitatem veritus est, Ut, quem nemo ferre posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam.* Habemus enim hic quoque *Vereor ut*, sed tamen nihil hic locus pertinet ad phraseos, de qua agimus, usum et vim, quum *Ut*, non respiciat hic τὸ *Veritus est* absolute prorsus positum, sed τὸ *Sic*, atque adeo non notet hic metum vel desiderium aut sollicitam exspectationem rei futuræ, sed effectum, ut in Tibulli loco ex *terrore*, ita hic ex *reverentia* ortum. Tanti est phrases et verba Veterum bene percipere et distinguere! Certe debuisset V. C. attulisse potius loca, in quibus *Terrere* notat metu afficere alicujus futuri mali. Ut apud Horatium Od. I. 2. *Terruit gentes, grave ne rediret sæculum Pyrrhæ*, h. e. fecit, ut timerent, ne, etc. ubi materia est et causa timoris *Reditus* istius *sæculi*. Sic *Horrere* pro Timere, apud Livium XXXIV. 4. *Eo magis horreo, ne illæ magis res Nos ceperint, quam Nos illas.* Sic denique *Sollicitum esse*, quod fere idem est, quod *Vereri*, etc. Cicer. pro Muræna cap. 41. *quæ cruciatur et solicita est, ne eundem, (filium) paulo post spoliatum omni dignitate conspiciat.* Nihil ergo subsidii est in loco Tibulli; certe aliis debuisset exemplis V. C. suam oppositionem, seu rejectam jam a plerisque et vere absonam sententiam, tueri. Sed neque ipse locutionis istius (*Vereor ut non*) usus, quocunque tandem sensu adhibitus, ex illo Tibulli loco et phrasi (*Terret id me adeo, ut nequeant subsistere vires*) ullo probatur modo. Præterquam enim quod plane diversæ sint locutiones; nulla insuper controversia est de eo, utrum post *Vereor ut* sequi ex L. Latinæ usu possit qualiscunque negotio, etiam cum Verbis aut Nominibus composita. Si quis enim mihi affirmet, Neminem interventurum, aut, Ti[illegible] id Negaturum, quidni si [illegible]e eo dubitem, respondere recte possim, *Vereor, ut Nemo interveniat*, aut *Vereor, ut Titius, si acriter urgeatur, id Neget.*

illum

illum venire desidero. Sic loquuntur qui Latine sciunt. Itaque *Ne* semper prohibet, dum longa est, ut, *ne facias*, *ne dixeris*; (30) si vero postponatur et brevietur, alia vox erit, non eadem, ut, *credisne? dubitasne? Næ* vero, cum diphthongo, Græca vox est, et significat *certe*.

Vel in varias significationes distrahitur. Virgil. *Vel Priamo miseranda manus*. Donatus accipit pro *etiam*: Budæus in commentariis pro *nam*: Alii pro *saltem*. Ego dico deesse alterum *vel*: nam hæc particula sola poni non potest. Terent. Eunuch. *Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario, fac tradas*: tolle hinc duo *vel*, et videbitur alia significatio. Cicero Q. Fratri, *Sunt ista quidem vel magna, vel potius maxima*: tolle secundum membrum. Terent. Phorm. *Sumeret vel fœnore, vel alio modo*. Persius, *Vel duo, vel nemo*. Sed hæc satis erunt ad reliqua, quæ multa supersunt, intelligenda [Vide supra Cap. 2. et in Cap. 7. Voculas *Neque*, et *Vel*, et ibi Notas 15. 16.]

Quum hæc scriberem, ecce tandem quidam mihi objecit, in nominibus propriis, me obtinere non posse, quin ambiguitas, sive, ut barbari vocant, æquivocatio, reperiatur. *Petrus* siquidem et *Paulus*

(30) *Si vero postponatur, etc.* Non semper in hoc interrogandi aut quærendi usu postponitur. Plautus prol. Aulul. v. 39. *Inspicere vult, ne surreptum sit*, pro *surreptumne*. Casina V. 2. 26. *Quæro; ne gladium habeat*. Huc refero ferme etiam illa, Cic. Famil. IV. 9. *Caput illud est, ut, si ista vita tibi commodior esse videatur, cogitandum tamen sit, ne tutior non sit*. h. e. an sit non tam tuta, quam altera; nisi tamen malimus τὸ *cogitandum*, hic accipere pro *metuendum*, atque ita sequentia *Ne non* interpretari eodem modo, quo post Verba *Metuendi* solemus, quod forsan verius. Disertior est locus Gellii I. 13. *Cumprimis autem respiciendum putaverunt ingenium naturamque illius, quia res præceptumque esset, ne ferox, durus, inexorabilisque sit*, h. e. feroxne. Et V. 19. *Ætas ejus, qui arrogare vult, an liberis potius gignendis idonea sit, bonaque ejus, qui arrogatur, ne insidiose appetita sint, consideratur*. Liquet hinc non adeo esse opus, ut variis tentetur conjecturis Livii locus XL. 49. *Et primum quæsivit ab eo, ne sibi liceret ac suis vivere? quum Prætor victurum respondisset, quæsivit iterum, si cum Romanis militare liceret*. Ponitur hic *ne sibi liceret* pro *liceretne sibi*. Si vero mutari quid istic deberet, distinguerem tantum cum Sigonio, *Et primum quæsivit, ab eone sibi liceret*, etc.

in hunc, et in illum proprie et ex æquo possunt cadere. (31) Cui ego respondebam, *Cicero*, aut *Tullius*, non esse nomina integra, sed partes nominis. Nomen integrum est *Marcus Tullius Cicero*, cujus frater *Quintus Tullius Cicero* vocabatur. Sed quum ambiguitas non timetur, parte nominis contenti sumus, ut *Cicero* dixit. Novi ego Salmantice fratres tres generosos, qui *Antonii* vocabantur, sed cum distinctione, *Majoris*, *Secundi*, *Tertii*.

CAP. XVI.

Exploditur Grammaticorum Antiphrasis. Quid revera sit Antiphrasis, *declaratur.*

AD nauseam usque repetunt indocti Grammatici Antiphrasin figuram: *Parcas* enim affirmant dici, *quia nemini parcant*; et *lucum*, *quia nemini luceat*, et hujusmodi sexcenta monstra. Sed ego illos hìc, ut in aliis omnibus, in media luce caligare, vel potius cæcutire, ostendam. Ac primum omnium vocem ipsam *Antiphrasin* ignorant: φρασις, enim non dictionem

(31) *Cui ego respondebam.*] Debuisset potius nihil respondisse, quam quod respondit. Nec enim effugere potest, quin agnoscere debeat, etiam eodem integro nomine proprie diversos sæpe homines ex æquo designatos: Ita omnibus nominibus *M. Tullii Ciceronis*, avus, pater, et filius, *M. Claudii Marcelli*, *Q. Cæcilii Metelli*, *Q. Fabii Maximi*, complures diversi sunt homines designati. Sed proprium apud Romanos nomen singulorum hominum, erat Prænomen, ut alibi forte ostendam. Illud vero cœpit tandem non alium habere usum, quam distinctionis inter fratres, quorum plures raro fuere uno prænomine insigniri. Sed tamen et hoc ex re maxime incerta, h. e. singulorum hominum arbitrio, pendebat, unde et occurrunt aliquando in Historia Veteri duo fratres ejusdem prænominis, veluti *Appii Claudii*, *Servii Sulpicii*, *Marcelli*. Verum a Nominibus Propriis, quæ, ut dixi, ex unius hominis arbitrio in singulis familiis pendent, non recta ducitur consequentia ad Nomina Appellativa, quæ, quod significant, significant ex arbitrio et consentiente usu totius populi. Prænomina Romanorum, vel aliarum Gentium Nomina Propria, eadem, diversis tamen hominibus imposita in diversis familiis, consideranda fere sunt, ut eadem, seu iisdem literis constantia, Vocabula Appellativa in variis gentibus et linguis ad res diversas significandas adhibita: qualia nonnulla retulit Sanctius capite superiore.

« [aut vocem potius] » unicam significat, sed orationem, aut loquendi modum, ut si quæras, an *opus habere*, sit Latina phrasis, necne? Itaque si esset Antiphrasis quam illi somniant, aliter esset appellanda. (1) Ego vero Antiphrasin esse non inficior, sed longe aliud esse; quam quod isti opinantur, assevero: est enim Ironiæ quædam forma, quum dicimus negando, id quod debuit affirmari: ut, *non mihi displicet, non male disputat*, pro, *placet*, et *bene disputat*. Plutarchi verba in Homerum hæc sunt, ἔστι καὶ Ἀντίφρασις, λέξις, τὸ ἐναντίον, ἢ τὸ παρακείμενον, σημαίνουσα, id est, *antiphrasis est sermo*, (Sic enim interpretor λέξιν, ex Aristotele 3. Rhet. in principio) *contrarium, quam quod positum est, significans*. Confirmat hoc tali Homerico exemplo, *Neque hos videns gavisus est Achilles. Voluit*, inquit, *contrarium significare*, id est, *videns hos, mœstus fuit*. Hæc Plutarchus. *Antiphrasin* etiam Julius Ruffinianus non inter Figuras verborum enumerat, sed sententiarum: qui mihi tamen non placet, quod eam Latine vocari ait *Omissionem*, ut, quum fingimus omittere ea, quæ tamen dicimus. Virg.

Quid repetam exustas Erycino in littore classes?

Atque hæc de Nomine: nunc Rem ipsam excutiamus.

Si Platoni credimus in Cratylo, et Aristoteli tertio Rhetoricorum, qui Nomina simulachra quædam et imagines esse asserunt Rei illius, quam imitantur et nominant, extremæ dementiæ fuerit, nomina per contrarium sensum excogitare. Quid enim putidius, quam rem aliquam vocari levem, quia sit gravis, vel obscuram, quia lucida sit? Nec obstat illud Terentii et aliorum, *Ehodum, bone vir*, id est, pessime. Nam hæc mera est Ironia, quum contrarium signi-

(1) *Ego vero Antiphrasin, etc.*] De utraque Antiphrasi, Rhetorica hac, et illa Etymologica Grammaticorum, Vide Vossium Institut. Orat. IV. 13. 11. qui utramque rejicit.

ficamus: aliudque est tropum efficere, aliud nomina imponere: tum præterea Ironia pronunciatione et gestu indicat, quid velit, Antiphrasis vero si esset, ex usu significaret. Antiphrasin Quinctil. lib. 8. cap. 6. sub Ironia recenset. Aristophanis interpres in dictione σκολιὰ, (2) negat dici verba a contrario sensu, sic, τὰ γὰρ δύσφημα ἐπὶ τὸ εὐφημότερον μεταλαμβάνεται, οὐ μὴν τοὔμπαλιν, id est, *quæ dura sunt, et male ominata verba, transmutantur in bene ominata, non autem per contrarium.* Interpres Nicandri illud Homeri, κύνας ἀργοὺς, exponit per euphemismon, id est, *veloces;* quia ἀργὸς semper *piger* significet, id est, ἄεργος.

Augustinus Dathus jam olim vidit, Grammaticorum *Antiphrasin* vanum esse commentum: isque libellum edidit, *De novem nominibus falso per Antiphrasin dictis.* Ego ut illius diligentiam laudo, quod melius aliquid viderit, ita in etymo explicando longe sæpe ab eo dissentio, ut suis locis demonstrabo. Hæc autem sunt, quæ ipse confutat, nomina, *Manes, Lucus, Bellum, Officium, Parcæ, Ludus, Otium, Cælum, Eumenides.* Nos alia præterea nonnulla curavimus refellenda.

(2) *Negat dici Verba a contrario sensu.*] Male id Auctor ex Græcis his quidem verbis elicit, οὐ μὴν τοὔμπαλιν, quæ non significant, *non dici verba a contrario* seu *non per contrarium*; sed sicuti male ominata seu δύσφημα enuncientur plerumque melius ominatis vocabulis, sic vicissim non fieri, ut scil. τὰ εὔφημα μεταλαμβάνηται ἐπὶ τὸ δυσφημότερον. Unde rejicit ille Interpres istorum sententiam, qui putent μέλη παράνια dici σκολιὰ h. e. *difficilia* ex contrario, quia sint facilia. Sic enim εὔφημον fuisset enunciatum vocabulo δυσφήμῳ, quod fieri negat. Eadem vero ratio prohibet, quo minus canes *veloces* appellari potuerint vocabulo deterioris ab natura sua significationis, ἀργοὶ, *pigri*, quasi minime pigri. Videtur potius id ἀργὸς, quod *velocem*, et *album*, et *custodem* notat, vel aliud esse a τῷ ἀργὸς, *piger*, vel certe quandam tamen habere cum eo significationis analogiam. Nempe ἀργὸς proprie significat eum, qui nihil agit, aut nihil habet, quod agat, et ita uni alicui rei potest esse plane intentus. Hinc forte pro *custode* positum uni rei destinato, qui proinde nihil agere videtur. Similiter κύνες ἀργοὶ, quoniam Canes, si comparentur cum reliquis animalibus homini domesticis, quæ *Jumenta* a labore, quo hominem juvant, appellantur, canes, inquam, nihil pene habent, quod agant, et tanto magis discurrunt veloces, atque ad custodiendas ædes aut hortos semper sunt pa-

I. MANES.

MANES dici affirmant, *quod boni non sint*, idque testimonio Servii confirmant, qui 3. Æn. de Polydori tumulo sic inquit, *Manes animæ sunt, quæ, egressæ corporibus, nondum alia intrant corpora. Sunt autem maximæ, et dicuntur per Antiphrasin: nam* Manum, *Bonum, unde* Mane *dictum; ut* Eumenides, Parcæ, Bellum, Lucus. *Alii* Manes *ducunt a* manando; *nam animabus plena sunt omnia inter lunarem circulum et terram, unde defluunt. Alii* Manes *Deos infernales putant.* Hactenus Servius. Augustinus Dathus a *maniasi* Græca dictione, quæ *furorem* aut *insaniam* significat, deducit, vel a *mano*: Ait enim, *Manare non tam aquarum fluentium, quam Solis proprium esse in emittendis radiis; unde* mane *originem sumpsisse, quod in ea diei hora Sol manare incipiat.* Sic ille. Sed longe aliter se res habet. Varro De ling. Lat. *Antiqui*, ait, *Bonum dicebant* Manum. Nonius Marcellus, Manum, inquit, *dicitur Clarum, unde etiam* Mane, *post tenebras noctis, diei pars prima; inde* Matuta, *quæ Græce Leucothea: nam inde volunt etiam* Deos Manes *appellari, id est, Bonos ac Prosperos.* Festus Pompejus, Manare, inquit, *antiqui dicebant, cum Solis orientis radii splendorem jacere cœpissent, a quo et dictum putabant* Mane. *Alii dictum* Mane *putant ab eo, quod* Manum *Bonum dicebant:* et paulo post, Mane *a Diis Manibus dixerunt: nam* Mana *Bona dicitur; unde et mater* Matuta *et poma* Matura: et rursus, *matrem* Matutam *antiqui ob bonitatem appellabant, et* Maturum, *idoneum esui, et* Mane, *principium diei, et inferi Dii,* Manes, *ut suppliciter appellati bono essent.* Vides Festum, propter codicum depravationem, sibi non constare,

rati. Ἀργὸς autem *Album* porro notat, quia is color est prisisque rebus naturalis, non arte factus, nullo *opere*, seu ἔργῳ, elaboratus. Sic enim et Ager dicebatur ἀργὸς, qui erat incultus, et Argentum, quod erat infectum, aut non signatum.

nihilominus tamen elicimus ex illo, *Manes* a *Manum*, quod est *Bonum*, deduci. Acron in Horatium, *Dii* Manes, *dii Boni; a* Manum, *quod est Bonum. Antiqui animum a corpore seperabant*, Manem Deum *nuncupabant.* Hæc ille. Cic. 2. de leg. *Deorum Manum jura sancta sunto.* Sed nullus esset finis, si quæ de Manibus, Lemuribus, atque Laribus, sunt disputata a Platone, Plotino, Porphyrio, Psello, Proclo, Apulejo, coner in medium afferre: nam nullus fere cum altero convenit. Divus August. lib. 9. cap. 11. Civitatis Dei, Plotini sententiam sic proponit, *Dicit quidem, et animas hominum Dæmones esse, et ex hominibus fieri Lares, si meriti boni sint; Lemures, seu Larvas, si mali; Manes autem Deos dici, quum incertum est, bonorum eos, seu malorum esse meritorum.* Sic Augustinus. Apulejus de Deo Socratis, posteaquam, quid *Genius*, quid *Lemures*, quid *Larvæ* sint, explicuit, subdit, *Quum vero incertum est, quæ cuique eorum sortitio evenerit, utrumne Lar sit, an Larva, nomine* Manium Deûm *nuncupant, et honoris gratia* Dei *vocabulum additum est; quippe, quum eos* Deos *appellent, qui ex eorum numero, juste ac prudenter vitæ curriculo gubernato, fanis et ceremoniis vulgo admittuntur; ut in Bœotia, Amphiaraus; in Africa, Mopsus; in Ægypto, Osiris; alius alibi gentium; Æsculapius ubique.* Hæc ille. Hinc natum est illud vulgatum in sepulchris, quod a multis, quid sit, vid.

D. M.

ACHILLIS.

hoc est, *Diis Manibus Achillis:* putant enim sepulchrum dicari (3) Diis Inferis. Quare nostri Christiani, ut felicius ominarentur, emendarunt, seu corruperunt potius sic;

(3) *Diis inferis*] Nempe *Dii Manes Achillis*, sunt ejus Genii. Nam qui vivorum hominum *Genii*, quos duos cum singulis ho-

DEO OPT. MAX. SACRUM.

Sed, *Diis manibus Achillis*, aut *Ajacis*, *idem est*, ac si dicat, *Ipse Achilli sacrum*, aut *Genio Achillis*. « [Liv. lib. 3. *Tribuni instare Claudio*, » *ut collegæ Deos Manes fraude liberaret*, id est, » animam defuncti.] » Postremo nemo mihi melius, quid sint *Manes*, explicasse videtur, quam Pomp. Mela lib. 1. quum de Augilis Nasamonibus, (id est, arenosis) loquitur, *Augilæ*, inquit, *Manes tantum Deos putant*; *per eos dejerant*, *eos ut oracula consulunt*, *præcatique*, *quæ volunt*, *ubi tumulis incubuere*, *pro responsis ferunt somnia*. Quæ verba sumta sunt ex Herodoto in Melpomene, quum de Nasamonibus loquitur, in hunc modum: *Jurejurando ac Divinatione tali utuntur*; *per eos viros*, *qui justissimi atque optimi apud illos fuisse dicuntur*, *jurant*, *illorum sepulchra tangentes*: *divinant ad suorum accedentes monumenta*; *et illic*, *ubi preces peregerunt*, *indormiunt*; *ubi quodcunque per quietem insomnium viderunt*, *eo utuntur*. Mela itaque vocavit *Manes*, quod Herodotus *justissimos atque optimos post mortem*. Plinius, quum hæc a Pomponio accepisset, sic mutavit, *Augilæ inferos tantum colunt*. Rursus a Plinio Solinus, *Augilæ vero solos colunt inferos*: quam recte mutarint, ipsi viderint. Obscure dixit Virgilius Æneid. 6. v. 742.

Quisque suos patimur Manes.

Quod sic explico; quemadmodum qui alios læserunt, aut necaverunt, patiuntur Lemures et Larvas inter-

minibus nasci credebant, appellabantur, illi defunctorum dicebantut *Dii Manes*. Hinc *Manes Deos violasse* dicitur Canis, qui *humana effoderat ossa*, apud Phædrum fab. 27. Ceterum *Dii Manes* simpliciter et absolute memorati notant plerumque Deos Inferos, seu multitudinem illam animarum vel Geniorum in inferis locis conjunctam. Florus. I. 13. *Devovente Pontifice*, *Diis se Manibus consecrant*. Suet. Tib. 15. *Terram Matrem*, *Deosque Manes orabant*, *ne Mortuo sedem ullam*, *nisi inter impios*, *darent*. Pompon. Mela III. 2. *Æternas esse Animas*, *Vitamque alteram ad Manes*.

fectorum, ut Orestes, et alii; sic Anchises et alii boni viri patiebantur proprios Manes, id est, non prius transibant ad Elysios, (4) quam propria crimina purgarent. « [Et hanc interpretationem confirmant » hæc Apuleji verba in 2. Florid. *Brachmanæ* » *Pythagoram docuerunt, quæ Diis Manibus, pro merito suo cuique, tormenta, vel præmia.* Omnino » autem (5) *Manes* lingua sacrorum dictum videtur, » pro *Mani*, id est, Boni: sicut *Porci sacres*, pro » sacri, apud Plautum, *Matrimes, et Patrimes*, » apud Festum, pro, Matrimi, et Patrimi.] »

II. LUCUS.

LUCUS, inquiunt, *a lucendo, quia minime luceat.* Hoc refellens Dathus, ait, *a lucendo dici fateor; sed per contrarium nequaquam.* Idem putat Quinctilianum sentire, *Lucum* per Antiphrasin dici. Sed ipse cæterique Grammatici falluntur, quum Quinctiliano authore *lucum* a *non lucendo* deducunt: imo vero Quinctilianus irridet illos, qui talia comminiscuntur: Inquit enim lib. cap. 6. *Etiamne a contrariis aliqua sinemus trahi? ut Lucus, quia umbra opacus parum luceat; et Ludus, quia sit longissime ab lusu? et Dis, quia minime dives?* Hæc Fabius. (6) Ego vero, missis aliorum rationibus, *Lucum* ab Etrusca

(4) *Quam propria crimina.*] Vel, quam proprii ipsorum Manes crimina illis inhærentia purgassent.

(5) *Manes lingua sacrorum, etc.*] Immo vero dixerunt olim promiscue *Manus* et *Manis*. Illud ignoraremus ex reliquiis Linguæ Latinæ, nisi Varro, Festus Nonius, *Manum* traderent olim dictum pro Bono. At Hujus vestigia in ipso Linguæ usu supersunt. Nam inde habemus *Mane*, quod est Neutrum τῦ *Manis*, et ideo construitur cum Neutro apud Persium Sat. III. 1. *jam clarum mane fenestras intrat.* Et hinc *Mani* et *Mane* in Ablativo, apud Plautum Pœn. III. 3. 37. *A mani ut ad portum processimus.* Cicer. Famil. IX. 26. *Cœnam te quærere a mane.* Sed et inde *Immanis*, quod proprie notat *valde non bonum*, ut interpretatur Festus, in v. Manuos. Et ita apud Eundem in v. Mane legitur in MS. *nam Mania Bona dicitur*: Sed reponendum haud dubie *dicuntur*. Est autem *Mania* istic Neutrum Plurale.

(6) *Ego vero missis aliorum, &c.*] Eadem et plura habet Scoppa lib. I. Collect. cap. 18. ut proinde nullam hic fieri ejus mentionem mirer. Sed tamen ne-

voce deductum existimo. Etrusca enim esse nomina Varro in Originibus asserit, *Luceres*, et *Lucumones*. Est porro Etruscis vox *Luca*, cum accentu in ultima, (ut Talmudistæ ajunt) idem quod *senex* sive *senator*. Et de Antiquitate *Lucorum* et illorum religione pleni sunt poëtarum libri. *Templum Pici*, inquit Virgilius, *horrendum erat silvis et relligione parentum*, id est, *venerandum*, ut Servius exponit. Sed extat apud Lucanum elegans Luci descriptio lib. 3.

Lucus erat longo nunquam violatus ab ævo, etc.

III. BELLUM.

BELLUM dicunt, *quia non bellum sit*. Ridet Dathus, & *a Belluis* dici contendit, adducens illud Ciceronis Offic. 1. *Nam cum sint duo genera decertandi, unum per disceptationem, alterum per vim, cumque proprium sit Hominis illud; hoc belluarum, confugiendum est ad posterius, si uti non licet superiore*. Sed fallitur Dathus: hæc enim verba nihil,

que hanc Jillius et Sanctii, neque etiam illam Vossii, *Lucum* à Gr. λοχὸς deducentis, jamque abunde refutati à Georg. Henr. Ursino cap. 8. Observ. Philol. sententiam probare queo, sed cum Datho sine ulla hæsitatione *Lucum* à *lucendo* derivo. In qua etymologia, licet eam ceteris præferat, nescio quid ita tamen hæsitet ille Ursinus. Scilicet antiquissimis temporibus nulla erant templa, Sacra faciebant homines in altaribus sub dio positis. Verum quia illa altaria ita in propatulo posita nullam habebant majestatem, nullumque religionis horrorem accedentibus incutiebant, hinc sylvam iis cœperunt circumdare, et quidem opacam ac tenebricosam, quia, ut ait apud Euripidem Bacchus, σεμνότητα ἔχει σκότος, *augustum quid et venerabile habent tenebræ*. Unde et Ovid. in Fastis III. 295. *Lucus Aventino suberat niger ilicis umbra, Quo possis viso dicere, NUMEN INEST*. Quoniam itaque in medio talium sylvarum erant altaria, inque iis solis fiebant sacra, & proinde perpetuus fere lucebat ignis; et præterea quoniam frequentissimus in sacris propter quæsitas illas tenebras erat usus etiam tædarum et lampadum, religiosum istum horrorem suo lumine ex mediis tenebris immane quantum augentium; hinc ergo sacræ illæ sylvæ dici proprie *Luci* cœperunt, utpote propter istum in altaribus et lampadibus ignem pene semper, certe constitutis jam religionibus, lucentes. Analogia formationis ab illo Verbo eadem est, quæ in *Noctiluca*, quo, ut Var-

quod ad etymon pertineat, probant. Accipe igitur veram sententiam: (7) Antiqui *duellum* ante dicebant, quod postea *bellum* vocarunt. Ciceronis hæc sunt verba in Oratore perfecto, *Quid vero licentius, quam quod hominum etiam nomina contrahebant, quo essent aptiora? nam ut*, duellum, bellum, *et* duis, bis; *sic*, Duellium *eum, qui Pœnos classe devicit*, Bellium *nominarunt, quum superiores appellati essent semper* Duellii. Ex his etiam Ciceronis verbis ridere poteris Grammatistas, qui inter *duellum* et *bellum* differentiam constituere solebant, quum idem prorsus significent: nisi velis dicere, illud vetus, hoc autem postea usitatum. Antique enim dixit Horatius, *Græcia Barbariæ lento collisa duello.* Vide Festum in *Duellum*; *Duicensus*; *Duidens hostia*; *Duis*; *Duonum*, bonum.

IV. OFFICIUM.

OFFICIUM ajunt ab *officiendo*, *quod nemini officiat*, vel noceat. Hoc recte refellit August. Dathus ex sententia D. Ambrosii, in lib. de Officiis, dum inquit, *Officium*, *litera O mutata*, *quasi effi-*

ro ait lib. IV. de L. Lat. significabatur Luna. Sed et sic *Ludus* à *Ludo*, *Vola* à *Volo*, *Bustirapus* apud Plaut. Pseu. I. 3. 127. à *Rapio*, *Naufragus* à *Frango*, *Sejugi* et *Sejuges*, *Quadrijugi* et *Quadrijuges* à *Jungo*.

(7) *Antiqui duellum, etc.*] Varia *Belli* etyma vide apud Vossium, sed qui recte censuit quoque, *Bellum* à *Duello* formatum; et *Duellum* porro à *Duobus* deducit, quoniam semper in bello sint duæ partes. Possis forte non absurde item à *divello* repetere vocabuli hujus originem, ut inde sit *divellum*, sicuti et *Vellus* à *Vello* est, *Tergus* et *Tergum* à *Tergeo* vel *Tergo*; et sic deinceps, elisa vocali I, *Duellum*, quomodo et *Dortium* pro *divertium* nonnulli dixere, Vide Scaligerum ad Festum in V. Aurum: et quomodo *Dego* ex *Deago* *Præbeo* ex *Præhibeo*, *Prætor* ex *Praitor*, *Proles* ex *Procles*, *Copia* ex *Coopia*, contracta habemus. Immo quæ propius accendunt ad hoc exemplum, sic *Docui*, et similia, haud dubie dicta sunt pro *Docevi*, *Rapui* pro *Rapivi*. Hinc apud Plaut. Bacchid. V. 2. 17. pro *Exoleverunt* reperimus *Exoluerunt*. Certe sic *Vacuus* formatum est ex *Vacivus*, *Nocuus* ex *Nocivus*, *Statua* ex *Stativa*, δὶς Græcum ex [illegible]. Denique ne auctoritate Veterum destituamur, in Glossariis Labbæi invenimus *Divellio* [illegible], *Divelliones*, πόλεμοι, [illegible]. Quæ vocabula si olim fuerunt in usu, ut sane illa Glossaria nos docent, certa pene est nostra

cium dicitur, *propter decorem sermonis.* Hæc Donatus in Adelph. planius id ostendit, inquiens, *Officium dicitur*, (8) *quasi efficium, ab efficiendo, quod unicuique personæ congruit.* « [Itaque *efficere officium*, » pro facere, aut curare, Plautus dixit Bacchid. 4. » 4. 103. *Vestrum curate officium, ego efficiam* » *meum*, Similiter Sticho, *Pro opibus efficimus* » *nostra munia*, id est, ut in Rud. loquitur, *con-* » *ficimus nostra officia:* Trucull. *Lepide efficiam* » *meum officium.* Et Lucretius lib. 4. *officium uti-* » *litatis* dixit, de membris corporis loquens, *Utili-* » *tatis ob officium potuisse creari*, id est, ob effec- » tionem, ut efficerent utilitatem.] »

Etymologia, utpote quum manifesta ratione ex *Divellione* videatur formatum *Perduellio*, quod proprie notat crimen, quo quis tanquam hostis publicus à civitate sua censetur divulsus. Si vero eam originem habet hocce vocabulum, eadem omnino habere debuit *Perduellis* et *Duellum*. Sed tamen, si quis Vossii rationes velit præferre, me non habebit valde sibi refragantem.

(8) *Quasi efficium.*] Sic quidem plerique Veterum Grammaticorum. Rectius tamen Vossius ab *Officiendo* deduxit, sed quod male explicuit. Nec enim idem olim, quod *Efficere*, significavit illud verbum, sed *Facere aliquid circa aliquem*, sive Bonum id sit, sive Malum. Usus quidem Verbi maxime hæsit in deteriore sensu, ut significet, quodam quasi obstaculum opponere alicui, impedimento esse, vel facere aliquid, quod impedimento sit. Sallust. Catil. 51. *Haud facile animus verum providet, ubi illa* (scil. ira et similes affectus) *officiunt.* Et Jug. 52. *Aciem, quo hostium itineri officeret, latius porrigit.* Sed id neutiquam impedit, quo minus *officium* etiam in meliorem accipiatur partem, et significet munia et facta obsequii. Nam sic prorsus etiam *Obstare* proprie quidem denotat circa aliquem stare, quocunque tandem consilio et effectu; at dein usu, idem potissimum, quod officere, impedimento esse seu ita stare, ut impedimento et obstaculo sis: *Obstetrix* vero inde formatum, in contrariam seu meliorem partem sumitur pro muliere, quæ aliis in partu adest et adstat, parata ad auxilium ferendum. Vide et quæ de *Vadibus* et *Vadimonio* disputavimus supra ad Cap. XV. not. 15. Eadem porro significatio est particulæ *Ob* in *Observare*, *Obsidere*, etc. ut modo in bonam, modo in sequiorem partem sumatur. Ceterum ab *Officiendo* derivatur etiam *Offector*, h. e. ut Festus ait, *colorum infector*. Sed accuratius Idem in voce *Infectores*, distingui hosce et *Offectores*, hoc modo, *Infectores, qui alienum colorem in lanam conjiciunt; Offectores, qui proprio colori novum efficiunt.* Viri Docti legi hic volunt *Officium*, quod nec Ego repudiem: sed non explicant differentiam in significatu harum vocum ex verbis Festi. Ego crediderim voluisse Festum, *Infectores* esse, qui colorem rei cujuscunque priorem seu nati-

V. LUDUS.

LUDUS, ajunt, *quod longissime absit a lusu*; citantque (9) Quinctilianum lib. 1. cap. 6. Sed ille, ut monui, irridet illos, qui talia docent. Dathus male se expedit a quæstione, dum disputat, *ludum literarium*, non ad graviores disciplinas pertinere; sed ad Grammaticam et pueriles institutiones, qui utique *lusus* est præ majoribus et altioribus scientiæ et philosophiæ studiis. In quo quantum fallatur, non est difficile explicare, quum constet, gravissimorum Oratorum scholas vocari *ludos*. Cic. de Orat. *Isocrates magister istorum omnium, cujus e ludo, tanquam ex equo Trojano, innumeri principes exierunt.* Sed etsi demus, Dathum vera dicere, non tamen propterea *ludi* etymon inde apparet. Exquiramus igitur primævam *ludi* etymologiam, tum deinde ad ludum literarium accedemus. Cui quæstioni ut rectius satisfaciam, illud admoneo, literam Græcam y, (10) perpetuo verti apud Latinos in u, ut φύω, *fuo*, λύω, *luo*, φύγα, *fuga*, sic a *Lydiis*, *ludus* dictus, imo et ipsos Lydios, *Ludios* vocat Plautus in Aulularia. Historiam sic narrat Herodotus in Clione: Ajunt Lydii ipsi sese ludos invenisse, qui etiamnum apud Græcos cum illis communes sunt; simul autem hæc invenisse, et in Tyrrheniam, hoc est, Thus-

vum plane mutant, at *Offectores*, qui proprio seu priori colori novum addunt, et ita proprium seu priorem miscent et temperant novo. At longe aliter, quam Festus, Cornelius Fronto hasce voces distinguit. *Infector colorem mutat*, *Offector officio obest*: sed forsan leg. *Officiendo*, ut sensus sit, *officiendo obest* nativo colori, dum adulterat eum, et alio colore addito miscet. Utcunque sit, ex hæc derivatione liquet, *Officere* notare proprie aliquid facere circa alium hominem aut aliam rem. Unde et *Officina*, locus, ubi res nativa mutatur arte et opera in aliam quamcunque formam, seu eam, quam usus requirit. Sic *Officina Fabri* Phædr. fab. 65.

(9) *Quinctilianum.*] Adde Festum in voce *Militem* et Scholas.

(10) *Perpetuo verti, etc.*] Aliquando tamen etiam in I. Unde à φύω etiam *Fio*, ab ὕλη *Silva*, ab ἄσυλον *Asilum*, ab χεῖμα *Hiems*, ab υἱὸς *Filius*, à σῦκον *Ficus*, etc. Sed tamen revera in U sæpius vertitur.

ciam, colonos deduxisse, idque hunc in modum accidisse referunt. Tempore Atydis, Manis regis filii, annonæ difficultas per universam Lydiam valde grassabatur, adeo ut Lydii, qui tunc misere degebant, non cessantes remedia huic malo quærere, diversa pro se quisque excogitaverint; inventumque tunc ab eisdem aleæ tesserarumque ludum, et pilæ cæterorumque ludorum omnium genera, præterquam talorum: horum enim inventionem sibi non vindicant Lydii. Porro ad famem discutiendam, altera quidem dierum in totum lusibus occupabantur: ne videlicet ciborum quærendorum sollicitudine distorquerentur; altera vero a lusibus abstinentes, pascebantur: atque hoc modo annis duodeviginti vixerunt. Hæc Herodotus. Hesychius tradit, a Lydiis inventa spectacula, et hinc Romanos dixisse *ludos*. Suidas λυδιάζειν, et λυδίζειν, pro eo, quod est, Lydiorum more vivere. Hæc de vero etymo. Secundo autem modo, (11) *ludus* pro exercitatione capitur, ut, *ludus pilæ*, Græce, γυμνασία: γυμνάζειν, exerceri in palæstra,

(11) *Ludus pro exercitatione.*] Sine ullo dubio verum est etymon, quod adtulit Sancrius. Nam Romani Ludos scenicos, quos κατ' ἐξοχὴν *Ludos* appellarunt, acciverunt à Tyrrhenis, qui origine sua erant *Lydi*, seu *Ludi*. Hinc ergo à Romanis homo, qui ludos agebat, *Ludius* dicebatur et *Ludio*, res ipsa *Ludere*, et inde *Ludus*. Porro idem ille Ludius Etrusca voce etiam *Hister* dicebatur, & inde Romanis *Histrio*, in qua eædem plane literæ Radicales, ut dicuntur, quæ in Hebraica voce חצצרה h. e. *tuba*. Scilicet Etruscæ linguæ ratio ex Oriente est petenda Histriones porro ad tibiæ modulos cantabant, saltabantque. Vid. Liv. VII. 2. et Valer. Max. II. 4. *Tibia* denique et *Tuba* primitus haud dubie non multum fuere diversæ. Cererum *Ludus* pro schola proprie et primitus dicebatur de locis, ubi tirones gladiatores ab lanista exercebantur et instruebantur, quia isthic quasi simulachrum pugnæ ludebatur, et simul ludis publicis illi præparabantur. Passim itaque ea vox hoc maxime sensu occurrit: Suet. Cæs. 26, *Tirones neque in ludo, neque per lanistas erudiebat.* Cap. 31. *Formam, qua ludum gladiatorium erat ædificaturus.* Cic. Famil. X. 32. *Miles quidam depressus in ludum gladiatorium.* Tacitus Hist. II. 62. *Ne equites Rom. Ludo et Arena polluerentur*, h. e. discendo et exercendo artem gladiatoriam. Inde jam usus hujus vocabuli translatus videtur ad Scholam quoque literariam et oratoriam, sed illam maxime. Plautus Bacchid. I. 2. 21. *Non omnis ætas, Lyde, ludo convenit.* Tac. Ann. III. 66. *cui litterarium ludum exercere, vetus ars fuit.*

in haltere, in disco, et multis hujusmodi. Hinc eodem modo, *ludus literarum*, id est, gymnasium, vel exercitatio literarum.

VI. PARCÆ.

SERVIUS in illo Virgil. *Sic volvere Parcas; Dicuntur*, inquit, *Parcæ per Antiphrasin, id est, contrarium sermonem; quia nemini parcant: sic Lucus, quod non luceat; Bellum, quod nulla res bella in eo sit.* Augustinus Dathus ibidem, post Servium, non probat Antiphrasin, longamque texit disputationem de nomine *Parcus*: deinde ab illo deducit *Parcas*, quia parce nobis vitam tribuant. Nam, ut ait Plinius, *quid tam circumcisum, quid tam breve, ut hominis vita longissima*? Sed nobis Varronis sententia magis arridet, quæ refertur ab Aulo Gellio libro 3. cap. 16. sic: *Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepisse hujusmodi quasi monstrosas raritates, sed nono mense, aut decimo; neque præter hos aliis partionem mulieris secundum naturam fieri existimasse: idcirco eos nomina Parcis tribus fecisse, a pariendo, et a nono atque decimo mense;* (12) *nam Parca, inquit, immutata litera una, a partu nominata: Item Nona, et Decima, a partus tempestivi tempore.* Hæc Gellius. Parcæ autem tres finguntur Jovis filiæ, quarum nomina et officia hoc versu explicantur, *Clotho colum retinet, Lachesis net, et Atropos occat.*

Cicero Famil. IX. 18. *Quod, ut Dionysius Tyrannus Corinthi dicitur ludum aperuisse, sic ego, sublatis judiciis: amissa regno forensi, ludum quasi habere cœperim.* Ubi prior est ludus Literarius puerorum, ut posterior ludus Oratorius virorum, Hirtii, Dolabellæ, etc. qui apud Ciceronem se exercebant in arte Oratoria. ut ipse nos docet Famil. IX. 16.

(12) *Nam Parca, inquit, immutata, etc.*] Verior haud dubie hæc est origo *Parcarum*, præ reliquis à *parcendo*, vel *a partiendo* petitis. Neque tamen puto *Parcas* dici a Partu quasi *Partas*, immutata litera una, scil. T. in C, quod vult Varro, sed quasi *Paricas*, vel *Particas*; Similis elisio in *Fecundus* pro *Feticundus* à *fetus*, *Facundus* à *fatus*, *Maturus* et *Matuta* à *Mane*, *Fibula* à *figo*, *Vinea* à *vitis*, *Paricida* ex *Patericida*, Sc-

VII. EUMENIDES.

QUAS Latini *Furias* appellavere, Græci *Erinnyes* et *Eumenides* dicunt. Sunt autem, ut ait Orpheus,

Tisiphone, necnon Alecto, et dira Megæra.

Quidam *Eumenidas* dictas putant, ab εὐμενεία, id est, *benevolentia*: εὐμενίζω enim est *placo*; quia minime sint benevolæ, sed immites et diræ. Dathus interpretatur *bene furentes*, ab εὖ *bene*, et μαίνω *furo*. Sed fallitur; nam eo modo per æ diphthongon scriberetur *Eumænides*. Propius vero, qui dixerunt, dictas κατ᾽ εὐφημισμὸν, id est, ut bene ominaremur; (13) in templis enim omnia mala verba per contraria enunciabantur, ut, *vita*, pro morte, et *mactare*, pro cremare, et *recte*, pro non. Sed ego longe aliter interpretor, et *Eumenidas* proprie pias et mites appellari contendo; (14) quod ex Suida non erit difficile comprobare. Ejus verba sic Latine vertebam, *Eumenides, Erinnyes, subterraneæ deæ: accepisse autem ajunt eas nomen* (Eumenidum) *ab Oreste: tunc enim primum ab eo Eumenidas*, id est, mites et pias, *quoniam eas expertus sit propitias, ferunt appellatas; quibus et ille, maternæ cædis in Areopago absolutus, nigram ovem sacrificavit*: et paulo post; *Has et Æschylus in Eumenidibus*, a *Minerva fuisse placatas in Orestis judicio tradit, obtinuisse-*

men pro *Scrimen*, *Germen* pro *Gerimen*, *Surculus* quasi *Suriculus* à *Surus*.

(13) *In templis enim omnia mala*, etc.] At vide quæ notavimus ad Cap. XIV. nota 22. et seqq. Neque vero Vox *Vita* pro Morte usqaam directe ponitur, sed mortui dicuntur *Vixisse* et *Vita functi*: Sic neque *Mactare* pro Cremare; sed forsan voluit Sanctus *Adolere*, de quo Vide d. cap. n. 23. ut de *Mactare*. n. 24. Denique *Recte* non proprie in templis aut sacris ponitur pro Non, sed et promiscuo ac vulgari in usu passim ita abhibitum in Comœdiis reperitur, ut ostendimus d. cap. n. 25.

(14) *Quod ex Suida*, etc.] Et Sophoclis Scholiaste. Vide Vossium instit. Orat. lib. IV. c. 13. n. XI.

que ab eis, ne in Orestem terribiles insurgerent; unde eas Eumenidas, id est, propitias, vocavit. Hæc ex Suida.

VIII. OTIUM.

OCIUM dictum volunt, quod non ocyus sit et velox, sed segne potius tardumque: nam Græcis *ocys* velox est: ex quo *ocymum* dicitur leguminis genus a celeritate nascendi, et *ocyus* adverbium. Hæc destruere dum conatur Dathus, inepte philosophatur nescio quid de vita contemplativa et activa; quod scilicet in ocio celerius moveatur mens, quam in actione rerum. Itaque asserit, *ocium* a celeritate mentis nuncupativum: et præterea, si Musis placet, *Ocyum*, per C, et Y, scribi contendit. Sed quis unquam sanæ mentis *otium* et *negotium* per y scripsit? Pierius in Virgil. *otium* per T omnino scribi debere contendit. *Aldus* in Orthographia sic, *Otium cum T, libri veteres; et Q. Papirius Grammaticus his verbis*, In his syllabis sonus literæ Zimmistus inveniri tantum potest, quæ constant *T* et *I*, et eas sequitur vocalis quælibet, ut Tatius, Otia, Justitia, et similia. *Cujus ego sententiam sequor libentius, quam eorum, qui* induciæ *et* ocium *cum C scribunt, Donati auctoritate adducti. Eum enim scripsisse dicunt*, induciæ dictæ, quod inde ocium; *quod falsum puto: Potuit enim scribere*, indutiæ dictæ, quod inde otium; *quod sententiam meam confirmare videtur: cui subscribunt antiqui lapides.* Hæc Aldus. Sed quæris, unde dicatur *Otium;* An vero necesse erit omnium verborum origines et etymon patefacere? Cosconius nobilis Grammaticus, teste Varrone, ad mille verba in Latina lingua, collegit, de quibus ratio reddi non posset: hæc enim vocat *primigenia;* qualia sunt, *lego*, *scribo*, *sto*, *sedeo;* (15) sic fortasse *otium*, unde, *negotium*, quasi *nec otium.*

(15) *Sic fortasse Otium.*] Non absurde tamen ab *Utor* derivatur, quoniam in otio rebus quibuslibet pro arbitrio *utimur* in

IX. CŒLUM.

IX. CŒLUM.

CELUM a celando deducunt; quod patens sit, nec coopertum; sed nemo scribit celum sine diphthongo æ, vel œ: illo modo dicitur a cælando, id est, pingendo; hoc autem a Græco κοίλω, id est, cavo. Plinius lib. 2. cap. 2. *Formam ejus in speciem Orbis absoluti globatam esse, nomen inprimis, et consensus in eo mortalium, Orbem appellantium, sed et argumenta rerum docent:* ibidem cap. 4. *Cælum quidem haud dubie cælati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro.* Hæc Plinius. At M. Varronis verba, licet corrupta, diversum sentire videntur: is igitur libro 4. Analogiæ sic inquit, *Cælum dictum scribit Ælius, quod est Cælatum: aut a contrario minime Celatum, quod apertum est; non male, quod posterius Ælius; multo potius, cælare a cælo, quam cælum a Cælando: sed non minus illud alterum de Celando ab eo potuit dici, quod interdiu celatur,*

maximam nostram *utilitatem*, quam assequi in rebus turbatis haud ita facile possumus. Quas alias adferunt Martinius et Vossius hujus vocabuli orignes, infra hujus verisimilitudinem pono. Cicero de Offic. II. 1. *Id tempus consumebatur omne in legendo; scribendi otium non erat*: h. e. scriptione Uti non poteramus. Sed et hinc *otium* pro ipsis studiis seu scholis, quibus non *utebantur*, nisi qui in *otia* agebant. Cicero Parad. cap. 1. *Illa ipsa. quæ vix in Gymnasiis et in Otio Stoici probant.* Gellius VIII. 3. *Qualia quidem in Philosophorum otio disputantur.* Hinc et pro *Pace*, Tacit. Ann. I. 2. *Cunctos dulcedine otii pellexit*, scil. Augustus. Plaut. Trucul. I. 1. 56. *Re placida atque otiosa, victis hostibus.* Ceterum pro *Uti* dixerunt Vetustissimi *Oeti* vel *Oiti*, unde facile *Otium* deduxeris. Sed tamen, ut vere dicam, neque hæc satis se mihi approbat significationis Analogia, idcirco, et quia commoda ejus vocabuli origo, nec Græca, nec Latina in Lingua reperitur, derivare malim *Otium* ab Hebr. עת *tempus*. Hebræorum enim litera ע respondit olim literæ Græcorum et Latinorum O, ut vel ex ordine literarum constat. Sic ab עשיר *Osiris*, à ערך *Orbus*; a עלך *Olympus* pro Cœlo, quia omnia *Tegit*. Forte et a עלה *ascendit*, derivari debet Latinum *Oleo*, de quo supra ad Caput XIV. not. 23. egimus, et quod notat *cresco*: Nam qui crescit, ascendit in altum. Plane ut hoc ipsum *Altus* est a Verbo *alor*, h. e. nutrior, atque adeo notat proprie eum, qui bene nutritus crevit in altum. Sæpe tamen illud ע transit etiam in literam A, sed tunc maxime, quando ejus sonus ve[illegible]num isti lite-

quam quod noctu non celatur omnino. Ego magis puto, a chao cavum, et hinc cœlum; quoniam, ut dixi, hoc circum supraque, quod complexu continet terram, cavum cœlum. Itaque dixit Andromacha, Nocti, Quæ cava cœli signitenentibus conficis bigis; *et Agamemnon*, in altissimo cœli clypeo: *Cavum enim clypeum: Ennius item ad Cavationem*; Cœli ingentes fornices. *Quare ut a cavo cavea, et caulæ, et convallis, cavata vallis, et cavædium; ut cavum sit ortum, unde omnia apud Hesiodum, a caho; a cavo cœlum.* Hæc Varro. Cui astipulatur Lucretius, cum dixit, *Caulas ætheris.* Ego itaque (16) *cœlum* cum œ scribo, cum Doctissimis, et verba Plinii, Varronem citantis, corrupta vel aliena puto, quæ sic legenda censeo, *Cœlum quidem haud dubie cavati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro.*

Atque hactenus de novem nominibus, quæ Augustinus Dathus suscepit confutanda: Nunc nos ad alia transeamus, quæ a maximi nominis Grammaticis et Rhetoricis per Antiphrasin dicta passim adducuntur.

X. MORUS.

PLINIUS lib. 16. cap. 25. *Sicut Morus*, inquit, *quæ novissima urbanarum germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum.* Ex his Plinii verbis multi ansam cepere, ut docerent, *morum* dici per antiphrasin, quia minime sit stulta:

ræ additur vel subjicitur, ut liquet ex Nominibus Propriis cum Vocabulo עבד in regiminis forma compositis, ut *Abdimelech*, *Abdastartes*, etc.

(16) *Cœlum cum œ scribo.*] Sic plerique. Quin et ipse sic scribere sum solitus, quum id postulare videatur origo vocis, quæ commodissime et proxime à Gr. Κοῖλον derivatur a plerisque. Sed tamen valde dubito de hac ejus Orthographia, atque ideo etiam de Etymologia. Nam certe Aldus ex Lapidibus scripsisse Veteres ostendit *Cœlum*: quod firmant exempla a Cellario allata ex Grutero et Aliis, licet alicubi reperiatur quoque, sed rarius, *Cœlum*. Sed vel maxime priorem videntur scripturam probare illæ vocabuli Etymologiæ, quas ipsi Veteres dederunt. Nam Aelius apud Varronem, tum Plinius et Isidorus, a *Cœlando* derivant, quia Cœlum stellis aliisque figuris videtur cælatum. At Varro lib. IV. directe et proxime

μωρὸς enim stultum et dementem significat. Alciatus in Emblematis, postquam dixit de Amygdalo, subdit,

Serior at Morus, nunquam nisi frigore lapso
Germinat, et Sapiens nomina falsa gerit:

At vero nec Plinius id sentit, nec si sentiret, illi subscriberem. Res autem sic se habet: Multa nomina apud Græcos scribuntur per αυ diphthongon, quæ Latini nunc per *au*, nunc per ω, enunciarunt; ut ταῦρος, *taurus*; αὐλὴ, *aula*, Καύκασος, *Caucasus*, αὔριον, *aurum*. *Orata*, inquit Festus, *genus piscis appellatur, a colore auri, quod rustici* Orum *dicebant, ut*, auriculas oriculas. *Itaque Sergium quoque quendam prædivitem, quod et duobus annulis aureis et grandibus uteretur*, Oratum *dicunt esse appellatum:* Hæc Festus. Quin et sæpe apud antiquos, *au* migrabat in *o*, ut *cauda*, *coda*; *Caurus*, *Corus*; *plaustrum*, *plostrum*; *cautes*, *cotes*; *caudex*, *codex*; *plaudo*, *plodo*, *explodo*; *Plautus*, *Plotus*; *cautio*, *cotio*, ut apud Plautum, *Nihili cotio est.* Eodem igitur acto ex μαυρὸς, id est, obscurus et niger, fit *morus*, cujus fructus niger est. Quid, quod etiam (17) apud Græcos in usu est μορέα, pro ipsa arbore mori? Sæpissime Hispani faciunt o: ut, *Taurus*, *toro*; *aurum*, *oro*; *laurus*, *loro*; *pausas*, *posas*; *Maurus*, *Moro*, *moral*; *laus*, *loor*; *laudare*, *loar*; *Paulus*, *Polo*; *cauda*, *coda*; *causa*, *cosa*; *paucum*, *poco*;

a *Cavo* deducit, non a Κοῖλος; Nam ipsam hic spectat vocem *Cavi*, non ejus significationem, et ideo illius quoque vocis etymon a *chao* repetit. Quid ergo aliud hinc possumus colligere, quam Veteres A, non O, in scribenda hac voce adhibuisse, seu scripsisse *Cœlum*, non *Cœlum*. Nam si *Cœlum* fuisset scriptum, Varro haud dubie, non a Lat. *Cavum*, sed a Gr. Κοῖλον id proxime derivasset. Vide et supra ad Cap. XV. n. 21. ubi et vulgatam Plinii lectionem asserui contra Sanctium.

(17) *Apud Græcos in usu est.*] Immo et ipsum μόρον pro fructu. Unde idcirco rectius deducit Vossius Latinam vocem, licet repugnante prosodia: nam *Morus* et *Morum* priorem habent longam, et forsan ideo, quia ipsi Veteres verum vocis etymon ignorarunt, atque adeo per Antiphrasin a Gr. μωρὸς crediderunt derivatam, quod sane sensisse videtur Plinius, licet ei neque Nos hac in parte subscribere velimus.

audire, *oyr*; *auditus*, *oydo*; *cautum*, *coto*; *caules*, *coles*. Ita Italice *Moro* significat fuscum; ut apud Tassum in Amadigi canto 57.

Un Gigante nel volto arsicio, et moro.

XI. MILES.

FESTI Pompei hæc sunt verba, *Militem Ælius a mollitia*, *καθ' ἀντίφρασιν*, (id est, per antiphrasin) *dictum putat, eo quod nihil molle, sed potius asperum quid gerat: sic ludum dicimus, in quo minime luditur.* Hæc ille, satis inepte. Ulpianus lib. 29. l. 1. §. de Militari test. *Miles*, inquit, *appellatur, vel a malitia*; id est, *duritia*, *quam pro nobis sustinet; aut a multitudine; aut a malo, quod arcere milites solent; aut a Græco verbo χίλιοι, unde χιλιαστὺς tractum est: nam ita Græci τάγμα, et mille hominum numerum, appellant; quasi millesimum quemque dicas; unde ipsum quoque ducem χιλίαρχον appellant.* Hæc ille. Ex his autem opinionibus postrema verior, et aptior est, utpote quæ Græcæ origini magis quadret. (18) Itaque *miles* proprie dicebatur, qui *unus e mille* non sine dignitate nomenclaturæ vocabatur. Nos dicimus de XXIV. rectoribus Hispalensibus, *El Veintiquatro de Sevilla.* Verba porro Ulpiani male citat, et interpretatur Laurent. Valla lib. 1. cap. 14.

(18) *Itaque miles proprie, etc.*] Vere *Miles* a *Mille* deducitur, quod vocabulum olim *Mile* scribebatur. Scilicet temporibus Romuli quæque tribus mille homines conferebat in Legionem. Unde qui inter eos erat, dicebatur *Miles*, quasi milesimus, seu unus ex illis mille vel millesimis. Qui vero his mille Millesimis seu militibus præerat, a Tribu, quæ hos mille conferebat, *Tribunus* appellabatur. Hæc vera ratio et origo vocabuli *Miles*. Quæ quum tam leniter fluat, et ultro nobis offeratur ab ipsis Veteribus, Varrone, Ulpiano, Eutropio, Isidoro, ac recipiatur a Valla, Onufrio, Sanctio, Vossio, Aliisque, facile patior eam irrideri, et inconditam pronunciari ab iis, qui nihil melius habent, quod adferant, et tantum longe petita ex Græcia, hic obscura, nobis ingerunt. Vallam a Sanctio hic accusari nollem, quum recte prorsus verba Ulpiani *Millesimum quemque* d. l. exposuerit.

XII. SIMULTAS.

SIMULTAS, inquit Festus, *dicta ex contrario, quia minime sint odientes se simul.* Hæc ille. (19) Sed cur non potius a *simulando*, quum qui latenter dissentiant, semper simulata loquantur, donec vindictæ sese offerat occasio? Hic potius Laur. Vallæ in Raudensem assentior. *Simultas*, inquit, *est latens odium;* ea simultas plerumque intelligi contenta est, cum inimicitia opere se ostendat.

« [Videtur antiquitus *simultas* significasse pactum, » sive quod inter duos simul convenisset, quasi *Simulitas:* postea usurpatum, pro tacita conventione » mutui odii. Plebs quidem Romana, *simultatem* sic » videtur usurpasse, velut ex Hygino apparet. Fab. » 50. *Cum multi Peliæ filiam peterent, Pelias simultatem his constituit, ei se daturum filiam,* » *qui feras bestias ad currum junxisset.* Et Fab. 22. » *Æeta Jasoni hanc simultatem constituit, si vellet* » *pellem auratam auferre, tauros æripedes jungeret* » *jugo.*] »

XIII. VIOLA.

VIOLAM dictam volunt quidam, quasi *non violatam*, vel *non violandam.* Inepte sane, (20) quum *violo* verbum a voce *viola* ducatur : nam *violare virginem* est deflorare, et violæ colorem inferre;

(19) *Sed cur non potius a simulando.*] Addit hoc ipsum etiam Festus: *Potest*, inquit, *et a simulatione dicta existimari, quia simulate loquuntur ad invicem.* Ego vero potius dictum arbitror ab eo, quod inter pares solet esse æmulatio, et quæ inde oritur, invidia ac contentio, unde tandem directe pro odio et inimicitia etiam palam exercita passim ponitur. Hoc certum, *Simultas* dici per contractionem pro *Similitas*, ut *Facultas* pro *Facilitas.* Vide Vossium.

(20) *Quum Violo verbum, etc.*] Id vero, licet Sanctii *Origines* non viderim, et proinde ejus rationes examinare non potuerim, ineptum pronunciare non vereor. *Violo* et *Violentus* omnino deducuntur a *Vis.* Sicut a *Lux*, *Luceo et Luculentus. Violare* autem *Virginem* notat vim ei inferre, vi facta contaminare pudicitiam ejus. Hinc ad res alias transfertur, veluti, *violare fœdus*, *amicitiam*, etc. Sed sæpissime simpliciter et absolute ponitur pro

ut latius in nostris Originibus ostenditur. Alii minus male, a *vi olendi*. Sed melius a Græca *Ion*, more diminutivorum : idque eo melius potest persuaderi, quod Æoles, unde plurima Latini sibi deflexerunt, scribebant *Fion*, digamma Æolico, ut ait Terentianus. Et digamma Æolicum verti apud Latinos in V tritum est; ut, *ois*, *ofis*, *Ovis*; *oon*, *ofon*, *Ovum*; *oinon*, *Foinon*, *Vinum*; Ταῶς, *Tafos*, *Pavo*; *aion*, *aifon*, *Aevum*; *oia*, *Foia*, *Via*; *oideo*, *Foideo*, *Video*; *Is*, *Fis*, *Vis*; et verbum *Vapulo*, ab *Apolluo*, *pereo*, vel *Apolumai*, *peribo*; Æolice *Fapolo*, inde *Vapulo*, *pereo*, vel *doleo*. Sæpe reperias apud Comicos in imperandi futuro, *vapula*, et *peri*, et *plora*, et *jubeo te plorare*. *Formiæ* unde dicantur, indicat Strabo his verbis, *Urbs a Lacedæmoniis condita, prius Hormiæ dictæ*, διὰ τὸ ἔυορμον, id est, propter portus bonitatem et commoditatem. Versus autem Terentiani de Digamma Æolico hi sunt :

Nominum multa inchoata literis vocalibus
Æolicus usus vertit, et digammon præficit.
Æolica Dialectos autem mista ferme est Italæ.
Hesperon quum dico Græce, Vesperum cognominat;
Estia sic Vesta facta : Vestis Esthes dicitur :
Hina quem Græce vocamus, Vim jubet me dicere :
Ear est multis in usu, et magis poëticum est;
Er enim nativa vox est : ille Ver hoc dictitat.
Quos Homerus dixit Enetous, ille Venetos autumat:
Et viola flos nuncupatur, quem Græci vocant Ion :
Et Iolaos, ille Violens : crede Marco Tullio :
Quamque Itun dicunt Achæi, hanc Vitem gens Æoli.
Plura Sappho comprobavit, Æoles et cæteri.

Vomo etiam, et *Vomer*, seu *Vomis*, ab ἐμέω,

vim facere: Liv. I. 9. id *clamitatum, ne quis violaret* puellam, h. e. vi raperet, auferret. Sueton. Cæs. cap. 89. *Plerique eodem pugione, quo Cæsarem violaverant, se interemerunt*. Hinc pro duriter et aspere alloqui alium. Liv. II. 56. *Ne verbo quidem violatis Consulibus*. Sic passim *Violentus homo* est homo vehementis inge-

...ῶ, (*vomo*) et *Vomica*, quod semper evomat sanguinem.

XIV. ÆGER.

Æger, inquiunt, ab *ago*, quod nihil possit agere. Nil vidi, aut legi ridiculum magis. Alii ab Græco αἶ αἶ, quod est doloris signum et querelæ. 21) Alii ab αἰάζειν, id est, lamentari. Sed non longe abierit ab *ago*, eo quod agatur infirmitate vel tristitia: et *agere vitam*, ad id alludit. Virgil. *Vitamque extrema per omnia duco.* Sed placet ab αἶ αἶ.

XV. DIS, PLUTO.

Dis, inquiunt, *quia minime dives*. Quod ex Quinctil. lib. 1. cap. 6. eliciunt, quum potius, ut diximus, Quinctilianus hujusmodi etymos irrideat et insectetur, Cic. 2. Natur. Deor. a *divitiis* videtur deducere, *Terrena*, inquit, *vis omnis atque natura Diti patri dicata est: qui Dis, ut apud Græcos* Πλϐτων, *quia et recidant omnia in terras, et oriantur e terris.* Hæc ille. Cui consonat Ovid. 1. Metamorph.

— *Itum est in viscera terræ,*
Quasque recondiderat, Stygiisque admoverat umbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.

Itaque sine Antiphrasi, (22) *Dis* a divitiis, quas possidet, aut divitiæ a Dite, (est enim ditissimus) rite nominabitur.

nii et verborum factorumque: Liv. 1. 46. *Ne duo violenta ingenia conjungerentur.* Sueton. Aug. 51. *Violentius conqueri.* Ceterum *Violam* quod a Græco ἴον derivat Sanctius, prorsus probo.

(21) *Alii ab* αἰάζειν.] Mihi hoc etymon præ reliquis omnibus videtur vero proximum. Nam ab αἰάζειν, unde et αἰαγμὸς lamentatio, commode deduxeris αἴαγρος, quod olim in usu fuisse potuit. Et hinc Latini elisa litera A, propter concursum plurium vocalium, suum *Aeger* pro *Aeager* videntur formasse, sicuti *Cogo* dixerunt pro *Coago*, *Dego* pro *Deago*, et similia.

(22) *Dis a Divitiis.*] Immo quasi per contractionem dicitur *Dis* pro

XVI. PONTUS.

PUDET referre *Ponti* etymon: olet enim fæcem Grammaticorum. Dicunt isti, *quasi sine ponte*: quia mare pontem habere non possit. Nihil magis ridiculum est, quam quum Græcis vocibus etymum redditur Latinum, aut contra. *Lapis* dicunt, quia *pedem lædat*, vel a *labando*, quum Græce sit λάας; et *petra*, *quia teratur pedibus*, *aut pedem terat*, quum sit πέτρη, vel πέτρα. Itaque *Ponti* etymon Latine reddere imperitiæ fuit. Nec etiam necesse fuit *Ponti* etymon scrutari, quum pro mari accipitur: (23) nam proprie mare non significat, sed regionem illam, cujus fuit Mithridates Rex. Unde Juvenalis, *Festino ad nostros, et regem transeo Ponti.* Ibi est *Pontus Euxinus*, et ita *Pontus* accipitur pro mari, ex parte totum; ut *Fretum* pro mari, quum sit *Fretum* proprie, quod Græci vocant *Porthmon*, a *fervendo*, quod ibi maxime fervet aqua:

Dives, sicuti *Dites* pro *Divites*, quoniam revera Dives habebatur *Pluto*, sic etiam a Divitiis Græce dictus. Vide et Vossium.

(23) *Nam proprie Mare, etc.*] Dubitem sane, immo putem esse proprium Maris Euxini vocabulum, vel saltem ei κατ' ἐξοχὴν tributum. Certe *Propontis* proprium est vocabulum istius Maris, quod ante Euxinum est, veluti Minoris *Ponti* ante Majorem: et *Hellespontus* Freti ante Propontidem. Etymon *Ponti* recte forsan a πόνος, *labor*, ut monuerunt jam alii, deduxeris; quia periculosa et laboriosa istic erat navigatio, propterea, quod illud Mare commodis portubus et stationibus destituebatur, unde et olim Ἄξενον, quasi *importunum adventantibus*, Græci crediderunt cognominatum. Adde quod celeberrima Græcorum expeditio prima instituta fuit in hunc Pontum Euxinum, nec sine maximis periculis et laboribus. Unde ab illis reducibus videri posset id *Ponti* nomen Mari huic impositum propter exantlatos illic labores; et sic ad alia quoque Maria dein translatum, sed et cum regione vicina quoque tandem communicatum ea ratione, qua passim apud Græcos et Latinos IN Urbe aut Mari aliquid factum dicitur, quod in agro suburbano, aut in terra mari proxima accidit. Vide me ad Aelianum Var. Hist. II. 25. 6: Quin ipsum illud *Hellespontus*, quod manifeste est primitus ipsius Maris nomen, tamen æque ac *Pontus*, regionem illi adjacentem quoque notat. Corn. Nepos in Pausan. 2. *Pausaniam cum classe communi Cyprum et Hellespontum miserunt, ut ex his Regionibus barbarorum præsidia depelleret.* in Timoth. 3. *Defecerat Samos, descierat Hellespontus.* Hinc jam Homo istius Regionis dice-

nos vocamus *Estrecho*. Denique passim Græce legas, πόντος ἁλός, id est, *Pontus Maris*, et *Freta Ponti*; ut *æquor maris*.

XVII. PELAGUS.

SOLENT etiam et Græci Grammatici, quamvis doctiores, ineptire; dicunt enim πέλαγος a πέλας, id est, *prope* et γῆς, id est, *terra: quia non prope, sed longissime abest a terra.* Sed *pelagus* proprie mare non significat, sed profunditatem maris, Hispane, *Pielago*. In Evangelio D. Matthæi legitur, πέλαγος τῆς θαλάσσης, id est, *Pelagus maris*, hoc est, in medio maris. (24) Crederem dici *pelagus*, a πέλας, *prope*; quia prope litus statim pelagus est, id est, profunditas maris.

XVIII. CHARON.

LILIUS Gregorius Giraldus de Diis gentium sic ait, *Charon Deus infernus, dictus per Antiphrasin, quasi Acheron: alias tamen etymologias Phornutus adducit, quas non satis probo.* Hæc ille. Mihi placet Natalis de Comitibus in Mythol. χάρων, inquit, a χαίρω, id est, *gaudeo, quia transitus Lethei fluminis*

batur *Hellespontius*, Cicero Famil. XIII. 53. *Commendo tibi negotia ejus, quæ sunt in Hellesponto, et si quid habebit cum aliquo Hellespontio controversiæ, ut in illam διοίκησιν rejicias.* Adde vocem *Pontus* factam esse communem et appellativam, non Terræ, sed Maris, et inde derivata ποντίζειν, et similia, *Maris* semper significationem præferentia. Ex quibus omnibus colligendum videtur, vocabulum hoc primitus impositum Mari Euxino, et sic dein communicatum cum adjacente Regione potius, quam contra. Bochartus tamen in suo Phaleg. I. 10. in eo consentit cum Sanctio, quod nomen id primum tribuit regioni, dein Mari, regionemque putat Orientalium lingua per metathesin literarum sic appellatam, quasi terram *Botna* vel *Botnim*, h. e. *nucum*, quæ frequentissimæ in ea: Unde et a Latinis scriptoribus sæpe *Ponticarum Nucum*, ut præstantissimarum, mentio fit. Neque absurdum sane illud, licet verum non putem.

(24) *Crederem dici pelagus, etc.*] Verisimilius fecere, qui ab Hebr. פלגים *Rivi* deduxere. Sicut et sequens vocabulum *Charontis* ab Ægyptiaca origine repetiverunt Eruditi, quæ *portitorem* signifi-

ad sedes beatorum maximo cum gaudio fiat. Sic ille. Invenio et χάρων, pro leone, ἀπὸ τῆς χαροπότητος, id est, ab splendore oculorum. Huc videtur Virgil. Æneid. 6. respexisse, *Stant lumina flamma:* et Ovid. Metamorph. *Rubra suffusus lumina flamma.* Seneca in Hercul. Fur. act. 3. *Concavæ lucent genæ:* sic enim legendum, non *squallent.* Dicuntur etiam χαρώνια, hiatus terræ immensi, et χάσματα, ex Diogene Laërtio, et Josepho Scalig. in Æthna; unde non male posset deduci *Charon.*

XIX. HOLOSTEON.

HOLOSTEON, inquit Plinius lib. 27. cap. 10. *sine duritia herba ex adverso appellata a Græcis, sicut Fel Dulce: tenuis usque in capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen, foliis angustis, astringens gustu, nascitur in collibus terrenis; usus ejus ad convulsa, rupta, in vino pota.* Hæc omnia sumpsit Plinius ex Dioscoride lib. 4. cap. 11. præter illa, *sine duritia, ex adverso appellata a Græcis, sicut fel dulce.* Qua in parte non assentior Plinio, si modo illa Plinii sunt tam disparata verba: nam quum dicimus fel *Dulce*, non Antiphrasis est, sed ironia. Deinde apud Dioscoridem (25) non ὀλόστεον, sed ὀλέστεον legitur, id est, *perdens coronas*, quia coronaria non sit. Et vero si gramini similis est, rite vocabitur *holosteon*, id est, dura,

carit probante Vossio, quem vide Certe χάρων non a χαρώνια, sed hoc ab illo derivatur: neque etiam a χάροψ, quo proprie *lætos habens oculos* notatur, cum nihil lætum Charonti tribuatur ab ullis Scriptoribus. Vide Virgilium Aen. VI. 298, etc.

(25) *Non* ὀλόστεον, *sed* ὀλέστεον *legitur, etc.*] Nescio quid sibi his verbis velit Sanctius. Verum est, in vulgatis Dioscoridis edd. legi ὀλέστεον, sed Docti interpretes ex Galeno et Plinio ostenderunt istic liquido satis, legendum ὀλόστεον. Sed an ὀλέστεον notat *perdens coronas?* ubi hic *coronæ?* quæ pars vocis eas denotat? Ferri id posset, si legeretur ὀλεστέφανον, quod nusquam legitur. Sine dubio ὀλόστεον dicta est hæc herba, quia *tota* constat ex *cauliculis.* Caules autem sunt veluti *ossa* herbarum et foliorum. Quod vero Laguna putavit fuisse *pilloselam*, id vero refutatum vide a Matthiolo, qui et figuram hujus herbæ vel fruticis exhibet in lib. IV. Dioscor. cap. 10.

et tota ossea, et non per antiphrasin. Doctor Laguna nostram *pillosellam* esse arbitratur, quæ ideo sic vocatur, quod minus sit horrida, villosa, et veluti spinosa.

XX. ORTHOPNŒA.

CŒLIUS Aurelianus lib. 3. cap. 1. Chronion, quum fere attigisset, quid esset *Orthopnœa*, id est, spirandi difficultas, subdit: *Item, ut alii dicunt, contrario vocabulo suæ virtutis nomen accipit: nam quum spirationem convertat ac depravet, tanquam corrigat, Orthopnœa nuncupatur, quam nos spirandi dicere correctionem poterimus; multa enim contrariæ interpretationis vocabulum sumpserunt; ut* fella, *quæ Græci γλυκέα vocant, velut Dulcia, quum sint amarissima.* Hæc verba coincidunt cum illis Plinii ex capite præcedenti, utraque ex ingenio Grammaticorum. Quanto simplicius et rectius diceretur, (26) *Orthopnœa* ideo dicitur, quia nisi recto et extenso collo spiritum emittere non possimus.

XXI. LUSTRA.

SERVIUS lib. 1. Æneid. sic, *Lustra, et Lupercalia per contrarium dicimus: quia parum lustrantur.* Sed quantum Servius fallatur, et jam sæpe docuimus, et de *Lustris* egimus satis in Regula quinta, quum disceptavimus, unius vocis unicam esse significationem. [Vide Cap. XIV. N°. 20.]

Erunt et alia multa, quæ Grammatici, ut sunt ad errores ingeniosi, comminiscuntur. Sed hæc satis fuerit confutasse, ex quibus facile intelligetur, nullam posse esse vocem, quæ ex impositoris mente contrarium possit significare.

(26) *Orthopnœa ideo dicitur.*] Vide et Voss. Inst. Orat. IV. 13. 11. ubi item Antiphrasin, ut futile Grammaticorum inventum, explodit.

CAP. XVII.

RESPONSIO ad quædam Objecta.

SCRIPSI in quadam epistola, *justa sollemnia facere:* reprehendor in orthographia, et significatione; (1) nam *sollemne*, inquiunt, est; quod quotannis fieri solet. Orthographia vera est; dicitur enim *sollemnis*, a *sollo*, voce Osca, id est, totum, teste Festo: *emnis* autem est productio vocabuli, ut in *legitimus*, *æditimus*. Aldus in Orthographia sic ait, *Sollemne, non sollenne, habent antiquissimi libri, et lapides. Analogia Solenne videtur probare, si modo a* Solo anno *deducitur, ut quibusdam placet. In hoc tamen plus antiquitati demus, quam analogiæ. Vide Festum in Sollo, et Osce.* Hæc

(1) *Nam Sollemne inquiunt, etc.*] Crediderim quidem cum Sanctio, veram seu origini suæ congruentem esse Orthographiam, qua usus est, quum eam antiqui Lapides quoque probent. Sed posteriores tamen Veterum vel sic dixisse censeam *Sollennis* potius, quam *Sollemnis;* Plane sicuti maluerunt tandem *Portunus* pro *Portumnus*, *Fortuna* pro *Fortumna.* Porro crediderim proinde etiam hoc, primitus quidem id vocabulum, utpote tantummodo derivatum et deductum a *Sollus*, h. e. totus, integer, non tam significasse *præcipuum*, *singulare*, et *eximium*, ut mox Sanctius explicat, quam *Perpetuum*, *Continuum*, *integrum*, *cui nihil deest*, *quod ad ejus integritatem requiratur:* sed tamen deinceps adhibitum revera etiam in significatione ejus, *quod omnibus annis fieret*, et quod sic usu continuo et annuo diu perseveraret. Certe Festus in Sollo, *Sollenne*, *quod omnibus annis præstari debet.* Festus autem sua hausit ex Verrio Flacco, qui vixit temporibus Augusti. Nullum igitur potest esse dubium, quin Verrius eo sensu, ut et pro eo, *quod usitatum sit*, illud vocabulum adhibuerit, et haud dubie plures illo tempore. Ne dubites, sic Livius I. 7. *Tradito servis publicis sollemni familiæ ministerio.* Cap. 31. *Mansit certe sollemne, ut quandocunque nunciaretur idem prodigium, feriæ agerentur.* XXXVIII. 48. *In ea civitate, quæ in sollemnibus verbis habet, quum triumphum decernit: Quod bene ac feliciter Remp. administravit. Sollemnia* hæc *Verba* quid aliud, quæso, sunt, quam Usitata, et longo usu continuata? Phædr. in Præfat. lib. 3. *Ergo hinc abcesto Livor, ne frustra gemas, Quoniam mihi sollemnis debetur gloria*, h. e. talibus meritis tribui solita. Pom. de Or. juris §. 6. *Ex his legibus Actiones compositæ sunt, quas ne populus, prout vellet, institueret, certas sollemnesque esse voluerunt*, h. e. constanti usu receptas et ita singulis rebus proprias, ut aliæ, si adhiberentur, nihil valerent. Interim quicquid singulis annis fiebat, itidem appellabatur *Sollemne*.

Aldus. *Sollemne* autem nec derivari ab *anno*, nec significare, quod solet quotannis fieri, hæc testimonia demonstrabunt. « [Livius lib. 1. *Ludicrum fuit,* » *equi, pugilesque ex Hetruria acciti; solemnes* » *deinde annui mansere ludi:* et lib. 5. *Ut ma-* » *tronarum, sicut virorum, post mortem solemnis* » *laudatio esset:* et lib. 7. *A consulibus ad dictatores* » *solemne clavi figendi translatum est; intermisso* » *deinde more, digna etiam per se visa est res,* » *propter quam Dictator crearetur.* In *solemne* ergo » subauditur *Institutum*, vel *Opus.*] » Horatius lib. 1. epist. 18. *Romanis sollemne viris opus, utile famæ:* idem. lib. 2. epist. 1. *Romæ dulce diu fuit, et sollemne, reclusa Mane domo vigilare, clienti promere jura:* idem lib. 1. epist. 1. *Insanire putas sollemnia me, neque rides?* Plin. lib. 28. cap. 9. *Certe novæ nuptæ intrantes etiam sollemne*

Hinc passim *sollemnes dies, ludi, sacra.* Liv. I. 35. conjungit *sollemnes annuos ludos:* unde tamen liquet, non esse *Anni* vocem aut significationem vocabulo *sollemnis* re ipsa implicitam, sed potius tales annuos dies fuisse omnes festivitati destinatos. Ceterum quoniam illi anniversarii dies erant quasi præcipui dies totius anni, et quoniam illos dies solebant festo potissimum modo exigere, hinc tandem tamen factum, ut aliquando simpliciter *Sollemnis* adhibeatur pro præcipuo, et maxime festo. Sallust. Catil. 22. *Sicut in sollemnibus sacris fieri consuevit.* Et hinc *Sollemnia* absolute Livius. I. 7. *Ne extis sollemnium vescerentur.* Cap. 9. *cujus ad sollemne ludosque venissent.* Suet. Tib. 34. *Sollemnibus cœnis pridiana obsonia apposuit.* h. e. rectis, seu talibus cœnis, quales solebant exhibere diebus maxime festis. Vitell. 11. *Inferias Neroni dedit, et solemni convivio citharœdum placentem palam admonuit*, h. e. maxime frequenti, et festivo. Scilicet eodem modo se res habet in hoc vocabulo, quo in *Æditumus* ac *Æditnus. Æditumus* dicebatur eadem forma, qua *Finitumus*, et sicuti hoc notat rem sive hominem, qui est in finibus nostris, sic illud, hominem, qui habitat in æde sacra. Sed cum tandem facilioris pronunciationis gratia diceretur *Æditnus*, crediderunt ipsi Veteres insigni errore, dici ita, quasi *Ædis sacræ Tuitorem*, ut exponit Festus. Vide et Varron. lib. IV. de Ling. Lat. Eodem itaque modo verum haud dubie et genuinum fuit *Sollemnis*, sed per εὐφωνίαν deinde dictum *Sollennis*, idque acceptum, certe a Grammaticis, tanquam si esset compositum ex *Sollus* et *Annus*, et significasset primitus tale quid, quod omnibus annis recurrit, quum revera vocabulum fuerit non Compositum, sed Derivatum a *Solus*, et significarit illud maxime, cui nihil ad sui perfectionem deest. Vide et Vossium in Etymologico, sed valde fluctuantem.

habent, *postes eo attingere.* Virgil. lib. 12. *Habeto Imperium sollemne Socer; mihi mœnia Teucri Constituent.* Cic. ad Attic. lib. 7. *Tantum igitur nostrum illud sollemne servemus, ut ne quem isthuc euntem sine literis dimittamus.* Tacit. lib. 12. *Et funeris sollemne, perinde ac D. Augusto, celebratur:* idem lib. 3. dixit, *Funerum sollemnia:* et lib. 11. *Nuptiarum sollemnia. Sollemne* igitur semper significat aliquid præcipuum, integrum, singulare, et eximium. Sic Horat. lib. 4. Oda 11. *Qui dies jure sollemnis mihi, sanctiorque pene natali proprio.* Et Virgil. lib. 5. *Annua vota tamen, sollemnesque ordine pompas*, id est, præcellentes. Qui locus decepit Grammaticos, propter *annua vota.* Qui sapiunt, scribunt *sollemnis*, *sollicito*, *sollertia*, *sollers*, id est, totus ars.

Sumtus, *emtus*, *contemsi*, *contemtum* scribo sine p, quia verbi characteristica litera perire non debet, et a Barbaro sæculo dimanavit *emptum*, *comptum*. Barbari scribebant *hyemps*, *dampnatus*, *sompniare*, *prompsi.* (2) Marius Victorinus in libro de Orthographia sic ait: *Nam* hiems, *et* insumsit, *et* demsit, *sine dubio per* m s *scribetis. Et quando in harum vocum mentionem incidimus, nec* consumptum, *nec* emptum, *nec* temptat, *et similia istis, per* p t *scribetis vitiose, sed ut ego scripsi, juxta* m t *ponetis.* Sed de hoc latissime Lambinus in prologo in Horatium.

Archaismon objiciunt, quum dixi, *Si pote est.* Nomen *potis* et *pote* non differt a *fortis* et *forte*, nisi quod (3) etiam in neutrali genere aliquando *potis* reperitur. Lucret. lib. 1. *Conjunctum est id*,

(2) *Marius Victorinus.*] Priscianus lib. x. p. 897. prorsus in contrarium tendit. *In MO desinentia*, ait, *si Vocalis longa antecedat, O in PSI conversa, proferunt Præteritum, ut Sumo, Sumpsi, Promo, Prompsi.* Et dein, *Emi vero Emptum facit, quod ideo assumpsit P, quia non potest M ante T sine P inveniri euphoniæ causa, ut Sumptus, promptus.* Manifestum ex eo saltem hoc, Imp. Justiniani tempore invaluisse jam illam Scriptionem in ejusmodi Verbis.

(3) *Etiam in neutrali genere aliquando potis.*] Sic Terent. Adelph. IV. 1. 5. *Ita fiat, et*

quod nunquam sine perniciali Dissidio potis est sejungi, seque gregari: Idem lib. 5. *Nec potis cerni, quia cassum lumine fertur*: loquitur de corpore. Catul. *Quantum qui pote plurimum perire.* De voce *Potis* in masculino et fœmin. multa sunt testimonia. Virgil. 3. Æneid. *Nec potis Ionios fluctus æquare sequendo*: idem Æneid. 11. *At non Evandrum potis est vis ulla tenere.* Sed hoc nemo opinor negabit. De *pote* videamus an sit Archaismos. Cicero de claris orat. *Hospes non pote minoris*: idem Attic. lib. 12. epist. 39. *Ego quid homines aut reprehendant, aut postulent, nescio: ne doleam? qui pote est? ne taceam? quis unquam minus?* ibid. lib. 13. epist. 37. *Hoc quidquam pote est impurius?* Pers. Satyr. 1. *Qui pote? vis dicam?* Propertius lib. 2. eleg. 1. *Qui pote, quisque in ea conterat arte diem.* Catull. *Una salus hæc est, hoc est tibi pervincendum. Hoc facies, sive id non pote, sive pote.* idem, *Aut si perditius pote est quid esse.* Terent. Adelph. act. 2. sc. 3. *Nihil pote supra.* Plaut. Cas. sc. Omnib. *Non pot' est impetrari*: Idem Mostell. scen. Jam pridem, *Vah, quid illa pote pejus quidquam muliere memorarier?* Idem Menech. scen. Ut ætas, *Ibo, atque arcessam medicum jam quantum pot' est*: Idem Persa sc. 1. *Quin si egomet totus veneam, vix recipi pote sit, quod tu me rogas.* Priscianus. lib. 15. *Hic et hæc potis, et hoc pote, unde potior, potissimus.*

Celebrare regis uxorem reprehendere conantur, quod sit accusativus personæ. At Cicero pro Muræn. a nobis stat, (4) quum scribit, *Nuncii literæque*

istoc si quid potis est rectius. Et IV. 4. 17. *fieri potis est, ut ne qua exeat.* Plautus Amphitr. II. 2. 61. *Qui istuc potis est fieri.* Casina II. 3. 2. *Nec potis quidquam commemorari, quod plus salis plusque leporis habeat.* Immo et in Plurali, Plautus Pœn. I. 2. 17. *Duæ potis sunt plus satis negotii dare.* Merula jubet istic legi *potes sunt*; sed quum videamus *Potis* præter analogiam olim in omni genere adhibitum ipso usu, quidni ergo etiam utroque Numero? Vide etiam supra II. 10. 1. pag. 212.

(4) *Quum scribit*, etc.] Disertius etiam Cicero Famil. V. 12. *Meate potissimum ornari celebrarique velle.* Livius XLIV. 22. *Ma-*

celebrant eum, factum consulem; Idem pro Arch. *ingenio alicujus Poëtæ aliquem celebrari*. Ovid. 2. Art. in fine, *Me vatem celebrate viri, mihi dicite laudes*: et lib. 1. Amorum, *Carminibus aliquem celebrare* dixit. *Celebratus* et *Celebrandus* passim invenies.

Ut Poëtis aliquam præluceremus facem scripsi; nescio quid hic possint reprehendere, nisi summam elegantiam. *Lucere* vel *prælucere facem*, *cereum*, *candelam alicui*, selectum loquendi genus est; aut *lucere* vel *prælucere* cum dativo, suppresso accusativo, ut illud, *Ego meis majoribus virtute mea præluxi*, supple *facem*, vel *cereum*. Suetonius August. cap. 29. *Servumque prælucentem exanimasset*. Plautus Cas. scen. Non mihi, *Primum omnium huic lucebis novæ nuptæ facem*: Idem Curcul. sc. 1. *Tute tibi puer es lautus, luces cereum*. Aurelius Victor de viris illust. *Duilio concessum est, ut prælucente funali, et præcinente tibicine, a cœna publice rediret.*

(5) *Threnos deflere* dixi, Græcos imitatus, qui passim verbis cognatos accusativos adjungunt, ut, *servitutem servire*, *certamen certare*, *ludum ludere*: sic θρηνεῖν θρήνους, id est, deflere lugubria. Sic Cicero dixit *Casus deflere*. *Funera flere* Ovidius: et, *Fortuna tua flenda est*. Itaque *Fleo*, (ut et reliqua omnia verba, passivis exceptis, et substantivo) Activum est.

Debito epathlo non fraudabitur, scripsi. Si

jore, quam solita, frequentia prosequentium Consulem celebratum. Tacitus Hist. II. 71. *Neronem admiratione celebrabat*. Sallust. Jug. 85. *Hæc et talia faciendo majores vestri seque remque publicam celebravere.*

(5) *Threnos deflere.*] Phrasis hæc recte exponi potest. Eodem scilicet modo, quo supra III. 3. 9. pag. 300. 301., etc. exposuimus *Æstuare annum*, *Saltare Cyclopa*, *Vivere Bacchanalia*. Sensus igitur est, fletu exsequi threnos ad finem usque, seu flendo absolvere eorum recitationem, ut *decantare et desaltare canticum* apud Suetonium, *Rixa debellata super meo*, Horat. Od. 1. 18. Ceterum de Verbis tum Activis tum Neutris etiam abunde in superioribus egimus, et liquido, ni fallor, Neutra asseruimus, ad quæ etiam Verbum *Flere* primitus est referendum. Vide me supra III. 3. 61.

Epathlon

Epathlon, inquiunt, vox Græca est, quur Græcis characteribus non signatur; deinde quur in sexto casu, quo Græci carent, collocatur? Respondeo, sive Græcis, sive Latinis literis scribatur, Græcum esse nomen, et aptissime in sexto casu, cum suo adjectivo, collocari. (6) Græcos autem sexto casu non carere, jam probavimus.

Prorsam orationem, non *prosam*, scribo. *Prorsi limites*, inquit Festus, *appellantur in agrorum mensuris, qui ad orientem directi sunt*: Idem, *Prorsum ponebant pro recto.* Donatus in Terentium (7) *Prorsa*, inquit, *oratio*, *quam non inflexit cantilena.* Scio antiquissimos dixisse, *prosam*, non *prorsam*, quia concursum r, cum s, fugiebant; unde dicebant, *rusum*, pro rursum, *susum*, pro sursum, *asum*, pro arsum, *prosum*, pro prorsum; et vestem quandam vocabant *prosam*, pro longa. De *Prorsa Dea* Agellius libro 16. cap. 16.

In ea re aliquem excellere, *qua in re.* Sunt innumera testimonia, quibus hoc politum dicendi genus confirmavimus, supra II. 9.

Elegantissimum aureum annulum. Valla lib. 3. cap. 4. duo adjectiva uni substantivo addi posse negat; sed longe fallitur, ut alibi [lib. II. cap. 8.] probavimus.

Sonetta quur dixerim, et duplici tt scripserim,

(6) *Græcos autem sexto, etc.*] At Tu vide, quæ contra hanc sententiam disputavimus supra I. 6. 4. p. 34, 35. etc. Interim Græca vocabula Latine scripta, Latine etiam per casus Latinos declinantur recte et veterum exemplo: sicuti ex quamplurimis Auctorum locis patet, in quibus Nomina Propria Græcorum per casus Latinorum exprimuntur.

(7) *Prorsa oratio.*] Immo dicitur *prorsa oratio*, quasi porro usque ad marginem semper vorsa: et idcirco opponitur *Metro*, cujus Versus ante desinebant plerumque, quam ad marginem pervenirent. Vide Casaub. ad Lamprid. Alex. cap. 59. Hinc *prorsus* passim ponitur pro recta, sine flexu, aut mora; Cato apud Festum in v. Prorsus; *Quum Romam veniebant, prorsus devertebantur pro hospitibus ad amicos suos.* Opponitur etiam *prorsus* et *ex transverso*: Plautus Pseudulo IV. 1. ult. *Non prorsus, verum ex transverso, cedit.* Usus tamen obtinuit, ut oratio potius *Prosa* ex antiquitate diceretur, quam *prorsa*, quæ scriptura tantum in Adverbio prævaluit. Vide et Sueton. Aug. 85.

reprehendor: nam novæ voces, ajunt, præfatiuncula molliendæ sunt, *ut ita dicam, ut ita liceat loqui*. Nonne ridiculus esset, qui sic loqueretur? *Confero me Madritum, ut ita loquar: Venio Burgis, ut ita dicam.* Aliud igitur est nova nomina invenire, aliud, inventis uti, etiamsi apud Latinos non inveniantur. Quur duo tt? quia sic scribunt Toscani nomina diminuta.

Aliena poëmata nemo pro suis usurpato, *Usurpare*, inquiunt, est in frequenti usu habere: Et quid necesse fuit addere, *pro suis*? Nonne et *Usurpare* capitur, pro capere? atqui id frequentissimum est. In illo Ciceronis libro 9. epist. 22. *Usurpata duplex cubile*, Canterus legit, *Usurpat a*, vel, *usurpat ab duplex cubile*; quod verum credo. Et quod est apud Gellium lib. 3. cap. 2. *de usurpatione*, id est, (8) usucapionis interruptione, non probat Charondas ad leges XII tabularum. Cic. 7. Verr. *usurpare, ac*

(8) *Usucapionis interruptione.*] Sic tamen etiam Paulus JCtus I. 2. Dig. de Usurpat. et Usucap. *Usurpatio est usucapionis interruptio. Oratores autem Usurpationem frequentem usum vocant.* Vult JCtus *usurpatione* rei ad certum et legibus præfinitum tempus *interrumpi ejusdem rei usucapionem*, quam alius suæ possessioni propositam habet. Hinc jam explicandus illustris ille Gellii locus de ratione et initio ac fine dierum naturalium, quem Doctissimi Interpretes neutiquam intellexerunt. Est ille III. 2. *Q. quoque Mucium JCtum dicere solitum, legi, non esse Usurpatam mulierem, quæ Kalendis Januariis apud Virum causa matrimonii esse cœpisset, et a. d. IV. Kal. Januarias sequentis Usurpatum isset. Non enim posse impleri trinoctium, quod abesse a Viro Usurpandi causa ex XII. tabulis deberet; quoniam tertiæ noctis posteriores sex horæ alterius Anni essent, qui inciperet ex Kalendis.* Et enim *Usurpari* hic dicitur ab Alio Uxor, quæ a Viro discedit, in cujus matrimonio erat per Usum, sed qui Usus tunc interrumpebatur per illam Usurpationem. Nec enim, quod Vir Doctiss. ait, *ut constaret matrimonium Usu, trinoctium abesse matronam a Viro Juris erat*, sed fiebat id, ut non constaret matrimonium, et ut jus Usu integri anni quærendum abrumperetur, seu Usucapio interrumperetur, ut recte etiam Brissonius sensit de Ritu Nupt. p. m. 32. Scilicet per absentiam Uxoris a Viro, qui Usu eam capiebat, si illa absit, ut ab alio usurpetur, et abfuit continuo integro trinoctio istius anni, Usus, vel Usucapio Uxoris, quæ ceteroquin Usu unius anni absolvebatur et confirmabatur, plane interrumpitur et aboletur. Nempe *Usurpare* proprie notat rem non suam suum tamen ad usum adhibere, et sibi sumere. Sic ergo alterius uxor *usurpabatur*: sed et sic Præfectus Urbi Latinarum fer. causa dicitur *Consu*

retinere: idem pro Marcello, *Crebris sermonibus usurpare* dixit: et quur addidit *crebris*, si *usurpo* frequentativum esset? Ego addidi, *Pro suis*, more Terentiano, in Andr. *Fatetur transtulisse, atque usum pro suis.*

Nemo uno plus præmium exspectato. Dicendum

lare munus usurpare apud Tacitum Ann. VI. 1. Similiter Plinius paneg. cap. 81. de Venatione agens, *Usurpabant gloriam istam illi quoque Principes, quiobire non poterant.* Gellius IX. 2. *Dolori mihi est, quod spurca istius modi animalia nomen usurpant sanctissimum, et Philosophi appellantur.* VI. 8. *Retentam a Scipione et in deliciis atque amoribus usurpatam.* Tac. Ann. XI. 16. *Modo comitatem et temperantiam, modo violentiam, usurpans.* Plaut. Bacchid I. 2. 41. *O barathrum, ut ego te usurpem lubens.* Cic. de Amic. c. 2. *Nec tamen ab isto officio, quod semper usurparam, abduci commodo meo debui.* Denique pene prorsus, ut Sanctius *aliena poëmata usurpare*, sic Phædr. fab. 73. *Sinite illas gloria vana frui, Et usurpare vestri ornatum muneris: Pares dum non sint vostræ fortitudinis.* Tac. Ann. II. 60. *Quædam civitates, quod falso usurpaverant, sponte omisere.* In hisce pleraque notant revera etiam Frequentem Usum: At locus ille Plauti etiam Unicum usurpandi actum. Sic et Casin. III. 5. 9. *Unde meæ usurpant aures sonitum*, h. e. unde accidit ad aures meas ille sonitus, quo nunc vocor. Atque hic tandem Animadversionibus nostris finem faciemus, sequentem Dissertationem relicturi intactam Auctori suo, et Lectorum arbitrio. Id tantummodo addemus, Modum, qui in omnibus rebus est optimus, in ea quoque Auctoris nostri sententia servandum, et cavendum, ne dum nimis morosi sumus in exigenda Latinitate, sterilem in ea reddamus et Styli nostri et Linguæ sermonem. Non ita temere repudiaverim Ego, ut facit Auctor in Resp. ad Objectionem Primam, locutiones, quas Analogia Syntaxeos et Significationis admittit, licet ejus exempla nunc non ita sint nobis in promptu: cum multa haud dubie olim, etiam Ciceronis et Augusti tempore, Latine dicta sint, quorum tamen exempla et documenta in iis, qui supersunt nobis ex illa ætate, Auctoribus desideramus: et sæpissime eveniat, ut desiderari putentur, quæ tamen in iis occurrunt, sicuti adversus Scioppium a Viris Doctis sæpe est probatum. Porro neque usum Linguæ Latinæ adeo arctaverim, ut prorsus eam quotidiano sermone exclusam velim. Si nolimus in Academiis adhiberi ad docendum, atque ei etiam istic vernaculam substituamus, vix poterunt utique illæ, nisi unius gentis hominum studiis inservire, quod alienum prorsus foret ab earum instituto et publico omnino bono. Sæpe igitur omnino loquendum lingua Latina, quæ communis est omnium eruditorum lingua, et proinde quoddam quasi vinculum commercii eruditi omnibus inter se nationibus exhibet. Sæpe autem loquendum est etiam ex tempore et subito. Sed tamen illa extemporalis facultas sermonis Latini non comparanda est quotidiana atque inconcita loquela et barbaro garritu, sed assidua prius Lectione, et dein adjunctis Styli exercitiis, qui unicus est et verus dicendi Magister.

erat, inquiunt, *uno plus præmio*; quia *Plus* substantivum, non adjectivum est. Ego contra sentio: nam *plus* in neutrali terminatione semper adjectivum est; ut, *victrix* in fœminina, *alma* etiam in fœminina: quur enim dicas, *victricem legionem* aliud esse, quam *victrices legiones*? Itaque quum dicis *pluris emi*, deest, pluris *æris pretio* emi. Sed exemplis agamus, Sallustius Jugurth. *Neque pluris pretii coquum*. Vide Varron. Cicer. 2. Orator. et in Academic. *Quum plus uno verum esse non possit*: idem lib. de Legibus, *Hoc plus ne rogum facito*: idem 1. Nat. Deorum, *Alterum certe non potest*; *ut plus una vera sit*, subaudi *opinio*: idem Attic. lib. 1. *Ut hoc nostrum desiderium ne plus sit annuum*: idem in Topic. *In disjunctione plus uno verum esse non potest*. Valer. Maxim. lib. 1. cap. 8. *Uno plus Etrusci cadent*: quod sumsit a Livio, quum inquit, *Uno plus Etruscorum cecidisse in acie*. Catullus in primo epigram. *Plus uno maneat perenne sæclo*.

LECTORIS.

ULTIMUM posuimus ad linguam Latinam præcipuum documentum; quia magna vulnera debent arte atque dolo bono tractari. Timui enim, ne, si hoc remedium in libri fronte proponeretur, omnes medicinam, licet saluberrimam, aversarentur. Quis enim est, non dico in Hispania, sed etiam in tota Europa, (quatuor aut sex doctos excipio) qui non et sentiat, et præcipiat, verbis Latinis exercendam linguam, ut prompte et celeriter possis, quæ male cogitaveris, expromere? Quis porro ludimagister Grammaticus non subinde pueris crepat? (honor sit auribus doctorum) Vel male, vel bene, loquere cum M. Tanta est stultorum hominum ignorantia, perversitas, et pertinacia. At ego, apud quem pluris est rectæ rationis pondus, quam multorum præscriptum, assero, nihil pestilentius posse juveni linguæ Latinæ cupido evenire, quam aut verbis Latinis effutire cogitata, aut loquentium profluentiæ interesse. Quicunque enim aliquando peritiam Latinæ linguæ est assequutus, Petrum Bembum *dico, aut* Osorium, *aut nostrum* Pincianum, *non loquendo, sed scribendo, meditando, et imitatione, id sunt assecuti. Hortor igitur sacri verbi concionatores, (quando polite et apposite de suggesto loqui non ultima laus est) ut etiam Hispane loquentium cœtus fugiant quam paucissima loquantur ipsi; patianturque vel mutos et elingues in confabulationibus appellitari, dum ex scripto et meditato doctorum hominum aures ducant in admirationem. Non discimus Hebræa, vel Græca, ut loquamur, sed ut docti efficiamur. Quur igitur in Latinis non idem efficiemus? quandoquidem jam nulla natio est, quæ Latine aut Græce loquatur. Stylus exercendus est diligenter: hic enim, ut M. Tullius ait, est egregius dicendi magister: hic vere nos docebit, communi sensu illos carere, qui linguam Latinam in plateis,*

aut etiam in gymnasiis, miris modis conantur dilacerare. Vale.

Qui Latine garriunt, corrumpunt ipsam latinitatem.

OBJECTIO prima.

USUS et experientia dominantur in artibus, nec ulla est disciplina, in qua non peccando discatur: nam ubi quid perperam administratum cesserit improspere, vitatur quod fefellerat, illuminatque rectam viam docentis magisterium. Hæc Colum. lib. 1. cap. 1. Responsio: Vere et sapienter Columella, si de artibus loquaris; sed Latine loquendi nulla est ars: hoc enim observatione rerum innumerabilium constat. Grammatica, Musica, Rhetorica, et similes, errando addiscuntur: Sed, ut inquit Fabius lib. 1. cap. 6. *Aliud est Latine loqui, aliud Grammatice loqui.* Quasi dicas, *Libris opus habeo;* [V. supra IV. 15. p. 795.] *Adhibeo tibi fidem; crimen læsæ majestatis; ille tenetur hoc facere; ego amo* [At vide supra I. 2. 1. et III. 2 7.] *Deum;* Grammatice quidem dicas, Latine non dicas. Nec enim satis est, Latinas quærere dictiones, delectus adhibendus est in verborum conjunctione, quem isti locutuleji miris modis dilacerant: non enim, quicquid Latinum est, statim Latine dicetur. *Habere orationem* dicimus, non *facere*; *verba facere*, non *agere*; *agere gratias*, non *facere*; *fer opem*, dicimus, *da opem* non dicimus: [*Dare opem*, dixit tamen Terentius Heaut. III. 3. 31. in Cod. Bemb.] *dare verba*, usitatum est, *tradere*, seu *præbere verba*, inauditum. Quid dicam de illis, qui sibi docti videntur, et passim habentur? Quidam enim ex illis scripsit, *Vigilant milites in monte*, pro, speculantur de monte; *tentat frangere aciem*, pro, conatur aciem perrumpere; *dimisit suos milites*, pro, dimisit copias, seu exercitum: *impedivit commeatum*, pro, interclusit; *victu*

carebat Cæsar, pro, re frumentaria; *duxit vineas*, pro, egit; *primi in consilia*, pro, consilii principes; *reportarunt prædas*, pro, egerunt; *milites monuit*, pro, hortatus est; *signum fecit*, pro, signum dedit; *renovavit prælium*, pro, restituit, aut redintegravit; [*Renovare prælium*, dixit Dictys lib. 3. Et passim *ren. bellum* Cicero, Nepos, Aliique] *aciem ordinavit*, pro, instruxit; [*Aciem ordinare*; Curtius lib. 3. Justin. lib. 11. *Milites inordinatos*, Livius. Vide et Corn Nep. Iphicr. 2.] *redierunt milites*, pro, receperunt se; *misit ad succurrendum*, pro; misit subsidio t *fecerunt vim*, pro, impetum fecerunt; *magnis viis contendit*, pro, magnis itineribus; *perdidit opportunitatem*, pro, amisit occasionem. Sic itaque loquuntur qui linguam, non stylum, exercent.

Objectio Secunda.

PROPTER crebras in variis disciplinis disputationes Latino sermone assidue loquendum.

Responsio. Serias et graves disputationes literis, non ventis, debere mandari, quis est qui ignoret, nisi clamosus disputator, aut cerebrosus vociferator? An ideo semper assuescendum est loquelæ, ut postea dicamus, *holeïtas*, *voleïtas*, et *modum præteritionis*, *dico quod*, et *nota*, *quod Pappa habet autes?* Quod si talis urgeat necessitas, qui Latine scripserit, blaterones superabit.

Objectio Tertia.

SI quis linguam Gallicam assequi studeat, optime illam, cum Gallis loquendo, comparabit.

Responsio. Dissimile admodum est, linguarum aliquam cum Latina, quæ jam nulla est, comparare. Si ulla esset natio, quæ pure Latine loqueretur, non dubito, quin apud illos Latina facilitas loquendi perdisceretur. Sed nunc soli sunt libri, ad quos recurrendum est, si pure Latine scribere velimus. Idem esto judicium de Græca, vel Hebræa lingua,

lingua, quas non; ut loquamur, sed ut intelligamus, addiscimus.

Objectio Quarta.

NON desinunt isti onocrotali subinde objicere, seu verius obgannire: moris esse, ut infantes parvuli *papas*, *mamas*, *taytas*, balbutiant, qui tamen postea in melius corrigantur.

Responsio. Nemo sanæ mentis tale consilium probabit, ut ineptæ nutrices doceant, quæ postea sint dedocenda. Ego certe, qui plurimos liberos sustuli, nunquam id sum passus, qui Quinctiliano autore didicerim, *non assuescendum puerum sermoni, qui dediscendus sit.* Quid, quod optima eodem labore, aut fortasse facilius, edocentur?

Objectio Quinta.

SI Latine loqui non esset laudabile, non ita passim ab omnibus commendaretur. Et omnes Academiæ legibus sanxerunt, ut Latine legatur, et disputetur.

Responsio. *Quasi vero quidquam tam sit valde, quam nihil sapere, vulgare*, ut præclare 2. de Divinatione scripsit Cicero; Sed quoniam tu mihi stultorum turbam objicis, qui Latine loquentes colunt et admirantur; ego tibi contra doctissimorum judicium et consensum opponam, qui hujusmodi pestem sive loquentiam aversantur. Expende diligenter cap. 84. Suetonii in Augusto.

Cicero lib. 2. de Oratore, de exercitatione agens, sic inquit:

SED plerique in hoc vocem modo, neque eam scienter, et vires exercent suas, et linguæ celeritatem incitant, verborumque frequentia delectantur. In quo fallit eos, quod audierunt, Dicendo homines, ut Dicant, efficere solere. Vere enim etiam illud dicitur, Perverse Dicere homines perverse Dicendo

facillime consequi : *et statim*, Caput autem est, quod, ut vere dicam, minime facimus, (est enim magni laboris, quem plerique fugimus) quam plurimum scribere. Stylus optimus et præstantissimus dicendi effector ac magister.

Quinctilianus libro I. *cap.* I. Ante omnia ne sit vitiosus sermo nutricibus. Has primum audiet puer, harum verba effingere imitando conabitur. Et natura tenacissimi sumus eorum, quæ rudibus annis percipimus : ut sapor, quo nova imbuimus, durat : neque lanarum colores, quibus simplex ille candor mutatus est, elui possunt. Et hæc ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt. Nam bona facile mutantur in pejus : nunc quando in bonum verteris vitia ? Non assuescat ergo, ne dum infans quidem est, sermoni, qui dediscendus sit.

Erasmus lib. 8. *Apophtheg.* sic ait : Pollio dicebat, Commode agendo factum est, ut sæpe agerem : sed sæpe agendo factum est, ut minus commode ; quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis, quam facultas, nec fiducia, sed temeritas paratur. Quod accurate factum velimus, raro faciendum est. Hac ratione duci videntur Itali quidam eruditi, qui licet pulchre calleant Latine, tamen vix unquam adduci possunt, ut in familiari congressu Latine loquantur. At si quando compellit necessitas, dicunt exacte, quasi de scripto. Novi Venetiæ Bernardum Ocricularium, civem Florentinum, cujus historias si legisses, dixisses alterum Sallustium, aut certe Sallustii temporibus scriptas. Nunquam tamen ab homine impetrare licuit, ut mecum Latine loqueretur. Subinde interpellabam : *Surdo loqueris, vir præclare ; vulgaris linguæ vestratis tam sum ignarus, quam Indicæ.* Verbum Latinum nunquam quivi ab eo extundere. *Hæc Erasmus.*

Budæus, in Comment. Linguæ Græcæ reprehendens Vallam circa reciprocorum usum, sic ait : Id autem Laurentio non alias accidit, quam ex prave loquentium consuetudine, quibus aut legendis aut audiendis inviti erroris contagionem contrahimus : simul ex sermone extemporali et neglecto, cui inter familiares

assuescimus, præsertim puræ Latinitatis ignaros. Quâ noxa fit interdum, ut quædam imprudentibus excidant: id quod aliquando experti sumus in autographis nostris, ita ut flagitiosæ culpæ nos perpuderet.

Cornelius Valerius in fine suæ Syntaxeos: Hanc proprietatem in verborum conjunctione qui non observat, nec delectum habet ullum, is Barbarica phrasi omnem pervertit Latinitatem. Quod iis fere solet accidere, qui linguam Latinam ad idioma vernaculum detorquent.

Joachimus Fortius, in libello De ratione studii, cap. De scribendo: Nam fere fit, ut qui loquuntur accurate, minus erudite scribant. Dum enim illarum voluptate afficiuntur, imperfectiores oportet sint in altero. Nemo pari cura res duas unquam tractaverit. *Et infra:* Quo pacto id genus homines, qui tanto plausu in tanta nugatorum corona nugari possunt, accurate quicquam scripserint? Certe neminem unquam vidi, (nisi me memoria fallat,) docte scribentem, cui valde in promptu fuit colloquendi disserendique ratio. *Et infra:* Famam puerilem aspernemur, vulgo inertes videamur.

Ex Bartholomæo Riccio, lib. 3. De imitatione Ciceronis, in calce.

NON soleo ego, ne hoc quoque omittam, meum discipulum cogere, ut fit plerumque in scholis, quicquid ei dicendum usu veniat, Latine ut id proferre conetur. Utrum enim plus commodi, an damni ad Latinam elegantiam, quam nos quærimus, hoc afferat studium, non plane satis habeo comprobatum. *Et paulo inferius*, Huc accedit, quod infanti puero, dum ea, quæ vult, et ex tempore, atque subito proferre laborat, multis partibus ea plura excidant, quæ inepte, quæ incondite, atque incomposite, quæ denique nullius dignitatis sint, quam quæ vix tolerabilia sint, necesse est. Ita fit, ut, dum locutionis studeant celeritati, orationis ornatum omnem atque dignitatem corrumpant. Quoniam autem quod in quo-

tidiano sermone positum est, nihil admodum Latinæ orationi prodesse videtur ad eam dignitatem, quæ ejus linguæ mere germana est; ac omnino ea nobis aliqua exercitatione atque artificio comparanda atque confirmanda est; equidem id diligentiæ ab uno stylo, qui dicendi magister et opifex est optimus, petendum esse censeo.

Objectio sexta.

PROPTER varia inter gentes commercia, aut ut cum externis hominibus colloquamur, non solum utile, sed necessarium aliquando est, Latine loqui.

Responsio. Ego Latinam linguam non damno; stylum veneror, et amplector: in quo qui probe fuerit exercitatus, si necessitas ingruat, repente dicet: *da mihi panem, vel aliud obsonium.* Multis in locis Cicero commendat stylum; et ad Gallum lib. 7. sic scribit: *Urge igitur, nec transversum, quod ajunt, a stylo: is enim dicendi opifex.* Ego denique cum doctissimis (neminem excipio) viris teneo, nulla aut ætate, aut tempore, Latina lingua, nisi præmeditate, esse loquendum.

FINIS.

FRANCISCI SANCTII BROCENSIS
GRAMMATICA LATINA.

De Partibus Orationis.

GRAMMATICA est ars recte loquendi: cujus finis est *congruens oratio*. Oratio constat ex *vocibus*: Voces ex *syllabis*: Syllabæ ex *literis*.

Litera est individui soni comprehensio: estque *Vocalis*, aut *Consona*.

Vocalis est litera, quæ per se syllabam efficit; ut *a*, *e*, *i*, *o*, *u*. Ex his quatuor fiunt *Diphthongi*, *æ*, *œ*, *au*, *eu*; ut, *æs*, *pœna*, *laurus*, *eurus*: et *yi* Græca, ut, *Harpyia*.

Consona sine vocali syllabam non efficit. Sunt autem quindecim. Ex quibus septem *Semivocales*, *l*, *m*, *n*, *r*, *s*, *x*, *z*: Sed *l*, *r*, liquescunt præcedente muta. *Mutæ*, octo, *b*, *c*, *d*, *f*, *g*, *p*, *q*, *t*.

U, post *q*, liquescit: et post *g*, et *s*, aliquando, ut, *sanguis*, *suavi*.

J, et *V*, fiunt consonantes, si feriant vocalem, ut, *Juvat*. *Y* solis Græcis vocibus accommodatur, et est *U* nostrum. *H* litera non est, sed aspirationis notat. *X*, et *Z*, sunt *Duplices*, et *J*, inter vocales, ut, *ajo*, *Cajus*.

Syllaba est integri soni comprehensio; ut, Dos, Flos. Hæc autem est *brevis*, quæ unum tempus consumit: aut *longa*, quæ duo, aut *anceps*, ut mox dicetur.

Vox, seu *dictio* est, qua unumquodque vocatur.

Cui accidunt Accentus, Figura, Species. *Accentus* est vocis modulatio, de quo postea. *Figura* ostendit, sitne vox simplex, an composita. *Species*, sitne vox prima, an aliunde flexa. Voces omnes aut numeri participes sunt, aut expertes.

Numerus est differentia vocis secundum unitatem aut multitudinem. Et est duplex, *Singularis*, qui unum significat, ut, homo vivit: *Pluralis*, qui plura, ut, homines vivunt.

Voces numeri participes sunt, *Nomen*, *Verbum*, *Participium*: Expertes numeri, *Præpositio*, *Adverbium*, *Conjunctio*. Quæ partes orationis appellantur.

De Nomine.

NOMEN est vox particeps Numeri Casualis cum Genere. Ex quibus differentiis oritur *Declinatio*.

Casus est specialis differentia numeri nominalis. Sunt autem *casus sex*. Nominativus, Genitivus, Dativus, Accusativus, Vocativus, Ablativus.

Genus est differentia nominis secundum sexum. Genera sunt tria: *Masculinum*, cujus nota est *hic*, ut hic dominus; *Fœmininum*, *hæc*, ut hæc musa; *Neutrum*, *hoc*, ut hoc templum. *Dubium* vero solo auctorum arbitrio, nunc masculine, nunc effertur fœminine, ut, *hic* vel *hæc* cortex.

Dividitur Nomen in Substantivum et Adjectivum. *Substantivum* est, quod cum uno Genere declinatur, ut, pater, mater. *Adjectivum* Genus non habet, sed terminationes ad genera, [Vide ad I. 7.] vel *sub uno fine*, ut, felix, par, oriens: vel *sub duobus*, ut, fortis, et forte, dis, et dite: vel *sub tribus*, ut, bonus, bona, bonum. Hispane fere semper significat *Cosa*.

Declinationes quinque sunt. *Prima* facit genitivum singularem in *æ*; ut, musa musæ. *Secunda* in *i*; ut, dominus domini. *Tertia* in *is*; ut, sermo sermonis. *Quarta* in *us*; ut, sensus sensûs. *Quinta* in *ei*; ut, dies diei.

De specie Nominum.

Derivativorum nominum plura sunt genera, sed hæc præcipua, *Possessiva*, *Deminuta*, *Comparantia*, *Superlata*.

Possessivum est, quod idem significat, quod Genitivus, unde creatur; ut, *paternus*, *meus*, *tuus*, *suus*.

Deminutum, quod minus significat, quam suum primogenium, cujus semper genus et significationem servat; ut, a fune *funiculus*, a rege *regulus*.

Comparans nomen est, quod, unum vel plura sui vel alieni generis superans dissolvitur in positivum et adverbium Magis; ut, *doctior*, magis doctus. Comparantia non fiunt nisi a nominibus adjectivis, quæ positiva vocantur, a primo casu in i, addita OR; *ut*, *penitior* a penitus, a, um.

Superlatum nomen est, quod dissolvitur in positivum et adverbium Maxime; ut, *doctissimus*, maxime doctus.

Superlata fiunt ab eodem casu, addita SSIMUS; ut, *potissimus* a potis et pote.

Hæc tria dant LLIMUS; *Similis*, *facilis*que, *humilis*que.
Cum rectus fit in ER, ternus gradus in RIMUS exit;
Ut *veter*, et *deter*: queis *matur* jungito priscum.
Sex * TIMUS accipiunt, *dexter*, *citer*, atque *sinister*.
* [Immo vero Imus. Nam T est ipsius Positivi. vide Me ad I. 11.]

Interus, atque *ulter*: *extremus* et *extimus exter*.
Inferus *infimum* habet: *superus*, cum *posterus* EMUS.

Bonus melior optimus: *Malus* pejor pessimus: *Magnus* major maximus: *Parvus* minor minimus: *Multum* plus plurimum. Et composita a *dico*, *facio*,

volo, quæ faciunt ENTIOR, ENTISSIMUS; ut maledicus, beneficus, benevolus.

Quædam carent aliquo gradu; ut *Primus* prior: *Senex* senior: *Juvenis* junior: *Adolescens* adolescentior: *Proximus* proximior, seu propior. *Pius* piissimus: *Falsus* falsissimus: *Invitus* invitissimus: *Novus* novissimus: *Ocyor* ocyssimus, ab *Ocys* Græco.

DE VERBO.

VERBUM est vox particeps numeri Personalis cum Tempore. Ex his differentiis oritur *Conjugatio*.

Persona [Vide ad I. 12. n. 2. et 3.] (quæ rectius *facies* diceretur) est specialis differentia numeri verbalis. Ea est triplex, *Singularis prima*, ut, amo: *Secunda*, ut, amas: *Tertia*, ut, amat. *Pluralis prima*, ut, amamus; *Secunda*, ut, amatis: *Tertia*, ut, amant.

Hæc dividit verbum omne [Vide ad I. 12. n. 7: et ad III. 1. n. 4. et ad Cap. 8. n. 2.] in *Personale*, et *Impersonale*; ut, amo, legam: amare, legisse.

Tempus est differentia verbi secundum præsens, præteritum, et futurum. Verbi Finiti quinque sunt Tempora: *Præsens*, *Imperfectum*, *Perfectum*, *Plusquam perfectum*, *Futurum*. Verbi infiniti totidem sunt, sed indistincta: Nam *amare* omnium temporum esse potest. [At vide I. 14.]

Conjugationes quatuor sunt. *Prima* habet AS in secunda persona primi præsentis; ut, amo, amas, amare. Secunda ES; ut, moneo, mones, monere. *Tertia* IS, et infinitum in ERE breve; ut, lego, legis, legere. *Quarta* IS, et infinitum in IRE longum; ut, audio, audis, audire.

DE PARTICIPIO.

PArticipium est vox particeps numeri caſualis, tempus et constructionem à verbo ducens : *Amans*, *amaturus*, in activa, omnia tempora adsignificant : sicut *Amatus*, et *amandus* in passiva. [At vide I. 15.]

DE PRÆPOSITIONE.

PRæpositio est vox expers numeri, quæ casibus præponitur, et in compositione reperitur.

Præpositiones *Accuſativi* sunt : Ad, apud, ante, adversus vel adversum, cis, citra, circum, circa, contra, erga, extra, inter, intra, infra, juxta, ob, pone, per, propter, post, præter, penes, ſupra, secundum, trans, ultra.

Ablativi ſunt : A, ab, abs, absque, cum, coram, de, e, ex, pro, præ, palam, sine, tenus.

Accusativi et Ablativi : Clam, in, sub, subiter, super.

Præpositiones seu adverbia, quæ tantum in compositione reperiuntur : Am, con, dis, di, re, ſe.

DE ADVERBIO.

ADverbium est vox expers numeri, quæ aliis vocibus tanquam adjectivum adjungitur, ut *valde* constans; disserit *acute*; *bene mane*. Adverbia sunt etiam, *circiter*, *probe*, *proxime*, *pridie*, *postridie*, *procul*, *secus*, *usque*.

DE CONJUNCTIONE.

COnjunctio est vox expers numeri, qua orationes conjunguntur etiam, si sensa separentur; ut, *Romæ*, *vel in agro*, vivit.

DE GENERE

DE GENERE NOMINUM.

Regulæ Generales.

Propria cuncta Genus renuunt, raro inspice fines:
Inferiora etenim nomen Generale ſequuntur,
Vir, *mons*, *urbs*, *fluvii*, *insula*, *fabula*, *navis*, et *arbor.*
Mascula sunt hominum officia. Et muliebria dant, Hæc.
* Non variata feras Neutra: et pro nomine ſumtum.
* [h. e. quæ non declinantur in alias terminationes, ut *gelu*, *cornu*, etc.]

De genere Dubio.

Hic aut Hæc sit *adeps*, *calx*, *cortex*, *clune*, *canalis*,
Atque *dies*, *finis*, *forceps*, tum *grossus*, et *imbrex*,
Linter, *Margo*, et *onyx*, *pulvis*, *pumex*que *penus*que,
Scrops, *ſpecus*, atque *silex*, *stirps* trunci, torque,
Multaque, *varix*que, quæ e Græcis OS in US vertêre Latini.

Regulæ Terminationis.

A, et E, fœmineum. *Adria* mas, *planeta*, *cometa.*
Ternæ A, et E, neutrum, ceu *paſcha*, *emblema*, *cubile.*
O, mas. Hæc, DO, GO, per INIS. Mas *cardo*, vel *ordo.*
Hæc *caro*: et verbale in IO: queis *talio* junges.
C, T, L, UM, neutrum. *Sal*, *mugil*, *ſol*que virile.
N, mas. MEN, neutrum; *gluten* ſimul, *inguen*; et *unguen*:
Atque ON non ternæ. Hæc *sindon*, *icon*, *aëdon.*
AR neutrum. ER mas. Hoc *cicer*, *uber*, *ver*que, *cadaver*,

Jungis *iter*, *tuber*, *verber*, *piper*, atque *papaver*.
OR, mas. Hæc *arbor*. Neutrum *cor*, *marmor*, et *æquor*.
UR, neutrum. Mas *turtur*, *vultur*; jungito *furfur*.
AS, ES, IS, muliebre. *As*, et sua turba, virile.
Vas Vasis neutrum. Hic *elephas*, *adamas*que, *tiaras*.
Hic *aries*, *paries*, *pes*, *verres*, *meridies*que.
ES *plurale*: ES, ITIS crescens: ESque addito Græcum.
Hic *pollis*, *fascis*, junge *ensis*, *piscis*, et *axis*,
Glis, *cucumis*, *mensis*, *vermis*, cum *sanguine*, *postis*,
Et *torris*, *caulis*, *follis*, *vectis*, *lapis*, *unguis*,
Et *cenchris*, *retis*, *vomis* seu *vomer*, et *anguis*,
Fuste, *orbis*; *callis*, *collis*: Finita NIS adde.
OS, US, mas. Hæc *dos*, *cos*: Neutrum *os oris*, et *ossis*.
Hæc *humus*, hæc *alvus*, *vannus*, *domus*, et *colus*, *idus*.
Porticus, atque *tribus*, cum *ficus*, *acus*que, *manus*que.
Hoc *pelagus*, *pelagum*, *vulgus*, *vulgum*, Hoc quoque *virus*.
US ternæ neutrum. Mas *mus*, *grus*, *pus*, *lepus*, et *sus*.
Hoc *æs*. Hæc capiunt Variata per UTIS, et UDIS.
S muliebre. Hic *mons*, *fons*, *dens*, *pons*: Græca, ut *hydrops*, *seps*.
X dato fœmineis. Hic *grex*: Polysyllaba in AX, EX.
Fœmineum *fornax*, *halex*, *carex*que, *supellex*.
Mas *lynx*, *fornice*, *onyx*, *phœnix*, *calyx*que, *calix*que.

DE NOMINUM DECLINATIONE.

In neutris primus, quartus, quintus similes sunt.
Tres iidem casus plurales A retinebunt.
Est quintus recto similis: S tollito Græcis.
Tertius et sextus plurales assimilantur.

Prima Declinatio.

Prima dat A nostris : AS, ES, E, Græca dabuntur.
E dabit ES patrio : quarto EN : atque E dato sexto.
Auras aurai patrio dant ſæpe poëtæ.

Secunda Declinatio.

Altera ER, US, UM, *vir*que, *satur*que : EUS pone Pelasgis.
Vir, *puer*, excrescunt : velut R ſi RUS dedit olim.
US per *E* mutabit quintus : *Deus* excipe tantum.
Sed proprium per IUS dabit I. Dic *mi* quoque *fili*.
*D*ique *Dei*, atque *Deis Diis*. Hic ſed ſæpe poëtæ
Orpheos, *Androgeo*, patrio, dantque *Orphea* quarto.

Tertia Declinatio.

Tertia dat varios fines, tamen is genitivo.
IS, nec E, creſcunt, *vates*, *verres* : ES, muliebre.
A, dat ATIS. Sed O, ONIS, *Nemo*, *cardo*, *homo*, *Apollo*,
DO, GO, fœmineum ; *margo*, *ordo*, INIS. *Caro carnis*.
Unedo fert ONIS. *Anio Nerio*que dat ENIS.
Creſcit IS, L, N, R. *Lac lactis*, *Lacte* Hoc, olim.
MEN, CEN, pecten, INIS : *gluten* simul, *inguen*, et *unguen*.
ON, aliquando ONTIS Græcis. *Cor* nataque *cordis*,
BER, BRIS. CER, CRIS. TRIS Latium in STER, TER : nisi *later*.
Robur, *ebur*, *femur*, atque *jecur* mittuntur in ORIS.
Postulat AS, ATIS. Sed ADIS dat Græcus et ANTIS.
Vas vadis, et *vasis*, *as assis*, *mas maris* optat.
ES, dat ITIS. *Cereris*que *Ceres*. ETIS *ariete*, *perpes*.
Præpes, *hebes*, *paries*, *teres*, *indiges*, *interpres*que.
Inquies, et *locuples*, *magnes* et cætera Græca.
EDIS *pes*, *merces*, *hæres*. IDIS a *sedeo* ortum.
Sed *teges*, atque *seges*, *abies*que, *quies*que dat ETIS.

Græca IDIS : et *cuspis* , *lapis*. ITIS. *dis*que , *quiris* , *lis*.
Glis gliris. *Cucumis* , *pulvis* , *vomis* , *cinis* , ERIS.
Pollis , *sanguis* , INIS : *Simois* , *Pyrois*que dat ENTIS.
OS , ORIS , ceu *flos*. OTIS sed *compos* et *impos* :
Et Græca : atque *nepos* : tum *dos* , *cos* , atque *sacerdos*.
Quædam OIS , ut *Minos* , *Custodis* , *bos bovis* , *ossis*.
US , ERIS. *Stercus* ORIS , *lepus* , atque *decus facinus*que.
Et *nemus* , et *tergus* , *pectus* , cum *tempore* , *frigus*.
Hoc *pecus* , et *littus* , *corpus* cum *fœnore* , *pignus*.
UDIS dat *subscus* , *palus* , *incus*. Dat *salus* UTIS.
Intercus , *virtus* , *servit*'que , *juvent*'que , *senectus*.
Grus et *sus* dat UIS. *Tellus* , monosyllabaque , URIS.
PUS deducit ODIS. Sed in UNTIS oppida quædam.
Æs æris , *præs prædis* , habent. *Laus* , *fraus* , petit AUDIS.
S sine vocali (ut *frons* , *lens* , *puls*) vertitur in TIS.
Lens , *frons* , *glans* , *nefrens* , *libripens* , DIS. *Aucupis auceps*.
I , mediat , cum BS , PS , syllaba finit ? *hyems*que.
E , per I , mutabunt polysyllaba. Sed *caput* ITIS.
X , in CIS verte , ut *fax*. LECTILIS ede *supellex*.
(Dempto *halex* , *vervex*) E , per I , polysyllaba vertunt.
In GIS *lex* , *grex* , *rex* , *remex* , *Phryx* , *conjuge* , *mastyx* , *Frugis* , et *impetigis* ; *Styx* , *strix* : et pleraque Græca.
CHIS dat *Onyx*. *Nox noctis* habet. *Nivis* , et *senis* , edam.
Fœmineum IS non crescens , EM , *sive* IM , *dato* quarto.
IM *sitis* , et *tussis* , *vis* , *buris* , *pelvis* habebunt.
Græca in IS , IM sive IN mittunt parisyllaba , ut *Iris*.
Sextus E vult semper. Sed E aut I postulat *imber* :
Atque adjectiva , ut *pugil* et TRIX : adde *supellex* ,
Amne , *ignis* , *postis* , *vectis* , *rus* , *anguis* , et *unguis*.
Quartus in EM sive IM , semper dabit I , vel E , sexto.

AL, AR, E, neutrum I, dat; sed E, far, *nectar*, *jubar*, *hepar*.
Plus pluri melius: sic IM aut IN dantia quarto.
ES, recto et quarto; sed IA, cum sextus habet I.
* Comparativa tamen per A solum, *plus*que, *vetus*que.
*[Metrum postulat *Comp'rativa*; sed in hisce carminibus Autor sæpe metrum neglexit.]
UM patrius; sed IUM dabit *imber*, *uter*, *caro*, *linter*:
Quæque in IA mittunt rectum: queis addis *aplustra*.
ES, IS, non crescens (*vates*, *juvenis*, *canis*.) UM dant.
Sed monosyllaba IUM: præter *dux*, *nux*, *sus*, *grus*, *Ren*, *frux*, *fur*, *flos*, *mos*, *Tros*, *grex*, *lex*, *rex*, *vox*, *laus*, *pes*, *prex*:
Atque *boum*. *bos*: *bubus*, *bobus*, pone dativo.
Tertius est IBUS; sed ATIS mage neutra Pelasga:
Tres casus Græco retinent hic sæpe poëtæ,
Si crescat nomen, ceu *Pallados*, *Hectora*, *Troas*.

Quarta Declinatio.

Quarta dat US recto: dat et U prius invariatum.
Quattuor UBUS habent, *arcus*, *partus*, *tribus*, *artus*.

Quinta Declinatio.

ES olim patrius: sed et E: II, sæpe poëtæ.
ERUM, EBUSque caret pluralis, tolle *dies*, *res*.

DE VERBORUM

PRÆTERITIS ET SUPINIS.

Compositum Simplexque modo flectuntur eodem:
Quum geminat Simplex, Composto tolle priorem:
Præter *posco*, *disco*, *sto*, *do*: vult *currit* utrumque.
Nomina sunt *Pransus*, *cœnatus*, *potus*, *acutus*,
Et *lautus*, *lætus*, *mœstus*, cum *cautus*, *adultus*,
Gavisus, *solutus*, *falsus*, tum *cassus*, et *ausus*.

Prima Conjugatio.

Prima dat AVI, ATUM, Melius tamen hæc UI, ITUM,
Sunt, *domo* (tum) *crepo*, (tum) *tono*, *cumbo*, *veto*: applicat *Ex*, *In*.
Et *seco* dans *sectum*: *neco nectum*, sic *frico frictum*.
Ast *lavo* dat *lavi lotum*: *luit* et *lutum*: ab illo.
Dimicat avi atum: *micui micat* absque supino.
Do dedit, atque *datum*: *didi ditum* germina ternæ.
Sto stetit et *statum*: composta *stiti*, *itum* et *atum*.
Potum et *potatum poto*. *Juvo*, *juvi*, *adjutum*.

Secunda Conjugatio.

ES dat UI, dat ITUM: *Doceo doctum*: *Teneo tentum*:
Misceo mistum: *Torreo tostum* *Censeo censum*:
Et *Careo cariturum*: *Strido*, *strideo stridi*.
DI, SUM, dant *Video*, cum *prandeo*: *Sedeo sessum*:
Mordeo, cum *pendeo*, *tondeo*, *spondeo* geminabunt.
SI, SUM, *rideo*, *suadeo*, *hæreo*, *ardeo*, *maneo*.
(Quod per *E*, *In*, *Præ*, *Pro*, MINUI facit, absque supino,)
Mulceo, *mulgeo*, *tergeo*. *Jubeo jussi jussum*.
Torqueo dat *tortum*. *Indulgeo indultum* habebit.
Urgeo, cum *fulget*, junge *algeo* absque supinis.
XI *luceo*, *lugeo*, *frigeo* tantum *Augeo* XI CTUM.
EVI ETUM, *pleo*, *vieo*, *deleo*, et *fleo*, *neo*:
Quæque *Oleo* gignit, velut *obsoleo*, atque *abolevit*.
Cieo civi citum: cujus composita quartæ.
Dant VEO, VI, TUM. *Faveo fautum*. Sed *caveo*, atque.
Flaveo cum *paveo*, *liveo* privabo supinis.

Tertia Conjugatio.

Composita à *Specio*, *Lacio*que, EXI, ECTUM habebunt.
Elicio elicui elicitum. *Rapio rapui raptum*.
Mejo minxi mictum. *Jacio*, *facio*, *eci*, *actum*.

Capio cepi captum. Cœpi cœptum; cœpio non est.
A *quatio cussi cussum. Fodio fossum.*
Pario peperi partum. Cupio cupivi cupitum.
Fugio fugi fugitum. Sapio sapui, junge *sapivi.*
Verba per UO, divisas UI, et UTUM habebunt.
Sed *ruo* ITUM habet; UTUM tamen compositiva.
Fluo fluxi fluxum: Atque *struo struxi structum.*
I *Gruo*, et *Nuo*, et *Metuo*, et *Batuo*, absque supinis.
Bibo bibi bibitum Vult *nubo*, *scribo*que PSI, PTUM.
Dico, *duco*, XI, CTUM. *Vinco* et *Ico*, *ici*, *ictum.*
Parco, *peperci*, *parsi*, *parsum* quoque mitte supino.
SCO, VI, TUM vertas, ut *nosco*, *quiesco*, *suesco.*
Agnosco, et *cognosco* ITUM. *Pasco* quoque *pastum.*
Compesco, *dispesco* UI. *Disco didici. Posco poposci.*
DO, DI, SUM. *Scindo*, (tum) *fundo*, *findo*que linquunt;
Sed geminant *pendo*, *tendo*: et *tutudi tundo.*
Pedo pepédi, carens. *Cado cecidi. Cædo cæcidi.*
Dat *pando passum*, *pansum.* Dat *frendo*que *fressum:*
SI, SUM *claudo*, (*cedo cessi*) et *divido*, *plaudo*,
Vado, *ludo*, *lædo*, cum *rado*, *rodo*que, *trudo.*
GO, XI, CTUM; sed *fingo*, *stringo*, *pingo*que, *pango*,
Deme supino N. Et *pepigi* dic quoque *pago.*
Figo et *frigo* XUM. *Pungo punxi*, *pupugi*, *punctum.*
Tango tetigi tactum. Frango et *ago*, *egi*, *actum.*
Lego legi lectum. Dego, *prodigo*, EGI, NEC ultra.
EXI, ECTUM *intelligo*, *diligo*, *negligo* formant.
SI, SUM dant *mergo*, cum *spargo*, jungito *tergo*,
Veho vexi vectum: *Traho traxi tractum* habebit.
LO, LUI, LITUM. *Colo*, *consulo*, *occulo* ULTUM.
Præcello, *excello*, *antecello*que carento supinis.
Pello pepuli pulsum. Percello perculi perculsum.
*Fallo fefelli falsum. Vello velli vulsi*que *vulsum.*
Sustuli sublatum tollo. Sallo salli salsum.
MO, UI, ITUM. *Como*, *demo*, *sumo*, *promo*, SI, TUM.
Emo emi emtum Atque *premo pressi pressum.*
Cano cecini cantum: CINUI, CENTUM, compositiva.
Cerno crevi cretum. Atque *sperno sprevi spretum.*

Temno tempsi temptum. Ac *sterno stravi stratum.*
Lino levi litum, raro *lini*, dat quoque *livi.*
Pono posui positum. Gigno genui genitum. Sino sivi situm;
PO, PSI, PTUM. *Rumpo rupi ruptum, Strepo strepui.*
Coquo coxi coctum. Et *linquo liqui relictum.*
Verro verri versum. Et *cursum curro cucurri.*
Gero gessi gestum. Fero tuli latum. Uro ussi ustum.
Sero sevi satum: nati EVI, ITUM, et ERUI, ERTUM.
Tero trivi tritum. Et *quæro quæsivi quæsitum.*
ESSO, dat SI, SIVI, SITUM. Dat *visoque visi.*
Pinsuit à *pinso*, *pistus*que, et *pinsita*, *pinsa*,
CTO, XI, XUM. *Necto* quoque XUI. *Peto* IVI, ITUM.
Mitto misi missum; sed *meto messui messum.*
Verto verti versum. Sterto stertui absque supino.
Sisto stiti statum, Solo, volvo in VI, et *in* UTUM.
Vivo vixi victum; sed *texo texui textum.*

Quarta Conjugatio.

IVI, ITUM, quarta. *Sepelio*, *singultio*que ULTUM.
XI, CTUM *vincio*, *amicio*, *sancio*, quod et IVI, ITUM.
Aperio, *operio*, UI, ERTUM; sed ERI *comperio*, *reperio.*
SI, TUM, *farcio*, *fulcio*, *sarcio*, *sepio. Haurio haustum.*
Sentio dat *sensum. Salio salui*, *salii*, *saltum.*
Venio veni ventum. Veneo venivi, dic quoque *venii.*

De finitis in OR.

Ex Or finitis activam fingito vocem:
Ut *lætor læto lætatum*: hinc excipe pauca.
Commentus, *comminiscor. Loquor* et *sequor* UTUS.
Et *Labor lapsus. Queror questus. Utor* et *usus.*
Passus dat *patior. Adipiscor* poscit *adeptus.*
Mortuus a *morior. Naſcor natum. Ortus oriri.*
Dat *fateor ſassus. Ratus* à *reor. Ordior orsus.*

Experior, *Misereri*, ERTUS. *Pactus*que *paciscor*.
Atque *fruor fruitus*. *Mensus*, *gressus*que, *profectus*,
Ultus, et *experrectus*, *nactus*, *nixus*, *oblitus*.

Carentia præteritis et supinis.

Quæso, *aveo*, *ferio*, *furit*, *ajo*, *polleo*, *glisco*;
*Ambigo*que et *vergo*, *calvo*, cum *mœreo*; *turget*,
Connivet, *psallo*, *sido*, *lambo*, *scabo*, *glubo*:
In SCO inceptivum, *conquinisco*, *hisco*, *fatisco*.
Et *ringor*, *vescor*, *liquor*, *medeor*, *reminiscor*.

DE QUANTITATE

SYLLABARUM.

Simplicis observant composta creataque normam.
Compositi pars prima brevis, quum I desinit, aut O.
Deme *dies* * medius, *tibicen*, *ubique*, et *ibidem*.

* h. e. *meridies*.

De diphthongo et positione.

Diphthongum produc: et curtam consona duplex,
Post curtam muta et liquida anceps carmen habebunt.

De vocali ante vocalem.

Est brevis ante aliam Latiis. E ducito quintæ;
Deme *fides*, *res*, *spes*. *Fio* cum R breviabit.
JUS anceps patrius: brevis *Alter*, profer *alius*.

De Præt. et Sup. dissyllabis, et geminatis.

Præteritum produc dissyllabon, atque supinum.
Sed *fidit* à *findo*, et *scidit* et *bibit*, et *tulit* arctant.
Do dedit atque *datum*: *steti status*, adde *quitum*, *citum*:

Et *ratus*, et *rutus*, et *situs*, et *statum*, *itumque litumque*

Quod geminat, binas breviat: nisi *cædo*, *pepédi*.

De Præpositione in compositione.

Longa A, DE, E, SE, DI, PRO. Sed RE curtat ubique.

Curta A, PRO, Græcorum: *procul*, atque *propago*, *protervus*;

For, *festum*: *fanum*, *fundus*, *propero*, *profiteris*.

Et *profugit*, *pronepos*que, *profecto*, *procella*, *ficiscor*,

Propello variat, *propino*, *profundo*, *procuro*.

De Incremento nominis.

Casum, qui rectum transcendit, crescere dicas:

Hæc breviant monosyllaba; *bos*, *crux*, *daps*, *duce*, *fax*, *grex*,

Lar, *Lybs*, *mas*, *nex*, *nix*, *nux*, *ops*, *par*, *pes*, *phryge*, *pix*, *prex*,

Sal, *scobs*, *scrobs*, *stips*, *stryx*, *styx*, *srabs*, *trux*,

vir, *vade*, * *Vix*, hæc. * [Unde *Vicis vicem*, etc.]

Corripe A: junge O, INIS. Duc neutrum AL: EL: quoque junges.

Duc N: præter INIS latium. Ex ON consule Grajos.

R brevis. AR neutrum tendit; sed corripe *baccar*.

Et *jubar*, et *nectar*. TER Græcum duc: et *iberos*.

OR tendit. Breve neutrum: Græcum: tum *memor*, *arbor*.

ATIS ab AS, produc. Sed, *anas*, et ES, breviabunt.

Longa *hæres*, *merces*, *locuples*, *quies*: Attica in ETIS.

IS brevis: absque INIS. Duc OS: breve *compos* et *impos*.

US retinens U, longum est: *intercus*, *pecus* aufer.

S breviat; sed PS Græcum mage tendit, ut *hydrops*.

X in GIS breviat. Longum AX: hic consule Grajos.

EX retinens E, longum est: IX, OX, UXque sequuntur.

Curta *filix*, *fornix*, *coxendix*, *histrice*, *natrix*.
Tum *cilix*, et *erix*, *calicis*que, *laris*que, *varix*que.
Cappadocis, *præcox*que, *salix*, et *onyx* : *Caput* adde.
Crescens plurale A, E, O, produc : I, U, curta.

De incremento verborum.

Ultima vocalis, quam dat persona secunda
Primi præsentis, tibi sit primum incrementum.
A longum est. RAM, RIM, RO, cum BERIS et BERE curtant.
Et *lego*, et *legerem*, in primis *legere* imperat, infin.
I breve, ut *erimus*, *eritis*; perfectaque prima.
I longum ante V : mox quartæ incrementa priora.
Anceps sit RIMUS, RINIS. Duc *volo*, *velim*, *sim*.
O crescens semper producitur. U breviatur.

De Accentu.

Accentum in se ipsa monosyllaba dictio ponit.
Exacuit ſedem dissyllabon omne priorem.
Ex tribus extollit primam penultima curta.
Extollit se ipsam, quando est penultima longa.

De figuris in carmine.

Vocalem perimit verbi Synalœpha prioris.
M perit Ecthlipsi, cum vocali præeunte.
Syneresis binas jungit, *cui deerit*, et *iisdem*.
Syllaba (ut *aulai*) divisa, Diœresis esto.

De ultimis Syllabis.

O anceps. Longa AS, ES, OS, monosyllaba. N, A; V, C, I.

Exceptiones.

B, D, T, *An*, *In* breve, *Es*, *is*, *quin*, *cis*, *fac*, *bis*, *quis*, *os ossis*,

Nec, *ne*, *que*, *vel*, *ve*, *per*. Ast *fer*, *vir*, *hic* masculus; anceps.
Curtat A per casus : hinc tamen excipe sextum
Et quintum, cujus rectus producit, ut *Hyla*.
Et breviabis *ita*, *eia*, *quia*. * GINTA sit anceps.

* h. e. *Triginta*, etc.

E Græcum : & quintæ casus, ut *postridie*, duc.
Adde *fame* longis, *valde*, *ferme*que, *fere*que.
Junge secundæ adverbia, (sed *male* cum *bene* demtis)
Longa *doce*, et similes. *Vide*, cum *vale*, *cave* anceps.
I Græca in terno et quinto brevia : addito *Moly*.
Sed *nisi*, *ubi*, *quasi*, *ibi*, *mihi*, cum *tibi* sitque *sibi* anceps.
O Græcum : Oquæ secundæ duc. Adverbia curtant.
EN dat INIS curtum, velut ON non ternæ ut *Abydon* :
Attamen et *tamen*; AN quartus, modo rectus A præstet.
ER, ERIS, Græcum (addis *iber*) duc : *Celtiber* anceps.
Græca AS, ADIS, breviant : AS et ES pluralia Græca.
Curta ES INIS : *penes*; haud *aries*, *abies*, *paries*, *Ceres*.
IS INIS duc : plurale IS : IS verba, quæ in INIS.
OS breviat Græcis : latinis *compos* et *impos*.
US, retinens u, longum est : Græcaque cuncta :
Et quartæ casus. Sed rectum deme priorem.

DE CONSTRUCTIONE.

Constructio (quæ Græce *Syntaxis* dicitur) est debita partium orationis inter se compositio.

Dividitur in *Concordiam* et *Rectionem*.

Concordia triplex est, Substantivi et Adjectivi : Nominis et Verbi personalis : Relativi et Antecedentis.

Substantivum et *Adjectivum* numero et casu consentiunt; ut, *mali corvi malum ovum.*

Sæpissime desideratur substantivum, ut, *Non posteriores feram. Triste lupus stabulis. Dicenda tacendaque calles.*

Sæpe plura adjectiva uni adduntur substantivo; ut, *Superioribus proximis diebus. Charissimus tuus parvus filius*, [Vide II. 8.]

Nominativus in numero tantum cum verbo personali convenit; sed omnis nominativus est tertiæ personæ verbalis, præter *ego*, quod est primæ, et *tu* secundæ; ut, *Deus est. Illi sedent. Virtus laudatur. En Priamus; Ecce homo;* scilicet *adest* vel venit. [Vide II. 2.]

Relativum est signum rei antecedentis. ut, *qui*, *hic*, *is*, *ille*, *ipse.* Relativum semper collocatur inter duos casus nominis unius, quorum antecedentem refert in genere et numero tantum, cum altero convenit ut adjectivum; ut, *Vidi hominem, qui homo sedebat.* [Vide II. 9.]

Sed Ellipsis alterius casus hic frequentissima; ut, *Odi sapientem, qui sibi non sapit. Quam quisque norit artem, in hac se exerceat;* Syntaxis est, quisque se exerceat in hac arte, quam artem norit. Hujus generis sunt parentheses illæ: (*quæ tua est humanitas*) (*quæ vestra libido est.*) [Vide II. 9. 5.]

Si relativum, vel verbum, vel participium inter duo nomina propria vel appellativa posteriori respondeat, Græcum est; ut, *Est stella, qui Mars dicitur. Hæc urbs vocantur Athenæ. Ludi fuerunt Megalesia appellata.* [Vide IV. 12. 8.]

Tantus, *quantus*, *talis*, *qualis*, *tot*, *quot*, non sunt Relativa, sed quodlibet suis verbis adaptatur, ut, *Vidi caseum tantum, quanta est rota.*

De Sui, et Suus.

Duo ex Relativis proprie Reciproca sunt, *Sui* et *Suus*: quibus tantummodo utemur, cum verbi suppositum prius aut principalius referimus; ut, *Ario-*

visto Cæsar dixit non sese Gallis, sed Gallos sibi bellum intulisse. [Vide II. 12.]

Sed si nulla potest contingere ambiguitas, hoc præcepto non astringimur; nunquam autem continget, ubi est prima vel secunda persona, ut, *Cepi columbam in nido suo*, vel *ejus*, vel *ipsius*: nec etiam in his, et similibus, *Regis est gubernare suos. Natura admonet homines suæ sortis.*

Hoc nomen QUISQUE trahit ad ſe reciprocum; ut, *Justitia tribuit suum cuique.* Cum hac præpositione INTER dicimus; *Contendunt docti inter se*, et *contentio est doctorum inter se*, vel *inter ipsos.*

De Rectione casuum.

GEnitivus possessorem semper significat, idque active aut passive. Semper a nomine regitur, ut *Lectio librorum Ciceronis.* Sed nomen, unde regitur, sæpissime subticetur: quod ignorantes Grammatici docuerunt, verba posse regere genitivum; ut, *Accuso te furti, Magni emisti; Regis est gubernare*; deest *crimine, pretio, officium.* Dicimus item, *Venit in mentem illius diei; castra aberant bidui; cum in animo haberem navigandi;* supple *recordatio, iter, propositum.* [Vide II. 3.]

Quinque sunt verba, quæ genitivum regere videntur, *miseret, tædet, pudet, piget, pœnitet:* sed genitivus a nomine, quod in his verbis intelligitur, dependet; est enim (teste Prisciano) *Miseret me tui*, miseratio tenet me tui: et *pœnitet me peccati*, pœna peccati me tenet. [At vide II. 3. 4.]

Illa vero Græca omnino sunt; *Desine querelarum. Abstine irarum. Implere ollam denariorum. Eges medici. Eo ad Minervæ.* [Vide II. 3. 6.] Græco item more in genitivis locorum, deest *locus, urbs*, vel *oppidum;* ut, *Natus Romæ. Ægypti educatus. Domi manet. Humi sedet.* Item, *domi bellique clarus*, supple, *tempore*: Sed si addas adjectivum, genitivo locus non erit, ut, *Natus in magna Roma. Cubat in*

dura humo. Dicimus tamen, *domi meæ, tuæ, suæ, nostræ, vestræ, alinæ.*

Aliquando genitivi duo ab eodem nomine pendent; ut, *Magna est hominum querela superbiæ:* sed frequentius alterum genitivorum in possessivum mutamus; ut, *Nocturna lectio librorum: In Ciceronis Tusculana villa: Mea præceptoris officia. Vestra multorum diligentia. Meum prædium Prisciani.* Contra Vallam; nam *meus, tuus, suus,* nihil differunt a cæteris possessivis. [Vide II. 3. 15. et 16.]

Dativus semper acquisitionem significat, seu ultimum finem, quare cuivis orationi apte jungitur; ut, *Aristoteli spongiæ sentiunt. Utilis capiti. Amicus mihi. Petitur tibi argentum. Mihi ita videtur. Non cernitur ulli. Cede,* vel *decede majori. Væ victis. Tibi expedit. Mihi non convenit.* [Vide II. 4.]

Duplex etiam dativus reperitur; ut, *Sum tibi dicto audiens. Delegi mihi locum domicilio. Reliquit mihi pignori vestem. Datur tibi hoc vitio. Tu tibi id laudi ducis. Habes me tibi despectui, despicatui, frustratui.*

Accusativus aut est infiniti suppositum, aut activorum appositum; aliter semper a præpositione pendet: Nam in tempore, et mensura, et locorum propriorum nominibus, deest præpositio; ut, *Vixit annos centum,* vel *per annos centum. Natus ante annos centum. Pendet aries libras triginta. Latus* vel *longus ulnas duas. Eo Romam. Tendit Italiam;* sic *Rus,* et *Domum.* [Vide II. 5.]

Duos ejusdem rei accusativos multa verba recipiunt. Duos diversæ rei accusativos nullum verbum admittit, ut mox dicitur. [Vide II. 5. 6. et 7.]

Vocativus nullius est personæ verbalis, sed rem designat, cum qua sermonem communicamus, ideo non regitur; est enim veluti extra contextum orationis. [Vide II. 6.]

Ablativus a præpositione pendet, sed eleganter illa multis modis subticetur. Nam in comparatione (ut, *doctior Cicerone*) deest *Præ*: in instrumento, vel modo, *Cum*; ut, *Saxo percussit; Egit insidiis* in

pretio, *Pro;* ut, *Magno emisti* : in tempore, *De*, vel *In*, ut, *Hora prima; Tribus annis.* [Vide II. 7.]

In ablativo quem falso *absolutum* vocant, si sit personæ, deest *Sub*, ut, *Philippo rege; Me præceptore :* si vero aliarum rerum, deest A vel, *In;* ut, *Lectis tuis literis cœnavimus; Legendis carminibus fies poëta.* [Vide II. 7. 3.]

Huic adverbio, UNDE, respondet *A*, vel *Ab;* ut, *Palleo metu; Vacuus curis; Præditus virtute.* Sed in frequentiori usu hæc solent amittere præpositionem,

Prosequor, impertit, caret, affice, dignor, egetque,
Victito, utor, vescor, fungor, potior, fruor, alget.
*Implendi, ornandi, spoliandi, judicii*que.

De Nominibus Adjectivis, Comparativis, et Superlativis.

A*Djectiva* nomina (Participiis [At *vide ad* I. 15.] exceptis) nullum casum regunt : Nam quando dicimus *Romanorum primi; Romanorum doctissimi;* deest *ex numero.* [Vide II. 3.] Illa vero, *plenus rimarum; lassus viarum; integer vitæ; sceleris purus; cupidus honoris;* Græca sunt, quibus deest græca præpositio ἐκ : quæ apud illos genitivum regit. [Vide II. 3. 6. *Dignus honore; Vacuus curis; Viduus pharetra; Frumento copiosus;* supple *Ab.*

In *Comparatorum* ablativis deest *Præ;* ut, *Sanctior Catone :* quo in loco particula QUAM nominativum vel accusativum tantum juxta verbi naturam postulat. [Vide II. 10.]

In *Superlatis* et *Comparatis* genitivus ille partitionis est, non comparationis; ut, *Romanorum priores; Græcorum doctissimus;* id est, Ex numero Græcorum maxime doctus. [Vide II. 10. et 11.]

De

De Constructione Verbi.

DIximus Constructionem dividi in Concordiam et Rectionem. Si concordiam spectes, omnia verba sunt *Personalia*, aut *Impersonalia*; ut, Ego lego; Me legere. Si vero rectionem, *Activa*, aut *Passiva*.

De Verbis Personalibus.

PErsonale, seu *Finitum* verbum est, quod personas, numeros, tempora finit; ut, *Amo. Legissem.* Personale verbum semper et necessario habebit ante se nominativum; ut, *Tu doces. Nos percutimur. Illi frigent. Vos piscamini. Abite. Adesdum.*

Aliquando infinitum, vel alia oratio, verbi suppositum est; ut, *Fugere vitium est virtus. Quæritur, quis primus naves invenerit.* Tribus autem modis suppositum solet intelligi: primo, in primis et secundis verborum personis; ut, *legis, vivimus:* secundo, in verbis ad famam pertinentibus; ut *ajunt, ferunt, prædicant:* tertio quum in verbo latet suppositum ejusdem rei; ut, *pluit, lucescit*, scilicet, pluvia, lux. Quibus adde quinque illa verba (quæ falso dicuntur impersonalia) *miseret, tædet, pudet, piget, pœnitet*, scilicet, misericordia, tædium, pudor, pigritia, pœna, ut diximus. [At Vide II. 3. 4.]

Multi recti singulares per Syllepsim figuram plurale verbum exoptant dignioris personæ; ut, *Si tu et Tullia valetis, ego et Cicero valemus.*

Si post verbum personale sequatur nomen ad suppositum pertinens, erit nominativus; ut *Lego invitus.*

De Verbis Activis.

ACtivum verbum est, quod actionem significat; ut, *Vivo, Amplector, Memini.* Semper et necessario transit in accusativum; ut, Amo literas: Sic *delectat, juvat, decet, oportet, refert*; ut, *Hoc refert mea negotia*, id est, repræsentat. [At Vide III. 5.

3.] Sæpe pro accusativo infinitum, vel alia oratio, ponitur; ut, *Nolo tuum velle*, *Dico tibi ne temere facias.*

Verba activa duplicia sunt, quædam enim transeunt in varios accusativos; ut, *amo*, *lego*, *percutio*: alia (quæ falso *Neutra* dicuntur) uni tantum accusativo cognatæ significationis adhærent, ut, *vivo*, *servio*. [At Vide ad III. 2. et 3.]

Hic autem Accusativus cognatus (ut Pleonasmum effugiamus) rectius subticetur; ut, *Filius tuus dormit*, *currit*, *gratulatur*, *jocatur*, *gaudet*; scilicet, somnum, cursum, gratulationem, jocum, gaudium: [At Vide III. 3. ad Verba *Æstuare*, et *ambulare.*] Sic *egeo*, *indigeo*, *vapulo*, *nascor*, *orior*. Qui tamen accusativus necessario apponitur, si addendum sit adjectivum; ut, *Duram servies servitutem. Hilarem vitam vivis. Cantilenam eandem canis. Consimilem luserat ille ludum. Indicavit judicium inclytum. Endymionis somnum dormis.*

Aliquando proprius accusativus transit in metaphoricum; ut, *Coridon ardebat Alexin. Nubes pluant justum: terra germinat Salvatorem.* [Vide III. 2. 11. et IV. 5. 7.]

Accusativi *me*, *te*, *se*, fere non apponuntur, quoties suppositum et appositum idem sunt; ut, *Illa jam lavit*, *Nupsit regi*; *Nox præcipitat*; *Emersit ex malis*; *Bene res vertat*; *Volventibus annis*; deest *se*, [Vide ad III. 2. et IV. 3.] vel etiam accusativus cognatus. *Credo tibi*, *Indugeo tibi*, scilicet, *me*.

Multa verba per cumulum geminant ejusdem rei accusativum; ut, *Deum vocamus patrem. Præsta te virum. Facimus te arbitrum. Dedit agrum dotem*, et similia.

Duos vero diversæ rei accusativos nullum verbum regit. Nam in altero illorum Græco more deest κατὰ, id est, *circa*, *juxta*, vel *secundum*. Tales vero accusativos nullum verbum respuet; ut, *Quid me accusas? Quid me horres? Nihil me timeas. Plurimum te amo. Multa me incusas. Multa gemens igno-*

rantiam. Nunc id operam do. Insuevit pater hoc me. [Vide II. 5. 6. et 7.]

Dicimus *spargo*, vel *sterno solum herbis*, et *herbas solo. Defendo*, vel *prohibeo æstum capellis*, vel *a capellis*, et *capellas ab æstu. Dono te corona*, et *tibi coronam. Celo*, vel *doceo te hoc*, et *te de hoc*, et *celo tibi hoc. Posco te veniam*, et *a te*: sic omnia verba *poscendi*, *Invideo te multa*, *Hoc decet te*, vel *tibi. Præsto*, *præstolor*, *antecedo*, *antesto te*, vel *tibi. Deficiunt*, *et latent me pecuniæ*, et *mihi pecuniæ. Eripio tibi*, et *a te pecunias. Impertio te bono*, et *tibi bonum.*

De Verbis Passivis.

PAssivum verbum est, quod passionem significat, ut, *Vivitur*, *Curritur.* Passivum verbum nihil præter suppositum desiderat; ut, *Virtus laudatur. Tua res agitur.* Accusativus activorum hic semper erit suppositum, nec unquam aliter: Sed si supprimitur in activa, etiam in passiva subticetur: ut, *Curritur. Vivitur. Egetur.* [Vide ad III. 2. init. et ad cap. 4. et 8.]

Si duo sunt ejusdem rei accusativi, ambo mutantur; ut, *Voco te poëtam: Tu vocaris poëta. Video te tristem: Tu videris tristis.* Si vero sunt diversæ rei accusativi, ille tantum mutatur, qui non dependet a præpositione; ut, *Doceo te artes: tu doceris artes. Moneo te justa: Tu moneris justa. Moneo tibi justa: Justa monentur tibi.* Nam falso quidam docent, dativum in nominativum posse verti.

De Verbo Substantivo.

SUm, es, fui, (cui *fio* vel *fuo* adnumerantur) nec activum nec passivum est, sed utriusque radix et fundamentum, habet utrinque nominativum, [Vide III. 5.] ut, *Deus est charitas. Fili, esto sobrius. Esto tu Cæsar amicus.* Dicimus, *Patris est*, vel *patrium est*, *castigare*; *Regis est*, vel *regium est*,

gubernare; et subintelligimus officium, munus, negotium, sive consilium. Non tamen dicimus, *Mei est*, sed *meum est*; quia genitivi *Mei*, *tui*, *sui*, *nostri*, *vestri*, primitivorum in hac parte locum non habent, ne pariant ambiguitatem. [Vide ad II. 13. Notas.]

Quod si accedat præpositio INTER, dicimus, *Patris interest castigare*; et *Regis interest gubernare*; et subintelligimus accusativum pluralem, negotia, officia, sive consilia: Nec tunc illis quinque genitivis utimur, sed accusativis *mea*, *tua*, *nostra*, *vestra*, *cuja* vel *cujus*; ut *Non mea*, *sed regis interest gubernare*, id est, gubernare non est inter mea, sed inter officia regis. [Vide III. 5. 3.]

Sæpe uni aut duobus dativis acquisitionis adhæret; ut, *Sunt mihi amici. Tacendum est tibi. Dicenda mihi causa est. Hoc erit tibi lucro*, *honori*, *curæ*. Cum nomine *Opus* dicimus; *Opus est mihi libris*, et *libri sunt mihi opus*: et *opus est facto*, et *facere*. [Vide IV. 15. 7., etc.]

De Verbis Impersonalibus.

Impersonale, seu *infinitum* verbum est, quod neque numeros, neque personas, neque tempora finit, et determinat; [At Vide I. 12. extr. et III. 2. init.] ut, *Amare. Legisse.* Et est duplex: *Perpetuum*, et *Participiale*. Perpetuum est, ut, *amare*, *amavisse*, *amari*. Participiale, ut, *amandi*, *amando*, *amatum*.

Impersonale verbum semper antecedit accusativus, sæpius subintellectus; ut, *Volo legere libros*; *Volo libros legi*. A nulla parte determinatur, ut putant Grammatici: semper enim pro nomine capitur; ut *Virtus est vitium fugere*, id est, fuga vitiorum. *Tempus est abire*, id est, abitionis. *Et cantare pares*, *et respondere parati*, id est, cantui et responsioni, vel ad cantandum, et respondendum. *Non tanti emo pœnitere*, id est, pœnitentiam. *Dignus amari*, id est, amore. [Vide III. 6.]

Si post verbum impersonale nomen sequatur ad

suppositum pertinens, erit accusativus; ut *Malo dici divitem, quam avarum haberi. Præceptoris interest esse probum. Non expedit tibi fieri judicem. Utor amico cupiente justum.* Sed hic frequentissime Græcos imitantur; ut, *Cupio dici doctus. Vis haberi probus.* [Vide III. 7.] illa vero, *Non vacat mihi esse quieto; Licet esse beatis;* Latinos canones excedunt, ut in Hellenismo dicitur. [Vide II. 6. 2. et IV. 12.]

De verbis Participialibus, Gerundis, et Supino.

A*Mandi*, *amando*, quum accusativum habent; *Geronda* verba dicuntur, eo quod à passivo participio in *dus gerantur* et gubernentur. [At Vide ad I. 15. init. et ad III. 8.]

Olim à participio in *dus* quatuor voces gerebantur, quæ regerent accusativum; ut *Petendum est causas: Petendi causas: Ad Petendum causas: Petendo causas.* Nunc vero vocibus in *di* et *do* dabis accusativum. Nam *habendum est canes*, et *ad legendum libros*, nimis antiqua sunt.

Cæterum voces in *di*, *do*, *dum*, si accusativum non habeant, passive significant, sunt enim participia passiva in neutrali terminatione: [Vide ad III. 8. init.] In quibus deest substantivum aliquod, aut nomen verbi, quod est infinitum; ut, *Legendum est*, scilicet, *legere*: nam quemadmodum (teste Prisciano) *bona est lectio*, et *bonum est legere*, non differunt; sic *tempus est legendæ lectionis*, et *tempus est legendi* idem sunt. Aliquando tota oratio pro substantivo est; ut, *Creditum est*, vel *credendum est*, *Ciceronem fuisse poëtam.*

Deest quoque substantivum illis, quæ solent conturbare Grammaticos; ut, *Missus est Athenas erudiendi gratia*, scilicet, *erudire*, quod est *eruditionis. Virgo maturuit nubendo*, scilicet, *nubere*, id est, *nuptui. Cantando rumpitur anguis*, id est, cantando carmine. *Uritque videndo fœmina*, id est, visu facto, quasi videndo videri, dum videtur. Sallust. *Quum Jugurtha vocaretur ad imperandum*, scilicet, imperare, id est,

ut imperaretur, vel, ad sibi imperium imperandum: dicimus enim, *Imperare alicui pecunias. Inter agendum capras*, et *ante domandum boves*, non dicimus: sed *ante domandum*, scilicet, domare. [Vide III. 8. 1.]

Amatum, Verbum *Supinum* dicitur, quod *supine*, id est, negligenter agat, ac pene otiosum ac supervacuum sit: semper jungitur verbis motum ad locum significantibus; ut, *Cur te is perditum? Latebras quæsitum venisti. Admitte spectatum.* [Vide III. 9.]

Vox *iri*, in passiva tantum huic supino conjunctum, non significat motum, sed idem quod passivum infinitum, cujus est supinum; ut, *Credo librum, vel carmina, lectum iri*, id est, legi. [At Vide III. 11.]

De Participiis.

PArticipia suorum verborum casum admittunt. [At Vide ad I. 15. init.] Junguntur aliis verbis, sed præcipue Substantivo, per omnia tempora: et cujus temporis verbum fuerit, ejusdem fere et participium erit; ut, *Excita dormientem; excitavi dormientem; excitabo dormientem. Dicturus fui, dicturus ero. Jussus feci, jussus faciam. Abstinui a causis agendis; abstinebit a causis agendis.* [Vide I. 15. 2. etc. et III. 10. 2.]

Primum participium passivum significat passionem: præter pauca, quæ ab activis in OR descendunt; ut *Amplexus hominem; Pertæsus ignaviam*: Quædam actionem et passionem, sed diversa syntaxi; ut, *Comitatus illum*, et *comitatus ab illo. Pransus, cœnatus, potus*, nomina sunt.

Participium in *dus* perpetuo passionem significat, ut, *Plectendus, pœnitendus: veniendum est; dicendi; cantando; ad orandum.* Frustra quærit Valla, quando admittat, aut respuat præpositionem; nam sequitur suum substantivum; ut, *Accepi puerum docendum*: et *accepi ad puerum docendum pecunias. Currit iterandam viam*; et *currit ob præmia obtinenda.* [III. 10.]

De Participialibus.

PArticipia tribus modis fiunt nomina: Constructione; ut *Doctus juris. Juris peritus. Alieni appetens. Amans uxoris. Tempus est legendi librorum*: [Vide III. 8. et 10.] Comparatione; ut, *doctior*, *amantior*: Compositione; ut, *indoctus*, *indiligens*.

Sunt quædam nomina quæ participia videntur, ut *Populabundus agros*; *Vitabundus castra hostium*: item alia, *Ocreatus*, *Laureatus*, *Tunicatus*: sed hæc à nomine, non à verbis, dicuntur. Et illa antiqua; *Quid tibi hanc tactio est? Quid tibi hanc rem curatio est?* forte deest κατὰ.

De Præpositione.

PRæpositio ante verbum non semper intrat compositionem, sed fertur in casum ulteriorem; [At Vide ad III. 3. 6. et 10. in extr. et 5. 2.] ut, *Hercules interfuit homines*; et *Homines interest societas*. Cicero, *Quæ si quos inter societas aut est, aut fuit, aut futura est.* Seneca, *Nihil interest, hos, et illa.* Horat. *Villa, quæ superest Claudi cauponas*: idem, *Ne quid medios intercinat actus*: idem, *Cum sol Oceano subest.* Cicero, *Hic tibi Cato rostra advolat.* Tacitus, *Advolvitur genua illius.* Horat. *Utinam intererrem nuda leones*; idem, *Desine interludere virgines.* Cæsar, *Exercitum Rhenum traducere.* Livius, *Hæ Siculorum querelæ domos primum nobilium circumlatæ.* Sic, *Interfluere urbem*, *mænia*, *exercitum*, apud Curtium: sic *Mea interest*; *Vestra interfuit*; pro, est inter mea, scilicet negotia. Et hæc ad Anastrophen sunt referenda.

Præpositionum quædam semper *accusativo* hærent, ut, *ad apud*, ect. quædam semper *ablativo*, ut diximus: hæ vero sunt dubiæ, *in*, *sub*, *super*, *subter*, et *clam*.

In, significans motum seu transitum, accusativum regit, ut, *Via ducit in urbem. Hanc mihi in manum*

dat: et cum actio differtur, ut *In diem istuc erit. Præsens in tempus omittat*: et cum capitur pro *contra* vel *erga*, ut, *Ingratus in præceptorem; In parentem pius.* Cum significat aliquid in loco fieri, regit ablativum, ut, *Ego in portu navigo.*

Sub, si motum significat, accusativum amat; ut, *Sub terras ibit imago. Sub galli cantum. Sub eas literas recitatæ sunt tuæ.* Sine motu frequentius Ablativum; ut, *Sub pedibus. Sub judice.* Dicimus, *sub idem tempus* et *sub ipsa die.* Aliquando subintelligitur; ut *Cæsare duce; Platone magistro*; id est, sub Cæsare, sub Platone.

Super, pro de, Ablativum poscit; ut *Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa.* Cic. *Sed super hac re nimis.* In reliquis fere accusativum; ut, *Fama super æthera notus.* Dicimus *super fronde*, et *super arbore*, si quietem significamus: *super arborem*, si motum.

Subter, poëtice tantum reperitur cum ablativo; ut, *Subter densa testudine.*

Clam, et *Clanculum*, Accusativo junguntur; ut, *clam uxorem*, apud Plautum; *clanculum patres*, apud Terentium: cæterum ablativo magis gaudent. [At Vide I. 16. 1.]

De Adverbio.

Adverbia nullum omnino casum regunt, nisi pro nomine capiantur; ut *Crurum tenus. Abunde gloriæ.* [Vide II. 3.] *Ubique gentium. Satis testium. Pridie ejus diei. Postridie ludorum.* In reliquis est ellipsis; ut, *O curas. Hei mihi. En Priamus. Ecce homo. Heu me. Væ victis.*

Ubi significat locum sine motu: cui respondent, *hic*, *istic*, *illic*, *ibi*, *intus*, *foris*, *utrobique*, *passim*, *nusquam*, *infra*, *subtus*, *nec*, [f. *necubi.*] *ubiubi.* Respondent etiam genitivi propriorum locorum finiti in Æ, vel I; ut *Romæ*, *Toleti*, *Ægypti*, *Cypri*, *Siciliæ.* Item, *domi*, *militiæ*, *belli*, *humi*; in cæteris respondemus per ablativum, expressa vel

tacita præpositione ; ut , *Rure est* ; *in toga* ; *in pace* ; *Athenis* , *Carthagine* , *Elide* , *Ptolemaïde*.

Quo significat motum ad locum : cui respondent *huc*, *istuc* , *illuc*, *eo* , *illo*, *intro* , *foras*, *quoquo*, *peregre*, *obviam* : et accusativi locorum , expressa vel tacita præpositione ; ut , *Eo Romam* , vel *in Romam*. *Venit Italiam*. Sic *rus* , *et domum*, vel, *in domum* , *urbem* , *hortum* , *larem*.

Qua , significat motum per locum : cui respondent *hac* , *istac* , *illac* , *quaqua* , *quacunque* , *quavis* , *quaquaversus* : et ablativi cujusvis loci , tacita præpositione ; ut , *Vagatur Italia*. *Vehitur flumine* , vel *per flumen*.

Unde , id est , a quo loco : cui respondent *hinc* , *istinc* , *illinc*, *inde* , *eminus* , *cominus* , *alicunde* , *necunde* , *foris* , *undecunque* : et ablativi cujusvis loci , expressa vel tacita præpositione ; ut , *Cœlo* , *de cœlo*. *Roma* , *de Roma*. Sed si ablativus sit personæ , non erit sine præpositione ; ut , *Unde emisti ? a mercatoribus*. *Unde est puer ? a fratre*.

Quorsum , ad locum et ad alia refertur : cui respondent *horsum* , *istorsum* , *sursum* , *deorsum* , *rursum* , *prorsum* , *dextrorsum* , *sinistrorsum* , *aliorsum* , *retrorsum* , *introrsus* , *quoquoversus* , *venum* , *pessum*.

De Conjunctione.

CONjunctionis officium est , *sententias* connectere ; non similes casus , aut verba , ut , *Emi librum drachma* , et *minoris* , scilicet , pretio emi. [Vide I. 18. et II. 14.]

LAUS DEO.

DIATRIBE
DE
VERBO
CERNO:

In qua cum omnes verbi ejus significationes justo et debito ordine proponuntur, auctoritatibusque firmantur: tum etiam phrasis illa singularis, et multum vexata, *cernere hæreditatem*, accurate exponitur.

DIATRIBE

DE

VERBO

CERNO:

CERNO, *crevi*, *cretum*, *cernere*, proprie est separare, vel sejungere; quod non solum composita, *discerno*, *excerno*, *secerno*; sed etiam derivata, *crisis* (sic dictus nimirum, quod acu et pectine discernatur) et *cribrum*, satis ostendunt. Eadem est notio verbi κρινειν apud Græcos; a quo Latinum *cerno*, per literarum metathesin, formatum est. Homer. Il. E. v. 511. Κρίνει καρπον τε καὶ ἄχνας. i. e. *separat frumentum et paleas*: ventilabro scilicet. Nam de ventilatione ibi loquitur poëta. Χωρίζει interpretatur brevis Scholiastes Homeri: Eustathius διαχωρίζει. Utrumque significat *separare*, ut constat. Vide etiam Hesych. v. Κρίνειν, et v. Κρινεῖς. Notandum autem est, et κρίνειν apud Græcos, et *cernere* apud Latinos, tantum dici de separatione illarum rerum, quæ male mixtæ et confusæ sunt, et separatione indigent: veluti si dicas, *Cernere frumentum cribro*: *Cernere litem*, etc. Hinc invenuste et barbare quis dixerit, *Cernere concordiam fratrum*, pro dirimere: aut, *Mors crevit amantes*, pro separavit: et alia hujus generis. Ejusmodi enim res recte et bene junguntur; male autem separantur. Et ne ad omnia quidem, quæ male mixta et confusa sunt, pertinet verbum *cernendi*; sed (quod quidem ad res corporeas attinet, quæ vel

(5) Est et altera translatio a visu ducta; per quam *cerni* dicuntur ea, quæ per indubitata experimenta, indicia, sive argumenta evidenter nobis apparent, seu clare a nobis cognoscuntur; adeo ut de iis æque certi simus, ac si oculis eadem cerneremus. Hoc sensu et verbum *video* frequentissime usurpari constat. Sic quamvis cœco dicere liceat, *cerno*, vel *video Deum esse*: i. e. liquido mihi apparet, vel clare cognosco et intelligo Deum esse. Item, qui amici alicujus fidelitatem re ipsa experitur, dicere possit: *Nunc cerno, te esse fidelem amicum*. I. e. experimento cognosco. Ovid. 1. Pont. 5. vs. 5. *Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus*. Liv. 37. 33. *Ea res Romanis auxit animos, concessum sibi transire cernentibus in Asiam*. Idem lib. 25. c. 3. *Cum rem invisam infamemque cernerent*. I. e. certis indiciis compertam, vel cognitam haberent. Ennius apud Cicer. de Amicit. c. 17. *Amicus certus in re incerta cernitur*. I. e. experimento cognoscitur. Cic. Partit. Orat. c. 23. princ. *Atque hæ quidem virtutes cernuntur in agendo*. I. e. positæ sunt in agendo. Terent. Andr. 1. 1. vs. 108. *Tum illa, ut consuetum amorem facile cerneres, rejecit se in eum flens*. I. e. perspiceres. Cic. 1. de Offic. c. 20 princ. *Fortis animus duabus rebus maxime cernitur*. I. e. spectatur, cognoscitur, apparet.

(6) Per tertiam translationem a visu ductam, *Cernere* interdum ponitur pro respicere, vel rationem habere. Cic. 1. de Leg. c. 18. *Gratus est, qui in referenda gratia non suum commodum, sed eum ipsum, cui refert gratiam, cernit*. Idem 5. Tusc. Q. c. 8. *Hæ res genere, non numero cernuntur*. I. e. in his rebus spectandis habetur ratio generis, non numeri. Idem in Topic. c. 21. *Causa certis personis et locis cernitur*.

(7) Si Nonio (cap. 4. n. 69.) credendum est, *cernere* pro *audire* etiam usurparunt veteres. Sic enim verbum hoc interpretatur in loco illo Accii: *Quid agam? vox illius certe est: idem omnes cernimus*. Fateor quidem, verbum *cernere*, si propriam ejus vim

vim et notionem spectes, non minus ad auditum, aliosque sensus, quam ad visum transferri posse. Uti enim *cernere*, cum ponitur pro *videre*, proprie est, oculis objecta visu discernere: sic etiam, qui clare aliquid audit, per eandem metaphoram dici posset, *auribus sonos cernere*, i. e. discernere. Sed tamen, quoniam significationes vocum non ex analogia, sed usu æſtimandæ sunt, et nusquam alibi notionis hujus vestigium apud veteres exstat; Nonium (qui sæpe in vocum interpretationibus delirat) minime hìc audiendum esse censeo. Cæterum, *cernimus* in dicto loco Accii, non tam significat *judicamus*, ut vir Clariss. ad Sanctium, interpretatur (nam significationem illam verbo isti male tribui, postea ostendetur) quam, *intelligimus*, vel *clare cognoscimus*: de qua notione egimus paulo superius num. 5. Quod si tamen quis interpretationem illam *judicamus* eo hìc defendere velit, quod *vox* auribus *judicari* recte dicatur: eadem ratione vicero, verbum *cernere*, ubicunque ponitur pro *videre*, simpliciter etiam exponi posse per *judicare*; quoniam et *oculis judicari* res dicuntur. Imo, si hæc ratio procederet, pro quibusvis aliis sensuum verbis (ut *videre*, *gustare*, *olfacere*, etc.) τὸ *judicare* vicariam operam præstare posset: quoniam in nullo non sensu mens judicat; dum res sensibus perceptas a se invicem discernit. Sed falsum est posterius: ergo et prius.

(8) *Cernere* interdum idem est, quod decernere, constituere; sive de re, ante nobis ambigua, certa voluntate et consilio aliquid statuere; quo sensu ei contrarium est τὸ *deliberare*: uti *certum* (quod est a *cerno*) opponitur dubio et incerto; quale est id, quod in deliberatione versatur. Qui enim deliberat, nondum certi quid statuit, vel elegit; sed postquam deliberare desiit. Tunc enim demum consilio, vel certa voluntate discrimen statuit inter res antea dubias, et quasi confusas: sive discernit res, quas in animum induxit, seu facere constituit, ab iis rebus, circa quas indifferenter se habet. Unde apparet, quam male viri docti notionem *deliberandi* verbo huic *cernere*

tribuant: qua de re iterum mox monebimus, ubi phrasin illam, *Cernere hæreditatem*, exponemus. Notandum autem est, τὸ *cernere* dicta notione Scriptoribus Latinis ante Ciceronem potius usurpari, quam ipsi Ciceroni, aliisque, qui ipsius tempore, et postea vixerunt: quippe qui compositum *decerno* ejus loco adhibere solent. Plaut. Cistell. 1. 1. vs. 1. *Te mihi amicam esse crevi.* I. e. apud animum meum statui, vel (ut Varro de L. L. lib. 6. hunc ipsum locum Plauti exponens, interpretatur) *constitui.* Male autem Priscianus, et qui eum sequuntur, *crevi* in hoc loco Plautino interpretantur, *vidi*, vel *perspexi.* Nam verbum *cernere*, cum ad visum oculorum (ut num. 3.) vel per translationem inde ductam, ad liquidam rerum cognitionem (ut num. 5.) refertur, non agnoscit præterita *crevi*, et *creveram*: quod et supra jam monuimus; et vel aurium judicio quilibet facile deprehendere poterit. Lucilius apud Nonium c. 4. n. 69. *Postquam præsidium castris educere crevit.* I. e. decrevit. Cic. 3. de Leg. c. 3. ubi priscas legum formulas imitatur: *Cum Senatus creverit, populusque jusserit.* Et paulo ante: *Quodcunque Senatus creverit, agunto.* Tacit. 15. Ann. c. 14. *Illum locum, tempusque destinatum esse, quid de Armenia cernerent.* I. e. decernerent.

Huc etiam pertinet phrasis illa celebrata, multumque vexata, *cernere hæreditatem*, quam ex antiquissimo jure civili posterior ætas retinuit. Hujus vis ut recte percipiatur, sciendum est, nomine *hæreditatis* apud JCtos non solum designari bona hæreditaria; sed etiam jus adeundæ hæreditatis; sive (ut definitur in Leg 24. ff. de V. S. et Leg. 62. ff. de R. J.) successionem in universa bona, quæ defunctus habuit. Hinc uti *cernere bellum*, *expeditionem*, etc. idem est, ac bellum, expeditionem, etc. decernere: sic, *Cernere hæreditatem* proprie nihil aliud est, quam successionem in bona defuncti decernere, seu constituere. Varro lib. 6. de L. L. *Hæres cum constituit se hæredem esse, dicitur CERNERE; et cum id fecit, CREVISSE.* Ad hanc notionem propriam

et principem (rarius tamen usitatam) referri potest illud Livii lib. 40. c. 8. *Vivo et spirante me hæreditatem meam ambo et spe et cupiditate improba crevistis.* i. e. hæreditatis meæ aditionem per cupiditatem improbam decrevistis: quod est (si sensum spectes) hæreditati meæ improbe inhiastis. (b.) Et sicut compositum *decernere* non solum ad nudam animi destinationem refertur; sed sæpe etiam significat, id, quod apud animum statueris, verbis declarare, sive (ut exponit Donatus ad Terent. Andr. 1. 5. vs. 3.) *certam de rebus sententiam proferre:* et *Decretum* plerumque est, sententia verbis prolata, vel scripto consignata: ita etiam *Cernere hæreditatem* apud JCtos significat, consilium suum de adeunda hæreditate solenniter, seu certa verborum formula declarare. Ulpian. Instit. Tit. 22. n. 28. *Cernere est, verba cretionis dicere ad hunc modum: Cum me Mævius hæredem instituerit, eam hæreditatem adeo cernoque.* Plin. Jun. lib. 10. epist. 79. *Rogavit me testamento, ut hæreditatem suam adirem cerneremque.* Ubi *adire* et *cernere* ex vetere et recepta formula, modo ex Ulpiano tradita, conjunguntur; et quidem ita, ut *adire* ponatur ante *cernere*: quod notandum propter eos, quibus *cretio* olim *aditionem* præcessisse existimatur. Nimirum *cretio* non aliter differt ab *aditione* hæreditatis, quam species a genere. Nam *aditur* hæreditas quovis modo: id est, tam animo et consilio, quam verbis, et ipso facto: (nam fallitur utique Bosius in Notis ad Cic. ad Attic. 13. 46. qui *aditionem* potius animi et consilii, quam facti esse putat) at *cernitur* solenni tantum et certo quodam modo. Hinc qui hæreditatem *cernit*, etiam *adit*; sed non semper qui *adit*, etiam *cernit*. Nam *adire* etiam dicitur, qui verbis simpliciter declarat, se hæredem fore: at qui *cernit*, id ipsum facit solenniter, id est, certa verborum formula, et præterea testibus præsentibus: ut discimus ex Varrone lib. 5. de L. L. et Cicerone ad Attic. 13. 46. ubi consule Interpretes, et præcipue Malaspin. qui licet ex Varrone recte observet, τὸ *cernere*, in phrasi illa *cernere hæredi-*

ta em, proprie significare *constituere*; postea tamen, quod miror, jus *deliberandi* et *cernendi* plane confundit; quasi *deliberare* et *cernere* idem sit: quod tamen falsissimum est. Sed redeo ad exempla. Cic. ad Attic. 11. 12. *Literas tuas accepi pridie Nonas Februar. eoque ipso die hæreditatem crevi.* Absens nimirum, et per epistolam, in qua formula *cretionis* scripta erat. Idem ad Attic. 13. 46. *Nunc mittendum est, ut meo jussu cernat.* Idem 2. contra Rull. c. 15. *Quam hæreditatem crevimus.* (c.) Hinc autem apparet, *cernere hæreditatem* veteribus non fuisse simpliciter idem, quod *adire hæreditatem*: quamvis non nesciam, apud Festum legi: *CREVI, modo hæreditatem adii: modo*, etc. Ex illa enim interpretatione nihil certi colligi potest: quoniam et qui *cernit* hæreditatem, laxiore notione eam *adit*: ut jam supra diximus. Nihilominus *cretio* differt ab *aditione*: ut itidem supra expositum est. In metaphoricis tamen, sive allegoricis locutionibus, phrases illæ, *cernere*, et *adire hæreditatem*, promiscue et sine discrimine adhiberi possunt: veluti apud Ciceronem Epist. ad Famil. 9. 14. *A te peto, ut me hanc falsam quasi hæreditatem alienæ gloriæ cernere sinas.* Ubi ad sensum nihil interest, sive *cernere* hæreditatem dicas, sive *adire*. Idem ad Attic. 6. 1. *Is fratris Appii erga me amorem cum reliqua hæreditate crevit.* I. e. hæreditario jure adeptus est. Liv. 40. 8. *Vivo et spirante me hæreditatem meam ambo et spe et cupiditate improba crevistis.* Quam phrasin jam supra exposuimus.

Obiter hîc monendus est Lector, viros doctos, tam JCtos, quam Criticos, vulgo existimare, (1) *cernere hæreditatem* proprie esse, deliberare, utrum expediat hæreditatem adire, nec ne; et plerumque, vel sæpe (ex consequenti nimirum) hæreditatem adire. Et quidem dictam notionem *deliberandi* phrasi huic proprie inesse, probare conantur auctoritate Ulpiani, qui Instit. Tit. 22. n. 27. *Cretionem* his verbis de-

(1) Vide Sanctium in Minerva, p. 586. et seqq. Edit. Franequer.

finit: *Cretio est certorum dierum spatium, quod datur instituto hæredi ad deliberandum, utrum expediat ei hæreditatem adire, nec ne, veluti, Titius hæres esto, cernitoque in diebus centum proximis: nisi ita creverit, exhæres esto.* Sed ne dicam (quod jam supra demonstravimus) notionem *deliberandi* a verbo *cernere* alienam esse, neque ei recte accommodari posse; quis non videt, definitionem Ulpiani laxiorem esse, et ad vulgarem popularemque notionem tantum accommodatam, neque tam ipsam *cretionem*, quam adjuncta ejus tangere? Quis enim alioqui ferret, *cretionem* dici *certorum dierum spatium*; cum nulla omnino temporis notio vocabulo huic per se insit? Certe ipse Ulpianus paulo post, ubi notionem verbi *cernere* arctioribus finibus circumscribit, nullam *deliberationis* mentionem facit; ut ex loco ejus supra adducto patet. Sed quid multa? Si *cernere hæreditatem* proprie est, de hæreditatis aditione deliberare; mirum est, veteres ne semel quidem phrasin hanc eo sensu usurpasse. Dic enim, sodes, apud quem veterum, formulæ huic simile quid unquam tibi lectum fuerit: *Titius hæreditatem repudiavit, postquam centum diebus eam crevisset:* i. e. de ejus aditione deliberasset. Sane qui ejusmodi sermonis striblìginem auctoritate veterum defendendam suscipere velit; incassum plane laboret. Quare formulæ illius apud Ulpianum: *Cernito in diebus centum proximis: nisi ita creverit, exhæres esto*: sententia hæc est: *Decernito*, vel *constituito* (vel potius ex sensu juris, atque adeo ex consequenti, *solenniter et conceptis verbis hæreditatem adito*) *intra dies centum proximos: et nisi ita constituerit*, vel *adierit*, *exhæres esto.* Sane si *cernere* ibi proprie significaret *deliberare* (significare autem debebit, si superioribus verbis Ulpiani, cum quibus dicta formula per particulam *veluti* connectitur, accurata definitio *cretionis* continetur:) hæres, qui statuto tempore deliberasset quidem, sed nondum constituisset, seu solenniter adiisset, non foret exhæres; sed integrum ei foret, etiam post elapsum centum dierum spatium hæredi-

tatem adire: quia scilicet satisfecisset voluntati defuncti, qui eum deliberare, non autem constituere, vel adire intra illud tempus jussisset. Sed hanc fore ridiculam dictæ formulæ interpretationem, et sensui juris prorsus contrariam, quis non videt?

(9) *Cernere* interdum significat, controversiam, vel litem dirimere; sive rem aliis ambiguam, et in controversia positam, dijudicare: quo sensu Judex, Sors, et Mars rem *cernere* dicuntur. Pacuvius apud Nonium c. 4. n. 69. *Æquum est quod postulas: jurati cernant.* Ubi *cernere* est, sententia, vel decreto rem dijudicare. Liv. 43. 12. *Priusquam id sors cerneret.* I. e. rem ambiguam quasi dijudicaret, et suam cuique Consuli provinciam assignaret. Ennius apud Cicer. lib. 1. de Offic. c. 12. *Ferro vitam cernamus uterque.* I. e. controversiam de vita ferro dirimamus. Potest tamen hoc exemplum etiam referre ad num. seq. Sic etiam dicere licebit, *Mars*, vel *arma hanc rem cernent:* quo sensu compositum *Decerno* eleganter adhibet Livius lib. 32. c. 31. ubi ait: *Omissa spe per unam dimicationem rei decernendæ.* Et lib. 5. c. 55. *Rem dubiam decrevit opportune emissa vox.*

(10) Et quoniam dimicatione et armis controversiæ *cernuntur*, i. e. dirimuntur: hinc posito consequente pro antecedente, *cernere* etiam significat pugnare, dimicare, armis contendere: quo sensu Græci quoque verbum κρίνειν adhibent: veluti cum dicunt, κρίνειν πόλεμον, μάχην, etc. vel, ut Homerus loquitur, κρίνεσθαι Ἄρηϊ: de qua re consule Lexica Græca; itemque Joh. Fr. Gronov. ad Liv. 7. 9. Dicitur autem vel absolute *cernere*, pro dimicare: vel cum accusativo cognato, *cernere certamen*, *bellum*, etc. vel cum accusativo rei de qua certatur; ut, *cernere vitam*: vel cum ablativo instrumenti, quo pugnatur; ut, *cernere armis*, *ferro*, etc. vel denique cum ablativo, et præpositione *pro*, et *de*; ut *cernere pro patria*: *cernere de vita*. Cœlius Ciceroni lib. 8. ad Famil. epist. 14. *Quamdiu civiliter sine armis cernetur.* Sic enim accuratiores Editt. ibi habent pro *certetur*. En-

nius apud Serv. ad. 12. Æn. vs. 709. *Olli cernebant magnis de rebus agentes.* Plaut. Trin. 2. 4. vs. 78. *Ibi de divinis atque humanis cernitur.* Priscian. in Argum. 2. Amphitr. Plaut. *Pro patria Amphitruo dum cernit cum hostibus.* Virg. 12. Æn. vs. 709. *Inter se coiisse viros, et cernere ferro.* Senec. Epist. 58. hunc ipsum locum Virgilii adducit, ut probet, olim *cernere ferro* dictum fuisse pro *decernere ferro:* unde discere licet, ipsius ævo simplex *cernere* eo sensu non amplius frequentatum fuisse. Accius apud Nonium cap. 4. n. 69. *Qui armis secum vellet cernere.* Plaut. Cas. 3. 1. vs. 2. *Nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur.* Sic, *Cernere bellum*, apud Lucret. lib. 4. vs. 969. et lib. 5. vs. 393. quod eodem modo dictum est, quo κρίνειν πόλεμον apud Græcos. Ennius apud Cicer. lib. 1. de Offic. c. 12. *Ferro, non auro vitam cernamus uterque.* Idem apud Nonium cap. 4. n. 69. *Ter sub armis malim vitam cernere, quam semel parere.* Quo in loco Nonius *vitam cernere* inepte interpretatur *vitam amittere.* Nam *cernere vitam* ibi significat, *cernere de vita;* sive litem de vita armis dirimere: ut jam exposuimus num. præced. Par est constructionis ratio, cum dicitur, *Certare aliquam rem*, pro, certare de aliqua re: quo genere loquendi usus est Volcatius Sedigitus apud Gell. 15. 23. [al. 24.] *Multos incertos certare hanc rem vidimus, Palmam poëtæ Comico cui deferant.* Item Horat. 2. Sat. 5. vs. 27. *Magna minorve foro si rès certabitur olim.*

(11) Singulare est loquendi genus apud Sil. Ital. lib. 4. vs. 607. *Inhonoratam cernere mortem.* Pro oppetere mortem: ex consequenti nimirum. Nam *cernere mortem*, proprie est, mortem decernere, sive moriendi certum esse: quam destinationem, sive consilium, ipsa mors demum consequitur. Confer supra num. 8. Notandum tamen est, in quibusdam Editt. Silii pro *cernere mortem*, legi, *perdere mortem:* quam lectionem agnoscit etiam J. Fr. Gronovius ad Senec. Agamemn. vs. 519. ubi locum hunc Silii citat.

(12) Et quoniam verbum κρίνειν apud Græcos (cui nostrum *cerno* originem suam debere supra diximus) præcipue significat *judicare*; hinc Festus, Nonius, et omnes, quod sciam, recentiores, *cerno* eandem significationem simpliciter tribuunt. Sed (ut accuratiore examine deprehendi) notio verbi *judicare* recte accommodari nequit nostro *cerno*: quod proinde hac in parte ex usu verbi Græci κρίνειν minime judicandum est. Sic ex. gr. tritum est loquendi genus, *quid judicas de hac re?* i. e. quænam est tua hac de re opinio, vel sententia: pro quo barbare dixeris, *quid cernis de hac re?* Pariter pro illo, quod est apud Terent. in Eun. I. 2. *Judicare aliquem ex aliorum ingenio*: dicere non liceat, *cernere aliquem ex aliorum ingenio*. Præterea notandum est, interdum quidem pro *cernere* salvo sensu adhiberi posse *judicare*: attamen alterum ab altero non parum differre, si singula ex propria notione et significationis vi spectes. Sic e. g. in loco illo Terentii supra citato (num. 5.) *Tum illa, ut consuetum amorem facile cerneres, rejecit se in eum flens quam familiariter*: si quis pro *cerneres* dixerit *judicares*; ad sensum parum; ad propriam autem vocum notionem multum interest. Nam cum dico *cerneres*; translatio sumpta est a visu oculorum (ut num. 5. exposuimus) hoc sensu: Ut consuetum amorem facile cognosceres et perspiceres; vel, ut consuetus amor non minus evidenter tibi appareret, quam si oculis eum cerneres: quæ vis et notio verbo *judicare* minime inest. Unde falleretur utique, qui in ejusmodi generibus loquendi *cernere* proprie idem esse censeret, ac *judicare*. Pariter in loco illo Terentii, supra (num. 3.) adducto: *Si recte cerno, Hegio est*: a sensu quidem non aberrabit, qui pro *recte cerno*, dixerit, *recte judico*; (nam et *oculis judicari* res dicuntur) attamen magnopere erraret, qui, ubi propria vis et notio vocis *cerno* explicanda esset, eam non ad visum oculorum, sed ad judicium animi ibi referre vellet. Quare (ut rem in pauca conferam) sic censeo; notionem *judicandi* verbo *cernere* non convenire, nisi quatenus *judicare* etiam

ponitur pro, rem controversam, vel litem dijudicare: ut in Epistola Cœlii ad Ciceronem lib. 8. ad Famil. 14. *Has discordias ferrum & vis judicabit*: i. e. dijudicabit, vel dirimet. Et quamvis τὸ *cerno* videatur etiam exponi posse per *judico*, quatenus refertur ad notionem illam, de qua num. 8. egimus: minus recte tamen quis notionem illam specialem per verbum multo generalius exponat: præsertim cum in promptu sint verba *constituere*, et *decernere*, quæ propius rem tangunt. Quod autem ad verbum Græcum κρίνειν adtinet (unde Latinum *cerno* ortum est) fateor quidem illud notione *judicandi* maxime frequentari; sed hac in parte verbum *cerno* matrem non referre, vel inde apparet, quod Latini id, quod Græcis est κρίνειν, appellare soleant *judicare*; et qui Græcis est κριτὴς; Latinis non dicatur *cretor*, sed *judex*; et κρίσις, non *cretio*, sed *judicium*. Quare uti hîc usus (penes quem est jus et norma loquendi) notionem, quæ τῷ κρίνειν vel præcipue inest, verbo *cernere* adjudicavit; ita vicissim eidem tribuit notionem *videndi*, qua Græcum κρίνειν caret.

Hæc de verbo *Cerno* paulo fusius exponere volui: eam præcipue ob causam, ut specimen aliquod exhiberem, secundum quod novus, et (ni fallor) accuratus linguæ Latinæ Thesaurus (quo nomine hodie vulgo *Lexica* insigniri solent) confici posset. Fateor quidem rem difficillimam esse, cum principem et propriam vocis cujusque notionem semper eruere; tum reliquas significationes inde, velut a capite suo, deductas, rite distinguere, ordinare, et inter se connectere: sed et hoc affirmare non dubito, nulla alia via ad intimam linguæ alicujus cognitionem pervenire posse. Multæ enim sunt locutiones et phrases, quarum vim recte intelligere nequeas, nisi universum vocis alicujus systema, rite constructum et dispositum, ob oculos habeas. Sic φράσεως illius, supra a nobis expositæ, *cernere hæreditatem*, vis et indoles ex totius verbi *cerno* conspectu, omniumque ejus notionum connexa serie vere denum elucescit. Quin quod interdum contingat, ut propter anceps aurium judi-

cium statuere nequeas, an phrasis aliqua, per se, et separatim a reliquo quasi verbi sui corpore considerata, Latina sit, nec ne. Si enim ex. gr. in disquisitionem veniat, an Latine dici queat, *Magnitudo leonis ex ungue cerni potest;* non dubito quin plerique id negaturi sint; ideo scilicet, quia putabunt, *cerni* ibi nihil aliud significare posse quam *judicari;* quo sensu mirum non est, aures Latinas phrasin illam pro barbara rejicere et aspernari. At vero si quis omnium notionum verbi hujus contextum quendam habuerit, et inde didicerit, per metaphoram a visu ductam, *cerni* etiam dici res, quæ menti evidenter apparent, seu animo clare intelliguntur; licet oculis non conspiciantur: aures ejus cum memorata phrasi, qua prius offendebantur, facile in gratiam redibunt. Sunt sexcenta alia hujus generis, quæ hîc memorare possem, si id nunc agerem. Sed illis suus erit locus in Observationibus Miscellaneis in Ling. Lat. quas aliquando, si Deo O. M. ita visum fuerit, in lucem edere constitui.

FRANCISCI SANCTII
BROCENSIS,

In Inclyta Salmanticensi Academia Rhetorices, Græcæque linguæ Primarii Doctoris,

CAPITUM VIII. et IX.

LIB. III. MINERVÆ

CORRECTIONES.

CAP. VIII.

QUEMADMODUM in omni nomine adjectivo in neutrali terminatione subintelligitur NEGOTIUM, ut, Mors non est malum : *triste lupus stabu'is :* sic in participiis passivis deest verbum infinitum pro nomine sumptum : ut lectum est, itum est : orandum est : tempus est orandi, in orando, inter orandum. Hoc ignorantes antiqui Grammatici reliquos omnes in Gerunda, et Gerundiva, et Supina, infames scopulos, detruserunt. Addentes insuper se reperisse, quod apud Græcos non reperiretur. Et ut fortius dementiam constabilirent, jusserunt participia passiva accusativis consociari : ut amandi literas, amando literas, ad amandum literas. Hydra Lernea majus hoc monstrum est, nam vix potest dici quot fœda capita ex tam spurco capite pullularint.

Hujus tam pudendi erroris aliquas possunt causas prætexere, quarum præcipuas enumerabo.

Primum omnium decepit illos accusativus expressus in illis antiquis locutionibus ; Varro in Rust. *Canes*

paucos et acres habendum est Idem lib. 6. Ling. *Quocirca radices ejus in Hetruria, non in Latio quærendum est.* Ibidem libro 8. *Sic enim omnes repudiandum est artes.* Lucret. *Motu privandum est corpora quæque.* In his, et similibus impudenter addiderunt verbum EST. Nullus enim antiquorum diceret, Arandum est arva: aut Frena suspendendum est: sed arandum arva, et frena suspendendum. ita ut Frena, et Arva sint accusativi ante verbum infinitum. Id est frena suspendi, et arva arari. Antiquissimi enim addebant tempus futurum sine numeris, et personis infinito activo, et passivo, ut amare, amavisse, amaturum, amari, amatum iri, amandum. Ut, credo fœminas amaturum virtutes: credo virtutes amandum, vel amatum iri, vel amari.

Deinde Græcæ phrasis ignorantia transversos illos egit. Nam quotiescumque in passivo verbo reperitur accusativus, deest præpositio Græca KATA. Ut invideor vestem, purgor bilem, doceor artes, poscor pacem. Participia quoque hanc rectionem admittunt: Fractus membra, purgatus bilem, purgandus bilem, purgandi bilem, inter purgandum bilem, in purgando bilem. Itaque ut recte apud poëtas invenias: tempus est purgandi bilem; aut aptum tempus purgando bilem: sic barbare dices: Tempus est purgandi vineas, et aptum purgando vineas: Horat. lib. 1. od. 2. *Cui dabit partes scelus expiandi Jupiter?* Id est expiationis circa scelera. Idem lib. 2. od. 2. *Latius regnes avidum domando spiritum.* Ut si diceret domandus spiritum, et fortasse scripsit Horat. *Domando spiritu avido*, et lib. 2. od. 10. *Rectius vives, Licini, neque altum semper urgendo, neque (dum procellas cautus horrescis) nimium premendo litus iniquum.* Hic quater deest *Kata*: nisi mavis, ut scripsit Horatius, legere: *alto urgendo: et nimium premendo littore iniquo*, ut dixit lib. 3. od. 1. *Canendo Magistro.* Errarunt etiam male intelligendis testimoniis a se citatis, aut perperam dispungendis. Sallustius in Jugurtha: *Pauca supra repetam, quo ad cognoscendum omnia illustria, magis magisque in aperto sint.*

Dispunge sic, *pauca supra repetam, quo, ad cognoscendum, omnia illustria sint cæt.* Et illud tritum. *Hos accusando, illos occidendo totam civitatem labefactasti:* tu ordina, labefactasti totam civitatem, hos labefactasti accusando, illos labefactasti occidendo. Horat. *Venit enim magnum donandi parca juventus.* Nullo sensu: Horat. scripsit, *venit enim magnum: donandi parca juventus.* Id est Penelope venibat magno pretio: et juventus erat parca donandi.

Audacissime etiam addiderunt accusativos, ubi necesse non fuit. Suetonius Julio. 80. *Quæ causa conjuratis maturandi fuit destinata negotia.* Dele *destinata negotia.* Idem August. 21. *Tantumque abfuit a cupiditate quoquo modo imperium, vel bellicam gloriam augendi, ut quorumdam barbarorum principes, etc.* Expunge *Imperium*, vel *bellicam gloriam*, ineptum glossema. et paullo inferius: *quoties vellent, obsides recipiendi*, dele *obsides.* Ibid. 25. *Jus habuissent, tribuendi ea, quibus vellent.* dele *ea.* Innumera sunt hujusmodi in Suetonio, Sallustio, Cæsare, et Cornelio Tacito, cæteris. Nam duos Plinios, Macrobium, Gellium nil moror, qui illam doctrinam imbiberunt, aut docuerunt: nam Plinii ars Grammatica citatur a Sosipatro Charisio.

Sed ut certius credas me tibi folium Sibyllæ recitare, Ciceronis unum, e multis locum accipe ab istis fœde dilaceratum. lib. 5. de finib. fol. 5. *Omne animal se ipsum diligit, et simul ac ortum est, id agit, ut se conservet*, cæt. Et post longam disputationem fol. 10. sic concludit: *Nam quum ita nati, factique simus, ut et agendi aliquid, et diligendi aliquos, et liberalitatis, et referendæ gratiæ principia in nobis contineremus* cæt. Vides hic contra Ciceronis mentem additas duas voces *aliquid* et *aliquos.* Nam Cicero scripsit: *agendi, et diligendi, et liberalitatis;* i nunc, et jube me inspicere veteres codices, ut, quæ tandiu depravata sint, corrigantur. Martialis queritur suo jam tempore sua epigrammata vitiose describi, quod idem in meis scriptis ex aliena manu sæpe sum expertus.

Tanta vero fuit istorum rabies in inculcandis suis Gerundiis, ut etiam in Poëtis ausi sint exturbare veterem scripturam. Scripsit Virgilius (ut sæpe solet loqui per infinitum verbum) *Romam videre*: mutarunt: *Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi?* et lib. 2. Æneid. *Spes ulla videre*: illi vero: *Nec mihi jam patriam antiquam spes ulla videndi.* Terent. Hecy. scripsit: *quam cupida eram huc redeundi: vosque hic videre.* Illi substituerunt, *videndi.* Sed hoc apertius videas in illo Terent. Phorm. act. 5. sc. 7.

Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam.

Hic grassatores, quia properabant ad alia, non adverterunt mutare verbum *adimere*, sicut mutarunt *eludere.*

Peccarunt itidem sæpe non percipiendis literarum compendiis, Phil. 5. *Po. Ro. servitute opprimendi*: legunt: *Populum Romanum*; quum legendum sit *Populi Romani.* et 2. Agrar. *Omnium rerum, venden. et emen. potestatem permitteretis.* lego. *omnium rerum et vendendi, et emendi potestatem permitt.* Nam, et hoc loquendi genus tritum est apud Ciceronem, et alios: ut *spectandi comœdiarum*, et *nominandi istorum.* Virgil. lib. 8.

Nequeunt expleri corda tuen. Terribiles oculos. Illi legerunt *Tuendo*: tu lege *tuentes*, ut alibi: *Gaudentque tuentes Dardanidæ.* Innumera sunt hæc, præcipue apud Cornelium Tacitum, et Valer. Max.

Elegantissimum dicendi genus non intelligentes isti sic blaterant: Quoties gerundium in DI potest habere accusativum pluralem, vertit illum in genitivum pluralem: ut *Nominandi tibi istorum magis erit, quam edundi copia.* Hinc illud Terentii non solum Grammaticos, sed doctissimum etiam Budæum conturbavit: *Date copiam crescendi novarum.* Nam verbum Cresco, non potest (inquit) regere accusativum. At ego pro Terentio Grammaticorum incuriam detestans respon-

deo, legendum diversa dispunctione, *Date crescendi copiam, novarum qui spectandi faciunt copiam.* Et regulam sic statuo: *Huic genitivo sæpe, et eleganter alius genitivus possessionis adhibetur*: Et ut dicimus: *lectio librorum Ciceronis*, sic dicemus: *Occasio videndi sororis, et videndi sororum.* Id est visionis: Et ut Cicero dixit: *datur facultas cædis faciendæ bonorum*: sic in calce Senect. dixit: *Equidem efferor st..dio patrum vestrum (quos colui, et dilexi) videndi.* Sic enim legendum, non *patres vestros.* Terent. Hec. v. *Ego ejus videndi cupidus recta consequor.* Ejus, subintellige Philumenæ: Idem Phorm. *Ut neque mihi ejus sit amittendi, neque retinendi copia*, loquitur de amica. Ovid. in Acontio: *Sit modo placandi copia parva tui.* De genitivo plurali innumera sunt exempla, quæ alibi latius sumus persecuti.

CAP. IX.

EO lectum, provocas me cantatum, admitte me spectatum, Supina perfricta fronte vocarunt, atque adeo quartum casum regere docuerunt, idque active: ut *venisti petitum pecunias*: totum falsum est: Nam tempora infiniti verbi passivi sunt. et accusativus, si fuerit, ante verbum, non post verbum debet collocari. Active dicimus: *venio petere pecunias.* Passive *venio pecunias peti: vel petitum, vel petitum iri*, id est, ut *pecuniæ petantur. Sic* dicimus *cupio factum, nollem dictum*: Plaut. *Coctum ego, non vapulatum conductus sum*: id est, *conductus sum coquere, non vapulare*, id est, ut *accipiam fustuarium.* Quamquam (si verum aperiendum audacter est) cum verbis motus dicerem potius gustatum, lavatum, dormitum, esse vera nomina quartæ inflexionis, ut *gustatus, venatus, lavatus, cubitus*, itaque, *mittor venatum*, id est, AD venatum. Tritum autem est cum his verbis suppleri AD. Ut *venio Romam*: *tendit Italiam.* Virgil. *Devenere locos lætos, et amœna vireta*, idem: *Tendimus Elysios*: Idem *Ibimus Afros, veniemus Scythiam, et fluvium Oaxem.* Varro in Rust. *Primus*

cubitu surgat, postremus cubitum eat: id est, *primus surgat a cubitu, postremus eat ad cubitum*: id est, *ad cubationem*. Quod si roges, quo pacto hæc nomina regant quartum casum: dicam, nomina verbalia poni sæpe apud poetas, præcipue Plautum, et antiquos, cum accusativo more Græco, suppresso ΚΑΤΑ, ut *quid tibi hanc rem curatio est? Quid tibi hanc mulierem tactio est?* Sic etiam *petitum pecunias, doctum literas.*

De Monstroso illo supino in U late et vere disserit Minerva, neque enim potest duci a verbis; Nam *mirabile visu, et venatu redeo*, sunt casus quartæ inflexionis, neque potest dici latine, *dignum amatu, et dignum lectu*, ut dicitur *dignum memoratu, indignum auditu.* Quia illic non potest esse nomen, hic potest: et semper omnis ablativus a præpositione pendet expressa, vel subintellecta, nusquam aliter.

FINIS.

TABLE

INDEX

Verborum et Rerum Memorabilium, ut et Auctorum, qui explicantur, cum in ipsa *Minerva Sanctii*, tum in *Notis* ad eam.

In quo Primus et Major Numerus *Librum*, Secundus *Caput*, Tertius *Notam* denotat.

O.

P.

Y.

Z.

FINIS.

DIOCENSIS